Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIÆ LIBRI IX: ET DE VITA HOMERI libellus.

Illi ex interpretatione Laurentio Vallæ adscripta, hic ex interpretatione Conradi Heresbachij: vtraq; ab Henr. Stephano recognita.

Ex Ctesia excerptæ historiæ.

Apologia Henr. Stephani pro Herodoto.

Accessit in hac editione Spicilegium Frid. Sylburgij ad Henr. Stephanum virum clariss.

KÖNIGL. KREISBIBL. IN AUGSBURG

FRANCOFVRTI
Apud hæredes Andreæ Wecheli,
MD LXXXIIII.

Henrici Stephani Elegeion in eos qui Herodoti historiam fabulositatis accusant.

Quisquis is est vel quisquis erit quo iudice mendax
Dicar, vel nimium vel nihil ille sapit.
Nil sapit, hoc vulgo qui dicere credulus audet,
Atq; leui famæ pondus inesse putat:
At siquis lectis hoc ausit dicere Musis,
Quum sapit has vltra, plus satis ille sapit.

Eiusdem, in Herodoti interpretationem à se recognitam.

Qui verax propria, mendax interprete lingua
Antè fui, verum nunc in vtraq; loquor.

Eiusdem de hac editione sua distichon.

Herodoti Latium possederat hactenus vmbram,
Nunc Latium corpus possidet Herodoti.

Frid. Sylburgij elegeion in suum Spicilegium.

Ὥρην ὠμήτης, ὅτ' ἀολλίζονται ἀμάλλαι,
Ἀσταχύων ὀλιγοῖς λείψανα συχὰ μένει.
Τὼς καὶ ὁ Ἡροδότειο διηρθώσω πολυμόχθῳ
Σπύδων ὁ Σπήφανος σφαλμάτ' ἄφαλα λίπεν.
Ὧν ὅσα ταῖς θ' ἑτέρων καὶ ἐμαῖς καπεδέρχῃ ὀπωπαῖς,
Τῆσδ' ἐπανωρθώθη ὀνδόσε ἠμετέρῃ.
Ἀλλὰ καὶ ἦδε πόλει Σπηφανίῃ χάριες· ὅτι ὁ ταῦτα
Συλλέξας, Σπηφανὶς πάντα τάδ' ἐξέμαθεν.

CLARISS. VIRO HENRICO STEPHANO, TYPOGRAphorum lumini S. D.

NOn dubito quin miraturus sis, vir clarissime, quæ causæ nos impulerint vt Latinã Herodoti versionẽ, quam tu diligenti recognitione & doctis annotationibus officinæ tuæ vindicasti, nos nostræ vsurpare ausi simus. Forsan etiã alij nõ tantùm mirabuntur hoc factum, sed etiam pro libito tum apud te, tum apud alios calumniabuntur, & a maleuolentia, inuidia, turpive lucri studio profectum dictitabunt. Sed nihil istorum siue criminum, siue suspicionum, in factum nostrũ competit. Cuius si veras scire causas velis, haud equidem dissimulabo. Quadrimestre est & amplius cum e Pannonia superiore, Boiemia, & alijs quibusdã locis, partim librarij, partim docti viri per literas nos rogarunt, vt præter alios auctores Herodotũ Latinum, cuius iamdudũ nulla exemplaria nec e tua nec ex alijs officinis prodierint, nos e nostra in publicum emitteremus. Ea petitio & honesta videbatur, & iusta: sed ita tamen iusta, vt ei sine iniustitiæ specie difficulter posset satisfieri. Videbamus enim, si talẽ ederemus qualis ante tuum prodijt, facturos nos reip. literariæ iniuriam, quæ doctis tuis laboribus per nos frustraretur: sin tuum exemplar sequeremur, redundaturum ad te aliquid iniuriæ, qui laborum tuorũ fructu a nobis priuari viderere. In ista hæsitatione accidit vt prelum minimæ formæ libris destinatũ charta destitueret, & vnà cum charta etiam auctor mutandus esset. Itaq; hinc necessitate, illinc bonorum virorũ precibus vrgentibus, cum non haberemus alium scriptorem quem cessanti prelo mandaremus, Herodotũ tuum arripuimus. Qua in re non patũ nos confirmabat quod plerosq; omnes æquos facti arbitros fore sperabamus, quippe quo publica magis quàm priuata vtilitas quæsita esset: nec te magnopere indignaturum credebamus, qui alijs occupatus editionẽ iterare vel non posses, vel non velles. Tum minorem iniuriã fore putabamus, si grandi forma tibi relicta, nos minorem nobis sumeremus: ita vt tua officina splendidioribus bibliothecis, nostra vero tenuioris fortunæ hominibus, & ijs qui se in itinere hoc scriptore oblectare cupiunt, exemplaria sufficeret. Ad hæc sciebam

te eo esse tum candore, tum erga remp. studio, vt si tua editione præterita, secuti essemus veteres, nobis obistud quam ob hoc factum grauius fuisses succensurus; vt qui leuis offensionis metu pro bonis mercibus malas literatis obtrusissemus. Atq; adeo si nos æquam istam bonorum virorum petitionē aspernati fuissemus, ad alios itū esset, quibus tu multo minus hoc iuris indulsisses. Porro quia hic tibi mos est vt iteratas editiones accessione aliqua locupletes, censui & mihi discipulo tuo laudatissimam præceptoris diligentiam hîc imitandam. Itaq; collegi primum quæ Adrianus Turnebus, Ioannes Hartungus, Hieronymus Mercurialis, Franciscus Iunius, & Paulus Leopardus, doctissimi viri, vel in Græco textu vel in eiusdem versione emendauerant. Deinde his addidi quæ ipse obiter ex Diodoro Siculo, Dionysio Halicarnasseo, Pausania, Suida, Stephano, Eustathio; Plinio item, Mela, Solino, vel alijs in meo libro annotaueram. Quas annotationes vt lector a tuis discernere posset, a fronte asteriscō, vel in fine initiali mei nominis litera S notare visum est. Si quas vero tuis adieci, ijs inclusionis notas vtrinq; appossui. Eam opellam sub tuo patrocinio in publicum emitto: & quidquid in ea boni est, tibi adscribi cupio: si cubi autē a scopo aberratum est, id mihi imputari volo. Pleraq; tamē talia esse confido, vt exquisitissimo iudicio tuo nō sint displicitura. cui si probentur, nullas aliorum censuras quantumuis seueras pertimesco. Itaq; intelligis quas huius editionis causas habuerimus, & quo eam corollario adauxerimus. Tu id factū nostrum nō tam nostra quam reip. gratia in bonā partem interpretaberis; ac si forte nostra diligentia tuam non exæquauerit, (quod metuo: nam ipse præesse operi nō potui) id quoq; ignosces. Vnum adhuc abs te contendo, illud ipsum scilicet quod tu in tua præfatione olim a Camerario petijsti, vt commercium cum Musis constanter habeas, & quam literatis partim tuorum, partim alienorum scriptorum expectationem fecisti, eam tandem aliquando expleas: vt reipsa comperiamus hanc diuturnam cessationem tuam peperisse nobis ἀφθονεστέραν καλῶν καὶ ὠφελίμων συγγραμμάτων ἔκδοσιν. Quod vt præstare cumulatius possis, prosperam tibi valetudinem, tranquillum otium, & felices rerum successus a Deo opt. max. precor. Vale. Francofurti e typographio Wecheliano, v Id. Febr. M D LXXXIIII.

Fridericus Sylburgius suo & Wechelis hæredum nomine.

HENRICVS STEPHANVS IOACHIMO CAMERARIO SVO S. D.

POST *Herodotum Thucydides, inquit M. Tullius: (in cuius dicti explicatione aut ego fallor, aut alij multi falluntur) at ego tibi contrà, mi Camerari, Herodotum post Thucydidem, tuum ἀμοιβαῖον munusculum Hesiodea mensura* ἀντιπαμειβόμενος. *Quem tu mihi Herodotum narras? inquies: illúmne cum suo Zopyro, aut sua cum Artaynte, miserandis pariter nefandisq; modis ab interprete mutilatum, laceratum, fœdatum, prorsus denique deformatum? Imò verò absit vt tam turpe tamq; horrendum spectaculum, Massagetis potius aut Cyclopibus dignum, in conspectum tuum venire permittam. Túne igitur (dices) Latinum Herodotum ad me mittis incudi per te aut alium quempiam redditum? Certè si totum incudi redditum dixero, mentiar: si ex parte, & quidem magna ex parte redditum, non mentiar. Ita enim res (ne te diu suspensum teneam) se habet. Quum eodem tempore quo Thucydidem Græcum Latinumq; edidi, de edendo quoq; Herodoto cogitassem, atq; adeo non parvam pecuniæ vim in picturam sculpturamq;*

quarundam ad eum pertinentium iconum insumpsis-
sem, contigit vt is quem in recognoscenda Thucydidea
interpretatione exantlaueram labor, me ab Herodo-
tea, quam ex eadem officina prodire animaduertebam,
planè deterreret. Sed tamen periculum aliquando tan-
dem facere placuit an officina illa sui vsquequaq; simi-
lis fuisset, an potius in cudenda Herodoti interpretatio-
ne meliorem quàm in altera, quicunq; est eius author,
operam nauasset. At ego non tam ouum ouo, quàm du-
as illas fabricas sibi similes esse comperi. hoc tamen in-
teresse animaduerti, quòd quæ in Thucydidea peccata
sunt, bilem lectori; at quæ in Herodotea, risum potius
mouere possint. Quis enim adeo sit Democritus vt illi
ad multos cõcionũ Thucydidis locos bile nõ intumescat
iecur, quos ille quisquis est interpres, ita in Latinum
sermonem vertit, vt simul eloquentiam summã in me-
ram infantiam verterit? Quis vicissim adeo sit Hera-
clitus vt risum vel cachinnum potius ad illos Herodo-
tea interpretationis locos compescat, in quibus nouos
montes, nouos populos, nouas gentes ex vno calami du-
ctu ortas intuetur? Vetus fuit verbum, Semper Libya
noui aliquid adfert: at hæc interpretatio Libyæ vice fu-
erit viris doctis, quibus eam cum textu Græco conferre
minimè graue videbitur. Illic enim ἱρὸν (Ionico more po-
situm pro ἱερὸν) id est sacrum, in montem nomine Hi-
rum noua quadam metamorphosi mutatum conspi-
ciet: illic ex μυχοῦ (id est recessu, vel sinu) Inachum siue
Machum vrbem: ex οἵπνες (id est Qui) populum no-
mine Hœtines: illic ex ὕποτας (id est inferiores) populum
Hessones: illic deniq; ex ἁλέες (quod declarat Vniuersi,
vel Simul omnes) populosissimam gentem Halees repen-
tè emergere videbit. Sant nunc qui magicarũ vocum

poten-

potentia vel circa leuissima opera fidē derogant, quum tanta à tantillis istis quinq; vocibus miracula, & quidē nullius Circes ope adiutis, edita cernantur. O quàm opportunè in Deucalionea tempora incidisset huiusmodi interpres: quàm strenuus humani generis reparator, sine lapidum iactatione, fuisset. His atq; similibus iocis immensum quem circa bellæ illius interpretationis castigationem exhausi laborē, fallere interdum iuuit. Quibus fortasse non absimilia ipse quoq;, si foret in terris, iocaretur Democritus. Verùm vt vnde digressa est, eò mea reuertatur oratio, quum non tam onum onos, quàm duas illas interpretationes sibi similes esse comperissem, ego tamen nunquam ad subeundum castigationis onus magis imparatus fuissem (idq; cum ob alia, tum propter eos qui subprelo erant libros, quos tibi paulo pòst recensebo) quem laborem vires etiam infirmæ detrectare suadebant, eum à me repentina necessitas extorsit. Quum enim in Homeri locum (cuius impressionem casus quidam interruperat) sufficiendus aliquis Græcus scriptor esset, commodè in illo incommodo accidere videbatur vt Herodotus Ion Ionis Homeri vicariū se offerret. Sed quanuis & omen hoc animum ad spem erigeret, & necessitas stimulos admoueret, timidè tamen vel trepidè potius manum operi admouebam: donec eruditissimus vir Theodorus Beza & huius scriptoris amantissimus, operam mihi suam pollicendo, (quam & nauauit qualem in prefixa ad lectorem epistola docui) ita me confirmauit, vt huius authoris editionem vno cœptam prelo, duobus prosequutus sim.

Sed quorsum tam multa? inquies: cur tam anxiè facti tui rationem exponis? Nimirum vt si consilium meum tibi nō vsquequaq; probem, temeritatis saltem crimen

effugiam, atq; hoc à te impetrem vt hunc meum laborem boni consulere, non autem ἀριθμητικῶς ἐξετάζειν velis: quippe cui, quot menses poscebat, vix tot à me dari potuerint dies. Si enim horarum à me in hoc qualecunque est opus insumptarum numerus subducatur, nequaquam duodecim integros dies confecerint.

De authore autem huius interpretationis (quisquis is est) quid dicam? Indoctus certè is non fuit, sed nec doctus fuit. infidelem certè interpretem eum nõ vocarim, sed nec fidelem vocare ausim: negligens certè fuisse non videtur, sed nec diligens fuisse comperitur: sed siquid medium inter doctum virum & indoctum, inter fidelem & infidelem interpretem, siquid deniq; medium inter diligentem & negligentem esse potest, aut siquid ex his alioqui contrarijs conflatũ imaginari possumus, id in eo fuisse putandũ est. Miraris quod dico? at quod magis mireris addam. Hanc interpretationem, aut nõ vnius viri, aut vnius quidem, sed duplici ingenio præditi opus esse aio. Quòd siquis quomodo fieri possit vt aliquis duplici ingenio sit præditus, me roget, eum ego vicissim interrogabo quî fieri possit vt vnum idemq; ingenium in vna eademq; suæ interpretationis pagina rem eandem hîc aptis & Latinis, illic ineptis & barbaris verbis reddiderit: in eruendo sensu huius loci alioqui obscuro Lyncei oculos habuisse, in eliciendo sensu illius loci claro & aperto Hypsea cacior fuisse videatur. quî fiat vt alicubi ita verbis Græcis insistat vt ea in resuperstitiosus sit potius quàm religiosus: alicubi contrà, ea non libertate solùm sed licentia etiam vtatur, vt quæ sint interpretis partes oblitus videri possit. quî deniq; fiat vt illius loci interpretatio acutissimum hominis iudicium testetur, huius interpretatio vel ipso communi sen-

su ho-

ſu hominem caruiſſe arguat. Nam ſi bona nõ ita malis permixta eſſent vt in vna eademq; pagina, imò verò in vna interdum periodo vtraque inuenirentur, ſed aliquot paginas integras bene, aliquot deinde malè interpretatus eſſet, ad harum interpretationem ebrium, ad illarum ſobrium acceſſiſſe, vel non eiuſdem interpretis totum eſſe opus ſuſpicarer: nunc quum vel vnius periodi interdum prius membrum alioqui difficile, felicissimè ſit redditum, poſterius, quod erat facilius, infelicissimè: aut vice verſa: quomodo in vna periodo ſobrium & ebrium eundem fuiſſe, aut vnam eandemq; periodum duos interpretes habuiſſe veriſimile cuiquam fiat? Sed nec illud facilè cuiquam perſuadebitur, eundem quidem interpretem fuiſſe, ſed eum in vno periodi membro aliquem ſe doctiorem conſuluiſſe, in altero autẽ neminem in conſilium adhibuiſſe. Quid igitur ſupereſt vt dicamus? equidem quid aliis hac de re dicendum ſuperſit neſcio: aliud certè mihi ſupereſt nihil, niſi vt id mirari quidem ac ſæpe miratum eſſe, ſed eius cauſam & antea ignoraſſe & nunc quoq; ignorare fatear. Cætera qua de edito à me Latino Herodoto dicenda putaui, ex ea quam præfixi ad lectorem epiſtola (ſi legere graue non fuerit) intelliges.

VENIO *ad eam qua tuum illud munuſculũ ornaſti epiſtolam. In ea me tam amanter à te tanto viro cõpellari, ſane quam gaudeo: ſed nimiùm honorificas illas compellationes non agnoſco. Nullis tamen me nec laboribus nec ſumptibus parcere, dum in promouenda re literaria veſtigijs patris mei inſiſto, hi quos dum hæc ſcriberem, ſub prælo habebam ſcriptores (quorum te nomina libenter auditurum ſcio) teſtari poterunt.* POETARVM *veterum ſyntagma (grandibus pariter & ele-*

gantibus literis) Homeri, Hesiodi, Theognidis, Phocylidis, Orphei, Theocriti, Nicandri, Callimachi, Arati. SOPHOCLES cum omnibus quæ in eum extant scholijs. POLEMONIS & HIMERII declamationes. Et hæc quidem Græco sermone. Latino autem, MEDICORVM syntagma è Græco sermone in Latinum versorum, Aretæi, Rufi, Oribasij, Tralliani, Pauli Æginetæ, Aetij, Actuarij, aliorumq; fere omnium præter Hippocratem & Galenum: additis & ex Latinorum medicorum numero ijs quibus prima deferuntur. Inchoatum erat & SYNTAGMA concionum ex omnibus tam Græcis quàm Latinis historijs excerptarum: sed Græco sermone in Latinũ translato. quibus & indicẽ qui eas in certas classes distribuat, adiungere decreui. ANTHOLOGIAM autem Græcorũ epigrammatum quæ ante paucos dies è prelo exijt, ad te vnà cum ipso Herodoto mitto.

QVOD scribis, eam meæ epistolæ partem, qua te vt commercium cum Musis constanter habeas cohortor, nescio quid cogitationum animo tuo commouisse, quasi vel ipse suspicari vel ad suspicandum alijs ansam dare videar, aliud à te suscipi atq; agi quàm vt bonas literas colas: non de nihilo certè (vt verum fatear) hæc animo tuo incessit cogitatio. Illa enim reuera mentem meam subierat suspicio, ex eo nimirum orta quòd iampridem nulla scripta prodijsse a te intellexissem. Tunc enim ne rude (prout mereris) donari velles, magno literarum omnis generis dispendio, vereri vel potius pertimescere cœpi. Sed quædam tua ἀπομνημονεύματα quæ paulo post in manus meas peruenerunt, illo metu me liberauerunt.

Quòd in extrema epistola, Adriani Turnebi mortem (mei post Petrum Danesium & Jacobum Tusanum

num præceptoris) non fictis lamentis prosequeris, facis tu quidē quod non te solū, sed omnes literatos facere decet: quòd verò & eius sapientiam, doctrinam, virtutem, humanitatem pleno ore predicas, in eo animi tui candorem (rem hoc seculo rarissimam) & agnosco & mà gnopere laudo. Nimis enim verum hodie experimur illud Æschrai poetæ, Καὶ πεφυκὼς πρ. *Sed quid hoc sibi vult quod à te subiungitur? quum ais, quo maiorem iacturam hæc nostra studia fecerint, eo plus curæ laboris q3 in me meiq3 similes recumbere? Imò verò quod de me nonnisi ioco, de te seriò dici potest, illius morte in te, & in tui similes, (quos pauços orbis habet) in te vnū, inquam, totam literariam rempublicam inclinatam recumbere. Caterùm quum te laudum eius tam studiosum esse animaduertissem, non dubitaui quin grata tibi lectio futura esset eorum quibus tumulum eius ornaui epigrammatum: quare adscribēda censui, tua vicissim (si qua scripseris) expectans.*

Εἰς Ἀδριανὸν Τύρνηβον.

Τυρνήβε μὲν φεῦ κλέος ἔπλετο θεσπεσίης,
Νῶϊ δ' αὐτῷ ψυχὴ θεσπεσίη σιγάεσσα.
Καὶ γὰρ ὅπη χρονίης σοφίης δεδαημένη ἄκρα,
Ἦλθε καὶ θεσπεσίης ἄκρα δαησομένη.

In Adriani Turnebi tumulum.

In manes ingrata tuos hæc ora ferentur,
Quòd taceant te, à te quæ didicere loqui.
Sed reus huius agi malo, carissime, laudes
Ingenij culpa quàm tenuare tuas.
Ergo alij laudent: ego tantùm epigrammate testor,
Laudibus haud vllum par epigramma tuis.

In eundem.

Cur placuit cunctis Turnebus? cur tot amici
Illi, vix hostes vnus & alter erant?
Cur placuit cunctis? tot linguis lingua diserta
Tótne illi potuit conciliare viros?
Cur placuit cunctis? an quòd certare videbant
Judicij dotes dotibus ingenij?
Cur placuit cunctis? cunctas placuitne quòd artes
Excoluit Graias, excoluit Latias?
Cur placuit cunctis? an quòd totus q̃, lepores
Spiraret, totus quòd lepidosq̃, sales?
Causa equidem sunt hæ: sed & hæc est maxima causa,
Hic placuit cunctis quòd sibi non placuit.

HEN-

HENR. STEPHANVS
Lectori S. D.

QVVM inceptã à patre meo Rob. Stephano Græcorum historicorum editionem persequens, & eum in illa persequenda ordinẽ tenens, non quem ratio temporũ quibus quisque vixerat, sed quem offerentes se occasiones suadebant, Diodorum Siculum, mox Xenophontem, tandem & Thucydidem, vtrunque Græcum pariter & Latinum edidissem, à me Herodotum vtraque itidem lingua loquentem expectari sciebam. Sed ex quo cum illa Thucydidea interpretatione luctatus fueram, quod naufragis vsuenire solet, vt tranquillas etiam aquas horreant, idem & mihi vsuueniebat: ac tantum abest vt iterum aduersus Laurentianam Scyllam & Charybdin dimicare vellem, vt vix nomen audire sustinerem. Sed illa potentissima domina Necessitas me quantumuis repugnantem in hanc arenam iterum descendere, & iugo quod excusseram, rursus collum subdere, quantumuis recalcitrantem, coegit. Hũc igitur laborem quum illa mihi expresserit, occasionem quam in mea ad Ioachimum Camerarium epistola commemoraui, nacta, diligentiæ quæ multis in locis desiderari potest, veniam mihi dari postulo.

Ea tamẽ lege veniam impetrare volo, vt quod hic defuerit, id in annotationibus quæ Græcæ editioni adiungentur, cumulatissimè expleam. Ad quam differendam tribus potissimùm rationibus sum inductus. Prima est, quòd illam interpretationem cum Græco contextu conferendo, & quas interpres sequutus erat diuersas lectiones examinando, maius veterum codicum auxilium desiderarim. Quanuis enim multas ex illis lectionibus, in quibus à vulgatis editionibus Græcis interpretatio illa dissentit, ex nostris vetustis exemplaribus annotatas repererim, (quarum etiam nonnullas margini huius Latinæ editionis adscripsi, easque præsertim quibus lacunæ explentur) non tamen omnes tum quas ille rectè sequutus esse videtur, tum quas præterea in locis alioqui obscuris sequendas iudico, aut reperi, aut reperturũ me, nisi consultis multis aliis veteribus exemplaribus, speraui. Secunda quæ me ad differendam Græcam editionem impulit, causa fuit, Theodori Bezæ pollicitatio. is enim in describendis pictori iconibus

quæ huic volumini subiunctæ sunt, operâ suam nauasse, & quarundam suarum in tres priores libros animaduersionum, ad potissimùm in primum, copiam mihi feciſſe non contentus, quum ſe præterea nonnullas in hunc ſcriptorem obſeruationes editurum polliceretur, illas ego grande mortæ pretium (omnium iudicio qui hominis doctrinam norunt) futuras exiſtimaui. Tertia eſt, quod meum imperfectum emendationis laborem eo quo paulo antè dixi modo explere, atque adeo, vt aliena recognoui, ita & mea ipſemet (quum præſertim nimiæ nimiúmque periculoſæ feſtinationis mihi ſim conſcius) recognoſcere ſtatuerim. Nam & loci quidam, dum iam ſub prelo eſſent, mihi clari redditi ſunt, qui obſcuri paulo antè fuerãt. ex quibus ille eſt inſignis lib. 2. μὴ μὲ κατευοδῆς πρὸς τὰς λιθίνας πυραμίδας. cuius, quum iam prelo commiſſus eſſet, hunc eſſe ſenſum animaduerti, Ne me præ lapideis pyramidibus, ludibrio habeas.

Sed quid ego me tam anxiè excuſo? Si Conrado Hereſbachio tibi imponenti, & quum ne milleſimam quidem errorum huius interpretationis partem emendaſſet, totam ſe accuratiſſimè emendaſſe iactanti, æquum te præbuiſti, cur mihi, bona fide tecum agenti, iniquum te præbebis? Sed quid de Conradi Hereſbachij impoſtura loquor? Cum interprete & cum Cõrado ipſos etiam qui antea excuderunt hunc librum typographos de imponendo tibi & de te ludificando coniuraſſe dicas. Nulla enim tam horrenda fingi erratorũ typographicorum monſtra poſſunt, quæ ſuperiores editiones Gallicæ, Italicæ, Germanicæ non fouerint: quæ vix dici poteſt quanto & quàm moleſto cum labore à me profligata fuerint: & eorum quædam in calce huius libri, in perpetuam rei memoriam, ſpectanda tibi viſum eſt proponere. At bonus ille vir Conradus Hereſbachius, quaſi ab illis monſtris ſibi metueret, nullum eorum oppugnauit, imò verò ne attigit quidem. Qui tamen, quotamcunque eorum partem profligaſſet, multo melius & de Herodoto & de Herodoti lectore meritus eſſet, quàm dum decem interpretationis Latinæ errores pro decem millibus errorum, magna cum oſtentatione emendat, & eos quidem eiuſmodi qui in omnium oculos qui Græcas literas vel à limine ſalutarint, incurrere queant: vel dum pro verbis Herodoti quæ non intelligit, alia quæ ſolus intelligit, & quæ nec Herodoti nec cuiuſquam Græci ſcriptoris ſunt, reponit: vt quum pro ἄρθμιοι nos ἀρίθμιοι legere iubet.

Verùm

Verùm his omissis, pauca de opera quam in huius interpretationis emendatione posui, & de ratione quam pro temporis angustijs inij vt maiore cum fructu legi Latinus Herodotus posset, dicenda nunc arbitror. Literis quas vulgus Italicas vocat, ea scribenda censui quæ in contextu Græco non habentur: & ex illis ea potissimùm quæ interpretem non ex aliquo veteri codice à vulgatis editionibus diuerso, (quod eum locis aliquot feciſſe ostendi) sed ex ingenio, interpretationis iuuandæ gratia, addidiſſe existimaui. Ex vocabulis & loquendi generibus quæ barbara videbantur, partem aliquam mutaui. Antiquissima verò mihi fuit (quum minus vrgebar) falsas interpretationes emendandi cura: quarum tamen multas me inemendatas reliquisse, vt mihi sum conscius, ita ingenuè fateor. Hoc quoq; non dissimulabo, multos esse locos, quorum sententia, si generatim cõsideretur, bene reddita sit: sin sigillatim, malé. id est, in quibus interpretatio, quod ad nudam facti expositionem attinet, vera sit: quod ad circumstantias autem, non satis. Cæterùm nequem interpretationes apertè falsæ offenderent, statueram quidem initio vnamquanque earum expungere, & in eius locum veram reponere: (ac plurimis iam certè locis id feceram, vt ex collatione cum cæteris editionibus cognoscetur) sed quum animaduertissem, lexica Græca quæ hodie linguæ Græcæ studiosis terenda proponuntur, huiusmodi falsis, ineptis ridiculisque interpretationibus, (vt similes habeant labra lactucas) tanquam gemmis quibusdam ab eorum interpolatoribus insignita esse: ne ij quos illa ad has interpretationes remittũt, in mea editione eas quærentes, oleũ atque operam perderent, retinendas esse, nostris eregione adscriptis, iudicaui. Neq; verò de his illisve lexicis loquor, sed de omnibus quæ duodecim abhinc annis prodierunt: quorum nonnulla Thesauri etiam titulo ornata fuerunt: sed de quibus, quum introspiciuntur, verè dici possit quod habet vetus prouerbiũ, thesaurus carbones. Sed nimirũ quidam qui patrem meum audierãt sæpe dicentem, se Thesauri Græci editionem moliri, si non aliud, at ipsum certè titulum prærripere illi volebant: perinde facientes ac siquis Irum, ob acceptam Crœsi vestem, regem euasisse persuadere vellet. Sed de his tunc aptior fuerit dicendi locus quum verum & ἐπώνυμον Thesaurum dabo: cuius quo diuturniorem expectationem esse video, eo magis vt illi respondeat, efficere manibus pedibusq; conabor.

Quòd ſiquis obijciat me bonas horas in emendanda huiuſmodi interpretatione, tanquam in repurgando Augiæ bubili, malè collocaſſe, potiusque nouam cudendam fuiſſe, primùm ego ei, aurum ex Ennij ſtercoribus collectum fuiſſe reſpondebo: deinde eundē hoc conſiderare iubebo, ita eſſe vitioſam hanc interpretationem vt permixtas vitijs virtutes & quidem maximis maximas & plurimis plurimas habeat: magnumque ad præcepta optimæ rationis interpretandi, magnum ad formandum iudicium eius qui interpretem agere diſcit, adiumentum afferre queat. Sunt enim quædam (aut ego valde fallor) tam Latinè, tam dilucidè, tam numerosè, tam denique omnibus modis concinnè venuſteque expreſſa, vt nihil Latinius, dilucidius, numeroſius, nihil concinnius venuſtiusque fieri fingiue poſſe videatur. Quid quòd ſæpiſſimè in vno eodemque loco bona malis permixta eſſe contingit? quid quòd interdum in vno periodi membro doctum, fidelem & diligentem interpretem & omnia Laurentio Valla digna agnoſcimus, in altero doctrinam (imò vel vulgarem linguæ Græcæ cognitionem) fidem, diligentiam deſideramus? Hoc tibi mirum viſum iri ſcio: mihi certè & mirum viſum eſt iampridem, & in dies magis miror: nec quamcunque in partem animum verſem, vlla coniectura rationem huius inconſtantiæ aſſequi poſſum. Sed hanc interpretationem (quicunque ſit eius author, & vndecunque profecta ſit quæ in ea cernitur inconſtantia) minimè reijciendam, ſed potius quas habet inter vitia virtutes, & roſas inter aculeos carpendas eſſe cenſeo. Vale, & noſtris laboribus faue.

HENRICI STEPHANI APOLOGIA PRO HERODOTO, SIVE HERODOTI HISTORIA FABULOSITATIS ACCUSATA.

VT antiquitatem nonnulli nimiùm religiosè atq; adeo superstitiosè colunt, ita nõ desunt qui eandem merito honore meritaq; obseruantia fraudare videantur. Horum autem vitiorum vtrunq; non peculiare seculo nostro, sed illi cum superioribus esse commune, multa nobis argumento esse possunt. Posterioris quidem certè fidē nobis vel ipsa Græci sermonis consuetudo facit, in quo ἀρχαῖος & ἀρχαϊκὸς de homine nimia simplicitate prædito, interdum verò & de planè stolido bardoq; dicuntur: & ἀρχαῖον ἔργον itidem. Atq; hinc, id est ex hoc priscorum morū & institutorum (vtpote quibus nimiùm rudis simplicitas inesset) contemptu, manarunt & illa, κρόνος, κρόνιος, κρονόληρος, βεκκισέλινος. Hinc & illi versus,

Prisca tument alios: ego nunc me deniq; natum
Gratulor, hac ætas moribus apta meis.

At illi priori vitio eorum qui superstitiosè antiquitatem colunt, quid ansam præbuerit, assequi coniectura nequaquam facile est. Non iam de illa altè repetita antiquitate, nec de ijs loquor qui mores sui seculi exosi, vota contraria votis Nasonis fecerunt: vt quum dicit Tibullus,

Tunc mihi vita foret: vulgo nec tristia nossem
Arma, nec audissem corde micante tubam.

Quæ verba eruperunt huic Poetæ postquam aurei seculi felicitatem commemorauit. Atq; hunc, dum eò respiceret, pertæsum vitæ suæ fuisse, mirum videri non debet: quum ipse Hesiodus multis antè ætatibus hæc protulerit,

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι.

Sed & ille ipse Naso, qui in versibus quos modò citaui, antiquitatem ludibrio habet, illā laudari solitam, alibi fatetur, quū dicit,

Laudamus veteres, sed nostris vtimur annis.

Et qui (obsecro) prisci seculi laus dissimulari posset, cuius vt rudis simplicitas ijs quæ dixi verbis apud Græcos notata, ita vicissim probitas & fides consuetudine Latini sermonis celebrata fuit? Ille demum antiquis est adolescens moribus, inquit Plautus. Homo antiqua virtute ac fide, inquit Terentius. Homines antiqui, qui ex sua natura cæteros fingerent, inquit Cicero. His autem loquendi generibus materiam non alios quàm poetas præbuisse verisimile est: sed hi quàm angustis spatijs tempus illud circunscribant, vel ex his Iuuenalis versibus patet,

Antiquum & vetus est alienum Posthume lectum
Concutere, atq; sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas,
Viderunt primos argentea secula mœchos.

Sed & ipsum Hesiodum longo interuallo argentei seculi mores ab aurei seculi moribus separantem audimus. Dubium verò nemini esse debet quin aureo seculo argenteũ, vt æreo ferreum poetæ subiunxerint, id ipsum exprimere volentes quod Horatius his versibus cecinit,

AEtas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Quam sententiam ex hoc Arati loco mutuatus videri potest,

Οἶλον χρύσειοι πατέρες γένος ἐλίποντο
Χειροτέρων· ὑμεῖς δὲ κακώτερα πείσεσθε.

Huius autem rei (meo iudicio) non obscura ratio est. quum enim posteri vltra nequitiam suorum maiorum, cuius hæredes relinquuntur, sibi nouam in dies comparent, nequiores euadere necesse est. Verùm (si seriò loquendum est) ne primum quidem seculum, vel potius ne primos quidem illos primi seculi homines nequitia caruisse, & ea vel maxima, sacræ literæ nos Caini exemplo docent. Quò minus Romuli multis seculis posterius factum in perpetranda itidem fratris sui cæde, mirum videri debuit. Atque (vt huic sermoni finem imponamus) priscorum hominum maiorem simplicitatem atq; adeo rusticitatem fuisse, quàm probitatem, & aut nullo vitio aut sola auaritia minus quàm nos laborasse, credibile est. At nostrum seculum si aureum ea vocari ratione non potest ob quam nomen id primo

seculo

ſeculo impoſitum fuit, illa certè eadem ratio hanc appellationem ei vendicat, propter quam Naſo in his verſibus (nam eorum authorem illum eſſe potius quàm Propertium iudico) eam ſuæ ætati tribuit,

Aurea ſunt verè nunc ſecula: plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.

Quibus adijcienda ſunt quæ apud Propertium ſequuntur,

Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Adijciendus & hic verſus, qui diſtichon illud *Aurea ſunt*, &c. præcedit,

Aurum omnes victa iam pietate colunt.

Verumenimuero non de illis (vti dixi) altè repetitæ antiquitatis admiratoribus loquor, qui, quæcunq; poetæ de ea ſomniarunt, vera eſſe in animum induxerunt. De quibus igitur? de iis qui ſuæ ætatis artifices, (præſertimque pictores & ſculptores) nec non poetas, præ illis quos ſuperiores ætates tulerant, flocci faciebant. Nam quis vel ex Cicerone non didicit quanto ſtudio olim antiqui operis tabulæ, ſigna, toreumata conquiri quantò pretio comparari ſolita fuerint?

Inſanit veteres ſtatuas Damaſippus emendo

inquit Horatius: ad quàm multos præterea eadem inſania & circa ſtatuas & circa res huiuſmodi laboraſſe putamus, perinde ac ſi cum Apelle & Zeuxide ars pingendi, cum Scopa, Myrone, Praxitele, ars ſculpendi ſiue fingendi ſepulta eſſet? Nec verò aliunde quàm hinc ortum apud Latinos habuiſſe crediderim illa loquendi genera, Nihil antiquius mihi fuit, Nihil antiquius habui, Antiquiſſimum mihi fuit, aliáque huiuſmodi. Nam qui hæc ab ea quæ ſenili ætati debetur reuerentia petita eſſe exiſtimant, aut falluntur, aut ego fallor. Quæ tamen origo voci Græcæ πρεσβύτερον meritò fortaſſe tribuatur: ſed vocabulum Antiquus, vt illi ſignificatione reſpondet, ita origine reſpondere, nequaquam dixerim. Et de artificibus quidem hactenus. Quod autem de poetis dixi, vel ſolius Horatij querimonia nobis ſatis ſuperq; teſtatum reddet: in qua inter cætera hæc dicit,

Si meliora dies, vt vina, poemata reddit,
Scire velim pretium chartis quotus arroget annus
Scriptor ab hinc annos centum qui decidit, inter

Perfectos veteres ne referri debet, an inter
Viles atque nouos?

Similis autem cum alibi, tum lib. secundo Anthologiæ Græcorum epigramm. extat querimonia. Veruntamen vt hodie cantilenæ siue cantica, quo recentiora, eo sunt gratiora, ita iam Homeri seculo nouitatem illa non vetustatem commendasse, ex his illius versibus discimus,

Τλιὼ γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ὀπικλείουσ' ἀνθρωποι
Ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.

Cui subscribens Thebanus Poeta dixit, Αἰνῇ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. Vbi animaduertendum est negari à Pindaro quod Horatius ex vulgi sententia affirmat.

Sed quorsum hæc omnia? dicat aliquis. Nimirum vt propositis duobus hisce hominum generibus, quorum vnum nimis religiosos, alterum nimis irreligiosos oculos & aures ad antiquitatem affert, ijs qui veterum historiarum lectores futuri sunt, vt mediam quandam viam teneant, author sim: sic tamen vt veteres historicos (sicut & poetas) dum legunt, illos ab eorum posteris, tanquam magistros à discipulis, distinguẽdos esse meminerint. Nam ad historias quidem quod attinet, si verè illud dictum fuit, discipulum prioris esse posteriorem diem, quin facta plurima quæ in posterioribus historijs celebrantur, priores historias (id est facta quæ in illis commemorantur) tanquam exemplar sibi proposuerint, nemo (vt opinor) inficiari volet. Nam quis L. Tarquinium (vt vnum aliquod in historia Græca celebre factum cum celebri in Romana facto comparem) in decutiendis summis papauerum capitibus Thrasybulum imitari voluisse neget? Imò verò vt hunc ille imitatus est, ita historicos Latinos in describendo eius facto Græcos imitari voluisse dicas. Ego verò ex Græcis Herodotũ, ex Latinis T. Liuium, deligens vtriusque locum (nequid fingere videar) proferam. Herodotus igitur (si bene interpretor) hæc scribit, Præconẽ ad Thrasybulum Periander misit qui ex eo sciscitaretur quis maximè tutus ipsi rerum status & ad exercendum in vrbem suam imperium accommodatissimus futurus esset. Thrasybulus hunc à Periandro missum secum ex vrbe educens, segetem ingressus est, eamq; perambulans, dum illum repetitis subinde super eius è Chorintho aduentu interrogationibus compellaret, vt quan-

que

que ſpicam ſupra reliquas eminere cernebat, retũdebat: & poſtquam retuderat, proijciebat. donec quotquot in tota ſegete pulcherrimæ altiſſimæque erant, hoc modo labefactauit. Quum autem vniuerſum prædium obiiſſet, præconem nullo dato conſilio remiſit. Reuerſo deinde præcone, quum Periander Thraſybuli conſilium audire ſummopere cuperet, is nullum ſibi ab eò datum reſpondet: & ſe mirari addit quid illi in mentem venerit, vt ad talem virum eum mitteret, qui ita mente captus eſſet vt etiam ſuas ipſius res profligaret. Quæ dicens, ſimul quę facientem Thraſybulum viderat, narrare cœpit. At Periander quum huius facti mentem percepiſſet, & Thraſybulum ipſi de interficiendis ciuibus conſilium dare animaduertiſſet, mala omnia ciuibus ſuis inferre cœpit. Hactenus Herodotus. Liuium nunc audiamus de ſexto Tarquinio ita loquentem, Itaque poſtquam ſatis virium collectũ ad omnes conatus videbatur, tum è ſuis vnum ſciſcitatum Romam ad patrem mittit quídnam ſe facere vellet: quandoquidẽ vt omnia vnus ipſe Gabiis poſſet, ei dij dediſſent. Huic nuntio (quia credo dubię fidei videbatur) nihil voce reſpõſum eſt: rex, velut deliberabundus, in hortum ædium tranſit, ſequente nuntio filij. ibi inambulans tacitus ſumma papauerum capita dicitur baculo decuſſiſſe. Interrogando expectandoque reſponſum nuntius feſſus, vt re imperfecta, redit Gabios: quæ dixerit ipſe, quæq; viderit refert: ſeu ira, ſeu odio, ſeu ſuperbia inſita ingenio, nullam eum vocem emiſiſſe. Sexto, vbi quid vellet parens, quídve præciperet tacitis ambagibus, patuit, primores ciuitatis, criminando alios apud populum, alios ſua ipſos inuidia opportunos, interemit. Hactenus & Liuius. Quis autem hic ea quæ dixi, id eſt παραμήλυς πεδάξις & παραμήλυς διηγήσις non agnoſcit? Iam verò ſi fluuiorum quos vidimus, fontes quoque videre iuuat, cui non lectio veterum hiſtoriarum (à quibus aliqui in poſteriores ſiue riui ſiue riuuli profluxerint) gratiſſima eſſe debet? Nam vt Homeri poeſin fontẽ appellat Naſo, (quum canit,

—*à quo, cen fonte perenni,*
Vatum Pieriis ora rigantur aquis)

ita ego Herodoti & Thucydidis ſcripta fontibus comparare, duabus de cauſis non dubitem. Vna eſt, quòd ex illorum lectione præſtantiſſimos quoſque & bellica virtute clariſſimos viros prudentiam hauſiſſe, & de varijs rebus gerendis vel non gerendis conſi-

lium, tanquam ex oraculo certiſſimo petiiſſe, (felices, quos facerent aliena pericula cautos) atque adeo illorum facta non in ſimilibus tantùm rebus imitatos eſſe, ſed interdum ad vſus alioqui diſſimiles accommodaſſe, veriſimile eſt, Altera, quòd ex horum vtroque (ac præſertim ex Thucydide) omnes propemodum qui ſequuti ſunt hiſtoricos, cum alia tum varias ſcribendæ hiſtoriæ regulas deriuaſſe, & horum ſcripta tanquam ideas illis ſcribentibus obuerſatas fuiſſe, multa nobis argumento eſſe poſſint. Verùm quũ iſta ſint eiuſmodi quæ multò faciliùs mente comprehẽdi quàm verbis explicari poſſint, quæ addi huc pertinentia poſſent, cogitanda relinquo. Hoc autem nequaquam ſilentio prætereundum cenſeo, veteres hiſtoricos (ſicut & poetas) ſi non ob aliud, ob eam certè reuerentiam qua fictitium numen ſuum ſuaque adulterina ſacra proſequuntur, digniſſimos eſſe quos reuereamur. Hanc autem illorum reuerentiam fateri cogentur quicunque multa loquendi genera, quibus ſacræ literæ nobis Dei prouidentiam, & (vt theologica voce vtar) omnipotentiam teſtantur, itidem ab illis vſurpata inuenient: quæ contrà eorum poſteri neglexerunt. Duobus exemplis contentus ero: quis non, quum hæc verba audit, Deus in cor meum immiſit, Deus in manus meas illum tradidit, Dauidem, vel Eſaiam, vel Ieremiam, aliúmve quempiam è ſacro ſanctorum Prophetarum numero, potius quàm Homerum vel Heſiodum, aut alium poetam loquentem audire ſibi videtur? At ego & hæc & alia loquendi genera Herodoto veteri hiſtorico cum veteribus illis poetis dico eſſe communia: vt omittam quæ præterea ore Chriſtiano itidem digniſſima ſibi habet ille peculiaria. Quæ quoniam vt omnino impietatis, ita mendacij ſuſpicione aliqua eum ex parte liberare poſſe videntur, non omittenda, ſed alij loco ſeruanda iudico: atque hactenus in gratiam & laudatorum & vituperatorum antiquitatis, ex multis pauca præfatus, ad ipſum diſputationis caput venio.

QVVM in legendis hiſtoriis duo conſideranda ſint, quæ narrentur & à quo narrentur, prius de eo qui hæc memoriæ prodidit, nobis dicendum eſt. Herodoti fabuloſitatem ita omnibus omnium ſermonibus fuiſſe iam olim iactatam, vt in prouerbiũ propemodum abierit, quis eſt qui neſciat? Sed quod hodie in multis experimur, idem plurimis ſuperiorum ſeculorũ hominibus vſuueniſſe crẽdibile eſt, vt aliena fide illum mendacij argue-

guerent: quippe qui ne librorū quidem eius titulū vnquam niſi per tranſennam aſpexiſſent, ſed aliorum à quibus lectos eſſe credebant, iudicio ſtandum ſibi eſſe exiſtimarent. Verùm vt huiuſmodi hominum voces olim exibilari potius quàm refelli ſolitas veriſimile eſt, quippe qui temerariam ſuam credulitatem impudentiamque prodentes, non Herodoti ſed ſuam ipſorum famam læderent: ſic & hodie ſimilem impudentiam ſimiliter exibilandam explodendamque potiùs quàm argumentis vllis confutandam cenſeo. Quare hos miſſos faciens, illos compellabo, qui Herodotum non ſemel, ſed ſæpius, non eius partem ſed opus integrum, non oſcitanter, ſed ſumma cum attentione voluerunt. Ac primùm ex illis ſcire velim vtrum Herodotus prudens ſciensque, an imprudens mentiatur. Illum prudentem ac ſcientem mentiri ſi reſpondebunt, mendacij ipſimet ex eius ſexcentis locis conuincentur. Si enim mentiri propoſitum illi eſſet, cur quoties aliquid commemorat quod perſpectum exploratumque non habet, hac de re nos admonet? cur tot locis tam ſolicitè ſe excuſat? Aut quid hæc, Vt audiui, Vt narrant, Vt aiunt, addere paſſim attinebat? Aut quid horum quidem ſe teſtem eſſe oculatum, at illorum teſtem auritum duntaxat, fateri neceſſe erat? vt in Euterpe, μέχρι μὲν τῆς Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθών, τὰ δ' ἀπὸ τεῦδε ἀκοῇ ἤδη ἱστορέων. Sed & ſæpe de rebus ſibi dubijs ſcribens, neſcire ſe quàm veræ ſint illæ, ſed quæ ab alijs referantur, narrare, & penes eos fidem eſſe velle dicit. Atque adeo in Polymnia, hoc ſuum eſſe in vniuerſo opere conſilium pronuntiat, vt ſibi commemoranda quæ ab alijs acceperit, non item omnino ſibi credenda eſſe cenſeat. ἐγὼ δὲ, inquit, ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι γεμὲν οὐ παντάπασιν ὀφείλω. καί μοι τοῦτο τοῦτο ἔστω εἰρημένον ἐς πάντα τὸν λόγον. Ac ne his quidem contentus, ſæpe etiam ſuſpicionem lectoris præuenit, & hoc vel illud narrari quidem, ſed veriſimile ſibi non fieri profitetur. vt quum in Clione ſcribit, φασὶ δέ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν ὑπισχνέεσθαι λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν, &c. Sic in Terpſichore dicit, ἐμοὶ μὲν ὑπισχνέεσθαι λέγοντες, ἄλλῳ δέ τεῳ. At multis locis hanc admonitionem non attexit, in quibus videtur eſſe neceſſaria. Nimirum tibi neceſſaria videtur, at illi contrà ſeperuacaneam (quippe cui ſui dicti ratio conſtaret) viſam fuiſſe, perſuaſum habeo. Atq; hanc meam opinionem confir-

mat (ni fallor) iſte Clionis locus, in quo Babylonici ſoli fertilitatem exponens, ſcribit, In quam autem altitudinem milium & ſeſamum arboreſcant, etſi probè norim, tamen id non referam: quum certò ſciam, iis qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quæ de fructibus dicta ſunt, planè incredibilia videri. Meam, inquam, opinionem confirmat (vt opinor) hic locus. vt enim de his tacere voluit quòd fidem impetratura non crederet quidni de illis quoque tacuiſſet, ſi fide maiora fore putaſſet: aut aliquo ſaltem verbo, vt aliis in locis ſuſpecta ſibi eſſe teſtatus eſſet? Quid quòd comperta ſibi aliorum mendacia diſſimulare non poteſt, vt cum in Euterpe, tum alibi apertè oſtendit? Atqui mendacia exagitare, nequaquam eius qui mendaciis gaudeat, eſſe videtur. Ac primum quidem hoc ſit φιλαληθείας Herodoti argumentum. Secundum eſſe poſſit, quòd non, vt alij pleriq; hiſtorici, quæ vel à dicendo vero eum deterrerent, vel ad mentiendum impellerent, habuerit. Cui enim illum aſſentari voluiſſe, aut quod aſſentationis præmium ſibi propoſuiſſe dicemus? Adde quòd aſſentari & παῤῥησίαν amare, velut ex diametro inter ſe pugnent: quam tamen illum amaſſe, cum ex aliis locis, tum ex hoc in Polymnia deprehendimus, Hic ego, quod ſentio & verum mihi videtur, non diſſimulabo: licet eiuſmodi eſſe ſciam quod mihi inuidiam apud multos conflare poſſit. Atenim quorundam encomia ſuæ hiſtoriæ inſeruit. Id quidem fateor: ſed & rara & nullã aſſentationis ſpeciem præ ſe ferentia eſſe dico. nec quicquam aſſentatorium vel in Polycratis laude in Thalia, vel Bogis aut Cadmi in Polymnia, agnoſco. Remoto autem aſſentationis ſtudio, quid ei lucri fuiſſet (vt ille apud comicum loquitur) nos fallere? Eſto tamen, aliquos hiſtoriæ eius locos criminis illius ſuſpectos nobis eſſe: at quis eam ſaltem partem quæ non res geſtas, ſed varios hominum variorum mores ac ritus deſcribit, (quæ potiſſimùm calumniis obnoxia eſt) ſuſpicione huiuſmodi non liberet? Tertium argumentum (niſi quis coniecturam vocare malit) ex magna hominis circa ſuum numen ſuaq; ſacra obſeruantia peti poſſe dixerim, quam & paulò antè attigi. Multæ enim ſententiæ ſiue γνῶμαι tum quas aliis locis adhibuit, tum quas narrationibus vel præfixit, vel tanquam corollaria adiunxit, tanta illum pietate præditum fuiſſe teſtantur, quanta in hominem Chriſtianæ religionis ignarum cadere poteſt: imò verò ea de diuina potentia prouidentiaq;

tiaque ſenſiſſe quæ Chriſtianum ſentire & deceat & oporteat. Huiuſmodi ſunt hæc in Thalia, SED profectò prouidentia Dei, pro ſua ſapientia, quæcunque animalia meticuloſa & eſculenta ſunt, valde fœcunda reddidit, ne aſſiduo eſu abſumpta deficerēt: at quæcunque improba & pernitioſa, parum fœcunda. Atque hinc fit vt lepus &c. Conſideremus & hæc ex Polymnia, VIDEN' vt Deus animalia prægrandia fulmine feriat, eorum faſtum non tolerans: at puſilla ne videlicet quidem? Viden' vt in editiſſima quæque ædificia & in celſiſſimas quaſque arbores tela hæc ingruant? Gauderet enim Deus quæcunque eminent, deprimere. Vnde etiam contingit vt ingens exercitus ab exiguo profligetur: Deo videlicet illius quorum inſolentiam exoſam habet, terrorem aut fulmen immittente: ita vt ſuperiores eorum ſucceſſus exitus exitiales habeant. Magnificè enim de ſe ſentire nemine commune ſecum eſſe ſinit Deus. Quid, obſecro, de diuina potentia diuinius iſtis dici potuit? Heſiodeā illam γνώμην laudibus omnes efferunt,

Ῥέα μὲν γὸ βεμάει, ῥέα δὲ βεμάοντα χαλέπθει,
Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθθ, & ἄδηλον ἀέξει,
Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν, & ἀγλώσσα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ἐφ' πανα δώματα ναίει.

Quem imitatus Horatius dixit,

——— *Valet ima ſummis Mutare, & inſignem attenuat Deus,*
Obſcura promens.

Et meritò quidem certè illam veteris Poetæ ſententiam laudibus extollunt: ſed quanto tamen vlterius progreditur hic noſter hiſtoricus? Iam verò gnomen illam quæ Deo vindicem oculum tribuit, quot nobis exemplis confirmat? vel potius, quot locis eam tanquam in ſpeculo intuendam proponit? Primùm quæ de Pheretima narrat, & verba quibus narrationem ſuam claudit, audiamus: ac quoniam eſt valde memorabilis, eam à capite ipſo arceſſamus, diſperſa eius membra in vnum corpus colligentes. Erat hæc Pheretima Batti claudi Cyrenes regis vxor. hic Arceſilai filius erat; quem Cyrenes regnum tenentem, dum morbo laboraret, frater Aliarchus ſtrangulauerat: iſque viciſſim ab illius vxore cui nomen Eryxo, ex inſidiis interfectus fuerat. Batto hoc mortuo, Arceſilaus quem is è Phe-

retima ſuſtulerat, regni hæres relinquitur: ſed quum orta inter hunc & populum ſeditione, factio populi ſuperior euaſiſſet, Arceſilaus Samum, Pheretima eius mater Salaminẽ profugit, & ab EVelthone, imperium eius obtinente, exercitum à quo vnà cum filio Cyrenen reducatur, petit. At EVelthon quiduis potius illi quàm exercitum dabat. Illa, quicquid dabatur accipiens, pulchrum quidem & id eſſe dicebat, ſed pulchrius futurum eſſe ſi ipſi quem petebat exercitum daret. Atque hoc reſponſo donum vnumquodque proſequebatur. Tandem verò EVelthon ei fuſum aureũ, & colum cui circumpoſitum ſtamen erat, dono miſit. Quum autem iisdem quibus prius verbis inter accipiendum hoc munus vſa eſſet, tunc EVelthon ſe talia fœminis non exercitum donare dixit. Arceſilaus autem interea Sami agens exercitum coegit, à quo quum Cyrenen reductus, & in antiquum ſtatum reſtitutus eſſet, magnam in ſuos ſæuitiam exercuit: ob quam ſibi metuens quum ad Alacerem Barcæorum regem ſocerum ſuum ſe contuliſſet, à Barcæis quibuſdam, quibus ſe nonnulli Cyrenæi exules adiunxerant, in foro interfectus fuit: eiuſque cædem mox Alazeris ſoceri cædes ſequuta eſt. Ad Pheretima, tantiſper quidem dum Arceſilaus filius Barcæ ageret, eius gradum apud ſuos eum aliis in rebus, tum in præſidendo ſenatui tenebat: ſed vbi filium Barcæ interemptum audiuit, fuga ſe in Ægyptum proripuit: atque ibi Aryandem (quem Cambyſes Ægypto præfecerat) ſupplex rogauit vt vicem ſuam vlciſceretur, hoc prætextu vtens, quòd filium ſuum, quia Medorum partibus fauebat, interfectum diceret. Quum Barcen peruenniſſent quos exoratus Aryandes ex Ægypto miſerat, eamque vrbem vi capere fruſtra conati, fraude cepiſſent, Pheretima ex Barcæis eos qui perpetrandæ cædis principes fuerant, crucibus per ambitum murorum ſuffixit: eorum autem vxoribus mammas amputauit, quibus eoſdem muros tanquam notis quibuſdam interpunxit. Cæteros Barcæos Perſis diripiendos reliquit, præter eos qui Battiadæ & affines cædis non erant: his autem vrbis gubernacula tradidit. Hactenus de Pheretimæ facto. nunc animaduertere operæpretium fuerit, quòd huic narrationi (interiectis tamen nonnullis) corollarium, librũ claudens, attexat. At Pheretima (inquit) ne ipſa quidem mitem vitæ exitum habuit. quumprimum enim è Libya, Barcæos vlta, in Ægyptum rediit, miſerabilem mortem obiit, viua enim vermibus

mibus ſcatere cœpit, à quibus corroſa fuit. Nempe homines tam atrocibus vindictis inuidiam ſibi apud deos conflant. Hactenus de Pheretima. Ad Hermotimum eunuchum veniamus. ſcriptam enim de illo hiſtoriam religio mihi eſſet ſilentio præterire. Hermotimo, inquit, amplior illatæ ſibi iniuriæ, quàm vlli vnquam mortali (quod ſciam) contigit vltio. Is ab hoſtibus captus & venalis à Panionio quodam Chio emptus fuerat, qui ex ſceleſtiſſimo facinore quæſtũ faciebat. quoſcunque enim nanciſci poterat formoſos pueros, caſtrabat, mercéque Sardis aut Epheſum abductos magna pecunia vendebat. Barbaris enim eunuchi in pretio ſunt, quòd ijs maiorem quàm alijs fidem in rebus omnibus habendam putent. Ex eorum autem numero quos caſtrauerat Panionius, erat Hermotimus: cui felici ſorte contigerat vt cum alijs donis Sardibus ad Xerxem mitteretur: temporis autem progreſſu primum inter eunuchos locum apud illum obtineret. Quum autem rex Perſicas copias in expeditionem aduerſus Athenas educens, Sardis peruenisſet, tum Hermotimus negotij cuiuſdam gratia quum in Myſiam regionem deſcendiſſet, quæ à Chiis incolitur, Atarneus dicta, hîc Panionium offendit. Quem agnitum quum blandè compellaſſet, & primùm quidem ei expoſuiſſet quanta bona eius opera conſequutus eſſet, deinde verò magnam ſe illius meriti gratiam relaturum promiſiſſet, ſi cum ſuis liberis illuc commigraret, ei vt id faceret perſuaſit. Poſtquam verò eum in poteſtate habuit, quippe qui cum liberis & vxore illuc commigraſſet, his eum affatus eſt verbis, O qui præ omnibus mortalibus è ſceleſtiſſimo facinore quæſtum feciſti, quid de te ego aut meorum maiorum quiſpiam, de te inquam vel aliquo tuorum commeruimus, propter quod me ex viro nihil eſſe feceris? Nempe deos tuas illas artes ignoraturos ſperabas: at te rem adeo iniuſtam auſum, iuſto ipſi contrà iudicio in manus meas compulerunt, vt tantas, quantis dignus es pœnas mihi dares. Quæ dum Panionio exprobrantur, adductis in conſpectum quatuor filiis, eorum amputare genitalia coactus fuit: quod quum illis feciſſet, ad idem ei viciſſim faciendum adacti ipſi fuerunt. Ita Hermotimo aduerſus Panionium diuinæ vltionis vices adiutrices fuerunt. Quid quęſo hîc legimus quod ore Chriſtiano ſonari non mereatur, ſi tantũ

pluralem deorum numerum in singularem vertamus? Sed & in Euterpe quàm pulchrè ab eo dicitur magnorum scelerum magnas immitti à dijs vltiones? τῷ δαιμονίῳ παρασκευάζοντος ὅκως πανωλεθρίῃ ἀρχὴ μένοι, καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωνται ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. Illis autem verbis quibus suum de Hermotimi vltione sermonem finit, consona sunt (si ipsum etiam loquendi genus spectemus) hæc quæ in Thalia habentur, χρόνῳ δὲ ὑπολαβὼν ὕστερον καὶ Οἰοίτεα πολυκράτεος τίσιες μετῆλθον. dixerat enim illic, πανιώνιον μέν νυν ἔτι πόδα ἦλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. Sed & τίνειν δίκην τινὶ interdum dicit, vt in Eratone, ὃ μὲν δὴ Ἀδυτυχίδης κατεγήρα ἐν σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τινὰ τούτῳ δικαίως ἐξέτισε. & in eodē libro de Cleomene, cuius insaniam vindictæ diuinæ imputat, ἐμοὶ δὲ δοκέει τίσιν ταύτην ὁ Κλεομένης ἁμαρτὼν ἐκτίσασθαι. In Calliope autē δίκην τῆς φόνου τῆς Λιονίδεω ἐκ Μαρδονίου dicit. Huc etiam pertinet vocabulum μίασις, vt quum scribit in Polymnia, τοῖσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοισι μίασις κατέσκηψε ταλθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. & paulo pòst, ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς αὐτοὺς ἡ ταλθυβίου μίασις, &c. in quo etiā loco obseruatione dignissimum est quod tradit de scelere quod in filijs authorum eius Deus vindicauerit. Frequens est illi vsus & vocis, χρῆν, siue ἔδει (pro ἔδει, quod & ipsum apud eum extat) de eo quod vt à Deo decretum fuerit, ita fieri oportuerit & necesse fuerit: vt nō procul à Cliûs initio, χρῆν γὰρ κανδαύλην γενέσθαι κακῶς. Et circa finem Calliopes, κακῶς γὰρ ἔδει πανοικὶῃ γενέσθαι. Et in Terpsichore, ὃ γὰρ ἔδει τούτῳ τῷ στόλῳ ναξίους ἀρχὴν γενέσθαι. In eadem, ἔδει δὲ ἐκ τοῦ Ἑτεώνου γόνου κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστεῖν. Item in Eratone, δεῖν γὰρ μιλτιάδεα τελευτᾶν μὴ εὖ. Nec verò mihi dubium est quin Liuius imitari Herodoteum istud loquendi genus volens, (vt antea dixi à veteribus historicis posteros multa mutuatos esse) non procul à primi libri initio ita loquutus sit, Sed debebatur, vt opinor, fatis tantæ origo vrbis, maximiq; secundum deorum opes imperij principium. Quòd si huius χρῆν vel ἔδει explicationem quærimus, eam nobis eiusdem Herodoti Calliope suppeditabit, Hospes, inquit, quod à Deo contingere oportet, homo nulla ratione auertere à se potest. quoniam ne verisimilia quidem dicentibus quisquam auscultare vult. Sed narrationē à qua dictum illud pendet, audiamus. Dum autem, inquit, hac in re occupati sunt barbari, Attaginus

ginus Phrynonis filius, vir Thebanus, conuiuio magnificentissimè instructo, Mardonium ipsum, & quinquaginta eorum qui cum illo erant honoratissimos, excepit. Secundum cœnam Persa quidam Therſandrum Orchomenium cuias esset interrogauit: quem vbi Orchomenium esse accepit, Quoniam, inquit, te mihi mensæ & libaminum consortem esse contigit, tibi sententiæ meæ mnemosyna relinquere libet, vt & ipse eorum quę impendent præscius, tuis rebus consulere possis. Vides Persas qui hîc epulantur, & exercitum quem ad flumen castra habentem reliquimus? Ex hoc vniuerso numero non multo pòst perpaucos videbis superstites. Atq; his verbis multas lacrymas ille miscebat. Quæ quum admiratus Therſander dixisset, Nónne Mardonio hæc significanda sunt, & Persis qui secundum ab eo locum obtinent? tum ille subiecit, Hospes, quod à Deo contingere oportet, homo à se arte nulla depellere potest. siquidem ne verisimilia quidem dicentibus fidem quisquam adhibere vult. Atque adeo ex Persis multi quanuis hoc sciamus, sequimur necessitate constricti. Ex his, (sicut & ex alijs quæ antè attuli) quæ fuerit nostri historici pietas, patere satis arbitror. quanuis enim hæc postrema verba non in sua sed in Persæ cuiusdam persona proferat, (cui eum illa nequaquam affingere dixerim) illi tamẽ aliqua ex parte adscribi possunt: quòd sic ea commemoret vt illis se assentiri planum faciat. Reliquum est vt scrupulũ, quem animis aliquorum injicere potuit vocabulum τύχη, eximam. Nam quomodo (dicent nonnulli) huic quam prædicas pietati consentanea sit illa τύχης appellatio, quæ quum apud vetustissimos scriptores rarò, apud Homerum autem nunquam reperiatur, hic contrà illi euentus rerum imputat? Qui fortunam constituit, nónne is prouidentiam tollit? Hoc ego sanè fateor: sed τύχω illis in locis vulgarem fortunæ significationem habere nego. Alioqui enim quomodo adderet θεία cum τύχη? vt in Melpomene, τὰς δὲ οἱ ἵππους τὰς ἀπὸ τοῦ ἅρματος νεμομένας ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ ἀφανισθῆναι θεία τύχη. Et in Terpsichore, τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν θεία τύχη προσγέλασε τὸ παιδίον. Hic enim θεία τύχη nihil aliud sonat quàm θεία μοῖρα, & quod vernaculo sermone dicimus, *Aenſi que Dieu voulut*. Quod illa etiam verba Calliopes indicant, εἴτε κληδόνος εἵνεκε θέλων πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, θεὸς ποιεῦντος. Illæ porrò Gallicæ voces aliud loquendi genus in memoriam mihi reuocant, quod quum ineptum

alioqui iudicetur, magnam tamen cum isto Herodoteo habet affinitatem, atque adeo tantam vt eius videri possit ἀπόγονον. Ita enim loquitur sæpe apud nos vulgus, *C'est fortune: Dieu le veult.* Quàm multas autem alias habeat hic scriptor dicendi formulas sibi magna ex parte inter Græcos scriptores peculiares, at quæ sermoni nostro cum eo fint communes, alius erit aliquando dicendi locus. Ad θείλω τύχλω reuertor, & hoc addo, interdum etiam θεῖον πρῆγμα vocare Herodotum τὸ θείη τύχη συμβάν. vt quum in Eratone dicit, ὁρέων δέ με κατομυμένλω ὁ Ἀρίζων, ἔμαθε ὡς θεῖον εἴη τὸ πρῆγμα. Et in Polymnia, δῆλον ὧν μοι ὅτι θεῖον ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μλώιος. Dixerat autem paulo antè, τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θειότατον φαίνεται γενέσθαι. Sed & in Calliope legimus, δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοισί ἐστι τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων. In quo etiam loco nobis obseruandũ est quod & alibi dicit, nimirum diuinitus signa malorum futurorum hominibus solere dari. vt in Eratone, φιλέῃ δέ κως πρόσπαιόν οὗτ' ἐν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλι ἢ ἔθνει ἔσεσθαι. Rursus in eodem libro, καὶ τοῦτο μέν κου τέρας ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. Verùm enimuero quas hactenus recensui Herodoti pias sententias dum mecum reputo (vt tandem huic sermoni finem imponam) hic animum meum percellit metus, ne cum profana illa muliere regina Saba profanus Herodotus, & cum Herodoto cæteri profani scriptores quibuscunq; adeo sacra dicta eruperunt, nos in illo extremo iudicij die reos peragant. qui quum Christo vnico veræ religionis duci, nomen dederimus, & cognomen ab eo acceperimus, profanius plerunq; & sentimus & loquimur & scribimus. Sed quoniam non hoc in præsentia quæritur, quàm pius, sed quàm verax fuerit Herodotus, quod initio huius sermonis dixi, iterum dico, tertium φιλαληθείας Herodoti argumentum ex hac eius pietate (meo iudicio) posse duci. Quis enim rationi consentaneum esse dicat, vt qui tam pius, idem tam improbus etiam fuerit, vt sciens prudensq;, nulla spe aut lucri aut alius commodi proposita, lectoribus imponere planeq; eos ludificari voluerit? Nisi fortè eum aliquis, quantum esset inter historici & poetæ officium discriminis, & veritatis lucem esse historiam, nesciuisse arbitratur: vnde incomperta pro compertis, ficta pro factis, falsa pro veris commemorare, adeo religioni non habuerit, vt suum etiam nomen (ne posteritas illorum mendaciorum authorem igno-

ignoraret) operi suo præfixerit. Imò verò vel hinc, id est è præfixo operi nomine, quartum φιλαληθείας eius argumentum peti posse crediderim: quod tamen nō tanquam necessariū, sed potius tanquam ex abundanti cæteris additum existimari volo. Cæterùm cogitāti aliquando mihi quid fidem Herodoti & cæterorum prisci seculi scriptorū tantopere suspectam multis reddat, ratio illa occurrit, quòd vt bonam eorū partem qui res à se longinquis in regionibus visas aut auditas narrant, mentiri suspicamur quasi locorū longinquitas ad hoc audaciores reddat: ita etiā non paucis dubia sit illorum historicorū fides, quasi temporum longinquitate (quæ rerum memoriam propè obliterarit) freti, fabulas pro historiis obtrudere nobis non dubitent. Atqui eos quorum animis insidet hæc suspicio, quantum inter hæc duo sit discrimen, animaduertere decebat. locorum enim longinquitas eadem semper manet, at temporum non item. atque adeo multæ res gestæ quàm longè à nostris temporibus absunt, tam propè ab eorum temporibus qui eas memoriæ prodiderunt, abfuere. Et hactenus quidem iis qui Herodotum consultò mentiri persuasum habent, responsum sit.

At qui Herodoto propositum quidem non fuisse mentiri, sed mentitum tamen esse arbitrantur, dum incomperta *pro compertis* (vt modò dixi) commemorat, & suam interdum fidem de ijs quæ audierit, non secus ac de ijs quæ viderit, obstringit, respondeant velim ad hoc, Herodotum illa comperta non habuisse, id verò vnde ipsi compertum habeant. Si enim se hinc coniecturam facere dixerint quòd alijs quibusdam repugnantia tradat, ecqua tandem ipsi certiore antiquitatis cognitione freti, Herodotum mendacem, cæteros veraces esse pronuntiare audebunt? & quam tandem ad normam eas quæ de rebus priscis extāt scriptiones dirigendas censebunt? Quòd si fortè Herodotum fabulositatis reum agi posse existiment hoc vno nomine quòd eorum fidem superent quæ narrat: at non protinus quæ fidem apud illos excedunt, apud omnes fidem excessura putanda sunt. Demus tamen ea esse eiusmodi quæ fidem apud nullum mortalium impetrent, an quia eam non impetrant, eam non mereri dicemus? Quæ noua est ista dialectica, per quam nobis ita colligere liceat, vt quod verisimile non est, ne verum quidem esse possit? Quæ porro est ista in historicos tyrannis, vt si res ab illis

scriptas credere nolimus, eos nostræ incredulitatis (liceat hoc vti verbo) præstare culpam velimus? Quæ tamen ego dum scribo, non sum nescius Iosephum in hac altera opinione fuisse, nimirum vt diceret Herodotum in mendacio quidē sibi non placuisse, sed suam illi credulitatem, mentiendi occasionem dedisse. Sed ego quam modò ab alijs exegi normam, ad quam priscæ historiæ dirigantur, ab eo quoq; exigere non dubitarim.

Ne tamèn dum alios nimis incredulos esse queror, nimiùm ipse credulus habear, quibus nitens aut argumentis aut exemplis, non temerè derogandam esse antiquis historiis fidem contendam, exponere decreui. Quæcunque leguntur apud historicos miracula, ea vel ipsius natura rerum, vel humanarum actionem esse, nemo (vt opinor) negauerit. Nam siquid hæc vel illa regio aut prorsus inauditum, aut inauditæ certè magnitudinis vel contrà paruitatis producit, id naturæ: siquid ab hominibus mirabile proficiscitur, id humanæ actionis miraculum voco. Primùm igitur (vt terræ fruges omittam) quot animalium genera summa admiratione digna describunt historici, quæ aut nō habemus omnino aut certè forma & magnitudine plurimùm ab illis differentia? Ne longè abeamus, ad homines, omnium animalium præstantissimum nobilissimumq; genus, veniendum est. Quales nobis passim gigantes, quales vicissim Pygmæi describuntur? Quidnan quòd neutros viderimus, neutros esse aut fuisse dicemus? Atqui ad gigantes quidem quod attinet, qui fabulosos esse illos dixerit, (vt omittam multa eorum extare passim ossa) non profanos tantùm, sed & sacros libros fabulositatis insimulauerit. Pygmæos autem si esse aut fuisse negabimus, non solùm magnæ externorum scriptorum turbæ, sed & nostris ipsorum oculis fidem derogabimus. quid enim aliud sunt qui passim spectantur nani quàm Pygmæi, aut certè ex Pygmæis oriundi? Cur autem si naturam (id est naturæ opificem) omnipotentem esse credimus, homines à nobis & forma & magnitudine variè differentes creare olim potuisse & hodie quoq; posse non credemus? Iam verò & hoc circa hominem (antequam ab eo digrediatur oratio) diuersum naturæ opus consideremus. Ea nunc fœtum vtero mulieris per nouem duntaxat menses includit: an igitur Herodoto, ex cuius historia quadam, fœtus vtero muliebri plerunq; decem mensium spatio includi solitos colligimus, fidem derogabimus? Atqui vt taceam,

ceam, ne verisimile quidem esse, longam eum historiam ad inferendum illi tale mendacium confinxisse, quicunq; vel Herodoto vel alij cuilibet hoc narranti fidem derogat, & fieri posse negat, nónne is eadem opera fidem diuinæ potentiæ derogare putandus est? Verùm vt ad diuinam vsq; potentiam non progrediamur, qui hîc mendacij Herodotum accusant, quàm multos in crimen trahant, ostendemus: si prius illam historiam paucis perstrinxerimus. hæc igitur sunt eius verba, de tertia vxore Aristonis regis Lacedæmoniorum loquentis, Nondum autem elapso decem mensium spatio mulier ista hunc Demaratum Aristoni parit. At is in solio suo cum ephoris sedens, nuntium de nato sibi filio simulatq; accepit, temporis quo vxorem duxerat, memor, subducto in digitos mensium numero, hunc, filium suum non esse, iureiurando affirmauit. Quod quum audiss. &c. Aliquanto pòst narrat istum huius mulieris ad filium suum sermonem, Quod autem præcipuè obijciunt tibi inimici, ipsum Aristonem, quùm ei te natum esse nuntiatum est, multis audientibus esse te suum negauisse, quippe quòd exacti nondum decem menses forent, nimirum vt talium rerum imperito hæc verba exciderunt. Mulieres siquidem nono etiam atq; adeo septimo mense pariunt: nec omnes decem mensium spatium implent. Ego verò te, fili, septimo mense peperi. Hactenus Herodotus: ex cuius narratione elici quod dixi, apertius est, quàm vt vllam dubitationem relinquat. Superest igitur vt illos proferam quos in crimen trahi necesse sit ab ijs qui Herodotum mendacij hîc insimulabunt. A Plauto sumam initium, in cuius Sticho leguntur hi lepidissimi versus;

Famem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur nunquam fui.
Sed quam ego matri mea refero inuitissumus,
Ea mihi nunquam retulit mater gratiam.
Nam me illa in aluo menses gestauit decem,
At ego illam in aluo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestauit parùulum,
Quo minus laboris illam cepisse existumo:
At ego non pauxillulam in vtero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam & grauissimam.
Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie,
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo.

Audiui ſæpe hoc vulgò à multis dicier,
Solere elephantum grauidam perpetuos decem
Eſſe annos: eius ex ſemine hæc certò eſt fames.
Nam iam complures annos vtero hæret meo.

Idem poeta in Ciſtellaria,

——tum illa quam compreſſerat,
Decumo poſt menſe exacto hic peperit filiam.

Extant & Cæcilij ſuper hac re verſus, in Plotio,

Inſolétne mulier decimo menſe parere?
Pol nono etiam, ſeptimo atque octauo.

Quæ ſcripſiſſe fertur, hæc Menandri verba in eiuſdem nominis fabula ſequutus, γυνὴ κατὰ δεκάμηνος. Audiamus & Pomponiũ in Hirnea,

Pappi decimus menſis eſt quum factum eſt: ita fit, ità ſemper ſolet:
Decimo menſe demum turgens vermiuatur, parturit.

Ac ne ex vno poetarum genere teſtimonia proferamus, quis nõ illius Virgiliani verſus recordatur?

Matri longa decem tulerint faſtidia menſes.

quis non illorum Propertij?

Non non humani ſunt partus talia dona:
Iſta decem menſes non peperêre bona.

Sed quoniam dubiæ ſunt itidem fidei poetæ, (qui tamen in iis quæ ad rerum naturam pertinent, veraces eſſe ſtuduerunt) ne videar τὸ ζητούμενον σωαρπάζειν, ad Hippocratem, Ariſtotelem, Plutarchum, lectorem remittam, qui nõ ſolùm decimo menſe, ſed vndecimo etiam, partus edi ſcripſerunt. Sed horum partuum exempla etiam ex Plinio, viro in huiuſmodi rerum indagatione diligẽtiſſimo, proferre libet. Veſtilia C. Herdicij (inquit) ac poſtea Pomponij atq; Orfiti clariſſimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo mẽſe genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem ſeptimo, vtrunq; Cõſulem: poſtea Cæſoniam Caij principis coniugem, octauo. Hactenus Plinius. His autem exemplis quin & alia ex hoc noſtro ſeculo petita poſſint addi nõ dubito. Ad me certè quod attinet, honeſtiſſimam matronam Pariſijs audiui, in frequenti cœtu, puerũ quem oſtendebat, vndecim menſes à ſe in vtero geſtatum affirmantem. ex certiſſimis enim ſignis (quæ mulieribus ſæpiùs enixis cognita ſunt) conceptus tempus compertũ ſe habuiſſe. Quæ

quum

quum ita sint, crudelem quorundam iurisconsultorũ incredulitatem (hoc vti verbo cogor) mirari subit, qui pueros post certũ & à se præscriptũ diem ex vtero materno prodeuntes legitima hæreditate fraudauerint. Scribit enim Vlpianus, Post decẽ menses mortis natus non admitteretur ad legitimam hęreditatem. De eo autem qui centesimo octogesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & diuus Pius pontificibus rescripsit, iusto tempore videri natum. nec videri in seruitutẽ conceptum, quum mater ipsius ante centesimum octogesimum secundum diem esset manumissa. Hæc Vlpianus. Iam verò & Iustinianus mulierem quandam, quæ vndecimo post mariti mortẽ mense pepererat, stupri damnat, quòd fœtum tanto tempore vtero includi, incredibile esse credat: & quam ipse forsan eius liberis sua incredulitate iniuriã facit, partui matris imputat. εἰκότως, inquit, οἱ παῖδες οἱ τῷ θαυμασῷ τῆς μητρὸς τοκετῷ πδιυβρισμένοι πλὴν γὲν πρεγαμιαίαν τὴ πατρὸς ἠξίων λαβεῖν δωρεάν. Imò verò tu fortasse Iustiniane eos πδιυβρίζῃς, vel ὑβρίζῃς potius τῇ σῇ ἀπιστίᾳ, propter quam indicta causa illorum matrem damnas. Longè certè tuo iudicio dissimile L. Papyrij Prætoris iudicium fuit, qui secũdo hęrede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedit, quum mater partum se XIII mensibus diceret tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi statutũ videretur. Enimuero postulare videtur hic locus vt miram quam tempus attulit circa rem hanc mutationẽ consideremus. Hunc enim Lacedæmoniorum regem Aristonem videmus, ob non elapsos decem menses, partum vxoris nolle agnoscere: quum hodie contrà elapsi illi iustam maritis occasionem non agnoscendi vxorum partum, atq; adeo suspectam habendi illarum pudicitiam, præbere videantur. Atq;, vt generalem huic sermoni clausulam imponamus, quicunq; quid sit ratiocinari, nouerit, ex hac Herodoti narratione colligi fatebitur, quod hodie est ordinariũ vterum gestandi spatium, olim fuisse extraordinariũ: contrà, quod extraordinariũ nunc sit, id olim fuisse ordinariũ. Quantumuis enim Herodoti accusatores in sua pertinacia sibi hîc placeant, Herodotũ certè hîc absoluere quàm cum eo tot grauissimos scriptores damnare mallent. Ego verò huic ratiocinationi aliam quam hinc elicio, adiungã. ita enim colligo, quemadmodum si nusquã alibi mẽtio facta reperiretur partus decimo mẽse editi, historia hæc, quũ vera sit, falsa iudicaretur: ita multas alias esse quæ, quòd

exemplo careant, falsæ iudicentur, quum tamen verissimæ sint, & exemplo fortasse non itidem apud reliquos omnes mortales vt apud nos careant.

Hoc autem cum aliàs, tum vel maximè vbi quarundam regionum fertilitatem describit, animo infixum habere debemus. Nam quum ea legimus quæ de Babylonici soli fertilitate scribit, si quidem ad nostros respiciamus agros, & coniecturam ex illis facere velimus, statim mendacij Herodotum accusabimus. At si hanc regulam teneamus, non esse nobis ex ijs quæ viderimus & audierimus ferendum de ijs quæ nec visa nobis nec audita sint, iudicium, & mentem ad omnipotentem Dei manum potius quàm oculos ad arua nostra conuerterimus, nulla tanta describetur nobis fertilitas, vt eam incredibilem iudicemus, sed vt antea potuisse, ita nunc quoq; posse alicubi esse credemus. Atenim (dicet aliquis) veteres historiæ locis quibusdam summam fertilitatem tribuunt quos hodie penuriæ tantùm fertiles esse videmus. Hoc ego vt concedam, non tamen mentiri earum historiarum authores in ea fertilitate narranda, protinus concedam. Nisi fortè & ipsa sacra biblia suspecta mendacij nobis esse debent, quòd ab illis celebratæ quorundam locorum fertilitatis nullum hodie vestigium in illis appareat. Quod absit vt nobis in mentem veniat: sed potius illud Dauidis animo nostro semper obuersetur,

Te magnam pandente manum, saturantur abundè
Omnia: te rursus cultum condente fatiscunt.

Quid? si Babylonis magnitudinem è nostrarum vrbium magnitudine metiamur, an credibile fuerit, expugnata iam vna vrbis parte, rumorem expugnationis ad alteram longo post tempore peruenisse? Aut, si expeditionem Xerxis è nostrorum regum aut etiam ipsius Turcarum imperatoris expeditionibus æstimemus, nónne quot flumina à Xerxis militibus epota legimus, tot impudentissima mendacia nos audire credemus? Sed nimirum qui Xerxis & cæterorum Persiæ regum potentiam ex ea qua præditi sunt nostri reges, & illius regionis ac temporis πολυανθρωπίαν ex ea quæ hodie cernitur, æstimare volet, hunc eadem opera & aquilæ vel struthiocameli magnitudinem ex regaliolo, & Oceani magnitudinem ex paruo Rubicone æstimare oportebit. Verùm vt ei qui Nilum vel Danubium viderit, multo credibilior Oceani vastitas fuerit quàm ei qui paruum

uum Rubiconem duntaxat ſpectauerit: ita qui in regum noſtrorum factis nō inſiſtet, ſed paulo altius res bellicas repetens, ad Tamberlanem aut eiuſmodi quempiam aſcendet, non tam incredibilia eius ad aures accident quæ de Xerxis exercitu narrantur. Tamberlanes ex bubulco miles factus, cò tandem potentiæ euectus eſt vt quadringentis equitum, ſexcentis peditum millibus Paiazetem Turcarum regem adortus ſuperauerit: & cæſis eius militum ducentis millibus, ipſum aureis catenis vinctum & caueæ incluſum in omnibus quas poſtea ſuſcepit expeditionibus, ſecum duxerit. Hic ille eſt Tamberlanes qui quemcunq; locum oppugnatum venerat, prima die tentorio candido, ſecunda rubro, tertia nigro vtebatur: candore pacem pollicente, rubore, omnium puberum cædem, nigredine, loci illius excidium, omniumq; incolarum internecionem minitante. Sed hæc narratio huius loci non eſt. hoc vnum conſideremus, vt longo interuallo Tamberlanis copiæ à Xerxianis abſunt, ita quantum viciſſim noſtræ ætatis reges à Tamberlanis exercitu (qui centum duntaxat & ſexaginta octo annis illos præceſſit) ſuperentur. Quum autem de regibus noſtri temporis loquor, Turcarum regem ſiue imperatorem excipio, qui (ne longius abeamus) tantam vnus manum militum quantam omnes fere omnibus collatis viribus Chriſtiani principes, cogere poteſt: vt non immeritò magni domini appellationem obtinuerit. Tantam verò eſſe eius potentiam & mirabitur & vix credibile fortaſſe arbitrabitur qui Turcici imperij ſtatum cognitum non habuerit, & ex noſtrorum principum imperijs æſtimare voluerit: at qui illum cognouerit, mirari deſinet. Eiuſmodi enim is ſtatus eſt vt duos duorum Perſiæ regum titulos (de potentia non loquor) vnus Turcarum rex ſibi vendicare, & dominum, vt Cambyſes: inſtitorem, vt Darius, appellare ſe meritò poſſit. & quod in nos quidam iocatus eſt, quum regem Gallorum, regem aſinorum eſſe diceret, (quòd onera nulla ſibi ab illo impoſita detrectarent) de vniuerſis qui ſub ditione eius viuunt, nō ioco, ſed ſeriò dici queat. Verè enim illi, tanquam ὄνοι μεγάλοις ἄχθεσι τρόμῳοι (vt Tyrtæus de Meſſenijs cecinit) non bona tantùm omnia precaria poſſident, ſed ipſam etiā animam precariā trahunt. Atque vt in regum noſtrorum aulis inter multos de nobilitatis, ſic apud illos inter omnes de ſeruitutis gradibus certatur. Nec tamen hoc tantùm nomine, ſed & aliis multis, regno

Perſico maior eſt cum Turcico quàm cum aliis affinitas. Atque vt taceam huius ſplendorem multis in rebus Perſico ſi non parem, certè æmulum, vt magnam eunuchorum Turcæ, magnam pallacarum, magnam ſatraparum turbam omittam: multos etiam ritus, multas conſuetudines velut hæreditarias manſiſſe illius regno conſtat. Quinetiam quòd Turcæ portam pro Turcæ aula nominare audimus, id à Perſarum regibus manaſſe, Herodotus, Thucydides, Xenophon, Plutarchus, Athenæus, nos docent. Sed & hoc ipſum quòd Turcam pro rege Turcarum vulgò dicimus, (quum tamen nec Gallum pro Gallorum rege, nec Hiſpanum pro Hiſpanorum rege, nec Anglum pro Anglorum rege, nec Polonum pro Poloniæ rege dicere ſoleamus) ab iiſdem regibus originem habere, ex illis ſcriptoribus diſcere poſſumus. Nec verò dubium eſt quin idem Turca morem illum rarò in publicum ac nonniſi cum magno & ſpeciem exercitus præbente ſatellitio prodeundi, (vt ita ſuis formidabiliorem ſe venerabilioremque reddat) à Perſarum itidem regibus mutuatus fuerit. Noſtri autem reges (vt hoc obiter dicam) quid à Perſarum regibus peculiariter mutuati ſint neſcio, reginæ certè noſtræ à Perſarum reginis zonas ſuas ſumpſiſſe videri poſſunt. Perſarum enim reges Antyllæ vrbis reditus ſuis vxoribus in zonas donare ſolitos, memoriæ proditum eſt. Cæterùm vt vnde digreſſa eſt eò reuertatur oratio, quàm abſurda ſit potentiæ alicuius noſtrorum regum cum Xerxis potentia comparatio, vel vnum eius quo Themiſtoclem donauit, munus abundè nos docebit. Ex multis enim hiſtoricis didicimus Xerxem Themiſtocli Lampſacum in vinum, Magneſiam in panem, Myuntem in opſonium donauiſſe. At ſicui noſtrorum regum quiſpiam non tres pagos, ſed vnicum donauerit, magna hæc liberalitas & rege digna cenſetur.

Sed iam ad alteram partem veniamus, & miracula quæ circa humanas actiónes ſiue humana facta verſantur, examinemus. (quam ad partem ſiquis ea referre malit quæ modò de regibus dicta ſunt, non magnopere repugnabo.) Quæ ſunt illa igitur apud Herodotum quæ tantopere à fide abhorrere iudicanda ſint, vt illorum ergò præ quouis alio mendax iudicari debeat? An quæ de varijs variarum gentium ritibus moribuſque ſcribit? Hanc nimirum partem reprehenſionibus patere, hanc potiſſimùm calumnijs obnoxiam, hanc ſannis multorum expoſitam eſſe

esse video. Quare? quòd non tam aqua igni quàm ritus moresq; illi nostris repugnent, atque adeo illorum rituum nonnulli huiusmodi etiam sint vt nihil magis fatuum illis, nihil magis ridiculum fieri ac ne fingi quidem posse videatur. Atqui nónne ipsimet in eo ridiculi comperiuntur, quòd eum quem in vicinis populis non inueniunt morum consensum, in iis quærendum putent quos maria tot montesque à nobis separant, & quibus longè diuersum cœlum longè diuersas animorum inclinationes tribuit? atque adeo quæ in vicinorum moribus excusant, ob eadē hyperboreos nescio quos accusandos censeant? Age enim cur quod Herodotus de Persis commemorat, eos nimiū nonnisi inter pocula de rebus grauioribus agitare consilia, incredibile cuiquam videbitur, quum apud quosdam ex vicinis populis hunc morem magna cura, velut inuiolabilem, seruari videamus, vt qui sunt de re quapiam magni momenti consultaturi, aut cum aliquo contracturi, ex caupona βυλβυτήριον faciant, atque ibi non prius vllum de suo negotio verbum facere incipiant, quàm pes & caput officium facere desinant? Apud hos κατωλοβυλβυτὰς si mulierem quampiam de marito interroges, illum edormiscere crapulam, nihil mutato vultu, nec dato vllo pudoris signo, respondebit. Nos hæc in illis populis quibuscum nobis quotidie commercium est, & qui nobiscum religione coniuncti sunt, non miramur: quæ de ebrietate illorum narrantur quibus nullus vnquam Christianæ religionis affulsit radius, non mirabilia solùm, sed planè incredibilia iudicabimus? Sed quid ego exemplum ex alia natione peto? Quæ non dicam natio, sed vrbs, sed domus, non habet aliquos sacris Bacchicis initiatos? nónne ex duobus communi tecto vtentibus sæpe contingit vt alter edere & bibere vt viuat; alter contrà, non alia de causa quàm vt edat bibatque, viuere velle videatur? Verùm eos qui cibo & potu abutuntur, missos faciamus: discrimen inter eos qui moderatè illis vtuntur, consideremus. Nónne quod huic palato sapit, illi insipidum est? quæ hoc palatum appetit, ea illud fastidit? nónne cibos nonnullos à quibus ipsi abhorremus, aliis quibusdam in deliciis esse videmus? nónne multos felibus, nonnullos & muribus vesci videmus? Interim tamen si gentis alicuius victus nobis à quopiam historico describatur à nostro discrepans, is statim mugatur, statim mendax, statim fabulosus audiet. Veruntamen susque deque ferri profanorum

ſcriptorum ſugillatio poſſit: quid quòd ne libris quidem ſacris incredulitas quorundam parcit? Ioannem Baptiſtam locuſtas ediſſe non veriſimile eſt: (aiebant nonnulli) qualis enim fuiſſet iſte cibus? Ad hoc Euangeliſta ſcribit. Non Euangeliſtæ (reſpondebant) ſed librario fidem derogamus, eumque ἀκρίδας pro ἀχράδας vel alia quapiam voce ſcripſiſſe dicimus. Quid tandem? non prius de illa deduci ſententia potuerunt, quam varij ex variis authoribus externis prolati ſunt de locuſtarum eſu mentionem facientes loci. Labantem ſcilicet ſacrorum librorum hac in parte fidem, teſtimonio profanorum fulciri oportebat. Atqui nobis ex ea quam experimur paſſim circa ciborum delectum diſcrepantia, quod de locuſtarum eſu traditur, vel à quolibet profano ſcriptore (nedum ab Euangeliſta) ſcriptum, credibile videri poterat. Vtrum enim mirabilius? locuſtarum aut huiuſmodi animalium eſu delectari, an ab eſu panis abhorrere? Nónne hoc quàm illud maiori admiratione dignum quilibet fatebitur? At ego, qui locuſtis veſceretur, neminem: qui à panis eſu prorſus abhorreret, his oculis ſæpe vidi. Rurſùm verò quàm mirabile nobis eſt videre quempiam qui panis eſu non delectetur, tam mirabile Æthiopibus macrobiis erat (Herodoto teſte) Perſas pane veſci audire. Vt autem à pane ad vinum veniamus, ſi nunquam abſtemios vllos vidiſſemus, nónne eos qui à vini potu abhorrentes aliquos ſe vidiſſe dicerent, fabulari crederemus? Et tamen illa ipſa regio quæ hominem alioqui vino deditiſſimos gignit, quoſdam etiam hoſtes vini acerrimos habet. De hominibus φιλοινοτάτοις quum loquor, primum locum Flandris, ſecundum Germanis tribuo. nam qui Germanis potandi principatum deferunt, Flandris (meo quidem iudicio) magnam iniuriam faciunt. qua de re ego non ex iis quæ audiui, ſed ex iis quæ vidi, ſententiam pronuncio. Nam multa quidem Germanicis potoribus cum Flandricis fateor eſſe communia, atque illud in primis vt quot calices ſuper menſam, tot matulas ſub menſa habeant, aut omnia illis vicem matularum præſtent: (de ijs tantùm loquor qui apud vtroſque principem inter Bacchi ſatellites locum obtinent) ſed illos ab his ſuperari hac in re dico quod horum bona pars non prius legitimum Bacchum adoriatur, quàm à ſpurio Baccho, id eſt zytho ſiue ceruiſia, domitam aut certè ſemidomitam ſe ſenſerit. Quod quum ſe more inſtituto-

tutoque maiorum facere dicant, eius tamen facti rationem assequi coniectura non potui. nisi fortè vt clauum clauo, ceruisiam vino se repulsuros, aut, vt vulgari prouerbio fertur, inter duos litigantes tertium gaudere, ita se, interea dum in stomacho vinum cum ceruisia pugnabit, pace fruituros, & à neutro illorum oppugnatum iri sperant. Et hactenus in illorum laudes digressus, ad sermonem de abstemiis redeo. si superiorum temporum historias excutiamus, non solùm natura abstemios abstemiasque, sed & lege, in illis inueniemus. Multis enim in locis vini potum mulieribus ignominiosum fuisse scimus: Romæ autem non solùm mulieri ingenuæ, sed & seruo vini vsus interdictus erat. atque adeo (si quibusdam credimus) ne ingenuo quidem, antequam tricesimum annum attigisset, eius vsus concedebatur. Romanas quidem certè mulieres à iudice non minus si vinum bibissent, quàm si adulterium admissent, multari solitas, M. Cato refert. Nunc autem apud nos nulli mulieri, cuiuscunq; conditionis sit, probro est vini vsus: & tamen morem illum osculandi obuios sibi propinquos nobiles fœminæ apud nos retinuerunt, (& auxerunt etiam) ob quem Romanis mulieribus vinum interdicebatur, ne videlicet cum osculo vinosum halitum olfaciendum præberent. Vel potius (si quibusdam credimus) non ob osculandi consuetudinẽ vini vsus lege vetabatur, sed ad deprehendendum an legem illam violassent, osculi vsus institutus erat. Quid quòd Zaleucus legislator Epizephiriis Locris merum bibere (præterquam ægrotis, ex medici consilio) capitale crimen esse voluerat? Sed & aliud circa vini potum consideremus. Aliis in vino nihil magis placere quàm vinum, id est vini saporem: ex Anglis contrà multos aut saccharum aut herbam quampiam ad eius saporem infuscandum miscere videmus. (& nos quoque, si Plauto credimus, vinum, dum diluimus, infuscamus.) Verùm id quidem quod de Anglis dixi, credibile visum iri, mihi persuadeo: at quod de Flandris addam, vt fidem impetrare possit vereor: & tamen vtriusq; peræq; oculatus sum testis. Quid illud est? Vinũ butyro (nauseo referens) diluere, & ita dilutum (si tam hoc diluere est) potare. Quod mihi narranti fidem non facilè adhiberi haud mirabor: ipse certè meis hac de re oculis credo, vix alienis crediturus. Nam in Flandrorum mensis butyrum inter omnia fercula atque adeo inter bellaria locum obtinere, mihi, antequam eorum regionem

adijſſem, credibile videbatur: at verò vllum vſquam mortalem eſſe qui vinum è butyro ſiue butyrum è vino potaret, tum demum quum vidi, credere potui. Quòd ſi inter vicinos populos tanta eſt in victu diſcrepantia, cur ea quæ narrantur de victu hominum qui longinquitate & temporis & loci procul à nobis abſunt, fabuloſa habebuntur? Aliud exemplum ab hoc de cibis ſermone non alienum proponam. Scribit Hermippus, Illyrij ſedentes edunt atque bibunt: & ad conuiuia ſuas vxores ducunt: quæ nihil indecens facere exiſtimantur, ſi ex ijs qui in cœtu illo ſunt, cuicunque fors tulerit, propinauerint. Hæc ſcribit Hermippus, primùm quidem illud ceu nouum referens, ſedentes Illyrios edere ac bibere: at nos contrà miramur eos qui aliter quàm ſedentes ederint. Quod autem ſequitur de ijſdem qui ad conuiuia vxores ducerent, & eas cuilibet ſine diſcrimine propinare permitterent, quin, vt ipſe mirabatur, ita mirum alijs futurum putauerit, nemini dubium eſſe poteſt. Sed & Æmilius Probus (aut is potius cui Æmilij Probi nomen tribuitur) poſtquam de ijs loquutus eſt qui nihil rectum niſi quod ipſorum moribus conueniat, putant, inter alia hoc diſcrepantiæ morum Romanorum à Græcis exemplum affert, Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? aut cuius materfamiliâs non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? Quod multo ſit aliter in Græcia. nam neque in conuiuium adhibetur, niſi propinquorum: neque ſedet niſi in interiore parte ædium, quæ γυναικωνῖτις appellatur. quò nemo accedit niſi propinqua cognatione coniunctus. Hactenus ille: cuius quum verba de maritis vxores ad conuiuia ducentibus cum verbis Hermippi confero, ita ego mecum, Quid ſi igitur maritos illos in Anglia tam lentos & patientes non multos abhinc annos vidiſſent, vt ignotis etiam viris ſuas ipſi vxores ad compotationes abducendas traderent, ijſdemque eas reducentibus Bacchi ſacris (& ijs quæ illa comitantur) operatas, gratias immortales agerent? Quod factum ſumma alioqui admiratione dignum, ſi tamen cum Candaulis aut Caij Caligulæ facto comparetur, minus admirabile iudicabitur: contrà verò, ſi cum Cotys regis zelotypia, de qua poſtea dicetur, aut cum Macedonum facto conferatur, hos, viros, illos autem, ne homines quidem eſſe dixeris. Cuius quidem facti hiſtoriam multi Galli ſi legiſſent, aut lectam memoriæ infixam

infixam habuissent, ipsis Neapolis & Mediolanum sepulchra miserè interfectis non fuissent: imò nec dominum fortasse vrbes illæ mutassent: sed nimirum, vt illis, dum se in Macedonia non in Persia esse, obliviscuntur, Macedonicarum mulierum, ita his, dum se in Italia non in Gallia esse non cogitant, Italarum mulierum attrectationes & osculationes, atque adeo salutationes (quum ne salutari quidem suas vxores Itali velint) eo pretio quo nullum maius esse potest, emerunt. Sed quoniam iucunda non est harum rerum memoria, illum de mulieribus sermonem persequens, vt multa de illis ab Herodoto referri dico quibus nostri seculi exempla fidem afferant, ita vicissim nonnulla illum narrare quorum exempla desint, fateor. Hoc enim seculum Pheretimarum, Amestridum, Atossarum, necnon (vt Ctesiæ historiam cum Herodotea connectam) Amytidum & Paryfatidum ferax, contrà Artemisiarum & Argiarum sterile esse dico. Quocunque enim quis oculos conuertat, mulieres multas nobili genere ortas, implacabilis iræ & nulla vltione satiabiles, cum Pheretima, Amestride & Paryfatide, non pauciores libidinosas cum Amytide, multas etiam noui semper luxus auidas cum Atossa: nullas autem vel pauciſſimas strenuas cum Artemisia aut Argia, reperiet. Sed muliebris quidem in vindicta crudelitatis exempla vetera pariter & noua præ alijs regionibus Anglia suggerere potest: de mulierum autem inexhausta libidine luxuque insatiabili regiones omnes æquè conqueri posse existimo. Nec verò si seculi illius mulieres consideremus quod inter eas quas modò nominauí & nostras interceſſit, pauciora nobis exempla suppetent. Nam si ad libidinem Romanarum mulierum respicere velimus, Claudius audi quæ tulerit. Audi inquam ex Iuuenale, adeo monstrosè libidinosam Messalinam Claudij Cæsaris vxorem fuisse, vt à latere viri quocum iacebat, furtim se subducens, ad lupanar se conferret, & inde lassata viris nondum satiata rediret. Ad luxum autem quod attinet non mirum tantùm, sed incredibile etiam videri possit quod de Atossa narrat Herodotus, illam ad bellum Græciæ inferendum Darium maritum solicitasse, Lacænarum, Argiuarum, Atticarum, Corinthiarum denique ancillarum cupiditate incensam. Sed vt ad reginas vsque non ascenda-

mus, nónne Romanas matronas pro ſuo luxu tanquam pro aris & focis apud T. Liuium certare videmus? Nónne & Naſonem quęrentem audimus?

Quis furor eſt census corpore ferre ſuos?

& Propertium,

Matrona incedit censu indut.a nepotum.

Nec tamen ſingularum ætatum luxum peculiare aliquid habuiſſe negauerim. Exempli gratia: eunuchos olim à regibus, præcipuè barbaris, ſtudiosè vndiq; conquiſitos fuiſſe ſcimus, quòd illos, vt ſcribit Herodotus, magis fidos in rebus omnibus quàm alios, eſſe putarent. (quid autem eos tales reddere videatur, docet Pædiæ lib. ſeptimo Xenophon) quinetiam vt eunuchos, ita & eunuchas Lydos reges habuiſſe, memoriæ proditum eſt. Verùm, vt veteres Romani eunuchorũ minus ſtudioſi erant, eosq; pauci barbaris inuidebant, ita nos hodie Turcæ alijsq; barbaris principibus eos non inuidemus. Porrò quin Romanorum viciſſim luxus peculiare aliquid habuerit, minimè dubium eſt, vt quum Tibullus de domina ſua dicit,

Illi ſint comites fuſci, quos India torret,
Solis & admotis inficit ignis equis.

quod & Italas quaſdam imitari videmus. Itidem verò & noſtri huius ſeculi luxum propria ſibi habere multa, controuerſum non eſt. Sed Gallicus (vtinam verum hoc non dicerem) eo cæteris omnibus qui vnquam fuerunt eſt damnoſior, quòd in dies atq; adeo in horas innouatur. Nam vt taceam, in regum noſtrorum aulis id veſtis genus quod manè geſtari cœperit, veſperi pro obſoleto haberi, id demum circa cultum corporis magnificum & ſplendidum ducitur quod diu magnificum ſplendidumq; eſſe non poteſt: ne videlicet nouæ ſemper ſumptuum occaſiones deſint. Hinc factum eſt vt armillæ & torques aureæ, quæ magno olim in pretio illis fuerunt (vt hodieq; ſunt Germanis) ſordere incipiant. Quem tamen ornatum iam inde à priſcis temporibus originem habere variæ nos hiſtoriæ docent. Ex tribus etiam rebus quas nunc in delicijs regum noſtrorum aulæ habent, duas cum ſuperioribus ſeculis communes eſſe illis conſtat, tertiam ſuo quodam iure, tanquam proprium inuentum, vendicare ſibi videntur. Nanos enim & catellos Melitæos Sybaritis quidem primùm, poſtea verò & alijs in delicijs fuiſſe (ſicut & ſimiolas) legimus. Refert enim Plutarchus Iulium Cæſarem,

quum

quum peregrinos quosdã diuites vidisset qui catellos & simiolas in sinu circumferrent, interrogasse an apud eos fœminæ infantes non parerent. Itidem verò & Masanissa Maurusiorum rex iam antea quosdam mercatores, qui simiarum coemendarum gratia illuc venerant, eadem de re interrogauerat, si Ptolemæo apud Athenæum credimus. Fuisse autem & Romanas mulieres catellorum huiusmodi studiosas, testatur apud Lucianum catella nomine Myrrhina quæ philosophicam Thesmopolidis barbam (si bene memini) perminxit. Hanc enim catellam ei hera sua mulier Romana nobilis (ludos miserum philosophum faciens) custodiendam dederat. Ad illud tertium venio quod regum nostrorum aulis peculiare esse, vel hinc conijcio, quòd vocem nec Græcam nec Latinam qua illud exprimam inuenio: ac certè vel nunquam vel rarò inuentam existimo. sed interim morionem fœminam petita à grammaticis venia nominare non dubitabo. Quam igitur nunc ex morionibus fœminis voluptatem reginæ aliæque principes capiunt, huic seculo peculiarem esse suspicor: certè si non peculiarem, at longè vsitatiorem illi esse, affirmare audeo. Sed nec moriones viros tam crebros in veterum principum aulis fuisse (de scurris, id est γελωτοποιοῖς, non loquor) atque adeo posterioribus demum seculis illos haberi in pretio cœpisse, mihi persuadeo. Nunc enim (quod fateri pudet) non naturales tantũ, sed & artificiales Gallia moriones habet, qui nimirum ex ἡμιμώρων facti sunt μωροί, aut certè in eum statum redacti qui inter φρενήρη & μωρὸν medius est: siquid tamen inter hæc duo medium esse potest. Hoc autem, vti dixi, fateri pudet, quia qui barbarorum factum damnamus in amputandis virilibus, tanto grauius illis peccamus, quanto illi corporis parti mens antecellit, quæ alioqui & vniuerso corpore longè præstantior semper iudicata est. Atenim ex iis duntaxat fiũt moriones quibus parũ mentis inest, adeo vt iam aliquam naturæ inclinationem ad μωρίαν habere videantur. Tanto certè magis miserari eorũ cõditionem, nõ deteriorẽ efficere, conari oportebat. Sed quoniã vereor ne in hac de morionibus quæstione immorari, μωρολογεῖν esse iudicetur, alijs eam relinquam: & comparationem hanc claudens, hoc addam, principes nostri seculi fœminas (ac præsertim Gallas) si non alia virtute à priscis, φιλοσοφίᾳ saltem superari. Quotacunq; enim princeps fœmina hodie infanti ex vtero suo prodeunti sua vbera sugenda præ-

bet? Atque huius rei ideo mentionem faciendam putaui, ne qui reginas ipsas apud nostrum Herodotum aliosque historicos nutricum officio fungi leget, fidem illis derogandam putet. Sed quid ego φιλοσοργίας huius (à qua illæ degenerant) exempla à priscis vsque seculis repeto? Carolum Marilliacum (clarissimum virum, & qui multis pro rege legationibus functus, honorificentissimam sui memoriam reliquit) historiam hanc ex Hispanicis chronicis aliquoties referentem audiui: reginam quandam Galliæ quæ ex Hispania oriunda erat, tanta cum zelotypia infantem suum lactasse, vt quum aliquando absente ipsa lactatum ab alia resciuisset (qui iam per aliquot menses solius matris lac suxerat) nunquam conquiescere potuerit donec infantem lac illud externum euomere coegisset. Hæc ille. Cæterùm vt Herodoto derogandam non esse fidem, admonui vbi reginam aliquam nutricis officio fungentem nobis describit, ita nec quod in Calliope de Ameistri regina texente marito suo amiculum, nec quod in Vranie de alia quadam regina pisturam suæ familiæ exercente scribit, suspectum esse debere, sed vt in quibusdam historiis luxum illius seculi, sic in quibusdam vicissim simplicitatem contemplandã nobis esse dico. Sed vt à reginis ad reges transferatur oratio, nõ minus certè quæ de regibus scribit Herodotus impetrare fidem debent: quanuis si ad regum nostrorũ mores institutaq; exigantur, in dubiũ meritò vocari possint. Si enim quod de Pseudosmerdi mago narrat, eum pro vero Smerdi rege per septem menses habitum fuisse, ad aulicos huius tempestatis ritus exigatur, quî fraus illa tandiu latere potuerit, & quî à nullo suorum tam longo tempore agnitus fuerit, valde mirandum videbitur: at si aditum ad reges illos non itidem vt nobis ad nostros patuisse, sed multo paucioribus & rarius se conspiciendos exhibere solitos fuisse consideremus, minor iam huius facti animos nostros subibit admiratio. Primus Deioces (inquit in Clione noster Herodotus) hoc instituit, ne cui ad regẽ aditus pateret, sed omnia per internuntios transigerentur; & ne quis regem conspiceret. quinetiam inhonestum cuiuis coram rege ridere vel spuere, censeri voluit. Hæc ille, causam etiam subiungens. Vt autem eandem consuetudinem à rege Turcarum seruari dixi, ita simílem imposturam locum apud eos superioribus annis, inuenisse scimus, quodam Pseudomustapha pro Mustapha vero ad regnum grassante.

Quæ

Quæ tamen quum dico, alibi quoq; vbi consuetudo hæc recepta non erat, Pseudariarathi, Pseudantiocho, Pseudoneroni, Pseudalexandro viam arte diuersa ad similem dolum patuisse non ignoro. Quinetiam Valerius Maximus, Iustinus, Appianus, Iosephus, aliorum præterea meminerunt qui hac similitudinis formæ occasione vsi, in principum itidem imperia aut in aliorum opes fortunasque grassati sunt. Atque adeo (vt omnes non temerè veteribus historiis fidem derogari debere, & nostrum seculum multis in rebus non minus superioribus miraculorum ferax esse intelligant) facta duo eiusdem cum præcedentibus artificij, id est similes illis duas impostu ras, (diuersum tamen finem propositum habentes) recentem vnam, aut recenti proximam, alteram, recentissimam, commemorabo. Anno post natum Redemptorem nostrum M. C C. X X V, cuidam Gallo cui nomen Bertrando Remensi, inopi & vilibus ministeriis operam locare solito, quòd Balduinum qui ex Flandrorum comite imperator Constantinopolitanus euaserat, facie planè referret à proditoribus quibusdā, vt nomen pariter & imperium Flandricum illius Balduini sibi vendicet suadetur. Hoc quum illi non suasissent solùm, sed etiam persuasissent, (vt facilè ad amplectendos obuiis vlnis huiusmodi honores eriguntur hominum animi) eum in eremo quadam commorari tantisper voluerunt, dum fama percrebuisset Balduinum Imperatorem è captiuitate reducem, eremum quandam ad agendam peccatorum pœnitentiam, incolere. Quæ mox per Flandriam quum dissipata esset fama, vndique illuc concurritur, magnaque cum pompa illinc hic Pseudobalduinus per vniuersas regionis vrbes deducitur, quæ vno omnes ore illum dominum suum gratulabundæ agnoscunt & salutant. Hoc subreptitium imperium quum per menses aliquot exercuisset, Ioanna veri Balduini filia, & paterni in Flandria imperij hęres (quę paulo antè, nihil nisi repentina fuga sibi consuluisset in illius Pseudobalduini manus ventura fuerat) regem Galliæ Ludouicū octauum, sibi consanguineū, de hac quæ sibi fiat iniuria certiorem facit. Rex Pseudobalduinū fide data ad se vocat. Ille vt adfuit, varijs interrogationibus à rege alijsq; qui regi à consilijs erant, vrgeri cœpit. Aptè ad singula & vt ipsius impostura consentaneum erat, respondet: quippe qui nōnisi ore præcomposito illuc venisset. Sedenim quū multos difficiles alioqui nodos expedisset, vnum facillimum,

quem quidam Bellouacensis episcopus ei proposuerat, expedire non potuit. Interrogatus enim quo in loco vxorem duxisset, ad hanc quæstionem obmutuit: quo silentio certum impostvræ suæ testimonium dedit. Eum tamen rex ob datam à se fidem impunè à se abire permisit. Ille quum se inde in patriam propipuisset, aliquanto pòst ibi deprehensus, captus, & ad Ioannam missus fuit: quæ eum sibi non donatum sed magno pretio venditum, cruci affixit. Hæc fere sunt quæ Flandriæ annales de hoc Pseudobalduino referunt: aliis quibusdam historicis nonnihil circa facti ipsius circunstantias dissentientibus. Ad alteram illam quam recentissimam esse dixi impostvram venio, huic & superioribus similem, & eadem quidem via, sed aliò tamen tendentem. Alij enim sua fallacia in principum imperia aut in aliorum bona inuolarunt, aut certè inuolare conati sunt: at hic in alienæ vxoris possessionem inuolauit, & fabulosum Plauti Iouem non fabulosè imitatus est, vt testatur sententia quam aduersus eum curia Tolosona tulit, lite primùm apud eam intendi cœpta A N. M. D. L I X. vnde excerpta est quæ sequitur breuis facti illius narratio, (quæ tibi prima fronte Amphitruonem Alcmenam, Iouem repræsentare videbitur.) Quidam nomine Martinus Guerre relicta iuuene vxore in militiam proficiscitur. Elapso demum octauo post eius discessum anno, quidã Arnaudus Tillius (sed sibi illius Martini Guerre nomen asserens quòd ei omnibus oris lineamentis assimilis esset) ad illam quũ venisset, ab ea pro marito recipitur. quippe quem esse Martinũ Guerre, non ipsa solùm, sed quatuor ipsius Martini sorores, alijque nonnulli propinqui, & cùm his amici vicinique omnes persuasissimum haberẽt. Nam præter illam oris similitudinem qua potissimùm fretus hoc facinus aggrediebatur, indicia omnia quæ à vero marito afferri poterant, afferebat: & varia superioris temporis facta dictaque illi in memoriam reuocans, ad arcanos vsque sermones ab illa & marito habitos dum prima in nuptiali thalamo vestigia ponerent, & ad alia quorum nox conscia sola est, progrediebatur. (Ea autem partim ex vero marito resciuisse, cum quo illi ex commilitio summa familiaritas intercesserat, partim magicæ artis auxilio diuinasse creditus fuit) Sed quum per tres annos cum illa consueuisset, duobus iam susceptis ex ea liberis, quarto tandem ineunte anno quum eius impostvræ suspicio mulieri oborta esset, actionem-

que

que in eum intendisset, in carcerem conijcitur. A iudice secundario damnatus quum ad curiam Tolosanam prouocasset, sic ad infinitas propemodum eius interrogationes respondit, totq; probabilibus argumentis innocentiã suam tueri visus est, (præterquam quòd tot eum testes, aut circiter, suo testimonio sublevabant, quot erant ij qui suo eundem testimonio premebant) vt vocatis ad calculum omnibus coniecturis, nec damnare illum nec absoluere curia Tolosana auderet. Hæsitantibus in re tam perplexa iudicibus, verus maritus Martinus Guerre advenit: moxq; quam sibi factam videt iniuriam, iudicibus exponit, eorumq; opem implorat. Verùm ille alter supposititius maritus postquam cum hoc vero commissus fuit, tot eum obiectionibus oppugnare cœpit, vt aliquandiu suspensos sicut & antea iudices tenuerit: donec tandem ille paulo post reditum, ab vxore veniam poscente agnitus, necnon sororum aliorumq; multorum palinodiam canentium testimonijs comprobatus verus maritus, suæ vxori suæq; domui redditur; alteri autem suæ impostura præmium, domicilium in patibulo datur. Hîc mihi huius generis exemplis finem imponere volenti in mentem venit alia præ cæteris omnibus mirabilis Ioannis octaui Pontificis impostura: qui non tantùm Pseudopapa, verumetiam Ψευδοαννὴς fuit, id est sub muliere virum mentitus est: donec vir illa (non ille) suo se tanquam sorex indicio prodidit, & media in via repentè enixa, fœminini non masculini generis se gessisse papatum fateri coacta est. At ne in posterum alius quàm masculinus gereretur, solerti patrum petasatorum cura prouisum est, qui neminem ad eum admittendum censuerunt nisi vir magnis testibus comprobatus esset. Quam tamen consuetudinem alij potiori sua ætate cessisse, docet Pasquillus: qui vbi illã & illius causam versibus octo descripsit, ita suum epigramma claudit,

Cur igitur nostro mos hic iam tempore cessat?
Antè probet quòd se quilibet esse marem.

Cæterùm huius facti longiore alioqui narratione digni refricandam duntaxat memoriam (quòd eius fama peruagata sit) existimaui. Est tamen hæc eo diuersa à præcedentibus impostura, quòd nõ alienũ, sed alterius sexus nomen mentita fuerit. At similis superioribus virorum impostoris muliebris fallaciæ exemplum Valerius (si parua magnis licet adiungere) nobis in quadam quæ se pro Rubria bonis nihil ad se pertinentibus inferebat, proponit.

Sed ad reges orationem referens, iterum dico, multa ad noſtrorum regum mores & inſtituta non debere exigi, eorum quæ ab illis dicta factáve commemorantur. alioqui enim cui perſuadebit Herodotus Xerxis ſatellites legatos Lacedæmoniorum in caput protruſiſſe, vt ad procumbendum pedibus Xerxis eumque adorandum adigerent? Sed & alia circa eos qui vltro citroque mittebantur legatos obſeruari poſſint quæ non ſatis cum nunc recepta conſuetudine conueniunt. Illud certè omnibus ſeculis commune fuiſſe videtur, vt legati ſæpe ſub legationis ſpecie ſpeculatorum exploratorumque officio fungerentur. Nam vt in Thalia audimus Æthiopum regem legatos Cambyſis ſic alloquentem, Neque Perſarum rex vos ad me cum donis ideo miſit quòd me ſibi hoſpitij neceſſitudine iungi, magni æſtimet, neque vos veraloquimini. venitis enim exploratores meæ ditionis futuri. Vt (inquam) hunc regem his legatos verbis compellantem audimus, (erat autem is non hæreditario iure regnum adeptus, ſed ex Æthiopum inſtituto, quòd cæteris ciuibus corporis proceritate & robore præſtaret, rex creatus) ſic apud Saluſtiũ in bello Iugurthino legimus, Ibi cum Boccho Numida quidã nomine Aſpar multùm & familiariter agebat, præmiſſus ab Iugurtha: qui poſtquam Syllam accitũ audierat, orator & ſubdolè ſpeculatũ Bocchi conſilia ierat. Hactenus Saluſtius. Noſtri quoq; ſeculi principes non ignorare hunc legatorum vſum, quis ignorat? Verumenimuero ille Saluſtij locus Libyam mihi in memoriam reuocans, vnà etiam quandam Libyæ regum conſuetudinem ex Herodoti Melpomene in memoriam reuocauit, quam præ quauis alia exemplo carere, & tamen fabuloſam nequaquam eſſe credo. Siquidem eorum Libyum regi qui Adyrmachidæ vocantur, ſolenne fuiſſe ſcribit vt adductis in conſpectum virginibus quarum propinquæ nuptiæ eſſent, ei quę præ cęteris placuiſſet, virginitatem raperet. Sed quum & alia multa idem hiſtoricus regum facta commemoret, in quibus vel libido, vel ebrietas, vel crudelitas, vel fatuitas fide maior appareat, ex collatione cum aliorum regum factis qui longo pòſt tempore extiterunt, fidem priſcis illis viſum eſt conciliare. Primùm igitur illum deuirginatorem regem, vel Rhampſinitum filiam ſuam proſtituentem, cum Hieronymo Syracuſarum rege comparemus. Hunc quandam ex iis qui lupanari præerant, Pitho dictam, vxorem duxiſſe, & regi-

reginam constituisse, memoriæ proditum est. Quid Ptolemæus? Thaidem nobile illud scortum matrimonio sibi iunxit, & ex ea filios duos Leontiscum & Lagum, filiam vnam Irenen suscepit. Darius autem is quem Alexander imperio spoliauit, in eo ipso bello in quo de fortunis omnibus aduersus illum dimicabat, trecentis quinquaginta pallacis stipatus erat. Sardanapalum, Ninum, aliosque huiusmodi, necnon eorum æmulum Heliogabalum (quòd monstra iustius quàm homines appellari possint) omitto: & à Venere ad Bacchum, id est ab illius satellitibus ad huius satellites venio. Narrat Herodotus ebrietatem Cleomenis eò insaniæ illum perduxisse, vt arrepto gladio sibi tibias primùm, mox femora & coxas, tandem ventrem conscinderet. Cur (obsecro) id narranti Herodoto minus fidei adhibebitur quàm iis qui ab Alexandro magno Clitum intimum eius amicum inter pocula interfectum commemorant, & hanc cædem sensibus eius mero victis imputant? Hunc (si illis credimus) vt ebrietas ad cædem illius stimulauerat, ita & ipse ebrietatis pœnas, quum ex ea morbũ contraxisset, morte tandem luit. Huic semper ad edormiscendam crapulam non breuiori quàm duorum dierum totidemque noctium spatio fuisse opus aiunt. Quid huius pater Philippus? Quid rex Antiochus, & qui eum sequuti sunt eiusdem nominis reges? Quid posterior Dionysius Siciliæ tyrannus, qui per totos nonaginta dies ebrius interdum erat? Quid prioris Dionysij filius Hipparinus? nónne sua illum crapula iugulasse fertur? Hactenus & de ebrietate. Nunc de crudelitate, quæ ebrietatis plerunque solet esse comes. Exempla crudelitatis apud Herodotum horrenda legi fateor, & quidem horrendum præ cæteris Astyagis facinus Atreum æmulantis existimari scio: sed Neronem vnum non ea solùm quæ ab Herodoto scribuntur, sed omnia omnium mortalium crudelia facinora crudelitate sua partim superasse, partim credibilia reddidisse dico. De qua tamen (quòd & satis perunde ãtã & omnibus exosa sit) dicere supersedeo. Hanc autem missam faciens, vt de regum multorum fatuitate dicam, ordo postulat. Ad quam generatim probandã licet veteris illius prouerbij authoritate niti possim, Aut regem aut fatuum nasci oportet, à suis tamen singulos factis, tanquam locupletissimis & certissimis testibus, conuinci malo. Sed hîc mihi hærenti, & vnde incipiam cogitanti, illud Nasonis subit,

Vt ſtat, & incertus quæ ſit ſibi neſcit eundum
Quum videt ex omni parte viator iter.

Verè enim mihi ipſa exemplorum copia nocet. Sed commodùm illius regis facta in mentem veniunt, qui ſuo ipſius cognomine veteri illi prouerbio aſtipulatus eſt. Qui enim ab adulatoribus Antiochus Epiphanes, is ab ingenuè verum profitentibus Epimanes dictus eſt. Is ſubinde regali veſte depoſita, vilem togam induebat, eaq; indutus in forum ſeſe conferebat, in quo obuium quenq; prehenſabat, vt ædilis aut tribunus plebis crearetur: & quem magiſtratum adeptus erat, eo tanquam plebeius fungebatur. Idem ſubinde à ſuis ſe ſubducens, aurifabrorũ aut aliorum artificum officinas adibat, vt cum illis confabularetur: aut certè qui primus è plebe atq; adeo è fæce plebis ei occurreret, illum congerronem habebat. Obuijs & nunquam antea ſibi viſis munera ſæpenumero dabat. Interdum per compita numos proijciens, Cui dat fortuna, capiat, inquiebat: moxq; ſe inde proripiebat. Interdum & ſertis caput redimitus per vrbem incedebat, lapides occultè circumferens, quibus aulicos qui ipſum ſequebantur, petebat. Idem balneis publicis & ad quas plebs confluebat, vtebatur. vbi quum aliquando plebeius aliquis ei pretioſis vnguentis ſe perfricanti dixiſſet, Beati eſtis vos reges quibus harum rerum vſus ſuppetit, ex quibus tam bene oletis: At ego te iſtis (reſpondit) ad ſatietatem vſq;, & vltra etiam, explebo. Cuius promiſſi memor poſtridie ad locum in quo is lauabat accedit, & magnum vas vnguento pretioſiſſimo ſtacte appellato plenum in eius caput effundit. Quum autem multi è plebecula (qui non procul & ipſi lauabant) accurrentes, in vnguento illo in terram effuſo ſe volutarent, moxq; in loco illo, quia lubricus ſedditus erat, multi labentes riſum ſpectantibus mouerent, tandem & rex ipſe ex illis ſuo lapſu riſum excitantibus vnus eſſe voluit. Idem rex fontem quendam apud Antiochiam (Midæ factum imitatus) vino perfudit. Alia egregia eiuſdem regis eiuſdemq; generis facta ex hiſtorijs promenda lectori relinquo. Cæterùm hic quidem rex in vnam, alij potius in alteram ſtultitiæ peccarunt partem. quanto enim hic infra regiam dignitatem ſe demittebat, tanto alij multi ſupra illam ſe extollebant, & aliquam de ſeipſis diuinitatis opinionem concipiebant. Qua de re extant aurei Rhiani verſus: qui poſtquam oſtendit quàm miſera egenis conditio ſua videatur, con-

trà

rà de diuitibus & qui in magno imperio conſtituti ſunt, ita canit,

Ὃς δέκεν εὐόχθησι, θεὸς δ' ὄπι ὄλβον ὀπάζῃ
Καὶ πλουτοφανίλῳ, ὅππλήσεται ὄφρα γένηται
Ποσσὶν ὄπιπτεύσει, ἀνὴρ δέ οἱ εἰσὶ πάϊδες·
Ἀλλ' ὑπεροπλίῃ Θ' ἁμὸν φρονέῃσι νόοιο
Ἴσα Διὶ βρομίῳ κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας ἴσχει,
Καίπερ ἐὼν ὀλίγος. μνᾶται δ' εὐπήχυν Ἀθήνην,
Ἥ πὶν ἀτραπιτὸν πεμαίρεται ἤλυμπόν δε,
Ὣς κε μετ' ἀθανάτοισιν ἀρίθμιος εἰλαπινάζῃ.

Hîc autem quorſum Poeta, non contentus diciſſe, reges ita faſtu turgere vt obliti videantur ſe terrâ pedibus calcare, & mortalibus ortos parentibus eſſe, addat inter alia, eos Mineruæ nuptias ambire, quum à non paucis doctiſſimis viris quæſitum ſciam, à nemine autem repertum audierim, ſi explicauero (quum præſertim explicationem propoſito noſtro congruentem habeat) maximam me à multis initurum gratiam ſpero. Poetam igitur non hyperbole poetica hîc vti voluiſſe, nec Mineruam pro quauis alia dea nominaſſe, ſed ad hiſtoriam reſpexiſſe dico à Theopompo ſic relatam. Cotys qui luxum cæterorum Thraciæ regum ſupergreſſus eſt, nuptiale epulum aliquando apparauit, tanquam Mineruam in vxorem ducturus eſſet: adornatoq; thalamo, quum ebrius ipſius aduentum aliquandiu expectaſſet, tandem furore percitus, vnum ex ſatellitibus, num dea in thalamum veniſſet, viſere iuſſit. Quem reuerſum, & neminem in thalamo eſſe reſpondentem, ſagitta tranſfixit: moxq; ſecundum à ſe miſſum, ob idem reſponſum itidem interfecit. Tandem miſſus tertius, re animaduerſa, illum à dea iampridem in thalamo expectari retulit. Hactenus quæ ad germanam (vt ego quidem iudico) verborum Rhiani expoſitionem faciunt. Qualis verò hic bellus Mineruæ procus erga vxorem ſuam fuit? Ex zelotypia in tantam iram repentè aduerſus illam exarſit, vt proprijs manibus eam, à vulua orſus, diſſecuerit. Sed de Coty ſatis. Quid Alexander? nónne Ammonis ſiue Iouis filius haberi gaudebat? nónne modò Mercurij ritu talaria petaſumque & caduceum, modò Herculis more leoninam pellem clauamque geſtabat? Commodus autem nónne cum

Herculis insignibus nomen etiam eius sibi vendicabat? Vnde hæc? roget aliquis. Nimirum ex praua præbendi adulatoribus aures consuetudine. Quid enim aliud sunt adulatorum voces apud principes, (quibus ingenita iam cum opibus est superbia) quàm additum incendio oleum? Quum igitur illa de Alexandro & Commodo legimus quæ modò commemorata sunt, quum eundem Alexandrum statuæ dei alicuius cultum & ornatum sibi adhibitum admisisse, quum alterum quem debellaret orbem quæsiuisse audimus, vnà cum hac adeo stulta eorum arrogantia simul & assentatorum diram blandiloquentiam, à qua illa profecta sit, audire nobis videamur. Et tamen principibus multis amici, nullis adulatores defuerunt. Habuit & Philippus huius pater suum Clisophum, Antigonus cui cognomen fuit Epitropo, suum Apollophanem, Ptolemæus tertius suum Callicratem, Ptolemæus septimus suum Hieracem, Philopator suum Philonem, Attalus suum Simachum siue Theodorium, Mithridates suum Sosipatrum, Seuthes Thracum rex Heraclidem Maronitem, cuius à Xenophonte etiam fit mentio: habuerunt ambo Dionysij Syracusarum tyranni Satyrum, Chirisophum, Democlem: habuit eorundem Syracusarum tyrannus Hieronymus Thrasonem & Osin. Nec verò his assentatoribus illos contentos fuisse, sed horum duntaxat & aliorum quorundam nomina, quòd cæteris antecelluerint, literis mandata esse credibile est. Ego certè ne ipsum quidem Alexandrum Hegesia, Agnone, Demettio, Medio, Bagoa, Gergithio, Dioxippo, Anaxandro, aliisque quorum per historias sparsa extant nomina, contentum fuisse existimo. Quid quòd ipsos quoque philosophos assentationis artifices esse non puduit? Anaxandrum enim (quem hîc postremum nominaui, & cuius verba putidæ adulationis plena paulo pòst referam) philosophum fuisse constat. Sed & eum quem Attalo assentari solitum dixi, Simachum siue Theodorium, eius etiam præceptorem fuisse legimus: qui librum περὶ τῆς Ἀτταλικῆς παιδείας scribere (Xenophontis κύρου παιδείαν, vt opinor, æmulatus) & hoc suæ adulationis monimentum posteritati commendare non erubuit. Quinetiam huiusmodi homines à nonnullis principibus tanquam prouerbiale nomen traxisse, & ab Alexandro ἀλεξανδροκόλακας, à Dionysio διονυσιοκόλακας appellatos fuisse accepimus. Sunt porro assentatorum duo genera: vnum est eorum qui aperto (vitra

dicam

dicam) marte; alterum, eorum qui ex insidiis adulantur. Hos illis vt periculosiores, ita formidabiliores esse debere nemo ignorat: & tanto quidem quanto saxa sub aquis latentia scopulis conspicuis sunt formidabiliora. Rursum verò inter eos qui aperto marte grassantur, periculosiores sunt ij qui ad id quod præstant infame obsequium, verbo non tantùm ad demerendam principum gratiam, sed ad inflandos etiã eorum animos accommodata addunt. Vtriusque generis exempla proferam, sed mitius periculosis priorem locum dabo. Chirisophus Dionysij prioris adulator, ridentem illum cum quibusdam familiaribus cernens, ridere & ipse cœpit. Interrogante Dionysio quæ illi causa risus esset, quum ea quæ dicerentur non audiret, Fidem, inquit, vobis adhibeo, quicquid illud sit quod dixeritis esse risu dignum. Eius autem filius Dionysius eos circa se habuit qui διονυσιοκόλακες appellati fuerunt, qui spuente Dionysio faciem suam sæpenumero conspuendam præbebant, atque adeo sputum eius, interdum etiam (honor sit auribus) quod euomuerat, lambentes, melle dulcius esse aiebant. Iidem, quum Dionysius ex ebrietate cęcus aut certè cęco proximus euasisset, patinas & calices inter cœnandum deijciebant, tanquam & ipsi ita cæcutirent vt nequaquam illa vasa ac ne ipsos quidem cibos cernerent: expectabantque dum Dionysius prehensam eorum manum patinę admoueret. Quod officium Hiero quoque quibusdam suis adulatoribus idem oculorum vitium simulantibus præstitisse scribitur. Iidem illi Dionysij assentatores, vt sibi in illa sua simulatione constarent, inter eundum alter in alterum sæpe impingebant, adeo vt eos ipse Dionysius manu perinde ac cæcos deduceret. Cum hoc autem eorum facto optimè quadrat quod Clisophus Philippi assentator facere solitus narratur. Quum enim exculptus Philippo fuisset oculus, eum comitabatur eundem & ipse oculum fasciis inuolutum habens. Rursus quum ex vulnere debilitatum crus Philippo esset, vnà cum Philippo claudicans incedebat. Sed hic tamen, sicut & illi διονυσιοκόλακες, suam artem sine vllo suo damno exercebat: at Mithridates (en quò progrediatur assentationis furor) assentatores nactus est qui graues sibimetipsis assentationis suæ pœnas dabant. Quum enim ille rei medicæ studiosus esset, vt ostenderent quantam de illius peritia opinionẽ concepissent, secãdos illi vrendos (quũ alioqui nihil opus hoc remedio haberent) se præbe-

bant. Ad alterum illud adulatorum genus, quod periculosius esse dixi, venio. Niceſias Alexandri assentator, quum eum ex epoto pharmaco torsionibus vexari cerneret, O rex, inquit, quid faciendum nobis est, quum vos dij talia patiamini? Dioxippus autem Athenienſis pancratiastes, fluente è vulnere quod Alexander acceperat, sanguine, Homericum illum versum protulisse fertur,

Ἰχὼρ οἷός τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.

Quid nebulo ille philosophus, (cuius & antea meminimus) eandem & ipse artem factitans? Quum aliquando Alexandro itineris comes esset, orto tam vehementi tonitru vt omnes trepidarent, At tu fortasse (inquit) Alexander fili Iouis, huius tonitrus es author. Eiusdem farinæ est illud Democlis factum, qui posterioris Dionysij assentator erat. Is, quum moris in Sicilia esset singulos domi Nymphis sacrificare, & circum earum simulachra tripudiare, Democles relictis Nymphis, ad Dionysium, circa eum tripudiaturus, accessit: negans oportere ad inanima numina studium conuertere. Quis verò nō multo etiam magis Athenienſiū planè similem adulationē miretur? Traditur enim illos Demetrium cognomento Poliorceten, quum Athenas veniſſet, cum alijs diuinis honoribus prosequutos esse, tum canticis eum & domi & in publico celebrasse, quibus inter cætera solum illum verum esse deum dicebant. Cæteri dij (inquiebant) aut procul à nobis absunt, aut dormiunt, aut auribus carent, aut preces nostras negligunt: fortasse etiam ne omnino quidem vlli sunt: at te præsentem cernimus, non ligneum, non lapideum, sed verum. Qui verò sunt hi quos in tam horrendam adulationem prolapsos audimus? Illi ipsi (illorum certè posteri) qui Euagoram, quòd regem Persarum adorasset, morte mulctarunt. En quàm propensa sint ad assentationem hominum ingenia. An verò minus propensos esse putamus ad eam recipiendam principum animos? Quis eorum tam bene se modulo suo metiri nouit, vt ei assiduæ illæ & quidem immodicæ laudationes recordationem mensuræ suæ non extorqueant? Si princeps aliquis vel minimam rei militaris scientiā habet, Themistoclem, Epaminondam, Scipiadas ambos superat: siqua corporis firmitate præditus est, statim audit Hercules: si non omnino indisertus est, alter Demosthenes vel Cicero alter appellatur: si vel vnū versiculum scribere nouit, Homerus aut Virgilius est. Attalum quidem

quidem certè eodem & præceptore & assentatore vsum esse, historiæ perhibent, Simacho siue Theodorio, cuius & antea facta fuit à nobis mentio: idem verò alijs multis principibus & olim contigisse & hodie contingere verisimile est. Quamobrem verè à Carneade dictum est, diuitum & regum filios solam equitandi artem rectè discere: quòd & in ludo literario præceptor, laudando, & qui colluctatur, sponte succumbendo, illis adulatur: at equus quum nec sciat nec curet priuatúsne an magistratus, diues an pauper sit is quem vehit, ceruicem cuilibet equitandi imperito frangit. Nec verò hac tantùm in parte exitiales sunt suis dominis adulatores quòd illis falsam de seipsis persuasionē induant: verumetiam quòd calumnijs apud illos grauent quoscunq; suarum partium esse non vident, id est quoscunq; liberè & ingenuè loqui, & (vt habet vetus prouerbium) πὸς σκάφλω σκάφλω appellare, quos deniq; ea quæ veros amicos decet, & loqui & facere animaduertunt. Vndenim (obsecro) Alexandrum ad Callisthenis, Parmenonis, Philotæ cædem, nisi ab illo suo adulatorum agmine impulsum fuisse arbitramur? Sed vt tandem aliquando ad priscos illos Herodoti reges reuertamur, quorum miram & propè incredibilem amentiam commemorat, quin illi quoq; suos adulatores habuerint, minimè cuiquam dubium esse debet. Verùm cæteris omissis, de eo qui principem inter eos arrogantiæ pariter & dementiæ tenere locum videtur, dicam. Qui Hellespontum compedibus vincit, qui Hellesponto minatur & contumeliam dicit, qui deniq; Hellespontum flagellat, nónne Mardonio adulatori perniciosissimo potius quàm Artabano amico fidelissimo auscultat, sicut & Dionysius, Philippus, Ptolemæus, suis singuli adulatoribus, quàm Dioni, Samio, Cleomeni, amicis & probatæ fidei viris, auscultare maluerunt? Iam verò & illis multo etiam antiquioribus regibus (qui quicquid delirant, plectuntur Achiui) sunt qui suos apud Homerum adulatores assignent. Vt autem reges alios q; principes assentatoribus comitatos, ita & reginas quasdam assentatricibus comitatas fuisse, memoriæ traditum est: inter quas eæ quæ κλιμακίδες appellatæ sunt, claruerunt: id nomen ab obsequio quod regijs præstabant, adeptæ. harum enim dorsa scalarum vicem illis currum conscendere volentibus præbebant. Quæ quum ita sint (vt hunc tandem de regum fatuitate locum claudam) sicut credibilem nobis cæterorum regum stul-

titiam reddit corrupta illorum ab assentatoribus natura, itidem Herodoto priscorum quorundã regum amentiam describenti crẽdamus, si quidem assentatores his itidem fuisse credimus. Simul verò & principum huius tempestatis conditionem consideremus, qui quum à maioribus suis potentia circa res multas superentur, sola multitudine adulatorum illis potentiores manent. si modò qui suorum dominorum domos, vrbes, populos, regna, vt pessundederunt olim, ita & hodie pessundant, principum potentiam augere putandi sunt. Cuius mali exempla ab hoc nostro seculo petita odiosa essent, & satis multa veteres historiæ suppeditant. nam si principum mores ab adulatoribus corrumpuntur, quæ illam morum corruptelam sequuntur clades, non dubium est quin adulationi acceptæ ferri debeant. Adde quòd adulatorum est imminentia suis dominis pericula dissimulare, securos illos esse iubere, ad quiduis sibi de sua potentia pollicendum incitare. Quod qui faciunt, nónne illos in pericula trudunt? nónne hostium telis inermes exponunt? nónne in illorum deniq; manus eos tradunt? Et hoc quidem modo exitij causa principibus iure dicantur esse adulatores, sed non propinqua. At propinquam etiam exitij causam suis dominis eos sæpenumero fuisse testantur cum alij multi, tum is Philippus quem Romani imperio euerterunt. eius enim iam antea regnum ab assentatore Proclide Tarentino labefactatum fuisse Polybius author est. Crassi autem adulator Andromachus Parthis operam suam ad illum fortunis pariter & vita spoliandum locauit. Porrò vt adulatores superiorum seculorum ab adulatoribus nostræ ætatis, numero, sic etiam peritia tanquam discipulos à magistris superari sciendum est. quò diligentius ab illorum insidijs cauere sibi principes debent. sed ipsi viderint. Ad me quidem quod attinet, si quid vota hic valere possent, vt Thessali olim vrbem quæ Adulatio vocabatur, funditus euerterunt, ita præ quibusuis alijs maleficis radicitus extirpatos adulatores aulicos optarim.

Nunc & luxus priscorum regum ab Herodoto & alijs descripti collationem cum posterorum quorundam partim regum partim aliorum luxu, aggrediar. Inter cætera igitur quæ de luxu regum Persarum monimentis literarum tradita sunt, vix credibile nonnulli putarunt quod Herodotus narrat, quocunq; illi irent (nam quod de Cyro dixit, de eius successoribus etiam

iam intelligi voluit) Choaſpis fluuij aquam circumuehi ſolitam fuiſſe, & nullam illos aliam potare conſueuiſſe. Ego verò quenquam qui hoc mirabile, nedum incredibile, iudicet, eſſe demiror. Vtrum enim, quæſo, maiori admiratione dignum? aquæ plauſtris regem Perſarum comitatum ditionem ſuam peragrare, an Cardinalem è media Gallia Romam vſq; aliquot lagenarum millibus comitatum peruenire? Quod tamen ego tacuiſſem, niſi earum fama iam percrebuiſſet, atq; adeo earum ignominia in Gallos omnes (quippe quos inde *botiglioni* Itali vocant, quaſi lagenarios, Græcè λαγυνίωνας dicas) redundare cœpiſſet. Et illis quidem qui curioſas illas potus aquæ certæ delicias obijcient, hæc pauca reſpondiſſe, fuerit, meo quidem iudicio, ſatis. Illis autem qui cætera obijcient, multa habeo quæ reſpondeam. Ad luxum quidem certè quod attinet qui circa ciborum apparatum verſatur, nec plura nec luculentiora ex vllo quàm è noſtro ſeculo poſſe promi exempla exiſtimo, quo iam peruulgatum circa ferinam carnem eſſe cœpit, (de Gallia loquor) vt auulſi ex vtero viuarum matrum fœtus menſis apponantur. Quem tamen luxum menſa Galli cuiuſdam primarij in regis aula viri, vilem iam reddiderat: & verba propediem exprimendis alijs eius circa cibos & ciborum apparatum delicijs defutura erant, ſi ciuilis Galliæ noſtræ Marſilli parcere, & coquorum celebrium vota (quibus inſigne ſui deſiderium reliquit) exaudire voluiſſet. Verùm vt ad magnates vſq; non veniamus, virum quendam fide digniſſimum de quadã Auenionenſi muliere (quæ aulæ pontificiæ ibi tum ſedem Apoſtolicam habentis Lais fuerat) audiui narrantem, eam turdis & perdicibus alijsq; auibus veſci ſolitam, quæ fœniculi, anethi, coriannive aut ſimilium ſemine ſaccharo condito paſtæ eſſent. Sed illud audiui: at lactucas aqua ſaccharata, quam vocant, à matronæ cuiuſdam ancillis (& quidem illius, vt aiebant, iuſſu) irrigari vidi. Quæ quũ ita ſint, quid aliunde quàm è noſtro ſeculo, huiuſmodi deliciarũ arceſſere exempla neceſſe eſt? At verò alterius luxus multa genera luxui noſtræ ætatis (de quo & antea dictũ eſt) poſſe accedere fateor. Alterũ luxum voco qui nõ circa cibos ſed circa reliqua verſatur. De hoc igitur quæcunq; ab Herodoto memorãtur, à Siciliæ tyrannis ſuperata eſſe dico. Quibus quum primũ in hac re locũ tribuo, ipſum etiã Herodotũ ſequor, qui de Polycrate loquens, ita ſcriptum reliquit, Nullus enim regum Græciæ

exceptis Syracusanis, dignus est qui cum Polycrate, quod ad magnificentiam attinet, comparetur. Nec tamen solos Syracusarum reges siue tyrannos, sed & Alexandrū aliosque illa prætergressos esse dico. Argumento autem vel vna Alcisthenis Sybaritæ vestis esse potest, quæ centum viginti talentis vendita fuisse fertur. Quòd si ad vitem & platanum auream vel platanos aureas veniendū est, earum cum aulæ Alexandri splendore & magnificentia comparationem ex Phylarcho audiamus. Aureæ platani, inquit, & aurea vitis, sub qua sedentes sæpe Persarum reges iura suis populis dabant, quotidianum regiæ Alexandri sumptum æquare non videntur: quanuis alioqui vitem illam commendarent etiam vuæ quæ smaragdos & Indicos carbunculos aliasque pretiosissimas gemmas racemos imitantes haberent. His autem descriptionem opulentiæ & magnificentiæ illius adiungit: quæ si vera est, verè etiā platanos aureas Persicorū regum vitemque auream cedere illi dixit. Porro vt comparationem hanc persequentes, ab ipsis dominis ad eorum famulos aut seruos veniamus, (nam quicunque sub ditione regum Persarum erant, serui eius vocabantur) narrat Ctesias quendam Annarum qui satrapa Babyloniæ à rege constitutus fuerat, centum quinquaginta psallentes & canentes mulieres circa mensam suam habere solitū. Audiamus vicissim quæ de quibusdā Alexandri siue sodalibus siue assentatoribus tradita sunt. Phylarchus & Agatharchides memoriæ prodiderunt, eorū aliū clauos aureos crepidis suppactos gestasse, aliū, quoties de publicis negotiis cum aliquo tractaret, super pauimento purpura strato deambulare solitum fuisse: alios aulæis per quinque stadia locum in quo venarentur, cingere consueuisse: alios puluerem ad palæstræ vsum sibi à iumentis multis, quocunque irent, portandum curauisse. His ego comparationibus (quanuis alioqui in exemplorum luxus commemoratione luxuriare oratio mea possit, præsertim si ad Romanos vsque progredi voluerit) vtpote mea sententia aptissimis contentus esse statui. At nostri seculi principum luxus illo quidem artificiosior & (vt ita loquar) ingeniosior meritò dici possit: at opulentia tantum illi cedit quanto minores sunt horum quàm illorum principum opes.

Vt autem ad varios variarum gentium mores atque ritus ab Herodoto descriptos aliquando tandem reuertamur, quis non ex Græcis multos in eo quod de Ægyptiorum scribendi more

à dextra

à dextra in ſiniſtram tendendo, commemorat, ſuſpectum mendacij habuiſſe credat? At nos quibus familiares ſunt Hebraicæ literæ, tantum abeſt vt hoc admiratione dignum cenſeamus, vt potius quenquam hoc mirari miremur. Multo certè minus fidem (& meritò quidem) apud lectores impetraſſet Herodotus ſi aliquos inter Ægyptios reperiri ſcripſiſſet qui ſiniſtra in ſcribendo, non dextra vterentur: quum tamen mihi duos qui id facerent, videre contigerit, Flandrum vnum, Sabaudum alterum. Quid ſi verò eſſe tradidiſſet qui oculis caſu aliquo orbati, nihilo tamen minus ſcriberent? rem aliis quidem fortaſſe incredibilem, at mihi certè credibilem narraret. Quare? quòd ſcribere abſque oculorum vſu (id eſt vel in tenebris, vel oculis aliò cõuerſis) neceſſitas rerum omnium magiſtra me docuerit. Atque hæc de iſto miraculorum genere hactenus. ad alia veniamus. Quidni viros Ægyptios lanificium exercuiſſe credemus, quum apud Seguſianos nobis vicinos vſitatum viris multis nendi morem cernamus? At quàm ineptum eſt viro, quàm ridiculũ, colum geſtare, & muliebri more fila deducere! Ineptum eſt (fateor) & ter quaterque ridiculum: ſed quid agas? an quia ridiculum, ideo verum non erit? Ridiculum eſt nobis eiuſdem Herodoti illud, Ægyptios viros (honor ſit auribus) ſubſidentes meiere. At Turcis ridiculum id nequaquam fuerit, quibus hanc meiendi rationem tanquam honeſtam in vſu eſſe, noſtram contrà velut turpiſſimam auerſari aiunt. Ac certè (ſi in re huiuſmodi philoſophari nefas non eſt) non de nihilo eſt quòd Heſiodus, ne ſtantes meieremus vetuit, quum μηδ' ὀρθὸς ὀμιχεῖν, dixit. Sed eſto (excipiet aliquis) veracem in hoc fuiſſe Herodotũ: quid quòd addit, mulieres contrà, ſtantes meiere? De hoc certè (vt ingenuè fatear) aliud quod reſpondeam non habeo quàm hoc: quemadmodum ſi quod de viris Ægyptiis tradit, Turcæ nobis exemplo ſuo non confirmarent, incredibile videretur, quum tamen verum eſſet: ita, quod de mulieribus addit, etiamſi nullo exemplo (quod quidem ad aures noſtras peruenerit) comprobetur, verum nihilominus eſſe poſſe. Hunc autem locum, Sophoclis poetæ & Nymphodori hiſtorici authoritate clauendum cenſeo, qui eãdem quam Herodotus morum Ægyptiacorum ab aliis diſcrepantiam teſtantur. Antequam tamen à ridiculis diſcedamus, addam & quod de vxoribus Libyum Adyrmachidarũ narrat in Melpomene, eas videlicet pediculos ſuos

(honor nunc quoq; sit auribus) non antè abijcere quàm eos vicissim momorderint. (est enim ἀντιδάκνειν vicissim mordere, non præmordere, vt interpres verterat) Hoc quoq; ijs annumerari debere quæ non ridicula sint solùm, sed & fœditatem spurcitiemq; incredibilem habeant, confiteor: sed cur alijs historicis quoldam φθειροφαγεῖν nobis commemorantibus fidem adhibebimus, Herodoto narrāti has mulieres φθειροδακεῖν, (quod multo minus est) fidem derogabimus? Imò ne φθειροφάγους quidem fuisse vllos credo, respondebit fortasse aliquis. Cur, obsecro, minus credibile est τὸ φθειροφαγεῖν quàm τὸ ἀνθρωποφαγεῖν? licet hoc magis crudele, illud magis fœdum sit? Anthropophagiæ autem exemplum, vt feritatis extra omnem controuersiam positæ, profero: quum eius hac etiam tempestate multi oculatos se testes esse iactent. Quam feritatem nequis in barbaris hominibus miretur (simul autem & alia multa crudeliter ab ijsdem perpetrata, quæ ab Herodoto describuntur) aut ne fide maiorem iudicet, audiat non barbarum, sed Græcum hominem; non literarum rudem, sed philosophum, & quidem inter philosophos celeberrimum, verba hæc vel ipsis Cyclopibus & Læstrygonibus anthropophagię authoribus indigna proferentem: καὶ ἐν τῷ μελῶν ἀσκοπῆ τι μέρος πρὸς τὸ προφλὼ χρήσιμον, μήτε κατορύξῃν αὐτὸ, μήτε ἄλλως ῥίπτῃν, ἀναλίσκειν δὲ αὐτὸ, ὅπως τῶν ἡμετέρων ἕτερον μέρος γένηται. Hæc Chrysippum in libro De iustitia, scripta reliquisse, de mortuis hominibus loquentem, testatur Sextus philosophus. sicut & ista in libro De officio, διὸ καὶ χρησίμων μὴ ὄντων τῶν κρεῶν, προφῆ χρήσονται αὐτοῖς, καθάπερ καὶ τῶν ἰδίων μερῶν· οἷον ποδὸς ἀσκοπέντος ἐκβαλεῖν χρῆσθαι αὐτῷ καὶ τοῖς παραπλησίοις. In quorum autem cadauera ita nos officio fungi iubet? Parentum. I nunc, & ab Herodoto vel alijs historicis descriptam ἀνθρωποφαγίαν aut ἀνθρωποθυσίαν fabulosam esse clama.

Verùm vt ad illam morum Ægyptiacorum à Græcanicis discrepantiam redeam, ad inuenienda mirè & propè incredibilis morum dissimilitudinis exempla, ab hoc nostro sęculo non discedamus. Quid simile Germanorū Flandrorumq; mores cum Gallorum aut Italorum moribus habent, siue victus rationem, siue cultum corporis, siue studia & animorū inclinationes spectes? Si Gallus aut Italus ad mensam ducatur ea lege vt per sex septémve horas illi accumbat, in carcerem trudi, non ad mensam

duci

duci ſibi videbitur: ſi verò accumbenti tale œnophorum quale illis ebibendum proponatur, ad ſuppliciũ malle ſe rapi clamabit. nam vt horum vtriq;, vino ſe ingurgitare, acerbiſſima mors eſt, ita illis (de vulgo loquor) ſuauiſſima vita cenſetur. adeo vt nõ immeritò quis eos progeniem illius eſſe ſuſpicetur qui apud comicum Alexin, dicebat, O me beatũ, ἐχ ὅτι' ἐν τοῖς γάμοισιν ἀνδρὸς εὐωχήσομαι, ἀ' ἀλλ' ὅτι διαῤῥαγήσομαι, ἂν θεὸς θέλῃ. Ad veſtitum autẽ quod attinet, ſiue huic ſiue illi caligas Lantsknechthicas indueris, non homini caligas, ſed hominẽ caligis alligaueris, & ex quantumuis agili immobilẽ illa panni ſaburra reddideris. Eiſdem verò (Gallo dico & Italo, ac ijs quidẽ potiſſimùm qui in aliquo ſunt dignitatis gradu locati) nihilo magis vt in patria ſua cum viridi pallio quam vt nudi in publicũ prodeant perſuaſeris. non enim ſatis ſanæ mentis haberẽtur. At Germanis nulla huiuſmodi de eo quem ita vident amictũ, oboritur ſuſpicio. Sic & verſicolorẽ veſtem aut certè verſicoloribus fimbrijs prætextam geſtare fœminis permittunt: nos nequaquã. Permittunt ijſdẽ (aç præſertim virginibus) paſſo & per colla ſparſo capillo incedere: apud nos aũt virgo propter hũc habitũ mænadibus annumeraretur. Et hæc quidẽ pauca ſunt huius diſſimilitudinis exempla è multis quę hãc collationẽ perſequi volentibus ſuppetẽt. Viciſſim verò aliquod exemplũ rituũ in quibus nos ab Italis diſcrepamus, proferre libet. Vxores noſtræ ad illud exemplar inſtitutæ ſunt,

Illa regat cunctos, illi ſint omnia cura,
Et nihil in tota me iuuet eſſe domo:

at illorum vxoribus dicas hos verſus ita inuerſos eſſe,

Illa regat nullos, ſint nulla negotia cura,
Illamq; in tota nil iuuet eſſe domo.

Illi vxoribus ſuis fucare faciẽ permittunt, (quũ tamẽ hoc faciũus in earũ ſenectutẽ redundaturũ ſciant) nos ſuſpectas fucatæ faciei, ſuſpectas adulterij eadẽ opera haberemus. (aulas principũ excipio, quæ miſcellaneos mores ritusq; vſurpãt.) Vt verò à perſonatis mulieribus abhorremus, ita nec grallatrices amamus: ſed eaſdẽ & in lecto & in menſa (i. vtrobiq; vel proceras vel paruas) habere volumus. Inaures priſco more geſtare multi eorũ ſuis vxorib. permittũt: nos id in vxoribus noſtris meretriciũ iudicaremus. Nos obuias Gallas, ſiue matronas, ſiue virgines, quę nobis familiares ſunt, ſalutamus: ſi patriciæ ſint, etiã oſculamur: Italas vix quiſquã voce, nedũ oſculo ſalutare auſit. Offenduntur Itali oſculationibus

huiusmodi quas vxoribus nostris concedimus: offendimur vicissim papillarum nudationibus, quas suis illi(ac præsertim Veneti) permittunt. Cur enim quas pudicas esse volunt, cultu suspicionem impudicitiæ præbere volunt? Nisi fortè obuiis quibusque nudare papillas, retecta veste & hac ratione (vt est in prouerbio) δ᾽ἀκυήλην κυσὶν ὀρέξαι, pudicitiæ per occultam quandam antiperistasin argumentum esse existimant. Ad me certè quod attinet, coniectura nulla possum assequi quódnã eorum à quibus hoc institutum profectum est, consilium fuerit: sicut nec quod fuerit apud eosdem Venetos illius qui vt velare faciem commune meretricibus cum ingenuis virginibus esset, statuit. Et quoniam à meretricibus ad lupanaria facilis transitus est, de his quoq; aliquid dicendum est. Nónne quæ sit inter ipsas etiam Christianas nationes de his controuersia videmus? nónne de his varias in vtranque partem (excluso interim, proh pudor, Dei mandato) disputationes quotidie audimus? dum hi iuuenum corruptelam esse obijciunt, illi matronarum pudicitiæ præsidium esse respondent? At vulgus Italorum magis miretur vrbem quæ receptaculis huiusmodi quàm quæ templis careat, & sibi ἀξιώτατον illic esse potius quàm hîc fateri non dubitet. Sed quid de illo Patre sacro dicemus, quem adeo grauem authorem πορνοβοσκειομάχοι sequuntur? Ego certè quod de illo aliàs (& quidem in media vrbe Roma) dixi, nunc quoque liberè dico, pudendum quidem eius factum mihi in eo videri quòd lupæ matris Romuli studiosius reuerentiusque quàm Petri Apostoli memoriam colat: quippe qui viuis luparũ imaginibus Romam circumuallarit, at Petrum Apostolum cum vnica (quæ quidem in pretio sit) imagine, in angulum vrbis detruserit: alioqui certè prudentis medici officio functum mihi videri, quòd, vt illi, vbi ægrotis huius vel illius cibi vsu interdixerunt, aliquem alium quo vescantur, illis proponunt: ita ipse quibus licitũ esse matrimonium noluit, licitam saltem esse, scortationem vóluerit. Sed quòd sibi κοινὸν ἑρμεῖον cum lupabus illis esse instituit, huic verò eius instituto qua ratione patrocinari quis possit, non video. nam si verè dixit ille,

Turpe tori reditu census augere paternos,

quanto turpius tam profani reditus partem in sacraria inferri, & illo Petrum Apostolum ditari? Verùm quum de his latius philosophari, nec loci huius nec temporis sit, hunc sermonem simul-

simulque eam quæ in illum deduxit disputationem finiendam censeo: si tamen prius hanc esse huius summam monuero, vt ex ea quam nostris oculis credere cogimur in vicinis etiam regionibus morum discrepantia (cuius specimen tantùm pauculis illis exemplis dare libuit) multa quantumuis ab iis quæ aut viderimus aut audierimus abhorrentia, à fide tamen abhorrere non putemus. Sed quid de vicinis populis loquor? nos à nobismetipsis, id est à maioribus nostris, longè moribus dissentire dico. Quis enim vel Gallus vel Italus vel Hispanus vel Germanus maiores suos valde diuerso victu cultuque corporis vsos fuisse, & diuersa etiam studia habuisse nescit? vt diuersos ritus ceremoniasque, leges, instituta, iura omittam. Nam (vt de nobis loquar) quum formosas nostrorum Galliæ regum nostrarumque reginarum imagines aspicimus, nónne quid illis in mentem venerit vt eo vestitu vterentur, mirari solemus? Quòd si priuatorum etiam hominum qui coæui illis fuerunt, imagines haberemus, nō tantùm admiraremur fortasse, sed etiam vestitū illum cum hodierno conferentes, obstupesceremus. Ad victum veniamus. Quàm multos cibos in deliciis olim fuisse putamus, qui nobis viles sint: quàm multos contrà palato maiorum displicuisse, qui nostro gratissimi sint? Dignum scilicet hodie regia mensa fuerit ferculum anser: at Cyrus regis Artoxerxis frater χιῶνας ἡμιζρώτους amicis è mensa sua mittebat, vt participes essent voluptatis quam ex eorum esu ceperat. Quidni etiam credibile sit diuersum à nostris saporem maioremque teneritatem illas habuisse, vt gallinas Indicas duabus his aliisque rebus differre à nostris videmus? Quinetiam anserinum iecur in delicijs olim fuisse, & has delicias hodieque Iudæos qui Venetiis agunt, magno Christianis vendere nouimus, quæ tamen vix alibi vsquam celebrentur. Sed & quum Martialem primam gloriam inter aues turdis dantem audimus, nónne aut diuersos à nostris turdos aut planè diuersum à nostro palatum habuisse, aut perdicem nunquam gustasse putandus est? Quid quód Itali ab iis qui regis Galliæ apud Senatum Venetum legati erant, lepusculos leporibus, perdicia perdicibus anteferre didicerunt? Sed ne latum æquor de dissensione in ciborum delectu, maius etiam de ea quæ est in ciborum apparatu, ingrediar, cursum hîc sistens, hoc tantùm addo, homines moribus non solùm à maioribus suis, non solùm à finitimis populis, non solùm à ciuibus,

à vicinis, à domesticis denique suis, sed ipsos à seipsis sæpissimè dissentire. Quàm enim exiguus est eorum numerus qui ijdem eadem possunt horam durare probantes? Quæ si nobiscum reputabimus, minus quæ de diuersis moribus apud Herodotum aliosque historicos leguntur, & mirabimur, & suspecta mendacij habebimus.

Ad ritus ceremoniasque cum aliarum gentium tum Ægyptiorum venio. In his quoque multa ridicula, multa non stultitiæ solùm, sed & furoris plena narrari non nego: sed eo nomine mendacij suspecta esse debere pernego. Mirum fortasse tibi & fictum etiam videtur quod de Ægyptiis ab Herodoto narratur, illos solenni quodam ritu seipsos verberare: at ego nec mirum nec fictum puto, quippe qui & Venetiis & Romæ solennes huiusmodi verberationes viderim. Sed quod potissimum hominum genus apud Ægyptios hunc ritum coleret, nescio. quos Romæ & Venetiis seipsos verberantes videbam, eos, ex multis qui norant, verberones esse audiebam. Verùm quid ex Italia exemplum mutuamur quod nostra suppeditare Prouincia potest? Commodùm tamen facta Romæ mentio in memoriam mihi Mariæ Lauretanæ templum ipsi vicinum reuocauit, vbi eorum spectator fui quæ multa tum ab Herodoto, tum ab aliis de variarum gentium superstitione relata. nõ credibilia solùm reddere, sed & excusare possunt. Verùm ea referre horret animus: ac nec eos quidem ipsos Athenienses quorum superstitiosis ritibus tantopere commotus fuit Paulus Apostolus, ea sine horrore spectaturos fuisse existimo. Receptam & alibi superstitionum farraginem omitto.

Hunc igitur sermonem missum facientes, potius vt antea priscum Bacchum & priscam Venerem cum nostro Baccho & nostra Venere contulimus, Martẽ itidem hunc cum illo conferamus. Equidẽ nostrũ illi aut furore aut crudelitate aut perfidia cedere, an meritò dici antea potuerit, nescio: ne certè vnquam posthac dici possit, ciuilia Galliæ nostræ bella (vtinã vel nũc bene sedata) prohibuisse scio. Quis adeo est ferus vt siccis oculis illud quorundam barbarorum facinus legat, qui pueros elementa prima discentes, media in schola trucidarunt? Priscum est facinus illud: quod sicui incredibile antea visum est, similis crudelitatis exemplo tempora nostra credibile reddent. (si tamen similis, quæ illam multis partibus superat, dicenda est) Ecquis

enim

enim adeo humanitatem omnem exuerit vt id factum quod primum incendiis illorum ciuilium bellorum ſuſcitabulum fuit, ſine ſuſpiriis ac gemitibus audiat? Viri, fœminæ, pueri, iuuenes, ſenes, dum ab ore ſacri hypophetæ pendent, non à Turcarum aliorúmve barbarorum caterua, ſed eorum qui & ipſi Chriſto nomen dederant, multis vulneribus inermes ab armatis repentè confodiuntur. Verùm vt à peculiari crudelitate ad communem tranſeam, in vtris, quæſo, veteribúſue an noſtri ſeculi bellis, Vulcanus Marti frequentius conſociatus fuit? Puerile bellum hodie exiſtimatur τὸ δενδροποτεῖν, eſtq; in vſu potius τὸ πυροπολεῖν: incendiis paſſim res geritur. Quid quòd vnuſquiſq; iam miles, ex quo globi igniuomi reperti ſunt, ferro pariter & igni armatus eſt? Quid quòd non multis abhinc menſibus, ad augendam ignis illius crudelitatẽ (quaſi non ſatis ignis in igne eſſet) artes nouæ excogitatæ fuerunt? Quòd ſi & noſtras expugnationes vrbium ſpectemus, frigebit illa deſcriptio Homerica Ἄνδρας μὲν κτείνυσι, &c.

IAM verò quædam etiam legi apud Herodotum aliosque hiſtoricos dico, quæ quanuis à fide abhorreant, nõ ſolùm exemplis ſimilium factorũ quæ alij referunt, veriſimilia redduntur, ſed & eorũ authoritate qui noſtro ſeculo eadem apud alios viderunt, confirmantur. Ex quorum numero eſt quod de Threſſis quibuſdam mulieribus tradit, eas excedentibus è vita maritis comites ſe certatim offerre. Hoc enim veriſimile quidem reddi aio ea hiſtoria quam Iul. Cæſar & Nicolaus Damaſcenus de quibuſdam Aquitaniæ regibus referunt, ſexcentos cum illis verſari viros, qui vt cum viuentibus viunt, & quidem regij dominatus regiæq; opulentiæ participes, ita etiam libenter cum morientibus moriuntur: ſed (quod maius eſt, idem illud factum mulieribus Indicis non veteres tantùm ſcriptores, ſed & oculati teſtes hodie adſcribunt.

Quinetiam ex iis narrationibus quæ vt à veritate abhorrere videntur, ita etiam à fide abhorrent, fuerint nonnullæ fortaſſe quas poſteri eorum de quibus ſcriptæ ſunt, eorúmve annales, aliqua ex parte teſtimonio ſuo comprobare hodieque poſſint. In quam opinionem me adduxit oſtenſus mihi à quodam amico locus ex Sigiſmundi commentariis rerum Moſcouiticarũ petitus, in quo hiſtoria Herodoti de Scythis ſeruis qui dominis abſentibus in vxorum illorum poſſeſſionem inuola-

rant, tandemq; quum iusto prælio repelli à dominis non potuissent, flagellis repulsi fuerunt, annalibus posterorum testata exstat: detortis duntaxat (vt fit) nonnullis facti circunstantiis.

AD CTESIAE autem Indica quod attinet, miranda illic naturæ opera describi fateor: sed vt de aue Indica psittaco illi simulque oculis nostris credere cogimur, (alioqui vix crediturí) ita & de aliis multo maiori admiratione dignis credere fortasse debemus, etiamsi non viderimus. Certè vt Horatio de exuenda prorsus admiratione non assentior, ita viciſſim admirationem tantam vt ex ea incredulí reddamur, non probo: sæpeq; illa Iuuenalis mecum reputo, *Quòtumidum guttur miratur in Alpibus?* &c. Denique ne iis quæ vel de natura rerum vel de factis humanis memoriæ prodita sunt, fidem temerè derogemus,

Dei potentiam omnia miracula vincere, seculum nostrum superiora omnia miraculis superare dico.

Eiuſ-

Eiusdem Herodoti vita ex Suida.

HERODOTVS, Lyxi & Dryonis filius, Halicarnasseus, illustri genere natus, fratrem habuit Theodorum. Samum se contulit, propter Lygdamidem, tertium ab Artemisia tyrannum Halicarnassi. Pisindelis enim, Artemisiæ, Pisindelidis filius Lygdamis fuit. Sami autem Ionicam dialectum excoluit, & historiam libris IX scripsit, auspicatus à Cyro Persa, & Candaule Lydorum rege. Sed Halicarnassum reuersus, quum tyranno expulso, tandem inuisum ciuibus se esse cerneret, Thurium, quò tum Athenienses coloniam deducebant, vltrò abijt: ibiq; defunctus & in foro sepultus est. Alij Pellæ mortuum tradunt. Libri eius Musæ inscribuntur. De Herodoto, in epistola scribit Iulianus apostata, Quis ignorat Æthiopum sermonem de cibo apud nos optimi alimenti? Nam quum placentam attigissent, se mirari dixerunt quomodo stercoribus vescentes viueremus. siquis fidem Thurio scriptori habet. Gentes autem ichthyophagas & sarcophagas ne per somnium quidem nostrã victus rationem vidisse tradunt ij qui orbem terrarum descripserunt. Quorum victum siquis apud nos æmulari vellet, nihilo cum eo melius quàm cum ijs qui cicutam aut aconitum aut helleborum biberet, augeretur.

Ex Cicerone lib. 2. de Orat.

Apud Græcos autem eloquentissimi homines remoti à causis forensibus, cum ad cæteras res illustres, tum ad scribendam historiam maximè se applicauerunt. Nanq; & Herodotum illum qui princeps genus hoc ornauit, in causis nihil omnino versatum esse accepimus. Atqui tanta est eloquentia vt me (quantũ ego Græcè scripta intelligere possum) magnopere delectet.

Ex eodem in Orat.

Quo magis sunt Herodotus Thucydidesq; mirabiles, quorum ætas quum in eorum tempora quos nominaui incidisset, longissimè tamen ipsi à talibus delicijs vel potius ineptijs abfuerunt. Alter enim sine vllis salebris quasi sedatus amnis fluit: alter incitatior fertur, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. primisq; ab his (vt ait Theophrastus) historia commota est, vt auderet vberius quàm superiores & ornatius dicere.

Ἡρόδοτον εἴρθε μὲ ὁ τἄλλα μιμήσασθαι δυνατὸν λίαν· ὑπαὶ τα φημὶ ὅσα πρεσβύτερα ἀυτῷ· μείζον δὲ εὐχῆς τοῦτο γε· σμᾷ καὶ ἐν ὀκ ἦν ἁπάντων, οὗ ἡ κάλλος ἦν λόγων, ἢ ἁρμονίαν αὐτῷ, ἢ τὸ οἰκεῖον τῇ Ἰωνίᾳ, ὁ πρόσφυες, ἢ τῆς γνώμης τὸ ἀφελὲς, ἢ ὅσα μυρία καλὰ ὀκεῖνος ἅμα συλλαβὼν ἔχει, πέρας τῆς εἰς μίμησιν ἐλπίδος· ἃ δὲ ἐπαίνου ὀδὲ ποῖς συγγράμμασι, ὁ ὡς πολλαχῶς ποῖς Ἕλλησιν ὀ βραχεῖ κατέστη, ἐγὼ, ὁ σὺ, ὁ ἄλλος ἂν μιμησαίμεθα. πλεύσας γὰρ οἴκοθεν ὀκ τῆς Καρίας εὐθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἐσκοπεῖτο πρὸς ἑαυτὸν, ὅπως ἂν τάχιστα ὁ ἀπραγμονέστατα ὀλίσθιμος ὁ πρόβολος γένοιτο, ὁ αὐτὸς, ὁ τὰ συγγράμματα. τὰ μὲν ὖν πρεσβύτερα, νῷ μὲν Ἀθηναίοις, νῷ δὲ Κορινθίοις ἀναγιγνώσκειν, ἢ Ἀργείοις, ἢ Λακεδαιμονίοις ὀ τῷ μέρει, ἐργῶδες ὁ μακρὸν ἡγεῖτο εἶναι, ὁ βιβλίω ὀ μικρὰν ὀ τῷ τοιούτῳ ἔσεσθαι. ὥκυν ἤξιν δέσθαι τὸ πρᾶγμα, ὀδὲ κατ' διαίρεσιν ὕστερον κατ' ὀλίγον ἀγείρων ὁ συλλέγων ἢ γνῶσιν· ἐπεβούλευε δὲ εἰ δυνατὸν εἴη, ἁθρόους πως λαβεῖν τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας. ὀνίσατο ὖν ὀλυμπιὰς τὰ μεγάλα· ὁ ὁ Ἡρόδοτος, τοῦτ' ὀκεῖνο ἦκειν οἱ νομίσας τὸν καιρὸν, ὕ μάλιστα ἐγλίχετο, πληθούσας τηρήσας τὴν πανήγυριν, ἀπαντα χόθεν ἤδη πως ἀρίστων συνειλεγμένων, παρελθὼν ἐς τὸν ὀπισθόδομον, ὑ θαττὸν, ἀλλ' ἀγωνισὴν ὀλυμπίων παρεῖχεν ἑαυτὸν, ἄδων τὰς ἱστορίας, ὁ κηλῶν τοὺς παρόντας, ἄχρι τῶ ὁ μούσας κληθῆναι τὰς βίβλους αὐτῷ, ὠνόμα ὁ αὐτὰς ὅσας. ἤδη ὖν ἅπαντες αὐτὸν ἤδεσαν πολὺ μᾶλλον ἢ τὰς ὀλυμπιονίκας αὐτούς· ὁ ὅκ ἔστιν ὅς πε αὐ ἠκούσατο ὠ τῷ Ἡροδότου ὀνόματος, οἱ μὲν, αὐτοὶ ἀκούσαντες ὀν Ὀλυμπίᾳ, οἱ δὲ, πῶς ὀκ τῆς πανηγύρεως ἡκόντων πυνθανόμενοι· ὁ εἰ πῦρ φαείη μόνον, ἐδείκνυτο αὖ τῷ δακτύλῳ· ἔστ' ὀκεῖνος Ἡρόδοτός ὅδιν, ὁ τὰς μάχας τὰς Περσικὰς ἰασὶ συγγεγραφώς· ὁ τὰς νίκας ἡμῶν ὑμνήσας. τοιαῦτ' ὀκεῖνος ἀπέλαυσε πῶς ἰσοτέλων, ὀ μᾶς σωόδῳ παύδημόν τινα κοινὸν ὑφορῶντες τῆς Ἑλλάδος λαῶν, ὁ αὐακηρυχθεὶς ὑχ ὑφ' ἑνὸς μᾶ δία κήρυκος, ἀλλ' ὀ ἁπάσῃ πόλει, ὅθεν ἕκαστος ἰὼν ἦν πανηγυριστῶν. ὅθεν ὕστερον καταιγήσαντες, ὅπι τομόν τινα ζωτίω ὁδὸν ἐς γνῶ-

γῶσιν, Ἱππίας τε ὁ Ἠλεῖος αὐτῶν σοφιστὴς, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, καὶ Ἀναξιμένης ὁ Χῖος, καὶ Πῶλος ὁ Ἀκραγαντῖνος, καὶ ἄλλοι συχνοί, λόγους ἔλεγον ἀεὶ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν παντὸς μᾶλλον, ἀφ' ὧν γνοίημι ἂν βραχεῖ ἐλάττονι. καὶ τί σοι τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους λέγω σοφιστάς, καὶ συλλογισμούς, καὶ λογισμάφυς, ὅπως καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα καὶ Ἀετίωνα φασὶ τὸν ζωγράφον, συλλαβόντα τὸν Ῥωξάνης καὶ Ἀλεξάνδρου γάμον, εἰς Ὀλυμπίαν καὶ αὐτὸν ἀγαγόντα τῷ εἰκόνα ὑπὸ δείξασθαι· ὥσπερ Προξενίδαν Ἑλλανοδίκην τότε ὄντα, ἡδέως τῇ τέχνῃ, γαμβρὸν ποιήσασθαι τὸν Ἀέτιωνα. Et paulo post, Ἡρόδοτος μὲν γὰρ, ἐπαινεῖται μὲν ἐπ' ἐκείνῳ, ἱκανῶς τὸ ὀλυμπίων τῷ παντὶ γένει ἠκέτω, καὶ συλλογισμὸν θαυμαστὸν δείξαι τοῖς Ἕλλησι τὰς Ἑλληνικὰς διδάξαντα, ὡς ἐκεῖνος διδάξηλθεν. ἐγὼ δὲ, καὶ πρὸς φιλίαν, μή με κορυβαντιᾶν ὑπολάβητε, μηδὲ πάμα εἰκάζειν τοῖς ἐκείνου ἴλεως ὁ αὐτὸς δαίμων τὸ γελοῖόν παθεῖν φημι αὖπαλ. ὅτι μὲν γὰρ ἐπιδήμησα τῇ Μακεδονίᾳ, πρὸς ἐμαυτὸ ἐσκοπούμην ὅ τι μοι χρήσιον τῷ θεάματι. καὶ ὁ μὲν ἔρως ἐστὶ λιῶ, ἅπασι γνωδιῶσι, καὶ ὅτι πλείστους Μακεδόνων δείξαι πάμα· τὸ δὲ αὐτὸ πρὸς ὀλίγα, τινικαῦτα τὰ ἔτη ξυλλήψεσθαι πόλεις ἑκάστη, ὑκ εὐμαρὲς ἐφαίνετο. εἰ δὴ τηρήσαιμι τὸν δὲ ὑμᾶς τὸν συόδοτον, εἶτα παρελθὼν ἐς μέσον δείξαιμι τὸ λόγον, ἐς δέον ἅπασι ἀποβήσεσθαί μοι τὰ τῆς εὐχῆς· αὐτοί τε ἤδη συνελήλυθατε, ὅπερ ὄφελος ἐξ ἑκάστης πόλεως· αὐτὸ δὲ τὸ κεφάλαιον Μακεδόνων ἀπαίτων. καὶ ἐπεδέχετο πόλις ἡ ἀρίστη, ἔστε ὑ χὶ Πίσαι μὰ Δί', ὑδὲ τῷ ὀκεῖθι στενοχωρίαν, καὶ σκιὰς, καὶ καλύβας, καὶ πῆγος. οἶτε αὖ παντρυεῖσαι, ὑ συρφετώδης ὄχλος, ἀθλητῶν τε μᾶλλον φιλοθεάμονες, ὀ παρέργῳ οἱ πολλοὶ τὸ Ἡρόδοτον πρέμενοι· ἀλλὰ ῥητόρων τε, καὶ συλλογισμῶν, καὶ σοφιστῶν οἱ δοκιμώτατοι, ὅσον ὑ μικρὸν ἤδη, μὴ τύμβον ᾠδοποιοῦ ὀνδιέστερον φαίνεται τὸ ὀλυμπίων. ἀλλ' ἰὼ μὲ ὑμεῖς Πολυδάμαντα, ἢ Γλαύκωνα, ἢ Μίλωνι ἐπιχειρεῖτε με, κομιδῇ ὑμῖν δόξω θρασὺς αὖθρωπος εἶ). ἰὼ δὲ πολὺ ὀκείνων ἀπαγόντες τῷ μνήμῃ, ἐφ' αὑτῷ μόνον ὑποδύσαντες ἴδητε, πάχ' αὖ ὑ παύμασιγοφιμος ὑμῖν δόξαιμι, ὡς ἔν γε τηλικούτῳ πλήθει ἱκανὸν ἐμοιγ' ὄν καὶ πᾶσι.

Εἰς Ἡσίοδον.

οὐκ Ἀλικαρνασσοῦ με παρέδραμε θέσπις ἀοιδὸς
Ἡρόδοτος πολύϊδρις, ὃς Ὠγυγίων κλέα φωτῶν
Ὅσσα τε ἠπείρων δυσὶ ἤγαγεν, ὅσσα τε αἰὲν
Ἔδρακεν ἑρπύζων, ὠάτους αἰνήσατο μούσας,
Μίξας εὐεπίῃσιν Ἰωνίδος αὐδήσασα φωνῆς.

Ἄλλο.

Ἡρόδοτον Λύξεω κρύπτει κόνις ἥδε θανόντα
Ἰάδος ἀρχαίης ἰσοελικῆς φρύσασιν,
Δωριέων πάτρης βλαστόντ' ἄπο. τῷ δὲ ἄπλητον
Μῶμον ὑπεκφυγόν, θεῖον ἔχε πάλιν.

HERO.

HERODOTI HALICARNASSEI LIBRI NOVEM, MVSARVM NOMINIBVS inscripti,

Ex Laurentij Vallæ interpretatione, eo quo in epistola dictum est modo recognita.

Liber I, qui inscribitur CLIO.

HERODOTI Halicarnassei historiæ explicatio hæc est, vt neque ea quæ gesta sunt, ex rebus humanis obliterentur [1] ex æuo, neq; ingentia & admiranda opera vel à Græcis edita vel à barbaris, gloria fraudentur, cum alia, tum verò [2] qua de re isti inter se belligerauerunt. Persarum [3] eximij memorant dissensionum authores extitisse Phœnices, qui à mari quod rubrũ vocatur, in hoc nostrum [4] proficiscentes, & hanc incolentes regionem quam nunc quoq; incolunt, longinquis continuò nauigationibus incubuerunt: faciendisq; Ægyptiarum & Assyriarum mercium vecturis, cum in alias plagas, tum etiam Argos peruenerunt. Argos etenim ea tempestate omnibus ciuitatibus regionis quæ nunc Græcia nominatur, antecellebat. Huc porro appulsos Phœnices mercimonia exposuisse, & quinto sextóve quàm appulissent die, cunctis fere diuenditis, fœminas ad mare venisse cum alias multas, tum verò

1 Temporis spatio, neq.

2 Quam ob causam isti int.

3 Igitur scriptores mem.

4 Profecti, & positis sedibus in ea regione quã, &c.

regis filiam cui nomen esset idem quod Græci tradunt, Iō filiam Inachi. Dumque hæ fœminæ puppi nauis assistentes ea mercarentur quæ cuiusque auiditas maximè ferebat, in eas Phœnices sese adhortatos impetum fecisse: & ipsarum plerisque aufugientibus, Io cum alijs aliquot raptam fuisse, eisque in nauem impositis Phœnices in Ægyptum vela fecisse. Hunc itaque in modum Io in Ægyptum
1 Phœnices. peruenisse memorant Persæ, non quemadmodum [1] Græci: & hoc iniuriarum principium extitisse. Post hæc Græcorum quosdam, quorum nomina non possunt dicere, Tyrum appulsos, filiam regis rapuisse Europam: (fuerunt autem isti Cretenses) [2] illisque par pari repensum. Verùm
2 Et ista quidem pari cōpensatione inter eos esse facta. postea Græcos secundæ iniuriæ authores extitisse. Ionga enim naue [3] in ora Colchidis & ad Phasim fluuium, quum cætera transegissent quorum gratia venerant, illinc rapuisse filiam regis Medeam. Ad quam reposcendam, pœnásque de raptu petendas, quum rex Colchorum caduceatorem misisset, Græcos respondisse, vt illi de rapta Io Argiua
3 Eam Colchicam adue-ctos. pœnas sibi non dedissent, ita ne se quidem illis daturos. Secunda dehinc ætate ferunt Alexandro Priami filio, quū ista audisset, cupidinem incessisse vxoris sibi per rapinam è Græcia comparandæ, certum habenti omnino se pœnas non pensurum, quas nec illi pependissent. Ita quum is Helenam rapuisset, visum esse Græcis, primùm missis illuc nuntijs & Helenam repetere, & pœnas de raptu petere. Il-
4 Medeę raptū ipsis obiecisse, ista prætexendo, quū nec ipsi pœnas, &c. los verò [4] tergiuersantes mentionem fecisse de raptu Medeæ: & qui nec pœnas dedissent, nec rapinam reposcentibus reddidissent, quomodo vellent ab alijs sibi pœnas dari. Hactenus igitur inter eos mutuis solis rapinis actum. Eorum autem quæ deinceps extiterunt, Græcos præcipuè authores extitisse, qui priores in Asiam quàm ipsi in Europam copias ducere incepissent. Se quidem sentire iniuriorum virorum factum esse rapere fœminas: amentium verò raptis vlciscendis operam dare: prudentium autē, [5] pro 2
5 Raptas nihil curare. nulla habere raptarum pulchritudinem: quippe quæ, nisi voluissent, haud dubiè raptæ non fuissent. Eoq; suarum fœminarum ex Asia raptarum Persæ negant vllam se habuisse rationem. Græcos autem Lacedæmoniæ mulieris gratia ingentem comparasse classem, deinde in Asiam profectos,

ctos, imperium Priami euertisse: atq; ex eo tempore semper existimasse sibi hostes esse Græcos. Siquidem Asiam & barbaras gentes quæ illam incolunt, putant Persæ sibi necessitudine coniunctas, Europā verò & Græcos à se esse disiunctos. Hunc in modum Persæ rem gestam esse memorant, & Ilij excidiū sibi discordiæ cum Græcis extitisse principium comperiunt. Cum quibus non consentiunt de Io Phœnices, quam negant se in Ægyptum abduxisse raptu vsos, sed eam apud Argos eum nauclero nauis ipsorum rem habuisse: & quum se grauidam esse comperisset, veritam parentes, sic voluntariam cum Phœnicibus nauigasse, ne detegeretur. Et hæc quidē Persæ Phœnicesq; referunt: ego verò, vtrum sic gesta sint nécne, [1] non pluribus persequar. Cæterùm quem ipse noui primùm cœpisse inferre Græcis iniuriam, hunc indicabo, longius oratione pergens tam paruas vrbes ciuitatesq; commemorando quàm magnas. Nam quæ olim magnæ erant, earum permultæ factæ sunt paruæ: rursus, quæ mea memoria magnæ fuerunt, prius fuerant paruæ. Igitur quum sciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore perstare, [2] vtriusque fortunæ mentionem habebo.

1 Dicere nō constitui.

2 De vtrisq; ment.

CRœsus genere quidem fuit Lydus, patre autem Halyatte: earum verò nationum tyrannus quæ intra Halym amnem sunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluens, contra ventum Aquilonem, in mare quod vocant Euxinum euoluitur. Hic Crœsus, è barbaris quos cognitos habemus, primus, Græcorum alios ad tributum pendendum adegit, alios sibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iones, Æoles, & qui sunt in Asia Dores: amicos autem sibi fecit Lacedæmonios, quum ante eius imperium vniuersi Græci liberi fuissent. Nam Cimmeriorum aduersus Ioniam expeditio, vetustior illa quidem Crœso extitit, non tamen vrbes expugnauit, sed per incursiones prædas abegit. Cęterùm principatus quum esset Heraclidarū, ad genus Crœsi, qui vocabantur Mermnadæ, sic peruenit: Candaules, is quem Græci Myrsilum nominant, Sardiū fuit tyranuus, ab Alcæo Herculis filio oriundus. Siquidem Heraclidarum primus Sardium rex extitit Argon, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos: nouissimus, Candaules

Myrſi filius: quum ante Argonē qui in ea regione regnauerant, fuiſſent oriundi à Lydo Atys filio, à quo totus is populus cognominatus eſt Lydius, quum Meon antea vocaretur. Ab his [1] ſuccedentes Heraclidæ imperium ex oraculo adepti ſunt, Iardanæ ancilla & Hercule geniti, idque per quingentos & quinq; annos, duas & viginti virorum ætates, tenuerunt, filius patri deinceps ſuccedens, uſq; ad Candaulem Myrſi filium. Hic igitur Candaules vxorem adamabat, eamque præ amore arbitrabatur omnium fœminarum eſſe pulcherrimam. Hoc ita eſſe ſibi perſuadens, apud Gygem Daſcyli filium ex ſatellitibus ſuis (erat enim is maximè ipſi acceptus, eoque miniſtro in rebus magis [2] arduis vtebatur) ſpeciem vxoris ſupra modum extollebat. Ad quem non multo interiecto tempore (neceſſe namque erat ei malè euenire) inquit his verbis, Gyges, neque enim videris mihi fidem habere referenti de coniugis ſpecie: (quòd magis incredulæ ſunt hominibus aures quàm oculi) fac illam conſpicias nudam. Hic autem vehementer exclamans, Quemnam, inquit, here ſermonem profers haudquaquam ſanum, qui me iubes inſpicere heram meam nudam? Mulier exuta tunica, & verecundiam pariter exuit. Iam olim hominibus ſunt honeſta excogitata, vnde diſcere debemus: ex quibus hoc vnum eſt, Quæ ſua ſint, quemq; inſpicere debere. Ego verò tibi fidem habeo, illam eſſe fœminarum omnium ſpecioſiſſimam, teq; oro ne me ores illicita. Atq; hæc dicendo Gyges repugnabat, pertimeſcens ne quid ſibi ex ea re mali contingeret. Cui viciſſim ille his verbis, Fidens, inquit, eſto Gyges: caue timeas aut me, tanquam hoc te ſermone tentantem, aut vxorem meam, nequid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim ſic ego machinabor, vt illa ne deprehendere quidem poſſit ſe abs te fuiſſe inſpectam. Te namq; ſecundum fores cubiculi in quo cubamus, quum apertæ fuerint, collocabo. Vbi ergo fuero ingreſſus, aderit & vxor mea in cubiculum: iuxta cuius introitū ſella poſita eſt, ſuper quam veſtes illa (vt quamq; exuet) reponet ſeſe per multū otium ſpectandam præbens: quæ quum à ſella cubitum perget, [3] oſtendens inuicem terga, curæ tibi ſit deinceps ne te per fores abeuntem conſpiciat. Gyges igitur vbi effugere nō potuit,

1 Autē educati Heracl.

2 Serijs.

3 Et ei fueris à tergo, curæ ti.

potuit, fuit paratus: quem Candaules, posteaquam hora cubandi visa est adesse, in cubiculum duxit: statimq; pòst & vxor adfuit. quam introeuntem ac vestimenta deponentem Gyges intuitus, vbi auersa fuit illa cubitum vadens, ipse è loco prorepens foras abijt: & inter exeundum à mu-
3 liere conspectus est. Hæc, vt didicit à viro quid actum esset, neq; præ pudore exclamauit, neq; visa est percepisse, habens in animo Candaulem vlcisci. Apud Lydos enim, & fere apud cæteros quoq; barbaros, magno probro est etiam virum conspici nudum. Ita tunc nihil aperiens mulier, silentium tenuit. Mox autem vbi dilluxit, quos domesticorum maximè sibi fideles intelligebat esse, quum præparasset, Gygem accersit. Hic eam nihil suspicans scire eorum quæ acta erant, accersitus venit: quippe qui antea solitus esset ad reginam concedere, quoties ab ea vocaretur. Vt venit, ad eum his verbis mulier inquit, Nunc duabus » tibi præsentibus vijs, Gyges, offero electionem in vtram » malis diuertere.* Aut enim me pariter ac regnũ Lydorum, » vbi Candaulem interfeceris, aut teipsum continuò oc- » cumbere sic oportet: ne in omnibus Candauli obsequen- » do, posthac scias quæ te scire non decet: sed aut illum qui » ista consuluit, interire opus est: aut te, qui nudam me es cõ- » spicatus, & illicita fecisti. Ad hæc verba Gyges primùm obstupefactus, postea obsecrare illam ne se ad talem necessitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non persuadet, sed vtique propositam sibi necessitatem cernit aut interimendi herum, aut per alios pereundi, elegit vt ipse superesset: atque ita percontans illam, inquit, Quandoquidèm me adigis inuitum ad herum meum occidendum, » age audiam quo pacto illum adoriemur? Excipiens illa, » Ex eo, inquit, loco adoriendus erit vnde ille me nudam » ostendit. in sopitum impetus dabitur. Posteaquam igitur insidias instruxerunt, & nox aduenit, Gyges ' nihil cunctatus est: quippe cui nulla deuitandi facultas esset, sed necesse aut perire, aut Candaulem perimere. mulierem in thalamum sequitur, quem illa, dato pugione, subter eadem fores occulit. Vnde postmodum iste procedens, quiescentem Candaulem obtruncat, vxoreque eius & regno potitus est. Cuius rei meminit & Archilochus Parius, qui

* Aut enim Candaule interfecto, me tibi cum regno Lydorũ habe: aut t. S.

' Vt qui non dimitteretur. nec vllam effugiẽdi facultatem haberet, sed cui necesse esset aut per.

per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnum Gyges & in eo fuit confirmatus ex Delphico oraculo. Nam quum Lydi indigno animo ferrent Candaulis casum, atq; in armis essent, conuenit inter hos ac factionem Gygianam, vt si oraculum respondisset hunc esse regem Lydorũ, ipse regnaret: sin minus, principatum Heraclidis restitueret. Accepto igitur oraculo Gyges ita regnauit. [1] Sed demum Pythia loquuta, Heraclidarum vltionem in atnepotem Gygis esse venturam. quod carmẽ neq; Lydi neq; ipsorum reges vllius momenti fecerunt, priusquam exitu comprobatum est. Hunc in modũ obtinuere tyrannidem Mermnadæ, sublatis Heraclidis. Gyges, tyrannide occupata, Delphos donaria misit non pauca, [2] vbi quæ ex argento donata visuntur, eorum pleraq; istius sunt. Et præter argentum, immensam vim auri dedicauit: posuitq; cum alia, tum verò (quod præcipua mentione dignum est) pateras aureas, numero sex, pondo triginta talentorum, quæ in Corinthiorum thesauro collocata sunt. licet is thesaurus (si vera loqui volumus) non Corinthij populi sit, sed Cypseli Eetionis filii. Ita Gyges barbarorum quos ipsi nouimus primus, munera apud Delphos posuit, secundum Midam Gordij filium, Phrygiæ regem. Nam & Midas obtulit regiam sellam, in qua sedens iura solitus dicere erat, rem spectaculo dignam: quod tribunal eodem [3] quo Gyges obtulit loco, vocatur à Delphis Gygadas, eius videlicet qui obtulit cognomine. Is igitur postquam imperio potitus est, arma intulit Mileto & Smyrnæ, vrbemq; Colophonem vi cepit. Nec aliud vllum præclarum facinus ab eo gestum est, quum duodequadraginta annos regnauerit. Et hunc quidem nos, his duntaxat de eo commemoratis, missum facimus: Ardyis autẽ eius filii faciemus mentionem, qui post Gygem regnauit. Hic Prienenses expugnauit & Miletum inuasit: quo Sardium tyrannidem obtinente, Cimmerij à Scythis Nomadibus eiecti è sedibus suis, in Asiam transierũt, Sardisq; præter arcẽ ceperunt. Quum autem vndequinquaginta regnasset annos, successit Sadyattes Ardyis filius, regnauitq; annis duodecim. Sadyattæ successit Halyattes, qui cum Cyaxare Deiocis nepote bellauit & Medis, Cimmeriosque exegit ex Asia, Smyrnam etiam

1 Sed id demum tamen Pythia erat loquuta.

2 Sed cum alia plurima ex argento Delphis sunt ab eo posita, tum verò etiam præter arg.

3 Loco positum est quo Gygis pateræ vocaturq; à Delphis hoc aurum & argentum à Gyge oblatum, Gygæum, eius videl.

etiam à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuasit. Vnde non (quemadmodum optabat) discessit, sed vehementer euentu fruſtratus. Alia quoque opera, quum in imperio fuit, dignissima memoratu edidit, quæ hæc sunt. Bello quod gessit cum Milesijs, à patre traditum, hac ratione Miletum illuc transgressus obsidebat: Dum fruges in regione erant adultæ, tunc exercitum immitteba:, procedens in expeditionem ad cantum fistularum, fidiumque, ac tibiæ tam muliebris quàm virilis. Quumque in agrum Milesium peruenerat, non ædificia quæ in agris erant, diruere, non incendere, non fores effringere, sed incolumes esse passim sinere, arboribus modò fructibusque regionis peruastatis, rursus se recipiebat. Nam Milesij mare obtinebant, vt opus non esset hosti illic confidere. Ædificia autem idcirco Lydus non excide-
4 bat, vt[1] & Milesij habentes vnde procederent, humum fererent colerentque: & quum hoc illi fecissent, ipse cum exercitu ingressus haberet aliquid quod popularetur. Hæc faciens, vndecim oppugnauit annis, per quos duo ingentia vulnera accepere Milesij: vnum, in Limeneio (quod est ipsorum regionis) pugna commissa, alterum in campo Mæandri. Horum vndecim annotum sex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cum exercitu terram Milesiam tunc inuaserat, & idem bellum conflauerat. Quinque reliquis eius filius Halyattes, bellum quod à patre acceperat (vt à me superius commemoratum est) intentius administrauit: in quo bello Milesios nulli ex Ionijs subleuauerunt, præter Chios, qui soli fuere auxilio: reddentes vicem [2] quòd aliquando Milesij Chijs bello quod cum Erythræis gerebant, auxilia tulissent. Duodecimo autem anno incensis ab exercitu segetibus, hoc rei fieri contigit: Segetes vt erant incensæ, valido vigente vento, celerrimè peruaserunt Mineruæ templum cognomine Assesiæ: quo incendio templum deflagrauit. Neq; vllius momenti ea res in præsentia habita est: sed quum post exercitus reditum Sardis Halyattes decubuisset, diuturniusque ægrotaret, Delphos misit ad deum de sua valetudine scisciatum, siue alieno siue suopte consilio ad mittendum inductus. Nuncijs autem, quum Delphos

1 Vt postea prodeuntes Milesij possent terrã fe-rere & cole-re: & quum, &c.

2 Quòd antea Milesij cũ Chijs bellum aduersus Erythræos gessissent.

peruenissent, se redditurum responsum Pythia negauit, priusquam templum Mineruæ reparassent, quod in terra Milesiorum apud Assesum concremassent. Ita actum esse ego Delphis accepi. Sed Milesij his illa addunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Halyatti redditum, misisse nuncium ad Thrasybulum tunc Milesiorum tyrannum (cuius in primis erat familiaris) admonitum vt aliquid prospiciendo sibi consuleret in præsens. Et Milesij quidem ita id gestum memorant. Halyattes autem, vbi hæc ipsi nunciata sunt, confestim caduceatores Miletum mittit, ad ineundas cum Thrasybulo & Milesiis pactiones tantisper dum templum ædificaretur. Dum caduceator Miletum venit, Thrasybulus (vt qui omnem sermonem planè persenserat, noratq; quidnam Halyattes facere statuisset) huiuscemodi rem machinatur. Quod frumenti in vrbe erat vel suum ipsius vel priuatorum, id omne in forum congerit: præcipitque Milesiis vt quum ipse signum dedisset, cuncti potarent, & inter se comessationibus vterentur. Hæc Thrasybulus ea gratia fecit præcepitque, vt caduceator Sardius cernens ingentem frumenti aceruum effusum, & homines oblectationibus vacantes, renunciaret Halyattæ. Quod & contigit. nam vt illa cõspexit caduceator, Thrasybulóq; Lydi mandata exposuit, reuersus est Sardis: & (vt ego audio) ob nihil aliud inter eos pacificatum est. Sperans enim Halyattes vehementem penuriam rei frumentariæ Mileti esse, & populum ad extremum vsque malorum deuenisse, reuerso illinc caduceatore, audiebat contraria atque ipse fuerat opinatus. Post hæc inter eos ita conuentum est vt mutuò hospites essent ac socij: próque vno duo delubra apud Assesum ędificauit. Halyattes ipse ex morbo conualuit. Et quæ ad bellum quidẽ Halyattis cum Milesiis atque Thrasybulo pertinent, ita habuere. Periander autem Cypseli filius fuit is qui Thrasybulo indicauit oraculum, Corinthi tyrannus: cui maximum miraculum fuisse oblatum populares sui prædicant, & his Lesbij assentiuntur. Arionem Methymnæũ delphino insidentem ad Tænaron fuisse euectum, qui erat citharœdorum sui seculi nulli secundus: quíq; primus hominum quos nouimus, & fecit & nominauit & docuit Corinthi dithyrambum.

rambum. Hunc Arionem ferunt, quum permultum temporis triuisset apud Periandrum, concupisse in Italiam Siciliamq; nauigare: rursusque parta ingenti pecunia, voluisse Corinthum reuerti: & quum profecturus Tarento esset, quia nullis magis quàm Corinthiis fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxisse. Quum igitur altum tenerent, istos Arioni insidiatos, vt eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illum intelligentem, oblata eis pecunia, mortem tantùm fuisse deprecatum. Non persuadenti nautas iussisse vt aut sibi manus inferret, vt sepulturam in terra nanciscereturaut illico in mare desiliret. Arionē ad hanc difficultatem redactum, obsecrasse vt quandoquidem ipsis ita placitum esset, paterentur se omni suo ornatu cooperturn, stantemq; super foros, cantare: & quum decantasset, pollicebatur se sibi manus illaturum. Istos igitur (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. Illū, induto sibi omni ornatu, ac sumpta cithara stantem super foros, inchoasse carmen quod dicitur orthium: eoq; decantato, sese, vt erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse Corinthum: illum verò aiunt à delphino exceptum, Tænaron fuisse transuectū: & quum è delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisse: & vbi peruenit, quicquid contigerat enarrasse. Periandrum autem, quia non crederet, tenuisse hominem in custodia, nequò prodiret: cæterū curauisse vt nautas haberet. Eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum siquid de Arione memorarent: & referentibus illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumq; Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodem quo desiliisset habitu: istos terrefactos, nihil amplius habuisse quod conuicti infitiarentur. Hæc Corinthij ac Lesbij aiunt: extatq; apud Tænarum ingens Arionis ex ære donarium, super delphinum sedens. Porrò Halyattes Lydus, confecto cum Milesijs bello, postea, quum septem & quinquaginta regnasset annos, vita excessit: qui secundus ex hac domo, quū è morbo conualuisset, apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itemque alteram ex ferro paruulam, compactilem, spectatu dignam inter omnia quæ sunt Delphis donaria

opus Glauci Chij, qui solus omnium compactionem ferri excogitauit.

DEFVNCTO Halyatte, succesſit in regno Crœsus, annos natus quinq; & triginta, qui primus Græcorum Ephesijs bellum intulit. Vnde Ephesij ab eo obsessi, vrbem Dianæ donarunt, funem ex æde Dianæ ad murum alligato. Est autē inter veterem vrbem quæ tunc obsidebatur, & templum, septem stadiorum interuallum. Hos primos Crœsus aggressus est, deinde verò carptim singulos Ionū Æolumq;, alias in alios causas prætendens, vt in quosque maximas reperire poterat: in quosdam etiam friuola causatus. Postea verò quàm Græcos in Asia subegit ad tributum pendendum, tunc constituit ædificatis nauibus aggredi insulanos. Ad quas compingendas, quum omnia in expedito essent, dicunt alij Biantem Prienæum, alij Pittacum Mitylenæum, quum se Sardis contulisset interrogatum à Crœso numquid apud Græciam noui esset: respondisse, quòd illum à compingenda classe inhibuit. Inquit enim, Insulani, « ô rex, decem millia equorum coemerunt, habentes in animo aduersus Sardis atq; te exire in expeditionem. Et Crœsum vera loqui ratum, dixisse, Vtinam dent dij hanc insulanis mentem Lydos inuadendi cum equis. Atq, hunc excipientem dixisse, Videris mihi, ô rex, cupidè vota facturus vt insulanos in continente adipiscaris equitantes, haud absurda spe. Verùm quid aliud insulanos optare censes quàm, simulac audierint cōstituisse te aduersus se classem ædificare, vt nacti Lydos in mari intercipiant, teq; pro his Græcis quos tu in continente [1] tibi adiecisti, vlciscantur? Hoc sermone delectatum admodum Crœsum, atque inductum (est enim visus ille perquam scitè dixisse) ab ædificanda classe destitisse, atq; ita cum Ionibus qui insulas incolerent, hospitium cōtraxisse. Interiecto autem tempore, subactis ferme omnibus qui intra Halym colunt. nam præter Cilices ac Lycios, cæterosq; omnes Crœsus in suam potestatem redegit, qui sunt, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes, Paphlagones, Thraces, Thyniq; & Bithyni, Cares, Iones, Dores, Æoles, Pamphylij. His inquā subactis, & potentia Lydorum per Crœsum aucta, contulerunt se Sardis opibus florentes, tum cæteri omnes è Græcia sophistæ, qui ea

« « « «

qui ea tempestate erãt, pro se quisq; proficiscentes: tũ verò Solon vir Athenienſis, qui quũ leges iubentibus Athenienſibus tuliſſet, decẽ annos per cauſam contemplandi, nauigando erat peregrinatus, vt ne quam legũ quas condiderat abrogare cogeretur. Nã hoc Athenienſes ipſi facere nequibant, maximo iureiurando adacti ad eas decem per annos ſeruandas quas ipſis Solon condidiſſet. Harum itaq; legum ac contemplandi gratia Solon peregrè profectus, in Ægyptum ad Hamaſim ſe contulit, & Sardis ad Crœſum. Eò quum peruenisſet, hoſpitaliter in regiam à Crœſo exceptus eſt: tertioque aut quarto quàm venerat die, iuſſu Crœſi, miniſtri circumduxerunt hominem circa theſauros: omniaque quæ illic inerant magna ac beata, oſtentarunt. Eum porro contemplatum cuncta, & vt ſibi opportunum fuerat intuitum, talibus percontatus eſt Crœſus,

» Hoſpes Athenienſis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tuam ſapientiam tuamque diſcurſationem, qui philoſophando [1] per multa videndi gratia es peregrinatus: ideo mihi nunc cupido inceſſit ſciſcitãdi ex te ecquem vidiſti omnium beatiſſimum. Sperans videlicet ſe inter homines beatiſſimum eſſe, ita ſciſcitabatur. Solon autem nihil admodum aſſentatus, ſed vt res erat reſpondens,

» Ego vero, inquit, ô rex, vidi beatiſſimum Tellum Athenienſem. Quod dictum admiratus Crœſus, inſtat interrogare, Qua de re Tellum iudicas eſſe beatiſſimum? Quia, inquit, Tello Republica bene inſtituta, filij fuerunt honeſti & boni, [2] eorumque ſingulis liberi, hique omnes ſuperſtites: & quum hoc vitæ, quantum in nobis ſitum eſt, benè traduxiſſet, obitus ſplendidiſſimus ei obtigit. Siquidem prælio quod Athenienſes cum finitimis geſſere apud Eleuſinem, quum auxilio veniſſet, hoſtemque in fugam vertiſſet, pulcherrimam opperijt mortem. Quem Athenienſes, quo loco occubuerat, eo ipſo publicè humarunt, magnificeque honorarunt. Tum verò multa de Tello ac beata Solone referente, excitatus Crœſus, interrogat quémnam ſecundum ab illo vidiſſet, putans haud dubiè ſecundas ſe partes eſſe laturum. Cleobin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argiuum erat, & victus ſuppeditabat: adhæc corporis robur tantum, vt & in

1 Per multas regiones.

2 Ex quibus ſingulis vidit natos liberos, eóſque omn.

certaminibus ambo pariter victores extiterint: & de his etiam ista memorentur. Quum dies festus Iunonis apud Argiuos esset, oporteretque omnino matrem horum ad templum ferri bobus iunctis, eisque boues ex agro ad horam præstò non essent: tunc iuuenes exclusi tempore, iugum subeuntes plaustrum pertraxerunt quo mater vehebatur, & quinque ac quadraginta per stadia trahentes ad templum peruenerunt. Quibus, quum hæc fecissent, & ab omni cœtu conspecti fuissent, optimus obtigit vitæ exitus: & per hæc Deus indicauit, satius homini esse mori quàm viuere. Nam quum circumstantes Argiui laudibus tollerent, viri quidem, consilium filiorum, fœminæ verò, matrem eorum, quòd talibus filiis prædita esset: mater gaudio perfusa cum liberorum facto tum fama, ante simulacrum stans, precata est eam vt Cleobi & Bitoni filijs suis daret id quod optimum esset homini contingere. Post hanc precationem, vbi sacrificarunt epulatiq; sunt, quiescentes in ipso delubro, non sunt amplius excitati, sed hoc vitæ exitu perfuncti. Quorum effigies, tanquam virorum qui præstantissimi extitissent, Argiui factas, apud Delphos collocarũt. Et his quidem Solon secundas beatitudinis partes attribuit.

Crœsus autem [1] conturbatus inquit, Hospes Athenienſis, adeóne à te deiicitur in nihilum nostra felicitas vt ne priuatis quidem viris nos æquiparandos ducas? Cui ille, Me Crœse gnarum omne numen inuidũ esse & turbulentum, de rebus humanis interrogas? In diuturno enim tempore multa videntur quæ nemo velit videre, & tolerantur multa quæ nolit quispiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos, qui anni constant ex vigintiquinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. *Quòd si velis alternos istorum annorum addito mense prolixiores fieri, vt tempora opportunè incidentia congruant, menses quidẽ intercalares per annos septuaginta, fient triginta quinque, dies autem ex his mensibus mille quingenti. Horum dierum omnium, qui sunt in septuaginta annos, numero viginti sex millia ducenti quinquaginta, [2] nullus prorsus qualem alius rem affert. Ita igitur, Crœse, omnino calamitosus est homo. Cæterùm tu quidem mihi videris & diuitiis valde pollere, & permultorum

1 Quũ *hoc responſo* premeretur.

*Quòd si volet alterũ annũ esse quàm alterum vno mense maiorem, vt tempora eodem opportunè recurrãt, menses quidẽ intercalarii triginta quinq; fiunt per annos septuaginta: dies verò ex his mẽsibus mille & quinquaginta: *vt Perellius vertit apud Theodor. Gaz. in lib. De mensibus: teſte Paulo Leopardo Emend. lib. 6, c. 21. S.*

2 Alter nihil affert quod alteri sit prorsus simile. Ita igitur, Crœse, omnis homo est ipsa calamitas.

+ quinquaginta.

» rum hominum rex esse: sed id de quo me interrogasti, nõ
» dum te esse dixero priusquam te bene vita defunctum esse
» audiero. Neq; enim beatior est qui magnis opibus præ
» ditus est, eo qui [1] diurnum victum habet: nisi eidem omni-
» bus bonis prædito, fortuna concesserit bene vita defungi.
» Etenim complures homines sunt perquam locupletes, mi-
» nimè tamen beati: complures item mediocria habentes
» patrimonia, fortunati. Quorum is qui diuitiis affluit, sed nõ
» beatus est, duabus tantummodo rebus antecellit fortuna-
» tum: at hic illum pluribus. Ille ad cupiditates implendas, &
» ad grandem quæ incidat offensam superandam validior
» est: [2] hic, etsi illo inferior est in his duobus quæ bene illi à
» fortuna denegãtur, tamen excellit quòd illorum inexper-
» tus est, quòd prospera fruitur valetudine, quòd malorum
» expers, quòd bonorum liberorum parens, quòd formosus
» est. Quòd si præter hæc, diem quoque suum rectè obierit,
» is est (quem quæris) dignus qui vocetur beatus: prius tamẽ
» quàm ad obitum peruenerit, nequaquam beatus appellan-
» dus, sed fortunatus. Sed hæc omnia consequi hominem
» impossibile est: sicut nec vna regio cuncta sibiipsi suppedi-
» tat: sed aliud habens, alio indiget: quæ tamen habet plurima, ea est optima: quemadmodum etiam hominis corpus
» vnum aliquod non est consummatum, quia aliud habet,
» alio caret. Sed quisquis horum plurima constanter habue-
» rit, & postea placido animo è vita excesserit, [3] hic apud me
» nomine hoc veluti rex donari meretur. Omnis autem rei
» oportet inspicere exitum, quò sit euasura: quoniam multos
» Deus quibus[4] fortunas suppeditauerat, radicitus euertit.
Hæc Solon, neque assentando Crœso, neque vllius eũ momenti faciendo, loquutus dimittitur: saneque est visus esse indoctus, qui bonis præsentibus prætermissis, iuberet omnium rerum inspicere exitum. Post abitum Solonis ingens deorum indignatio Crœsum excepit, quòd (vt conii-cere licet) seipsum omnium hominum beatissimum arbitraretur. Statim igitur ei quiescenti somnium oblatum est, veritatem indicans malorum quę circa filium erant euentura. Erant autem Crœso liberi duo: quorum alter [5] qui mutus, inutilis erat: alter inter æquales in omnibus longè primus, nomine Atys. Hunc itaque Atym Crœso signifi-

1 Vluit in diem.

2 Hic verò istis illum superat, quòd damnũ quidem ferre & desiderium explere nõ ita potest vt ille: sed hæc ab eo arcet felicitas. expers est malorum, sanus, felix sobole, & formosus.

3 Is (meo quidem iudicio) dignus est, ô rex, qui nomen illud ferat.

4 Felicitatẽ ostentarat.

5 Vitio corporis laborabat. erat enim surdus.

cat somnium, fore vt ferrea cuspis traiectum interimeret. Experrectus, & secum rem versans, somnio territus, accipit filio vxorem: & quum solitus esset præesse copijs Lydorum, nusquam eum amplius ad tale munus dimittit: iacula & hastas, omniaque huiuscemodi quibus homines in bello vtuntur, è porticibus amouens, in thalamos infert, nequid suspensum in filium decideret. Quum autem nuptias filij in manibus haberet, aduenit Sardis quidam in 7
calamitate positus, manibusque non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, quum ad ædes Crœsi venisset, ex ritu que domestico, vt sibi expiari liceret, orasset, Crœsus expiauit. Modus autè expiandi propemodum is est apud Lydos qui apud Græcos. Vbi verò legitima peregit Crœsus, percontatus est vnde ille, quisnam foret, inquiens, Homo, quis tu? & quo Phrygiæ loco profectus, domesticus mihi factus es? & quem virum aut quam fœminam interemisti? Ad quem ille respondit, Midæ Gordio progenati sum filius, nomine Adrastus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Crœsus autem inuicem ad eum his verbis inquit, Ex viris nobis amicis oriundus es, & ad amicos venisti: hîc in nostris ædibus tu manens, nullius rei indigebis. Istam porro calamitatem quam leuissimè ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Crœsum domicilium habuit. Verùm per hoc idem tempus apud Olympum montem Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis extitit, qui ex hoc monte progressus, Mysorum opera peruastabat: quemque sæpenumero Mysi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum igitur missis ad Crœsum nunciis, ita dixere, Apparuit, ô rex, apud nos maximus aper, qui agrestia corrumpit opera: quem studiosissimè captantes, interimere tamen non valuimus. Nunc ita te obsecramus vt nobiscum filium tuum ac delectos iuuenes canesque mittas, quò belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Crœsus somnia memoria repetens, ita respondit, Filij quidem mei nolite amplius facere mentionem: neque enim eum vobis dimitterem. nam est nouus maritus, & ista nunc sunt ei cordi. Lydorum tamen delectos

» lectos & venatores omnes cum canibus vnà mittam, man-
» daboque euntibus vt promptissimè vobiscum belluam
» de regione summoueant. Hæc Crœsus respondit. Cuius
verbis quum contenti non essent Mysij, interuenit Crœ-
si filius, auditisque quæ Mysij precarentur, & Crœso ne-
gante cum illis missurum se filium, hæc inquit ad eum a-
» dolescens, [1] Pater, quæ nobis antehac aliquando hone-
» stissima ac magnificentissima erant, vel in bella vel in ve-
» nationes eundo specimen sui dare, horum vtroque nunc
» excluſum me tenes, nulla in me animaduersa neque i-
» gnauia neque socordia. Nunc ergo quibus me oculis
» conspici oportet euntem in forum, atque illinc redeun-
» tem? qualis ciuibus, qualis vxori recens nuptæ vide-
» bor? cui illa viro videbitur nupta? Proinde me tu aut si-
» nas venatum ire, aut mihi verbis persuadeas, potiora i-
» sta esse quæ facis. Cui respondens Crœsus, Fili, inquit, ne-
» que quòd ignauiam, neque quòd aliud quippiam iniu-
» cundum mihi animaduerterim in te, hæc facio: sed visum
» quod in somnis mihi oblatum est, dixit te breuis æui futu-
» rum: quippe ferrea periturum cuspide. Cuius visi gratia
» & has maturaui nuptias, nec ad ea quæ suscipiuntur, di-
» mitto, obseruans si quo pacto queam te, dum viuo, à cla-
» de subtrahere. Filius enim mihi vnicus es. namque alte-
» rum auribus captum pro nullo existimo. Ad quem vicis-
» sim adolescens, Pater, inquit, tibi equidem ignosco agen-
» ti circa me custodiam, qui talem videris visionem: verùm
» tu illam non probè percipis: quam (quoniam te latet) æ-
» quum est me tibi interpretari. Ais tibi somnium ostendis-
» se, me ferrea periturum cuspide. At verò quænam ma-
» nus sunt, quæve cuspis ferrea quam tu pertimescas? Nam
» si dente dixisset aut aliquo huius simili periturum me,
» deberes facere quæ facis: nunc autem dixit, cuspide. Qua-
» re, quum non sit nobis pugna cum viris, ire me sinas. Et
» Crœsus, Euincis me, inquit, fili, ista loquens de somnio
» intelligendo. Quapropter, vt abs te victus, muto senten-
» tiam, & tibi veniam do eundi ad venationem. Hæc lo-
» quutus Crœsus, Adrastum Phrygem accersit, eique, vbi ad-
» fuit, talia inquit, Ego te Adraste [2] calamitate præditum (nõ
» ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum domi

1 Antehac quidẽ, pater, nobis licebat ex rebus pulcherrimis, & in primis generosis, nẽpe bella & venationes frequẽtando, nominis celebritatẽ quærere. at tu nunc vtroque istorum excl. &c.

2 Calamitate perculsum (quod non dico vtquicquã ingratum tibi exprobre)

habeo, omnem ſuppeditans ſumptum: nunc ergo de me qui prior de te bene meritus ſum, debes inuicem bene mereri. Cuſtodem te opus eſt eſſe filij mei venatum proficiſcẽtis, ne qui inter viam occulti graſſatores in veſtram perniciem prodeant. Ad hęc, tua intereſt eò te ire vbi ſplendor ex rebus geſtis paratur, quod tibi paternum eſt, & præterea tibi robur adeſt. Cui Adraſtus, Ego, inquit, ô rex, in iſtud certamen alioqui non pergerem: quem tali calamitate affectum, nefas eſt ad æquales ſe conferre fortunatos, [1] aut velle inter eos adeſſe. & frequenter meipſum continui: nũc tamen quoniam tibi hoc in animo eſt, cui gratificari debeo & gratiam referre pro beneficiis, iſtud exequi paratus ſum: filiumque tuum, quem me cuſtodire iubes, expecta incolumem rediturum [2] cuſtodis cauſa. Poſteaquam his verbis Adraſtus Crœſo reſpondit, mox inſtructi viris delectis, iuuenibusque & canibus, diſcedunt. Qui vbi ad montem Olympum peruenere, belluam indagant, & inuentam circumfuſi iaculis inceſſunt. Ibi hoſpes is qui à cæde fuerat expiatus, & vocabatur Adraſtus, vibrato in aprũ iaculo, non illum, ſed fruſtrato ictu filium Crœſi adeptus eſt. Iſte, cuſpide ictus, vocem ſomni impleuit. Quod factum quidam Crœſo nunciaturus cucurrit, peruenienſq; Sardis, pugnam illi & filij necẽ indicauit. Crœſus autem morte filij perturbatus, eo grauius eã ferebat quòd is eum necaſſet quem expiaſſet à cæde. Et pergrauiter cladem ſuam lamentans, Iouem expiatorem inuocabat, teſtificans quæ ab hoſpite paſſus eſſet. [3] Inuocabat etiam hoſpitalem & familiarem, hunc eundem nominãs Deum: hoſpitalem quidem, quòd quum domum excepiſſet hoſpitem, percuſſorem filij ſui imprudens aluiſſet: familiarem verò, quòd quem pro illius cuſtode miſiſſet, eum comperiſſet maximum hoſtem. Secundum hæc, Lydi adfuerunt qui mortuum adferebant: poſt ipſum interfector ſequebatur. Stans autem hic ante cadauer, ſeſe Crœſo tradebat, manus protendens, iubensque vt ſe ſuper cadauer mactaret, referendo tum priorem calamitatem ſuam, tum, quoniam ſuum etiam expiatorem interemiſſet, ſibi viuẽdum amplius non eſſe. Hęc Crœſus audiens, etſi in tanto domeſtico luctu poſitus, tamen Adraſtum miſeratus eſt, & ad eum inquit, Habeo

[1] Neque mihi ea eſt voluntas.

[2] Quod ad cuſtodem attinet.

[3] Hoſpitalem & ſodalitiũ, eũdem illum Deum appellans.

» beo abs te hospes omnem satisfactionem, quoniam tei-
» psum morte condemnas. Neque verò tu huius mihi cladis
» author es, nisi quatenus id fecisti imprudens: sed deorum
» quispiam, qui iampridem mihi ventura significauit. Crœ-
sus ergo filium pro dignitate sepeliuit. Adrastus autem Mi-
dę filius, Gordij nepos, is qui tum fratris tum expiatoris in-
terfector extiterat, vbi silentium hominum fuit ad sepul-
chrum,[1] ignoscentibus ei hominibus ob quæ ipse grauissi-
mè afflictabatur, sese super bustū transfodit. Porro Crœ-
sus filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit. [2]Quem
luctum postea finiuit Astyagis Cyaxaris filij dominatio à
Cyro Cambysis filio sublata, & res Persarum augescentes:
atq; in solicitudinem venit, siqua ratione posset, potētiam
Persicam, priusquam magna efficeretur, occupare. Sub hāc
ergo cogitationem, statim tentare statuit vaticinia, quæq;
apud Græcos, quęq; in Affrica essent, aliis aliò dimissis, qui-
busdam Delphos,[3] quibusdam Dodonam: nonnulli etiam
ad Amphiaraum ac Trophonium, & alij quidam ierunt ad
Branchidas oręMilesiæ. Atq; hæc sunt Græca ad quæ con-
sulenda Crœsus misit oracula. In Affrica verò ad Ammo-
nem alios responsa petituros dimisit. Omnes autem misit
exploratū oracula quid sentirent: vt, si consentanea in verò
deprehenderentur ea, secundò per suos tentaret nunquid
in Persas expeditionem moliretur. Mittens itaq; ad oracu-
la tentanda Lydos, hæc dedit eis mandata, vt qua die pro-
ficiscerentur ex Sardibus, ab ea reliquum tempus supputantes,[4] quotidie oraculis vterentur, sciscitantes quidnam
faceret Lydorum rex Crœsus Halyattæ filius: & quod sin-
gula oracula respondissent, id omne conscriptum ad se re-
ferrent. Quid porro cætera responderint oracula, à nemi-
ne commemoratur: apud Delphos autem, simulatque in-
gressi sunt Lydi domū, consulturi deum, & sciscituri quod
sibi esset iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit,

» *Æquoris est spatium & numerus mihi notus arenæ.*
» *Mutum percipio, fantis nihil audio vocem.*
» *Venit ad hos sensus nidor testudinis acris,*
» *Quæ simul agnina coquitur cum carne lebete,*
» *Ære infrà strato, & stratum cui desuper est æs.*

His oraculis quæ Pythia reddidit, conscriptis, Lydi digressi

1 Sese existimās omnium hominū quos vnquā vidisset, esse miserrimum, seipsum sup.

2 Postea verò Astyagis Cyaxaris filij principatus à Cyro Cambysæ filio sublatus, Crœsi luctū inhibuit, eumq; in solicitudinem cōiecit quomodo posset, priusquam Persæ magni facti essent, crescentem eorum potentiam subuertere.

3 Quibusdam ad Phocensium vrbem, Abas. quibusdam.

4 Singuli eodem die oraculum consulerent.

Sardis rediêre. Quumque alii quos circummiserat Crœsus, affuissent, tunc singula resignans, quod scriptum esset, inspexit: quorum quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicum audiuit, protinus veneratus est, & excepit: existimans solum esse Delphicũ illud oraculum: quippe quòd comperisset quod ipse fecerat. Nam posteaquam ad petenda oracula nuntios dimiserat, statuto illo die obseruato, tale quiddam est machinatus, commendando ea quæ ad deprehendendum & explicandum perdifficilia forent: testudinem pariter & agnum concisos in aheno coxit, operculo aheneo impositō. Atque ita è Delphis Crœso responsum est. Ex Amphiarai vaticinio quidnam responsum sit Lydis, quum in sacro illo rite sacrificassent, non queo dicere. Nam de eo nil fertur aliud quàm quòd & hoc Crœsus verax vaticinium se nactũ esse existimauit. Post hæc autem ingentibus hostiis deum qui est apud Delphos exorandum statuit. Immolauit enim lecta pecora numero ter mille: prœterea lectos aureos & argenteos, phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, sperans sese aliquanto magis his rebus posse deum illum sibi adiungere: iussis etiam Lydis omnibus, vt sua ipsorum, quicquid tale haberet quisque, immolaret. Quo ex sacrificio quum immẽsa vis auri defluxisset, ex ea dimidiatos lateres conflauit, lõgiores quidem, sex palmorum, breuiores trium, crassitudine palmari, numero centum decem & septem: quorum quatuor erant auri excocti, singuli pondo duorum & dimidij talenti: cæteri verò, auri albidi, pondo binûm talentorum. Fecit quoque leonis effigiem ex auro excocto, decem talentorum pondo: qui leo dum templum Delphicũ deflagrauit, à semilateribus decidit: (super illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorũ thesauro repositus est, pondo sex talentorum atq; dimidij, eliquatis tribus talentis ac dimidio. Hæc Crœsus vbi perfecit, Delphos misit, cumque eis hæc alia, duas grandi forma pateras, aueam argenteamque: quarum aurea intrantibus templum ad dexteram posita erat, argentea ad sinistram. Quæ & ipsæ, quum templum incensum est, amoræ fuerũt, aureaque in Clazomeniorum thesauro posita, pondo talentorum octo & dimidij, præterea minarum duodecim:

argentea

argenteã ad ſuggrundam anguli templi, ſexcentarum amphorarum capax: in quam miſcebatur vinum à Delphis Theophaniæ feſto: opus (vt Delphi aiunt) Theodori Samij, vt & ego arbitror. nõ enim mihi videtur opus vulgare. Miſit præterea dolia argentea quatuor, quę in Corinthiorum theſauro ſunt collocata. Donauit item aquiminaria duo, aureum argenteumque: quorum in aureo inſcriptum eſt, donarium eſſe Lacedæmoniorum: non rectè, quoniam & hoc Crœſi eſt. ſed quidam Delphorum gratificari Lacedæmonijs volens hoc inſcripſit: cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promam. Verùm puer per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorum eſt, ſed eorum neutrum aquiminare. Alia quoque cum his permulta Crœſus dona miſit non inſignia: item fuſilia ex argento orbiculata: necnon mulieris ſimulacrum tricubitale, quod Delphi narrãt eſſe effigiem piſtricis Crœſi. Super hoc donauit vxoris ſuæ monilia à collo pendentia, ac zonas, [1] quæ Delphos Crœſus tranſmiſit. Amphiarao inſuper, cuius & virtutem audierat & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totámque ex auro ſolido haſtam, & [2] xyſtum cum ſuis iaculis aureum. quæ ambo ad meam vſque memoriam apud Thebas repoſita fuerunt in Iſmenij Apollinis templo. Hęc dona Lydis portaturis ad oracula Crœſus iniunxit vt interrogarent an aduerſus Perſas Crœſus ſumeret expeditionem, & aliquorum hominũ auxilia adſciſceret. Lydi vbi eò quò dimittebantur peruenerunt, donariis oblatis, oracula conſuluerunt his verbis, Crœſus Lydorũ aliarumq; nationum rex, [3] iſta in hominibus ſola eſſe vaticinia ſentiens, idcirco qualia debita ſunt dona dat, voſq; percontatur an aduerſus Perſas ſit profecturus in expeditionẽ, & ſocialem aliquem exercitum ſibi adiuncturus. Atque hi quidem hęc interrogarunt. Oraculi autem vtriuſq; in idem concurrebant ſententiæ, prædicentes Crœſo fore vt ſi arma Perſis inferret, magnum imperiũ euerteret. Conſulebant etiam vt potentiſſimos Græcorũ ad comparandos ſibi ſocios exquireret. His reſponſis relatis atque auditis, Crœſus ita elatus animo eſt vt omnino conciperet ſpem ſe euerſurum eſſe imperium Cyri: ac rurſus mitteret Delphos ad Pythiam dona, in ſingulos viros, quos illic multos eſſe audiebat, binos au-

1 Et hęc quidem Delphos Crœſ.

2 Haſtile cũ ſuis ſpiculis.

3 Exiſtimãs ſola hæc eſſe inter homines oracula, mittit vobis dona veſtris inuentis conuenientia.

ri stateres. Ob quæ munera Delphi vicissim Crœso Lydisque donarunt primas in consulendo [1] oraculo partes, primumque in sedendo locum, & ius perpetuum cuique volenti adscribi in numerum Delphorum. Cæterùm donis Crœsus prosequutus Delphos, tertiò vaticinium consuluit, [2] quòd videlicet illud verax sibi esse cõperisset. Quærebat autem an diuturnum sibi foret imperium. Cui Pythia in hæc verba respondit,

Regi apud Medos mulo iam sede potsto, &c
Lyde fugam mollis scrupoſum corripe ad Hermum, &c
Neve mane: ignauus posito sis Lyde pudore. &c

His ex versibus, quum allati essent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem Crœsus accepit, sperans fore vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret: & proinde nec ipse nec posteri sui principatu abrogarentur. Post hæc putauit sibi curandum vt potentissimos Græcorum sibi conciliaret. Idque vestigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienses eos esse, quòd alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerent. [3] Nam de his ita antea iudicabatur, quum ab initio altera gens foret Pelasgica, altera Hellenica, *hoc est Græca:* quarum hæc nunquam solum mutauit, illa assiduè multumq; est peruagata. Etenim sub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, sub Doro Hellenis filio regionem quæ ad Ossam & Olympum iacet, nomine Istiæotim: vnde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem vocant Macednum. Inde rursus in Dryopidem commigrauit, atque ita in Peloponnesum venit, Doricaque cognominata est. Cæterùm qua lingua Pelasgi sint vsi, pro certo affirmare non possum: [4] sed coniectura signorum eius linguæ fuisse cuius sunt hodie ij ex Pelasgis qui supra Tyrrhenos Crotona ciuitatem incolunt, & olim finitimi erant iis quos nunc Dores vocant: tum videlicet quum eam quam nunc appellant Thessalicam regionem incolebant: & ij quoque Pelasgi qui Placiam & Scylacen condiderunt, & Athenienſium contubernales fuerunt. Ex his, inquam, coniectura facta, dicere licet. Pelasgos olim barbarè fuisse loquutos. Nam & Crotoniatæ & Placieni lingua quidem dissident à suis vicinis, inter se verò cõueniunt: & satis ostendunt se eam ipsam linguæ formam conseruasse quam habebant quum in eas regiones migrarent. Itaque si tota gens Pelasgica talis erat, Atticæ regionis incolæ Pelasgi, & quæcunque aliæ Pelasgicæ ciuitates nomen mutarunt, quũ in Hellenas mutarentur, suam etiam linguam dedidicerunt. Gens autem Hellenica

1 Et renunciando orac. Valla legit ἀπαίλω, pro ἀγαίλω.

2 Postquam enim oraculum illud verax esse comperisset, eo ad satietatem vsque abutebatur.

3 Nam hæ duæ gentes antiquitus præcellere iudicabantur, vna videlicet Pelasgica, altera verò Hellenica: quarũ ista quidem nunquam aliò demigrarit, illa verò valde multumque sit vagata.

4 *Totũ hunc locum sic interpretor, quia in Græco etiam exemplari prorsus est perturbatus*, Sed ex cõiectura licet dicere,

rum licet dicere eandem qua nunc Pelasgi vtuntur qui supra Tyrrhenos vrbem * Crestonem incolunt, quodam tempore finitimi eorum qui nunc Dores vocantur, tunc incolentes regionem quæ nunc Thessalia nominatur, & Placiam, & Scylacen: quum Pelasgi habitarent ad Hellespontum, qui conterminii Athenienſium erant: aliaque omnia Pelasgica oppida nomen immutarunt. Quibus ſignis coniectantes oportet dicere, Pelasgos barbara lingua fuisse: & ſi tota gens Pelasgica talis erat, gentem Atticam vtpote Pelasgicam, quum in Hellenes, *id eſt Græcos*, transijt, linguam ſimul iſtorum perdidiſſe. Etenim neque Creſtoniatarum loquela cum vllo circà populorum conſentit, & Placianorum ne ſecum quidem ipſa. Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant quum in hæc loca tranſierunt, eandem ſe nunc conſeruare. At natio Hellenica, *id eſt Græca*, ex quo exiſtit, eadem lingua ſemper eſt vſa, vt mihi videtur: ideo imbecillis, quòd ex Pelasgica fuit abſciſſa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes augeſcens, tum aliarum, tum præcipuè barbararum frequentia ſe ad illam conferente. Quæ cauſa mihi videtur fuiſſe cur gens Pelasgica, quòd Græca eſſet, nequaquam magnos profectus fecerit.

lenica ſemper ex quo extitit, eadé linguavſa eſt, vt mihi videtur: quumq; à Pelasgis abſciſſa, imbecilla eſſet, à tenuibus qui buſdam principiis progreſſa, valde multis gentibus & frequé tibus etiam barbaris cum ea ſeſe cõiungentibus, in multitudiné excreuit. Et ſic quoq; mihi videtur Pelasgica gens, quum barbara eſſet, magnopere non creuiſſe.

* *Dionyſius Halicarn. lib. 1. pag. 19.* Crotonem *vocat. S.*

Ex his igitur gentibus, Atticam Cræſus audiebat obtineri, [1] oppreſſamque eſſe à Piſiſtrato Hippocratis filio. Hic enim ea tempeſtate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, quum priuatus ſpectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam quum hoſtiam immolaſſet, ahena (vt impoſita erant) plena & carne & aqua, abſque igne efferbuerunt, ita vt aqua redundaret. Quod portentum conſpicatus Chilon Lacedæmonius, qui fortè aderat, ſuaſit ei, primùm, ne vxorem fœcundam duceret domum: ſecundo loco, ſi vxorem haberet, eijceret: & ſiquidem ex ea filium ſuſtuliſſet, abdicaret. Huius conſilio non perſuaſus Hippocrates, hunc poſtea Piſiſtratum filium ſuſtulit, qui in ſeditione littoralium, quibus præerat Megacles Alcmæonis filius, & campeſtrium, quibus præerat Lycurgus Ariſtolaidis filius, tertiam ſeditionem excitauit, tyrannidem affectans: contractiſque ſeditioſis, per cauſam tutandi montanos, huiuſcemodi rem machinatur: Seipſum ac mu-

1 Et dominari.

los quum vulneraſſet, agitauit vehiculum in forum, tanquam elapſus ex hoſtibus, quem rus proficiſcentem illi prorſus interimere voluiſſent: & populum precatus eſt vt aliquid cuſtodiæ circa ſe obtineret, quum prius ſpecimen ſui edidiſſet in expeditione contra Megarenſes, cui præfuerat, capta Niſæa, alijsque præclaris operibus editis. Populus igitur Athenienſis, ita deceptus, dedit ei quoſdam è ciuibus delectos pro ſatellitibus, non qui haſtas ſed clauas ferrent, Piſiſtratum ſectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit: & inde Athenienſium imperio potitus, nullis qui tum erant magiſtratibus perturbatis, neque legibus mutatis, ſed in præſenti ſtatu manens, vrbem bene ac pulchrè exornauit. Sed non multo pòſt tempore milites Megaclis & Lycurgi concordibus animis eum eiecerunt. Hunc igitur in modum Piſiſtratus primùm obtinuit Athenas, & tyrannidem nondum valde ſtabilitam amiſit: cuius eiectores rurſus inter ſe ſeditiones redintegrarunt. Hac autem ſeditione Megacles fatigatus, Piſiſtratum miſſo caduceatore inuitat nunquid velit filiam capere vxorem, addita tyrannidis conditione. Accipiente verò conditionem Piſiſtrato, machinati ſunt ad illum reſtituendum, rem (vt ego comperio) longè ſtultiſſimam: (quandoquidem iam olim diiudicatum eſt Græcam gentem dexteriorem eſſe quàm barbaram, & magis ab ineptiis abhorrentem) præſertim ſi iſti ex Athenienſium numero, qui inter Græcos feruntur ſapientia primi, talia ſunt machinati. Erat in tribu Pæaniea mulier nomine Phya, tribus digitis minus ſtatura quatuor cubitorum: alioqui formoſa. Hanc mulierem omni armatura quum inſtruxiſſent, in currumque ſuſtuliſſent, compoſitam in eum habitum quo venuſtiſſima videnda eſſet, in vrbem agunt, præmiſſis qui præcurrerent præconibus, quique quum in vrbem veniſſent, hæc mandata exequerentur, his verbis, Athenienſes, bona mente excipite Piſiſtratum, quem Minerua ipſa præcipuo inter homines honore proſequuta, in ſuam reducit arcem. Iſti igitur paſſim euntes talia prædicarunt: & ſtatim rumor in tribus emanauit, Piſiſtratum à Minerua reduci. Qui verò in vrbe erant, perſuaſi hanc mulierem eſſe deam ipſam, fœminæ

fœminæ supplicarunt pariter, & Pisistratum acceperunt. Hunc in modum quem diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus, ex pactione quam inierat cum Megacle, filiam eius duxit vxorem. Verùm quum & filij essent ei adolescentes, & Alcmæonidæ dicerentur obnoxij esse crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, [1] haud legitimè coibat cum vxore. Quam rem quum inter illicita occultasset, postea ad marrem retulit, enunciaret id nécne. Mater viro indicauit. Iste verò iniquo animo ferens se à Pisistrato contumelia affici, vt erat iratus, [2] milites homini infensos reddidit. Quæ fieri Pisistratus contra se animaduertens, regione prorsus abscedit: & vbi Eretriam peruenit, vnà cum filiis deliberat. Quum autem sententia Hippiæ præualuisset, de tyrannide rursus recuperanda, [3] aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipsis non nihil beneuolæ erant. Et cum aliæ complures contulerunt pecuniæ multum, tum verò Thebani plurimum. [4] Post hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditum eis in expedito fuerunt. Nam & ex Peloponneso Argiui aderant mercede conducti, & Naxius quidam, nomine Lygdamis, vltro aduenientes, multum alacritatis addidit, allatis & pecuniis & copiis. Profecti autem Eretria, anno vndecimo vertente redierunt, & primùm in Attica Marathonem occuparunt. Ad quos interea ibi castra habentes cum seditiosi ex vrbe se conferebant, tum alij ex tribubus confluebant, quibus erat tyrannis quàm libertas iucundior: atque ita congregabantur. Cæterùm Pisistratus quamdiu pecuniam cogebat, & postea Marathonem tenebat, Athenienses qui intra vrbem degebant, rem nihili fecerunt: sed vbi acceperunt eum ex Marathone vrbem versus mouere, ita domum ad se defendendos obuiam tendunt. Isti igitur cum omnibus copiis infesti in illos reduntes tendebant. Quum autem qui cum Pisistrato erant è Marathone digressi, simul contra vrbem irent, & in eundem locum conuenissent, peruexerunt ad Mineruæ Pallenidis fanum, [5] altrinsecusque arma posuerunt. Hic diuina pompa fungés Amphilytus Acarnan ariolus, [6] Pisistratum cui assistebat adiit, & hexametro carmine vaticinatus est, inquiens:

1 Nō coibat cum vxore vt moris est. Et illa quidem initio hoc tegebat, postea verò matri, siue percontanti, siue minus, exposuit: & ista rursus marito.

2 Positis inimicitiis in gratiā rediit cum seditiosis. [*vel, vt alij*, in gratiā rediit cum diuersæ factionis hominib. S.]

3 Munera collegerunt ex vrbibus antea sibi vtcunque cognitis.

4 Postea verò (vt paucis absoluam) tépus emersit, & omnia ad reditum fuerunt ipsis parata.

5 Peruenit, & arma ex aduerso posuit. Ibi verò diuino impulsu fret⁹. Amph.

6 Pisistrato adfuit, & ad eum accedés, hex.

[1] *Est nummus protectus, item sunt vertia uenta:* &c
Nocte meant thynni vlaro sub sidere lunæ. &c

1 Verticulum iactũ est, expansaq; retia. nocte Mox aderũt thynni el. [*Camer. vertit*, Iacta rudens. *alij*, Iactus est iactus. S.]

Hoc ille oraculum diuino afflatus spiritu reddidit. Pisistratus verò, eo percepto, & se illud accipere affirmauit, & in Athenienses vrbe egressos copias duxit. At illi tũc ad prandium se conuerterant, & secundum prandium partim ad talos, partim ad somnum. In hos igitur impetu facto, qui cum Pisistrato erant, eos in fugam vertunt. Ipsis autem fugientibus solertissimum consilium Pisistratus excogitauit,

2 Nę dispersi Athenienses amplius conglobarentur: [*vel, vt alij*, cõuenirent. S.]

[2] vt Athenientes nec amplius caperentur, & tamen dissiparentur: Pueros iussos conscendere equos præmisit, qui assequendo fugientes, mandata Pisistrati dicerent, iubeterentque eos bono animo esse, & ad sua quemque abire. Ita audientibus dicto Athenienſibus, Pisistratus tertiò potitus Athenis, tyrannidem stabiliuit tum auxiliariorum copijs, tum pecuniarum prouentibus, partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoque eorum Athenienſium qui perstiterant, nec è vestigio fugam fecerant, pro obsidibus sumptos, in Naxum transtulit. Hanc enim insulam bello subegerat, Lygdamidique permiserat, quum antehac etiam Delum insulam ex oraculis expiasset. Expiauit autem, quatenus prospectus à templo ferebatur, eatenus ex omni loco cadaueribus effossis, & in alium eiusdem insulæ locum translatis. Itaque Pisistratus tyrannide potitus est, Athenienſium alijs in prælio cæsis, alijs vnà cum Alcmæonidis domo profugis. [3] Hunc ita Athenienſibus imperantem ea tempestate Crœsus audiebat: Lacedæmonios quoque magnis è cladibus ereptos, & iam Tegeatibus bello superiores esse. Quippe sub Leonte & Hegesicle Spartæ regnantibus, Lacedæmonij quum cætera bella prosperè gessissent, aduersus solos Tegeates cladem acceperant. Et antea fere ex omnibus Græcis pessimè morati fuerant, [4] tam circa se quàm circa hospites nullo consuetudinis conuersationisq; commercio. quæ instituta in melius mutauere, Lycurgo, viro inter Spartiatas probato, Delphos ad oracultum profecto: cui, simulatq; in ædem ingressus est, Pythia hæc inquit,

3 Crœsus igitur per id tẽpus Athenienses eò redactos esse intellexit: Lacedæmonios autem mag.

4 Nullo neq; inter se neq; cum peregrinis commercio. sed ad æquam & honestis legib. institutã gubernationem sic transierũt.

Ad mea venisti prapinguia templa Lycurge, &c
Grate Ioui & cunctis qui tecta tuentur olympi. &c

Ambi-

» *Ambigo Vaticiner sis vtrum virne deúsne:*
» *Sed multo magis esse deum te credo Lycurge.*

Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam ei exposuisse instituta quæ nunc à Spartiatis seruantur. Ipsi tamen Lacedæmonij volunt Lycurgum, quum esset tutor & idem patruus Leobotæ Spartiatarum regis, è Creta hæc attulisse. Siquidem quum primum tutor factus est, omnia iura immutauit: deditq; operam nequis ea transgredererur: deinde verò quæ ad bellum pertinent, [1] eunomotias, triacadas, & syssitia: super hæc instituit *tribunos plebis*, ephoros ac senatores. Ita illi ad rectum vitæ genus translati sunt à Lycurgo: quem vita defunctum, delubro ædificato egregiè colunt. [2] Ex quo, cum bonitate soli, tum non exigua hominum copia, discurrerunt statim, ac benignè rem gesserunt. Nec amplius contenti otio frui, quum se Arcadibus præstantiores esse arbitrarentur, de omni illorũ terra occupanda oraculum Delphicum cõsuluerunt. Quibus Pythia respondit,

» *Me petis Arcadiã? multum petis: haud tibi tradã.*
» *Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,*
» *Qui te reiicient. tibi ego haud inuidero quicquam,*
» *Saltandam Tegeam planta plaudente daturus:*
» *Vtque queas campum metiri * fune feracem.*

Hæc responsa vbi accepere Lacedæmonij, à cæteris Arcadibus abstinentes, bellum intulere Tegeatibus, ferentes secum compedes: videlicet captioso freti oraculo, tanquã essent ipsi redacturi Tegeatas in captiuitatem. Verùm cõgressi prælio ac fugati, quicunq; eorum viui sunt capti, eisdem quas ipsi attulerunt compedibus induti, campum Tegeatem metiti fune coluerunt. Compedes autem quibus vincti fuerant, ad nostram vsq; memoriam incolumes fuere circa templum Mineruæ Alææ *apud Tegeam* suspensę. Atq; superiore quidem bello Lacedæmonij aduersus Tegeatas assiduè semper malè pugnauerant: Crœsi tamen ætate & Anaxandridæ Aristonisq;, regum suorum, longè superiores contra eosdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Quum semper in bello à Tegeatibus superarentur, missis Delphos cõsultoribus, oraculũ sunt sciscitati quémnam deorũ placarent vt Tegeatum victores existerent. His Pythia respondit, id fore si ossa Oresti filij Agamemnonis

1 *Eunomiæ erant viginti quinq; virorũ collegia, & secundũ alios plurium: erat q; hic sextus à rege magistratus. Triacadas, triginta virorum collegia. Syssitia, cœtus in quos distributi cines, cibũ communiter capiebant.*

2 Quumq; in fertili & populosa regione versarentur, excurrerũt statim, ac prosperè rem gess. [*vel*, Sed statim, vt in bona & populosa regione, succreuerunt iterum & prospera fortuna vsi sunt: *vt Suid. quoq; ἀνὰ τ' ἔρεμον exponit αὐξήσεως.* S.] * *Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 7. manuit* schœno. S.

referrent. Cuius vrnam quum nequirent inuenire, rursus ad deum mittunt de loco scisciratum in quo situs Orestes esset. Hæc nuncijs interrogantibus, ita Pythia inquit,

Est quadam Arcadiæ Tegea, in regione patenti: ꝛc
Hic duo flant venti ui perquehemente coacti, ꝛc
[1] Forma hostis forma, & plaga superindita plaga, ꝛc
Hic Agamemnonides terra omniparente tenetur, ꝛc
Quo tu sublato Tegea sperabere victor. ꝛc

Vbi hæc audierunt Lacedæmonij, nihilo tamẽ minus [2] inuentione frustrabantur, etsi omnia disquirentes: donec Liches, vnus Spartiatarum, eorum qui benemériti vocantur, comperit. [3] Sunt autem benemériti, ex ciuibus semper militia equestri perfunctis, quini quotannis, qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt, ne torpescant, alij aliò mittuntur. Ex his Liches quum esset, rem illam apud Tegeam adinuenit, fortuna pariter atq; solertia vsus. [4] nam quum Tegeates à Lacedæmonijs hoc anno commercio mutuo adeundi essent, & iste in æreariam officinam venisset, intuebatur ferrum dum procudebatur. Quo in spectaculo admirabundum animadtertens faber ferrarius, intermisso opere, Quanto magis Lacon hospes, inquit, admirarere, si idem quod ego tu nosses, qui tantopere admiraris ferrariũ opificium. In hac enim corte puteum facere quum vellem, incidi in loculum septem cubitorum: & quia incredulus eram omnino fuisse maiores quàm nũc sunt homines, aperui eum, & inueni cadauer æquali cum loculo longitudine: quam vbi mensus sum, iterum obrui. Hæc illo referente quæ viderat, Liches considerans, coniectauit hunc ex oraculo esse Orestem, hac videlicet coniectura: duos quidem quos cernebat fabri ferrarij folles, totidem comperit esse ventos: incudem verò & malleum, [5] formam formæ hostem: ferrum verò quod procuderetur, [6] plagam superinditam plagæ: hac ratione id coniectans, quòd in plagam hominis ferrum inuentum sit. Hæc itaq; secum agitans, Spartam regressus, rem omnem Lacedæmonijs refert. Illi [7] ex composito hominem criminis cõuictum exilio damnant. Qui in Tegeam profectus, & calamitatem suam referens fabro

1 Hic typus antitypus, noxæ & superindita noxa. *Quid autẽ hoc sibi velit, paulo pòst exponetur.*

2 Ab inuentione aberãt.

3 Benemériti autem isti, *seu beneficiũ* quini ciues ex equitibus ætate maximè prouecti, qui singulis annis exeũt. Quos oportet eo anno quo egrediũtur, cõmuni consilio ex equitibus Spartanis alios aliò dimissos, nusquam mora trahere.

4 Nam quũ Lacedæmonijs Tegeatas adeũdi facultas hoc tempore esset.

5 Typum esse & antitypum. *Typum vocat malleum ictũ incudi impingentẽ: quem quum vicissim repellat incus, antitypus vocatur, quasi vicissim feriens.*

6 Noxam superindità noxæ: hac rat. id con. quòd in damnum hominis fer.

7 Per simulationem hominem crimine intentato. exil.

fabro ferrario, * conducit ab eo nolente vendere cortem. Ibiq; aliquandiu habitans, vbi rem cognouit, effosso sepulcro ossa collegit, eaq; portans Spartam redijt. Quo ex tempore Lacedæmonij quoties cũ Tegeatibus congressi sunt, superiores extitêrę: prętera verò magna etiã pars Peloponesi iã eis parebat. Hæc itaq; omnia Crœsus audiens, misit nuntios Spartã cum muneribus, ad rogandã belli societatẽ, iussos dicere quæ oporteret. Ii postquã peruenerũt, Nos (aiunt) Crœsus misit, Lydorũ aliarumq; gentiũ rex, ita inquiens, Lacedęmonij, quoniã deus oraculũ reddidit vt Græcam mihi societatẽ adsciscerem, & vos inter Græcos antecellere audio, statui vos mihi in societatẽ ex oraculo prouocandos, ad ineundã mecum quam cupio amicitiã atq; societatẽ, citra dolũ fraudemq;. Crœsus hæc per legatos nuntiauit. Quorũ aduentu Lacedæmonij, qui & ipsi oraculum audierant, gauisi, fœdus cũ eis hospitij societatisq; inierũt. Prenim iam antea intercedebant nonnulla Crœsi in Lacedæmonios beneficia. Nam quũ illi misissent Sardis ad aurũ coemendũ, quo vsuri erant in id simulacrũ Apollinis quod nunc positũ est [1] apud Laconicã in Thornace, eo auro sunt à Crœso donati. Qua de re Lacedæmonij, quodq; se amicos ille præ omnibus Græcis delegisset, societatem admiserunt, & hoc denunciãti sese paratos exhibuerunt. Quod vbi fecerunt, paterã ahenæam labiorũ tenus frequentibus animalibus extrinsecus cælatam, triginta amphorarum capacem, dono afferebant, volentes Crœsum remunerari: sed eam Sardis non pertulerunt, propter alterutram harum quæ feruntur causarum. Lacedæmonij quidem aiunt hanc pateram, dum ferretur Sardis, [2] quum Samum appulsi essent, à Samijs fuisse interceptam: qui, cognita re, nauibus istos longis aggressi fuere. Ipsi verò Samij aiunt Lacedæmonios qui pateram portabant, serò venientes, quum audissent Crœsum captum esse cum Sardibus, illam in Samo vendidisse viris priuatis, qui eã Iunonis templo dedicauere: & illos qui vendidissent, Spartã reuersos, forsitã dixisse à Samijs sibi fuisse ereptã. De patera ita res se habet. Crœsus aũt elusus oraculo, aduersus Cappadociã exercitus comparabat, spe & Cyrum & potentiã Persicã euertendi. Cui in hac apparãda expeditione occupato, Lydus quidã nomine

* cõducit ab eo nolẽte locare: *Paul. Leop. lib. 7. c. 7. S.*

1 Apud Thornacem Laconicæ regionis. Et tũ denũt. sese parat. exhibuerũt: tum etiã fabricati erat.

2 Quum circa Samum essent.

Sandanis, & antehac pro circumspecto habitus, & ob hanc quam dixit sententiam plus nominis apud Lydos consequutus, hunc in modum Crœso consuluit, Aduersus tales viros expeditionem paras, rex, qui coriacea subligacula, qui è corio reliquam vestem ferunt: qui non quibus volunt cibis vescantur, sed quos habent, vtpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non vini vtuntur, sed aquæ, non ficos ad comedendum, nec aliud quicquam boni habentes. quibus quum nihil sit quod eripias, si vicerís: sin victus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, circumsistent nos, nec abigi poterunt. Equidem dijs habeo gratiam, qui non induxerunt in animum Persis vt Lydos inuaderent. Hæc loquutus non tamen Crœsum flexit. Etenim Persis, antequam Lydos subigerent, nihil erat neque lautum neq; opiparum. Porrò Cappadoces à Græcis Syri nominantur: & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarent, ditionis Medorum: tunc autem Cyro parebant. Siquidem imperium Medicum ac Lydum disterminabat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primùm Cilicas, dehinc Matienos qui sunt ad dexteram, & Phrygas qui sunt ad læuam: tum boream aduersus tendens, Syros, Cappadoces, Paphlagonesq; interfluit: Cappadoces à dextera, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys cuncta ferè superiora Asiæ, à mari quod Cypro obiectum est, ad Euxinum vsque Pontum dirimit. Est autem dorsum totius huius regionis, longitudine quinq; dierum itineris viri expediti. Itaque aduersus Cappadociam Crœsus cum exercitu profectus est, cupidus cum hanc partem soli fœcundi suo adijciendi, tum vel magis, fiducia oraculorum, Cyrum vlciscendi: propter Astyagem, Cyaxaris filium, Medorum regem, affinem suum, quem Cyrus Cambysis filius prælio victum ceperat. Erat autem Crœso Astyages hunc in modum affinis: Apud Scythas pecuarios quum esset seditio, caterua quædam eorum [1] secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortæ filius, Deiocis nepos. qui Scythas hos, vtpote supplices, initio [*] benignè alloquebatur ac plurimi faciebat, adeo vt pueros eius traderet imbuendos tum lingua Scythica, tum artificio

[1] Subduxit se.

[*] benignè tractabat. S.

tificio arcus vtendi. Interiecto deinde tempore, quum Scythæ venatum assiduè irent & semper aliquid afferrent, nõ nunquam tamen contingebat vt nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus [1] Cyaxares (erat enim, quĩ ingenti tenebatur ira, peracerbus) probris infectabatur. Id illi, vt se indignũ, à Cyaxare pati non ferentes, consilio habito decreuerunt vt aliquem eorum puerorum quos docerent, trucidarent: apparatumq; vt feras apparare consueuerant, Cyaxari offerrent, perinde atq; ferinam. idq; quum obtulissent, quamcelerrimè se ad Halyattem Sadyattis filium Sardis conferrent. Quod & factum est. nam & Cyaxares & qui aderant conuiuæ, ex his carnibus gustauerunt: & Scythæ perpetrato hoc, Halyatti se supplices præbuerunt. Quos postea reposcenti Cyaxari (quòd Halyattes reddere abnuerat) bellũ inter Lydos Medosq; quinquennale conflatum est. Quo in bello aliquoties Medi victores extiterunt, & nocturnum quoddam prælium gesserunt. Sexto autem anno signis collatis, quum æquo marte certarent, [2] stante pugna contigit vt repente dies nox efficeretur. Quam immutationem huius diei futuram Thales Milesius Iónibus prædixerat, hunc ipsum annum præfiniens quo immutatio facta est. Lydi ac Medi vbi diem noctescere viderunt, à pugnando destiterunt: eoq; propensius ad pacem inter se constituendam festinauerunt, autoribus conuentionis Syennesi Cilice & Labyneto Babylonio: qui vt iusiurandum intercederet & reconciliatio affinitate fieret, properarunt, decernentes ab Halyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dandam: quoniam sine vehementi necessitudine conuentiones stabiles iniri non queunt. Ineunt autem hæ gentes fœdera cum cæteris ritu Græcorum, [3] tum feriendo brachia quâ illa humeris cõnectuntur, ac mutuum sanguinem delingendo. Hũc igitur Astyagem auum suum maternum Cyrus bello victum renebat, ob eam quam in sequentibus indicabo causam. Quo nomine Crœsus ei infensus, nunquid inferret Persis bellum, ad oracula *consulenda* miserat. Et quum responsum reddidisset [4] haud syncerum, [5] secum facere interpretatus, in expeditionẽ profectus est [6] aduersus quandam Persarum partem. Atq; vbi ad Halym flumen peruc-

1 Cyaxares (erat enim, vt re ipsa ostendit, iræ impos) asperè admodum & indignè tractauit.

2 Inter pugnandum.

3 Tum secando brachia vt quedum sanguis profluat, ac mutuò illum delingendo. *Vt legatur αἱματογεύεσθαι, pro ἀμοιγεύεσθαι. Vide Tacitum, ib. 12.*

4 Captiosum.

5 A se facere.

6 In Persarũ fines.

nit, tunc (vt ego quidem sentio) pontibus ibi fictis copias traduxit: vt autem Græci dictitant, Thales Milesius traductor extitit. Nam quum incertus animi Crœsus foret qua parte fluminis traijceret exercitum (nullos dum enim ex illis pontibus ea tempestate fuisse) fertur Thales, qui in his castris aderat, fecisse vt fluuius qui ad læuam exercitus fluebat, flueret etiam ad dexteram. Fecisse autem hunc in modum: Fossam peraltam, exorsus supra castra, ductam in speciem lunæ depressit, quæ castra, vt erant metata, à tergo amplecteretur: in quam quum traduxisset ex pristino alueo fluuium, iterum eum vbi exercitus traiectus esset, in suum alueum refunderet. Itaq; quum celerrimè fluuius diuisus esset, vtrinque vado meabilis effectus est. Quidam verò aiunt veterem etiam omnino exaruisse alueum. Cui rei equidem non accedo. quo enim modo qui rursum redierunt, illum transiuissent? Crœsus igitur exercitu traiecto, venit in Cappadociæ locum qui dicitur Pteria, omnium eius regionis tutissimum, iuxta vrbem Sinopem, ferè ad pontum Euxinum sitam. Hic statiua habens, prædia Syrorum vastat, & vrbem Pteriorum expugnat diripitq;. Cepit quoque cunctas circà vrbes, Syros nihil commeritos exterminans. Hinc Cyrus coacto suo exercitu, sumptisque omnibus qui in medio incolebãt, obuiam pergit: missis tamen antequam exercitum educeret, caduceatoribus ad Iones tentandos vt ad se à Crœso deficerent. Illis abnuentibus profectus castra contra Crœsum posuit: ibidemq; in regione Pteria pro se vterque alterum lacessere. Commissaque acri pugna, & multis vtrinq; cadentibus, ad extremum noctis interuentu dirimuntur neutri victores. Atq; hunc in modũ duo exercitus dimicauerunt. [1] Crœsus à suo exercitu incusatus quòd cum Cyri multo maioribus copiis conflixisset, postero die quum Cyrus ipsum supersederet inuadere, regressus est Sardis, habens in animo euocare Ægyptios ex fœdere: quorum cum Rege Amasi, ante quàm cum Lacedæmonijs societatẽ inierat: accersere; etiam Babylonios, cum quibus & ipse fœdus percusserat. (erat autem Babyloniorum tyrannus ea tempestate Labynetus) denunciare item Lacedæmonijs vt ad certam diem præsto essent: hisque & suis copijs coactis, vbi per hye-

[1] Crœsus autem causatus sui exercitus paucitatem: (erant enim ipsius copiæ multo minores, quàm Cyri) hoc inquã, causatus, quũ postero die Cyrus nõ descenderet in certamen, regress. &c.

hyemem quieuisset, initio statim veris tendere aduersus Persas. Hæc destinans Crœsus, abijt Sardis, dimisitq; caduceatores ad socios, edicens vti ad quintum mensem Sardis conuenirent. Exercitum verò qui aderat ex militibus conductis, qui cum Persis dimicaret, missum fecit ac dissipauit: minimè sperans vnquam fore vt Cyrus, qui sic æquo marte pugnasset, Sardis copias promoueret. Hæc Crœso ratiocinante, omnia suburbana colubris impleta sunt: [1] quos, vt existebant, equi inter ambulandum, quum ad pascua irent, comedebant. Id Crœso cernenti visum est (vt erat) esse portentum: ideoque mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad consulendos Telmissas, vbi accepere responsum, didicereque quid sibi vellet significaretque portentum, non contigit vt Crœso renuntiarent. Nam priusquam retro Sardis reueherentur, Crœsus est captus. Telmisses ita cognouerant exercitum externum Crœso illuc affuturum, qui quum afforet, indigenas subigeret: quòd dicerent colubrum terræ filium esse: equum, hostem & aduenam. Hæc Telmisses Crœso sunt interpretati, sed iam capto: nondum tamen gnari eorum quæ Sardibus ac Crœso euenerant. Cyrus certior factus Crœsum, qui statim post prælium apud Pteriam gestum abscesserat, constituisse dispergere copias, consilio inito, comperiebat operæpretium esse quàm celerrimè posset promouere exercitum Sardis, vt hostem, priusquam ille contraheret iterum Lydorum copias, occuparet. Hoc vbi probauit, statim exequutus est: propereque ducto in Lydiam exercitu, ipsemet nuncius Crœso aduenit. Vnde Crœsus in magnam sollicitudinem adductus, quòd præter opinionem præterque expectationem suam se res haberent, tamen Lydos in prælium produxit. Lydorum gente in Asia nulla fuit ea tempestate nec fortior nec magis strenua: ex equisque pugnabat, equitandi sanè perita, hastas perlongas gestans. Campus in quo concursum est, ante vrbem Sardensem iacet, magnus & editus; quem cum [2] alij amnes interfluunt, tum omnium maximus Hermus, palude interruptus, qui è monte Hiro matris Dindymenæ lapsus infunditur

1 Quos prodeuntes equi relictis pascuis, passim comedebant.

2 Cum alij amnes permeant, tum verò etiã Hellus in omniũ maximũ influés, qui Hermus vocatur: & ex monte matri Dindymenæ sacro ortus, infunditur mari, &c. [*Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 9. legit* Hyllus, *ex Homero & Strabone, atq; adeo sic habent etiam Græci codices nonnulli. S.*]

mari iuxta Phociam oppidum. Hic vbi vidit Lydos ad pugnandum instructos Cyrus, eorum equitatum reformidans, constituit admonitu Harpagi Medi, ita faciendum: Coactis omnibus qui ipsius exercitum sequebantur cameIS lis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, & viros imposuit equestri stola indutos: quibus ornatis præcepit vt præirent cæteras copias aduersus Crœsi equitatum: peditatui, vt hos subsequeretur. post hunc collocauit omnem equitatum. Postquam omnes constituit, imperat eis necui cæterorum Lydorum parcerent: sed quemlibet occiderent obsistentem, præter ipsum Crœsum, ne si captus quidē repugnaret. Hæc imperans, camelos cōtra equitatum instruxit, hac ratione quòd camelum equus reformidat, adeò quidem vt nec speciem eius intueri, nec odorē sentire sustineat. Id ideo commentus est vt equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simulatq; igitur in pugnam itum est, equi, olfactis protinus conspectisq; camelis, retro se auertunt. vnde spes Crœsi interijt. Verùm non protinus Lydi ob id exterriti sunt, sed cognita re, ab equis desiliunt, ac pedites cum Persis confligunt. & tandem, multis vtrinq; cadentibus, vertuntur in fugam: [1] ac muros ingressi, à Persis obsideri cœperunt. Quam obsidionem in longius processuram ratus Crœsus, alios nuncios è muris mittit ad socios. nam qui antea dimissi erant, hi conuentū Sardis ad quintum mensem indixerant. Ad hos dimittebat, oratū quamcelerrima auxilia mitti sibi, vtiq; iam obsessō. & cum ad alios socios misit, tum verò ad Lacedæmonios. Cæterùm per id tempus & ipsis Spartiatis inciderat cum Argiuis cōtentio de agro qui dicitur Thyrea. Quem locum, etsi terræ Argolicæ partem. tamen Lacedæmonij [2] intercisum tenebant. Etenim Argiuorum est quicquid regionis Malea tenus ad occasum vergit in continente: & insulæ tum aliæ, tum verò Cythera. Quum ergo Argiui suo territorio [3] intercisō auxilium ferrent, ibi ab vtrisq; in colloquium ventum est vt triceni vtrinq; dimicarent: & vtri superiores exstitissent, eorum regio foret: atq; ambos exercitus in suam vterq; terram discederent, nec permanerent dum dimicaretur: ea scilicet causa, ne, si adessent, parti succumbenti auxilium

1 Ac muris incluſi.

2 Interceptum.

3 Intercepto.

xilium sui ferrent. His conuentis, in diuersa digrediuntur. Ex vtrisq; delecti viri qui relicti sunt conflixerunt: atque illis quidem, vt æquo marte pugnantibus, ex sexcentis tres omnino reliqui fuerunt: idq; noctis interuentu. ex Argiuis duo, Alcinor & Chromius, qui tanquam victores Argos cursu contenderunt: ex Lacedæmonijs vnus Othryades, qui spoliatis Argiuorum cadaueribus, eorum arma ad suorum castra detulit, & se in suo ordine tenuit. Postero die vtriq; re audita adfuerunt, sibique victoriam vendicabant: Argiui quidem, quòd suorum plures superfuisse dicerent: Lacedæmonij verò, quòd qui eorum superfuerant, fugissent: suus autem perstitisset, & hostium cæsos spoliasset. Ex contentione tandem concurrentes pugnant: ac postquam permulti vtrinq; ceciderunt, Lacedæmonij vincunt. Quo ex tempore Argiui tonsis capitibus, quum antea necessariò criniti essent, legem condiderunt, se deuouentes ne prius comam alerent, néue mulieres aurum ferrent, quàm Thyreas recuperassent. His è diuerso legem tulere Lacedæmonij, vt in posterum comati essent, quum antea non fuissent. Othryadem, qui vnus è trecentis delectus reliquus fuisset, aiunt pudore Spartam reuertendi, ob socios interfectos, illic apud Thyreas mortem sibi consciuisse. Quum hæc esset apud Spartiatas rerum conditio, aduenit caduceator Sardianus precatū Crœso obsesso auxilia. Illi, caduceatore audito, statuerunt Crœso statim succurrendum. Quibus iam se apparantibus, ac nauibus paratis, alius affertur nuncius, murum Lydorum expugnatum, Crœsumq; viuum esse captum. Sic Lacedæmonij magno se affectos detrimento rati, supersederunt. Sardis autem hunc in modum sunt expugnatæ: Quartodecimo quàm obsideri cœptæ sunt die, Cyrus, missis passim equitibus suis copijs edicit se dona daturum ei qui primus muros conscendisset. Posteaquàm id conato exercitu res nō processit, ibi, quiescentibus cæteris, Mardus quidam cui nomē erat Hyrœades, id aggredi est ausus à parte arcis vbi nullus ad excubandum erat collocatus, quia illinc ne quando vrbs caperetur haud suspectum erat, vtpote loco prærupto atq; inoppugnabili: quaq; vna parte Leonē Meles primus Sardium rex non circumtulerat, ex pellice sua genitum: qui

Leo quacunque parte murorum circunlatus esset, ex ea parte Sardis inexpugnabiles fore Telmisses iudicauerant. Eum Meles per cæteram partem murorum circunduxit, quacunque poterat arx oppugnari: per hanc partem, tanquam inoppugnabilem atque præcisam, circunducere prætermisit, quæ ad Tmolum vergit. Ab hac igitur parte iste Hyrcæades Mardus conspicatus quendam Lydum pridie descendisse ad recipiendam galeam illuc deuolutam, aduertit animum, atque considerauit: dehinc ipse conscendit, & post eum alij Persæ subinde, atque alij frequentes. Ita vrbs Sardis capta est, atque omnis direpta.

Ipsi autem Crœso hoc contigit. Erat ei filius cuius supe- 16
rius habui mentionem, habilis ad cætera, sed mutus. [1] ad
cuius vitium emendandum Crœsus pro viribus omnia
fecerat, cum alia excogitando, tum verò Delphos mit-
tendo ad oraculum sciscitandum, atque ei Pythia talibus
respondit,

Lyde genus, rex multorum, valde insciæ Crœse,
Ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
Intra ædes vocem: sine qua potior tibi longè.
Ille die quoniam primum infelice loquetur.

Potro captis mœnibus quidam Persa in Crœsum sibi ignotum vt occisurus vadebat. Quem inuadentem se Crœsus quum videret, tamen præsenti clade affectus deuitare negligebat: nihil putans differre an percussus oppeteret mortem, an non. Id vbi filius eius mutus aspexit, timens patri, erupit in vocem, inquiens, Homo, ne perimas Crœsum. Atque hoc ille primùm effatus, postmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. Persæ & Sardibus potiti sunt, & Crœso viuo, quum regnasset annos quatuordecim, totidemque dies fuisset obsessus, amisso magno imperio, vt ei fuerat responsum. Eum captum Persæ ad Cyrum perduxerunt: quem ille vinctum compedibus super ingentem quam struxerat lignorum struem imponit, circaque eum bis septem Lydorum filios: siue habens in animo primitias has alicui deo offerre, siue volens votum persoluere, siue cupidus sciendi num quis dæmonum liberaret Crœsum (quem religiosum esse audierat) quominus pyræ impositus viuus concremaretur. hęc quidem Cyrum

[1] Itaq; antea Crœsus, dum secundæ ipsius res essent, omnia pro viribus fecerat ipsius causa, cum alia excog. &c.

rum feciſſe aiunt. Crœſo autem ſuper pyram ſtanti, etſi in tanta calamitate poſito, tamen veniſſe in mentem Solonis, quòd ab eo ſibi nutu dei fuiſſet dictum, ex viuentibus beatum eſſe neminem. Quod dictum vbi ſubijt Crœſo, ferunt eum ex vehementi defectione animi victum, ingemiſcentem, ter Solonem nominaſſe: & Cyrum, quum audiſſet, iuſſiſſe interpretes eum percontari quémnam inuocaret. Illoſq; accedentes fuiſſe percontatos, & hunc interrogatum ſilentium tenuiſſe. Deinde quum loqui cogeretur, dixiſſe, *Illum nominaui*, quem cum omnibus tyrannis colloqui, ego quàm ingentem pecuniam præoptaſſem. Eum non planè loquentem, rurſus interrogant quídnam eſſet quod dixiſſet. Efflagitantibus atque infeſtantibus, [1] inquit quemadmodum Solon, qui eſſet Athenienſis, ad ipſum à principio veniſſet, & intuitus omnes eius opes coràm, pro nihilo duxiſſet. Adeò quæ de ipſo dixerat, ea omnia eueniſſe, neq; hęc magis de ſeipſo quàm de omni hominũ genere, & de iis pręſertim qui ſibiipſis beati viderentur. Hæc Crœſo referente, iam pyra incenſa ardere extrema cœpiſſe, & Cyrum auditis per interpretem quæ Crœſus dixiſſet, pœnituiſſe: quum ſe quoque hominem eſſe cognoſceret, qui alium hominem, qui ſe inferior non fuiſſet opibus, viuum rogo traderet. Præterea veritum ob id pœnam, ac reputantem nihil eſſe in rebus humanis ſtabile, iuſſiſſe ignem celerrimè extingui iam incenſum, Crœſumque deponi & quæ cum eo erant. Verùm eos qui iuſſi fuerant, non potuiſſe amplius vim ignis ſuperare. Ibi ferunt Lydi Crœſum cognita Cyri ſententiæ mutatione, quum cerneret vnumquemque extinguendo deuoluendoque igni incumbentem, nihil tamen profici, exclamando inuocaſſe Apollinem vt ipſi adeſſet, ſiquod ab eo donum illi gratum fuiſſet oblatum, ipſumque præſenti malo liberaret. Ita cum lacrymis Crœſo deum inuocante, nimbos repente, quum ſerenum ac tranquillum eſſet, [2] cõfractos eſſe, imbresq; erupiſſe, ac vehementiſſima aqua pluiſſe, & rogũ extinxiſſe. Ita Cyrum, cognito deorum cultorem ac bonum virum eſſe Crœſum, è pyra depoſuiſſe: atq; hunc in modum interrogaſſe, Crœſe, quiſnam tibi

1 Inquit Solonem Athenieſem olim ad ipſum veniſſe, & intuitũ omnes eius opes, pro nihilo duxiſſe.

2 Concurriſſe, *vel* ingruiſſe.

hominum persuasit vt cum exercitu inuaderes fines meos, ex amico factus hostis? Cui Crœsus, Ego, inquit, rex, istud feci tuo prospero, meo infausto fato, Græcorum deo autore, qui me ad bellum tibi inferendum impulit. Neque enim quispiam ita amens est vt bellum quàm pacem præoptet. nam in pace filij patres, in bello patres filios sepeliunt. Sed vt ista fierent, dæmoni cordi fuit. Hæc Crœsus loquutus est: quem Cyrus solutum iuxta se collocauit, ac in multa sanè obseruantia habebat: intuensque eum admirabatur, tam ipse quàm omnis circa eum cœtus. Ille cogitabundus silentium tenebat. Mox conuersus, ac cernens Persas Lydorum diripientes vrbem, Vtrum debeo, inquit, rex, tibi loqui quod sentio, an tacere hoc tempore? Cyrus verò eum, quæcumque liberet, audacter proloqui iussit.

1 Quidnã, inquiens, tanta ista turba tã to studio agit? * alij, differt, dissipat. S.

Tunc ille Cyrum percontatur, [1] Quidnam, inquiens, tanta frequentia properat agere? Cui Cyrus, Tuam, inquit, vrbem diripit, tuasque opes * absumit. Atqui (Crœsus excipit) neque vrbem meam diripis, neque meas opes. nihil enim mihi iam cum istis rebus est: sed tua feruntur aguntq;. His verbis iniecta cura, Cyrus Crœsum semotis arbitris 17 interrogat quidnam in his quæ fierent, sibi constituendum censeret. Ad quem Crœsus, Quoniam me dij seruum tibi tradiderunt, iure debeo, siquid amplius animaduertero, id tibi indicare. Persæ, ait, natura proterua sunt, & ijdem inopes. Quos si diripientes tu ac potientes magnis opibus negligis, id tibi ex hoc credibile est euenturum, vt quisque istorum plurimis opibus potietur, ita maximè in te rebellaturum, esse expectandum. Nunc igitur, si tibi placent hæc quæ ego dico, ita facito: Siste ad singulas portas aliquot ex tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, vt earum decimæ Ioui necessariò reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes, vi opes eripiendo: & ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient.

2 Crœse, quũ sis rex ad bene agendum & dicendum comparatus, pete, &c.

Hæc audiens Cyrus, maiorem in modum gauisus est tali admonitu, eaque vehementer approbauit: & iussis satellitibus id exequi quod Crœsus ipsi subiecisset, his verbis eum affatus est, [2] Crœse, quandoquidem & facta & dicta tua egregia viri regis sunt, pete quid muneris à

me

me velis impræsentiarum tibi dari. Ad quem Crœsus, [1] Here, inquit, sine me gratum esse erga deum Græcorum, quem ego maximè omnium veneratus sum, vt missis ad eum his vinculis perconter nunquid ei fas sit bene de ipso merentes decipere. Et Cyro interroganti quidnam id esset quod incusaret, altius repetens omnem suum aperuit animum, redditaque sibi oracula, & præcipuè donaria sua, quibus rebus fretus suscepisset aduersus Persas expeditionem. Hæc commemorando redijt rursus ad petendam veniam ista deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus, Et hoc, inquit, Crœse à me impetrabis, & quicquid aliud: [2] atque id quoties tibi opus erit. Vbi hæc audiuit Crœsus, Delphos misit quosdam Lydos, iussos, quum ad limen templi vincula deposuissent, sciscitari deum nunquid eum puderet ob oracula quibus Crœsum induxisset ad bellum Persis inferendum, tanquam Cyri potentiam euersurum: vnde tales primitiæ offerrentur: compedes scilicet ostendendo. & sciscitari cum hæc, tum nunquid Græcis dijs foret fas, esse ingratis. Lydis illuc profectis, & hæc mandata executis, Pythia fertur ita respondisse, Sortem fato destinatam defugere, deo quoque est impossibile. Crœsus autem quintæ retro ætatis crimen luit, [3] *hoc est abaui*: qui quum esset satelles Heraclidarum, mulieris dolo inductus, dominum interemit: illiusque dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. Verum Apollo, quum studuerit vt hæc Sardium clades liberis Crœsi, non ipsi Crœso contingeret, tamen transferre fata non potuit: sed quatenus illa permiserunt, annixus est, atque ei gratiam retulit, vtpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Crœsus discat, tribus annis serius quàm fata destinarant, se fuisse captum. Secundo loco, quòd ipsi ardenti opem tulit. Nam quod ad oraculum pertinet, haud rectè Crœsus conqueritur: quoniam Apollo prædixit, eum esse magnum imperium, si bellum Persis inferret, euersurum; de qua re ipsum consultare volentem, decuerat mittere sciscitatum vtrum ipsius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed quod dictum erat, nec consi-

1 Here, inquit, maximè gratum mihi feceris, si permiseris vt deum Gr. q. e. max. o. veneratus sum, missis, &c.

2 Et quicquid aliud tibi opus erit.

3 Tritaui. *i. Gygis, à quo quintus erat Crœsus.*

derans, nec interrogans, sibijpsi acceptum referat. Quod autem vltimo responso ait Apollinem dixisse de mulo, ne hoc quidem discussit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duobus diuersarum gentium parentibus ortus sit, generosiore matre quam patre. Nam illa quidem, Meda erat, Astyagis Medorum regis filia: hic autem, Persa, & Medis subiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam suam in matrimonium duxit. Hæc Lydis Pythia respondit, quæ illi Sardis reuersi Crœso nunciarunt. Quibus auditis Crœsus suam ipsius agnouit culpam esse, non dei. De Crœsi igitur imperio & prima Ioniæ subactione ita res se habent. Porrò Crœsi non hæc solùm quæ iam diximus, sed alia quoque permulta donaria in Græcia extant. Siquidem apud Thebas Bœoticas tripus est aureus, quem illic Apollini nuncupauit Ismenio: apud Ephesum quoque buculæ aureæ, atque columnæ pleræque. Quinetiam in vestibulis templi apud Delphos clypeus visitur aureus ingens. Atque hæc etiamnum ad nostra vsque tempora supererant: nonnulla tamen interciderunt. Ac verò quæ apud Branchidas Milesiorum à Crœso dedicata fuerunt, pondere (quantum intelligo) æquali erant ijs quæ sunt Delphis. Cæterùm ea quæ tum Delphos, tum etiam ad Amphiarai misit templum, hæc sibi, veluti domestica bona, paternarumque facultatum primitias, diuis consecrauit. Quandoquidem cætera donaria è facultatibus erant aduersarij, qui Crœso, priusquam regno inauguraretur, repugnans, Pantaleontis partibus impensè studebat, hunc in regni potestatem prouehere conatus: Pantaleon enim, & ipse, Halyattis filius erat, Crœsi frater, at non germanus: *matres enim habebant diuersas*. Nam Crœsus matre
1 Ionica. fuit Carica, Halyattis vxore: Pantaleon ex [1] Iade fuit susceptus. Quum autem tradito à patre imperio Crœsus potiretur, hominem illum qui antè sic pertinaciter 18
sibi restitisset, in fullonis officinam pertractum interemit: bona autem eiusdem iam antè diuis destinata, tunc vti diximus ijs locis consecrauit. Atque de donarijs hactenus dictum sit. Porrò Lydia quod scribatur nihil sa-

nè

nè mirandum habet, prout aliæ regiones, præter auri ramenta è Tmolo prouenientia. Vnum tamen nobis exhibet multo maximum præter Ægyptiorum & & Babylonicorum opera. Ibi enim est Halyattis Crœsi parentis sepulchrum, cuius basis è grandioribus est lapidibus: reliqua sepulchri pars, [1] aggestio est terræ. Quod sepulchrum construxisse feruntur homines [2] emptitij atque operarij, & vnà cum his adiuuantes ancillæ. Cæterùm ad nostram vsque ætatem in summo tumulo quinque termini stabant, quibus literæ insculptæ indicant quæ singuli elaborauerint: apparebatque ex mensura, ancillarum opus esse maximum. Lydorum enim filiæ omnes meretricantur, atque hoc quæstu tantisper dotem colligunt dum nupserint: se autem ipsæmet locant. Sepulchri huius ambitus, stadiorum est sex, & duorum [3] iugerum: latitudo, [4] iugerum tredecim. Confinis est eidem sepulchro lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem. vocatur autem Gygæus. Atque hoc quidem sic habet: Lydi legibus propemodum vtuntur Græcorum similibus, nisi quòd Lydi filias suas prostituunt. Hi primi eorum quos nouimus, numum aureum argenteumque ad vtendum percusserunt, & primi caupones institoresque extiterunt. Aiunt & ipsi se ludos inuenisse qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt: simul autem hæc inuenisse, & in Tyrrheniam, *hoc est* [5] *Thusciam*, colonos deduxisse. Id quod hunc in modum accidisse referunt: Tempore Atyis, Manis regis filij, annonæ difficultatem per vniuersam Lydiam valde grassatam esse, & initio quidem Lydos vitam assiduis laboribus toleralse, postea verò, quum non cessaret *malum*, remedia quæsiuisse, & alium aliud excogitasse. Tum igitur inuentum ab ijsdem [6] aleæ tesserarumque ludum, & pilæ, cæterorumque ludorum omnium genera, præterquam [7] talorum. horum enim inuentionem sibi non vendicant Lydi. Porrò ad famem discutiendam, altera quidem dierum in totum lusibus occupatos fuisse, ne videlicet ciborum quærendo-

1 Terræ aggestæ moles est.
2 Circunforanei.
3 Plethrorum.
4 Plethrorum.
5 Hetruriã.
6 Tesserarũ & talorum.
7 Calculorum.

rum solicitudine distorquetẽtur: altera verò à lusibus abstinentes, vesci consueuisse. Atq; hoc modo vixisse annis duodeuiginti. Vbi autem malum non remitteret, sed magis etiam sæuiret, tum regem vniuersos Lydos bifariam diuisisse, [1] & hos quidem in sedibus suis permisisse, illos verò aliquò ablegasse colonos. Ac verò ijs qui in sedibus suis permanerent, regem ipsum perrexisse imperare: illis autem qui deducendæ coloniæ destinati erant, filium suum præfecisse, cui nomen Tyrrheno. Hos è Lydia excedentes, primùm diuertisse Smyrnam, & mox fabricatis nauigijs, nimirum quibus ea quæ nauigationi accommoda videbantur, imponerent, ad victum sedesq; quærendas oram soluisse: donec varias nationes præteruecti, ad Vmbros peruenissent: vbi ciuitatibus constructis, ad hunc vsque diem habitauerint. Atq; pro Lydis, propter regij filij qui eos deduxit, nomen, appellatione quoque commutata nominatos fuisse Tyrrhenos. Lydi itaq; à Persis in seruitutem redacti fuerunt. Hinc iam nobis exequetur oratio, tum quisnam fuerit Cyrus ille qui Crœsi euertit imperium, tum quomodo Persæ Asiæ imperio potiti sint. [2] Igitur quemadmodum quidam memorant Persarum, non qui res Cyri illustrare, sed prout illa se habent, referre studet, ita ego conscribam: gnarus trifarias alias esse de Cyro narrandi vias. Quum Assyrij annis quingentis viginti superiorem Asiam obtinuissent, primi Medi ab ipsis deficere cœperunt: qui cum Assyrijs pro libertate præliati, strenuè se gesserunt: excussoq; seruitutis iugo, in libertatem sese asseruerunt. Post quos & aliæ nationes idem fecerunt quod & Medi. Cæterùm quum iam per continentem in vniuersum proprijs vterentur legibus, hac demum occasione rursus tyrannidi subiecti fuerunt. Fuit apud Medos vir sapiens, cui nomen erat Deioces, filius Phraortis, qui quum ad tyrannidem aspiraret, huiusmodi quædam excogitauit. Quum Medi per vicos passim habitarent, Deioces [3] cum antè apud suos probatus, tum magis studiosiusq; æquitatem affectitabat venditabatq;, quòd videret apud Medos vni-

1 Et sorte legisse, alteram quidem partẽ ad manendum, alteram verò ad exeũdum è regione. Et parti quidẽ illi cui sortitò obtigisset vt maneret, seipsũ regẽ, migrãti autẽ, suũ filiũ præfecisse, cui nomen Tyrrheno. Alteros porrò qui bus sorte obtigerat vt emigrarent, Smyrnã descendisse. Hic mox, &c.

2 Ita autẽ de his scribã vt Persæ quidã narrant, qui res Cyri gestas verbis au gustiores red dere nolunt, sed id quod res est dicere: gnarus tripli cem aliam esse de Cyro narrandi viã.

3 Ipse quum iã antè apud suos celebris esset, tum verò magis etiã quàm antea iustitiam se-

ctari aggressus est: quòd videret apud Medos vniuersos mag. q. licentiam, & satis sciret iuri iniuriam aduersari.

vniuersos magnam quandam licentiam: sat sciens æquitati iniquitatem esse inuisam. Medi verò qui eundem habitabant vicum, intuentes hominis mores, iudicem ipsum controuersiarum sibi constituunt. Hic, vt qui principatum ambiret, rectum se æquumq; præbuit. Quæ quum faceret, laudem apud populares suos obtinuit haudquaquam exiguam: [2] adeo vt hæc intelligentes qui apud cæteros pagos habitabant, nempe Deiocem solum esse qui incorruptè iudicaret, læti vndiq; affluerent quotquot prius iniquis sententijs fuerant superati, ad Deiocem, & ipsi lites finiendas transferrent: postremò nulli alij hanc prouinciam per-
19 mitterent. Quum verò numerus accurrentium creseeret, vtpote qui intelligerent sententias iustè terminari, Deioces, animaduertens vniuersa in se vnum incumbere, neq; amplius illic considere vbi prius ius dicere consueuerat, volebat, neq; omnino iudicare amplius. Siquidem non è re sua esse inquiebat si totos dies, rebus suis domi neglectis, dirimendis aliorum litibus operam impenderet. Quum igitur rapinæ sceleraq; passim per vicos multo etiam magis quàm prius patrarentur, Medi habito cõcilio, de communi rerum statu colloqui cœperunt. [2] Et quantum mihi videtur, Deiocis amici ex composito in hanc sententiam loquebantur: Nequaquam, inquientes, hisce modis vsuri, hanc nostram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, constituamus nobisipsis regem, vt videlicet ditio nostra bonis legibus administretur, [3] & nos, ad sua quisque opera diuertentes, nusquam impunitate sceleratorum violemur. Quæ quum sic referrentur, persuasi Medi regibus sese subijciunt. Continuò consultatum est quemnam regem crearent. Deioces adeo ab omnibus commendatus, productusq; in medium vt omnium suffragio rex comprobaretur. At ille iussit ædificia sibi erigi imperio digna, stipatoresq; ad custodiam corporis sui adiungi. [4] Huic Medi hæc præstiterunt, eiq; ædificia ingentia probeq; munita extruxerunt in ea quam designauerat regio-

1 Adeò vt quum in alijs pagis intellexissent Deiocem solum esse qui incorrupte iudicaret, qui prius iniqua iudicia erant experti, ad Deiocem discepturi vltro accurrerent: postremò nulli alij arbitrium deferrent. Quum autem in dies ventitaret plures, vtpote q.

2 Hic (vt ego quidé existimo) Deiocis amici belliſſimum ſermonem ſunt exorſi. Enimuero (inquiebãt) ſi pergamus his moribus viuere, hãc noſtram regioné diu non poterimus incolere.

3 Et nos res noſtras agamus, neq; malè agendi licẽtia noſtris ſedibus pel-

lamur. His verbis perſuaſi Medi regio imperio ſe ſubijcere, ſtatim cõſultant quemnam regem creent. Tum Deioces ab omnibus nominati & prædicati, adeo vt omnium tandem ſuffragio rex approbaretur.

4 Hæc in eius gratiam Medi fecerunt, eiq;, &c.

ne: permiserunt quoque satellites ex vniuersis Medis quos vellet sibi deligeret. Deioces igitur imperio potitus, Medos compulit vnum oppidum condere: vt hoc vno communito exornatoque, aliorum non ita magnam curam haberent. Obsequentibus quoque hac in re Medis, mœnia construit ampla simul & valida, quæ nunc Ecbatana appellantur, in quibus murus vnus alteri veluti confinis erat: sic nimirum constitutis mœnibus, [1] vt ambitus singuli alteris gradatim essent sublimiores, solisque pinnis prominerent. [2] Adiuuabat huc loci ipsius commoditas, vt qui collis instar esset eleuatus. Sed accessit etiam maius quiddam data opera factum. siquidem ambitus isti numero erant septem contigui, in quorum postremo regia est & thesauri. Hæc mœnia quum amplissima sint magnitudine, prorsus illum Athenienſium æquant ambitum. *Atque singula quidem pinna suis atq; hunc in modum distinctis fulgent coloribus. Nempe* primi ambitus pinnæ colore sunt albicanti, secundi nigro, tertij purpureo, quarti cæsio, quinti sandaracino: postremi verò duo, alter argentatas, alter inauratas habet pinnas. Et his quidem munimentis Deioces se suamque regiam circunsepsit, ac reliquum populum seorsum circunquaque habitare iussit. Cæterùm vniuersis hoc ornatu constructis, primus Deioces cauit necui ad regem ingredi liceret, sed per internuntios cuncta transigerentur: adeò vt nec conspici regem à quoquam fas esset. [3] ad hæc, nec ridere, nec expuere (propterea quod omnibus factu deformia essent) coràm liceret. Hæc ideo faciunt apud regem, ne videlicet eum cernentes æquales & vnà cum eo educati strenui & fortes, indoleant atq; infidientur: quin potius quiddam à reliquis hominibus diuersum ipsis esse videatur, si coràm ipsum non intueantur. Quibus quum sese Deioces iam adornasset, atq; in imperio confirmasset, in exercenda iustitia valde seuerum se præbuit. Etenim litigantes causas suas conscriptas intro per internuntios mittebant, quas ille decisas remittebat. Et hæc quidem in iudicijs factitabat. Cæteris autem in rebus hunc ordinem instituerat: Si quem intellexisset iniuriam cuipiam facere, hunc ad se arcessitum, indicta pro delicti modo pœna multabat: in quem vsum exploratores

1 Ita vt ambitus alter alterum ample ctatur.

2 Adiuuante ipso loci situ, vt qui collis esset. Sed accessit maior etiam ars & industria, factis septem ambitibus inter se contigui, in quorũ postr. regia est & thesauri. Eorum autẽ amplissimus magnitudine plus minus circuitum Athenarũ exæquat. Suntq; primi ambitus pinnæ albæ: secundi, nigræ: tertij puniceę: quarti, cæruleæ: quinti, sandaracenæ.

3 Prætérea ne ridere coràm vel excreare in quoquam honestum haberetur. Et hæc à Medis apud regem obseruantur, ne videlicet, &c.

tores auſcultatoresque per vniuerſam ſuam ditionem diſpoſuerat. Deioces igitur ſolã Medicam ſubegit nationem, eiq; ſoli imperauit. Cuius nationis tot numero gentes ſunt, Buſæ, Paretaceni, Struchates, Arizãti, Budij, Magi. Tot ſunt in Media gentes. Deioce defuncto, qui annos tres & quinquaginta regnauit, filius eius Phraortes ſuſcepit imperium. Qui ſolo imperio Medorum non contentus, bellum ante omnes intulit Perſis, eosque primos in poteſtatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, valida vtraque, mox Aſiam ſubegit, aliam deinceps atque aliam inuadendo gentem: donec ad Aſſyrios oppugnandos peruenit, ad eos inquam Aſſyrios qui Ninum incolebant, quondam omnium principes, ſed tunc à ſociis per defectionem deſertos: alioqui per ſe bene habentes. Aduerſus hos expeditione ſuſcepta Phraortes, ſecundo ac viceſimo quàm regno potitus eſt anno, cum pleraque exercitus parte periit.

Poſt obitum eius, Cyaxares filius Deiocis nepos ſucceſſit: qui dicitur multo maioribus ſuis fortior fuiſſe, & primus Aſiaticos populos [1] in prouincias diſtinxiſſe, primúſque in ſuum quoſque ordinem diſtribuiſſe, haſtatos, equites, ſagittarios: quum prius omnia [2] promiſcua fuiſſent atque implicita. Hic eſt qui cum Lydis bellum geſſit: quo tempore in ipſa pugna dies in noctem eſt conuerſus: quique tota ſupra Halyn flumen Aſia ſibi conciliata, collectis ſuis omnibus, copias duxit aduerſus Ninum, ſimul & patrem vlturus, & ciuitatem ipſe euerſurus. Ipſi porro, Aſſyriis prælio ſuperatis, Ninum obſidenti ingruit ingens Scytharum exercitus, duce Scytharum rege Madye Prototyæ filio: qui Cimmeriis ex Europa eiectis in Aſiam eruperunt: & dum illos fugientes perſequuntur, ita in Mediam penetrarunt. Eſt autem à lacu Mæotide ad Phaſim vſque & Colchos, expedito viatori iter triginta dierum: è Colchis verò non ita longo itinere peruenire poteſt in Mediam: ſed vna duntaxat natio interiecta eſt, Saſpires: quos vbi tranſieris, continuò occurrit Media. Scythæ tamen hac non irruperunt, ſed alia via ſuperiore & multo longiore deflectentes, Caucaſo monte ad dextram relicto. Hic Medi cum Scythis congreſſi, prælioque fuſi, Aſiæ imperium amiſerunt. Porrò

1 In turmas decuriaſſe.
2 Promiſcuè fuiſſent confuſa.

Scythæ vniuerſa Aſia potiti, hinc rectà in Ægyptum contendunt. Quibus iam Syriam Palæſtinam ingreſſis Pſammitichus occurrens Ægypti rex, muneribus precibusque effecit ne vlterius progrederentur. [1] Scythæ, vbi retrocedentes in vrbe eſſent Palæſtinæ Aſcalone, bonaque parte Scytharum nullam iniuriam inferente, pauci aliquot relicti Veneris Vraniæ fanũ depeculatunt, inter cætera (quantum equidem ſcio) huius deæ fana vetuſtiſſimum. Siquidem quæ in Cypro eſt *eiuſdem deæ* ædes, ex hac prodijt: id quod ipſi etiam Cyprij referunt. Quinetiam illud apud Cythera delubrum Phœnices ex hac Syriæ regione orti condiderunt. Ac verò dea ipſa tẽpli ſpoliatoribus eorumq; poſteris ſemper immiſit morbum fœmineum: quemadmodum & ipſi fatentur Scythæ, ſe videlicet illo morbo ob id laborare. [2] & videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos enareas appellant Scythæ. Poſtquam verò iã vigintiocto annis Aſiæ imperium Scythæ obtinuiſſent, omniaq; iam penè ex negligentia licentiaque depopulata eſſent (nam præter tributum exactionesque, diripiebant, extorquebantque à quibuſlibet quæcunque poſſidebant) tandem horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hoſpitio acceptam inebriatamque interemerunt. Et ſic quidem Medi recuperarunt imperium, receptis ijs quibus prius potiebantur, & Ninum expugnauerũt. Vt autem ceperint, in aliis mox ſcriptis indicabo. Aſſyriosque, excepta Babylonica quapiam portione, ſubegerunt. Poſt hęc Cyaxares, vbi quadraginta annis [3] vnà cum Scythis imperaſſet, vita functus eſt. Cuius regnum ſuſcepit Aſtyages filius. Hic filiam ſuſtulit, appellauitque eam Mandanen. Quæ viſa eſt ei per quietem tantum vrinæ fundere vt omnem ipſius vrbem oppleret, atque vniuerſam Aſiam inundaret. Quod ſomnium quum magis ſomniorum interpretibus expoſuiſſet, conterritus eſt, ſingula quæque ab illis edoctus. Ideoque viſum hoc reformidans, Mandanen iam

1 Scythę verò regredientes, quum in vrbem Syriæ Aſcalonem peruenirent, pleriſq; nullo illato damno prętergreſſis, pauci aliquot tel. Ven. Vraniæ fanũ ſpoliarunt, omnium) quãtum quidem intelligo) huius deæ templorum vetuſtiſſimum.

2 Et ab iis qui in Scythiam veniunt, eo morbo affectos cõſpici: quos Scythæ ipſi enareas, *id eſt, execrabiles, ſeu execrationi obnoxios,* appellãt. Itaque octo & viginti annos Scythæ imperiũ Aſiæ tenuerunt, quo tempore omnia iniuriosè & ſuperbè imperitando vaſtarunt. Siquidẽ præter tributa, tantum à ſingulis exigebant quantum ijs impoſuiſſent: & tributis non contenti, ſingulorũ etiam bona paſſim prædabantur. Pleroſq; igitur ipſorũ Cyaxares & Medi hoſpitio acceptos & inebriatos interemerunt. Et hoc modo recepto imperio, iis quæ prius obtinebant ſunt potiti, & Ninum ceperunt. Quomodo autẽ ceperint, & Aſſyrios (excepta Babylonia) ſibi ſubiecerint, alibi declarabo.

3 Comprehenſo Scytharum imperio, regnaſſet.

iam viro maturam, nulli Medorum qui ea dignus esset, tradendam statuit, sed Persæ cuidam nomine Cambysi, quem compertum habebat familia quidem bona ortum, cæterùm ingenio sedato, [1] gerentemque se multo infra mediocris Medi alicuius conditionem. Eodem quo Cambysi collocauerat filiam anno, visionem alteram vidit: videbatur ei ex genitalibus filiæ vitis enasci quæ omnem occuparet Asiam. Quod visum quum retulisset ad interpretes somniorum, filiam iam prægnantem & partui vicinam ex Persis accersit, eique, quum venisset, custodiam apponit, volens quod illa peperisset interimere. Etenim Magi somniorum interpretes visionem illam portendere dicebant Astyagi, prolem filiæ pro ipso regnaturam. Hoc igitur obseruans Astyages, vbi genitus est Cyrus, adscito Harpago familiari suo, & inter Medos fidissimo, atque omnium rerum suarum procuratori, hæc inquit, Harpage, negocium quod tibi iniungo caue prætermittas, aut vllo modo exequi supersedeas: [2] néve committas vt alios præponendo, postea tibi ipsi perniciem crees. Capito quem Mandane peperit puerum, in domumque tuam ferto, atque occidito: postmodum quoquo modo voles ipse sepelito. Cui respondit ille, * Neque aliàs vnquam rex huic viro rem iniunxisti ingratam, & in posterum dabimus operam nequid in te delinquamus. Quòd si tibi cordi est hoc ita fieri, [3] mea interest id industriè exequi. Hæc quum respondisset Harpagus, eique [4] puer traditus esset ornatus ad necem, contulit se domum flens: adiensque vxorem, refert omnem habitum secum ab Astyage sermonem. Ad quem vxor, Quid igitur, inquit, facere tibi in animo est? Ego verò (respondet vir) quanquam Astyages mandauit, etiamsi desipiet, peiúsque insaniet quàm nunc insanit, non tamen eius voluntati parebo, neque ad hanc necem obsequar: idque multis de causis; tum quòd puer ipsi mihi cognatus est, tum quòd Astyages grandis natu est, & virili prole orbus: quo defuncto, si tyrannis ad eius peruentura est filiam, cuius nunc filium per me interimit, quid aliud restat hinc mihi quàm periculum maximum? Enimuero securitatis meæ causa
21 expedit hûc puerum interire, sed per aliquem ipsius Astyagis, non per aliquem meorum. Hæc loquutus, cuestigio

1 Et quem ipse infra mediocris conditionis Medos duceret.

* Neq; aliàs vnquam notasti (seu deprehendisti) in hoc viro illepidũ quidquam. *est enim hic παρῳδία idẽ quod irrisio: vt ex Thoma Magistro docet Tan. Leopard. Emend. l. 7. c. 11. S.*

2 Neque me decipito, & ne aliis *ad hoc agendum* delectis, tãdem tibi ipse malum crees.

3 Meum est.

4 Puerulus cum ornatu traditus esset ad necem.

nuncium mittit ad bubulcum Astyagis, quem norat [1] pascuorum maximè idoneorum,& montium feris frequentissimorum esse gnarissimum,cui nomen erat Mitradates: cuius contubernalis & eadem conserua erat, nomine Cyno Græca lingua, *id est canis*, Medica, Spaco. nam canem Medi spaca appellant. Locus vbi boum pascua ille habebat, montium radices erat,ad ventum boream Ecbatanorum, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Saspires vergente, Media valde montosa est & edita,ac nemoribus frequens,reliqua verò tota admodum plana. Hic itaque accersitus,properè quum venisset, inquit ad eum Harpagus, Iubet te Astyages hunc capere infantem quem in desertissimo montium exponas,vt celerrimè pereat.& hæc vt tibi dicerem mihi iniunxit:& nisi hunc interemeris, sed aliquo pacto seruaueris, [2] pessimo exitio te occupaturum. cui expositioni infantis inspector ego præpositus sum. Hæc vbi audiuit bubulcus,sumpto infante, rediit quà venerat [3] ad bouile suum. Ei,dum in vrbem abiit,vxor sua,quæ erat prægnans,per totam diem parturiens, è voluntate dæmonis enixa est filium. Absente marito vtrique mutua tenebantur sollicitudine: hic quidem vxori parturienti metuens,illa vicissim marito timens,propterea quòd præter consuetudinem ab Harpago accersitus esset. Vbi autem reuersus affuit,eum vxor,vtpote ex improuiso cernens,prior interrogauit quid ita studiosè ipsum Harpagus accersisset. Cui ille, Vxor,inquit,vbi in vrbem veni,& vidi & audiui [4] quod nec visum oportuit nec agi circa dominos nostros. Harpagi domus omnis luctu tenebatur: in quam ego perterrefactus simulatq; introii,video puerulum in medio positum, palpitantem vagientemq;,auro ac versicolori veste ornatum. Eum Harpagus,vbi me vidit,iussit celerrimè sumere, atq; exponendum asportare in montẽ quam maximè feris abundantem: dicens Astyagem esse qui hæc mihi iniungeret: magnopere minatus, nisi ea facerem. Ego acceptum puerum attuli,ratus alicuius illum domesticorũ esse, [5] non autem illius generis. Admirabar tamen quòd viderem auro vestibusque ornatum: præterea quòd planctus manifestus fiebat in Harpagi domo. [6] Atqui inter viam, ex omni ora-

1 Pascua & montes feris oppletos quâ opportunissime incolere.

2 Fore vt pessimo supplicio te interficiat. Expositũ autem intueri sum iussus.

3 Ad casam suam. Huic porro etiam vxor quæ per totum diem parturierat, tunc fortè numinis voluntate filiũ pepererat, dum ipse in vrbem proficiscerentur: erantque alter de altero solliciti.

4 Quod vtinam neq; vidissem, neq; vnquam dominis nostris eueniat.

5 Nunquam enim cogitassem ex eo genere esse.

6 Cæterùm in via rem totam ex ministro intellexi, qui mihi extra vrbem deducto puerulũ in manus tradidit: filiũ esse videlicet Mandanes Astyagis filiæ, & Cambysis Cyri filij: & Astyagem iubere illum interfici. Nunc igitur hic est.

oratione famuli qui me extra vrbem deduxit, mihiq́ue infantem tradidit, percepi eum Mandanes Astyagis natæ & Cambysis Cyro geniti esse filium, & ab Astyage iussum interfici. atque is hic est. Hæc loquens bubulcus, puerum detectum ostendit: quem illa intuita procerum ac speciosum, genua viri cũ lachrymis amplexa, obsecrat nequa ratione puerum exponat. Hic negare aliter ista fieri posse: superuẽturos enim ab Harpago speculatores ad rem explorandã: seq́ue, nisi id exequatur, miserrimè periturum. Mulier vbi id viro non persuadet, [1] Quandoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod secundũ est facito, si modò necessitas prorsus est aspici puerum dum exponitur. Quoniam ego quoque peperi, peperi autem mortuum: ablatum hũc expone, & istum ex Astyagis filia, tanquam ex nobis genitum alamus. Ita neque tu iniurius in dominos esse deprehenderis, neque nobis malè consuluerimus. Nam & hic qui obiit, regale sepulchrum nãciscetur, & iste qui supererit, animam non amittet. Sanequam commodè visa est bubulco mulier loqui pro præsenti conditione: atque ita continuò fecit. Igitur quem necaturus attulerat, eum vxori tradidit: suum autem, qui mortuus erat, acceptum, collocauit in eo vase in quo alterum portauerat. Omniq́ue alterius pueri cultu ornatum, in desertissimo monte exposuit. [2] Ideoq́ue post pueri expositionem, relicto quodam pecuariorum pro se illic vicario, in vrbem se contulit, & ad domum Harpagi: aitq́ue sese paratum illi ostendere pueri cadauer. Harpagus, missis suorum satellitum fidelissimis, rem per eos inspexit, ac bubulci filium sepeliuit. Et hic quidem infans humatus est. Alterum verò qui postea Cyrus appellatus est, vxor bubulci sibi sumptum, educauit, impositio illi alio quopiam ac non Cyri nomine. Qui posteaquam decennis fuit, eum res ista quæ illi contigit, palàm fecit: Ludebat in pago vbi armenta illa erant, & ludebat cum æqualibus in via: quem inter ludendum cæteri pueri quum pro rege sibi elegissent, cognominatum bubulci filium, [3] ipse eos muniis distinguebat: vt alij domorum structores essent: aliis, vt satellites: alij, vt oculus regis esset: alij, vt mandatorum renunciator, tanquam suum singulis munus assignans. Horum puerorum

1 Secundò hæc dixit, Quandoquidem igitur tibi nõ possum persuadere vt exponas, tu saltem hoc facito: si quidẽ omnino necesse est exposítum cerni.

2 Tertio verò die quàm puer expositus fuerat.

3 Ipse quibusdã eorum præcipiebat vt domorum str.

quidam colluſor Artembaris filius erat, viri inter Medos clari, quem Cyrus, quòd imperata non feciſſet, iuſſit ab alijs pueris comprehendi: & quum illi paruiſſent, *multis verberibus affecit. Quæ puer tanquam ſe indigna paſſus, iniquiſſimo animo ferens, vbi primùm dimiſſus eſt, in vrbem ad patrem perrexit, & quæ à Cyro pertuliſſet deplorauit: non tamen Cyrum nominans (nondum enim eius hoc erat nomen) ſed filium bubulci Aſtyagis. Artembares, vt erat ira percitus, ad Aſtyagem, ducens filium ſecũ, contendit: & rem intolerandam paſſum eſſe inquiens, eiusque humeros oſtendens, Siccine indignè, ait, accipimur, rex, [1] à filio bubulci ſerui tui? Aſtyages hæc atque cernens Aſtyages, volens Artembaris honoris gratia vlciſci puerum, iuſſit accerſi bubulcum & filium. Qui quum ambo adfuiſſent, intuens in Cyrum Aſtyages, Tũne, inquit, hoc tali patre genitus, auſus es huius filium, viri apud me primarij, *tam indignis concidere verberibus? Cui ille, Iſtud, inquit, here, huic ego iure feci. pueri enim pagani, quorum hic vnus erat, me regem ſuum ludentes conſtituerant: quippe qui videbat eis ad hoc maxime eſſe idoneus. At iſte, quum cæteri pueri iuſſis obtemperarent, audiens dicto eſſe nolebat, ac me nihili faciebat: propter quod pœnas dedit. Quòd ſi ego propterea vllo malo ſum dignus, hîc tibi præſto ſum. Hæc loquente puero, ſubiit Aſtyagi agnitio eius, viſaque eſt figura oris referre ac repræſentare ipſum, & geſtus eſſe liberalior, & tempus expoſitionis cũ pueri ætate congruere. His perculſus Aſtyages, aliquandiu ſine voce manſit, vixque tandem ad ſe reuerſus, volens à ſe Artembarem dimittere, [2] vt bubulcum ſubmotis arbitris rimaretur, Ego, inquit, Artembares, efficiam vt filius quoque tuus ob hoc nihil conqueri poſſit. Dimiſſo igitur Artembare, & eius iuſſu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui ſolus erat relictus) percontatur vnde puerum accepiſſet, quiſve ei tradidiſſet. Ille ex ſe genitũ reſpondere, & genitricem eius apud ſe eſſe. Aſtyages dicere, non bene ſibi illum conſulere qui [3] cuperet ad ingentes deuenire neceſſitates. Simulque hæc dicens, ſatellitibus innuit vt caperent ipſum. Hic autem ad neceſſitates redactus, ita demum rem patefecit: ab initioque exorſus, vera referendo, deſcendit ad preces & ad petendam

* *alii*, verberibus eum ad modum aſpere tractauit. S.

1 A ſerui tui, & quidè bubulci, filio?

* *alii*, tam indignè tractare? S.

2 Vt de bubulco ſeorſum accepto quæſtionem haberet, Ego. &c.

3 Ac ſi vltro vellet in maximas anguſtias ſeſe dare.

petendam sibi veniam. [1] Bubulco veritatem eloquuto, Astyages pauciora iam verba fecit: sed Harpagum, cui valdè succensebat, vocari à satellitibus iussit. Quem, vbi adfuit, percõtatur Astyages, Harpage, qua nece interemisti quem tibi tradidi puerum è filia mea genitum? Harpagus (vt vidit pastorem interesse) noluit tergiuersari mendacio, ne argumentis conuinceretur: sed ita respondit, Ego, posteaquam infantem accepi, rex, cogitaui quo pacto ex animi tui sententia facerem: & [2] tamen, quum apud te innoxius extitissem, ne forem aut filiæ tuæ aut tibiipsi carnifex. eóque ita statui agendum: Accersito huic bubulco infantem tradidi, inquiens te esse qui iuberes illum interfici. In quo dicendo mentitus non sum. tu enim ita præceperas. [3] Atque huic, dum puerum trado ex tuo præcepto, iussi exponeret in deserto monte, perstaretq; in eo obseruando tantisper dum expirasset: comminatus isti extrema quæq; nisi hæc effecta reddidisset. Vbi hic fecit imperata, & infans obiit, missis eunuchorum fidissimis, rem cognoui, & per eosdem mortuum sepeliui. Ita res habet, rex: atq; hac morte defunctus est puer. Et Harpagus quidem [4] directam habuit orationem. Astyages autem dissimulata qua illi infensus erat causa, ob id quod cõtigerat, primùm rem ei enarrat quemadmodum ipse ex bubulco audierat: deinde ea narrata, eò deuenit vt diceret, Quod puer viuit, & quod accidit, bene habet. De eo enim, inquit, quod in hũc puerum factum erat, valde laborabam, & à filia mea insimulatus, haud leniter ferebam. Igitur in bonum conuersa fortuna, tum filium tuum mitte ad puerum hunc qui recens venit: tum verò ad cœnam mihi adesto. siquidem constitui pro recepto filio diis quibus honor hic conuenit, sacrificare.

Harpagus, quũ hæc audisset, adorato rege, ac sibi maiorem in modum gratulatus quòd peccatum suum cõmodè cessisset, & propter sortem prosperam ad conuiuium vocaretur, domum abiit. Quam ingressus, properanter filium qui ipsi vnicus erat, tredecim circiter natum annos, mittit domum Astyagis, iubens exequi quæcunque ille imperaret. Ipse gestiens, quid sibi successisset vxori exponit. Eius porro filium, vbi aduenit, Astyages iugulatum & in frusta concisum partim tostruit, partim elixauit, & probè conditum,

1 Astyages bubulci veritatẽ eloquuti non magnam rationem habuit: sed Harp.

2 Et tamen, quum in te nihil peccassem, neq; filiæ tuæ, neq; tibiipsi essem carnifex.

3 Tradidi igitur isti hoc modo: addito mandato vt eum expon.

4 Simplicem.

paratum habuit. Dehinc ſub horam cœnæ, poſtquam ad-
fuerunt cum cæteri conuiuæ, tum verò Harpagus, conui-
uis quidem aliis atque ipſi Aſtyagi menſæ appoſitæ ſunt
ouilla refertæ carne: Harpago autem, præter caput & ma-
nus extremas ac pedes, reliquis filij ſui partibus. nam illa in
caniſtro operta, ſeparatim repoſita erant. Eum autem,
poſtquam ſatis depaſtum illo cibo putauit Aſtyages, inter-
rogat nunquid ſit illis oblectatus epulis? Se verò valde ob-
lectatum, dicenti Harpago, ij quibus negocium erat da-
tum, adferunt caput filij cum extremis manibus ac pedi-
bus tectum: & adſtantes iubent detegere, ac ſumere quod
vellet ex eis. Harpagus obtemperans, vbi detexit, cernit
reliquias filij. non tamen eo ſpectaculo conſternatus eſt,
1 Sed mētis compos fuit. [1] ſed apud ſeipſum manſit. Et percontanti Aſtyagi nunquid
agnoſceret cuius feræ carne paſtus eſſet, ſe agnoſcere re- 23
ſpondit: ſibique quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito
reſponſo, receptisque reliquiis carnium, domum abiit, eas
(vt ego opinor) illinc collectas humaturus. Et Harpagum
quidem hac vltione Aſtyages proſequutus eſt. De Cyro
2 Quomodo ſibi viſum illud eſſent interpretati, Illi idem reſponſum reddiderunt, *quod antea*, oportere puerū regnare, ſi ſuperſtes eſſet, nec prius obiiſſet. autem deliberans, eoſdem ex Magis accerſiuit qui fuerant
ipſius ſomnium ſic interpretati. Poſtquam venerunt, ſci-
ſcitatur eos [2] quid cenſeant de viſione ſibi agendum. Illi
neceſſariò fore inquiunt vt puer, ſi ſuperſtes eſſet, nec hac- ee
tenus periiſſet, regnaret. Atqui puer & viuit & incolumis ee
eſt, (Aſtyages excipit) & quum ipſum ruri agentem pueri ee
eius pagi, regem delegiſſent, quæ faciunt qui reuera ſunt ee
reges, ea omnia hic fecit. Nam ſatellitibus, ianitoribus, in- ee
ternunciis, ac cæteris muniis inſtitutis, imperium exercuit: ee
quę vobis quónam videntur ſpectare? Si ſupereſt puer (Ma- ee
gi reſpondent) atque regnauit [3] nulla ex prouidentia, con- ee
fidito ob id, ac bono ſis animo, iam non eum regnaturum ee
iterum. Nam quædam vaticinationes noſtræ in exigua re- ee
ciderunt, [4] & velut inſomnia in imbecillum quiddam tan- ee
dem redactæ ſunt. Ego (inquit Aſtyages reſpondens) iſtius ee
veſtræ, Magi, ferè ſum ſententiæ, [5] me ſomnio eſſe defun- ee
ctum, puero iam rege nominato, nihilque mihi amplius ee
eum eſſe reformidandum. Vos tamen probè conſideran- ee
tes, quænam futura ſint & meæ domui & vobis tutiſſima ee
conſulite. Ad hæc Magi, Noſtra etiam, rex, (inquiunt) ma- ee

gni

3 Non de induſtria & abſque vllo conſilio, confid.
4 Et quæ ex inſomniis pēdent, prorſus ad leue quidpiā deueniūt.
5 Hunc eſſe ſomnij exitū, puero, &c.

gni interest, tuum stare principatum: [1] qui si immutetur, & ad hunc puerum qui Persa est transeat, nos quoque qui Medi sumus, in seruitutem redigemur apud Persas, & extranei nullius erimus pretii: te verò regnante, cuius populares sumus, tum ex parte imperamus, tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno tuo prospiciendum est: & nunc, siquid cerneremus quod timendum esset, tibi apertiremus: verùm quum in rem friuolam nunc euaserit somnium, & ipsi confidimus, & te itidem confidere iubemus, & hunc ablegare puerum ab oculis tuis in Persidem ad parentes. His auditis Astyages gauisus est: accitoque Cyro hæc inquit, Fili, quum ego propter quandam haud sanam somnij visionem in te fuissem iniurius, tuo tamen ipsius fato superstes es. Nunc itaque lætus ad Persas ito cum ijs quos ad te deducendum mittam. Eò peruenies parentes tuos offendes: patrem, non qualis est Mitradates bubulcus, & matrem, non qualis est vxor eius. Hæc loquutus Astyages Cyrum dimittit. Quem ad domum Cambysis reuersum, acceperunt sui parentes, & audita re vehementer amplexati sunt, vt quem statim mortem obiisse crediderãt. Scisitabantur igitur quónam modo superstes esset. Hic se verò ait eos antea non nouisse, [2] & ob id maximè errasse. Inter viam tamen omne suum infortunium audisse. credidisse enim se bubulci Astyagis esse filium: verùm in illo itinere omnem rem gestam, ab ijs qui ipsum deduxerant accepisse. Commemorabat autem se ab vxore bubulci fuisse educatum, semper eam laudibus prosequens, ita vt in omni eius sermone esset Cyro. Quod nomen accipientes eius parentes, vt magis diuinitus videretur Persis filius suus fuisse seruatus, diuulgarunt à cane Cyrum, quum esset expositus, fuisse educatum. vnde hæc fabula emanauit. Vbi Cyrus in virilem adoleuit ætatem, & inter æquales virilissimus euasit & idem dilectissimus, [3] constituit Harpagus ad eum dona mittere, Astyagis vlciscendi cupidus. Nam per sese, qui priuatus esset, non videbat futuram de Astyage vindictam: sed Cyrum cernens adultum, cuius casus suis assimilabat, sibi socium comparabat. Præterea verò hæc ab eo facta erant. Quum esset acerbus Astyages in Medos, Har-

[1] Alioqui enim alienatus, ad hunc puerum qui Persa est, deueniret: at tũ nós qui Medi sumus, in seruitutem redigeremur, nullius que pretij essemus apud Persas, vtpote extranei. At permanente rege, cuius pop.

[2] Et in maximo errore versatum fuisse.

[3] Ei instabat Harpagus. dona mittendo. Vel, Eius studiosus erat.

pagus singulis quibusque eorum se insinuans primoribus, persuadebat oportere Astyagem à regno summoueri, Cyro delecto. Harpagus, his transactis ac paratis, ita demum volens Cyro apud Persas agenti suam aperire sententiam, quum aliter non posset, vtpote itineribus custoditis, huiusmodi rem comminiscitur. [1] Exenterato quem solerter obtinuerat lepore, vt nihil omnino rescinderetur, indidit libellum in quo quæ libuit conscripserat: resutoq; ventre, leporem vnà cum retibus tradidit venatori cuidam suorum domesticorum fidissimo: misitque ad Persas, [2] præcipiens suo ore, quum daret leporē, Cyro diceret vt ipse suis manibus aperiret, idq; sine arbitris faceret. Hæc exequuto nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentumque libellum qui in eo inerat, legit, in hęc verba: Fili Cambysis, quem dij respiciunt (nam aliter nunquam in tantum fortunæ peruenisses) vlciscere nunc Astyagem tuæ necis autorem. quoniam ex huius tu quidem studio perieras, deorum tamen beneficio & meo superstes es. Quæ omnia quemadmodū circa te gesta sunt, opinor te olim iam resciuisse: & item, qualia ego ab Astyage passus sim quòd te non occidissem, sed bubulco tradidissem. Nunc. si mihi auscultare vis, omni tu cui Astyages imperat regioni imperabis. Quum enim Persis vt deficiant persuaseris, expeditionem aduersus Medos suscipe: vtpote ad votum tibi re succedente, siue ego dux ab Astyage ad tibi occurrendum creatus fuero, siue alius quispiam Medorum illustrium. Horum enim primi quique ab illo ad te deficientes, Astyagem conabuntur euertere. Tanquam igitur cuncta tibi sint hîc in expedito, ista exequere sine mora. Cyrus, his auditis, considerabat quónam solertissimo modo Persas induceret ad rebellandum. Cogitando tandem comperit hunc esse appositum, vt ita faceret: Scripto libello de ijs quæ volebat, concilium Persarum coegit. Deinde resignato libello atque lecto, ducem se inquit Persarum ab Astyage esse designatum. Et nunc Persæ, ait, edico vobis vt præstò mihi sitis cum singulis falcibus. Hoc Cyrus Persis præcepit: quorum complura sunt genera. Eorum quædam Cyrus congregauit, & à Medis ad deficiendum induxit, [3] sub quibus alia omnia. Ea autem hæc sunt, Arteatæ, Persæ, Pasargadæ, Meraphij, Masij.

1 Quum leporem arte composuisset, eiusque vtrem rescidisset, nihil lacerando, indidit libel.

2 *Vel*, Præcipiens vt quū leporem Cyro daret, suo ore diceret vt. &c. *Vel, Cyrum admoneret etiā ut, &c.*

3 Sunt autem hæc, à quibus alij omnes *dependent.*

Sed

Sed horum Paſargadæ ſunt præſtantiſſimi, in quibus & & Achæmenidarum [1] cognatio eſt, vnde reges Perſidæ ſunt oriundi. Alij Perſæ hi ſunt, Panthelæi, Deruſiæi, Germani: atque hi omnes, aratores. Alij verò, pecuarij, Dai, Mardi, Dropici, Sagartij. Vbi cuncti adfuerunt habentes quod eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quendam dumoſum (erat in Perſide is locus circiter decem & octo aut viginti ſtadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctis Perſis, iterum præcipit in poſterum diem vt lauti adſint. Interim coactos in vnum caprarum, ouium, boum greges patris ſui mactat atque apparat, tanquam Perſarum exercitum accepturus vinoque ac cibariis quamlautiſſimis. Poſtero die vbi conuenerunt Perſæ, iubet eos diſcumbere in prato atque epulari. Deinde cœnatos interrogat vtrum pridianam an præſentem conditionem præoptarent. Illis reſpondentibus, multum eſſe inter hæc duo [2] interualli: pridianam enim omnia mala habuiſſe, præſentem verò omnia bona habere: excepit Cyrus, & omnem rem denudauit, inquiens, Viri Perſæ, ita res veſtræ habent: volentibus vobis mihi obtemperare, & hæc & alia infinita commoda aderunt ſine vllo ſeruitutis labore: nolentibus verò, innumerabiles quales heſternæ ærumnæ. Nunc itaque obtemperando mihi, efficiamini liberi. nam & diuina quadam ſorte ipſe genitus hæc bona video in manus veſtras eſſe allaturus, & vos non arbitror inferiores eſſe Medis cum in aliis, tum verò in bellicis rebus. Quæ quum ita ſint, rebellate quamprimum ab Aſtyage. Perſæ, vt qui iampridem [3] dedignarentur parêre Medis, nacti [4] præſidem, libenter ſe in libertatem vindicarunt. Hæc moliri Cyrum Aſtyages quum accepiſſet, miſſo nuncio accerſiit. Iſte nuncium iubet renunciare, ſe prius illuc venturum quàm Aſtyages ipſe velit. His auditis, Aſtyages Medos cunctos armat, hisque [5] aduerſo numine Harpagum præficit, oblitus eorum quæ illi feciſſet. Comparato exercitu, vbi Medorum copiæ [6] cum Perſicis prælium conſeruerunt, quicunque eorum, [7] ſermonis Harpagi erant expertes, præliabantur: qui verò participes, ad Perſas tranſibant, plerique de induſtria ignauiter agebant, fugamque faciebant. Dilapſo turpiter Medico

1 Tribus.

2 *diſcriminis.*

3 Grauiter ferrent.

4 Ducem.

5 Tanquam diuinitus mẽte captus, Harp.

6 Cum Perſicis iunctæ fuerunt. *Vel,* Perſicis occurrerunt.

7 Propoſitũ Harpagi ignorabant, præliabantur: cæt. ad Perſ.

exercitu, Astyages vt primum rem cognouit, minitans Cyro, inquit, Ne sic quidem Cyrus gaudebit. Hactenus loquutus, ante omnia eos magos somniorum interpretes qui suasissent ipsi Cyrum dimittendum, patibulis affigit. Deinde reliquos Medorum qui in vrbe erant, adolescentes pariter & senes armat. Quibus eductis, cum Persis confligens fugatur: viuusque capitur, amissis quos eduxerat Medis. Ei captiuo astans Harpagus insultauit, eumque dicteriis lacessiuit, cum alia quæ homini dolerent, dicens, tum verò percontando eum de cœna sua in qua ille ipsum carnibus filij pauisset: [1] quoniam regnum eius ad seruitutem decidisset. Eum intuens Astyages vicissim interrogat nunquid [2] ipsius foret Cyri opus. Harpagus suum verò esse dicere: idque meritò, quoniam ipse ad Cyrum scripsisset. [3] Tum Astyages eum improuidissimum atque iniquissimum omnium hominum compellauit. Improuidissimum quidem, quòd, si facultas ei aderat vt rex efficeretur, alteri tribuerit imperium, si modò illa per ipsum gesta essent: iniquissimum verò, quòd cœnæ causa Medos in seruitutem redegisset. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnum, nec sibi habere, satius futurum fuisse Medorum alicui id bonum comparare quàm Persarum. Nunc Medos qui huius peccati affines non extitissent, ex dominis factos esse seruos: & Persas qui fuissent hactenus serui, nunc dominos effectos esse Medorum. Hunc in modum Astyages, quum quinque & triginta regnasset annos, regno amotus est: ob cuius acerbitatem Medi subiecti fuere Persis centum ac duodetriginta annos, omni supra Halym fluuium Asiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerunt.

1 Quòd esset illius seruitus pro regno. *Id est, Quod propter illud ex rege seruus factus esset.*

2 Sibi vendi caret Cy.

3 Tū Astyages demonstrare cœpit illum omniū hominum & stultissimum esse & iniquissimum. Stultissimum quidem, quòd quum ipsi liceret regem esse (si modò per ipsum res ea gesta esset) alteri imperium tribuisset: iniquissimum, &c.

Iidem sequētibus temporibus, quum horum factorum pœniteret, à Dario defecerunt: sed prælio victi, iterum subacti sunt, Persæque qui tunc cum Cyro aduersus Astyagem rebellauerūt, deinceps Asiæ imperitauerunt. Cyrus nullo alio malo afficiens Astyagem, penes se habuit quoad vita excessit. Ita Cyrus genitus educatusque, regno potitus est. Et mox Crœsum iniuriæ illatorem subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiam adeptus est. Porro ritus quibus vtuntur

Persæ,

Persæ, tales esse comperi. Neque statuas, neque templa, neque aras extruere consuetudo est, quinimo hoc facientibus insaniæ tribuere. ob id (vt mea fert opinio) quòd nõ, quemadmodum Græci, sentiunt deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque conscensis montibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrum cœli Iouem appellantes. Soli lunæque sacrificant, & telluri, igni, aquæ atque ventis: hisque solis sacra faciunt iam inde ab initio. Vraniæ quoque sacrificant, sic nimirum ab Assyriis Arabibusque edocti. Vocant autem Assyrij Venerem Mylittam, Arabes eandem Alittam appellant, Persæ Metram. Sacrorum autem ritum circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondam instituerunt: Persæ quippe sacrificaturi, nec aras erigunt, neque ignem incendunt prorsus: sed neque libamentis vtuntur, aut tibiis, insulisve, aut molis: verum, vt quisque diuis hisce sacra facere statuit, in locum mundum victimam sistens, deum illum implorat, myrto maximè cinctam gestans tiaram. [2] Sacrificans autem, non pro se solo priuatimque vota nuncupat, sed communiter vniuersis Persis bene precatur. in primis quidem regi: quoniam [3] inter Persas omnes idem quoque comprehenditur. Vbi verò iam in minutas portiunculas membratimque hostiam concidit, carnibus elixis herbam susternit quãmollissimam, maximè trifolium. Huic impositis carnibus, Magus astans theogoniam accinit. siquidem hãc illi dicunt esse incantationem efficacissimam. Citraque Magum nullum illis fit legitimum sacrificium. Mox sacrificus sublatis carnibus vtitur in quencunque vsum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipuè colendum censent suum quique natalem: nimirum hoc die plus aliis æquum censentes ciborum apponere. Et ditiores, integros boues, camelos, equos, asinos, eosque in fornacibus tostos, isto die in mensam apponunt: pauperes natalem minoribus pecoribus honorant. Cibis autem vtuntur perpaucis, bellariis multis, neque iis admodum bonis. Hinc est quòd Persæ dicunt, [4] Græcos pastos iam demum non esurire amplius. Nempe ipsis à cœna cibi apponuntur pretij nullius, & siquid apponatur, non cessant quin edant. Vinum largius illis apponitur. Eisdem nec

1 Postea verò didicerunt Vraniæ etiam sacrificare, & ab Assyriis & ab Arabiis edocti.

2 Illi autem qui sacrificat, non licet sibi priuatim precari bona, sed commun.

3 Inter cunctos Persas ipse etiam *qui sacrificat* comprehend.

4 Græcos finem edendi facere dum adhuc esuriunt, quòd à cœna nihil apponatur illis quod sit alicuius pretij: quòd si quid tale apponeretur, non esse finem facturos quoad satiati essent. Vini valde appetétes sunt.

vomere coram, nec vrinam facere licet: quæ etiam nunc ita obſeruantur. Poti, de rebus maximè ſerijs conſultare conſueuerunt. [1] Nam ſiquando ipſis conſultandum videtur, tum poſtera die ieiunant, proponitq; is qui ædibus illis in quibus fortè conſultatur præeſt: &, ſi placuerit, atq; ieiunauerint, vtuntur ipſo: ſin minus comprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint, de eiſdem poti pronunciant. Quum in via inuicem ſibi occurrunt, ex hoc quis cognoſcat an pares ſint: nam ſalutationis loco ſe mutuo oſculantur. quòd ſi alter fuerit inferior paulo, malas oſculantur duntaxat: ſin autem alter fuerit multo ignobilior, proſtratus adorat honoratiorem. In primis autē illos obſeruant reuerenter qui proximè habitant: ſecundas tribuūt ijs qui à primis proximi: atq; ſic deinceps progredientes, quo viciniores, hoc arctiori neceſſitudine iunctos exiſtimant: ſe nimirum omnium longe optimos arbitrantes: [2] alios verò, quo remotius diſſiti ſunt, hoc à virtute magis eſſe alienos. atq; illos demum ſecundum dictam proportionem peſſimos eſſe colligentes qui à Perſis abſint quamremotiſſimè. Sub Medis imperium obtinentibus, pleræq; nationes quoq; imperitabant: ſed quibus omnibus præerant Medi. Idem & affines perinde atq, Perſæ colunt. Quæ gens imperij curam gerens, latè progreſſa fuit. Externorum autem morum Perſæ maximè omnium hominum ſunt ſtudioſi. Nam & Medicam veſtem propria elegantiorem arbitrantes, geſtant: & in pugnis thorace vtuntur Ægyptio. Quin voluptatibus etiam omnis generis quas ſemel reſcire potuerunt, frui ſtudent. A Græcis edocti, puerorum quoq; indulgent amoribus. Virgines multas ducunt vxorum loco, ſed multo plures pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numeroſæ ſobolis procreatio: & illi qui quamplurimos liberos ediderit, [1] huic

1 Quod aūt ipſis placuerit deliberantibus *inter pocula*, id poſtri die proponit dominus illius domus in qua delibe rauerint: & ſi quidem placuerit ſobrijs etiā, eo vtuntur: ſin minus, relinquūt. De quibuſcunq; autē ſobrij conſultauerint, inebriati ea in diſquiſitionem reuocant. Si in vita, &c.

2 Minimè autē eos qui ſedes à ſe remotiſſimas incolunt, honore afficiūt: ſeipſos omnium hominū longè præſtātiſſimos eſſe arbitrātes in omnibus rebus: cæteros autem, prout propius iacō lunt, (vt dictum eſt) virtutem amplecti. At qui longiſſimè ab ipſis habitent deterrimos eſſe. Porrò Medis imperium obtinentibus, quædam etiam gentes mutuò imperabant, *id eſt, imperium in quaſdam obtinebant, & viciſſim aliarum imperio ſuberant.* Medi enim vniuerſis imperabant, & maximè ſibi propinquis: hi autem, etiam finitimis: iſti verò, ijs qui maximè vicini erant. Eadem autem ratione & Perſæ vicinos ſuos colunt. Latè enim progrediebatur illa gens imperans & præfecturas obtinens. Externorum aut.

[1] huic rex, tanquam strenuum quippiam præstiterit, singulis annis munera mittit. Liberos suos, à quinto anno incipientes vsq; ad vicesimum, tribus duntaxat institutũt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui. Ante quinquenniũ filius in conspectum patris non venit, sed apud fœminas degit. Quod ea gratia sic fit vt si inter educationem decedat, nullam hæc prolis iactura patri afferat molestiam. Equidem hunc morem laudo: laudo item illum, ne ob vnam tantùm culpam liceat vel ipsi regi occidere quempiam, neq; alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam suam exercere ob vnum solum delictum: [2] sed expendere iubetur quisq;, si plura ac magna patrarit, atque tum demum iusta vtatur indignatione. Suum autem patrem aut matrem aiunt neminem vnquam occidisse: verùm quotquot horum fortè acciderunt, omni necessitate excussa, hos tandem deprehensos tradunt aut subdititios, aut spurios. Quippe verisimile nequaquam videri aiunt vt is qui verus parens sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Siquis è ciuibus lepra aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos quòd in solem peccauerint. Externum verò qui ijsdem correptus fuerit, [3] è regione sua exigunt: atque ob eandem causam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immeiunt, nec inspuunt, nec manus abluunt, nec denique simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissimè colunt. Hoc quoque Persis accidit peculiare, quod quamquam illos lateat, nobis minimè est obscurum: nempe quæcunque apud illos nomina vel corporibus vel magnificentiæ sunt similia, ea omnia in eadem terminari litera, quam Dores san appellent, Iones sigma. Et, si animaduertas attentius, deprehendes nomina Persarum non quædam, sed omnia similiter claudi. Equidem hæc probè sciens de Persis possum indubitatò affirmare. at ista quæ de mortuis pro-

1 Huic rex munera quot annis mittit. In multitudine autem positum esse robur existimant. Lib.

2 Sed vbi cõsiderauerit, si peccata commissa plura maioraq; esse comperiat quã obsequia præstita, tum demum iram suã exercet. Suum autem patr. aut m. aiunt nem. vnq. occidisse: sed quicũque tales fuerint *filij* necesse esse vt si de illis, inquiratur, aut supposititij aut spurij compertãtur. Quippe verisi.

3 Multi è regione sua expellunt; necnõ columbas albas, *s. expellunt*, eandem causam prætendentes. In flum.

duntur, obscuriora, neque perinde certò: cadauera videlicet defunctorum Persarum non prius humari quàm vt aut ab alite aut cane trahantur. [1] Magos tamen sat scio hæc factitare: quandoquidem aperte faciunt. Persæ igitur mortuum [2] cera inuoluentes in terram condunt. Magi verò cum ab alijs hominibus, tum à sacerdotibus Ægyptijs differunt. Siquidem hi nullius animantis occisione se polluunt, præter ea duntaxat quæ diis immolant: Magi suis ipsorum manibus, excepto homine atque cane, quiduis occidunt: imò hoc palmarij loco ducunt si formicas serpentesque, & breuiter reptilia atque volatilia plurima necauerint. Atque de horum ritibus hunc in modum dictum sit: nos ad institutam narrationem recurrimus. Porro Iones atque Æoles, vbi audierunt Lydos citra negocium à Persis victos, legatos Sardis miserunt ad Cyrum, [3] vltrò postulantes vt ijsdem conditionibus eos admitteret quibus Crœsi subiectos in ditionem accepisset. Verùm Cyrus ad eorum postulata per huiusmodi *similitudinem atque* apologum respondit, Tibicen, inquiens, quidam vbi pisces in mari conspexisset, canere tibia cœpit, ratus nimirum eos *ad cantus suauitatem* in terram progressuros: at spe sua frustratus, misso in mare verriculo, ingentem piscium vim complexus est traxitque. Et quum palpitantes cerneret in sicco dixit ad pisces, Temperate, inquit, nunc mihi quæso à saltationibus: quando nō libuit vobis me canēte saliēdo progredi. Quæ verba Cyrus Ionibus Æolibusq; ideo dixit, quòd Iones prius ipso Cyro per legatos *ad amicitiam inuitante*, & flagitante vt à Crœso rebellarent, constanter recusauerant: ac tum demū, [4] rebus non ex sententia succedentibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira commotus, dicto responso eos dimisit. Iones, hic auditis, ad suas quique ciuitates reuertuntur, mœniaque communiunt. Congregabantur autem in Panionio alij omnes, præter Milesios. quippe cum his solis fœdus inierat Cyrus, ijsdem conditionibus quibus & [5] Lydos receperat. Porrò reliquis Ionibus communi sententia videbantur legati in Spartam mittendi, qui *simul & præsentem rerum statum nuntiarent & auxiliū rogarent*. Iones verò illi ad quos Panionium quoq; perti-

1 Magos quidem certè sat sc.

2 *Vel. Cera circumlinètes, aut integentes,*

3 Volentes ijsdem conditionibus stare quibus & Crœso fuerant subiecti. Verùm Cyr.

4 Rebus cōfectis.

5 *Legit hic interpres* λυδὸς, *non* λυδίᾳ.

pertinet, ciuitates habent cum cœli bonitate, tũ montium cõmoditate omniũ optimè sitas quas nos nouerimus: adeo vt neq; superior regio, neq; inferior, neq; ea quæ orientem nec quę occidentẽ spectat plaga, Ionią hac in parte æmulari possit. Siquidẽ hæc vel frigore riget, vel premitur aquis: illa rursus calore ac situ sqalet. Lingua vtuntur non eadẽ, sed eius quatuor proprietates ducũt. Miletus, prima apud ipsos ciuitas, ad meridiẽ vergens. Post hanc Myus & Priene: hæ in Caria sitæ sunt, eadẽ lingua vtentes. illæ verò in Lydia, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, quæ cum iam dictis ciuitatibus, quantũ ad linguã attinet, nõ conueniunt, inter se tamen eadẽ sonant lingua. Reliquæ sunt tres ciuitates Ionicæ, quarũ duæ insulas habitant, Samũ videlicet & Chium: tertia in cõtinenti sita, Erythræ. Ex his Chij & Erythræi eandem sermonis proprietatem sibi vendicant: Samij verò ab his discrepantes, propriam quandam receperunt loquendi formam. Atq; hunc in modum quatuor omnino linguarum fiunt proprietates. Ac verò ex ijsdem Ionibus Milesij erant qui cum Cyro metus pertextu fœdus pepigerant. Insularibus au-
27 tem nihil dum grauius fuit metuendum, quòd Persis Phœnices nondum essent subiecti, & ipsi Persæ nauigijs non vterentur. Porrò hi non aliam ob causam ab Ionibus defecerunt quàm quòd imbecilles essent omnes alij Græci, tum Iones oppido quam infirmissimi, & nullius propemodum momenti. Siquidem præter vnas Athenas, nulla vrbs alia insignis erat.[2] Iam enim alij Iones atque ipsi Athenienses, Ionum nomen refugerant, nolentes Iones appellitari. Quinetiam nunc plerosque ex illis videas quos nominis istius pudeat. Cæterùm duodecim istæ ciuitates nomine ipso gloriabantur: & *quum semel nomẽ sibi Panionius indidissent*, fanum quoque de suo nomine construxerunt Panionium. Cuius nullos participes facere in animum sibi induxere: nec erant qui magnopere postularent eiusdem participes fieri, exceptis tãtùm Smyrnæis. Tale quippiã Dorienſibus accidit qui Pentapolin incolunt, quæ antè Hexapolis vocabatur. nã & hi cauent ne quẽ è finitimis Dorienſibus ad Triopium[3] sacrũ admittant: adeo vt etiam ex populariſbus suis, qui sacri legem transgressi essent à ludorum

1 Ad verbã, Sed quatuor modos deductionum vsurpant. 1. Ea vtuntur in quatuor modos & proprietates deducta.

2 Adeo quidem vt cum alij Iones, tũ ipsi Athenienses hoc nomen refugerent, Ionesq; appellari nolent. Sed etiamnum multi eorum nomen sibi pudendum ducere videntur. At hę duodecim ciuitas

3 Templũ.

communicatione excluſerint. Nam in certamine Apollinis Triopij tripodes victoribus cõſtituebantur ærei: quos acceptos non è [1] ſacro efferre, ſed deo ipſi donare ibidem oportebat. At vir quidam Halicarnaſſeus, nomine Agaſicles, in eodem certamine victoria potitus, auſus eſt legem hanc violare, tripodemq; domum ferens [2] ſibi aſſeruare. Propter quod commiſſum, quinq; hæ ciuitates, Lindos, Ialyſſus, Camirus, Cos atque Cnidus, ſextam ciuitatem Halicarnaſſum à ſacrorum participatione remouerunt, hac videlicet pœna Halicarnaſſeos multantes. Atq; mihi ſanè videntur Iones duodecim feciſſe ciuitates, nec voluiſſe plures recipere, propterea quòd eorundem Peloponneſum habitantium totidem fuerint partes: quemadmodum nunc quoque Achæorum, qui Ionas è ſedibus ſuis exegerunt, duodecim ſunt partes. Nempe prima * ante Sicyonem eſt Pellena, deinde Ægiræ & Ægæ, ad quam Crathis fluuius perennis labitur: à quo & Italicus ille vocatus eſt. Poſt Ægas Bura eſt & Helice: quò ab Achæis bello fracti Iones confugerunt. Poſt hanc Ægion eſt, & Rhypes, & Patrenſes, & Pharenſes, atq; Olenus, quam Pirus ingens fluuius præterfluit. Poſtea Dyma & Tritæenſes, qui ſoli mediterranea colunt. Hæ ſunt duodecim Achæorum illæ portiones quæ tum quidem Ionum erant: hæcq́ue cauſa fuiſſe videtur quapropter Ionibus duodecim ciuitates conſtituere placuerit. Nam iſtos præcipuè magisq́ue alijs Iones eſſe, aut præſtantius quippiam geſſiſſe, magna inſania eſſet aſſeuerare: quum ex his Abantes ſint, Eubœæ haudquaquam minima portio, qui tamen nec cum Ionum nomine quicquam habent commune: & Minyæ Orchomenijs ſint admixti, Cadmæi quoque, Dryopes, [3] Phocenſes, Moloſſi, Arcades, Pelaſgi, Dores, Epidaurij, atque aliæ pleræq; nationes inter ſe commixtæ ſint, [4] Quorum alij ex Athenienſium Prytaneo progreſſi, nobiliſſimos ſe Ionum exiſtimauerunt. Hi coloniam ducentes, loco vxorum Caricas habebant mulieres, quarum iam ante parentes interemerant. Propter quam cædem mulieres Caricæ legem tulerant, quam iureiurando inter ſe firmauerant, tradiderúntque ſuis deinceps filiabus, quòd videlicet cum maritis nunquam cibum ſumerent, neque proprijs nominibus compellarent

1 Templo.

2 Ad clauũ ſuſpendere. Propt.

* *Pauſan. 211. 16: & 234. 37. habet* πρὸς Σικυῶνος. *quod ſignificat*, ex ea parte qua Sicyoné attingit *Achaia.* S.

3 Omittit ἀποδάσμου.

4 Ex quorũ numero, illi qui ex Prytaneo Athenienſium profecti ſunt, & ſe Ionum nobiliſſimos exiſtimarunt, hi vxores ſecũ non adduxerunt quum in coloniam migrarent, ſed Caricas habuerũt, quarum, &c.

pellarent: propterea quòd eorum patres, maritos atque filios trucidassent, & quum hæc patrassent, simul orbas ad concubitum violenter rapuissent. Hæc Mileti fiebant. Reges autem creauerant partim Lycios, Glauco Hippolochi filio oriundos, partim Cauconas Pylios, Codro Melanthi progenie ortos: partim ex vtrisque. Sed nomen Ionum inter cæteros maximè amplectuntur. Et sunt quidem illi veri atq; genuini Iones: omnes tamen Ionum nomenclaturæ communicant quotquot Athenis oriundi Apaturia festa concelebrant. Concelebrant autem omnes, præter Ephesios & Colophonios, qui soli ex Ionibus ab Apaturijs arcentur, idq; ob cædis patratæ causam. Porrò Panionium locus est Mycales sacer, ad Septentrionem vergens, communiter ab vniuersis Ionibus Neptuno Heliconio dicatus. Mycale autem promontorium est in continenti situm: quod quâ zephyro vento expositum est, ad Samum pertinet. Ad hunc montem collecti vniuersi Iones sacrificium celebrabant quod Panionia vocant. Accidit hoc sanè non Ionum sacris duntaxat, verum communiter omnibus Græcorum festiuitatibus, vt in eandem literam finiant, perinde atq; Persarum nomina. Et hæ quidem Ionicæ *sunt ciuitates.* Æolicæ autem ciuitates sunt. Cumæ, quæ & Phriconis vocatur, Lariſſæ, Nouus murus, Tenus, Cilla, Notium, Ægiroessa, Pitana, [1] Ægæa, Myrina, Grynea. Atque hæ x I Æolicæ fuerunt priscæ ciuitates. Vna autem Smyrna (Æolica & ipsa ciuitas) ab Ionibus [2] diruta fuit. Alioqui & hæ, duodecim erant numero, in continenti sitæ, quæ ditionem habebant Ionibus præstantiorem, at quæ tamen ad illius cæli temperiem nequaquam accede-
28 ret. Smyrnam verò hac occasione amiserunt Æoles, quòd Colophonios per seditionem è sedibus submotos recepissent: qui postea Smyrnæos obseruantes, dum extra vrbem Bacchi sacra celebrarent, occlusis portis vrbem occuparunt. Succurrentibus autem Æolibus vniuersis, sic inter eos transigebatur, vt si Iones vtensilia bonaq; mobilia Æolibus redderent, Æoles Smyrna cederent. Hanc conditionem quum Smyrnæi accepissent, [3] distributæ sunt vndecim hæ ciuitates, suos quæque constituens ciues. Hæ itaque continentis sunt ciuitates, exceptis ijs quæ Idam

1 Ægæa, αἰγαῖαι.

2 Direpta fuit.

3 Distribuerunt, *vel inter se partitæ sunt* ipsos illæ vndecim, &c.

habitabant: nã illæ ad has non referuntur. Insulares verò quinque ciuitates Lesbum colebant. sextam enim in Lesbo Arisbam Methymnæi iam sibi subiecerant, tanquam consanguinitate iunctam. In Tenedo autem vna habitabatur ciuitas, & altera quædam in centum appellatis insulis. Iam verò Lesbijs Tenedijsque [1] nihil grauius, perinde atque cæteris Ionibus insulas tenentibus, erat metuendum: at reliquis ciuitatibus communiter placuit Iones sequi, quocunque illi duxissent. Portò vbi Ionum Æolumque legati Spartam appulissent (id quod fiebat properanter) ex omnibus delegarunt Phocensem quendam, cui nomen Pytermo, qui postulata proponeret. Hic purpurea veste indutus, [2] in Spartiatarum conuentum, qui ad famam legatorum collectus fuerat, processit: hortatusque est Lacedæmonios multis verbis ad auxilium Ionibus ferendum. [3] Illi, quanuis Ionum legatos repulissent, tamen myoparonem ablegarunt, quantum ego conijcio, hominibus instructum qui rerum Cyri Ionumque successum explorarent. Hi Phocæam appulsi, Sardis mittunt spectatissimum ipsorum, nomine Lacrinem, qui Cyro Lacedæmoniorum mandata perferret: nimirum ne vlli Græciæ ciuitati damnum inferret: vtpote se id minimè toleraturis. Cyrus audiens quæ Lacrines proferret, rogasse fertur circumstantes Græcos, quinam homines essent Lacedæmonij & quàm multi numero. Mox vbi hæc cognouisset, ad Spartiatam dixisse, Equidem non extimui vnquam homines illos qui- « bus locus est in media vrbe vacuus, in quem collecti mu « tuis ipsi sibi iuramentis imponunt. Atque his, (si modò « superi me seruauerint incolumem) non Ionum, sed pro- « pria sua incommoda erunt deploranda. Hæc in vniuer- « sos Græcos verba detorsit Cyrus: quòd fora ampla haberent in quibus negotiationes exercerent. nã Persæ ipsi horum nullo distinentur, neque illis vilum est forum. Post hæc Sardis Tabulo homini Persæ commisit: Crœsi autem cæterorumq; Lydorum thesaurum Pactyæ Lydo tradidit deferendũ. Ipse versus Ecbatanã cõtendit, Crœsum vnà secum ducens: Ionum interim non magna habita ratione, [4] etiamsi primi adoriendi fuissent. quandoquidem Babylon ex obstaculo esse videbatur, & Bactriana quoque natio, item

1 Nihil periculi, per.

2 Vt plurimi ex Spartiatis, quum hoc audissent, accurrerent, processit, hort.

3 *Adde ex vet. cod: Græcis*, Lacedæmonij verò illis autem præbere noluerũt, imò non ferendum esse auxiliũ Ionibus statuerunt. Hi igitur abierunt. Illi, &c.

4 *Hic mendosum esse videtur Græcum exemplar.*

item Sacæ atque Ægyptij, in quos ipse expeditionem facere in animo habebat, in Ionas autem alium quempiam imperatorem mittere. [1] At verò vbi Cyrus è Sardis Lydos exegisset, Pactyas à Tabalo atque Cyro defecit. Et quia Lydorum thesaurum habebat, conscensis nauibus auxiliarios mercede conduxit, maritimisque omnibus persuasit vt communem secum expeditionem susciperent. Atque *his succedentibus*, Sardis castra mouit, Tabalumque in arce vndique conclusum obsedit. Cyrus hæc ex itinere intelligens, Crœsum hunc in modum alloquutus est, Quisnam, inquit, Crœse, finis erit eorum quæ nunc mihi accidunt? [2] quando non cessabunt Lydi (vt videntur) tantisper & sibi & mihi negocium facessere, dum eos prorsus delere aggrediar. Videor equidem perinde fecisse atque is qui occiso patre, filiis pepercerit. Siquidem ego te cepi, qui plus quàm Lydorum pater eras, ipsis autem vrbem suam reddidi: adeo vt nunc mirer eos à me deficere. Quum hanc suam sententiam Cyrus exposuisset, Crœsus excepit, veritus nimirum ne Sardis funditus euerteret, Rex, inquit, Cyre, quanquam prudenter tu recteque dixeris, moderaberis tamen furori, neque patieris antiquam hanc ciuitatem ita excindi, quæcum superiorum, tum eorum quæ nunc acciderunt, rea non est. nam priorum ego autor fui, id quod meopte hoc capite pendo: præsens factum Pactyas designauit, cui tu Sardis commiseras: hic tibi pœnas det. Lydis autem veniam dans, hæc illis impera, ne *videlicet ali quando virtibus auctis*, vel defectionem meditari ausint, vel molesti esse possint. Interdicito illis ne arma bellica possideant, iubeoque supra tunicam pallium gestare, induere item cothurnos. Adhæc impera vt liberos citharam pulsare, psallere, cauponari doceant. & mox comperies, ô rex, viros in mulieres degenerasse, nihilque metuendum ne rebelles vnquam à te desciscant. Hæc ideo Crœsus suggessit, quòd optabiliorem Lydis hanc esse conditionem existimaret, quàm semel subactos veuundari: sat sciens se, nisi prætextum idoneum commiuisceretur, non persuasurum illi vt institutum detrectaret. Adde etiam quòd formidabat ne in posterum

1 Verùm simulatq; Cyrus Sardibus est profectus, Pactyas Lydos ad desciscendum à Tabalo & Cyro impulit. Et quia Sardium thesaur.

2 Non videtur Lydi facessendi mihi & sibi negotiũ finem facturi. Cogito nunquid maximè expediat eos in seruitutem redigere. Mihi enim videor nũc perinde fecisse, &c.

aliquando Lydi, si imminentem calamitatem effugissent, rebellantes à Persis funditus extinguerentur. Cyrus hac Crœsi admonitione gauisus, remissaq; iracundia, respondit ei se pariturum. Accersitoq; continuò Mazare homine 29
Medo, eadem illi præcepit quæ Crœsus suggesserat Lydis imperanda. Atq; præter hæc mandauit, illos omnes sub corona venundari, quotquot vnà cum Lydis Sardis oppugnassent: Pactyam autem viuum ad se perduci. Et ista quidem ex itinere quum præcepisset, [1] Lydos compulit ad Persarum mores recipiendos. Pactyas, intelligens exercitum non procul abesse, conterritus confugit Cumam. Mazares verò nihil cunctatus, Cyri exercitus partem quam secum ducebat, Sardis promouit. Verùm vbi Pactyam iam vnà cum suis commilitonibus Sardis abijsse cognouit, primùm Lydos adegit Cyri mandatis obsecundare. Et iam inde Lydi omnem vitæ rationem commutarunt. Deinde Mazares nuntios Cumam misit qui Pactyam reposcerẽt. Cumæi verò consilio inito statuerunt ad deum apud Branchidas referendum quid facto opus esset. Erat enim illic oraculum peruetustum quo Æoles Ionesq; communiter vti consueuerant. Oraculum hoc in Milesiorum agro est situm supra Panormum portum. Missis igitur ad Branchidas consultoribus rogabant quídnam facientes hac in re deo gratificaturi essent. Consulentibus respondebatur Pactyam Persis esse permittendum. Quæ quum relata audirent [2] Cumæi, putauerunt oraculo acquiescendum Pactyamq; reddendum. Cæterùm quum huc bona pars propensa esset, Aristodicus Heraclidis filius, vir inter cæteros Cumæos clarus, seu oraculo parum fidens, siue ipsos consultores oraculi responsum non rectè perferre existimans, constanter obstabat quominus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factum est vt iterum de Pactya interrogaturi alij mitterentur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoque Aristodicus erat. Hi quum ad Branchidas peruenissent vnus ex omnibus Aristodicus consulebat oraculum, sciscitans in hæc verba, O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem fugiens violentam: Persæ eundem reposcentes iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamen supplicem nondum reddere

1 In Persiam ad sedes suas perrexit. Pact.

2 Cumæi, Pactyam tradere decreuerant. *Vel, in animo habebãt.* Quum autẽ vulgus hoc decreuisset, Aristod.

» reddere auſi ſumus, donec intelligeremus ex te indubi-
» tatò quid facere nos conueniret. Hunc in modum ſciſci-
tanti Ariſtodico idem rurſus reſpondebatur quod priores
retulerant, nempe Pactyam Perſis permittendum. Poſt
hæc Ariſtodicus tale quippiam de induſtria aggreditur:
Templum circumiens, paſſeres aliaſque auiculas quæ for-
tè in templo iſtic nidulabãtur, è nidis exemit. Quæ quum
ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam quæ ad
» Ariſtodicum ferretur, atque huiuſmodi quædam ſonaret,
» Hominum ſceleſtiſſime, quæ nam libido te inceſſit vt au-
» deres meos ſupplices diripere? Ariſtodicum nihil dubitaſ-
» ſe ad hunc modum reſpondere, Túne rex ſic auxilium fers
» ſupplicibus, & Cumæos iubes ſupplicem Pactyam tradere
» Perſis? Cui deus reſpondens, Equidem, inquit, iubeo vt im-
» pij malè pereatis, neque deinde oraculum hoc de red-
» dendis veſtris ſupplicibus laceſſatis. Porrò vbi reſponſum
hoc poſtremum relatum audiuerunt Cumæi, neque vo-
lentes Pactyam Perſis tradere interimendum, neque eun-
dem penes ſe detinendo, Cyrum ad ciuitatis ſuæ expugna-
tionem excitare, hominem ablegant in Mitylenam. Mity-
lenæi, quum Mazares ſubinde per nuntios Pactyam fla-
gitaret, paciſcuntur pro certa mercede mittendum: [1] quod
tamen nolim indubitatò aſſeuerare, quandoquidem non
fuit perſoluta. Cumæi, cognoſcentes ea qu çcirca Pactyam
à Mitylenæis geſta eſſent, miſſo ad Leſbum nauigio, Pa-
ctyam deportant in Chium. Indidem verò ex Mineruæ
tutelaris deæ templo violenter raptus à Chijs redditur.
Reddidetunt autem pro Atarnei mercede. Atarneus au-
tem locus eſt Myſiæ, e regione Leſbi ſitus. Et ſic quidem in
cuſtodia Perſæ habebant Pactyam, vt Cyro quum pri-
mùm liceret traderetur. Atque multo exinde tempore,
Chiorum nullus ex Atarneo neque molis libabat hordea-
ceis deo cuiquam, [2] neque ſecundæ menſæ fructibus inde
decerptis vtebatur. Breuiter omnia à ſacrorum vſu remo-
uebantur quæ ex agro illo prouenirent. Poſtquam verò
Pactyas iam à Chijs traditus fuit, Mazares mox in illos
caſtra promouit qui vnà cum Pactya Tabalum oppugnaſ-
ſent: & partim Prienenſes ſubegit, partim Mæandri cam-
pum incurſauit, [3] frumentationem militibus faciens: Ma-

1 Haud enim poſsũ id certò dicere, quũ res ad exitum perducta non fuerit.

2 Neq; bellaria ex fruge inde collecta pinſebantur. Denique omnia, &c.

3 Illo in prædam ſuis militibus expoſito: Magneſ.

gnesiam etiam pari modo. Postremò Mazares morbo correptus, vita defungitur. In defuncti verò locum suffectus Harpagus, & ipse Medus: nimirum quem Medorum tyrannus Astyages indignis epulis exceperat, quique [1] Cyrum in regni potestatem inuexerat. Hic, inquam, à Cyro institutus dux, simulatque in Ioniam venit, vrbes ductis aggeribus cepit. [2] Nam vbi mœnia ciuesque vndique exercitu, clausisset, aggere ad murũ obiecto *cuncta negocium* expugnabat: atque sic [3] Phocæa prima Ionum ciuitate potitus est. Hi Phocenses, primi Græcorum [4] longis nauibus vsi feruntur: Adriamque simul & Tyrrheniam, Iberiam atque Tartessum [5] occupauerunt. Nauigijs autem vtebantur non rostratis, sed penteconteris, *hoc est lembis quinquagenûm remorum*. Hi quum primum Tartessum venirent, grati admodum fuerunt regi, cui nomen erat Arganthonio, quique iam octoginta annis Tartessiorum regno præfuerat. Vixit autem annos centum viginti. Atque [6] Phocẽses Arganthonio ista occasione redditi sunt amici, quòd videlicet Phocenses Ioniam relinquentes, instit in sua ditione sedes deligere vbicunque illis liberet. Verùm quum hoc non persuasisset Phocensibus, intelligeretque interim Medum in eos exercitum ducere, pecunias numerauit liberaliter. Siquidem ipsius muri ambitus non paucorum est stadiorum, totusque è maiusculis lapidibus, ijsq; affabrè concinnatis. Et murus quidem ille à Phocensibus hoc pacto fuit constructus. Porrò Harpagus exercitum promouens, vrbem oppugnauit: quum [7] postulasset prius sibi sat esse, si vellent Phocenses vnum duntaxat muri propugnaculum demoliri, vbi habitationẽ extrueret, *cætera illis se permissurum intacta*. Phocenses seruitutem auersantes, respondérũt diem vnum se ad consultandum sumpturos: sed interim dum consultaretur, illum exercitum ab vrbe iubebant abducere. Harpagus autem quanquam se scire diceret quid facturi essent, tamen se illis vt consultarent permittere. Simulatque igitur ille exercitum abduxit, Phocenses continuò lembos instruxerunt, quibus liberos vnà cum vxoribus atque supellectile vniuersa imponerent: ad hæc statuas quoque templorum & cætera donaria, nisi quæ vel ferrea vel lapidea aut deniq; picta essent, & reliqua

1 Cyrum ad regnum obtinendum adiuuerat. Hic, &c.

2 Postquam ciues intra mœnia compulerat, aggere, &c.

3 Phocæam primam Ionũ ciuitatem oppugnauit. Hi Phoc.

4 Longinquis nauigationibus vsi sunt: Adr.

5 Ostenderunt. *uel*, *Patefecerunt*.

6 Phocenses huic viro adeo fuerũt accepti, vt primùm quidé ipsos relicta Ionia quam vel lent suæ regionis partem incolere iussérit: deinde verò quum id non persuaderet, & ex illis audiret Medi vires crescere, pecuniam illis ad vrbem muro circũuallandã dedit: & quidé largè. Siquidem, &c.

7 Proposuisset *illis*.

liqua omnia impoſuerunt. quas & ipſi conſcendentes, ſoluerunt traieceruntq; in Chium. Phocæam autem iam deſertam hominibus occupauerunt Perſæ, Phocenſes autem quum ipſis Chij inſulas quæ OEnuſæ vocantur, licitantibus addicere nollent, metuentes ne illuc emporium transferretur, obſque hanc cauſam hæc eorum inſula excluderetur, conceſſerunt in Cyrnum. Hìc enim iam ante viginti annos ciuitatem ex vaticinio condiderant, nomine Alaliam. Interea autem Arganthonius fatis conceſſerat. Porrò Cyrnum traiecturi Phocenſes, prius diuerterunt Phocæam, præſidiaque illic Perſarum quæ ab Harpago fortè cuſtodiæ cauſa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patratis, [1] quotquot ex claſſica ſodalitate ſupererãt, communi conſilio ſeſe mutuis execrationibus diriſque deuotionibus aſtringunt. Ad hæc grande ſaxum in mare demergunt, iuramentoque confirmant non prius ſe de repetenda patria cogitaturos, quàm ſaxum vadis imis leuatum renarit. [2] Commodum verò, profectionẽ molientibus, pluſquam medietatem deſiderium cepit ingens paterni ſoli morumque Phocenſium: & plerique etiam violato iuramento remigrarunt in Phocęam. Alij autem iuramento ſatisfacientes, ſoluentesque ex OEnuſis Cyrnum rectà petierunt. Quò quum appuliſſent, communiter habitarunt vnà cum ſuperioris temporis colonis, annis quinque, ſacraq; erexerũt. Cæterum quũ iam vicinos circunquaq; hoſtili more popularentur, communi ſententia bellum in eos adornant Tyrrheni atque Carthaginenſes, vtrique ſexaginta nauibus inſtructi. Phocenſes ex aduerſo ſexaginta & ipſi naues milite implent, obuiamque illis procedunt in mare quod appellatur Sardonium. Commiſſa nauali pugna, Phocenſibus Cadmea quædam contigit victoria. nam quadraginta illis naues perierunt, reliquæ viginti contuſis roſtris factæ inutiles. Regreſſi igitur Alaliam, ſumptis liberis vxoribusque, atque reliquis facultatibus quantas naues ferre poterant, relicta Cyrno demigrarunt Rhegium. Verùm è nauibus illis quæ perierant, quotquot homines in Carthaginenſium Tyrrhenorumque manus peruenerunt (capti enim plurimi) hi omnes protracti è nauibus, lapidibus obruebantur. Deinceps verò quæcunq;

1 Diras atroces imprecati ſunt omnib. ſuæ claſſis qui illic remanerent. Ad hæc ferri maſſam candentem in mare proiecerunt, ſeque nõ prius Phocæã reueſuros iurarunt quã hæc maſſa emergeret. Cõmod. &c. *Hæc autem verba, Saxum vadis imis leuatũ, renarit, ſumpſit Valla ex Horatio.*

2 At quum Corſicam nauigarent maiorem illorũ partẽ deſiderium ac commiſeratio cepit ipſius vrbis, ac ſedium ſuæ regionis. Quare violato iureiurando Phũcæam remearũt. Alij autem iu-

ex Agyllenſium vel pecoribus vel iumentis atque hominibus locum illum accedebant, vbi Phocenſes lapidati fuerant, continuò [1] morbida fiebant, ſtupore atque igne corripiebantur ſacro. Quare Agyllenſes Delphos miſerunt, volentes commiſſum illud expiare. Pythia hæc iuſſit facere, quæ etiam nunc ab Agyllæis obſeruantur. nam & iuſta illis perſoluunt magnificè, & gymnicum celebrant certamen. Et Phocenſes quidem huiuſmodi fato vſi ſunt. Illi autem qui hinc progreſſi Rhegium confugerant, ciuitatem condiderunt in agro OEnotriæ quæ nunc appellatur [2] Hyela. Atq; Phocenſium in Ionia res ſic habent. Simile quiddam accidit Teijs, quos ſimulatque aggerum beneficio cepiſſet Harpagus, omnes conſcenſis nauibus traiecerunt in Thraciam, ibidemq; vrbem condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius iecerat Temeſius Clazomenius: ſed nihil pro hac ſua opera fructus reportans, à Thracibus expulſus fuerat: nunc tamen à Teijs apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum ſoli ſeruitutem non ferentes, patrium ſolum reliquêre. [3] Verùm alij Iones, præter Mileſios, prælio ſuperati tandem, acceſſerunt Harpago, perinde atque illi qui defecerunt, virosque ſe ſtrenuos declararunt, pro ſuis quiſque fortiter pugnans. Superati autem & capti in ſua quiſque patria remanſerunt, eaque quæ imperabantur ſubibant. Mileſij qui iam Cyro fœdere adſtricti erant, (quemadmodum ſuperius à me commemoratum eſt) quietem agebant. Hunc itaque in modum Ionia ſecundò in ſeruitutem fuit redacta. Porrò quũ Ionibus ijs potitus eſſet Harpagus qui continentẽ habitabant, inſulani horum exemplo conterriti, vltrò ſeſe dediderunt Cyro. Iam verò Ionibus, etiamſi afflictis, nihilominus ſeſe ad Panionium recipientibus, audio Biantem Prienæum ſaluberrimum dediſſe conſilium: cui ſi obtemperaſſent, liceret Græcorum omnium felicissimos viuere. Siquidem ille ſuadebat vt communi claſſe ſoluentes, Sardiniam poterent, & ibi vnam ciuitatem omnium Ionum conſtruerent. Hoc enim pacto eos ſeruitute liberatos feliciter eſſe victuros, omnium inſularum maximam incolentes, & cæterarum imperio potientes. Sin autem manerent in Ionia, nullam inquit ſibi apparere libertatis ſpem. Hæc Biantis ſenten-

31

1 Mente alienabantur.

2 Hyela. Eã autem cõdiderũt, à quodam Poſidoniate edocti, Pythiæ oraculo iuſſos fuiſſe Cyrnũ condere, qui heros eſſet, non ipſam inſulam. Atque Phoc.

3 At cæteri Iones (exceptis Mileſijs) prælium quidem & ipſi cũ Harpago cõmiſerunt, ſicut & qui *ſolũ patrium* reliquerunt: ſeq; fortiter geſſe runt, pro ſua quiſq; patria pugnãtes: ſed ſuperati captiq;, in ſuis ſedibus remãſerunt, imperata faciẽtes. Mileſij autẽ, qui, &c. *Forta ſe tamen poſſit & aliter exponi ἰδίων κατὰ χώρλν.*

sententia ipsis Ionibus subactis prodita fuit. Verùm Thaletis quoq; sanum illud consilium, iam ante subactam Ioniam datũ, nempe qui iusserit Ionas vnam quandã communẽ curiam habere, eamq; esse in Teo: propterea quòd Teos in media esset Ionia: cæteras autem ciuitates habitatas, [1] nihilominus huic parituras quàm aliarum ciuitatum tribus legibus parerent. Atque hi quidem huiusmodi consilia dederunt. Harpagus, subacta Ionia, in Caras exercitum traduxit, & Caunios atque Lycios, vnà ducens Ionas atque Æoles. [2] Nam Cares ab his oriundi ex insulis progressi sunt in continentem. Olim enim Minoi parebant, appellabanturque Leleges, & insulas habitabant. tributum autem nullum pendebant, quantum equidem possum superiora repetendo è longissimo auditu coniectare: sed [3] quũ Minos flagitabat, naues ei implebant. [4] Ille felici vsus belli successu, multos agros populabatur. Caricæ gentis, omnium quæ illis temporibus claruerunt ingeniosissimæ, memorantur tria inuenta. quippe galeis cristas imponendas primi ostenderunt Cares, clypeis [5] signa adiunxere, postremò lora [6] quoque scutorũ excogitauerunt. antea nanque citra habenas gestabant quotquot clypeis vtebantur, ac balteis duntaxat coriaceis fulcientes, collo sinistroq; humero sustinebant. Post Caras verò tempore longo succedente, Dores atque Iones ex insulis egredientes, in continenti sedes posuerunt. Hunc in modum Cretenses de Caribus referunt. Quanquam his non assentiuntur Cares, qui se aborigines atq; indigenas esse memorãt, eodemq; nomine vsque vsos, atque apud Mylassos Iouis Carij delubrum ostentant vetustissimum, quo communiter quoque Mysi atque Lydi vtuntur, vt qui Caribus sint germani. Quippe Lydum & Mysum Caris fratres esse dicunt. atque ob id eodem vtuntur fano: at quotquot alteri⁹ sunt gentis, etiamsi, Carum lingua vtantur, non tamen sacro participant. Caunij verò, quantum mihi videtur indigenæ sunt, etsi ipsi se è Creta oriundos affirmant. Linguam sanè aut ipsi ad Caricam accommodauerunt, aut Cares ad Caunicam, [7] id quod ægrè diiudicari posset. At le-

1 Nihilominus eodem loco haberi quo tribus. *Sed recusirat aliam etiã interpretationem admittit.*

2 Inter hos autem Cares ex insulis in continentem venerunt. Olim, &c.

3 *Vel*, Quum Minoi opus erat, naues, &c.

4 Quum autẽ Minos magna ditione potitus esset, prosperaq; in bello fortuna vteretur, longè Carica gẽs supra omnes alias celebris erat. Tribusq; rebus quas illi excogitarant, vsi sunt Græci. Quippe gal.

5 *Vel* insignia, *picta videlicet.*

6 Ansas quoque scut. excog. Antea nanq; absque ansis gestab. clypeos quicunq; illis vti soliti erant: colloque & dextro humero circumpo-

sitos vinculis coriaceis tenentes agitabant. Post Caras, &c.

7 Haud enim certò dijudicare possum.

gibus vtuntur cum ab alijs gentibus, tum à Carum moribus multùm diuersis. Nam apud illos laudatissimum habetur, [1] iuuentutē frequenter amoris gratia ad compotationes conuenire, tam viros quàm mulieres atq; pueros. Sacra principio sibi constituerant externa, quorum postea pertæsi, quum patrijs duntaxat videretur vtendū dijs, Caunij [2] omnis ætatis sumptis armis, *sacerdotem* ad Calyndicos vsq; montes persequebantur, fustibus cædentes, exclamantesq; externos se exigere deos. Et huiusmodi moribus illi vtebantur. Lycij autē è Creta ab initio originem traxerunt. Cretam enim primùm vniuersam barbari incolebant: deinde contendentibus de imperio Europæ filijs Sarpedone atq; Minoe, Minos superior factus expulit Sarpedonem [3] eiusq; cōspiratores. Hi expulsi, Asiæ regionem occupauerunt Milyada. Quam enim nunc Lycij incolunt, olim erat Milyas: & Milyæ tunc appellabantur Solymi. Dū igitur ipsis imperitaret Sarpedon, eo quod attulerant nomine vocabantur, & nunc adhuc vocantur à vicinis, Termilæ. Quum verò Lycus, Pandionis filius à fratre Ægeo Athenis pulsus, ad Sarpedonem in Termilas abijsset, factū est temporis progressu vt de Lyci nomine Lycij vocarentur. Legibus vtuntur partim Cretensium, partim Carum. [4] Quanquam hoc vnum, præter cæteros homines, pro lege habent peculiare, quòd à matribus nomina sibijpsis indunt. Et siquis obuium percontetur quisnam sit, quáve familia ortus, à matribus auijsq; protinus genus suum repetet. Adde quòd siqua ingenua seruo nupserit, liberi qui ex his suscipiuntur, ingenui existimabuntur: sin autem vir ingenuus, & quidem inter eos primarius, vxorem duxerit externam aut pallacam, suscepti ex his liberi reputabuntur [5] minimè ingenui. Enimuero huius tempestatis Cares nullo præclaro facinore edito, ab Harpago subacti sunt. Nec 32
Cares tantùm nullum ediderunt, sed nec Græci quotquot illam regionem tenebant. Tenebant autem cum alij, tum Lacedæmoniorum coloni Cnidij, quorum regio declinat ad mare appellatum Triopium. Nam quum initium Byblesiæ ex peninsula auspicetur, sinitq; Cnidij propemodum circumfluī: (eam enim partem qua boream spectat, Corau-

1 Proue ferūt gradus ętatū, & amicitia intercedit, ad compotationes turmatim conuenire viros, mulieres ac pueros.

2 Sumptis armis petulanter aerem feriētes hastis, ad Calynd. vsque montes peruenerunt, se expellere deos externos dicentes. Et hi quidem moribus, *vel vrbibus*, huiusmodi vtūtur. At Lycij, &c.

3 Et quos habebat suæ cōspirationis, *vel factionis*, socios.

4 Sed hunc morem peculiarem habēt, & cum alijs nullis cōuenientē, *uel cōmunē*, quòd se de nominibus matrū appellent, nō patrū. Adeo vt si quis vicinū suum roget quis sit, recensēat seipsum. *i. genus suū, uel gentem suam*, à matre matrisq; suæ matres enumeret. Adde quòd, &c.

5 Infames. *Vel, Honoribus indigni.*

nius

ąius claudit sinus, australem verò Symanum Rhodiumq; mare) reliquum quod perquam exiguũ est, nempe quinq; stadiorũ, Cnidij tentauerũt perfodere interea dum Harpagus ionią euerteret, *volentes suã ditionem in insulæ formã redigere.*[1] Eratq; hic isthmus quem perfodere statuerãt, ea parte qua continentẽ spectat Cnidia. Id ergo multa manu conantibus diuinitus arbitror aliquid repugnasse, quod nimirũ omnes qui manũ admouerent lęderet, cum alias corporis partes, tum præcipuè oculos infestante petra, Cnidij, missis nuncijs Delphos, rogant quidnã istuc esset quod tantopere conatibus eorũ aduersaretur. Pythia, vt ipsi referunt Cnidij, senario versu respondit in hanc sententiam,

Isthmum neque aggerate, neque fodite,
Iupiter nanque ipse, si placuisset, fecisset Insulam.

Quum respondisset hunc in modũ Pythia, Cnidij à perfodiendo isthmo destiterunt, & inuadenti cum exercitu Harpago, vltrò sese nõ cõmisso prælio dediderunt.[2] Pedatij qui mediterraneã supra Halicarnassum colunt, alijq; vicini maximã diligentiã adhibere feruntur vt eorũ sacerdos Palladis sacrã barbã habeat. id quod ter illis accidisse putatur. Hi soli in Caria populi Harpago diu reluctati sũt, multũq; negocij exhibuerũt,[3] montẽ extruendo cui nomẽ Lyda. Tandem tamẽ & ipsi expugnati fuerunt. Cæterùm vbi in Xanthium campũ exercitũ produxisset Harpagus, Lycij contrà procedentes, paucíq; cum multis confligentes, strenuè sese gesserunt. Superati aũt prælio fugatiq;, in vrbẽ sese receperunt, vxores, liberos atq; pecunias vnà cum familia tota in arcẽ cogentes: admotoq; igne arcẽ vnà cum cæteris rebus incenderunt. Quæ vbi fecissent, ipsi regressi iureiurando se mutuò astringentes, eoq; horrendo, cũ hostibus iterũ congressi sunt, fortiterq; pugnando omnes oppetierunt. Ex Lycijs aũt, qui Xanthij dicuntur esse, hi omnes,[4] præter octoginta quosdã, Istiæorum sunt conuenæ. qui octoginta tum emigrantes, superstites remanserant. Xanthum igitur hunc in modum obtinuit Harpagus: pari modo Caunum.

1 Erat autem intra *ipsum isthmũ* tota ipsorũ ditio. Ná qua parte in continentẽ definit, isthmus est, quẽ perfodere statuerant. Id ergo multa manu conãtibus, quia qui operi incumbebant, vehementius & diuinius quàm vt commune quiddã id videri posset, tum alijs corporis partibus, tũ præcipuè circa oculos, dũ rupes feriretur, vulnerari videbantur, Cnid.

2 Porro Pedasei, *uel Pedasenses*, supra Halic. medit. incolebãt: apud quos illi quę Mineruę sacerdos est, prolixa barba nascitur, quo tes ipsis aut ipsorum vicinis aliquid mali imminet. Quod ter illis vsu venit. Hi soli, &c. [*Infra. 216, hoc ipsum repetitur. & a Strabone lib. 13. ab Aristotele quoq; Histor. animal. lib. 3. cap. 11. vt annotauit Paul. Leop. Emend. lib. 7. cap. 11. S.*]

3 Munito operibus monte.

4 Sunt aduenæ, præter octoginta familias: quæ tum in vrbe non erant, atq; ita superstites fuerunt. Xan. &c. *Decepit autem Vallam ipsius uox, quod pro ipsius perperam scriptum fuisse, manifestissimum est ex his proximè sequentibus, ut Virtus.*

Nam Caunij Lycios insequuti sunt magna ex parte. Tum igitur inferiorem Asiam Harpagus euertebat, superiorem ipse Cyrus, vniuersam gentē subigens nihilq; relinquens. At ego in præsentia illorum gestorum pleraque prudens omittam, ea duntaxat proditurus quæ illi quamplurimo constiterunt labore, suntque memoriā dignissima. Quum igitur Cyrus continentem vniuersam suæ ditionis fecisset, Assyrijs bellum intulit. Assyriæ autem cum alia multa sunt magna oppida, tum verò celeberrimi nominis ac validissimum est Babylon, vbi post euersam ab ipsis Ninum, regia erat. quod oppidum situm est in planitie ingenti, forma quadrata, magnitudine quoquouersus cētenūm vicenūm stadiorū, in summa quadringentorum & octoginta, in circuitu quatuor laterum vrbis. Tanta est Babylonici oppidi magnitudo, quod ita exornatum est vt aliud nullum eorum quæ nos nouimus. Iam primūm fossa ambit alta atque lata, aquæ plena. Deinde murus quinquaginta cubitorum regiorum crassitudine, ducentorum celsitudine. Est autem regius cubitus, quàm is quo pro mensura vtimur, tribus digitis maior. Operæprecium est me præter hæc differere in quem vsum sit consumpta terra ex fossa egesta, & quomodo fuerit murus conditus. Vt quidque terræ in deprimenda fossa efferebant, ex eo lateres ducebant: quorum postquam magnam vim duxissent, eos in fornacibus coquebant. Postea cœno vtentes, asphalto feruenti per tricesimum quenque laterum ordinem summitates arundinum instipatas conglutinabant. & primùm labra fossæ, deinde ipsum murum ad eundem modum ædificarunt super quem circa oras extruxerunt domunculas vnius contignationis inter se obuersas: inter quas tantum intercapedinis relinquebatur vt quadriga interagi posset. Eius per ambitum centum portæ stabant, æreæ omnes, cum cardinibus itidem postibusque. Babylone octo dierum itinere abest alia vrbs nomine Is, vbi fluuius est haud magnus eiusdem nominis, qui se deuoluit in flumen Euphratem. Hic itaque fluuius Is vnà cum aqua per multos reddit asphalti bituminis grumos: quæ asphaltus ad murum Babylonis comportabatur. Hunc autem in modum Babylon extructa est. Eius duæ sunt plagæ, quas interfluit

fluuius

fluuius nomine Euphrates, qui magnus & altus & celer, ex
33 Armenijs in rubrũ mare decurrit. In hunc vterq; murus lacertos exporrigit, eiusque incuruæ vtrinque ripæ coctilibus lateribus pro maceria prætexuntur. Ipsa vrbs plena domibus est ternarum quaternarumque contignationum secta in vias cum rectas, tum verò transuersas, quæ ad flumen pertingunt: ad quarum singulas pro numero vicorum portulæ factæ sunt in maceria quæ flumen respiebat, & ipsæ æreæ, & ad flumen idem ferentes. Et hic quidem murus lorica est. Alius verò intus non multo quàm hic debilior, sed exilior, inque vtriusque ciuitatis plagæ medio murus est erectus, quorum hic regiam comprehendit ambitu prægrandi atque valido: in altero verò Iouis Beli templum æreis portis, id quod mea etiãnunc ætate existit, duorum vndecunque stadiorum amplitudine, figura quadrata. In sacri medio turris solida, crassitudine simul & altitudine stadij, cui alia rursus superimposita turris, & huic subinde alia, ad octauam vsque. His forinsecus scalæ sunt in circuitu adhibitæ, per quas ad singulas conscenditur turres. In medijs gradibus ductus, sellæque in hoc factæ, in quibus ascensuros liceat sedere ac conquiescere. In postrema turri sacellum est aliud, in quo lectus est splendidè stratus, & apposita mensa aurea. Statua tamen in hoc sacello nulla est: neque hic noctu cubat hominum aliquis, præter mulierem vnam ex indigenis, quam ex omnibus deus delegerit, vti narrant Chaldæi huius dei sacerdotes. Narrant enim illi (tametsi mihi parum credibilia referre videntur) deum ipsum ingredientem templum, in hoc cubili conquiescere, perinde atque Thebis Ægyptiacis, vt ferũt Ægyptij. Ibi enim in Thebani Iouis fano mulier quoque cubat: quæ vtraque mulier cum viris putatur non habere consuetudinem: sicut etiam dei antistita Pataris Lyciæ ciuitate, quando ita accidit. Neque enim oraculum ibi celebratur perpetuò: vbi autem id futurum est, antistita noctu in templum concluditur. Porrò in Babylonis templo aliud etiam est sacellum inferius, quod magnam habet Iouis statuam, eamque auream, ponè mensam, & ipsam auream, simul & sustentaculum cum sella, omniaq; aurea: adeo vt Chaldæi octingentorum talentorum auri

opus ęſtiment. Extra ſacellum altare eſt, & ipſum aureum, atque præter hoc, aliud altare ingens, in quo integræ ætatis hoſtiæ immolantur: quandoquidem ſupra aureum illud non licet hoſtias mactare præterquam lactentes. Inſuper in hoc maiuſculo altari Chaldæi quotannis centum millia talentorum libanoti adolent, quando huic ſuo deo ſacra faciunt. Eratque in hoc templo etiamdum illo tempore ſtatua duodecim cubitorum è ſolido auro: quãquam ego hanc non viderim, ſed ea referam quæ à Chaldæis referuntur. Hanc ſtatuam Darius Hyſtaſpis filius inſidioſè captans, non auſus tamen fuit diripere: ſed quam poſtea Xerxes Darij filius abſtulit, ſacrifico, qui prohibuerat ſtatuam loco dimouendam, interempto. Atque illud templum hoc pacto conſtructum fuit ornamentis: etiamſi alia ſint peculiaria pleraque eiuſdem donaria. Huius Babylonis multi quoque aliquando reges extitêre, (quorum in exponendis rebus Aſſyrijs mentionem faciam) qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duæ fœminæ. Harũ prior, quæ quinque ætatibus ante poſteriorem regnauit, vocata eſt Semiramis. Hæc per planitiem aggeres extruxit ſpectaculo dignos, quum antehac flumẽ eam omnem reſtagnare ſolitus eſſet. Poſterior regina, Nitocris nomine, extitit ſuperiore ſolertior. cuius cum alia monumenta extiterunt, quæ ego commemorabo, tum verò hoc, quòd animaduertens imperium Medorum ingens ac pacatum, ſubactaque ab his multa oppida, & inter hæc Ninum, præmuniuit ſe omnibus quàm potuit maximè. Ante omnia fluuium Euphratem, qui prius mediam ipſorum vrbem interfluens, rectus erat, tortuoſum reddidit, foſſis ſuperius depreſſis, adeo vt quendam Aſſyriæ pagum, nomine Arericam, ter influat, & qui nunc è mari per Ephratem Babylonem verſus ſubuehuntur, ter ad hunc eundem pagum applicent, idque tridtio. Et hunc quidem talem reddidit. Aggerem verò ex vtroque fluminis labro aggeſſit viſu mirandum, tantæ eſt & magnitudinis & ſublimitatis. Multo ſupra Babylonem, aliquantulum ſeorſum à flumine, effodit [1] paludis eluuiem, profunditate quidem [2] ad aquam vſque ſemper ducta: latitudine verò eius quoquouerſus trecentorum viginti ſtadiorum. Hęc foſſitia humus ad flu-

1 Paludis receptaculum.
2 Id eſt, Quoad aqua fodiendo ueniretur.

ad fluminis ripas aggesta est. Quem locum vbi depressit, crepidinem ambitus eius lapidibus induxit. Hæc duo, vt flumen flexuosum & lacuna tota, fossa esset, ideo fecit, vt fluuius per multos anfractus retentus, sedatior maneret, & nauigationes Babylonem versus essent tortuosæ, & ex ipsis nauigationibus longus ambitus lacunæ exciperetur.

[1] Ad hæc, quæcunque erat regio ad inuadendum opportuna, & compendiaria ex Medis via hanc intersepsit, ne Medi commercio Assyriorum ipsius negocia cognoscerent. [2] Et hæc quidem ex profundo circumiecit. Cæterùm ex eis
84 talem fecit cõmunitionem: Quum sit vrbs in duas dirempta regiones, fluuio medium tenente, quoties aliquis ex altera in alteram regionem transire volebat sub regibus superioribus, is necesse habebat nauigio transire: quod erat (vt reor) molestum. Huic autem etiam rei ista prospexit. siquidem vbi effodit [3] effluuium paludis, aliud opere eodem monumentum sui reliquit. Lapides prægrandes incidit, qui vbi parati fuerunt, & locus depressus, in locum ipsum quem depresserat, omnẽ fluminis cursum auertit. Qui locus effossus dum impleretur, interea pristino alueo arefacto, oras fluminis intra vrbem, ac descensus qui ex portulis ad flumen ferũt, extruxit coctis lateribus, eadem qua muros ratione. Extruxit item circa mediam fermè vrbem põtem ex iis quos effoderat lapidibus, ferro eos ac plumbo deuinciens. Hunc subliciis quadratis, per quæ Babylonij transirent, interdiu committebat, easdem noctu tollebat: hac videlicet causa ne per noctem transeuntes mutua furta exercerent. Vbi porro lacuna repleta fuit flumine, & opus põtis exornatũ, tunc fluuium Euphratem ex palude in pristinum alueum reuocauit: atque ita palus quam effoderat, [4] visa est necessariò facta, & põs in vsum ciuium extructus. Eadem autem regina hunc etiam machinata est dolum: Supra portas vrbis celebertimas, loco edito atq; cõspicuo, sepulchrum sibi extruxit, atque his literis inscriptsit, SICVI REGVM BABYLONIS POST ME FVTVRORVM FVERIT PECVNIAE PENVRIA, APERTO SEPVLCHRO SVMITO QVANTVNCVNQVE LIBVERIT PECVNIAE. NE TAMEN NISI INDIGVERIT, ALIOQVI APERITO; NON ENIM IN REM

1 Hęc autem extruxit qua parte aditus erant & viæ compendia quę ex Medis ducitne Medi. &c.

2 Et his quidem munitionibus abimo vsque vrbem circundedit. Sed & has munitiones obiter ad hũc vsum accommodauit: Quũ sit, &c.

3 Receptaculum.

4 Comperta fuit, opportunè facta: & pons, &c.

EIVS FVERIT. Hoc ſepulchrum tam diu fuit immotum dum regnum peruenit ad Darium. Is indignum eſſe ratus ſe neque vti quippiam his portis, (ideo autem non vtebatur,[1] quòd ſupra caput ipſius tranſeuntis mortuus ſitus eſſet) neque ſumere pecunias repoſitas, & eas quidem ipſum prouocantes, reſerauit monumentum: in quo non quidem pecunias inuenit,[2] ſed literas ita dicentes, NISI PECVNIAE ESSES INEXPLEBILIS ET TVRPIS LVCRI CVPIDVS, DEFVNCTORVM SEPVLCHRA NON APERVISSES. Talis extitiſſe hæc regina memoratur. Aduerſus cuius filium Labynitum, patris nomen & Aſſyriæ imperium habentem, Cyrus exercitum duxit.[3] Ducit autem rex magnus exercitum, probè domi cõparata re frumentaria atque pecuaria. Portatur etiam aqua ex flumine Choaſpe, Suſa præterfluente, ex quo vno ex omnibus fluminibus rex potat. Cuius Choaſpis aquam decoctam, & in argentea vaſa diffuſam, ferentes permultæ carrucæ quatuor rotarum, mulis trahentibus, aſſiduè comitantur quocunque ille proficiſcitur. Cyrus igitur Babylonem tendens, vbi venit ad Gyndem amnem (qui in Mãrienis ortus montibus,[4] per Dardaneos in Tigrim alterum amnem fluit, qui Opin vrbem præterlabens, rubro infunditur mari) conabatur hunc traijcere, quum non poſſet niſi nauibus traiici. Interim ei quidam è ſacris equis candidis petulanter ingreſſus fluuium, tranſire conabatur. Hunc fluuius verticibus contorquens, ſubmerſum abripuit. Cyrus autem perquam ægrè ferens hanc fluminis iniuriam, illi comminatus eſt, ſe ſic redditurum eum tenuem vt in poſterum facilè vel à mulieribus trãſiri poſſet, ne genua quidem tingentibus. Hæc minatus, expeditione in Babylonem intermiſſa, copias ſuas bifariam diuiſit. Dehinc alueos ad funiculum deſignauit centenos & octogenos, vtrinque ad Gyndis labra omnino conuerſos: quos diſtributis copiis effodi iuſſit. Et opus quidem, vt quod à tanta multitudine fieret, perficiebatur: tamen in eo faciendo eam æſtatem triuerunt. Cyrus ergo quum Gyndem mulctaſſet in trecentos & ſexaginta riuos diductum, & alterum vel illuxiſſet, ita porrò ire Babylonem pergit, Babyloniis eum producto exercitu præſtolantibus. Qui, vbi propius vrbem ille promouit,

1 Quòd trãſiens habiturus eſſet cadauer ſupra caput ſuum ſitum.

2 Sed cadauer, & literas quibus hoc dicebatur.

3 *Hæc verba,* Ducit autem rex, &c. *vſque ad,* Cyrus igitur, &c. *paulo inferius videntur collocanda.*

4 Per Dardaneos. *Darnã enim numerat Ptolemæus inter Aſſyriæ vrbes mediterraneas.*

mouit,cum eo conflixerunt,prælioque fugati,in oppidum compulsi fuerunt.Ij tamen, quia Cyrum iampridem animaduerterant inquietũ esse, viderãtq; omnes pariter gentes aggredientẽ, comportauerãt permultorum annorum commeatus:ideoque tunc obsidionem nihili faciebant. Et Cyrus, quum iam longo tempore nihil admodum res ipsius proficerent, inops consilij erat. Tandem siue alius ei anxio suggessit, siue ipsi in mentem venit quid in rem esset,sic statuit faciendum:Instructis vniuersis copiis partim quâ fluuius vrbem ingreditur, partim à tergo quâ egreditur, præcipit vt, quum cernerent alueum posse transiri,illac vrbem inuaderent. Ita instructis atque admonitis suis, cum inutiliori exercitus parte abiit ad paludem.Eò vbi peruenit, quæ Babyloniorum regina fecerat circa flumen & circa paludem,eadem & ipse fecit. [1] Nam reuocato flumine,alueum eius pristinum vado trãsibilem reddidit. Quod quum ita factum esset, Persæ qui ad hoc ipsum instructi erant,per alueum vnde fluuius Euphrates abscesserat, [2] mediorum ferè femorum tenus fortiter Babylonem introierũt.Quos Babylonij, si factum Cyri prius aut audissent aut sensissent,haud dubiè [3] contempto eorum ingressu, pessimo exitio affecissent.Nam obseratis omnibus quæ ad flumen ferunt portulis,conscensisq; septis, ipsi pro ripis stantes illos progressos veluti in cauea excepissent.[4]Nunc exinopinato eis Persæ astiterũt: & quum capti essent qui media vrbis incolebant Babylonij,propter eius tamen magnitudinem non sentiebatur(vt fertur) ab ijs qui circa extrema habitabant. Sed quòd fortè dies festus eis esset, exercendis choreis atque oblectationibus operam dabant, donec planè hoc resciuerunt.Atque ita primò capta est Babylon.Cuius ciuitatis quanta sit potentia, cum ex aliis multis declarabo,tũ verò ex hoc.Quum regi magno omnis plaga cui imperat,sit [5] distributa in ipsius atque exercitus eius alimentum,præter tributa,ex duodecim quibus annus constat mẽsibus,quatuor regio Babylonica, octo reliquis eum omnis Asia alit. Ita huius regionis potentia tertiam Asiæ partem æquiparat, & eius principatus,(quem satrapiam Persæ vocant)omnium prouinciarum longè est optimus, adeo vt Tritæchmæ Artabazi filio (6 qui pro rege tribu-

1 Nam fluuio in paludem, *siue stagnum*, ducta fossa immisso, pristinum eius alueum,fluuio subsidente, *vel absidente*, peruium reddidit.

2 Mediorum femorum tenus,ad summum,fortir.

3 Ingredi nõ permisissent, sed pess.

4 Nunc ex inopinato illis Persæ superuenerunt. Tantaque vrbis erat magnitudo, vt (quemadmodum narrant accolæ) quũ capti essent qui extremas vrbis partes incolebant,ij qui mediam vrbẽ incolerent,id nescirent. Sed quòd,&c.

5 Intelligit, singulis regionibus indici solitum quid alendo regi & eius copiis perfolueret.

6 (Quem rex huic tractui præfecerat.

tum hoc exigebat) singulis diebus singulæ argenti plenæ artabę penderentur. Est autem artaba mensura Persica, capacior quàm Atticus medimnus, tribus chœnicibus Atticis. Ad hæc erant ei peculiares equi, præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum à quibus admittebantur, sexdecim millibus. nam singuli à vicenis admittebantur. Præterea canum Indicorum tanta alebatur multitudo, vt ad præbenda eis cibaria, quatuor in eadem planitie magni vici attributi essent, aliorum tributorum immunes. [1] Atque hæc præfidis Babylonis peculiaria erant.

[2] Porro in Assyriorum terra parum pluit. Quod in ea frumenti germinat, id demum est quod ex flumine irrigatur. Irrigatur autem seges prouenitq; frumentum, non quemadmodum in Ægypto, flumine sua sponte in arua ascendente, sed manibus atque *scrobibus irrigatum. Etenim Babylonica regio omnis (quemadmodum Ægyptiaca, dissecta est in fossas, quarum maxima nauibus transiri potest, [3] ad solem hybernum vergens: [4] exit autem ex Euphrate in Tigrim alterum flumen, ad quod vrbs Ninus sita erat. Hęc regio omnium quas nos vidimus, [5] longè optima est, duntaxat ferendo frumento. Nam in arboribus ferendis, ficu, vite, olea, nequaquam de principatu contendit. Cereris autem fructu procreando adeo ferax est vt nusquam non ad ducena reddat: vbi autem bonitate sese ipsa vincit, etiam ad tricena. Quaternûm autem digitorum maximorum latitudo est tritici atq; hordei foliis. [6] Milij verò ac sesami proceritatem instar arborum, etsi mihi compertam, tamen memorare supersedeo, probè sciens, ijs qui nunquam Babylonicam regionem adierũt, quæ de frugiferis dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Oleo autem non vtuntur nisi quod ex sesamis faciunt. Sunt eis passim per omnem regionem palmæ sua sponte nascentes, pleræque fructiferæ: ex quibus & cibos, & vinum, & mel conficiunt, colentes ficuum more. Harum, vt aliarum arborum, Græci masculas vocant, quarum fructum ijs quæ palmulas ferunt alligant, vt illinc prodiens culex, palmulas penetrans cogat matures cere, alioqui occasuras. Masculæ enim in fructu cũlices [7] ferunt, quẽadmodũ caprifici. Venio ad id quod ex omnibus quæ sunt in ea regione, secundum ipsam vrbem, mihi

1 Atque hęc ad eum qui Babylonis præfectus erat, pertinebant. Porro, &c.

2 Porro in Assyriorũ regione parum pluit: & hoc ipsum est ꝙ frumenti radicé alit: seges tamẽ fluuio rigata fit lętior, prouenitque, &c.

*Celoniis, *sine* tolenonibus. S.

3 *Id est, Ad solstitiũ hybernũ.*

4 Pertingit autem ab Euphrate.

5 Longè præstãtissima est ferendo quidé certè frumento. Nam alioqui arbores ne ab initio quidé ferre potest: veluti ficum, vitem, oleam, Cereris, &c.

6 In quam autẽ altitudiné milium & sesamum arboreſcant, etsi probè norim, tamen id non referam: quũ sciã, iis qui n.

7 Producunt.

mihi summo miraculo est differendum. [1]Nauigia illorum quæ per flumen commeant Babylonem: omnia sunt orbiculata atq; coriacea, quæ pecuarij Armenij, qui supra Assyrios incolunt, ex cæsis salicib⁹ faciunt, instruuntq; pellibus, nudo illarum extrinsecus posito in modū soli: neq; puppe discreta, neq; prora acuminata, sed in speciē clypei magis orbiculata. Tale nauigium stramentis stipatum fluuio deferendum permittunt, cum aliis rebus, tum verò doliis è palmularum vino onustū, dirigentibus illuc duobus, cum totidem palis: quorū alter introrsum palum trahit, alter exterius pellit. Fiūt autem nauigia hæc & magna admodum & minora: quorū maxima quæq; ferunt pondus quinque millium talentorū, singula singulos asinos viuos intus habentia, maiora etiam plures. Postquam igitur nauigantes Babylonē peruenerunt, onusq; exposuerunt, lignis nauigij atq; omnibus stramentis venundatis, pelles asinis impo nunt, eosq; in Armeniā agitant. aduerso enim flumine nauigari præ illius rapiditate nullo pacto potest. Propterea enim non ex lignis, sed ex pellibus nauigia fiunt. Idem, vbi asinos agitando in Armeniā redierunt, alia ad eūdem modum nauigia comparant. Et naues quidē eorum tales sunt. Amictu autē tali vtuntur: Duabus amiciuntur tunicis, vna linea vsq; ad pedes demissa, cui alteram laneam superinduunt: postremò candidam penulam circumiiciunt. Calceos gerunt gentis mōre, soleis Thebanis penè similes. Capita
36 habentes comata, mitris redimiunt, vnguētis toto corpore deliburi. Anulum signatorium singuli gestant, & sceptrum affabrefactum, cui superstat aut malū, aut rosa, aut lilium, aut aquila, aut aliud quippiam. Nam absque insigni gestare sceptrum ipsis nefas est. Atque hic eorum corporis est cultus. Leges verò quæ constitutæ ab ipsis, hæ sunt: Vna quidem, prudentissima, altera autem (quantum ego sentio) qua Enetos qui sunt ex Illyriis, audio vti per singulos pagos. Semel enim quotannis ista fiebant. Vbi virgines effectæ essent nubiles, eas quum congregassent, vniuer-

1 *Hunc locum ita conuertit Boyl. in lib. De re Nau.* Nauigia illis sunt quæ secundo flumine deferūtur Babylonē versus omnia circulari forma, eaque ex aluta. Vbi enim Armenij qui supra Assyrios habitant, ligna circularia e salice coaptārūt, obtendūt exterrorsus tegumenta è pellibus, quibus soli vice vtūtur carinæq; loco, nulla neq; puppis neque prorę forma discreta, verūm scuti instar, in orbem composita: deinde stipula referciunt. illudq; nauigium flumini permittunt, mercib⁹ onustū: præcipuè autem bicos è palmarū foliis comportant vino refertos. Regūtur autem gubernaculis duobus, cum totidem hominibus qui stant: quorū alter introrsum trahit, alter extrinsecus propellit. Fiuntq; hæc nauigia valde magna, nōnulla & minora: eorum autem maxima ferunt onus talentorum quinq; millium. Ineſt & in vnoquoq; nauigio asinus viuus, in maioribus etiam plures.

Pro Bicos è palmarum foliis, alii Dolia palmea interpretantur.

1 Vbi autem hęc auro multo vendita erat, aliam addicebat, quæ secundum illā esset spec. Vendebantur autem ea conditione vt vxores essent *emptoribus*. Babylonij igitur qui.

2 Surgere iubebat.

3 Debilitas aliqua parte corporis. *Vel*, Quæ aliquo vitio corporis laborarent.

4 Nec verò cuiq; suā filiā collocare licebat cui vellet, neq; emptori sine fid.

5 Videntur in Gr. exemplaribus præpostere collocata esse quædam verba, & esse hic sensus, Et hęc quidem apud illos honestissima consuetudo erat, ne iniuria illas afficerēt, neq; in aliam vrbē abducerent. Verùm ad

fas vnum in locū recipiebant, quas circunsistente virorum frequentia, surgens præco sigillatim vendebat: sed primùm pulcherrimam omnium, [1] secundum hanc (vt quamplurimo venditur auro) aliam euocabat quę post illam esset speciosissima. Vendebatur autem in contubernium. Babylonij igitur qui locupletes, & iidem cœlibes erant, pulcherrimas quasque mercabantur, vt quisque licitando alterum superauerat. At iis ex plebe qui essent cœlibes, his non opus erat pulchra forma: ideo turpiores virgines simulque pecunias accipiebant. Nam ptæco, vbi virginum speciosissimarum peregisset venditionē [2] excitabat deformissimam, siquis illorum mercari volens existeret: edicebatque quisquis vellet quamminimo auri sumpto eam in matrimonium habere, donec illi qui minimo contentus esset, fœmina addiceretur. Ita aurum ex speciosis virginibus conficiebatur, & sic speciosæ deformes ac [3] debiles collocabant. [4] Quarum nullam cuique emptori fas erat sine fideiussoribus abducere, sed datis fideiussoribus de ducenda illa in vxorem, ita demum licebat abducere. si de hoc non conueniebat, lex lata erat vt aurum illi redhiberet. Quinetiam ex alio pago venientibus licebat vxorem mercari si vellent. [5] Hæc apud eos honestissima lex erat, quæ tamen non perseuerauit. Sed nouissimè aliud quiddam excogitauerunt, nequis fœminas iniuria afficiat, néve quis aliam in vrbem abducat. Nam posteaquam expugnati malè accepti sunt, remque domesticam absumpserunt, vnusquisque plebeius qui victus inopia premitur, filias suas adigit ad quæstum corpore faciendum. Alteram item sapienter condiderūt legem, ægrotos efferendi in forum: (neque enim medicis vtuntur) vt de eorum languore consulant [6] qui eos adeunt, siquis & ipse eundem passus est morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri qui illos adeunt consulunt, hortanturque ad ea quæ ipsi faciendo effugerint similem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam ægrotantes præterire silentio, nec antequam explorauerit quónam

hęc vsque tempora non permansit: sed nouiss. aliud q. excogitauerunt. Nam posteaquā in *sua vrbis* expugnatione vexati fuerūt & bonis euersi, vnusquisq.

6 Accedentes igitur ad ægrotum siqui aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem alium viderint, de illo consilium dant, hortant.

nam ille morbo laboret. Sepulchra eiſdem in melle ſunt: luctus funebres Ægyptiacis perſimiles. Quoties autẽ cum vxore miſcetur vir Babylonius, adhibito thymiamati aſſidet, & ex altera parte mulier idem facit. Quinetiam ſub diluculum abluuntur ambo, nullum vas priuſquam ſe abluerint tacturi. Eadem & hæc Arabes faciunt. Vna iiſdem Babyloniis lex eſt omnibus modis fœda. nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris templum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Cæterùm quum pleræque ſint diuitiis tumentes, [1] quæ ſui copiam facere recuſent, hæ vehiculis cameratis vectæ, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt. Ad templum Veneris ſedent nodis corrollisque tempora reuinctæ multæ mulieres, è quibus aliæ accedunt, aliæ diſcedunt. Nam diuerticula vndecunque ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porrò quum ſemel illic conſederint, non prius domum regrediuntur quàm hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſum abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum qui pecuniam obtulit, dicere oportet, Ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrij Venerem appellant. Ac verò pecuniam illam, quantulacunque ſit, non fas eſt reijcere, [2] ſiquidem in ſacrum conuertitur vſum. Neque mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare: ſed quicunque is eſt qui pecuniam obiecerit primus, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, [3] dea expiata, domum reuertitur. At deinceps [4] haud ita multo conduxeris. Iam, quæ forma ſunt elegantiori, citius diſcedunt: quæ verò deformes, diutius coguntur deſidere pro templo antequam legi faciant ſatis. Fitque interdum vt vno atque altero anno aut etiam triennio atque diutius expectare oporteat miſeras. [5] Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt. Hæc ſunt Babyloniorum inſtituta, quorum tres ſunt [6] familiæ, quæ nullo alio niſi piſcibus victitant. quos captos vbi arefecerunt ad ſolem, hoc faciunt: *In pilam coniiciunt, ac piſtillis pinſunt: deinde linteis con-

1 Quæ ſe aliis immiſcere dignãtur, hæ veh.

2 Siquidem illa ſit ſacra.

3 Rite factis deæ ſacris.

4 Nihil tam magnum eſt quo dato potiri illis poſſis.

5 Sed & in aliqua Cypri parte ſimil.

6 Tribus.

* In pilam coniectos, & piſtillis comminutos incernunt per linteum, *vt vertit Paul. Leopard. Emend. lib. 7. cap. 11. eſt enim & cribrare*, per cribrum ſeu incerniculum tranſmittere. S.

seruant, vnde quisquis vult conspergit, offamq; facit quam in modum panis torreat.

Cyro, post hanc gentem ab eo subactam, incessit cupido Massagetas in suam potestatem redigendi. Quæ gens fertur & magna esse & strenua, ad auroram solisq; ortum sita, trans Araxem fluuium eregione Issedonorum. Sunt etiam qui eam Scythicæ nationis esse dicant. Araxes Istro maior & idem minor esse memoratur: & in eo frequentes insulæ Lesbo pares magnitudine: & homines qui illas incolunt, æstate vesci radicibus quibuslibet quas ipsi euellunt: arborum autem fructus quos maturos comperiunt, in cibum reponere, quo per hyemem vescantur. Ab illis inuentas etiam esse arbores talem fructum ferentes, qui iactus ab illis in ignem quem turmatim collecti accenderint, odore suo eos circunquaque considentes perinde inebriat ac vinum Græcos: & eo vehementius quo plus eius fructus fuerit iniectum, donec ad tripudiandum cantandúmque consurgant. Atque hęc fertur eorum esse viuendi consuetudo. Araxes porro fluuius à Mantienis quidem, vnde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac sexaginta diduxit riuos) fluit, sed per sexaginta ora prorumpens, quæ, vno excepto, in paludes eluuiesque euoluuntur. vbi feruntur homines habitare qui crudis victitent piscibus, & pro vestibus vtantur vitulorum marinorum pellibus. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caspium, quod mare per sese est, nec vllo cum alio commiscetur. Nam & illud quod Græci omne pernauigant, & id quod extra columnas est, Atlanticum dictum & rubrum, idem est mare. Caspium verò est alterum, ac per seipsum, longitudinis quindecim dierum, cursui nauis quæ remis vtatur: latitudinis, vbi spatiosissimum est, octo dierum. Est autem, qua ex parte ad vesperum vergit, Caucaso prætentum monte, cuius cum maxima vastitas, tum summa est altitudo, multasque atque omnifarias gentes habet, ac pleraque omnes agresti materia victitantes: vbi arborum frondes [1] iis quæ sunt apud nos similes feruntur esse: quibus contusis & aqua dilutis illi animalia in suis vestibus pingere dicuntur: eaque animalia nunquam elui, sed perinde ac si ab initio essent intexta, sic cum reliqua lana vetera-

73

[1] *Græca verba suspecta hic sunt.*

veteraſcere. Horum quoque hominum concubitus, ſicuti pecorum, in propatulo eſſe. Et huius quidem maris quod Caſpium vocatur, partem quæ ad veſperam vergit, Caucaſus diſterminat: qua verò parte vergit ad auroram orientemque ſolem, planities excipit proſpectu immenſæ magnitudinis. Quam ſpatioſam planitiem non ex minima parte Maſſagetæ poſſident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat, multis ac magnis ſolicitatus incitatusque cauſis. Primùm ſua genitura, quòd videbatur maius quiddam homine eſſe: ſecundo loco, felicitate qua fuerat vſus aduerſus hoſtes. quamcunque enim gentem Cyrus inuaſerat, ea gens nullo pacto poterat euadere. Erat autem Maſſagetarum regina defuncto viro, Tomyris nomine,[1] ad quam in coniugium petendam Cyrus miſit verbo duntaxat, volens eam habere vxorem. at illa animaduertens non ſe in coniugium, ſed regnum Maſſagetarum peti, acceſſum Cyro interdicit. Poſtea Cyrus, quum dolus non procederet, progreſſus vſque ad Araxem, apertè infeſto cum exercitu in Maſſagetas tendit. Flumen pontibus iungit, quibus copias traiiciat, factisque nauibus turres deſuper ædificat. Ad quem in hoc labore occupatum, Tomyris caduceatorem miſit, qui diceret, Rex Medorum deſine incumbere in quæ incumbis, neſcius an iſta quæ conſtituiſti, tibi conducibilia erunt. Omiſſo incepto, apud tuos ipſius regna, & nos fine finium quorum ſumus principes, eſſe. Verùm tu admonitionibus his vti noles, & omnia males quàm quietem.[2] Quòd ſi tantopere affectas laceſſere Maſſagetas, fer quam ſuſtines ærumnam. Sed deſiſte iungere fluuium: à quo nobis tridui itinere digreſſis, traiicito in noſtram regionem: aut, ſi mauis, nos excipere in veſtram, tu hoc idem facito. Hæc vbi Cyrus audiuit, accitis Perſarum primoribus coactisque, in medium rem proponit, conſulens vtrum ſibi agendum conſtituerent. Illorum in idem conuenêre ſententiæ, iubentium recipi in ipſorum regionem cum ſuo exercitu Tomyrin. Quam ſententiam Crœſus Lydus quum adeſſet, improbat, in contrarium diſſerens his verbis, Equidem tibi, rex, etiam antea dixi, quandoquidem Iupiter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errati in tua domo,

1 Hanc Cyrus per quoſdam quos miſerat, ſimulatis verbis ambiebat, vxorem ſibi habere volés. At Tomyris vbi nõ ſe, ſed Maſſagetarum regnum ab illo ambiri animaduertit, acceſſ. &c.

2 Quid? admonitionibus his vti noles? & omnia quieti antepones? Atqui, ſi tãto laceſſendi Maſſagetas deſiderio teneris, agedũ omitte quem fers in cõſternendo põtib⁹ fluuio laborem: & nobis trid.

id omne me pro viribus auersurum. nam mei casus, etsi ingrati, mihi tamen extitere disciplinæ. Si tibi esse videris immortalis, & eiusmodi exercitui præesse, nihil est opus vt meam tibi dicam sententiam: sin verò te quoque agnoscis hominem esse, & aliis talibus præesse, illud in primis discito, humanarum rerum circulum esse, qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit. Ideoq; de hac quam proposuisti re, secus ego atque isti sentio. Si enim hostes in hanc terram volemus excipere, id tibi ex hoc periculum erit, ne fugatus omne amittas imperium: quia haud dubiè victores Massagetæ, non se retro fuga recipient, sed tuas prouincias adorientur. Victor autem tu non adeo multum vincis quàm multum si traiiciens in terram illorum, victis Massagetis instabis fugientibus. [1] Hoc enim pro illo substituito consilium, vt victo hoste, rectà pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem sine duce. Turpe est enim atq; intolerabile, Cyrum Cambysis filium mulieri cedentem detrectare pugnam. Itaque mihi placet, traiectis copiis procedere eousque dum illi in occursum prodeant: atque dehinc [2] ita faciendo, dare operam vt illos superemus. Nanque, vt ego audio, Massagetæ bonorum sunt Persicorum insueti, & magnorum commodorum expertes. his ergo viris propone in nostris castris magnam instructarum epularum copiam, magna vi pecorum interfecta, cum magna etiam vi poculorum vini meri, atque omnis cibariorum generis. Hoc vbi fecerimus, imbecillissimis quibusque militum ibi relictis, cum reliquis ad flumen nos recipiamus. Tantis enim bonis conspectis illi (nisi me fallit opinio) se ad ea conuertent: vnde nobis supererit facultas magnas res perpetrandi. Atque hæ quidem [3] in discussionem venere sententiæ. Cyrus autem priore repudiata, Croesique probata sententia, indixit Tomyridi vt retrocederet, vtpote se aduersus illam traiecturo. Illa, quemadmodum à principio spoponderat, retrocessit. Cyrus in Cambysis filij sui (cui regnum tradebat) manus præbuit Croesum, ac maiorem in modum vt hominem honore beneficiisque prosequeretur, præcepit, si sua aduersus Massagetas traiectio non rectè cederet. Hæc vbi præcepit, eosque remisit in Persidem,

1 Hoc enim ipsum opponam illi *quod dixi, illos, si vicerint, adoritu-ros tuas prouincias*, fore vt victo h.

2 Ita *vt dicam hic.*

3 Propositæ fuerunt sent.

dem, ipſe cum copiis ſuis flumen traiecit. Tranſmiſſo Araxe vbi nox aduenit, vidit per quietem talem viſionem: Videbatur Cyrus in ſomnis cernere maximum natu filiorum Hyſtaſpis, habentem in humeris alas, quarum altera Aſiam, altera Europam inumbraret. Hyſtaſpi (qui Achæmenides erat, [1] Arſamenis filius) erat ex liberis natu maximus Darius, tunc fermè viceſimum ætatis annum agens, in Perſide relictus quòd non maturus militiæ eſſet. Experrectus Cyrus viſum ſuum [2] intra ſe retractabat: quod quum ei magni momenti videretur, vocato Hyſtaſpi remotis arbitris, inquit, Filius tuus, Hyſtaſpes, mihi atque regno meo inſidiari deprehenſus eſt: hoc [3] vnde proculdubio nouerim, per me noſcas licet. Dij mihi, quòd mei curam gerunt, quæcunque euentura ſunt, oſtendunt. Siquidem proxima nocte inter quietem vidi liberorum tuorum natu maximum, in humeris habentem alas, quarum altera Aſiam, altera Europam inumbraret. Ex quo viſo [4] nulla tergiuerſatio eſt quin ab illo mihi tendantur inſidiæ. Quapropter tu quamprimum in Perſidem reuertere: facitoque vt quum ego ſubactis Maſſagetis illuc rediero, filium tuum mihi ſiſtas ad cauſam dicendam. Et Cyrus quidē hæc loquutus eſt, ſcilicet quòd ſibi inſidiari Darium ſuſpicabatur. At dæmon ei portendebat ipſum ibi mortem oppetiturum, & eius regnum ad Darium eſſe peruenturum. Reſpondens illi Hyſtaſpes, Abſit, inquit, rex, vt quiſpiam vir genere Perſes, tibi moliatur inſidias: quòd ſiquis ſit, is primo quoque tempore morte mulctetur. tu enim Perſas ex ſeruis liberos, ex ſubditis, aliorum hominum dominos effeciſti. Quòd ſiquā tibi viſio filium meum indicat rebus nouis contra te ſtudere, ego tibi eum [5] exhibeo pro tuo arbitratu tractandum. Hoc reddito reſponſo, Hyſtaſpes traiecto Araxe in Perſidem contendit, Cyro filium ſuum Darium cuſtoditurus. Cyrus autem Araxe traiecto progreſſus vnius diei iter, quæ Cræſus admonuerat exequitur: relictaque illic imbelli parte copiarum, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur. Hos itaque relictos ex Cyri exercitu aggrediens tertia Maſſagetani exercitus pars, ſeſe defenſantes interimit. Eadem, conſpecto epularum apparatu, poſt aduerſariorum cædem, ad epulandum

1 Arſacis. *nā & vet. cod. pro ἀρσάμους habent ἀρσάκους.*
2 Apud ſe examinabat. *Vel in diſquiſitionē vocabat. Ad verbum ſibi ipſi rationem illius ni ſi reddebat.*
3 Vnde certò compererim.
4 Nulla ratione negari poteſt quin. &c.
5 *Id eſt. Offero. Vel, exhibere paratus ſum.*

discumbit: refertaque cibo ac vino soporatur. Persæ superuenientes horum multos occidunt, multoque plures vivos capiunt, cum alios, tum verò ducem eorum, reginæ Tomyridis filium, cui nomen erat Spargapises. Tomyris, cognito exercitus ac filij sui casu, misso ad Cyrum caduceatore, ita inquit, Inexplebilis cruore Cyre ne spiritus « tollas ex hoc quod actum est. Si fructu vitino, quo ipsi distenti adeo desipitis vt descendente in corpus vino improba à vobis verba fundantur, si tali veneno filium meum « vicisti, dolo, non prælio es superior. Quare meum admitte consilium, bene tibi consulentis: Abi, reddito mihi filio, ex hac regione, ferens impunè quòd tertiam Massagetarum partem profligasti. Quæ nisi feceris, per Solem iuro Massagetarum dominum, fore vt ego te, etsi insatiabilem cruoris, tamen satiem. Hæc verba ad se perlata Cyrus pro nihilo habuit. Filius reginæ Tomyridis Spargapises, vbi à vino relaxatus didicit [1] se in malo esse, exorauit à Cyro vt vinculis solueretur. Statimque quum solutus est ac manuum compos effectus, seipsum interemit: atque hic quidem talem obiit mortem. Tomyris autem, quum Cyrus ipsi non auscultaret, contractis suis copiis ita conflixit cum Cyro, vt hanc pugnam ex omnibus quæ inter barbaros extiterunt, acerrimam censeam extitisse. Eam autem ita gestam fuisse accipio: Primùm vtrosque spatio inter se distantes, sagittas misisse: deinde sagittis absumptis concurrentes, lanceis pugionibusque [2] fuisse confertos: ac diu pugnantes perstitisse, neutris fugere volentibus: ad extremum Massagetas superiores extitisse: ibique cum permagnā exercitus Persici partem, tum verò Cyrum ipsum occubuisse, quum vnum detriginta omnino regnasset annos. Cuius cadauer inter cæsorum Persarum stragem Tomyris perquisitum quum inuenisset, caput in vtrem demisit quem humano cruore compleuerat: mortuoque insultans inquit, Tu quidem meum viuentis & in pugna « victricis filium perdidisti dolo captum: at ego te (prout interminata sum) cruore saturabo. Hæc de Cyri vitæ exitu: de quo quum multa referantur, is qui mihi maximè verisimilis videtur à me commemoratus est. Massagetæ & amictum gerunt & victum habent Scythico similem.

1 In quod malum incidisset, *Vel*, *Quantum malum sibi acciderit.*

2 Manus cōseruisse.

29

Ex

Ex equis prælíantur,[1] & pedibus. vtroque enim genere valent. Sagittarij item sunt atque hastati: sagares,[2] *hoc est pugiones*, è more gestantes: in omnibus auro vtentes & ære. Vtuntur nanque ære in omnibus quæ ad hastas, ad pharetras, ad sagares pertinent: auro autem in cunctis quæ ad capitis, ad balteorum, ad axillarum ornamentum spectant. Equorum itidem pectoribus æreos thoraces circundant. [3] Circa frenum, frenaque & phaleras, aurum adhibent: ferro atque argento nihil prorsus vtentes. nam quum in eorum regione immensa sit auri atque æris copia, ferri tamen atque argenti nihil est. Moribus his vtuntur: Singuli quidem vxorem ducunt, sed ea communiter vtuntur. Nam quod Græci memorant facere Scythas, id non Scythæ faciunt, sed Massagetæ. siquidem vir Massageta quoties cupidine capitur mulieris, suspensa ad plaustrum pharetra, sine pudore concumbit: Terminus vitæ nullus eis propositus est: sed vbi quis admodum senuit, conuenientes propinqui eum immolant, & cum eo aliquot pecudes: quarum carnibus pro epulo, vbi coxerunt, vescuntur. quod genus obitus apud eos beatissimum habetur. Languore exstinctos non edunt, sed terra operiunt, loco damni putantes quòd ad immolationem non peruenerint. Nihil omnino serunt: sed pecoribus victitant, piscatuque, quem eis abundè Araxes fluuius suppeditat: lac autem potitant. Ex diis vnum Solem venerantur, cui equos immolant.[4] Hic autem est eis mos sacrificandi, vt deorum perniciſmo è quadrupedibus omnibus perniciſſimum mactent.

1 Et absque equis. *Gall. Ils combatent à pied & à cheual.*

2 *Alij sagarin securis genus esse putant, & ipsemet Valla sic alibi vertit.*

3 Circum habenas fr.

4 Est autem institutū hoc sacrificium vt deorū pern.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER SECVNDUS, QUI INSCRIBITUR EVTERPE.

CYRO vita functo, regnũ suscepit Cambyses, eius & Cassandanæ Pharnaspo genitæ filius: quam ante virum defunctam Cyrus ingenti luctu & ipse prosequutus est, & cęteris quibus imperabat, eam ingenti luctu prosequi præcepit. His parentibus ortus Cambyses, quum Iones & Æoles pro hæreditarijs suis seruis haberet, aduersus Ægyptios fecit expeditionem, comparato cum ex alijs, tum verò è Græcis quibus dominabatur, exercitu. Ægyptij autẽ priusquam apud eos regnaret Psammetichus, omnium hominum se primos extitisse arbitrabantur: verùm Psammeticho regnum adepto, quum incessisset cupido noscendi quínam primi hominum extitissent, ex eo tempore putauerunt Phrygas quàm se priores extitisse, se verò quàm cæteros. Enimuero Psammetichus, quum scisitando quínam primi hominum extitissent, [1] nullum exitum inuenire posset, huiusmodi rem machinatur: Pueros duos ex humilibus parentibus recens natos, tradit pastori inter pecora educandos hunc in modum: iubens videlicet neminem coram eis vocem vllam edere, sed in deserta casa ambos seorsum collocari, eisdemq; in tempore capras adduci: vbi aũt lacte expleti forent, alia administrari. Hæc ideo faciebat iubebatq; Psammetichus, quòd quæ vox prima ex his pueris erumperet, vbi inarticulatè vagire desissent, audire cuperet: prout & contigit. Nam bimatus exacto tempore, pastori qui hæc administrabat, aperienti ianuam atq; intranti, ambo infantes porrectis manibus occurrentes, beccos clamabant. Quod primò audiens pastor obticuit: quum verò crebrius adeunti & obseruanti idem verbum frequentaretur, ita demum re domino indicata,

1 Nullam rationem inire posset.

eata, iussus ab eo pueros attulit exhibuitq;. Quos quum & ipse Psammetichus audisset, percontabatur quinam homines beccos quippiam appellarent. Hæc percontans comperit Phrygas sic panem appellare. [1] Tali negotio argumentati, Phrygas se priores extitisse Ægyptij concesserunt. Quod ita actum esse equidem ex sacerdotibus Vulcani, qui sunt Memphi, audiebam. Græci tamen cum alia multa inepta memorant, tum verò Psammetichum pueros educandos curasse apud mulieres quarum linguas præcidisset. Hactenus de puerorum educatione referebant.

Alia quoq; apud Memphim audiui ex Vulcani sacerdotibus, cum quibus in colloquium veni. Quinetiam harum ipsarum rerum gratia & Thebas & Heliopolin, *id est Solis Vrbem*, me contuli, animo cognoscendi nunquid consentanea dicturi essent ijs quæ Memphi dicerentur. Nam Heliopolitani feruntur Ægyptiorum esse solertissimi. [2] Atque ex ijs narrationibus, quæ ad rem diuinam pertinentia audiui, ea non libenter enunciauerim, nisi ipsorum tantummodo nomina, existimans omnes homines idem sentire de his. quorum quicquid commemorabo, id oratione coactus commemorabo. [3] Quæ autem humanarum rerum sunt, hæc ita referebant inter se constare: Omnium hominum primos Ægyptios annum comperisse, [4] distinguentes eum in duodecim temporum menses. Et hæc comperisse ex astris: qui eo prudentius (vt mihi videtur) [5] hoc agunt quàm Græci, quòd Græci quidem tertio quoque anno intercalarem mensem introducunt, temporum gratia: Ægyptij verò numero tricenorum dierum, quibus duodecim menses taxant, adijciunt quotannis quinos dies. vnde eis ratio circuli temporum constat eodem redeuntis. Ægyptios quoque primos, duodecim deorum cognomina in vsu habuisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. Item primos dijs & aras & simulacra & delubra statuisse: quinetiam animalia in saxis sculpsisse: [6] quarum rerum pleraque ita effecta opere demonstrabant. Præterea primum mortalium regnasse Menem, ac sub eo omnem Ægyptum præter Thebaicam prouinciam, palustrem fuisse: ex eaque nihil eorum quæ nunc sunt supra stagnum Myrios, extitisse: in quod stagnum

1 Ex hac re coniecturam faciétes, Phr. *Vel*, Quum hanc rem examinassent.

2 Verũ quæ mihi ad deos pertinentia narrarunt, ea scriptis mandare nõ libet. præter illorũ nomina q, idem de illis omnes homines scire existimem.

Quæ autem præterea de his cõmem.

3 Quæ autẽ ad res humanas spectant, hæc ita communi consensu referebãt. Omn.

4 Atq; illi duodecim tẽpora distribuisse. Et hæc comp.

5 Annuum spatium exigunt ita distinctum.

6 Quæ ita se habuisse re ipsa comprobant, magna ex parte. Præt.

à mari per flumen ſeptem diebus nauigatur. Atque de regione bene mihi dicere videbantur. manifeſtum enim eſt ei qui, ſi antea non audierit, tamen inſpexerit, (modò ſit ſolertia præditus) Ægyptum in quam Græci nauigant, acceſſionem eſſe terræ, ac fluminis donum: quinetiam loca quæ ſupra ſtagnum hoc ſunt, ad trium vſque dierum nauigationem. De qua non iam tale quicquam commemorabant. Eſt autem & aliud tale: Ægyptiacæ regionis huiuſcemodi natura eſt: Iam primùm quum Ægyptũ verſus in alto curſum tenens, abes procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis ſpacio [1] patieris ſenſum cœni, etiam in aqua vndecim alta [2] paſſus: quæ res declarat eatenus eſſe humum aggeſtam. Ipſius autem Ægypti longitudo ſecundum mare, ſaxaginta eſt ſchœnorum, *id eſt funiculorum*: quemadmodum nos Ægyptum diſtinguimus à ſinu Plinthinete, *id eſt lateritio*, vſque ad ſtagnum Selbonidis, ad quod mons Caſſius vſque pertingit. Itaque ab hac parte ſexaginta ſchœni ſunt. Etenim qui modicum terræ poſſident, metiuntur illam [3] paſſibus: qui minus inopes terræ ſunt, metiuntur ſtadijs: qui multum poſſident paraſangis, qui plurimum, ſchœnis. Conſtat autem paraſanga tricenis, ſchœnus, (qui menſura eſt Ægyptiaca) ſexagenis ſtadiis. Ita erat Ægyptus ſecundum mare ſtadiorum trium millium ſexcentorum. Hinc ad Heliopolin mediterranea verſus Ægyptus ſpatioſa eſt, [4] ſupina omnis & aquarum inops ſimul ac limoſa. A mari ad Heliopolin eundo per ſuperiora, iter eſt eiuſdem ſpatij cuius id quod ab Athenis ab ara duodecim deorum fert Piſam & ad delubrum Iouis Olympij: quæ itinera ſi quis computet, inueniet parum quiddam differre quominus paria ſint, ac non amplius quindecim ſtadijs. Nam viæ quæ ex Athenis Piſam fert, quindecim ſtadia deſunt quominus ſit mille & quingentorũ ſtadiorũ: at ea quæ à mari ad Heliopolin ducit, hunc ſtadiorum numerum complet. Ab Heliopoli autem per ſuperiora eundo Ægyptus anguſta, eſt. nam ab vna parte mons Arabiæ exporrigitur, ab aquilone ferens ad meridiem atque ad auſtrum, ſemper ſurſum tendens ad mare quod rubrum vocatur. Ibi inſunt & lapidicinæ, ad pyramides quæ ſunt apud Memphin, excisæ. Ab hac quidem parte deſinens

1 Demiſſa bolide, *id eſt nautico perpẽdiculo, quod explorandæ profunditatis gratia demittitur in aquam*, cœnũ erues, (*ſeu* cœnum refers.)

2 Vlnas. *Gr.* orgyas.

3 Vlnis. *Gr.* orgyis.

4 Depreſſa *i. campeſtris, non montoſa.*

finens mons, [1] declinat in quæ dictum est. Qua verò parte productior seipso est, duorum ego audiebam mensium ituneris esse ab aurora ad hesperum: & eius extrema quæ ad auroram vergunt, feracia thuris esse. Atque hic quidem mons talis est. Quo autem latere Africam Ægyptus spectat, alius mons saxeus extenditur, in quo pyramides sunt, sabulo obsitus, eodem modo quo Arabici montis tractus qui ad meridiem fert. Itaque ab Heliopoli non ita multorum spatiorum est iter quod modò Ægypti sit, sed angusta est, & quatuor duntaxat dierum nauigationem habet. Inter eos quos dixi montes quod est intercapedinis, campestris est terra, stadiorum ferme (vt mihi videtur) qua parte arctissima est, non amplius ducentorum, è monte Arabico ad eum qui dicitur Libycus. Illinc rursus Ægyptus laxa est. Atque ita situs regionis natura comparatus est. Ab Heliopoli autem ad Thebas nouem diebus nauigatur, spatio quatuor millium octingentorum & sexaginta stadiorum, hoc est vnius & octoginta schœnorum: quæ Ægyptia stadia collecta, secundum quidem mare sunt, (prout à me supetius indicatum est) tria millia sexcenta: quantum verò à mari ad Thebas mediterraneum sit, indicabo. sunt enim sex millia ac centum viginti stadia: à Thebis autem ad vrbem nomine Elephantinam, octingenta viginti. Huius igitur regionis quæ à me dicta est, pleraque pars (vt & sacerdotes aiebant, & mihi ipsi esse videbatur) acquisititia Ægyptijs est. Siquidem quod inter prædictos montes, supra Memphim vrbem positos, medium est, videtur mihi sinus maris aliquando fuisse, quemadmodum ea quæ sunt circa Ilium & Teuthraniam, & Ephesum, & Mæandri planitiem: vt hæc parua magnis comparentur. quoniam nullum eorum fluminum quæ has regiones oblimauerunt, dignum est comparari vni ex septem ostijs Nili, magnitudine. Sunt & alij fluuij nequaquam magnitudine Nili, qui magna opera ediderunt, quorum nomina possem referre: cum aliorum, tum verò Acheloi, qui per Acarnaniam fluens in Echinadum insularum mare, iam eas media ex parte fecit continentem. Est autem Arabicæ regionis, non procul ab Ægypto, sinus maris, exiens ex eo quod rubrum vocatur, ita lon-

[1] Reflectitur versus ea quæ dixi *loca*.

gus atque arctus vt differendo ostendam. Prolixitas quidem, inchoando nauigationem [1] ex Inacho in amplum æquor, consumit quatuor dies remigationis. latitudo verò vbi sinus amplissimus est, dimidiatum diem nauigationis. in quo sinu quotidie reciprocatio aquarum & vadosum æstuarium est. Porro alium huiusmodi arbitror sinum extitisse qui in Ægyptum ferretur, à mari septentriónali Æthiopiam versus tendens: sicut Arabicus (de quo à me sermo institutus est) ab austrino Syriam versus tendit: qui prope inter se suos recessus terminant, exiguo quodam terræ interuallo dirempti. Quòd si in hunc Arabicum sinum Nilus velit alueum suum conuertere, quid prohibebit assiduè fluentem, quin intra viginti millia annorum illum oblimet? [2] Ego enim credo, intra decem millia annorum qui ante me natũ transierunt, ficubi siccanea facta sunt, nimirum & sinum siccaneum fieri posse, etiam multo quàm hic est maiorem, à tanto flumine atque ita operoso. Itaq; quæ de Ægypto à referentibus audiui, ea & ipse ita habere existimo. quippe quum videam & Ægyptum esse exporrectam à terra contigua, & conchylia existere in montibus, ac salsuginem exudare, quæ etiã pyramides corrumpat: & solum hunc montẽ qui in Ægypto imminet Memphi, arenas habere. Præterea regionẽ hanc nulli alteri conterminæ, aut Arabiæ, aut Lybiæ, aut Syriæ assimilem esse: (etenim Arabiæ maritimam oram Syrij incolunt) sed nigram terrã & [3] fragilẽ habere, vtpote limo ex alluuionibus ab Æthiopia flumine deuecto. Nam Libyam humũ scimus magis rubrã esse, & magis [4] subarenaceam: Arabicã verò atq; Syriacam, argillosiorem ac suppetrosam. Quinetiam hoc magnum huius regionis documentum aiebant sacerdotes, sub rege Myri fluuium, quoties octo cubitis, dum minimum, influebat, irrigasse Ægyptum quæ infra Memphim est. necdum ab obitu Myris nongenti erant anni ad tempus quo hæc ego à sacerdotibus audiebã. At nũc, nisi ad sedecim aut ad quindecim saltẽ cubitos ascẽdat fluuius, in regionẽ non transcendit. Quæ regio, si proportione in altum surgat, & tantundem ad incrementũ tendat, nõ restagnante eam Nilo, videntur mihi Ægyptij vtique qui infra paludem Myridis incolunt cum alia loca, tum verò eum qui

1 Ab eius recessu vsq; ad latum mare. *Legendum est enim ex vet. cod.* μυχοῦ, *non* λάκκου, *vt legit Vulla: nec* μύχου *vt in vulg. edit. habetur.*

2 *Hic Græca exempl. mendosa esse videntur.*

3 In rimas fissam.

4 *Subarenaceam vocat cui arena subest: suppetrosam (vel potius subpetrosam) cui petræ subsint. i. lapides. q. d. petricosam. i. lapidosam. Sic exprimere voluit* ὑποψαμμωδέα *&* ὑποπετρώδη.

qui vocatur Delta, idem passuri omni futuro tempore, quod aiebant ipsi passuros aliquando Græcos. Nam quum audirent omnem Græcorum terram pluuia perfundi, non fluminibus, vt suam, dicebant fore vt decepti aliquando magna spe, malè [1] esurirent. Qui sermo hoc dicere vult, Græcos, si nolit eis deus pluere, sed siccitatem immittat, fame extinctum iri, vtpote quibus nihil aquæ, nisi tantùm à Ioue, suppetat. Atque hæc quæ ab Ægyptijs in Græcos dicuntur, rectè se habent: age, nunc vicissim dicam quomodo res ipsis Ægyptijs se habeant. Si, vt superius dicebam, quæ infra Memphim est regio (hæc enim est quæ augescit) velit in altum augescere proportione præteriti temporis, [2] quid aliud Ægyptios, qui illic incolunt, quàm
42 esurituros? si neque gustare ea quæ ab Ioue sunt, neque à flumine restagnari queant rura ipsorum. Isti nanque ex omnibus hominibus, atque ex omnibus AEgyptijs, maximè illaboratum percipiunt fructum, qui neque proscindendis aratro sulcis, neque subigendo solo, neque aliud quicquam exercendo eorum quæ in aruis colendis cæteri mortales laborem tolerant: sed postquam fluuius sua sponte superueniens irrigauit rura, irrigataque reliquit rursus, tunc in suum quisque rus iacto semine sues immittit, conculcatoque suibus semine, messem deinde expectat: atque vbi [3] suibus semen versauerit, ita demum frumentum percipit. Quod si vellemus de Ægypto Ionum vti sententijs, qui solum Delta Ægyptum esse aiunt, à Persei specula appellata, dicentes illam secundum mare, ad Pelusiacas vsque taricheas, quadraginta schœnorum esse: à mari autem mediterranea versus, pertingere ad Cercasorum vrbem, iuxta quam scinditur Nilus in Pelusium fluens & in Canobum: cætera verò Ægypti, partim esse Africæ, partim Arabiæ: ostenderemus hac ratione vtentes, nullam Ægypti primitus fuisse regionem. Nam Delta eis (vt ipsi dicunt, & mihi videtur) [4] defluxa humus
4 est, & quæ nuper (vt sic dicam) extitit. Itaque si nulla eis terra erat, quid curiosi sunt, putantes se primos homines

1 *Recti legit Valla ταυτιοῦν (vt habent vet. cod.) non ταύτιον.*

2 Nónne Ægyptios qui hanc partem incolunt, esurire necesse fuerit, si neq; Iupiter illorũ regioni pluet, neq; fluuius in arua illorum transscendere possit? Núc enim isti minore labore quàm omnes alij homines, atque adeo quã cæteri Ægyptij, fructum è terra percipiũt: qui neq; se fatigant proscindendis aratro sulcis, neq; sarriendo solo, neq; aliud q. *Lego autem ἐνεστὼτα pro γένεται.*

3 Suum ope frumentum è spicis excusserit, tũ demum colligit. Quòd si, &c. *Sunt enim qui ἅπαξ ἀπολέγομενον id significare hic putent, vt id loco sit triturationis.*

4 Humus est alluuie fluuij deuecta.

extitisse? [1] qui ne in puerorũ quidem experimentũ, qui primam linguã proderent, ire debebant. Ego certè Ægyptios opinor neq; cum loco quẽ Delta Iones vocãt, pariter exstitisse, sed semper fuisse ex quo genus humanũ extitit [2] progressuq́; terræ multos ex eis reliquos fuisse, multos aliunde subingressos. Ideoq́; olim Thebæ Ægyptus vocabatur, cuius ambitus est stadiorum sex millium ac centũ viginti. Itaque si nos de eis rectè sentimus, Iones non rectè sentiunt de Ægypto: sin rectè Iones sentiunt, ostendo neque Græcos neque Iones scienter computare: qui aiunt tria membra totam esse terram, Europam, Asiam, Africam. quarum enim membrum annumerare debent Delta Ægypti, si non sit neque Asiæ, neque Africæ. Nam secundum hanc rationem non est Nilus qui Asiam ab Africa disterminat: qui quum [3] diuortia faciat circa acumen Deltæ, id quod in medio est, Asiæ & Africæ essет. Sed nos Ionum sententiam missam facientes, ita de his dicimus: Ægyptum quidem, eam omnem esse quæ ab Ægyptijs incolitur: quemadmodum Ciliciam, eam quæ à Cilicibus, & Assyriam, quæ ab Assyrijs. Sed Asiæ & Africæ scimus recta ratione nullum esse terminum, nisi terminos Ægyptiorum. Si verò quod Græcis persuasum est sequemur, sentiemus omnem Ægyptum quæ à catadupis & Elephantina vrbe incipit, bifariam diuidi, & vtrumque cognomen obtinere. aliam enim eius partem, esse Africæ, aliam Asiæ. Quippe Nilus à catadupis incipiens, mediam interfluens Ægyptum in mare influit: vno quidem alueo vsque ad Cercasorum vrbem, inde autem tripartito. Et alueus quidem ad auroram vergens, Pelusium ostium: alter ad vesperam tendens, Canobicum ostium nominatur. Tertius, quo rectà Nilus meat, talis est: Delatus per superiora, ad acumen Deltæ peruenit, dehinc medium Delta scindens, in mare exit, non minimam huic alueo portionem aquæ præbens, nec minimè celebrem, quod Sebennyticum ostium appellatur. A Sebennytico item duo alia diuiduntur ostia, in mare ferentia, quibus hæc sunt imposita nomina, vni Saiticum, alteri Mendesium. Nam quæ Bolbitinum & Bucolicum nominantur, non sunt natiua ostia, sed effossa. Huic meæ opinioni, tantam esse

Ægy-

1 Nil sanè necesse fuit eos in infantibus experiri quam primã vocem emitterent. Ego certè Ægypt. &c. *Huius antè facti meminit libro primo.*

2 Terraque *fluuij decursu* accrescente ex eis remansisse, multos item in inferiorem regionem descendisse.

3 *Plinius scissuram vocat.*

Ægyptum quantam ratione demonſtraui, teſtimonium etiam dat oraculum quod ab Hammone eſt redditum: quod ego poſterius quàm ita in animum induxeram, circa Ægyptum audiui. Nam qui ſunt ex vrbe Marea & Apia incolentes Ægypti fines Libyam verſus, quòd ſibi Libyes non Ægyptij viderentur, quodque peroſi ſacrorum ceremonias, nollent bobus fœminis prohiberi, miſerunt ad Hammonem, negantes quicquam cum AEgyptijs ſibi eſſe commune. Habitare enim ſe extra Delta [1] nullumque ſibi cum illis linguæ eſſe commercium, ac velle ſibi fas eſſe omnia guſtare. Hæc eos deus facere non permiſit, inquiens AEgyptum eſſe eam quam Nilus ſupergreſſus irrigaret: quique infra vrbem Elephantinam incolentes ex hoc flumine potarent, eos eſſe Ægyptios. Hæc illis ita oraculo reſponſa ſunt. Porrò Nilus vbi inflatus eſt, non modò Delta inundat, verumetiam plagam quæ dicitur Libyca eſſe aliquoties & Arabicam: idque vtroque verſus duorum dierum itinere, & amplius eo vel minus. De cuius fluminis natura neque à ſacerdotibus quippiam, neque ab alio vllo percipere potui: quum promptiſſimo forem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis inflatus labatur, inchoans ab æſtiuo ſolſtitio, ad centum vſque dies, & propè totidem diebus retrocedat, relinquens fluenta: ita vt per omnem hyemem tenuis eſſe perſeueret ad ſolſtitium rurſus æſtiuum. De his nihil omnino potui percipere ab Ægyptijs ſciſcitando, num aliquam vim Nilus 43 haberet natura diuerſam cæteris fluuijs. Hæc ego noſcendi cupidus, eos interrogabam & cur ſolus omnium amnium nullas ex ſe auras remitteret. De qua tamen aqua quidam Græcorum, quum inſignes vellent effici ſapientia, trifariam diſſeruerunt. quarum opinionum duas ne mentione quidem dignas exiſtimo, niſi eatenus vt illas tantùm ſignificem. Earum vna ait, ventos eteſias eſſe in cauſa cur Nilus infletur, prohibentes eum effluere in mare. At qui nonnunquam eteſiæ nondum ſpirauerunt quum Nilus id agit. At hæc, ſi eteſiæ in cauſa forent, oporteret alia quoq; flumina quæcunque eteſijs obnoxia ſunt, idem quod Nilus, pati: & eo magis quo tenuiora ſunt, minores gurgites exhibentia. Sunt autem multa in Syria, multa in

[1] Nec ſe cũ illis conſentire, ac velle, &c.

Africa flumina, quæ nihil tale patiuntur quale patitur Nilus. Altera opinio est [1] incredibilior quidem quàm hæc quæ dicta est, dictu tamẽ admirabilior, quæ ait illum, quod ab Oceano fluat istud efficere: Ipsum vero Oceanum orbem terrarum circumfluere. Tertia opinio, vt multo modestissima ita longè falsissima est: quippe quæ & ipsa nihil dicit, inquiens è niuibus liquescentibus manare Nilũ qui quũ ex Africa per medios Æthiopes fluens in Ægyptũ euadat, ex locis calidissimis ad frigidissima, quomodo ex niuibus flueret? De qua re multa sanè sunt quæ quis coniectare possit, nõ esse credibile, eũ qui talis sit, manare de niuibus: primum ac maximum testimonium perhibentibus ventis, qui ab his regionibus calidi spirant: secundum, ea plaga quæ sine imbribus & sine glacie perpetuò est. (super niuem autem quæ cecidit necesse omnino est intra quinque dies pluere: quare si in his regionibus ningeret, etiam plueret) tertium, hominibus qui ab æstu solis nigri sunt & miluis, atque hirundinibus, quæ illic perennant. Grues quoque, Scythicæ plagæ hyemem fugientes, ad hæc loca se conferunt hybernatum. Si igitur vel quantulumcunque ningeret in ea plaga per quam fluit & ex qua incipit Nilus, profectò nihil tale esset, quemadmodum necessitas arguit. At is qui de Oceano loquitur, ad occultam fabulam referens, caret argumento. Neque enim ego vllum noui fluuium qui sit Oceanus, sed hoc nomen opinor Homerum, aut aliquem priscorũ poetarum, quum inuenisset, in poeticam intulisse. Quod si opiniones quas proposui, improbantem me oportet de occultis ferre sententiã, dicam quare mihi videatur impleri Nilus æstate, Hyberno tempore sol abscedens à pristino cursu subter hyemale sidus, meat in superiora Africæ. [2] Totum, vt quidem breuissimè demonstretur, à me dictum est. Etenim deum hunc, vt cuique terræ proximè accedit, ita eam maxima siti afficere credibile est, & scaturigines indigenarum amnium arefacere. Vt autem pluribus verbis demonstretur, ita habet: Sol Africæ superiora permeans, ista efficit. nam quũ omne veris tempus sit serenũ in his regionibus & ipsæ regiones sint calidæ ac venti frigidi, transiens sol facit quemadmodum medio cœlo means æstate facere consue-

1 Indoctior.

2 *i. Ac rem certè totam (vt maxima breuitate vtar) hisce verbis comprehendi.*

consuevit? ad se enim trahit aquam, attractamque in superna abijcit loca, quam excipientes venti ac dissipantes liquefaciunt, hi videlicet, qui (vt credibile est) ab hac regione flant, auster & africus, multo omnium pluuiosissimi. Quanquam mihi videtur non omnem sol humorem eius anni Nilo remittere, sed penes seipsum reseruare. Idem, mitigata hyeme, rursus in mediũ cœli regreditur, atq; illinc iam itidẽ ex cunctis fluminibus trahit humorẽ: quæ flumina mox, multarum aquarum imbre commixto, terram madefaciente vtique [1] lacunosam, magna decurrunt: at æstate, quum destituantur ab imbribus, & à sole attrahantur, exiliora sunt. Nilus autẽ qui imbribus caret, quum attrahitur à sole, meritò solus fluuiorum eo tempore fluit multo exilior quàm solet per æstatem. Tunc enim peræque attrahitur atq; cæteræ aquæ, per hyemem verò solus attrahitur. Ita solem censui huius rei esse causam. Idem, mea sententia, autor est aereæ siccitatis in ea regione, [2] dum exæquat transitum suum. Ita semper Africæ superiora æstas obtinet. Quòd si [3] finium ac cœli situs immutaretur, vt vbi nunc aquilo situs & hyems, ibi austri situs esset & meridiei: & vbi auster, illic aquilo collocatus esset: si hæc ita haberent, profectò sol [4] amotus è medio cœlo, sub hyemem & aquilonem mearet supra Europam, quemadmodum nunc supra Africam, pertransiliensque nobis omnem Europam, faceret (opinor) eadem in Istro quæ nunc facit in Nilo. De aura aũt quę nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Consentaneũ esse è locis valde feruidis nihil respirare aurę: quippe quę ab aliquo frigido loco flare gaudet. Verùm hæc ita sint quemadmodũ & sunt, & ab initio fuere. Nili tamẽ fontes nemo neq; Ægyptiorũ, neq; Græcorum, neq; Afrorũ, cũ quibus in colloquiũ veni, se nosse professus est, præter scribam sacrarũ Mineruæ pecuniarum apud Ægyptum, in vrbe Sai, qui mihi iocari videbatur, affirmans
44 se id proculdubio nosse. Sic autem dicebat, geminos esse montes, cacuminibus in acutum tendentibus, inter Syenem positos vrbem Thebaidis & Elephantinam: quorum vni nomen esset Crophi, alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyssos *hoc est immensa altitudinis*, emanare. cuius aquæ dimidiũ Ægyptum versus & ventum aqui-

1 Torrentibus abundãtem.

2 *Videtur dixisse legisse pro dixerit. Græca sonant*, dũ transitum ei peruerit. *id est*, dum eũ permeantem verit. S.

3 *Gr. ὁρίων. sunt autẽ ὧραι stata anni tempora. Sed videtur alia lectionem sequutus esse.*

4 Expulsus è medio cœlo ab hyeme & aquilone.

lonem flueret, reliquum dimidium AEthiopiam versus atque austrum. Quod autem abyssi forent fontes, aiebat Psammetichum AEgypti regem periculum huius rei fecisse: qui funibus multorum millium passuum connexis, & in fontes demissis, tamen ad fundum non deuenisset. Scriba hic, si modò gesta fuerant quæ dicebat, affirmando faciebat vt ego opinarer vortices quosdam illic esse rapidos, ac refluxus, quemadmodum præcipitantis è montibus aquæ, vnde nequeat funis ad explorandum demissus peruenire in fundum. Aliud ab vllo quoquam audire non potui, [1] nisi (quum ipse inspiciundi gratia ad Elephantinam vsque vrbem profectus sum) quiddam longissimæ narrationis, quod ex fama illic iam inquirendo accepi, eum ab vrbe Elephantina ad superiora esse locum accliuem, vbi necesse sit, nauigio vtrinque alligato, tanquam boue, pergere: & si funis abrumpatur, abire nauigium, rapiente fluminis impetu. Abesse autem hunc locum quatuor dierum nauigatione: esseque ibi Nilum tortuosum veluti Mæandrum, & duodecim schœnorum, per quos hunc in modum nauigare oportet, & postea [2] peruenire planum in locum, vbi sit insula Nilo circumflua, nomine Tachompso. Ab Elephantina desuper iam AEthiopes incolere & dimidium insulæ: nam alterum dimidium incolere AEgyptios. [3] Insulam contineri ingenti stagno, accolentibus circùm AEthiopibus pastoribus: in quod è Nilo subuectus, peruenias in alueum qui in stagnum diffunditur. Deinde egressus, itinere pedestri quadraginta dierum pergas propter flumen. nam in Nilo acutos scopulos existere & saxa frequentia, per quæ nauigare non licet. Peragrato quadraginta diebus eo loco, alterum rursus ingressus nauigium, duodecim diebus subueheris, dum venias in oppidum magnum nomine Meroen, quæ fertur aliarum vrbium esse metropolis. Cuius incolæ solos deorum colunt Iouem & Liberum, eosque magnopere venerantur. Ioui etiam constituerunt oraculum, cuius responsis, posteaquam iubentur, & quocunque iubentur, eò sumant expeditionem. Ab hac vrbe, intra tantundem temporis intra quantum ad ipsam ex Elephantina peruenitur nauigando peruenies ad Automolos, *id est transfugas*, quibus nomen est Asmach: quod ver-

bum

1 Sed quicquid præterea audiui, *vel accepi*, (ad Elephantinam quidem vsq; vrbé spectatũ ipsemet profectus: ab eo autem loco, ex auditu habens) id est huiusmodi, penitissimè *indagatũ*. Ab Elephantina vrbe in superiora tendenti acclivis est locus, adeo vt necesse. &c.

2 Peruenies. *Sic & sequentia per indicativum, non infinitivum.*

3 Insulæ cõtiguũ est ingens stagnũ. *Potest λίμνη etiam palus vel lacus exponi.*

bum Græca in lingua idem pollet quod Siniſtræ regiæ aſſiſtentes. Iſti quum eſſent AEgyptij bellatores, ducenta & octo millia, ad hos AEthiopes tranſiere hac de cauſa: Sub rege Pſammeticho fuerant in præſidijs collocati, * alij ad vrbem Elephantinam & ad Daphnas Peluſias aduerſus AEthiopes, alij aduerſus Arabes & Syros, alij ad Maream aduerſus Libyam (Quibus in locis, quemadmodum ſub rege Pſammeticho erant, ita mea ætate Perſarum præſidia excubabant. nam & apud Elephantinam & apud Daphnas Perſæ excubias agunt.) Quum igitur triennium in præſidio fuiſſent AEgyptij, neque illinc ab aliquo dimitterentur, communi vſi conſilio, à Pſammeticho ad AEthiopiam ſibi tranſeundum putauerunt. Quos, re audita, Pſammetichus inſequutus, vbi eſt aſſequutus, multis verbis obſecrabat, vetabatque patrios deos ac liberos vxoresque deſerere. Ibi quidam illorum fertur oſtenſo veretro dixiſſe, vbicunque id eſſet, ſibi & vxores & liberos fore. Hi poſteaquam in AEthiopiam profecti ſunt, ſeſe AEthiopum regi tradiderunt: quos ille ita remuneratus eſt. Erant ei nonnulli AEthiopum aduerſarij, quorum terram eripientes iſtos iuſſit incolere. AEthiopes, his colonis inter ſe collocatis, facti ſunt manſuetiores, moribus AEgyptiacis imbuti. Ad quatuor igitur menſium partim nauigationem, partim iter, cognoſcitur Nilus: præter id quo fluit per AEgyptum. Tot enim menſes in ſumma reperientur impendi ab ijs qui ex Elephantina ad hos Automolos pergant. Fluit autem ab heſpero & occaſu: dehinc quid ſit, nemo poteſt pro comperto narrare. eſt enim deſerta præ feruore ea regio. Accepi tamen hoc ex quibuſdam Cyrenæis, qui ſe ad Ammonis oraculum iſſe commemorarent, colloquutosque cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex alijs ſermonibus deueniſſe in confabulationem de Nilo, cuius nemo noſceret fontes: Etearchumque narraſſe, aliquando quoſdam ad ſe veniſſe Naſamonas, quæ gens ſit Libyca, Syrtim incolens, & oram Syrtis quæ vergit ad auroram, [1] non multum ſupra Syrtim. Eos, quum veniſſent, interrogarenturque nunquid amplius haberent quod referrent de Africæ deſertis, retuliſſe, apud ſe fuiſ-

* *Franc. Iun. in Eſaiam*, p. 68, *Græca ſic diſtinguit, ἐν τῇ Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων ἐν ἀφέρτῃ σι τῶν Πηλουσίων ἄλλοι πρὸς Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. id eſt*, alij ad vrbem Elephantinã, Æthiopibus oppoſiti: alij ad Daphnas Peluſias, oppoſiti Arabibus & Aſſyrijs. S.

[1] Non longè penetrando, *vel progrediendo*. Eos, q.

se quosdam virorum præpotentium filios petulantes: eos quum in virilem ætatem adoleuissent, cum alia supertua- cua fuisse machinatos, tum verò ex sese quinque sortitos ad inspiciundas Libyæ solitudines, & si quid amplius cernerent quàm ij qui longissima inspexissent. Oram enim 45 maritimam Libyæ aquiloni obnoxiam Libyas & Libyum permultas gentes ab Ægypto incipientes omnem obtinere vsque ad promontorium Soloentem, quod Libyam terminat, præter id demum quod aut Græci obtineant, aut Phœnices: ac supra maritimam oram, & eos qui ad mare incolunt, feris vlteriora habitari: at quæ vlteriora sunt parte à feris habitata, arenosa esse, vehementerque arida, ac prorsus vasta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimissos, aqua atque cibarijs probè instructos, primùm per regionē hominibus habitatam perrexisse: hanc permensos, in illam à feris habitatam peruenisse. Ex ea per solitudines iter fecisse ad ventum zephyrum: peragratoq; multo spatio sabulosi loci pluribus sanè diebus, aspexisse demum arbores in planitie quadā enatas, ad easq; accessisse, ac fructum qui inerat decerpsisse, eisq; inter decerpendum superueniisse quosdā infra mediocrem virorum staturā pusillos: quorū linguam Nasamones nō intelligerent, vt nec ipsi Nasamonū. Et ab his deprehensos ductosq; fuisse per maximas paludes: atq; illas transgressos peruenisse in vrbē in qua vniuersi forent æquali statura illis qui adduxissent, colore nigro. Eam vrbem præterlabi grande flumē, ab hespero ad orientē solem fluens, in quo cōspicerentur crocodili. Hactenus à me sermo Ammonij Etearchi cōmemoratus sit: nisi quòd is aiebat Nasamones (vt Cyrenæi referebāt) reuertisse, & eos homines ad quos illi peruenissent, omnes esse [1] fallaces. Flumen autem quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum esse & ratio sic dictat. Ex Libya enim Nilus fluit, eamque mediam secat: & (vt ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atque Ister meat. Ister namque fluere incipiens à Celtis atque vrbe Pyrene (Celtæ autem sunt extra cippos Herculis, Cynesijs finitimi, omnium in Europa ad occasum habitantium vltimi) mediam Europam scindit: totamque permensus quam Istriani Milesiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur.

1 Impostores, *vel præstigiatores.*

[1] Et Ister

[1] Et Ister (fluit enim per terram habitatam) inter primos cognoscitur: de Nili verò fontibus nemo habet quod referat: & meritò, vtpote Libya per quam fluit, deserta. De eius fluxu, quàm potuit longissimè repetendo narrari, dictum est. exit autem in Ægyptum. Porro Ægyptus montanæ Ciliciæ ferè opposita est. Hinc rectà ad Sinopen in ponto Euxino sitam, quinque dierum est rectum iter viro expedito. Sinope autem Istro mare irrumpenti ex aduerso est sita. Ita Nilus totam permeans Africam, videtur mihi æquiparandus istro. Hactenus de Nilo dictum sit.

1 Verū Ister à multis cognoscitur, quippe qui per terram habitatā fluat.

Venio ad plura de Ægypto referenda: quia plura quàm alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnem regionem exhibet opera relatu maiora. Horum gratia plura de ea commemorabuntur. Ægyptij, quemadmodum & cœlo eorum & flumine diuersam ab alijs naturam ostendente, ita ipsi pleraque omnia à cæteris hominibus diuersa constituerunt & instituta & iura. Apud hos fœminæ quidem negociantur cauponanturque, & institorijs operis vacant: viri autem intra domos texunt. Alij villum subtegminis desuper tramant, Ægyptij subter. Onera viri capitibus, fœminæ humeris baiulant. Fœminæ, stantes mingunt: viri, sedentes. Domi ventrem exonerant, foris in vijs comedunt: reddentes rationem, quæ sunt turpia, sed necessaria, ea in occulto fieri debere: palàm verò, quæ non sunt turpia. Mulier neque dei neque deæ vlla sacerdos est, sed viri deorum omnium & dearum. Alendi parentes filijs nulla nolentibus filiabus, etiamsi nolint, summa necessitas est. Deorum sacerdotes alibi comati sunt, in Ægypto derasi. [2] Apud alios ritus est, statim in funere proximi capita deglabrare: Ægyptij in funeribus sinunt capitis crines augescere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales victus à ferarum secretus est consortio, Ægyptij cum feris vescuntur. Alij frumento atque hordeo victitant, Ægyptijs [3] victitare ijs quæ ex his facta sunt, maximo probro est: sed cibis è farre confectis, quod quidam siliginem appellant. [4] Conspersionem pedibus, lutum manibus subigunt. Virilia, alij talia relinquunt qualia natura sunt, præter eos qui ab istis didicerunt: Ægyptij circuncidunt. Viri binas vestes habent, fœminæ sin-

2 Apud alios homines more receptū est vt in luctu statim capita tondeantur ab ijs quos potissimùm is attingit: at Ægyptij, in morte suorū, sinunt capitis barbęq; pilos crescere, quū alioqui antea tonsi fuerint. Apud cæt.

3 Victitare his, maximè probrosum est. sed ex olytis cibaria conficiunt, quas alij zeas appellant.

4 Farinā aqua maceratā subigunt pedibus, lutum autem manibus. *Fortasse autem intelligit lutum ex quo mœritum conficitur, quod Gall. mortier.*

gulas. Alij velorum anſulas & funes extrinſecus aſſiuunt, AEgyptij intrinſecus. Græci literas ſcribunt & calculis computant à ſiniſtro in dextrum manum ferentes, AEgyptij à dextro in ſiniſtrum: & hoc facientes aiunt ſe in dextrum, Græcos facere in ſiniſtrum. Literis bifarijs vtuntur quarum vnas, ſacras vocant, populares alteras. In deos ſupramodum ſupraque omnes homines religioſi ſunt, talibus moribus vtentes: Aheneis in poculis potant, ſingulis ea diebus extergentes, non eorum aliquot, etiam aliquot non: ſed vniuerſi. Linea ferunt veſtimenta ſemper recèns abluta, huic rei præcipuè vacantes. Virilia circuncidunt munditiæ gratia pluris facientes ſe mundos eſſe quàm decoros. Sacerdotes tertio quoq; die totum corpus eradunt, nequis pediculus deos colentibus aut alia ſordes creetur. 46

1 Byblinos. Iidem veſtem tantummodo lineam, calceos [1] papyraceos geſtant: nec aliam veſtem aut alios calceos induere eis fas

2 Bis. δὶς, nõ τεὶς. eſt. Lauantur quotidie frigida, interdiu [2] ter, noctu bis. Alias præterea ceremonias propè dixerim infinitas exercent. Qui etiam non exiguis afficiuntur commodis. nam neque è re domeſtica aliquid conterunt, neq; impendunt,

3 *Sunt qui ſacrificia exponant, alij panes ſacros.* ſed eorum ſingulis quotidie [3] cibi ſacri cocti præſto ſunt, & carnis bubulæ & anſerinæ ſatis abundeque. Vinum quoque vineale illis datur. De piſcibus guſtare nefas eſt illis. Fabas AEgyptij in ſua terra nec admodum ſerunt, nec

4 *Videtur aliud legiſſe quã habeant vulg. edit.* eas quæ prouenerint, aut [4] crudas aut in aqua coctas edunt. Sacerdotes verò ne aſpicere quidem eas ſuſtinent, arbitrantes haud mundum illud legumen eſſe. Initiantur non ſigillatim cuique deorum ſed gregatim: quorum vnus eſt pontifex, vbi quis defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Boues mares, Epaphi eſſe cenſent: eaque de re huncin modum explorant: Si pilum in eo nigrum vel vnum viderint, nequaquam mundum cenſent. Explorat autem hæc ſacerdotum aliquis ad id conſtitutus, pecude cum ſtante & erecta, tum etiam reſupinata: lingua etiam exerta *explorans* an pura ſit ijs ſignis quæ ego alio referam in libro. Inſpicit & caude pilos, nunquid eos habeat ſecundum naturam procreatos. Eum, ſi fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo: deinde applicita terra ſigillari anulo impreſſa abducitur. Nam immolanti eo ſigillo non no-

tatam,

tatam, pœna morte ſancita eſt. Et hunc quidem in modum pecus exploratur. Sacrificandi autem is eis eſt ritus: Pecude quæ obſignata eſt, ad aram vbi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde [1] ſupra pecudem libato *contra templum* vino, ac deo inuocato, eam mactant: [2] mactatæ caput aſportant in forum, ſi nundinæ ſint, & eis Græci negotiatores adfuerint, atque illis vendunt: qui ſi non adfuerint, in flumen abijciunt. Execrantur autem capita in hęc verba, vt ſiquid mali aut ipſis immolantibus aut vniuerſæ AEgypto futurum ſit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandarum, & vini libamina, omnes pariter AEgyptij in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit vt nemo AEgyptiorum de capite vllius animantis deguſtet. Eſt tamen iſerorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis inſtitutus. Quam igitur deam maximam eſſe cenſeant, & cui maximum feſtum celebrent, iam nunc dicam. Poſteaquam ieiunauerunt pridie feſti, [3] atque obdormierunt, bouem immolant, eumque corio exuunt, & aluo tota vacuant. Inteſtina intra ventrem adipemq; linquunt, crura truncant, & extremos lumbos armosque, ac ceruicem. His actis, reliquum bouis corpus ſtipant panibus puris, & melle, & vua paſſa, & ficis, & thure, & myrrha, atque alijs odoribus. Vbi hæc infarſerunt, adolent, multum vini oleique infundentes: ieiuni tamen priuſquam ſacrificent. Dum ſacrificium ardet, omnes [4] verberantur. Poſteaquam vapulauerunt, dapes ex ſacrificij reliquijs proponuntur. Boues mares eoſdemque mundos, ac vitulos vniuerſi AEgyptij immolant: at fœminas eis immolare non licet, vtpote Iſidi conſecratas. Nam Iſidis ſimulacrum muliebre eſt, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci deſcribunt. Bouesque fœminas omnes itidem AEgyptij venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum: eoque nemo AEgyptius AEgyptiáve Græci vitri aut os ſuamiaretur, aut cultro, vel veru, vel olla illius vteretur, aut pura bouis carne Græco cultro inciſa veſceretur. Boues qui demortui ſunt, hunc in modum ſepeliunt: Fœminas quidem in flumen abijciunt, mares autem in ſuburbanis ſinguli defodiunt, vno aut altero eor-

1 Supra hoſtiam.

2 Mactatæ caput amputant, & reliquũ corpus excoriant. Capiti autem illius multa imprecati aſportant. Aſportant, inquam, in forũ quidem, illi quibus forũ eſt, & apud quos mercatores Græci diuerſantur, ibiq; illis vendũt: illi verò quibus non adfuerint Græci, in flum.

3 Et precati ſunt. κατεύξονται, *pro quo aliud legit.*

4 Omnes ſeipſos verberant. Poſtquã autem verberare deſierũt, dapes, &c. *In vulg. edit. hudius interpret. Valla* epulauerũt *legitur pro* vapulauerũt, *ſeu* epulati ſunt.

nu extante, signi gratia. Vbi computruerũt, & statum tempus aduenit, præsto est ad singulas vrbes nauis ex insula nomine Prosopitide, quæ est in Delta, habetque nouem schœnorum ambitum. In qua cum aliæ sunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiscuntur naues ad ossa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris extructum est. ex qua vrbe alij permulti vagantur in alias vrbes. Vbi autem effoderunt ossa, asportant, eaq; vno in loco cuncti sepeliunt. Quem porro in modum boues, in eundem defuncta alia pecora sepeliunt. ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum est. nam ne hæc quidem interimunt. Cæterùm qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebanæ [1] prouinciæ sunt, ij omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Non enim eosdem deos similiter colunt vniuersi Ægyptij, præter Isidem & Osirin, quem Bacchum esse aiunt. hos peræquè vniuersi colunt. Qui verò Mendetis templum obtinent, siue Mendesiæ prouinciæ sunt, hi capris abstinentes, immolant oues. Itaque Thebani, & quicunque propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo sibi conditam hanc legem, quòd Iupiter, quum ab Hercule cernere eum volente, cerni nollet, tandem exoratus hoc commentus sit, vt amputato arietis capite, pelleque villosa quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: & ob id Ægyptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab Ægyptijs Ammonios accepisse, qui sunt Ægyptiorum atque Æthiopium coloni, & [2] linguam inter vtrosque vsurpantes. Qui etiam mihi videntur ideo se Ammonios cognominasse quòd Ægyptij Iouem [3] Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt. Certo tantùm die quotannis in festo Iouis, vnum demum arietem obtruncant, cuius pellem detractam, hunc in modum Iouis simulacro induũt: ad illudq; deinde aliud duc̃unt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum sunt, arietem verberant, deinde sacra eundem vrna sepeliunt. De Hercule autem hunc ego audiui sermonem, quòd sit vnus ex dijs duodecim. nam de altero Hercule quem Græci norunt, nulla in parte Ægypti quippiam potui audire: cuius nomen non Ægyptij à Græcis acceperunt, sed Græci po-

47

1 *Vel, præfectura. & sic sta sum post. Valla utrobiq;, vtrus. id est vóμu, non νομῶ.*

2 *Id est, Linguæ utẽtes quæ aliquid cum utrorumq; linguis commune habet.*

3 Ammun.

ci potius ab Ægyptijs, & ij quidem Græci qui hoc nomen filio Amphitryonis imposuere. Quod ita se habere, cum multa mihi indicia sunt, tum verò istud, quòd huius Herculis vterque parens, Amphitryon & Alcmena, fuerunt ab Ægypto oriundi: & quòd Ægyptij negant se aut Neptuni aut [1] Tyndaridarum nomen nosse: neque hos deos inter cæteros admiserunt. Quòd si nomen dæmonis vllius à Græcis mutuati essent, non minus, imò vel magis istorum mentionem fuissent habituri: si etiam tunc nauicularíam exercebant, & vlli Græcorum nauicularij erant, vt credo, & mea fert opinio. Istorum igitur potius deorum quàm Herculis nomen Ægyptij percepissent. Atqui vetustus quidam deus est apud Ægyptios Hercules, & (vt ipsi aiunt) decem & septem annorum millia sunt ad Amasin regem, ex quo Herculem [2] ex octo dijs, qui duodecim erant, vnum esse arbitrantur. Quibus ego de rebus certior fieri [3] cupiens, à quibus possem, in Tyrum Phœniciæ *vrbem* nauigaui, quòd ibi templum Herculis esse audirem: quòd & vidi opulenter exornatum cum alijs multis donarijs, tum verò duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modum splendente per noctem. Veniensque in colloquium cum dei sacerdotibus, percontabar quantum temporis foret ex quo id templum fuisset extructum: sed comperi ne hos quidem congruere cum Græcis, quippe dicentes ab vrbe condita fuisse dei templum pariter extructum: esse autem à Tyro condita annorum duo millia ac trecentos. Vidi præterea Tyri etiam aliud Herculis templum cognomine Thasij. Quinetiam in Thasum profectus sum, vbi inueni templum à Phœnicibus conditum, qui ad inuestigandā Europam nauigantes, Thasum condiderunt: quod quinque virorū ætatibus prius fuit quàm Hercules Amphitryonis in Græcia existeret. Hæc quæ commemorantur, planè declarant Herculem vetustum deum esse. eoque videntur hi rectissimè facere è Græcis, qui bifaria Herculi templa ædificanda colendaque censuerunt. vni quidem vt immortali, cognomine Olympio, immolantes: alteri verò, vt heroi, parentantes. Alia quoque multa inconsideratè Græci loquuntur, quorum & hæc inepta fabula est, quam de

1 Dioscurorum.

2 Ex quo è dijs octo facti fuerunt duodecim, quorum vnū Herculé censent.

3 Studens prouiribus, Tyr.

Hercule ferunt, eum, quum in AEgyptum peruenisset, ab AEgyptiis redimitum tanquam Ioui immolandum, cum pompa fuisse eductum, ac tantisper [1] quietem tenuisse dum illi ante aiam eum stetissent. [2] ibi ad vim conuersum, omnes interemisse. Quæ cum dicunt Græci, videntur mihi se & naturæ AEgyptiorum & morum ignaros prorsus ostendere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, præterque boues mares, & vitulos. (dummodo mundos) & anseres, ij qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, quum vnus esset, & adhuc (vt aiunt) homo tot millia virorum interemisset. Hæc tamē tot quæ de his rebus diximus, sint & à dijs & ab heroibus in bonam partem accepta. Porro capras & hircos ea de causa ij quos diximus AEgyptiorum non mactant, quòd Pana inter octo deos Mendesij numerant, quos octo aiunt priores duodecim dijs extitisse. Panos autem simulacrum & pictores pingunt & statuarij scalpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hircinisque cruribus, haudquaquam existimantes eum esse talē, sed similem cæteris dijs. Qua tamen eum causa talem pingant, non est mihi relatu iucundum. Verùm hi omnes eum capras, tum verè maxime capros venerantur. Et inter Mendesios caprarij præcipuo honore afficiuntur, & ex his vnus maximè: qui quum decessit, ingens toti Mendesiæ prouinciæ luctus proponitur. Vocatur autem & hircus & Pan, Ægyptiacè Mendes. In hoc regione cōtigit hoc mea memoria prodigium: Hircus cum muliere coijt propalam, quod in [3] ostentationem hominum peruenit. Suem autem AEgyptij spurcā beluam arbitrantur: quam si quis vel transeundo contigerit, abit [4] lotum sese cum ipsis vestimentis ad flumen. Eoque soli omnium subulci, AEgyptij indigenæ, nullum ingrediuntur in templum: nemoq; aut filiam cuipiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuspiam eorum filiam in matrimonium ducere: sed ipsi inter se subulci dant accipiuntque filias. Alijs dijs immolare sues ius AEgyptijs non est, præterquam Lunæ & Libero: quibus quum per tempus plenilunij sues immolarunt, eorum carne vescuntur. Cur autem alijs diebus festis sues oderint, at in isto mactent, huius rei ab AEgyptijs ratio redditur: sed

1 Se continuisse.

2 Ibi vitibus vti cœpisse, omnesq; interem. *Ad verbum, Ibi ad vires se conuertisse.* [*Alij sic totum locum vertunt*, atq; interim quietum mansisse. at cùm ei ad arā admoto molam inspergerent, (*vel, vt Bud. sentit*, capillū vellerent) ad vires *exercendas* versum, omnes illos interemisse. S.]

3 *Sunt qui indicium pro ostento hic accipiant.*

4 Immersum se flumini cum ipsis vest.

48

sed quam mihi notam magis decorum est non referre. Sacrificium autem de suibus Lunæ hunc in modũ fit, Immolata sue, extremam eius caudam, & lienem, & omentum simul componũt, & adipe qui circa aluum pecudis existat, ea operiunt, ac deinde igni adolent: reliqua carne plenilunij die vescuntur, quo die sacra faciunt: alio die non amplius gustarent. Qui sunt ex eis inopes, propter tenuitatem facultatum, [1] assimilatos quosdam sues coquunt, quos immolent. Baccho quoque in eius festo singuli in cœnam porcam pro foribus mactant, redduntque subulco qui illam vendiderat. [2] Quin & alium diem festum Baccho Ægyptij agunt sine porcis, ferè per omnia Græco festo similem. Sed loco phallorum, *id est ficulneorum & retrorum à collo pendentium*, sunt ab eis excogitatæ statuæ cubitales [3] è neruis compactæ, quas fœminę circunferunt per pagos, mentula nutante, quæ propemodum instar est reliqui corporis, & tibia præeunte, quam fœminæ, Bacchum canẽtes, sequuntur. Cur autẽ mentulam habeat iusto maiorem *statua* & vnum corporis membrum agitet, redditur ab eis ratio sacra, adeo vt iam Melampus Amytheonis filius non imperitus huius sacri sed peritus fuisse videatur. Siquidem Melampus fuit qui Græcis Dionysi, *id est Liberi patris vel Bacchi* nomen & sacrificium, & pompã phalli [4] enarrauit, non tamen omnem planè rationem complexus. Verùm ij qui post hunc extiterunt [5] sophistæ, rem in maius explicauerunt. [6] Itaque phallum Dionyso missum narrandi Melãpus autor extitit: à quo edocti Græci faciunt ea quæ faciunt. Equidem Melampodem virum fuisse sapientem aio, [7] diuinationemq; sibiipsi comparasse: eũdemq; cum alia multa ab Ægypto accepta Græcis enarrasse, tum verò nonnulla de Dionyso, tamen commutata. [8] Neque enim dixerim quæ in Ægypto fiunt huic deo, congruere cum iis quæ in Græcia. Nam consentanea essent

1 Sues farinaceas fingunt, quas coctas immolant. *Vt legatur ταμίαι pro τύπαι.*

2 Reliquum autem festũ Baccho celebrant Ægyptij, exceptis porcis, pariter ferè cæteris in rebus ac Græci.

3 Quæ fidiculis tractę mouentur tanquam viuæ. *Sunt qui putẽt esse nostras marionnettes, vel mariottes.*

4 *Videtur potius significare* ὁ ἐξηγησάμενος *qui autor illis fuit. Vel, Qui introduxit. Alij, Qui inuexit. Sic statim post* ὁ ἀπηγησάμενος & ἀπηγήσασθαι, *Q. d. Qui illis præsuit & viam ostendit. Id est, Qui magister illis fuit.*

5 Philosophi.

6 Phallum certè qui Baccho circunfertur, Melampus introduxit: & ab eo edocti Gr.

7 Artemque diuinandi sibi comparasse: & cum alia multa, quæ ex Ægyptiis audiuerat, Græcis introduxisse, tum verò quæ ad Dionysum pertinent, paucis tamen ex illis commutatis. Neque en.

8 *Sunt qui hunc locum ita interpretentur.* Neque enim dixerim casu contigisse, vt eadem tum in Ægypto tum in Græcia huic deo sacra fierent. Sunt enim varius modi apud Græcos, neque recens introducta.

Græcis, non autem nuper introducta. Neque tamen dicam Ægyptios à Græcis fuisse mutuatos [1] aut hoc aut aliud quippiam. Videtur autem mihi Melampus quæ ad Dionysum pertinent audisse ex Cadmo, aliisque Tyriis qui cum eo è Phœnice venerunt in terram quæ nunc Bœotia appellatur. Ac omnia ferè deorum nomina ex Ægypto in Græciam peruenerũt. [2] Idq; ego ex barbaris sciscitatus, ita rem habere comperio, ac reor ex Ægypto præcipuè venisse: [3] & idcirco illic non esse vsquã nomina neque Neptuni, neque Castoris, quemadmodum à me superius dictum est, neque Iunonis, neque Vestæ, neque Themidis, neque Gratiarum, neque Nereidum, neque aliorum deorum. Dico autem quæ ipsi dicunt Ægyptij, qui se negant deorum illorũ *Neptuni & Dioscurorum*, agnoscere nomina. Videntur autem mihi isti à Pelasgis fuisse nominati, præter Neptunum, quem à Libybus audierunt. Nam Neptuni nomen ab initio nulli vsurpauerunt, nisi Libyes, qui semper hunc deum in honore habent. [4] Eum Ægyptij igitur putant esse, sed nullo honore prosequuntur. Hos itaque ritus & alios præterea quos ego referam, Græci sunt ab Ægyptiis mutuati: sed vt Mercurij statuam facerent porrecto cum veretro, non ab Ægyptiis, sed à Pelasgis didicerunt, & primi quidem ex omnibus Græcis Athenienses acceperunt, & ab his deinceps alij. [5] Nam præstabant inter Græcos ea tempestate Athenienses, in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo cœperunt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quisquis Cabirorum sacra initiatur, quibus Thraces initiantur, nouit à Pelasgis esse sumpta. Nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus vnà habitauerunt, à quibus orgia Samothraces acceperunt. Itaque primi è Græcis Athenienses à Pelasgis edocti, statuas Mercurij erecta virilia habentes fecerunt. De qua re Pelasgi sacrum quendam sermonem retulerunt, qui in Samothraciæ mysteriis declaratus est. Iidem antea in deorum inuocatione tum omnia immolabant, (quemadmodum ego apud Dodonam audiendo cognoui) tum nulli deorum aut cognomen aut nomen imponebant, quippe

1 Aut hunc aut alium ritum, Vid.

2 Nam à barbaris profecta esse audiens, ita r.

3 Nam præterquam Neptuni & Dioscurorum, (quemad. à me s. dict. est) & Iunonis & V. & Themidis, & Gratiarum, & Ner. & aliorũ deorum nomina Ægyptij sem per olim in sua regione habuerũt. Dico autẽ, &c.

4 *Quidisic*, Ægyptij verò heroas nullis sacris dignan tur. *Vel, Pro diis non habẽt.*

5 Athenien sium enim, qui tũc inter Hellenas cen sebantur, Pelasgi contubernales fuere in ea regio ne: vnde etiã cœp. pro Gr. haberi. Quisquis autem Cabirorum sacris fuit initiatus (quæ Samothraces peragunt à Pelasgis sumpta) is quæ dico intelligit. Nam Samothraciam

quippe quod nondum audiſſent. [1] Quos autem cognominauerunt, eos ob id cognominauerunt, quòd omnes res atque omnes regiones illi tenerent redactas in ordinem. Multo deinde progreſſu temporis, aliorum deorum nomina audierunt ex Ægypto allata: poſt quos diu nomen Dionyſi acceperunt. Itemque aliquanto pòſt de illorum nominibus in Dodona oraculum petiuerunt. Nanque hoc oraculum omnium quæ apud Græcos ſunt oraculorum vetuſtiſſimum eſſe exiſtimatur, atque adeo ſolum erat ea tempeſtate. Conſulentibus igitur Pelaſgis apud Dodonam nunquid nomina quæ à barbaris adueniſſent aſciſcerent, oraculum redditum eſt vt illis vterentur. Atque ita ex eo tempore ſacrificauerunt, deorum nomina nuncupantes, & ea deinceps è Pelaſgis Græci acceperunt. Vnde autem ſinguli deorum extiterint, an cuncti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, hactenus ignoratum eſt, niſi nuper atque heri, vt ſic dicam. Nam Heſiodus atque Homerus (quos quadringentis non amplius annis ante me opinor extitiſſe) fuere qui Græcis theogoniam introduxerunt, eisque & [2] cognomina & honores, & diuerſa artificia & figuras attribuerunt. [3] Quibus & poſteriores videntur extitiſſe hi poetæ, qui fuiſſe priores feruntur. Et prima quidem illa Dodoneæ ſacerdotes meminerunt: poſteriora autem ad Heſiodum vſque & Homerum, ego referam. At de oraculis quæ in Græcia, & de illo quod in Libya eſt, talia Ægyptij commemorant. Narrabant ſacerdotes Iouis Thebani duas fœminas, quæ eſſent ſacerdotes, Thebis à Phœnicibus fuiſſe abductas: & harum vnam in Libya fuiſſe venundatam, ſe audiſſe, alteram in Græcia: atque has fœminas eſſe quæ primæ apud dictas gentes oracula conſtituiſſent. Percontárique mihi vnde id quod commemorarent, adeo compertum haberent, ad hæc reſponderunt, maiorem in modum ſe inſtitiſſe veſtigare de his mulieribus, nec tamen vnquam inuenire potuiſſe: ſed poſtea hæc quæ dicebant de eis audiſſe. Hæc igitur Thebis è ſacerdotibus audiui. Antiſtites autem Dodonæorum, hæc aiunt: Geminas Thebis Ægyptiis columbas nigras aduolauiſſe, vtranque nigram, vnam quidem in Libyam, alteram ad ipſos: quæ fago inſidens, humana voce eloquuta ſit, eò loci Iouis oraculum condi

1 Θεοὺς autem eos vocarũt, *id eſt, deos*, & res omnes omnesque regiones, *vel prouincias*, ὅσμους τῶν χρεωμάτων, *id eſt diſpoſuerant, ſiue collocarant ordine.*

2 Cognomina dederunt, honoresq; & artificia diſtribuerunt, *id eſt ſingulis aſſignarunt*, ac eorũ figuras etiam effinxerunt, *vel ſimulacris repræſentarũt. Vel ſimplicium, figuras eorum indicarunt.*

3 Qui verò iſtis priores poetæ fuiſſe dicuntur, poſteriores (vt mihi quidem videtur, fuerũt. Et prima q. illa Dod. ſacerdotes dicunt: ea verò quæ ad Heſiodũ & Homerum ſpectãt, ego is ſum qui dico. At de orac.

1 In fatis esse.
2 Qui templi curam gerit. *Vel, Quibus templi cura demanda est.*

[1] debere: & se interpretatos esse, quod ipsis annuntiaretur id esse diuinitus, & ob id se ita fecisse. Eam verò quæ ad Libyas abisset columbam, iussisse illis vt Ammonis oraculum conderent: quod & ipsum Iouis est. Ita referebant Dodonæorum sacerdotes cum assensu cæterorum Dodonæorum [2] templo vicinorum: quarum antiquissimæ nomen erat Promeneæ: proximæ, Timaretæ: minimæ natu, Nicandræ. de quibus ita mea fert opinio: Si re verà Phœnices abduxerunt fœminas sacerdotes, & earum alterum in Libya, alteram in Græcia vendiderunt: [3] hanc, quæ in Græcia illa quæ Pelasgia vocabatur, veniit, eã esse quæ apud Thesprotos veniit: atque deinde ancillantem ibidem, condidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Hinc processit vt hîc memoria eius haberetur: atque hinc oraculum institutum. Et posteaquam illa linguam Græcam accepit, dixisse aiũt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnicibus (vt ipsa fuisset) venundatam. Quòd autem mulieres à Dodonæis columbæ vocatæ sunt, ob id mihi videtur factum quia barbaræ essent, quòd videlicet simile quiddam auibus sonare ipsis viderentur. Interiecto deinde tempore columbam humana voce loquutam aiunt, postquam quæ ipsi intelligere possent mulier loquuta est, tamdiu volucris modo sonare visa quamdiu barbarè loquebatur. nam calumba quonam modo humanam vocem sonaret? Nigram autem columbam esse dicentes, AEgyptiam fœminam significãt. Sunt que penè simillima inter se oracula, & illud apud Thebas AEgyptias, & hoc apud Dodonam. est q; diuinandi in templis ratio ab AEgypto ascita. Ipsi igitur AEgyptij extiterunt principes conuentus & pompas & [4] conciliabula factitandi, & ab eis Græci didicerunt. Cuius rei hoc apud me argumentũ est, quòd illa constet priscis temporibus, Græcanica verò recens fuisse instituta. Nec verò semel quotannis conuentum agunt AEgyptij, sed frequenter, cum alibi, tum præcipuè ac studiosissimè in vrbe Bubasti in honorem Dianæ. Secundo loco in vrbe Busiri in honorem Isidis. In qua vrbe maximum est templum Isidis, ipsa in medio Deltã AEgypti sita. Est autem Isis quæ Græca lingua dicitur Δημήτηρ, *id est Ceres*. Tertio gradu in vrbe Sai, in honorem

2 Videtur mihi hęc mulier venundata apud Thesprotos in ea regione quæ nunc Hellas est, quæ eadẽ pri[9] Pelasgia vocabatur: deinde ancillans ibidem, sub fago quæ *ibi* nata esset constituisse Ioui sacrum, *id est fagũ qua ibi erat, Ioni consecrasse*, sicut par erat eã quæ Thebis sacra Iouis obiisset, eo loco ad quem peruenerat, monimẽtum ipsius habere. Atq; hinc orac.
4 Collocutiones cum diis per sequestrem & interpretem.

rem Mineruæ. Quarto Heliopoli, in honorem Solis. Quinto in vrbe Buti, in honorem Latonæ. Sexto in vrbe Papremi, in honorem Martis. Cæterùm quum se cõferunt in vrbem Bubasti, hæc faciunt: Nauigant viri pariter & mulieres, magnaq; est in singulis nauibus vtrorunq; multitudo. Inter nauigandum assiduè mulieres aliquot, crepitacula tenentes plaudunt, viri tibijs canunt: cæteri cæteraq; modulantur manusq; complodunt. Atque vt ad quanque vrbem perueniunt nauigando, talia agũt: Appulsa ad terram naui, mulierum aliæ ea quæ dixi faciunt, aliæ compellantes eius vrbis fœminas ingerunt probra, aliæ saltant, aliæ surgentes [1] retrahunt illas. Talia in singulis ciuitatibus ad flumen sicis agunt. Quum ad vrbem Bubastin peruentum est, diem festum celebrant magnis hostiis offerendis. quo in festo plus vini vinealis absumitur quàm in reliquo anni tempore. Commeant illuc (vt indigenæ aiunt) virorum ac mulierum, præter pueros, ad septingenta millia. Atq; hæc quidem in ea vrbe fiunt. At in vrbe Busiri quomodo diem festum Isidi agant, superius à me dictum est. Verberantur enim post sacrificium cuncti & cunctæ, multa sanè hominum millia: quo autem verberentur, non est mihi fas dicere. [2] Sed ex omnibus præcipuè hoc faciunt Cares qui AEgyptum incolunt: adeo quidem vt gladiis quoque frontes concidant. Ex quo facto datur intelligi eos hospites esse, non AEgyptios. Vbi verò in Sain vrbem sacrificatum conuenerunt, noctu sub dio vniuersi circum domos frequentes lucernas accendunt, imbutas sale & oleo plenas [3] cum multo lychno, quod tota ardet nocte. Cui festo nomẽ impositum est, Accensio lucernarum. Ad hunc conuentum quicunq; AEgyptiorum non ierint, obseruantes sacrificij noctem & ipsi vniuersi lucernas accendunt: atque ita accenduntur lucernæ non in Sai modò, sed etiam per vniuersam AEgyptum. Qua verò gratia nox hęc lumen & honorem sortita sit, sacra quædam ratio commemoratur. Ad Heliopolin & ad Butin qui veniunt, tãtum sacrificasse contenti sunt. In Papremi verò, quemadmodum alibi, & sacrificia & res diuinas peragunt, [4] sed quoad sol circunfertur, pauculi sacerdotes circa simulacra exercentur: quum plures eorum tenentes ligneas clauas stant pro foribus

1 Pudenda reuelant.

2 Quotquot autem Cares Ægyptũ incolunt, in eo plus etiã faciunt istis, q; & feriant fronte gladiis.

3 Quibus superstans incũbit ipsum ellychnium. [*alu.* supernè autem ineſt ipſum ellychnium. S.]

4 Sole autẽ iam inclinante, pauci quidam ex sacerdotibus circa simulacrum occupati sunt, plurimi autem eorũ, *vel, maior autẽ pars*, teneutes ligneas clauas stant pro foribus templi. Alii verò qui vota exequũtur, plures quàm mille homines, cum singul.

templi,alij e regione, plus mille virorum qui vota exequun tur,cum singulis fustibus frequentes alia ex parte consi stunt.Porro simulacrum ligneum ex ligneo sacello deau rato in alias sacras ædes pridie exportant, paucis illis qui ministerio simulacri relicti sunt, trahentibus plaustrum quatuor rotarum, quo vehitur sacellum cum simulacro quod intus est. Hos ingredi prohibent ij qui in vestibulo stant. At ij qui vota exequuntur,opitulantes deo,percutiunt hos, sese ipsi defensantes. Hîc vehemens existit fustuaria pugna mutuò capita ferientium, multiq; ex vulneribus(vt ego opinor)pereunt,etsi Ægyptij quenquam mori negãt. Aiunt autem indigenæ conuentum hunc ideo institutum: Templum id incoluisse matrem Martis, & ad eam Mar tem iam adultum ac virilis ætatis venisse gratia coeundi cum matre:quem maternos ministros,[1] vt qui eum à prin cipio non agnoscerent,eum ingredi ad matrem non sine rent.Hunc,ex alia ciuitate adductis hominibus, illos malè mulctasse,& ad matrem fuisse introgressum.[2] Et ob hanc rem aiunt solennem esse Marti die festo hanc rixam,& in stitutum ne in templo cum fœminis coiretur,néve à vene re nisi ablutis templa adirentur. Hi sunt qui primi ceremo niis vacauerunt.nam cæteri ferè mortales, præter AEgy ptios ac Græcos, coeunt in templis: & à venere surgentes, non abluti introeunt templum, putantes hominem esse vt cęteras animantes. Etenim videre licet & pecudes omnes & volucrum greges coire in deorum templis atque in fa nis:quod si non esset deo gratum, ne pecudes quidem id esse facturas *dicunt*.Mihi autem ista facientes nõ proban tur. AEgyptij porro cum in aliis ad sacra pertinentibus, tum verò in his superstitiosè agunt. AEgyptus,quum sit Li byæ finitima,non tamen admodum bestiis abundat: quæ verò illic sunt,eæ omnes pro sacris habẽtur,[3] partim man suetæ, partim immansuetæ. Qua autem causa pro sacris habentur, si dixero, ad res diuinas oratio mea descendet, quas ego in primis enarrare deuito: quarumque quicquid dixi,id necessitate coactus delibando dixi. Consuetudo quę de bestiis est,ita habet: Eas seorsum singulas educandi cu ram AEgyptij atque AEgyptiæ suscipiunt: in quo honore filius patri succedit. His bestiis omnes qui in vrbibus sunt, vota

1 Vt qui antea ipsum nõ vidissent, nõ siuisse ingredi, sed abegisse.

2 Et ob hãc rẽ Marti hanc verberationẽ die festo solẽnem se instituisse aiunt. Sed & ne in templo cum f. congredererentur,néve à congressu, *ad uerbum, à fœminis*, nisi abl.tem adir. hi primi religiosè cauerunt. *Vel,Sed in templo congredi,& c. his primis religio fuit.*

3 Quarũ alię inter ipsos homines alũtur, aliæ nõ item. Cur autẽ abstineatur ab iis quæ sacra sunt, si dix.

vota persoluunt, supplicantes illi deo cuius illa bestia est, hunc in modum: Derasis filiorum capitibus aut in totum, aut ex media, aut ex tertia parte, appendunt crines vna in lance, & altera tantundem argenti: quę pecunia quum lancem traxerit, eam tradunt curatrici bestiarum. Illa pro hoc concisos pisces præbet bestiis escam: talis enim cibus illis præbetur. Quarum siquam quis necauerit, si volens, morte mulctatur: sin nolens, plectitur ea multa quam sacerdotes statuerint. Quisquis tamen ibin aut accipitrem necauerit, siue volés siue nolens, necessariò morte afficitur. Quū autem multæ sint bestiæ quæ vnà cum hominibus victitāt, multo tamen plures essent [2] nisi res hæc officeret felibus. Feles postquā sunt enixæ, nō amplius adeunt masculos: eas isti coeundi gratia indagātes, tamen potiri nequeūt: [3] ergo contra illas talia comminiscuntur: Ereptos & subreptos earum fœtus occidunt, non tamen occisos edunt. Illæ fœtibus orbatæ, cupiditate aliorum (amantissima enim fœtuum bestia est) ita demum ad mares se conferunt. [4] Felem incensa strue diuina res occupat. nam quoties ignem exstinguere neglexerunt Ægyptij, custodias felium dispositi agunt. At illæ aut intrudendo sese hominibus, aut transiliendo in ignem insiliunt. Hoc dum contingit, ingenti luctu afficiuntur AEgyptij, Quibuscunq; autem in domibus felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cuncti sola supercilia eradunt: totū autem corpus & caput, in quorum domibus *moritur* canis. Efferuntur autem feles mortuę ad sacra tecta, vbi salitę sepeliuntur in vrbe Bubasti. Canes fœminas in sua quisq; vrbe tumulant, sacratis in loculis. Eodem modo quo canes fœminæ, [5] ichneutæ sepeliuntur. Nam mygalas, *id est mures araneos*, & accipitres in vrbem Butum asportant. Vrsos autem, qui sacri sunt, & lupos non multo vulpibus grandiores, eò loci sepeliunt vbi iacētes inueniunt. Ac crocodilo talis inest natura: Quatuor mēsibus maximè hybernis nihil omnino edit: & quum sit *animal* quadrupes, tamen terrestre & aquatile est. Nam ouа parit humi, excludítque: & plerunque diei in sicco agit, sed totam noctem in flumine, quippe calidiore aqua quàm nocturno sereno & rusćido. Ex omnibus quæ nouimus [6] animalibus, hoc maximum existit ex minimo. siquidem

1 Et huiusce-modi quidē educatio ipsis est constituta. Quarum, &c.

2 Nisi tale quiddam felibus accideret.

3 Ergo aduersus hoc *malū* tali vtuntur versutia.

4 Orto autē incēdio diuinum quiddā felibus accidit. Ægyptij enim recedētes & ignem extinguere negligentes, feles obseruāt: feles autē subeuntes & supērsilientes homines, in ignem insiliunt. *Vel, salientes super homines.*

5 *Id est, Canes masculi ferarū indagatores. Gall. Chiens de chasse. Limiers.*

6 *Ad verbū, mortalibus.*

oua gignit haud multo maiora anserinis, & proportione oui fœtus excluditur: at excrescens, ad decem & septem & amplius cubitos peruenit. Oculos habet suillos, dentes magnos proportione corporis, & prominentes atque serratos: cui ex omnibus bestiis soli lingua innata non est. Idem inferiorem maxillam solum non mouet, sed superiorem inferiori admouet. Vngues quoque robustos habet, pellemque squamatam circa tergum impenetrabilem. Inter aquas cæcus, sub dio perspicacissimus. Itaque quòd in aqua vitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertū. Quúmque eum cæteræ volucres ac bestiæ fugiant, [1] solus ipsi trochilus pacatus est, quòd videlicet ei est vtilis. Etenim posteaquam crocodilus ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim ferè hoc ad zephyrum facere solet) tunc in eius os trochilus penetrans, deuorat illas sanguisugas. Qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit. Quibusdam AEgyptiorum crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed * veluti hostes exagitant. Sacros admodum esse eos existimant qui circa Thebas & Mœrios stagnum incolunt: quorum vtrique vnum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctū manu tractari, appendentes eius auribus vel gemmas, vel ex auro fusiles inaures, & primoribus pedibus catenam innectentes: cibaria quoque [2] accommodata ac sacra præbentes, [3] consectantur tanquam pulcherrimè viuentem. At vbi mortem obiit, sale conditum sacris in vrnis sepeliunt. At qui circa Elephantinam vrbem incolunt, quòd sacros esse non censeant, etiam comedunt. Neque verò crocodili vocantur, sed champsæ: verùm Iones appellauere crocodilos, illi genere crocodilorum quod apud eos in sepibus gignitur, ipsorum formam comparantes. Hos capiendi quum sint complura & multiplicia genera, vnum tantum hoc mihi, quod maximè dignum relatu videtur, putò scribendum. Vbi tergum suillum hamo circundatum, ad alliciendum crocodilum, pertulit in medium fluminis venator, ipse ad oram fluminis porcellum, quē viuum tenet, verberat. cuius vocem crocodilus audiens, secundum illam tendit, nactusq; tergum deuorat. Et posteaquam attractus est, ante omnia eius oculos venator cœno oppler. Hoc a-

[1] Cum solo trochilo pacē habet, vtpote à quo iuuetur. Etenim p.

*Alii, tractāt vt hostes. S-

[2] Constituta, *vel decreta.*

[3] Et viuum honestissimè tractantes.

cto, cętera facilè sanè obtinet, alioqui cum labore adepturus. Iã verò fluuiales equi in plaga Papremitana sacri sunt, in cætera AEgypto non sacri: talem speciem naturamque habentes: Quadrupedes sunt, bifidis pedibus, vngulis boninis, simo naso, equina iuba, [1] eminentibus & cancellatis dentibus, fulgida cauda, equina voce, magnitudine maximi tauri, tã crasso corio vt ex eo arefacto fiant pila missilia. Gignuntur præterea in fluuio [2] aquatilia quædam quæ AEgyptij sacrata esse arbitrantur. Arbitrantur item sacrũ esse genus piscium quod vocatur squamosum, atq; etiam anguillã. Hos pisces aiunt sacros esse: ex volucribus verò vulpáseres. Est & alia volucris sacra, nomine phœnix, quam equidem nunquã vidi nisi in pictura. etenim perrara ad eos cõmeat, quingentesimo quoq; (vt aiunt Heliopolitani) anno, & tunc demũ quum pater eius decessit. Is si picturæ assimilis est, talis tantusque est: Pennæ coloris partim aurei, partim rubei, maxima ex parte cũ habitu tum magnitudine simillimus aquilæ. Eũ aiunt (quod mihi non fit verisimile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiscẽtem in tẽplum Solis, gestare patrẽ myrrha obuolutum, & in eo tẽplo humare. sic autem gestare: primùm ex myrrha ouum componere, quantum ipse ferre possit: deinde ferendo illud experiri. Hoc expertum, ita demũ ouum exenterare, atq; in illud parentem inferre: & qua parte ouũ exinaniuit, patremq; intulit, eam partẽ alia myrrha inducere: & quum tantundem ponderis impositio parente effectũ fit, obstructo rursus foramine, baiulare illud in AEgyptum in tẽplum Solis. Hæc facere hanc auem cõmemorant. At circa Thebas sunt sacri serpentes, nihil omnino hominibus noxij, pusillo corpore, binis prædíti cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt. huio enim deo sacros illos esse
52 prædicant. Est autem Arabiæ locus, ad Butum vrbem ferè positus: ad quem locum ego me contuli, quòd auditem volucres esse serpentes. Eò quum peruenì, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni, & his alij atque alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusce modi: Ex arctis montibus exporrigitur in vastam planitiem AEgyptiæ contiguam. Per-

1 Exertos dẽtes ostentantes, cauda & voce equina.

2 Lutræ, *siue lutræ*, quas Æg. sacras esse arbitr.

tur ex Arabia ſerpentes alatos ineunte ſtatim vere in AEgyptum volare, ſed eis ad ingreſſum planitiei occurrentes aues ibides, non permittere, ſed ipſos interimere: & ob id opus ibin magno in honore ab AEgyptiis haberi Arabes aiunt, confitentibus & ipſis AEgyptiis idcirco ſe his auibus honorem exhibere. Eius auis ſpecies talis eſt: Nigra tota vehementer eſt, cruribus gruinis, roſtro maxima ex parte adunco, eadem qua crex magnitudine. Et hæc quidem ſpecies eſt nigrarum quæ cum ſerpentibus pugnant. [1] At earum quæ pedes humanis ſimiles habent (nam bifariæ ibides ſunt) gracile caput ac totum collum, pennæ candidæ, præter caput ceruicemque, & extrema alarum & natium. quæ omnia quæ dixi ſunt vehementer nigra, crura & roſtrum alteri conſentanea. Serpentis porro figura qualis hydrarum: alas pennatas non gerit, ſed *glabras* & alis veſpertilionis valde ſimiles. Hactenus de ſacris beſtiis dictum ſit.

1 Earum verò quæ homi nibus magis obuerſantur.

Ipſorum autem AEgyptiorum, ij qui circa partem AEgypti frumentariam habitant, [2] memoriam omnium hominum commentantes, ſunt ferè eorum in quorum ego veni experimentum, longè excellentiſſimi. Tali autem vitæ genere vtuntur: Singulis menſibus triduo purgant ſe, vomendo atque inteſtina diluendo, gratia ſanitatis conſeruandæ: exiſtimantes omnes languores hominibus creari ex cibis quibus aluntur. Nam ſunt alioqui AEgyptij omnium hominum, ſecundum Libyas, maximè ſalubri corpore, [3] aeris (vt mihi videtur) beneficio, qui nunquam immutatur: ex cuius mutationibus præcipuè exiſtunt in hominibus morbi. Pane veſcuntur quem [4] ex farre confi ciunt, quem *panem* colleſtem nominant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. Victitant quoque tum piſcibus (partim crudis ad ſolem arefactis, partim ſalſugine conditis) tum auibus crudis, prius tamen ſale conditis, coturnicibus anatibusque atque auiculis. [5] cæteris autem vel volucribus vel piſcibus qui ipſis in proximo ſunt, (præter illos qui ab eis ſunt recepti pro ſacris). partim aſſis, partim elixis. Apud locupletes eorum, quum multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, ſed pictura & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali

2 In prodendis memoriæ factis omnũ hominum ſe exercentes.

3 Tempeſtatum. *Gall. La diſpoſition des temps.*

4 Ex olyris. *ἐκ ζειᾶς.*

5 Cæteris autem quæ cum auibus aut piſcibus affinitatem aliquã habent.

omnino,

omnino, aut bicubitali, oſtendensque ſingulis conuiuarum, ait, In hunc intuens pota & oblectare, talis poſt mortem futurus. Hæc illi apud conuiuia faciunt, contentique moribus patriis: nullum alium aſciſcunt. Quibus cum alia ſunt egregia inſtituta, [1] tum verò illud, adhibendi modulatorem, qui & in Phœnice & in Cypro, & alibi nomen pro differentia gentium habet. Idem tamen congruit cum eo quem Græci decantant, appellantes Linum. vt ego admirer cum alia multa quæ ſunt apud AEgyptum, tum verò vnde id nomen Lini acceperint, quem ſemper quodammodo decantare cognoſcuntur. Vocatur autem Linus AEgyptiacè Maneros: quem AEgyptij tradiderunt, quum filius vnicus extitiſſet primi ipſorum regis, præmaturaque morte deceſſiſſet, his lamentis ab AEgyptiis fuiſſe decoratum, & cantilenam hanc eamque ſolam ipſis inſtitutam. Congruunt præterea in hoc cum ſolis Græcorum Lacedæmoniis AEgyptij, quòd minores maioribus natu obuij cedunt via, ac deflectunt, aduenientibusque è ſedili aſſurgunt: qua in re cum nullis aliis Græcorum conueniũt. [2] Inuicem compellandi ſe mutuò in viis adorant, genu tenus demiſſa manu. Veſtibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas calaſiris appellant, ſuper quas candida ferunt amicula linea ſuperiecta. Laneæ tamen veſtes neque in ędes ſacras geſtantur, neque vnà cum cadauere ſepeliuntur. profanum enim eſt. Conſentanea verò hæc ſunt iis quę Orphica & Bacchica appellantur, ſunt autem AEgyptia & Pithagorea. Nam his quoque ceremoniis participantem, laneis indutum veſtibus humari religioſum eſt, de quibus ſacra redditur ratio. Alia inſuper ſunt ab AEgyptiis excogitata, quis menſis diésve cuius deorum ſit, & quo quis die genitus, qualia ſortietur, & quam mortem obibit, & qualis exiſtet. Quibus rebus qui in poeſi verſati ſunt, vſi fuerunt. Plura quinetiam ab eis prodigia comperta ſunt quàm à cæteris omnibus hominibus. nam quum prodigium extiit, ſcribunt id, obſeruantes quomodo euenerit: & ſiquando poſtmodum huius ſimile extiterit, exemplo prioris putant euenturum. Diuinatio apud eos ita eſt conſtituta vt eius artificium nulli mortalium vendicetur, ſed certis diis. Siquidem Herculis illic oraculum eſt, & Apolli-

1 Tum verò etiam Linus catio in Phœnice & Cypro & aliis locis decãtata: quæ varium quidé pro ſingulari gentium differentia nomẽ habet: ſed vt inter omnes conuenit) eadé illa eſt quã Græci canunt, & Linũ appellant. vt cũ alia multa quę ſunt in Ægypto. tum etiam illud admirer, vnde Lini illius quem videntur iam inde ab omni æuo ceciniſſe, nomen ſit ex ortum. Vocatur porro Linus, &c.

2 In viis pro mutua ſaluta tione. ador.

nis,& Mineruæ,Dianæq; ac Martis,& Iouis. sed quod præcipuo honore colunt ex omnibus oraculis, Latonæ est, in vrbe Buti. Verùm hæc vaticinia non eodem modo sunt omnia instituta,sed differenter. Iam verò medicina apud eos hunc in modum est distributa, vt singulorum morborum sint medici,non plurium.itaque omnia referta sunt medicis. Alij enim sunt oculorum, alij capitis, alij dentium, alij [1] alui partium,*alij morborum occultorum. Luctus eorundem ac sepulturæ tales sunt: Quibuscunque aliquis ex domesticis decessit homo alicuius momenti, ibi omnes fœminæ illius familiæ caput sibi & vultum oblinunt luto. deinde relicto [2] domi cadauere, ipsæ per vrbem vagantes se plangunt, succinctæ, nudatis mammillis, & cum eis [3] proximæ quæque. Altera ex parte viri,& ipsi [4] expectorati se verberant. His actis,ita demum ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipsum constituti, qui hoc artificium factitãt:qui,quum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt iis qui portauerunt, exemplaria mortuorum lignea,pingendo assimilata. Et eorum vnum accuratissimè fabrefactum esse aiunt,(cuius ego [5] nomen si nuncupauero,haud faciam sanctè)alterum illo inferius,ac vilioris pretij:tertium,vilissimi. Quibus expositis scisciantur ab iis ad quod exemplum velint effingi mortuum suum. Isti vbi de pretio conuenerunt, illinc abeunt. At hi relicti in ædibus,hunc in modum diligentissimè condiunt corpus: Ante omnia incuruo ferro cerebrum per nares educunt, [6] vt quanque partem educentes, ita locum eius medicamentis explentes. Dehinc acutissimo lapide AEthiopico circa ilia conscindunt, atque illac omnem aluum protrahunt:quam vbi repurgarunt,ac vino palmeo eluerunt, rursus odoribus contusis proluunt: tum aluum complentes contusa myrrha pura, & casia,& aliis)excepto thure) odoribus, iterum consuunt. Vbi hæc fecere, saliunt nitro abditum septuaginta dies. nam diutius salire non licet. Exactis septuaginta diebus cadauer vbi abluerunt, sindone byssina totum incisis loris inuoluunt, gummi illinentes: quo AEgyptij glutinis loco plerunque vtuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in qua mox inferunt mortuum, inclusúmque

1 Alui & vicinarum partium.

*Hier. Mercurialis Var. lect. lib. 2, c. 8. putat pro alij legi posse siue: ut hæc sequentia exponant præcedentia. S.

2 Inter cognatos, vel necessarios. nisi vicinios depravatum est, aut pro οἰκήμασιν positũ.

3 Affines omnes.

4 Succincti.

5 Nomen nuncupare nefas esse duco.

6 Ipsum quidem sic educentes, pharmaca verò infundentes.

sumque ita,[1] reponunt. Eos autem qui mediocria volunt, nimium fugientes sumptum, ita apparant. Clysterem vnguine quod è cedro gignitur complent: deinde ex hoc aluum mortui, ipsam neque scindentes neque extrahentes, sed per secessum, prehenso viæ posterioris hiatu, inferciunt: & tot quot dixi diebus sale condiunt. quorum dierum vltimo cedrinum vnguen, quod prius ingesserant, ex aluo egerunt: quod tantam habet vim vt vnà secum aluum atque intestina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefacit, mortuiq; tantùm cutis & ossa relinquuntur. Vbi ista fecere,[2] ex quo sic tradidere mortuum, nihil amplius negocij suscipiunt. Tertia conditura hæc est qua adornantur eorum mortui: Qui tenuiori sunt fortuna, ablutionibus ventrem abstergunt, arefaciuntque sale septuaginta per dies, deinde tradunt reportandum. Vxores tamen insignium virorum, non statim vita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem fœminas quæ formosæ valde & [3] maioris momenti fuerint, sed triduo atque quatriduo ante defunctas. Ea de causa facientes, ne cum fœminis isti salinarij concumbant. Deprehensum enim quendam aiunt coeuntem cum recenti cadauere mulicbri, delatumque ab eiusdem artificij socio. Quisquis autem vel ipsorum AEgyptiorum vel externorum compertus sit mortuus, siue à crocodilo raptus, siue ab ipso flumine, necessarium prorsus est ei ciuitati ad quam iectus est, condire, & quam honestissimo funere sepelire, in sacris monumentis. quem ne contingere quidem fas est alteri aut proximorum aut amicorum,[4] nisi ipsis Nili sacerdotibus, vtpote maius quiddam quàm hominem mortuum tractantibus ad sepeliendum. Græcanicis institutis vti recusant, & (vt semel dicam) nullorum hominum aliorum institutis vti volunt. Et hoc quidem cæteri AEgyptij obseruant. Est autem Chemmis oppidum grande Thebaicæ prouinciæ, prope Neam vrbem, quo in oppido est templum Persei, Danaæ filij, quadratum ac palmeto circundatum, ingenti sanè è saxis vestibulo, statuis desuper duabus grandibus è lapide statuis. In hoc ambitu est templum, & in eo simulacrum Persei: quem Chemmitæ memorant sibi apparere frequenter è terra exeuntem, frequenter

1 Reponunt in loculo, *vel potius in loco sepulchrorũ loculis dicato*, & rectum statuunt ad parietem. Siquidé mortuos sum ptuosissimè apparant, *vel adornant*. Eos autem, &c.

2 Sic mortui *propinquus* tradunt, nulla re alia facta. Tert.

3 In pretio habitæ f.

4 Sed eum sacerdotes ipsi Nili, veluti maius quid dam quàm humanum cadauer, manibus contrectantes sepeliunt.

intra templum. Eiusque sandalium quod gestabat, inueniri, bicubitali magnitudine: quod postquam apparuerit, exhuberare omnem Ægyptum. Hæc quidem illi aiunt. Faciunt autem Perseo Græcanicè gymnicos ludos, per omne certandi genus, propositis præmijs tum pecorum, tum palliorum, tum pellium. Percontantique mihi cur eis solis consueuisset apparere Perseus, & cur in edendo gymnico certamine ab Ægyptijs discreparent, aiebant Perseum ex ipsorum ciuitate esse oriundum. Danaum enim & Lynceum, qui essent Chemmitæ, nauigasse in Græciam: 14

1 Quorum genealogiam describentes, deuen.

[1] à quibus originem gradatim ducendo, deueniebant ad Perseum. Hunc in Ægyptum profectum eam ob causam quam & Græci dicunt, gratia afferendi ex Libya caput Gorgonis, venisse quoque ad ipsos, ac cognatos omnes agnouisse. quos postquam agnouisset, & nomen Chemmis ex matre audisset, in Ægyptum venisse, [2] & gymnicum certamen celebrari iussisse. Hæc omnia opinantur Ægyptij qui supra paludes incolunt. Qui verò in paludibus, vtuntur eisdem quibus cæteri Ægyptij moribus, cum in aliis, tum in habendis singulis vxoribus, quemadmodum Græci. Cæterum ad victus facilitatem alia sunt eis excogitata. Siquidem quum fluuius plenus campos inundauit, in ipsa aqua exoritur ingens vis liliorum, quæ loton Ægyptij vocant, ea vbi demessuerunt, ad solem exiccant: deinde quod medium loti est, papaueri assimile, postquam coxerunt, ex eo faciunt panes assos. Est autem huius loti radix quoque esculenta, etiam suauitate præstanti orbiculata, mali magnitudine. Sunt & alia lilia rosis similia, & ipsa in flumine nascentia: quorum fructus in alio [3] calyce germinans è terra, simillimus specie est fauo vesparum. In eo esculenta quædam instar nuclei oliuæ coagmentata innascuntur, quæ & tenera comeduntur & arefacta. Iam verò byblum annuum vbi è paludibus excerpserunt, superiorem eius partem amputant, quam in aliud quiddam conuertunt: quod relictum est inferius, longitudine cubitali, id edunt pariter, ac venundant. Eo siqui admodum suaui vti cupiunt, in luculento furno torrefactum ita comedunt. Sunt præterea ex eis qui solùm piscibus victitant, quos vbi ceperunt, exenteratos ad solem desiccant, exiccatisque

2 Se igitur certamen gymnicum ipsius iussu peragere. Et hi quidem sunt ritus Ægyptiorũ qui sup.

3 Calyce adnascente è radice, simil.

deinde

deinde vescuntur. In fluminibus non ferè gignuntur pisces gregales: sed nutriuntur in stagnis: qui hæc faciunt: Simulac incessit eis libido gignendi, gregatim in mare enatant, ducibus masculis genituram spargentibus, quam fœminæ [1] consectantes, recuruando se ex ea concipiunt. Eædem vbi prægnantes in mari sunt effectæ, remeant omnes rursus ad loca sibi consueta, non amplius eorundem ductu, sed forminarum. Gregatim autem præeuntes, faciunt quemadmodum fecerant mares, oua fundentes instar milii parua, quæ mares venientes deuorant. Sunt autem ea tanquam milij grana, pisces: quum ex illorum granorum reliquiis non deuoratis, sed nutritis, pisces fiant. Ex his piscibus qui capiuntur, dum in mare meant, [2] his detrita dextra: quod ea de causa patiuntur, quod in mare dum tendunt, à sinistra terram legunt: rursus eadem via reuertentes, incurrant atque offensant contingendo terram plerunque, ne itinere aberrent propter aquæ decursum. Nilo incipiente augescere, in primis depressa *loca* terræ & lacunæ fluuio proximæ impleri incipiunt, Confestimque redundante à flumine aqua, hæc plena fiunt, & continuò cuncta piscibus minutis opplentur, Vnde autem verisimile sit eos gigni, hoc mihi videor causæ intelligere, quòd superiore anno postquam Nilus abscessit, pisces qui oua in cœno pepererant, vnà cum postremis abeunt aquis: circumacto rursus anno, vbi aqua restagnauit, protinus ex his ouis gignuntur pisces. Et ad pisces quidem quod attinet ita se res habet. Porro AEgyptij qui palustria accolunt, vnguento vruntur ex fructu sillicypriorum, quod appellant AEgyptij, [3] kiki, hunc in modum conficientes Sillicypria hæc, quæ apud Græcos vltrò nascuntur, ad oras fluminum stagnorumq; serunt, multum quidē fructum ferentia, sed graueolentem. Hunc vbi collegerūt, alij contusum, ad ignem, alij in sartagine coquunt, & quod ex eo defluit excipiunt, pingue quiddam, & non minus ad lucernas idoneum quàm oleum, sed graueolentiam exhibens. Sunt autem aduersus culices, quorum magna vis est, hæc ab eis excogitata, illos quidem qui supra paludes incolunt, inuant turres quas dormituri ascendunt. nam culices ventus prohibet in altum volare. At qui intra paludes habi-

1 Consectantes, absorbent, & ex ea conc. *Legendum enim ἀναλάμπλων ex vet. cod. non ἀναλάμπλων, cum Valla, nec ἀναλάμπλων, cum vulg. edit.*

2 His capita sinistrā versus attrita apparēt: qui verò capiuntur dum remeāt, dextram habēt attritam. idq; ob eam causam pat.

3 *Vulgò vilissimus esse existimatur.*

tant, alia turrium vice sunt machinati, hæc videlicet: Singuli sua habent retia, quibus per diem pisces capiunt, [1] eisdem noctu vtuntur cubili in quo requiescunt. Circundatis illis, deinde operti somnum capiunt. qui si in vestimento inuoluti aut in sindone dormirent, eos per ipsa indumenta culices morderent: per retia verò ne tantulum quidem mordere conantur. [2] Naues eorum onerariæ sunt factæ è spina, cuius figura simillima est loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi est. Ex hac spina ligna concidunt, quæ magnitudine bicubitali [3] tanquam lateritio opere componunt, hunc in modum compingentes: Ligno cubitali circum densos ac longos stipites appendunt: vbi hunc in modum compegerunt, desuper frequentia transtra extendunt. [4] Commissuris nequaquam vtuntur, sed introrsum compages byblo innectunt. Gubernaculum [5] scitè faciunt, & hoc per carinam transit. Malo quoq; spinaceo, & velis ex byblo vtuntur. Hæc nauigia contra flumen meare non possunt, nisi luculentus ingruat ventus, verùm à terra protrahuntur. Secundum decursum hoc pacto feruntur: Est [6] ianua ex myrica facta, [7] putaminibus arundinaceis strata, & lapis politus duorum ferè talentorum pondo: huiusmodi [8] ianuam fune alligatam, in anteriore parte nauis sinunt deferri: lapidē verò retrorsum alio fune. [9] Ita ianua, impetu aquæ insidente, protinus meat & trahit barim: hoc enim his nauigijs est nomen. Lapis autem dum retrorsum trahitur, fundo admotus dirigit nauim. Horum nauigiorum ingens apud illos est copia, quorum quædam ferunt multa millia talentorum pondo. Quum regionem supergressus est Nilus, solæ vrbes apparent, eatenus extantes vt insulis Ægæi maris ferè assimiles esse videantur. Nam cætera Ægypti, pelagus efficiuntur: ipsæq; vrbes, solæ extant, *quæ stationes nauium faciunt.* Nec iam, quum hoc contingit, per alueum fluminis, sed per medium campi nauigatur. Ex Naucrate quidem [10] Memphin versus, non iam iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acumen Deltæ & vrbem Cercasorum. A mari autem & Canobo Naucratem versus per campum ad Anthyllam vrbem venies, & ad vrbem

1 Nocte verò sic vtuntur, Cubile in quo quiescūt, reti circundant, deinde op. *Vt legatur ὕπτια, non αὐτῷ.*

2 Nauigia eorum onerariæ sunt factæ è sp.

3 In formam lateris comp. hunc in m. compingentes, Cuneis frequentibus & longis circunnectunt bicubitalia ligna. Vbi hūc in m.

4 Curuatis autem in gyrum lignis non vt.

5 Vnum fac. *ὦν, pro quo hic legit ὧν.*

6 Cratis.

7 Ex arundinum resegminibus cō futa, *vel contexta*, & lapis perforatus, duorum f. &c.

8 Cratem.

9 Cratis itaque imp.

10 Memphin versus nauigāti, iuxta ipsas pyramidas est cursus, *id est tenetur, vel dirigitur.* at ne hic quidem est *tam*, sed *est alue* iuxta ac.

quæ

quæ vocatur Archandri. Harum vrbium Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamenta vxori semper eius qui in Ægypto regnat. quod factum est ex quo Ægyptus fuit ditionis Persarum. Altera videtur mihi nomen habere ab Archandro Danai genero Phthij Achæi filio. Archandri enim vrbs nominatur. [1] Quòd si alius quispiam Archander esset, nequaquam Ægyptium nomen foret. Hactenus quæ vidi, quæ noui, quæ interrogaui, dicta sunt: hîc pergam differere de Ægypto quæ audiui, addens & aliquid quod ipse viderim. Menem, qui primus apud Ægyptum regnauit, aiebant sacerdotes [2] iunxisse pontibus Nilum ad Memphin. nam eum, Libyam versus, totum præterlabi montem Psammium: & supra Memphin centum circiter stadia meridiem versus aggesta humo ad anfractum fluminis arefecisse pristinum alueum. ita flumen facto alueo per medium montium fluere. Adeo nunc quoq; sub Persis iste anfractus Nili qui coercitus fluit, magnis præsidijs custoditur, quotannis obseptus aggeribus. Quos si refringens flumen velit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum ne aquis operiatur. Ab hoc Mene, qui primus exitit rex, [3] id vnde fluit amnis effectum terrestre, ibiq; ab eodem vrbem hanc conditam quæ nunc Memphis appellatur (est enim Memphis in angustijs Ægypti sita) & exterius aquilonem versus & vesperum, ex flumine effossum esse stagnum, (nam ab aurora ipse Nilus coercet) & ab eodem in ea vrbe extructum hoc templum Vulcani tũ magnum, tum memoratu digniſſimum. Post hunc recensebant è libro sacerdotes nominatim alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem & octo fuissent Æthiopes & vna mulier alienigena: cæteri, viri Ægyptij. Mulieri quæ regnauit, fuit nomen idem quod reginæ Babylonicæ, Nitocris: quam dicebant vltam fuisse fratrem ab Ægyptijs, apud quos regnabat, interemptum: quum eo interempto, regnum ad hanc detuliſſent. Vltam autem fratrem, multis Ægyptiorum dolo absumptis. [4] Nam extruxisse eam permagnum ædificium subterraneum, per causam quidem nouæ operis, animo autem aliud agitantem: & conuocatis ad conuiuium multis, quos præcipuè nouerat frater-

1 Sed fieri potest vt aliquis alius Archander fuerit: non tamẽ Ægyptiũ est hoc nomen.

2 Aggessisse Memphin. fluuiũ enim totum præterlabi solitũ montẽ fabulosum Libyã versus: Menẽ autem supra stadia circiter centũ à Memphi, sinu qui meridiẽ versus ferebatur obstructo, arefecisse.

3 Quum ea pars a qua fluuium arcuerat, cõtinens facta esset, *vel terrestris*, ibi ab e.

4 Nam quũ domum conderet, specum subterraneũ & eum quidẽ valde longũ excauasse, vt ipsa quidem dicebat, mente autẽ aliud machinatam esse. & conuoc. *Vt legatur* κατῶν, *non* ὑπὸ τῶν.

1 Sese confeciſſet in domum cinere plenam, quò imp.

2 *Hunc locũ Budæus ita vertit*, Primum omnium regum longis nauibus Arabicum ſinum præteruectũ, & populos rubri maris accolas in poteſtatem ſuã redegiſſe: indeq; retro ijſdem veſtigijs reuerſum, & coactis ingẽtibus copijs tranſgreſſum incontinenté infeſto exercitu obuias vbiq; gentes ſubegiſſe: Quaſcunque autẽ erat nactus gentes ſtrenuas, & pro libertate tuẽda acriter ac percupidè dimicantes, per horum ille regiones ſtelas, *id eſt oppos lapideos* ſtatuebat, literis ſignificantes ipſius regis nomen & patriam, & vt copijs eos propijs ac viribus ſubegerat. Quorum verò vrbes nullo negotio aut incruento certamine cepiſſet, apud hos itidem vt apud illos qui ſtrenuitatis ſpecimen ediderant, cippos quoq; ſtatuebat, atq; eo amplius muliebria genitalia adſculpebat, ſignificare volens eos ignauos eſſe. Bud.

3 Deinceps pro comperto dicere non poſſum an ipſe r.

næ cædis autores fuiſſe, per occultum quendam ſpecum immiſiſſe flumen diſcumbentibus. Hęc demum de illa referebant, præterquam quòd, vbi hoc feciſſet, [1] conſperſiſſe eam multo cinere ædificium, quo impunita eſſet. Aliorum autem regum nullum referebant clarum opus editum, niſi vnius, qui poſtremus horum extitit, Mœris. Hunc enim ædificaſſe memoratu digna Vulcani veſtibula, ad ventum aquilonem vergentia: & ſtagnum effodiſſe, cuius quot ſint in ambitu ſtadia, poſterius aperiam: & pyramides in ea extruxiſſe, de quarum magnitudine ſimul cum ipſius lacu mentionem faciam. Hunc itaq; tantum operum edidiſſe: alios autem nihil prorſus. Quos ego prætergreſſus, eius qui his ſucceſſit, nomine Seſoſtris, mentionem habebo. Iſtum dicebant ſacerdotes, [2] primum longis nauibus ex Arabico ſinu profectum, rubri maris accolas in ſuam poteſtatem redegiſſe: progreſſumq; longius, veniſſe in mare iam vadoſum, & proinde non nauigabile. Illinc vbi retro ſe ad Ægyptum recepiſſet, ſecundum ſacerdotum commemorationem, coacto ingenti exercitu per continentem perrexiſſe: omneſq; gentes, vt in quamq; incidebat, ſubegiſſe. Et quaſcunq; earum nanciſcebatur feroces & vehementer ſtudioſas libertatis, in earum regionibus cippos ſtatuebat, inſcriptos literis ſui nominis & patriæ, & quæ referrent ipſum illos vi ſubegiſſe: quarum verò vrbes nullo prælio nulloq; negotio cepiſſet, his cippis inſcripſit tum eaſdem literas quas ſcripſerat eis gentibus quæ viriles exſtiterant, tum muliebria genitalia: planum facere volens, illos haudquaquam viriles extitiſſe. Hæc faciendo peragrabat continentem, donec ex Aſia in Europam tranſgreſſus, Scythas ſubegit & Thraces: ad quos vſq; & non vlterius mihi videtur Ægyptius exercitus perueniſſe, quoniam in iſtorum terra tituli, non vltra, poſiti apparent. Hinc digreſſus retro abijt, & poſteaquam ad Phaſin ſubſedit, [3] quid deinceps, non habeo quod dicam, an ipſe rex Seſoſtris, diuiſo 56

ſuo

filio exercitu, aliquantulum copiarũ reliquerit ad eam regionem incolendam, an aliqui militum pertæsi peregrinationis, circa fluuium Phasin substiterint. Nam Colchi videntur Ægyptij esse, quod ipse prius notum quàm ex alijs auditum retero. Cuius rei quum mihi cupido incessisset vtrosq; percontarer, magis Colchi reminiscebantur Ægyptiorum, quàm Ægyptij Colchorum. Dicebant autem Ægyptij se opinari Colchos è Sesostris esse exercitu.[1] Ipse autem ex hoc coniecturam capiebam, quòd atro colore sunt & crispo capillo (tametsi hoc pro nihilo putari posset, quũ & alij sint huiuscemodi) [2] sed quòd isti præcipuè Præterea quòd soli omnium hominũ Colchi & Ægyptij & Æthiopes ab initio statim pudenda circuncidunt. Nam & Phœnices & Syrii, qui sunt in Palæstina, didicisse id ab Ægyptijs & ipsi confitentur. Syrij verò qui fluuium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum contermini Macrones, à Colchis se nuper didicisse aiunt. Hi enim ex hominibus soli sunt qui circunciduntur:[3] & in hoc faciendo, agnoscũtur Ægyptij esse. Ægyptij verò atq; AEthiopes, nõ queo dicere vtri ab vtris didicerint. nam videtur esse perantiquũ. Sed quòd ex AEgypto, quum illic commercium haberent, didicerint, magnum mihi fit hoc testimonium: quòd hi Phœnices qui cum Græcis commercium habent, non amplius circa virilia imitantur AEgyptios, nec eorum qui nascuntur, virilia circuncidunt. Agedum & aliud de Colchis dicam, in quo sint similes AEgyptiorum. Hi soli atq; AEgyptij linum eadem ratione [4] operantur: omnisque vtrorumq; vita pariter & lingua similis est. Linum autem Colchicum à Græcis Sardonicum appellatur, quum illud quod ab AEgypto venit, appelletur AEgyptiacum. Titulorum quos Sesostris rex AEgypti [5] regionatim erexit, plerique iam incolumes non extant. quoldam in Syria Palæstina ipse vidi inscriptos, tum quibus dixi literis, tum muliebribus genitalibus. Circa Ioniam quoq; duæ huius viri figuræ visuntur in petris incisę: vna quidem quà ex Epheso in Phocæam itur, altera verò, quà è Sardibus Smyrnam versus. In quarum vtraq; insculptus est vir magnitudine quinũm palmorum, dextra spiculum tenens: sinistra arcus, cæteramq; item armaturam & AEgyptiacam & AEthiopicã gestans:

1 Ipse partim ex hoc.

2 Sed ex istis magis, quòd soli, &c.

3 Et in eo istos Ægyptiorum cõsuetudinem sequutos constat.

4 Elaborãt. *Vel, Apparant. Gall. accomstrent.*

5 Per singulas regiones.

& ex altero ad alterum humerum euntes sacræ literæ Ægyptiacæ sunt insculptæ in hæc verba, HANC EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HVMERIS. Quis tamẽ aut cuias fuerit, [1] ab hac parte non indicant, sed ab alteta. Ea quidam conspicati, Memnonis imaginem esse coniectant, multùm à veritate deficientes. Hunc igitur Sesostrin Ægyptium sacerdotes dicebant, redeuntem, multosq; mortales earum gentium ac regionum quas subegerat, reportantem, eundem, [2] posteaquam ad Daphnas Pelusias se receperat, fuisse à fratre, quem Ægypto præfecerat, vnà cum liberis inuitatum: & quum ille domum exterius materia circunstipasset, struemque incendisset, re hunc intellecta extemplo cum vxore deliberasse, (nam & vxorem secum duxerat) & ea suadente vt duos è sex liberis super ardentem pyram extendens pontem faceret, super quos ipsi transeuntes euaderent, ita fecisse: & duobus filijs ita incensis, cæteros vnà cum patre fuisse seruatos. Sesostrin in Ægyptum reuersum, vltionẽ de fratre sumpsisse: quam verò multitudinem è terris in potestatem redactis abduxerat, ea vsum in hæc fuisse: Nempe isti fuerunt qui sub hoc rege immensæ magnitudinis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, quique ad diuortia aquarum, quæ nunc in Ægypto sunt, cuncta effodienda sunt adacti, [3] quia inuiti faciebant vt Ægyptum, prius equis & plaustris agendis vbique idoneam, redderent non idoneam. Nam ab eo tempore Ægyptus, quæ omnis plana est, tamen inequitabilis & plaustris inhabilis extitit, propter multiplices fossas [4] vniuersa loca occupantes: quas ideo rex fodiendas putauit vt ciuitates quæ non accolerent flumen, sed in medio Ægypti essent, refluente flumine non laborarent penuria aquæ ad potandum, sed ea suppeditaretur è puteis. Hac de causa AEgyptus intercisa est, & ab hoc rege, vt dicebant, in omnes AEgyptios dispartita, soli quadrati æqua portione viritim per sortem data: atque hinc prouentus instituti, imposita certa pensione, quam illi quotannis soluerent. Quòd si cuius portionem alluuione flumen decurtasset, is adiens regem, rei quæ contigerat certiorem faciebat. rexque ad prædium inspiciendum mittebat qui metirentur quanto deterius factum esset, vt ex

1 Hîc quidẽ non declaratur, sed alibi declaratum est.

2 Quum in reditu Daphnas Pelusias veniisset.

3 Et per imprudentiã fecerunt vt Ægyptus pr. e. & pl. agendis vbiq; idonea, commoditate ista careret. Nam, &c.

4 Et varias formas, *uel uia diuerticula* habentes. Regionem autẽ idcirco rex incidit vt ciuitat. *Hic pro πρόπυλ legit* πυλ.

vt ex reſiduo proportione taxatum vectigal penderetur: atq; hinc geometria orta videtur in Græciã tranſcendiſſe.

57 Nam polum & gnomonem, *id eſt normam*, & duodecim diei partes à Babyloníjs Græci didicerunt. Solus hic Ægyptius rex imperio poſitus eſt Æthiopię: monumentũ quoque ſui reliquit ante ædem Vulcani, lapideas ſtatuas, duas quidem tricenûm, vnam ſuam, alteram vxoris: quatuor autẽ, vicenûm cubitorum, totidem filiorum. Huic ſtatuæ longo pòſt tempore quum Darij Perſæ ſtatua anteponeretur, nõ tulit id ſacerdos Vulcani, negans Darium tales res geſſiſſe quales geſſiſſet Seſoſtris Ægyptius: quippe qui cum alias nationes non pauciores quam Darius, tum verò Scythas ſubegiſſet: eoq; iniquum eſſe huius ante illius ſiſti donaria, qui rebus geſtis non eſſet illum ſupergreſſus. Hæc loquuto ſacerdoti tamẽ ignouiſſe Dariũ ferunt. Defuncto Seſoſtre, regnũ ſuſcepiſſe Pheronem eius filiũ aiebant, & hunc nullã ſumpſiſſe expeditionẽ, ſed ei contigiſſe vt luminibus caperetur. idq; hac de cauſa: Quum flumẽ eo tempore copioſiſſimũ manaret, ita vt ſupra decẽ & octo cubitos rura tranſcenderet, vento ingruente, qui fluctus cieret, ferunt hunc regem [2] facinus admiſiſſe, quòd ſumptum ſpiculũ in medios fluminis vortices contorſerit: ſtatimq; laboraſſe ex oculis, ac viſum amiſiſſe, decennioq; cæcum fuiſſe. Vndecimo autem anno ex vrbe Buti ei oraculum aduenìſſe, iam exactum eſſe tempus [3] calamitatis: viſumq; ei rediturum, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris quæ ad ſuum ſolius virum acceſſiſſet, aliorum virorum expers. Eum ergo ante omnia vrinã vxoris expertum, quum nihil amplius cerneret, cæterarum deinceps vrinã expertum, tandem vidiſſe. Tumq; omnes mulieres quas fuiſſet expertus (præter eam cuius lotio lotus viſum recepiſſet) vnam in vrbem coegiſſe, quæ ἐρυθρὴ βῶλος, *id eſt rubra gleba*, dicitur, & eas illic coactas cum ipſa vrbe omnes concremaſſe: & eam cuius lotio lotus viſum recepiſſet, vxorẽ duxiſſe. Ergo ea clade liberatus cũ alia in alijs templis donaria poſuit, omnia memoratu digna, tũ maximè memorabilia ac ſpectaculo digna in tẽplo Solis, gemina ſaxa, quos obelos vocãt, *à figura veru*, centenûm cubitorũ longitudinis, octonûm latitudinis. Huic in regno ſucceſſiſſe aiebãt virũ Memphiten cui nomẽ eſſet

1 *Hæc adde poſt Subegiſſet*, Darium autẽ Scythas vincere non potuiſſe. ideoq; in.

2 Proteruitate quadam ſumpt.

3 Pœnæ qua mulctaretur.

lingua Græca Proteus. cuius nunc apud Memphin visitur fanum, decorum sanè ac valde adornatum, ad australem partem templi Vulcani positum, circunquaq; Phœnicibus Tyrijs habitantibus: qui locus omnis castra Tyriorum appellatur. In hoc fano Protei est ædes quæ vocatur Veneris hospitæ: quam conijcio esse Helenæ Tyndari filiæ: tum quia apud Proteum fuisse diuersatam audiui, tum etiam quòd cognomine Veneris hospitæ appellatum est. Nam quæcunq; sunt alterius Veneris templa, neutiquam hospitæ appellantur. Et sanè percontanti mihi sacerdotes de Helena, referebant ita rem esse gestam: Alexandrum, rapta è Sparta Helena, quum renauigaret domum, in mari AEgæo ventis cursu excussum in AEgyptiacum pelagus: atq; illinc, non remittentibus flatibus appulsum, in AEgyptum ad ostium Nili quod vocatur Canobicum, atque ad Taricheas. Erat in eo litore, Herculis templũ, quod nunc quoque est: ad quod si quis cuiuscunque hominis seruus confugiens capiat sacras notas, sese deo tradens, eum nefas est tangere. Quæ sanctio ad meam vsque ætatem prorsus immutata perseuerauit. Eam templi legem mancipia Alexandri quum audissent, ab eo profugerunt: assidentesque deo supplices, Alexandrũ insimulabant, eum destructum volentes, remque omnem exponebant vt circa Helenam gesta erat, & illatam Menelao iniuriam. Insimulabant autem de his apud sacerdotes & apud huius ostij Nili præfectum, nomine Thonin. His auditis, Thonis quamraptissimè Memphin ad Proteum mittit hæc nunciatum, his verbis: Peregrinus quidam venit genere Teucer, qui rem « nefariam in Græcia perpetrauit: quippe seduxit hospitis « vxorem, quam secum ducens cum multis admodum opi- « bus, in tuam terram ventis appulsus est: vtrúmne sinemus « eum abire impunem, an ea quæ attulit secum eripiemus? « Ad hæc remisit Proteus qui diceret, Virum istum, vndecunque is sit, qui rem nefariam in hospitem suum perpetrauit, comprehensum ad me deducite, vt quidnam dicturus sit sciam. Hoc vbi accepit Thonis, Alexandrum comprehendit, nauesq; eius distinet: dehinc illum Helenamq; cum opibus, atq; etiam [2] seruos Memphin ducit. Quibus omnibus repræsentatis, Proteus percontatus est Alexandrum

2 Supplices, ἱκέτας, pro quo hic legit ἱκέτας.

drum quisnam esset, & vnde cum nauibus profectus. Alexander illi & genus suum commemorauit, & patriæ nomen, & vnde nauigasset, & quò. Sed interrogante Proteo vnde Helenam accepisset, titubantem in loquēdo ac [1] tergiuersantem coarguebant ij qui fuerant supplices, exponentes omnia quæ in scelere admittendo gesta essent. Tādem Proteus apud eos hanc sententiam tulit, inquiens, Ego, nisi magni inter esse arbitrarer de nullo peregrino supplicium capitis sumere, ad terram meam ventis appulso, supplicium pro Græco illo de te sumerem. [2] omnium hospitum deterrime, sceleſtissimum facinus admisisti, à tuo ipsius hospite erepta vxore: [3] neque his contentus, cum ea abisti. Ac ne his quidem satis habens, compilata hospitis domo venisti. Itaque quoniam magni momenti esse duco necare hospitem, mulierem hanc atque opes tibi vt abducas non sinam, sed ego hæc Græco hospiti reseruabo, dum ille ipse constituerit venire ad ista reportanda. Tibi verò ipsi, tuisque conuectoribus, vt è mea terra in aliam triduo transfretetis præcipio, alioqui vos pro hostibus persequuturus. Hunc Helenæ ad Protea aduentum fuisse sacerdotes referebant. Quam famam videtur mihi & Homerus accepisse, sed quia non perinde decora res erat in carmine, alio loquendi modo est vsus, in quem transtulit, declarans se hunc famæ sermonem notum habuisse. Id manifestum est ex eo quòd in Iliade facit mentionem eiusdem erroris Alexandri: nec vsquam alibi retractat, Alexandrum abducentem Helenam, cum alibi fuisse errabundum, tum etiam Sidonem Phœniciæ applicuisse. Meminit enim huius rei in laudanda virtute Diomedis, ita versibus inquiens,

Picturata sinerant ibi pallia, opus mulierum *Iliad. ζ.*
Sidonidum, quas ipse Paris formosus ab Vrbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
Quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoque in Odyssea his versibus,

Hoc habuit Ione nata probum præsensque venenum, *Odyss. δ.*
Quod Polydamna sibi Thonis donauerat vxor:
AEgypti qua terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnosa venena.

1 *Ad verbū,* Non dicentem veritatem.

2 Qui (ô omnium hominum deterrime) hospitio exceptus, sceleſtiſſ. *At hic pro ξεινων legit ξειναν, ingeris cum ἀσεβῶν, & omittens τυχόν.*

3 Neq; verò tibi satis fuit cum illa rem habuisse, sed etiam sublata illa abijsti. Ac ne his quidē contentus, di repta hosp. *Totest & aliter expons ἀναπλήσους.*

Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit,

Odyss. δ. *Hucetiam AEgypto dis me tenuere reuerti*
Conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

In his carminibus fatetur Homerus se nosse errationem Alexandri in Ægyptum. Est enim Syria Ægypto contermina, & Phœnices (quorum Sidon est) in Syria incolunt. Itaque cum hi versus, tum verò hic locus, nõ minimũ, imò maximè probant Cyprios versus non Homeri, sed cuiuspiam alterius esse: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenam ducens, triduo Ilium peruenisse, secundo vento vsus ac tranquillo mari: quum in Iliade dicat illum, quum Helenam duceret, errasse. Sed Homerus & Cypria carmina valeant. Cæterùm, numquid Græci vana quæ circa Ilium gesta memorarent nécne, percontanti mihi, sacerdotes respondebant, se cognouisse ex ipso Menelao, rapta Helena magnas Græcorum copias auxilio veniisse Menelao in regionem Teucriam: quæ in terram egressæ, locoq; communito, miserunt Ilium legatos, cumque eis & ipsum Menelaum isse. Hos, postquam ingressi sunt mœnia, tum
2 *Vel.* Resq. Helenam [2] opesque quas Alexander furto asportasset, reposcisse, tum iniuriæ satisfactionem. Teucros autem tunc eadem narrasse, deinde & iuratos negasse habere se Helenam atque opes de quibus arguerentur, sed ea in Ægypto esse omnia, neq; se iure reatum sustinere earum rerum quas Proteus Ægyptius rex teneret: Græcos, quum se ab illis derideri arbitrarentur, ita obsedisse Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, quum Helena non appareret, & eandem orationem quam prius audirent Græci: ita demum habita prioribus verbis fide, ipsum Menelaum ad Proteum mittunt. Hic vbi ad AEgyptum peruenit, & Memphin appulit, expositа rei gestæ veritate, honorificentissimè hospitio exceptus, Helenam malorum immunem recepit, & insuper omnes [2] pecunias suas. Et quum hæc assequutus esset Menelaus, tamen iniurius in AEgyptos extitit. nam quum proficisci conaretur, nec per ventos posset, idque iam diu, rem nefariam excogitauit. Sumptis enim duobus pueris quorundam indigenarum filiis, exectisque, haruspicinam fecit. Quod vbi eum fecisse rescitum est inuisus & exagitatus [3] fuga in insulas Africæ obiacentes. Eò posteaquam

2 *Vel.* Res suas.

3 Nauibus in Libyã profugit. Inde quónam iter cõuerterit, nihil ampl. *Hic interpr. pro* νηυσὶ *legit* νίκεσι.

quam se contulit, nihil amplius quod referrent AEgyptij habebant. Atque horum alia sese ex historiis nosse dicebant, alia vt apud ipsos gesta, sese magis habere comperta. Et hæc quidem aiebant AEgyptiorum sacerdotes. Ego verò [1] ad ea quæ de Helena, comemorata sunt, & ipse adijcio hoc coniecturæ, Si intra Ilium fuisset Helena vtique fuisset Græcis tradita, siue volente Alexandro siue inuito. Neque enim ita desipiebat Priamus, aut alij eius propinqui, vt suis ac liberorum corporibus, atque etiam vrbe periclitari vellent, quò Alexander Helenæ contubernio potiretur. Quòd si inter initia ita sensissent, tamen, posteaquam
39 cum multi aliorum Troianorum, tum verò Priami filiorum duo trésue aut plures perierant cum Græcis præliantes, siquid referentibus credi verificatoribus debet: hæc inquã, omnia quum contigissent, ego crediderim Priamum, vel si ipse in contubernio Helenam habuisset, Achæis redditurum fuisse, cupiditate præsentia mala deuitandi. Neque verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam sub eo res essent, seniore Priamo, quum Hector & natu maior & virtute præstantior quàm ille, regnum esset defuncto Priamo suscepturus: quem haudquaquam decuisset fratri iniustè agenti indulgere, quum præsertim tanta mala propter eum, tum priuatim ipsi, tum cæteris Troianis omnibus euenirent. Sed nec poterant reddere Helenam, nec verum dicentibus eis Græci fidem habebant, numine (vt quod sentio dicam) disponente, vt funditus euersi planum facerent hominibus magnarum iniuriarum magnas à diis esse vltiones. Et hæc quidem, [2] vt mihi videntur dicta sunt. Protei autem regnum dicebant suscepisse Rhampsinitum qui [3] memoriam sui reliquit vestibula ab occasu spectantia templum Vulcani, & è regione vestibulorum statuit duo simulacra quinûm & vicinûm cubitorum longitudinis: quorum quod aquilonem spectat, [4] id AEstatem: quod austrum, id Hyemem AEgyptij vocant, præposterè facientes. Huic regi ingentem etiam pecuniarum vim fuisse, quam nemo regum qui deinceps scripti sunt, superare potuerit, ac ne proximè quidem accedere. Et quum in tuto eam pecuniam collocare vellet, ædificium extruxisse lapi-

1 Et ipse assentior ijs quæ de Hel. &c. his adiectis, Si, &c.

2 Ex opinione mea d.

3 Monimẽta.

4 Id Æstatẽ vocant, & eũ quidem adorant atq; beneficijs prosequuntur: ei autem qui ad notum est, & Hyems vocatur, contraria istis faciunt.

deum, cuius parietum vnus in exteriorem ædium partem pertingebat. sed ſtructorem inſidiantem hoc fuiſſe machinatum: Is vnum è lapidibus ita ſtruxit vt è pariete facilè tolli à duobus viris atque adeo ab vno poſſet. Ædificio abſoluto, regem in eo pecuniam repoſuiſſe: interiecto tempore, ſtructorem illum, quum eſſet vita exceſſurus, vocaſſe ad ſe filios (nam duos huic fuiſſe) eisque narraſſe, ſe illis proſpicientē, vt affluenter vitam degerent, aſtutè ædificaſſe regis ærarium: [1] denique omnia illis expoſuiſſe planè, menſurasque ad lapidem amouendum docuiſſe, ac dixiſſe, illos hæc obſeruantes, regij ærarij quæſtores fore. Patre vita functo, haud in longum filios rem diſtuliſſe. noctu enim ad regiam accedentes, lapidem ædificij inuentum nullo negotio amouiſſe, multūq; pecuniæ expilaſſe. Quum autem rex fortè fuiſſet ædificium ingreſſus, videretque vaſa nummorum imminuta, obſtupuiſſe: nec habuiſſe quem inſimularet, quum & ſigna ſalua & ædificium obſeratum eſſet. Vbi autem iterum ac tertiò aperienti minor aſſiduè pecunia [2] apparebat, hoc feciſſe, ne fures cum furto abirent: Laqueos faciendos curaſſe, & eos circa vaſa in quibus pecuniæ inerant collocaſſe: fures, quemadmodum ſuperiori tempore, quum veniſſent, & alter eorum penetrans ad vas recta perrexiſſet, eum fuiſſe laqueo retentum: & vbi agnouit quo in malo eſſet, protinus fratrem vocaſſe, & præſentis conditionis ſuæ certiorem feciſſe: iuſſiſſeque vt quamcelerrimè introgreſſus ſibi caput abſcinderet: ne ipſe conſpectus agnitusque quis eſſet, etiam illum vita perderet. Qui quum viſus eſſet probè dicere, fratrem ei obſequentem ita feciſſe: & adaptato lapide domum abiiſſe, fratris caput aſportantem. Vbi dies illuxit, ingreſſum in ædificium regem expauiſſe cernentem corpus furis in laqueo ſine capite, & ædificiū incorruptū, nullūq; neq; ingreſſum, neq; egreſſum habens. Ita abiiſſe, atq; ita faciendū ſtatuiſſe vt furis cadauer è muro ſuſpenderet: cuſtodesque illic appoſuiſſe, iuſſos vt ſiquem plorantem aut miſerantem animaduertiſſent, eum ad ſe perducerent. Suſpenſo cadauere matrem indignè tuliſſe, alloquutámque filium qui ſupererat, imperaſſe vt quacumque ratione machinari poſſet, corpus fratris reſolueret aſportaretque:

1 Denique quum illis omnia quæ ad lapidem amouendum pertinerent, aperte expoſuiſſet, eius menſurā dediſſe, ac fore dixiſſe vt ſi hæc obſeruarent, regij ær.

2 Apparebat (nā fures non deſinere diripere) ipſum hæc feciſſe. Laqueos, &c. *Vel (vtpote furibus aſſiduè diripientibus.)*

retque: id si negligeret, minatam se regem esse adituram ad eum indicandum quòd pecunias regias haberet. Aduersus hanc quum filius multa verba faceret, nec persuaderet, quòd illa rem grauiter accipiebat, eum talem rem fuisse commentum: Instratis asinis vtres vino plenos imposuisse: & postquam agendo asinos iuxta custodes fuit ante suspensum cadauer, [1] reuulsis ligaculis, duos tresque pedes resoluisse: & quum vinum profluueret, tum caput cædentem, vehementer vociferatum esse, tanquam nescientem ad quem prius asinorum se conuerteret. Custodes quum multum vini profluere viderent, concurrisse cum vasis in viam: & id quod profluueret, lucrifacientes comportasse. Istum simulata iracundia omnibus maledixisse, aliquandoque pòst illis consolantibus, finxisse se mitigatum, & ab iratscendo desisse. Tandem seduxisse è via asinos atque instruxisse: & quum plura verba inter eos fierent, & quidam faceto dicto hominem lacessseret, vt risum eliceret, donasse illis vnum ex vtribus. Atque eos illic, vt erant discumbentes, potare constituisse, prehensantes hominem ac iubentes vt secum ad compotandū maneret, atq; istum obsequutum remansisse: & quum inter potandum comiter acciperetur, donasse insuper alterum vtrem. Ita se vino ingurgitantes custodes, admodum temulentos esse factos somnoque oppressos, ibidem vbi potauerant obdormisse. Istum, vbi multum noctis erat, tunc corpus fratris dissoluisse, & custodum malas dextras in contumeliam derasisse, & asinos imposito cadauere domum versus agitasse, exequutumque imperia matris. Regem, vb ei renuntiatum est furem cadauer surripuisse, acerbè tulisse: & quum vellet quoquomodo inuenire quisnam esset ista machinatus, hoc fecisse, quod apud me caret fide: Filiam suā domi prostituisse, iussam omnes indifferenter excipere: sed priusquam coirent, adigere ad sibi dicendum quidnam in vita esset actum à se solertissimum ac sceleratissimum: & qui narraret quæ circa furem acta essent, eum comprehenderet, neque exire permitteret. Quum itaque filia patris imperia faceret, furem, [2] quòd audisset quamobrem ista fierent, cupientem euadere versutiā regis, hoc egisse: Recentis mortui amputatam ex humero manū sub pallio feren-

1 Detractis vtrium duobus aut tribus peronibus, *seu saccubus*, resoluisse illos laxatis vinculis. [*Leopard. Emend. lib. 7. c. 12. vertit*, duos aut tres vtriū petiolos pendulos resoluisse! *Infra sanè in oraculo ἐ πεο ἐχων δεκαῦ medium dicitur penis, qui e ventre velut ex vtre petasus prominet.* S.]

2 *Vel*, Qui intelligeret.

tem isse, atque ingressum ad filiam regis, quum interrogatus esset eadem quæ cæteri, enarrasse, hoc se sceleratissimum perpetrasse, quòd fratris in ærario regis laqueo capti caput amputasset: solertissimum autem, quòd cadauer fratris suspensum resoluisset, custodibus prius ebrijs factis. Illam, quum hæc audisset, manum in hunc iniecisse, eique furem in tenebris manum mortui porrexisse. Quam mulier quum apprehendisset, manum se huius tenere rata, istum per fores se proripuisse muliere delusa. Postquã & hæc renuntiata sunt regi, stuporem incussisse tum astutiam, tum audaciam hominis. Ad extremum dimissis per omnes vrbes nuntijs, regem edixisse, non modò veniam sed etiam magna munera manere furem, si in conspectum ipsius veniret: ita furem, fide habita, ad eum venisse: eiq; Rhampsinitum, magna viri admiratione ductum, filiam suam collocasse, tanquã ex omnibus mortalibus plurima sciẽti. Nam AEgyptios quidem cæteris, hunc autem AEgyptijs antecellere. Post hæc aiebant regem hunc descendisse viuum sub terram, eò vbi Græci opinantur sedes infernas esse, & ibi cum Cerere alea lusisse: & aliquando victorem, aliquando victum fuisse: & sursum iterum fuisse reuersum munus ab ea obtinentem mantile aureum. Quod tempus à Rhampsiniti descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud AEgyptios. Idque ego ad meam memoriam scio obseruatum. Verùm [1] an ob id sic feriati sint AEgyptij, asserere non possum: sed sacerdotes pallium quoddam, quod intra vnum diem detexuerunt, vni ex suis induere, & oculos mitra obducere: quem gestantem pallium vbi in viam deduxerunt quæ fert ad Cereris templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem oculos velatos habentem aiunt à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab vrbe viginti stadia abest: & rursus à templo in eundem locum à lupis reduci. [2] Quæ ab AEgyptijs referuntur, cuicunque credibilia videntur, is eis vtatur. mihi autem in omni sermone constitutum est ea scribere quæ auditu cognoui. Inferorum principatum tenere Cererem & Liberum AEgyptij aiunt. Hi denique primi extiterunt qui dicerent animam hominis esse immortalem, quæ de mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, vt quodque gigneretur,

1 An ob id, an ob aliud quippiam sic ferientur AEgyptii, asserere non possum. Sacerdotes autem palliũ quoddam eo ipso die cõtextum vni ex suis induũt, & oculos mitra obducũt: quem gest. pall. vbi in v. dedux. q. f. ad C. templum. ipsi redeunt illo relicto.

2 Et hæc quidem tum ab Ægyptiis relata sunt, quę cuic. cr. vid. is eis vtatur. Mihi autem to to hoc opere, *vel tota hac narratione*, constitut.

retur, immigraret. Atque vbi per omnia se circumtulisset, terrestria, marina, volucria, rursus in aliquod hominis corpus genitum introire. atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationem sunt è Græcis qui vsurpauerint tanquam suam ipsorum, alij prius, alij posterius. quorum ego nomina sciens, non duco scribenda, Ad Rhampsinitum vsque regem aiebant in AEgypto viguisse sane [1] ius omne. Post hunc autem, qui in regno successit Cheopē in omne flagitiū fuisse prolapsum. Omnibus nanque eum templis obseratis, ante omnia AEgyptijs ne sacrificarent interdixisse. Deinde iussisse vt in suis ipsius operibus exercerentur: alijs, vt ex lapidicinis Arabici montis saxa exciperent, & illinc ad Nilum vsque protraherent: alijs, vt transmisso flumine, illa acciperent, & ad montem qui dicitur Libycus traherent. Faciebant autem opus circiter decem hominum myriades, *id est centum millia*, ternis semper mensibus singulæ. In ea via populus dum trahendis saxis atteritur, decenne tempus triuit, quod non multo minoris operis mihi videtur quàm pyramidem extruxisse. Cuius longitudo est quinque stadiorum, latitudo decem passuum. [2] altitudo (vbi maxima est) octo passuum, lapide polito & animalibus insculpto. In hac decem annos fuisse consumptos, & in subterraneis ædibus in tumulo, supra quem pyramides stant, quas fecit sibi pro sepulchro, in insula intromisso per fossam Nilo. Verum in pyramide hac annos viginti absumptos: cuius singulæ frōtes (nam est formæ quadratæ) sunt [3] octogenûm iugerum pari altitudine, saxis dolatis decentissimeque coagmentatis quorum nullum est minus triginta pedum. Fuit autem extructa hæc pyramis in speciem graduum, quas quidam scalas, quidam arulas vocant. Posteaquam eam principio talem fecissent, attollebant reliquos lapides breuibus machinis è ligno factis, ex humo in primum ordinem graduum leuantes. [4] Vbi super hunc gradum lapis erat, alteri machinæ imponebatur, quæ in ipso primo gradu stabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, super alteram machinam. Nam quot ordines graduum, totidem machinæ erant, siue eandem machinam, quæ vna & facilis ad ferendum

61

1 Omnē legum æquitatem, &c.

2 Altitudo autē. qua parte est altior se ipsa. *Sic ad verbum. Intelligit autem fastigium ipsius pyramidis. Gall. La pointe, vel, l'eguille.*

3 Octogenûm pedum.

4 Atq; prout in eū lapis attollebatur.

esset, transferebant ad singulos ordines, quoties saxum amoliebantur. [1] Dictum sit à nobis de vtroq;, quemadmodum refertur. Effecta sunt igitur ita prima quæq; ex pyramide, quæ erat altissima: deinde gradatim sequentia: nouissimè verò quæ solo sunt iuncta & infima. In ipsa pyramide literæ Ægyptiacæ scriptæ, indicant quantum sit erogatum in operarios pro [2] apio, cæpis, & allijs: quod interpres earum literarum (vt probè reminiscor) aiebat in summa mille & sexcenta talenta pecuniæ esse. Quod si ita se habet, quantum in alia credibile est fuisse consumptum, vel in ferramenta, vel in cibos, vel [3] in vestiarium operariorum? Atque per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio item tempore (vt ego opinor) lapides excidêrũt atq; portarunt, & alio non exiguo subterraneã fossam effecerũt. Propter quod eo flagitij deueniisse Cheopem, vt pecunia defectus, filiam suam in quodam ædificio prostituerit, imperans quantumcunque faceret quæstum. (non enim dicebatur quantum) eamque cum patris iussa feciſſe, tum verò priuatim de relinquenda sui memoria cogitasse. itaque singulos ad se intrantes orasse vt sibi ad opera singulos lapides donarent. Ex his lapidibus aiebant extructam fuisse pyramidem quæ stat in medio trium, in conspectu pyramidis magnæ, cuius vnumquodque latus [4] sesquijugerum est. Quinquaginta annos regnasse hunc Cheopem Ægyptij dicebant, eoq; defuncto accepisse regnum fratrem Chephrenem: & hunc eodem instituto vsum cum in alijs, tum verò in facienda pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. eas nanque & nos sumus dimensi. Nam subterranea non subsunt ædificia, neq; per fossam deriuatus in eam Nilus (quemadmodum in alteram) influit, sed extructo aquæductu introrsum insulam circumluit, in qua situm esse ipsum Cheopem aiunt. [5] Fulsisse tum ex AEthiopico lapide versicolore primùm domum, quadraginta pedibus depressiorem altera, sed habentem idem quod grande ædificium, magnitudinis. Stant autem super eundem tumulum ambæ, centum ferè pedum celsitudinis. Porrò quinquaginta sex annos regnasse Chephrenem aiebant. ita centum & sex anni supputantur quibus AEgyptij in omni calamitate versati sunt, nec templa

1 Dictum enim sit à nobis quod aiũt in vtrãq; partem.

2 Raphano.

3 Vestẽ, *id est vestitum*, operariorum, dum per id quod dixi tẽpus opera extruerent.

4 Sesquiplethri spatium habet. *Ad verbum, Sesquiplethrum est, id est, 150 patet pedes.*

5 Primo autem ædificio ex lapide AEthiopico versicolore ædificato, quadraginta pedibus infra, alteram ædificauit eadem magnitudine, magnę cõtiguam. *vt legatur οἰκοδόμων pro οἰκοδομῆς.*

templa aperta, sed semper fuerunt occlusa. Hos reges AEgyptii præ odio ne nominare quidem volũt, sed eorum pyramidas vocant pastoris Philitionis, qui ea tempestate pecudes per hæc loca pascebat. Post hunc regnasse in AEgypto dicebant Mycerinum Cheopis filium, eumque paterna perosum facta, & templa reserasse, & populo ad vltimum calamitatis afflicto fecisse potestatem res agendi & sacrificandi: quinetiam super omnes reges iustitiam exercuisse. Quo nomine ex vniuersis regibus hunc Ægyptij maximè prædicabant, tum ob alia quæ bene iudicabat, tum verò quòd conquerenti de ipsius sententia, de suo donabat, vt indignationi hominis satisfaceret. Quum autem esset in ciues ita clemens Mycerinus, atque [1] ita studiosus, principium ei malorum contigisse obitum filiæ, quæ domi vnica soboles erat. Qua clade supramodum dum doleret, velletque filiam excellentiori aliquo genere sepelire quàm cæteri, fecisse ligneam bouem cauam, quam quum inauraſſet, in ea filiam sepelisse defunctam. neque humo bos hæc condita est, sed ad meam vsque memoriam in propatulo [2] fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclaui quodam exornato posita. Cui singulis diebus omnifarij odores [3] inferuntur: noctibus autem perpetuò incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stant concubinarum Mycerini, vt in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stant enim colossi, *id est grandia simulachra*, circiter viginti, è ligno fabricati, nudi plerique: qui quarum sint mulierum non possum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis hæc referant: Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim ei intulisse: deinde illam quum præ mœrore se suspendisset, patrem in hac boue sepelisse: matrem autem manus ministrarum quæ filiam patri prodidissent, præcidisse: & nunc earum hæc esse simulachra eius mali quod viuæ passæ fuissent. Hæc (vt ego opinor) dicunt nugatores, vt alia, ita & de manibus colossorum: quippe quas ipsi vidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam vsque ætatem ad pedes eorum stratæ visebantur. Bos quoque cum cæterum corpus operta est Phœniceo pallio, tum verò ceruicem & caput crasso admodum auro: cuius inter media cornua

62

1 Ita se gereret.

2 Extabat in vrbe, &c. *vel, visebatur.*

3 Adolentur.

[1] circulus annexus ineſt, ſoli aſſimilatus. Neque ſtans eſt bos, ſed in genua cubans, magnitudine quanta eſt grandis vacca viua. Effertur autem è conclaui quotannis. & poſtquam AEgyptij verberarunt deum quendam, quem in tali negotio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eam oraſſe patrem Mycerinum, vt defuncta quotannis ſemel ſolem intueretur. Huic regi, poſt calamitatem filiæ, ſecundo loco hæc accidiſſe: Ex vrbe Buti veniſſe oraculum, fore vt ſex omnino annos viueret, ſeptimo defuncturus. Id hunc ægrè ferentem, viciſſim miſiſſe ad oraculum contumelioſas querimonias: quòd, quum pater ſuus & patruus qui deorum immemores templa clauſerant, hominesque perdiderant, tandiu vixiſſent, ipſe piè faciens tam citò foret vita defuncturus. Rurſus ei veniſſe dicuntur ex oraculo reſponſa, eapropter ipſum properè vitam finiturum quòd non id faceret [2] quod deberet. Oportuiſſe enim AEgyptum centum quinquaginta annis affligi: idque duos qui ante eum fuiſſent reges didiciſſe, ipſum verò, nequaquam. Hæc vbi accepit Mycerinus, ſe iam à numinibus damnatum, lucernas feciſſe permultas, quibus quum nocteſceret accenſis, potaret, ac ſe oblectaret: neque diu neque noctu intermittentem quin per paludes perque nemora vagaretur, [3] vtque audiretur iuuenilibus in rebus ſtudioſiſſimè verſari. Hæc autem idcirco excogitarat, quò vellet oraculum conuincere mendacij, vt duodecim pro ſex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Pyramidem & hic reliquit longè minorem paterna, vicenis pedibus ex omni parte (nam eſt quadrangularis) breuiorem, [4] quæ eſt trium iugerum, AEthiopico ex lapide ad medium vſque. Hanc quidam Græcorum volunt eſſe Rhodopis mulieris proſtantis, non rectè ſentientes: qui ne noſſe quidem videntur quænam fuerit Rhodopis de qua loquuntur. Neque enim talem pyramidem illa ſibi facere deſtinaſſet, in qua talentorum infinita (vt ſic dicam) millia conſumpta ſunt. Ad hæc, non iſtius ſed Amaſis regis temporibus Rhodopis floruit. Multis enim poſt hos reges annis qui iſtas Pyramides reliquerunt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samij, ex vrbe Vulcani, cõſerua Æſopi fabularũ ſcriptoris ([5] nam & hic Iadmonis fuit

1 Orbis eſt ſolis aureus aſſimilatus.

2 Quod in fatis eſſet vt faceret.

3 Et vbi intelligeret cœnacula eſſe cõmodiſſima.

4 Trium plethrorum, *id eſt pedũ* 300.

5 Nam & hic Iadmonis fuit, vt hinc maximè oſtendit.

fuit postquã is huic mulieri non minimũ cordi fuit. Siquidem quum sæpenumero Delphi ex oraculo pronuntiarent, si quis sumere pœnas vellet [1] animæ Æsopi, alius nullus extitit qui sumere vellet nisi Iadmonis ex filio nepos, alius Iadmon. ita & Æsopus Iadmonis fuit. Rhodopis autem in AEgyptum abiit, à Xantho Samio trãsportata. Et quum eò ad quæstum faciendum veniſſet, magna pecunia fuit redempta à Charaxo viro Mitylenęo, Scamandronymi filio, Sapphûs poematum conditricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nacta est, & in AEgypto remansit: gratioſáque vehementer effecta ingentes opes [2] comparauit, quæ Rhodopin transcenderent, non quæ ad talem pyramidem faciendam ascenderent. [3] Ex quarum opum decima parte cuicunque etiam hoc volenti cognoscere licet, nõ magnam ab illa pecuniam fuisse repositam. Quum enim optaret memoriam sui in Græcia relinquere, fecit opus quod ab alio excogitatum non est neque donatum, idque donauit in templo Delphico monumentum sui. E decima enim suarum opum tot è ferro verua ad boues torrendos fecit, ad quot facienda sufficeret decima ipsa: quæ Delphos misit: quæ nũc quoque posita sunt eregione templi, post aram quam Chij donauerunt. Gaudẽt autem quodammodo in Naucrate prostibula fieri gratioſa. nam hæc de qua mentio habetur, adeò nobilitata est fama, vt nemo Græcorum non edidicerit Rhodopis nomen. Alterius quoque quæ posterior fuit nomine Archidice, fama per Græciam celebris extitit, sed minus quàm prioris: [4] cuius amore Charaxus insaniens Mitylenen rediit, vt meminit Sappho, conuitiis eum insectata. & de Rhodope quidem hactenus. Post Mycerinum autem AEgypti regem fuisse dicebant sacerdotes Asychin, eumque fecisse Vulcano porticum ad solem orientem, longè pulcherrimam longeque maximam. [5] Habere enim vbique cum figuras insculptas,

1 *Id est vita, vel pro vita.*

2 Comparauit, pro Rhodopes quidẽ conditione, neq; tamẽ ad potentiã tantam peruenit. *Vel ad tantum regnũ. At Valla pro τυραννίδα legit πυραμίδα. Quam lectionẽ sequendo (quæ & in aliquot vet. quibusdam cod. habetur) ita verte.* Sed non quæ tantæ pyramidis sumptus ferre posset.

3 Nam quum ipsius opum decimam partẽ quiuis etiã nunc cernere possit, non est cur magnas ipsi opes tribuamus.

4 Charaxus autem quum liberata Rhodope Mitylenen rediisset, Sappho versibus suis illum est valde insectata.

5 Habere enim cum alias porticus, figuras que bene sculptas, & alias infinitas ædificiorum species, tum verò ista longè plura. Hoc regnante quum non sine magna difficultate pecunias alij cum aliis communicarent, legem hanc Ægyptiis fuisse dicebant, vt ita demum, &c. *Vt distinguatur post μάλιστα. ita tamen vt hæc verba ad sequentia referri possint. q. d. Ista quæ sequuntur: quamuis sit ἐπίθετον non τοῦτο, attẽ τέθη.*

tum aliam infinitam ædificiorum ſpeciem. Illud verò maximum ab hoc rege fuiſſe factum, vt quum vehementer laboraretur ex ære alieno, legem hanc AEgyptiis promulgauerit, vt ita demum quis pecuniam mutuò acciperet, ſi cadauer patris pignori traderet. Hunc autem ad hanc legem adieciſſe, vt penes creditorem eſſet poteſtas omnis ſepulchri debitoris, vtque hęc irrogaretur mulcta pignus deponenti: cui, ſi diſſoluere æs alienum recuſaret, fas non eſſet ſepeliri aut in paterno aut vllo in alio ſepulchro: ac ne alium quidem ex ſeipſo progenitorum ſepulturæ mandare. Hunc præterea regem ſuperiores antecellēdi cupidum, reliquiſſe memoriam ſui pyramidem lateritiam, inciſis lapidi literis in hæc verba, NE ME LAPIDEIS PYRAMIDIBVS [1]COMPARES, QVAE TANTVM ILLIS PRAECELLO QVANTVM IVPITER CAETERIS DIIS. NAM FVNDVM LACVS CONTO VERBERANTES, QVICQVID LVTI CONTO ADHAERESCEBAT, ID COLLIGENTES, [11]ME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT, atque id demum operis hunc regem edidiſſe. Poſt hunc regnaſſe cæcum quendam ex vrbe Anyſi, nomine Anyſin: atque eo regnante, excurriſſe in AEgyptum magna cum manu AEthiopum Sabacum regem: & quum cæcus hic fuga ſe in paluſtria proripuiſſet, illum regnaſſe in AEgypto quinquaginta annos: idque intra tempus iſta edidiſſe. Quoties AEgyptiorum quiſquam aliquid deliquiſſet: neminem voluiſſe morte afficere: ſed pro ſui quenque delicti magnitudine, damnare ad aggerendam certā menſuram aggerum intra vrbem vnde quiſque [2]incolentium erat. Atque ita vrbes ſunt etiam ſublimiores effectæ. nam primùm humus aggeſta fuerat ab ijs qui ſub rege Seſoſtre riuos effoderant: iterum ſub rege AEthiope valde ſunt vrbes factæ excelſæ, cum cæteræ quæ in AEgypto ſunt, tum verò (vt mihi videtur) Bubaſtis vrbs, vbi præcipuè terra exaggerata. In qua vrbe templum eſt Bubaſtis, [3]quæ noſtra lingua dicitur Diana, omniū maximè memorabile. Quo etſi alia ſunt tum grandiora, tum ſumptuoſiora, nullum tamen eſt aſpectu iucundius. id ita ſe habet: Cætera præter acceſſum inſula eſt: cuius ad ingreſſum vſque duo è Nilo fluenta

63

1 *Videtur aliud legiſſe quàm* κατορύσσ.

11 Lateres duxerunt, & me in talem formā redeg.

2 Nocentiū.

3 Eſt autem Bubaſtis, ea quæ lingua Græca Artemis dicitur. i. *Diana. Sed hæc verba habētur in cod. Gr. poſt iſta, Nullum tamen eſt aſpectu iucundius.*

fluenta vicina currunt, nec confluunt, hinc atque illinc prę-terfluentia, centum vtrunque pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius veſtibulum decem paſſibus ſublime eſt figuris ſenûm cubitorum adornatum. Id templum in media vrbe ſitum, vndique circumeuntium oculis ſubiicitur. nam quum vrbs ſit aggeſtu terræ ſublimis, templum quemadmodum à principio conditum, nec loco motum, pro ſpeculo eſt. illud [1] materia figuris exculpta ambit. Interius delubrum, ingenti proceriſſimarum arborum manu conſitarum luco ambiente, in quo delubro ſtatua eſt. [2] Longitudo templi quoquouerſus vnius eſt ſtadij. Ab eius ingreſſu via per forum orientem verſus, quæ fert ad Mercurij templum, tria circiter ſtadia longitudinis & [3] quatuor iugerum latitudinis, ſtrata lapide eſt, vtrinque arboribus manu conſitis in cœlum euntibus. Atque hunc quidem in modum templum habet. Verùm ſe ita ad extremum liberatos AEthiope referebant, quòd ille per quietem oblata ſibi viſione, fugæ ſe mandauerit. Viſus eſt ſibi videre quendam aſtantem, qui ſuaderet ipſi vt congregatos cunctos AEgypti ſacerdotes incideret medios. Hac eũ viſione conſpecta dixiſſe, videri ſibi deos demonſtrare hanc occaſionem, vt piaculo in ſacra commiſſo, aliquid cladis aut à diis aut ab hominibus acciperet: ſe verò nequaquam iſta facturum, ſed abiturum: quoniam exceſſiſſet iam tempus quod ipſi à diis vaticinatum eſſet, quouſque foret in AEgypto regnaturus. Etenim quum in AEthiopia ageret, oraculis quibus vtuntur AEthiopes, reſponderat deus, fore vt is in AEgypto quinquaginta regnaret annos. Id tempus quum exceſſiſſet, & viſo inſomnij perturbatus eſſet Sabacus, vltrò ex AEgypto conceſſit. Eo profecto ex AEgypto, rurſus cæcum è paluſtribus egreſſum accepiſſe imperium: vbi quinquaginta annos habitaſſe inſulam, cinere atque humo aggeſta. Nam vt quiſque AEgyptiorum iuſſus illuc ibat portans frumentum, ei mandabat vt clam AEthiope ad ſe dono etiam cinerem ferret. Hanc inſulam nemo ante Amyrtæum inuenire potuit, ſed ſeptingentis & amplius annis ſuperiores Amyrtæo reges nequierunt eam inuenire: cui inſulæ nomen eſt Elbo, decem omnino ſtadiorum magnitudinis. Poſt hunc regnaſſe ſacerdotem Vulcani, no-

1 Septem figuris exculptum.

2 Latitudo autem & longitudo t.

3 Quatuor plethrorum, *id eſt 400 pedum.*

mine Sethon: eumque bellatoribus AEgyptiis abusum fuisse. contemptui habens tanquam sibi non opportunos, & cum aliis ignominiis affeciſſe, tum verò[1] agris exuisse quibus fuerant à superioribus regibus singuli donati duodenis. Ex quo factum est vt, quum postea Sanacharibus Arabum Assyriorumq; rex cum magnis copiis inuasisset AEgyptum,[2] noluerint ei opitulari. Tunc sacerdotem consilij inopem, in cœnaculum se contulisse: ibique apud simulachrum comploraſſe quanta pati periclitaretur: eique inter lamentationem obrepsisse somnum: & inter quietem visum astare deum, exhortantem nihil eum molesti passurum, si copiis Arabum obuiam iret: se enim auxiliarios ei missurum. His insomniis fretum sacerdotem, sumptis AEgyptiorum iis qui sequi vellent, castra in Pelusio posuisse. (hâc enim AEgyptus inuaditur) nec eum fuisse quempiam bellatorum sequutum, sed institores, & operarios, & forenses homines. Eò quum peruenissent noctu, effusam ipsis hostibus vim agrestium murium, qui illorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita vt postera die hostes armis exuti fugam fecerint, multis 64
amissis. Eoque nunc iste rex in templo Vulcani lapideus stat, manu murem tenens, atque hæc per literas dicens, IN ME QVIS INTVENS, PIVS ESTO. Ad hunc vsque narrationis locum & AEgyptij & sacerdotes referebant, demonstrantes à primo rege ad Vulcani sacerdotem hunc qui postremus regnauit, progenies hominum fuisse trecentas quadraginta vnam, & totidem interea pontifices totidemq; reges. Trecentæ autem progenies decem millia annorum valent. (nam tres virorum progenies, centum anni sunt.) vna & quadraginta, quæ reliquæ sunt vltra trecentas, sunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia trecentosque & quadraginta annos, negabant vllum deum forma humana extitisse: ac ne in regibus quidem AEgypti qui aut prius aut posterius extiterint, aliquid tale dicebant fuisse: sed intra hoc tempus quater solem præter consuetudinem fuisse ortum. bis quidem illinc exortum, vbi nunc occidit: bis autem vnde nunc oritur, illic occidisse: nec tamen sub hæc aliquid in AEgypto esse immutatum, nec ea quæ ex terra, nec ea quæ è flumine ipsis proueniunt, nec

quæ

1 Aruris exuisse. *Quæ mensura pedes quinquaginta capit, dimidium plethri.*

2 Noluerint ei milites Ægyptij opitulari. *Vel, Bellatores Ægyptii. Videtur significare eos qui res militaris scientiam profiterentur. Ipse Valla bellatores paulo antè interpretatur, & alibi pugnatores.*

quæ ad morbos aut quæ ad mortes pertinent. [1] Atque ante Hecatæum sermonum scriptorem, apud Thebas originem generis sui recensentem, ac progenitores familiæ suæ repetentem ad sextumdecimum deum, sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant: & mihi non recensenti origi nem familiæ meæ, introducto in quoddam grande cœnaculum, enumerando demonstrabant tot è ligno colossos quot dixi. Ibi nanque stabant pontifices sub imagine vitæ qua quisque vixerat. enumerantes itaque sacerdotes ostendebant mihi vnumquenque eorum esse filium proximè defuncti sacerdotis, imagines eorum singulas gradatim percensendo, donec omnes expositerant. Atque Hecatæo originem suam recensenti, & ad sextumdecimum deum referenti, occurrebant è diuerso progeniem recensentes, & in enumeratione non admittentes id quod ab illo diceretur, hominem progenerari è deo. Occurrebant autem in repetenda progenie hunc in modum, quòd dicerent vnicuique colossorum fuisse Piromin ex Piromi genitum, donec trecentos quadragintaquinque [2] commemorarent: Piromin assiduè ex Piromi procreatum, non referentes ad deum illos aut ad heroa. Est autem Piromis Græca lingua expositum καλὸς κἀγαθὸς, *id est honestus & bonus*. Eos itaque quorum imagines erant, demonstrabant tales omnes extitisse, sed multùm à diis distantes. Priores tamen his viris fuisse deos in AEgypto principes, [3] vnà cum hominibus habitantes, & eorum semper vnum extitisse dominatorem: & postremum illic regnasse Orum Osiris filium, quem Græci Apollinem nominant. Hũc, postquam extinxit Typhonem, regnasse in AEgypto postremum. Osiris autem Græca lingua est Dionysus, *id est Liber*. Atqui apud Græcos nouissimi deorum esse cẽsentur Hercules, Dionysus & Pan: at apud AEgyptios Pan vetustissimus est etiam ex octo diis, qui primi dicuntur: Hercules, ex iis qui secundi, numero duodecim: Dionysus, ex iis qui tertij vocantur, ab illis duodecim procreati. Ab Hercule autem quantum annorum ad Amasin regem esse ipsi AEgyptij aiunt, superius à me patefactum est. A Pane verò plus annorum esse dicitur: minimum inter hos, à Dionyso: quanquam ab hoc ad Amasin regem

1 Iam prius autẽ Hecatæo historiographo apud Thebas originem generis sui recensenti, ac progen. fam. suæ ad sextũdecimum vsque deum repetenti, sacerdotes Iouis tale quiddam fec. quod mihi recens. originem fam. meę. Introducto in q. gr. cœn. en. demonst. tot è ligno colossos quot dixi. Illic enim singuli põtifices adhuc viui imaginẽ suam collocãt. Enumer. itaque, &c.

2 Cõmemorarent Piromidas cognominatos, neque tamẽ refer. *Legendo πίρωμις ἑπτακαιμαζοράβους.*

3 Minimè cũ hominibus versantes.

quindecim millia annorum ſupputantur. Et hæc AEgyptij pro compertis aſſeuerant, ſeque ſcire aſſiduè ſupputando, ſemperque annos deſcribendo. A Dionyſo quidem certè, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meam ætatem ſunt anni ferme mille ſexcenti: ab Hercule verò Alcmenæ filio, ferme nongenti. A Pane autem Penelopes (ex hac enim & Mercurio Pan genitus dicitur à Græcis) minus annorum eſt quàm à bello Troiano, octingenti ferè ad me anni. Vtrum horum probabilius ſibi videtur, eo quiſque vtatur licet: [1] mihi autem de his recepta opinio probatur. Nam ſi & iſti in Græcia cũ celebres fuiſſent, tum ſenuiſſent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, Dionyſus ex Semele, & Pan ex Penelope natus, dixiſſet aliquis & hos alios habere illorum deorum nomina qui prius geniti fuerant: nunc Græci aiunt Dionyſum, ſtatim editum, ab Ioue inſutum in femore, portatumque in Nyſſam quæ eſt ſupra AEgyptum in AEthiopia. De Pane ne habẽt quidem quod dicant, vbinam à partu ſit educatus. ex quo fit mihi manifeſtum, Græcos audiuiſſe poſterius horum quàm aliorum deorum nomina: & ex eo tempore illorum progenies recenſuiſſe quo primum de iis audierant. atque hæc quidem AEgyptij aiunt. Quæ verò cæteri homines cum AEgyptiis conſentientes memorant in hac regione fuiſſe geſta, hæc iam explicabo, [2] aliquid etiam his quæ ego vidi conferentibus. Poſt Vulcani ſacerdotem regem *ſuum* AEgyptij libertatem adepti, duodecim ſibi reges (nullo enim temporis momento poterant ſine rege viuere) deligunt, in totidem partes omni AEgypto diſtincta. Iſti iunctis inter ſe affinitatibus regnabant, pactionibus initis ne mutuò 65 auferre imperium conarentur, néve quis plus alio quippiam obtinere quæreret, ſed vt eſſent inter ſe quamamiciſſimi. Atque ea de cauſa has pactiones arctas accuratáſque inierunt, quòd eis inter initia, ſimulatque tyrannides inuaſerunt, reſponſum fuerat, qui in templo Vulcani ærea phiala libaſſet, eum totius AEgypti regno potiturum. [3] Vbi omnia ſacra exequuti ſunt, placitum eſt eis aliquod relinquere ſui commune monumentum: ex eoque placito fecerunt labyrinthum, paulo ſupra ſtagnum Mœrios, maximè vrbem verſus quæ dicitur crocodilorum: quem ego aſpexi

1 A me verò quę ſit de illis ſententia cõmemoratum eſt. Quòd ſi & iſti, videlicet Dionyſus ex Semele, & Pã ex Penelope genitus in Græcia celebres fuiſſent ac conſenuiſſent, quemadmodũ Hercules ex Amphitryone genitus, dicere etiam poſſet aliquis & hos alios, &c.

2 Quibus aliquid etiam adiicietur ex iis quæ ipſe cõſpexi. Poſt Vulc.

3 Nam in omnibus templis conuenire ſolebant. viſum autem eſt eis, &c.

aſpexi fama maiorem. Si quis etiim ex Græcorum narratione muros & operis ſpeciem [1] ratiocinetur, minus concipiet quàm pro labore & ſumptu huius labyrinthi. Tametſi enim Epheſi templum eſt memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant narratione maiores, quarum ſingulæ multis ac magnis operibus Græcis æquiparandæ ſunt. Sed eas quoque labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulæ ſunt tecto opertæ, portis oppoſitis altrinſecus: ſex ad aquilonem contiguę, totidem ad auſtrum vergentes, eodem extrinſecus muro præcluſæ. Bifaria in eo ſunt domicilia, vna ſubterranea, altera ſuperiora [2] illis impoſita, vtraque numero tria millia, quingenta. Quorum ea quidem quæ ſuperiora ſunt, ipſi vidimus, & quæ aſpeximus enarramus: ſubterranea verò auditu didicimus. [3] Nam præpoſiti AEgyptiorum nolebant vllo pacto illa monſtrari, quòd dicerent illic ſepulchra eſſe tum eorum regum qui ædificandi labyrinthi fuere autores, tum ſacrotum crocodilorum. Ita de inferioribus ædificiis fando cognita referimus. Superiora ipſi aſpeximus humanis operibus maiora. nam egreſſus per tecta, & [4] regreſſus per aulas diuerſiſſimi, infinita me admiratione afficiebant. Ex aula in conclauia tranſitur, ex conclauibus in cubicula, è cubiculis in ſolaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar, quemadmodum parietes, lapideum eſt, ſculptilibus paſſim figuris ornatum. Singulæ aulæ maxima ex parte digeſto lapide albo, columnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta paſſuũ, in qua grandia ſunt inſculpta animalia, ad quam itet ſub terra fit. Et quum talis ſit labyrinthus, tamẽ ſtagnum Mœrios, ad quam labyrinthus ædificatus eſt, plus præbet admirationis. Cuius in circuitu menſura trium millium & ſexcentorum ſtadiorum eſt, ſchœnorum ſexaginta, quanta videlicet ipſius AEgypti ad mare menſura eſt. Iacet autem ſtagnum longo ſitu aquilonem verſus auſtrumque: altitudine, vbi eius profundiſſimum eſt, quinquaginta paſſuum. Quòd autem manu facta ſit ac depreſſa, indicat, quòd in eius fermè medio ſtant duæ pyramides, quinquaginta paſſus ab aqua extantes, altero tanto ædificij aquis tecto. Super quarum vtraque lapideus eſt coloſſus in ſolio

1 Æſtimet. *Vel, colligat.*

2 Illis *aulis* impoſita numero tria millia, ſingula *videlicet* mille quingenta.

3 Nam qui ex Ægyptiis præfecti erant *labyrintho.*

4 Anfractus, *vel, implicita ſua*, per aulas diuerſiſſimæ infinitam admirationem afferebant, ex aula in cõclauia tranſeuntibus, ex conclauibus in cub.

sedens: ita pyramides sunt centum passuum. Centum autem [1] iusti passus sunt stadium vnum [2] sexiugerum. Passus, inquam, mensuræ sex pedum, siue quatuor cubitorum: pedes autem, quatuor palmorum: cubiti verò, sex palmorum. Aqua stagni natiua non est, vtpote solo illo admodum arido, sed è Nilo deriuata, sex mensibus in stagnum fluens, totidem retro in Nilum refluens. Illisque sex mensibus quibus effluit, [3] augens regium fiscum talentis argenti singulis, in singulos dies, prouentu piscium, quum influit, viginti minis. Hoc stagnum dicebant etiam indigenę euadere in Syrtin Africæ, perforato sub terram meatu in mediterranea [4] Hesperiam versus, secundum montem Memphi imminentem. Verùm quum humum è lacu egestam nusquam viderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximos accolarum vbinam esset humus illinc defossa. [5] Illi dicere fuisse deportatam, facilè id mihi persuadentes: quippe qui simile quiddam factum esse apud Ninum vrbem Assyriorum auditu cognoueram. Siquidem fures quidam magnam vim pecuniæ Sardanapali, qui Nini rex erat, in thesauris subterraneis abstrusam, compilare quum constituissent, à suis domibus fodere exorsi sunt, dimensi viam sub terra ad regias ædes, eamque humum è cuniculis effossam, vbi nox aderat, in flumen Tigrim (qui Ninum præterfluit) exportabant, donec id quod optabant perfecere. Eodem modo audiui in AEgypto hanc alteram fuisse factam lacunam, præter quam quòd non noctu hęc, sed interdiu est facta. AEgyptios enim humum quam effodiebant, in Nilum extulisse, quam ille acceptam dissiparet. Et hic quidem lacus ita fertur fuisse depressus. Duodecim autem reges quum iustè degerēt, ac statō tempore in templo Vulcani sacrificassent, & vltimo die festo libaturi essent, porrexit eis pontifex aureas phialas, quibus libare consueuerant: aberrans numero, duodecim videlicet viris vndecim phialas. Ibi Psammitichus, qui postremus eorum stabat, quum non haberet phialam, detractam sibi æream galeam tenuit, libauitq;. Ferebant autem & cæteri omnes reges, & tunc quoque gestabant galeas. Nec tum quidem dolo malo Psammitichus galeam tenuit. [6] Cæteri tamen id consultò factum esse à Psammitticho existimantes, & in memo-

1 *Videtur respondere hac Græca Thrasis Gallica.*

2 Sex Plethrorum. *Id est 100 pedum.*

3 In regium fiscum talenta argenti singula singulis diebus ex prouentu piscium persoluit: quū influit, viginti minas.

4 Occidentē versus.

5 At illi quó nam esset deportata, mihi exposuerunt.

6 At illi mēte comprehēso facto Psammitichi, atq; oraculo ipsis reddito. *Vel, Quum Psammitichi factum & sibi redditū oraculum apud se considerassent,*

memoriam redeuntes, oraculum ipſis eſſe redditum, qui ærea in phiala libaſſet, eum ſolum regem Ægypti futurum, non cenſuerunt quidem æquum eſſe Pſammitichum morte mulctari, poſtquam [1] rimando compererunt non id illum feciſſe induſtria: ſed maxima potentiæ ſuæ parte exutum in paluſtria relegandum, ne illinc egreſſus, cæteræ AEgypto ſe immiſceret. Hunc Pſammitichum, [2] quum Sabacum AEthiopem, qui patrem eius Necon interemerat, fugiſſet in Syriam, poſtquam Æthiops, ex inſomnij viſione abiit, reduxerunt ij Ægyptij qui ſunt [3] è tribu Saitana. Deinde quum regnaret vna cum vndecim regibus, contigit ei vt fugeret iterum propter illam galeam in paludes. Igitur intelligens quàm ignominiosè tractatus ab illis eſſet, ſtatuit vltum ire qui ipſum perſequuti eſſent. Itaque ex oraculo Latonæ, quod in vrbe Buti apud Ægyptios veraciſſimum eſt, ad quod ipſe miſerat, redditū eſt reſponſum, affuturam vltionem ei è mari viris æreis [4] exiſtentibus. Quod reſpōſum ei magnam incredulitatem offudit, viros æreos ipſi in auxilium venturos. Non longo tempore interiecto, Iones quoſdam & Cares prædandi gratia nauigãtes, neceſſitas compulit applicare ad AEgyptū. Hi quum in terram exiſſent ære armati, Ægyptiorum quidam nuncium fert Pſammitichoad paludes: & quia nunquam viderat aliquos ære armatos, ait egreſſos è mari æreos viros campeſtria populari. Ille agnoſcens oraculum eſſe perfectum, amicitiam cum Ionibus & Caribus facit: eoſq; magnis pollicitationibus hortatur ad ſecum manendum. Vbi perſuaſit, ita demum vnà cum iis AEgyptiis qui ſecum ſentiebant, cumq; auxiliariis, reges ſuſtulit. Omni potitus AEgypto, fecit in Memphi tum Vulcano veſtibula ad ventum auſtrum vergentia, tum eregione veſtibulorum aulam Apis, (in qua Apis educatur, quum apparuerit) vndique columnis cinctam, ac figuris referram: in qua aula ſtant loco columnarum coloſſi duodenūm cubitorum. Apis autem Græca lingua Epaphus eſt. His Ionibus Caribusq;, quibus fuerat vſus adiutoribus, Pſammitichus dedit ad habitandum poſita altrinſecus prædia Nilo medio dirempta, quibus nomen impoſitum eſt Caſtra. Et cum hæc eis loca dedit, tū verò cætera quæ fuerat pollicitus repræſentauit. Pue-

1 Quæſtione habita comper.

2 Quum Sabacum Æthiopem fugiens, qui patrē eius volens interemerat, in Syriam veniſſet, poſt. &c. *Valla ex ixὼν. (i. volens, non per imprudentiam) fecit nomen proprium Necon.*

3 E præfectura.

4 Repentè apparētibus. *Vel, In conſpectum venientibus.*

ros quinetiam Ægyptios commisit lingua Græca imbuendos, à quibus linguam Græcam edoctis oriundi qui nunc in AEgypto interpretes sunt. Incoluerunt autem Iones & Cares diu hæc loca [1] contra mare, aliquantulum supra vrbem Bubastin, ad ostium Nili quod dicitur Pelusiacum sita. Vnde postea Amasis rex Memphin eos transtulit, in sui tutelam aduersus AEgyptios. Post sedes ab istis in AEgypto collocatas Græci cum illis ita commercium habuerũt, & nos res in AEgypto gestas, à Psammitichо rege exorsi, & quæ deinceps extiterunt, omnia sine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi AEgyptum, qui diuersæ linguæ essent, incoluerunt. Atque vnde demigrarunt illuc, [2] & vestigia naualium, & domorum rudera, ad meam vsque ætatem ostendebantur. Atque hunc quidem in modum Psammitichus AEgypto potitus est. De oraculo autem quod est in AEgypto, cum feci multa verba, tum faciam, vtpote de re memoratu digna. Est enim oraculum hoc in AEgypto, sacrum Latonæ, positum in magna vrbe cui nomen est (vt superius à me dictum est) Buto, contra ostium Nili quod Sebennyticum appellatur, à superiori parte maris flumen subeuntibus. In hac vrbe templa sunt Apollinis Dianæque. Et illud Latonæ in quo redduntur oracula, grande est, & porticum habens decem passibus sublimem. Vbi quid mihi ex iis quæ in aperto erant, maximo miraculo fuerit, referam: Est in hoc fano Latonæ, delubrum ex vno factum lapide, cuius parietes æquali celsitudine ad longitudinem quadragenũm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impositus est alius lapis quatuor cubitorum per oras crassitudinis. Itaq; eorum quæ circa templum hoc sunt in propatulo positorum, admirabilissimum apud me fuit id delubrum. Secundo loco insula quæ vocatur Chemmis, in lacu profundo ac spatioso sita propter templum quod Buti est: quæ insula ab AEgyptiis fertur innare. Ego tamen eam neque innantem vidi, neque se mouentem: & hoc audire admiratus sum, si verum est insulam natare posse. In hac igitur templum Apollinis magnum est, & aræ trifariè exructæ, & palmæ frequentes enatæ: aliæque partim fructiferæ, partim steriles arbores. Cur autem ea innatans sit, hanc AEgyptij rationem reddunt: quòd Latona (quæ ex octo numini-

[1] Propemodum ad mare, infra vrbẽ Bub.

[2] Et canales quibus deducebantur naues.

numinibus quæ prima extiterunt, vnum est) quum in vrbe Buti, vbi hoc eius oraculum est, habitaret: Apollinem ab Iside sibi commendatum, occultauit in hac insula nondum innatante, ac sospitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans vt Osiris filium inueniret, aduenisset. Nam
67 Apollinem & Dianam aiunt Dionysi & Isidis filios esse: Latonam verò, nutricem horum ac liberatricem. Et Apollo quidem AEgyptiacè Orus dicitur: Ceres autem Isis, Diana verò Bubastis. Atque hinc solùm non aliunde AEschylus Euphorionis filius, rapuit quod dicam: vt solus [1] omnium qui poetæ dicuntur, secerit Dianam Cereris filiam, ideoque insulam redditam esse natantem. Hæc illi sic aiunt. Psammitichus verò in AEgypto quatuor & quinquaginta regnauit annos: per quorum vndetriginta magnam Syriæ vrbem obsidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc est Azotos, quæ diutissimam inter omnes vrbes (*dum axat* quas nouimus) sustinuit obsidionem. Psammitichi filius qui regnum AEgypti suscepit, extitit Necus, qui fossam ad rubrum mare ferétem primus aggressus est, quam Darius Perses secundo loco depressit, longitudinis quidem quatuor dierum nauigationis, latitudinis, vt per eam duæ possent simul agi triremes. Aqua quæ in hanc è Nilo deducitur, paulo supra Bubastin vrbem, iuxta oppidum Arabiæ Patumon deducitur, euadens in mare rubrum. Initium fodiendi sumptum est à planitie AEgypti, Arabiam versus. Nam quæ supra planitiem sunt [11] continens prope Memphin occupat mons, in quo lapidicinæ sunt. Itaque ad huius montis ima ducta est fossa ab occidente orientem versus longo tractu: & deinde perringit diuortio montis tenus (quod diuortium ad meridiem & ventum austrum fert, in sinum Arabicum. Quâ igitur breuissimus tractus & maximè compendiarius est à mari septentrionali ascensus ad australe, quod idem rubrum vocatur, à monte Casio, qui AEgyptum Syriamque disterminat, stadia mille sunt in Arabicum sinum. Et hoc quidem breuissimum est: verùm fossa multo longior, scilicet quanto est [2] confragosior. In qua fodienda sub rege Neco centũ viginti millia AEgyptiorum perierunt. Inque eius medio opere Necus destitit, hoc [3] interpellatus oraculo, eum id

1 Omnium superioris ætatis poetarum.

11 Cõtiguus.

2 Obliquior.
3 Impeditus. *Vel*, Reuocatus.

opus barbaro præmunire. AEgyptij autem barbaros omnes vocant qui non ipſorum lingua loquuntur. Superſedens itaque à facienda foſſa Necus, [1] ad militum copias ſe conuertit, atque ad claſſes quæ partim in mari ſeptentrionali, partim in ſinu Arabico ad rubrum mare ſunt ædificatæ: quarum adhuc [2] veſtigia naualium oſtendunt. Et claſſibus quidem Necus, dum opus fuit, eſt vſus. Terreſtri autem acie congreſſus cum Syris in Magdolo, victoria potitus eſt, & poſt prælium, Cadyti magna Syriæ vrbe. [3] In veſtitu autem curioſus quum fuiſſet, illum Apollini dicatum ad Brāchidas Mileſiorum miſit. Hic perfectis decem & ſeptem imperij ſui annis deceſſit, tradito imperio Pſammi filio ſuo. Eo apud AEgyptum regnante, nuncij Eleorum aduenerunt, iactantes à ſe in Olympia iuſtiſſimum [4] ac maximum inter mortales propoſitum eſſe certamen, rati ne AEgyptios quidem hominum ſapientiſſimos aliquid vltra hęc eſſe inuenturos. Iſti vbi in AEgyptum peruenerunt, eáque expoſuerunt quorum gratia venerant, rex conuocauit ex AEgyptiis eos qui ſapientiſſimi haberentur. Qui quum conueniſſent, & Eleos audiſſent omnia commemorantes quæ par erat ab eis fieri in edendo certamine, & ſe veniſſe dicentes ſciſcitatum num quid poſſent AEgyptij repetere iuſtius, habito inter ſe conſilio, interrogarunt Eleos nunquid apud eos certarent ciues. Et illis reſpondentibus, ſine diſcrimine & ſuorum & cæterorum Græcorum, cuicunq; volenti certare fas eſſe. Atqui, inquiunt illos quum tale certamen proponerent, ab omni iure [5] excedere. Nullo etenim pacto poſſe fieri quin conciui pugnanti ciues faucrent, facientes iniuriam hoſpiti. Sed ſi vellent iuſtum proponere certamen, & ſi eius gratia veniſſent in AEgyptum, iuſſerunt hoſpitibus ponere certamen, nullo Eleorum certare permiſſo. Hæc AEgyptij Eleis ſubiecerunt. Pſammis autem, quum ſex tantùm regnaſſet annos in AEgypto, facta in AEthiopiam expeditione, mox vita defunctus eſt. Cuius regnum Apries filius accepit, qui ſecundum Pſammitichum auum ſuum, fortunatiſſimus extitit omnium ad eam ætatem regum, quinque & viginti dominatus annos. Quod intra tempus & bellum Sidoni intulit, & cum Tyro pugna nauali dimicauit. Sed quum calamitas eum maneret,

1 Ad bellicas copias & triremes partim in m. ſept.

2 Canales quibus deducebantur naues, *ut paulo ante. Alii* naualia *interpr.*

3 Eum autem veſtitum quo vſus erat quú iſta cõficerentur, miſſum ad Brāchidas Mileſiorum Apollini dicauit. Poſteaverò decem & ſeptem omni no annos quũ imperaſſet, deceſſit, trad.

4 Ac optima ratione præter omnes mortales.

5 Aberraſſe.

ret, contigit ea occasione quam ego pluribus, dum res Libycas exequar, exponam, paucis contentus impræsentiarum. Quū aduersus Cyrenæos Apries exercitu missō magnam cladem accepisset, id ei imputantes AEgyptij rebellauerunt, opinati se ab illo in apertam perniciem fuisse dimissos: vt his internecione deletis, ipse cæteris AEgyptiis imperitaret securius. Hæc perquam grauiter ferentes tum ij qui redierunt, tum eorum qui interierant amici, ingenuè desciuerunt. Id vbi resciuit Apries, mittit ad eos verbis sedandos Amasin. Qui quum peruenisset, reprehendensque dissuaderet ne talia facerent. quidam AEgyptiorum ei a tergo stans galeam circumdat: eaque circundata, inquit se illam ob regnum imposuisse. Neque hoc eo inuito factum fuit, vt ostendit. nam simulatque ab iis qui desciuerant AEgyptiis declaratus est rex, sese apparabat tanquam aduer-
68 sus Aprien moturus. His cognitis Apries mittit ad Amasin ex iis qui secum erant AEgyptiis, spectatum quendam hominem nomine Patarbemin, iussum vt ad se viuum Amasin perduceret. Hic vbi peruenit, Amasin ad se vocat. [1] Amasis (sedebat autem in equo ad suos cohortandos insolenter) stolidè iubet hunc ad se adducere Aprien, & quum Patarbemis eum rogaret vt regem adiret accitus, respondit se iamdudum dare operam vt id ageret: nec de seipso Aprien esse questurum. se enim illi præstò futurum & alios adducturum. Patarbemis non ignarus propositi illius, tum ex oratione tum ex apparatu quem videbat, statuit suæ diligentiæ esse quamcelerrimè regem rerum quæ agerentur facere certiorem. Huic redeunti, quòd Amasin non adduceret, nullo verbo edito Apries ira percitus præcidi aures nasumque iussit. Id intuentes cæteri AEgyptij qui cum eo hactenus senserant, virum inter eos probatissimum ita fœdè indigneque affectum, ne tantisper quidem differentes, ad cæteros transeunt, seseque Amasi tradunt. His quoque auditis Apries armatis auxiliariis (habebat autem auxiliariorum circa se ex Ionibus & Caribus triginta millia) in AEgyptios tendit. Erat autem ei regia in vrbe Sai ingens ac spectatu digna. [2] Itaque vtrique aduersus alteros Apriani & Amasiani in Memphi vrbe constiterunt, tentaturi pugnæ

1 At Amasis (sedebat enim fortè in equo) crure sublato pepedit, & illud Apriæ afferri iussit. *Ita Camerar. Affertur & tertia interpretatio: sed (camerario assentior.* [*Plutarch. pro eodē alibi dicit ἀναχάσαντα, id est,* crepitum *ventris emisit. S.*]

2 Apries igitur in Ægyptios, Amasis in externos tendebat. Quumq; Méphin vtrique peruenissent, tétare pugnæ discrimen parabant. Cæterùm sunt & in. *Ad verbū, Mutuo alter alterum expertum erat, vel, experiri parabat. Potest etiā verti non malè fortasse, cum Valla, Apriani & Amasiani.*

discrimen. Sunt autẽ in Ægypto septem hominum genera, quorũ alij sunt sacerdotes, alij qui pugnatores appellantur, alij bubulci, alij subulci, alij institores, alij interpretes, alij gubernatores nauales. Tot sunt Ægyptiorum genera, à suo quodque artificio appellata: sed pugnatores vocantur Calasiries, & Hermotybies, qui [1] harum regionum sunt: (nam in regiones distincta est omnis Ægyptus) Hermotybiorum quidem hæ sunt plagæ, Busiritana, Saitana, Chemmitana, Papremitana, insula Prosopitis, quæ vocatur Natho ex dimidia parte. Ex his tractibus Hermotybies, quum plurimi, centum ac sexaginta millia sunt, quorum nemo quippiam opificij quæstuarij didicit, sed omnes rei militari vacant. Calasirium hæ aliæ plagæ sunt, Thebana, Bubastiana, Aphthitana, Tanitana, Mendesia, Sebennytana, Athribitana, Pharbæthitana, Thmuitana, Onuphitana, [2] Anysia, Myecphoritana. Hæc tribus insulam incolit ex aduerso Bubastis vrbis. Hæ tribus Calasirium, qui dum quoad possunt plurimi coguntur, ducenta quinquaginta millia virorum sunt, quibus nec ipsis licet vlli artificio operã dare, sed solùm rei militari, filio discenti à patre. Hoc ab Ægyptiis ne mutuati sint Græci non possum pro certo dijudicare, quum videam & apud Scythas Persasq; & Lydos, deniq; apud omnes ferè barbaros haberi pro ignobilioribus ciuibus eos qui artificia discunt, eorũq; liberos: generosiores autem eos qui à manuarijs operibus abstineant, præsertim qui [3] cessent ob bellum. Hoc itaque cum cæteri Græci didicerunt, tum præcipuè Lacedæmonij. [4] Corinthij quoque minimi faciunt opifices. His solis AEgyptiorum præter sacerdotes, hoc eximij honoris habebatur, vt singulis duodecim aruræ essent exemptæ & immunes. est autem arura centum cubitorum AEgyptiorum quoquouersus. AEgyptius verò cubitus Samio par est. Hæc tamen vniuersis exempta erant: istis verò per vices in orbem fruebantur, & nunquam ijdem. Calasirium milleni & Hermothybium, alij totidem circa regem fungebantur annuo satellitum munere. Istis præter aruras dabantur viritim hæc alia, panis tosti pondo quinæ minæ, carnis bubulæ binæ, vini [5] sextarij, quaterni. Hæc assiduè satellitibus præbebantur. Vbi igitur ediuerso venientes,

1 Harũ præfecturarum sunt. (nam in præfecturas distincta est omnis Ægyptus) Hermotybiorũ quidem hæ sunt præfecturæ. *Et paulo pòst*, Ex his præfecturis, pro *Ex his tractibus. Item, paulo post Præfectura pro Plaga. & pro Tribus. nisi quis malit vocẽ Græcam nomos vbique retinere.*

2 Anytia.

3 Qui rei militari vacant.

4 At Corinthij minimè contemptui habent opifices. *Intelligo autem Minimè vel pro Non. vel comparatiuè pro Minimè omnium.*

5 Ἑξεστῆσι. *ab aliis cyathi: ab aliis notationẽ vocabuli sequentibus Haustus, vel Haustra.*

pes, Apries cum auxiliarijs, Amasis cum vniuersis AEgyptijs, in vrbem Memphin peruenere, cõgressi sunt. Et peregrini quidem egregiè pugnauerunt, tamen quòd erant multo inferiores numero, victi sunt. Fertur Apries ea fuisse persuasione, [1] vt nullus neque deorum neque hominum posset sibi adimere regnum: adeo videbatur sibi illud stabilisse. Et tamen tunc congressus, prælio fugatus est, viuusque captus ad vrbem Sain ductus est in ædes quæ ipsius antea fuissent, tunc autem Amasis regia. Ibique [2] quamdiu in regia pascebatur, cum Amasis honestè asseruauit. Tandem incusantibus AEgyptiis non iustè agere qui suum & ipsorum inimicissimum aleret, ita illis Aprien tradidit. Eum isti vbi strangulauere, paternis in monumentis sepelierunt, quæ sunt in tẽplo Mineruæ proximè [3] cœnaculum ad læuam manum intranti. Nam Saitani [4] cunctos qui tribules eorum fuere reges, intra templum sepelierunt. Etenim Amasis monumentum [5] ex altera parte cœnaculi est, quàm illud Apriæ eiusque progenitorum. In eiusdẽ templi aula hoc quoque est ingens cubiculum lapideum, tum columnis excultum, palmarum arbores imitantibus, tum alio sumptu. Intra id cubiculum gemini postes stant in quibus vrna est. Sunt etiam sepulchra, (cuius nomen si nun cupauero hac in re, haud sanctè fecero) apud Sain in templo Mineruæ post totum delubrum prope parietem: atq; in fano stant ingentes obeli, lacusque contiguus lapidea
69 crepidine adornatus, & circumquaque probè elaboratus, magnitudine (vt mihi videtur) quanta in Delo, qui dicitur trochoides. In hoc lacu imagines suorum quisque affectuum noctu faciunt, quæ vocant AEgyptij mysteria: de quibus quum permulta ego norim, quo pacto se habeant singula, tamen absit vt proloquar. De Cereris quoq; initiatione, quam Græci thesmophoria vocant *à ferendis legibus*, absit vt eloquar, nisi quatenus sanctũ est de illa dicere. Danai filiæ ritum hunc ex AEgypto attulerunt, eoque Pelasgicas fœminas imbuerunt. Sed deinde omni Peloponneso à Doribus ejecta sedibus suis, ritus initiandi abolitus est, à solis Arcadibus (qui à Peloponnensibus non ejecti sunt, sed relicti) conseruatus. Aprie sublato, regnauit Amasis è [6] tribu Saitana, & vrbe cui nomen est Siuph. Eum

1 Ne deum quidem vllũ posse sibi adimere reg.

2 Aliquandiu quidem in regia nutritus fuit, & eum Amasis honestè obseruauit: *vel*, honesta obseruãtia prosequutus est: tandem autẽ incusant. *Vel, antea quidem in regia nutrie-batur: & eum Am. honestè obseruabat: & postquam incusarũt Ægyptij, &c.*

3 Palatium.

4 Cunctos ex ea præfectura reges.

5 Longius quidem abest à palatio quã illud Apriæ eiusq; progenitorum: est tamẽ in sepro templi hoc quoq;, porticus lapidea & columnis ornata palmarum arb. imitant. & alio sumptu. In ipsa porticu geminæ stant fores, intra quas est concitoriũ. Sunt etiam sep.

6 Præfectura. *Vel, prouincia.*

inter initia Ægyptij contemnere, nec vllius sanè momenti ducere, vt qui plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Eos verò postea Amasis ad se solertia, nõ asperitate, perduxit. Erant ei cum alia bona infinita, tũ verò peluis aurea, in qua tam ipse quàm omnes conuiuæ semper pedes abluebant: hanc ille confregit, ex eaq; [2] dæmonis statuam fecit, & in appositissimo vrbis loco statuit: Ægyptij simulachrũ adeuntes, magnopere venerari. Id Amasis fieri à populari edoctus, conuocatis Ægyptijs aperit, ex illa pelui in qua primò AEgyptij euomere immingereque, & in qua pedes abluere consueissent, factum esse simulachrum quod tunc tantopere venerarentur. Itaque se aiebat perinde atq; peluim esse factum: etsi enim antehac fuisset plebeius, impræsentiarum tamen esse ipsorum regem, eoque iubere vt sibi honor haberetur atque reuerentia. Hunc in modum ad se traduxit AEgyptios, ita vt æquum censerent ei seruire. Idem hoc vsus est in rebus agendis instituto: ab aurora vsquedum refertum esset forum, accuratè negotia oblata agebat: deinde potabat, & inter compotores iocabatur, morionem agens ac scurram. Quibus rebus offensi amici, talibus eum verbis [3] castigabant, Rex, dicentes, non è dignitate tua degis, qui ad tantam te dimittis nequitiam. Nam deberes [4] augusto in solio sedens, augustè interdiu res administrare. ita & AEgyptij cognoscerent à magno sibi viro præsideri, & tu melius audires. Nunc haudquaquam facis è regia dignitate. His ille respondit, [5] arcus ab ijs quorum sunt, quum est opus, intendi: eos, si semper intenti sint, ruptum iri, nec posse eis illos, quum indigeant, vti: ita & hominis institutũ esse: si assiduo laborare studio, nec vllam partem ad lusum sibi indulgere velit, fore vt paulatim aut mente captus sit aut membris. Quod ego intelligens, vtrique rei tempus impertio. Hæc Amasis amicis respondit. Etenim fertur Amasis, quum priuatus foret, fuisse potandi iocandique cum dicacitate studiosus, & vir neutiquam rerum agendarum anxius. Et quoties eum potantem ac se oblectantem necessaria defecissent, solitum circumeundo furari, & quum reposceretur ab ijs qui dicerent eum ipsorum habere pecuniam, ac negaret, adduci solitum ad oraculum quodcunque eo in loco erat; & fre-

1 Nõ legit τύμπασιν (vt in vulg. edit.) sed ἀστόμασιν, vt in mss. cod.

2 Numinis statuam.

3 Admonebant. Non tu ipsum rectè regis, o rex, qui, &c.

4 Augustus augusto in solio sedẽs per totum diem res administr.

5 Qui arcũ possidẽt, quũ illo opus habent, intendũt: postquã autẽ vsi sunt, remittũt. Nã si perpetuò intentus esset, frangeretur, vt, quum opus esset, vti iam illo nõ possent. Talẽ & hominis conditionẽ esse: si assiduè seria tractare, nec vll.

& frequenter ab oraculis conuictum, frequenter absolutum. Postquam verò etiam assequutus est regnum, ista egit: quicunque dij eum furti absoluerant, horum templa neque curæ habuit, neque vlla re ad ornamentum donauit, neque adiens sacrificauit, tanquam nihil meterentur, quòd redderent falsa responsa: qui autem eum [1] pronunciauerant furem, hos tanquam verè deos, nec mendacia reddẽtes oracula, maximè coluit. Præterea in Sai vestibulum Mineruæ fecit, opus admirandum, & longè superans cætera tum sublimitate, tum magnitudine. tanta est vastitas lapidum atque substructionum. Quinetiam ingentes colossos, & immanes androsphingas ibidem posuit. Alia quoque saxa prægrandia in apparatum comportauit, ducta partim è lapidicinis quæ iuxta Memphin sunt, partim vtique quæ maioris molis erant, ex vrbe Elephantina, quæ Sai distat viginti dierum nauigatione. Adhæc, quod non minimè sed maximè omnium admiror, attulit ædificium ex solido saxo ab vrbe Elephantina, in quo afferendo triennium consumpserunt duo millia delectorum virorum, qui omnes erant gubernatores. Huius autem domus extrinsecus est vnius & viginti cubitorum longitudo: quatuordecim, latitudo: octo, sublimitas. Hæc est dimensio exterior tecti ex vno lapide. Introrsum autem [2] duodeuiginti & amplius cubitorum est longitudo: quinque, sublimitas. Domus hæc ad ingressum templi collocata est. nam ob id aiunt in templum non fuisse pertractam, quòd quum suspirasset architectus dum illa aduueheretur, vtpote pertæsus diutini temporis operæ, [3] ea de re stomachatus Amasis, non permiserit hominem vlterius trahere. Nonnulli aiunt quendam ex ijs qui vectibus lapidem agebant, ab illo fuisse oppressum, ideoque lapidem non introductum. Donauit præterea operibus ob magnitudinem spectaculo dignis cum alia templa insignia, tum in Memphi templum Vulcani, colosso supino ante illud posito, longitudinis quinq; & septuaginta pedũ. Superq; idem pauimentũ gemini colossi stant [4] ex Aethiopico lapide, vicenûm pedũ magnitudinis, hinc & hinc magno illi assistentes: cuius instar est alter in Sai lapis, eodẽ habitu iacẽs. Illud etiã quod in Memphi est templũ Isidis ingens & spectatu dignissimũ,

1 *Ad verbũ.* Constrinxerant. *id est, Cõuicerant.*

2 Duodeuiginti cubitorum, & digitorum xx est lõgitudo: latitudo verò, cubitorum duodecim: quinq;, subl.

3 Hoc in religionẽ vertens Amas.

4 Ex eodem lapide.

Amasis ædificauit. Sub Amasi rege dicitur AEgyptus fuisse maximè beata, in ijs quæ vel regioni ex flumine, vel hominibus ex regione proueniunt, & vrbes quæ incolerentur tunc fuisse numero illic mille & viginti. [1] Amasis quoque extitit qui legem hanc apud AEgyptios condidit, vt singulis annis apud prouinciarum prælides AEgyptij omnes demonstrarent vnde viuerent: & qui aut hoc non faceret, aut non demonstraret se legitimè viuere, is morte afficeretur. Quam legem Solon ab AEgyptijs mutuatus, Athenienſibus tulit, quam illi, quòd sit castissima, assidue vsurpant. Amasis porro, quoniam Græcorum erat studiosus, cum alia in quosdam Græcos officia contulit, tum ijs qui in AEgyptum concederent, dedit facultatem Naucratin vrbem incolendi. Qui verò eorum nollent illic habitare, sed nauigando negotiari, fecit potestatem certis in locis aras & fana extruendi. Et maximum quidem eorum fanum atque [2] celeberrimum vocatur Græcum: ciuitates autem quæ communiter illud extruxerunt, sunt, Ionum quidem, Chius, Teus, Phocæa, Clazomenæ: Dorum autem, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus, Phaselis: AEolum verò, vna Mitylene. Harum ciuitatum hoc fanum est, & ab his præfecti emporij præbentur. Cæteræ ciuitates quæ consortes huius rei sunt, rei ad ipsos minimè pertinentis consortes sunt. Separatim tamen ædificauerunt AEginetæ quidē, Iouis, Samij autem, Iunonis, Milesij verò, Apollinis fanum. Nam vetus emporium erat sola Naucratis: præter hoc in AEgypto aliud nullum. Quòd siquis in aliud aliquod Nili ostium appulisset, is necesse habebat deierare se venisse inuitum, datoque iureiurando eadem naui ad Canobicum nauigare: &, si id minus per contrarios ventos posset, onera fluuialibus nauigijs circumagere lustrando Delta, donec peruenisset Naucratin, ita Naucratis in honore erat. Iam verò quum Amphictyones templum quod nunc Delphis est, (quia illud prius sua sponte deflagrauerat) trecentis talentis construendum locassent, Delphi, quos quarta pars sumptus contingebat, circa ciuitates vagi cum aliunde, tum verò non minimum ex AEgypto retulerunt. nam Amasis quidem eis mille talenta aluminis, Græci autem qui AEgyptum incolebant, viginas minas

1 Hic est autē Amasis qui legē hanc tulit, demōstrare vnumquēque apud præfidem cuiusque loci, vnde viuat: quod qui nō fecerit, aut demonstrare vitæ suæ rationem iustā nō potuerit, hunc morte mulctandū. Solon autem Athenienſis sumptam hāc legē ex Ægypto Atheniēſibus promulgauit, qua illi semper vſi sunt, lege sanè inculpata. *Ita hunc locum uertit Budæus.*

2 Maximè frequentatū. *Vel, Quo maximè utuntur.*

minas donauerunt. Cum Cyrenæis quoque Amasis amicitiam societatemque iniit, ita vt illinc vxorem etiam putaret sibi esse ducendam, siue fœminæ Græcæ amore captus, siue aliàs ob beneuolentiam Cyrenæorum. Vxorem quam duxit, alij volunt filiam fuisse Batti, alij Arcesilai, alij Critobuli, inter suos populares viri spectati, nomine Ladicen: cum qua dum in toro cubaret, concumbere non poterat, quum tamen alijs mulieribus vteretur. Idquum diu fieret, ad eam Amasis, Tu verò, inquit, vxor veneficio me læsisti: ideoque nullo machinamento vales effugere quominus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice, quum pernegando nihilo placatiorem redderet Amasin, vouit intra se Veneri, si ea nocte secum coiret Amasis, (hoc enim ipsius fuisse machinamentum aduersus illud malum) statuam Cyrenas se illi missuram. Concepto autem voto, coiit statim cum ea Amasis, ac deinceps quoties adiret, cum ea coibat: ac postmodum eam perquam valde dilexit. Et Ladice votum deæ persoluit, facta statua Cyrenasque missa, quæ ad meam vsque memoriam incolumis erat, extra vrbẽ Cyrenensem posita. Hanc Ladicen Cambyses, posteaquam AEgypto potitus est, cognito quænam esset, Cyrenas illæsam remisit. Donauit item Amasis dona quæ misit in Græciam: Cyrenas quidem, statuam Mineruæ inauratã, & sui imaginem pictura[1] adumbratam: Lindum autem, duo lapidea Mineruæ simulachra, & thoracem lineum spectaculo dignum: Samum vero, Iunoni bifarias sui imagines, quæ magno in templo erectæ erant post ianuas, ad meam vsque ætatem. Samum quidem, propter hospitium quod inter ipsum erat & Polycratem AEacis filium: Lindum autem, nullius hospitij gratia, sed quia templum quod Lindi est, Mineruæ feruntur extruxisse Danai filiæ, [2]postquam agnitæ sunt quum filios AEgypti fugerent. Hæc quidem donaria dedicauit Amasis, primusque mortalium Cyprum cepit, tributariamque fecit prouinciam,

1 Ad viuum expressam.

2 Ἐς appulsæ quum ſ.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER TERTIUS, qui inscribitur THALIA.

ADVERSVS hunc Amasin Cambyses Cyri filius, comparato cũ ex alijs quibus imperabat, tum ex Græcis Ionibus Æolibusq;, exercitu, bellum mouit ob hanc causam: Misso in Ægyptum legato, Cambyses petijt ab Amasi filiã, & petijt consilio cuiusdam Ægyptij, qui Amasi erat infensus, quòd se potissimùm ex omnibus Ægypti medicis Amasis ab vxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas, quo tempore Cyrus ad Amasin miserat petitũ ocularium medicum, omnium qui in Ægypto essent præstantissimũ. Ob id infensus Amasi ille Ægyptius, instituit suadere Cambysi vt ab Amasi filiam peteret: vt ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data, Cambysi redderetur inuisus. Amasis eam nec dare audebat, nec abnuere. nam & Cambysem intelligebat non habiturum illam vxoris loco, sed pellicis: & Persarum potentiam grauabatur horrebatq;. Hæc reputans, ita sibi faciendum statuit: Erat Apriæ superioris regis filia, nomine [1] Nitetis, vnica domi relicta, grãdis atq; speciosa. Hanc puellã Amasis vestitu pariter & auro exornatam, pro sua in Persas dimittit. Quam quum post aliquantum tempus Cambyses salutasset, filiã Amasis appellans, ipsa ad eum, Rem, inquit, rex, ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu comptã transmisit, tradens tibi pro sua, quum reuera sim Apriæ filia, quem ille dominũ suum cum Ægyptijs rebellans interemit. [2] Hic sermo extitit causa quæ Cambysem Cyri filium vehementer indignatum induceret aduersus Ægyptum. Atq; ita quidẽ memorant Persæ. Ægyptij autem Cambysem suum vendicant, asserentes ex hac Apriæ filia illum esse genitum. Cyrum enim fuisse qui ad Amasin miserit supet filia, non Cambysem. Quod quum

1 Nitetis, valde procera & formosa, sola ex ea familia relicta.

2 Hic sermo & hæc causa *vel occasio* interueniens Camb. Cyri fil. vsq;. stomachatũ aduersus Ægyptũ impulit.

quum dicunt, non rectè dicunt: etsi eos hoc non latet. nam siqui alij, profectò & Ægyptij rectè norunt mores Persarũ: [1] apud quos illud in primis nefas est, illegitimum obtinere regnum, si adsit legitimus. Præterea Cassandanes filius erat Cambysis, Pharnaspe viro Achæmenida genitæ, non mulieris Ægyptiæ. sed Ægyptij [2] rem gestam transferunt, fingentes sibi cum Cyri familia intercedere cognationem. & hæc quidem ita se habent. Cæterùm ille sermo mihi non probatur, quo dicitur mulierem quandam Persidem ad vxores Cyri introgressam, quũ liberos Cassandanes assistẽtes forma ac statura egregia conspicaretur, supramodum admirabundam magnis tulisse illam laudibus: eiq; Cassandanẽ (quæ Cyri esset vxor) ita dixisse, Me, quæ talium filiorũ sum mater, Cyrus contemptui habet, præponens quandã ex Ægypto ancillã. Videlicet infensam Niteti ista dixisse: & ei maximum natu filiorũ Cambysem subiecisse, Ego verò tibi mater, quum in virilem ætatem adoleuero, summa Ægypti reddã ima, & ima summa. idq; dixisse circiter decem natũ annos, admirantibus mulieribus. Et quum in virilem adoleuisset ætatẽ, & regnum obtinuisset, huius rei memorẽ, Ægypto bellũ intulisse. Accessit huc & aliud quiddam, ad hanc sumendã expeditionem. Erat quidã auxiliariorum Amasis, nomine Phanes, genere Halicarnasseus, vir cõsilio præstans, & in re bellica strenuus. hic Phanes nescio quid Amasi succensens, nauigio profugit ex Ægypto, volens in colloquutionem venire Cambysis. Eum Amasis (quòd inter auxiliares non parui momenti esset, quodq; de rebus Ægypti nonnihil compertissimum haberet) insequi statuit, adhibita diligentia assequendi. Itaq; ad hominẽ insequendũ mittit cum triremi eunuchorum fidissimũ, qui Phanem assequutus in Lycia cepit, sed nõ reduxit in Ægyptum, [3] ab illo prudentia superatus. Nam Phanes inebriatis custodibus abijt in Persas, Cambysemq; molientẽ aduersus AEgyptum expeditionẽ, & quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentem, adijt. Eiq; cum alias Amasis res exposuit, tum verò quę ad transmittendũ pertinebant, suadens, ad regẽ Arabum mitteret oratũ vt sibi tutũ præberet transitũ. Hãc. n. duntaxat patet ingressus in AEgyptũ. Nã à Phœnice [4] vsq; ad mõtes Cadytis, quæ est vrbs eorũ Assyriorum qui Palæst.

1 Primùm quidẽ per legem non licere vt illegitimus regnum obtineat. quũ legitimus adest: deinde, Cassãd. filiũ fuisse Cambysem, Phar.

2 Rem ita narrant vt inuertant.

3 Phanes enim eum astutia circumuenit. Nam inebriat. custod.

4 Vsq; ad fines Cadytis, quæ est vrbs eorum Assyriorum qui

riorum qui nunc Palæstini vocantur: ab vrbe Cadyti non minore (vt mea fert opinio) quàm Sardis, emporia secundum mare vsq; ad vrbem Ienysum, Arabicæ ditionis sunt. Ab vrbe Ienyso rursus, Syriacæ, vsq; ad lacum Serbonidis, iuxta quem Casius mons pertingit ad mare. A Serbonidis 72
lacu in quo Typhon fertur occultatus, deinceps iam Ægyptus est. Hoc tamen intercapedinis quod est inter vrbem Ienysum & montem Casium & lacum Serbonidis, non exiguus tractus est, sed itineris instar trium dierum, vehementer aridus. Verùm quod pauci eorum qui in Ægyptum nauigant, notũ habent, hoc dicere instituí. Ex omni Græcia, & præterea ex Phœnice, portatur in Ægyptum bis quotannis [1] vas fictile vini plenum: & tamen ibi ne vnum quidem numero (vt sic dicam) vas vinarium fictile aspici [2] vacuum potest. Vbinam (dicat aliquis) hæc vasa consumuntur? hoc quoque ego depromam. Præfecti prouinciarum necesse habent ex sua quisq; vrbe colligere vasa testacea quæ Memphin portentur: eadem è Memphi alij aqua implera portare in hæc arida Syriæ loca. [3] ita hydriæ superuenientes in Ægypto sumptæ, ad veteres, in Syriam portantur. Atque hunc in modum quem dixi aqua contracta, Persæ vsi fuerunt, qui hoc ingressu apparato quamcelerrimè Ægypto potiti sunt. Sed tunc, quum in expedito aqua non esset, Cambyses, audito hospitis Halicarnassei consilio, missis ad regem Arabum nuntijs tutum iter precatus, obtinuit, data acceptaq; inuicem fide. Seruant autem fidem Arabes inter homines vt qui maximè, quam hũc in modum dant: Quoties fœdus inire volunt, alius quidam medius inter vtrosq; stans, acuto lapide ferit volam, iuxta maiores digitos eorum qui fœdus ineunt. Deinde sumpto flocco ex vtriusq; vestimento, inungit eo sanguine septem lapides in medio positos, inter inungendum inuocans Dionysum & Vraniam. Hoc acto, idem qui fuit sequester fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hospitem, aut fortè ciuem, si cum ciue res agitur. Quod fœdus & ipsi qui amiciriam contraxerunt, seruare iustum censent. Dionysum quem Vrotalt, & Vraniam quam Alilat appellant, solos deos esse arbitrantur. [4] Et quemadmodum Dionysum, ita puellarum capillum tondere aiunt. tondentur autem in rotun-

1 *Vel. Amphora uini plena. sic & in sequentibus. Vel potius, Amphora uini plena. ut sit positus singul. pro pluralí.*

2 *Vox respondens huic in textu Gr. non habetur: sed ex κείμενον, quod ibi legitur, factum fuit κενὸν, id est uacuum.*

3 Ita amphoræ quæ inuehuntur, sumptæ in Ægypto, vltra veteres in Syriã portantur. Et quidem Persęij sunt qui hunc in Ægyptum transitum apparárunt, contracta, vt modò dixi, aqua, simulatq; occuparunt Ægyptum. *Intellige autem Vltra ueteres, pro eo quod est, Vltra eas quæ iam antea ibi erant.*

4 Eodemq; modo quo tonsus est Dionysus, tonderi se aiunt.

rotundum, tempora ſubradentes. Igitur poſtquam fœdus cum nuntijs iniit Arabs, taletn rem commentus eſt: Camelos omnes, poſteaquam vtribus camelinis aqua completis onerauit, egitque ad loca humore carentia, ibi Cambyſis exercitum præſtolabatur. Ex ijs quæ narrantur, hoc quod dixi propius fidem eſt, tamen id quoque quod minus credibile eſt, quandoquidem refertur, commemorare debeo. Eſt magnum in Arabia flumen nomine Corys, exiens in mare quod dicitur rubrum: ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis aliiſque crudis corijs conſutum, tanta longitudine produxiſſe, vt ad loca arida per illum aquam produceret: inque ipſo arido ſolo ingentes ciſternas fodiſſe, qua recepta aqua potum ſuppeditarent. Et quum ſit à flumine ad terram aridam duodecim dierum via, per tres aquæ ductus in totidem partes aquam deduxiſſe. Cæterum apud Nili oſtium quod dicitur Peluſium, habebat caſtra Pſammenitus Amaſis filius, Cambyſem opperiens. Nam Amaſin Cambyſes in Ægyptum progreſſus non viuum nactus eſt, ſed defunctum, quum quatuor & quadraginta annis regnaſſet: per quos nihil admodum calamitatis eſt expertus. defunctusq; & ſale conditus eſt, & in ſepulchris quæ ipſe ædificauerat, ſitus intra templum. Sub eius autem filio Pſammenito maximum extitit Ægyptijs portentum: Apud Thebas Ægyptias (quod neque prius vnquam neque poſtea ad meam vſque ætatem contigit, vt ipſi Thebani aiunt) pluit.[1] Thebis tamen tunc pluit guttis. Perſæ porrò vbi ficcania peragrauerunt, ſubſedere, vicini Ægyptijs, tanquam iam[2] congreſſuri. Ibi Ægyptiorum auxiliarij Græci & Cares, Phani qui externum exercitum in Ægyptum abduxiſſet, infenſi, hoc rei in illũ ſunt machinati: Filios qui erant à Phane relicti in Ægypto in caſtra perduxerunt atque in conſpectum patris, poſitoque in medio duorum exercituum cratere: dehinc productos ſingulos puerorum ſuper craterem obtruncauerunt. Omnibus interfectis, vinum & aquam in crater intulerunt: quo ſanguine epoto, auxiliares ita conflixerunt. Acri prælio commiſſo, perquam multis vtrinque cadentibus, in fugam vertuntur Ægyptij. Ibi ego rem mirandam vidi, ab indigenis edoctus: Oſſa eorum qui

1 Nam in ſuperiore Ægypto penitus nõ pluit. Thebis tamen, &c.

2 *Legit* συμβαλέσθαι vt & *vet. noſtri exẽpl. habent.*

in acie ceciderunt, quum iacerent fusa, vt ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum AEgyptiorum: sed Persarum capita adeo fragilia sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis. Ægyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis [1] elidas. Cuius rei causam hanc illi reddebant, (facilè mihi persuadentes) quòd AEgyptij statim à pueris radere capita incipiunt, & os capitis ad solem redditur compactum. Quæ eadem causa est non caluescendi: nam ex omnibus hominibus paucissimos quis AEgyptios caluos videat. His igitur hoc causæ est cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in causa est, quòd à principio assuefiunt operire capita, gestantes pilea tiarasque. [2] Hæc ego huiusceemodi ossa vidi. Vidi item alia istis similia in Papremi, eorum qui vnà cum Achæmene filio Darij ab Inaro Libye sunt cæsi. AEgyptij quoque postquam ex acie terga dederunt, nullo ordine fugam capessunt. Ad quos, quum se recepissent Memphin, misit Cambyses aduerso flumine nauim Mitylenæam cum caduceatore viro Persa, qui illos ad deditionem hortaretur. Isti vbi nauim aduentare Memphin vident, frequentes ex vrbe effusi, nauim corrumpunt, virosque frustratim dilaniatos in oppidum afferunt. Et AEgyptij quidem [3] post hæc obsessi aliquandiu restiterunt. Libyes verò in animaduertentes, eadem sibi quæ AEgypto contigissent veriti, sese citra pugnam dediderunt, tributumque inter se partiti dona miserunt. Cyrenæi quoque ac Barcæi itidè vt Libyes timentes, similia & ipsi fecere. Cambyses munera quæ à Libybus venere, perbenignè accepit: quæ autem à Cyrenæis, succensens, vt opinor, quòd exigua erant. quingentas enim minas argenti miserant, quas sua manu prehensas, dispersit in milites. Decimo autem die quàm muros Memphis cepisset Cambyses, Psammenito AEgyptiorum rege, qui sex omnino regnarat [4] annos, collocato in suburbanis, ignominiæ gratia, cum AEgyptijs aliis, hoc fecit vt eius animum experiretur: Filiam illius, vestitu seruili circundatam, cum hydria ad aquam emisit, & cum ea similiter indutas alias quas delegerat, primorum virorum filias virgines. Quæ vbi ad patres peruenerunt cum ciulatu ploratuque, cæteri quidem patres conspectis

filiabus

1 Perfringas.

2 Et hęc quidem ita se habent.

3 Obsessi tãdem ad deditionẽ venerũt. At Libyes victi eadem, &c.

4 Menses. *nam μῆνας & in vulg. edit. & in uet. cod. legitur.*

73

filiabus tam malè acceptis, viciſſim vociferati ſunt atq; fleuerũt: Pſammenitus autem intuens atq; intelligens, humi vultum demiſit. Prætergreſſis puellis aquam ferentibus, ſecundo loco Cambyſes ante oculos Pſammeniti miſit filiũ eius cum duobus millibus AEgyptiorũ æqualis ætatis, vinctas fune ceruices & frænata ora habentibus. Ducebantur autẽ luituri pœnas his Mitylenæis qui cum naui fuerant ad Memphin obtruncati. Ita enim cenſuerant regij iudices, pro ſingulis ſuorũ interfectis denos primorũ AEgyptiorũ interficiendos. Pſammenitus prætereuntes intuens, & filiũ animaduertens duci ad mortẽ, alijs AEgyptijs qui circunſedebant complorantibus, *ac indignè ferentibus*, ipſe idẽ quod erga filiã fecit. His quoq; prætergreſſis accidit vt quidam [1] compotorũ eius natu grandior, priſtinis bonis delapſus, ac nihil habens niſi quæ inops mendicabat, obiret exercitũ, necnon Pſammenitũ aliosq; AEgyptios in ſuburbanis conſidentes. Quem vt conſpexit Pſammenitus erumpente ingente fletu, compellans nomine amicũ, caput ſuũ cædebat. Aderant autẽ ei tres obſeruatores, qui vt quicquid ab illo fiebat, ex omni viarũ exitu Cambyſi renuntiarent. [2] Ea quę fiebant admiratus Cambyſes, miſſo nuntio Pſammenitum percontatus eſt, inquiens, Pſammenite, herus te Cambyſes interrogat quamobrẽ tu, qui viſa filia indignè affecta, viſo etiã filio ad mortẽ eunte, neq; eiulaſti neq; fleuiſti, pauperẽ tanti feceris, tibi (vt ab alijs audiuit) non propinquũ. Et Cambyſes quidẽ ita interrogauit: Pſammenitus aũt his verbis reſpondit, Fili Cyri, domeſtica mala erãt maiora quàm vt poſſem ea deflere: at lamentatio amici digna lacrymis fuit, qui è multis ac fortunatis opibus ad inopiã recidit, in extremo limine ſenectutis. [3] Hæc vbi reſponſa ab hoc renuntiata ſunt, viſus eſt illis Pſammenitus, vt ab AEgyptijs fertur, rectè reſpondiſſe. Crœſusq; dicitur illacrymaſſe, item qui aderant Perſæ, ipſiq; Cambyſi commiſeratione ſubijſſe, vt protinus iuſſerit & filiũ ex his qui mori addicti eſſent liberari, & patrẽ è ſuburbanis excitatũ ad ſe perduci. Sed filiũ quidẽ qui adierũt, nõ iã ſuperſtitẽ inuenerũt, ſed primo loco truncatũ: ipſũ verò Pſammenitũ excitatũ ad Cambyſem perduxerũt: vbi reliquũ vitæ vixit, nihil violentũ paſſus. Qui ſi cõpertus fuiſſet nõ affectaſſe res no-

1 Conuictorum.

2 Quod factum admirans.

3 Hæc quũ ab iſto renũtiata eſſent, viſus eſt Pſammenitus rectè reſpondiſſe. ferũtq; Ægyptij Crœſum (nam hic quoq; à Cambyſe in Ægyptũ adductus fuerat) eosq; qui aderant Perſas illacrymaſſe.

uas, accepiſſet Ægyptum vt eam procuraret. Nam conſueuerunt Perſæ in honore habere filios regum, & etiamſi qui ab eis defecerint, tamen illorum filijs reſtituere principatum. Quòd eos ita facere conſueſſe, cum alijs permultis poteſt probari documentis, tum verò hoc, quòd Thannyra Inari Libys filius recepit quem pater obtinuerat, principatum: quodq; Patuſiris Amyrtæi filius & ipſe paternum recuperauit imperium. * Nec ipſis Inaro & Amyrtæo quicquam amplius à Perſis irrogatum eſt. [1] Nunc Pſammenitus malè cogitans mercedem accepit. nam quum ad defectionem Ægyptios induxiſſet, captus eſt: ac deinde à Cambyſe conuictus, epoto cruore taurino, ſtatim expirauit. Atq; hunc in modum iſte deceſſit. Cambyſes autem è Memphi vrbem Sain abijt, animo faciendi quæ fecit. Etenim ſimulatq; in ædes Amaſis ingreſſus eſt, imperauit cadauer Amaſis è conditorio afferri: deinde prolatum verberibus cædi ac vellicari, & ſtimulis pungi, [2] omni denique contumelia infeſtari. Quod facientes poſtquam defatigati erant, (nam cadauer vtpote ſalitum reſiſtebat, nec quicquam omnino elidebatur) iuſſit cremari: haudquaquam ſancta iubens: quia Perſæ deum ignem eſſe arbitrantur, & apud neutros moris eſt cremare cadauera: apud Perſas quidem, propter id quod dictum eſt, quia nefas eſſe aiunt deo depaſci cadauere hominis: apud Ægyptios autē quia perſuaſum habent ignem animatam belluam eſſe, & omnia quæ naſcuntur deuorare, & poſtquam deuorando fuerit expleta, vnà cum ipſa re deuorata emori. Non eſſe verò apud eos conſuetudinem mortuum belluis tradendi, ſed 74
ſaliendi, tum ob id, tum ne humatus deuoretur à vermibus. Ita neutris conſuetam rem iuſſit agi Cambyſes. Quanquam (vt ipſi aiunt Ægyptij) non Amaſis fuit qui iſta paſſus eſt, ſed alius quidam Ægyptius eadem quàm Amaſis ætate: quem Perſæ Amaſin arbitrantes vexauerunt. Memorant enim Amaſin, quum ex oraculo audiſſet quæ circa ſe defunctum futura eſſent, hoc modo rei venturæ medendum putaſſe, vt hunc hominem qui flagellatus erat, mortuum [3] ad poſtes ſepeliret extra conditorium ſuum, ſe autem in conditorij quamintimo receſſu collocari filio mandaret. Mihi tamen non videntur hæc ab initio Amaſis fuiſſe

* tametſi quàm Inarus & Amyrtæus nullus dum Perſis plus damni dedit: *vt vertit Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 14.* S.

1 Verùm Pſammenitus quū fraudem moliturus eſſet, mercedem accepit. Deprehenſus enim Ægyptios ad defectionem ſollicitare, ac deinde à Cambyſe conuictus, &c.

2 *Vel, Omnibus denig, modis vexari.*

3 Ad fores intra conditorium ſuū.

ſis fuiſſe mandata de ſua & alterius hominis ſepultura, ſed aliàs ab Ægyptijs adornata. Secundum hæc Cambyſes cõſtituit trifarium mouere bellum, aduerſus Carthaginienſes, aduerſus Ammonios, aduerſus Æthiopes macrobios, *ad eſt longæuos*, qui Africam ad auſtrale mare incolunt. & aduerſus quidem Carthaginienſes, nauticas copias: aduerſus autem Ammonios, peditatum: aduerſus verò Æthiopes, prius exploratores mittere, per ſpeciem dona ferendi illorum regi, ſpectatum illic menſam Solis, nunquid reuera eſſet: ſimulq; res Æthiopicas exploratum. Solis autem menſa talis eſſe memoratur: eſt in ſuburbanis pratum, omnium quadrupedum aſſa refertum carne, quam per noctem ſinguli ciuium magiſtratus properant ponere: ad eamq;, vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc autem ipſa à terra reddi aſſiduè indigenæ aiunt. Et menſa quidem quæ Solis vocatur, talis eſſe fertur. Cambyſes autem vbi ſtatuit exploratores dimittere, continuò ab vrbe Elephantina accerſit ex Ichthyophagis, *id eſt piſce veſcentibus*, maximè gnaros Æthiopicæ linguæ. [2] Vſquedum iſti veniunt, interea nauales copias Carthaginem verſus nauigare iubet. verùm hæc exequuturos ſe Phœnices negauerunt. eſſe enim magno cum illis iureiurando ſe deuinctos: præterea non facturos ſanctè ſi aduerſus liberos ſuos militarent. nam cæteri Phœnicibus ire recuſantibus, ad pugnandum haud idonei erant. Ita Carthaginienſes quominus in ſeruitutem Perſarum redigerentur euaſerunt: quoniam Cambyſes haud æquum ducebat vim afferre Phœnicibus, qui ſeipſos Perſis dediderant, ex quibus nauticus omnis conſtabat exercitus. Sed & Cyprij qui aduerſus AEgyptum in militia erant, ſeſe & ipſi dediderãt. Porro Cambyſes poſteaquã ex vrbe Elephantina aduenerunt Ichthyophagi, eos ad AEthiopes miſit, iuſſis cum ea dicere quæ oporteret, tum dona ferre, amiculum purpureum, aureumq; torquem tortilem, & armillas, ac vnguenti alabaſtrum, cadumq; vini [3] Phœnicei. AEthiopes autem ij ad quos miſit Cambyſes, feruntur eſſe maximi omnium hominum atq; pulcherrimi: diuerſiſq; vti à cæterorum hominum ritibus, cum alijs, tum verò hoc circa regnum: quòd quem è popularibus maximum & pro magnitudine validum iu-

1 Triplex.

2 Et interim dum iſtos acerſeret, nauales cop.

3 Palmei.

dicant, hunc regem deligendum censent. Ad hos itaq; vi-
ros Ichthyophagi venerunt, offerentesq; regi munera,
ita loquuti sunt, Cambyses Persarum rex cupiens amicus
tibi fieri atq; hospes, nos misit, iubens vt in colloquium
tuum veniremus, tibique hæc dona daremus; quorum i-
pse vsu maximè delectatur. Ad hos Æthiops, gnarus ad ex-
plorandum venisse, talia respondit, Neque rex Persarum
vos ideo cum donis misit quòd magni faciat hospitium
meum, neq; vos vera loquimini, quippe qui ad explorandum
nostrum imperium venistis: neq; iustus ille vir est. si
enim iustus foret, non alienam regionem affectaret, sed
esset sua contentus, nec homines à quibus nihil lacessitus
est in seruitutem redigeret. Ei nunc vos hunc arcum date,
ita dicentes, Rex Æthiopum regi Persarum consilium
dat, [1] quando Persæ tam facilè trahent in tanta magnitu-
dine arcus, tunc aduersus macrobios Æthiopes cum ma-
ioribus copijs moueat bellum: interim dijs gratias ha-
beat, qui non inducunt [2] filijs Æthiopum vt præter suam
velint aliam comparare regionem. Hæc loquutus, arcum
laxauit, eisq; qui venerant dedit. Tum sumpto purpureo
amiculo rogauit quidnam esset & quomodo confectum.
& quum Ichthyophagi veritatem de purpura deque tin-
ctura dixissent: Dolosi, inquit, homines, dolosa sunt vesti-
menta. Secundo loco de auro sciscitatus, de tortili moni-
li atque armillis, ornatum eius rei exponentibus Ichthyo-
phagis, risit, atq; existimans vincula esse, inquit robustio-
ra apud se vincula esse. Tertiò sciscitatus de vnguento,
quum illi de confectura vngendique ratione dixissent,
idem dixit quod de vestimento. Vbi [3] ad vinum peruenit,
eiusque conficiendi rationem audiuit, maiorem in mo-
dum delectatus potu, percontatus est quibusnam rebus
vesceretur rex, & quod longissimum tempus à viro Persa
viueretur. Isti dixerunt vesci regem pane, (expositatritici
natura) perfectissimumque diu viuendi spatium homini
Persæ proponi octoginta annos. Ad hæc Æthiops, nihil
se mirari inquit si stercore vescentes, paucis viuerent annis.
nam ne tot quidem annis victuros * nisi hoc potui acceptũ

1 Quũ Persæ tam facilè tendent tantæ magnitudinis arcus, *quã facilè hunc a me tendi videtis*, tunc copijs supramodum magnis instructus macrobijs Æthiopibus bellũ inferat.

2 *Id est*, Æthiopibus.

3 *Id est*, Ad sermonem de vino.

4 *Legit* ἀνέφγον, *ex qua lectione videtur & hic sensus elici posse*, Nisi potu illo vires refocillarent: Ichthyophagis vinũ innuens. in hoc enim se à Persis vinci. Quum autẽ viciſſim regẽ interrogarẽt Ichthyophagi de vita, &c. *At legendo* ἀνέφγον, *perinde fuerit ac si Gallicè dicas*, S'ils ne detrempoyent leur viande d'un tel breuuage. [*Eã lectionem secutus Paulus Leopard. Emend. lib. 7. cap. 14. sic uertit*, neq; enim tot eos victuros fuisse *annos*, nisi potu conspergerent atq; miscerent: de vino hoc dicens Ichthyophagis. hac enim re se Persis esse inferiores. S.]

refer-

referrent affirmãtibus Ichthyophagis ita esse de vino. (hoc enim ipsos Persis subdidisse) Interrogatus vicissim rex ab
7) Ichthyophagis de vita & victu, plerosq; è suis ait ad centũ viginti annos peruenire, nonnullos etiã hos transcendere: lixit cibum eis esse carnẽ coctã, & potum, lac. Et quum exploratores de numero annorũ mirarentur, ad fontẽ quendam eos deduxit, in quo loti efficiuntur perinde atq; oleo inuncti, violã olentes. Eam aquam aiebãt exploratores adeò nualidã vt in ea nihil innatare posset, ne lignum quidẽ, & quæ leuiora sunt ligno: sed omnia pessum ire in profundũ. Hæc aqua si verè apud illos est qualis cõmentoratur, ideo macrobij, *id est longeui*, existunt, quod ea semper vtuntur. Deinde à fonte rex istos ad carcerẽ deduxit, vbi viri omnes aureis vinculis erant alligati. est enim apud hos AEthiopes omniũ rarissimum ac pretiosissimũ æs. Inspecto carcere exploratores inspexerunt & mensam quæ dicitur Solis. Post hanc ad extremum inspexere eorũ sepulchra quę dicuntur è vitro esse constructa hunc in modũ: Posteaquã mortuũ siue AEgyptiorum siue aliorum more arefecerũt, totum gypso inducunt, picturaq; exornantes repræsentant quoad fieri potest effigiem eius: deinde cippum ei cauum è vitro, quod apud illos multum est & facilè effoditur, circundant: in cuius medio mortuus interlucet, nihil neque odoris ingrati, neque fœditatis vllius exhibens, sed omnia ipsi illi mortuo similia habens. Hunc cippum qui maximè sunt propinqui intra ædes annum tenent, offerentes ei omnium rerum primitias, hostiasque: anno exacto efferunt circaque vrbem statuunt. Omnibus exploratores inspectis reuersi sunt. Qui quum ista renuntiassent Cambysi, continuò ira percitus aduersus AEthiopes exijt in expeditionẽ, neq; rei frumentatiæ apparatu indicto, neq; secum ipso, ratione inita quòd in extrema terrarum faceret expeditionem: sed veluti vesanus, nec mentis cõpos, simulatq; Ichthyophagos audiit, profectus est cũ omni peditatu, Græcis qui aderãt illi, manere imperatis. Vbi ad Thebas est ventũ, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus præcepit vt Ammonios diriperent, deinde oraculum Iouis incẽderent: ipse cũ reliquis copijs aduersus Æthiopes cõtenderet. Sed antequam quintam itineris partẽ confeciſ-

sent, exercitum eius protinus commeatus omnis quém secum habebat, defecit: mox & iumenta ad vescendum defecerunt. Quibus rebus cognitis Cambyses si respuisset ac retroduxisset exercitum, in eo quod prius admiserat peccato, vir sapiens extitisset: nunc autem nihil pensi habens, assiduè processit vlterius. Milites, quandiu quod de terra sumerent habuerunt, herbis victitauerunt: at vbi ad sabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetrauerunt, nam sortiti ex seipsis decimum quenque comederunt. Id audiens Cambyses, veritus suorum mutuamdepastionem, intermissa aduersus AEthiopes expeditione, retro rediit, Thebasque peruenit, multis de exercitu amissis. [1] Et quum è Thebis descēdisset Memphin, Græcos misssos fecit, vt illinc enauigarent. Et exercitus quidem aduersus AEthiopes ita se gessit. Copiæ autem quæ aduersus Ammonios missæ erant, è Thebis mouentes itineris duces sequebantur: [2] ac nisi sunt vsquedum ad vrbem Oasin peruenerunt, quam incolunt Samij ij qui feruntur è tribu AEschrionia esse, septem dierum per arenas itinere distantem Thebis, quæ regio vocatur lingua Græca μακάρων νῆσος *id est beatorum insula*. in hunc locum dicitur peruenisse exercitus. Deinceps quid de eo actum sit, præter Ammonios & eos qui ab his audierunt, nulli alij habent quicquam dicere. Nam neq; ad Ammonios peruenerunt, neq; retro reuerterunt. Ab ipsis autem demum fertur, quum illi ex vrbe Oasi per arenam iter facerent, iamq; medio ferè spatio inter Oasin & Ammonios pranderent, ingruisse magnum ac validum austrum, & ingestis arenæ cumulis eos obruisse, atque hunc in modum illos è conspectu sublatos. ita actum esse de hoc exercitu Ammonij memorant. Cambyse autem Memphin regresso, Apis (quem Græci vocant Ἔπαφον) apparuit. AEgyptij, quum Apis extitisset, vestimenta quampulcherrima ferebant, & celebrando festo operam dabant. Id tunc facientes AEgyptios Cambyses intuens, [3] ratusq; ob res à se malè gestas prorsus illos esse in his gaudijs, præpositos accersit Memphis, quos, vbi præstò fuerunt, interrogabat, quid ita, quum antea se apud Memphin agente, nunquam aliquid tale fecissent, nunc id facerent, posteaquam ipse rediisset parte

copia-

1 Thebis autē iter faciebant, itineris duces habentes, & quum descendissent.

2 Ac peruenisse quidem eos ad vsq; ad vrbem Oasin constat, quā incolunt &c.

3 *Vel*, Valde *aut omnino* hoc eorum factū improbans, quòd in eius rebus aduersus ita se exhilararent, Memphidis præfectos accersiuit: quos, vbi in conspectum prodierunt, interrogauit cur antea, quum, &c.

copiarum amissa. Illi dicere, dum illis deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere solitum) tunc omnes AEgyptios solennem celebrare lætitiam. Hæc vbi audijt Cambyses, mentiri eos respondit, ac tanquam mentientes morte mulctauit. His interemptis, iussit sacerdotes in conspectum venire. quibus eadem referentibus, dixit, Siquis deus manſuetus ad AEgyptios veniret, fore vt se non lateret. [1] Hactenus loquutus iussit sacerdotes adducere Apin. illi ad eum adducendum perrexerunt. Est autem hic Apis, idemque Epaphus, è vacca genitus quæ nullum-
76 dum alium potest concipere fœtum: quam AEgyptij aiunt fulgure ictam concipere ex eo Apin. Habet autem hic vitulus qui appellatur Apis, hæc signa: Toto corpore est niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ: in tergo effigiem aquilæ, [2] cantharum in palato, duplices in cauda pilos. Posteaquam Apin sacerdotes adduxere, Cambyses veluti vecordior, educto mucrone quum vellet ferire ventrem, femur percussit, cachinnansq; ad sacerdotes inquit, O capita nequam, huiuscemodi dij existunt, sanguine atque carne præditi & ferrum sentientes? dignus nimirum AEgyptijs hic deus. nos certè ludibrio habuisse non inuabit. Hæc loquutus imperauit ijs quorum hoc munus erat, vt sacerdotes quidem flagris cæderent: cæteros autem AEgyptios, vt quenque feriantem adipiscerentur, occiderent. Ita festum solutum est, sacerdotes mulctati: Apis sauciatus femur, in templo iacens extabuit: quem è vulnere extinctum tumulauere sacerdotes clam Cambyse. Ob hoc scelus, (vt AEgyptij aiunt) continuò Cambyses insanijt: [3] quum ne compos mentis quidem fuisset, exorsus primum perpetrare facinus in Smerdin, ex eisdem sibi parentibus fratrem, quem ex AEgypto remiserat in Persas liuore commotus quòd solus ille Persarum arcum quem Ichthyophagi ab AEthiope attulerãt, [4] ad duos digitos traheret: quod nemo alius è Persis poterat. Smerdin in Persidem profecto hanc vidit in somnis Cambyses visionem: Nuntius quidam è Persis veniens, ei nuntiare est visus, Smerdin in regio sedentem solio cœlum contingere vertice. Ob id Cambyses sibi metuens, ne se necato à fratre occuparetur imperium, mittit in Persas ad illum interi-

1 Nec plura loquutus.

2 In lingua scarabeum.

3 Quum ne prius quidé compos mẽtis fuisset. *Quæ verba nõ sunt AEgyptiorum, sed ipsius authoris. q. d. Dicũt illum AEgyptij hinc furere correptum. at qui ne antea quidem mentis compos erat.* exorsus, &c.

4 Ἐοντὶν ἐν τῷ ἀκτίνᾳ. *quod Gallicè dicitur, A deux doigts pres. Tyo Traheret autẽ vertendum potius Adduceret, aut Tenderet siue Intenderet. hac enim de arcu potius dicũt. vt & ipse Herodotus in sequentibus dicit* διατείνειν τὸ τόξον.

mendum Prexaſpem, ſibi ex omnibus Perſis virum fideliſſimum. Hic vbi Suſa conſcendit, Smerdin necandum curauit, (vt quidam aiunt) quum eum eduxiſſet venatum: quidam inquiunt, quum ad mare rubrum produxiſſet, ibi eum demerſiſſe. Et hoc quidem initium ſcelerum Cambyſis extitiſſe ferunt: ſecundum autem ſcelus, ſororis necationem, in AEgyptum eum ſequutæ: quæ ex eiſdem parentibus erat ſoror, atq; eadem vxor: quam hunc in modum acceperat vxorem. Quum antehac Perſæ ſorores in matrimonium accipere nequaquam conſueuiſſent, Cambyſes vnius ſororum amore captus, cupidusq; deinde ducendi illam vxorem, [1] quum propter rei inſolentiam laboraret efficere, accerſit eos qui regij iudices nominantur. Fiunt autem delecti è Perſis viri, ſuntq; [2] perpetui, niſi delicti alicuius comperti fuerint. Iſti apud Perſas ius dicunt, & legum patriarum ſunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyſes percontatur, num qua lex ſit quæ ſinat volentem cum ſorore contrahere matrimonium. Iudices & iuſtè & [3] ingenuè reſpondentes, negant vllam ſe inuenire legem quæ ſinat fratri nubere ſororem: quandam tamen inuenire legem, qua liceat regi Perſarum facere quicquid libeat. Ita neque legem abrogarunt metu Cambyſis: & ne legem tuentes ipſi perirent, aliam inuenerunt adiutricem eius qui ſororem in matrimonium ducere vellet. Tunc itaq; Cambyſes [4] eam quam dixi accepit vxorem, aliquantoque pòſt & alteram. Harum iuniorem quæ ipſum in AEgyptum comitata eſt, interemit. Cuius mors, quemadmodum illa Smerdis, anceps refertur. nam Græci quidem aiunt, dum Cambyſes duos catulos, alterum leonis alterum canis committit, hanc interfuiſſe ſpectaculo: & quum à leunculo catulus ſuperaretur, alterum catulum huius canis fratrem, abrupto loro ſuperueniſſe: & quum duo eſſent, ita ſuperiores leunculo extitiſſe. Et Cambyſe, dum id cernit, capiente voluptatem, hanc ei aſſidentem illacrymaſſe. Ea re animaduerſa, Cambyſem interrogaſſe quidnam lacrymaretur: & mulierem dixiſſe, ſe viſo catulo ſuppetias fratri ferente, ideo flere quòd ſubierit memoria Smerdis, cuius ſciret neminem fore vltorem. Ob hoc dictum Græci illam à Cambyſe fuiſſe interemptam

1 Quum rē nouam facere in animo haberet.
2 Donec moriantur.
3 Et cautè reſpond.
4 *Eam quam diligebat. vel. eandem illā.*

emptam memorant: AEgyptij verò ob id quòd quum ad mensam discumberetur, mulier lactucam sumpsit, eiusque decerptis foliis, virum interrogauit vtrum discerpta lactuca an densa pulchrior foret: quum hic respondisset, Densa: hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudasti. Ibi Cambysem indignatione percitum, insiluisse calcibus in prægnantem, eamque abortu edito decessisse.[1] Ita Cambyses in præcipuos domesticorum insaniit, siue id propter Apin, siue aliunde, qualia multa in rebus humanis mala contingere consueuerunt. Etenim fertur Cambyses ab ipsis natalibus grandi laborasse morbo, quem quidem sacrum nominant: vt haud ab re fuerit, cuius corpus magna ægritudine inualidum esset, eius ne mentem quidem sanam fuisse.[2] Atque in alios quoque Persas insaniisse, veluti in Prexaspem, quem præcipuo honore prosequebatur, & qui ad eum nuntios perferebat: & [3]cuius filius Cambysis vina miscebat, qui honos & ipse non paruus est: ad hunc (*inquam*) fertur dixisse Cambyses, Quémnam virum Persæ me esse censent, aut qualem de me sermonem habent? Et iste ei respondisse, Here, cætera quidem omnia in te magnis laudibus ferunt, sed nimis te[4] vino deditum aiunt esse. Hæc Prexaspes de Persis respondit: Quibus ille indignatus, Siccine, inquit, Persæ me aiunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem? ergo in eo quod prius dixerunt, non veri fuere. Nam senatum Persarum (cui intererat Crœsus) aliquando interrogarat Cambyses qualis ipse videretur esse vir ad patrem Cyrum adæquandum. Et illi respondérant, eum patre esse præstantiorem, qui & omnia illius haberet; & AEgypti ac maris accessionem adiecisset. hæc quidem Persæ dicebant. Sed Crœsus qui aderat, displicente ei quæ dicebatur sententia, ad Cambysem inquit, Mihi tu quidem Cyro gonite, non videris adæquandus esse patri: nondum enim tibi est filius qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyses delectatus, Crœsi sententiam approbauit. Quorum nunc reminiscens, ad Prexaspem iratus inquit, Intellige nunc ipse per te nunquid Persæ vera dicant, an hæc dicentes ipsi desipiant. Nam si filij tui qui in vestibulo stat, medium cor non frustrato ictu percussero, constabit[5] nihil esse

1 *Id est, Talia per insaniam, sicut præcipuis, &c.*

2 Hæc autem aduertus alios Persas insaniit. *Id est, Per insaniam ego.* Fertur enim ad Prexaspem dixisse, quę præcip..

3 Cuius filius à poculis ei erat.

4 *Non legit φιλοτεκνίαν, sed φιλοπαιδίαν, quam lectionem sequentia comprobare videntur.*

5 Id est, Vanum esse, *vel frmolum.*

quod Persæ dicunt: sin aberrauero, constabit Persas vera
1 Et me non sapere. loqui,[1] & me esse intemperantem. Hoc loquutus, inten-
dit arcum, puerumque percussit: atque eum collapsum iussit discindi, & inspici ictum. quumque in corde sagitta esset inuenta, ob id lętabundus atque cachinnans, ad patrem pueri inquit, Prexaspes, facta est tibi fides non me insanire, sed Persas. Verùm nũc mihi dicito quémnam ex omnibus hominibus iam noris ita ad destinatum emittere sagittas.
2 At Prexaspẽ quum animadverteret hominẽ te esse captũ, & sibi timeret, dixisse, Here, ego, &c. [2] Prexaspes hominem aduertens esse vesanum, & in ipsum quoq; insanientem, Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probè iaculari. Et tunc quidem hoc perpetrauit. Altero die, duodecim Persas primoribus [3] pares,[4] ob nullius momenti causam necauit, viuos in caput defodiens. Hæc eum facientem Crœsus Lydus censuit his verbis admonendum, Rex, cuncta noli ætati atque iræ indulgere: sed cohibe & compesce teipsum. Conducit tibi te prouidum esse: & sapientis est prospicere: tu verò viros interficis tuos populares ob nullius momenti causam, interficis etiam pueros: qualia si multa facies, cõsidera ne abs te deficiant Persæ. Enimuero pater tuus Cyrus, etiam atq; etiam mandans, mihi præcepit vt te commonefacerem, subiiciendo quicquid boni comperirem. Hoc illi Crœsus benenolentiam præ se ferens consulebat. Ad quem Cambyses respondens, Etiam mihi tu, inquit, dare consilium audes, tanquam bene aut tuam ipsius patriam administraris, aut patri meo consulueris, iubens eum traiecto flumine Araxe tendere aduersus Massagetas, quum illi vellent transire in terram nostram. Imò & teipsum malè præsidentem patriæ tuæ, & Cyrum tibi credentem perdidisti. sed ob id nequaquam gauisurus: quia olim iam debebam captare in te occasionem.
3 Non legit ὁμωμα. sed ὁμοίως: vt & in sat. sod.
4 Ob nullũ morte dignũ crimen. *Vel, Nullo crimine mortem cõmeritos. Sic & Latinus poëta.*
5 Hęc quum dixisset, arcũ corripiebat, &c. [5] Arcumque corripiebat tanquam hominem confixurus. at Crœsus cursu se foras proripuit.
6 At hic quũ illum configere non posset, *vtpote qui se foras proripuisset.* [6] Hic vbi non habet in quem telum dirigat, mandat ministris vt illum comprehensum interimant. Ministri, qui mores eius nossent, Crœsum abdiderunt: hac ratione, vt si Cambyses facti pœnitens requireret Crœsum, eo producto donis afficerentur quòd illum seruassent: si non pœniteret, nec desideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo post quum Cambyses desideraret Crœsum,

Crœsum, ministri hoc animaduertentes, enunciant ei hominem superesse. Cambyses se quidem inquit Crœso superstite gaudere, sed iis qui illum seruassent, veniam non daturum, sed mortem allaturum, prout & fecit. Multa huiusmodi tam in Persas quàm in socios, quum Memphi moratus est, Cambyses faciebat [1] insania. Adeoque vetusta recludens sepulchra, mortuos inspiciebat. Etiam templum Vulcani adiens, multo derisu simulachrum illius cauillatus est, siquidem statua Vulcani simillima est iis diis quos Pataicos vocant Phœnices, quos in triremium proris Phœnices circumferunt: quos qui non vidit, ego sic ei indicabo, esse illos Pygmæi viri imagine. In templum quoq; Cabirorum, inaccessum alteri quàm sacerdoti, ingressus est: & quæ illic erant simulachra, multis in ea iocatus verbis, concremauit. Sunt enim & hæc illis Vulcani similia, à quo se hi homines aiunt esse oriundos. Cum multa igitur apud me documento sunt, Cambysem vehementer insanisse, tum verò illud quòd alioqui non tentasset templa [2] legésque habere ludibrio. Nam si quis vniuersis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profectò cunctas vnusquisque rimatus, suas eligeret. Non igitur credibile est alium quàm dementem, talia ludibrio habere. At ira de suis quenque legibus sentire, licet cum aliis coniecturis colligere, tum etiam hac: Darius accitos qui in sua ditione erant Græcos percontatus est quanta pecunia vellent defunctis parentibus vesci: illis negantibus vlla se pecunia hoc esse facturos, Darius dehinc Græcis præsentibus, & quæ dicebantur per interpretem discentibus, interrogauit eos Indos qui Callatiæ nominantur, qui vescuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum vellent vt patres defunctos igne comburerent. Indi vehementer reclamantes, meliora illum ominari iubebant. Atque ita moribus comparatum est: rectéque mihi videtur [3] Pindarus fecisse vt diceret morem omnium esse regē. Cæterùm dum Cambyses in Aegyptum contendit, Lacedæmonij quoque intulere bellum Samo & Polycrati Aeacis filio, qui Samum vi occupauerat, eamque inter initia trifariam partitus erat cum fratribus Pantagnoto & Syloſonte: quorum deinde altero necato, altero qui erat iunior eiecto, totam

1 *Vel, Per insaniam.*

2 Ritusque.

3 Pindarus cecinisse, morem, &c. *nam Simias de poetis dicitur, vt Lat. canero.*

solus obtinebat, inito fœdere cum Amasi rege AEgypti, cum quo hospitium habebat, mittens munera vicissimq; accipiens. Breuique statim tempore res eius adeò processerunt vt per Ioniam cæteramque Græciam celebrarentur. Quocunque enim [1] bellum intulerat, cuncta ei prosperè cedebant, quum haberet centum [2] biremes, mille sagittarios, inuadens omnes sine vllo cuiusquam discrimine: quòd diceret se magis gratificari amico si ei quæ abstulisset redderet, quàm si [3] nihil adhuc auferret. Multas itaque hic insulas, multa etiam in continente oppida capiebat. Lesbios enim cum omnibus copiis opem Milesiis ferentes, nauali prælio vicit cepitque, qui omnem fossam mœnia Sami ambientem vincti foderunt. Atque res Polycratis tantopere secundas esse non latuit Amasin, cui hoc curæ erat. Sed quum assiduè forent multo secundiores, Amasis libellum Samum misit in hæc verba scriptum, AMASIS POLYCRATI ITA INQVIT, Mihi quidem, feliciter « agi cum viro amico meo & hospite, audire voluptati est: « tamen tuæ magnæ prosperitates mihi non placent, qui « intelligo quàm inuidum numen sit. Quod ad me attinet, « malim tum meas ipsius, tum eorum qui mihi curæ sunt « [4] res nunc prosperè ire, & ita *per varias fortunæ vices* æ- « quum traducere, quàm in omnibus mihi prosperè cedere. « Tu itaque mihi obtemperando, hoc aduersus prosperi- « tates agito: dispice quid tibi sit quod plurimi facias, quód- « que amissum tibi maximè doleret: id vbi inueneris, ita ab- « icito vt nunquam [5] ad homines veniat. Quòd si prospera « tua deinceps non variabuntur aduersis, medeare tu tibi « subinde eo modo quem tibi subieci. Hæc quum legisset « Polycrates, & in animum demisisset, tanquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat quódnam suorum ornamentorum esset quo amisso maxima ipse molestia afficeretur: atque hoc tandem quæritando inuenit. Erat ei gemma signatoria smaragdus, quam gestabat auro inclusam, opus Theodori Samij Telecle geniti. hanc vbi abiiciendam statuit, ita abiicere libuit: [6] Bireme conscendit, nam deinde viros quibus illam instruxerat, in pelagus educere iubet. Et postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigillum, iis qui vnà nauigabant inspectantibus abiecit in pelagus: hoc

1 Bellum inferre cogitaret.

2 Centũ naues quinquaginta remorum.

3 Nihil ab initio abstulisset.

4 Res nunc prosperè ire, nunc infeliciter cedere. *Vel potius, Ex rebus alias feliciter, alias infeliciter cedere: Post* cedere, *adde*, Nec enim adhuc de quoquam audisse me puto, qui quum in omnibus felix fuisset, non tandem malè perierit funditus.

5 *Id est, In hominum conspectum.*

6 Quinquaginta remorũ nauem.

gus: hoc acto renauigauit. Reuerso domum, quum ex iactura afficeretur, quinto sextóve quàm hæc acta sunt die, hoc ei casu euenit. Piscator quidam captum à se piscem, grandem sanè ac pulchrum, putauit dignum quo Polycratem donaret, eum ad fores quum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle: à ianitore permissus, donans Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piscem, etsi operis manuariis vitam tolero, tamen non iudicaui ferendum à me esse in forum, sed te tuaque potentia dignum. Eum itaque affero tibi, donoque. His verbis iste delectatus, ita respondit, Tu verò probè, nec facto solo, sed etiam oratione apud me inisti gratiam: ad cœnamque te vocatum volo. Hæc magni faciens piscator domum abiit. piscem ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycratis. Quod vbi viderunt sumpseruntque, ad Polycratem lætabundi quamcelerrimè pertulerunt. Eóque illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. [1] Polycrates, quemadmodum res diuinitus contigit, singula quæque à se gesta retulit in libellum: & qua ratione quod amiserat recepisset. Hæc vbi scripsit, in Ægyptum misit. Quibus tabellis Amasis perlectis quæ à Polycrate venerant, [2] intellexit non posse præstare hominem vt alterum hominem fato impendenti eripiat: vtque Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunam semper expertus, qui ea quoque reperiret quæ abiecisset. Misso itaque Samum caduceatore, dixit se ius cum illo hospitij soluere. Quod ideo fecit ne in tristem aliquem grauemque casum incidente Polycrate, animi dolorem veluti de hospite ipse contraheret. Aduersus hunc igitur Polycratem in omnibus bene agentem, Lacedæmonij sumpsere expeditionem; acciti ab iis Samiis qui post hæc Cydoniam in Creta condiderunt. Polycrates, misso clanculum caduceatore ad Cambysem Cyri filium, aduersus Ægyptum copias comparantem, orauit vt nunciis ad se in Samum missis, rogaret aliquid copiarũ. Quod audiens Cambyses, libẽter in Samum misit ad rogandas à Polycrate nauticas copias, quas secum iste mitteret in Ægyptum. Polycrates, delectis quos maxi-
79 mè suspicabatur è popularibus suis ad rebellionẽ spectare, quadraginta triremes misit Cambysi, mandans ne retro:

1 Polycrates, quum eum subiisset diuinum quiddã id esse, scribit quæ fecisset, & quæ post illa à se facta sibi contigissent. *Vel. Quid quid sibi post eã rem factam accidisset.*

2 Didicit fieri non posse vt homo hominem à reque euentura est retrahat: & Polycrati non felicem fore tandem rerum exitũ, qui per omnia prosperã fortunam experiretur: adeò vt ea etiam reper.

eos dimitteret. Et alij quidem negant Samios à Polycrate missos, in AEgyptum peruenisse: sed quum in Carpathio mari cursum tenerent, inter se colloquutos decreuisse ne porrò tenderent. Alij verò aiunt peruenisse in AEgyptum, ac retentos inde fugam fecisse: & in Samum redeuntes, Polycratem cum classe occurrentem superasse, atque in insulam exisse: sed pugna pedestri commissa repulsos, ita Lacedæmonem nauigasse. Sunt qui dicant penes eosdem, ab AEgypto redeuntes aduersus Polycratem, extitisse victoriam: non rectè dicētes mea opinione. Neque enim oportuisset illos ascisce re Lacedæmonios, si per se ad resistendum Polycrati validi erant. Præterea nec ratio dictat vt cui permulti aderant, cum auxiliarij mercede conducti, tum domestici sagittarij, is à Samiis redeuntibus numero paucis fuerit superatus: quum præsertim liberi ciuium atque vxores sub Polycrate essent, quos iste inter naualia coactos tenebat, ideo paratos vt si ij qui secum erant, eum redeuntibus aliis prodidissent, vnà cum ipsis naualibus combureret. Posteaquam verò Samij qui à Polycrate exacti erant, Spartam venerunt, adeuntes principes multa sanè (qualia supplices) commemorabant. Quibus illi primo congressu responderunt, eorum quæ isti dixissent, priorum quidem oblitos esse se, posteriora verò non intelligere. Secundo deinde congressu nihil aliud isti dixerunt, nisi allato panario, illud pane indigere. Quibus iidem respondere[2] panario superfuturum. [3] Itaque opem ferendam eis censuerunt. Atq; vbi rem apparauere, cum exercitu in Samum se contulere, referendæ gratiæ causa, vt Samij aiunt, quia illis aliquando Samij aduersus Messenios auxilio fuissent: vt verò Lacedæmonij aiunt, non tā quia tutari deberent Samios, q̄ vt eosdē vlciscerētur ob interuersum craterem, quē Croeso portabant, & ob thoracē ab Amasi rege AEgypti ipsis missum. Interceperāt enim Samij priore quàm craterē anno, thoracem lineū quidem, sed frequētibus animalium figuris ex auro lanaq; vestifolore, [3] è ligno intertextum: ob id admiratione dignum, quòd quum inscriptæ eius venationes essent exiles, tamen singulæ in se habebant tricenas ac sexagenas bestiolas, singulasq; euidentes: hoc mirum reddebat thoracem. Qualis alter est quem in Lindo Mineruæ

1 Illos panario superuacaneam orationem cutiosè addidisse. 2. *d. Debuisse illos contitos esse panarium seu saccum ostendere. Videtur hoc verus esse huius loci sensus, cui tamen fortasse vox aliqua deest.*

2 Ferendam tamen illis opem censi.

3 Ex xylo intertextū, quē admiratione dignum reddebant singula eius fila, quæ quū exilia essent, tamen singula in se tricena ac sexagena fila, & quidē euidentia singula habebāt: Talis & alter est quem in Lindo Min. idem Am. dedicauit. Ad hanc verò in Samum expeditionem adiuuerunt etiā Corinthij lubenter.

herunt idem Amasis dedicauit. Comparauerunt itaque Lacedæmonij exercitum aduersus Samum, vt Corinthios quoque solicitarent. In quos etiam Samiorum extabat iniuria ætate quæ præcessit hanc expeditionem, circa idem tempus facta quo crater interuersus est. Nam quum Periander Cypseli filius, Sardis ad Halyattem castrandos mitteret trecentos primorum Corcyræorum liberos, Corinthiique qui illos ducebant, Samum appulsi essent, audita Samij causa cur Sardis pueri ducerentur, primùm edocuere pueros vt [1] puluinar Dianę contingerent: deinde non sinentes [2] abstrahi eosdem è puluinari, quum prohiberent Corinthij præbere illis alimenta, ipsi diem solennem egerunt, quem nunc quoque per id tempus celebrant. Quum enim nox aduenerat, quamdiu pueri precabantur, tamdiu exercebant choros virginum atque adolescentium. Tunc autem choros exercentes, esculenta fecerunt ex sesamo ac melle, quæ distribuenda ferrentur: vt ea Corcyræorum filij rapiętes, alimenta haberent. idq; eousque factum est dum Corinthij pueris quos asseruabant omissis abierunt. Ita Samij pueros Corcyram reduxerunt. Quòd si defuncto Periandro Corinthiis cum Corcyræis amicitia extitisset, non ob hanc causam Corinthij [3] aduersus Samios expeditionem sumpsissent: nunc ab ipsa vrbe Corcyrensi à se condita, Corinthij semper cum Corcyræis discordes mutuò fuere. Huius igitur rei memores Corinthij, exhulcerato in Samios animo erant. Mittebat autem Periander ad castrandum Sardis primorum Corcyræorum delectos pueros, vlciscendi facinoris gratia quod Corcyręi priores in eum admiserant. nam posteaquam vxorem suam Melissam necauit Periander, accidit vt ad superiorem calamitatem hæc quoque accederent: Erant ei ex Melissa liberi duo, vnus decem & septem, & alter duodeviginti natus annos. hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus ad se accitos eâ prosequebatur charitate qua debebat nepotes ex filia. Quos vbi remittędos statuit, priusquam dimitteret, Scitis, inquit, pueri, quisnam matrem vestram interemit? Hoc dictum, ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum est: at minori, cui nomen erat Lycophroni, ita doluit, vt reuersus Corinthum, patrem neque prior affatus sit, neque af-

1 Templum.
2 Abstrahi supplices è templo, quum prohib.
3 Ad sumendam in Samios expeditionem operas contulissent.

fantem reaffari, ac ne interroganti quidem responsum reddere voluerit. Eum Periander tandem sanè indignatus è laribus eiecit. Quo eiecto, maiorem natu percontatur quænam cum eis auus esset colloquutus. Ille narrare vt se auus amantissimè accepisset: non tamen facere mentionem dicti illius quod Procles in eis dimittendis dixisset, 80
quippe quòd in mentem non admiserat. Periander dicere, nulla ratione fieri posse quin aliquid illis ab auo sit suggestum: itaque percontando instare. Tunc adolescens in memoriam rediens, id quoque dictum fuisse narrauit.
Quod Periander in animum accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgentius, mittit ad eos apud quos filius ab ipso expulsus degebat, prohibitum ne adolescentem in domum excipiant. Iste illinc eiectus, in alteram se domum conferebat: sed ab hac quoque abiiciebatur, Periandro iis qui acceperant comminante, atque vt arcerent imperante. Expulsus hinc in aliam sodalium domum se contulit. Ille etsi formidantes, tamen quòd esset Periandri filius, hominem excipiebant. Ad postremum Periander edictum proposuit, quisquis hunc in domum reciperet, aut alloqueretur, eum sacram pœnam Apollini debiturum, quantam ipse nuncupabat. Ad hoc edictum quum nemo illum in domum reciperet, nemo affari vellet, ne ipse quidem putauit rem desperatam esse tentandam: sed intra porticus se tenens, assiduè versabatur. Quem die quarta Periander illuuie & inedia enectum cernens, misertus est, depositaque ira, propius accedens, Fili, inquit, vtrum est o- «
ptabilius, istúdne quod faciendo pateris, an patri obtem- «
perando, tyrannidem atque opes accipere quæ ego habeo? «
qui quum sis & meus filius & beatæ Corinthi rex, præ- «
optasti mendicam vitam, obsistendo atque irascendo illi cui «
minimè debebas. Nam siquid calamitatis illinc accidit vn- «
de suspicionem in me habes, id mihi accidit, eiusque ego «
particeps eo magis sum quòd ipse id perpetraui. Tu verò, «
edoctus quanto satius sit inuidiosum quàm miserabilem «
esse, & simul quid sit in parentes & in meliores se irasci, abi «
domum. Periander quidem his verbis filium castiga- «
bat: ille autem nihil patri respondit, nisi ipsum sacram
pœnam deo debere, quòd in ipsius colloquium veniisset.

1 Quippe qui eius non meminisset, & animum ad id non aduertisset.

2 Ad quod Per. animum aduertens.

3 Mulctam.

4 Inuidiam quàm commiserationem mouere.

5 Corripiebat.

6 Mulctam.

Ibi

Ibi Periander animaduertens malum filij [1] vehementius esse quàm vt corrigi posset, ab oculis eum sibi amandandum putauit, nauigio in Corcyram misso. nam Corcyræ quoque imperitabat. Eo autem amandato, bellum socero Procli intulit, tanquam præcipuo harum rerum autori. Expugnataque Epidauro, Proclem cepit, quem tamen viuum seruauit. Interiecto deinde tempore quum sensisset Periander, sibique esset conscius se non esse amplius parem administrandis obeundisque rebus, mittit Corcyram accersitum Lycophronem ad tyrannidem administrandam. Nam in maiore filio non erat indoles, hebetiorque esse ei videbatur. Lycophron ne [2] responsione quidem est dignatus eum qui sibi nuntium afferebat. At Periander in amorem adolescentis propensus, rursus ad eum misit sororem filiam suam, sperans fore vt ille huic præcipuè auscultaret. Hæc, vbi venit, Fili, inquit, mauis tyrannidem recidere in alios, & domum patris tui ad alienos dispergi, quàm tu ipse habere illuc reuersus? Redi quæso ad penates, desine tibimet officere. [3] Læua possessio est peruicacia: noli malum medicari malo. Multi mansuetiora [4] iustioribus præponunt, multi materna sectantes, paterna perdiderunt. Lubrica res est tyrannis, cuius multi sunt amatores. Pater senex est prouectæque ætatis: tua ipsius bona ne aliis tradas. His illa verbis ad inducendum appositis fratrem alloquebatur, à patre edocta. Cui iste respondens, negat se iturum Corinthum quoad patrem superesse audiret. Hoc quum mulier renuntiasset, tertiò Periander caduceatorem mittit, qui dicat se quidem in Corcyram velle concedere, sed vt hic Corinthum proficiscatur ad tyrannidis successionem. Id approbante filio, Periander Corcyram ipse veniebat, iuuenis Corinthum mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræi, ne ad ipsorum regionem Periander accederet, adolescentem interimunt. Ob hæc igitur Periander de Corcyræis vltionem sumebat. Lacedæmonij ingenti cum classe vbi peruenere, Samum obsederunt, succedentesque muro, turrem mari imminentem iuxta suburbana transcenderũt. Sed mox cum magna manu suppetias ipso ferente Polycrate, reiecti sunt. Sed quum à superiore turri (quæ tergo montis prominebat)

1 Eiusmodi esse cuius sanandi ratio nulla iniri possit. *Vel, Nulla via esse sanabile. Magis ad verbũ, Nullum extremum habere.*

2 Interrogatione. *Vel, compellatione.*

3 Sinistra. *Vel, infausta.*

4 Iustis æquitatem anteponunt. *i. Æquum & bonum summo iuri præferunt.*

erupissent tum auxiliarij, tum ipsorum Samiorum permulti, & aliquantisper Lacedæmonios sustinuissent ipsi, retro fugam fecerunt, insequentiq; ab hoste cædebantur. Quòd si Lacedæmonij qui aderant, Archiæ & Lycopæ similes exstitissent, eo die capta Samus fuisset. Siquidem Archias & Lycopes soli cum Samiis ad murum refugientibus irruptionem facientes, intercluſa ad redeundum via, intra vrbem Samiorum occubuerunt. Equidem ipse cum alio Archia Samij filio, eodemque tertio ab hoc Archia, congressus sum [1] apud Pitanen (huius enim tribus erat, quæ ex omnibus hospitibus maximè Samios honorabat) sibi dicente Samio nomē à patre fuisse inditum, quòd eius pater Archias strenuè pugnans, Sami mortem oppetisset: se verò ideo Samiis honorem habere quòd auus suus fuisset à Samiis publicè affectus egregia sepultura. Lacedæmonij, quadraginta diebus in obsidendo absumptis, quum in suscepta re nihil admodum proficerent, in Peloponnesum redierunt. Fertur Polycratem, (vt rumor quidam temerarius emanauit) magnum numerum monetæ patriæ è plumbo percussisse, eamque auro induxisse, ac Lacedæmoniis dedisse: atque ea accepta illos recessisse. Hanc primā expeditionem Dores aduersus Asiam per Lacedæmonios susceperunt. Samij qui Polycrati bellum intulerant, posteaquam à Lacedæmoniis se relictum iri vident, & ipsi transmiserunt in Siphnum. deficiebant enim pecuniæ. Vigebant autem ea tempestate Siphniorum res, eratque hæc insularum locupletissima, vt in qua auraria & argentaria metalla essent, vnde tantum pecuniæ fiebat vt ex decima eius parte reponeretur apud Delphos thesaurus locupletissimo cuiq; par, Siphniis pecuniam quæ quotannis conficiebatur, distribuentibus. Qui vbi thesaurum confecerunt, nūquid diu permanere possent ipsis præsentia bona, cōsuluere oraculum. Eis ita Pythia respondit,

[1] Apud Pitanen (huius enim tribus erat) qui ex omn. hosp. Samios potissimùm honorabat, suoq; patri impositū Samij nomen dicebat, quòd suus pater Archias str. &c. *Valla autem ita vertit quasi ὃς, quod est ante ξεῖνον, referat ὄνομα, quum referat Αρχίαν.*

[2] *Quum tamen in Siphno fuerint prytanea cana,*
Cana fors facies, tunc vir cafer adsit oportet,
Qui notet è ligno agmen, legatumque rubentem.

[2] *Hae explicantur statim post.*

Erant eo tempore Siphniis [3] prytaneium forumque Pario lapide exculta: hoc autem oraculum Siphnij neque tunc statim, neque post aduentum Samiorum intelligere potuerunt.

[3] Id est domus publica.

81

uerunt. Nam Samij [1] quum velocissimè ad Siphnum applicuissent, miserunt ad vrbem cum legatis vnam è nauibus. Veteri autem instituto naues omnes erant rubrica delibutæ: atque hoc erat quod Siphniis Pythia prædixerat, vt obseruarent ligneum agmen ac rubrum legatum. Nuncij igitur vbi peruenere, decem sibi talenta mutuari precabantur. Negantibus Siphniis se mutuaturos, Samij eorum agros populabantur. Id audientes Siphnij, continuò occurrentes, commissa pugna fugati sunt: eorumque multi ab vrbe intercluſi, quos postea centum talentis recuperauere. Ab Hermioneis quoque Samij pecuniarum loco insulam Thyream acceperunt, Peloponeso adiacentem, quam Trœzeniis commendauerunt: ipsi Cydoniam in Creta condiderunt, quum illuc non ea de causa nauigassent, sed vt Zacynthios ex insula summouerent. In hac vrbe quinquennium degentes, ita rem bene gesserunt vt templa quæ nunc in Cydonia visuntur, isti fecerint, & Dictynnes præterea delubrum. Sexto eos anno Aeginetæ nauali prælio victos cum Cretensibus diripuerunt, ac rostratas naues mutilauerunt, eaque rostra apud Mineruæ templum in Aegina affixerunt. Hæc Aeginetæ Samiis fecere, infensi quòd illi antea sub Amphicrate rege, bello Aeginæ illato, magnis cladibus illos affeciſſent, & inuicem affecti fuissent. & hæc quidem fuit causa. Protraxi autem sermonem de Samiis ob hoc magis, quòd tria sunt apud eos opera Græcanicorum omnium maxima. Vnum, montis in centum quinquaginta passus editi, à cuius imo fossa incipiens ad contrarium os deducta est, longitudinis septem stadiorum: celsitudinis autem ac latitudinis, vtrinque octonûm pedum. Item per eam totam altera fossa depressa est [2] viginti cubitorum, triplo maioris latitudinis, per quam deriuata à magno fonte aqua fistulis in vrbem deducitur. Huius fossæ architectus extitit Megarensis Eupalinus Nausstrophi filius. Alterum è tribus operibus est agger circa portum in mari, ad viginti passus altitudinis, duobus amplius stadiis longitudinis. Tertium opus est templum omnium quæ nos vidimus amplissimum, cuius architectus primus extitit Rhœcus, Philei filius, indigena. Horum operum gratia sermonem aliquanto magis ex-

[1] Quumprimũ Siph. applicuerunt.

[2] Viginti cubitorum altitudinis. *i. profunditatis*, triũ autẽ pedum latitudinis. *Volla autem pro ὕψιμον legit* πρόβολον.

tendimus. Cambyſe Cyri circa AEgyptum immoran-
1 Rebellaue runt. *Vel, Inſurrexerunt.* te, ac deſipiſcente, duo magi iidemque fratres [1] coniurauerunt: quorum alterum Cambyſes reliquerat rei domeſticæ curatorem. Hic cognita Smerdis nece, quæ occultabatur, paucisque Perſarum erat nota, pleriſque eum viuere arbitrantibus, [2] rebellandum ſibi putauit, atque ita rem
2 Inuadendū regnum. eſſe aggrediendam. Erat ei in regia germanus, quem dixi vnà coniuraſſe, corporis habitu quamſimillimus Smerdi
3 Rebellaſſe. *Vel. Inſurreziſſe.* Cyri filio, quem Cambyſes fratrem ſuum interemerat: nec ſpecie tantùm corporis Smerdi aſſimilis, ſed etiam cognominis. Hunc virum magus Patizithes inſtructum quemadmodum ipſe illi omnia peracturus eſſet, in regium ſolium perducit. Hoc acto, caduceatores cum alia in loca, tum verò in AEgyptum dimittit ad exercitum, qui ediceret vt Smerdi Cyri filio deinceps obedirent, non Cambyſi. Hæc caduceatores alij alibi edixere. Is quoque qui ad Ægyptum delegatus erat, (inuenit autem Cambyſem atque exercitum in Ecbatanis Syriæ agentem) ſtans in medio, præcepta magi expoſuit. Hæc audiens Cambyſes, vera loqui caduceatorem ratus, ſeque à Prexaſpe eſſe proditum, quòd miſſus ad occidendum Smerdin, rem non peregiſſet, intuens in eum, Prexaſpes, inquit, rem mihi non exe- 82
4 Aut vlla contentio. *vel diſceptatio,* magna aut parua ex illo aduerſus te oriatur. quutus es quam iniunxeram. Ad quem ille, Iſta here, ait, « haudquaquam vera ſunt, vt aut frater tuus aliquando re- « bellet in te, [4] aut quippiam ex illo viro certaminis exiſtat « magni exiguíve. quippe quum ego ſim exequutus quæ tu « mihi imperaſti, quiq; hominem meis ipſius humarim ma- « nibus. [5] Quòd ſi defuncti rebellant, expecta vt etiam Aſtya- « ges Medus in te rebellet: ſin autem ita habet vt antea habe- « bat, nihil tibi ex illo nouum amplius germinabit. Igitur « mitte mecum qui aſſequantur caduceatorem, qui per con- « tando indagent [6] nũquid à quo Smerdi rege nobis denun- « tiatum venit, eum audierit. Hæc loquentem Prexaſpem « Cambyſes audiens, quum ei placuiſſent, confeſtim ad aſſequendum caduceatorem miſit. Eum, vbi rediit, Prexaſpes his verbis interrogauit, O homo, quandoquidem te ais à « Smerdi Cyri filio venire nuntium, dicito veritatem: qua « dicta, abito ſoſpes. Vtrum Smerdis ipſe in conſpectum « datus tibi iſta mandauit, an quiſpiam eius miniſtrorum? «
5 Si fortè tamen mortui reſurrexerũt, puta fore vt etiam Aſtyages Medus rebellet: ſin res ita ſe habent vt antea. *i. ſi mortui nihilo magis nunc reſurgunt quàm antea,* fieri nõ poteſt vt nouum aliquod malum ab illo tibi repullulet.
6 A quo veniens. *i. miſſus,* nos Smerdi dicto audientes eſſe iubeat.

Tum

» Tum ille, Equidem, inquit, ego Smerdin Cyri filium, ex
» eo Cambyſes aduerſus Ægyptum fecit expeditionem,
» nunquam conſpexi: ſed magus quem Cambyſes rerum
» ſuarum familiarium procuratorem conſtituit, is mihi iſta
» mandauit, dicens Smerdin Cyri filium [1] optare hæc apud
» vos dici. Hæc ille loquens, nihil ementitus eſt. Tum Cam-
» byſes, Prexaſpes, inquit, tu quidem quia vt vir bonus im-
» perata feciſti, culpam effugiſti: verùm quiſnam fuerit è
» Perſis qui contra me rebellauit, occupato Smerdis nomi-
» ne? Ad quem Prexaſpes, Ego, inquit, hoc quod actum eſt
» mihi videor intelligere. Magi ſunt qui aduerſus te inſurre-
» xerunt, Patizithes quem tu rerum familiarium curatorem
» reliquiſti, & frater eius Smerdis. Ibi Cambyſem, quum
Smerdis audiſſet nomen, [2] percuſſit veritas ſermonis, ac
ſomnij, per quod ei quidam viſus fuerat nuntiare Smerdin
regio inſidentem ſolio, ad cœlum vſque pertingere verti-
ce. Agnocens itaque ſine cauſa fratris interemptorem ſe
fuiſſe, deflebat Smerdin. Quem vbi [3] defleuit (vt erat omni
clade afflictus) in equum inſiliit, habens in animo [4] quam-
raptiſſimè ſuſa verſus exercitum ducere in magum. Inſi-
lienti in equum [5] vagina gladij excidit, vnde nudatus gla-
dius perſtrinxit eius femur, in ea ſcilicet parte in qua prius
ipſe tanquam opportuna ad feriendum (vt ſibi videba-
tur) percuſſerat Apin AEgyptiorum deum. Vulneratus
Cambyſes, quódnam illi oppido nomen eſſet interroga-
uit. illi aiunt Ecbatana. Sed quum fuiſſet iam antea Cam-
byſi redditum ex vrbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis
deceſſurum, ipſe interpretabatur ſe in Ecbatanis Mediæ
(vbi res eius omnis erat) ſenem vita functurum: at oracu-
lum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tunc [6] poſtquam ſci-
ſcitatur, reſipuit, oppidi nomen audiens, tum magi iniu-
ria perculſus, tum vulnere: verbaque oraculi expendens,
Hoc in loco, inquit, fatale eſt Cambyſem Cyri decedere.
Hactenus tunc loquutus. Viceſimo dehinc die accitis Per-
ſarum qui aderant præſtantiſſimis quibuſque, ita inquit,
» Quod maximè occultum volebam Perſæ, [7] id cogor a
» pud vos efferre. ego enim quum apud AEgyptum age-
» rem, inter quietem viſum vidi, [8] quod quidem minimè
viſum oportuit. Videbatur mihi nuntius quidam domo

1 Iniunxiſſe. *Vel, mandaſſe.*

2 *Videtur hæc phraſis reſpondere noſtræ, Il fut touché en ſon cueur.*

3 Defleuit, & de tota calamitate queſt⁹ eſt, in equum inſ.

4 Quamprimum. *Vel, Trimo quoque tempore.*

5 Gladius vagina excidit.

6 Poſtquam ſciſcitatus, oppidi nomen reſciuit, tum magi iniuria perculſus, tũ ex vulnere, reſipuit, *vel, ad ſe redijt*, & intellecto oraculo, *vel, & quum mente complexus eſſet oraculum*, dixit, Hoc in loco fatale eſt Camb.

7 Eò redactus ſum vt id apud vos efferam.

8 Quod vtinam minimè vidiſſem.

aduenientes, nuntiare Smerdin in regio sedentem solio, cœ-
lum capite contingere. Ex quo veritus ne à fratre exuerer
principatu, properantius quàm prudentius feci. neq; enim
in hominis natura situm est auertere quod euenturum
est. Itaq; demens ego Prexaspem Susa ad Smerdin iuer-
imendum misi. Quo tanto scelere perpetrato securius de-
gebam, nequaquam coniectans fore vt Smerdi subato,
alius quispiam mortalium in me exurgeret. Vnde prorsus
euentu rerum frustratus, & parricida fratris incassum ex-
stiti, & nihilominus regno exutus sum. nam Smerdis ma-
gus erat is quem dæmon mihi per quietem demonstrauit
in me arma sumpturum. Hoc opus quum ego perpetra-
rim, iam vobis Smerdin Cyri non superesse existimetis, sed
magos vobis regnum occupasse: quorum alterum rerum
domesticarum procuratorem reliqueram, alter eius frater
est Smerdis. Quem igitur decebat præcipuè vicem meam
vlciscì, indigna à magis passi, is [1] immerita morte à proxi-
mis suis affectus est, [2] Secundo loco (quod reliquum est
Persæ) necessarijssimum mihi demandare vobis quod è
vita exiens effici mihi cupio atq; opto, per regios deos ob-
testans cum omnes vos, tum maximè Achæmenidas qui
adestis, ne per socordiam permittatis vt imperium rursus
redeat ad Medos. Sed si dolo occupatum est, illud dolo surri-
piatis: sin vi præreptum, [3] vi recuperetis. Hęc vobis facienti-
bus, & tellus fructum proferat, vxoresq; & pecua pariant in
omne tempus libertate fruentibus: secus facientibus, con-
traria his quæ dixi imprecor: & præterea vnicuiq; Persa-
rum eum finem qualis mihi contigit. Simul hæc loquutus
Cambyses, [4] defleuit omnem suam conditionem. Persæ vt
regem lamentantem conspexere, vniuersi tum vestimen-
ta rescindere, tum effuso ploratu vti. Post hæc vbi femoris
os [5] vitiatum est, femurq; celerrimè contabuit, Cambysi
vita erepta est Cyri filio, quum regnasset septem omnino
annos & menses quinq;, nulla vnquam prole suscepta vi-
rili fœmineáve. At Persis qui aderant magna offusa est in-
credulitas, rerum potiri magos, interpretantibus potius,
Cambysem quæ de nece Smerdis dixisset, ea dixisse vt illi
omne nomen Persicum redderetur hostile. Itaque pro cer-
to habebant Smerdin Cyri per rebellionem regnare, vt-

pote

1 Impia.

2 Quum verò iste superstes non sit, hoc mihi secũdo loco relinquitur imprimis necessarium, vt vobis mandata dem de ijs quæ mihi vita excedenti præstari volo. Hęc igitur à vobis extremum peto, per regios deos obt.

3 Vi recuperetis pro virili. *Vel, Tyrannidem.*

4 Omne illud factum suũ defleuit.

5 *Alij. Caruisse exesum fuisse. Alij etiam aliter.*

pote Prexaſpe vſque pernegante à ſe fuiſſe Smerdin interfectum. Neque enim tutum ei erat poſt Cambyſis obitum fateri, ipſius manu filium Cyri interemptum. Magus defuncto Cambyſe, ſimulando ſe Smerdin eſſe Cyri filium, qui ipſi fuerat cognominis, ſecurus regnauit menſes ſeptem, qui reliqui erant ad implendum octauum annum regni Cambyſis: per quos menſes omne genus liberalitatis in ſubditos munificentiæque exhibuit, adeo vt eius defuncti magnum ceperit deſiderium omnes Aſiã incolentes, ipſis Perſis exceptis. Nam miſſis ad ſingulas quibus imperabat nationes edictis magus immunitatem tributorum ac vacationem militiæ in triennium tribuit: atque hoc quidem ſtatim adeptus imperium edixit. Octauo autem menſe, quiſnam eſſet compertus eſt hunc in modum: Erat Otanes quidam Pharnaſpis filius, ſed genere atque opibus primo cuique Perſarum par. Hic Otanes magum non eſſe Smerdin filium Cyri primus ſuſpicatus eſt, ſed eum qui erat, hac coniectura, quòd neque ex arce progrediebatur, neque Perſarum procerum quempiam ad conſpectum ſuum vocabat. Itaque [1] eum ſuſpicatus eſſe, hoc ſibi ſtatuit faciendum: Quum haberet filiam nomine Phædymam, quam Cambyſes tenuerat, cuiusque tunc magus contubernio vtebatur, vt aliarum omnium Cambyſis vxorum: miſit ad eam quendam ſciſcitatum quocum homine cubaret, cum Smerdi Cyri, [2] an cum altero. Illa remiſſo nuntio, negauit ſe id ſcire, quippe quæ nec Smerdin filium Cyri vidiſſet vnquam, nec eum cum quo cubaret noſſet quiſnam eſſet. Ad hanc rurſus mittit Otanes, inquiens, Si ipſa Smerdin Cyri non habes cognitum, ſaltem ſciſcitare ab Atoſſa quocum viro tu atque illa cubitatis. non enim illa ſuum ipſius ignorat fratrem. Filia ad hoc reſpondit, Ne in Atoſſæ quidem colloquium venire poſſum, aut vllam aliam cernere mulierum cum illo cubantium. Namque hîc vir, quiſquis eſt, quum primum adeptus eſt regnum, nos diſperſit, aliam alibi collocans. Audienti hæc Otani res eſt viſa manifeſtior. itaque tertiò nuntium ad eandem mittit in hæc verba, Filia, decet te bonis ortam natalibus, ſuſcipere periculum quod te ſubire patet hortatur. Si enim iſte Smerdis filius

1 Quum eũ ſuſpectũ *impoſturæ* haberet, ita egit. Quum hab.

2 An cum alio quopiam.

Cyri non est, sed is quem ego suspicor, non debet neq; tuo « frui contubernio, neq; quòd potentiam Persarum obti- « net, impune lætari, sed pœnas luere. Nunc igitur hoc agi- « to: quum tecum cubabit, animaduertesque soporatum, « palpa eius auriculas: quas si habentem compereris, cum « Smerdi filio Cyri te cubare existima: sin minus, cum « Smerdi mago. Ad hæc Phædyma respondet, se, si id faci- « at, magnum adire discrimen, quoniam probè scit, si ille « careat auribus, & ipsa in palpando deprehendatur, fore vt « ipsa ab illo trucidetur: tamen se id facturam. Et Phædyma « quidem recipit se patri hoc esse perfecturam. Huic autem « Smerdi mago Cyrus, quum regnaret, aures præciderat, non exigua de causa. Ergo Phædyma hæc Otanis filia, quæcunque receperat patri exequuta est. nam vbi vices eius fuerunt adeundi magum, (etenim vxores Persarum per vices in orbem ad illos pergunt) adiens magum, vnà cubuit, eiusque, dum vehementer soporatus esset, aures palpauit: quibus carere hominem non difficulter, sed facilè sanè deprehendit. Vbi illuxit, celerrimè patrem certiorem rei gestæ facit. Iste, sumptis Aspathine & Gobrya Persarum primoribus, & ad fidem sibi seruandam accommodatissimis, rem omnem exponit, qui & ipsi sua sponte rem ita se habere suspicabantur. eoque verba quæ Otanes attulerat, admiserunt: constitueruntque vt singuli sibi singulos in societatem deligerent è Persis quibus maximè confiderent. Asciuit itaque sibi Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aspathines Hydarnem. hi quum sex forent, Darius à Persis (nam his pater eius Hystaspes præerat) Susa aduenit. qui quum aduenissent, placuit sex Persis hunc in societatem adsciscere. qui quum septem essent, congressi colloquutique, fidem mutuò dederunt. Quumque ad Darium ordo dicendæ sententiæ veniisset, ita apud cæteros verba fecit, Equidem mihi videbar « ego solus nosse magum regnare, & Smerdin filium Cyri « mortem oppetijsse: atque ob id ipsum dedita opera huc « me contuli, ad necem mago comparandam. Verùm quan- « doquidem contigit vt vos quoq; rem sciatis & non solùm « ego, videtur mihi confestim esse transigendum neq; dif- « ferendum. differre enim satius non est. Ad hæc Otanes, Fi- «

li, in-

84 li, inquit, Hystaspis, & patre egregio ortus es, & te nihilo in-
» feriorem esse patre tuo, indolem præfers: noli tamen ita
» properare ad rem aggrediendam inconsultò, sed confide-
» rantius illam capesse: quam ita demum aggredi debemus
» quum plures fuerimus. Tum Darius, Viri, inquit, qui ad-
» estis, si eo quem Otanes dixit vtemini modo, sciatis vos
» deterrimè perituros. aliquis enim priuati lucri ratione ha-
» bita rem ad magum deferet. Et vos quidem debebatis po-
» tius per vosmet qui cœperatis, ista exequi: sed quoniam
» statuistis ad plures referendum & me adhibendum, aut ho-
» die transigamus, aut scitote, si nobis hodiernus elabatur
» dies, non alium occupaturum vt me apud magum accu-
» set, sed me vt vos accusem. Ad hæc Otanes, quum cerneret
» Darium properare, Quoniam, inquit, nos maturare com-
» pellis, nec finis differre, age, expone nobis ipse quónam
» pacto regiam introire possimus, & illos aggredi. excubias
» nanq; dispositas esse, ipse quoq;, etsi non visu, certè auditu
» nosti: quas qua ratione penetrabimus? Cui respondens
» Darius, Multa sunt, inquit, Otanes, quæ nequeunt oratio-
» ne declarari, sed facto: alia, quæ oratione declarari pos-
» sunt, sed vnde nihil clari operis existit. Vos verò nostis, ex-
» cubias quæ dispositæ sunt, haudquaquam difficiles esse ad
» penetrandum. nam quum nos tales simus, nemo non,
» quisquis ille sit, cedet nobis, partim ob reuerentiam, par-
» tim ob timorem. Adde quòd habeo prætextum accom-
» modatissimum cui innitamur: siquidem è Persis venisse
» me dicam, ac velle quædam à patre mandata regi nuntia-
» re. Vbi enim expedit mendacium dicere, dicatur. nam
» idem optamus quique mendacium dicimus quique veri-
» tatem: quippe quum ij qui mentiuntur, tunc mentiantur
» quum persuadendo sunt quippiam lucri facturi: & qui ve-
» rum dicunt, ideo dicant vt verum dicendo aliquod lucrum
» consequantur. Et alius huc, alius illuc magis propensus est.
» ita non idem factitando, idem tamen obtinemus. quòd si
» nihil lucri faciendum esset, peræquè & verax foret men-
» dax, & mendax verax. Quod autem ad ianitores attinet, si-
» quis eorum libenter cedet nobis, vtilius ei suo tempore e-
» rit: si quis resistere conabitur, vt erit hostis, ita tũc pro hoste
» habeatur: deinde intro irrumpentes, rem transigamus. Post

hæc Gobryas, Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperium: aut, si recuperare non poterimus, mortem oppetere, quàm, quum simus Persæ, viro Medo parere, & quidem aures non habenti. Quum præsertim quicunque vestrûm Cambysi ægrotanti adfuistis, memoria teneatis quæ ille dum vita excederet, Persis imprecatus est, nisi imperium recuperare tentarent: quæ nos tunc non admittebamus, [1] inuidiosè dici à Cambyse existimantes. Nunc igitur calculum pono in Darij sententiam: [2] neque hunc cœtum dissoluendum censeo, sed statim aduersus magum adeundum. Hæc dicta à Gobrya cæteri comprobarunt. Interea verò dum ab istis consultatur, fortè hoc contigit, vt magi inito inter se consilio statuerent conciliandum sibi amicum Prexaspem, quòd indigna passus à Cambyse esset, occiso eius filio ictu sagittæ, & solus mortem Smerdis Cyro geniti nosset, quem ipse suapte manu interemisset: quòd [3] præterea *ob id* apud Persas maxima fiebat inuidia. His de causis accitum hominem, sibi amicum comparabant: accipientes fidem ac iusiurandum, fallaciam quæ ab ipsis in Persas facta esset, intra se habiturum neque cuiquam mortalium patefacturum, [4] pollicitantes innumerabilia se ei daturos. Recipiente Prexaspe facturum se quæ magi suaserant, iterum illi dicere, in animo se habere omnes Persas sub murum arcis conuocare: ideoq; iubere hunc conscensa turri prædicare, à Smerdi Cyri Persis imperari, & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, veluti homini summæ apud Persas authoritatis, & qui sæpenumero asseueraſſet eum esse Smerdin Cyri, ac cædem à se factam pernegasset. Hæc quoque Prexaspe se paratum exequi dicente magi conuocatis Persis hominem in turrim perductum iubent habere orationem. Prexaspes, ea quæ ab istis oratus fuerat sponte obliuiscitur: exorsusque ab Achæmene, seriem familiæ Cyri recensет: & vbi tandem deuenit ad Cyrum, commemorauit illius in Persas beneficia. His expositis, prompsit veritatem, causatus ideo se hactenus occultasse quòd sibi tutum non fuisset proferre rem gestam, sed impræsentiarum necessitate coactum proferre: dixitque se à Cambyse adactum Smerdin Cyri occidisse, & magos esse qui regnent. Multis quoque ver-

1 Calumniosè.

2 Neq; hoc cœtu dissoluto, eundum aliò censeo quàm rectà ad magum.

3 Præterea apud Persas in maxima existimatione esset.

4 Pollicitantes se decies millies ipsius bona multiplicaturos.

que verbis Persas deuouit nisi rursus imperium recuperarent, ac magos vlciscerentur. Hæc loquutus, sese in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modum Prexaspes, vir per omne tempus vitæ spectatus, occubuit. At septem Persæ, vbi constituerunt aggredi protinus magos, neque rem differre, deos comprecatum ierunt, ignari omnino eorum quæ circa Prexaspem acta essent: sed hæc inter eundum in medio itineris audierunt: eoque à via secedentes

85 [1] iterum colloquuti sunt. Quorum qui cum Otane optauerant rem prorsus differri, videbant negantes tunc esse adoriendam: qui verò cum Dario, confestim eundum, & quod decretum esset peragendum. Eis concertantibus apparuerunt septem accipitrum paria, insectantium duo patria vulcurum, eosque vellicantium atque infestantium. Quod intuentes septem Persæ, sententiam Darij comprobarunt: & mox freti auibus ad regiam cum fiducia perrexerunt. Vbi ad portas adfuerunt, prout Darius senserat, ita euenit. nam custodes reueriti Persarum primarios, nec aliquid huiusmodi suspicantes ex his fore, qui venirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgressi sunt, offendunt eunuchos qui erant à nuntijs: & ab his qua gratia venirent interrogantur. Simulque inter percontandum ianitoribus minitabantur quòd homines ingredi permisissent: atque vlterius pergere volentes eosdem prohibebant. Isti se mutuò cohortati, eductis gladijs, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant: ijdemque cursu in conclaue contendunt, intra quod tunc fortè ambo magi agebant, & de ijs quæ à Prexaspe erant acta consultabant. Qui quum vidissent tumultuantes eunuchos atque vociferantes, procurrerunt vterq;: & quod fiebat animaduertentes, [2] ad vires conuersi sunt: quorum vnus occupat arcum, alter lanceam sumit. atque inde [3] miscentur inuicem. Verùm arcus ei qui illum sumpserat, quum hostes iuxta essent, nulli vsui fuit: alter qui se lancea tuebatur, tum Aspathmis femur percussit, tum oculum Intaphernis: oculoque ex vulnere Intaphernes, non tamen & vita priuatus est. Hos igitur alter magorum vulneratuit: alter verò, quando, arcus ei nulli vsui erat, in thalamum qui erat conclaui contiguus, se proripuit, fores occlusurus.

1 Rem iterũ in disquisitionem vocauerunt. Ex quibus Otanes omnino autor erat vt differrẽt, neque, rebus flagrãtibus, incœptum cessarent: (ut legatur, *cessarent*) at Darius confest.

2 Vires suas aduersus illos experiri cœperũt. *Vel, Pro viribus illis obsistere cœperunt.*

3 Manus conferebant.

Sed illuc duo de septem cum eo irrumpunt, Darius & Gobryas: [1] quum autem Gobryas esset implicitus cum mago, Darius adhuc stans atque hærens, considerabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas otiosum stantem, interrogauit cur non vteretur manu. Respondenti Dario, Dispicio ne te feriam, Tu verò, inquit, vel per vtrumque exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis ictu vibrato magum casu percussit. Interfectis magis capita demunt, eaque gestantes quinque eorum, duobus reliquis qui saucij erant illic relictis, tum quòd inualidi essent, tum arcis tuendæ causa, foras procurrunt cum vociferatione ac tumultu: cæterosque Persas compellando, rem gestam exponebant, capita ostentantes: & simul quicunque magorum ipsis occurrebat mactabant. Persæ, cognito quod actum ab his erat, ac dolo magorum, & ipsi facienda sibi eadem censuerunt: eductisque gladijs, vt quemque reperiebant magum, interficiebant: &, nisi noctis interuentu cohibiti fuissent, neminem magorum reliquissent. Hunc diem Persæ maximè solennem publicè obseruant, & in eo ingens celebrant festum, vocantes id μαγοφονίαν, *id est magorum cædem*. quo die nulli magorum fas est prodire in lucem, sed cuncti se intra domum continent. Vbi resedit tumultus, diesque quinque excessere, ij qui magos inuaserant, de omni rerum statu consultabant. Quorum orationes etsi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamen huiusmodi fuerunt: Otanes hortabatur vt rem Persicam in medium constituerent, ita inquiens, [2] Vnum è nobis principem fieri amplius mihi non videtur: neque enim id aut iucundum est, aut bonum. [3] Nam & quò licentiæ Cambyses processerit, nostis, & quò magus. [4] Quid igitur nobis opus est monarchia, quam sustulimus? in qua licet pro libidine agere omnia impunè? quæ virum, etiamsi optimus omnium fuerit, tamen, quum in ea positus est, extra consuetos abiecerit sensus? Quippe quum præter inuidiam ab initio ingenitam homini, ingeneretur ex præsentibus bonis insolentia. [5] Itaque hæc duo mala habens, nimirum omnem

1 Quum autē pedem cōferret cū m. *Vel, Quum autem manū consereret. Vel, Quum adortus esset Gobryas magum.*

2 Ego certè, vt posthac nostrūm vnus rerum solus potiatur, *vel, vt totum imperium vni nostrūm posthac deferatur*, autor non fuerim. *S. d. Non cēseo posthac de hoc cogitadum vt imperiū vni deferatur. Neque enim dicit, Posthac deferatur, quasi tū antea delatum fuerit. Sic intelligendum paulo pōst μετίστατο ἰμέας μοναρχίαν.*

3 Nam quo progressa sit Cambysis insolentia vidistis, & magi insolentiam experti estis.

4 Quomodo autem monarchia sit res bene ordinata, in qua licet pro lib. &c. *Vel, Quomodo autem in monarchia res bene compositæ esse possint?*

5 Hæc autem duo habens, omne vitium habet.

malitiam

malitiam habet, tum per insolentiam, quòd expletus omnibus rebus est, tum per inuidiã multa facinora admittens. Atenim vir tyrannus, vt quĩ omnia bona obtineat, debebat sine liuore esse: verùm ita natura comparatum est [1] vt is sit aduersarius popularibus suis. siquidem eorũ optimis quibusq; qui superstites sunt atq; viuunt, inuidet, [2] deterrimis delectatur: &, quod indecentissimum est, criminationes admittere optimum putat. Nam siue admireris eum modestè, offenditur quòd non effusè hoc facias: siue effusè facias, offenditur, quasi tibi assenteris. Et vt exequar dicendo quæ maxima sunt, iura patriæ labefactat, fœminis vim affert, indemnatos interimit. At quum dominatur multitudo, primùm quidem nomen obtinet omnium pulcherrimum, isonomian, *id est iuris æquabilitatem*: deinde verò nihil eorum agit quę monarchus: *hoc est vnius princeps*. nam magistratus tum sorte deliguntur, tum administratorum rationem reddunt: omnia deniq; consilia in commune referuntur. [3] Itaq; (vt meam dicam sententiam) censeo nobis monarchiæ delectoribus statum multi-
86 tudinis esse optandum. in multitudine enim omnia insunt. Otanes quidem hanc sententiam dixit. Megabyzus autem ad oligarchiam, *id est ad statum paucorum*, rem traducens, ad eam socios hortabatur, his verbis, Quæ Otanes dixit de abolenda tyrannide, ea sint pro dictis à me quoq;: sed quatenus hortabatur summam rerum deferri ad multitudinem, in hoc ab optima errauit sententia. Etenim populari multitudine nihil est neq; insipientius, neq; insolentius. Itaq; eos [4] qui tyranni fœuitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere fœuitiam, nequaquam tolerandũ est. Nam tyrannus; siquid facit, intelligens facit: [5] at plebi suum est nihil intelligere. quo.n. pacto sciat, qui neq; edoctus est, neq; honestũ nouit, ne domesticum quidem? & qui ad res agendas sine consilio præceps ruit torrenti

1 Vt contrario modo se in populares suos gerat. *Vel, Contrarijs moribus erga suos populares præditus sit. Vel breuius, Sed cõtra comparatus est in ciues. vt vniuersim hoc sumatur aduerbialiter.*

2 Deterrimis delectatur: criminationibus etiam, *vel calumnijs*, locum dare optimũ *putat*. Et (quod est quiddam minimè omniũ secũ consentiens) si quidé eum mediocri, *vel modica*, admiratione prosequaris, infensus est quòd non impensè colatur: sin impensè quis eũ colat, eo cultu, tanquã assentatione, offenditur.

3 Nobis igitur censeo, missam facientibus tyrannidem, euehendam, *vel, prouehendam*, esse multitudinẽ in multitud. &c. *i. missam facientibus de tyrannide deliberationem.*

4 Qui tyranni insolentiam fugiunt, in plebis effrænæ insolentiam incidere, neq. 5 At plebi nulla intelligentia ineſt, quomodo enim intelligat, *vel, vnde enim intelligentia ei adsit*, qui nec edoctus est nec nouit honestum quicquam, ne in sua quidem familia: & qui ad res ag, &c. *Sed olim ita potest & aliter exponi.*

flumini similis? Quare siqui malè consultum Persis cupiunt, ij statu populari vtantur: nos verò cœtu virorum optimorum delecto, ad eos imperium deferamus. nam inter eos & ipsi erimus, & ex optimis viris credibile est optima existere consilia. Hanc Megabyzus sententiam dixit. Tertio loco suam Darius, inquiens, Quæ Magabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, rectè mihi videtur dixisse: quatenus autem ad statum paucorum, non rectè. propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus, inter hæc multo antecellere vnius imperium sentio. imperio enim vnius viri qui optimus sit, nihil melius esse constat. [1] Quod qui sentit, non immeritò statum populare missum faciat. vt taceam sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. At in statu paucorum, quum plures virtuti incumbant in publicum, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. quum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur. vnde intelligi datur quanto sit hoc illo præstantius. Iam verò, plebe imperante, fieri non potest quin malitia exoriatur: exorta malitia in republica inter malos, non odia fiunt, sed amicitiæ validæ. qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuò se occultant: idque tamdiu fit dum aliquis populo præpositus tales homines compescat, is videlicet quem populus inter cæteros admiretur. Hic quum admirationi est, tunc verè [2] monarchus ostenditur, declarans in hoc monarchiam esse rem omnium præstantissimam. Atque vt in summam omnia colligam, vnde nobis libertas extitit, & à quo data? à populone, an ab oligarchia, an à monarcho? Ego igitur [3] sentio, quum sitis per vnū virum libertati, vos debere talem rem complecti, ne alioqui leges patrias dissoluatis bene conditas: quod nequaquam satius est. Hæ tres dictæ fuerunt sententiæ, quarum vltimæ quatuor reliqui assenserunt. Otanes, qui iuris æquabilitatem facere Persis studebat, vbi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium loquutus est, [4] Viri seditiosi, quoniam constat necesse esse vnum aliquem è nobis regē fieri, siue

1 Nam qui hoc animo præditus sit, sine vlla reprehensione multitudinē gubernauerit: vt tac. &c. *qui sequens locus in Græc. edit. mendosus esse videtur, & deesse infinitus.*

2 Monarchus euadit.

3 Sētio, quū per vnum *nobis imperantē* simus liberati, hoc *vnius imperium* nobis esse tuendum. ac præterea, leges patrias nō esse soluendas, quæ rectæ sunt, *vel, bonæ.* non enim cō sultū *nobis hoc fuerit.* Hæ tres dict.

4 Conspirationis socij, *vel, factionis.*

ri siue per sortem, siue permissu Persarum per multitudinis electionem siue qua alia ratione, equidem ego [1] vobis non refragor: quippe qui neque præesse volo, neque subesse. Et hac lege cedo vobis ius meum imperij, vt nulli vestrûm aut ipse ego, aut vllus vnquam meorum subsit. Otane hæc loquuto, cæteri sex eius postulatis assenserunt. Ita hic alijs non refragatus, è medio abijt aliò sessum. [2] Cæteris autem septem de rege iustissimè deligendo cõsultantibus, visum est, si ad aliquem ex ipsorũ numero regnũ perueniret, Otanẽ donari debere peculiariter eiusq; deinceps posteros cum omni alio magnificẽtiæ genere apud Persas honorificentissimo, tum Medica quotannis veste. Quæ ideo decreuerunt ei donanda quòd primus rem agitauerat, & ipsos in cœtum coegerat. Et hæc quidem peculiariter Otani decreuerunt: illa verò in commune, vt regiam in troire vnicuique è septem sine internuntio liceret, nisi fortè cum vxore cubaret rex: néue regi fas esset aliunde quàm è familia coniuratorum vxorem ducere. De regno autem hunc in modum: vt sub ortum solis conscensis equis, dum in suburbanis vectarentur, cuius equus vocem primus edidisset, is regnum Cambysis obtineret. Erat autem Dario quidam equiso, vir solers, nomine OEbares: ad quem Darius, postquam è cœtu digressi sunt, ita inquit, OEbares de regni negocio sic inter nos conuenit: sub ipsum statim solis ortum equis conscensis, vt cuius equus vocem primus ediderit, is regno potiatur. quare siquid solertiæ habes nũc comminiscere, vt nos obtineamus hoc decus, & nemo alius. Ad eum respondens OEbares, Here, inquit, si in hoc versaris vt rex fis vel non, [3] huius rei causa confidere te iubeo, & bonum habere animum, ante te fore regem neminem. eiusmodi habeo medicamenta. Si igitur, inquit Darius, habes istiusmodi commentum, adest tempus cõminiscendi, nec differendi rem, vtpote crastino die nobis futuro certamine. Hæc vt audiuit OEbares, ita facit. Vbi nox aduenit, vnam equarum quã equus Darij maximè adamabat, in suburbana adducit, ibique alligat: tum equum Darij eodẽ ducit: eumque circumagens, identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Postero die, simulatque illuxit, sex Persæ ex conuento adfuerunt equis insidentes.

1 Vobiscum non contendam. *i. Me cõpetitorũ non habebitis. Sic & paulo post ait inuenirem.*

2 *Ante* Cæteris *adde*, Atque ad hunc vsq; diem sola hæc familia inter Persas libertatẽ retinet, nec imperio *regis* nisi quantum ei visum fuerit, paret, leges Persarum nõ transgrediens.

3 De hac re securum esse te velim.

& quum in suburbanis vltro citroque vectarentur, vbi ad locum perueperunt vbi superiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darij equus accurrens hinnitum edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur sereno cœlo tonitruque extitit. Hæc quum Dario tanquam ex composito accidissent, eum compotem voti fecerunt. nam cæteri ex equis desilientes, Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant OEbarem fuisse machinatum, sunt qui aliud. vtroque enim modo refertur à Persis. Volunt nanque OEbarem attrectatis manu huius equæ genitalibus, ipsam manum intra subligaculum tenuisse abditam: & sub ipsum statim solis ortũ, quum equi digressuri essent, eam naribus equi Dariani admouisse, equumque ad odoris sensum infremuisse atque hinnisse. Darius itaque Hystaspis filius declaratus est rex, eiq; omnes Asiani audientes dicto fuerunt, præter Arabes, qui à Cyro & rursus à Cambyse subacti, nunquam tamen in seruitutem redacti sunt, sed hospites extiterunt.[1] Hi Cambysi aduersus Ægyptum præsto fuerant, quibus inuitis haudquaquam fuissent ingressi Persæ Ægyptum. Darius matrimonia ex Persis auspicatus est, ductis duabus Cyri filiabus, Atossa, quæ Cambysi fratri & rursus mago nupserat, & Artystona virgine. Præterea alteram, Sineṛdis filij Cyri filiam, nomine Parmyn, necnon filiam Otanis duxit, quæ magum prodidit. Idem, viribus omni ex parte stabilitis, ante omnia simulachrum è lapide factum statuit hominis equo insidentis, inscriptis in hæc verba literis, DARIVS HYSTASPIS FILIVS, IVM EQVI VIRTVTE, (cuius nomen legebatur) TVM OEBARIS EQVISONIS, PERSARVM REGNVM ADEPTVS EST. His apud Persas actis, viginti prouincias (quas ipsi satrapeias vocant) constituit: earumque singulis præsides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes,[2] alijs finitimos transcribens, aliis transferens, alijs remotiores gentes attribuens. distributo prouincijs hunc in modum tributo quod exigebatur cum hoc edicto, vt qui argentum, ij Babylonici talenti pondere: qui aurum, ii Euboico pondere afferrent. Valet autem Babylonicum talentum septuaginta minas Euboicas. Etenim sub Cyro atque deinde sub Cambyse nihildum fuerat circa tributa institutum, sed

munera

1 Quũ Cambysi aditũ in Ægyptũ permissent.

2 *Sunt qui ita hunc locum exponant*, Adiunctis ad nationes, *uel, gentes*, vicinarũ regionũ incolis, atq; etiam transgressus vicinos, ijs qui longius erant dissiti, alijs alias gentes tribuens. Distribuit igitur prouincijs hunc in modũ tributũ, quod quidem exigebatur, &c. *Vt legatur* ἄλλοις ὀλαιβίοις νέμων. ἐρχῶς δὲ, &c.

munera afferebantur. Ob hanc tributi ordinationem & alia huiusmodi, Persæ aiunt Darium fuisse institorē: Cambysem autem, dominum: Cyrum verò, patrem. quoniam Darius res omnes quæstui habebat: Cambyses, asper erat ac morosus: Cyrus, mitis, & omni ratione de illis bene mereri studens. Ab Ionibus igitur & Magnetibus qui in Asia incolunt, & Æolibus & Caribus & Lycijs & Melyensibus & Pamphylijs (vnum enim erat idemque impositum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta. Hæc erat ab eo prima portio instituta. A Mysis & Lydis & Alysonijs & Cabalijs & Hygennensibus quingena talenta: Secunda portio hæc erat. Ab Hellespontijs, qui ad dexteram illuc nauigantiū siti sunt, & Phrygibus & Thracibus qui Asiam incolunt, & à Paphlagonibus & Mariandenis & Syris, trecenta & sexagena talenta: Hæc erat tertia portio. A Cilicibus, equi albi trieeni sexageni, in dies singulos singuli, necnō talenta argenti quingenta: quorum centena & quadringena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat: trecena autem & sexagena Dario obueniebant. Hæc quarta portio. Ab vrbe Posideio, quam coloniam Amphilochus Amphiarai filius deduxit [1] in finibus Cilicum ac Syriorum, ab hac ad Ægyptum vsq;, præter Arabum partem, (hæc enim erat immunis) trecenta & quinquagena erat tributum. Quinta portio hæc. [2] cui annumeratur omnis Phœnicia & Syria quæ dicitur Palæstina, & Cyprus. Ab Ægypto & Libybus Ægypto conterminis, & Cyrena & Barca (in portione nanq; Ægypti istæ ordinantur) septingenta proueniebant talenta, præter pecuniā è piscario prouentu lacus Mœrios. Excepta hac pecunia & certo frumenti numero, septingenta talenta obueniebant. Nam centum viginti millibus Persarum, qui in Albo muro Memphitico stationē habent, & eorum auxiliarijs admetiuntur illi frumentum. Sexta portio hæc. Sattagydę & Gandarij & Dadicę & Apparitę, in idem constituti, centena & septuagena talenta pendebant: Septima portio hæc. A Susis & cætera Cissiorū regione, trecenta: Octaua hæc portio. A Babylone verò cæteraq; Assyria millena talenta argenti proueniebant. & præterea pueri castrati quingeni: Nona portio hęc. Ab Ecbataniś &

1 In monebus. *Valla legit* ἐν ὕσσοις *pro* ἐν ὕσσῳ.

2 Est autem in hac portione omnis Phœnicia. *Nā Valla in præced. vnius portionem uertit.*

ab reliqua regione Medica & Paryeanijs & Orthocorybantibus, quadringena & quinquagena talenta: Decima portio hæc. Caſpij & Pauſicæ & Pantimathi & Daritæ ſimul conferentes, ducena talenta afferebant. Vndecima hæc portio. A Bactrianis ad Æglos vſq;, trecentorum & ſexagenorum talentorum erat tributum: Portio duodecima hæc. A Pactyica & Armenijs, eorumq; contermi- 88
nis, Euxino tenus ponto, talenta quadringenta: Tertiadecima hæc. A Sagartijs & Sarangæis & Thamanæis & Vtijs & Mecis, & ijs qui rubri maris inſulas incolunt, vbi rex eos qui relegati vocantur collocat: ab his omnibus ſexcentorum talentorum prouenieba tributum: Quartadecima portio hæc. Sacæ & Caſpij ducena & quinquaginta talenta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Choraſmijq; & Sogdi & Arij, trecena talenta: Sextadecima portio hæc. Paricanij & qui ex Aſia ſunt Æthiopes, quadraginta talenta: Decimaſeptima portio hæc. Mantienis & Saſpiribus & Alarodijs ducena iniuncta talenta erant: Duodeuiceſima portio hæc. Moſchis & Tibaronis & Macronibus & Moſynœcis & Mardis trecenta talenta præcepta erant: Vndeuiceſima hæc portio. Indi, vt ſunt multitudine multo numeroſiſſimi inter omnes quos nouimus mortales, ita tributum ſuper cæteros omnes afferebant tricena ſexagena talenta aureorum ramentorum: Viceſima portio hæc. Quòd ſi Babylonica pecunia ad pondus Euboicum redigatur, fiunt nouies millena quingenaque & quadraginta talenta argenti. [1] Aurum verò ſi terdecies tanto ramentorum taxetur, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe ſex millia talentorum, ſexcentaque & octoginta. Quibus in vnum contractis ad Euboicum computum, exigebantur in ſummam annui tributi à Dario, talentorum quatuordecim millia quingenta & ſexaginta. Minorem his ſummam omittendam mihi, non referendam puto. Hoc tributum Dario ex Aſia obueniebat, & aliquantulum ex Libya: cæterùm pro-

1 Aurum autem ramentitium inueniri eſſe talentûm Euboicorum quatuor milliũ ſexcentorũ & octoginta, ſi ita ratio ineatur vt pſegma. *i. ramẽtũ*, terdecies tanto argẽti repẽdatur. His igitur omnibus in vnum coagmẽtatis, Euboica talenta numero quatuordecim millia quingenta ſexaginta annuo tributo colligebantur. *Ita Budæus hunc locum interpretatur lib. 4. De aſſe. admoneus legẽdũ τεσσαρακονταέξ. quã lectionem & in vet. cod. reperimus. Idem alijs verbis hunc locum ita reddit circa initium eiuſdẽ libri*, Aurum verò ramentitium ſi terdecies expendatur ad argentum, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe quatuor millia talentorum, ſexcentaque & octoginta. Quibus in vnum coactis, fit ſumma eorum quæ quotannis colligebantur, quaterdecies millena quingena & ſexagena talenta Euboica.

cedente

cedente tempore & ab insulis obuenit aliud tributum, & ab ijs qui Europam Thessalia tenus incolunt. Id tributum rex hunc in modum thesaurizat, *hoc est reponit*. Liquefactum aurum argentumque in fictiles fidelias infundit: expletas mox fidelias subinde frangit: ex eoque auro argentóve, quoties pecunia indiget, tantum concidit quantum vsus postulat. Atque hæ quidem prouinciæ erant ac tributorum taxationes. Sola autem Persis ideo inter tributarias à me prætermissa est, [1] quòd eam minimè Persæ colunt. Isti autem ad ferendum vllum tributum non adigebantur, sed munera portabant: AEthiopes AEgypto contermini, quos Cambyses in expeditione contra macrobios AEthiopes sumpta subegit, quique sacram Nisam incolunt, & Dionyso dies festos agunt. Isti AEthiopes eorumque finitimi, eodem quo Indi Calandiæ semine vtuntur, subterraneasque habent domos. horum vtrique tertio quoque anno munera portabant, portantque ad meam vsque memoriam, [2] binos semodios auri rudis, & ducenos fasces ebeni, & quinos AEthiopes pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. Colchi quoque inter dona ferentes repositi erant, eorumque finitimi ad montem vsque Caucasum. Ad hunc enim montem imperitatur à Persis, nam qui ad aquilonem Caucasi habitant, eorum iam nulli Persas curant. Isti igitur dona sibi imperata, etiam ad meam vsque ætatem, quinto quoque anno afferebant centenos pueros, totidemque virgines. Afferebant & Arabes millena quotannis talenta thuris. Hæc isti dona, præter tributum, regi portabant. Sed Indi id aurum tam multum, vnde ramenta quæ dixi, regi afferunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id quod ad solem vergit, fabulosum est, nam Indi, duntaxat eorum quos scimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi sunt hominum qui in Asia ad auroram & solis ortum habitant. Indorum autem tractus qui auroram spectat, propter arenam vastus est. Eorum autem complures sunt gentes, atque eæ lingua inter se dissonæ: & eorum alij sunt dediti rei pecuariæ, alij non: item alij in paluſtribus fluminis habitant, crudis victitantes piscibus, quos aggressi ex arundineis nauigijs exceptant. Singula autem

1 Quòd Persæ immunes agros colant. Isti porro aduersus.

2 Binos chœnices auri ignem non experti.

nauigia è fingulis arundinis internodijs fiunt. Iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete: quam vbi è flumine meſſuerunt incideruntq;, plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt Indi pecuarij, carnibus crudis veſcentes, nomine Padæi, qui talibus vti moribus narrantur: Quoties ciuium [1] aliquis aliquáve ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt: quòd dicant illum morbo tabeſcentem, carnes ipſis corrupturum: & licet ſe neget ille ægrotare, nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulanturque. Mulieri verò, ſuæ maximè neceſſariæ, idem quod viri viro faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideoque cum hac de cauſa, tum quia omnes qui in morbum inciduntur, necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniunt. Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, vt nullam animantem interimant, vtq; nihil ſerant, nec domos parandas exiſtimẽt, atq; herba victitent. Eſtq; eis ſemen quoddam milij inſtar, ſua ſponte naſcens è terra, ſuo in calice: quod cum ipſo calice lectum coquunt, eduntque. Eorum quiſquis in morbum incidit, is in locum deſertum pergit, ibique decumbit, eius vel decumbentis vel defuncti curam gerente nemine. Horum omnium quos recenſui Indorum coitus in propatulo eſt, ſicut pecorum: color ſimilis ac proximus Æthiopico. genitura quam in mulieres emittunt, non alba, quemadmodum cæterorum hominum, ſed atra, vt color corporis: qualem Æthiopes quoque emittunt. Hi Indi longius à Perſis abſunt, [2] & vento Auſtro obnoxij: eoque Dario neutiquam obtemperabant. [3] Cæteri Indi Caſpatyro vrbi & Pactyicæ regioni contermini ſunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex alijs Indis ij qui proximam Bactrianis vitam degunt, pugnaciſſimi ſunt, & qui [4] ad aurum præcipuè mittunt. Circa hanc enim plagam vaſta ſunt propter arenam loca. in ea ſolitudine arenoſa formicæ gignuntur, canum quidem magnitudine minores, vulpium verò maiores. Earum nonnullæ & apud eos & apud regem Perſarum viſuntur, hinc venatu captæ. Hæ formicæ in faciendis ſub terra domicilijs egerunt arenam, vt apud Græcos formicæ; atque eodem modo, ipſa

1 Seu vir ſeu fœmina, ægr.

89

2 Et verſus Auſtrũ ventum.

3 Alij ex Indis Caſpatyro vrb.

4 Ad aurũ *colligendũ* præcipuè mittũtur. *In alijs edit. interpret. Vallæ legitur, Qui ad Auſtrum mittunt. pro, Qui ad aurum mittũtur. vel, proficiſcũtur.*

ipſa ſpecie corporis ſimillima. Ea autem quæ egeritur arena, auracea eſt: [1] pro qua in deſertum mittentes Indi, ternos ſinguli camelos iungunt: mares à lateribus, quos fræ-naros trahunt, fœminam in medio, in quam ipſi aſcendunt: data opera vt à recentiſſimis fœtibus abſtractas iungant. Etenim apud eos cameli cum nihilo ſunt minori pernicitate quàm equi, tum verò ad ferenda onera multo valentiores. Qualem autem habeat camelus ſpeciem, Græcis, vtpote ſcientibus, non puto ſcribendum: ſed quod de eo animali neſcitur. Camelus in poſterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter poſteriora crura caudam verſus ſpectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum *legendum* tendunt, [2] vt quum feruentiſſimus fuerit æſtus, ſint in rapina. ſiquidem præ æſtu formicæ ſub terra ſe occultas tenent. Eſt autem illis hominibus ſol ardentiſſimus matutinus, non quemadmodum alijs meridie, eouſque efferueſcens dũ tempus eſt à foro diſcedendi: per quod ſpatium multo magis vrit quàm meridianus in Græcia, adeo vt dicantur illi tum in aqua ſe abluere. Meridies verò ferè Indos vrit peræquè atque alios homines: declinante meridie, talis eſt illic ſol qualis alibi matutinus: ac deinceps magis ac magis frigeſcens, dum ad occaſum peruenit: quo tempore præcipuè friget. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis quos attulere, arena completis, [3] raptiſſimè retrò ſe recipiunt. Quos protinus formicæ (vt à Perſis fertur) olfactu perceptos inſequuntur tanta pernicitate quanta in alio eſt nullo: ita vt niſi viam [4] ad quam formicæ congregantur, anticipent Indi, nemo ſit ipſorum inde euaſurus. Ideoque camelos mares, quòd impares fœminis ſunt in currendo, [5] ne trahantur, diſſoluunt: ſed non vtrunque pariter. fœmina verò, pulli quem reliquit memor, nihil ſibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciſcuntur, vt Perſæ memorant. nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius eſt. Et ſanè pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars ſortita eſt, quemadmodum [6] Græcia (quod præſtantiſſimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, vt paulo antè dixi, vltima plagarũ quæ ad orientem vergentes habitantur, Indica

1 Ad quam *colligenda* qui in deſertum mittũtur Indi, &c.

2 Sic inita *itineris* ratione vt quũ ferueu. &c. *Vel, Hoc prudenter præuiſo vt quũ, &c.*

3 Quam primum. *Vel, primo quoq; tempore.*

4 Interim dum formicę congreganter.

5 Diſſoluũt, ſi vnà nõ trahãtur vtriq;. *Id eſt, Si vtrig; aſſequi pari gradu non poſſint. Ita quida hunc locũ interpretantur, qui & aliam interpretationem admittere uidetur.*

6 Græcia lõgè temperatiſſimas nacta eſt anni tempeſtates. *Gal. Les ſaiſons de l'annee.*

est: in qua & animantes tam quadrupedes quàm volucres, multo sunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: (nam ab equis Medicis vincuntur qui Niſæi voeantur) & infinita vis auri, partim effossi, partim per flumina deuecti, partim vt indicaui surrepti. præterea agrestes arbores pro fructu lanã ferentes, ouillæ tum pulchritudine tum bonitate præcellentem, qua in vestiarium Indi vtuntur. Ad meridiem vltima è regionibus quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ledanum. cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes stỹrace suffientes legunt, ea quam Phœnices ad Græcos exportant. hãc suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, [1] discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, ijdem videlicet qui aduersus Aegyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus quàm stỹracis fumo submouentur, vniuersam terram oppleturi, vt Arabes aiunt, nisi (vt ijdem narrabant) simile quiddam istis contingeret, ei quod nouimus contingere viperis, idque ([2] vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. nam quæ & timido animo sunt & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra, quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus, quem omnia venantur, fera, ales, homo, tam ferax sit: solaque ex omnibus bestijs, quum grauida est, etiam [3] impleatur, & alium fœtum in vtero gestet pilis vestitum, alium nudum, alium tantum non formatum: alium concipiat. Et lepus quidem talis est. At leæna validissimum ferocissimumque animal, semel in vita vnum parit. nam vnà cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa est hæc, quòd catulus leoninus, vbi moueri in vtero incipit, quum habeat vngues longè acutissimos ex omnibus feris, vterum lacerat, augescensque magis ac magis, vngues imprimendo exhulcerat: ita vt ad postremum, quum partus instat, nihil vteri relinquatur incolume. Sic quoq; si viperæ & alati Arabiæ serpentes gignerentur vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas: nunc autem, quum libidine agitantur, & per paria cocunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit,

1 Verſicolori.

2 Vt rationi consentaneũ est.

3 Superfœtet.

90

hendit, [11] ſorbensq; non prius dimittit quàm deuorauerit. & mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit maſculo pœnam: quòd filij dum adhuc intra vterum ſunt, patrem vleiſcentes matricem ambedunt: eiusq; aluo ambeſa ita partum faciunt. Cæteri ſerpentes qui non ſunt hominibus pernitioſi, oua pariunt & magnam vim fœtuum excludunt. Porrò viperæ per vniuerſum orbem terrarum viſuntur: alati verò ſerpentes nuſquam alibi niſi in Arabia, aut certè nõ adeo frequentes. Hunc in modũ Arabes thus comparant. Caſiam autem ſic: Poſtquam ſibi cum cæterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt coriis aliiſque pellibus, ad caſiam pergunt. Ea naſcitur in palude non alta, circa quam & in qua degunt feræ alatæ, veſpertilionibus ſimillimæ, ſtridore diro & viribus præualentibus: quas ab oculis arcentes Arabes, ſic caſiam metunt. Cinnamomum etiam quàm ſuperiora mirabilius legunt. nam aut quomodo aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere: niſi quòd probabili ratione vtuntur, quòd quidam volunt id gigni in ijs regionibus vbi Dionyſus educatus eſt: & ipſas cinnamomi feſtucas afferri à grãdibus quibuſdam alitibus ad nidos è luto conſtructos in præruptis montium & homini inacceſſis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt: boum [2] aſinorumque defectorum & aliorum iumentorum membra minutatim conciſa, in ea loca portant: & vbi iuxta nides poſuere, procul abſcedunt. Ad hæc fruſta delapſæ volucres, ad nidos ſuos carnem comportant: cui ſuſtinendæ impares nidi ad terram diſcifi labuntur: tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomũ ab illis legitur, & illinc in alias regiones dimittitur. At ledanum (quod Arabes ladanum vocãt) etiam cinnamomo mirabilius comparatur: quippe quod in grauiſſimo loco naſcens, tamen fragrantiſſimè olet. In barbis hircorum inuenitur innatum, veluti mucor ligni, cum ad conficienda multifaria vnguenta vtile, tum præcipuè ad ſuffitionem qua Arabes vtuntur. Hactenus de thymiamatis dictum ſit. Redolet Arabica regio mirificè iucundo quodam odore. ſuntq; in ea ouium duo genera admiratione digna, quæ nuſquam alibi viſuntur, quorum vnum caudas habet tam longas

11 Et arctè amplexa. *vel, Et arctè cõſtrin gens. vel, Et inhærens.*

2 Aſinorumque mortuorum & al. iumẽtorũ membra in quam maxima fruſta conciſa, in ea loca por.

vt non sint tribus breuiores cubitis: [1] siquis trahi sinat, hulcera contracturæ dum per terram atteruntur: nunc vnusquisque pastorum hactenus est doctus arte fabrili, vt plostella faciant quę singularũ ouium caudis subligent, superque plostella caudas ipsas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit. Huic, qua parte meridies ad solem occidentem vergit, contermina est Æthiopia terrarum habitatarum vltima. Hæc & auri multũ fert & vastos elephantes, prominentibus vtrinque dentibus: & cum agrestes omnes arbores, tum verò ebenum, necnon, viros maximos pucherrimosque & æui longissimi. Atque hæc quidem extrema sunt Asiæ Libyæque. De extremitatibus autem Europæ quod pro comperto referam non habeo neque enim assentior fluuium quendam esse, Eridanum à barbaris vocitatum, qui subit mare ad Septentrionem spectans, vnde electrum venire narratur. Ne Cassiteridas quidẽ noui insulas, *hoc est stannarias*, vnde ad nos venit cassiteros, *id est stannum*. nam vel ipsum coalguit nomen Eridanus, quod Græcum est, non barbarũ ab aliquo poetarum fictum. Sed etsi hoc studiosè quæsiui, à nemine qui ipse viderit accipere potui, quomodo se habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extrema itaque ad nos venit stannum electrumque. Cæterum ad septentrionem Europæ quamplurimam auri vim esse constat: sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo, Dicuntur tamen id à gryphibus auferre Arimaspi, viri vnoculi, quod nec ipsum crediderim, vt viri nascantur vnoculi, cæteram naturam habentes alijs hominibus parem. Porrò extrema terrarum concludunt aliam regionem, intusque cohibent ea quæ nobis pulcherrima putantur, illisque rarissima. Est in Asia planities quædam vndique cincta monte quinque in locis interciso quæ aliquãdo fuit [2] Choraſmiorum cum ipsorum finibus & Hyrcanorum, & Parthorum & Sarangæorum & Thomaniorum: sed posteaquam Persæ rerum potiti sunt, facta est regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces, qui quondam per singulas vndique interciſiones ductus ac distributus totidem quas dixi gentium regiones irrigabat: vbi verò in potestatem regis Persæ venerunt, hoc ab illo

1 Quas si permittantur trahere, *id est demittere ad terram, vel demissas affricare terræ*, hulcera cõtracturæ sint dũ illę ad terram atterentur: verùm vnusq.

2 Choraſmiorum montes incolentium, Choraſmiorum *inquam* & Hyrc.

illo sunt passę, quòd anfractibus montium ab rege obstructis, & ad eorum singulos portis inditis, aqua ab exitu intercluſa est: interfluenteque introrsum amne, planities quę intra montes erat, pelagus facta, quum fluat in interiora amnis nulla ex parte exitum habens: atque ita ipsæ gentes pristino aquæ vsu fraudatæ afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis, quemadmodum aliis hominibus, pluit: sed æstate quum ferunt [1] pisum & sesamum, aquam desiderant. Igitur quum nihil eis aquæ tribueretur, ad Persas venerunt viri atque mulieres: stantesque [2] pro foribus regis, cum eiulatu vociferabantur. Tunc rex iis, qui maximè indigebant portas reserari iussit. vtique eas quæ ad illos ferrent: eaſdem, quum illorum terra humore hausto satiata esset, rursus obserari: ita deinceps alias, vt quique cæterorum populorum maximè aqua indigerent. id faciens (quantum ego auditu cognoui) pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atque hæc quidem ita se habent. Cæterùm rex vnum è septem viris qui aduersus magum conspirauerunt, Intaphernem, cepit ac capite damnauit ob hanc noxam: Intaphernes, statim post oppressos magos regiam ingressus, volebat admitti ad colloquium regis. etenim hac lege conuentum erat inter magi oppressores vt eis ad regem foret aditus sine internuntio, nisi cubantem cum vxore. Itaque non oportere sibi interuenire nuntium censens Intaphernes, quia foret vnus è septem, introire vtique volebat. sed quum ianitor & qui à responsis erat introire non sinerent, quòd regem diceremt rei vxoriæ dare operam, eos mentiri ratus, educto acinace, aures vtriq; naresque præcidit, ac lora fræni equini ad ceruices ipsorum alligauit, hominesq; dimisit. Qui quum sese regi exhibuissent & cur id passi fuerant exposuissent, Darius sigillatim quenque Persarum accersiuit, veritus ne id communi sex Persarum consilio factum esset, exploraruitque nunquid id quod actum foret comprobarent. Vbi comperit sine horum consensu Intaphernem hæc fecisse, hominem comprehendit eiusque liberos atque omnem familiam: multis de causis credens illum cum suis propinquis rebellionem fuisse moliturum: hos comprehensos ad necem vinciri iussit. Tunc vxor Intaphernis ad

[1] Panicum.

[2] Id est, Ianuam regis sic in sequent. locis.

regias fores accedens, plorabat atque lamentabatur. id assiduè faciendo ad sui misericordiam Darium quum adduxisset, misso ad eam nuncio rex inquit, Mulier, offert tibi Darius vnius electionem, ex vinctis domesticis tuis quem velis liberari. Illa postquam secum deliberauit, ita respondit, Si vnius *omnino* animam rex mihi gratificatur, eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem, misso nuncio, inquit, Percontatur te rex qua de causa, viro filijsq; prætermissis, fratrem delegisti vt superesset, qui & remotiore abs te est gradu quàm filij, & minus iucundus quàm maritus. Cui illa respondens, Rex, inquit, maritus mihi alius, si dæmon voluerit, atq; alij liberi, si hos amisero, esse possunt: alius frater, parentibus meis iam vita defunctis, nulla ratione potest esse. Hanc sequuta causam, ita loquuta est. visáque est Dario probè dixisse. itaque ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat missum fecit, & filiorum natu maximum, cæteris omnibus interfici iussis. Ita vnus è septē Persis statim initio occubuit. Enimuero illud ferè circa Cambysis ægrotationem contigit: Erat Sardibus præses quidam à Cyro præfectus, nomine Orœtes, Persa, cui nefariæ rei cupido incessit: siquidem Polycratem Samium, à quo nullo nec facto nec dicto quantulocunque læsus esset, quemq; ne vidisset quidem vnquam, tamen concupiuit capere ad interimendum, ob hanc (vt plerique aiunt) causam: Quum aliquando pro foribus regis considerent Orœtes & alter quidam Persa nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ est in Dascylio, è verbis ad iurgia peruenerunt. Et quum de virtute disceptaretur, Mitrobates obiiciens Orœti inquit, [2] Túne in pretio virorum es, qui insulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem, regi non acquiris, ita facilem captu vt quidam è popularibus quindecim armatis fretus occuparit, eiusque tyrannide potiatur? Hoc iurgium audienti Orœti adeo doluisse quidam aiunt, [3] vt affectauerit non de obiurgante vindictam, sed Polycratem prorsus occidere, propter quem malè audisset. Alij (sed pauciores) inquiunt caduceatorem in Samum ab Orœte missum cuiusdam rei rogandæ causa: (cuius autem, non dicitur) Polycratem autem tunc fortè in conclaui cubantem fuisse, assistente ei Anacreonte Teio, siue id consultò,

1 Hanc rationem in ista electione sequuta sum.

2 Itáne tu vir cénsendus es qui inf.

3 Vt non tam eum qui hæc dixisset vlcisci affectauerit quàm Polycr.

consultò, quòd res Orœtis contemptui haberet, siue forte aliqua huiusmodi factum ad quem quum accedens Orœ-
92 tis caduceator, eius mandata exponeret, Polycratem neque se ad hominem conuertisse (erat enim ad parietem versus) neque quicquam respondisse. Hæ bifariæ causæ mortis Polycratis fuisse memorantur, quarum vtrilibet accommodare fidem quis potest. Itaque Orœtes in *Urbe* Magnesia degens, quæ est ad Mæandrum flumen sita, misit Myrsum quendam Lydum, Gygis filium, cum nuntio in Samum ad Polycratem, cuius animum nouerat. Etenim Polycrates primus extitit Græcorum, *dumtaxat* eorum quos nouimus (secũdum Minoem, & siquis alius isto prior maris imperio potitus est) qui in animũ induxerit vt mari potiretur. Primus, inquam, extitit [1] ex eo genere quod humanum vocatur, qui multam conciperet spem Ioniæ atque insulis dominandi. Hoc igitur eum in animo habere certior Orœtes factus, misit nuntium in hæc verba, O ROETES POLYCRATI ITA INQVIT, Audio te res excellentes agitare animo, sed proposito rem pecuniariam non suppetere. Quòd si ita feceris vt suadeo, prospexeris & tibi & saluti meæ. Nam rex Cambyses (vt mihi pro comperto renuntiatur) de me interficiendo cogitat. nunc igitur meipsum recipito, atque pecunias, earum partem tibi habiturus, partem mihi permissurus: & ipsarum pecuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus si mihi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidissimum, [2] cui ego fidem faciam. Quo audito Polycrates gauisus est, atq; obsequi volebat. maiorem enim in modum pecuniam auebat. Mittit itaque prius ad rem inspiciendam quendam è populatibus suis [3] Mæandrum Mæandrij filium, scribam suum: qui non longo pòst hoc tempore ornatum conclauis Polycratis spectatu dignum templo Iunonis omnem dicauit. [4] Hunc Orœtes quum cognouisset speculatorem esse circunspectum, ita sibi agendum putauit: Octo scrinia lapidibus implet, præter admodum paruam partem circa ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit: eaque scrinia alligata in expedito habet. Quæ aduenienti Mæandrus quum inspexisset, Polycrati renuntiauit. [5] Enimuero ne illuc sese conferret, magnopere dehortabantur tum oracula

1 *Id est, Primus inter homines. Hoc addit quod Minos haberetur Iouis filius.*

2 Cui ego ostendam. *Vel, repræsentabo.*

3 Mæandrum Mæandri fil.

4 At Orœtes quum explo-ratoré aduentare audisset, ita egit. *Ad verbum, Expectari audisset.*

5 At ille, tum oraculis tum amicis multũ dehortantibus, illuc profectus est. quũ etiam *eius* filia somnium hoc vidisset. Cernere sibi videbatur, &c.

& amici, tum præcipuè somnium hoc, quod eius filia viderat. Videbatur sibi cernere patrem in aere sublimem esse, qui à Ioue quidem lauaretur, à sole autem inungeretur. Hanc visionem conspicata, [1] instabat omnino dissuadere patri ne à patria proficisceretur ad Orœtem: quinetiam [2] ad biremem eunti malè ominabatur. Cui quum ille minitaretur, si sospes rediret, fore vt hæc perdiu maneret virgo: ipsa vt ita contingeret, sibi imprecata est. malle enim se diutius virginem esse quàm patre orbari. Polycrates omne consilium pro nihilo habens, ad Orœtem nauigauit, cum alios secum ducens, tum verò Democedē Calliphontis filium Crotoniensem medicum, qui eam artem apud suos [3] præclarissimè omnium exercebat. Vbi Magnesiam peruenit Polycrates, tetra morte est affectus, indignaque sua persona [4] & suis cogitationibus. nam neque eorum qui Syracusis tyranni extiterunt, neq; aliorum Græciæ tyrannorum vllus est magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Orœtes (quod indignum relatu est) cruci suffixit: ex illis verò qui illum comitati fuerant, Samios quidem dimisit, iubēs eos gratiam sibi habere quòd liberi essent: peregrinos autem atque seruos iure captiuitatis sibi vendicās, retinuit. Polycrates ergo suspensus omnem filiæ visionem exoluit. nam ab Ioue quidem, quum plueret, lauabatur: à sole autem, [5] exudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitum habuerūt tot prosperæ res Polycratis, quem vaticinatus ei fuerat Amasis rex AEgypti. Verùm non multo pòst tempore Polycratis vltio Orœtem excipit. quippe post Cambysis obitum occupato à magis regno, Orœtes quum esset Sardibus, nihil de Persis qui à Medis imperio fraudati erant, bene meritus est: sed in ea perturbatione Mitrobatem Dascylij præfectum ([6] qui illi de Polycrate exprobrauerat) interemit, & eius filium Cranapem, spectatos in Persis viros: & cum alia quoque omnifaria flagitia commisit, tum quendam è nuntiis qui ad ipsum à Dario venerat, quòd parum iucunda nuntiasset, trucidandum curauit, summissis quibusdam qui redeuntem aggrederentur, quique trucidatum cum ipso equo occultarent. Darius, vbi principatu potitus est, Orœtem vlcisci cum ob alia scelera, tum præcipuè ob Mitrobatem filium.

1 Omnibus modis, *nel, omni arte* dissuadebat.

2 Ad nauem quinquaginta remorum. *Sunt qui uertant, ad nauem actuariam.*

3 Optimè omnium suæ ætatis exerc.

4 Et suo ingenti animo, *uel excelso.* Nā præter Syrac. nullus est Gr. tyr. magnif.

5 Quum ipse humorem è corpore emitteret.

6 Qui ei illa ad Polycratē pertinentia exprobrauerat.

filiumque, cupiebat: sed aduersus eum [1] è professo mittere copias consilij non erat, [2] vtique rebus nondum satis fundatis, & imperio recens parto: quum præsertim audiret Orœtem multa vi nixum, quum mille Persarum satellitibus stipatus esset. nam suæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam, Ioniam. Itaque Darius aduersus hæc hanc rationem iniuit: accitis Persarum summis quibusque proceribus, his loquutus est verbis, Persæ, quis hoc vestrûm mihi repromittat, & exequuturus & prudentia duntaxat, nulla vi, nullisque copiis? Vbi enim opus prudentia est, ibi vi aggere nihil attinet. Ergo [3] quis vestrûm mihi Orœtem
93 vel adducat viuum, vel interficiat, qui de Persis nihil omnino meruit, sed cum alia multa scelera admisit, tũ hæc duo: vnum, quòd duos è nobis, Mitrobatem eiusque filium interemit: alterum, quòd à me missos ad se accersendum, [4] necandos curat, facinus profectò non tolerandum. ideoque priusquam maiora in Persas scelera admittat, [5] comprehendẽdus est ad pœnam. Hæc Darius interrogabat Persas. Eorum triginta extiterunt qui repromitterent, singuli volantes ipsi id exequi. Quos inuicem contendentes Darius reprehendens, sortiri iussit. id quum fecissent, sors Bagæum Artontis filium ex omnibus contigit. Hic sorte delectus, hac ratione vsus est: Complures literas variis de rebus vbi scripsit sigilloque Darij impressit, cum his profectus est Sardis. eas, posteaquam in conspectum Orœtis venit, dedit seperatim recitandas regio scribæ. (regios autem scribas cuncti præsides habent.) Reddebat autem seperatim Bagæus literas, explorandi gratia animos satellitum, nunquid annuerent ad rebellandũ ab Orœte. Quos animaduertens magnopere venerari literas, & ea quæ in illis dicerentur, etiam vehementius, reddidit aliam epistolam in hæc verba, Persæ, Darius rex interdicit vobis ne apud Orœtẽ fungamini satellitum officio. Hoc illi audito lanceas deposuerũt. Tunc Bagæus cernens illos obtemperantes epistolæ, sumpta fiducia reddidit scribæ vltimum libellum in hæc verba scriptum, Rex Darius mandat Persis qui in Sardibus sunt vt Orœtem interimant. Id vbi audiere doryphori, *id est, hastati satellites*, eductis acinacib. sine mora Orœtẽ interemerunt. Ita vindicta Polycratis

1 Apertè. Gr. ἐκ τῆς ἰσότ. q. d. recta via.

2 Vtpote rebus adhuc turbulentis. *Vel, Rebus nondum compositis. Ad Verbum, Rebus adhuc tumentibus. q. d. Quum nondum tumor rerum resedisset, id est turbulentus status.*

3 Aliquis vestrum. *Potest & interrogatiuè legi.*

4 Necat, insolentiam, intolerabilem exhibens.

5 Morte nobis est occupandus.

Samij Orœtem perſequuta eſt. Traductis atque comportatis Suſa bonis Orœtis, contigit non diu poſt vt in venatu ferarum Darius rex, dum ab equo deſilit, pedem intorſerit vehementerque luxauerit. nam talus è iuncturis amotus eſt. Se itaque exiſtimans, vt etiam prius, habere ex AEgyptiis eos qui primi putarentur arte medicinæ, eorum opera vtebatur. At iſti retorquendo pedem ac violenter tractando, plus mali faciebant: adeo quidem vt ſeptem dies totidemque noctes Darius præ moleſtia qua afficiebatur tranſegerit inſomnes. Octauo die eidem malè habenti quidam Democedis Crotonienſis mentionem facit, cuius de artificio prius iam inde in Sardibus audiſſet. Darius hominem quamcelerrimè accerſi ad ſe iubet. Ille, vt inter captiuos Orœtis fuit inuentus, vbi pro neglecto habebatur, in medium adductus eſt, ſicut erat pannoſus ac compedes trahens. In medio poſitum Darius interrogauit nunquid eam noſſet artē. Democedes, veritus ne, ſi ſe proderet, vſquequaque Græcia priuaretur, diſſimulare: ſed quū videretur notitiam artis præ ſe ferre, Darius iuſſit eos qui hominem adduxerant, verbera & tormenta afferre in medium. Tunc ille diſſimulatione miſſa, ſe planè ſcire artem illam negauit, ſed aliquantulum, ob eam conſuetudinem quam cum medico habuiſſet. Factaq; ei poteſtate curandi, Græcis medicamentis vtens,* & lenia poſt acria admouēs, Darium compotem ſomni fecit, & breui tempore incolumem reddidit, quum iam ſe poſthac validum fore ad incedendum deſperaſſet. Ob quam curationem poſtea quum eum Darius duobus aurearum compedum paribus donaſſet, interrogauit Democedes nunquid ideo ſe duplici malo remunerandum putaret, quòd ab eo ſoſpes ipſe foret effectus. Hoc dicto Darius delectatus, ad ſuas vxores hominem miſit. Eunuchi qui eum deduxerunt ad fœminas, dicebant hunc eſſe qui reſtituiſſet animam regi. tunc earum ſingulæ auream phialæ thecam ſuffringentes, Democedem donauerunt tam amplo munere, vt famulus nomine Sciton qui ſequebatur, excidentes ex percuſſione phialarum ſtateres colligens, non paruam auri ſummam coegerit. [1] Hic Democedes hunc in modum è Crotone profectus, cum Polycrate conſuetudinem habuit: quum à patre ſanè

* *alij in Græco leguntur* ἐπάμμασι τὰ ἰσχυρὰ πρὸς ἀγωνιστικὰ *eſt*, fomenta efficacia & vehementia admouens: *vt vertit Pan. Leopard. Emend. lib. 7. c. 14. S.*

1 Hic autem Democedes ita Crotone *Samum* venerat. Cum Polycrate patre verſatus, quū aſperam eius iracundiam ferre non poſſet, illo relicto ab. &c.

sanè iracundo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare posset, illo relicto abiit in AEginam: vbi commoratus vnum annum, primos medicos transcendit, etsi imparatus erat, & nihil instrumentorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerent. Ex quo factum est vt insequenti anno AEginetæ conduxerint eum talento, Athenienses tertio anno centum minis, Polycrates quarto anno talentis duobus. ita Samum profectus est. A quo viro non minimùm [1] medici Crotonienses primi numerabantur, secundi, Cyrenæi. Qua etiam tempestate Argiui cæteris Græcis præstare musica ferebantur. Tunc itaque Democedes Dario sanato Susis, maximas ædes obtinebat, & cum rege ad mensam sedebat, omnibus rebus affluens, præter hanc vnam quòd in Græciam redire nō poterat. Quinetiam AEgyptios medicos regem curare solitos, quum essent patibulis suffigendi quod à Græco medico superati forent, impetrata ab rege venia liberauit: item vaticinum quendam Eleum, qui Polycratem sequutus fuerat, & inter captiuos pro neglecto relictus. Denique [2] maximi apud regem momenti Democedes erat. Interiecto deinde breui tempore, inter alia contigit vt Atossæ Cyri filiæ (quæ erat Darij vxor) in mamilla vlcus exoriretur, deinde resciſſum porro grassaretur. quod ista, quoad fuit exiguum, præ pudore occultans, nemini indicauit: sed vbi malè iam se habebat, accersito Democedi rem ostendit. Ille se redditurum sanam affirmans, adiurat eam vt sibi vicissim ipsa inseruiat in eo quod orauerit. oraturum autem nihil vnde dedecus redundaret. A quo posteaquam curata est, edocta, Darium, dum cum eo cubat, his verbis alloquuta est, Rex, quum tantum tu habeas copiarum, desides, nullam neque gentem neque potentiam Persis acquirens. atqui par est virum & iuuenem & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo se ostendere, quò etiam Persæ cognoscant sibi virum præesse. Quod vt facias, duabus de causis interest, vt Persæ & eum qui ipsis præest, virum esse intelligant, & bello atterantur: ne otium agentes tibi insidias tendant. Nunc ergo aliquod opus edas quoad in ætate iuuenili es. nam augescente corpore ingenium pariter augescit, & consenescente consenescit, & ad res omnes elanguescit. Hęc Atossa

1 Crotonienses inclaruerunt. hinc enim tempus fuit quum primi quidē medici Græciæ Crotoniatæ esse dicerentur, secundi verò, Cyrenæi.

2 In maximo pretio à rege Democedes habebatur.

94

ex admonitu Democedis.ad quã Darius reſpondens,Quæ, inquit,vxor,ipſe facere deſtinaueram,ea omnia dixiſti.ego enim conſtitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è noſtra continente in alteram ponte: & hæc breui tempore perficientur.Ad eum Atoſſa,Animaduerte,inquit,nunc omitte primùm Scythis bellum inferre, qui, quandocunque voles,tui erunt:aduerſus Græciam mihi tu eas in expeditionem. concupiſco enim Lacænas & Argiuas & Atticas & Corinthias,fando cognitas,mihi fieri ancillas. Et ad hoc virum habes ex omnibus maximè idoneum [1] ad demonſtrandas Græciæ res atque exponendas, hunc qui pedem tuum ſanauit. Cui Darius,Quandoquidem,inquit, vxor, tibi videtur nos primùm Græciam tentare debere, mihi videtur ſatius ante omnia mittere illuc exploratores Perſas,vnà cum iſto quem dicis, qui percepta omnia illic & viſa renuntient: & mox ego ab illis edoctus ,aduerſus Græcos tendam.Hæc loquutus Darius, & quod eſt loquutus,re quoque aggreſſus eſt. nanque vbi primùm illuxit, accitis quindecim viris Perſarum ſpectatis, præcepit vt ſequentes Democedem omnia Græciæ maritima loca colluſtrarent,néve committerent vt Democedes ab illis aufugeret,ſed rurſus eum omnino reducerent. Hæc illis vbi præcepit,ſecundo loco Democedem ipſum ad ſe accerſitum orat vt [2] expoſita atque demõſtrata Perſis omni Græcia,rurſus redeat:iubetque eum dono ferre patri ac fratribus omnia ſua vtenſilia,affirmans ſe alia multo plura [3] illi inuicem donaturum.[4] ac præter dona miſſurum ait, quæ vnà iret faciat onerariam nauim, omnifariis bonis refertam.Quæ Darius nullo doloſo conſilio (vt mea fert opinio)[5] mandabat: ille tamen veritus ne ſe Darius tentaret, tanquam fugitiuum,ſi cuncta ſibi oblata caperet: reſpondit ſe quidem ſua illic velle relinquere,vt ea reuerſus ſibi haberet: verùm nauim onerariam quam Darius promitteret,dono fratribus accipere. Darius poſtquam hæc Democedi præcepit,homines ad mare dimiſit. Iſti, quum in Phœnicem deſcendiſſent,& ex Phœnice in vrbẽ Sidonem, confeſtim duas triremes inſtruxerunt, & ſimul ingentem onerariam omnifariis bonis impleuerunt. Comparatiſq; omnibus, in Græciam traiiciunt. & adeuntes maritima eius

1 Ad oſtendenda ſingula Græciæ *loca* & ad deducendum.

2 Vt quum Perſis oſtẽderit vniuerſam Græciã & per eã deduxerit, reuertatur.

3 Pro illis donaturum.

4 Præterea verò ad dona *portanda* nauẽ onerariã ei ſe ſuppeditaturũ dixit, eáq; ſe bonis omnifariis impleturum, quæ cum ipſo nauigaret.

5 Pollicebatur:ille tamẽ veritus ne Darius eius animũ tentaret, nequaquã omnia quæ dabãtur percurrit,*i. recenſuit*, & accepit:ſed ſua quidẽ ſuo in loco relicturũ ſe dixit, vt ea reuerſ. &c. *vt legatur πάντα ex vet. cod.pro πάντωτ, et ἐπιδέχεσθαι actiue ſumatur. q.d. non percurriſſe numerum, tanquam nihil omittere volentẽ. Fortaſſe ta-*

tius loca intuebantur atque describebant. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum transmiserunt. Ibi Aristophilides Tarentinorum rex,[1] & ipse Crotonienſis, gubernacula Medicarum nauium resoluit, pariter & ipsos Persas detinuit, tanquam certos exploratores. Interea dum isti patiuntur hæc Democedes Crotonem abiit ad domum suam.[2] Quo abeunte Aristophilides Persas missos fecit, restitutis iis quæ de nauibus abstulisset. Illinc Persæ nauigantes, ac Democedem persequentes, Crotonem perueniunt: nactique in foro Democedem prehendunt. Eum Crotonienſium quidam, res Persicas reformidantes, tradere parati erant: quidam iectis è diuerso manibus, fustibus cædebant Persas,[3] qui his ver
» bis cõmonefaciebant, Viri Crotonienſes considerate quid
» faciatis, qui hominem regis fugitiuum eripitis. An ex vsu
» erit vobis hanc iniuriam regi Dario intulisse, ac vobis be-
» ne cedet ista feciſſe,[4] si nos dimiseritis? Cui enim prius
» quàm huic vrbi bellum inferemus? aut quam priorem di-
» ripere conabimur? Hæc dicendo nihil magis Crotonien-
sibus persuaserunt. quinimo non modò Democedem, sed etiam oneraria naui quam vnà duxerant, priuati sunt: atque in Asiam reuersi, omisso iam studio discendi vlteriora Græciæ, quòd duce essent fraudati. Quibus tamen in digressu Democedes mandauit vt Dario dicerent, Democedem ducere vxorem Milonis filiam. erat enim apud regem celebre nomen Milonis luctatoris. Quas nuptias videtur mihi eo tẽpore properasse magna erogata pecunia vt ipsum etiam in patria sua spectatum esse Dario appareret. Profecti Crotone Persæ, ad Iapygiam in quasdam naues inciderunt: à quibus in seruitutem redactos Gillus quidam Ta-
95 rentinus exul redemit, & ad regem Darium reportauit. Ob quod meritum quum rex paratus esset donare ei quicquid vellet, optauit se in patriam reduci, expositа prius sua calamitate, dicens, ne omnem Græciam conturbaret, si classis ingens ipsius causa in Italiam mitteretur, contentum se esse vt per solos Cnidios reduceretur: existimans, pro amicitia quæ Cnidiis erat cũ Tarentinis, se præcipuè reductum iri. Id Darius pollicitus effecit. nam misso Cnidum nuntio iussit vt Gillum Tarentum reducerent. Cnidij Dario obse-

mẽ & aliter exponi posſit in sequẽtibus.

1 Nõ sequitur lectionem edit. vulg. quæ tamẽ & ipsa suspecta est.

2 Interim verò dum iste domũ reuertitur, Aristoph.

3 Qui hæc verba obtendebant. *Vel, Hæc illis allegabant, vel proponebant.*

4 Si nobis *hunc* eripuerit?

quentes, id tamen à Tarentinis non impetrauerunt: nam ad vim inferendam inualidi erant. Atque hæc hunc in modum administrata sunt. hique Persæ primi extitere qui in Græciam traiecerunt explorandi gratia, & ob hanc rem. Samum verò post hæc rex Darius, omnium vrbium tam Græcarum quàm barbararum primam euertit, ob hanc causam: Dum Cambyses in expeditione aduersus AEgyptum ageret, permulti se illuc Græcorum conferebant, partim (vt credibile est) negotiandi, partim militandi, partim ipsius regionis oculis subiiciendæ gratia. E quibus fuit Syloson Æacis filius, Polycratis germanus, extorris patria. huic Sylosonti felicitas huiusmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutilo ac sibi circundato, apud forum Mempheos spatiabatur. quem quum vidisset Darius Cambysis satelles, [1] nullius admodum conditionis vir, captus amore amiculi, adit hominem vt mercetur amiculum. Syloson, animaduertens Darium magnopere amiculum cupere, diuina quadam fortuna vsus, Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia vendo, [2] sed tibi largior, si modò tuum perpetuò debet esse. Hæc approbans Darius, accepit indumentum. Syloson, qui putarat sibi illud stultè perisse, interiecto tempore, quum Cambyses decessisset, & septem illi magum oppressissent, & ex septem Darius regnum adeptus esset, vbi certior factus est ad eum virum peruenisse regnum cui ipse roganti dedisset in AEgypto illud amiculum, Susa ascendit, sedensque in vestibulo regiæ, ait se eum esse qui de rege sit bene meritus. hæc audiens ianitor, regi nuntiauit: ad quem admirabundus rex, Et quis est, inquit, Græcorum qui in me beneficus extiterit, cui ego reuerentiam debeam, recens regno potitus? Necdum multi aut nulli eorum ad nos ascenderunt: [3] nec vllo Græcorum quicquam (vt sic dicam) opus habeo. tamen hominem introducite, vt sciam quid hæc dicendo velit sibi. Vbi à ianitore introductus est Syloson, ac stetit in medio, interrogatur ab interpretibus quisnam esset, aut quo facto beneficus in regem extitisset. Ipse rem omnem gestam circa amiculum refert, seseque illum esse qui id donasset. Ad hæc respondens Darius, O, inquit, virorum generosissime, « túne ille es qui mihi nullam dum potentiam habenti do- «

nasti

1 Nullius adhuc admodũ magnę autho rtatis vir, a miculi desiderio captus.

2 Sed alioqui dono (si hoc quidem vt fiat necesse est) certè tibi. *Q. d. Sed quod ego uendere nolim, id alioqui dono, tibi quidẽ certè libentius quàm cuiquam alij; quandoquidem donare non uendere statui. Nõ immeritò tamẽ suspectus alicui fuerit hic locus.*

3 Nec vlli Græcorũ vllo sum beneficio obstrictꝰ. *Vel deuinctus.*

» riasti ea, quanuis parua, tamen perinde grata acsi nunc ali-
» quid magnum acciperem? Qua de re immenso te auro ar-
» gentoque remunerabor, vt nunquam pœniteat te libera-
» lem in Darium Hystaspis filium extitisse. Cui Syloson, Mi-
» hi, inquit, rex neque aurum neque argentum dederis, sed
» patriam meam Samum, vbi eam liberaueris, quam nunc
» post necem fratris mei Polycratis ab Oroete interfecti,
» occupat seruus noster: hanc mihi donato citra cædem at-
» que direptionem. His Darius auditis, misit exercitum
duce Otane vno è septem viris, iusso vt quæ Syloson roga-
sset, ea effecta redderet. Otanes ad mare descendens,
contrahebat exercitum. At Sami imperium obtinebat
Mæandrius Mæandrij filius, acceptum à Polycrate, vt il-
lud procuraret. Cui, iustissimo virorum volenti esse, non
licuit. nam vbi de Polycratis interitu allatus est nuntius, an-
te omnia Ioui liberatori statuit aram, eique fanum in cir-
cuitu designauit, quod nunc quoque in suburbanis ex-
stat. Deinde vbi hoc perfecit, aduocata omnium ciuium
» concione, ita verba fecit, Mihi sceptrum atque omnis po-
» tentia Polycratis (vt vos etiam nostis) demandata fuit: in
» meo quoque arbitrio situm est vobis dominari: sed quod
» [1] in vicino reprehendo, id ipse quoad potero non faciam. 1 In alio rep.
» Nam neque, Polycrates placebat mihi, in viros sibiipsi
» pares dominatum habens, neque alius quispiam talia fa-
» ciens. Et Polycrates quidem fatum suum expleuit: ego
» autem, deposito in medium dominatu, iuris æquabilita-
» tem suadeo: postulans iure optimo mihi ipsi hoc honoris
» tantummodo vt è pecunia Polycratis sex demum talen-
» ta peculiariter mihi cedant. Et præterea Iouis liberatoris
» (cui ego templum extruxi) sacerdotium tam meis in per-
» petuum liberis, quàm mihi qui libertatem vobis restitui.
» Hæc Mæandrius à Samiis postulabat. Tunc eorum qui-
» dam surgens, Tu verò, inquit, indignus es qui nobis impe-
» res, tu qui malus extitisti ac funestus, sed dignus potius qui
» pecuniarum quas interuertisti, rationem reddas. Hæc Te-
leseſarchus (ita enim vocabatur) dixit, quòd inter ciues [2] e- 2 Erat spe-
96 rat expertæ virtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiés, ctatus.
reputansq; fore vt si dominatum ipse deponeret, alius quis-
piam in eius locum tyrannus constitueretur, nõ deponen-

dum ſibi dominatum ſtatuit: ſed in arcem regreſſus, accitum vnumquenque eorum, tanquam rationem pecuniarum redditurus, comprehendit, alligauitque. Poſt hæc, dum hi in vinculis ſunt, Mæandrius morbo corripitur: quem deceſſurum credens frater ſuus, nomine Lycaretus, quò facilius Sami rerum potiretur, omnes vinctos interemit. neque enim videbantur velle liberi eſſe. Igitur vbi Samum tenuere Perſæ, Syſolontem reducentes, nemo [1]aduerſus eos manum leuauit. [2] Atque ij qui contrariæ Mæandrio factionis erant, deditionem ſe facere velle dixerunt: quin & ipſe Mæandrius ex inſula diſcedere. Approbante hæc Otane, atque inito fœdere, eminentiſſimi quique Perſarum poſitis ſellis eregione arcis ſedebant. Erat autem Mæandrio germanus vecorduſculus, nomine Charileus, [3] qui quòd delinquere ſolebat, in ſubterraneo loco erat alligatus. Hic quum audiſſet quæ agebantur, & per ſpecum ſuſpiciens vidiſſet Perſas quietè ſedentes, vociferando dicebat velle ſe in colloquium venire Mæandrij. Eum audiens Mæandrius, iuſſit ſolutum ad ſe adduci. vbi adductus eſt, confeſtim conuitiando maledicendoque illi ſuadebat vt impetum daret in Perſas: hæc inquiens, Me tu, ô deterrime virorum, qui ſum tuus frater, quique nihil vinculis dignum peccaui, in ſubterraneo carcere alligandum putaſti: Perſas autem, quos cernis te adorientes, atque extorrem facientes, vlciſci non audes, tam faciles tibi ad capiendum? Quos ſi tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, vt iſtos ob ſuum huc aduẽtum vlciſcar: paratus etiam teipſum ex inſula eijcere. Hæc Charileus. Quem ſermonem Mæandrius admiſit, quantum ego ſentio, non quia eò inſipientiæ veniſſet vt putaret ſuas vires regiis ſuperiores eſſe: ſed quia inuidens Syloſonti ſi ciuitatẽ & integram & ſine labore eſſet accepturus, maluerit res Samias debilitari Perſis irritatis, atque ita tradi: probè intelligens, Perſas prius iniuria laceſſitos, ſæuituros eſſe in Samios, & ſibi tutum ex inſula exceſſum eſſe quandocunque vellet. foderat enim ſibi occultum cuniculum, ex arce ferentem ad mare. itaque ipſe quidem Mæandrius è Samo profectus eſt. Charileus autem, armatis cunctis auxiliariis, pateſactiſq; portis, egreditur in Perſas nihil tale expectantes, ſed [4] omnia pacata

1 *Id eſt, Illis ſe oppoſuit.*

2 Quinetiam & Mæandrij milites & ipſe Mæandrius, ſe paratos eſſe data ſibi fide inſula excedere dixerunt. Quum autem hanc cõditionem admiſiſſet Otanes, fidemq; dediſſet, ſpectatiſſimi quiq; Perſarum, &c. *Lego autem τεταγῶτας ex vet. cod. pro ταγῶτας.*

3 Qui ob neſcio quod delictum in ſubterranea foſſa vinctus detinebatur. *Sic paulo poſt*, Et ex illa ſubterranea foſſa ſuſpiciens, &c. *Nec tamen ὀρυγμα eſt ſimpliciter ſubterranea foſſa, ſed cæmenta etiam, ſiue lamina.*

4 De omnibus conueniſſe exiſt.

pacata existimantes.[1] In hos Persas qui sellas attulerant,& plurimi momenti erant,dato impetu auxiliarij grassabantur.Dum hæc isti agunt, cæteræ Persarum copiæ auxilio veniunt:à quibus repulsi auxiliarij, rursus in arcem se recipiunt. Otanes imperator, cernens tantam cladem accepisse Persas,etsi memor erat præceptorum Darij, dum ipsum mittebat,nequem Samiorũ aut occideret aut caperet,sed insulam immunem malorum Syloſonti traderet: tamen horum præceptorum oblitus est, iussitq; milites vt quenq: Samium adipiscerentur, occidere, virum pariter & puerum.Tunc pars copiarum arcem obsidebat, pars obuium quenq; sine discrimine trucidabat, tam in delubris quàm extra delubra.Mçandrius è Samo profugiens,Lacedæmonem nauigauit.eò vbi peruenit, habens quæ in discessu exportauerat,[2] dat negotiũ famulis vt pocula argentea & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipse Cleomenem Anaxandridæ filium, Spartæ regem ,colloquendo deducit ad ædes suas.Cleomenes vbi pocula inspexit,præ admiratione attonitus erat.Mæandrius eum iubere,quęcunque liberet,illinc asportaret:[3] idque quum etiam atque etiam Mæandrius diceret, tamen Cleomenes virorum iustissimus extitit,qui ea quæ sibi donabantur, recipienda non putauit. [4] Sed quum sensit eadem nonnullis ciuium Mæandrium elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. aditis enim ephoris, *hoc est tribunis plebis*, dixit, satius esse Spartæ hospitem Samium è Peloponneso ablegari, necui Spartanorum aut ipsi aut alij cuipiam persuaderet fieri malum. Illi, Cleomeni obsequentes,Mæandrium ablegarunt. Persæ vbi diripuere Samum, Syloſonti tradiderunt viris desolatam.Interiecto tamen tempore Otanes imperator frequentem incolis effecit,[5] è visione per quietem morbo correptus,quo laborauit circa pudenda.

Cæterùm, interim dum Samum nauticus proficiscitur exercitus,interea Babylonij rebellauerunt,rebus probè admodum comparatis. nam quandiu magus imperauit, & septem coniurati rem aggrediũtur,per hoc omne tempus & per occsionem rerum turbatarum, se ad ferendam obsidionem instruxerunt, & in his apparandis vsque latuerunt: verùm vbi è professo desciuerunt, hæc sibi facienda

1 Irruentesq; auxiliarij Persas eos qui sellis insidebãt, & maximæ authoritatis erant,interfecerunt.

2 Ita egit: Quum argentea pariter & aurea pocula pronpsisset, *uel, promsisset*, ea famuli exterebãt. interea autem ipse cũ Cleomone Anax. filio Spartæ rege colloquẽs, eum ad ædes suas deducit.

3 Quum bis atq; adeò ter dixisset.

4 Sed quum intellexit eũ hęc aliquibus aliis ciuiũ doaturum, & inde mulctatum iri,aditis ephoris dixit, &c.

5 Ex insomnij visione & morbo quo illũ circa pudenda labore contigit. *i. Quod facere in mentem illi venit quũ somniũ quoddam vidisset, & in morbum incidisset.*

ſtatuerunt:[1] Matres expellunt:mulierum vnam, quam ſibi quiſque voluit, è domeſticis deligit, itemque vnam ad panem ſibi faciendum: cæteras in vnum contractas ſtrangulant. hoc idcirco facientes ne rem frumentariam ipſorum illæ abſumerent. His rebus cognitis Darius, aduerſus eos contractis omnibus copijs contendit: & poſtquam peruenit, vrbem odſidione cingit. Sed illi nihili pendere obſidionem. nam conſcenſis propugnaculis, tripudiare probraq; ingerere Dario atq; exercitui: quorum quidam ita inquit, Quid iſtic deſideris Perſæ? quin potius abſceditis, quippe qui tunc expugnaturi nos eſtis quum pepererint mulæ? Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac ſeptem menſibus in obſidione conſumptis, iam Dariũ atq; vniuerſum exercitum tædere quod Babylonios expugnare non poſſet: etſi aduerſus illos omnia machinamẽta atque omnes inſidias expertus, cum alias, tum illas quibus eoſdẽ Cyrus expugnauerat. Omnia hæc fruſtra fuerunt, quia Babylonij vehementer excubiis incumbebant. Sed quum ne ſic quidem capi poſſent, vicesimo quàm circumuallati ſunt menſe, Zopyro Megabyzi filio, vnius è ſeptem qui magum ſuſtulerunt, hoc contigit portentum, vt quædã mularum eius quæ frumentũ ſubuectabant, parereт. Quod vbi ei renuntiatum fuit, non credens, fœtum ipſe inſpicere voluit. eo viſo, vetuit ſeruos cuipiam rem aperire, reputans illius Babylonij verba, qui inter initia dixiſſet, poſtquam mulæ peperiſſent, fore vt muri expugnarentur. [2] Ex hac fama Zopyro viſa eſt expugnabilis Babylon. diuino enim numine & illum loquutum & ſuam mulam eſſe enixam. Igitur vbi viſum eſt fatale eſſe iam Babylonem capi, adiens Darium ſciſcitatus eſt nunquid perquam magni faceret expugnare Babylonem. Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud conſultat, quomodo ipſe foret vrbis expugnator, & ſuum hoc eſſet opus. [3] beneficia enim apud Perſas permultum ad incrementa honorum conſequenda valent. [4] Eoque nemini exprompens, ſe ſuffecturum rei faciendæ ſi ſeipſum quum mutilaſſet, ad hoſtes transfugeret, ſeſe deformiſſima mutilatione affecit, prorſus quum id minimi faceret. quippe nares ſibi præcidit auriculasque, comamque deformiter circumton-

97

1 Matribus ſuis exemptis. *vel, Quũ matres ſecreuiſſent aut ſegregaſſent.*

2 Ex hoc omine.

3 Fortia enim facta. *vel, Res enim fortiter geſtæ.*

4 Alio enim nullo facto illam ſe ſubiugaturũ cogitabat quàm ſi à ſeipſo mutilatus ad illos transfugeret. Tum igitur *id* parui pendens ſeipſum atrociſſima mutilatione afficit: *vel, ſeipſum modis atrociſſimis mutilat.*

cumtondit, [1] plagas imposuit: atque ita ad Darium perrexit. Quem ille intuens, virũ videlicet spectatissimũ sic mutilatum, adeò grauiter tulit vt exiliens è solio exclamaret, interrogando quis eum & ob quod facinus mutilasset. » Ad eum respondens Zopyrus, Nemo, inquit, rex præter » te, cuius tanta potentia est, ita me potuisset afficere. neque » alienus quispiam hoc mihi fecit, sed ipse ego: quòd indignè » animo fero Assyrios Persis illudere. Cui rex, O virorum » miserrime, inquit, turpissimo facto pulcherrimum nomen » imposuisti, inquiens, propter eos qui obsidentur, temet- » ipsum indignè lacerasse. Nunquid ô demens, te mutilato » hostes citius deditionem facient? quid in teipsum laniando » sensus amisisti? Ad eum Zopyrus, Si, inquit, tecum com- » municassem quæ eram facturus, tu me non permisisses: » nunc memet ego adhibens in consilium, id feci. Itaque iam » Babylonem capiemus, [2] nisi tu tuis parces. ego enim ita vti » sum ad muros vt transfuga fugiam: dicamque ad illos me » hæc abs te esse passum: &, [3] vt opinor, ex hoc corporis ha- » bitu fidem eis faciens, consequar exercitus præfecturam. » At tu decimo die quàm muros fuero ingressus, mille mili- » tes ex eo genere cuius amissione nihil admodum damni » fiat colloca ad portam quæ vocatur Semiramidis: rursus » interiectis septem diebus, colloca mihi duo millia ad por- » tas quæ dicuntur Niniorum: atque tertiò, viginti diebus » interiectis, eregione portarũ quæ dicuntur [4] Chaldæorũ, » alios statue numero quatuor millia: dum neq; priores neq; » posteriores habeant quò se defendant, præter gladios: hoc » tantùm sinas eos habere. Post diem vicesimum reliquas » copias iube rectà muros vndique subire. Verùm ad por- » tas quæ Belides ac Cissiæ vocantur, Persas mihi statuito. » etenim (vt ego arbitror) Babylonij mihi, qui magna ope- » ra ediderim, committent cum alia, tum verò portarum » claues. illinc mihi atque Persis curæ erit operam nauare. Hæc vbi mandauit, ad muros perrexit, subindeque respectans tanquam verè perfuga. Eo conspecto qui in turribus ad id disposiți erant, deorsum occurrerunt, & alteram portam aliquantulum reclinantes, scisciabantur quisnam esset, & cuius rei indigens veniret. Quumque hic dixisset se Zopyrum esse, & se ad illos transfugere, eum [5] ad Baby-

1 Et se flagris cecidit.

2 Nisi per tuos steterit.

3 Vt opinor, fide eis facta hæc ita se habere, militũ copias impetrabo.

4 *Rectè legit* Χαλδαίων. *vt & in vet. cod. non* Χαλυβίων.

5 Ad publicas ædes Bab. eum deduxerunt. *a la maison de la ville.* Quò quũ venisset, conditionem suam miserè deplorabat, ref. &c.

loniorum magiſtratus deduxerunt. Ante quos vbi ſtetit Zopyrus, conditionem ſuam miſerebatur, referens à Dario ſe paſſum quæ à ſemetipſo paſſus erat, idque ob eam cauſam quòd ſuaſiſſet illi diſcedere cum exercitu, quoniam nulla vlà oſtenderetur vrbis expugnandæ. At nunc « inquit, ad vos venio Babylonij, futurus vobis maximo bo- « no, Dario autem & copijs eius maximo malo. Neq; enim « quòd ita me mutilauit, feret impunè quum habeam ex- « ploratos omnes conſiliorum eius exitus. Hæc Zopyrus « commemorabat. Quem Babylonij virum vtiq; apud Perſas ſpectatiſſimum cernentes naribus atq; auribus priua- 98
tum, vibicibus ac ſanguine conſperſum, ſperantes, omnino vera loqui, & ad ipſos venire [1] ſocium, inducti ſunt [2] ad permittenda ei quæcunque poſtulaſſet. Iſte poſtulauit copias militum: quas vt accepit, perfecit [3] ea quæ cum Dario compoſuerat. Siquidem decimo die eductis Babyloniorũ copijs, mille Darianos quos collocari primos mãdarat, circumuentos trucidauit. Eũ Babylonij animaduertentes cõſentanea verbis facta præſtare, maiorẽ in modum lętabantur, parati omni in re homini parêre. Iſte rurſus interiectis diebus de quibus erat conuentũ, cum delectis Babyloniorum egreſſus, duo millia Darianorum militum interfecit.

1 Auxiliatorem ei.

2 Ad ea illi committenda parati erãt quæ ab ipſis poſtulaſſet. Ille mil. cop. poſtulauit.

3 Ea de quibus cum Dario conuenerat.

Babylonij cernentes hoc alterũ opus, nihil aliud quàm Zopyrum in ore habere, eum laudibus tollere. Hìc rurſus conſtitutis diebus ſuperſedens ad prædictum locum copias educit, circunuentaque quatuor millia occidit: quo tertio opere edito, Zopyrus omnia apud Babylonios erat, adeo vt & dux exercitus & murorum cuſtos declararetur. Vbi verò è compoſito Darius copias vndique muris admouit, ibi Zopyrus omnem dolem patefecit. nam quum Babylonij conſcenſis muris copias Darij adorientes arcerent, ipſe apertis Ciſſijs ac Belidibus portis, Perſas in vrbem introduxit. Quod factum qui Babyloniorum videbant, hi in [4] puluinar Iouis Beli confugerunt: qui non videbant, hi in ſuo quiſque loco permanſerunt, donec & ipſi ſe proditos intellexerunt. Ita Babylon iterum capta eſt. qua potitus Darius muros eius circuncidit, & portas omnes amolitus eſt: quorum neutrum Cyrus fecerat prius eidem à ſe captæ. Babyloniorum quoque procerum

4 Templũ.

tria

tria millia patibulis affixit, data cæteris venia vrbem incolendi. Atque vt ijdem vxores haberent vnde succresceret soboles, prouidit. nam fœminas Babylonij (vt superius demonstratum est) rei frumentariæ consulentes, strangulauerant. Itaque Darius vicinis vndique populis negotium dedit vt fœminas Babylone repræsentarent, pro iniuncto quisque numero. In summa igitur quinquaginta millia fœminarum conuenerunt. ex quibus qui sunt Babylonij originem duxerunt. Zopyri autem præstantia facta nomo Persarum Darij iudicio supergressus est, neque eorum qui prius neque eorum qui posterius extiterunt, præter vnum Cyrum, cui comparari nullus vnquam Persarum dignum se existimauit. Ferturque Darius hoc dictum sæpenumero vsurpasse, præoptaturum se, Zopyrum nihil esse cladis passum, quàm viginti sibi Babylones vltra illam quam haberet acquiri. Egregiè verò eum remuneratus est, cum dando quotannis quæ apud Persas sunt honorificentissima, atque alia permulta, tum tradita Babylone immuni, quoad viueret, in peculiarem portionem. Huius Zopyri filius fuit Megabyzus, qui dux exercitus extitit in Ægypto aduersus Athenienses & socios atque huius Megabyzi filius Zopyrus ille qui ad Athenienses transfugit à Persis.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER QVARTVS, qui inscribitur MELPOMENE.

POST Babylonis expugnationem, Darius aduersus Scythas expeditionem fecit. Nam quum floreret viris Asia & magno pecuniæ prouentu, cupido incessit ei Scythas vlciscendi: quippe qui priores iniuriam intulissent, quum Mediam ingressi essent, & eos qui occurrerant prælio vicissent. Etenim Scythæ (quemadmodum superius à me dictum est) duodetriginta annos superiori Asiæ imperitauerunt. siquidem persequentes gentem Cimmeriam, ingressi Asiam, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentum Asiam obtinuerant. Sed Scythas, quum octo & viginti annos peregrè abfuissent, in patriam reuertentes, excepit non minor quàm Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguum exercitum sibi occurrentem. Vxores nanque eorum, in diuturna virorum absentia [1] ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes: Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eáque genitalibus equarum imposita ore inflantur. hoc alijs facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci lac agitant. cuius quod summum est delibatur, pretiosiusq; habetur: vilius autem, quod subsidit. Huius rei gratia Scythæ quemcunque capiunt, visu orbant. non enim agricolatores sunt, sed [2] pastores. Ex his igitur seruis & vxoribus Scytharum progenita est iuuentus: quæ suorum natalium conditione cognita, obuiam perrexit ijs qui reuertebantur à Medis. Et primùm quidem regionem interscpsit ducta lata fossa, quæ

1 Cum seruis rem habuerant.

2 Nomades.

quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotin paludem omnium maximam: [1] deinde in his consistens, Scythis introire conantibus repugnabat. Sæpe commissa pugna, quum nihil tamen Scythæ proficerent, quidam ex eis inquit. Quidnam rei facimus viri Scythę, cum nostris ipsorum seruis dimicantes? qui & quum interficimur, ipsi pauciores efficimus: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabimus. Mihi videtur hastis arcubusque omissis sumenda flagella quibus equos verberamus, & ad illos propius eundum. Nam quoad vident nos arma habentes, arbitrantur se similes nobis, atque è similibus esse: vbi nos pro armis verbera tenentes viderint, tunc se nostros seruos esse intelligentes, atque id agnoscentes, non perstabunt. Hoc Scythæ quum audissent, ita sibi faciendum putauerunt. Qua ex re perculsi illi, pugnæ immemores, fugam capesserunt. Ita Scythæ imperio sunt Asiæ potiti: & rursus à Medis eiecti, ad terram suam hunc in modum reuersi. Hac de causa Darius vlciscendi cupidus, comparauit exercitum.

1 Deinde verò conatibus irrumpere Scythis se prælio opponebat.

Scythæ gentem suam omnium nouissimam esse aiunt, idque hoc modo extitisse. Virum quendam in hac terra, quum deserta esset, primum fuisse, nomine Targitaum, & eius parentes (quod tamen mihi [2] non probatur) Iouem, Borysthenisq; fluuij filiam. Tali genere ortum aiunt Targitaum: eiusque tres liberos fuisse, Lipoxain, Arpoxain, & [3] nouissimum Colaxain. His regnantibus, demissa cœlitus in Scythicam regionem ex auro facta, aratrum, iugum, securim, phialam. Quæ quum primus omnium inspexisset natu maximus, accessisse animo illa sumendi: sed eo accedente, aurum arsisse: hoc digresso, secundum accessisse, & itidem aurum arsisse. Ambobus ab ardenti auro summotis, quum minimus natu accederet tertius, aurum fuisse exstinctũ, & ab illo asportatum eaq; re maiores fratres animaduersa, totum regnum ad minimum detulisse. Et à Lipoxai quidem progenitos esse Scythas, quorum genus Auchatæ appellatur: ab Arpoxai verò, qui medius fuit, eos qui Catiari & Traspies nominantur: à minimo autem natu, reges qui Paralatæ vocantur. Omnibus autẽ nomen esse Scolotis, regis cognomen. sed Scythas Græci appellauere. Hũc in modum se extitisse Scythæ memorant, & ex quo extite-

2 Nõ fit vetisimile.

3 Natu minimum.

runt, à primo rege Targitao, vsq; ad Darij aduersus ipsos transitum, annos omnino mille non amplius fuisse. Aurũ verò illud sacrum [1] in primis custoditur à regibus, placaturque maioribus hostijs, & aditur quotannis solenniter. & qui aurum sacrum habens, die festo dormierit sub dio, is nunquam perennare fertur: & ob id dari ipsi tantum soli quantum vno die vectus equo peragrare potest. Quum autem regio sit ingens, Colaxain constituisse trifarium filijs suis regnum: eorumq; vnum & quidem maximum, vbi aurum asseruatur. [2] Superiora autem ad ventum aquilonem vergentia, vltra quam regionem nulli incolere possint, neque prospicere neq; transire, propter interfusas pennas. Pennis enim tum terram, tum aerem oppletum esse: & has præpedire visum. Hæc Scythæ de seipsis pariter ac de regione superiore narrant. At Græci qui Pontum incolunt, ad hunc modum: Herculem Geryonis vaccas agentem, in hanc peruenisse terram, quæ deserta esset, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitasse extra Pontum in terra quam Græci insulam Erythiam vocant, contra Gades, quæ sunt extra columnas Herculis in oceano. (oceanum verò, ab ortu solis incipientem, circumfluere terram, verbis quidem affirmant, sed re tamen non demonstrant.) Herculem, quum illinc ad regionem quæ nunc Scythica vocatur venisset, substrata sibi pelle leonis obdormisse (deprehenderat enim eum vehemens pluuia & gelu) & dum dormit, interea equas eius à curru pascentes, diuina quadam sorte amotas, non comparuisse. Eas experrectus quum indagaret, omnem regionem colluſtrans, tandem in terram quæ dicitur Hylæa deuenisse: ibiq; in antro quandam inuenisse virginem ancipitis naturæ, humanæ ac serpentinæ: supernè quidem, [3] femorum tenus, fœminam: inferius autem, viperam. Eam conspicatum Herculem atque admiratum, interrogasse nuncubi suas equas errabundas vidisset. Illamq; respondisse, se quidem illas habere: sed non prius redditurum ei quàm cum ipsa coiisset. Herculem pro ea mercede cum fœmina concubuisse. Sed quum illa differret reddere equas, cupida diutissimè cum Hercule concumbendi, at hic cuperet receptis equis abire, ad postremum illis redditis mulierem dixisse,

Has

1 Studiosissimè.

2 Quæ verò sunt boream versus, vltra eos qui supremã regionis partem incolũt ea nec prospici nec trãsiri posse propter interf. &c.

3 Natum.

» Has ego tibi equas, quæ huc venerant, ſeruaui: tu earum
» ſeruatarum pretium mihi perſoluiſti. Concepi enim ex te
» filios tres: qui vbi adoleuerint, expone quid facere debe-
» am: nunquid hîc [1] habere domicilium, (nam ipſa huius re- 1 Dare illis
» gionis imperium teneo) an ad te mitti. Hæc percontatæ domic.
» reſpondiſſe, Poſteaquam eos in virilem ætatem adoleuiſſe
» videris, ſi ita facies non delinques: quem animaduerteris
» eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita præ-
» cinctum, eum tu huius regionis incolam effice: qui autem
» his operibus quæ mando non erit par, eum hinc ablega-
» bis. Hæc exequendo & ipſa lætaberis, & præceptis meis
obtemperabis. Atque ita loquutum Herculem tetendiſſe
alterum arcum, (duos enim geſtabat) & balteum præ-
monſtraſſe, atque vtrunque mulieri tradidiſſe, arcum &
balteum, qui balteus in extrema commiſſura haberet au-
team phialam: & his donatis abijſſe. Illam pueris natis no-
mina impoſuiſſe, vni, Agathyrſo: [2] ſequenti, Gelono: [3] no- 2 *Id eſt, Æ-*
uiſſimo, Scythæ. Et quum in virilem ætatem adoleuerunt, *tate prox.mo.*
eandem mandatorum memorem illa peregiſſe: & duos 3 Natu mi-
quidem filiorum, Agathyrſum ac Gelonum, qui propoſi- nimo.
to certamini non ſuffeciſſent, à matre ablegatos è regione
exceſſiſſe: Scytham verò, qui rem compleſſet, ibidem re-
manſiſſe: & ab illo Scytha Herculis *filio* progeneratos qui
deinceps fuerint reges Scytharũ: ab illa autem phiala, Scy-
thas ad hanc vſq; ætatem phialas in balteis ferre: & id ſolũ
Scythæ matrem excogitaſſe. Hæc Græci qui habitant in
Ponto referunt. Fertur & alius ſermo ita habens, cui ipſe
præcipuè aſſentior: Scythas [4] pecuarios, qui Aſiam incolũt, 4 Nomadas.
quum à Maſſagetis bello vexarentur, Araxe tranſmiſſo, in
Cimmeriã abijſſe. nam regio quam nunc Scythæ incolũt,
ea fertur olim fuiſſe Cimmeriorũ. Sed ĩnuadentibus Scy-
this Cimmerios, quum deliberarẽt, tanquam qui à magno
inuaderentur exercitu, in ſententia diſcrepaſſe, hinc reges,
inde plebem: vtraq; quidẽ valida, ſed regum meliore. nam
populus ſentiebat abſtinendum bello, nec oportere aduer-
ſus multos *pugnando* adire periculum: at reges, proregione
cum inuaſoribus dimicandũ. Ita quum neutris alteri obtẽ-
perare vellent, & populus cẽſeret ſine prælio demigrandũ,
tradita inuaſoribus regione: reges verò, in ſua potius patria

occumbendum, neq vnà cum plebe fugiendum censuisse, quot bona habuissent, & quot mala euidentia habituri essent patria profugi, reputantes. Hæc illos sentientes, inter se decertasse, vtrosque numero pares: & omnes qui mutuis ictibus concidissent, fuisse à populo Cimmeriorũ sepultos ad flumen Tyrem: (& eorũ adhuc sepulchrũ extat.) Sepultis his, illum è regione migrasse: quam desertã superuenientes Scythas occupauisse. Extantque adhuc in Scythia tum muri Cimmerij, tum portoria Cimmeria, tum regioni cuidam nomen Cimmeriæ est, & Bosporus qui Cimmerius appellatur. Constat autem Cimmerios [1] in Asiam fugisse Scythas, & Chersonesum condidisse, vbi nunc Sinope Græca vrbs sita est. Apparet etiam Scythas, in persequendis illis Mediam intrasse, via aberrantes. nam Cimmerij quidem fugientes iter semper secundum mare tenebant: Scythæ autem eos ad dexteram Caucasum habentes insequebantur, donec ingressi sunt Mediam, itinere in mediterranea conuerso. Alia quoque fertur communis Græcorum barbarorumque narratio: Aristeus quidam Proconnesius, versificator, Castrobij filius, memorauit se Phœbo instinctum venisse ad Issedonas: & supra hos incolere Arimaspos, viros vnoculos: & item supra hos esse Grypas, qui aurum asseruent: ac super hos esse Hyperboreos, *ad est supra aquilonares*, ad mare pertingentes. Hos autem omnes, præter Hyperboreos, Arimaspis authoribus assiduè finitimis bellum inferre, & ab Arimaspis exterminari Issedones, ab Issedonibus Scythas. A Scythis autem vexatos Cimmerios, qui ad australe mare incolebant, regionem relinquere. Itaque ne Aristeus quidem cum Scythis de ea regione consentit. qui vnde fuerit, qui hæc retulit, dictum est à me: sed à me dicetur item quænam de eodem viro in Proconneso & Cyzico audierim. Aristeum aiunt, quum nullo suæ ciuitatis esset inferior genere, ingressum in Proconneso fullonicam officinam decessisse: fullonemque, occlusa officina, abisse denuntiatum rem propinquis defuncti. Dissipatoque iam per vrbem rumore, Aristeum esse vita functum, [2] superueniisse sermoni de hac re disputantium quendam Cyzicenum, ex vrbe Artacia profectum, qui diceret sese fuisse congressum cum Aristeo, apud

1 *Id est, In Asiã venisse quũ fugerent Scythas.*

101

2 Cyzicenũ quendam, ex Artace vrbe venientẽ, altercatum fuisse cũ illis qui *id* dicerent: affirmãtẽ se Aristeo occurrisse eunti Cyzicũ, & cum eo colloquutum esse. Qua de re dũ pertinaciter contẽderet, propinquos mort.

apud Cyzicum, atque colloquutum. Et quum id iste contendendo asseueraret, propinquos mortui ad fullonicam præstò fuisse, habentes quæ ad efferendos homines expediunt: sed aperta domo, Aristeum nec viuum comparuisse nec mortuum. septimoque deinde anno, quum in Proconneso comparuisset, eos versus fecisse qui nunc à Græcis Arimaspei vocantur: quibus conditis, rursus euanuisse. Hoc istæ ciuitates commemorant: [1] quod scio congruisse cũ Metapontinis qui sunt in Italia, trecentis & quadraginta annis, postquam iterũ euanuit Aristeus, quemadmodũ conijciens & in Proconneso & apud Metapontinos inueni. Metapontini enim aiunt Aristeũ, quũ apud ipsos apparuisset, iussisse arã Apollini extrui, & iuxta eã erigi statuã quæ cognomẽ Aristei Proconnesij haberet: quòd diceret Apollinem ad eos [2] solos ex Italiotis in ipsorũ terram veniſſe, se illum assectante, & qui nunc Aristeus esset, tum fuisse coruum quum deum assectaretur. Et hæc loquutum euanuisse. Eoque aiunt Metapontini se Delphos ad deum misisse sciscitatum quódnam illud hominis esset [3] proloquium, sibique iussisse Pythiam vt dicto audientes essent. melius enim cum ipsis actum iri, si parerent. Se igitur hæc admittentes [4] perfecisse. Et nunc statua extat cognominẽ Aristei, iuxta aram ipsam Apollinis, in foro extructam: circunstantibus vtrinque lauris. Hæc de Aristeo hactenus. Regione autem de qua nos dicere instituerámus, quæ nam sint vlteriora, nemo exploratum habet. neque enim id ego ab aliquo audire potui, qui se diceret nosse quod ipse vidisset. Ac ne Aristeus quidem ipse (cuius paulo antè feci mentionem) in ijs quos fecit versibus, ait se vltra Issedones processisse: sed vlteriora fando sibi esse cognita, quòd Issedones diceret ista commemorare. Verùm nos, quoad [5] longissimè rem inuestigare potuimus, omnẽ referemus: Ab emporio Borysthenitarum (hoc enim ex maritimis totius Scythiæ est maximè medium) primi incolunt Callipidæ, qui sunt Græcoscythæ, *id est è Græcis facti Scythæ*: super hos aliud genus eorum qui vocantur Halizones. Horum vtrique cum [6] in cæteris seruant ritum Scytharum, tum in serendo, atque vescendo cæpe, allio, lente, milio. Supra Halizones autem incolunt Scythæ

1 At ista Metapontinis qui sunt in Italia contigisse scio trecent.

2 Solos ex Italiotis esse in quorũ terram Apollo venisset.

3 Visum.

4 Præstitisse. *Vel, effecta reddidisse.*

5 Penitissimè.

6 In cæteris quidem ritũ Scytharũ seruant, sed frumentũ serunt & edunt, necnon cæpe, & allium, & lẽtẽ, & miliũ.

aratores, [1] qui non ad panem conficiendum ſerunt triti-
cum, ſed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri:
quorum tractus qui ad aquilonem vergit, quantum nos
ſcimus, deſertus eſt. Atque hæ quidem nationes iuxta flu-
men Hypanin colunt, ad occidentalem partem Boryſthe-
nis. Verùm tranſmiſſo Boryſthene, à mari prima eſt Hy-
læa: dehinc habitãt Scythæ agricolæ, quos Græci qui [2] ſub
Hypane incolunt, Boryſthenitas appellant, ipſi verò ſe Ol-
biopolitas. Hi igitur agricolæ Scythæ [3] colunt eum qui-
dem tractum qui vergit ad auroram, trium dierum itinere,
pertingentes ad flumen nomine Panticapem: [4] eum verò
qui ad ventum aquilonem, vndecim dierum nauigatione,
Boryſthenem verſus, tractus autem qui vlterior eſt, in mul-
tum ſanè ſpatij deſertus eſt. Vltra quam ſolitudinem habi-
tant Androphagi, *id eſt virorum carne veſcentes*, ſeparata
natio, ac nequaquam Scythica. At ſupra hos deſerta iam
proculdubio omnia, nec vlla gens, quantum nos ſcimus.
At horum Scytharum qui agricolæ ſunt, plagam quæ ad
auroram vergit, tranſmiſſo flumine Panticape, Scythæ no-
mades, *id eſt pecuarij*, incolunt, neq; ferétes quicquã neq;
arantes. Nuda autem arboribus eſt omnis hæc plaga præ-
ter Hylæam. Nomades autem iſti incolunt tractum qua-
tuordecim dierum longitudinis, auroram verſus, ad Ger-
rhum vſque flumen. Trans Gerrhum autem ſunt [5] ea quæ 102
vocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui
ſuos ſeruos eſſe cæteros Scythas arbitrãtur: à meridie quí-
dem ad Thauricam regionem pertingentes: ab aurora ve-
rò, ad foſſam [6] quam dixerunt illi qui è cæcis geniti fuerunt
Oryxam, & ad emporium paludis Mæotidis quod vocatur
Cremni *id eſt præruptæ*. quorum pars ad flumen Tanain
porrigitur. At quæ ſuperiora ſunt, ad ventum aquilonem,
Scythis regijs, ea incolunt Melanchlæni, alia gens nõ Scy-
thica. Et ſupra Melanchlænos paludes ſunt, & deſerta ho-
minibus regio, quantum nos ſcimus. Trans flumen au-
tem Tanain non eſt regio Scythica, [7] ſed prima Laxiorum
Sauromatarum, qui à receſſu Mæotidos paludis incipien-
tes, incolunt tractum qui ſpectat aquilonem, itinere die-
rum quindecim, vacuum prorſus arboribus tam agre-
ſtibus quàm fructiferis. Supra hos habitant (quæ ſecunda

portio

1 Qui frumentum non ad veſcẽdum ſerunt, ſed ad vendendum. Sup.

2 Ad Hypanin fluuium incol.

3 Colunt, orientem quidem verſus, trium dierũ iter.

4 Boreã autem verſus, dierum vndecim, ſecundo flumine Boryſthene.

5 *Vel, Ea quæ vocãtur regiæ, ſub. domus.*

6 Quam foderunt qui è cæcis illis orti fuerunt. *Et cæcis illis quorũ videlicet facta fuit ſuprà mentio.*

7 Sed prima quidem portio eſt Sauromat. *vel ſors.*

portio est) Budini, terram colentes totam omni arborum genere abundantem. Supra Budinos ad aquilonem statim excipit solitudo octo dierum itineris. Post hanc solitudinem declinando magis ad ventum subsolanum, incolunt Thyssagetæ, natio copiosa & [1] propria, & è venatu victitans. His contigui, & in eisdem habitantes locis, ij quibus nomen inditum est Iyrcæ, & ipsi è venatione victitantes, hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. singulis autem adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus, humilius subsidendi gratia. Vbi quis igitur ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitante cane. Super hos, auroram versus, incolunt alij Scythæ, qui à regijs Scythis deficientes, ita in hunc locum peruenerunt. Ad hos vsque Scythas omnis regio Scythica est campestris, & spissi soli: reliqua dehinc lapidosa atque salebrosa. Cuius regionis magno transmisso spatio, incolunt sub excelsorum montium radicibus homines qui ab ipso natali dicuntur esse calui, mares pariter & fœminæ, simis quoque naribus, & ingenti mento: propriam quandam vocem edentes, Scythicam gestantes vestem: ex arboribus victitantes. cui generi arboris nomen est Ponticum, magnitudo ferè eadem quæ fico, fructus fabæ instar nucleum habens. Id vbi maturuerit, vestibus [2] exprimunt, & quod ab eo crassum & nigrum defluit, nomine aschy, id & lingunt, & lacte commixtum potant. ex ipsius quoque crassitudinis fece massas ad esum componunt. Neque enim multum est eis pecorum, vtpote non studiosis rei pecuariæ. Sub arbore quisq; cubat, per hyemem quidem, vbi arborem pileo albo firmoque contexerint: per æstatem verò, sine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriam infert. sacri enim dicuntur esse, nihilq; Martiorum armorum possident. Iidem & finitimorum controuersias dirimūt, & quisquis ad eos cōfugit, is à nemine læditur. Nomē eis est Argippæi. Ad hos vsq; caluos ingens quoquouersus prospectus est regionis & gentiū, quæ in conspectu sunt, ex Borysthenis atq; ex alijs Ponticis emporijs. Scythæ qui ad eos commeant, per septem interpretes totidemq; linguas perueniunt. Horum tenus notitia rerum habetur. at quod

1 ἴδιον. quod *suprà vertit sola*.

2 Excolant.

ſupra illos caluos eſt, nemo pro comperto referre poteſt. nam montes editi atque prærupti tranſitum interdicunt, quos nemo tranſcendit. Iſti tamen calui referunt, (quæ apud me fidem non habent) incoli montes ab hominibus capripedibus: quos vbi tranſieris, eſſe alios qui ſenos menſes dormiant. quod ego in primis non admitto. Sed tractum illum qui ad auroram caluis eſt, ab Iſſedonibus habitari ſine ambiguitate compertum eſt. Ille verò ſuperior qui vergit ad aquilonem, [1] tam Iſſedonibus quàm caluis ignotus eſt, niſi quatenus iſti ipſi dicunt. Iſſedones porro talibus moribus vti feruntur: Quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ vbi mactauerunt conciderunt que, concidunt & mortuum patrem illius à quo in conuiuium accipiuntur, commixtisq; omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput autem defuncti [2] denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro ſimulachro vtuntur, agentes illi quotannis maiores hoſtias ceremoniasq;. Hæc filius patri facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicuntur præterea & iſti iuſti eſſe, & ipſorum vxores peræquè fortes ac viri. Hi & ipſi cognoſcuntur. quod ſupra hos eſt, ibi aiunt Iſſedones eſſe homines vnoculos, & grypes auri cuſtodes. Hoc ab eis accepertint Scythæ, à Scythis nos cæteri accipientes, verum putamus, ac Scythicè eos appellamus Arimaſpos. * nam arima Scythæ vnum vocant, ſpu verò oculum. Omnis autem quam dixi regio, adeò infeſtatur hyberna ſæuitia vt octo menſibus tolerari non poſſit: tale illic gelu eſt. [3] ſicubi aquam effundas, modò facias ibi lutum, facies autem ſi illic ignem accenderis. Ibidem quoque mare glaciatur, & omnis Cimmerius Boſporus: ſuper quam glaciem omnes qui intra foſſam incolunt Scythæ exercitus ducunt, & plauſtra agunt trans mare vſque ad Indos. Ita vis hyberna octo menſibus perſtat, quatuor tamen menſibus reliquis frigora illic ſunt. V- 103
bi etiam aliam quàm in cæteris regionibus, conditionem habet hyems. nam quũ tempus pluendi eſt, nihil ibi quod ſit vllius momenti, pluit: æſtate pluere non ceſſat. [4] Quinetiam tonitrua quum alibi, tum ibi nulla exiſtunt, æſtas nubila eſt. hyeme ſi fiant tonitrua, pro oſtento habetur. Terræmotus in Scythia ſi exiſtat ſeu æſtate ſeu hyeme, tanquã prodi-

1 Neq; ab illis caluis neque ab Iſſedonibus *habitari* comperitur.

2 Pilis nudatum.

* *Sincerior ui detur hæc Graci contextus lectio apud Euſtath. Commẽt. in Dionyſij Periegeſin, pag. 16, ἆες μὲν γὰρ τὸ ἓν Σκυθιστὶ, μιαὸς δὲ ὁ ὀφθαλμός. id eſt,* nam ARI Scythicè VNVM dicitur, MASPVS verò OCVLVS. vt Hartung. annotauit Decuriæ 1, cap. 2. S.

3 Quibus ſi aquam eff. lutum non facies: facies au.

4 Tonitrua quo tempore ſunt alibi, ibi non ſunt, at æſtate frequẽtia exiſtunt. Quòd ſi hyeme, &c.

prodigium admirantur. Eam vim hyemis equi perferunt, muli asini q; neq; incipientem quidem ferunt: quum tamẽ alibi stantes in gelido equi tabescant, asini verò ac muli durent. Et hæc mihi videtur esse causa cur omnino cornua bouino generi non succrescant: astipulante sententiæ meæ Homeri carmine in Odyssea, quod ita habet,

Et Lybyen, vbi sunt cornuta protinus agni.

Quod rectè dictum est, in locis calidis maturè cornua existere. at in vehementibus frigoribus aut non oriuntur statim pecoribus cornua, aut si oriuntur, vix oriuntur. In Scythia itaq; hoc propter frigora contingit. Quo magis miror (ab initio enim oratio mea indagare instituit) cur in omni Eleo agro muli nequeant gigni, quum neq; locus sit frigidus, neq; vlla alia causa appareat. Aiunt Eleenses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse: quumq; tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere: ibi postquam admiserint asinos, [1] dumq; conceperint, tunc rursus eas reducere. De pennis autem quibus aiunt Scythæ oppletum esse aerem, & idcirco non posse prospici longius continentem, nec vlterius transiri, hæc est mea sententia: [2] Quod vltra eam regionem, assiduè ningit, & (vt credibile est) minus æstate quàm hyeme. nam, (prout cuilibet eminus intuenti cadentem niuem copiosam liquet quod dico) nix pennis assimilis est: & propter hanc talem hyemem inhabitabilia sunt eius continentis loca quæ ad aquilonem spectant. Eoq; opinor, pennas niuem esse interpretantes Scythas ac circumiectas gentes, ita loqui. Verum [3] ea quæ reperiuntur, longissimè dicta sunt. De Hyperboreis autem hominibus neq; Scythæ quippiam, neq; alij vlli illic incolentium memorant, præter Issedones: ne ipsi quidem (vt mihi videtur) dicentes aliquid. dicerent enim & Scythæ de hoc, quemadmodum de vnoculis dicunt. Quanquam & ab Hesiodo de Hyperboreis mentio fit: quinetiam ab Homero in Epigonis, si tamen Homerus re vera fecit hos versus. Sed multo plurima de his Delij memorant, sacra alligata in triticea stipula ex Hyperboreis delata venisse ad Scythas: à Scythis deinceps finitimos accepisse, gradatimq; per singulos ad [4] occasum vsque: atque illinc Meridiem versus dimissa, à pri-

1 Et grauidæ fuerint, tunc rursus.

2 Quæ sunt vltra hanc regionem loca, semper niuosa sunt, minus tamẽ (vt rationi consentaneũ est) est quàm hyeme. Iam verò quisquis cadẽtẽ copiosam niuem intuitus est cõminus, intelligit quod dico. nix enim pennis similis est.

3 Quæ commemorantur *ab aliis*, latissimè exposita sunt.

4 Occasum versus longissimè Adriam vsque.

mis Græcorum Dodonæis esse accepta, & ab his descendisse ad Melienſem ſinum, peruasisseque in Euboeam, & oppidatim vſque ad Caryſtum: ab hac verò reliquisse Andrum (Caryſtios enim esse qui in Tenum portarint) Tenios verò in Delum: atque ita hæc ſacra in Delum aiunt peruenisse. Sed primùm Hyperboreos misisse duas puellas quæ ferrent hæc ſacra, quas Delij aiunt Hyperochen & Laodicen: & cum his tutelæ gratia quinque è ſuis popularibus, qui eas deducerent: nunc Peripherees vocatos in Delo, vbi in magno honore habentur. Sed quum isti ab Hyperboreis missi, rursus non redirent, indignè ipſos Hyperboreos tulisse, ſi eos quos aſſiduè mitterent nō reciperent. Ita misisse qui ferrent ad confines ſuos ſacra in ſtipula tritici ligata, iuberentque illos conſideratè mittere ad aliam nationem: atque ita hæc gradatim missa, aiunt deuenisse in Delum. His ego ſacris ſimile quiddam fieri animaduerti à fœminis Thracijs atque Pæonijs, quæ in ſacrificando regiæ Dianæ, non ſine ſtipula triticia id faciunt: atque ipſe vidi eas facientes. Cæterùm his virginibus Hyperboreis vita functis in Delo, parentant puellæ Deliæ ac pueri, tonſis vtrique crinibus: quos [1] puellæ quidem fuſo inuolutos ſupra monumentum deponunt: pueri aut ad quandā herbam applicantes, & ipſi ſepulchro imponunt. Eſt autem monumentum intra Artemiſium ad ſiniſtram intrantibus, oleaque ſupra ipſum eſt nata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæ virgines. Aiunt verò ijdem Argin & Opin virgines ex Hyperboreis eorundem hominum ætate in Delum veniſſe, etiam priores Hyperoche & Laodice: & has quidem veniſſe ad reddendum Lucinæ tributum quod pro partu maturando inſtituerant: Argin verò & Opin vnà cum ipſis deis aduenisse, hosque illis alios honores donasse. Ad eas enim [2] congregari cœtum mulierum quæ hymnum canant ab Olene Lycio conditum, in quo hymno nomina Argis & Opis nuncupantur. Deinde à Delijs edoctos inſulanos & Iones, cœtus agere inſtituisse, & nominatim Argin & Opin decantare. (hic Olen è Lycia profectus, alios quoque veſtutos fecit hymnos, qui cantantur in Delo) [3] dum cinis qui ſupra ſepulchrum eſt Argis & Opis, diſpergitur ſuper infinitam ægro-

1 Puellę quidem ante nuptias, fuſo inuolut.

2 *Videtur potius ἀγείρειν ita ſumi vt quum de matre deorū dicitur, vnde μητραγύρτης. Sic & ſtatim pòſt.*

3 Et dum femora ad arā adolentur, cinerem hunc conſumi in conſpergendo Opidis & Argidis ſepulchro. Eſt autē ſep. [*Tauſanias hanc* Argin *vocat* Hecaergen, *41, 32; & 154, 13.* S.]

ægrotorum turbam qui ad aram sunt. Est autem sepul-
104 chrum earum post Artemisium, ad auroram spectans, proximè Ceiorum cœnaculum. Hactenus de Hyperboreis dictum sit. Nam de fabula Abaris, qui fertur esse Hyperboreus, nihil dico: qui sagittam dicitur per vniuersam terram circumtulisse, nihil comedens. Quòd siqui sunt Hyperborei, *id est supra aquilonares*, erunt & alij hypernotij, *id est supra australes*. Nempe rideo quum multos video iam descripsisse ambitum terræ, nullum habentes in exponendo sensum, qui Oceanum scribunt circumfluere, & tertam, tanquam tornum, factam esse orbiculatam, & Asiam faciunt Europæ parem. Nam ego singularum magnitudinem breui patefaciam, [1] & quanta sint singula ad describendū. Vbi Persæ incolunt, id ad australe protenditur mare quod dicitur rubrum. Super hos ad ventum aquilonem habitant Medi, super Medos Sapires, super Sapires Colchi, ad septentrionale pertingentes mare, in quod influit flumen Phasis. Hæ quatuor nationes à mari ad mare incolunt. Dehinc vesperam versus ab ea duæ oræ terrarū ad mare protenduntur, quas ego exponā. Hinc aquilonem versus, ora vna à Phasi incipiens porrigitur ad mare per Pontum & Hellespontum, vsque ad Sigeum Troicum: austrum autem versus, eadem ora à sinu Mariandyno, qui Phœnicæ adiacet, protenditur secundum mare ad promontorium vsque Triopium. Incolunt autem in ora hac hominum nationes triginta. talis est vna ora. Altera verò, à Persis incipiens porrigitur ad rubrum mare, quod & Persicum vocatur: deinde gradatim Assyria, atque inde Arabia: desinitque in sinu Arabico. etsi non desineret, nisi ob id quòd Darius è Nilo riuos in illum sinum induxit. A Persis ad Phœnicen tractus amplus est ac multus. A Phœnice hæc ora tendit secundum hoc mare per Syriam, Palæstinam & Ægyptum, in qua terminatur: intra quam tres sunt duntaxat nationes. Atque hæc sunt quæ à Persis occasum versus in Asia continentur. Quæ supra Persas sunt & Medos & Sapires & Colchos, auroram versus & solem orientem, hinc mari rubro alluuntur: aquilonem autem versus, à mari Caspio, & flumine Araxe, qui contra solem orientem fluit. Porro India

1 Et quales sint singulæ, quantum ad descriptionē attinet.

tenus habitatur Asia. Illinc iam auroram versus deserta sunt: nec qualia sint dicere quisquam potest. Et Asia quidem talis & tanta est. Libya autem in altera ora est: ab Ægypto enim iam excipitur. Hæc ora circa AEgyptum iam angusta est, nam ab hoc mari ad rubrum intercapedo est centum millium vlnarum, quæ efficiunt mille stadia. Ab his deinceps angustijs spatiosa sanè ora excipit quæ Libya dicitur. Itaque admiror eos qui distermiarunt atque distinxerunt Libyam, Asiam, Europam: inter quas non parum est differentiæ. Siquidem Europa longitudine quidem cæteras assequitur, latitudine verò non videtur mihi comparari digna: nam Libya seipsam monstrat circumfluâ mari esse, excepto duntaxat vbi Asiæ contermina est, Neco Ægyptiorũ rege, eorum quos nouimus primo in hoc demonstrãdo. Is postquã destitit à deprimenda fossa à Nilo ad Arabicũ sinum, misit nauibus quosdã Phœnices, præcipiens vt trãsuecti columnas Herculeas penetrarent ad septentrionale vsq; mare, atque ita ad Ægyptum remearent. Phœnices igitur è rubro mari soluentes, abierunt in mare australe: qui, quum autumnus adueniſſet, applicitis ad terram nauibus sementem faciebant: vt assidue Libyes legerent, ac messem expectarent. deinde messo frumento nauigabant. Ita biennio consumpto, anno tertio ad Herculeas columnas declinantes in Ægyptum remearunt, referentes quæ apud me fidem non habent, sed forte apud aliquem alium: prætereuntes Africam, se habuisse solem ad dextram. Atque hunc in modum Libya primum est cognita. Secundo loco fuere Carthaginenses, qui dixerunt quendam Sataspem, Teaspis filium, virum Achæmenidem, qui Libyam non circumnauigauit quum esset ad hoc ipsum missus: sed cum nauigationis longitudine tum terræ solitudine deterritus retrò redijt, non impleto labore quem ei mater iniunxerat. Etenim vitiauerat filiam virginem Zopyri filij Megabyzi, quem ob hanc causam à Xerxe rege suffigendũ cruci mater sua, quæ erat Darij soror, liberauit: quòd diceret se maius illi supplicium irrogaturam quàm rex pararet, quippe necesse ei fore pernauigare omnem Africam, dum perueniret ad Arabicum sinum. His annuente Xerxe, Sataspes in Ægyptum abijit, sum-

1 In quamcunq; Libyæ partem nauigantes perue nissent: messemq; expectabant. Qui autem messuissent, orã soluerunt. Ita bienn.

2 Achæmenidé Libyam non circũnauigasse, *id est, nauigando ab ipse: quasi legeretur* λίβυην ἐκ. *Vel,* λίβυην *separandum à sequentibus. Deinde, Deterritum retro vedisse.*

sumptaque illinc naue ac sociis, nauigauit ad columnas Herculis: quibus transmissis, circumuectus Africæ promontorium nomine Syloes, in meridiem cursum tenebat. Emensusque permultum maris intra complures menses, quum assiduè pluri tempore opus esset, conuerso cursu in Ægyptum redijt. Et illinc ad regẽ Xerxem regressus, aiebat se in pernauiganda remotissima ad quam isset ora, vidisse homines pusillos Phœnicea vtentes veste, qui, quum ipsi terræ nauim applicarent, ad montes se fuga proriperent relictis vrbibus. Ipse autem ingressos nihil illis iniuriæ intulisse, pecora tantùm illinc accepisse. Quòd autem totam Africam non pernauigassent, hanc causam afferebat, quòd nauigium vlterius procedere non posset, sed retineretur. Hunc Xerxes negans loquutum vera, [1] quòd certamen sibi propositum non exoluisset, in crucem sustulit, irrogata quam destinauerat pœna. Huius Sataspis eunuchus, audita domini nece, Samum cũ magna pecunia profugit, quam Samius quidam interuertit: cuius nomẽ quum sciam, tamẽ volens [2] obliuiscor. Cæterùm Asiæ bona pars à Dario peruestigata est. Is cupidus cognoscendi vbinam Indus (qui secundus omnium fluminum crocodilos præstat) mare influat, misit nauibus cum alios quosdam, quos vera renuntiaturos confidebat, tum Scylacem quendam Caryandeum. Isti è Caspatyro vrbe è terra Pactyica soluentes, secundo flumine auroram versus atque solem orientem nauigantes in mare, dehinc per ipsum mare occasum versus atque solem orientem nauigantes in mare dehinc per ipsum mare occasum versus, trigesimo demum mense tenuerunt eum locum vnde rex Ægyptiorum eos Phœnices quos antea dixi, miserat ad Libyam circumnauigandã. Post horum circumnauigationẽ Darius Indos subegit, & eo mari potitus est. Ita Asiam (præter eam quæ orientẽ solẽ spectat (compertũ parem Libyæ esse. At Europa à nemine inuestigata est, neq; quà ad orientem neq; quà Aquilonem vergit, an mari [3] claudatur. Longitudine tamen cognoscitur ad vtranque accedere. Neq; possum coniectura colligere vnde, quum vna sit terra, trifaria sint ei nomina indita è mulierum cognominibus: eiusque fines ponantur Nilus fluuius Ægyptiacus & Phasis Colchus. Alij aiunt es-

105

1 Quòd labore sibi proposito nõ defunctus esset.

2 *Id est, silentio prætereo.*

3 Mari alluatur.

se fines Tanain & [1] Mæotidem, fretumque Cimmerium: sed negant se audisse nomina eorum qui hæc distinxerunt, & vnde nomina imposuerint. Iam enim Libya quidem à plerisque Græcorum fertur sortita nomen à Libya quadam muliere indigena: Asia verò, ab vxore Promethei. quanquam Lydi hoc sibi nomen vendicant, asserentes ab Asio filio Cotys, filij Manei, Asiam appellatam, non ab vxore Promethei. vnde & Sardibus [2] familiam quandam esse vocatam Asiadem. Europa autem neque an sit mari circumflua, neque vnde hoc nomen acceperit, neque quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium compertum est: nisi dicamus ab Europa [3] Tyria nomen accepisse regionem: [4] nec antè, sicut cæteras, nomen habuisse. Tamen illam ex Asia fuisse constat, neque in hanc commeasse terram quæ nunc à Græcis vocatur Europa, sed è Phœnice tantùm in Cretam, & è Creta in Africam. Hæc hactenus de his dicta sint. [5] nam quæ sentimus de his, ea dicimus. Pontus autem Euxinus, in quem Darius fecit expeditionem, nationes exhibet omnium imperitissimas, Scythica duntaxat excepta, nullius enim nationis eorum quæ sunt intra Pontum, aut aliquid ad sapientiam pertinens proferre possumus, aut aliquem virum pro erudito habitum nouimus, præter Scythicam gentem & Anacharsin. In gente autem Scythica [6] ex omnibus humanis negotijs vnum maximum, quantum nos scimus, excogitatum est. at cætera non admiror. Quod maximum ab eis excogitatum, id est, vt neque quispiam qui ad eos se contulerit, aufugere, [7] neque ipsi capi possint, aut ne inueniri quidem, si nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla mœnia extructa. domos secum ferunt singuli: equestresque sunt sagittarij, non pane victitantes, sed ex pectoribus: pro domibus plaustra habentes: quidni imbelles alioqui futuri, & ad dimicandum inhabiles? Hæc autem sunt ab eis inuenta cum opportunitate terræ, tum fluminum beneficio. nam hæc terra, quum sit campestris, sua sponte vliginosa est & humida, eamq; interfluunt flumina non multo pauciora numero quàm in

1 *Diuersam videtur sequutus lectionẽ ab ea quæ in vulg. edit. & in nostris vet. cod. habetur.*

2 Tribum.

3 *Non oueinc legit Valla, sed tveinc: cui lectioni assentiuntur nonnulli etiam vet. cod.*

4 Antea verò nomine carebat, sicut & cæteræ.

5 Vtemur enim opinionibus quæ de his receptæ sunt. *Potest tamen & alius esse sensus.*

6 Vna rerũ humanarum maxima, omnium quas quidẽ nouerimus, solertissimè excogitata est.

7 Neq; possit eos quisquam nancisci, si inueniri nolint. Quibus enim nulla condita sint mœnia, sed qui domos portent, sintque ex equis sagittandi periti, ac non ex messe, sed ex pecoribus victum habeant, ac in plaustris habitent, qui non hi fuerint inexpugnabiles & inaccessi? Hæc autem, &c.

Ægy-

Ægypto fossæ. Quorum quæ sunt celeberrima & à mari nauigabilia, ea recensebo. Ister, quinque hostia habens: post hunc Tyres & Hypanis & Borysthenes & Panticapes & Hypacyris & Gerrhus & Tanais. Isti hunc in modum fluunt. Ister, omnium quos nouimus fluuiorum maximus, semper sibiipsi par tam æstate quàm hyeme fluit, ab occasu primus omnium qui sunt in Scythia. ob id omnium maximus quòd alij in eum influunt, qui ipsum ingentem reddunt: per Scythiam quidem delapsi, numero quinque. Vnus quem Porata Scythæ appellant, Græci Pyreton: alius, Tiarantus, tertius Ararus, quartus Napares, quintus Ordissus. Horum primo loco dictus fluuius, magnus est, & ad auroram fluens, cum Istro aquam communicat: minor est Tiarantus, ad occasum magis vergens. [1] Inter quos cæteri fluentes, Ararus, Naparis & Ordissus, in Istrum infunduntur. Hi sunt vernaculi Scythiæ amnes, qui illum augent. Ex Agathyrsis autem fluens vnus, Maris, Istro se immiscet: ex Hæmi verò iugis tres alij ingentes ad aquilonem ventum, Atlas & Auras & Tibesis: per Thraciam verò & Crobyzos Thraces, Athres & Noes & Atarnes: at ex Pæoniis ac monte Rhodope, medium interscindens Hæmum Cius in ipsum erumpit. Quin ex Illyriis in aquilo-
106 nem tendens Angrus, planitiem Triballicam interfluens, Brongum intrat, Brongus iste Istrum. ita vtrunque per se magnum Ister excipit. Præterea ex regione quæ est supra Vmbricos, Carpis, & alius ad ventum aquilonem Alpis, in Istrum exeunt. Omnem enim Europam Ister emetitur (sumpto ex Celtis initio, qui omnium in Europa ad solis occasum extremi sunt, post Cynetas (totamque permensus Europam, ex transuerso ingreditur Scythiam. His quæ dixi fluminibus, & aliis aquas suas communicantibus, Ister fit omnium maximus. nam si alterius cum alterius aqua comparetur, profectò Nilus copia aquæ antecellit, quòd in eum nullus neque fluuius neque fons ingrediens, ad incrementum aquæ confert. Quòd autem Ister sibi semper par fluit tam æstate quàm hyeme, ob id fit (vt mihi videtur) quòd hyeme est quantus est, aliquantulo maior quàm sua natura fert. nam per hyemem paululum in ea regione pluit, sed vbique ningit. At Estate verò

[1] Per quorũ medium cæt. fl. *vel quos cæteri interfl.*

nix, quæ ſub hyemem decidit permulta, vndique in Iſtrum liquefacta dilabitur, eumque implet: nec ipſa ſolùm, ſed cum ea imbres multi atque vehementes. Quippe per æſtatem pluit, quo tempore quanto plus aquæ ſol ad ſe attrahit quàm hyeme, tanto plus aquæ cum Iſtro miſcetur æſtate quàm hyeme. Ita quum paria faciat Iſter datis aquis & acceptis, ſit vt ſemper videatur ſibi eſſe ſimilis. Ex fluuiis ergo qui apud Scythas ſunt, vnus eſt Iſter. Poſt hunc Tyres, qui ab aquilone means, ortum trahit ex ingenti palude, quæ Scythicam terram à Nebride ſeparat. ad oſtium huius incolunt Græci qui Tyritæ vocantur. Tertium flumen eſt Hypanis, ex Scythia veniens, & ex magna palude profluens, circum quam paſcuntur equi ſylueſtres candidi: rectéque vocatur hæc palus, mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis fluit ferè quinque dierum nauigatione, anguſtus, & adhuc dulcis, ſed mox quatuor à mari dierum nauigatione ſanequam amarus, propter amarum qui in eum fluit fontem: adeo, inquam, amarum, vt quum ſit exiguus magnitudine, tamẽ inficiat Hypanin flumen, in paucis magnum. Eſt autem hic fons in finibus regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua* Amaxampeus, Græca autem lingua, ἱρὰ ὁδὸς, *id eſt ſacra via*. Apud Alizonas autem contrahunt terminos ſuos Tyres & Hypanis, mox deinde in diuerſum abeuntes, mediam intercapedinem laxant. Quartus fluuius eſt Boryſthenes, ſecundum Iſtrum omnium maximus, & noſtra ſententia, non modò Scythicorum fluuiorum longè huberrimus, ſed etiam cæteris huberior, præter AEgyptium Nilum, cum quo non licet alium comparare. Cæterorum autem huberrimus eſt Boryſthenes, paſcua præbens amœniſſima & accommodatiſſima pecoribus, necnon optimorum ac ſingularium piſcium affatim: idem ad potandum ſuauiſſimus, limpidus inter turbidos fluens, iuxta quem ſementis optima fit, [1] & herba non ſatiua, etiam altiſſima. In huius quoque oſtio ingens vis ſalis ſua ſponte concreſcit. Præbet idem ingentia cete ad ſalſuram, ſpinis carentia, quæ antacæos appellant. Alia præterea præſtat admiratione digna. Porro quadraginta quidem dierum nauigatione vſque ad locum nomine Ger-

* *Infra* 110. Exampæus *ſcribitur, etiam in Græco: itidẽ apud Solinum cap. 24. & apud Pomp. Melam. lib. 2, cap. 1. S.*

1 Et gramen, qua parte nõ ferit regio, altiſſimum. *Ad verbum, profundiſſimũ.*

ne Gerrhum, cognoſcitur ab aquilone fluere: at ſuperiora per quæ fluit, nemo hominum eloqui poteſt: videtur tamen fluere per ſolitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. nam hi Scythæ decem dierum nauigatione accolunt hoc flumen. Cuius tantùm ac Nili fontes nec ipſe poſſum, nec vllum Græcorum reor poſſe dicere. Idem quum ad mare aduenit, Hypanis cum eo miſcetur, eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentem tendentes intercapedinis eſt, [1] Hyppoleo promontorium vocitatur, vbi delubrum Ceteris extructum eſt. Vltra quod delubrum ſub Hypani incolunt Boryſthenitæ. Hactenus quæ ab his fluuiis. Poſt hos alius, qui quintus eſt, nomine Panticapes, & ipſe ab aquilone fluens, atque è palude: inter quem & Boryſthenem incolunt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur, qua tranſmiſſa, Boryſtheni immiſcetur. Sextus eſt Hypacaris, qui è palude manans, mediosque Scythas nomadas influens, in mare voluitur, iuxta Carcinitin oppidum, ad dexteram coercens Hylæam, & curſum qui dicitur Achillis. Septimus eſt Gerrhus, nomen à loco obtinens, qui à Boryſthene dirimitur circa ea loca apud quæ Boryſthenes cognoſcitur: cui loco nomen eſt Gerrho, diſterminatque regionem Scytharum nomadum ac regiorum, & *dum in mare fluit* in Hypacarin dilabitur. Octauus eſt Tanais, qui ſuperius è vaſta palude profluens, in aliam vaſtiorem diffunditur, nomine Mæotin, quæ diſcludit regios Scythas à Sarmatis. In hunc Tanain alius influit, nomine Hyrgis. His celeberrimis amnibus Scythæ muniti ſunt. Gramen quod in Scythia germinat, omnium quæ nos nouimus germinum [2] ariditſſimum eſt, quod ita ſe habere diſſectis pecoribus li-
107 cet diſcernere. Et ea quidem vt quam maxima ſunt, ita apud eos abundant. cætera autem vulgaria ſunt. Atq; hunc in modum [3] res ſunt eis inſtitutæ [4] Deorum hos ſolos propitiantur: Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem: exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe. Poſt hos Apollinem, & cœleſtem Venerem, & Martem & Herculem. Hos cuncti Scythæ deos arbitrantur. Sed qui regij Scythæ vocantur, etiam Neptuno ſacrificant, appellantes Veſtam lingua ſua Tabiti, Iouem, Papæum, mea ſententia

1 Hipoleon.

2 *Videtur aliud legiſſe quã* ἰπχολωτάτη.

3 Ritus ſunt eis inſtituti.

4 His ſolis diis litant, *uel, ſacrificant.*

rectissimè: Tellurem Apiam, Apollinem Oetosyrum, cœlestem Venerem, Arcimpasam, Neptunum Thamimasadem. Simulachra & aras & delubra [1] facienda non putant, præterquam Marti. Idem sacrificium prorsus apud omnia templa fieri eodem modo est institutum, qui talis est: Victima ipsa primoribus implicita pedibus sistitur, cuius à tergo stans immolator, amota in primis insula, pecudem ferit, eaque concidente deum inuocat cui illam mactat: deinde circũdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hostiamque strangulat non incenso igni, [2] non votis nuncupatis, non sumptis libamentis, sed vbi pecudem strangulauit, eique pellem detraxit, ad coquendum se conuertit. Verùm quum Scythica regio lignorum sit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum est: Vbi victimam pelle denudarunt, denudant quoque ossa carnibus, dehinc illas in lebetes eius gẽtis (Lesbiis crateribus assimiles, nisi quòd sunt multo capaciores) inijciunt. subiectis atque succensis ossibus hostiarum, coquunt. Si autem non adfuerit lebes, omnes carnes hostiarum in aluos illarum & cum aqua commiscent, atque ossa succendunt. Quibus pulcherrimè ardentibus, & aluis facilè capientibus carnes ossibus separatas, ita fit vt bos seipse coquat: & itẽ cętera pecora immolata, per semetipsum quodque elixum fit. Coctis carnibus, is qui immolauit, earũ atq; intestinorum [3] libamenta ante se porricit. Immolãt autem cum alia pecora, tum præcipuè equos. Et aliis quidem diis hunc in modum & alias pecudes immolant. Marti verò sic prisco ritu apud quosq; talo extruitur templum: Sarmentorum fasces aggeruntur trium in lõgum latumq; stadiorum, minoris tamen sublimitatis. desuper quadrata planities efficitur: tria latera prærupta sunt, quartum accliue, per quod ascendatur. Eò quotannis comportant centum quinquaginta plaustra sarmẽtorum. nam semper propter cœli tempestatem illa marcescunt. Sub hac cõgerie ferreus acinacis, qui singulis vetustus est, statuitur. Idq; est Martis simulachrum, cui annuas hostias offerunt cum aliorum pecorum, tum equorum, & plus [4] huic acinaci quàm cæteris diis. Ex captiuis centesimum quenque immolant, non eodem quo pecora modo, sed diuerso. nam vbi eorum capitibus

1 Facere non est illis vsu receptum.

2 Non oblatis primitiis.

3 Primitias.

4 His. *Intelligit fortasse Martis & acinaci.*

tibus vinum libauerunt, ipsos intra quoddam vas iugulāt: dehinc eisdem in congeriem sarmentorum sublatis, acinā cem cruore perfundunt. Hæc quidem supra conferunt. inferius autem in templo ista faciunt: Virorum interemptorum omnes humeros dextros præcidunt, quos vnà cum manibus in aerem iaciunt. & quocunque deciderit manus, ibi iacet, seorsum autem mortuus. [1] Cæteris deinde solennibus confectis abeunt. Et sacrificia quidem hæc ab eis sunt instituta. [2] Sues pro nihilo putant, quas nec alere omnino in sua regione volunt. Quæ verò ad bellum attinent, hunc in modum sunt ab eis comparata. Quem primum virum ceperit vir Scytha, eius sanguinem potat: quoscunque in prælio interemerit, eorum capita regi offert. nam capite allato, fit prædæ quamcunque ceperint particeps, alioqui expers. Caput hoc modo præcidit: In orbem illud amputat circa aures, verticeq; sumpto excutit, deinde pellem detrahit: & vbi sicut bouis corium manibus molliuit, tanquam mantile possidet, eaque & habenis equi sui appensa gloriatur: qualia mantilia vt quisque plurima habet, ita vir iudicatur præstantissimus. Sunt quoque multi qui coria hæc humana tanquam brutorum consuant, quibus pro amiculis induantur. Multi etiam cæsorum hostium manus dextras cum vnguibus excoriant, [3] eisque opercula pharetrarum indegunt. Est autem inter omnia coria humanum ferè & crassum maximè & cādore splendidum. Multi etiam totos homines excoriatos, & super ligna extentos, supra equos circumferunt. Hæc ab illis in mores sunt recepta. Non tamen de omnium, sed de inimicissimorum capitibus hoc faciunt, vt quisque illud quod est infra supercilia, recisum prorsus excutiat: & crudo tantùm bouis corio, si pauper sit, sin diues, non modò exterius inducat bouino corio, verumetiam interius inauret, & sic vtetque pro poculo vtatur. Idem agunt de familiaribus, si inter eos exiterint discordiæ, & apud regem victoria sint potiti. Hæc capita hospitibus qui ad eos veniunt viri alicuius existimationis, exhibent: referuntque, illos, quum essent domestici, & ad pugnam lacessissent, ab ipsis esse superatos: id strenuitatis loco ponentes. Semel autem quotannis [5] singuli regionū principes miscent vinum cra-

1 *Videtur aut diuersam à nostra lectionem sequutus esse, aut nostram nō intellexisse. Quæ tamen ἀπάρθρωτος habet pro eo quod uct. cod. ἀπάρξωτος.*

2 Suum nullus est illis vsus.

3 Eisq; pharetras indegunt. *Vel, Et ex eis opercula pharetrarum conficiunt.*

4 At capitibus non quidem omniū, sed inimicissimorum, hoc faciunt.

5 Vnusquisque prouinciæ præfectus in sua prouincia craterem vini téperat, de quo Sc.

1 Scythæ omnes bibunt à quibus hostes sui interfecti fuerint: at qui hoc facinus non ediderint, hoc non gustant, sed, &c.

2 Simulque dum hæc dicunt, virgas rursum conuoluunt, *quas videlicet euoluerant*, & in vnum componunt.

3 *Legit οἱ ἂν μὴ δρῶσιν, pro* ἢν οἱ μὴ δρ. *Τὸν ἐπάρατον supra fuit ἐπάρατος, p. 20. quod sonat execrationi obnoxius. Corinthus, qui de dialectis scripsit, ἐπάρατος interpretatur ἐπιβάτης. nonnulli tradunt, ἐπάρατος Scythas esse vates euiratos, quos Hippocrates alicubi ἀνυδρίτας appellauerit: vt annot. Paul. Leopard. Emend. lib. 7. c. 10. S. 4. Aut, larem.* ΓΚαὶ δηλολογίαν, *quod dicitur Gall. Et dit qu'on luy fait tort.*

teri, de quo[1] Scythæ omnes hostiũ homicidæ bibunt, at nõ gustãt qui nihil præclari operis ediderint, sed sine honore seorsum sedent: quæ res apud eos maximæ est ignominiæ. Qui verò cõplures cædes fecerunt, hi duobus pariter quos habent calicibus potant. Apud eosdem permulti sunt vaticinatores, qui pluribus virgis salignis diuinant, ad hunc modum: Grandes virgarum fasces quum attulerunt, humi positos dissoluunt, ac separatim ponentes illarum singulas, vaticinantur.[2] ad hęc dicendo, viceuersa virgas prehendunt, ac rursus sigillatim componunt. Hæc est illis tradita à maioribus diuinatio. Sed Enaries,[3] qui sunt androgyni, aiunt sibi à Venere traditam diuinationem, qui tiliæ fronde vaticinantur. Tiliam vbi quis trifariam sciderit, digitis suis eam implicando ac resoluendo tractat, atque in hunc modum vaticinatur. Horum tres maximè probatos accersit rex quoties ægrotat: cui isti semper ferè dicunt hunc aut illum ciuem (nominant autem hominem de quo loquuntur) peieraſſe, iurantem per regium[4] solium: (est autem Scythis mos plerunque iurandi per regium solium, quum maximum volunt interponere iusiurandum) protinusque is quem dixerint peieraſſe, adductus, coarguitur scientia diuinandi, tanquam compertus falsò deieraſſe per regium solium, & ob id regem ægrotare. Si ille inficians se negat peieraſſe,[5] atque rem grauiter fert, rex duplum vaticinorum accersit: qui inspecta diuinandi ratione, si & ipsi hominem periurij conuicerint, sine mora caput excidunt: eiusque facultates inter se partiuntur primi vaticini. Sin verò illi qui supernenerunt vaticini homines absoluerint, alij atque alij præstò sunt: quorum si plures absoluerint, decernitur primis illis vaticinis esse pereundum: eosque hunc in modum necant: Plaustrum concameratum vbi sarmentis referserunt, bobusque iunxerunt, vaticinos pedibus implicatis, & manibus post tergum reuinctis, atque ore obstructo, extendunt in medium sarmentorum: incensisque sarmentis territando agitant boues, quorum boum multi cum vaticinis concremantur, multi ambusti, cremato vtique plaustri temone, aufugiunt. Hoc quẽ dixi modo cõburunt *μάντιας, id est Vaticinos*, etiam ob alias causas, appellantque *ἀλαζονομάντιας, id est falsos Vaticinos*. Sed quos morte

108

morte rex afficit, eorum ne liberos quidem relinquit, sed vniuersos mares interficit, fœminis nihil læsis. Fœdera cum quibuscunq; ineunt Scythæ, hoc modo ineunt: Infuso in grandem calicem fictilem vino, commiscent eorum sanguinem qui feriunt fœdus, percutientes [1] cultello aut incidentes gladio aliquantulum corporis. deinde in calice tingunt acinacem, sagittas, securim, [2] gladium. Hæc vbi fecerunt, sese multis verbis deuouent: postea vinum epotant non modò ij qui fœdus fecerunt, sed etiam comites ij qui sunt maximæ dignitatis. Regum autem sepulchra apud Gerrhos sunt. Vbi Borysthenes iã nauigabilis est, ibi, quum rex eorum decessit, ingentem scrobem effodiunt forma quadrata. hoc vbi præpararunt, accipiũt mortuum corpore incerato, aluo euulsa atque expurgata, quam silere contuso & thymiamate apiique semine & anisi quum expleuerunt, resuunt rursus, impositumque plaustro cadauer ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt quæ regij Scythæ: [3] aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circuncidunt, frontem nasumque consaucient, sinistram manum sagittis traiiciunt. Postmodum regis cadauer carpento ferunt ad aliam gentem cui imperitant, quæ ipsos comitatur ad eos vnde primùm venerant. Vbi iam mortuum circumferentes, lustrauerunt singulas gentes quibus imperauit, apud eos deponunt qui in extremis Gerrhis habitant, & in sepulchris. Quem postquam super torum in loculo posuerunt, hastis hinc atque hinc defixis, desuper ligna disponunt, deinde pallio contegunt. In reliqua loculi spatiositate aliquam eius pallacam strangulatam sepeliunt, & eum qui vinum miscebat, & cocum & equisonem & ministrum & eum qui erat à nuntiis, necnon equos & aliarum rerum omnium primitias, quinetiã phialas aureas. nam argentum aut æs nihil in vsu habent. His actis, humum certatim atque auidè iniiciunt, cupientes tumulum quam maximum efficere. Circumacto anno, rursus hoc agunt: E famulis regis intimos sumũt. (sunt autem famuli regum, [4] ingenui Scythæ, & quos ipse rex iusserit. nam nullus venalitius ei ministrat.) Horum ministrorum quinquaginta quum strangulauerunt, ac totidem præstantissimos equos, [5] eductis intestinis & expurgatis, paleis

1 *Sunt qui vocem Græcam ὀνίων suspectã habeant.*
2 Iaculum.
3 Auris *partem amputant.*
4 Sũt autem Scythæ indigenæ. nam famuli sunt quos rex iusserit: nec vllus venal. *Legisse autẽ videtur hic interpr.* ὑφ' ὧν *pro* ὑπ' ὧν.
5 Vacuata & purgata aluo.

implent, ac consuunt: & vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumq; dimidium super altera duo ligna, & itē alia multa huiusce modi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem vsq; traiectos, ita vt priores fornices sustineant armos equorum, posteriores verò iuxta femora suscipiant veteros, vtrisq; cruribus supernè pendentibus. Equos autem infrænant, eorumque habenas ad palos extentas alligant: dehinc super eorum singulos statuunt singulos quinqua 109
ginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt: quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Alios autem Scythas, quum decesserunt, proximi quique in plaustris collocatos ad amicos circumferunt. eos singuli amicorum excipientes, epulum cadauer comitantibus præbent, tam propinquis quàm cæteris. Ad hunc modum quadraginta diebus priuati homines circumaguntur: dehinc [1]humātur, tali tamen ratione prius purgati: Vbi caput exinaniuerunt, ablueruntque, circa corpus ita agunt: Tria ligna statuunt mutuò inclinata, circa hæc prætendunt lanea pilea, quammaximè possunt constipantes, & in [2]scapham in medio lignorum pileorumque positam lapides coniiciunt ex igne [3]perspicuos. Nascitur autem apud eos cannabis lino simillima, præterquam crassitudine ac magnitudine: sed multo quàm nostra est præstantior, vel sua sponte nascens, vel sata: ex qua Thraces vestimenta conficiunt lineis simillima: quæ [4]nisi quis admodum terat, linea sint an cannabea, non queat dignoscere: & qui non viderit cannabem, existimet lineum esse vestimentum. Huius cannabis sumptum semen Scy[illegible]ub pileis occultunt, supra lapides igne [5]perspicuos: vnd[illegible]hymiama, tantum reddens vaporem quantum apud Græcos nullum thuribulum reddit. Hoc odore stupentes Scythæ eiulant: quod apud ipsos loco lauacri est. [6]neque enim lauant omnino corpus, sed vxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem scabrum conterunt cypresso & cedro & thuris ligno: deinde per fictum cor-

pus

1 Humātur. Postquam autem humarūt Scythæ, ita se purgant. Vbi caput abstulerunt & laue runt, hæc circa corpus faciunt.

2 Alueum.

3 Fulgentes. *Vel, candentes.*

4 Nisi quis sit valde exercitatus. lin,

5 Fulgentes. *Vel, candentes.*

6 Corpus enim nullo pacto lauant. At vxores eorū effundunt aquam, deinde cupressi & cedri & thuris lignum ad scabrum aliquē lapidem atterūt: eo autem quod ita fuerit atterendo abrasum (est autē crassum) corpus totū faciemq; obliniunt.

pus quum intumuerit, illud faciemque mendicamentis oblinunt. Id eas simul bene olentes facit, simul postero die, [1] medicamentis amotis mundas ac splendidas. Externis hi ritibus vti magnopere cauent, ne mutuo quidem inter se: sed Græcorum præcipuè, [2] vtique posteaquam deprehenderunt Anacharsin, & deinde iterum Scylem. Siquidem Anacharsis quum multum orbis terrarum contemplatus esset, & multum in sapientia profecisset, eam ad mores Scytharum pertulit. Is dum per Hellespontum nauigans tenuisset Cyzicum, vouit Matri deorum, (offendit enim Cyzicenos eius diem festum magnifico sanè apparatu celebrantes) si saluus sospesque domum reuertisset, sacrificaturum se eodem ritu quo Cyzicenos sacrificantes vidisset, & peruigilium noctis instituturum. Quum igitur in Scythiam venisset, [3] venit ad locum qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis cursum sita, vbique omnifariis arboribus referta. In hanc abstrudens se Anacharsis, omnem festi ceremoniam deæ persoluit, tympanum tenens, [4] exutisque simulachris. Hæc eum agentem quidam Scytha animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex quum & ipse contulisset se eò, & Anacharsin ea facientem inspexisset, excussa sagitta necauit. Et nunc siquis de Anacharsi interroget, Scythæ negant se nouisse hominem, ob id quòd in Græciam peregrinatus externosque sit mores sectatus. [5] Licet (vt ego accepi) tutor fuerit Timnis, filij Spargapithis, patruusque Indathyrsi Scytharum regis, filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaque si ex hac familia extitit Anacharsis, constat eum à patruele fuisse interemptum. Indathyrsus enim fuit filius Saulij, Saulius autem fuit qui Anacharsin interemit. Quanquam & aliud quiddam Peloponnenses audiui referentes, Anacharsin à rege Scytharum missum, Græciæ factum esse discipulum, & quum rediisset, dixisse ad eum qui ipsum miserat, cunctos Græcos esse in omni sapientia occupatos, Lacedæmoniis exceptis, qui soli rationem haberent dandi & accipiendi prudenter. Verùm hæc narratio aliter ab ipsis Græcis delusa est. Hic igitur vir ([6] quemadmodum antea

1 Ramentis quibus se obleuerant.

2 Vt ostendit Anacharsis, & deinde iterum Scyles. Anacharsis enim, quū multo orbis terrarum spatio perlustrato, magnaq; sapientia sibi inde comparata, Scythicas sedes repetebat, per Hellesp. nauigās, Cyzicum appulit, vbi vouit Matri d.

3 Clā ingressus est Hylçā. *Vel, in Hylæam se abdidit.*

4 *Legit Valla* ἐκδυσάμενος, *pro* ἐκδυσάμενος, *pro quo perperam legitur in nullo, edi.* ἐκδυμασάμενος.

5 Vt autē ego ex Timne tutore Spargapithis, audiui, fuisse eū Indathyrsi regis Scytharū patruum, filium autem Gn. n. L. pron. Sp. si ex hac fam. fuit Anach. se à patruele interemptum fuisse sciat. Indathyrsus, &c. *Est autem aliqua ἀνακολουθία in verbis Græcis, quam expressimus.* 6 *Vel,* Eo quo dictum est modo, interemptus fuit,

dictum est)mortem oppetiit.[1] & ipse quidem ita egit propter externos ritus & Græcorum consuetudinem: multis autem sanè annis postea interiectis ita passus est Scyles, Aripithis filius. etenim Aripithes Scytharum rex, cum alios filios multos, tum Scylem sustulit ex vxore Istrina, haudquaquam indigena, quæ filium Græcam linguam literásque edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripithe per dolum occiso à Spargapithe Agathyrsorum rege, Scyles regnum susceptt, & vxorem patris, nomine Opœam. Erat autem Opœa hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnum Scytharum obtinenti Scythicus tamen viuendi mos nihil prorsus cordi erat, sed Græcus, in quo fuerat imbutus à puero: ideóque multo magis ad hunc exercendum se cõuertebat. Vtique quum ad vrbem Borysthenitarum Scythicum ducebat exercitum, (Borysthenitæ autem se à Milesiis aiunt esse oriundos.) ad hos, *inquam*, quoties Scyles veniebat, relicto in suburbanis exercitu, ipse muros ingressus portas obserabat: depositaque Scythica stola, Græcum sumebat vestimentum, & eo indutus, per forum spatiabatur, nullo neque satellitum neque populi comitatu, appositis qui portas custodirent, nequis Scytharum cerneret eum gestantem huiusmodi stolam: & cum cæteris Græcorum institutis vtebatur, tum in faciendis deorum sacris. Et quum ibi tempus menstruum aut amplius triuerat, abscedebat, induta sibi Scythica stola. Idque sæpenumero faciebat, extructis sibi ædibus illic, & vxore illinc accepta. Sed quum foret ei malè euenturum, ex hac occasione malè euenit.[2] Affectanti ei Dionysum bacchanalem initiari, ac hostiam initiationis iamiam sumpturo in manibus, oblatum est ingens ostentum. Erant ei in vrbe Borysthenitarum circum ædes suas, (quarum paulo antè habui mentionem) magnas atque magnificas, è lapide candido sphinges & grypes stantes. in has ædes deus fulmen iaculatus est, totaque deflagrauerunt. Scyles nihilominus initiationem peragit. Enimuero Scythæ Græcis probro[3] dant bacchandi consuetudinem, negantes esse credibile deum inuenisse quo homines ad dementiam adigãtur. Posteaquam bacchanalibus sacris initiatus est Scyles, quidam Borysthenitarum Scythis indicium detulit, inquiens,

1 Et huic quidem propter externos rit⁹ &propter cõsuetudinem quæ illi cum Græcis fuerat, talia contigerũt. Mult. &c. *Q. d. Vt autem huic ita damno fa fuit rituum externorum cognitio, &c. ita Scyli multis postea annis.*

2 Ei Dionysi bacchici sacris initiari cupienti, & iã iam initiationis ritum aggressuro, obl.

3 Agendi bacchanalia cõsuetudinem, negantes rationi consentaneum esse excogitare deum qui homines ad insaniã adigat.

» quiens, Vos quidem Scythæ nos irridetis quòd bacchanalia agamus, quodque nos deus occupet: at nunc demum » hic vestrum quoque regem occupauit. nam bacchanalia » exercet à deo in dementiam actus. Quòd si mihi non habetis fidem, sequimini me, rem vobis ostensurum. Primores Scytharum hominem sequuti sunt: quos Borysthenita ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi adfuit Scyles cum thiaso, Scythæ eum bacchabundum conspicati, rem ingentis calamitatis esse duxerunt: digressique, ea quæ viderant omni exercitui indicarunt. Post hæc vbi ad lares suos rediit Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Octamasade, ex filia Teris genito. ' Scyles cognito quid de se fieret, & quam ob causam, profugit in Thraciam. Id quum audisset Octamasades, cum exercitu aduersus Thraciam contendit: cui ad Istrum progresso Thraces occurrerunt. Et quum conflicturi essent, Sitalces ad Octa- » masadem misit caduceatorem, cum his mandatis, Quid » opus est inter nos tentare fortunam? Tu quidem sororis » meæ es filius, sed habes germanum meum, quem si mihi » reddideris, ego vicissim Scylem tradam tibi. Ita neque tu, » neque ego periclitabor exercitu. Erat enim apud Octamasadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hanc à Sitalce oblatam conditionem Octamasades accepit, redditoque Sitalci fratre, eodemque auunculo suo, Scylem recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre reduxit exercitum: Octamasades autem eodem die caput Scyli dempsit. Adeo sua instituta Scythæ obseruant: & iis qui externos ritus asciscunt, tales irrogant pœnas. Multitudinem autem Scytharum non potui exactè indagare, quum de eius numero varia referentes audiam, & permultos illos, & rursus paucos esse vtiq; Scythas. Quantum autem sub aspectum meum venit, est inter Borysthenem & Hypanin flumina locus nomine Exampæus, cuius etiam aliquanto antea habuimus mentionem, quum dicebam fontem in eo esse aquæ amaræ, Hypanin in quem fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet ahenum sexies tantum quantus crater qui est in ostio Ponti, à Pausania Cleombroti filio dedicatus. Quòd si quis illum non inspexit, hunc ei in modum declarabo: Sexcentarum est amphorarum facilè ca-

r Scyles quũ ita se tractari videret, & causam sciret. *Vel, Quum videret ita in se consuli.*

pax, craſſitudine digitorum ſex. id aiunt indigenæ ex aculeis ſagittarum eſſe factum. regem enim ſuum, nomine Ariantem, quum numerum Scytharum ſcire vellet, iuſſiſſe ſingulos Scythas conferre ſingulos ſagittarum aculeos, propoſita morte ei qui non ferret. Ita magnam vim collatam eſſe aculeorum: & ex his confectum ahenum illud placuiſſe ei pro monumento relinquere, & in hoc Exampæo dedicare. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. Miracula autem hæc regio nulla habet, præter flumina cum multo maxima, tum numero plurima. Siquid tamen, præter flumina & magnitudinem campi exhibetur admiratione dignum, id dicetur: Veſtigium Herculis oſtendunt petræ impreſſum, virili veſtigio ſimile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem. Et hoc ita ſe habet.

Redeo ad eam quam ab initio inſtitueram orationem: Dario aduerſus Scythas exercitum comparanti, dimiſſis nuntiis ad imperandum, aliis vt peditatum, aliis vt claſſem præſtarent, aliis vt Boſporum Thracium [1] iungerent: Artabanus Hyſtaſpis filius, Darij frater, nolebat illum vllo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam, vtilia ſuadens: quum tamen non perſuaderet illi, deſtitit à diſſuadendo. Darius, vbi omnia ei in expedito fuere, copias eduxit ex vrbe Suſis. Ibi eum OEobazus quidam Perſa, cui tres filij erant omnes in militiam euntes, obſecrabat vt vnum ſibi ex illis relinqueret. Cui Darius tanquam amico [2] & modeſta obſecranti, reſpondit ſe omnes eius liberos relicturum. Eo reſponſo OEobazus magnopere lætabatur, ſperans liberos ſuos miſſionem habere militiæ. At ille [3] præpoſitos filiis OEobazi iuſſit vt omnes eos interimerent. Ita filij OEobazi obtruncati, illic ſunt relicti. Darius Suſis mouens, peruenit ad Boſporum Chalcedonis, vbi pons iunctus erat. Illic conſcenſa naui, tranſmiſit in inſulas nomine Cyaneas, quas Græci prius errabundas fuiſſe aiunt. Ibi ſedens in templo ſubiiciebat oculis Pontum, rem ſpectaculo dignam. nam inter omnia maria eſt maximè admirabile. Cuius longitudo eſt vndecim millium ac centum ſtadiorum: latitudo (qua latiſſimum eſt) trium millium ducentorum. Huius pelagi os latitudinis eſt quatuor ſtadiorum: longitudo oris (quod eſt collum)

1 *Id eſt, Pontibus conſterneret.*

2 Et non nimia petenti. *Vel, Rem non nimis magnã.*

3 *Vel,* Eos potius, quorum id officium erat iuſſ.

m

collum) quæ Bosporus dicitur, vbi pons connectebatur, circiter centum viginti stadia, ad Propontidem vsque pertingens. Propontis autem quingentorum stadiorum est, mille & quadringentorum longitudinis, influens in Hellespontum. Ipse Hellespontus, vbi angustissimus, stadiis septem quadringentis longus, intrans pelagi vastitatem quod Ægæum vocatur. Hæc autem ita dimensa sunt. Nauis fere meat omnino septuaginta millia passuum longo die, nocte verò sexaginta millia. Itaque è faucibus Ponti ad Phasin (hoc est enim Ponti longissimum) nouem dierum est nauigatio, & octo noctium, quæ fiunt mille centum ac decem millia passuum, hoc est stadiorum vndecim millia ac centum. E Scythica autem ad Themiscyram, quæ est super flumen Thermodontem (hic nanque Ponti latissimum est) trium dierum duarumque noctium est nauigatio, quæ fiunt passuum trecenta ac tria millia, stadiorum verò tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus ac Bosporus & Hellespontus à me dimensa sunt, & secundum ea quæ dixi, situm habent. Quinetiam Pontus hic paludem habet influentem in se, non multo quàm ipse est minorem, quæ [1] Mæotis appellatur, & mater Ponti. Darius, vbi Pontum contemplatus est, renauigauit ad pontem, cuius architectus extitit Mandrocles Samius. Contemplatus item Bosporum, duos super eum cippos erexit è candido lapide, literis incisis in vnum quidem Assyriis, in alterum verò Græcis, [2] omnes gentes quas secum ducebat. Ducebat autem omnes gentes quibus imperabat, continentes numero septingenta millia hominum cum equitatu, præter classem, quæ constabat è nauibus sexcentis. His postea cippis Byzantij in vrbem suam translatis vsi sunt ad aram Dianæ Orthosiæ, præter vnum lapidem, qui apud Bacchi delubrum in eadem vrbe relictus est literis Assyriis oppletus. Cæterùm Bospori locus quem rex Darius ponte commisit, coniectanti mihi videtur medius inter Byzantium & templum quod supra fauces est. Post hæc Darius ponte sublicio delectarus, authorem eius Mandroclem Samium donauit [3] decuplo. Ex cuius primitiis Mandrocles pictis animalibus eam missionem Bospori & regem Darium in Medico solio

1 Mæetis.

2 *Indicantibus* omnes g. *Hoc aut aliud huiusmodi participium subaudiendum videtur.*

3 *Hic mendosus est Græcus textus.*

ſedentem, ac ſuas copias traducentem, effinxit, eamq; picturam templo Iunonis dedicauit, cum hac inſcriptione,

Qui rate piſcoſum coniunxit Boſporon, implens
Darii regis vota, inuentis opus,
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Eſſet honor Samiis vnde, corona ſibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt eius qui pontem compegit: quem vbi remuneratus eſt Darius, tranſmiſit in Europam, iuſſis Ionibus nauigare in Pontum vſq; ad Iſtrum, atq; vbi eò peruenirent, ſe illic præſtolari, fluuiũ ponte iungentes. Ducebant enim claſſem Iones & Æoles & Helleſpontij. Hi præteruecti Cyaneas, rectà ad Iſtrum nauigarunt, ſubuectiq; duorum dierum itinere à mari ad fauces fluminis, vbi in diuerſa ſcinditur, illud ponte iungunt. Darius, tranſmiſſo per ratem Boſporo, faciebat per Thraciam iter, & quum ad fontes Teari amnis peruentum eſſet, triduo hîc habuit ſtatiua. Tearus fertur ab accolis omnium amnium eſſe optimus cum ad alios morbos, tum ad ſcabiem curandam vel hominum vel equorum. Eius enim fontes duodequadraginta ſunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. Ad hos tantundem viæ eſt à Iunonis templo eius vrbis quæ iuxta Perinthum eſt, & Apolloniæ quæ eſt in Ponto Euxino, duorum dierum vtraq;. Fluit autem Tearus hic in flumen Contadeſdum, Contadeſdus in Agrianem, Agrianes in Hebrum, Hebrus in mare iuxta vrbem Ænum. Ad hunc igitur amnem quum peruenisſet Darius, caſtraq; poſuiſſet, oblectatus amne, cippum erexit, his literis inſcriptum, TEARI AMNIS [1] CAPITA OPTIMAM AQVAM ATQVE PVLCHERRIMAM CVNCTORVM AMNIVM [2] CONTINENT, ET AD EA PERVENIT, EXERCITVM DVCENS [2] ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CVNCTORVM HOMINVM DARIVS HYSTASPIS FILIVS, PERSARVM CVNCTARVMQVE CONTINENTIS REX. Hæc ſunt illic inſcripta. Darius hinc mouens venit ad aliũ amnem nomine Artiſcum, qui per Odryſas fluit: quò vbi peruenit, ita agendũ ſibi putauit: Oſtenſo certo loco copijs ſuis, iuſſit illic ſingulos quoſq; prætereuntes ponere ſingulos lapides. Id quum omnis exerci-

1 *Sic vocare videtur eius fontes quos eſſe dixit duodequadraginta.*
2 PRÆBENT.

ereitus feciſſet, grandes acerui lapidũ effecti ſunt: quibus relictis, Darius illinc mouit. Sed priuſquam ad Iſtrũ perueniret, primos ſubegit Getas,[1] qui immortales agunt. Nam Thraces qui Salmydeſſũ, quiq; ſupra Apolloniã & Meſambriam vrbẽ incolunt, & qui Cyrmianæ & Mypſæi vocãtur, ſine pugna ſeſe Dario dediderunt. Getæ verò per imperitiã reſiſtentes, in ſeruitutem redacti ſunt, quum ſint fortiſſimi Thracũ atq; iuſtiſſimi. Immortales autẽ agunt hoc modo: Mori ſe nõ putant, ſed eũ qui defunctus eſt, meare ad Zamolxin *damonem*, quem nonnulli eorũ opinantur eundẽ eſſe Gebeleizin.[2] Ad hũc mittunt aſſiduè cum naui quinq; remigum nuntium quempiam, ex ſeipſis ſorte delectum præcipientes ea quibus ſemper indigent. eumque ita mittunt: Quibusdam eorum datur negotium vt tria iacula teneant: alijs, vt comprehenſis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibusque, hominem agitantes in ſublime iactent ad iacula. Qui ſi impræſentiarum extinguitur, propitium ſibi deũ arbitrantur: ſin minus, ipſum nuntium inſimulant, aſſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato, alium mittunt, dantes adhuc viuendi mandata. Iidem Thraces, dum tonat fulguratque, in cœlum ſagittas excutiunt, deo minitantes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrantur. Verùm (vt ego à Græcis accepi, Helleſpontum & Pontum incolentibus) Zamolxis hic, homo fuit, Samique ſeruitutem ſeruiuit Pythagoræ Mneſarchi filio. Illinc nactus libertatem, quum multum pecuniæ comparaſſet, in patriam redijt. qui quum animaduerteret Thraces malè viuentes & inſcitè, ipſe edoctus Ionicum viuendi genus & mores liberaliores quàm Thracum, vt qui conuerſatus eſſet cum Græcis,[3] cumque Pythagora non infirmiſſimo inter Græcos ſophiſta, domicilium exſtruxit in quod primos quoſq; popularium in conuiuium accipiebat, & inter conuiuandum docebat, neque ſe neque ſuos conuiuas,[4] neque illos qui illic aſſiduè gignerentur, interire: ſed in eum locum ire vbi ſuperſtites omnium bonorũ compotes eſſent. Dum ea quæ commemorata ſunt ageret atque diceret, interim ſubterraneum ædificium ſtruebat. Quo prorſus abſoluto, è Thracum conſpectu ſe ſubducit, deſcendens in illud ſubterraneum ædificium. V-

1 Ἀθανατίζοντας. i. ad verbum, Immortalizantes, quod ſtatim poſt ab ipſo authore exponitur.

2 Semper ante ſolẽt quinto quoq; anno quempiã è ſuorum numero ſorte delectũ, nuntium illi mittere, mandata ei dãtes de ijs quę ſibi opus ſint.

3 Et quidem cum Pythagora philoſophorum non infimo.

4 Nec eos qui ex ipſis in omne tẽpus naſcerentur, interituros, ſed in eum locum venturos vbi, &c.

bi circiter trienniũ egit, deſiderantibus eum Thracibus, ac deflentibus tanquam mortuum: quarto anno ſe eiſdem in conſpectũ dedit. atq; ita credibilia ſunt effecta quæ illis expoſuerat. Hæc Zamolxin aiunt feciſſe. Cuius ſubterraneo ædificio neq; fidem detraho, neq; valde credo, ſed multis eum ante Pythagoram annis extitiſſe arbitror. Verùm ſiue Zamolxis fuerit homo quiſpiã, ſiue ſit dæmon Getàrũ indigena, valeat. Getæ hoc ritu vtentes, vbi à Perſis ſubacti fuerunt, cæterum ſunt exercitũ ſequuti. Darius vbi ad Iſtrũ peruenit, & vnà pedeſtres copiæ cunctiq; flumẽ tranſmiſerũt, tunc verò iuſſit Iones, poſtquam ratẽ ſoluiſſent, ſequi ſe pedeſtri itinere cum nauticis copijs. Qui quum [1] ratẽ ſoluturi eſſent & imperata facturi, Coes Erxandri filius, Mitylenæorum dux ita apud Darium verba facit, ſciſcitatus antea nunquid ei gratum foret [2] audire ſententiam dicere volentis: Quum aduerſus eam terrã rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas vrbes coli, ſinito nunc ponetem hoc loci ſtare, relictis ad eius tutelam cuſtodibus ijs qui eum contexuerunt: per quem ſiue ex ſententia rem geremus, Scythis inuentis, ſiue illos inuenire nequibimus, tutus nobis ſit reditus. Neq; enim vereor ne prælio commiſſo à Scythis ſuperemur: ſed potius ne eis non inuentis aliquid patiamur errabundi. At enim credat me quiſpiã mea ipſius cauſa hæc dicere, vt hîc ſubſiſtam: ego verò, quod in tuam rem eſſe ſentio, rex, id in medium profero. ipſe te ſequi volo, neq; hîc relinqui. Delectatus admodum eo conſilio Darius, ita reſpondit, Hoſpes Leſbie, fac omnino quum ſoſpes domum rediero, [3] præſtò mihi iſis, vt te ob egregium conſilium egregijs factis remunerẽ. Hæc loquutus, vbi ſexaginta nodis lorum innodauit, accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita loquutus eſt, Viri Iones, quam prius habueram de ponte ſententiã, eam miſſam facio. vos ſumpto hoc loro, hæc ita velim agatis: [4] quo ex tempore videritis me raptiſſimè iter intendentẽ in Scythas, ex eo tempore incipiẽtes, ſoluite ſingulis diebus ſingulos nodos: intra quod tempus niſi adfuero, ſed dies nodorũ exierit, vela facite in patriam veſtrã. interea, quoniam conſiliũ mutaui, agite cuſtodiam ratis, & omne ſtudiũ illi & cõſeruandæ & cuſtodiendæ adhibete: quod facientes, maiorẽ in modum mihi gratifica-

1 *Pontem vocat ſtatim poſt.*

2 Admittere ſententiã, *vel conſilium*, ab eo qui proponere vellet. *Id eſt, Aurem præbere conſilio.*

3 Des te mihi in conſpectum.

4 Simulatque videritis me in Scyth. proficiſci, ex eo temp.

tificabimini. Hæc loquutus Darius, promouet exercitum.
Thracia tellus in mare tendens, Scythicæ prætenditur, qua
113 sinũ faciente Scythica excipit: & illic Ister mare subit, ostio
in ventum eurum conuerso. Quod autem ab Istro soli Scythici secundum mare est id metiendo, indicare aggrediar:
Ab Istro hæc iam vetus Scythia est, meridiem versus & austrum posita, vsq; ad vrbem Carcinitidem. eiusdem deinceps quod ad mare fert montosæ regionis, & in pontum porrectum, incolit gens Taurica vsq; ad Chersonesum dictam tracheam, *id est asperam*. Hæc ad mare pertingit quod ad ventum subsolanum vergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ, ferentes ad maria, vna ad meridianum, altera ad orientale, quemadmodum Atticæ regionis. quòd sic partem Scythiæ Tauri incolunt vt si Atticæ iugum Suniacum alia gens non Athenienſis incoleret, quod à tribu Thorica vsq; ad Anaphlystam magis in Pontum porrigit promontorium. talis est (vt parua cum magnis comparem) Taurica regio. Qui autem non est hanc Atticæ partem præteruectus, huic alio modo planum faciam: vt si Iapygiæ non Iapyges sed alia gens imperans, diuisa terra à Brunduſio vsq; Tarentum, promontorium incoleret. Quum hæc duo dico, multa alia similia dico, quibus Taurica gens est comparanda: A gente Taurica deinceps Scythæ supra Tauros & orientale versus mare incolunt, & quæ Bosspori Cimmerij sunt ad vesperam vergentia, & quæ paludis [1] Mæotidis Tanai tenus, qui influit in huius paludis
secessum. Itaq; ab Istro iam quæ superiora sunt ferentia in
mediterranea, discludunt Scythiam ab Agathyrsis, deinde
à Neuris, deinde ab Androphagis, postremò à Melanchlænis. Itaq; Scythæ veluti formam quadratam habentis, duæ
partes quę ad mare pertingunt, altera ad mediterranea ferens, altera ad maritima, vsquequaq; sunt pares. nam ab
Istro ad Borysthenem, decem dierum est iter, tantundem à
Borysthene ad [2] Mæotidem paludem. A mari mediterranea versus, vsq; Melanchlænos qui supra Scythas habitant,
viginti dierum iter. Supputantur autem à me in singulos
dies itineris ducena stadia. Ita transuersa Scythiæ erũt quatuor millium stadiorum: recta quæ ad mediterranea ferũt,
eodẽ stadiorũ. Tantę est hęc terra magnitudinis: [3] Scythæ

1 Mæetidis. *Illa tamen altera appellatio frequentior est.*

2 Mæetin.

3 Porro Scythæ, quũ inita apud se ratione se solos impares esse animaduertissent copijs Dar.

inter se colloquuti, quum soli impares essent copijs Darij prælio repellendis, nuntios ad finitimos misere. Eorum reges vbi conuenere, consultabant vt ingenti exercitu inuadente. Erant autem qui conuenerant reges, Taurorum & Agathyrsorum, & Neurorum, & Androphagorum, & Melanchlænorum, & Gelonorum, & Budinorum, & Sauromatarum. E quibus Tauri huiusmodi moribus vtuntur: Virgini naufragos immolant, & quoscunque Græcos illuc delatos: hoc modo, Postquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe. nam in rupe prærupta templum est eorum situm. cruci affigunt caput. Quidam de capite *suffigendo* consentiunt, sed truncum è præcipitio deijci negant sed humo contegi dicunt. Dæmonem cui immolant, ipsi Tauri aiunt esse Iphigeniam, Agamemnonis filiam. In hostes autem quos ceperint, hoc aiunt: Amputatum quisque caput hostis domum reportat, & fusti suffixum admodum sublime supra tecta statuit, & plerunque supra fumarium: ideo in sublimi locantes quòd dicant eos totius domus esse custodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. [1] At Agathyrsi excultissimi viri sunt, & aurum plerunque gestantes. In commune cum mulieribus coeunt, vt inter se germani sint ac domestici omnes, nihil neque liuoris neque odij mutuò exercentes: in cæteris ad Thracum consuetudinem accedunt. At Neuri Scythicis quidem vtuntur moribus qui vna ante Darij expeditionem ætate coacti fuerant solum vertere propter serpentes. nam serpentum cum magna vis ex ipsorum solo est edita, tum maior supernè è locis desertis ingruerat: quibus vsqueadeo infestati fuerũt, vt relicto suo solo cum Budinis habitauerint. [2] Iidem periculũ faciunt se homines esse maleficos, quod dicuntur à Scythis & ab iis qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire. quod tamen dicentes mihi non persuadent: nihilominus tamen illi aiunt ita esse, ac deierant. Androphagi agrestissimos omnium hominum mores habent, non iudiciis, non legibus vtentes, [3] pecuariam exercentes: vestem Scythicæ similem gestantes, propriam linguam habentes. Melanchlæni omnes indumenta nigra gerunt,

1 *Vel*, Luxui dediti sunt.

2 Videntur autem hi incantatores esse quòd dic.

3 Sunt autẽ Nomades.

gerunt, vnde & cognomen habent, qui ſoli ex his humana carne veſcũtur, inſtitutis Scythicis vtẽtes. Budini, ingens natio atque numeroſa, vehementer cæſijs oculis omnis ac rufa: quorum vrbs nomine Gelonus è materia conſtructa eſt, muro alto è materia toto: cuius ſingula latera tricenorũ ſtadiorum ſunt magnitudinis. AEdes quoq; cum priuatæ tum ſacræ ſunt è materia. Nam viſuntur ibi deorum Græcorum templa Græcanicè extructa, ſimulachris, aris, delubris ligneis. Dionyſo trieterica, *id eſt triennalia*, agũt, & bacchanalia exercent. quippe Geloni quondam Græci
114 fuere, ſed ſummoti inter Budinos habitauerũt, lingua partim Scythica, partim Græca vtentes. Budini à Gelonis & lingua & victu ſunt diſpares. nam quũ indigenæ ſint, [1] pecuariæ operã dant, ſoliq; eius regionis pedunculos edunt. at Geloni agriculturæ operam dantes frumento victitant, & hortos poſſident, nihil illis neque aſpectu neque colore ſimiles. Vocantur autem à Græcis Geloni, etiam Budini iſti, non rectè vocantibus. Horum regio omnis eſt arboribus frequens, & vbique plurimùm conſita, vbi eſt lacus ingens & multus, & palus, ac multũ circa arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & caſtores, & aliæ feræ, forma oris quadrata, quorum pelles ad renones faciendos conſuuntur, & teſticuli [2] ad curanda poſteriora ſunt. De Sauromatis verò ita memoratur: Quũ Græci præliati ſunt cum Amazonibus (quas Scythæ Æorpata vocant, quod nomen poteſt transferri Viricidæ: æor enim virum dicunt, pata autem, occidere) feruntur poſt victoriam prælij ad Thermodontem facti, abijſſe, portantes tribus in nauibus quaſcunque potuerant ex Amazonibus viuas capere: quibus illæ in pelago inſidiatæ, cunctos trucidauere. Sed quum naues haberent incognitas, nec gubernaculo aut velis aut remis vti ſcirent, interfectis viris, ferebantur ſecundum tempeſtatem & ventum. Delatæque ſunt ad paludis Mæotidis prærupta, quæ Scytharum liberorum, telluris ſunt. Ibi è nauibus egreſſi Amazones, ad loca habitata iter facientes, quod primum nactæ ſunt equorum armentum, diripiunt, conſcenduntque: & obequitantes, è Scythis prædas agunt. Scythæ quid hoc rei eſſet conijcere nequibant, quum neq; vocem, neq; veſtem, neq; gentem agnoſcerẽt: admirabun-

1 Nomades ſunt.

2 Morbis matricis auxiliantur. *Ad verbũ, Ad medelam matricũ conſerunt.*

di vnde venirent, & rati cunctos esse viros eiusdem ætatis. Sed commissa cum eis pugna potiti quibusdam illarum, ita demum fœminas esse cognouerũt. Itaq; consilio habito visum est eis, nullo pacto posthac quampiã illarum esse occidendã: sed ex se qui maximè iuuenes essent, ad eas esse mittẽdos, eodẽ numero quo illas esse coniectabãt, qui sua prope earũ castra haberent, & eadẽ quæ illæ facerent. [1] Si inuaderentur, pugnarent, neu subterfugerent: vbi subsisterent illæ, ipsi etiã proximè accedentes castra ponerẽt. Hoc Scythæ idcirco decreuerũt quòd prolẽ ex illis suscipere cupiebant. Adolescentes qui missi sunt, mãdata peregerunt. quos vbi Amazones intellexerũt neutiquã ad se lædendas venisse, valere sinebant. quotidie tamẽ castra castris propius admouebãtur. Cæterùm ne ipsi quidẽ adolescentes quicquam habebant, quemadmodũ Amazones, præter arma & equos: & eandem vitã quam illæ viuebant, venando atq; prædando. Circa meridiẽ Amazones solebant aut singulæ aut binæ seperatim à reliquis ad ventrẽ leuandum longius vagari. ea re Scythæ cognita, & ipsi idem faciunt. [2] quorum cuidam vna illarũ, quæ soliuaga erat, propinqua quum fuisset, non se auertit, sed de colloquendo deliberabat: nec appellare poterat eum quocum nõ esset prius congressa, tamen manu significauit vt ad eundem locũ postridiẽ rediret adducto secum altero, vt duo essent: se quoq; alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens hæc enarrat cæteris: posteroq; die socium secum ducens, ad locum præstò fuit, ac reperit [3] Amazonem expectantem sociam. Eius rei certiores facti reliqui adolescentes, & ipsi [4] seducunt cæteras. Post hæc commixtis castris pariter habitarunt: eam quisque vxorem cum qua primùm coierat, habentes. Earum vocem quum ipsi discere non possent, ipsorum illæ discebant. Et quum vtrique inter se conuenissent, viri ad Amazones ita dixerunt, Nobis parentes sunt pariter & facultates: proinde non agamus diutius hanc vitam, sed hinc digressi in hominum frequentia degamus, vbi vos habebimus vxores, nequaquam alias. Ad hæc illæ responderunt, Nos verò non possumus vestris cum fœminis habitare. quibus non ijdem qui nobis sunt mores. nos enim arcu tela excutimus, & iaculamur, & equitamus, muliebria opera

1 *Si illæ* ipsos inuaderẽt, ne pugnarẽt, sed subterfugerent.

2 Quum autem quidã vni Amazoni seorsim à cæteris vaganti corpus iunxerit. illa minimè repulit, sed copiã sui fecit. manuq; significauit, quũ voce nõ posset (neque enim se mutuò intelligebant) vt ad eund.

3 Amazoné alterã ipsum expectantẽ.

4 In matrimonium sibi cæteras conciliarunt.

» opera non edoctæ: veſtræ fœminæ nihil eorum quæ re-
» cenſuimus, ſed opera muliebria factitant, deſidentes in
» plauſtris, non ad venationem atque alia huiuſmodi prode-
» untes. [1] proinde non poſſumus illis eſſe ſimiles. Quòd ſi
» vobis cordi eſt habere nos coniuges, & iuſti videri vultis
» ite ad parentes veſtros, & facultatum ſortiti partem, rurſus
» redite, vt deinde ſemoti ab illis habitemus. Id approbantes
» adoleſcentes ita fecere, acceptaque facultatum quæ ipſis
» contingebat portione, rurſus ad Amazones redierunt.
» Ad quos illæ, [2] Duplex, inquiunt, metus nos tenet in his
» locis habitãdi: vnus, quòd nos parentibus veſtris vos priua-
» uimus: alter, quòd terram veſtram magnopere vaſtaui-
» mus. Sed quoniam dignamini nos habere vxores, hoc vnà
» nobiſcum agatis, Agedum proficiſcamur è regione hac, &
» Tanai tranſmiſſo illic habitemus. Huic quoq; rei obtem-
perauere adoleſcentes. Traiectoq; Tanai & à Tanai trium
dierum orientem verſus, totidemque à Mæotide palude &
aquilonem, itinere confecto, peruenerunt ad eum locum
quem nunc incolunt, ibique ſubſederunt. Ideoque priſca
115 conſuetudine viuendi fœminæ Sauromatarum vtuntur.
nam ad venationem vnà cum viris ac ſine viris, equis inſi-
dentes, & ad prælium proficiſcuntur, eandemque quam
viri ſtolam gerunt. [3] Sauromatæ putantur lingua Scy-
thica ſolœcizare, *id eſt corrupte loqui*, quòd eam ab initio
non probè didicerint Amazones. Quod ad coniugia per-
tinet ita ab eis eſt inſtitutum: Nulla virgo nubit priuſ-
quam aliquem hoſtium interemerit: ideoque nonnullæ
earum decedunt iam vetulæ, antequam nubant, quòd le-
gi ſatisfacere nequeant. Ad harum igitur quas dixi gentiũ
coactos reges nuntij Scytharum quum peruenĩſſent, cer-
tiores eos fecerunt, Perſam, vbi omnia quæ ſunt in interi-
ore continente in ſuam ditionem redegit, faucibus Boſ-
pori ponte iunctis, in citeriorem traiecĩſſe continentem:
ſubactisque illic Thracibus, fluuium Iſtrum ponte iunxiſ-
ſe, animo hæc omnia in ſuam redigendi poteſtatem. Pro-
inde vos (inquiunt) nolite vllo pacto de medio cedere,
ſinentes ad perniciem nos deuenire, ſed idem ſentien-
tes, obuiam eamus inuadendi: quod niſi facitis, nos in vl-
timum diſcrimen adducti, aut regionem deſeremus,

1 Proinde nobis conuenire non poteſt cum illis.

2 Duo ſunt quæ ab incolendo hoc loco nos deterrent: vnum, quod, &c. alterum, quòd terr.

3 Voce porro Scythica vtuntur Sauromatæ, iam inde à priſco tempore ea ſolœciſſantes, quod, &c. *Vel, Vſitata eſt autẽ Sauromatis nox Scythica, ea ſolœciſſantibus iam inde à prima origine, quòd eam, &c.*

aut manentes deditionem faciemus. quid enim cladem « «
subeamus, nolentibus vobis auxilio nobis esse? Quanquã « «
non commodius agetur vobiscum, aduersus quos non mi- « «
nus venit Persa, quàm aduersus nos: neq; nos subegisse cõ- « «
tentus, à vobis abstinebit. Cuius rei magnum hinc accipi- « «
te documentum, quòd si nobis solis inferret ille bellum, a- « «
nimo superioris seruitutis vlciscendæ, debebat à cæteris « «
hominibus abstinere, & sic in nostram tendere regionem, « «
ostendens omnibus se aduersum alios ire: at nunc, vbi pri- « «
mùm traiecit in hanc continentem, vt quisq; sibi occurrit, « «
pacat: cæteros, veluti Thraces & nobis confines Getas, suo « «
subiectos imperio habet. Hæc quum Scythæ denuntiaſ- « «
sent, ij qui è nationibus venerant reges deliberabant, sed
discordes eorum erant sententiæ. [1] Nam Geloni quidem
& Budini & Sauromatæ concordi animo receperunt se
Scythis auxilio futuros: Agathyrsus autem & Neurus &
Androphagus & Taurorum Melanchlænorumq; reges ita
Scythis respondenterunt: Si vos in iniuria facienda ac bello « «
inferendo priores non fuisseris, rectè videremini precari « «
quæ precamini: & nos vestris precibus morem gerentes, « «
idem quod vos ageremus: nunc vos sine nobis illorum ter- « «
ram ingressi, imperitastis Persis, quoad deus vobis indulsit: « «
illi itidem, quandoquidem eos idem deus in vos excitat, vi- « «
cem vobis reddunt. At nos neq; tunc quicquam intulimus « «
iniuriæ his viris, neq; nunc quicquam conabimur priores « «
inferre. Quòd si hic nostram regionem inuaserit, & prior « «
iniuriam fecerit, nos haudquaquam tolerabimus. id donec « «
cernamus, apud nosmetipsos manebimus. neq; enim in « «
nos venire Persæ videntur, sed in eos qui fuerunt authores « «
iniuriæ. Scythæ, vbi hæc relata audiere, statuerunt nullam « «
sibi pugnam rectà atq; ex aperto conferendam, quando i-
pſis isti ad societatem nõ accedebant. [2] Itaq; digressi clam,
ac longius progressi, puteos quos ipsi offendunt ac fontes
obstruunt, bifariamq; diuisi herbam è regione atterunt. Et
ad vnam è partibus, vbi regnabat Scopasis, iubent Sauro-
matas pergere, qui se subducerent, si eò Persa declinaret,
fugientes rectà ad flumen Tanain, secundum Mæotidem:
ijdem Persam abscedentem inuadendo persequerentur.
Hæc erat vna pars regni ordinata ad hanc viam, quemad-
modum

1 Nam Gelonus quidem *rex* & Budinus & Sauromata cõc.

2 Sed se subducendo obstruendos sibi esse puteos & fontes quos in itinere offendet, graméq; è terra exteré dum, *vel eradendum*; & ex duabus partibus in quas seipsos diuisissent, ad vnam, vbi Scopasis regnabat, Sauromatas conferre se debere: sed subducere se, si illuc se conuerteret Persa. fugient. r. ad fl. T. f. M. quum autem Persa pedem referret, inuadere & persequi.

modum dictum est. Reliquarum duarum vnam, cui imperabat rex Indathyrsus, quæ magna erat, & tertiam in qua regnabat Taxacis, in vnum coeuntes, accedentibus Gelonis atque Budinis, iubent hos vno die prægressos exercitum Persarum [1] seducere, hostem lacessendo, & ea quæ decreuissent exequendo: & ante omnia hostem seducere in agros illorum qui societatem ipsorum abnuissent, vt eos, si minus volentes bellum aduersus Persas susciperent, certè inuitos redderent istis hostes. deinde in suam terram reflectere, & tentare, siquid ipsis tentandum esse videretur ac liberet. Hæc vbi decreuere Scythæ, copijs Darij ex occulto occurrebant, præstantissimis equitum præcursoribus missis. Carros autem in quibus eorum filij vxoresq; omnes degunt, vnà cum pecoribus, [2] præterquam ad victum suppetentibus, præmiserant, dato suis mandato vt semper aquilonem versus tenderent. Hoc quum [3] præparassent Scythæ, eorum emissarij, postea quam compererunt Persas ab Istro trium ferè dierum & ante se vnius diei itinere abesse, positis castris, germina terræ vastant. Persæ, vbi Scytharum equitatus in conspectum se dedit, eum insequi maturant, à via sese semper subducentem: & quum ad vnam partium ventum est, auroram versus & Tanain, Scythis tendentibus, & insequentibus Persis, Scythæ Tanain traijciunt: eò & Persæ traiecto, illos insequuntur, donec peragrata Sauromatum plaga, perueniunt in Budinicam. Cæterùm quandiu Persæ fuerunt in Scythica ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, vtpote vastæ: vbi vero Budinicam ingressi sunt, ibi nacti li-
126 gnea mœnia à Budinis deserta, & omnibus rebus vacua, incenderunt. His actis, ipso itinere ire porrò tendunt, dum eam regionem peruagati, in vastam solitudinem deueniunt. Hæc solitudo à nemine hominum colitur, posita supra Budinorum regionem, septem dierum itineris magnitudine: vltra quam Thyssagetæ incolunt, à quibus quatuor ingentes amnes per Mæoteos fluunt, & in paludem nomine Mæotin se insinuant, quibus hæc sunt indita nomina, Lycus, Oarus, Tanais, Syrges. Darius, vt ad solitudinem peruenit, cursu omisso copias super fluuium Hoarum locauit. Post hæc, octo vrbes easque ingentes condidit, pari-

1 Subducere se, *Vel, Tacitè aut clam progredi se subducendo. Sic & paulo post repone pro Seducere.*

2 Præterquã ijs quæ ad victum satis esse possent.

3 Præmisissent.

P

ioter ſe ſpatio diſtantes, ſexagenorum ferè ſtadiorum, quarum ad meam vſque memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur, interim Scythæ (quos ille inſequebatur) circumitis locis ſuperioribus, reuerterunt in Scythiam. Quibus è cõſpectu omnino ſemotis, nec ſe amplius exhibentibus, ita Darius vrbibus illic relictis dimidiatis, conuertit iter ad occaſum, ratus & hos eſſe cunctos Scythas, & ad occaſum fugere. Proinde cum exercitu maturans ire Scythiam, eò deuenit vbi in duas Scytharum incidit partes. Hos nactus inſequebatur vnius diei ſpatio, nũquam intermittens ſubterfugientes. Subterfugiebant autem de induſtria in terram eorum qui ſocietatem ipſorum reſpuerant, & primùm in Melanchlænorum. Quos quum perturbaſſent tam Perſæ quàm Scythæ, eorum terram ingreſſi Scythæ in loca Androphagorum Perſas adducunt. Perturbatis autem & Androphagis, hoſtem in Neuridem ducunt. Neuris quoque conſternatis, tendunt ſubterfugiendo ire ad Agathyrſos. Sed Agathyrſi cernentes fugari finitimos è Scythis ac perturbari, priuſquam à Scythis ager ipſorum inuaderetur, miſſo caduceatore, Scythis ingreſſum ſuorum finium prohibent, prædicentes, ſi conarentur inuadere agrũ ſuum, cum eis primùm ſe prælium commiſſuros. Hoc interminati Agathyrſi, in fines procurrunt, animo accendi ingredi volentes. At Melanchlæni & Androphagi & Neuri, inuadẽtibus Perſis vnà cũ Scythis, neque virium neque minarum memores, ſed timore perculſi, fugam capeſſerunt aquilonem verſus ac ſolitudinem. [1] Scythæ partim ad Agathyrſos, iam non recuſantes ſocietatem, ſe conferebant, partim è Neuride regione in ſuam Perſis præibant. Id quum diu factitaretur, neque deſiſteretur, Darius ad Indathyrſum Scytharum regem miſſo equite, inquit, [2] Virorum dæmonie, *id eſt beate*, quid aſſiduè fugam facis, quum liceat tibi horum facere alterutrum? ſi tibi videris idoneus ad reſiſtendum negotiis meis, ſiſte curſum, ac perſtans, mecum fac prelium: ſin agnoſcis te imparem eſſe, ſic quoque ſiſte curſum, & huic tuo munera offerens terram atque aquam, in colloquium veni. Ad hæc Scytharum rex Indathyrſus ita reſpondit, Sic res meæ habent, ô Perſa, vt neque vllum mortalium

1 At Scythæ nõ iam ad Agathyrſos (quippe qui *ingreſſu ſuæ regionis* interdixiſſent) tendebãt, ſed ex Neuride regione in ſuam Perſis præibant. *Valla putauit ἀντιπαρτας* eſſe pro *ἀντιπαραβύους συμμιξίλιω (vt paulo antè locutus erat Herodotus) quum referatur ad ἀντιξέρτων præcedens paulo antè.*

2 *Budæus vertit*, O miſerrime hominũ.

» ego metuens antè fugerim, neq; nunc fugiã te, neq; quic-
» quam faciã diuersum nunc atq; in pace facere consueuerã.
» [1] Quòd autem non protinus tecum ineo prælium, huius rei
» te certiorem faciam: Nobis neq; oppida sunt neq; agri cul-
» ti, quos inuadi aut vastari metuentes, properemus vobiscũ
» conferre pugnam. ad quam si opus est continuò deuenire,
» sunt paterna sepulchra, quæ vos quum nacti fueritis, age-
» dum tentate labefactare: & tunc intelligetis, pugnaturi vo-
» biscum simus pro sepulchris, nécne: prius autem (nisi nos
» ratio traxerit) tecum prælium nõ conseremus. Hactenus,
» quod ad pacem pertinet, dictum sit. quod autem ad cæte-
» ra, ego solos mihi heros arbitror Iouem progenitorem
» meum, [2] & solium Scytharum regium. Tibi autem pro ter-
» ra & aqua, quæ dono poscis, mittam quæ decet ad te venire
» dona: pro eo quòd herum te meum esse dixisti, iubeo te fle-
» re. Hoc à Scythis responsum est, quod caduceator reuersus
Dario renuntiauit. Scytharum reges audito nomine seruitutis indignatione perfusi, partem illam quæ cum Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopasis, mittunt ad colloquendum cum Ionibus qui Istrum ponte iunctum asseruabant. [3] At Persæ non amplius sibi vagandum esse statuerunt, vt hospitibus, qui ipsorum commeatum eripiebant, insidias tenderent, distributis qui aduersus ereptores frumentariæ rei iussa exequerentur. Enimuero equitatus Scytharum semper in fugam vertebat equitatum Persarũ, sed fugientes incidendo in peditatum, ab eo defensabãtur. Ità Scythæ summoto equitatu hostili, tamen metu peditum abscedebãt, & nihilominus noctibus quoq; tales incursiones faciebant. [4] Aduersus quos quid Darianis auxilio fuerit referam: res in primis admirabilis, asinorũ vox ac multorũ species. Nam (vt superius à me demonstratum est) nullus in terra Scythica neq; asinus neq; mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur, propter frigora. Itaq; rudentes asini perturbabant Scytharũ equos, & quum Scythę sæpenumero Persas adorirentur, eorum equi exaudita asinorũ voce, cõsternati auertebantur, arrectis auribus stupefacti, vtpote insolentia tum vocis, quam prius nõ audissent, tum formæ quã
117 nunquam inspexissent. Atq; hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat. Cæterùm Scythæ vbi

1 Cur autem nõ pr. tecum ineam prælũ, hoc quoque tibi declarabo.

2 Et Vestam Scytharũ reginam.

3 At Scythę qui ibi relinquebãtur, *vel remanebãt*, nõ amplius censuerunt Persas cogendos esse vagari, sed adoriendos esse quoties cibum sumerẽt. Obseruantes igitur tempus quo ab illis cibus sumebatur, faciebant quod statuerant. Enimuero, &c.

4 Verùm quod Persis auxiliabatur, Scythis verò aduersabatur, Darij exercitum inua dentibus, id referam, maximum miraculum. *Nimirum id faciebat* asinorũ vox & multorum species.

animaduerterunt Persas tumultuantes, quò diutius in Scythia illi commorarentur, [1] & commorantes ad omnium necessariarum rerum inopiam redigerentur, faciendum ita sibi putarunt, vt pecoribus suis vnà cum pastoribus relictis, in alium ipsi abscederent locum. Persæ illuc se conferentes, excipiebant pecora. quo facto quum sæpius idem tentarent, ad vltimum Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem, aue, mure, rana, & quinque sagittis. Persæ, eum qui munera ferebat, percontabantur quid illa significarent. Iste negare sibi aliud esse mandatum nisi vt quum illa tradidisset, celerrimè rediret. iubere tamen ipsos Persas, si solertes forent, interpretari quid sibi dona vellent. Hoc quum audissent Persæ, consultabant. Et Darij quidem sententia erat, Scythas seipsos ei donare, & terram atque aquam: hac ratione coniectans, quòd mus quidem in terra gignatur, & eodem quo homines fructu vtiatur, rana autem in aquis nascatur, auis verò sit equo assimilis: at sagittis dandis, quòd [2] seipsos tradere viderentur. In hanc sententiam Darius interpretabatur. At Gobryas vnus è septem qui magos sustulerunt, hoc dicere dona coniectabat, O Persæ, nisi effecti vt aues, subuoletis in cœlum, aut effecti vt mures, subeatis terram, aut effecti vt ranæ insiliatis in paludes, non remeabitis vnde veniftis, his sagittis confecti. Et Persę quidem illa munera sic interpretabantur. At vna pars Scytharum cui datum ante erat negotium Mæotidis paludis custodiendæ, tunc autem cum Ionibus qui ad Istrum erant colloquendi, vbi ad pontem venit, ita verba fecit, Viri Iones, libertatem vobis afferentes venimus, si modò nos exaudire volueritis. Accepimus enim Darium vobis præcepisse vt ad sexaginta duntaxat dies custodiam pontis ageretis, &, si intra id tempus ipse non afforet, domum abiretis. Itaque si [3] id feceritis, & apud illum & apud nos culpam deuitaueritis. proinde quum ad præstitutam diem permanseritis, iam abscedite. Hæc se facturos recipientibus Ionibus, Scythæ [4] raptim retrò abiere. At cæteri Scythæ, post missa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduersus Persas in acie instructi steterũt tanquam conflicturi. Quum interim lepus in mediũ prosilijt, quem vt quis-

1 Et commorantes angerentur ob rerũ omnium penuriam.

2 Suam potentiam.

3 Itaq; si hoc feceritis, culpa & apud illum & apud nos vacabitis: *nimirũ vt* quum ad pr. diem permanseritis, iam abscedatis.

4 Primo quoq; tẽpore redierunt.

vt quisq; vidit insequebatur. Perturbatis Scythis ac vociferantibus, sciscitabatur Darius vnde hostium tumultus existeret, & quum audisset illos leporem insectari, inquit ad
» eos Persas cum quibus cætera colloqui consueuerat, Hi viri videntur mihi magno nos habere contemptui, & nunc
» Gobryas rectè dixisse de Scythicis donis. Quo magis, quũ
» mihi quoq; ipsi res ita se habere videantur, bono consilio
» est opus, vt tutus nobis eò vnde venimus sit receptus. Ad
» hæc Gobryas, Equidem, inquit, ô rex, horum ego virorum
» inopiam videbar mihi ferè fama habere cognitam, sed vbi
» aduenj, euidentius intellexi, animaduertés eos habere nos
» ludibrio. Proinde mihi videtur, quum primùm nox aduenerit, [1] incensis è more ignibus, & alijs quæ consueuerunt
» fieri, actis, imbecillissimis quibusq; militum ad hostem fallendum relictis, asinisq; omnibus alligatis, abeundum, prius quam ad Istrum recta pergant Scythæ ad pontẽ soluendum, [2] aut Ionibus soluere lubeat: quod nobis factu facile
» erit. Hoc Gobryas consilium dabat. Cui assentiens Darius, vbi nox adfuit, reliquit in castris [3] viros languore præditos, & eos quorum amissio minimi facienda esset, necnon omnes asinos *alligatos*: asinos quidem, vt vocem ederent: [4] infirmos autem homines, hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc persuadens ijs qui relinquebantur Darius, accensis ignibus quammaturrimè ad Istrum contendit. [5] Asini, quòd multitudine destituti essent, eo magis rudere. quos audientes Scythæ, credere omnino Persas in eisdem permanere castris. verùm vbi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, [6] manus extendere ad Scythas, & quę contigerant referre. His illi auditis, repentè retractis duabus Scytharum partibus, & vnà Sauromatarum cum Budinisq; ac Gelonis, Persas recta ad Istrum via persequũtur, vtpote plerosq; pedites & itinera nescientes, ea præser-

1 Accensis ignibus, vt & aliàs facere cõsueuimus, & imbecill.

2 Aut Ionesaliquid in nos moliantur quod efficere illis non difficile futurum sit.

3 *Eadem est vox pro qua reddidit paulo antè* Imbecillissimis quibusque: *nisi quòd hic est positivus gradus, quum ibi esset superlativus.*

4 Homines verò propter imbecillitatẽ quidem relinquebantur, sed hoc tamẽ prætextu, vt dum ipse cũ fl. cop.

5 Asini à cœtu segregati.

6 Manus ad Scythas tendere, & ijs quibus decebat verbis apud eos vti. Quibus illi auditis, in vnum agmen conglobatæ tum illæ duæ Scytharum partes, tum illa Sauromatũm vna, necnon Budini & Geloni, Persas recta ad Istr. via persequuntur. Sed quum Persarum exercitus magna ex parte pedites haberet, viasq́ue ignoraret, vtpote *in certa diuerticula, vel in certa itinerum diuortia* non sectas, at Scythicus equitibus constaret, & ijs quidem itinerum compendia scientibus, quum vtrique ab alt. aberr.

tim quæ diuortia habebant, ipsi equites & compendia viarum scientes. Sed quum vtriq; ab alteris aberrarent, multo priores ad pontem Scythæ peruenere quàm Persæ. Ibi cognito se præuertisse Persas, ita ad Ionas qui in nauibus erant verba fecerunt, Viri Iones, quum dierum numerus iam pertransierit; iniurij estis qui adhuc permaneatis: sed quoniam hactenus præ timore permansistis, nunc soluite quamcelerrimè traiectum, atq; abite sospites liberiq;, dijs pariter ac Scythis gratiam habentes. Nam eum qui antea dominus vester erat, ita tractabimus vt aduersus nullum mortalium sit facturus expeditionem. De hac re consultantibus Ionibus, Miltiadis quidem Athenienſium ducis & 118
Cherſonenſium (qui ſunt in Helleſponto) tyranni ſententiam erat, Scythis obtemperandum eſſe, & Ioniam ſeruitute liberandam. At Hiſtiæi Mileſij diuerſa, quòd diceret nunc quidem eos ſuæ quenq; vrbis tyrannos eſſe ob Darium: potentia verò Darij ſublata, neq; ſe Mileſijs, neq; alium quenquam vſquam præeſſe poſſe. Fore enim vt ſingulæ ciuitates popularem ſtatum quàm tyrannicũ mallent. Hanc ſententiam quum dixiſſet Hiſtiæus, omnes confeſtim qui Miltiadi aſſenſi fuerant, in eam tranſierunt. Fuere autem qui diſceptauerunt, duntaxat alicuius apud regem exiſtimationis, Helleſpontinorum quidem tyranni, Daphnis Abydenus, & Hippoclus Lampſacenus, & Erophantus Parrienus, & Metrodorus Proconneſius, & Ariſtagoras Cyzicenus, & Ariſton Byzantius: & iſti quidẽ ex Helleſponto. Ab Ionia autem, Stratias Chius, & Æacides Samius, & Laodamas Phocenſis, & Hiſtiæus Mileſius: cuius ſententia prælata eſt ſententiæ Miltiadis. Æolum verò vnus affuit qui eſſet alicuius authoritatis, Ariſtagoras Cymæus. Hi, poſteaquam Hiſtiæi probauere ſententiã, hoc ſibi præterea agendum dicendumq; cenſuerunt, vt pontem [1] quidem ab vlteriore ripa eatenus ſoluerent vt extra ſagittæ iactum eſſent, ne nihil facere viderentur, quum tamen nihil facerent, neve Scythæ vim afferre tentarent, & Iſtrum ponte tranſire, [2] ſed ſoluentes illinc pontem, quaſi omnia ad votum Scytharum facerent. Hoc ſententiæ Hiſtiæi addendum quũ decreuiſſent, ita pro vniuerſis ad Scythas Hiſtiæus verba fecit, Viri Scythæ, iucundã nobis rẽ attuliſtis, 119
& op-

1 Partis portem ſoluerẽt quæ verſus Scythas ſpectaret: ſoluerent autẽ nõ amplius quã ad iactus teli ſpatium, ne nihil fac.

2 Sed ſoluẽtes illã põtis partem quæ Scythiam verſus ſpectabat, omnia pro arbitrio Scytharum ſe facturos dicerent.

» & opportunè instatis: atq; vt vos nobis probè viam ostendistis, ita nos vobis obsequenter obtemperabimus. Vt enim cernitis, traiectum rescindimus, adhibituri omnem diligentiam, cupiditate assequendæ libertatis. Cæterùm dū nos hæc dissoluimus, interea vos illos inquirere tempus admonet, & inuentos, tam vestro quàm nostro nomine ita vlcisci vt merentur. Scythæ, Ionibus iterum fidem habentes tanquam vera eloquutis, ad inquirendos Persas reuerterunt: atque ab omni illorum itinere aberrarunt, [1] ipsi sibi huius rei causa, quòd pabula equorum illis in locis corruperant, fontesque obstruxerant. quod nisi fecissent, facilè si volussent Persas inuenissent: nunc ita faciendo, visi sibi fuerant optimè consuluisse, ob quæ tamen eos res frustrata est. Quippe eam suæ regionis partem consectantes in qua cibaria equis atque aquæ forent, hostem indagabant, rati illum eadem parte fugam intendisse: at ille obseruato quod prius tenuerat itinere, abierat, atque ita quoque ægrè traiectus reperit locum. Et quum noctu peruenisset, nactus pontem solutum, animo prorsus concidit, veritus ne se relicto Iones abissent. Erat autem apud Darium Ægyptius quidam, omnium hominum vocalissimus: hunc Darius supra ripam Istri positum iubet inclamare Histiæū Milesium: Histiæus *eum sapius inclamantem, tamen* ad primam inclamationem exaudiens, omnes naues admouit, & ad traijciendum exercitum pontem iunxit. Atque hunc in modum Persæ effugerunt, quos indagantes Scythæ iterum aberrauerunt. [2] & ob id Iones tanquam non liberos, sed pessimos & ignauissimos omnium hominum iudicant, deque eis tanquam de seruis loquentes, mancipia dominos amantia esse aiunt, & insectatione dignissimos. Hæc in Iones Scythæ probra iaciūt. Darius per Thraciam iter faciens, Sestum Chersonesi peruenit, atque illinc in Asiam nauibus ipse transiuit, relicto in Europa exercitus duce [3] Megabyzo, viro Persa, cui Darius aliquando hūc honorem habuit, vt hoc verbū inter Persas diceret: quum esset esurus mala punica, simulac primum malum aperuit, interrogatus à fratre Artabano [4] nunquid tantum hominum sibi optaret quantum illic esset acinorum, respondit, se præoptare tot sibi esse Megabyzos quàm Græciā subditā tantam multitudinem sibi optaret.

1 Cuius *mali* sibi authores fuerant.

2 Et *propterea* modò Iones, vt qui liberi sint pessi. & ignauiss. omn. hom. iudicant: modò de illis tāquā de seruis loquētes, mancipia domino rum amantia & minimè fugitiua esse aiūt. *Vel, Et propterea alias Iones, &c. Sic & in altera parte. Alias verò de illis, &c. Solet tamē τῶν μὲν, τῶν δὲ potius exponi, Partim quidē, Partim, verò. sed hic nō satis conuenire videtur Partim, sensum est enim, Iones (Scytharū iudicio) si vt liberi considerentur, se in illare ignauissimos ostendisse: sin vt serui, officio mancipiorū dominos amantium functos fuisse.*

3 Megabazo. *in vulg. edit. Gr. & in nostris vet. cod. Sic in sequētib. locis.*

4 Cuius rei

His verbis apud Persas hominem honorauit: quem tunc prætorem reliquit cum octoginta millibus militum. Megabyzus autem hic immortalem sui memoriam apud Hellespontios reliquit, hoc dicto, quod quum apud Byzantium agens audisset Chalcedonios decem & septem annis ante Byzantios vrbem condidisse, inquit Chalcedonios eo tempore cæcos fuisse, qui, quum pulchrior adesset locus ad vrbem condendam, nequaquam turpiorem elegissent nisi cæci fuissent. Hic igitur Megabyzus in Hellespontia plaga pro prætore relictus, eos qui diuersarum à Medis partium erant, subigebat. & iste quidē talia agebat. Per idem autem tempus alia ingens aduersus Libyas extitit expeditio, ob eam quam ego commemorabo causam, his prius expositis: Argonautarum posteri quum à Pelasgis qui fœminas Athenienſium ex Braurone prædati sunt essent electi à Lemno, Lacedæmonem nauigauerunt, confidentesque apud Taygetum ignes accenderunt. Quos Lacedæmonij quum aspexissent, nuntium misere sciscitatum quinam & vnde essent. Illi, nuntio sciscitanti responderunt se Minyas esse, ab ijs heroibus oriundos qui in Argo nauigassent, quique quum Lemnum appulissent, illic eos procreassent. Hanc mentionem stirpis Minyarum quum audissent Lacedæmonij, misso iterum nuntio sciscitantur 119
quid sibi velit ipsorum aduentus, atque ignis accensio. Illi verò se respondent à Pelasgis electos, redire ad parentes, (æquissimum enim id facto esse) orareque vt sibi liceat vnà cum eis habitare, tum bonorum tum agrorum partici-
1 Quibus ipsi conditionibus vellēt. pes. Eos recipere [1] in ea quæ ipsi vellent, Lacedæmonijs placuit, cum ob alia ad hoc faciendum inductis, tum præcipuè quòd Tyndaridæ Castor & Pollux in Argo nauigauerant. Receptos Minyas & agris impertierunt & in tribus cooptarunt. Ibi confestim ablocatis in alios quas in Lemno duxerant vxoribus, matrimonia contraxerunt. Non longo deinde interiecto tempore, statim elati superbia, cū alia flagitiosa perpetrarunt, tum regnum affectarunt. Quo nomine eos Lacedæmonij morte mulctandos quum censuissent, comprehensos in carcerem coniecerunt. Quoscunq; autem Lacedæmonij morte plectendos censent, eos noctu plectunt, interdiu neminem. Quum igitur essent in illos

ani-

animaduersuri, exorati sunt ab eorum vxoribus (quæ ciues erant & primorum Spartanorum filiæ) veniam ingrediendi, carcerem, & cum suo cuiusque viro colloquendi, nullum in illis dolum esse suspicantes. Horum permissu, Minyarum vxores ingressæ carcerem, omni [1] veste quam gestabant viris tradita, illorum vestem illæ sumpserunt. Ita Minyæ muliebri veste amicti, veluti mulieres è carcere prodierunt, rursusque apud Taygetum consederunt. Hac eadem tempestate Theres Autesionis filius, Tisameni nepos, Therſandri pronepos, Polynicis abnepos missus est in coloniam Lacedæmonis, genere Cadmeo, auunculus Aristodemi filiorum, Eurysthenis & Proclis: quorum, quum pupilli essent, tutelam gerebat regni Spartani. Adultis mox pupillis, ac recepto imperio, Theras ita grauiter tulit sibi ab aliis imperari, quoniam imperium degustasset, vt negaret se Lacedæmone moraturū, sed ad cognatos nauigaturum. Erant autem in insula quæ nunc Thera vocatur, quondam Callista, viri Phœnices à Membliare Pœcilis filio oriundi. Cadmus enim Agenoris filius Europam quæritans, in insulā quæ nunc Thera vocatur quum appulsus esset, siue regionis amore captus, siue qua alia voluntate, reliquit illic cum alios quosdam Phœnices, tum Membliarem consanguineum suum. Isti hominum ætatibus octo antequam Theras Lacedæmone veniſſet, insulam quæ Callista, *id est pulcherrima*, vocabatur, incoluerūt. Ad quos Theras cum multitudine tribulium missus est, nequaquam ad illos eijciendos, sed ad vnà habitandū, & ad insulam valde frequētandā. Postea verò quàm Minyas è carcere elapsos & apud Taygetum confidentes, Lacedæmonij tamen necare statuerant, Theras necem eorum deprecabatur, recipiens se illos ex ea regione abducturum. Et huic postulato Lacedæmonijs assentientibus, cum tribus biremibus ad posteros Membliaris nauigauit, ducens secū non vniuersos Minyas (pleriq; enim ex ipsis ad Paroreatas Cauconasq; diuerterunt) sed paucos, [2] quos in sex partes distribuerunt, & totidem illic oppida condiderunt, Lepreum, Magistum, Thrixas, Pyrgum, Epium, Nudium. quorū pleraq. Elei memoria mea deleuerunt. Insulæ autē à conditore Thera nomen est inditum. [3] Hic filio, quòd negaret se nauigaturum cum

1 Vestitu quem gest. v. trad. illorum vestitum sumpſ.

2 Quum autem hos expulissent, seipsos in sex partes distrib.

3 At filius, quum ei se vnà nauigaturum neganti, dixisset pater se itaq; eum relicturū οὖν ἐν λύκοισι, *id est unum inter lupos*, ex hoc dicto vocatus fuit οἰόλυκος. atq; adeo nomen hoc inualuit.

eo, relinquam ergo, inquit, ouem lupis. ex quo dicto nomen adolescenti impositum est OIolycus, *id est Ouslupus*, & id nomen alteri prævaluit. OIolyco natus est filius Ægeus, à quo vocantur Ægidæ, in Sparta ingens tribus. Ex hac tribu viri, quum sibi non permanerent filij, ex Erinnym oraculo delubrum Laio & OEdipodi extruxerunt: quod postea apud eos Theræos mansit qui ex his viris procreati fuere. Hactenus Lacedæmonij cum Theræis consentiunt: quod deinceps extitit, soli Theræi factum hoc modo esse memorant: Grinus Æsanij filius ab hoc Thera oriundus, quum esset Theræ insulæ rex, cõtulit se Delphos,

1 Afferens ex vrbe Heca tomben comit.

[1] ducens ex vrbe solennes hostias, comitantibus eum cum alijs ciuibus, tum verò Batto [2] qui erat de genere Polymnesti, apud Minyas gratiosus. Consulenti autem Grino Theræorum regi de alijs rebus, Pythia respondit vt vrbem in Libya conderet. Cui vicissim iste, Equidem (inquit) ego, ô princeps, senior sum & grauis ad moliendum: tu verò quempiam horum iube ista facere. Simul hæc dicens, Battum ostendebat: Hæc hactenus. Tunc vbi reuersi sunt, pro nihilo habuere responsum: neq; vbi terrarum Libya esset gnari, neq; ex incerto oracolo coloniam mittere audentes. Septem post hæc annos quum in Thera non pluisset, & omnes, præter vnã, arbores exaruissent, consulentibus Theræis Pythiam, [3] respondit, mittendam in Libyam esse coloniam. Illi, quoniam nullum mali remedium erat, mittũt in Cretam nuntios inuestigatum si quis aut indigenarũ aut aduenarum illic esset qui in Libyam nauigasset. Nuntij, quum Cretam peruerrassent, & ad vrbem Itanum peruenissent, in ea contraxerunt cum purpurario quodã cui nomẽ erat Corobio. is aiebat se ventis abreptũ in Libyã applicuisse, & ad Platæã insulã Libyæ. Hunc nuntij mercede inductũ in Therã duxerunt. Verùm nõ multi ad rem explorandã ex Thera initio profecti sunt, duce ipso Corobio: quo in ea insula relicto cũ aliquot mensiũ cibarijs, ipsi quamcelerrimè reuerterunt ad cæteris de insula renuntiandũ. Quibus vltra præstitutũ tempus redire differẽtibus, omnia Corobio deficiebãt: sed appulsa eò naui Samia quę ab Ægypto redibat, (cuius gubernator erat Colæus) Samij, omni re gesta à Corobio audita, in annũ homini cibaria reliquerũt. Ipsi ex hac

2 Qui filius erat Polymnesti. Euthymides genere ex Minyis.

3 Obiecit illam coloniæ deductionẽ in Libyam.

120

insula

insula quũ soluissent, Ægyptũ optantes, vento subsolano abrepti ferebãtur: nec intermittente flatu, Herculeas transuecti columnas, peruenerũt in Tartessum,[1] pompã ferentes ad rem diuinã. Erat ea tempestate id emporium intemeratum, adeo vt inde rẽuertentes isti ex mercibus quæstum maximum fecerint,[2] inter omnes quos nouimus Græcos, duntaxat post Sostratem Laodamantis filium Æginetam, cum quo nemo possit contendere. Ex hoc quæstu Samij decima (id est sex talentis) selecta fecerunt ahenum ad exemplum crateris Argolici, gryphinis capitibus in circuitu altrinsecus obuersis: & in templo Iunonis collocarunt, sustinentibus illud tribus colossis, *id est humanis simulachris*, septenũm cubitorum, genu nixis: & hoc primùm facto ingens amicitia Cyrenæis Theræisq; cum Samiis contracta est. Theræi, vbi relicto in insula Corobio ad Theram reuersi renuntiarunt esse illis insulam e regione Libyæ sitam, placuit Theræis vt è singulis oppidis, quæ septem erant, viri mitterentur, fratribus inter se sortitis quis potius mitteretur, duce eorũ rege Batto. Ita duas biremes in Plataeam miserunt. Hæc Theræi memorãt. Cætera iam Theræis cum Cyrenæis constant. nam quod ad Battum pertinet, Cyrenæi nequaquam cum Theræis consentiunt. sic enim narrant: Est in Creta oppidum Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. hic amissa vxore, induxit filię nomine Phronimæ nouercam, quæ domum ingressa, vt erat, ita re ipsa se nouercam præstitit, cum lædendo atq; omne genus iniuriarum excogitando, tum ad extremum[3] impudicitiam impingendo: atque ita rem habet viro persuasit. Iste ab vxore deceptus rem de filia nefariam commẽtus est. Erat in Oaxo negotiator quidam Theræus, nomine Themison: [4]hunc in familiaritatem acceptũ Etearchus adiurat vt quã rem oraretur, in ea se ministrum præberet. Vbi hominem iureiurando adegit, adductam ei tradidit filiam suam: iubens vt eam abductam in mare demergeret. Themison ancipiti animo inter nefas operis & hospitij perfidiam, ita sibi faciẽdum putauit: accepta puella mare ingressus, quum in alto fuit,[5] vt iureiurãdo Etearchi satisfaceret, reuinctam funibus puellã demisit in pelagus: ea deinde retracta, Theram peruenit. Ibi Polymnestus vir inter Therẽos spectatus in

1 Deducente eos numine. Erat, &c.

2 Inter omnes Græcos de quibus certò nobis compertum est.

3 Impudicitiæ crimẽ impingendo. *Vel, Impudicitiam obiiciẽdo.*

4 Hospitio exceptum adigit iureiurando, ipsum operam suam ei præstiturũ quamcunque ad rem illi opus ea esset.

5 Defungi iurisiurandi religione volẽs, demissam in mare puellam funiculis alligatam, sustinuit extraxit, vt promisso satisfaceret. *Ita Budæus hũc locum vertit.*

concubinatum Phronimam accepit, ex qua interiecto tempore natus est ei filius,* fono vocis exili ac balbutienti, cui nomen impositum est Batto, vt Theræi & Cyrenæi aiunt: vt autem ego sentio, aliud aliquod. sed eum cognominatum Battum postquam in Libyam abiit, cum propter oraculum apud Delphos sibi redditum, tum propter honorem quem assequutus est. Battum enim Libyes regem appellant, & ob id reor [1] Pythiam lingua Libyca quam nouerat, quum oraculum reddidit, vocasse Battum, quòd futurus rex esset in Libya. Hic, vbi in virilem adoleuit ætatem, Delphos adiit ob linguæ vitium. Cui consulenti Pythia respondit,

Batte venis vocis causa: dux te iubet ire
Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.

[2] Ad hæc Battus sic vicissim inquit, O princeps, ego ad te veni gratia consulendi de voce: tu de aliis mihi respondes quæ nequeunt fieri, iubens migrare in Libyam. qua copia? [3] quáve manu? Hæc loquens non persuasit illi vt alia responderet, sed eadem quæ prius respondente Pythia, illinc digressus abiit in Theram. [4] Mox deinde quum & huic ipsi & cæteris Thereis malè contingeret, nec mali causa deprehenderetur, ob hæc mittunt Delphos scisciatum. Quibus quum respondisset Pythia, melius cum ipsis actum iri si Cyrenen in Libya conderent cum Batto, miserunt Theræi Battum cum duabus biremibus. Isti Libyam profecti (quandoquidem non aliud habebant quod agerent (retrò ad Theram se receperunt. Sed eos Theræi arcentes accessu Theræ repellebãt, ac rursus reuerti iubebant. ita necessitate adacti, remenso iterum mari, condiderunt oppidum in insula Libyæ adiacenti, nomine vt prius dictũ est, Platæa, quæ fertur Cyrenæorum vrbi quæ nunc est, par esse magnitudine. Hanc biennio incolentibus, quum nihilo melius secum ageretur, vno è suis relicto, cæteri Delphos nauigarũt ad oraculum consulendum. Eò postquam venerunt, sciscitantibus quid ita secum in Libyam profectis nihilo tamen melius ageretur, Pythia respondit his verbis,

Lanigere Libyes scis quam nec adueneris vrbem,
Me melius: tuum ego ingenium mirabor eunti.

His auditis, ij qui cum Batto erant, rursus redierunt. neque 121
enim

* *Budæus ex antiquo exemplari legit ἰσχόφωνος, id est* hęsitans lingua, *vt annotauit Pau. Leopard. Emend. lib. 3, cap. 11. Ex terrore id vocis vitiũ emendatum refert Pausan. 331. l. 6. S.*

1 Pythiam in suo vaticinio lingua Libyca eum ita vocasse, quoniã eum Libyę regem futurum nouerat.

2 *Ante hæc verba adde.* Perinde acsi lingua Græca oraculum reddens dixisset, O rex, vocis causa venisti. *Ad verbum. Ad vocem.*

3 Qua potentia? *Vel, Quibus copiis?*

4 Ab eo tempore autem quum *illa* tũ in hũc ipsum tũ in cæteros Theræos irã exerceret, hi calamitates suas ignorantes, *id est, calamitatũ suarum causam*, Delphos miserũt, *quò* de malis illis *sciscitarẽtur.*

enim ſinebat eos deus aliò migrare priuſquam in Libyam conceſſiſſent. Reuerſi ad inſulam, recepto quem reliquerant, incoluerunt locum in Libya, regione inſulæ, nomine Aziriſtum, amœniſſimis collibus vtrinque concluſum, & vtrinque flumine præterlabente. Hunc locum ſex annis quum incoluiſſent, ſeptimo deſerendum putauerunt, admonitu Libyum, vt in meliorem tranſirent. Ita illinc eos Libyes veſperum verſus & ad locorum ſpecioſiſſimum abduxerunt, & quidem noctu, ne Græci interdiu facientes iter, diutnum ſpatium metiendo animaduerterent. Eſt autem huic loco nomen Iraſa. Eos, vbi ad fontem qui Apollinis eſſe fertur, duxerunt, inquiunt, Viri Græci, hic vobis incolere commodum eſt vbi cœlum [1] vocaliter ſonat. Sub Batto igitur, qui condidit [2] Zoam, & annos quadraginta regnauit, & ſub eius filio Arceſilao, qui regnauit annos ſexdecim, Cyrenæi habitauerunt tot omnino quot in coloniam initio miſſi fuerant. Sub tertio autem Batto, qui felix eſt appellatus, cunctos Græcos ad nauigandum in Libyam cum Cyrenæis habitatũ induxit ſuo oraculo Pythia. Nam accerſebant eos Cyrenæi ad agri partitionem. Induxit autem hæc verba reſpondens,

1 Cœlũ perforatum eſt.
2 *Suſpecta hic ſunt Græca exempl. quorum alia ζώνης, alia ζώης habent.*

» *Serior in Lsbyen quiſquis peruenerit almam,*
» *Diſcernendi agri, mox hunc, affirmo, pigebit.*

Quum ergo ingens multitudo Cyrenam ſe contuliſſet, finitimorum Libyum agros vaſtabant, atque inter ſe partiebantur. At illi eorumque rex nomine Adicran, agris exuti à Cyrenæis, miſſis in AEgyptum quibuſdam, ſeſe dediderunt Apriæ AEgyptiorum regi. Iſte comparatum grandem AEgyptiorum exercitum miſit aduerſus Cyrenaş. Cyrenæi, inſtructa apud Iraſa locum & ad fontem Theſtin acie, cum AEgyptiis conflixerunt, eosque ſuperauerunt, vtpote inexpertos antea atque contemptores Græcorum, adeoq; profligarunt vt pauci ex eis in AEgyptum redirent. Qua de re AEgyptij ſuccenſentes Apriæ, ab eo deſciuerunt. Huius autem Batti filius extitit Arceſilaus, qui regnum adeptus, inter initia cum fratribus ſuis ſeditiones exercuit, donec illi relicto eo in alium Libyæ locum migrauerunt, vbi contracti vrbem hanc condiderunt quæ, vt tunc, Barce nũc appellatur. Et inter condendum Libyas [3] ſolicitabant ad

3 Impulerũt ad defic.

deficiendum à Cyrenæis. Arcesilaus tam suis defectoribus quàm eorum receptoribus bellum intulit: quem reformidantes Libyes, fugam ad orientales Libyes intenderunt. Sed fugientibus Arcesilaus vsque instituit insequendo, dum ad Leuconem Libyæ peruenirent, [1] & Libybus videretur opportunus ad inuadendum. Itaque congressi cum eo Libyes, adeò superauere Cyrenæos, vt ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcesilaum ægrotantem epoto medicamento frater suus Aliarchus strangulauit: sed hunc dolo vxor Arcesilai interfecit, nomine Eryxo. Arcesilao successit in regno Battus, pedibus non valens, sed claudus. Cyrenæi ob acceptam calamitatem, Delphos miserunt per quosdam interrogatum, quam rationem ineuntes præclarissimè habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducerent moderatorem. Itaque petentibus Cyrenæis Mantinei dederunt quendam nomine Demonacem, virum inter populares probatissimum. Hic igitur vir Cyrenen profectus, vbi singula quæque edoctus est, in tres tribus distribuens illos, ita digessit vt vnam quidem partem faceret Theræorum, atque confinium: alteram autem, Peloponnensium atque Cretensium: tertiam verò, cunctorum insulanorum. Qui etiam [2] huic Batto regi cum alia omnia quæ superiores reges obtinuerant contulit, tum verò peculiaria fana ac ceremonias in media ciuitate instituit. Quæ instituta sub hoc quidem Batto sincera permanserunt: verùm sub eius filio Arcesilao vehementer sunt perturbata, negante Arcesilao Batti illius claudi & Pheretimæ filio se laturum quæ Mantineus Demonax constituisset, ac reposcente honores suorum maiorum. Hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salaminem Cypri. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium Euelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur vt se filiumque Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potius quàm exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse, sed melius facturum eum si ei petenti daret exercitum. Quumque identidem ad omnia quæ dabantur, hoc diceret,

1 Et inuadédum esse eũ Libyes censerent.

2 Quum Batto regi peculiaria fana & ceremonias secreuisset, cætera omnia quæ antea regum erât, populo in commune dedit. Quæ instit.

ret, tandem misit ad eam EVelthon dono fusum aureum, atque colum penso circundatam [1] dicentique quæ consueuerat verba Pheretimæ, inquit talibus rebus donari fœminas, non exercitu. Arcesilaus interea Sami agens, vnumquenque solicitabat ad spem rei agrariæ: coactoque ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de reditu
122 in patriam. Cui Pythia ita respondit, Ad quatuor Battos, ac totidem Arcesilaos, octo hominum ætates dat vobis Apollo Cyrene regnare: vlterius vos conari dehortatur. Tibi verò suadet vt ingressus in domum tuam, quietem agas. Quòd si fornacem inueneris plenam amphorarum, ne eas excoquas, sed ad auram emittas. Sin fornacem incenderis, ne committas vt circumfluam introeas: alioqui peribis tu pariter & taurus optimè opus faciens. Hæc Arcesilao Pythia respondit. Iste sumptis iis quos contraxerat è Samo, rediit Cyrenen: recuperatoque rerum statu, immemor oraculi factus, vocatis ad dicendam causam iis qui contra ipsum in partibus fuerant, obiecit culpam fugæ suæ. At illorum alij exilio solum vertebant, alij ab eo comprehensi, in Cyprum ad necem mittebantur: quos Cnidij ad suam terram appulsos liberauerũt, ad Theramq; dimiserunt. Quosdam, qui in grandem quandam & priuatam Aglomachi turrim refugerant, circundata materia Arcesilaus igni cremauit. Hoc perpetrato, agnoscens id esse oraculum quo Pythia non sinebat eum inuetas in fornace amphoras excoquere, excessit vltrò ex vrbe Cyrene, extimescens necem oraculo prædictam, [2] & quòd Cyrenen existimaret circumfluam. [3] Contulitque se ad regem Barcæorum nomine Alazerin, cuius filius in matrimonio habebat cognatam suam. Et quidam tum Barcæi, tum exules Cyrenæi quum in foro agentem animaduertissent, obtruncarunt, & insuper eius socerum Alazerin. Ita Arcesilaus, siue volens siue inuitus oraculo non obsequutus, fatum suum impleuit. Mater eius Pheretima, dum filius suus mali sui sibi author Barcæ agit, ipsa interea honoribus filij Cyrene fungebatur, ac munera obibat cum alia, tum in senatu præsidendo. Vbi autem cognouit filium in vrbe Barca oppetisse mortem, fuga se propipuit in AEgyptum. nam Arcesilaus fuerat de Cambyse Cyri bene meritus: quòd

1 Eadem autem verba ad *hoc munus* dicenti, *id est, inter accipiendum hoc munus*, se talibus muneribus, non autem exercit. fœminas donare respondit.

2 Et quòd existimaret circumfluam esse Cyrenen. *Id est, appellatione circumfluæ Cyrenen significatã fuisse.*

3 Vxor autem ei erat genere propinqua, Barcæorum regis filia, qui Alazer vocabatur: ad hũc se contulit. At quidam Bat.

is extitisset qui Cyrenen Cambysi tradiderat, ac tributum instituerat. Hæc in AEgyptum quum peruenisset, supplex Aryandi assedit: hortansque eum ad se vlciscendam, & prætendens titulum quòd ideo filius suus, quia cum Medis sentiret, interemptus esset. Erat hic Aryandes AEgypti prætor à Cambyse constitutus, qui aliquanto pòst tempore quum æmulari Darium vellet, ab eo est interfectus. Siquidem audiens atque animaduertens Dario cordi esse memoriam sui relinquere opere quod à nullo alio regum factum esset, id sibi imitandum putauit: donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro quàm potuit purgatissimo monetam percussit: Aryandes autem AEgypti prætor idem ex argento fecit, & nunc quoque extat purissimum argentum Aryandicum. Ea re comperta Darius insimulatum quasi rebellaret, morte affecit. Tunc autem Aryandes hic misertus Pheretimæ, omnes ei copias AEgypti tradidit, pedestres simul & nauticas, præposito quidem pedestribus Amasi viro Maraphio, nauticis autem Badre, qui genere Pasargades erat. Sed priusquam copias mitteret, caduceatore Barcam misso percontabatur quisnam percussor Arcesilai extitisset: Barcæi se omnes extitisse respondent: multa enim se ab illo mala esse perpessos. His auditis Aryandes ita exercitum vnà cum Pheretima mittit. Atque hic quidem [1] titulus inferendi belli extitit. Verùm (vt mea fert opinio) exercitus mittebatur ad Libyas subigendos. Libyũ enim multæ sunt & variæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabant, pleræque Darium cõtemnebant. Colunt autem Ægyptum versus (vt hinc incipiamus.) Libyum primi Adyrmachidæ, qui eisdem fere quibus Ægyptij moribus vtuntur. Vestem gestant qualem & alij Libyes, vxores eorum in vtroque crure armillam æream. Eædem capitis comam alunt: quarum quæque suos quos capit pedunculos [2] præmordet, atque ita abiicit. Hoc isti ex omnibus Libybus soli factitant, solique virgines nupturas regi exhibent, & quæ illi placuerit, eam deuirginat. Pertingunt hi Adyrmachidæ ab Ægypto ad portum vsque nomine [3] Plynum. His confines sunt Gigamæ, locum qui occasum spectat incolentes, Aphrodisiade tenus insula. In huius loci medio est insula Platæa, vbi vrbem condidere Cyrenæi.

1 Prætextus.

2 Vicissim mordet.

3 *Sic in vet. cod. Gr.* πλωὶς *legitur, nõ* πλοῦτος.

Atque

atque in continente est portus Menelaius & Aziris, quam Cyrenæi incoluere. Et dehinc Silphium incipit, ab insula Platæa pertingens vsque ad fauces Syrtis. Apud hos iidem pene ritus qui apud alios sunt. Gigamas ab occasu contingunt Asbystæ, qui supra Cyrenen incolentes non pertingunt ad mare. nam maritima Cyrenæi incolunt. Iidem non postremi sed præcipui Libyum sunt qui quadrigis vehantur, studiosi in Cyrenæorum moribus maxima ex parte imitandis. Horum sunt occasum versus confines AVschisæ, qui supra Barcam incolentes ad mare pertingunt ad EVesperidas. Circa mediam AVschisarum plagam habitat Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes, ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eisdem quibus ij qui supra Cyrenen sunt, moribus vtentes. AVschisarum quod ad occasum vergit, contingunt Nasamones, grandis natio, qui
123 sub æstatem relictis ad mare pecoribus, conscendunt ad locum AEgilen, decerpturi palmulas. nam palmæ illic & permultæ sunt, & spatiosæ, & fructiferæ omnes. ex quibus vbi palmulas præmaturas decerpserunt, ad solem siccantes maturefaciunt, deinde lacte maceratas sorbillant. Vxores plures singuli è consuetudine habent, & cum eis in propatulo coeunt, eodem penè quo Massagetæ modo, prius scipione prætento. Nasamonibus mos est, quum quis primùm ducit vxorem, prima nocte vt sponsa singulos conuiuas obeat concubitus gratia, & vt quisque cum ea concubuit, donum det illi quod secum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur: Per eos viros qui iustissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, iurant, illorum sepulchra tangentes. Diuinant ad suorum accedentes monumenta, & illis, vbi preces peregerunt, indormiunt: vbi quodcunque per quietem insomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ consuetudo hæc est: De manu alterius vterque sumpto inuicem poculo bibit. quòd si nihil humoris habuerint, sumptum è terra cinerem lingunt. Nasamonibus confines sunt Psylli, qui hunc in modum interciderunt: Auster eis omnia receptacula aquarum arefecerat: erat autem omnis eorum regio quæ intra Syrtin est, aquarum inops. Ob id isti publico colloquio atque consilio expeditionem fecere aduersus au-

ſtrum. (quæ Libyes memorant refero) hos, quum ad arenas veniſſent, auſter ſpirans illic obruit. Pſyllis extinctis, eorum terram Naſamones obtinent. Super hos auſtrum verſus, in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum commercium aſpectumque refugiunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem ſeſe audentes. hi ſupra Naſamones incolunt. Circa maritima verò, occaſum verſus, confines ſunt Macæ, qui ſummum capitis verticem radunt, in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbem tondentes. In bellum pelles ſubterraneorum ſtruthionum ferunt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è colle qui vocatur Gratiarum fluens, in mare influit. Hic collis Gratiarum nemoribus frequens eſt, quum cætera cuius memini Libya ſit arboribus nuda. ducentorum ab eo ad mare ſtadiorum eſt intercapedo. Horum Macarum finitimi ſunt Gindanes, quorum vxores ferunt fimbrias pelliceas ſingulæ multas, ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro venerem paſſa eſt, fimbriam nodat, & vt quæque plurimas habet, ita præclariſſima cenſetur, tãquam à pluribus viris adamata.

Horum Gindanorum oram in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui è ſolo loti fructu victitant: qui fructus eſt inſtar fructus lentiſci, ſuauitate aſſimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi vinum conficiunt. Lotophagis ſecundum mare vicini ſunt Machlyes, loto & ipſi veſcentes, ſed minus quàm ſuperiores. Pertingunt autem vſque ad ingentem amnem nomine Tritonẽ, qui in grandem paludem Tritonidem influit, in qua eſt inſula quæ dicitur Phla. [1] Hanc inſulam aiunt dici à Lacedæmoniis habitari debere. Aiunt autem & hæc: Iaſonem, poſteaquam ſub Pelio Argo exædificauit, impoſitis in ea [2] cum aliis ſolennibus hoſtiis, tum verò tripode æreo, circuiſſe Peloponneſum, animo Delphos eundi, eumque, quum teneret curſum circa Maleam, abreptum à vento aquilone, & abductum in Libyam, & priuſquam tellurem cerneret, in [3] aſpretis paludis Tritonidis aſtitiſſe: eiq; hæſitanti de egreſſu apparuiſſe Tritonem, ac iuſſiſſe dari ſibi tripodem, quòd diceret oſtenſurum ſe illis exitum, atque incolumes remiſſurum. Aſſentiente Iaſone, ita demum Tritonem oſtẽdiſſe

1 Aiunt autẽ editum eſſe Lacedæmoniis oraculũ de deducẽda in hanc inſulam colonia.

2 Cum reliqua hecatombe, tum, &c.

3 *Satim pòſt eandem vocem vertit Brenia. Lego autẽ βεάσσοι & ϛραχίων cum vet. cod.*

qua

qua ratione è breuibus enauigarent, & tripodem in suo templo posuisse, in eoque tripode oraculum reddidisse, & iis qui cum Iasone erant, omnem rationem indicasse. Fore enim vt quum quis tripodem accepisset [1] ex omnibus qui in Argo nauigarent, necessariò centum Græcæ ciuitates accolerent paludem Tritonidem. Hęc quum audissent Libyes qui montem Gratiarum colunt, tripodem occultasse. Iuxta hos Machlyes, habitant AVses: & circum paludem Tritonidem vtrique habitant, ita vt medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidem occiput crinitum gestant, AVses verò sinciput. Horum virgines, anniuersario Mineruæ festo, in honorem ipsius deæ inter se bifariam diuisæ, præliantur lapidibus fustibusque, dicentes se [2] morem patrium seruare ei quam Mineruam nominauimus: & quæ virgines è vulneribus decedunt, eas falsas virgines appellant. Sed priusquam à pugnando desistant. hoc faciunt: Quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam semper communi consensu cæteræ virgines exornant cum cætera armatura Græca, tum cristа Corinthia, & currui impositam circa palùdem circumferunt. Quibus autem rebus ornarentur olim hæ virgines antequam accolerent Græci, non habeo dicere. arbitror autem ornari suetas armis AEgyptiis. nam ab AEgypto af-
124 firmárim & scutum & galeam Græcis esse tradita. Aiunt autem Mineruam Neptuni esse filiam ac paludis Tritonidis, eamque [3] nescio quid à patre reprehensam donasse seipsam Ioui, & Iouem sibi illam asciuisse filiam. Hæc illi aiũt. Iidem promiscuè cum mulieribus, non vnà habitantes, sed pecudum more concumbunt. Vbi apud mulierem puer robustus est factus. apud quem virum habitare sustinet, (nam tertio quoque mense viri conueniunt) eius filius censetur. Isti quidem maritimi Libyum Nomadum dicti sunt. Supra hos autem ad partem mediterraneam Libya est theriodes dicta, *id est ferax abundans*. Supra hanc theriodem supercilium soli fabulosum est, porrectum à Thebis Ægyptiis ad columnas Herculis. In hoc supercilio ferme decem dierum itinere [4] sunt grumi grandes salis iucundi in collibus, & singulorum collium vertices è medio sale eiaculantur aquam dulcem pariter & gelidam. Circa quã ho-

1 *Ex posteris eorum qui, &c. Fortasse Valla scripserat ex nepotibus.*

2 Ritus patrios ei peragere.

3 Nescio quid de patre conquestam.

4 Sunt frusta salis veluti grumi maghi in tumulis: & in singulorũ tumulorum verticibus è medio sale aqua frigida & dulcis erũpit.

mines habitant vltimi, ſolitudinem verſus. & ſupra *plagam* therioden *dictam*, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonij, habentes templum ad Thebani Iouis effigiem, etenim Thebis (quemadmodum à me memoratum eſt) aſpectu arietino Iouis ſimulachrum eſt. Apud hos eſt alia quoque aqua fontana, quæ ſub matutinum quidem tepet, ſub horam autem qua forum frequentiſſimum eſt, frigeſcit: ſub meridiem multo frigidior eſt, eaque hora hortos irrigant. Declinato iam die remittitur frigus, donec ſol occidit: tunc tepeſcit, magis ac magis caleſcens, ad mediam vſque noctem, quo tempore feruens exæſtuat: præterita nocte media, ad auroram vſque refrigeſcit. cognominatur autem fons iſte, ſolis. Poſt Ammonios autem per ſupercilium ſabuli, decem rurſus dierum itinere eſt collis ſalis, & aqua illi Ammoniæ par, hominibus circumhabitantibus, cui loco nomen eſt AEgila, ad quem locum Naſamones veniunt palmulas decerptum. Rurſus decem dierum ſpatio ab AEgilæis alius [1] collis eſt ſalis, & aqua, & palmularum fructiferarum magna vis, quēadmodum apud alios: incolentibus illic hominibus quibus nomen eſt Garamantibus, natione ſanè magna, qui inducta ſuper ſalem humo, ita ſerunt. Ab his ad Lotophagos breuiſſimum iter. A quibus triginta dierum ſpatium eſt ad eos apud quos gignuntur boues præpoſterè paſcentes. Ideo autem præpoſterè paſcuntur, quòd cornua inflexa anterius habent, & ob id ceſſim euntes paſcuntur. nam offenſantibus in terra cornibus, progrediendo paſci nequeunt: alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter craſſitudinem pellis atque duritiam. Garamantes hi Troglodytas Æthiopes quadrigis venantur. nam Troglodytæ Æthiopes, omnium quos fando cognouimus, perniciſſimis pedibus ſunt, ſerpētibus, lacertisque & aliis id genus reptilibus veſcentes, lingua nulli alteri ſimili vtentes, ſed veſpertilionum more ſtridentes.

A Garamantibus decem quoque dierum itinere alius collis eſt ſalis, & aqua: accolētibus hominibus quibus nomen eſt Atlantibus, ſolis omnium hominum, quos ipſi nouimus, innominatis. [2] nam ſales quidem apud eos vocantur Atlantes, ſingulis autem eorum nullum nomen imponitur. Hi ſolem tranſcendentem execrantur, eique præterea

omnia

1 Agger. *Paulo poſt ipſe tumulum vertit.*

2 Nam omnibus quidem ſimul nomen eſt Atlantes. *Id eſt, commune quidem vniuerſæ genti nomen eſt Atl.*

omnia conuitia ingerunt, quòd torridus & ipsos & regionem perdat. Post totidem dierum iter alius tumulus salis est, cum aqua, & hominibus accolentibus. Cui confinis est mons nomine Atlas, angustus, & vndiq; teres: & (vt fertur) adeo celsus vt eius cacumen nequeat cerni, quòd à nubibus nũquam relinquatur, neq; hyeme neq; æstate: quem esse columnam cœli indigenæ aiunt. Ab hoc mõte cognominantur hi homines: nam Atlantes vocantur. dicunturq; nec vlla animante vesci, nec vlla somnia cernere. Ad hos vsque Atlantes possum recensere nomina eorum qui in supercilio *Libyæ* habitant, post hos non amplius. Porrigitur autem id supercilium ad columnas vsq; Herculeas, atque vlterius. Intra quod est salis metallum, *id est*[1] *effossio*, decem dierum itinere, & homines incolentes, qui domicilia sua faciunt ex[2] micis salis. isti enim iam tractus Libyæ vacant imbribus, nam si plueret illic, non possent manere parietes[3] salis. Supra autem hoc supercilium, austrum versus ac mediterranea Libyæ, deserta iam plaga est, & sine aqua ferisque, sine pluuia ac lignis, omni prorsus humore vacans. Ita ab AEgypto ad Tritonidem paludem,[4] pastoritij Libyes sunt, carne victitantes ac lacte, nihil vaccinum gustantes, quia nec AEgyptij gustant suem, nec alentes quidem vaccam. Sed nec Cyrenææ fœminæ[5] ferire sibi fas putant, ob Isidem quæ est in AEgypto, cui etiam ieiunia & dies festos studiosè agunt. At mulieres Barcææ non modò gustu vaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent. Atq; hæc quidem ita habent. Ad occasum verò Tritonidis paludis iam non sunt[6] pascuales Libyes, neque eisdem moribus vtentes, neque idem circa infantes quod pascuales solent, factitantes. Nam Libyum qui pastorales sunt plerique hoc faciunt, an omnes, non queo pro certo dicere. Vbi filij ipsorum quadrimi effecti sunt, venas verticis illorum lana succida inurunt, nonnulli venas temporum: eam videlicet ob causam ne vllo vnquam tempore phlegma, *id est pituita*, defluens è capite, officiat. eaque de re se aiunt esse optima valetudine. Et sunt re vera Libyes inter omnes quos nos nouimus homines saluberrimo corpore: incertum mihi an ob hanc causam, certè optima valetudine sunt. Quòd si pueris inurendis spasmus existat, inuenta est ab eis medicina. vrina

1 Fodina.
2 Grumis.
3 *Post* Salis, *adde*, ibi autẽ & altus & purpureus sal effoditur.
4 Nomades Libyes sunt, qui carne & lacte vescuntur, sed ab esu vaccarũ abstinent sicut & Ægyptij, suesq; non alunt.
5 *Suspecta est hic vox Græca.*
6 Nomades Libyes.

enim hirci aſperſa eos liberant. Ea autem refero quæ ipſi Libyes narrant. Porro ſacrificia apud [1] paſtoritios Libyes talia ſunt: Vbi pro primitiis aurem pecudis præciderunt, eam ſupra domum abiiciũt: hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis autem omnium deorum immolant Soli & Lunæ. & his quidem vniuerſi Libyes ſacrificant: at qui circa Tritonidem paludem incolunt, etiam Mineruæ Tritoniq; ac Neptuno: ſed Mineruæ præcipuè. A quibus Libybus Græci veſtem & ægidas ſimulachrorũ Mineruæ mutuati ſunt, præterquam quòd ęgides apud Libyes, & pendentes ex eis fimbriæ non ſunt ſerpentes, ſed è loris factæ: cætera verò omnia ad idem exemplar efficta ſunt: nomine quoque ipſo teſtificante veniſſe ex Libya [2] Palladiorum ſtolã. Quippe Libyſſæ mulieres ſuper veſtem amiciuntur nudis ægeis, *id eſt caprinis pellibus non villoſis*, fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, *id eſt caprinis pellibus*, ægidas denominauere Græci. Quinetiam hinc primùm mihi videtur eiulatus in templis extitiſſe, quòd eo Libyſſæ mulieres vehementer vtuntur ac bellè. Et à Libybus quadriiugos equos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem paſtorales Libyes defunctos vt Græci, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruantes vt dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituãt, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta, ſuſpenſis circa lentiſcos, & ea quoquouerſus verſatilia. Et iſti quidem talibus vtuntur moribus. Contingunt autem hos ab [3] orientali parte Tritonis fluminis ij Auſes qui ſunt aratores: [4] qui verò Libyes domos poſſidere conſueuerunt, iis nomen impoſitum eſt Maxyes, qui dextram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Regio autem hæc & reliqua ad occidentem vergens, multo frequentior eſt feris ſyluiſque quàm regio paſtoralium. Nam quæ ad auroram reſpicit, quam paſtorales incolunt, Tritone flumine tenus & depreſſa eſt & arenoſa: hinc deinceps quæ aratorum eſt, veſperam ſpectans, montana valde eſt ac nemoroſa, ferisque frequens. Siquidem apud hos & ſerpentes ſunt ſũpramodum grandes ac leones, elephantes quoque & vrſi, & aſpides, & aſini cornibus præditi. Et [5] cynocephali, *id eſt capita*

1 Nomades. *Sic & in ſeq. pro paſtorales.*

2 *Id eſt ſimulachrorum Mineruæ. dicit enim Herodot.* παλλαδίων *quod dixerat* τῶν ἀγαλμάτων τῆς ἀθηναίης.

3 Occidentali.

4 *Lectionem ſequutus uidetur diuerſam ab ea quæ eſt in uulg. edit.*

5 *In unlg. Græc. edit. Cynocephalorum tantum fit mentio, ſed quidam uet. codices pro* κυνοκέφαλοι *habent.* ἀκέφαλοι, *hoc modo,* ἢ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τῷ στήθεα, *&c.*

capita canina habentes, & acephali, *id est non habentes capita*, qui in pectoribus oculos habent, vt Libyes memorant: nec non viri fœminæque agrestes, & aliæ permultæ feræ haud ementitæ. Quorum nihil apud pastorales est, sed alia, veluti pygargi, & capreæ, & bubali, & asini, non illi quidem cornua habentes, sed alij impoti: nunquam enim bibunt. & oryes,[1] quibus vlnales palmæ pro cornibus fiũt. (huius feræ magnitudo est ad æquiparationem bouis) & bassaria, & hyænæ, & hystriches, & arietes agrestes, & dictyes, & thoes, *id est ex hyæna & lupo genitæ*, & pantheræ, & boryes, & crocodili tricubitali ad summum magnitudine, terrestres lacertis assimiles, & struthi subterranei, & serpentes pusilli cum singulis cornibus. Hæ sunt illic feræ, & item cæteræ quæ alibi, præter ceruum & aprum. ceruus enim & aper prorsus in Libya nullus est. Sunt ibidem quoque tria murium genera, quorum alij bipedes vocantur, alij zegeries Libyca lingua (quod in Græca pollet idem quod βουνοί, *id est colles*: alij, echines. Sunt præterea mustelæ quæ in silphio nascuntur,[2] murænis simillimæ. Tot habet feras Libyum pastoralium regio, quantum nos maximè scrutando longissimè inuestigare potuimus. Maxyum autem Libyum confines sunt [3] Zabeces, vbi fœminæ aurigantur currus in bellum. His finitimi sunt * Zygantes, vbi magnam vim mellis apes conficiunt, sed multo plus opifices viri facere dicuntur. omnes autem minio inficiuntur, ac simiis vescuntur, quarum affatim gignitur iis qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginenses sitam esse insulam nomine Cyranin, ducentorum stadiorum longitudine, arctam latitudine, in quam transiri è continente potest, oleis refertam ac vitibus. Et in ea esse lacuum vnde virgines indigenarum pennis volucrum pice illitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an vera sint haud equidem scio, sed quæ narrantur scribo.[5] Fuerit autem totum, vt ipse ego in Zacyntho vidi picem è lacu referri. Sunt eo loci complures lacus, quorum qui maximus, septuaginta quoquouersus pedum est, altitudinis duũm passuũ. in hunc *virgines* contum, cuius in summitate mirtus alligata est, demittunt, deinde referunt myrto picẽ, odorẽ quidem asphalti habentem, sed cætera præstantiorem pice

1 Ad quarum cornua phœnices cubitos *mensuras* faciunt. *t. Phœnices suas mensuras dictas cubitos illarum cornibus magnitudine facunt pares. Fortasse tamen & alius sit sensus.*

2 Tartessiacis similes.

3 Zaveces.

* Ζύγαντες *pro gente Libyca ex Herodoti quarto citantur a Stephano: vt an notauit Turn. Aduers. lib. 10, c. 24. Sed idem tamen Steph. &* Ζύγαντες *pro Libyæ populo citat ex Hecateo & Eudoxo. S.*

4 Fieri autem possit vt id omnino ita se habeat, quum ipse viderim, &c.

Pieria: eamq; in scrobem quam iuxta lacum foderunt, effundunt, & vbi multum illius aggesserunt, ita è scrobe in 126
amphoras transfundunt. Quicquid autem in lacum decidit, id sub terram means [1] redditur in mari, quod à lacu quatuor stadijs abest. Ita quæ de insula adiacenti Libyæ dicuntur, consentanea sunt veritati. Aiunt præterea Carthaginenses, locum esse Libyæ extra columnas Herculis habitatum hominibus: eò quoties ipsi applicuere se, merces è nauibus exponere, easq; in crepidine terræ deinceps collocare: tum conscensis nauibus fumum excitare: fumo autem conspecto, indigenas ad mare contendere: dehinc auro pro mercibus depositio, [2] rursus illinc abscedere, sed non extra conspectum: tum se illinc è nauibus egressos *pretium* considerare, & si dignum mercibus [3] videatur, eo sumpto abire: si minus, conscensis iterum nauibus considere. illos verò accedentes, plus auri ad id quod depositum est addere, donec [4] persuadeant. Neutros autem alteris iniuriâ inferre: [5] neq; aut se contingere merces priusquam ipsi sumpserint aurum. Atq; hi sunt Libyum quos nominare possum: quorum pleriq; neq; tunc de rege Medorum curabant quicquam, neq; nunc curant. De qua regione eatenus queo dicere, à quatuor eam nationibus (quantum nos scimus) & non à pluribus incoli: quarum duæ sunt indigenæ, totidem non indigenæ. Indigenæ quidem, Libyes atq; Æthiopes, quorum alteri ad aquilonem Libyæ, alteri ad austrum incolunt: aduenæ verò, Phœnices & Græci. Neq; verò videtur mihi bonitas Libycæ terræ cum bonitate Asiæ atque Europæ comparanda, præter vnam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis est. Hæc autem optimæ cuique telluri par est prouentu fructus cerealis [6] omnino cæteræ Libyæ. Est enim pulla & vda fontibus, ac secura siccitatis aeris: ac ne imbre quidem, qui sit vehementior, læditur. nam in eo tractu Libyæ pluit. Ex prouentibus autem fructuum terræ, totidem mensuræ illic quot è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum solum & illud est quod EVesperitæ colunt. nam quoties id eximiè seipsum vbertate superat, centuplum reddit: at illud Cinypum, circiter trecenta. Porro Cyrenaica regio quæ huius Libyæ editissima est, quam pastorales incolunt, tres in se

[1] pla-

1 Conspicitur. *Vel, apparet.*

2 Procul à mercibus retrocedere. *Hic autē interpres alter legisse videtur. sed hanc lectionem & ἐξαναχωρέειν πρόσω ἀπὸ τῶν χρημάτων sequentia confirmant.*

3 Videatur aurum.

4 Faciant illos acquiescere. *Gal. Insques à ce qu'ils les rendent contens.*

5 Neq; enim illos aurū attingere priusquam mercium pretio id æquauerint. *id est priusquam tam multū exhibuerint quantum mercium pretio respondeat.* neq; illos merces attingere, *vel cō tingere* priusquam, &c.

6 Nec quicquam omnino similis est reliquæ Libyæ.

[1] plagas continet admiratione dignas. Primam, quæ maritima est, quòd in ea iam fructus maturi metuntur vindemianturq;: his compositis, in plaga quæ supra maritimam est, medios fructus legunt, quos bunos appellant: dum hi fructus adornantur, ij qui sunt in editissima plaga, coquũtur atq; matureſcunt. Itaq; dum primi fructus bibuntur atq; eduntur, vltimi aduentant. Atq; hunc in modũ ad octo menſes perceptio fructuũ Cyrenæos occupat. Hæc hactenus de his dicta ſint. Perſæ autem ad vlciſcendam Pheretimam ab Aryande miſſi ex Ægypto Barcen peruenerunt, oppidum obſederunt, miſſis illico qui denuntiarent dedi authores necis Arceſilai. [2] Eos oppidani, vt qui cędis omnes participes eſſent, in colloquium non admiſerunt. Ita octo menſes Barcen quum obſediſſent Perſæ, nono menſe cuniculos ſuffoderunt ad murum ferentes, & valida tormenta admouerunt. ſed cuniculos quidem faber quidam ærarius deprehendit æreo ſcuto, hunc in modum: Circumferens illud intra murũ, admouebat pauimento vrbis: quod vbicunq; admouebatur alibi, illinc è ſolo nihil ſoni reddebatur: ad locum autem qui ſuffodiebatur, æs clypei reſonabat. vbi è diuerſo fodientes Barcæi, Perſas ſuffoſſores interemerũt. Tormenta autem Barcæi ipſi repulſabant. Verùm quum multum temporis contriuiſſent, & multi vtrinq; caderent, nec pauciores ex Perſis, Amaſis dux peditatus talem rem commentus eſt: Animaduertens Barcæos vi non poſſe ſuperari, ſed dolo, latam foſſam per noctẽ depreſſit, eiq; fragilia ſuperſtrauit ligna, & ſuper ea humum induxit, reddens ſolum cætero æquabile. ſimulatq; illuxit, Barcæos in colloquium euocat. Illi libenter obtemperauere, quòd eis cordi erat ad pactionem deuenire. Pactionem autem in hanc formulam inierũt, ferientes fœdus ſuper illam occultam foſſam: vt quoad humus ea ita ſe haberet, tandiu fœdus in ea regione ratum foret. Barcæis quod æquum foret ſe penſuros regi, & Perſis, ſe nihil rerum nouarum aduerſus Barcæos eſſe molituros promittentibus. Barcæi dehinc fœderibus freti, & ipſi ex vrbe prodibant, & ex hoſtibus cuicunq; libebat intrandi vrbem faciebant poteſtatem, patefactis omnibus portis. At Perſæ reſciſſo ponte occulto in vrbem proruperunt: ideo autem pontem quem fecerant

1 *Sunt qui in Graco cõtextu pro χόρους legendum cenſeant ὄρους. quam lectionẽ ſequendo, aliter fuerit interpretandum hic locus.*

2 Eorũ oppidani, vt qui &c. orationẽ non admiſerunt. *id eſt, eorũ petitioni non acquieuerunt, vel, aſſenſi non ſunt.*

resciderunt, vt fœdus soluerent quod cum Barcæis percussserant, tandiu ratum fore fœdus quandiu maneret terra vt tunc manebant. refracto enim ponte, non manere fœdus in ea regione amplius. Pheretima traditos sibi à Persis Barcæos qui faciendæ cædis principes fuerant, sudibus suffixit per ambitum murorum. Fœminarum quoq; decisas mamillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Persis vt diriperent imperauit, præter Battiadas, & qui cædis affines non extiterant. His vrbem permisit: reliquis in seruitutem 127
abreptis Persæ redierunt. qui quum ad vrbem Cyrenen redissent, Cyrenæi eos, oraculi cuiusdam seruandi gratia, per vrbem deduxerunt. sed inter transeundum præfectus nauali exercitus Bares illis præcepit vt vrbem diriperent: recusante Amasi peditum duce. se enim aduersus vnam Barcen Græcam ciuitatē esse missos. Verùm postquam transierunt, & ad ripam Lycæi Iouis subsederunt, pœnitentia eos subijt quòd Cyrenen non occupassent: eamq; iterum adoriri conati sunt, Cyrenæis non permittentibus. Et licet nemo contrà ferret arma, tamen incessit eis metus: illincq; cursu se propipientes, sexaginta circiter stadia consederūt. vbi statiua habentibus, ab Aryande nuntius aduenit ad eos reuocandos. Quum igitur à Cyrenæis commeatum sibi præberi precati essent & eum accepissent, in Ægyptum reuertebantur. Quos deinde Libyes excipientes, vestitus atq; vtensilium gratia, vt quisq; relinquebatur trahebaturq;, interficiebant, donec in Ægyptum peruentum est. Hic Persarū exercitus in Libyam longissimè ad Eſperidas processit. Quos autem Barcæorū cepere, [1] quosq; ex Ægypto eiecere ad regem, ijs Darius rex ad incolendum dedit vicū Bactrianæ regionis, (cui vico nomen imposuere Barcæ) ad meam vsq; memoriam etiam incolis frequentem. Verùm ne ipsa quidem Pheretima [2] probè vita excessit. nam postea quam vlta Barcæos celerrimè in Ægyptum redijt, malè perijt. [3] vt enim existunt acres admodum & inuidiosæ vltiones deorum in homines, viuens vermibus computruit. Talis ac tanta Pheretimę Batti filiæ in Barcæos vindicta extitit.

1 Hos ex Ægypto ad regē transporta runt: rex autē Darius ijs ad incol. *Legendo* ἀναπάσας pro ἀπαγάτας.

2 Feliciter vitam finiuit. quumprimū enim vlta Barc. in Ægypt. redijt, miserè perijt.

3 Vt enim dijs odiosæ sunt nimium acres hominū vltiones. *Perinde ac si diceat, deos illi tā miserabilem mortē exitū immisisse, odio prōsequentes eā qua vsa fuerat in vltione sumenda crudelitatē, vt & alias adeò atroces vltiones odio prosequi solent. Valla autem sensum inuertit.*

HERO-

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER QVINTUS, qui inſcribitur TERPSICHORE.

AT Perſæ qui in Europa ſub Megabyzo relicti à Dario erant, primos ex Helleſpontijs Perinthios Dario ſubeſſe recuſantes, ſubegerunt, antea quoque à Pæonibus malè affectos. Siquidem Pæones qui ſunt à Strymone, admoniti diuino reſponſo vt bellum Perinthijs inferrent: & ſi quidem à Perinthijs ex aduerſo confidentibus prouocarentur, nominatim compellantibus, eos inuaderent: ſinminus, ab inuadendo abſtinerent: ita fecerunt. Enimuero cõfidentibus Perinthijs eregione Pæonum in ſuburbanis, ibi ſingulare certamen triplex ex prouocatione commiſſum eſt, viri cum viro, equi cum equo, canis cum cane. Et quum victores duobus certaminibus Perinthij præ gaudio carmen Pæana cantarent, tunc Pæones hoc ipſum eſſe reſponſum dei coniectantes, inter ſe dixere, Nunc oraculum dei perfectum eſt, nunc noſtrum eſt opus. Atque ita in Perinthios canentes impetum fecere, egregieque vincentes ex illis paucos reliquere. [1] Quæ quondam à Pæonibus geſta fuerant, hunc in modum geſta ſunt. Tunc autem Perinthij pro libertate ſtrenuè pugnantes, tamen multitudine à Megabyzo ſuperati ſunt. Perintho capta, Megabyzus per Thraciam arma circumferens, omnes eius vrbes atque omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatum, vt omnem Thraciam ſubigeret. Gens Thracum, ſecundum Indos, omnium maxima eſt: quæ ſi aut vnius imperio regeretur, aut idem ſentiret, vt mea fert opinio, inexpugnabilis foret, & omnium gentium multo validiſſima: ſed quia id nimis arduũ illis eſt, & nulla ratione contingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autẽ multa nomina ſingulariſ

1 Quæ quõdam à Pæonibus acciderãt *Perinthijs*, ita ſe habuerant. *Vel*, Talẽ quidam olim clam *Perinthij* à Pæonibus acceperant. Tunc tamen pro libertate ſtren.

regionum singuli. Moribus tamen ac opinionibus consimilibus imbuti sunt, præter Getas & Trausos,[1] & qui supra Cresionæos incolunt. Ex quibus quæ à Getis fiant qui [2] se pro immortalibus gerunt, à me commemoratum est. Trausi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces, verùm circa natalia suorum atque obitus hoc factitant: Edito puero, propinqui eum circũsidentes cum ploratione prosequuntur, ob ea mala quæ necesse est illi, quòd vitam ingressus sit, perpeti: humanas omnes calamitates recensentes. Hominem autem fato functum, per lusum atque lætitiam terræ demandant, referentes quot malis liberatus in omni sit felicitate. At qui supra Crestonæos incolunt, ista agunt: Singuli plures vxores habent: quorum vbi quis decessit, disceptatio magna fit inter vxores, acri amicorum circa hanc rem studio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata est & hunc honorem adepta, ea à viris ac mulieribus exornata, ad tumulum à 128
suo propinquissimo mactatur, vnaque cum viro humatur, cæteris vxoribus id sibi pro ingenti calamitate ducẽtibus. nam id eis summo dedecori datur. Reliquis Thracibus hic mos est: Liberos in mercato venundant. Virgines autem non asseruant, sed quibus libuerit cum viris concumbere sinunt: at vxores asseruant vehementer, easque magno
ære à parentibus coemunt. Punctas [3] notis esse frontes, nobile iudicatur: non esse notatas punctis ignobile. Otiosum esse, pro honestissimo habetur: agricolatorem verò, pro contemptissimo. E bello atque rapto viuere, pulcherrimum. Atque hi quidem sunt eorum insignissimi mores. Deos autem hos solos colunt, Martem, Liberum, Dianam: sed reges, præter populares, etiam Mercurium, eumque è diis præcipuè: per quem solum iurant, à quo progenitos quoque se aiunt. Optimatibus eorum tales sunt sepulturæ: Prolato triduum cadauere, mactatisque omnifariis hostiis, conuiuantur. Illudque defletum prius, deinde combustum sepeliunt, aut aliter humo contegunt. Aggestoque desuper tumulo, cum alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione monomachiã, *id est singulare certamen*. Et sepulturæ quidem Thracum huiusmodi sunt. Quod autẽ huius regionis ad aquilonem

vergit,

1 *Vel*, Et Crestonæos qui superiorẽ regionem incolunt. *sic & paulopost.*

2 *De his vide lib. præcedente locum Herodoti, simulq; annotationem in eum.*

3 Stigmatis. *Cicero στιγμὰς interpretatur compunctiõnotis.*

vergit, nemo poteſt pro comperto referre quinam homines eam incolant: ſed illam quæ trans Iſtrum plaga eſt, cõſtat vaſtam eſſe atq; ignotam: [1] vbi ſolos audio habitare homines nomine Sigynas, veſte Medica vtẽtes, eorumque equos toto corpore hirſutos eſſe, ad quinque digitos altitudine pilorum, eoſdemque puſillos ac ſimos, inualidosq; ad viros geſtandos, ſed currui iunctos eſſe perniciſſimos: atque his cutribus indigenas inuehi. Horũ fines proximè accedere ad Enetos qui ſunt in Adria. Eos quoq; ſe colonos Medorũ dicere: qui quo pacto coloni Medorum fuerint, equidem non queo dicere: ſed [2] fiat quidlibet intra longum tempus.[3] Sigynas Libyes qui ſupra Maſſiliam incolunt, inſtitores appellant: Cyprij iacula. Verùm, vt Thraces aiunt, apes loca quæ ſunt trans Iſtrum, obtinent, & ob illas vlterius pergi non poteſt. Quæ quum dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal conſtat frigoris intolerans eſſe. Sed mihi videntur loca quæ ſeptentrionibus ſubſunt, ob gelu inhabitabilia eſſe. Hactenus de hac regione: cuius oram maritimam Megabyzus Perſis obedientem reddidit. Darius, [4] tranſmiſſo rapidiſſimè Helleſponto, poſtquam Sardis venit, recordatus eſt beneficij in ſe ab Hiſtiæo collati, & cõſilij Cois Mitylenæi. Quibus accerſitis Sardis obtulit electionem. Hiſtiæus, vt qui eſſet Mileti tyrannus, nullam ſibi tyrannidem popoſcit: ſed Myrcinum Edonidem, animo vrbis in ea cõdendæ. Et iſte quidem hanc elegit: Coes autem, vt qui non tyrannus ſed priuatus eſſet, optauit Mitylenes tyrannidem. Impetrato vterq; quod optauerat, eò ſe contulit. At Dario res huiuſcemodi oblata eſt, vt illam videnti inceſſerit cupido iubendi Megabyzo vt Pæonas ex Europæ ſedibus in Aſiam tranſportaret. Erant Pigres & Maſtyes viri Pæones, qui poſtquam Darius tranſmiſit in Aſiam, & ipſi Sardis venere, cupidi tyrannidis apud Pæonas potiundæ, ducentes vnà ſororem procera ſtatura atque ſpecioſam: obſeruato tempore dum in ſuburbanis Lydorum Darius præſideret, talem rem ſibi agendã putarũt: Sororẽ quam optimè poterant, quum exornaſſent, ad aquam mittunt, vas capite tenentem, equumq; è brachio trahentẽ, linumq; nentem. Eam prætereuntem Darius attentè conſiderabat, quòd

1 De nullis autẽ poſſum quicquam accipere qui trans Iſtrum habitent præterquam de Sigynis.

2 Nihil eſt quod non cõtingere poſſit intra long.

3 Sigynas quidem certè Ligures qui ſupra Maſſ. &c. *At hic legit λίγυες pro σίγυνες.*

4 Quum primum Sardis trãſmiſſo Helleſponto peruenit.

neque Persica erant illa quæ ageret mulier, neque Lydica neque vllarum ex Asia fœminarum. Hæc considerans, misit quosdam suorum satellitum, iussos obseruare in quam rem vteretur mulier equo. Istis obsequentibus, fœmina vbi peruenit ad flumen, equo satisfecit, vas aqua impleuit. His actis, eadem via regreditur, aquam capite sustinens, equum è brachio trahens, ac fusum versans. Admiratus Darius tum ijs quæ ab exploratoribus audisset, tum ijs quæ ipse vidisset, adduci coràm fœminam iubet. Ea adducta, adolescentes fratres qui aderant, non procul rem ipsam speculantes, interroganti Dario cuias illa esset, aiũt se Pæones esse, & illam suam sororem. Ad quos Darius, quinam homines essent Pæones, & vbi locorum habitarent, & cuius rei gratia illi venissent Sardis, percontari. Adolescentes, se verò venisse dicere vt sese ei donarent. Pæoniam autem esse ad flumen Strymonem sitam, qui Strymon non procul abesset ab Hellesponto. Esse verò Pæones coloniam Teucrorũ qui è Troia fuerunt. Hæc singulatim illi referebãt. Interrogantique Dario nunquid omnes illic fœminæ tam laboriosæ essent, affirmare promptè id ita se habere. huius enim rei gratia illud fiebat. Ibi Darius literas ad Magabyzum dat, quem in Thracia præfectum reliquerat, iubens è sedibus suis Pæones ad ipsum transferri cum liberis pariter & vxoribus. Eques cum hoc nuntio confestim ad Hellespontum cucurrit, Hellespontoque transmisso literas Megabyzo reddidit. Quibus ille lectis, sumpto è Thracia duce, aduersus Pæoniam exercitum ducit: Pæones cognito Persarum in se aduentu, contractis copijs processere ad mare, rati illac Persas ingressuros ad dimicandum. 129
Et Pæones quidem ad arcendum exercitus Megabyzi ingressum parati erant: Persæ autem certiores facti Pæonas cõuenisse ad intercludendum ab ora maritima ingressum, sumptis ducibus iter ad superiora conuertunt, hostemque latentes in eius oppida irrumpunt, & illa vtpote vacua, facilè occupant. Quod vbi resciuere Pæones, protinus dispersi, ad sua quisque dilabuntur, seque Persis dedunt. Ita è Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Prasiadem vsque paludem incolunt, è suis sedibus emoti, in Asiam sunt abducti. Qui verò circa Pangæum montem incolunt,

1 Equum aquauit. vel, adaquauit.

Dobe-

Doberasque & Agrianas & Odomantos, & ipsam Prasiadem paludem, à principio non cepit Megabyzus. Tentauit tamen eos etiam expugnare qui paludem incolunt. incolunt autem hunc in modum: In media palude compactæ stant sublicæ, angustum à continente ingressum vno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes, olim communiter omnes ciues statuebant: mox è lege hunc in modum statuendas censuerunt, vt pro singulis vxoribus quas quisq; duceret (ducunt autem singuli multas vxores (ternas desigeret sublicas, è monte sumptas cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent singuli super ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas, deorsum ad paludem ferentes. Paruulos autem liberos per pedē reste illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis autem & subiugalibus pisces pro pabulo præbent. Porro piscium tanta est copia vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, dimissam fune sportam vacuam, aliquanto post retrahat piscium plenam. quorum duo sunt genera, vnum quod vocant Papraces, alterum Tilones. Cæterùm è Pæonibus ij qui capti fuere, in Asiam sunt abducti. Pæonibus captis, Megabyzus nuntios in Macedoniam septem Persas, qui post eum erant in exercitu spectatissimi, misit ad Amyntam petituros regi Dario terram & aquam. Est autem è palude Prasiade breuis admodum in Macedoniam via. nam in primis paludi confine est metallum, *id est* [1] *fossa aris*, vnde post ea tempora Alexandro in singulos dies singula talenta proueniebant. Post Metallum, superato monte quem vocant Dysorum, Macedonia intratur. Eò Persæ vbi peruenere, & in conspectum Amyntæ, ad quem mittebantur, regi Dario terram & aquam petiere, Amyntas & ea dedit, & homines in hospitium vocauit. instructaque splendidè cœna, per comiter accepit.

» Persæ postquam à cœna ad potum peruenere, Hospes,
» inquiunt, Macedo, nobis Persis consuetudinis est, quo-
» ties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam concubi-
» nas [2] [2] & adolescentulas vxores ad assidendum intro-
» ducere. Proinde tu nunc, quoniam libenter excepisti
» nos, & liberali hospitio prosequutus es regique Dario &

1 *Fodina*, vnde &c.

2 2 Et legitimo virginitatis iure nuptas.

terram das & aquam, ſectare conſuetudinem noſtram.

Ad hæc Amyntas, Nobis, inquit, Perſæ iſta conſuetudo nõ eſt, ſed viros à fœminis ſemouendi: verùm quandoquidem vos exigitis qui domini eſtis, hoc quoq; vobis præſtabitur. Hæc loquutus Amyntas fœminas accerſit. Illæ, vt iuſſæ, præſtò fuerunt, & eregione Perſarum deinde conſederunt. Quas Perſæ conſpicati formoſas, Amyntam alloquuntur, negantes omnimo id factum eſſe ſapienter. ſatius enim futurum fuiſſe, ab initio non venire fœminas, quàm, poſtquam venerant, non aſſidere, ſed ex aduerſo ſedere in oculorum dolorem. Ita coactus Amyntas illas aſſidere iuſſit. Quæ cum obtemperaſſent illico Perſæ mamillas illarum tractare, vtpote pluſculo vino temulenti: nonnulli etiam tentare ſuauiari. Hęc Amyntas intuens etſi iniquo ferebat animo, tamen præ metu Perſici nominis quieſcere. Verùm eius filius Alexander quum adeſſet, atque hæc aſpiceret, vtpote adoleſcens, & malorum inexpertus, nequaquam amplius tolerare poſſe. itaq; grauiter ferens, ad Amyntam inquit, Tu quidem pater [1] cede ætati, abiique hinc ad requieſcendum, [2] neq; indulgeas nimium potationi: ego verò hîc remanens, omnia hoſpitibus quæ oportet exhibebo. Amyntas eum rei nouæ aliquid facturum animaduertens, ad hæc reſpondit, Fili, inquiens, [3] verba tua hinc me ſummouentis penè intelligo. ideo enim me dimittis quòd aliquid noui agere in animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos viros perpetrare: futurum in perniciem noſtram: ſed tolera expectans quæ geruntur. nam quod ad diſceſſum meum pertinet, parebo. His reſponſis Amyntas abijt. Tum Alexander ad Perſas, [4] Vobis, inquit, hoſpites, cum his fœminis vel omnibus, ſi libet, facillimè licet concumbatis: ſed cum qua earum concumbere libeat indicate. Nunc enim fere tempus cubandi aduentat, & vos bene potos eſſe temulentosq; video. Proinde has fœminas, ſi vobis cordi eſt, ſinite ire ad ſe lauandum, quas, quum lotæ fuerint, accipiatis. Hæc loquutus Alexander, approbantibus Perſis, egreſſas fœminas in muliebre remittit conclaue: ac totidem [5] viros læues malas habentes, muliebribus veſtibus exornat: traditisq; pugionibus introducit, admonetq; Perſas, inquiens, Vos verò Perſæ, à

nobis

1 Morẽ gere ætati.

2 Neq; per totum potationis tempus hîc maneas.

3 Ex cuis verbis te ira propemodum ardere intelligo. *Poteſt etiam quidẽ cum ſuuiniũ iungi.*

4 Vobis, hoſpites, his fœminis potiri *vel frui* facile eſt, ſiue cũ omnib. ſiue cũ aliquot earũ, *vel, cum quantacunq; earum parte* concumbere libeat. Verũ id *poſtea* nobis ſignificabitis: at nũc quum & tempus petendi lecti inſtet, & vos, vt video, egregiè poti ſitis, has (ſi graue non eſt) lotum ire ſinite: & lotarum reditũ expectate.

5 *Id eſt*, imberbes iuuenes, *queis lenia fulgent ora. vt loquitur Tib.*

130

» nobis in conuiuiũ eſtis omni munificentia accepti: quippe
» quibus & quæ habemus, & quæ inuenire potuimus, ea o-
» mnia repreſentauimus: &, quod omniũ maximum eſt, etiã
» noſtras ipſorũ matres & ſorores liberaliter exhibemus: [1] vt
» omni honore affecti à nobis, intelligatis quib. rebus digni
» eſtis: vtq; regi qui vos miſit, à Græco quodã Macedonũ prin
» cipe vos & mẽſa & lecto bene acceptos eſſe, renũtietis. Hæc
loquutus Alexander, ſingulos Macedonas quos fœminas
eſſe aiebant, aſſidere iuſſit ſingulis Perſis, qui poſteaquam
à Perſis attrectari cœpere, illos obtruncauere. Et hac quidem morte affecti ſunt Perſæ ipſi pariter & eorum comitatus. Comitabantur enim eos & vehicula, & famulitia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter intercepta ſunt. Non multo deinde interiecto tempore, quum magna horum virorum à Perſis inquiſitio fieret, Alexander illos [2] prudenter occupauit, tum multa pecunia, tum ſorore ſua nomine Gygæa Bubari data, viro Perſæ, vni ex inquiſitoribus interfectorum. Ita horum Perſarum cædes [3] deprehenſa, ſed ſilentio ſuppreſſa eſt. Eſſe autem Græcos hos qui à Perdica progeniti ſunt, quemadmodum ipſi aiunt, & ego ſcio, & oſtendam in ijs quæ poſtea dicam. Quinetiam & ij qui in Olympia certaminibus Græcorum præſunt, *Græcos eſſe eos* ita cognouerunt. Nam quum Alexander certandi gratia ad hoc ipſum deſcendiſſet, à concurſoribus prohibebatur, quòd negarent barbarorum id eſſe certamẽ, ſed Græcorum. at vbi palàm fecit ſeſe Argiuũ, Græcus eſſe iudicatus eſt: & ſtadium currens, proximus primo extitit. Et hæc quidem ita geſta ſunt.

1 Vt nos vobis omnem quo digni eſtis honorem exhibere intelligatis.

2 Aſtutia circumuenit.

3 Inquiſitoribus aſtu circumuentis, ſil. ſuppr. eſt. *Adverbũ, Ita circumuenta eſt. Volunt enim author retinere idẽ vocabulũ, etſi minus poſteriori loco cõueniens.*

Megabyzus autem Pæones ducens, abijt in Helleſpontum: & illo tranſmiſſo, peruenit Sardis. quum interim Hiſtiæus Mileſius iam muris cingeret locum, quo à ſe petito donatus à Dario fuerat in pretium ſeruatæ ratis, qui locus eſt ad flumen Strymonem nomine Myrcinus. At Megabyzus, cognito quod fiebat ab Hiſtiæo, quumprimum venit Sardis, ducens Pæones, ita eſt Darium alloquutus, » Rex, » quidnam tu rei feciſti, dato loco ad vrbem condendam in » Thracia viro Græco, eidemque ſolerti atque induſtrio? vbi » affatim materia eſt ad naues ædificandas, multumque re- » migum atque pecuniæ? multis etiam cum barbaris tum

Græcis incolentibus? qui nacti ducem, facient quicquid « illi vel die vel nocte præceperit. Nunc igitur tu virum hûc « ita facientem inhibe, ne domestico bello afflicteris. In- « hibe autem miti modo accersitum: quem quum acceperis, da operam nequando in Græciam reuertatur. Hæc loquutus Megabyzus, perfacilè Dario persuasit, tanquam probè prospiciens quod esset euenturum. Darius misso in Myrcinum nuntio ad Histiæum, hæc inquit, Histiæe, rex « Darius hæc dicit, Mihi rebusque meis melius consulentem quàm te inuenio neminem: quod non verbis, sed factis compertum habeo. proinde quum res magnas agere « destinem, præstò mihi sis vt eas tibi aperiam. His verbis « fidem habens Histiæus, & simul magni faciens consiliarium regis fieri, Sardis profectus est. Cui aduenienti Darius, Histiæe, ego (inquit) ea de causa te accersiui, quòd « [1] posteaquam à Scythis redire maturaui, & tu ab oculis « meis abfuisti, nullius rei desiderium tam me tenuit breui, « quàm vt tu in aspectum & colloquium meum venires: « quum sciam omnium possessionum pretiosissimam esse « virum amicum, solertem, bene sentientem: quæ tibi ambo adesse ego testimonio esse possum è rebus meis. Quare « tibi ego, qui feciſti probè quòd veneris, [2] hoc gratifican- « dum putaui, vt omissa Mileto, & recens condita in Thracia vrbe, me sequaris Susa, eadem quæ ego habiturus, me- « usque conuictor ac consiliarius futurus. Hæc loquutus « Darius, vnà secum Histiæum ducens, Susa versus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fratre suo ex eodem patre. Item præfecto Otane oræ maritimæ: cuius patrem Sisamnem, vnum è regijs iudicibus, quòd iniustè ob pecuniam iudicasset rex Cambyses interemerat: interemptoque detractum corium in lora concidit, quibus tribunal in quo ille sedens iudicarat, intendit: ibidemque eius filium Otanem sedere iudicem præcepit, atque in memoria habere in quo tribunali iudicaret. Hic igitur Otanes in eo tribunali sedens, tunc Megabyzi successor exercitus Byzantios ac Chalcedonios cepit: cepit item Antandrum, quæ est in terra Troade, cepit quoque Lamponium. Sumpta etiam à Lesbiis classe, cepit Lemnum & Imbrum, à Pelasgis tunc quoque vtramque habitatam. Sed Lemnij quoni-

1 Quum primum à Scythis redij.

2 Hæc propono. *vel, offero.*

quoniam prælio contenderant, & aliquandiu repugnauerant, mala perpessi sunt: quorum qui superfuere, ijs præfectum Persæ imposuere Lycaretũ, Mæandrij eius qui Sami regnauit, germanũ. Hic Lycaretus quũ Lemno præesset, hac de causa mortẽ oppetijt, quòd omnes in captiuitatẽ redigebat, atq; euertebat, alios insimulans desertores Scythicæ expeditionis, alios vexatores copiarum Darij à Scythis reuertentiũ. Hæc iste in sua præfectura perpetrabat: sed nõ
231 diu [1] in malis faciendis delituit: & cœperunt iterũ è Naxo atq; Mileto calamitates Ionibus fieri. [2] è Naxo quidẽ, quòd inter insulas felicitate præstabat: è Mileto autem, quòd ea tempestate propè seipsa superata maximè florebat, eratq; Ioniæ prætextũ: quum laborasset duabus superioribus ætatibus morbo seditionis, donec eam seditionem Parij [3] seduerũt, ex omnibus Græcis correctores à Milesijs delecti. Hunc aũt in modum eos Parij correxere: Quum Miletum venissent viri inter Parios præstantissimi, cernerentq; [4] domos vehementer labefactatas, dixerunt velle se regionem ipsorũ peragrare. Id facientes, & omnem agrum Milesium lustrantes, vt quenq; fundum animaduertebant bene cultum *fructumq; emittentem*, conscribebant domini nomẽ. Peragrata omni regione, quũ paucos huiusmodi fundos comperissent, quam maturrimè ad vrbẽ descenderunt: coactoq; cœtu, decreuerunt vrbem ab ijs esse incolendam quorũ fundos bene cultos inuenissent. videri enim illos ita curaturos publica vt sua ipsorum curauissent. Cæteros Milesios, qui prius seditionẽ mouissent, iusserunt horum dicto audientes esse. Ita [5] Milesios Parij correxerunt. Ex his tunc vrbibus hoc modo cœperunt Ioniæ mala contingere: Ex Naxo quidam locupletes è plebe in exilium missi, Miletum se contulerunt. Miletum autem procurabat Aristagoras Molpagoræ filius, idemq; gener ac consobrinus Histiæi Lysagoræ filij, quem Darius Susis distinebat. nam Histiæus Mileti erat tyrannus, & per id tempus Susis degebat quum Naxij venere iampridem Histiæi hospites. Quum autem Miletum Naxij aduenere, obsecrarunt Aristagoram vt aliquantulum copiarum ipsis præstaret ad redeundum in patriam. Ille colligens, si per eum isti in patriam redirent, fore vt Naxo imperaret,

1 *Sunt qui dicant hic fuspectum habeant, nec immeritò fortasse.*

2 Etenim Naxus quidẽ inter insul. felic. præstabat. Miletus verò eodem tempore magis quã vnquã antea florens. Ioniq; ornamẽtum erat: quum laborasset.

3 *Vel, Composuerũt, ex omnibus Gr. compositores à Mil. delecti. Hũc autem in modũ eos ad concordiam Parij reuocarunt.*

4 Eos planè fortunis euersos.

5 Res Milesiorum Parij cõposuerũt. At tunc ex his vrbib.

tamen prætendens Hiſtiæi [1] hoſpitium, ita eos eſt allo-
quutus, Meæ quidem vires ad tantum copiarum præben-
dum non ſuppetunt, vt inuitis ijs qui Naxum tenent, vos
poſſim reducere: quum audiam octo millia ſcutatorum
Naxijs ac multum longarum nauium eſſe: tamen omne
ſtudium ad iſtud efficiendum adhibebo, hoc ſcilicet in ani-
mo verſans: Eſt mihi amicus Artaphernes Hyſtaſpis filius,
Darij regis frater, qui præſes eſt omnium in Aſia mariti-
morum, multo exercitu præditus ac multa claſſe: hunc e-
go virum opinor facturum omnia ex animi noſtri ſen-
tentia. His auditis Naxij [2] inſtare Ariſtagorę vt rem quam-
optimè poſſet conficeret: vtque munera homini pollicere-
tur, dicere, & ſe exercitui ſumptum ſuppeditaturos, vt ipſi
pacifcerentur. magnam videlicet ſpem habentes, quum i-
pſi in Naxo apparuiſſent, Naxios omnia quæ ipſi iuberent
eſſe facturos, atque adeo cæteros inſulanos. nulla dum e-
nim Cycladum inſularum ſub Dario erat. Profectus Sar-
dis Ariſtagoras ait Artapherni eſſe inſulam Naxum, non
ſpatioſam illam quidem, ſed pulchram alioqui & bonam,
Ioniæque vicinam, multis prætetea & pecunijs & manci-
pijs refertam. proinde tu aduerſus hanc regionem ducito
exercitum exules illuc reducens. [3] Quod facienti tibi ma-
gnæ ſunt penes me in expedito pecuniæ, præter illas quæ
in exercitum erogabuntur. has enim æquum eſt nos præ-
bere, qui aduentus veſtri authores ſumus: & te inſulas re-
gi acquirere, ipſam Naxum, & quæ ex hac pendent, Parum
& Andrum, cæterasque quæ Cyclades nominantur. Vn-
de proficiſcens, haud difficilè inuades Eubœam, inſulam
magnam ac beatam, nec inferiorem Cypro, ac facilem ſa-
nè ad capiendum, centum omnino nauibus ad has omnes
occupandas ſuffecturis. Huic reſpondens Artaphernes, Tu
verò, inquit, quæ ſunt ex vtilitate regiæ domus exponis, &
probè iſta ſuades omnia, præterquam de numero nauium.
nam pro centum nauibus, ducentæ tibi ineunte ſtatim ve-
re in promptu erunt. Oportet tamen in his rebus authori-
tatem

1 *Id eſt, Hoſpitij conſuetudinem. Vel, Hoſpitalem amicitiã quæ illis cũ Hiſtiæo intercedebat. Intelligit autẽ hunc prætextu huius amicitiæ voluiſſe Naxijs operam nauare, quũ potius id ea ſpe quam declarat, faceret.*

2 Rem Ariſtagorę commendarũt vt eã quàm poſſet optimè adminiſtraret. *vel, Negotium Ariſtagorę dederunt rẽ quàm poſſet cõmodiſſimè gerendi.* quinetiam munera eum pollicerĩ iubebãt, & ſumptus in exercitum, vt qui eos reddituri eſſent. & magna ſpe tenerentur fore vt, quum in Naxiorum conſpectũ veniſſent, illi omnia quæ ab ipſis iuberẽtur facerent.

3 Quod tu quum feceris, non ſolùm magnam pecuniarum vim, quæ tibi paratæ apud me erunt, conſequeris, præter ſumptus exercitus: (hos enim à nobis qui ducimus, ſuppeditari par eſt) verumetiam ditioni regis adijcies inſulas, & ipſam Nax.

tatem quoque regis accedere. His auditis Aristagoras lætus Miletum rediit. Artaphernes autem misso Susa ad Darium nuntio, per quem de rebus ab Aristagora dictis eum certiorem faceret, vbi ille rem approbauit, ducentas naues instruxit tum Persarum tum aliorum sociorum magna sanè multitudine, præfecto eis duce Megabate, viro Persa, familia Achæmenidarũ, suo ac Darij consanguineo: [1] qui (si vera sunt quæ post hoc tempus gesta) filiam desponderat Pausaniæ Lacedæmonio, Cleombroti filio, Græciæ tyrannidem affectanti. Delecto itaque duce Megabate, exercitum Artaphernes ad Aristagoram misit è Mileto. Megabates Aristagora assumpto atque Ionum exercitu cum Naxijs, profectus est per simulationem eundi in Hellespontum. Atque vbi Chium peruenit, classem continuit apud Caucasum, vt illinc vento aquilone traijceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea classe deleri, hoc contigit: Megabates in circumeundis nauium excubijs offendit nauem Myndiam à nemine custodiri. quam rem indignè ferens, iussit satellites inuentum eius nauis principem, nomine Scylacem, vincire traiectum per thalamiam, *id est, foramen per quod remus extat:* ita vt caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras autem à quodã factus certior, hospitem suum Myndium à Megabate vinctum afflictari, Persam adit & hominẽ excusans reposcit: quum nihil exoraret, ipse accedens Scylacem soluit. Id vbi resciuit Megabates, [2] grauiter admodum ferens, Aristagoram inuasit, Cui Aristagoras, Quid tibi, inquit, est cum istis negotij? nónne te misit Artaphernes vt me sequereris, atq; eò nauigares quocunq; ego iuberem? quid multa agis? His verbis indignatus Megabates, vbi nox adfuit, misit Naxũ quosdam cum naui, ad rem Naxijs quæ impenderet exponendam. Naxij, vt qui nihil minus quàm hanc aduersus se classem venturam expectabant, vbi id audierunt, omnia confestim ex agris in vrbem comportare: & se, vt qui obsidendi essent, instruere cibarijs, potu, murorum refectione. Et isti quidem tanquam instante sibi bello sese apparabãt: illi verò, posteaquam è Chio in Naxum traiecerunt, iam præmunitos aggressi sunt. Consumptisq; quatuor in obsidione mensibus, assumptaq; à Persis quam secum attule-

1 Cuius filiã posteà (si vera fama est) sibi desponsãtã habuit Paus. Lacedæmonius Cl. filius, Gr. tyrannus euadere cupiens.

2 Id magnæ iniuriæ loco ducens, Aristagoræ succensuit.

rant pecunia, & maxima etiã ab Aristagora, quũ plura desideraret obsidio, vbi mœnia Naxiis exulibus ędificauerunt, in continentẽ reuerterunt malè affecti. Aristagoras, quando quod Artapherni receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendium exigenti dare, præsertim Megabate insimulãte apud milites malè affectos, verebaturq; præterea ne regno Mileti fraudaretur, his de causis trepidus, de defectione cogitabat. Contigit enim è Susis ab Histiæo venire quendã cõpuncto notis capite, quibus Histiæus Aristagoram cõmonefaciebat vt ab rege deficeret. Id nanque volens Histiæus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, vtpote itineribus custoditis fidelissimo è seruis caput erasit, literasque impressit, & hominẽ retinens quoad capilli renascerentur, vbi illi renati sunt, raptissimè dimisit Miletum, nihil aliud mandans nisi vt quum Miletum peruenisset, iuberet Aristagoram eraso suo capite inspicere. Ea autem stigmata significabant (vt à me superius dictum est) defectionem. Hoc ideo Histiæus faciebat quòd magnam sibi iacturam ducebat se Susis distineri: etiam atque etiam sperans vt si ab Aristagora rebellaretur, ad mare proficisceretur: sin Miletus nil noui moliretur nullam sibi viam amplius esse ad eam reuertendi intelligebat. Eum quidem nuntium Histiæus hæc considerans mittebat. Aristagoras autem, quum ei hæc omnia consentanea per idem tempus contigissent, retulit ad seditiosos tam de sua sententia quàm de Histiæi mandatis. Cui quum cæteri omnes assensissent, iubentes vt rebellaret, Hecatæus tamen historiographus initio dissuadere bellum sumi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret, omnemque illius potentiam: sed quum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere vt classe mare occuparent: negans se videre qua alia ratione id esset euenturum. scire enim se Milesiorum vires esse imbecillas: si tamen pecuniæ è templo quod est in Branchidis tollerentur, quas Crœsus Lydus reposuisset, multum spei recipere maris potiundi, atq; ita pecuniam & ipsos habitures ad vtendum, nec hostes eam spoliaturos. Erant autem hæ ingentes pecuniæ, quemadmodum à me in primo libro declara-

1 Ad suæ factionis homines.

claratum est. Verùm ne hæc quidem sententia obtinuit, sed illa, vt omnino rebellaretur, vtque vnus eorum Myuntem nauigaret ad exercitum qui è Naxo reuersus illic agebat, vt conaretur duces classiariorum comprehendere. Missus autem ad hoc ipsum Iatragoras, dolo cepit Oliatum Ibanolis filium Mylassensem, & Histiæum Tymnis Termensem, & Coem Erixandri filium, quem Darius Mitylene donauerat, & Aristagoram Heraclidis filium, Cymæum, complures que alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Darium comminiscens: & primum quidem, verbo duntaxat tyrannidem [1] immutans, statum reipublicæ Mileti constituit, vt secum libenter Milesij rebellarent. Idem dehinc in reliqua Ionia fecit, tyrannorum alios eiiciens, ex aliis autem quos ceperat è nauibus iis quæ aduersus Naxum vnà ierant, vt ciuitatibus gratificaretur, [2] alium in alia vrbe diuendens, ex qua quisque illorum erat. Quorum Coem Mitylenæi vt acceperunt, sine mora productũ lapidibus interemerunt: Cymæi suum dimiserunt. Posteaquam autẽ & alij complures tyranni fuga solum vertere, passim per ciuitates tyrannorũ abdicatio facta est. Tyrannis summotis, Aristagoras Milesius secũdo loco iussit in singulis ciuitatibus constitui singulos magistratus: moxq; ipse Lacedæmonẽ triremi pro legato missus est. opus .n. erat magnã aliquã cõparare societatẽ. Spartæ regnũ iã non tenebat Anaxandrides, Leontis filius, quia nõ superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat: nõ ille quidẽ propter virtutis specimẽ, sed propter genus. Etenim Anaxandrides duxerat id matrimoniũ sororis filiã, quę etsi cordi erat, tñ ex ea liberos nõ suscipiebat. Id quũ ita esset,

» [3] ephori his eũ verbis incusauerunt: Si tu nõ prospicis, at cer
233 tè nobis hoc nõ est despiciendũ. EVrysthei genus labefieri.
» Tu igitur quandoquidẽ vxorẽ habes quæ nõ concipit, ea
» repudiata aliã ducito, gratissimã rẽ in hoc Spartiatis factu-
» rus. His ille respõdens, negat se earũ rerum alterutrã esse fa-
» cturũ: & hos non rectè cõsulere ait, qui ipsum hortẽtur re-
» pudiata quã habeat vxore innoxia, alterã ducere: eoq; se nõ
» esse pariturũ. Cui ephori atq; optimates cõsilio inter se habi
» to retulerũt, Quoniã te cernimus amore cõiugis quã habes
» implicitũ, facito quod dicemus, ac noli repugnare, nequid

1 1 *Aut aliud legi: quàm nos, aut malè vertit.*

2 Alium alij vrbi tradens.

3 Ephori ei accersito dixerunt.

de te Spartiatæ grauius consulant. Coniugem quam habes vt repudies non postulamus: quæcunque ei præstas « nunc, ea omnino præstato: alteram tamen ducito præter « hanc vxorem, quæ sit fœcūda. Hæc dicentibus assensus est « Anaxandrides: qui duas dehinc vxores habens, binis ædibus habitabat, haudquaquā Spartiaticè faciens. Non longo interiecto tempore vxor quæ posterius ducta est parit hunc Cleomenem,[1] quem mater succesſorem regni Spartiatarum nuncupabat. At vxor prior quæ hactenus sterilis fuerat, & ipsa concepit, hoc fato vsa: quæ quum reuera prægnans esset, domestici tamen posteriorꝭ vxoris id audientes, ac molestè ferentes, dicere, iactari hoc ab illa animo subijciendi sibi partum. Itaque his indignè ferentibus, exacto tempore pariendi, ephori incredulifœminæ parturienti custodes apposuerunt: quæ Dorieum peperit, moxque Leonidem & post hunc gradatim Cleombrotū. Sunt etiam qui dicant Cleombrotum atque Leonidem fuisse geminos. At quæ Cleomenem peperit, secundo loco in matrimonium ducta, filia Perinetadæ, filij Demarmeni, alium filium amplius non genuit. Et Cleomenes quidem non compos (vt fertur) sed inops mentis, Dorieus autem inter aquales omnes primus erat, meritoque putans se ob viriliratem regno potiturū. hoc ita opinione præsūmens, defuncto Anaxandrida quum Lacedæmonij Cleomenem ex lege, quòd maximus natu esset, creassent, indignè id tulit, sibi à Cleomene imperari: Igitur petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit, neque Delphico vsus oraculo, in quam terram ad vrbem condendā tenderet, neq; quippiam consuetorum exequutus, adeo rem indignè ferebat. In Libyam autem nauigans ducibus Thebanis ad Cinypen delatus, locum incoluit totius Libyæ pulcherrimum, iuxta flumen. Sed illinc tertio eiectus anno à Macis & Libybus & Carthaginensibus, in Peloponnesum abiit. Vbi Antichares vir Eleonius ei consilium dedit ex Laij oraculis, vt Heracleam in Sicilia conderet, affirmans Erycis regionem esse Heraclidarum, ab ipso Heracle, *id est Hercule*, conditore. Hoc ille audito Delphos se contulit ad oraculū consulendum nunquid regione ad quam mittebatur potiturus esset. Pythia eum potiturum respondit. Sumptaq; Dorieus

1 Atq; ipsa quidem produxit eā qui deinceps regni administrationé susciperet. *Ita Camerar.*

classe

classe quam & in Libyam duxerat, Italiâ præteruehebatur. Ea tempestate (vt ferunt) Sybaritæ cum Tely rege suo bellum Crotoniatis erant illaturi: id metuentes Crotoniatæ Dorieum vt sibi opem ferret orauere. Hic precibus inductus, vnà cum illis aduersus Sybarin contendit, eamque cepit. Hæc Sybaritæ Dorieum & qui cum illo erant fecisse aiunt, at Crotoniatæ negant quempiam se peregrinum in bello aduersus Sybaritas asciuisse, præter vnum Calliam Eleum Iamideorum vaticinum: & hunc à Tely Sybaritarum tyranno ad ipsos transfugisse, hoc modo, quòd sacrificans de eundo aduersus Crotonem, non litaret. Hæc isti aiunt. quarum rerum vtrique testimonia hæc adferunt: Sybaritæ quidem partim fanum ac templum prope Crastin, quod Dorieum capta vrbe aiunt extruxisse Mineruæ cognomine Crastiæ: partim ipsius Doriei necem, quam volunt esse maximum testimonium, quoniam contra vaticinia agens interemptus fuit. Si enim nihil nisi id ad quod mittebatur fecisset, nec transgressus esset, Erycinam regionem obtinuisset, & obtentam possedisset, non ipse cum exercitu absumptus esset. At Crotoniatæ multa monstrant peculiariter donata Calliæ Eleo in agro Crotoniensi, quæ etiam ad meam vsque memoriam prognati Calliæ colebant: Dorieo autem & eius posteris nihil omnino fuisse donatum. cui tamen, si in bello Sybaritano fuisset Crotoniatis auxilio, multò plura quàm Calliæ fuissent donata. hæc pro se vtrique eorum testimonia referunt: quorum vtris accedere quisq; mauult, his accedat licet. Nauigarunt autem cum Dorieo & alij Spartiatarum, deducendæ coloniæ socij, Thessalus, & Parætates & Celees & EVryleon, qui quum omni classe Siciliam tenuerunt, superati à Phœnicibus atque Ægestanis, in prælio occubuerunt, vno tantum, ex hac aduersa pugna superstite EVryleonte: qui collectis eorum reliquijs occupauit Minoam Selinusiorum coloniam, Selinusiosque liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc quum sustulisset, ipse tyrannidem Selinuntis inuasit. Sed ad breue tempus eam obtinuit. nam Seliniusij impetu in eum facto, quum ad Iouis forensis aram
134 confugisset, obtruncarunt. Dorieo & vitæ & mortis socius fuit Philippus Butacides, vir Crotoniata, qui desponsa sibi

filia Telys Sybaritæ, Crotone [1] profugerat, abnegatoq; matrimonio trãsmisit Cyrenen. Ex hac discedens, sectatus est familiarẽ triremem, ac familiarium virorũ sumptũ, quòd esset olympionices, *id est victor certaminis ad Olympia*, & [2] omnium illinc Græcorum speciosissimus. Ob quam corporis speciem ab Ægestanis ea quæ nemo alius reportauit. nam sepulturæ eius heroico monumento extructo, Ægestani hostias offerũt. Hunc in modũ Dorieus vita functus est. qui si in animũ induxisset ferre Cleomenis regnũ, & in Sparta permansisset, regno fuisset Lacedæmoniorum potitus. Neq; enim diu Cleomenes imperauit, ac sine liberis decessit, vna duntaxat relicta filia, cui nomen Gorgo. Cleomene igitur imperiũ tenente, Spartã venit Aristagoras Mileti tyrannus, Cleomenemq; alloquuturus cõuenit, habens (vt Lacedæmonij aiunt) æream tabellã, in qua totius terræ ambitus erat incisus, cunctũq; mare, atq; omnia flumina. Huius in colloquiũ vbi venit, ita ad eũ inquit, [3] Stu dium meũ Cleomenes qui huc aduenerim, ne mireris. nõ enim ab re hoc fit. Prolem Ioniã pro libera seruã esse, cum nobis ipsis dedecus dolorq; maximus est, tum verò vobis, & eo maior, quo magis cæteros in Græcia antecellitis. proinde nunc per deos Græcos eripite Iones à seruitute, cõsanguineos vestros. quod facile est ad præstandum: nam neq; barbari sunt viri strenui, & vos in summũ rei bellicæ per virtutem euasistis, [4] & genus pugnandi eorum huiusce modi est: breues arcus ac breuia spicula, longasq; in capitibus cristas, (vnde faciles captu sunt) gerentes, in pugnam eunt. Ad hæc, tantum bonorum est ijs qui eam incolunt continentem, quantum non est cæteris vniuersis, tum auri (vt ab hoc incipiamus) tum argenti, tum æris, tum variæ vestis, tum iumentorum, tum mancipiorum: quibus vos, si potiri libuerit, potiemini. Sunt quoq; inter se confines, vt ego differam. His Ionibus confines sunt Lydi, qui terram incolunt tum aliarum rerum tum verò argenti feracissimam. Hæc autem dicebat, ostendens in ambitu terræ in tabella quam attulerat descripto. Lydis verò (dicebat Aristagoras) confines sunt hi Phryges, auroram versus, pecorum copia & terræ vbertate, omniũ quos ego noui longè

1 Crotone exulauit. frustratusq; matrimonio Cyrenem transmisit. ex qua profectus *Dorieum* propria triremi proprijsq; in suos milites sumptibus, se quutus est, quũ esset ol.

2 Omnium sui temporis Græcorum.

3 Ne meum in conficiendo hoc advsos itinere studiũ admirerisCleomenes. de eo enim nũc agitur, vt Iones ex liberis serui fiant. quod cũ nobis ipsi. d. dol. max. est, tum inter cæteros vobis, eo præsertim nomine quòd Græciæ præsitis. *uel præsides estis.*

4 Eorumq; pugna talis est, Arcus & breue spiculũ. Quinetiã bracas induti & pileis capita operti in pugnam prodeunt. Adeo eos superare facile est. *Alij ita ἐξαείρεσιν, aliter exponunt.*

beatis-

» beatissimi. Phrygibus confines sunt Cappadoces, quos nos
» Syros appellamus. His confines sunt Cilices, huius maris
» accolæ, vbi hęc Cyprus insula est sita, qui tributũ annuum
» regi pendunt quingena talenta. His Cilicibus cõfines sunt
» hi Armenij, & ipsi re pecuaria abundantes. Armeniorum
» hanc regionem contingunt Matieni, quorum terræ Cissia
» hæc confinis est: in qua iuxta fluuium hunc Choaspem sita
» sunt hæc Susa, vbi rex magnus domicilium habet, atque
» hîc pecuniarum thesauri sunt. [1] Hanc vos vrbem si animo-
» sè ceperitis, iam cum Ioue de diuitiis licet certetis. Neque
» verò operæpretium est vos suscipere prælia pro terra ne-
» que multa neque ita feraci, & pro exiguis finibus, aduer-
» sus Messenios [2] vestros consortes, & Arcades & Argiuos,
» quibus nihil est neque auri neque argenti, quarum rerum
» cupiditate quis inducitur ad mortem periclitandam: at
» quum offeratur occasio totius Asiæ facilè potiundæ, aliud
» quippiam præoptabitis? Hæc Aristagoras dicebat. Cui
» respondens Cleomenes, Milesiæ, inquit, hospes, in triduum
» tibi differo respondere. Tunc quidem hactenus processum
est. vbi verò dies responsioni præstituta adfuit, & ad locum
de quo conuenerant, ventum est, interrogauit Aristago-
ram Cleomenes quot dierum ab Ionio mari ad regem
esset iter. Aristagoras, alioqui solers, & valde illum ante-
cellens prudentia, in hoc tamen lapsus est: qui quum non
deberet rem vt se habebat illi aperire, volens Spartiatas
in Asiam educere, dixit trium mensium esse iter. Cleo-
menes, interpellata huius quam ordiri instituerat oratio-
» ne de itineris spatio, inquit, Hospes Milesie abscede è Spar-
» ta ante solem occidentem. nihil enim rationis dicis, quum
» istud facile non sit Lacedæmoniis, qui vis eos trimestri
» itinere abducere à mari. Hæc loquutus Cleomenes, do-
mum abiit. Aristagoras, sumpto [3] oleæ ramo ad do-
mum Cleomenis se contulit, [4] eamque ingressus, iube-
bat precabundus ad se audiendum mitti illius filiam. As-
sistebat enim Cleomeni filia cui nomen erat Gorgo, v-
nica proles, eaque octo aut nouem annos nata. Cleome-
ne iubente eum dicere quæ vellet: filiolæ enim gratia nol-
le prohibere: tunc Aristagoras incepit polliceri illi [5] vn-
decim talenta, si precibus suis annueret. Abnuente

1 Hanc vos vrb. si ceperitis, iam cum Ioue audacter de diuitiis certetis.

2 Viribus vobis pares.

3 *Oleæ ramo lana obuoluto quo supplicantes vtebantur. vnde deducta est vox Græca quasi supplicatoriam dicas.*

4 Eamq; ingressus à Cleomene conten debat vt filiã amitteret, quippe qui ab eo vt autem sibi cõmodaret, supplicater petereret. Assistebat enim, &c. *(vel adstabat. legendo potius παρεστηκει quam παρεστηκει)* Cleomene eũ iub. dicere quæ vellet, neque differre propter filiolam, tunc Aristag. *Lego antẽ ικετευων ικετεύων, ex mei. cod.*

5 Decem. *Sed Valla ex ix Herod. fecit ἐνδεκα, quum ix regeatur ab ἀρχῶν.*

Cleomene, subinde adiiciendo eò peruenit vt quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella, Pater, inquit, hospes te corrumpet, nisi hinc abis. Consilio puellæ delectatus Cleomenes, in aliud conclaue abiit: & Aristagoras è Sparta prorsus abscessit, non facta ei amplius potestate indicandi itineris quod erat vsque ad regem. Ea nanque itineris ratio ita habet. Vbique sunt regij stathmi, *id est mansiones*, ac diuersoria pulcherrima. Iter omne per loca 135
culta, ac tutum. id nunquam intermissum per Lydiam & Phrygiam, viginti est mansionum, *hoc est viginti castrorum*, parasangarum nonagintaquatuor & dimidiati. E Phrygia excipit fluuius Halys, cui imminent portæ, quas transire omnino necesse, atque ita fluuium transmittere.

1 *Vel, arx, aut castellum. vel, propugnaculũ. Sic & in seq.*

est & [1] præsidium magnum supra illum. Transgresso in Cappadociam, & eam permetienti vsque ad fines Cilices, duodetriginta stathmi sunt, parasangæ centum quatuor. In horum [2] montibus positas duplices portas ac totidem præsidia pertransis. Hæc tibi transgresso, & per Ciliciam iter facienti, tres stathmi sunt, parasangæ quindecim ac dimidiatus. Ciliciam autem ab Armenia disterminat flumen quod nauibus transitur, nomine Euphrates. In Armenia stathmi sunt diuersoriorum quindecim, parasangæ quinquaginta sex & dimidiatus. in quibus & præsidium est. Eam fluuij qui nauibus transeuntur quatuor influunt, quos transmittere prorsus necessarium est: primus, Tigris, secundus dehinc ac tertius eiusdem nominis, etsi nõ idem fluuius, nec ex eodem fluens loco. nam horum quos enumeraui primus Tigris ex Armeniis fluit, alter ex [3] Mantienis. quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecentos ac sexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terram Mantienam tẽdenti stathmi sunt quatuor: vnde in regionem Cissiam transeunti sunt vndecim stathmi, parasangæ verò quadraginta duo & dimidiatus, ad fluuium Choaspem, qui & ipse nauibus transmittitur. supra quem vrbs Susa est sita. Omnes autem hi stathmi, sunt centum vndecim. Tot diuersoria stathmorum sunt ascendenti Sardibus Susa. Quòd si iter regium rectè metiamur parasangis, & parasanga valet triginta stadia, (vt valet) sunt è Sardibus ad regiam quæ dicitur Memnonia,

2 Finibus.

3 Matienis. *& paulo pòst* Matienam.

tredecim

tredecim millia ſtadiorum & quingenta: quum ſint paraſangæ quadringentæ quinquaginta. Itaque peragrando ſingulis diebus centena & quinquagena ſtadia, conſumuntur ſolidi nonaginta dies. Hunc in modum ab Ariſtagora Mileſio apud Cleomenem Lacedæmonium dicente trium menſium iter eſſe, rectè dicebatur. Quòd ſiquis exploratius iſta inquirat, hoc quoque ego indicabo. nam iter ab Epheſo ad Sardis [1] hac ratione decet computari. A Græco igitur mari ad Suſa (hæc enim vrbs Memnonis vocatur) dico eſſe [2] tredecim millia ſtadiorum & quadraginta. Ex Epheſo enim ad Sardis, quingenta & quadraginta ſtadia: atque ita tribus omnino diebus producitur iter trimeſtre.

1 Huic oportet annumerare

2 Quatuordecim.

[3] Digreſſus è Sparta Ariſtagoras Athenas contendit, tyrannis liberatas, hoc modo: Poſtquam Hipparchum Piſiſtrati filium, Hippiæque tyranni fratrem, qui in ſomnis viſionem cladis ſuæ euidentiſſimam vidiſſet, interfecere Ariſtogiton & Harmodius, priſco genere Gephyræi, poſt hæc nihilominus Athenienſes, imò magis quàm prius, tyrannidem quadriennio pertulerunt. Viſio autem inſomnij Hipparchi hæc erat: Pridie Panathenæorũ videbatur Hipparchus cernere virum aſſiſtentem ſibi procerum atq; ſpecioſum, hos verſus per ænigma dicentem,

3 Exactus autem Sparta.

Intoleranda leo tolera, toleranſ animo ægre.
Nemo viris pœnas iniuſtis iure rependet.

4 Iniuſtus nemo eſt qué non ſua pœna ſequetur.

[5] Vbi dies illuxit, confeſtim præ ſe ferebat referre hæc velle ad ſomniorum coniectores: ſed mox ſpreta viſione, miſit pompam, vbi mortem oppetiit. Gephyræi autem è quibus erant percuſſores Hipparchi, fuere à principio ex Eretria oriundi, vtipſi aiunt: verùm, vt ego interrogando comperio, fuere Phœnices, ex iis qui cum Cadmo in terram quæ nunc vocatur Bœotia venere, atque eam incoluere, ſortiti Tanagricum tractum. vnde Cadmeis primùm per Argiuos exactis, iterum per Bœotos hi Gephyræi expulſi, Athenas diuerterunt. Ab Athenienſibus autem recepti ſub conditionibus ſunt vt ciues inter eos eſſent, multis [6] nec memoratu dignis quas agerent rebus impoſitis. Phœnices iſti qui cum Cadmo aduenerunt, quorum Gephyræi fuere, dum hanc regionem incolunt, cum alias multas doctrinas in Græciã introduxere, tum verò literas, quæ apud

5 Quumprimum autem dies illuxit, hæc ad ſomniorũ coniectores apertè retulit. *Vel, Hæc ſomn. coniectoribus ſuis palam cõmunicauit.* ſed poſtea repudiata viſione, *vel, quum viſionis illi renũtiaſſet.* pompam ſolennem celebrauit.

6 Nec memoratu dignis rebus illis inter dicentes.

Græcos, vt mihi videtur, antea non fuerant. Et primæ quidem illæ extiterunt quibus omnes Phœnices vtuntur: progressu verò temporis, vnà cum sono mutauerũt & modulum pristinum. Et quum ea tempestate in plerisque circa locis eorum accolæ Iones essent,[1] qui literas à Phœnicibus discendo acceperant, eas illi cum suis pauculis collocantes, in vsu habuerunt, & in vtendo confessi sunt, vt ratio ferebat, vocari Phœnices, quòd essent à Phœnicibus in Græciam illatæ. Priscaque consuetudine biblos Iones appellant pelles, quòd aliquando penuria biblorum, *hoc est*[2] *sirporum*, pellibus caprinis ouillisque vtebantur, adhuc quoque ad meam vsque memoriam multi barbarorum talibus in pellibus scribunt. Quin ipse vidi apud Thebas Bœotias in Ismenij Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibusdam incisas, magna ex parte cõsimiles Ionicis. quorum tripodum vnus habet hoc epigramma,

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum. 136

Hæc fuere circa ætatem Laij, qui fuit filius Labadaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro carmine ait,

Sceus in assueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacrauit specioſum munus, Apollo.

Scæus autem hic Hippocoontis filius fuerit: si quidem hic est qui tripodem dicauit, & non alius idem Hippocoontis *filij* nomen habens, circa ætatem OEdipodis Laio geniti.

Tertius tripus, & is hexametro carmine ait,

Laodomas ipsum tripodem sua in vrbe monarchus,
Hoc insigne decus tibi magne dicauit Apolli.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio qui monarchus fuit, *id est, solus principatu est potitus*, eiecti sunt Cadmei ab Argiuis, & se ad Encheleas contulerunt. Gephyræi autem postea[3] in suspicionem Bœotiorum quum venissent, Athenas commigrarunt: vbi sunt ab eis templa extructa seorsum à cæteris, cum alia quædam, tum Cereris Achæiæ & templum & orgia. Quod igitur fuerit visum Hipparchi in somnis, & vnde fuerint oriundi Gephyræi, ex quibus fuere percussores Hipparchi, à me commemoratum est. Vnde oportet ad eum redire sermonem quem à principio institueram, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis.

Hippia

1 Qui quum à Phœnicibus literas didicissent, forma paucarũ quarundã immutata, vtebantur, & vtẽtes famam sparserunt, (vt æqui tas etiam postulabat) quũ Phœnices in Græciam eas introduxissent, Phœnicias esse nominandas.

2 *Per biblum videtur intelligenda potius papyrus Ægyptia.*

3 *Legit immutauerunt pro ὑπελαμβάνοντες.*

Hippia tyrannidem obtinente,[1] & infenſo eis propter cædē Hipparchi, Alcmæonidæ, qui genere ſunt Athenienſes, profugi patria propter Piſiſtratidas, quoniā ipſis vnà cum cæteris exulibus res dc redeūdo tentata omni ope, fruſtrata fuit, conatiq; Athenas reuocētendo liberare, vehementer ſpe deciderunt, Lipſydrium ſuper Pæoniam cōmunierunt: dehinc omnia aduerſus Piſiſtratidas cōminiſcendo, mercede conduxerunt ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandū, id quod nūc eſt, tunc autē non erat. Enimuero quum bene nummati eſſent, ac viri ſpectati iam inde à ſuis maioribus, extruxerunt templū exemplari pulchrius,[2] ac cætera omnia. nam quum ex lapide Porino conuentū eſſet vt illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt. Vt igitur Athenienſes aiunt, hi viri Delphis ſedentes Pythiam pecunia perſuaſerunt vt & quoties viri Spartiatæ venirent, ſiue priuato ſiue publico agmine, petētes oraculum, proponeret ipſis liberare Athenas. Lacedæmonij autem, quum ſibi idem ſemper diceretur, mittunt Anchimolium Aſteris filium inter populares exīmiū, cum exercitu ad expellendos Athenis Piſiſtratidas, tametſi hoſpites ſuos & in primis amicos. antiquiora enim duxerunt quæ ad deum quàm quæ ad homines pertinent. Hos itaque mari nauibus miſerunt: cum quibus Anchimolius ad Phalerum appulſus, copias eduxit. Id præſciſcentes Piſiſtratidæ auxilia Theſſalia euocauerunt. ſocietatem enim cum Theſſalis fecerant. quibus rogantibus, communi decreto Theſſali miſerunt mille equites cum ſuo rege Cinea, viro Coniæo. Hos ſocios vbi habuere Piſiſtratidę, hoc excogitauere: planitiem Phalereorum detergūt, eumq; locum equitabilem reddunt, atq; illac equitatum in caſtra hoſtium emittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruens, cum alios multos, tum verò Anchimolium interemit: cæteros qui ſuperfuere, ad naues repulit.[3] Hunc in modum primus Lacedæmoniorum exercitus abſceſſit. Extatq; in Alopecis Atticæ buſtum Anchimolij, iuxta Herculis templum quod eſt in Cynoſargi. Poſtea verò Lacedæmonij maiores copias contra Athenas miſerunt, non mari, ſed terra, præfecto illis duce Cleomene Anaxandridæ filio: cū quibus oram Atticā inuadentibus cōgreſſus primùm Theſſalorū equitatus, non

1 Qui exacerbatus in Athenienſes erat ob cædem Hipp.

2 Atq; inter cætera, quum ex lapide Por.

3 Hic fuit primæ expeditionis Laced. exitus.

diu pòst in fugam versus est, cæsis supra quadraginta è suis, qui superfuere, qua quisque potuit, rectà in Thessaliam rediere. Cleomenes ad vrbem pergens, vnà cum iis Atheniensibus qui liberi esse cupiebant, obsedit tyrannos intra murum Pelasgicum redactos.[1] Neque tamen omnino Pisistratidas eiecere Lacedæmonij, quippe qui de facienda obsidione non cogitabant, & Pisistratidæ cibo potuque bene instructi erant. Itaque quum aliquot dies Lacedæmonij tyrannos obsedissent, Spartam abiere. Hic tamen casus qui aliis infaustus, idem aliis faustus extitit. nam filij Pisistratidarum qui clàm extra regionem supponebantur, intercepti sunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ sunt, & pro redimendis filiis ad voluntatem Athenienſium transegerunt vt intra quinque dies ex Attica excederent. Moxq; in Sigeum quod est supra Scamandrum concesserunt, quum sex & triginta annos regnassent, oriundi è Pylo atque à Neleo, ex eisdem prognati[2] ex quibus ij qui fuere cum Codro ac Melantho, qui prius aduenerit, tamen Athenienſium reges euasere. Eaque de re Hippocrates Pisistrati pater, repetita memoria Pisistrati filij Nestoris, idem nomen filio suo imposuit. Hoc Athenienses modo tyrannis liberati sunt. qui recepta libertate, quæcunque aut 137
fecere aut passi sunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit à Dario, & Aristagoras Milesius Athenas oratum auxilia venerit, hæc prius edisseram. Athenæ, quum magnæ fuissent antea, tunc tamen tyrannis liberatæ, extitere maiores. in quibus duo viri præpollebant, Clisthenes vir Alcmæonides, qui (vt fama fert)[3] Pythiam persuaserat, & Isagoras Tisandri filius, illustri quidem familia, sed quàm vetusta non queo affirmare: eius tamen cognati Ioui Cario immolant. Hi viri per factiones de potentatu contendebant. Clisthenes, quum vinceretur, populum amplectendo, ex quatuor tribubus mox decem effecit, cognominibus Ionis filiorum,[4] Peleontis & AEgicoris & Argadei & Hopletis, in alia commutatis quæ ipse inuenit, aliorum heroum indigenarum, præterquam Aiacis, quem etsi hospitem, tamen adiecit, vtpote finitimum ac socium. Qua in re videtur mihi Clisthenes hic auum suum maternum Clisthenem Sicyonis tyrannum fuisse imitatus. ille enim, quum bellum

1 Nec verò Pisistratidas vlla ratione eiecissent, *nel profligassent* Lacedæmonij, quippe qui de trahenda in longum obsidione non cogit. & Pisistr. cõmeatu bene instructi erant: ideoq; vbi per aliquot dies obsedissent, Spartam reuersi fuissent. Sed res contigit quæ vt illis pernicioſa, ita his adiumẽto fuit. Pisistratidarum enim liberi dũ clam è regione sub ducerentur, deprehensi fuerunt. Quo ex facto, omn. &c.

2 Ex quibus Codrus & Melanthus, qui prius aduenę.

3 *Pythiæ persuaserat ut id faceret quod paulo antè narratum est.*

4 Geleontis.

bellum gessisset cum Argiuis, summouit è Sicyone certamina canentium poemata, ob Homeri carmina, in quibus Argos atque Argiui tantopere celebrantur. Neq; hæc modò submouit, sed etiam optauit monumẽtum Adrasti Talai filij, quod erat in ipso Sicyoniorum foro, quia fuerat Argiuus, exterminare: ideoque Delphos adit ad oraculum consulendum nunquid Adrastum eiceret. Cui Pythia respondens, inquit Adrastum quidem Sicyonium regem esse, ipsum verò, lapidatorem. Id non concedente sibi deo, Clisthenes reuersus excogitabat quo pacto Adrastus ipse demigraret. Quod vbi excogitasse sibi visus est, misit ad Bœotias Thebas nũciarum, velle se [1] afferre Sicyonem Melanippum Astaci filium. Eumque tribuentibus Thebanis, in vrbem intulit: atque ei fanum in ipsa curia designatum exędificauit munitissimo in loco, in quem intulit Melanippum. [2] Quod factum deberet existimari inimicissimum Adrasto, quòd & Mecestem fratrem eius & Tydeum generum Melanippus interfecisset. Clisthenes vbi fanum extruxit, hostias & dies festos Melanippo dedit ab Adrasto ereptos, quibus illum Sicyonij magno cum honore prosequi consueuerant. Etenim regio Polybi fuerat, qui, quũ sine liberis decederet, imperium Adrasto legauit nepoti suo ex filia. eum igitur Sicyonij cum aliis honoribus prosequebãtur, tum verò [3] tragicis choris, ita vt non Dionysum, sed Adrastum venerarentur. at Clisthenes choros quidem Libero, cæteras verò ceremonias Melanippo dicauit. Hæc ille in Adrastum egit. Tribus autem Dorienium ne forent eædem Sicyoniis quæ Argiuis, in alia nomina, commutauit: ex quibus Sicyonios plurimùm ridiculos reddidit. quippe hyos & oneu, *id est suus & asinus*, [4] vltima nomina pro pristinis imposuit, præterquam tribui suæ, cui à sua arche, *id est à suo imperio*, nomen indidit. itaque hi tribules Archelai vocabantur: cæterorum aurem alij, Hyatæ, *id est suales*: alij, Oneatæ, *id est asinales*: alij, Chœreatæ, *id est porcales*. His tributum nominibus Sicyonij & Clisthene imperante, & eo defuncto ad sexaginta annos vsi sunt, quæ postea [5] inter se reputantes, in alia transtulerunt, Hylleas, Pamphylos, Dymanates: quartæ tribui quam adiecerunt, impositio cognomine AEgiales, ab AEgialo Adrasti filio.

1 Reducere. *Sic infeq.*

2 Reduxit autem Melanippum Clisthenes (hoc enim narrandũ est) vt Adrasto inimicissimũ, quòd & Mecestem.

3 Eius infortunia choris tragicis decorabant.

4 Cognomina enim eorũ mutãs in alia quibus ὗος & ὄνυ, *id est suus & asinus*, appellationes præfixæ essent, vltimas syllabas addebat.

5 Quum apud se expendissent.

Hæc Sicyonius Cliſthenes[1] & ipſe (vt mihi videtur) præ contemptu Ionum, ne forent eædem ipſis & Ionibus tribus, Cliſthenem ſibi cognominem imitatus eſt. Quum enim populus Athenienſis fuiſſet antea exagitatus, poſteaquam omnium authoritatem ad ſuam vnius redegit, tum tribuum nomina cenſuit immutanda, & plures ex paucioribus faciẽdas, decem pro quatuor, & totidem phylarchos, *id eſt tribuum præfectos*. Ita populo in tribus diſtributo atque compoſito, erat multo ſuperior iis qui erant contrariæ factionis.[2] Superatus in partibus Iſagoras, hoc inuicem excogitauit, vt Cleomenem Lacedæmonium aduocaret, iam inde ab obſidione Piſiſtratidarum ſibi hoſpitem factum: qui quidem culpabatur quòd ad vxorem Iſagoræ ventitaret. is miſſo primùm Athenas caduceatore Cliſthenem eiecit, & cum eo alios complures Athenienſes, eos enageas vocans, *q. d. piaculares*, videlicet admonitu Iſagoræ hæc dicens. nam Iſagoras atque amici eius non erant affines cædis cuius inſimulabantur.[3] Alcmæonidæ, & qui Athenienſium erant enagees, ita nominabantur, *qui piaculo obſtricti erant*. Cylon quidam Athenienſis vir olympionices, affectatæ tyrannidis compertus eſt. Simulacro nanq; æqualium ſodalitio arcem occupare conatus eſt. Id quum efficere nõ potuiſſet, aſſedit ſimulachro dei ſupplex, ipſe ac ſocij. hos illinc ſubmouerunt quidem magiſtratus Naucratiorum, qui tunc Athenas incolebant, data fide puniẽdi eos citra mortem: ſed culpa horum mox interfectorum fuit penes Alcmæonidas. Hæc ante Piſiſtrati ætatem geſta ſunt. Vbi autem Cleomenes per nuntium eiecit Cliſthenem atque piaculares, quamuis Cliſthenes ipſe profugiſſet, nihilo ſecius Athenas venit, non magna cum manu, atq; illinc ſeptingentas familias *miſtares* Athenienſium, tanquam piaculo contaminatas, relegauit, quas ei ſuggerebat Iſagoras. Hoc acto conabatur ſecundo loco ſenatum 138
diſſoluere, & magiſtratus trecẽtis Iſagoræ militibus mandare: verũm reluctante ſenatu, atq; obtemperare nolente, Cleomenes Iſagorasq; cũ ſuæ factionis hominibus arcem occuparunt. quos cæteri Athenienſes cum ſenatu ſentientes, biduo obſederunt: tertio die quicunq; Lacedæmonij ibi erant, accepta fide, regione diſceſſerunt,[4] rato effecto quod Cleo-

1 *Poſt* Cliſthenes, *adde*, fecerat. Athenienſis autem Cliſthenes, qui huius Sicyonij eſſet ex filia nepos, & ab eo nomen haberet.

2 Superatus autem viciſſim Iſagoras, hoc contrà excogit.

3 Alcmæonidæ enim & qui eadem partium erãt, cædis huius inuidiam ſuſtinebant. at ipſe *Iſagoras* nequaquam, nec eius amici. Enagees autem inter Athenienſes ita nominati fuerunt.

4 Omine Cleomeni rato effecto. *i. Rato effecto eo quod omine prætendebatur (Cleomeni. Vel, Exitu omen approbante Cleomene. Quod antè hic φίαλλο. ſtatim poſt* καὶ δὴ τὸ σύμβολον, quod Valla interpr. *admonitum.*

Cleomeni dictum est. nam ei ad occupãdam arcem ascendenti, & ad dei penetrale consulendi gratia euiti, exurgens
» è sella sacerdos, antequam ille valuas referaret, Lacedæmonie, inquit, hospes retrò redeas, néve templum introeas.
» non enim Doribus huc introire fas est. Cui Cleomenes, Ego, inquit, mulier, Dores non sum, sed Achęus. Itaq; admonitu vti nolens, atq; in conatu pergens, tunc quoq; iterum à proposito cum Lacedæmoniis decidit. Cæteros autem ad necem vinxere Athenienses, & in iis Timesitheum fratrem eius cuius manualia opera atque strenuitatem maximam referre possem. Atque hi quidem in vincula conecti mortem oppetiere. Athenienses autem post hæc reuocatis cum Chisthene septingentis *milesium* familiis, quas Cleomenes exegerat, Sardis mittunt ad contrahendam cum Persis societatem. Intelligebant enim sibi cum Cleomene atque Lacedæmoniis esse bellandum. Vt Sardis venere nuntij mandataque exposuere, percontatus est eos Artaphernes Hystaspis filius, Sardium prætor, quinam homines essent Athenienses, & vbi terrarum incolentes, qui socij Persarum fieri orarent. Vbi id ex nuntiis audiuit, ita eis ingenuè respondit, si regi Dario terram darent & aquam, se contracturum cum eis societatem: sin minus, illos abscedere præcepit. Nuntij inter se colloquuti, quòd societatem facere cuperent, datoros se esse dixerunt. quo nomine, vbi reuersi sunt domum, vehementer accusati sunt. Cleomenes, intelligens ab Athenieusibus se & verbis & factis lædi, ex omni Peloponneso copias coegit, dissimulans quem ad finem, quum haberet in animo tum populum Athenienſem vlcisci, tum Isagoram constituere tyrannum, qui vnà cum eo ex arce decesserat. Comparato exercitu ingẽti, ipse Eleusina inuasit, & ex compositio Bœotij Œnoem occuparunt & Hysias, vltimos Atticæ populos: & ab altera parte Chalcidenses oræ Atticæ loca populabantur. Athenienses etsi ancipiti bello districti, Bœotiorum & Chalcidensiũ vltione dilata, arma contra Peloponnenses in Eleusine agentes ferunt. Dumq; ambo exercitus cõsertuti prælium essent, Corinthij, primi omnium secum reputantes iniustè à se agi, auertetunt se, atq; abscesserũt. Secũdum hos idem fecit Demaratus Aristonis filius, qui &

§ Sententiam mutauerunt.

ipse erat rex Spartiatarum, & è Lacedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene superiori tempore dissenserat. Ob quam regum dissensionem lex apud Spartam lata est, non licere vtrique regi cum exercitu prodire. (nam prius prodibant) & his seiunctis, alterum quoque è Tyndaridis relinqui: qui & isti antehac ab eis euocati, exercitum ambo comitabantur. Porro tunc cæteri socij qui erant in Eleusine cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deseruisse, & ipsi dilapsi abierunt. Quartò tunc Dores in Atticam profecti sunt, bis ad bellandum ingressi, bis ob Athenienſium multitudinis commodum. Primò, quum Megaram coloniam deduxerunt, hæc expeditio rectè vocetur, sub Codro Athenienſium rege: iterum ac tertiò, quum ad expellendos Pisistratidas ex Sparta ventum est: quartò, quum Cleomenes Peloponnenſes duces, Eleusinen inuasit. Ita quartò tunc Dores aduersus Athenas expeditionem sumpserunt. Dilapso igitur indecorè hoc exercitu, ibi Athenienſes volentes vltum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduersus Chalcidenſes: quibus Bœotij ad Euripum iere suppetias. His conspectis Athenienſes putarunt sibi cum eis prius quàm cum Chalcidenſibus pugnam conferendam. itaque congressi cum illis egregiè superant, permultisque eorum cæsis, septingentos capiunt. Eodem die transgressi Euboeam, cum Chalcidenſibus conflixere: quibus etiam victis, quatuor millia colonorum in prædijs hippobatarum, *q. d. equitum*, reliquerunt. hippobatæ autem apud Chalcidenſes vocabantur locupletes. Horum quoscunque ceperunt, vnà cũ Bœotiorum captiuis vinctos in carcerem coniecerunt: quos aliquantò post binis mulctatos minis soluerunt: eorumque vincula quibus alligati fuerant, in arce suspenderunt, quæ ad meam vsque memoriam extabant, pendentia è muris à Medo ambustis, eregione cœnaculi ad occasum spectantis. Decimam quoque redemptionis consecrarunt, facta ærea quadriga, quæ ad sinistram manum intrantium statim in propylæa arcis stabat, cum hac inscriptione,

1 Pecuniarum à singulis in pretium redemptionis persolutarũ.

Attica perdomitis acri sub marte iuuentus
Bœotûm populis Chalcidicaq; manu,
Damna rependerunt vinclis & carcere caco, 139

Quorum

Quorum ha de decima ſtant tibi Pallas equa.

Et Athenienſes quidem augeſcebant. Iuris autem æquabilitatem eſſe rem bonam, non ex vno tantùm, ſed vndique datur intelligi: ſi Athenienſes etiam quandiu tyrannis ſubiecti fuerunt, nullis finitimorum in bello præſtantiores erant: liberati verò tyrannis, multo omnium primi extitere. Vnde liquet eos, dum tyrannis parebant, [1] de induſtria peccaſſe, tanquam domino laborantes; at libertate parta, ſibiipſi quiſque rem gerere properabat. [2] Athenienſes ita agebant. Thebani autem poſt hæc vlciſcendi illos cupidi, ſciſcitatum ad deum miſerunt. Quibus reſpondens Pythia, negabat per ſeſe eos poſſe illos vlciſci, iubebatque vt [3] ad famæ celebritatem referentes rogarent ſibi proximos. [4] Renerſis qui miſſi ad oraculum erant, ac reſponſum exponentibus, Thebani illud nihili facientes quod referebatur, vt rogarent proximos, dicebant, Nunquid non proximè nos incolunt Tanagræi Coronæique & Theſpienſes, qui noſtri aſſiduè commilitones, alacri atque concordi in partes animo bella nobiſcum tolerant? quid hos rogari oportet? [5] nunquid potius hoc non habendum pro oraculo? Hæc illis ratiocinantibus, quidam re audita, inquit, Ego quid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere. Aſopi duæ filiæ fuiſſe traduntur, Thebe & AEgina, quæ quoniam ſorores ſunt, opinor deum reſpondere nobis vt AEginetas rogemus vicem noſtram vlciſci. Thebani, quoniam nulla quàm hæc viſa eſt dici potior ſententia, protinus miſere ad AEginetas orãdos auxilia, tanquam proximos, ex dei oraculo. Illi perentibus his auxilia dixere ſe mittere cum eis AEacidas. Societate AEacidarum freti Thebani, quum laceſſiſſent Athenienſes, accepta offenſione aduerſæ pugnæ, iterum auxilia virorum remiſſis AEacidis orauerunt. Quorum prece moti AEginetæ, tum magnitudine opum inflati, tum priſtinæ inimicitiæ quam geſſere cum Athenienſibus memores, bellum illis haud indictum intulerunt. Nam quum Athenienſes [6] Bœotiis incumberent, ipſi longis nauibus in Atticam traiicientes, cum alios multos populos in cætera ora maritima, tum Phalerum diripuerunt, magnam ex hac re calamitatem Athenienſibus afferentes. Inimicitia autem quam

1 Remiſsè agere voluiſſe. *Vel, Operam ſedulo non nauaſſe.*

2 Horum igitur res ita ſe habebant. *Vel, Hic igitur erat rerum Atheniẽſium ſtatus.*

3 Ad Polyphemum.

4 Reuerſi conſultores oraculi, quod ab eo reſponſum erat expoſuerunt, conuocata cõcione. Thebani, quũ auditent quod illi dicebant, *nimirum* vt proximos rogarent. Nõnne, inquiunt, proximè nos habitant Tanagr.

5 Imò *nadendum* ne aliud potius ſibi velit oraculum.

6 Bœotos bello premerẽt.

Æginetę aduersus Athenienses habebant, ex hoc initio exstitit: Epidaurij, quum sua ipsis terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicum consuluere oraculum. Quibus Pythia iussit vt Damiæ & Auxesiæ simulachra erigerent: & postquam erexissent, melius secum actum iri. Sciscitantibusque Epidauriis vtrum ex ære facerent illa an ex lapide, respondit se è neutro fieri sinere, sed è ligno oleagino. oleæ tamen, non oleastri. Rogabant igitur Epidaurij Atheniensis vt sibi permitterent oleam incidere, qui scilicet oleas illas sacratissimas esse existimarent. fertur etiam nusquam gentium nisi Athenis illa tempestate oleas fuisse.) Athenienses se verò dixerunt concessuros, hac tamẽ lege, si quotannis illi sacra Mineruæ vrbanæ & Erechtheo afferrent. Accepta conditione Epidaurij quæ rogabant impetrauerunt, & simulachra ex his oleis fabricata statuerunt: terráque sua fructum eis ferente, quod conuenerat Athenienſibus persoluebant. Eo tempore atque superiori Æginetæ Epidauriis parebant tum in aliis, tum verò in limbus, quas Æginetæ inter se vel actores, vel rei, illuc se conferentes agebant: verùm ex eo tempore fabricatis nauibus, nullo consilio vsi, ab Epidauriis desciuerunt. Factióque hostes, ac mari potiti, cum alias clades inferebant, tum simulachra Damiæ & Auxesiæ surripuerunt: eaque asportata, in regionis suæ mediterraneo loco statuerunt, cui nomen est OEg, viginti ferme procul ab vrbe stadiis. Hoc in loco illis erectis, supplicabant sacrificiis atque iocabundis choris mulierum, denis viris vtrique dæmonum assignatis, qui choris præessent. Chori autem neminem virum [1] nuncupabant, sed indigenas fœminas: quæ ceremoniæ apud ipsos quoque Epidaurios fuerant. Surreptis statuis, Epidaurij quod fuerant pacti Athenienſibus non soluebãt: cuius rei quum à nuntiis Athenienſium admonerentur, reddere rationem cur iniurij non essent: se enim quandiu apud se statuas habuissent, quod conuentum erat exoluisse: eisdem iam viduatos, non debere exoluere, sed Æginetas, qui illas haberent: à quibus id exigi iubebant. Ad eas repetendas Æginam Athenienses misere. Æginetæ negare quicquam negotij esse sibi cum Athenienſibus. Athenienses autem aiunt, post repetita simulachra, triremem missam publicè

[1] Probris insectabantur.

cum

cum ciuibus quibuſdam: qui Æginam quum venerunt, ſimulachra, tanquam è ſuis lignis facta, conati ſunt ſuis ſedibus emoliri vt aſportarent: quumque eo pacto auferre nequirent, circumdatis funibus trahere tentaſſe. Sed dum trahunt, tonitrum & cum tonitruo terræmotum extitiſſe: eaque de re illos remiges qui trahebant ſimulachra, ab
140 his in amentiam eſſe conuerſos: & ex hoc morbo ſeſe tanquam hoſtes mutuò trucidaſſe, donec vnus ex omnibus relictus eſt, qui ad Phalerum ſe recepit. Athenienſes quidem ita rem geſtam eſſe memorant. AEginetæ verò negant illos vna cum naui veniſſe, (facilè enim ſe vnam naim, atque adeo compluſculas, etiamſi ſibi nullæ fuiſſent naues, fuiſſe propulſaturos) ſed cum compluribus in ipſorum terram inuaſiſſe, ſe verò ceſſiſſe, nec pugna nauali cõtendere voluiſſe. Qui tamen planum facere nequeunt, an quia impares ſe eſſe ad pugnandum agnoſcerent, ceſſerint: an volentes permiſerint illos facere quod fecerunt. Athenienſes certè, quòd nulli propugnatores obſtarent, egreſſos è nauibus ad ſimulachra ſe conuertiſſe: & quum ea è ſuis veſtigiis amoliri nequirent, circumdatis reſtibus trahere ita conatos, donec illic ambo ſimulachra, dum traherentur, fecere rem apud me fide carentem, alicui alteri credibilem. aiunt enim illa procubuiſſe ſibi in genua, atque ex eo tempore ſemper genu nixa permanſiſſe. Et hæc quidem Athenienſes feciſſe: ſe verò, quòd audirent ſibi bellum ab Athenienſibus illatum iri, præparaſſe Argiuos vt ſibi aduerſus Athenienſes in Æginam deſcendentes adeſſent auxilio. Eosque, quum latuiſſent hoſtem in traiiciendo ex Epidauro in inſulam, in Athenienſes, qui nihil præſciſſent, à nauibus diſcluſos irruiſſe: & interea tonitrum ipſis terræmotumque extitiſſe. Hæc ab Argiuis AEginetisque commemorantur. Athenienſes quoque confitentur vnum omnino è ſuis incolumem in Atticam reuertiſſe, quem tamen Argiui aiunt ſuperſtitem fuiſſe ex Attico exercitu quem ipſi profligaſſent. Eundem Athenienſes, dæmonio incolumem, nihilo ſecius periiſſe referunt, hunc in modum: Quum Athenas ſe recepiſſet, clademq; renuntiaſſet, vxores eorum qui aduerſus AEginam profecti fuerant, indignè ferentes vnum ex omnibus eſſe reducem,

circumfusas hominem prehendisse, ac fibulis vestimentorum pupugisse, percontantes singulas vbi suus vir esset, atque hoc modo hunc fuisse confectum. Idq; factum mulierum visum esse Athenienſibus ipſa clade triſtius, in quas quum alia ratione animaduertere non possent, vestem illarum in ladem mutauerunt. nam antea Doridem vestem gerebant Atticæ fœminæ, ſimillimã Corinthiæ. eam itaq; mutauerunt in lineam, ne fibulis vterentur. [1] Quanquam reuera ſi ratione vtamur, non Ias olim veſtis fuit, ſed Caira. quoniam omnis priſca veſtis fœminarum Græcarum eadem erat quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argiui & Æginetæ idem adhuc factitant, apud quorum vtroſque mos eſt fibulas faciendi ſeſcuplas menſura quàm tunc conſueuerat: quas præcipuæ fœminæ eorum templis deorum conſecrare ſolent, neq; aliud quicquam Atticum illic offerre, ne vtcẽũ quidem, ſed ex ollis gentilibus in poſterum ibidem potare. Eoq; contentionis proceſſere Argiuæ atq; Æginææ mulieres cum Atticis, vt ad meam vſq; ætatem fibulas geſtauerint quàm antea grandiores. Odiorũ principium Æginetarum in Athenienſes hoc, quemadmodum commemoratũ eſt, extitit. Cuius rei circa ſtatuas geſtæ memoriam retinentes, libenter Thebanorum rogatu auxiliũ tulere Bœotijs Æginetæ. Qui quum maritima Atticæ vaſtarent, Athenienſeſq; aduerſus Æginam expeditionem inirent, aduenit è Delphis oraculum, vt ab Æginetis lædendis triginta annos abſtinerẽt, tricesimo anno, quum fanum Æaco dicaſſent, bellum cum Æginetis inchoarent, ad votum eis re ſucceſſura. Sin bellum continuò inferrent, fore vt interea multa detrimenta acciperent & inferrent, ſed ad extremũ illos [2] ſubigerent. Hoc oraculũ ad ſe Athenienſes allatum vbi audiere, eatenus ei obtemperandum cenſuerunt vt Æaco fanum dicarẽt, quod nunc in foro exſtructum viſitur: [3] ſed triginta annis non eſſe abſtinendũ, quòd videlicet audiſſent eſſe fatale, multa ſe paſſuros indigna ab Æginetis, ſi bello abſtinerent. Hiſtamẽ ad vlciſcen-

1 Vt tamen verum fateamur, non Ionica eſt hæc veſtis ab antiqua origine, ſed Caira. omnis enim priſca veſtis Græcarũ mulierum eadẽ erat, cum illa quã nunc Doricam appellamus. At verò Argiuis & Æginetis hac de cauſa conſuetudinem iſtam inualuiſſe *aiunt*, vt fibulæ fiant méſuræ ſeſcuplo maioris, quàm quæ, tũ recepta erat. quinetiã mulieres apud eos tẽplo deorũ fibulas præcipuè conſecrare, *vel fibulas pro donarijs offerre:* Atticũ verò nihil, ac ne lateré quidem, templo offerre: atque adeo vt ibi ex vrceis ſuæ patriæ potarẽt, more poſtea receptũ fuiſſe. *Animaduertendum eſt autem, in Græco textu interpunctionem quæ eſt poſt πεῖναι, inde tranſlatam ponendam eſſe poſt ἦσαν, vt ſit, ὅτι τὸν πεῖναν τόμον ἦσαν.*

2 *Vel potius.* Ipſi ſubigerentur. 3 Sed annos triginta non abſtinuerunt, *vel ſuperſederunt*, quum audiſſent ſibi eſſe abſtinendum, paſſis hoſtilia ab Æginetis. His tamen ad vlc.

dum

dum ſe parantibus, Lacedæmonium factum extitit impedimento. ſiquidem Lacedæmonij, audito commento Alcmæonidarum erga Pythiam, & quæ egiſſet Pythia in ipſos atq; Piſiſtratidas, duplicem ſe iacturam feciſſe animaduertebant: quòd & ſuos hoſpites è patria eiecíſſent, & nulla ſibi ex hoc facto gratia ab Athenienſibus haberetur. Præterea oraculis vrgebantur, denuntiantibus multa ipſis & [1] indigna ex Athenienſibus futura, quorũ antehac ſecuri fuiſſent, præſertim ex eo quod à Cleomene Spartam reuerſo didicerant. Etenim Cleomenes potitus eſt ex arce Athenienſium oraculis, quæ à Piſiſtratidis prius poſſeſſa, quum illi expellerentur, [2] relicta fuerant in templo. Ea Lacedæmonij vbi per Cleomenẽ accepere, & animaduertebant Athenienſes augeſcẽtes, nec ad ipſis obtemperandum vllo modo eſſe animatos: præterea genus Atticum quod ſub tyrannis fuiſſet infirmum, & ad parendum promptũ, nunc parta libertate ipſis par exiſtere: hæc omnia conſiderantes, accerſierũt Hippiam Piſiſtrati à Sigeo Helleſponti, quò Piſiſtratidæ confugerant. Poſtquã Hippias accerſitus adfuit, accitis etiã aliorum ſociorũ nuntijs, ita Spartiatæ apud eos verba fecere, [3] Agnoſcimus viri ſocij nos haud rectè egiſſe, qui mendacibus oraculis inducti, viros qui erant noſtri imprimis hoſpites, [4] quiq; in animum inducebãt præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. & quũ hæc fecerimus, tamẽ ingrato populo vrbem tradidimus: qui poſteaquam per nos [5] liberatus, deſperit nos pariter ac regem noſtrum per dedecus detrimentumq; eiecit: inflatusq; ſuperbè, famam auget, præcipuè quidem Bœotos ſuos finitimos atq; Chalcidenſes: didiciſſe qui ipſi ſint: ſed fore fortaſſis vt alius quis, ſi peccauerit, idem diſcat. Quare, quoniam in illis agẽ matos eſſe videntes, quum apud ſe conſideraſſent, gentem Atticam tantiſper dum libertate potiretur, *uel ſui iuris eſſet*, viribus parem ſuæ eſſe futuram, at ſi tyrannide coerceretur, infirmam & ad imperata faciendum fore promptam: hæc, *inquam*, omnia quum animaduertiſſent, accerſiuerunt Hipp.

1 Hoſtilia, *vel atrocia*, ab Athen fut. quorum *oraculorum* antea quidẽ ignari fuerant, tum verò cognita habuerant, quũ Cleomenes ea Spartã attuliſſet. ijs n. potitus eſt ex Athenienſium arce oraculis quæ, &c. *Vt τῶν πρέπει τοῦτο referat χρεωμῶν.*

2 In templo reliquerãt: relicta autẽ Piſiſtratus acceperat. Lacedæmonij igitur, quũ hæc oracula in eorũ manus peruenissent, Athenienſium potentiã creſcere & ad parẽdum ipſorũ imperio nullo modo ani-

3 Conſcij nobis ſumus nos haud rect.

4 Quiq; ſe Athenas in poteſtatem noſtram redacturos receperant.

5 Liberatus, animo erigi cœpit, nos regemq; noſtrum per contumeliam eiecit: atque adeo ſuperbè inflatus, ſuam potentiam auget: vt & iam didicerunt potiſſimum quidem finitimi eorum Bœoti & Chalcid. diſcet verò fortaſſe & alius quem peccare contigerit. *id eſt non cautè ſe erga illos gereret. Quod tamen poteſt aliter etiam exponi, ſicut & illud δίξαι φύσιν.*

dis peccauimus, nunc demus operã vt illuc vnà vobiſcum « «
euntes, ſuppliciũ de illis ſumamus. Hac enim de cauſa Hip- «
piam & vos è ſua quoſq; vrbe accerſiuimus, vt publico cõ- «
ſenſu & communi exercitu reducentes hunc Athenas, red- «
damus ei quæ abſtulimus. Hæc Spartiatæ. Quæ quum a- «
lij ſocij non probarent, quumq; ſilentium tenerent, Corin- «
thius Soſicles ita loquutus eſt, [1] Eo tempore cœlum ſub «
terra, ac terra ſuperior cœlo erit, hominesque domicilium «
in mari habebunt, quo tempore vos Lacedæmonij rebus «
publicis euerſis, tyrannides in vrbes introducere conabi- «
mini: quibus nihil eſt in rebus humanis neq; iniuſtius, neq; «
magis mortiferum. Quòd ſi bonum vobis videtur ciuita- «
tes ſubeſſe tyrannidi, ipſi vobis primi tyrannum conſtitui- «
te, atq; ita vt alijs conſtituatis operam date. At nunc ipſi ty- «
rannorum expertes, & ne id in Sparta contingat vehemen- «
tiſſimè cauentes, hoc in ſocios ſtudetis efficere, qui ſi eſſe- «
tis, vt nos ſumus, experti, meliorem quàm nunc facitis, de «
hac re [2] ſententiam diceretis. Nam iſta res apud Corin- «
thios ciuitatis perturbatio fuit. quum eſſet apud eos pau- «
corum regimen, & ij qui Bacchiadæ vocabantur, vrbem «
incolerent, vltro citroq; inter eos matrimonia contrahe- «
bantur. Horum vni nomine Amphioni nata eſt filia clau- «
da, cui nomen erat Labda: quam quoniam nemo Bacchia- «
darum ducere volebat, duxit Eetion Echecratis filius, è Pe- «
tra quidem tribu, ſed oriundus à Lapithe ac Cæneo. Qui «
quum neq; ex hac muliere, neq; ex alia tolleret liberos, miſ «
ſus eſt Delphos ad conſulendum de prole. eum introeun- «
tem ſtatim Pythia his verſibus compellauit, «

Eetion, te nemo (licet ſis tantus) honorat. «
Conceptum parit ex ſaxum grave Labda, monarchos «
[3] *Qui cadet in tumes, emendabitq; Corinthum.* «

[4] Hoc oraculum quod Eetioni redditum eſt, eodem ten- «

1 Nunc profectò cœlum ſub terra erit, terraq; cœlo ſuperemine-bit, homines mare incolet, piſces domicilij prius hominum accipient, quum vos Laced. reb. p. euerſ. t. in vrbes reducere conemini. quibus nihil in reb. hum. nec magis iniuſtum eſt, nec magis ſanguinariſt. *Perinde ac ſi dicerret, cũ poeta, Omnia natura præpoſtera gerebus ibunt, & Tarſq; ſuũ mũdi nulla tenebitur, Omnia nã fient fieri quæ poſſe negabam, quũ vos Laced. adeo mutati ſitis vt, &c. Sed legendum* ἢ ἀλ ὁ πᾶ ἰέναι, *&c.*

2 Sententiã proponeretis. Talis erat Corinthijs vr

bis ſtatus, vt penes paucos imperium eſſet. Quum igitur ij qui Bacchiadæ cognominabantur, ciuitatis gubernacula tenerent, & vltro citroq; matrimonia inter ſe contraherent, contigit vt vni ex his, qui Amphion vocabatur, filia naſceretur quæ clauda eſſet, nomine Labda. Eam quòd nullus Bacchiadarum ducere vellet, duxit Eetion, &c.

3 Quod cadet. *neq; enim videtur poſſe alio referri πεσεῖται quàm ad* ἐλαίτερον.

4 Hæc oraculum Eetioni reſpondiſſe, Bacchiadis renuntiatur, qui quod prius editũ de Corintho fuerat oraculum non intelligebant, quum eodem quo & illud Eetioni redditum, pertineret.

debat

debar quò alterum antea Bacchiadis redditum, haud prius intellectum quàm hoc renunciatum est in hæc verba,

Concipit in petris aquila, enixura leonem
Robustum, sæuum, genua & qui multa resoluet.
Hæc bene nunc animis Versate Corinthia proles,
Quæ colitis pulchram [1] Pallenem, altamq; Cornthũ.

[2] Id oraculum quum ad eam diem fuisset indeprehensum, simulatque ex hoc Eetionis patuit eodem vtrumque pertinere, silentio suppressere, animo futurum Eetionis filium extinguendi. Et vt primùm mulier enixa est, miserunt è suo numero decem viros ad tribum in qua habitabat Eetion, qui puerum extinguerent. Isti, postquam ad Perram peruenere, & ad Eetionis atrium accessere, puerum petunt. Labda cur venissent ignara, [3] paternæque benevolentiæ causa venisse eos rata, affert filium, & in vnius eorum manum portigit. erat autem inter viam constitutum, vt qui primus eorum puerum cepisset, is humi illum allideret. Verùm diuina quadam fortuna puer ei viro cui à Labda traditus erat, arrisit. quam rem illi considerati miseratio subijt pueri occidendi. Sic misertus alteri tradidit, & ille tertio, atque ita deinceps per manus traditus in fans, per omnes decem transijt: ac nemine interimere volente, rursus matri est redditus. Illi egressi atque ante ianuam stantes, alius alium incusabant castigabantque, sed primum præcipuè, qui ex conuento non fecisset: donec interiecto temporis spatio placitum est vt rursus introgressi, omnes fierent participes cædis. Sed necesse erat ex Eetionis stirpe germinari Corintho perniciem. nam Labda stans pro foribus hæc omnia exaudiebat: eoq; metuẽs ne illi immutata voluntate acceptum rursus puerum interimerent, asportauit, & in mensura frumentaria occuluit: qui locus visus est minimè inuestigabilis, quum sciret illos, si redirent ad inuestigandum puerum, omnia scrutaturos: vt & contigit. nam introgressis & scrutantibus vbi nõ apparuit, visum est eis abeundum, atq; iis à quibus missi essent, dicendũ se cuncta quæ illi mandassent perpetrasse, atq; ita reuersi dixerunt. Post hæc Eetionis filio crescenti impositum est nomen Cypselo, ob periculum hoc quod

1 Pirenen.

2 Quum igitur Bacchiadæ hũius oraculi tibi prius reddiri mentẽ assequi nõ possent, quũ audiuerũt id quod Eetioni erat editũ, tunc illud etiam prius intellexerunt, cũ illo Eetionis cõgruẽs. Quum aũt & hoc intellexissent, silentio suppresserunt, nascituram Eetioni prolẽ interficere in animo habẽtes.

3 Ad gratulandum patri ven.

deuitauerat in cypsela, *id est mensura frumentaria*. Vbi autem in virilem adoleuit ætatem, consulenti oraculum Delphis anceps est redditum, quo fretus, Corinthum aggressus occupauit. oraculum autem hoc erat,

Vir locuples nostras hic qui descendit ad aedes
Cypselus Eetides, clarae rex esto Corinthi,
Ipse, & eo nati, sed nulli deinde nepotes.

Et oraculum quidem, hoc erat. Cypselus verò tyrannide potitus, talis extitit vt Corinthiorum multos insequutus sit, multos pecunia, longè plurimos anima priuauerit. Cui quum triginta regnasset annos, bene vita defuncto successit in tyrannide filius Periander, qui inter initia mitius agebat quàm pater: sed vbi per nuntios consuetudinem habuit cum Thrasybulo Mileti tyranno, multo magis quàm pater cruentus effectus est. Misso enim præcone, Thrasybulum interrogauit qua ratione ipse rebus tutius constitutis, ciuitatem pulcherrimè gubernaret. Thrasybulus, eo qui à Periandro missus erat extra oppidum educto ingressus est rus quoddam satum, & vnà cum eo segetem interambulans, scisitabatur hominem de suo aduentu è Corintho, detruncans atque abijciens vt quanque videbat spicam inter alias extantem, donec segetem formosissimã atq; densissimam hunc in modum corrupit: prædiumq; illud peruagatus, nullo[1] verbo reddito præconem remisit. Reuersus Corinthum præco auido præceptionis audiendę Periandro negauit sibi quippiam respondisse Thrasybulũ, & mirari quòd se ad virum vesanum Periander misisset, & sua ipsius destruentem exponitq; quæ ex Thrasybulo vidisset. Periander id quod à Thrasybulo actũ erat intelligẽs, atque interpretans sibi ab illo præceptum vt eminentissimos quosque popularium interimeret, tunc verò omnem in ciues sæuitiam exercuit, interficiendo ac persequendo consummans id quod à Cypselo fuerat omissum. Atque adeo die vno vniuersas mulieres Corinthias exuit, propter Melissam vxorem suam. nam quum ad Thesprotos, qui sunt ad flumen Acherontem, misisset nuntios scisitatum necyomanteon, *id est mortuorum oraculum*, de hospitis deposito, Melissa apparens negauit se indicaturam aut dicturam vbinam depositum esset collocatum, quoniam ipsa alge-

1 Dato consilio.

algeret, quia nuda esset. nihil enim sibi prodesse vestes cum quibus sepulta fuisset, vtpote non concrematas. Cuius rei, quòd vera loqueretur, testimonio foret quòd Periander in frigidum furnum panes ingessisset. Hæc Periandro renunciata, ob illud argumentum fidem fecere, quòd ipse cum Melissa quamuis defuncta coierat. Itaque statim post eum nuntium per præconem edixit vt omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis templum prodirent. Eò, tanquam ad diem festum, quam ornatissimè poterant quum essent mulieres istæ, depositis clàm satellitibus, eas omnes sine discrimine exuit, ingenuas pariter & ancillas, atque *eas vestes* ad foueam comportatas Melissam precando cremauit. Hæc vbi fecit, & nuntios iterum eosdem misit, tunc ei Melissæ idolum, *hoc est imanis imago*, exposuit vbinam depositum hospitis collocasset. Huiusmodi est tyrannis, Lacedæmonij, vobis, & talium operum. Eoque nos Corinthios cum magna admiratio cepit simulatque vidimus vos accersisse Hippiam, tum verò maior nunc dum ista dicitis. Propterea deos Græcorum intuocantes [1] testamur apud vos, ne velitis tyrannides in ciuitatibus constituere, quas non extinguitis, sed excitatis præter æquitatem, dum Hippiam reducitis, in quo scitote Corinthios vobis non assensuros. Hæc Soscles Corinthiorum legatus. Quem excipiens Hippias, eosdem quos ille deos inuocando dixit, cum cæteros, tum præcipuè Corinthios desideraturos Pisistratidas, [2] quum venissent dies quibus expiare se ab Athenienfibus nequirent. Hactenus respondit Hippias, quoniam oracula illa ipse præ cæteris nota haberet. Cæteri socij, qui antea silentium tenuerant, audito Soscle, liberius pro se quisque in vocem erumpentes, accedere sententiæ Corinthiorum, obtestaríque Lacedæmonios nequid agerent noui aduersus Græcam ciuitatem. Ita ab ea re cessatum est.

Hippias illinc profectus, offerente sibi Amynta Macedone Anthemuntem, & Thessalis Iolchon, neutrum accipere voluit, sed rursus ad Sigeum concessit, quod armis Pisistratus, à Mitylenæis eripuerat. Eoque capto, tyrannum ibi cõstituerat Hegesistratum, filium nothum ex muliere Argiua, qui tamen, qui à Pisistrato acceperat, non tenuit
143 sine prælio. nam diu inter Mitylenæos ac Athenienses pu-

1 Obtestamur vos ne tyrannides in ciuitatib. constituatis. Atqui adeo, nisi ab incepto desistatis, sed Hippiã contra ius & æquum reducere conemini, scitote nõ approbaturos vestrũ hoc factũ Corinthios.

2 Vbi venissent statí dies quibus futurũ esset vt illos angerent Athenienses. *Sed ἀνάδυσιν suspectum reddit uel ipsa Valle interpretatio.*

gnatum est, hos ex oppido Achilleo, illos è Sigeo prodeuntes: hos repetentes regiones, illos refellentes hac ratione, quòd dicerent nihilo magis iuris esse Æolibus in agrum Ilien sem, quàm sibi ac cæteris Græcis qui Menelao in raptu Helenes operam nauassent. His assidue bellantibus, cum alia in prælijs gesta sunt, tum illud, quòd Alcæus poeta in prælio quod collatis signis gerebatur, vincentibus Athenienſibus ipse quidem fugæ se mãdans euasit: sed armis eius potiti sunt Athenienses, quæ apud templum Mineruæ in Sigeo suspenderunt. Hanc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenen reposuit, indicans Melanippo sodali suam calamitatem. Mitylenæos tamen atque Athenienses reduxit in gratiam Periander Cypseli filius, qui delectus arbiter, ita eos reconciliauit, vt vtriq; ea colerent quæ haberent. Atque hoc modo Sigeum factum est Athenienſium. Hippias, posteaquam Lacedæmone in Asiam abijt, cuncta agitabat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, atq; omnem operam dando vt Athenę in illius ac Darij venirent potestatem. Quæ agitare Hippiam quum accepissent Athenienses, mittũt Sardis nuntios ad diſſuadendum Persis fidem habere exulibus Athenienſibus. Sed Artaphernes iubere Athenienses (si salui esse vellent) rursus Hippiam recipere: Athenienses eam conditionem recusare, & malle profeſſi esse Persarũ hostes. Dum ita apud Persas insimulantur, atq; ita animati sunt Athenienses eã conditionem recusare, hoc interim tempore Milesius Aristagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus è Sparta Athenas venit. nam ea ciuitas inter cæteras præpollebat. [1] Ad quam ciuitatem vbi venit Aristagoras, eadem quæ in Sparta, commemorauit de commodis quæ essent in Asia, deque Perſico bello, quòd neque scutum neque lanceam in vsu haberent, [2] facilesq; essent ad capiendũ. Hæc ille referens, ea quoq; addebat, Milesios esse Athenienſium colonos, quos çquum esset ab eis liberari qui multum pollerent. Deniq; nihil non pollicebatur, omnibus precibus obsecrans quod tantopere cupiebat, donec eos induxit. Facilius [3] enim ei visum est multos decipere quàm vnum: qui si Cleomenem solum fallere non potuit, id tamẽ in triginta millibus Athenienſium effecit. Itaq; Athenienses persuasi, de-

1 Quum autem ad plebẽ accessisset Aristag.

2 Expugnatiq; facilè possent.

3 Esse videtur mult. decip. q. vn. si Cleom. quidẽ Lacedæmonium solum fall.

ſi, decreuere viginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, viro inter populares omni in reſpectato. Hæc claſſis initium malorum extitit Græcis pariter & barbaris. ante cuius egreſſum Ariſtagoras reuectus Miletum, excogitauit conſilium quod in nullam Ionum vtilitatem erat redundaturum. quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, ſed vt regi Dario moleſtiam afferret. Etenim miſit quendam in Phrygiam ad Pæones qui à flumine Strymone in captiuitatem abducti à Megabyzo erant, locum atq; vicum per ſeſe incolentes: ad quos vt peruenit nuntius, ita verba fecit, Viri Pæones, miſit me Ariſtagoras Mileti tyrannus [1] ad oſtendendam vobis (ſi obtemperare velitis) ſalutē. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, [2] eademq; vobis præſtat facultatem ſalutis parandæ ad patriam veſtram: per vos quidem, vſq; ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis Pæones magnam ſanè voluptatem acceperunt: ſumptisq; liberis atq; vxoribus, ad mare fuga ſe proripuerunt: nonnullis eorum præ metu [3] illinc remeantibus. Vbi ad mare peruenere, illinc in Chium tranſmiſere. quò poſtquam applicuere, eorum veſtigia inſequutus adfuit ingens equitatus Perſarum: & quia eos aſſequi non potuit, miſit in Chium ad illos vt eodem rediret. Cuius oratione repudiata, à Chijs ſunt in Leſbū tranſportati, mox à Leſbijs in Doriſcum, vnde terreſtri itinere ſe in Pæoniam receperūt. Poſt hæc ad Ariſtagoram Athenienſes viginti cum nauibus venere, ducentes vnà quinq; triremes Eretriorum, qui non Athenienſium gratia commilitium præſtabant, ſed debitam ipſis Mileſijs gratiam reddebant. Nam Mileſij aliquando [4] pro Eretrijs in bello Chalcidenſi præſtiterant, quum Samij contra Eretrios atq; Mileſios Chalcidenſibus opem tuliſſent. Ariſtagoras, vbi iſti atq; alij ſocij adfuere, expeditionem fecit aduerſus Sardis, non tamen ipſe proficiſcens, ſed Mileti remanens, præfectis alijs ducibus Mileſiorum, fratre ſuo Charopino, & cæterorum ciuium Hermophanto. Hac claſſe Iones vbi peruenere Epheſum, relictis nauibus apud Coreſum, quod eſt agri Epheſij, ipſi cum ingenti manu, ſumptis viæ ducibus Epheſijs, ad ſuperiora tendebant, ſecundum flumen Cayſtrum tenentes iter. Illinc ſuperato Tmolo

1 Salutare consilium vobis daturum.

2 Vobiſq; iā licet incolumes in patriā reuerti: vobis quidē ad mare vſq;: quod autem a mari eſt, nobis curæ erit. *Q. d. Veſtrum eſt operam dare vt ad mare vos recipiatis, eò quum veneritis, quod iter tenere debeatis, curæ nobis erit.*

3 Illic remanentibus.

4 Eretrios in bello aduerſus Chalcidenſes adiuuerant.

Sardis aduenium, easq;, [1] occurrente nemine, capiunt, omniaq; eius vrbis loca, præter arcem, quam Artaphernes ipse tutabatur, habens non exiguas virorum copias: [2] quæ res fuit impedimento quominus qui ingressi erant vrbem, diriperent. Erant Sardibus domus pleræq; arundinaceæ: quæ autem lateritiæ, tamen ex arundinibus lacunaria habebant. harum vnam quidam è militibus quum incendisset, repentè ignis è domo in domum elapsus totam vrbem absumpsit. Ardente vrbe, & vastante iam extrema incendio, nec habente regressum, Lydi & Persarum quicunq; in vrbe erant, vndiq; circumuenti, ex vrbe in forũ confluunt, & ad amnem Pactolum, qui medium forum interfluens, ramenta auri è Tmolo illis defert, deinde flumini Hermo immiscetur, & ille mari. Ad hunc amnem & ad hoc forum conglobati Lydi pariter & Persæ sese defendere adigebantur. Iones, videntes hostium alios sese tutantes, alios magna multitudine se obuiã ferentes, metũ perculsi, ad montem qui dicitur Tmolus sese recipiunt, atq; illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit vnà templum Cybeles indigenæ deæ: cuius prætextu postea Persæ templa quæ in Græcia erant cremauerunt. Hoc vbi Persæ qui intra Halyn domicilia habebant, resciuerunt, tunc verò ad ferendam Lydis opem conuenerunt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem via insequuti, comperiũt Ephesi: congressiq; cum illis ex aduerso instructis, in fugam eos vertunt, multosq; occidunt, & in his cum alios illustres viros, tum EVAlcidem Eretriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & à Simonide Ceo maiorẽ in modum celebratus. Ex ea pugna qui euasere, per vrbes fuere dissipati. Et tunc quidem ita dimicatum est. Atheniẽses autem, post hæc desertis prorsus Ionibus, etsi per nuntios Aristagoræ magnopere rogabantur, negauerunt se auxilio futuros. Quorum societate fraudati Iones, tamen quoniam ista aduersus Darium egerãt, nihilo segnius bellum aduersus regem parabant: Hellespontumq; inuecti, Byzantium ac cæteras circà vrbes in suam potestatem redegerunt. Inde euecti magnam Cariæ partem in belli societatem asciuerunt. nam Caunus, quę prius societatem facere recusauerat, vbi Sardis conflagrarunt, & ipsa Ionibus accessit:

144

1 Repugnãte nemine.

2 Ne autem vrbem hanc à se captam diriperent hoc obstitit: *quod sequitur videlicet. at Valla iunxit præcedẽtibus hæc, τὸ δὲ μὴ λαμπρύνεσθαι, &c.*

acceſſit: Cyprij quoq; omnes vltrò, exceptis Amathuſijs, acceſſerunt. Defecerunt autem Cyprij à Medis in hunc modum: Erat Oneſilus quidam Gorgi Salaminiorum regis frater, natu minor, Cherſis filius, Siromi nepos, EVelthontis pronepos. hic vir, quum ſæpenumero antea Gorgum ſolicitaſſet ad rebellandum ab rege, tunc audiens Ionas rebellaſſe, vehementius vrgere hominem inſtitit. In quo quia nihil proficiebat, obſeruato tempore dum Gorgus oppidum egrederetur vnà cum ſuis [1] militibus, eum portis excluſit. Gorgus oppido exutus, ad Medos transfugit: eo potitus Oneſilus omnibus Cyprijs vt rebellarent ſuadebat: perſuaſis cæteris, Amathuſios rebellare abnuentes obſidione circumdedit. Dum hic Amathuntem obſidet, Darius, vt ei nuntiatum eſt Sardis captas incenſasq; ab Athenienſibus atq; Ionibus, & huius comparandæ claſſis atq; rei cõtexendæ fuiſſe authorem Ariſtagoram Mileſium, fertur, [2] quumprimum hæc audiuit, dixiſſe Iones nihil feciſſe: probè ſciens non fuiſſe illos præ contemptu ſui rebellaturos: deinde interrogaſſe quinam eſſent Athenienſes. Id quum audiſſet, tum arcum popoſciſſe. eoq; ſumpto, ſagittã quam impoſuerat, in cœlum excuſſiſſe: & ea in aerem excuſſa, dixiſſe, O Iupiter, contingat mihi vt Athenienſes vlciſcar. Atq; hæc loquutus, cuidam famulorum præcepiſſe vt ſibi ſemper appoſita cœna, ter diceret, Here, memento Athenienſium. Et quum hoc præcepiſſet, accito ad ſuum conſpectum Hiſtiæo Mileſio, [3] quem ipſe diu diſtinuerat, ita eum fuiſſe alloquutus, Audio Hiſtiæe procuratorem tuum, cui tu Miletum demandaſti, nouas aduerſum me res eſſe molitum. viris enim ex altera continente perſuaſit vt Iones ſequerentur, (qui mihi commiſſorũ pœnas dabunt) eosq; induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur videntur hæc tibi bene habere? quorum quídnam ſine tuis conſilijs actum eſt? Proinde vide ne rurſus teipſum in culpam induas. Ad hæc Hiſtiæus, Quódnam, inquit, rex protuliſti verbum? méne conſulere rem quæ tibi ſit quippiam ſiue multum ſiue parũ moleſtiæ allatura? Quid mihi quærens iſta facerem? aut cuius rei indigens? cui omnia adſunt quæ tibi? quem tu omnium conſiliorum tuorum communione dignaris? Quòd ſi iſtud quod ais egit procurator meus,

1 *Legit* στρατιώτην *pro* στρατιώτας.

2 Vbi hæc audiuit, Iones contempſiſſe, *vel nihil feciſſe*, quippe qui nõ impunitam illorum fore rebellionem ſciret. deinde interr.

3 Quem à longo iam tẽpore detinebat. *Vel, retinebat.*

1 Sed ego prorsus fidē his verbis abrogo, Milesi.

sic habeto, id eum feciſſe ſuo conſilio. [1] Principio rationē iſtam non admitto, Mileſios ac meum procuratorē quippiam rerum nouarum feciſſe aduerſus ſtatum tuum: ſiquid tamen huiuſmodi faciunt, & tu id quod eſt audiſti, rex, intellige quid rei egeris quòd me à mari ablegandum putaſti. nam Iones id agere aggreſſi ſunt poſtquam ego ex ipſorum conſpectu ſum amotus, cuius aggrediendi iam pridem libidine tenebantur: quod ſi ego in Ionia fuiſſem, nulla profectò ſe ciuitas commouiſſet. Proinde nunc properè dimitte me vt in Ioniam contendā, illic omnia negotia tibi in integrū reſtituturus, & hunc Mileti procuratorem, harum rerum machinatorem, in tuam poteſtatem redacturus. Hæc, quum ex animi tui ſententia confecero, iuro per deos regios me non prius exuturum hanc veſtem, qua indutus in Ioniam deſcendam, quàm Sardiniam inſulam maximam tibi tributariam reddam. Hæc Hiſtiæus fallendi gratia dicebat. quibus perſuaſus Darius, hominem dimiſit, præcipiens vt poſteaquam ea quæ ſponderat præſtitiſſet, ad ſe Suſa reuerteretur. Dum nuntius de Sardibus ad regem venit, Dariusque illam rem arcu fecit, & Hiſtiçum eſt alloquutus, Hiſtiæusque ab eo dimiſſus ad mare ſe contulit, hoc interea omni tempore hæc geſta ſunt: Oneſilo Salaminio Amathuſios obſidenti nuntius affertur [2] Artybium virum inter Perſas eximium cum magna vi Perſarum curſum tenere in Cyprum. Quo accepto, Oneſilus legatos paſſim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui nō diu in deliberando cunctati, cum magna claſſe ad eum ſe contulerunt. Et quum Cyprum tenuiſſent, Perſæ nauibus è Cilicia traiecerunt, terreſtrique itinere Salaminem contenderunt, Phœnicibus claſſe circumeuntibus promontorium quæ Claues Cypri vocantur. His ea facientibus, Cyprij tyranni conuocatis Ionum ducibus dixere, Viri Iones, vobis nos Cyprij optionem damus cum vtris dimicare velitis, cum Perſis, an cum Phœnicibus. Si terra mauultis cum Perſis acie confligere, iam tempus eſt è nauibus egrediendi, & in acie ſtandi, vt nos veſtras ingreſſi naues, cum Phœnicibus dimicemus: ſin cum Phœnicibus fortunam tentare mauultis, facite. quoniam alterutrum opus eſt eligatis, vt quantum in nobis ſitum eſt, Ionia

2 Artybium Perſam cū numeroſa manu Perſica, Cyprum aduentare. *Ad verbum, Expectari in Cypro. Id eſt, Eum in Cyprum aduentū expectari. Valla autem hic περιόδους μὴ ἐν δόμοις confudit.*

atque

» atque Cyprus in libertatem vindicentur. Ad hæc Iones
» Commune, inquiunt, Ioniæ concilium nos misit ad mare
» tutandum, non ad naues tradendas, quò ipsi cum Persis in
» terra confligeremus. [1] Itaque vbicunque quidem colloca-
» bimur, vt operam nauemus enitemur: vos verò debetis
» qualia ab imperantibus Medis passi estis reminiscentes, vi-
» ros egregios vos ostendere. Hæc Iones responderunt. Post
hæc Persis in campum Salaminium tendentibus, Cyprij
reges aduersus alios hostes constituerunt alios Cyprios:
aduersus Persas, optimum quenque Salaminiorum ac So-
liensium, aduersus Artybium Persarum ducem Onesilus
vltro constitit. Insidebat Artybius equo in armatum eri-
gere se docto. Quod audiens Onesilus, ad satellitem suum
(erat enim ei satelles sanè quàm peritus rei bellicæ, & alio-
» qui [2] solertiæ plenus.) Audio, inquit, Artybij equum edo-
» ctum se erigere, & pedibus simul atq; ore [3] eum in quem
» agitur, perficere: proinde tu properè inita ratione dicito v-
» trum malis obseruare, equúm ne tibi feriendum, an ipsum
» Artybium. Ad quem seruus suus, Ego verò, inquit, rex, pa-
» ratus sum & vtrunq; & alterutrũ, & omnino quicquid im-
» peraueris, facere. promã tamen quod rebus tuis esse condu-
» cibilius sentiam, regem ac ducẽ oportere cum rege ac duce
» certare. siue enim talẽ occidas, decori tibi fore: siue (quod
» secundũ est) à tali occidaris, (quod absit) dimidiũ mali esse.
» nos verò famulos cum famulis hostium debere confligere.
» Nam quod ad equum attinet, non est causa cur eius artifi-
» ciũ extimescas. recipio enim tibi eum posthac aduersus
» neminem se erecturũ. Hæc illo loquuto, mox exercitus cõ-
flixere terrestres nauales q;. & classe quidem Iones eo die
strenuè pugnantes superauere Phœnices: Samiorum tamẽ
præcipua virtus extitit. In terra autem, vbi concursum est,
dum acies dimicant, circa imperatores hoc actum est: Vbi
Artybius equo cui insidebat in Onesilũ inuectus est, One-
silus (vti cõuenerat cũ satellite) ipse inuadentẽ Artybiũ ferit,
eius satelles sublatos equi pedes in Onesili scutũ eos iactã-
tis, *falce percutiens* abscidit. quo ictu Artybius Persarũ im-
perator illic vnà cũ equo corruit. Cæteris aũt pugnãdo occu
patis, Stesenor Curij tyrãnus, nõ parũ circa se copiarũ habẽs
prodidit socios Curiẽses. (hi Argiuorũ coloni dicũtur esse.)

1 Nos itaq; vbi collocati sumus, vt oper. *Vel, In nostra nere quod nobis inimicum est.*

2 Audaciæ plenus. *Vel, Animosus. Vel, Magnos spiritus gerens. Sed rectius κόμμασι quàm κόμμασι.*

3 Eum in quem impetũ faciat, interficere. *Vel, Eum in quem feratur, aut insurgat, conficere. quod melius respondet verbo καταγάζεσθαι.*

Post horum proditionem, statim Salaminij, qui curribus vehebantur, idem fecere. quo ex facto Persæ Cyprijs superiores extitere. Horum acie in fugam versa, cum alij multi occubuere, tum verò Onesilus Cherfis filius, qui Cyprios ad defectionem induxerat, & Soliorum rex Aristocyprus Philocypri filius, eius, inquam, Philocypri quem Solon Athenienſis Cyprum profectus inter tyrannos maximè versibus celebrauit. Onesili caput Amathusij, quoniam ipsos obsederat, excisum in oppidum retulerunt, ac supra portas suspenderunt. Quod suspensum quum iam exinanitū esset, ingressum apum examen fauo refersit. ea de re oraculū Amathusijs (nam oraculum consuluere) redditum est vt depositum caput humarent, Onesiloq; quotannis tanquā heroi sacrificarent. hoc facientibus, melius cum eis actum iri. quod Amathusij ad meam vsq; memoriam faciebant. Iones, & alij qui ad Cyprum pugna nauali dimicauerant, vbi didicere res Onesili perditas, & cæteras Cypriorum vrbes obsessas præter Salaminem, eam autem Gorgo pristino regi Salaminios restituisse, in Ioniam redire maturauerūt. Ciuitatum autem Cypriarum diutissimè obsidionem Soli pertulit, sed eam Persæ quinto mense quàm obsidere cœperūt, circumsuffosso muro expugnauerunt. Ita Cyprij, quum annum liberi fuissent, denuò in seruitutem sunt redacti. At Dauriſes, qui filiam Darij in matrimonium habebat, Hymeesq; & Otanes, atq; alij Persarum duces, & ipsi filias Darij in matrimonio habentes, persequuti eos Iones qui aduersus Sardis expeditionem fecerant, postquam in naues repulerunt prælio victos, dehinc inter se partiti sunt vrbes quas expugnarant. Dauriſes quidem conuersus ad vrbes in Hellespontο sitas, cepit Dardanon, cepit Abydum & Percotem, Lampsacum & Pæson, singulas diebus singulis. Cui à Pæso ad vrbem Parion contendenti nuntius adfertur, Cares cum Ionibus sentientes, à Persis defeciſſe. igitur conuerso itinere ex Hellespontο aduersus Cariam copias duxit. Sed antequam peruenirent, de eius aduentu certiores facti Carij, ad columnas quæ albæ dicuntur, conueniunt, atq; ad amnem Marsyam, qui ex Hydriade regione defluit in Mæandrum. Ibi coactis Carijs, multę sunt à multis dictæ sententiæ: sed optima omniū, meo iudicio, à [1] Pixodora

146

1 Pixodaro.

xodora Mauſoli filio, viro Cindyenſi, qui Syennesis Cilicū regis filiam in matrimonio habebat. Ab hoc ſententia dicebatur vt tranſmiſſo Mæandro Cares flumen à tergo habentes, ita demum cum hoſte congrederentur, vt ſublata ſpe retrò fugiendi, atq; ibidem manere coacti, redderentur [1] meliores quàm natura eſſent. Verùm hæc ſententia non peruicit, ſed illa, vt Perſis potius à tergo Mæander eſſet, vt ſi Perſæ fugam facientes euaderent, tamen in flumen incidentes, abire non poſſent. Poſt hęc quum adeſſent Perſæ, ac Mæandrum tranſiſſent, ibi ſuper amnem Marſyam Cares prælium cōſeruere cum Perſis acre atq; diuturnum: ad poſtremum præ multitudine hoſtium terga vertunt. Quo in prælio, Perſarum cecidere duo millia, Carum decem millia. ex quibus qui effugerunt, ad Labranda in Iouis militaris templum ſe receperunt, in magnum atq; ſacrum lucum platanorum. Soli autem ex ijs quos nouimus, Cares ſunt qui Ioui militari hoſtias offerant. Huc Cares quum ſe recepiſſent, de ſalute conſultabant, vtrū ſeſe Perſis dedere, an Aſiam penitus relinquere ſatius eſſet. De hac re conſultantibus, ſubſidio venere Mileſij cum ſocijs. Ibi Cares immutata priori voluntate, rurſus ad bellum inſtaurandum animantur, & cum inuadentibus Perſis concurrunt: & quum diutius quàm prius dimicatum eſſet, fugantur, multis cæſis, Mileſiorum præcipuè. Poſt acceptam calamitatem hanc Cares copijs reparatis [2] repugnauerunt. Audientes enim vrbes ſuas inuaſum iri à Perſis, inſidias illis in via quæ in Mylaſſa fert collocauerunt, authore Heraclide Ibanolio viro Mylaſſenſi. In eas inſidias Perſæ noctu incidentes, obtruncati ſunt cum ducibus ſuis Dauriſe & Amorge & Siſamace, necnon Myrſe Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Perſæ. Hymees autem (qui & ipſe erat ex inſequentibus Iones qui aduerſus Sardis militauerant) ad Propontidem conuerſus cepit Cion Myſiam. Hac expugnata, audiens Dauriſem relicto Helleſponto tendere aduerſus Cariam, omiſſa Propontide, in Helleſpontum duxit exercitum, cepitq; Æoles omnes qui oram Iliadem incolunt. cepit item Gergithas [3] qui à priſcis Teucris relicti fuerant. Et ipſe quidem Hymees, quum has gentes cepiſſet, morbo deceſſit Troade: & hic quidem ita morte obijt.

1 Fortiores. *Vel, magis ſtrenuos.*

2 *Pro, Pugnā inſtauarunt. Vel, Denuo pugnarunt.*

3 Qui ex priſcis T. rel. fuerant. *Vel, remanſerant.*

Artaphernes autem Sardium præfectus, & Otanes tertius dux, aduersus Ioniam confinemq; Æolidem delecti imperatores cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex Æolia verò Cumam. Quibus oppidis captis, Aristagoras Milesius, vbi hoc accepit, non erat compos mentis, vt qui perturbasset Ioniam, & magna negotia concitasset. Itaq; cernens hæc, vbi constitit ei rem effici non posse, nec Darium regem superari, de fugiendo deliberabat, conuocatisq; suæ factionis hominibus, [1] consulebat satius fore eis, si Mileto expellerentur, in septentrionalia loca aliqua profugere, ducentes coloniam vel in Sardiniam vel in Myrcinum Edonum, quam Histiæus, à Dario ea donatus, mœnibus struxerat. Hæc Aristagoras percontabatur. Verùm Hecatæus Hegesandri filius, [2] vir logopœos, negabat coloniam alterutrò deducendam: sed, si Mileto eijcerentur, mœnia in Lero insula ædificanda, atq; illic quiescendum: deinde illinc Miletum esse remeandum. Hoc consulebat Hecatæus. Sed Aristagoras, cuius sententia præcipuè erat abeundi in Myrcinum, demandata [3] Mileto Pythagoræ filio viro inter populares probato procuratione Mileti, ipse sumptis secum omnibus voluntarijs in Thraciam nauigauit, regionemq; obtinuit ad quam concesserat. Ex ea profectus, dum vrbē obsidet, tam ipse quàm eius exercitus à Thracibus, tametsi illinc accepta fide excedere volentibus, interemptus est.

1 *Cum eis deliberabat, satius esse dicens perfugium aliquod se habere, si fortè Mileto expelleretur.* *ânne igitur se coloniam in Sard. an in Myrc. Edonorũ ducere oporteret, quã Hist.* *Vbi autẽ Valla sua illa septentrionalia loca inuenerit non video, nisi ex ὑπάρχον fecerit ὑπάρχειν.*

2 Historicus.

3 *Mirum si Valla ita scriptum reliquit, vt Miletus viri illius sit nomẽ, quũ in nostris exempl. sit dictaxat Pythagora.*

HERO-

147 HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER SEXTVS, qui inscribitur ERATO.

ARISTAGORAS quidem Ionicæ rebellionis author ita oppetijt. Histiæus autē Mileti tyrannus, [1] à Dario commeatū adeptus, Sardis venit. eò quum veniſſet è Suſis, interrogatus eſt ab Artapherne Sardium præfecto, quidnam ei videretur Iones ad rebellandum induxiſſe: & quum negaret ſe id ſcire, quinimò mirari quod actum eſſet, tanquam eius rei prorſus ignarus, [2] Artaphernes, qui eum fuiſſe artificem comperiſſet, id ipſum intuens, inquit, Hiſtiçe, ſic res hæc ſe habet, Hunc calceum tu quidem conſuiſti, Ariſtagoras autem ſibi induit. Hoc Artaphernes ad rebellionem pertinens dixit: quem Hiſtiæus tanquam rei gnarum veritus, prima ſtatim nocte fuga ſe ad mare proripuit, regem Darium fruſtratus, cui Sardiniam inſulā maximam in illius poteſtatem redacturum ſe pollicitus, ſubijt primas partes Ionici belli aduerſus Darium gerendi. Is quum in Chium tranſmiſiſſet, à Chijs in vincula coniectus eſt, [3] exploratum habentibus eum à Dario illuc iſſe ad res nouas moliendas: ſed vbi omnem cognouere rationem, quòd regi hoſtis eſſet, hominē ſoluerunt. Ibi interrogatus Hiſtiæus ab Ionibus cur ita promptè Ariſtagoræ vt à rege deficeret [4] delegaſſet, & tāta clade Iones affeciſſet, [5] nō dixit cauſam penes illos meritò fuiſſe, ſed regē Dariū conſtituiſſe, Phœnices è ſedibus ſuis amotos in Ioniā transferre, & Iones in Phœnicen, & hac cauſa literas ea de re ſe miſiſſe. *Quibus verbis*, [6] quū nihil omnino rex cōſtituiſſet, ipſe Iones terrefaciebat. Poſt hæc ad Perſas qui Sardibus erāt, literas dat, tanquam ſecū antea de rebellione colloquutos: quas literas fecit per nuntiū quendā Hermippum Atarniteū. Eas Hermippus non ijs ad quos dabantur reddidit, ſed Artapherni.

1 A Dario dimiſſus.

2 Artaphernes illū aſtutè reſpondere videns, dixit, vt qui veram defectionis cauſam compertam haberet.

3 Iudicantibus. *Vel. Exiſtimantibus.*

4 Per literas, *vel per nūtios* ſuaſiſſet, *aut imperaſſet.*

5 Veram cauſam illis minimè expoſuit.

6 Quum rex hęc *facere* minimè deliberaſſet.

Ille, omnibus quæ agebantur cognitis, iubet Hermippum & eas reddere quibus Hiſtiæus mittebat, & quæ viciſſim à Perſis ad Hiſtiæum reſponderentur, ſibi dare. Ita rebus palàm factis, Arthaphernes de multis Perſarum ſupplicium ſumpſit. Et Sardibus quidem tumultus extitit: Hiſtiæus autem hac ſpe lapſus, exoratis Chiis, Miletum reductus eſt. Sed Mileſij, libenter etiam Ariſtagora liberati, nullo pacto animum inducebant ad alium tyrannum illuc recipiendum, vtpote guſtata libertate. [1] Hiſtiæus ſub noctem conatus introire Miletum, à quodam Mileſio in fœmore vulneratus eſt. Ita reiectus à patria ſua, rurſus ſe recepit in Chium: atque illinc, quoniam Chios ad tradendas ſibi naues inducere non poterat, traiecit Mitylenen: [2] Leſbiiſque vt ſibi traderent naues perſuaſis, octo illorum triremibus armatis Byzantium remigauit. Ibique ſubſidens, nauigia quæ è Ponto prodibant intercipiebat, præter eorum qui ſe paratos obſequi ſibi aſſentiebantur. Hiſtiæo & Mitylenæis hæc agentibus, aduerſus ipſam Miletum ingens exercitus hoſtium claſſiarius pariter & terreſtris [3] in expedito erat. Duces enim Perſarum coactis in vnum copiis cuncti in eã contendebant, minoris cętera oppida facientes. Inter claſſiarios promptiſſimi erant Phœnices, cum quibus militabant & Cyprij recens ſubacti, & Cilices, & Ægyptij. Hos aduerſus Miletum & cæterã Ioniam venturos quum accepiſſent Iones, miſerunt ſuos quique primores ad commune Græciæ conſilium. Quibus in eum locum coactis, atque deliberantibus, viſum nullas debere terreſtres copias aduerſus Perſas contrahi, [4] ſed Mileſios mœnia per ſeipſos pro viribus tutari, cæteros claſſem inſtruere nulla naui prætermiſſa. Inſtructaque claſſe, primo quoque tempore contractos apud Ladam ante Miletum pugna nauali decernere. Lada autem, parua quædam eſt inſula, vrbi Mileſiorum obiacens. Poſt hæc impletis nauibus Iones præſtò fuerunt, comitantibus Æolibus [5] qui incolunt Leſbum: atq; ita aciem inſtruxerunt: Cornu quod erat auroræ verſus, ipſi Mileſij cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prienenſes erant, duodecim cum nauibus: Miuſij cum tribus nauibus. His contigui Teij, decem & ſeptem cum nauibus: Chij cum centũ. Vltra hos locati erant Erythræi

1 Atq; adeo Hiſtiæus ſub noctem conatus introire Miletum, à quodam Mileſio in fœmore vulneratus eſt. Ita reiectus à patria ſua, rurſus ſe recepit in Chium: atque illinc, quoniam Chios ad tradendas ſibi naues inducere non poterat, traiecit Mitylenen:

2 Quumq; Leſbijs vt ſibi naues darent perſuaſiſſet, hi triremes octo armarunt, quibus cum illo Byzantiũ nauigarũt. Ibiq; ſubſidẽtes nauigia q. e. P. pr. intercipiebant, præterquam eorum qui ſe Hiſtiæo paratos obſequi dicebant.

3 Expectabatur.

4 Sed è mœnibus Mileſios hoſtiũ impetum pro viribus propulſare: claſſem autẽ inſtruere, &c.

5 Quicunq; agrum Æolicum incolũt.

thræi & Phocenſes: Erythræi quidem, cum octo nauibus, Phocenſes verò cum tribus, Phocenſibus adhærebant Leſbij cum nauibus ſeptuaginta. Vltimo in loco erant Samij cum ſexaginta nauibus, tenentes cornu occaſum verſus. In ſumma, omnium numerus, trecentæ ſexaginta tres triremes. Tot fuere Ionicæ naues. Barbaræ verò, numero ſexcentæ: quæ vbi & ipſæ in agrum Mileſium venere,
148 omnisque ei peditatus adfuit, tum verò duces Perſarum audita multitudine nauium, iamdudum extimuerunt ne illos ſuperare, néve Miletum, niſi mari potiti eſſent, capere non poſſent, ſimulque ob id apud Darium adirent periculum pœnæ ſubeundæ. Hæc reputantes, contractis Ioniæ tyrannis, qui ab Ariſtagora Mileſio deiecti principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduerſus Miletum militabant, horum quicunque aderant conuocatis, ita
» verba fecerunt, Viri Iones, [1] qui veſtrûm de domo regia
» bene meritus eſt, nunc appareat. Suos enim populares
» quiſque veſtrûm conetur abducere à reliquis ſocijs, eli-
» ciendo illos hac promiſſione, nihil eos quod rebellarint,
» moleſtiæ ſenſuros, nullas eorum vel ſacras vel priuatas
» ædes incenſum iri, nihil violentius quam antea paſſuros:
» ſinminus iſta facere ſed omnino decernere prælio volu-
» erint, hæc eis damna dicite euentura, quæ certè euenient:
» ipſos prælio victos in ſeruitutem rapiendos, liberos eo-
» rum à nobis caſtrandos, virgines in Bactra aſportan-
» das, terram aliis tradendam. Hæc loquutis Perſarum ducibus, Ionum tyranni ſub noctem ad ſuos quiſque populares denuntiarum miſerunt. Iones ad quos ij nuntij peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionem faciendam inducere, ſibi quiſque ſoli illa à Perſis denuntiari exiſtimantes. Hoc, ſimulatque Miletum Perſæ applicuere, geſtum eſt. Mox quum ad Ladam Iones coacti eſſent, conciliaque haberentur, & aliæ ab aliis ſententiæ dicerentur, Dionyſius Phocenſis dux ita loquutus eſt, Quoniam in ſummo ancipiti res noſtræ ſunt,
» viri Iones, vt aut liberi ſimus aut ſerui, & quidem tan-
» quam fugitiui, ſi vultis deuitare calamitates, ſubeundus
» eſt vobis impræſentiarum labor: ita ſuperatis hoſtibus
» liberi eſſe poteritis: ſin autem ignaui fueritis, & ab ordine

1 Nunc exſtent alicuius veſtrûm in regiã domum beneficia.

receſſeritis, nullam veſtri ſpem habeo quominus pœnas regi rebellionis detis. Sed aſſentiamini mihi, & veſipſos mihi permittite, & ego, diis & æquo iuuantibus, recipio vobis aut non concurſuros hoſtes, aut ſi concurrent, multo inferiores futuros. His auditis, Iones ſeſe Dionyſio permiſere. Ille claſſem aſſiduè in cornua producens, vt remiges exerceret, ſubinde loca inter nauigandum variare cogitabat, quinetiam propugnatores armatos eſſe, & reliquum diei naues in ancoris ſtare: quotidie laborem Ionibus exhibens, ad ſeptimum vſque diem obtemperantibus atque imperata facientibus. Poſt eum diem Iones, vtpote talium laborum inſueti, tum defatigatione, tum ſolt afflictati, inter ſe dixere, Quo nos deorum offenſo iſta patimur? qui deſipientes ac mente capti viro Phocenſi ſuperbo tres naues habenti, omnino nos permiſimus, eumque toleramus? quos ille ſumptos perdit intolerabilibus ærumnis? quorum multi in morbum inciderunt, multi idem paſſuri videntur. quibus ſatius eſt quiduis aliud quàm hæc mala pati, atque adeo ſeruitutem, [1] ſiqua futura eſt, expectare, quàm præſenti afflictari. Agite, huic ne deinceps obtemperemus. Hæc inter ſe loquutis, mox deinde nemo illi parere velle, ſed tentoriis more militari in inſula defixis frui vmbraculis, ac nolle naues ingredi, neque ad munia ſua redire. Id animaduertentes Samiorum duces, & magnam Ionum confuſionẽ, putauerunt ſibi admittendam orationem Perſarum, quam per nuntium aperuerat Æaces Syloſontis filius, rogans vt à ſociis deficerent, quum præſertim non fieri poſſe videretur vt regis potentiam ſuperarent, ac probè ſcirent, ſi præſentem Darij claſſem ſuperaſſent, aliam quinecuplo maiorem adfuturam. Nacti igitur occaſionem, vbi primùm viderunt Iones negantes ſe in officio futuros, lucrifaciendam putauerunt ſuorum ſacrorum atque priuatorum conſeruationem. Æaces autem, cuius orationem admiſere Samii, filius Syloſontis AEacis filii fuit, Sami tyrannus, ab Ariſtagora Mileſio exutus principatu, quemadmodum alij Ioniæ tyranni. Itaque poſteaquam Phœnices nauigare aduerſus Iones cœperunt, Ionesque & ipſi naues in cornua digeſtas producere, ac propius ventum eſt, prælijq; conſertum, tunc quinam Ionesque

[1] Quantacunq; futura eſt.

mes ignaui, quíve egregij fuerint, haud queo pro comperto scribere, quia alius in alium reiicit culpam. Dicũtur tamen Samij, quemadmodum cum AEace composuerant, sublatis velis ex acie excessisse, Samumque abisse, præter decem naues, quarum trierarchi permanserunt dimicaruntq;, nolentes dicto audiẽtes esse suis ducibus. Quo ex facto commune Samiorum concilium eis donauit vt ipsorũ nomina à maioribus repetita, tãquam egregiorum virorum, in lapide scriberentur: extatque is lapis adhuc in foro. Lesbij videntes Samios qui iuxtà erant fugam capessere, idem fecere quod Samij. [1] Quum id pleriq; Ionum faceret, eorum qui pugnando perstitere, Chij præcipuè circumuenti sunt, & quia nolebãt perfidè agere, edita egregia opera oppressi. Qui (vt superius dictum est) centum naues quum præberent, singulas cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etsi cernerent permultos sociorum esse proditores, tamen iniquè se facturos censuerunt si illorum similes essent: sed relicti cum paucis sociis discursando dimicauerũt, donec compluribus captis hostium nauibus, pluribus suarum amissis, cum cæteris in terram suam perfugerunt. Quorum verò naues inualidæ erant, quia laceratæ, iis Chij insequente hoste ad Mycalem fugientes, impactis terræ nauibus ac relictis, per continentem pedestre iter fecerunt. Et quum in agrum Ephesium ingressi essent, sub noctem ad vrbem contenderunt, quum illic à mulieribus sacra legiferę Cereris fierent. quos armatos Ephesij ingressos agrum suum videntes, quum de eis nihil audissent, suspicati fures esse & ad mulieres tendere, vniuersi ad vim arcendam procurrerunt, Chiosque interemerunt: & hi quidem hoc casu occiderunt. Dionysius autem Phocensis, posteaquam res Ionum accisas intellexit, captis tribus hostium nauibus, abiit non iam in agrum Phocensem, (probè sciens eum cum cætera Ionia direptum iri) sed, vt erat, rectà contendit in Phœnicen: vbi nauibus onerariis spoliatis, raptaque ingenti pecunia, in Siciliam nauigauit: atque illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullum quidem Græcorum, sed in Carthaginenses ac Tyrrhenos. At Persę, victis pugna nauali Ionibus, Miletum à terra atque mari obsederunt, suffossisque muris, & omni genere tormen-

[1] Quin & Ionũ bona pars idẽ faciebat. Inter eos verò qui in pugna perstiterunt, Chij asperrimè tractati fuerunt, quippe qui egregia facinora ederẽt, nullumq; laborẽ detrectarent. Qui (vt sup.

torum admoto, eam [1] ab arce acceperunt sexto quàm rebellauerat Aristagoras anno, atque diripuerunt: vt defuncta sit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidem Argiuis apud Delphos de ciuitatis suæ salute consulentibus, oraculum promiscuum redditũ est, quod in ipsos quidem Argiuos tẽdebat, sed ex adiectione ad Milesios. Quod quatenus ad Argiuos pertinet, quum ad eum locum venerimus, referemus: quatenus autem ad Milesios, ita habet,

Tunc quoque commentrix operum Milete malorum, «
Permultis cœna et præstantia munera fies. «
Crinitisque pedes tua pluribus abluet vxor: «
Nostri erit ast alijs delubri cura gemellis. «

Hæc tunc Milesiis contigerunt, quum ex iis plerique viri à Persis, qui criniti erant, sunt cæsi, vxores ac liberi in prædam cesserunt, templumque quod erat in geminis, & delubrum, iuxta oraculum deflagrarunt. Pecuniarum autem quæ in hoc templo erant, sæpe alibi mentionem fecimus. Milesij conseruati à cæde, dehinc Susa perducti sunt, quos rex Darius nulla alia pœna afficiẽs, collocauit in vrbe Amba ad mare quod rubrum vocatur sita, vbi fluuius Tigris eam præterfluens exit in mare. Agrum Milesium vrbi circumiectum atque planitiem ipsi Persæ obtinuere, montana Caribus Pedasensibus possidenda dederunt. [2] Hæc Milesiis à gente Persarum passis non reddiderunt vicem Sybaritæ, qui vrbe exuti Laon & Scidron incolebant. nam Sybari à Crotoniatis direpta, vniuersi Milesij qui puberes erant capita deraserunt, & ingentem luctum exhibuerunt. Ex omnibus enim ciuitatibus (quas nouimus) hæ præcipuè mutuo hospitio iungebantur. At non item Athenienses, sed Mileti expugnationem se permoleste tulisse cum aliis multis rebus declararunt, tum verò hac, quòd Phrynicho docente fabulã quam de Mileto direpta fecerat, theatrum illacrymauit, & Athenienses eum, quòd domestica mala refricuisset, mille drachmis mulctauerunt, adiecto interdicto nequis posthac ea fabula vteretur. Et Miletus quidem Milesiis tragœdiam de Mileto capta scribente per scenicosque edente, quum theatrum ipsum in lacrymas versum esset, ipsi Athenienses poematis authorem mille drachmis mulctarunt, tãquam proprias eorum calamitates commemorasset. *Ita Bud. hunc locum interpret.*

[1] Funditus euerterunt.

[2] Milesiis autem in hunc modum à Persis affectis, Sybaritæ qui vrbe sua exacti Laon & Scidron incolebant, gratiam parem non rependerũt. Siquidẽ Sybari olim à Crotoniatis capta Milesij omnes pueres capita rasitare instituerunt, ingentemq; luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum. Duæ enim illæ ciuitates omniũ quas nouimus maximè inter se hospitio coniunctæ fuerunt. Non sic autem Athenienses vt Sybaritæ: qui quum manifesta alioquin indicia condolescentiæ multifariam eam ob causam dedissent, insuper Phrynicho

Mileſiis deſolata eſt. Samiis autem iis qui aliquid habebãt, adeo non id quod ſui duces erga Medos fecerant, probabatur, vt inito ſecundum pugnam nauali conſilio, viſum ſit, priuſquam eò tyrannus Æaces veniret, in coloniam proficiſci, ne manentes & Medis ſeruirent & Æaci. Etenim per hoc idem tempus Zanclæi (qui ſunt Sicilienſes) miſſis in Ioniam nuntiis, ſolicitabant Iones ad Pulchrum littus, cupientes illic vrbem Ionum condere. Hoc autem littus quod Pulchrum dicitur, Siculorum quidem eſt, ſed ad Tyrrheniam Siciliæ vergit. His ergo ſolicitantibus, ſoli ex Ionibus Samii cum iis qui effugere Mileſiis eò conceſſerunt. Quibus in Siciliam tendentibus, iamque appulſis Locros epizephyrios, hoc rei contigit, vt interea Zanclæi vnà cum ſuo rege (cui nomen erat Scythes) obſiderent vrbem Siculorum, vt eam expugnarent. Idque quum audiſſet Anaxileus tyrannus Rheginus, quòd erat Zanclæorum hoſtis, adiens Samios, ſuaſit ſatius eſſe vt Pulchrum littus, ad quod nauigabant, valere ſinerent, & Zanclam occuparent viris deſertam. Samij perſuaſi Zanclam occuparũt. Id Zanclæi quum audiſſent, vrbi ſuæ ſuppetias ferunt, aduocato Hippocrate Gelæ tyranno. erat enim is eorum ſocius. Qui poſteaquam ad illos iuuandos cum exercitu venit, Scythæ Zanclæorum monarcho, tanquam vrbis deſertori, & fratri eius Pythogeni vincula indidit, eosque in oppidum Inycum relegauit: at cæteros Zanclæos Samiis (cum quibus
150 publicè loquutus fuerat) dato & accepto iureiurando, prodidit, pacta mercede vt [1] dimidium omnis prædæ vrbicæ atque captiuorum ipſe haberet, item omnia quæ in agris eſſent: quanquam pleroſque Zanclæorum titulo captiuorum in vinculis habebat, [2] quorum ſummos quoſque trecentos Samiis occidendos tradidit: quod tamen illi facere noluerunt. Cæterùm Scythes Zanclæorum monarchus ex Inyco profugit in Himeram, atque illinc tranſmiſit in Aſiam, aſcenditque ad Darium regem: quem Darius iuſtiſſimum virorum omnium cenſuit qui è Græcia ad ſe aſcendiſſent. nam quum exorato rege in Siciliam abiiſſet, rurſus è Sicilia ad regem rediit: donec natu grandior ac [3] beatus apud Perſas exceſſit è vita. Samij itaque Medis liberati, Zãclam vrbem pulcherrimam nullo negotio adepti ſunt.

1 Dimidium totius ſupellectilis & mancipiorum quę in vrbe eſſent, ipſe hab.

2 Ex quibus Zanclæis trecentos qui primores inter ſuos erãt.

3 Prædiues.

Cæterùm post nauale prælium pro Mileto gestum, Phœnices iubentibus Persis AEacem Syloſontis filium tanquam de ipsis bene meritum, & qui egregiam operam nauasset, Samum reduxerunt. Quæ ciuitas, sola ex omnibus quæ à Dario rebellauerant, ea fuit cuius neque vrbs neque templa incenderentur, quòd in pugna nauali à sociis defecisset. Statim expugnata Mileto Persæ Cariam cepere, ciuitatibus partim se vltrò dedentibus, partim vi adactis. Et hæc quidem ita gesta sunt. Histiæo autem Milesio, dum circa Byzantium agit, & Ionum onerarias naues quæ è Ponto cursum tenebant, intercipit, affertur nuntius de rebus ad Miletum gestis. itaq; negotijs ad Hellespontum pertinentibus Bisaltæ Apollophanis filio Abydeno delegatis, ipse habens Lesbios Chium nauigat, & apud locum quendam agri Chij quem vocant Concaua regionis, quòd ab eius prælidio non reciperetur, congressus, per multos eorum interfecit: simulq; cæteros Chios, vtpote ex pugna nauali malè affectos, subegit, quodã ex eorũ oppidulo cum Lesbijs progrediens. Sed videlicet quoties ingentes sunt euenturæ calamitates vel ciuitati vel nationi, solent signis prænuntiari. etenim Chijs ante hanc cladem ingentia signa contigerant: vnum, quòd ex choro centum iuuenum quos miserant Delphos, duo omnino rediere, nonagintaocto pestilentia absumptis: alterum, quòd sub idem tempus, paulò ante nauale pugnam. tectum supra pueros literas discentes corruit, ita vt ex centum viginti pueris vnus omnino euaserit. hæc eis signa deus præmonstrauit. Post hæc excepit pugna naualis, quæ ciuitatem in genua deiecit. Accessit ad cladem nauali pugnæ Histiæus cum Lesbijs, qui [1] Chios iam exhaustos facilè ad excidium deduxit. Histiæus autem illinc cum multa Ionum & AEolum copia aduersus Thasum contendit. Cui Thasum obsidenti quum esset nuntiatum Phœnices à Mileto in reliquam Ioniam profectos esse, Thasum inexpugnatam reliquit, atque in Lesbum traiecit cum omnibus copiis: & illinc, [2] quòd copias suas formidabat, traiicit in prouinciam Atarnis, tanquam frumẽtandi gratia tam illinc, quàm ex agro Caico qui erat Myſorum. Erat in his locis fortè Harpagus, vir Persa, non parui exercitus dux,

1 Chios iam malis confectos facilè subegit.

2 Quòd eius copiæ sibi metuerent.

dux: qui cũm Hiſtiæo egreſſo in terram, certamine commiſſo; & ipſum Hiſtiæum viuum cepit, & maiorem exercitus eius partem occidit. hũc autem in modum captus eſt Hiſtiæus: Dum Græci cum Perſis pugnarẽt apud Malenam regionis Atarnitidis, ac diu perſtarẽt, mox equitatus emiſſus in Græcos impetum dedit. quo ex facto verſis in fugam Græcis, Hiſtiæus haud credens ob præſentem noxam ſe interfectum iri ab rege, ob quãdam vitæ cupiditatem captus eſt: qui vt fugiens capiebatur à quodam Perſa, vtq; ab eodem erat transfodiendus, ſeſe Mileſium Hiſtiæum eſſe, lingua Perſica vtens indicauit. Quem opinor, ſi ſeruatus ad regem Darium perductus fuiſſet, nihil tale fuiſſe paſſurum, remiſſa ei à Dario culpa: nunc, ne id contingeret, néve fuga elapſus apud regem magnus rurſus exiſteret, Artaphernes Sardium prætor & Harpagus qui ceperant eum, Sardis perductum, in crucem ſuſtulerunt, *tamen truncum. nam* caput ſale conditum Suſa ad regem Darium detulerunt. Ea re audita Darius obiurgatis qui id fecerant, quòd hominẽ viuum in conſpectum ſuum non adduxiſſent, iuſſit Hiſtiæi caput eos elotum atq; obuolutũ ſepelire, tanquam viri de ipſo ac de Perſis bene meriti. Ita res Hiſtiæi ſe habuerunt. Perſarum autem nauticæ copiæ circa Miletum hybernantes; altero à profectione anno haud difficulter inſulas continenti adiacentes ceperunt, Chium, Leſbum, Tenedum: quarum inſularum vt quanq; capiebant, [2] euerriculabant. Euerriculant autem hunc in modum: [3] Viri manum mutuò tangentes, à mari aquilonari ad auſtrale pertranſeunt: poſt hæc omnem inſulam peragrant, venando homines. Ceperunt quoque in continente vrbes Iades eadem ratione, præterquam quòd non euerriculabant homines. neq; enim non poterant. Hîc autem non falsò ceſſerunt ea quæ duces Perſarum minati ſunt Ionibus, quum ex aduerſo caſtra haberent. nam poſteaquam potiti ſunt vrbibus, formoſiſſimos quoſque puerorum ſeligentes caſtrauerunt, exectis teſtibus facientes eunuchos: virgineſq;
151 forma præſtantiſſimas ad regem tranſportarunt: & ſuper hæc, vrbes cum ipſis templis cremauerunt. Ita tertiò Iones ſunt in ſeruitutem redacti, primùm à Lydis, bis deinceps à Perſis. Profect' ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad

1 Sed Darium culpam ei fuiſſe remiſſum.

2 Tanquam in ſagenam includebant.

3 Vir manu viri prehenſa. *i. Prehenſis mutuò manibus. Gall. Se prenãs tous par la main.*

læuam ſunt in Helleſpontum nauigantibus, ſubegit. nam quæ ſunt ad dexteram, iam ſubacta erant à Perſis per continentem. Helleſponti autem hæc in Europa ſunt, Cherſoneſus, in qua frequentes ſunt vrbes, & Perinthus, & muri ſuper Thraciam, & Selymbria & Byzantium. Quorum Byzantij, & qui vlteriori in littore ſunt Chalcedonij, ne expectauerunt quidem aduentum Phœniciæ claſſis, ſed relictis ſuis vrbibus, in interiora Euxini ponti receſſerunt, ibique vrbem Meſambriam condiderunt. at Phœnices his vrbibus quas commemoraui incenſis, ad Præconneſum & Artacen ſe conuertunt. Quibus & ipſis igni traditis, rurſus in Cherſoneſum reuehuntur, euerſuri cæteras vrbes quas ſuperiore acceſſu non euerterant. nam Cyzicum ab initio ne acceſſerant quidem, quòd ipſi Cyziceni, iam ante aduentum hunc claſſis Phœnicum ſub rege erant, quum ſe OEbari filio Megabyzi qui Daſcylij præſes erat, dediſſent. Cæteras Cherſoneſi vrbes (præter Cardiam) Phœnices ſubegerunt: quarum vſque ad id tempus tyrannus erat Miltiades, filius Cimonis, nepos Steſagoræ: cuius imperij author fuerat Miltiades Cypſeli filius, ad hunc modum: Dolonci Thraces qui Cherſoneſum hanc tenebant, quum ab Abſinthiis bello vexarentur, reges ſuos, vt de bello conſulerẽt, Delphos miſerunt. quibus Pythia reſpondit vt coloniæ in ſuam terram deducendæ eum authorem aſciſcerent qui primus eo templo abeuntes hoſpitio inuitaſſet. Dolonci ſacram viam ingreſſi, per Phocenſes atque Bœotios iter fecerunt. à quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt. Ea tempeſtate Athenis omne quidem imperium tenebat Piſiſtratus, dominabatur tamen & Miltiades Cypſeli filius è familia [1] Tethrippotrophi, [2] ab Æaco & Ægina oriundus, nuper familia facta Athenienſi, cuius author extitit Philæus Æaci filius. Miltiades hic, vt ſedebat in domus ſuæ veſtibulo, cernens Doloncos prætereuntes, non illius loci veſtem gerentes, neq; tela, homines inclamauit: accedentibuſque obtulit domicilium & hoſpitum congiarium. Illi in domum excepti & hoſpitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, precesque addiderunt vt deo obſequeretur. Miltiades ea oratione audita, cõfeſtim perſuaſus eſt, vt qui pertæſus imperium Piſiſtrati cuperet illinc emigrare: protinusque

1 *Vide quod paulo poſt dicit de palma quam hic quadrigario curriculo reportauerat.* ibi enim eſt ὁλύμπια αἰηξηκὼς τεθρίππῳ, *vt hic* ὀλύμπιος τεθρίππου. *quod (vt verba ſonant) ſignificat, Ex familia quadrijuges equos alẽte. vel, equos ad quadrigariũ curſum. Ex quo videtur voluiſſe lectores ſplendorem opulentiamq; domus colligere.*

2 Longius quidem repetita origine ab Æaco & Ægina oriundus, at propius repetita, Athenienſis, quum Philæus Æaci filius, ex hac familia primus Athenienſis fuiſſet.

tinusque Delphos se contulit oraculum consulturus nunquid faceret quod à Doloncis rogaretur. Iubente Pythia, ita Miltiades Cypseli filius, (qui quadrigario curriculo prius Olympiacam palmam reportauerat) vnà cum Doloncis nauigauit, assumptis Athenienſium voluntariis quibuſque ad expeditionem ineundam: & vbi locum illum tenuit: ab iis qui se deduxerant, tyrannus creatus est. Is ante omnia Cherſoneſi iſthmum, *id est breuem inter duo maria intercapedinem*, ab vrbe Cardia ad Pactyam muro præſepſit, ne ab Abſinthiis regione incurſantibus infeſtari poſſet. ſunt autem iſthmi ſex ac triginta ſtadia. ab hoc autem iſthmo introrſus, omnis Cherſoneſus quadringentorum viginti ſtadiorum eſt longitudinis. Miltiades igitur, interſeptis faucibus Cherſoneſi, atque hoc modo Abſinthiis cohibitis, primis cæterorum Lampſacenis intulit bellum: illi diſpoſitis inſidiis eum viuum cepere. Ea re Crœſus Lydus audita (erat autē Crœſo Miltiades charus) per nuntios Lampſacenis præcepit vt hominem miſſum facerent: alioqui ſe illos in morem pini extirpaturum cōminatus eſt. [1] Hac oratione nutantibus Lampſacenis, quid ſibi vellet quod Crœſus minabatur ſe illos in morem pini extirpaturum, vix tandem quidam è maioribus natu intelligens, quid illud eſſet expoſuit, inquiens pinum ex omnibus arboribus ſolam eſſe quæ exciſa nullam ſobolem remittat, ſed prorſus emoriatur. Ea propter veriti Crœſum Lampſaceni, ſolutum Miltiadem remiſerūt. Ita Miltiades ob Crœſum euaſit: qui poſtea ſine liberis moriens, imperium atque opes tradidit Steſagoræ, Cimonis ſui è matre germani filio. Cui defuncto Cherſonitæ vt mos eſt conditori vrbis, ſacrificant, certamenque equeſtre ac gymnicum ſtatuto tempore celebrant, in quo nulli Lampſacenorum certare permittitur. Durante autem cum Lampſacenis bello, contigit vt Steſagoras quoq; liberis orbus decederet, apud curiam percuſſus ſecuri in capite à quodam qui ſe trāsfugam verbis ſimulabat, ſed reipſa [2] quàm hoſtis erat atrocior. Steſagora hunc in modum defuncto, tum Piſiſtratidę Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti, cum triremi ad ſuſcipiendas in Cherſoneſo res dimiſerunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquam non ſanè conſcij

1 Hæc Valla nō è ſuo addidit. nam in vulgatis quidem edit. deſunt, in vet. autem codic. leguntur hæc verba, πλανωμένου δὲ λαμβάνουσιν ἐν τοῖς λόγοις, τὸ δέλμι τὸ ὑπὸ τύραννόν σφι ἀπὶ λυσι ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτέμνειν· τὸν ἐκτέμνειν ἐκ τοῦ ἐκτέμνειν. quæ error ex repetitione eiuſdem verbi ἐκτέμνειν contigit, librarij oculis alterum tranſilientibus.

2 Hoſtis erat, & temerarię. vel, & ne præcipitus. Ad verbum, Subſerundus.

mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades vt venit in Chersonesum,[1] domi sese continebat, in honorem videlicet Stesagoræ fratris. Quod quum audissent Chersonitæ, vndique ex omnibus ciuitatibus principes congregati sunt ad lugendam cum Miltiade fratris necem. Hi postquam venerunt illuc, in vincula coniecti sunt, & Miltiades Chersonesum obtinuit,[2] conductis auxiliariis: filiamq; Olori regis Thraciæ Hegesipylam duxit vxorem.[3] Quem etsi nuper illuc profectum, tamen non mediocria, sed grauia sanè negotia exceperunt. nam tertio quàm hæc gesta sunt anno è Chersoneso profugit, non ausus expectare venientes Scythas Nomades: qui à rege Dario irritati, coactis copiis ad hanc vsque Chersonesum processerant. Illis digressis eum rursus Dolonci reduxere, tribus annis antequam aliis curis implicaretur. Tũc Phœnices apud Tenedum esse quum audisset, quinque cum triremibus (quas præsentibus facultatibus impleuerat) Athenas nauigauit, soluens ex vrbe Cardia. Qui dum per sinum Nigrum transmissa Chersoneso cursum tenet, Phœnicum classe circumuentus, ipse quidem cum quatuor triremibus ad Imbrum euasit, quintam verò Phœnices insequuti ceperunt, cui præerat Miltiadis filius natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracum regis, sed ex alia muliere. Eum Phœnices quum Miltiadis filium esse cognouissent, ad regem perduxerunt, rati se magnam apud eum gratiam inituros: quoniam Miltiades in dicenda apud Iones sententia suasisset vt Iones Scythis rogantibus soluta rate domum abire, obtemperarent. Oblato tamen sibi Metiocho Darius tantum abest vt quicquã mali fecerit, vt permultis eum bonis affecerit. donauit enim domo, facultatibus, vxore etiã Perside: ex qua liberi geniti sunt qui inter Persas censentur. Miltiades autẽ ex Imbro Athenas peruenit.[4] Neque hoc anno quicquam

1 Suspectus est hic locus in vulgat. edit. Gr. & ἐπαμύνων est potius Vlciscens, quod hic accipiendum fuerit pro Vltionem moliens.

2 Quingentos alens auxiliarios.

3 Huic Cimonis filio Miltiadi, quum nuper in Chersonesum venisset, molestiæ maiores quàm antea contigerunt. tertio enim quàm hæc gesta sunt anno, à Scythis fugatus fuerat. nam quũ Scythę Nomades à rege Dario irritati, cõferto agmine ad hãc Chersonesum vsq; progressi essent, illis inuadentibus obsistere non ausus, è Chersoneso ausugit, donec post Scytharum discessum, eum Dolonci reduxerunt. Hæc inquam tribus ante annis contigerant quàm ista ei euenerunt. Tunc enim quum Phœnices, &c. *Lego autem ex vet. cod.* τῶν καλαλαμβόντων *pro* κατεχόντων *in priore loco, vt sit* κατελάμβανεν ἀλλα τῶν καταλαβόντων πρ. χαλ. ϐ. κατέχοι ἀλλα, *eo sensu quo paulo dicit* τῶν τότε μὲν κατεχόντων. *Illud autem,* ἐξευρὼν χρεόμενον, *fortasse interpr. Chersoneso exulabat, quod videlicet cum illis congredi ausus non esset. Cui interpretationi quadrat* καλέοντος.

4 Neq; hoc anno vlla Persis aduersus Iones contentio extitit: imò magno Ionum commodo factum hoc fuit, *quod sequitur videlicet,*

est

est à Persis amplius in Ionas sæuitum, sed benignè sanè cum eis actũ. Hoc anno Artaphernes Sardiũ præfes, accitis hostiũ nuntiis, adegit Iones ad pactiones inter se faciendas, [1] de tradendis mutuò iis qui iniurias intulissent: néve quid inuicè ferrent aut agerent. Ad hoc adactis Ionibus, per parasangas (ita enim Persæ tricena stadia appellant) regiones diuisit: regionatimq; vectigal instituit quod regi pẽderẽt: quod vectigal ab Artapherne institutum, ad meã vsq; ætatẽ qui illic fuere pependerunt, eadẽ penè qua prius conditione institutũ. Et hæc quidem illis pacata erãt. Cæterùm ineũte statim vere aliis ducibus ab rege abdicatis, Mardonius Gobriæ filius, adhuc adolescens, & recẽs in matrimoniũ accepta Darij filia Artozostra, ad mare descendit, per magnas ducens peditũ classiariorumq; copias. Qui cũ exercitu postquã in Siciliam peruenit, ipse cõscensa naui cum classe abiit, aliis ducibus pedestres copias in Hellespontum ducentibus. Posteaquam autẽ prꝛeteruectus Asiã in Ioniam peruenit Mardonius, mirã hîc rem ego referam iis Græcis qui non assentiũtur, Otanem inter septẽ Persas suasisse potiorẽ esse Persis statum popularẽ, [2] abdicatis tyrannis. Mardonius statũ popularem in ciuitatibus cõstituit. his actis, in Hellespontũ ire contendit: vbi coacta ingenti vi nauium ac peditatus, eas copias traiecit Hellespontũ, perq; Europã iter Eretriam versus atq; Athenas faciebat. Hæ igitur ciuitates [3] prætextus à Dario erant belli inferendi: sed in animo habebat quàm plurimas posset Græcarũ ciuitatum subigere. Nã & classe Thasios nec manũ ex aduerso leuãtes subegit, & peditatu Macedones, vltra eos qui iã seruiebant, in seruitutẽ redegit. etenim quæ intra Macedones sunt nationes, iam subactæ erant. Hæc classis è Thaso transmittẽs, ac terram legens, ad Acanthum vsq; processit: & ex Acantho soluens, dũ Athon circumuertit, ventus aquilo vehemens atq; admodũ atrox & intolerãdus dicitur in eam ingruisse, nauiumq; pleraſque [4] in Athon propulsas, ad trecentas afflixisse, vt supra viginti millia hominum interierint: partim quòd à feris rapti, partim quòd natare nescirent, partim q; petris allisi, (nam sæuissimum circa Athõ est mare) partim gelu absumpti. Et cum nautico quidem exercitu ita actum est. Mardonium autem cum pedestribus copiis in

1 Vt rationi iniuriarum mutuò reddendæ obnoxij essent, vtque à mutuis direptionib⁹ abstinerent. *Vel, Vt iniuriæ mutuò persequi ex iure possent.*

2 Mardonius enim abdic. tyrannis, *Vel, abrogato tyrannis imperio,* statum pop.

3 Prætextus expeditionis ipsis erant.

4 In Athon propulisse, & ex nauibus quidẽ trecentas, ex hominibus supra viginti millia interiisse. Quum enim feris abundantissimũ sithoc mare quod circa Athon, *(id est, hæc maris pars quæ est circa Athon)* alij à feris rapti, alij petris allisi, alij, & natare nescirent, nõnulli & frigore interibant. Et cum nautico q. ex.

Macedonia ſtatiua habentem Thraces Brygi ſub noctem inuaſere, & cum alios multos ex eis occiderunt, tum ipſum Mardonium vulnerauerunt. Sed non tamen ſeruitutem Perſarum deuitare potuerunt. nam Mardonius non prius ex iis locis deceſſit quàm illos in ſuam redegit poteſtatem. His ſubactis rurſus reduxit exercitum, tum ob eam quam aduerſus Brygos in exercitu terreſtri, tum ob maiorẽ quam in claſſe ad Athon acceperat calamitatem. Ita hic exercitus pugna turpiter geſta rediit in Aſiam. Inſequenti anno Darius ante omnia Thaſios à vicinis inſimulatos tanquam defectionem molientes, miſſo nuntio iuſſit diruere muros, & naues in Abdera tranſportare. nam Thaſij, vt qui ab Hiſtiæo Mileſio fuerant obſeſſi, & prouentus magnos habebant, pecunia multa vtebantur cum in compingendis nauibus longis, tum validioribus muris vrbi circumdandis. Erat autem eis prouentus ex continenti atque ex metallis. ex foſſitia quidem metallorum aureorum materia, ſeptuaginta talentorum: ex Thaſiis autem metallis minus, ſed tamen ita frequenter, vt ſi Thaſij forent immunes tributorum, fuerint eis in ſummam prouentura quotannis ex continenti atque ex metallis ducenta talenta, &, quando plurimum, trecenta. Quæ metalla ipſe quoque inſpexi, & tamen longè admirabiliora fuere quæ Phœnices ij qui cum Thaſo eam inſulam condiderunt, inuenere: quę inſula ab hoc Thaſo Phœnice nomen obtinuit. Hæc autem Thaſi Phœnicea metalla ſunt inter locum qui vocatur Ænyrorum & Cœnyrorum ſita: atq; eregione Samothraciæ ingens mons indagando euerſus eſt. Et hoc quidem huiuſcemodi eſt. Thaſij autem iubente Dario, & muros ſuos diruerunt & naues omnes in Abdera tranſportarunt. Poſt hæc Darius, quid in animo Græci haberent, pugnarẽne ſecum an ſeſe dedere, tentandum ratus, legatos per Græciam alios alió dimittit, regi terrã & aquam petere iuſſos. Et hos quidem in Græciam, alios autem ad tributarias ſibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & hippagogas, *id eſt naues quibus equi feruntur*. Dum hæc iſti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Perſes præceperat petentibus, terrã multi in continente populi dederunt: inſulani quoque, cum alij omnes,

1 Pecuniam *quam ex illis magnis prouentibus habebant*, impendebãt in comping.

2 Octoginta.

3 Ex quibus admiratione digna erant ea potiſſimũ quæ Ph.

153

omnes, ad quos eadem petituri legati accessere, tũ verò Æginetæ. Qua de re continuò Athenienses irritati sunt, quòd putarent hostili in ipsos animo dedisse terram & aquam Æginetas, vt vnà cum Persa aduersus Athenas militarent.

Itaque libenter occasionem contra AEginetas amplexi, Spartam profecti illos insimulauerunt quòd ex eo quod fecerant Græciam prodidissent. Ad hãc delationem Cleomenes Anaxandridę filius, Spartiatarum rex, Æginã transmisit, animo præcipuos eius rei authores comprehendendi. Conanti autem illos comprehendere cum alij AEginetę interceſſere, tum præcipuè Crius Polycriti filius, [1] negans eum gauisurum siquem abduceret AEginetarum. nam id eum facere sine communi consilio Spartiatarum, sed ab Athenienſibus pecunia corruptum: alioqui cum altero rege venturum fuisse ad se comprehendendos. Hoc autem dicebat ex [2] epistola Demarati. Eum Cleomenes ab AEgina discedens interrogauit quod ei nomen esset. Ille respondit quòd erat Crios, *id est aries*. Cui Cleomenes, Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquã occursurus magno malo. Spartæ autem per id tempus Demaratus Cleomenem insimulabat, & ipse rex Spartiatarũ, sed ex familia inferiore, quę tamẽ alia nulla in re inferior erat, (ab eodem enim oriundi) quàm quòd familia EVrysthenis, quòd primigenius esset, nonnihil honoratior erat. Etenim Lacedæmonij, nulli poetarum assentientes, negãt se in eam quam nunc possident regionem deductos à filiis Aristodemi, sed ab ipso Aristodemo regnãte, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius. Nec multo pòst Aristodemi vxorem nomine [3] AEginam, (quam dicunt fuisse filiã AVtesionis, qui fuit Tisameni, qui fuit Therſandri, qui fuit Polynicis filius) peperisse geminos: [4] eisq; natis Aristodemum morbo decessisse. Lacedæmonios autem qui tum erant, inito consilio creasse regem è pueris eum qui esset primigenius, vt lex iubebat. Sed nescientes vtrum puerorum eligerent, quum essent similes ac pares: id quum nequirent ipsi discernere, prius fuisse percontatos genitricem, eaq; negante se dignoscere, sed dissimulãte, quòd videlicet (vt credibile est) magnopere cuperet ambos effici reges: ita de hoc dubitantes Lacedæmonios misisse Delphos sciscitatum

1 *Id est. Negãs eum impune quenquam Æginetarum abducturum.*

2 Mandato.

3 Argiuam.

4 Aristodemum autem liberos hos intuitũ morbo decessisse.

quid in ea re agerent: & iis Pythiam respondisse vt vtrunq; puerorum regem ducerent, sed primigenium magis honorarent. Hoc responso à Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirent, admonitos fuisse à quodam Messenio, nomine Panite, vt obseruarent vtrum puerorum mater priorem lauaret cibaretq; quam si deprehenderent eodem semper modo facitare, habituros id omne quod quærerent, & inuenturos quod vellent: sin illa alternando erraret, palã fore ne ipsam quidem quippiam magis nosse, & vt isti aliam rationem inirent. Ibique Spartiatas ex admonitu Messenij obseruantes matrem puerorum, ignaram cur obseruaretur, animaduertentesq; illam præferentẽ alteri primigeniũ tum cibando tum lauando, accepisse puerum qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publiceque alendum curasse, impositio ei nomine EVrysthene: iuniori, Procle. Hos autem fratres, vbi adoleuerunt, per omne vitæ tempus inter se dissensisse, & itidem eorum posteros perseueransse. Hæc soli Græcorum Lacedæmonij aiunt. At hæc quæ commemorantur à Græcis, ego scribo: hos Dorienſium reges vsque ad Perseum Danaes à deo genitum, recenseri rectè à Græcis, & ostendi Græcos esse. iam tum enim isti inter Græcos censebantur. Ideo autem dixi, vsque ad Perseum, nec altius repetij, quòd nullum Perseo cognomentum fuit mortalis patris, quemadmodum Herculi 154
Amphitryõn. Itaque à me rectam rationem sequente dictum rectè est vsque ad Perseum. A Danae verò Acrisij filia retrorsum patres eorum recensendo, constabit principes Dorienſium [1] ex AEgypto oriundos. Hæc generis recensio ex commemoratione Græcorum facta est. Vt autem à Perſis fertur, Perseus ipse, quum esset Assyrius, factus est Græcus, non tamen progenitores eius. nam progenitores Acrisij [2] recensere ad progeniem Persei nihil attinet: eosque (quemadmodum Græci aiunt) AEgyptios fuisse. Hæc de his hactenus. Quòd autem regnum Dorum, quum AEgyptij essent, sibi traditum acceperint, hoc (quoniam ab aliis dictum est) omittemus: quæ verò alij non attigerunt, eorum faciemus mentionem. [3] Has dignationes regibus Spartiatæ tribuerunt: duo sacerdotia, Iouis

1 Ægyptios fuisse indigenas.

2 Nullam habere cum Perseo cõsanguinitatem.

3 Has dignitates. *Vel, Hos honores.*

Lacedæ-

Lacedæmonij & Iouis cœlestis: & ius belli in quamcunq; libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prolibere fas sit, alioqui piaculari crimine teneatur. Vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeundo postremi sint. Centum delecti viri eis in militia custodes adsint. [1] In egressibus vtantur quotcunque pecoribus libuerit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia sunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: Vt quoties aliqua publica euiseratio fit, primi in cœna reges discumbant, & iis primis distribui incipiat vtrique eorum duplum omnium quàm cæteris conuiuis: [2] libaminaq; immolatorum & coria, eorum sint. Singulis quoque calendis instantis mensis, singula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda: & farinæ medimnus, *id est jx modia*, & vini Laconicus quartarius: & in spectaculis singulorum certaminum certis locis præsideant. [3] Liceatq; cuibuscunque libeat ciuibus inniti, & vtriq; binos eligere Pythios. (sunt autem Pythij qui Delphos ad consulenda oracula mittuntur, quique publicè cum regibus pascuntur.) Regibus ad cœnam non euntibus mittantur bini farinæ chœnices, *id est semodia*, & vini singulæ cotylæ, *id est sextarij* præsentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione à priatis quoque inuitari ad cœnam honorentur. [4] Vaticiniaque de virgine pupilla, vtri danda sit, eine cui mater, an cui ater desponderat: necnon de viis publicis: & siquis adopiuum filium [5] facere velit inuitis regibus. Liceat quoq; eis po suo arbitrio assidere in senatu qui coitat ex duodetrigita senibus: si eò nõ accesserint, eorũ maximè propinqui do senatores ius regũ obtineãt, duos calculos ponẽdi, tertiũro seipsis. Viuẽtibus hæc regib⁹ à republica Spartiatarũ trbuũtur. ista, defunctis: Equites p vniuersam Laconi cã obiũ regis enũtiant: fœminæ per vrbẽ circũeuntes ollas

1 Quoties in expeditionẽ proficiscũtur, vtant.

2 Et vt primũ in libationibus locũ obtineant, coriaq; immolatorum pecorum, eorum sint. Singulis quoque calendis, & septimo quoque die mensis ineũntis, victima perfecta vtrique illorum detur in Apollinis æde. *Illud autem ἰχῶρ πλῆθος, (id est, ad verbũ, perfecta victima, & quasi omnibus suis numeris absoluta) variè exponitur.*

3 Liceatque illis quos velint ex ciuibus proxenos constituere, *vel creare. Erãt autem proxeni qui totius vrbis nomine hospitio excipiebant qui ex aliis ciuitatibus adueniebant, iisq; quæcunque poterant humanitatis officia præstabant.*

4 Vaticinia autem quæ eduntur, vt ab iis custodiantur, *vel asseruentur.* Vt ili reges de his solis iudicium ferant: de virgine ad quam tota hæreditas deuenerit, quis ex iure illam in vxorem ducere debeat, si pater eam nõ desponderi. *Ad verbum, Cui obueniat illam habere. i. in quem cadat. Sic Gall. A qui il vient. pro, A lui il touche.*

5 Facere velit, vt coram regibus faciat. *vel, in conspectu regum.*

pulsitant. quumque hoc fit, necesse est ex singulis domibus duos ingenuos, marem ac fœminam, luctu fœdari, magnis pœnis (nisi hoc faxint) impositis. Eadem autem circa funus regum consuetudo Lacedæmoniis est quæ barbaris Asianis. nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem, [1] posteaquam mortem obiit Lacedæmoniorũ rex, oportet eius exequis adesse ex omni Lacedæmonis regione necessarios quisque Spartiatarum, qui sunt numero vicinorum. Quorum & item seruorum atque ipsorum Spartiatarum postquam multa millia in vnum coacta sunt, promiscuè cum mulieribus frontes suas intrepidè pungunt, & vlulatu immenso vtuntur, vltimum quenque regum dicentes semper fuisse optimum. Qui verò regum in bello periit, eius simulachrum quum expressérunt, in toro bene strato efferunt. cuius tumulatione decem dies iustitium est, nullusque magistratuum consessus, sed luctus continens. in hoc quoque cum Persis isti conueniunt, quòd defuncto rege alter qui succedit, liberat ære alieno quicunque Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat: & apud Persas item qui rex creatus est omnibus ciuitatibus tributum quod debebant remittit. Cum Ægyptijs etiam Lacedæmonij in hoc congruunt, quòd eorum præcones & tibicines & coqui in paterna artificia succedunt: & cocus è coquo, & tibicen è tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque [illegible] propter vocalitatem alijs insidiantes ipsos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant: atque hæc quidem ita fiunt. Cleomenem autem tunc quum apud Æginam esset, communi Græciæ bono operam dantem insimulabat Demaratus, non tam Æginetis studens, quàm inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab Ægina reuersus consultabat vt regno submoueret, ob hanc rem intendens in eum actionem: Aristonem Spartæ regum obtinens, quum è duabus vxoribus liberos non susciperet, & in se culpam eius rei non esse agnosceret, tertiam duxit vxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maximè vtebatur: cui viro erat vxor speciosissima, ex turpissima talis facta. siquidem hanc mala forma præditam esse cernens nutrix

1 Mortuo rege Lacedæmoniorũ coguntur prosequi funus aperto pectore totius Lacedæmoniæ regionis certi numeri incolę, exceptis Spartiatis. *Ita Camerar. hunc locum interpret.*

355 nutrix ſua, idque parentes eius, vtpote locupletes, ægrè ferre, hoc excogitauit, vt puellam ſingulis diebus baiularet ad Helenæ templum. quod eſt in loco qui dicitur Therapne, ſupra fanum Phœbi. eò quoties nutrix intulerat puellam, ſtans ante ſimulachrum, deam precabatur vt alumnam deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti è templo mulier quædam apparuiſſe fertur, atque interrogaſſe illam quidnam in vlnis geſtaret: & quum nutrix ſe infantem geſtare reſpondiſſet, iuſſiſſe ſibi oſtendi. Quumque negaret nutrix ſe id facturam, quòd infantem parentes ſui vetuiſſent oſtendi cuipiam, inſtitiſſe iubere prorſus vt ſibi oſtenderetur. [1] magni enim facturam illam ſi à ſe infans conſpiceretur. ita nutrice puellam oſtendente, demulcentem caput puellæ dixiſſe, futuram eam omnium Spartanorum formoſiſſimam. atque ab eo priſtinam ſpeciem decidiſſe. Hanc, quum ad nubilem peruenit ætatem duxit vxorem Agetus Alcidis filius, ille amicus Ariſtonis. Eius mulieris amore titilatus quum eſſet Ariſton, hanc rem commentus eſt: Ageto ſodali ſuo, cuius illa erat vxor, recepit ſe dono daturum vnam è ſuis rebus quamcunque ille optaret: atque inuicem iuſſit illum ſimile munus ſibi dare. Agetus nihil de re vxoria ſuſpicatus, quum videret Ariſtoni quoque vxorem eſſe, accepit conditionem, & in eam rem iuſiurandum interpoſuit. Cui mox Ariſton è ſuis rebus pretioſis donauit quã ille elegit. Ipſe viciſſim, quum eius partes petendi muneris ab illo fuerunt, [2] ibi optauit vxorem eius adferri. Agetus dicere, ſe præter hoc vnum cætera annuiſſe: iureiurando tamen adactus ac dolo ſeductus, [3] ad eam ducendam abiit. Ita tertiam hanc Ariſton repudiata ſecunda, duxit vxorem. [4] quæ circa legitimum pariendi tempus, nondum exactis decem menſibus, hunc ei genuit Demaratum. Ariſton, quum ei ſedenti in baſilica cum ephoris quidam famulus nuntium nati filij attuliſſet, ſciens quo tempore duxiſſet vxorem, deductis in digitos menſibus, dixit cum iureiurando, Hic non eſt filius meus. Quod audientes ephori, haud magni fecere impræſentiarum: ſed poſteaquam puer adoleuit, pœnituit Ariſtonem dicti, opinantem vtique filium ſuum eſſe Demaratum: cui ideo nomen impoſitum eſt Demaratus, *id eſt*

1 Nutricem autem, quum videret mulierem illam magni æſtimare, infanté à ſe conſpici, ei tandé oſtéditſſe. Hãc autẽ, caput puellæ demulc. dixiſſe, &c.

2 Illius vxorem abducere ſtudebat.

3 Eam abducere permiſit.

4 Quæ intra breuius tẽporis ſpatiũ, & non exact. *Id eſt, Intra breuius quàm decẽ menſium ſpatium.*

A populo votis petitus, quòd ante eum natum omnis populus vota fecit vt Aristoni, omnium ante id tempus regum probatissimo, filius gigneretur. ea de re id nomen impositum est. Interiecto deinde tempore Aristone vita functo, Demaratus obtinuit regnum: sed videlicet necesse erat vt id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Eapropter à Cleomene vehementer insimulabatur, cum antea quòd ab Eleusine abduxisset exercitū, tum eo tempore quum aduersus Æginetas cum Medo sentiētes traiecit Cleomenes. Ergo ingressus eum [1] vrgere Cleomenes componit cum Leutychide Menaris filio, Agis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pactione, vt si eum regem in locum Demarati constituisset, se aduersus Æginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipuè causam, quòd quum Percala filia Chilonis filij Demarmeni ei desponsata esset, Demaratus insidiosè hominem coniugio priuauit, præoccupata & prærepta vxore, ac retenta. ob hanc causam Leutychidi inimicitiæ cum Demarato extitere. Is tunc, Cleomene solicitante, contra Demaratū iurauit, negans eum rite Spartanorū esse regē, quòd Aristonis filius non esset, deinde quod iurauerat instituit cōfirmare: quòd Ariston aliquando dixisset, quum ei nuntiasset famulus suus filium ei natum, & menses conferens, iureiurando negasset illum esse filium suum.

1 Vlciſci.

Huic verbo insistens Leutychides pronuntiabat Demaratum neque Aristonis filium esse, neque rite Spartæ regnare: eisdem ephoris adhibitis testibus qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant. Tandem re in contentionem deducta, visum est Spartiatis oraculum quod Delphis est consulendum an foret Demaratus Aristonis filius nécne. Ibi Cleomenes, [2] quum ex ipsius erga Pythiā prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Cobonem quendam Aristophanti filium, maxima apud Delphos authoritate, vt persuadeat Periallæ mulierum vaticinantium antistiti, dicere ea quæ Cleomenes volebat dici. Ita Pythia, sciscitantibus ijs qui ad oraculum erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum. quæ tamen res sequenti tempore palàm facta est, & Cobon è Delphis profugit, & Perialla honore abdicata est. Hactenus

2 *In Græco exempl. pro ἀνωϊγω legendū videtur ἀνοσῶ. cuius lectionis alibi ratio redditur.*

quæ

quæ ad deponendum regno Demaratum acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliam quòd cum electus regno gereret magistratum, adesseteq; spectaculo gymnopædiarum, *id est palæstræ nudorum puerorum*, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridendi insultandiq; causa, ministrum, qui interrogaret [1] qualis esset præfectura post regnum. Eam in-
156 terrogationem ægrè ferens Demaratus, respõdit se vtrun-
» que expertum, illum verò non: & eam interrogationẽ La-
» cedæmoniis futuram initium plurimæ aut calamitatis aut
» felicitatis. Hæc loquutus, velato capite è theatro domum abiit. confestimq; præparatum Ioui bouem immolauit: quo immolato, matrem accersijt: quæ quum aduenisset, positis in eius manus extis, mulierem his verbis obsecra-
» uit, Per ego te mater cum alios deos, tum Iouem hunc do-
» mesticum, quem tango, precor, promas mihi veritatem:
» quisnam reuera meus est pater? Nam Leutychides inter
» conuitia obiecit, te è priore viro grauidam, ita ad Aristo-
» nem venisse. Alij etiam dementius referentes, aiunt te ad
» domesticum asinarium ventitasse, illiusque me filium es-
» se. qua de re ego te audiens obsecro vt verum dicas. Siquid
» enim eorum quæ dicuntur feceris, non sola feceris, sed quod
» multæ. Et multus de hac re Spartæ sermo est, negantium
» Aristoni fuisse genituram ad filios procreandos. nam si fu
» isset, priores vxores fuisse concepturas. Hæc Demaratus.
» Cui mater ita respondens, Fili, inquit, quoniam precibus
» mecum agis vt dicam veritatem, omne tibi verum expo-
» netur: Vt me domũ Ariston duxit, tertia quàm me duxe-
» rat nocte simulachrum tanquam Aristonis ad me venit,
» quod posteaquã mecum concubuit, corona quam gesta-
» bat me circundedit atque abiit. Dehinc Ariston aduenit,
» qui cernens me coronas habentem, sciscitabatur quisnam
» me illis donasset. Ego ipsum dedisse respondi: eoque id ab-
» nuente, iuraui, asserens non bene illum facere qui negaret
» quippe qui paulo antè ingressus, vbi mecum coiisset, coro-
» nis me donasset. Ariston, cernens me iurantem, intel-
» lexit eam rem diuinam fuisse. compertumque est illas
» coronas fuisse sumptas ex heroico conditorio, quod est
» iuxta ianuam aulæ extructum, quod vocant Astro-

[1] Quale illis esset magistratũ gerere, qui antea regnauissent.

baci:& vates esse hunc eundem heroem responderunt. Habes igitur fili ita vt volebas audire. aut enim ex hoc heroe genitus es, paterque tibi est Astrobacus heros, aut ex Aristone. nam ea te nocte concepi. Verùm quod tibi præcipuè exprobrant inimici, quòd Ariston, quum ei te natum esse nuntiatum est, multis audientibus negauit te suum esse, quia tempus decem mensium non exisset, per insciriam talium rerum illi hoc verbum excidit. nam mulieres nouem etiam mensium ac septem mensium partum edunt, non omnes decimum mensem explentes. ego autem fili septimestrem te genui. Ipse quoque Ariston non diu pòst agnouit se per imprudentiam id verbum extulisse. Itaque alias orationes de tua genitura noli admittere. omnia enim verissimè audisti. Nam quod ad asinarios attinet, ipsi Leutichidi, & ijs qui talia loquuntur, suæ vxores de asinarijs pariant filios. Hæc illa dixit. Demaratus auditis quæ volebat, sumpto viatico per speciem eundi Delphos ad oraculum consulendum, Elin contendit. Eum suspicati Lacedæmonij fugam capessiturum, insequuti sunt. Sed Demaratus iam ex Elide Zacynthum traiecerat, quem illuc transgressi Lacedæmonij prehenderunt, eiusq; famulos: sed Zacynthijs eum dedere abnuentibus, Demaratus illinc in Asiam ad regẽ Darium traiecit: à quo magnificè exceptus est, territorioque ac vrbibus donatus. Ita in Asiam Demaratus abiit, ac tali fortuna vsus est, vir cum alijs in multis factis dictisque apud Lacedæmonios illustris, tum quòd illis olympiadem palmam quadriiugo certaminè reportauerat, rem eius solius, ad ea tempora, regum Spartiatarum. Leutichidi autem Menaris filio, qui in regnum amoti Demarati successerat, natus est filius Zeuxidamus, quem nonnulli Spartiatarum Cynisçon, *id est catulum* vocabant. is Spartæ non regnauit, ante Leutychidem defunctus, relicto filio Archidamo. Leutychides orbatus filio, alteram duxit vxorem EVrydamen, Menij sororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prolem virilem susçepit, sed filiam nomine Lampito: quam Archidamus Zeuxidami filius in matrimonium accepit, ab ipso Leutychide datam. At ne Leutychides quidem ipse Spartæ consenuit, sed has pœnas Demarato

marato rependit: In expeditione Theſſalica dux quum omnia faciendi ius haberet, multum pecuniæ per corruptelam dono accepit, ipſéque in re deprehenſus, quum ſederet in caſtris, vtraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit, domusque eius exciſa fuit: & Tegeæ in quam profugerat, mortem obijt. Sed hæc inſequenti tempore acta ſunt. Tunc autem Cleomenes, quum ſibi res in Demaratum bene ceſſiſſet, aſſumpto protinus Leutychide, contendit aduerſus Æginetas, maiorem in modum illis propter ignominiam infenſus. Ita Æginetæ vtriuſque regis contra ſe aduentu non repugnandum iam ſibi eſſe putauerunt: ex quibus reges adduxere decem, quos delegere, diuitijs ac genere eminentiſſimos, cum alios, tum Crium Polycriti, & Caſambum Ariſtocratis filium, qui plurimum habebant potentiæ. Eos in Atticam adductos, penes inimiciſſimos Æginetis Athenienſes depoſuerunt. Poſt hæc Cleomenes, quum eum ſubiiſſet metus Spartiatarum, iam manifeſtus maleficij in Demaratum excogitati, in Theſſaliam ſubterfugit: atque illinc in Arcadiam profectus, res nouas moliebatur, ſolicitans Arcadas aduerſus Spartã, adigensq; eos iureiurando ad ſe ſequendum quocunq; ipſos educeret. Quinetiã in animo habebat primores illorum ad vrbem Nonacrin ductos adigere ad iuſiurandũ per aquam Stygis. In hac autẽ vrbe ab Arcadibus fertur eſſe Stygis aqua: & eſt videlicet talis ea aqua: E petra emanat aquula, diſtillans in vas quoddã, in gyrũ maceria præſeptũ. Nonacris aũt vbi fons hic viſitur, vrbs Arcadiæ eſt, ante Pheneon vrbẽ. Talia molientẽ Cleomenem Lacedæmonij quum animaduertiſſent, timentes ſibiipſis, Spartam reuocarunt ad priſtinam dignitatem. Sed eum reuerſum ſtatim morbus inſaniæ cepit, iam etiam antea ſubinſanum. nam vt cuique Spartiatarum obuius erat, in eius faciem infligebat ſceptrum. Hæc illum facientem ac deſipiſcentem propinqui ſoleis ligneis illigauerunt. Qui cuſtodem digreſſis alijs ſolum remanſiſſe cernens, petiit ab eo gladium. cuſtode abnuente dare, ab initio comminabatur quæ mox ei faceret, donec minis conterritus cuſtos (erat enim ſeruus quidam) gladium tradidit. [1] Eo accepto, Cleomenes à ſuris incipiens ſeſe detruncabat. In lõ-

157

1 Cleomenes verò arrepto ferro cepit à tibijs ſeſe lacerare. nã conſcindens longis vulneribus carnes, à tibijs ſurſũ verſus ad femora perrexit, eq; femoribus ad coxas & latera atq; ventrem peruenit. *Ita Camer. hũc locum interpret.*

gum nanq; diſcindens carnes, è tibijs ad femora proceſſit, è femoribus ad coxarum vertebras atq; ilia: quouſq; peruenit ad vterum, in quo reſcindendo, ſic expirauit. vt quidem pleriq; Græcorum memorant, quia Pythiam corruperat ad ea dicenda quæ circa Demaratum acta ſunt: vt autem ſoli Athenienſes, quòd adortus Eleuſinem, fanum deorum fuerat depopulatus: vt Argiui, quia eos qui è pugna fugerãt Argiuos, ex Argi templo ipſorum abductos obtruncarat: & ipſum lucum quem in Argia occupaſſet, incenderat. Cleomeni enim Delphis oraculũ poſcenti reſponſum fuerat, eum Argos eſſe capturum. qui poſteaquam ad flumen Eraſinum copias Spartiatarum duxit, quod flumen è lacu Stymphalio manare fertur: hunc enim lacum in voraginẽ condi, & Argis poſtea exorientẽ apparere, illincq; iam eam aquam vocari Eraſinũ. ad hoc igitur flumen poſteaquam peruenit, ei hoſtias immolauit: & quũ lęta nõ eſſent exta de flumine tranſmittendo, dixit delectari ſe quidẽ Eraſino, qui nollet prodere ciues ſuos, nõ tamẽ ideo Argiuos gauiſuros. Moxq; illinc motis caſtris ad Thyreã venit, & mari tantũ quũ mactaſſet, nauibus copias ad regionẽ Tirynthiam ac Naupliã duxit. Id audientes Argiui ad eos arcendos obuiã tendunt ad mare. Et quũ aduentarent Tirynthũ, in loco cui nomẽ inditũ eſt *Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine, conſederũt e regione Lacedęmoniorũ. Neq; verò illic pugnam ex aperto reformidabãt, ſed ne dolo exciperentur. nam ad hanc rem attinebat oraculũ quod Pythia ediderat communiter eis atq; Mileſijs, in hæc verba,

Verùm quando marem prauertet fœmina victrix, ꝛc.
Inter & Argiuos referet praluſtris honorem:
Tunc Argiuarum reddet pleraq; gementes,
Vt venturorum aiat quis quandoq; virorum,
Telo ſauus obit ſinuoſo corpore ſerpens.

Hęc omnia Argiuis quum contigiſſent, metũ incutiebant. ideoq; eis viſum eſt præcone hoſtium eſſe vtendũ: atq; ita eſſe faciendũ, vt quoties præco Spartiata quippiã Lacedæmonijs denuntiaret, idem facerent ipſi. Cleomenes autem animaduertens Argiuos facientes quicquid apud Lacedæmones præco denuntiaſſet, præcepit ſuis vt quũ præco denuntiaret prandendum, tunc raptis armis tenderent in Argiuos.

1 Ipſum lucum cõtemptui habens incend. *Videtur autẽ hic legiſſe* ἱρὸν *pro* ἱρὰν.

* *In Græco eſt* Σίπυα.

giuos. Hoc exequuti Lacedęmonij, in Argiuos[1] è voce prę-
conis prandentes impetum faciunt, eorumq; cum multos
occiderunt, tum plures in lucū Argi fuga elapſos circum-
ſederunt. Qui dum aſſeruantur, Cleomenes hoc ſibi faciē-
dum putauit: Sciſcitatus quoſdā quos ſecum habebat per-
fugas, miſit prędonem ad euocandum nominatim eos Ar-
giuos qui in luco prædluſi erant ad ſe redimendos. eſt autē
apud Lacedæmonios redemptio in ſingulos viros, binæ
minæ. Ita Argiuorū quinquaginta, vt quiſq; euocatus fue-
rat, Cleomenes interimebat. quod faciens, latebat cæteros
qui in fano erant, vtpote denſo luco interiecto, nō cernen-
tes quid illi extrinſecus agerent. niſi poſtquam quidā con-
ſcēnſa arbore, quod fiebat inſpexit: vnde non amplius qui
euocabantur prodiere. Ibi Cleomenes iuſſit vnumquenq;
ſeruorum lucum materia circundare: atq; illis obtemperā-
tibus, lucum incendit. Eoq; iam ardente, percontatus eſt
quendā perfugarum cuiúſnam deorum eſſet ille lucus. per-
» fuga Argi eſſe reſpondit. Quo audito Cleomenes vehemē-
» ter ingemiſcens, O Apollon, inquit, vates, quantopere me
» fruſtratus es, dicens me Argos eſſe capturum. conijcio iam
» exitum habuiſſe oraculum. Poſt hæc maiore copiarū parte
158 Spartā redire permiſſa, ipſe cum mille delectis perrexit ad
templū Iunonis, illic ſacrificaturus. Sed ſacrificare ſuper arā
volēs, quū à ſacerdote vetaretur, negante fas eſſe externo il-
lic ſacra facere, iuſſit ſeruos abductum verberare: ac poſtea-
quā immolauit, Spartā abiit. Reuerſum inimici ad ephoros
citauerunt, crimini dantes quòd pecunia corruptus, Argos,
» quū facilè poſſet, non tepiſſet. Quibus reſpōdit Cleomenes
» (incertū mihi verè an falsò) ſe poſteaquā templū Argi cepiſ
» ſet, putaſſe dei expletū eſſe oraculū, & proinde nō prius ten-
» tandā vrbē quā ſacris operatus ſciret an ſibi deus illā traditu
» rus eſſet, an impedimēto futurus. Sibi aūt apud Iunonis tē-
» plū litanti effulſiſſe flāmā è pectorib. ſimulachri: atq; ita ſe
» intellexiſſe nō expugnaturū ſe Argos. Si.n. è capite ſimula-
» chri flāma extitiſſet, fore vt vrbē ab arce caperet: quū verò
» è pectorib. illa extitiſſet, id ōe fuiſſe cōfectū qd deus cōfici
» voluiſſet. Hęc dicēs, credibilia ac pbabilia Spartiatis dicere
viſus eſt, multoq; maiore parte ſentētiarū abſolutus. Cęterū
Argos ita viris deſolatū eſt vt ſerui eorū res oēs ſuſceperint,

1 *Id eſt. Pro-*
ut præco denū-
tiauerat.

2 Futurum
fuiſſe vt vrbē
funditus e-
uerteret.

atq; magistratus administrarint, dum filij cæsorum ad puberem adoleuere ætatem: qui sese in suum ius asserentes, ac reuersi Argos, mancipia eiecere. Serui eiecti, prælio Tirynthem obtinuere, [1] eatenus quidem dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos venit vates quidam Cleander genere Phigaseus ab Arcadia. is persuasit seruis vt dominos adorirentur: vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argiui ægrè euasere victores. Ob hoc igitur aiunt Argiui Cleomenem ad insaniam redactum, malè periisse. Ipsi autem Spartiatæ negãt ab vllo dæmonio Cleomenem ad insaniam redactum: sed conuersatione Scytharum, intemperantem meri esse factum, & idcirco furiosum. Scythas enim Nomades, post illatũ sibi à Dario bellũ, ad illum vlciscendum perstitisse, missisq; Spartam nuntijs ad societatem faciendam, ita pepigisse, tanquam ex vtrorumq; vtilitate foret vt ipsi quidem Scythæ iuxta flumen Phasin conarentur Medicam regionem inuadere, Spartiatæ verò ab Epheso ascendere, & ad certum locum vtriq; occurrerent. Cum ijs Scythis qui ad hoc missi sunt, consuetudinem habuisse Cleomenem aiunt, atq; ex eo nimiam didicisse potandi intemperantiam: seq; ob id eum insanisse arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere volunt, aiunt, episcythison, *id est age Scytham*. Ita de Cleomene referunt Spartiatæ. Mihi verò videtur ille has pœnas Demarato pependisse. Eum autem esse defunctum vbi audiere Æginetæ, Spartam nuntios misere, vociferatum contra Leutychidem de obsidibus qui Athenis tenerentur. His Lacedæmonij, consilio inito, multum iniuriæ à Leutychide illatum esse censuerunt, hominemq; dedendum, quem illi Æginam deportarent pro ijs qui Athenis tenerentur. Hũc quum essent ducturi Æginetæ, tunc ad eos Theasides Leoprepis filius, vir Spartæ probatus, Quid, inquit, viri Æginetæ facere vultis? regémne Spartiatarum deditum à suis ciuibus abducere? Si nunc præiracundia Spartiatæ ita decreuerunt, cauete nequod exitiale malum in vestram regionem (si hoc feceritis) inferant. His auditis Æginetæ ab illo abducendo supersederunt, hac tamen conditione vt secum profectus Athenas Leutychides redderet sibi viros qui illic depositi essent. Vbi Athenas venit Leutychides, ac depositum

[1] Fuitq; mutua inter eos cõcordia donec ad seruos venit, &c.

positum repoposcit, Athenienses (vt qui reddere nollent) tergiuersari, quòd dicerent duos in deponendo reges fuisse, ideoq; iniquum esse id alteri sine altero reddi. Quibus
» negantibus se reddituros, Leutychides, Facite, inquit, Athenienses vtrum ipsi vultis, si reddetis, sanctè facturi: è contrario, si non redditis. Qualis autem res circa depositum contigerit Spartæ, volo referre: Dicimus nos Spartiatæ fuisse
» tertia abhinc ætate quendam Glaucum Epicydidis filium,
» qui cum alijs summis laudibus excellebat, tum iustitia inter omnes optimè audiebat qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore contigisse
» vt vir quidam Milesius Spartam venerit, hominis conueniendi gratia, atq; ita sit alloquutus, Ego sum vir Milesius,
» qui ad tuam Glauce fruendam iustitiam venio. Nam quum
» esset tua fama celebris cum per omnem aliam Græciam,
» tum verò per Ioniã, apud memetipsum ratiocinatus sum,
» Ionia quidem semper obnoxia periculis est, Peloponnesus
» autem tutò fundata,[1] & ob id videre licet eosdem homines
» nihil habere pecuniarum. Hæc reputanti mihi atq; consultanti visum est dimidium mei census in pecuniam redactum deponere penes te, quòd probè intelligo hæc penes
» te deposita mihi incolumia fore: tu verò has pecunias accipe, & hanc notam, quam vnà custodi: quam notam quis-
» quis habens reposcet pecuniam, ei reddito. Hæc hospes qui
» Mileto venerat dixit: atq; ea conditione depositum Glau-
159 cus accepit. Multo deinde tempore interiecto, filij eius qui
» pecuniam deposuerat, Spartam veniunt, Glaucum conueniunt: exhibitaq; nota pecuniam reposcunt. Ille enimuero
» repellere homines, atq; his verbis è contrario respondere,
» Neq; istius rei quicquam reminiscor, neq; ad me pertinet
» scire quæ dicitis. Volo tamen, [2] reminiscens, quicquid iu-
» stum fuerit facere, &, si accepi, iure optimo reddere: sin à
» principio non accepi, Græcorum legibus in vos vti. Ad
» quod confirmandum præstituo vobis tempus hinc ad quatuor menses. Ita Milesij [3] facta iactura, tanquam fraudati
» pecunia, discessere: & Glaucus Delphos se contulit ad oraculum consultandum. Cui consultanti an ὅρκῳ id est iure-
» iurando, pecuniam prædaretur, Pythia respondit his ver-
» sibus,

[1] Et pecunias nequaquã ab ijsdem possideri videmus.

[2] Si reminiscar.

[3] Calamitatem se passos existimantes. vt qui pecunia fraudati essent.

Glauce Epicydides equidē expedit ad breue tempus
Sic orco vicisse, interuertisseque nummos
Desera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
Ast orci natus, qui nomine, quis manibus, qui
Nullis est pedibus, rapidè aduenit, ſqueadeo dum
Conuoluens omnem perdat prolemq; domumq;
Cum ſobole euorci melius ſed poſtea agetur.

His auditis Glaucus veniam ſibi eorū quæ dixiſſet vt daret, deū obſecrabat. Cui Pythia inquit, idē pollere, tentaredeū & facere. Tunc Glaucus acciis Mileſiis hoſpitibus pecuniā reddidit. Cur autē hęc oratio apud vos inſtituta eſt, dicetur: Glauci nūc nulla ſupereſt neq; ſoboles neq; domus, quæ illius cēſeatur: ſed ex Sparta radicitus extrita eſt. Ita bonū eſt nihil aliud de depoſito cogitare quàm vt repetētibus reddatur. Leutychides hæc loquutus, quū nihilo magis ab Athenięſibus auditetur, diſceſſit. At Æginetæ priuſquā ſuperiorū iniuriarū, quas Athenienſibus intulerant gratificātes Thebanis darent pœnas, hæc fecerant: Quū Athenienſibus ſuccenſerent quòd ſibi ab illis iniuriā fieri arbitrarentur, ſe ad vlciſcendū apparabant. Erat aūt Athenienſium in Sunio quinqueremis quædā, quam Delū *iam inde à Theſeo quotannis* mittebant: hāc Æginetæ locatis inſidiis intercepere, plenā primoribus Athenienſiū, virosq; alligauere. Ea clade ab Æginetis accepta, Athenienſes non amplius differendū putauerūt quin omnia in illos excogitarēt. Erat igitur quidā nomine Nicodromus Cnœthi filius, vir in Ægina ſpectatus: hic ſuam ipſius priorem abitionē Æginetis imputans, querebatur: qui *prius ſua de miſſione quam tranſegiſſet*, cognito Athenienſes eſſe animatos ad nocendum Æginetis, quibus ipſe infenſus eſſet, compoſuit cum illis de prodenda Ægina ad certum diem, quo eſſet rem aggreſſurus ipſe, & illos oporteret venire ſubſidio. Atque ita ex compoſito vrbem quæ vetus vocabatur occupat. Sed Athenienſes ad diem non adfuerunt, quia claſſis eorum par Æginetanæ nondum erat comparata. Qui dum à Corinthiis commodari ſibi naues rogant, interea res corrupta eſt. Corinthij autem per id tempus Athenienſibus amiciſſimi dedere rogantibus naues viginti, ſed dantes vendiderunt ſingulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare vetabantur

tur lege. His acceptis Athenienſes, & ſuis inſtructis in ſummam ſeptuaginta numero, in Æginam nauigauerunt, perueneruntque poſtridie eius diei qui erat deſtinatus. Qui quum ad diem non adeſſent, conſcenſo nauigio Nicodromus ex Ægina profugit, aliis nonnullis Æginetarum eum comitantibus, quibus Athenienſes Sunium incolendum dederunt. Vnde iſti prodeuntes, eos qui in inſula erant Æginetas & ferebant & agebant. ſed hæc poſterius acta ſunt. Cæterùm proceres Æginetarum, ſuperata plebe quæ vnà cum Nicodromo tumultum in ipſis fecerat, mox eos quos ceperant, ad necem abducebant. Vnde piaculum admiſere quod nullo ſtudio expiare potuerunt, præoccupatique, prius ex inſula ſunt deiecti, quàm deum ſibi propitiarent. nam quum ſeptingentos è plebe quos viuos ceperant, ad necem educerent, vnus eorum è vinculis elapſus fugit ad Cereris legiferæ veſtibulum, eiuſque cardinibus prehenſis adhærebat: quem illi quum auellere non poſſent, abſciſſis viri manibus ita deduxerunt: quæ manus cardinibus conſertæ manſerunt. Hæc quum ipſis feciſſent Æginetæ claſſe ſeptuaginta nauium cum Athenienſibus qui ſuperuenere congreſſi, ſuperantur. Victi nauali prælio, eoſdem quos prius Argiuos in auxilium vocauerunt: ſed illi noluere eis amplius auxilio eſſe, cauſati quòd & naues Æginææ neceſſariò ſumptæ à Cleomene oram Argolidem tenuiſſent, & ipſi cum Lacedæmoniis in terram deſcendiſſent, vt nonnulli quoque è Sicyonæis nauibus deſcenderent in eadem contra ipſos expeditione. Quo nomine vtriſque mulcta ab Argiuis iniuncta eſt mille talentorum, quorum quingena vterque populus ſolueret. ſed quum Sicyonij ſuam culpam agnoſcentes, centum talentis cum Argiuis decidiſſent, Æginetæ ne agnoſcere quidem culpam voluere: 160
erant enim ſuperbiores. Eapropter rogantibus eis nemo amplius Argiuorum publicè auxilium tulit, ſed volũtariorum circiter mille, duce quodam cui nomen erat EVrybates, quinque palmarum viro. quorũ pleriq; non remeauere, ſed in Ægina ſub Athenienſibus occubuere. Et ipſe dux EVrybates ſingulari certamine ter victor, quarto ſub Sophane Decelis filio oppetiit. Verùm AEginetæ ſua claſſe adorti incõpoſitos Athenienſes ſuperauere, eorũq; naues

1 Qui quinque gymnaſtica certamina obierat.

quatuor cum ipsis pugnatoribus cepere. Et Athenienses quidem bellum cum Æginetis contraxerant. Perses autem quæ ipsius partes erant exequebatur, cum famulo assiduè in memoriam redigente vt reminiscereatur Atheniensium, tum Pisistratidis assidentibus, Athenienses q; criminantibus, tum cupiditate per hunc prætextum quo nixus erat, subigendi Græcos quicunq; sibi terram & aquam denegassent. Itaq; Mardonium, qui malè rem nauale gesserat, præfectura amouit, aliosq; designatos duces aduersus Eretriam & Athenas misit, Datin genere Medum, & Artaphernem Artaphernis fratris sui filium, datis mandatis vt Athenas atq; Eretriam diriperent, captiuosq; in conspectum adducerent. Postquam hi duces declarati, ab rege digressi, ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenere cum ingenti ac bene instructo exercitu, & ibi castra posuere, aduenerunt nauticæ copiæ omnes, vt singulis erant imperatæ: ad hæc hippagogæ naues, quas superiore Darius anno mandauerat tributarijs suis præparandas. In has introductis equis atq; terrestri peditatu, sexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt. Hîc non recto cursu secundum continentem, Hellespontum & Thraciam versus nauigabant, sed è Samo vnde soluerant, præter Icarium, interq; insulas: præcipuè quidem (vt ego sentio) metu circumeundi Athon, quem superiori anno circumnauigantes, magnam iacturam fecerant: sed & coacti propter Naxon, quam antea non cepissent. ad quam postea quam ex Icario pelago appulsi sunt (in hanc enim vt primùm copiæ ducerentur, Persæ vrgebant) Naxij memores priorum, fuga se in montes concitauerunt, non ausi resistere. Eorum autem quos adepti sunt Persæ quum in seruitutem rapuissent, delubra atq; vrbem incenderunt. His actis ad cæteras insulas redeunt. Hæc dum isti agunt, Delij relicta & ipsi Delo fuga Tenum abeunt. Eò tendentes naues præcedens Datis non sinebat ad Delum habere stationem, sed trans Delum apud Rheneam. Et simul cognito vbi Delij essent, misso caduceatore his eos verbis affatus est, Viri sa- «
cri, quid fuga abistis, non pro merito de me malè opinan- «
tes? Ego enim & ipse mea sponte animatus sum, & ab rege «
iussus, quo in loco duo dij geniti sunt, nequid aut eum locũ «

aut

» aut eius incolas lædam. Redite igitur ad vestra ipsorum, &
» incolite insulam. Hæc Delijs per caduceatorem dixit: mox trecentas thuris libras super aram aggestas adoleuit. His actis aduersus Eretriam primùm nauigauit, simul omnem classem, simul Iones pariter atq; Æoles agens. Statimq; ab illius digressu Delos tremuit, (vt Delij aiunt) ad meam vsq; ætatem tũc & primùm & postremùm commota, deo mala ventura hominibus portendente. Nam sub Dario Hystaspis, & Xerxe Darij, & Artoxerxe Xerxis filio, tribus ijs deinceps ætatibus plus malorũ passa est Græcia quàm viginti alijs ante Darium ætatibus, partim à Persis, partim ab ipsis primoribus de principatu bellantibus: vt non ab re Delos commota sit, prius immobilis: de qua in oraculo ita scriptum erat,

» *Et Delon, quamuis sit adhuc immota, mouebo.*

Et sanè in Græca lingua pollent hæc nomina, Darius, idem quod ἐρξήης, *id est coercitor*: Xerxes, idem quod ἀρήιος, *id est bellator, ad verbum, martius*: Artoxerxes, idem quod μέγας ἀρήιος, *id est magnus bellator*. Barbari, postquam à Delo ad alias insulas profecti sunt, sumebant illinc tum copias, tum liberos insulanorum obsides. Vt verò insulas præternauigantes, Carystum appulerunt, Carystijq; negarunt se vel obsides daturos vel militaturos aduersus vicinas ciuitates (videlicet Athenas & Eretriam significantes) Carystij tamdiu obsessi sunt, eorũq; ager vastatus, donec in deditionem Persarũ venerunt. Eretrienses autem audito Persarum exercitum aduersum se venire, auxilia ab Athenienſibus imploruere. Quibus non deneganda auxilia rati Athenienses, miserunt subsidio illis ea quatuor millia hominum qui Chalcidensium equitum obtinuerant prædia. Sed Eretriensium haudquaquam syncerum erat consilium, qui tametsi accersebant Athenienses, tamen ancipiti sententia vacillabant: quibusdam eorum censentibus vrbem deserẽdam, & in cacumina Euboeæ eundum: quibusdam, qui propria lucra à Persis expectarent, proditionem molientibus. Horum vtrorumq; animos animaduertens Æschines Nothonis filius, Eretriensium primarius, patefecit Athenienſibus omnem præsentiũ rerum statum, orauitq; vt domum
261 abirent, ne vnà cum illis occumberent. Hæc consulenti Æ-

schini obtẽperantes Athenienses, illinc in Ofopum transgressi, salutem sibi pepererunt. At Persæ eò aduecti, naues oræ Eretricæ ad fanũ & Choereas & Ægilia applicuerunt: potitique his locis, continuò equos exposuere, & tanquam cum hostibus conflicturi se instruxere. Aduersus quos non decreuerunt Eretrienses sibi esse prodeundum: sed quandoquidem sententia de vrbe non deserenda euicerat, meritò dabant operam vt mœnia custodirent. Adorientibus autem ea Persis, acri pugna per sex dies certatum est: multisque vtrinque cadentibus, septimo die EVphorbus Alcimachi filius, & Philagrus Cynei, inter populares suos viri spectati, filius, vrbem hostibus prodidere. Quam ingressi Persæ, postquam templa spoliauere, incenderunt, in vltionem eorum templorum quæ Sardibus deflagrauerant, hominibus iussu Darij in seruitutem captis. Potiti Eretria, & aliquot illic dies morati, in Atticam nauigauerunt, tunc que magnam partem vastauerunt, rati idem facturos Athenienses quod Eretrienses fecissent. etenim erat locus Atticæ Marathon proximè Eretriam, ad equitandum opportunissimus, quò illos Hippias Pisistrati filius deducebat. Eodem Athenienses & ipsi re audita ad vim arcendã processerunt, decem præfectis sibi ducibus: quorum decimus erat Miltiades, cuius patrem Cimonem Stesagoræ filium fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis contigerat: & dum fugit, obtinere Olympiadem quadriiugo certamine: quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaq; Olympiade eisdẽ equabus aliam Olympiadẽ quum vicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, nõ iam viuo Pisistrato. Interfectus est aũt ad Prytaneũ, noctu summissis percussoribus: sepultusq; ante vrbẽ trans viã quæ vocatur Diacœle: & eregione sepultæ sunt equæ illæ quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerant, quæ fuerunt EVagoræ Laconis. aliæ præterea nullæ. per idem tempus maior natu filiorũ Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur: minor autẽ apud ipsum Cimonẽ Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades è Chersoneso tunc profectus, dux Atheniensium erat, è duplici cæde elapsus: semel, quum

eum

eum Phœnices vſq; ad Imbrum perſequuti ſunt, magni facientes capere hominẽ vt ad regẽ perducerent: iterũ, quum ab iis elapſum, domũ ſuã reuerſum, ac ſe reducẽ eſſe exiſtimantem, inimici ſui exceperũt, & ad iudiciũ deduxerunt, accuſantes occuparæ in Cherſoneſo tytãnidis. Hoc reatu liberatus, ſuffragiis populi dux declaratus eſt. Duces autem quũ adhuc in vrbe eſſent, ante omnia legatũ Spartã mittũt Phidippidẽ, illum quidẽ Athenienſem, ſed tabellariam operam factitantẽ. Huic Phidippidi, vt ipſe refert, & Athenienſibus renuntiauit, circa Partheniũ montẽ, qui ſupra Tegeam eſt, obuius fuit Pan: compellatoq; nominatim Phidippide, iuſſit nuntiari Athenienſibus quid ita illi nullã gererent curã ſui, qui bene ipſis vellet, quiq; iam ſæpenumero de eis bene meritus fuiſſet, atq; etiam futurus eſſet. His verbis fide habita, Atheniẽſes, quòd eorũ iam ſtatus erat bene conſtitutus, extruxerunt ſub arce templũ Panis: illiq; annuis hoſtiis, ex quo nuntium accepere, ſacrificant, & ardenti candelabro ſupplicant. Phidippides autẽ hic qui ſibi Pana dixit apparuiſſe tunc quum à ducibus miſſus eſt, [1] iterũ Athenis egreſſus, Spartã peruenit, adiensq; magiſtatus, Lacedæmonij, inquit, orant vos Athenienſes vt ſibi opem ferratis, nec ciuitatẽ inter Græcos vetuſtiſſimã contemnatis in diſcrimen adductam, ne barbaris viris ſeruiat. Etenim Eretria direpta eſt, inſigniq; ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expoſitis, placebat quidem Lacedæmoniis opem ferre Athenienſibus: ſed id ſibi impoſſibile confeſtim facere erat, nolentibus legem rumpere. nam erat nonus dies inſtantis menſis, quo die negabant ſe progreſſuros, nec niſi orbe lunari impleto. Et iſti quidẽ pleniſunium expectabant. Hippiæ autẽ Piſiſtrati filio, qui barbaros in Marathonem perducebat, viſum hoc in ſomnis ſuperiore nocte oblatum eſt: Videbatur ſibi Hippias cum matre cõcumbere. Quo ex ſomnio coniectabat fore vt reuerſus Athenas, ac recepto dominatu ſenex domi ſuæ obiret. Hũc in modũ interpretabatur viſum ſuũ. Dum autem prædã Eretrienſem quam depoſuerat in inſulã Styreorum nomine Ægileam, reportat, dumq; naues ad Marathonẽ appulſas in ſtationibus locat, ac barbaros in terrã egreſſos diſponit, ei talia adminiſtranti cõtigit ſternutatio,

1 Poſtridie quàm Athenis egreſſus eſt. *Ad verbum, Secundanus ex Atheniẽſium vrbe fuit Sparta. At Valla δευτεραῖος accepit pro δεύτερον. Sic infrà in hoc eodem libro,* τριταῖος ἐν Σπάρτῃ ἐφοίτα ἐν τῇ Ἀτλικῇ.

cussisque solito vehementior. vnde concussis eius, vtpote
senis, plerisque dentibus, vnus illorum ex violentia tussi-
endi excussus est, & in arenam delapsus: qui magna adhi-
bita ad inueniendum diligentia, quum tamen non appa-
reret, suspirans Hippias, ad eos qui aderant ait, Hæc tetra «
non est nostra, nec eam poterimus nobis subiectam effi- 162
cere, [1] sed tantummodo partem, quantū spatij dens qui mi- «
hi aderat, obtinet. Huc Hippias suam visionem interpreta- «
batur euasisse. Athenienſibus autem apud Herculis fanum
instructis superuenere auxilio Platæenses, omni cum
populo, qui sese Athenienſibus dediderant, & pro quibus
frequentes iam labores susceperant Athenienses. Dedide-
rant autem sese hoc modo: Quum à Thebanis premerentur
Platæenses, primùm Cleomeni Anaxandridæ, qui inter-
uenerat, atque Lacedæmoniis sese dediderant: à quibus
tamen recepti non sunt, hac oratione vtentibus, A nobis «
qui procul habitamus, frigidum quoddam fuerit vobis «
auxiliū. nam ptiusquam nostrum quisquam audiat, possitis «
occupati ab hostibus sæpe expugnari. Suademus autem vt «
vosipsos Athenienſibus dedatis, vicinis pariter & ad tutan- «
dum non inualidis. Hoc Lacedæmonij non tam consule-
bant Platæenſibus quòd eis bene vellent, quàm quòd opta
rent Athenienses defatigari Bœotio bello. Id suadentibus
Lacedæmonijs non aduersati Platæenses, aditis Athenien-
ſibus, dum rem diuinam duodecim dijs faciunt, eis ad a-
ram supplicirer sedentes sese dediderunt. Aduersus quos
Thebani re audita exercitum duxerunt, in eorumque au-
xilium Athenienses venerunt. Sed dum conserturi præli-
um essent, Corinthij haud contemnendam sibi rem pu-
tantes, ad eos reconciliandos interuenere: atque vtrorum-
que permissu regionem hunc in modum terminarunt, vt
Thebani eos Bœotos qui nollent inter Bœotos censeri, si-
nerent facere quod vellent. Hoc vbi decreuere Corinthij
[2] Asopū & Hyſias Thebanis aduersus Platæenses limitē statuerunt. Ergo Plat. abscessere. Abscedentes quoque Athenienses aggressi The-
bani sunt, commissaque pugna, repulsi. vnde Athenienses
transgressi quos Corinthij statuerant terminos, [2] Asopum
fecerunt limitem Thebanis. Ergo Platæenses Athenien-
sibus sese quum dedidissent, ad Marathonem tunc auxi-
lio venerunt. Erant autem in Athenienſium ducibus anci-

[1] Sed eam illius portionē quæ ad me pertinebat, dens possidet.

pites

pites ſententiæ, aliis vetantibus fieri prælium, pauciores enim ſe eſſe quàm vt cum Medis confligerent: aliis (quorum erat Miltiades) ad pugnandum hortantibus. Itaque quum eſſent bifariæ ſententiæ, & deterior vinceret, ibi Miltiades Callimachum Aphidnæum adiit, [1] tunc forte polemarchum, *id eſt belli principem:* qui magiſtratus per ſuffragia electus in danda faba, *hoc eſt in declaranda ſententia*, vndecimus eſt. nam quondam Athenienſes in dicenda ſententia parem ducibus faciebant polemarchum.

» Ad hunc Miltiades, in te, inquit, nunc Callimache ſitum
» eſt, vtrum in ſeruitutem Athenæ redigantur, an tu eas libe-
» rando memoriam tui in omne ævum relinquas, qualem
» ne Harmodius quidem atque Ariſtogiton reliquerunt.
» Nam Athenienſes nunc in maximum omnium ex quo
» nati ſunt venere diſcrimen: qui ſi Medis ſuccumbant, pa-
» làm eſt quæ paſſuri ſint, traditi Hippiæ: ſin autem ſuperent
» poterit hæc ciuitas vrbium Græciæ effici prima. Quo au-
» tem pacto hæc fieri poſſint, & quomodo ad te harum re-
» rum arbitrium redeat, nunc exponam: Noſtræ, qui duces
» ſumus, bifariæ ſunt ſententiæ de prælio committẽdo: alijs
» id ſuadẽtibus, alijs diſſuadẽtibus. Qui niſi prælium commit-
» timus, vereor ne magna exiſtat ſeditio, quæ mẽtes eorũ ſo-
» licitet ad ſentiendũ cum Medis: ſin pugnamus antequã ali-
» quid vitij in nõnullis Atheniẽſiũ ſubeat, poſſum dijs æquis
» cum victoria diſcedere. Hæc omnia ad te tendunt, & abs
» te dependent: qui ſi meæ ſententiæ acceſſeris, erit & tibi
» patria libera, & ciuitas omnium Græcarum princeps: ſin
» acceſſeris ſententiæ diſſuadentium pugnam, eorum quæ
» recenſui bonorum tibi contraria exiſtent. Hæc dicens Mil
tiades Callimachum induxit. Ita accedente ſententia polemarchi, obtentum eſt vt confligeretur. Poſt hæc ij duces quorum ſententia de confligendo fuerat, vt cuiusque dies imperitandi venerat, vicem ſuam Miltiadi dabant: quam ille accipiens, non tamẽ prius decertandum putauit quàm ſua dies imperij aduenit. Itaque vbi vices eius fuere, tunc Athenienſes hunc in modum inſtructi ſunt ad confligendum: Dextro cornu præerat Callimachus polemarchus. ita enim lex apud Athenienſes tunc poſtulabat, vt polemarchus dextrum cornu teneret. Hoc duce ſequebantur

[1] Tũc, quòd vndecimum ſuffragiũ ad eum pertineret, qui ex facta per fabam ſortitione polemarchus Athenienſium creatus eſſet, *vel ductis faba ſortibus polem. Ath. cr. eſſet.* (olim enim Athen. in ſetendo ſuffragio par. duc. polemarchũ faciebãt) adijt Aphidnæum Miltiades tũc polemarchũ, eiq; dixit, In te nũc ſitum eſt Callimache Athenas vel in ſeruitutem redigere, vel illis liberatis, monumẽtum in omne ævũ relinquere, qua le ne Harm.

deinceps cæteræ tribus, vt quæque ordine erat. Nouissimi autem sunt collocati Platæenses, siniſtrum cornu tenentes. Quo factum est vt ab huius pugnæ tempore, quoties Athenienſes ferunt hostias apud panegyrias, *id est publicos conuentus*, quæ quinto quoque anno fiunt, Athenienſis præco conceptis verbis precetur bona Athenienſibus pariter & Platæenſibus. Igitur Athenienſium acies tunc apud Marathonem inſtructa idcirco ſic erat, quòd aciem Medicam imitabatur: ſed in medio paucis conferta erat ordinibus, ideoque illic debilior: vtroque autem in cornu confertior. Quæ poſteaquam ita inſtructa eſt, ac ſacrificiũ litatum eſſe Athenienſes audierunt, tunc curſu in barbaros tendunt. Erat autem inter vtranque aciem non minus octo ſtadiorum intercapedinis. Quos curſu ferri in ſe videntes Perſæ, aptabant ſe tanquam illos excepturi: inſaniæ dantes id quòd cernerent eos curſu tendere, quum pauci 163
eſſent, & nec equitatu nec ſagittis freti. Hoc ita barbari interpretabãtur. at verò Athenienſes, poſteaquã conferti cõflixere cum barbaris, pugnã memoratu dignam edebant. Quippe primi omnium Græcorum (quos ipſi nouimus) curſu in hoſtem vſi ſunt. [1] primi ſuſtinuerũt cernere Medica veſte indutos: quum antehac vel audire nomen Medorum Græcis terror fuiſſet. In Marathone quum diu pugnatum eſſet, barbari circa mediam aciem vincebant, vbi Perſæ ſtabant & Sacæ, eamque perrumpentes, hoſtem in mediterranea perſequebantur: at in vtroq; cornu vincentes Athenienſes Platæenſesque, barbaris, qui terga dederant, fugere permiſſis, contraxerunt cornua, & cum ijs qui mediam ipſorum aciem perfregerant, dimicantes quum ſuperaſſent, fugientes Perſas vrgebant cædebantque, donec ad mare peruenientes, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus polemarchus interficitur, egregia nauata opera. Occubuit quoque è ducibus Stesileus Thraſyli, & Cynægirus EVphorionis filius, qui dũ ſummã puppim apprehendit, abſciſſa bipenni manu cecidit: nec nõ alij Athenienſes multi & clari. ac ſeptẽ quidẽ naues obtinuerunt Athenienſes hoc modo: cæteris barbari retracti, receptaq; præda Eretrienſi ex inſula vbi reliquerãt, circumuecti ſunt Sunium, animo præuertẽdi Athenienſes eueſtigio abeuntes.

1 Primique veſtem Medicã & eos qui illã geſtarent cernere ſuſtinuerunt, quũ antea, &c.

eumtes. Cęterũ Alcmæonidę ab Athenienſibus [1] inſimulati ſunt, quod videlicet ex compoſito Perſis adhuc apud inſulã agentibus ſcutũ oſtenderint. Dum illi Suniũ circumuehuntur, Atheniẽſes eueſtigio abeũtes celerrimè ad ferendã vrbi opem properarũt, barbarosq; eodem tendentes præuertunt: progreſſiq; ex Herculis templo quod eſt in Marathone, in aliud Herculis fanũ quod eſt in Cynoſargi, caſtra poſuerunt. Barbari cum claſſe Phalerũ ſuperaſſent (hîc enim Athenienſium nauale tũc erat) ſuper eum locum aliquandiu propter tempeſtatem morati, rurſus in Aſiam abierũt. Quorum in hac pugna apud Marathonem geſta, occubuere circiter ſex millia trecenta: Athenienſium verò, centum nonagintaduo. tot ex vtriſque cecidere. In qua pugna hęc res mira contigit, vt Athenienſis quidam Epizelus Cuphagoræ filius, dum ſtante acie pugnat ſtrenuè, luminibus caperetur, neque ſaucius vlla parte corporis, neque ictus: atq; ita cæcus in reliquum vitæ tempus permanſerit. Quem audiui dicere ſolitum de ſua clade, viſum ſibi eſſe ante ſe ſtare virum quendam armatũ, procero corpore, cuius [2] mentum omnem clypeum inumbraret: & hanc laruam ipſum prætergreſſam, ſed illum qui ſibi aſſiſteret occidiſſe. Hæc Epizelum ſolitũ commemorare audiui. Porro Datis in Aſiã cum claſſe rediens, vbi Myconum tenuit, vidit in ſomnis viſum. id tamen quod fuerit, non traditur: ſed vbi primùm dies illuxit, naues rimatus eſt: compertoque in naui Phœnicia ſimulachro Apollinis inaurato, ſciſcitatus eſt quo è templo ſublatum eſſet: & vbi audiuit ex quo templo, nauigans ſua naui in Delum (iam enim Delij in inſulam redierant) ibi ſimulachrum in templo depoſuit, præcepitque Deliis vt illud in Delium Thebanorum referrent, quod eſt ad mare eregione Chalcidis. Hoc vbi præcepit Datis, vela illinc fecit. Delij tamen hanc ſtatuam non reportauerunt, ſed viceſimo pòſt anno eam Thebani ex oraculo in Delium contulerunt. Datis autem & Artaphernes, poſteaquam in Aſiam nauigauere, captiuos Eretrienſes Suſa perduxere. quos Darius rex, etſi in eos ante captiuitatem vultum contraxerat acerbitatis, quòd ſe priores iniuria laceſſiſſent: tamen vt in conſpectum ſuum adductos vidit ac ſibi ſubiectos, nullo alio malo affecit, ſed

1 Inſimulati ſunt, illis id molientibus Perſas hoc conſilium cepiſſe, quòd videl.

2 Barba totum cl.

in ſuo Ciſſiæ regionis ſtathmo collocauit, cui nomen eſt Anderica, ducentis ac decem ſtadiis procul à Suſis, quadraginta à puteo qui exhibet mirifacias rerum ſpecies. nam ex eo aſphaltum, *id eſt bitumen*, & ſalem & oleum hauriunt, ad hunc modum: Hauritur quidem celoneo, *id eſt inſtrumento dicto ciconia*, pro ſitula autem, dimidiato vtre ad celoneum alligato: quo in puteum decuſſo, quicquid hauritur, mox in ciſternam diffunditur, atque hinc alio effuſum, triplici varietate concreſcit: in aſphaltum quidem & ſalem, protinus: oleum autem (quod Perſæ rhadinacen appellant) in vaſa colligunt, eſt autem atrum ac grauiter olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretrienſes, quem ad meam vſque memoriam tenuere, ſeruantes priſtinā linguam. Quod ad Eretrienſes attinet, ita habet. Cæterùm poſt plenilunium duo millia Lacedæmoniorum Athenas venerunt, tanta feſtinatione adipiſcendi hoſtem, vt triduo quàm ex Sparta diſceſſerint, in Atticam peruenerint: & licet ſerius ad pugnam veniſſent, tamen intuendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerunt. Cuibus viſis, laudatisque Athenienſibus ob præclarum facinus, rurſus redierunt. Tenet autem admiratio me, nec rationem inire poſſum, Alcmæonidas vnquam Perſis ex cōpoſito oſtentaſſe parmam, quòd vellent Athenienſes barbaris atque Hippiæ ſubeſſe, [1] quippe quos conſtat in habendis odio tyrannis vehementiores quàm ſimiliores fuiſſe Calliæ Phænippi, qui fuit pater Hipponici. nam Callias cum alia omnia in Piſiſtratum inimiciſſimè commentus eſt, tum verò ſolus Athenienſium omnium, illius Athenis eiecti quum publicè ſub præcone venderentur bona, emere auſus eſt. Cuius Calliæ mentionem crebrò plerique omnes habere debent, cum ob ea quæ dicta ſunt, vt viri ſummopere patriam liberantis, tum ob hæc quæ in Olympia fecit. nam & in equorum curſu palmam obtinuit, & in quadrigario fuit ſecundus: & in ludis Pythiis quum primas obtinuiſſet, in vniuerſos Græcos ſumptuoſiſſimus extitit: tum ob id quòd talem ſe in filias ſuas quæ tres fuerunt, exhibuit. nam poſteaquam nubiles extitere, [2] hoc eis magnificētiſſimum munus eſt gratificatus, vt quem ſibi vnaquæque vellet ex omnibus Athenienſibus, eum deligeret: atque ita eam illi nuptum

164

1 Quippe qui vel maiorivel certè pari odio tyrannos proſequuti eſſe comperiuntur ac Callias Phænippi filius, Hipponici pater *Vt autem hic dicit μᾶλλον ἢ ὅμοιος, ſic paulò pòſt, ὁμοίως ἢ οὐδετέρως.*

2 Dotem eis magnificentiſſimā dedit. atq; hoc præterea gratificatus eſt, *vel, indulſit*, vt quę ſibi, &c.

nuptum dedit. At Alcmæonidæ aut perinde aut nihil minus quàm Callias perosi tyrannos fuere. Quo maior me admiratio subit, minusque admitto criminationem, eos parmam Persis ostentasse, qui per omne tempus tyrannos effugerunt, & quorum astutia Pisistratidæ tyrannidem reliquerunt. Atque ita multo magis Athenarum liberatores extiterunt, meo iudicio, quàm Harmodius & Aristogiton. Illi enim Hipparcho interempto, nõ tam cæteros Pisistratidas ab affectanda tyrannide repressérunt, quàm ad illam irritauerunt: Alcmæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt, si modò ipsi fuere qui Pythiam persuasere ad Lacedæmonios commonefaciendos vt Athenas liberarent, quemadmodum superius à me commemoratum est. [1] Atenim aliqui forsitan succensentes quòd Athenienſi in populo patriam prodiderunt. Imò nulli erant eis inter Athenienses viri illustriores, neque qui magis essent honorati. [2] Neque verò sermo obtinuit clypeum ab his esse ostentatum, sed tantummodo fuisse ostentatum. quod nihil est quàm si id demum diceretur, ostensus quidem est, sed à quo ostensus, incertum. [3] Quanquam Alcmæonidæ iampridem extiterant Athenis clari sanè vsque ab Alcmæone atque etiam Megacle. Etenim Alcmæon Megaclis filius, iis Lydis qui Sardibus à Crœso Delphos ad oraculũ ierant, administrum se præbuit, eosque comiter accepit. Cuius beneficentiam Crœsus à Lydis quos ad oraculum miserat quum audisset, hominem accersijt, & vbi aduenit, eum donauit tanto auro quantum semel corpore suo ferre posset. Ad istam doni conditionem Alcmæon hanc astutiam attulit: Pergrandem tunicam amictus, ingenti in ea sinu relicto, cothurnisque quos laxissimos reperit calceatus, ad

1 Atenim fortasse Atheniensium populo succensentes patriam prodebant. *Q. d. Atenim (dicet aliquis fortasse) egrè ferentes se non eũ apud Athenienses locum obtinere quo se dignos existimabant, patriam prodere conabãtur. Imò verò, nulli ex Athenienſib. maiori authoritate prediti, nullis magis honorati erant: tantum abest vt sua forte contents non essent, & de eo Athenienſibus succenserèt. Potest tamen & cum interrogatione legi hic locus eodẽ sensu.*

2 Quo fit vt rationi consentaneũ nullo modo esse possit, clypeũ ab illis hac de causa fuisse ostensum. ostensus enim clypeus fuit. neque hoc aliter dici potest: factum enim fuit. sed à quo ostensus fuerit, de eo vltra hæc dicere non possum. *Id est, Hac de re non habeo quod dicam: quippe qui sciam quidem ostensum fuisse clypeum, sed nihil vltrà, vt sit οὐκ ἔχω εἰπεῖν πρὸς τοῦτο τοῦτον, pro οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ἀντὶ δὲ τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο τοῦτον. Illud autem οὐκ ἔστιν ἄλλως εἰπεῖν, respondit Gallicæ phrasi, On ne peut dire autrement, pro, Non potest negari.*

3 Hi autem Alcmæonidæ cum ab antiqua origine clari extiterant, tum verò ab Alcmæone & rursum à Megacle clari vel maximè fuerunt.

theſaurum perrexit ad quem ducebatur. [1] Ibi in aceruum ramentorum procumbens, primùm cothurnos quibus erat indutus, auro quantum ferebant reſerſit: deinde omnem ſinum ſuum atque etiam crines ramentis ſubigẽs, & parte in os deſumpta, è theſauro proceſſit, ægrè trahens cothurnos, cuiuis alteri rei quàm homini ſimilis: cuius os quum turgidum eſſet, & omnia onuſta, id cernens Crœſus, in cachinnumque erumpens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc vehementer locupletata eſt, & Alcmæon quadriiugos equos alens, vicit Olympia. Sed eam deinde ſecunda ætate Cliſthenes Sicyonis tyrannus extulit, vt multò magis quàm prius inter Græcos celebris extiterit. Erat enim Cliſtheni Ariſtonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agariſta: quam pater deſtinabat nuptum dare ei quem præſtantiſſimum Græcorum omnium comperiſſet. Quum igitur ludi Olympiaci celebrarentur, & ex eis Cliſthenes curriculo quadrigali victor extitiſſet, nuntiari iuſſit voce præconis vt quiſquis ſeſe dignum putaret qui Cliſthenis gener eſſet, is ad ſexageſimum diem aut prius Sicyone præſtò foret, quòd Cliſthenes intra annum à ſexageſimo die incepturus, exequi nuptias deſtinaſſet. Itaque omnes [2] Græci aut ſua ipſorum aut familiæ claritate ſibi confidentes, eò proci contenderunt: quibus Cliſthenes & curriculum, & palæſtram ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc ſe contulit Smindyrides Hippocratis filius Sybarita, (florebat autem maximè Sybaris ea tempeſtate) qui vnus vir in plurimum deliciarum proceſſerat: & Siritanus Damas Samyris filius eius qui ſapiens appellabatur. & hi quidem ab Italia venerunt. Ab Ionio autem ſinu Amphimneſtus Epiſtrophi filius Epidamnius. Ætolus verò Males, germanus Titormi illius qui Græcos robore fuerat ſupergreſſus, & in extrema Ætoliæ homines fugerat. E Peloponneſo autem Leocides Phidonis Argiuorum tyranni filius, eius inquam Phidonis, qui ſpatia Peloponnenſibus ſtatuit, longè omnium Græcorum inſolentiſſimus: qui ſummotis Elienſium agonothetis, *id eſt muneratiis*, ipſe agonotheca extitit in Olympia, *id eſt certamen proponúmque propoſuit*. Necnon Amiantus Lycurgi filius Ar- 165

cas,

1 Ibi acerua mentorum auri incumbés, primùm quidem circa ſuas tibias tantum aggeſſit auri quantum cothurni capiebãt: deinde verò quum ſinum totum auro impleuiſſet, & capillos ramentis illis conſperſiſſet, *vel, & ramenta illa per capillos ſparſiſſet*, & alia ori indidiſſet, ex theſauro egreſſus eſt. & ægrè cothurnos trahés, & cuiuis rei magis quàm homini ſimilis, vtpote cuius os obturatũ, & partes omnes inflatę eſſent. At Crœſus eũ intuitus in ri ſumprorupit, eiq; cum hæc omnia, tũ verò alia his nõ minora donauit.

2 Græci qui & de ſeipſis & de patria ſua magnificè ſentiebant eò proci cont.

cas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex vrbe Pæo, filius EVphorionis eius qui (vt in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucem, [1] & ob id in omnes homines hospitalis: [2] & Eleus Agæi filius vir præclarus. Isti ex ipsa Peloponneso venerunt. Ex Athenienſibus autem, Megacles, Alcmæonis eius filius qui ad Crœsum se contulerat: & alter, Hippoclides, Tisandri filius, diuitiis ac forma inter Athenienses præcipuus. Ex Eretria autem (quæ per id tempus florebat) Lysanias: solus hic ab Eubœa. E Thessalia verò à Scopadeis Diactorides Cranonius. Ex Molossis autem Alcon. Tot proci fuere. qui quum ad diem præstitutam adfuissent, Clisthenes ante omnia patriam singulorum familiamque percontatur. deinde eos annum apud se detinens, explorauit vniuscuiusque & virilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cum vniuersis congrediens, & iuniores in gymnasia educens: præcipuè tamen in conuiuiis experiebatur. quandiu enim eos apud se tenuit, omnia fecit ac magnificè accepit. Sed ei inter procos præcipuè cordi erant Athenienses: [3] & illorum magis Hippoclidem Tisandri strenuum esse iudicabat, quum præsertim eius maiores Cypseli Corinthij propinqui fuissent. Quum autem destinatus nuptiis dies illuxit, quo ipse Clisthenes edixerat iudicaturum se quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in conuiuium tum ipsos procos, tum omnes Sicyonios accepit. Postea verò quàm cœnatum est, proci certamen de musica habere cœperunt, [4] pariter & de oratione habenda in medium. procedente autem potatione, Hippoclides, [5] quum longè alios antecederet, iussit tibicinem sibi canere ἐμμέλειαν *id est sedatũ quoddam saltationis genus.* Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens: sed Clisthenes omnem rem cernens [6] dissimulabat. Post hæc aliquantulum interquiescens Hippoclides, iussit aliquam sibi inferri mẽsam. qua illata, primùm super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos: tertiò super mensam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clisthenes eum qui tam impudens esset, generum sibi fieri, tamen sese continebat, nolẽs

1 Et ab eo tẽpore in quoslibet hospitalitatem exercuit.

2 Et Eleus Onomastus Agæi filius. Atq; hi quidẽ ex ipsa Pel. &c. *Valla autẽ putauit* ὁμώνυμος *hic, vt vulgò, appellatiuũ esse nomẽ,* ἰλλεῖος *autẽ proprium: quum contrà* ὁμώνυμος *dicatur hoc quidem loco nomen proprium,* ἰλλεῖος *autem nomen à patria.*

3 Et ex illis magis Hippoclides Tisandri filius, qui & strenuitate cæteris præstare iudicabatur, & eo & eius maiores à Cypselidis Corinthiis genus ducerẽt.

4 Pariter & de sermone qui in mediũ proponebatur. *i. & de aliis rebus de quibus incidebat sermo.*

5 *Videtur aliud legisse quàm* κιθαριστήν, *aut id perperã accepisse pro* αὐλητήν.

6 Suspectam habebat.

[1] in eum erumpere: at vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantem, iam se vltrà continere non sustinens, inquit, Fili Tisandri, [2] desaltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum est, *Non est istud curæ Hippoclidæ.* Tunc Clisthenes silentio impositio, in medium hæc protulit, Viri proci meæ filiæ, vos equidem omnes laudo, vobisq; omnibus, si fieri posset, gratificarer, neque vnum è vobis præcipuum probans, neq; cæteros improbans: [3] verùm fieri non potest vt de vnica virgine deliberans, omnium voto satisfaciam. Itaque singulis vestrum, qui compotes huius matrimonij non estis, tanquam dignis meæ filiæ nuptijs, quódque domo peregrè abfuistis, singula argenti talenta dono do: Megacli autem Alcmæonis filio meam filiam Agaristam despondeo ritu Athenienſium. Annuente conditioni Megacle, nuptiæ apud Clisthenem celebratæ sunt. [4] Hactenus quæ iudicandis procis gesta sunt: atque hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrati fuerunt. Porro ex horum coniugio, cum Clisthenes auo materno cognominis procreatur, (qui Athenienſium tribus popularium que statum instituit) tum Hippocrates: ex Hippocrate verò alius Megacles & alia Agarista, ab Agaristà Clisthenis nomen habens. quæ nupta Xantippo Ariphronis filio quum prægnans esset, visa est sibi in somnis parere leonem, paucosq; post dies peperit Xanthippo Periclem. Miltiades autem cum antea probatus apud Athenienses, tum verò post rem bene gestam in Marathone maioribus incrementis auctus, petit ab Athenienſibus septuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non promens eis cui regioni bellum esset illaturus, sed tantum modo se illos locupletaturum si se sequerentur. Ad eam enim regionem se illos ducturum vnde affatim aurum nullo negotio reportarent. His verbis Athenienses erectis animis, naues vt petierat tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis in Parum nauigat, per speciem vlciscendæ iniuriæ quam intulerant Parij quòd triremi in Marathonem vnà cum Persis venissent. Hoc quidem colore orationis vtebatur, sed infensus erat Parijs ob Lysagoram Tisei filium, genere Parium, qui ipsum apud Hydarnem Persam accusauerat. Eò postquam

peruenit

[1] Excandescere & in irã præceps erũpere. *Ita Bud.*
[2] *Bud. hanc interpretationem approbat. perinde est autem ac si diceret, Hac tua impudenti saltatione nuptiis te prima sti. vel, spe nuptiarum, vel nuptiis excidisti. q. d. Extra nuptias saltasti.*
[3] Sed quum de vnica virgine *despondenda* deliberãs, omnium voto satisfacere non possim, singulis quidem vestrum qui circa hasce nuptias repulsam patimini, singula argenti talenta dono, tum quòd dignum me censueritis cuius filiã in vxorem ducere tis, *vel cuius filiæ nuptias ambiretis*, tum etiã quòd domo peregrè abfueritis: ar Megacli Alcmæonis fil.
[4] Hactenus de ijs quæ in ferẽdo de procis iudicio gesta sunt.

peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, missoq; caduceatore popoſcit centū talēta, dicens, ſi ea ſibi non darent, ſe non prius illinc abducturū copias quàm eos euertiſſet. At Parij non vt quicq̄ pecuniæ Miltiadi darēt, ſed vt cuſtodirent vrbem cogitabāt, cum alia loca interſepientes, tum maximè vnde ea oppugnari poterat: adeò vt noctu laborantes, murum duplum quàm olim fuerat excitarent. Hactenus Græci in hac re cōmemoranda conſentiūt: deinceps geſta ipſi Parij referunt hunc in modum:
166 Miltiades quum inops conſilij eſſet, adiſſe atque alloquutum fuiſſe mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timon, quæ eſſet indigenarum deorum adminiſtra: hanc, quum in conſpectum veniſſet, conſilium ei dediſſe vt ſi magni faceret Parum capere, exequeretur quæ à ſe præciperentur. Eius deinde præceptis auditis Miltiadem acceſſiſſe ad maceriam quandam ante vrbem, qua maceria ſepitur templum Cereris legiferæ: eamq́ue, quia fores aperire non poterat, tranſiliiſſe: & illam tranſgreſſum, ſolarium aſcendiſſe ad aliquid intus faciendum, ſiue ad mouendū aliquid quod moueri nefas eſſet, ſiue ad aliquid, quodcunque ſit, agendum. Et quum pro foribus eſſet, ſubeunte horrore præoccupatum, eadem via reuertiſſe, deque maceria deſilientem femur conuulſiſſe. alij in genua procidiſſe aiunt. Ita Miltiades male habens, domum remeauit, neque pecuniam Athenienſibus portans, neque Paro parta: vrbe tantùm per ſex & viginti dies obſeſſa, & agro populato. Parij, cognito quòd miniſtra deorum Timo Miltiadem admonuiſſet, volentes ob id de ea ſupplicium ſumere, poſtquam obſideri deſierunt, Delphos miſerunt ſciſcitatum nunquid miniſtram deorum condemnarent, quę rationem capiendæ patriæ hoſtibus detexiſſet, quæque Miltiadi expoſuiſſet ſacra quæ ad virilem ſexum efferri nefas eſſet. Id Pythia fieri non permiſit, negans Timon earum rerum eſſe authorem: ſed quia Miltiadi [1] non bene obeundum eſſet, ideo ei ducem malorum apparuiſſe. Hæc Pariis Pythia reſpondit. Miltiadem autem è Paro reuerſum cum alij Athenienſes in ore habebant, tum præcipuè Xanthippus Ariphronis filius, qui eum apud populum accuſauit quòd Athenienſes circumſcripſiſſet. Cui ac-

[1] Id eſt, miſera morte perundum eſſet.

cusationi Miltiades non per se ipse respondit, (neque enim poterat, quippe qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici sui, [1] allegãtes cũ alia multa, & Lẽnum expugnatam, quã vltus Pelasgos Athenienſibus tradidisset, tum verò pugnam in Marathone gestam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talẽtis culpa mulctata est. Post hæc Miltiades [2] dissoluto atque marcescente femore decessit: quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit. Porro Lemnũ Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi posteaquam ex Attica ab Athenienſibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nam de hoc nihil habeo præter relata: quia Hecatæus Hegesandri filius [3] in sermonibus ait, iniuria. Athenienses enim, quum viderent regionem quæ erat sub Hymesso, quam illis habitandam dederant, mercedem muri circa arcem ducti, bene exculturam, quæ prius mala fuisset, [4] à nemine accipi digna, liuore captos fuisse & libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegisse illos, nulla alia re in excusationem allata. Vt autem Athenienses aiunt, iure eiecti, quippe quum essent sub Hymesso habitantes, illinc prodire solitos hanc iniuriam intulisse: Quoties filiæ ac filij Athenienſium ad Nouẽ fontes aquarum pergerent (nulladum enim aut eis aut vllis Græcis per id tempus mancipia erant) Pelasgos eis per contumeliam & contemptum vim attulisse neq; hoc fecisse contentos, ad extremum manifestò deprehensos de inuadendis Athenienſibus cõsilia agitasse. se verò adeo meliores quàm illi fuerant, viros fuisse, vt quum haberẽt facultatem interimendi eos quos sibi infidiatos deprehẽdissent, tamen noluerint: sed eis præceperint vt è regione excederent: atque ita illos solum vertentes, tum alia loca tum verò Lemnum obtinuisse. Illa Hecatæus, hęc Athenienses aiunt. At Pelasgi hanc Athenienſiũ iniuriam vlciscẽdi auidi, ij qui Lemnum incolebant, gnari quando dies festi Atheniẽsium celebrarentur, [5] biremibus instructis, insidias manipulatim collocarunt vxoribus Athenienſium diem festum Dianæ apud Brauronem agẽtibus: permultisq; illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerunt. Hæ fœminæ posteaquam filiis abundauere, lingua eos Attica ac moribus Athenienſium imbuerunt. At illi consuetudi-

1 Marathonij prælij mẽtionem subin de facientes, & expugnationis Lemni: quomodo Pelasgos vltus expugnatam eam Athenienſibus tradidisset.

2 Quum femur ei marcidum, *aut putridũ*, & emoruum factum esset. *Vel, Quũ ad ſyderationẽ deuenisset, vt quidam interpret. ex Celso.*

3 In *ſuis* narrationibus. *Vel, In ſuis hiſtoricis ſcriptis. vnde alibi vocat λογοποιόν.*

4 Et nullo *pretio* digna. *Vel nullius pretij.*

5 Nauibus quinquaginta remorum.

tudinem cum Pelasgis quæ uersia, adiit (vt fama fertur) Xerxem, è suis ab illorum vllo vā quæ pro se dicebat hoc adderet, se mutuò sese tutabantur: ac de rege & Persarum imperium narentur existimabant, atq; adeò Dario dum erat priuatus: re animaduersa Pelasgi inter se coll se alium quempiam
» rantesq; rem esse indignam inter se dice quoniam Spartæ
» pueri sunt, dignoscunt sibi opitulari aduersus filij nascan-
» legitimarum, quas virgines duximus, & eis contin pati suc-
» esse conantur, quidnam facient in virilem adulti ætatem itaq; quum id eis altius insedisset, placitum est vt eos filios è matribus Atticis susceptos necarēt. his necatis, addunt & cædes matrum. Ex hoc facinore, & illo superiore fœminarum, quæ viros suos [1] vnà cum Thoante interemerunt, usu receptum est per Græciam vt reterrima quæque facinora Lemnia appellentur. Pelasgi, quum eis post necem liberorum atque vxorum neque tellus fructum redderet, neque vxores neq; pecus vt prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexati, Delphos miserunt petitum aliquod laxamentum præsentium malorum. Iussi autem à Pythia pœnas Athenienſibus quas illi vellent pendere, Athenas iere: pollicitiq; sunt daturos se pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienses, stratis in curia toris quàm poterant splendidissimè, appositaque mensa omnium bonorum refertissima, iusserunt Pelasgos ita se habentem regionem sibi tradere.

Admoni-
tu.

1 Auxilio Thoantis. Eraſm.

167

» Tunc Pelasgi excipientes dicere, Si nauis vento aquilone
» atq; vno die nos è vestra regione in nostram prouehet, ita
» demum quod vos petitis trademus. Hoc dixere quòd scirēt
» fieri non posse. nam Attica multo magis ad austrum vergit quàm Lemnus. Hæc hactenus. Tunc compluribus deinde interiectis annis, vbi Chersonesus quæ est in Hellesponto, Athenienſium ditionis fuit, Miltiades Cimonis filius, ventis etesiis perflantibus, ex Eleunte quæ est in Chersoneso, soluens, in Lemnum delatus est, præcepitq; Pelasgis vt ex insula excederent: redigens eis in memoriam otaculum, quod nūquam illi expletum iri sperassent. Quorum Hephæstienses quidem obtemperauerunt: Myrinæi autem non agnoscentes Chersonesum esse Atticam, tamdiu obsessi sunt donec in deditionem venerūt. Ita Lemno potiti sunt Athenienses atq; Miltiades.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER SEPTIMVS, QVI INSCRIBITVR POLYMNIA.

POSTEA verò quàm nuntius pugnæ ad regem Darium Hystaspis filium allatus est ad Marathonem gestæ, quum antea vehementer infensus esset ille Atheniensibus quòd Sardis inuasissent, longè infensior factus est, ac propēsior ad bellum Græciæ inferendum: missisq; continuò nuntiis ad ciuitates, edixit vt singulæ multò quàm antea maiores copias, necnon naues, nauigia, equos, rem frumentariam compararent. His nuntiis Asia triennium exagitata est. Vbi dum delectus agitur optimi cuiusque aduersus Græciā militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno Ægyptij qui fuerant à Cambyse subacti, defecere à Persis: quo magis aduersus vtrosque Darius expeditionem sumere properabat, Ægyptios atque Athenienses. Dum autem hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta dissensio est, quoniam ex instituto Persarum, oportebat ita demum ire in expeditionem quūm regni successorem declarasset. Erat autem Dario iam antè quàm regnaret, liberi tres è priore vxore Gobriæ filia susceptī, & post partū regnum, alij quatuor ex Atossa Cyri filia. Superiorū maximus natu erat Artabazanes, posteriorum Xerxes. qui quum ex eadē matre non essent, disceptabant: Artabazanes quidem, quòd omnis paternæ sobolis ipse maximus natu foret, quum apud vniuersos homines sit institutum vt maximus natu liberorum obtineat principatum: Xerxes verò, quòd ipse Atossa genitus esset, filia Cyri qui Persis libertatem acquisisset. Dario autem nondum ferente sententiam, aderat fortè Demaratus Aristonis filius, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedęmone profugus, Susa ascenderat, hic vir audita liberorum

1 Dum autē hæc circunquaq; denuntiarētur, vniuersa per tres annos Asia agitata fuit.

rorum Darij controuersia, adiit (vt fama fertur) Xerxem, admonuitq; vt ad cætera quæ pro se dicebat hoc adderet, se quidem genitum è Dario iam rege & Persarum imperium obtinente: Artabazanem verò, è Dario dum erat priuatus: proinde neque æquum neq; iustum esse alium quempiam potius quàm se illam dignationē adipisci: quoniam Spartæ quoq; sic vsurparetur, vt sicui antequam regnet filij nascantur, deinde regnanti alius nascatur, huius postea nati successio regni sit. Hac à Demarato suggesta ratione vtentem Xerxem, tanquam iustè dicentem, Darius regem declarauit. Quā quam etiam citra [1] præceptum Demarati Xerxes (vt mea fert opinio) regnauisset: quippe quum omnis potentia penes Atossam esset. Declarato Darius Xerxe rege quū conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero ab defectione Ægyptiorum anno, supremum diem obiit, sex & triginta annis regni expletis, haud compos voti vt Ægyptios & Athenienses vlciscereturs. Eius morte regnum ad Xerxem filiū deuenit, qui ab initio nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, sed Ægypto. Cæterùm Mardonius consobrinus eius, Gobriæ & sororis Darij filius, eum adiens, his verbis est alloquutus, Domine, haud decorum est Atheniēses tam malè iam de Persis meritos non dare pœnas eorum quæ perpetrauerunt. tu verò quod in manibus habes perfice: tamen vbi Ægyptum, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, sume aduersus Athenas expeditionem: vt & bene de te loquantur homines, & posthac abstineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio vltionis exigendæ: illa autem rationis accessio, Europam esse regionem admodum speciosam, omniaque genera felicium arborum ferentem, ac summæ bonitatis, & dignam quæ à solo inter mortales rege possideatur. Hæc Mardonius dicebat vt iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperijque Græciæ pro rege administrandi. Quod etiam regi persuasit, conditione temporum adiutus. nam alia vt rex ad hoc faciendum induceretur, adiumento fuere. primùm è Thessalia nuntij ab Alevadis ad regem inuocandum aduersus Græciam. se enim omne obsequium præstituros, (Aleuadæ autem isti erant Thessaliæ reges) deinde ij Pisistratidæ qui Susa ascenderāt:

[1] Admonitionem.

168

qui quum eadem verba habuerunt quæ Alevadæ, tum verò prætendebant Onomacritum quendam Athenienſem, quem ſecum habebant, ſortilegum, & Muſæi ſortium e-
diſſertatorem. Aſcenderant autem cum eo [1] reuerſi in Græciam. nam Onomacritus ab Hipparcho Piſiſtrati filio Athenis fuerat eiectus, quòd à Laſo [2] Hermionis filio manifeſtò deprehenſus fuiſſet, inter Muſæi ſortes hanc etiam inſeruiſſe, fore vt inſulæ Lemno adiacentes mari ſubmergerentur. Ob id Hipparchus hominem eiecerat, quum familiariſſimè illo antea vteretur. [3] Et tunc cum eodem, vt in conſpectum regis veniret, aſcenderat: déque eo honorificè cum aliis Piſiſtratidis loquebatur. Onomacritus, ſiquæ ſortes cladem barbaro nuntiabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc ſortilego, & Piſiſtratidarum & Alevadarum ſuaſionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus eſt. Sed altero à morte Darij anno, primam expeditionem fecit aduerſus AEgyptios, qui rebellauerant: quos ſubactos, & in arctiorem quàm ſub Dario fuerant ſeruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri ſuo, Darij filio: quem præſidem AEgypti interfecto deinde tempore interemit Inarus Pſammetichi filius, vir Libys. Xerxes recepta AEgypto, productus aduerſus Athenas exercitum, præſtantiſſimos quoſque Perſarum in concilium vocauit, vt & illorum ſententias audiret, & ipſe diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita loquutus eſt, Viri Perſæ, equidem ego non ero huius inſtituti author, ſed ab aliis traditi imitator. nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis eripuimus, Aſtyage per Cyrum amoto, nunquam conquieuimus, ſed ita deus *nos* agit, & multa nobis [4] ſibi obſequentibus in melius confert. Atque

1 *Diuerſam à noſtra lectionem ſequutus eſt. noſtram tamen habent & vet. cod. ſed quidam pro* περιπαλυσάμενοι, *habent* περιπαλαυσάμενοι.

2 *Vel potius Hermionenſi, id eſt ex Hermione.*

3 Tunc autem quum vnà cum illis *Suſa* aſcendiſſet, quoties in conſpectum regis veniebat, Piſiſtratidis honorificè de ipſo loquentibus, aliqua ex illis oraculis recitabat. ex quibus ea quæ cladem barbaro portendebant, tacebat. & contrà fauſtiſſima quæque excerpebat: nimirum in fatis eſſe vt Helleſpontus à viro Perſa ponte iungeretur. & ad expeditionem illam pertinentia recenſens. Hic igitur oracula commemorando cum rege agebat. Piſiſtratidæ autem & Alevadæ ſuas ſententias proferendo. Quum autem Xerxi bellum Græcis inferre perſuaſiſſent, tunc quum fecundus ageretur à Darij morte annus, primam expedit. ſuſcepit aduerſus AEgypt. &c. *Illud autem* χρησμολόγιον προσωπεῖον *perinde eſt ac ſi diceret. Ita ſe apud regem in hoc negotio gerebat vt oracula duntaxat illi allegaret quibus induceretur.*

4 Se ſequentibus.

ea

» ea quidem quæ Cyrus Cambyſesque ac pater meus fece-
» re, quas gentes imperio addidere, non attinet referre a-
» pud probè ſcientes: ego autem poſteaquam hanc ſedem
» accepi, dedi operam ne ab iis qui hoc honore ſunt fun-
» cti degenerarem, néve minus potentiæ Perſis acquire-
» rem. Quod animo verſans, inuenio nobis acceſſuram glo-
» riam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem
» neque deteriorem ea quam recuperauimus, ſed feracio-
» rem, vnà cum vltione iniuriæ atque vindicta. Ideoque
» nunc ego vos contraxi, vt id quod agere conſtitui vobis
» exponerem: Conſtituo, iuncto Helleſponto, copias per
» Europam traducere in Græciam, vt Athenienſium vlciſcar
» iniurias, quas cùm Perſis aliis, tum patri meo intulere.
» Noratis autem & Darium aduerſus hos viros bellum mo-
» uere deſtinaſſe: verùm ei morte præuento non contigit vt illos vlciſceretur. Ego verò eius vicem aliorumque
» Perſarum vlciſcens, non prius deſinam quàm expugnauero incenderoque Athenas: cuius ciues & me & patrem
» meum priores iniuria affecerunt: primùm quum Sardis vnà cum Ariſtagora Mileſio ſeruo noſtro venientes
» cremauerunt lucosque ac delubra: deinde in vos quid fecerint terram ſuam ingreſſos, quum Datis & Artapher-
» nes duces fuere, omnes ſcitis. Harum gratia rerum [1] irritor ad inferendum eis bellum: quos atque ipſorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, ſi in poteſtatem redegerimus, tot bona futura eſſe ratiocinando
» comperio: Terram Perſidem ætheri Iouis conterminam
» reddemus. nullam enim regionem ſpectabit ſol finitimam noſtræ, ſed ego omnem permenſus Europam, vnà
» vobiſcum cunctas regiones in vnam redigam. Nam ita
» rem habere audio, nullam reliquam eſſe hominum neque
» ciuitatem, neque gentem, quæ nobiſcum [2] dimicare poſ-
» ſit. Ita ſubactis his quos dixi, & qui nos laceſſierunt, iu-
» gum ſeruile ſuſtinebunt. In quo ſi mihi vos gratificari vo-
» lueritis, vbi tempus vobis indicauero quo vos præſtò eſſe
» oportet, tunc vnuſquiſque debebit impigrè adeſſe. Quo
» rum qui ornatiſſimis cum copiis aderit, eum donabo
» iis quæ in noſtra domo pretioſiſſima habentur. Et hæc
» quidem ita agenda ſunt. Sed ne ſolus videar in concilio

1 *Alij Animatus ſum ad infer.*

2 Dimicare poſſit, iis quos dixi ſummotis. Atque ita fiet vt & qui in culpa ſunt, & qui culpa vacant, ſeruile iugum ſuſtineant. *vel, & qui malè de nobis meriti ſunt, & qui non.*

sententiam dicere, rem pono in medio, iubens vnicuique quam libet sententiam dicere. His dictis loquendi finem fecit. Post quem Mardonius, Domine, inquit, tu verò non modò superioribus Persis, sed etiam venturis es præstantior, qui cum alia & optima & verissima commemoras, tum verò quòd Iones qui Europam incolunt, non sines habere ludibrio nos, minus quàm ipsi sunt ludibrio dignos. Ecenim res indigna est si Sacas & Indos & Æthiopes & Assyrios, aliasque multas ac grandes nationes, quæ nihil Persas læsere, tamen potentiæ prolatandæ gratia in prouincias redegimus: Græcos qui nos lacessere iniuria inceperunt, non vlciscemur. Quidnam meruentes? quas illorum copias? quam pecuniarum vim? Eorum pugnam nouimus, eorum nouimus vires esse imbellices, eorum quos subegimus liberos penes nos habemus, hos qui domi nostræ habitantes, Iones & Æoles & Dores appellatur. Quos ipse quoque expertus sum, quum eis iussu patris tui intuli bellum: ac mihi quum in Macedoniam vsque processissem & penè vsque ad ipsas Athenas, nemo pugnaturus occurrit. Quanquam consueuere Græci (vt audio) inconsultissimè inire bella, propter imperitiam ac sinisteritatem. nam quum bellum inter eos indictum est, in locum quem pulcherrimum planissimumque inuenere descendentes, ibi prælia faciunt, ita vt magno cum suo malo victores inde discedant: deuicti (ne longius repetam) ad internecionem deueniunt. quos oportebat, quum sint eiusdem linguæ, interpositis caduceatoribus ac nuntijs dirimere controuersias, & omnia alia potius agere quàm pugnare: aut, si necesse habent inter se omnio pugnare, locum aliquem inuenire vtrisque expugnatu difficillimum, & ibi fortunam belli tentare. Hoc itaque ritu haud probo vtentes Græci, nunquam mecum verbis egerunt de dimicando, quum Macedonia tenus promouissem. Tibi autem, rex, quis obuiam venturus est bellandi causa, copias Asiæ atque omnem classem agenti? non eò audaciæ procedent (vt reor) Græcorum res. Quòd si me fallit opinio, & illi vecordia elati ad pugnandum nobiscum venient, discant nos esse in re bellica præstantissimos hominum. Nihil igitur fit quod non experiamur, nam sua sponte nihil fit, sed omnia ab experimento

1 *Ita vertit quasi legeretur* ὁπόσα ἀεὶ ἐόντα. *Sed rectius omitti videtur, quum Xerxes ea non dixerit.*

2 Sed & eorum liberos *ita* habemus, subiugatis ijs qui in nostrã ditionem incolentes, Iones & Æoles, &c.

» mento hominibus fieri conſueuerunt. His Mardonius ſententiæ Xerxis aſſentatus, loqui ceſſauit. Tum ſilentibus aliis Perſis, nec diuerſam eis quæ dicta eſſet ſententiam dicere audentibus, Artabanus Hyſtaſpis filius, Xerxis » patruus, vir conſpectus ita inquit: Rex niſi diuerſæ inter » ſe ſententiæ dicantur, non poteſt quis eligere meliorem, » ſed neceſſe habet ea quæ dicta eſt vti: at quum plures dictæ » ſunt, licet tanquam aurum purum deligere: quod per ſe diſ- » cerni quum nequeat, [1] comparatum cum altero diſcerni » poteſt. Ego patri tuo Dario eidemque fratri meo ſuade- » bam ne ſumeret aduerſus Scythas expeditionem, viros nul » la vſquam oppida incolentes: ſed ille ſperans Scythas No- » mades ſe ſubacturum, mihi non eſt aſſenſus: itaq. ſumpta » expeditione, multis & egregiis viris de exercitu amiſſis abſ- » ceſſit. Tu verò, rex, bellum inferre deſtinas viris multo » quàm Scythæ ſunt præſtantioribus, quſque & mari & ter- » ra optimi eſſe dicuntur: quibus in rebus quid [2] durum ſit, » hoc me tibi iuſtum eſt promere. Iuncto pontibus Helleſ- » ponto ais te copias per Europam in Græciam deductu- » rum: atqui eos conuenit aut in terra aut in mari aut vtrobi- » que abs te ſuperari: ſiquidem feruntur viri eſſe fortes. Cu- » ius rei licet hinc argumentum capi: Si tot copias ductu Da- » tis & Arthaphernis Atticam regionem ingreſſas ſoli Athe- » nienſes profligauerunt, ergo non vtraque in parte ſucceſ- » ſit. Quod ſi iidem conſcenſis nauibus pugna nauali victo- » res ad Helleſpontum nauigent, ac deinde pontem ſoluant, » hoc [3] durum fuerit rex. Neque verò hoc ex mea vnius pri- » uata prudentia coniecto, ſed eo caſu quo aliquando pa- » rum abfuit quin opprimeremur, quum pater tuus iuncto » Boſporo Thracio, ac flumine Iſtro pontibus commiſſo, » traiecit ad Scythas: eum traiectum Scythæ omnino inſti- » tere precari Iones, quibus cuſtodia pontium delegata erat, » vt interſcinderent. Quo tempore ſi Hiſtiæus Mileti tyran- » nus aliorum ſententiæ acceſſiſſet, ac non contradixiſſet, » actum erat de rebus Perſarum. Atqui res eſt dictu quoque » horribilis, omnem regis ſtatum in vno viro poſitum fuiſſe. » Quare noli tu vllum tale adire diſcrimen, nulla ſubſi- » ſtente neceſſitate, ſed mihi potius obtempera: hunc cœ- » tum in præſens miſſum facito, iterumque dum tibi vide-

1 Affricatū alteri. *Vel, Cōmuno attritū admotum.*

2 Timendū ſit. *Vel, periculoſum.*

3 Timendū fuerit.

bitur, re apud teipsum considerata, edicito quod optimum « «
esse arbitraberis. Bene enim consultare, comperio maxi- « «
mum esse lucrum. nam etiamsi quid è contrario euentu- « «
rum est, nihilo tamen minus bene consultum est, superа- « «
uitque fortuna consilium: at qui turpiter consultauit, si ei « «
fortuna obsecundauit, ille est quidem voti compos, nihilo 170
tamen minus malè consilium cepit. Vides vt prægrandia « «
animalia fulmine deus ferit, nec sinit insolescere, parua ve- « «
1 Ne vellicat quidem? rò [1] nihil lædit? Vides vt magna semper ædificia magnaſ- « «
que arbores huiusmodi fulminum tela percutiunt? Gau- « «
det enim deus eminentissima quæque deprimere. Vnde & « «
ingẽs exercitus ab exiguo profligatur, quoties deus ijs qui- « «
bus inuidet, aut metum incutit aut tonitruum. Propterea « «
quidam secus ac dignitas sua postulabat, in calamitatem « «
inciderunt, quia deus neminem alium quàm seipsum sinit « «
magnificè de se sentire. Omnis res properando parit erro- « «
res, vnde magna detrimenta fieri adsolent: in cunctando « «
autem bona insunt, si non talia quæ statim videantur esse « «
bona, certè quæ suo tempore bona quis esse comperiat. Et « «
hoc quidem tibi rex suadeo. Tu verò Gobryæ fili Mardo- « «
ni desine loqui stulta de Græcis, haud dignis qui malè au- « «
diant. nam Græcis detrahẽdo, ipsum regem vis excitare ad « «
bellum illis inferendum: ad quod tu omni auiditate con- « «
2 Absit vt ta lia fiant à nobis. Detractio enim, *vel obtrectatio, aut calumnia*, res est deterrima. tendis: [2] quod absit vt fiat. Detractio nanque importuniſ- « «
sima res est, in qua duo sunt qui iniuriam faciunt: vnus cui « «
iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius est, quòd non præ- « «
sentem accusat: item qui huic credit, iniuriuseſt, quòd pri- « «
us credit quàm rem compertam habeat. & illi cui absenti « «
detrahitur, ob id fit iniuria quòd ab altero insimulatur vt « «
malus, ab altero talis putatur. Quòd si omnino bellum his « «
viris inferre oportet, agedum, rex ipse permaneat domi « «
apud Persas, nostrûm amborum liberi deponantur: tu in « «
expeditionem ito, delectis quos velis viris ac quantiscunq; « «
velis copiis: &, si ex sententia tua res succedent regi, inter- « «
imantur liberi mei, & insuper ego: sin succedent vt ego di- « «
co, interimantur tui & insuper tu, si redieris. Quòd si hanc « «
subire conditionem recusas, cupisque in Græciam prorsus « «
deducere exercitum, affirmo fore vt aliqui eorum qui hîc « «
relinquentur, audiant Mardonium post allatam Persis « «

magnam

» magnã aliquam calamitatem, à canibus volucribusq; dis-
» cerpi aut in Athenienſium ſolo aut in Lacedæmoniotũ:
» niſi fortè antea inter viam, tunc agniturũ aduerſus quales
» viros ſuades regi vt moueat bellum. Hæc Artabano lo-
» quuto, Xerxes ira percitus his verbis excepit, Artabane,
» quòd patris mei frater es, hoc te ſubleuat ne dignam ſtul-
» ta oratione mercedem recipias. hac tamen te notabo igno
» minia, quia inſtrenuus es & ignauus, ne comes ſis meæ in
» Græciã expeditionis. ſed hic vnà cũ fœminis maneas. Ego
» etiã ſine te quæ dixi conficiã. neq; enim fuerim Darij filius,
» (qui fuit Hyſtaſpis, qui fuit Arſamnis, qui fuit Ariaramnis,
» qui fuit Teiſpei, qui Cyri, qui fuit Cambyſis, qui fuit Achæ-
» menis filius) niſi Athenienſes vltus fuero: probè intelligẽs,
» ſi nos quieuerimus, nõ quieturos illos, ſed noſtrã terrã cum
» exercitu inuaſuros: prout colligere licet ex ijs quæ illi face-
» re cœperunt, qui & Sardis incenderunt, & Aſiam incurſa-
» runt. Itaque neutris fas eſt recedere, [1] ſed vtriſque propoſi-
» tum eſt certamẽ aut agendi aut patiendi, vt aut hæc omnia
» ſub Græcis, aut illa omnia ſub Perſis ſint. medium enim
» inimicitiarum nullum eſt. Quare honeſtum erit nos iam
» iniuria laceſſitos exigere vltionem, vt quam calamitatem
» paſſurus ſum intelligam, profectus aduerſus eos viros quos
» etiam Pelops Phryx noſtrorum maiorum ſeruus ita ſub-
» egit vt ad hoc vſque tempus & ipſi homines & eorum re-
» gio ab illius qui ſubegit cognomine appellentur. Hæc hac-
tenus loquutus eſt. [2] Deinde ſub veſperum, quum fuiſſet
ſtomachatus Artabani ſententia, per noctem apud ſe con-
ſultans, comperit prorſus non eſſe ſibi opus inferre Græciæ
bellum: immutataque rurſus ſententia quum obdormiſ-
ſet, viſus eſt in ſomnis (vt fertur à Perſis) videre quendam
» corpore ingenti atque ſpecioſo, qui ſibi aſtans diceret, Re-
» uocaſtine ſententiã Perſa de inferendo Græciæ bello, [3] quũ
» prædixeris Perſis te comparaturum eſſe exercitum? Neq; ſi
» reuocaueris eam, bene facis, neq; qui tibi aſſentiatur ad-

1 *Quidam ſic.* Sed in eo res vertitur diſcrimine vt aut faciendũ aut patiendũ aliquid ſit.

2 Vt autem nox aduenit mordere cœpit Xerxé Artabani ſententia. Quum autem in conſilium noctem adhibuiſſet, planè compe riebat è re ſua non eſſe expeditionem in Græciã ſuſcipere. Quum igitur hæc cõtraria prioribus decreuiſſet, obdormijt. Sed ea nocte viſus eſt in ſomnis, &c. *Illud ἐνύπνιον vertit etiam poteſt Scrupulũ injiciebat. Eodẽ autem fere modo vſus eſſe videtur Ouidius verbo mordere. Illud verò τὸ ἐσχατα οἱ ἐπῆγμεν, videtur ad verbum reſpondere phraſi noſtrati & ea melius exprimi. Que ce n'eſt oit pas ſon cas.*

3 Quum iam Perſis vt copias cogerent denuntiaueris? Atqui nec quòd ſententiam reuoces benè facis, nec adeſt quiſquam qui tibi *huius rei, id eſt reuocatæ ſententiæ*, conſcius futurus ſit. *Vel*, Nec adeſt qui tibi *hoc delictum reuocatæ ſententiæ* condonaturus ſit. *q.d.* Nec *ego qui tibi adſto impunè hoc abire ſinam.*

est. quare perge ire eam viam quam interdiu ire destinaueras. Hæc loquutus ille visus est Xerxi ab aspectu euanuisse. Vbi dies illuxit, Xerxes huius insomnij nulla ratione habita, coacto eorundem Persarum quos pridie coegerat concilio, ita verba fecit, Viri Persę, venia mihi date dicēti contrariam superiori sententiam. nam & ego nondū ad summum quò peruenientem est mihi prudentiæ peruenire: & qui vt illud faciam suadent, nullo vnquam à me tempore abscedunt. Eoque mihi Artabani sententiam audienti, confestim iuuentus efferbuit vt verba in virum grandem natu effunderem petulantiora quàm debui. nunc itaque agnoscens erratum meum, vtar illius sententia: & quoniam reuocaui expeditionis sumendæ sententiam, vos quieti estote. Hæc vbi audiere Persæ, lætitia affecti regem adorauere. Insequenti nocte idem rursus insomnium quiescenti Xerxi assistens, inquit, Fili Darij videris expeditionē apud Persas reuocasse, verbis meis pro nihilo habitis, quasi illa à nemine audisses. Hoc igitur nunc bene intellige, nisi extemplo inis expeditionem, hoc tibi ex ea re continget: quemadmodum breui magnus & amplus effectus es, ita breui rursus humilis eris. Hoc viso perterrefactus, è cubili 171
exiliit pariter & nuntium misit ad accersendum Artabanum. qui vbi aduenit, ita ad eum inquit, Artabane, ego statim quum in te bene consulentem mihi, stultis verbis inuectus sum, non fui compos mentis: sed non multo pòst pœnitens, cognoui id mihi esse faciendum quod tu præciebas. Tamen id volens exequi non possum. nam mihi iam animo immutato, & prioris sententiæ pœnitenti apparuit in somnis viso, dissuadens omnino hoc quod posterius facere constitueram: quinetiam nunc interpositis minis abscessit. Quòd si deus est qui insomnium misit, eiq; prorsus est cordi expeditionem sumi aduersus Græciam, continget hoc tibi quod mihi insomnium, itidem vt mihi præcipiens. Quod ita fore conjecto, si ornatum meum ornatum sumas, eoque indutus [1] in sella mea confideas, & deinde in cubili meo capias somnum. Hæc loquuto Xerxi Artabanus initio nolle obsequi, atque negare se dignum qui regio in solio sederet: tandem quum cogeretur, fecit imperata, hæc præloquutus: Apud me rex tantundem valet

1 In solio meo.

let bene sentire per se, & alteri bonam dicenti sententiam accedere: quæ ambo tibi quum adsint, malorum tamen hominũ colloquia te deprauant: quemadmodum mare quod est hominibus omniũ vtilissimum, ferũt ab ingrutentibus ventorum flatibus non sini natura sua vti. Ego verò [1] quum ex te malè audiui, non tam meam dolui vicem quàm tuam: qui, quũ propositæ essent duæ sententiæ Persis, vna quæ detrimentum augeret, altera quæ tolleret, dicens pernicioſum esse imbui animum vsu plura semper expetendi: his propositis sententiis, tu elegisti eam quæ & tibi ipsi & Persis est periculosior. Nunc autem quum ad te mutato in melius consilio de sumenda adueisus Græcos expeditione ais accessisse insomnium alicuius dei nutu, quod te vetat dimittere exercitum, hoc non res diuina est fili, insomnia enim ista sunt, quæ adeuntia homines frustrantur, quemadmodum ego te docebo, multis quàm tu annis natu grandior. Consueruntipsa somniorũ visa plerunque frustrari ob ea quæ quis per diem mente agitauit. nos autem nudiustertius [2] expeditionem hanc inter manus & quidem vehementer habuimus. Quòd si hoc non est tuiusmodi ego dico, sed aliquid diuini habens, tu ipse omnia in summa dixisti. apparebit enim vt tibi, ita & mihi eadem iubens. Verùm nihilo magis apparere mihi debebit tuum amictum gerenti, quàm non gerenti, sed meum: neque magis quiescenti in tuo toro quàm non, sed in meo: si etiam aliàs vult se exhibere. Neque eò vesaniæ peruenit illud quicquid est quod sese obtulit in somnis, vt me cernens putet esse te, ducto è vestibus argumento. Id autem si me contemptui habebit, profectò nec aspectu suo dignabitur siue mea gerentem vestimenta, siue tua, sed te adibit: quod iam animaduertendum est. Nam si frequentius accesserit, ipse quoque fatebor diuinum esse. Cæterùm si ita tibi agendũ videtur, neq; id reuocari potest, en ad cubãdum in tuo cubili pergo. Age, mihi quoq;, quum ista fecero appareat, hac tantùm conditione tuæ sententiæ acquiescam. Hæc loquutus Artabanus, [3] quod speraret, ea à Xerxe sine vllis verbis admissum iri, iussa exequutus est. Et quũ induta sibi Xerxis veste, regali solio resedisset, moxq; recubuisset, idem insomnium dormientem adiit quod Xer-

1 Quum tu me probitis es infectatus, nõ id mihi tam doluit, quàm quòd ex duabus sententiis quæ Persis propositæ erãt, altera insolentiã prouehẽte, altera eam compescente, & pernicioſum esse dicente docere animum plura præsentibus semper expetere: ex his sẽtentiis eã tu elegeris, &c.

2 *Id est, de hac expeditione, magna cum animi contentione egimus, vel tracta simus.*

3 Quum speraret fore vt quæ à Xerxe dicerentur vana esse probaret, iussa exseq.

xem adierat, eiq; superassistens, ita inquit, [1] Túne ille es qui festinantem ire in Græciã Xerxem distines, tanquam eius curator? Tu neq; in futurum neq; in præsens consideras, qui dissuades id quod est fatale contingere. Quid autẽ Xerxem pati necesse sit, nisi dicto audiens fuerit, ei ipsi demonstratum est. His verbis Artabano visus est ille vir insomnis minitari, candentibusq; ferramentis conari oculos ipsi exurere. Qua de re vehementer exclamans Artabanus exilijt, aditoq; Xerxi obseruatã sibi in somnis visionem exposuit, secundoq; loco hæc inquit: [2] Equidem rex, ego, veluti homo, quòd multa iam viderã, & magna negotia sub Hessonibus contigisse, non sinebam te omni ætati indulgere, gnarus rem esse malam multa cõcupiscere, memoria tenens quomodo cum exercitu Cyri contra Massagetas actũ esset, quomodo cum exercitu Cambysis contra Æthiopes: qui etiam cum Dario militaui aduersus Scythas. Hæc sciens ego, sentiebã te (si quiesceres) omniũ hominum beatissimũ. Sed quoniã diuinus quidã instinctus est, & Græcos clades quædã (vt videtur) missa diuinitus manet, ego quoq; cedo, ac sentẽtiã muto. Tu verò quę diuinitus missa sunt, indicato Persis, iubetoq; vt ijs quę ad apparatũ pertinẽtia antè præceperas, operã dent. Et ita agito vt nihil tuorum, deo tribuente, desit. His dictis, & sublatis ex ea visione animis, vbi dies extitit, ibi confestim & Xerxes hæc Persis exponit, & Artabanus, quem constabat prius solum omniũ id fuisse dehortatũ, tunc exhortabatur. Post hæc ineunti expeditionem Xerxi tertiũ in somnis visum oblatũ est: quod Magi auditũ, coniectarunt ad vniuersam terrã pertinere, portendereq; omnes homines Xerxi seruituros. Visum autem tale erat: Videbatur sibi Xerxes surculo oleagino coronatus esse, cuius oleæ ramis vniuersa tellus occuparetur, & 172
mox corona capiti circundata, euanescere. Hæc Magis interpretatis, sine mora Persæ qui in concilio fuerant, ad suã quisq; præfecturã digressi, omni studio incubuerũt ad exequenda iussa, cupidi dona quæ proposita fuerant obtinẽdi. Xerxes autẽ ita copias suas contraxit vt omnẽ continentis locũ scrutaretur. siquidẽ à debellata Ægypto per totũ quadrienniũ comparauerat exercitũ atq; eius apparatũ, quinto aũt anno ineunte mouit cum ingenti copiarũ manu. Nam

omnium

1 Túne ille es qui Xerxẽ ab inferendo Græcis bello dehortaris, tanquam eius curã gerens? At nec inpresens nec in posterũ impunè tibi erit quòd ea dissuades quæ fata fieri volũt.

2 Ego certè, rex, qui multos quorũ res amplio res essent, ab illis quorum res angustiores erant, superatos vidisem, te per omnia morem ætati gerere nõ sinebam. *At Valla populum aliquẽ sub Hessoni nomine videtur somniasse.* [*ad verbum sonat,* multa & magna euersa esse ab inferioribus. S.]

omnium quos nouimus exercituũ hic multo maximus exſtitit: adeo vt ad eum nihil fuiſſe videatur aut ille Darianus, qui aduerſus Scythas ductus eſt, aut ille Scythicus, qui Cimmerios inſeques Medicã regionem inuaſit, ac penè omnia ſuperiora Aſię ſubegit ac tenuit: (quo nomine Darius poſtea Scythas iuit vltũ) aut ille (vt fama fert) Atridæ aduerſus Ilium, aut ille ante Troicũ bellum, Myſorum Teucrorũq;, qui per Boſporum in Europã tranſgreſſus, omnes Thraeces in ditionem ſuã redegit, ad Ioniumq; pontum deſcendens, ad Peneũ vſq; amnem qui ad meridiẽ vergit, proceſſit. neq; illi omnes exercitus, neq; alij his adiecti, cũ vno hoc cõparati merentur. [1] Quis enim nõ attulit ad Xerxẽ ex Aſia copias? quæ aqua præter ingentes amnes potando nõ defecit? Alij nanq; naues præſtabant, alijs vt peditatũ, alijs vt equitatum, alijs vt nauigia ad vectandos equos eorũ qui vnà militabant, alijs vt naues longas in vſum pontiũ præſtarent, iniunctũ erat, alijs vt frumentum & naues. Quæ triennio ſuperiore præparata erant, præcipuè propter Athon, vt in quo ſuperior claſſis dum circunuehitur afflictata fuiſſet. Ad Eleuntem enim Cherſoneſi claſſis habebat ſtationẽ, illincq; omnes copiæ ſub verberibus cœperunt Athon effodere, quum per vices alij alijs ſuccederent, adiuuantibus etiam in effodiendo accolis: præpoſitis operi, Bubare Megabyzi, [2] & Artæo Artachæi filio, viris Perſis. Eſt aũt Athos mons ingens ac nobilis, ad mare pertingens, ab hac parte hominibus cultus, ad continentem deſinens in ſpeciem Cherſoneſi, *id eſt peninſula*, cum iſthmo duodecim ſtadiorum. Hæc planities atq; tumuli, è mari Acanthiorum ad mare quod eſt contra Toronem, non ſunt magni. In hoc iſthmo vbi Athos finitur, ſita eſt vrbs Græca nomine Sana. Quæ autem extra Sanam & intra Athon ſitæ ſunt vrbes, eas tunc Perſa ex continentibus inſulanas facere aggreſſus eſt, quæ ſunt hæ, Dion, Olophyxus, Acrothoon, Thyſus, Cleonę. Iſtę quidem ſunt vrbes quæ apud Athon incoluntur. Hunc autẽ in modum barbari locum [3] nationatim effodiebant recto limite Sanam verſus. Poſteaquam depreſſa erat foſſa ab ijs qui in imo fodiebant, alij humum effoſſam aſſiduè tradebant alijs ſuper ſcalas ſtantibus: & iſti excipientes tradebãt deinceps alijs, dum ad ſummos perueniebatur, qui illam

1 Quam enim ex Aſia gentẽ in Græciam non adduxit Xerxes?

2 Et Artachæo Artæi filio.

3 Nationatim diſtributum effoderunt.

efferebant atq; abijciebant. Qua in re [1] tumuli effossi duplicem laborem illis, præterquam Phœnicibus, præbebãt. nam quum eandem facerent fossæ mensuram superius in ore quam inferius in fundo, id necesse fuit contingere. At Phœnices cum alijs in rebus, tum verò in illa prudentiam suam declarauerunt: qui partem quæ sibi contigerat, ita excauauerunt vt os fossæ duplum esset quàm ipsam fossam esse oportebat, procedenteq; opere assiduè illam coarctabant, vt quum ad imum deuentum esset, fossa cæterorum partibus adæquaretur. Est autem hoc loco pratum quoddam, vbi illorum erat & forum & mercatus, quò multum etiam ex Asia frumenti moliti comportabatur. Hanc fossam Xerxes (vt ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iussit, potentiæ ostentandæ cupidus, ac memoriæ sui relinquendæ. nam quum liceret nullo negotio naues per isthmum transportare, iussit isthmum interecidi, ad mare recipiendum in fossam tantæ latitudinis vt duæ triremes pariter illac agitati possent. Eisdem autem imperatum est vt fossam facerent, quibus fuerat vt flumen Strymonem pontibus iungerent. Ista Xerxes hunc in modum fecit. Comparauit item ad pontem [2] armaturam, [3] sirpi atque albi lini copiam, dato hoc Phœnicibus atque Ægyptijs negotio vt commeatum exercitui comportarent: ne homines néve iumenta quæ ducebantur in Græciam, [4] absumerentur. Sed admonitus iussit illum in loca quæ cuique opportunissima essent, alius alia via comportaret vndique ex Asia nauibus onerarijs & vectorijs. Verũ plurimi comportarunt in oram quæ dicitur Album littus, vt quibusque præceptum erat: alij in Tyrodizam Perinthiorum oram, alij in Doriscum, alij in Eionem, quæ est super Strymonem: alij in Macedoniam. Dum isti in imperato sibi traiectu occupantur, interea Xerxes, coactis omnibus pedestribus copijs, iter ingressus est Sardis versus, mouens ex Critalis Cappadociæ. Illuc enim edictum erat vt cunctæ copiæ cogerentur, quæ per continentem erant cum Xerxe ituræ. In quibus quisnam præfectorum agmen pulcherrimè instructum ducens ab rege donatus est proposito præmio, affirmare non possum, quia nec à principio, quum res in iudicium deducta est cognoui. Posteaquam autem transmisso

1 Prærupta præcipitia fossa dupl.

2 σπλα hic vocantur funes nautici. Gal. Lecordage.

3 Bybli.

4 Fame laborarent. λιμήν, ἀντὶ τοῦ λιμήνας.

missō flumine Haly, attigerunt Phrygiam, itinere per eam
173 facto, peruenerunt Celænas, vbi fontes Mæandri existunt: & alterius amnis non minoris Mæandro, nomine Cataractæ, qui ex ipso foro Celænarum exoriens influit in Mæandrū. In qua vrbe & in quo foro visitur suspensa Sileni Marsyæ pellis in vtrem formata: quam à Phrygibus fertur Apollo illi detractam suspendisse. In hac vrbe residens Pythius Atys filius, vir Lydus, omnem regis exercitum atq; ipsum Xerxem magnificentissimo hospitio excepit: sponditq; se pecuniam ei in bellum suppeditaturum. Ob quam sponsionem Xerxes eos qui aderant Persas interrogauit quisnam esset Pythius, & quantum possidens, qui hoc
» polliceretur. Illi, rex, inquiunt, hic ille est qui Darium patrē
» tuum aurea platano ac vite donauit: quiq; nunc omnium
» hominum diuitijs princeps est secundum te. Hæc vltima
» verba Xerxes admiratus, secundo loco percontatus est ipse
» Pythium quantum ei pecuniarum esset. Cui ille, Neq; te
» inquit celabo rex, neq; dissimulabo me scire meas ipsius facultates: sed sciens, proinde exactè recēsebo. Etenim [1] post-
» eaquam accepi celerrimè te ad mare Græcum esse descen-
» surum, volens tibi ad bellum pecuniam dono dare, subdu-
» cta ratione comperi mihi esse argenti quidem duo millia
» talentorū, auri verò quadragies centena millia nummûm
» Daricorū, septem millibus minus: quæ tibi dono do. nam
» mihi ipsi victus è mancipijs atq; ex agricolis suppetit. Hæc
» Pythius. Quibus verbis delectatus Xerxes, Hospes Lyde,
» inquit, ego ex quo Persidem regionem egressus sum, ne-
» minem adhuc nactus sum qui in exercitum meum hospi-
» talitatem exercere voluerit, aut qui in conspectum meum
» veniens, sua sponte pecuniam mihi ad bellum conferret,
» præter te: qui & exercitum meum egregia hospitalitate
» prosequutus es, & ingentem pecuniam polliceris. [2] ob quæ
» vicissim ego te ijs remunerandum duco. Hospitem meum
» te facio: & ista quadragies centena millia nummûm de
» meo ipsius explebo, datis septem millibus: ne quadringen-

1 Quum ad mare Græciæ descēdere te audissem, statim opū mearū rationem inire aggressus sum. Iam tum enim in animū induxeram pecuniam tibi dono dare in bellum id gerēdum. Subducta igitur ratione, argenti quidem talenta duo millia, auri verò myriadas quadringētas staterū Daricorum, septem millibus minus, habere me comperi: quæ tibi dono dare statui. Mihi autem victus ex mancipijs & agricultura suppetet. *Ex Bud. interpr.*

2 Vt tecum paria faciam, pro hac liberalitate hospitem te meum facio: quadringētas verò myriadas nummûm de

meo explebo, datis tibi chiliadibus septem, vt quadragies, centenis millibus Daricorum staterum nihil desit. Proinde quæ hactenus possedisti, possidebo: mementoq; talem te semper præstare. hæc enim te facientem nec in præsens nec in futurum pœnitebit. *Ex eiusdem Bud. interpr.*

tæ myriades, *id est quadragies centena millia*, sint imperfectæ, sed addito è meis supplemento summa sit solida. quæque possides, ipse possideto, ac scito semper talem agere. nam ita agentem te neq; in præsens neque in posterum pœnitebit. Hæc loquutus, & quæ dixerat exequutus, perrexit assiduè porrò ire: prætergressusq; vrbem Phrygiam nomine Anaua, & stagnum ex quo conficitur sal, peruenit Colossas Phrygiæ oppidum, vbi Lycus amnis hiatum terræ subiens occulitur, deinde fere quinq; post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum. Mouens autem è Colossis exercitus venit ad oppidum Cydra, quod est in finibus Phrygum ac Lydorum: vbi cippus depactus atque erectus à Crœso est, indicans literis eos fines. Vbi autem è Phrygia in Lydiam ventum est, ad diuortia viarum, quarum sinistra in Cariam fert, dextra Sardis: quam tenentibus necesse est prorsus Mæandrum transire, vrbemq; Callatebum præterire, in qua sunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi: hanc viam tenens Xerxes, reperit platanum quam ob pulchritudinem aureo monili donauit, eamque tuendam viro [1] immortali delegauit: & ad vrbem Lydorum altero die peruenit. Postquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit in Græciam petitum terram & aquam: edictumque vt cœnas regi instruerent ad omnes ciuitates, præter Athenas & Lacedæmonem. [2] Eorum autem causa mittebat petitum terrã & aquam, quia qui hæc antè Dario petenti non miserant, hos tunc perterritos omnino daturos arbitrabatur. Id igitur volens explorare, caduceatores dimisit. Secundum hæc sese apparabat tanquam Abydum profecturus, quum interea ij quibus negotium hoc datum erat, Hellespontum ex Asia in Europã coniũgerent. Est autem Chersonesi in Hellesponto, Sestum inter & Madytum vrbes, ora celebrosa quæ in mare procurrit e regione Abydi. Vbi non lõgo pòst tempore sub Xantippo Arriphronis filio Athenienſiũ duce, Artayctẽ virum Persam Sesti præfectũ cepere viuũ, stipitiq; suffixerũt: qui in templũ etiam Protesilai quod est in Eleunte adductis fœminis nefanda perpetrabat. Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ij quibus hoc munus erat delegatũ: hinc Phœnices albo lino, illinc Ægyptij [3] sirpo.

1 *De his viris qui immortales dicebantur, vide quæ postea tradunt ab Herodoto hoc eodem in libro.*

2 *Desunt hic aliquot verba in vulg. edit, Græcis, quæ Valla addit, vt etiã in vet. nostris eod. habentur.*

3 Biblo.

Est au-

Est autem ex Abydo ad vlteriorē continentem septem stadiorum traiectus: quem pontibus iunctum ingens adorta tempestas ea omnia dirupit atq; dissoluit. Quod quum audisset Xerxes, indignè ferens, iussit trecenta Hellesponto verbera infligi, & in eius pelagus par compedum demitti. Iam verò audiui misisse quoq; cum his etiam qui stigmata Hellesponto inurerent. Certè mandauit vt colaphos Hellesponto incuterent, dicentes barbara verba ac vesana, O » aqua amara, dominus hāc tibi irrogat pœnam, quòd eum » læsisti, qui de te nihil malè meritus erat. Te tamen rex Xerxes, velis nolísve, transmittet: meritoq; nemo hominum » tibi sacrificat, vt doloso pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plecti iussit, atq; eis qui præpositi operi erant, caput præcidi. Et illos quidem pontes fecerunt ij quibus hæc ingrata merces proposita erat. At alij architecti qui alios fecerunt, hoc modo iunxerunt: Biremes triremesque trecentas sexaginta Euxinum versus Pontum composuere: item ab altero latere trecentas quatuordecim, Ponto quidem transuersas, Hellespontoautem secundum defluxum, vt stabiliret funes armamentorum. Quibus compositis, prægrandes ancoras demiserunt, partim ab hoc latere contra Pontum, ventorum causa qui 'extrinsecus spirant: partim ab altero contra vesperum & Ægeum, eurī & austri causa: relicto ad auroram tribus in locis inter biremes transitu: vt qui vellet in Pontum minutis nauigijs & ex Ponto nauigare posset. His actis, contenderunt a terra armamenta, contorquentes machinamentis ligneis, non iam separatim vtraq;, sed bina ex albo lino hinc, quaterna è biblo illinc. Quorum quidē retinaculorū crassitudo hæc erat & species: sed proportione linea robustiora erāt, quorū cubitus talentū pendebat. Porro traiectu pontibus iuncto, codices lignorū discissos & ad latitudinē ratis adæquatos aptè instrauerūt super armamenta intenta. Hos vbi gradatim disposuerunt, tū verò rursus desuper innexuerūt. Quod posteaquā fecere, materiā attulerunt concinneq; imposuerunt, deinde super materiā aggerem comportarūt: quo iniecto, sepem hinc atq; hinc, ne maris aspectu iumenta & equi terrerētur, prętenderūt. Perfectis ijs quæ ad pōtes pertinēt, & itē circa Athon aggeribus ad fauces fossæ propter

274

1 Intrinsecus.

æstuaria maris, ne ipsæ fauces aluei obstruerentur: Xerxes nuntiato sibi prorsus alueo absoluto, Sardibus vbi hybernauerat, ineunte vere instructo cum exercitu profectus est Abydum versus: cui mouenti sol suam in cœlo sedem relinquens apparere desiit, cum nullæ nubes, verum sereniſſimus aer esset: & pro die nox extitit. Id animaduertenti quum cura incessisset percontandi Magos quid ostentum id vellet portendere, illi responderunt, deum significare Græcis ciuitatum defectum: quòd dicerent solem, Græcorum: lunam, ipsorum esse præsidem. Ea re audita, Xerxes maiorem in modum lætatus ire pergebat. Quem procedentem adiens Pythius Lydus cœlesti ostento perterritus, elato animo propter munera his verbis alloquutus est, Domine, indulgebísne quiddam quod impetrare cupio, tibi leue concessu, sed mihi pro magno futurum? Xerxes nihil non potius illum quàm petebat petiturum ratus se indulturũ respondit, & vt peteret proloqui iussit. Pythius vbi hoc audiuit, sumpta fiducia, Domine, inquit, quinque mihi liberi sunt, quos omnes contingit in militiam tecum ire aduersus Græciam: horum vni tu quæsò rex, miserto mei qui huc processi ætatis, indulge militiæ vacationem, ei qui natu est maximus: vt & mei ipsius & census curam gerat: quatuor tecum vnà ducas. Ita confectis quæ in animo habes, rursus reuertaris. Rex ob id admodum indignatus, his verbis respondit, Homo improbe, túne, quum ego ipse in expeditionem eam aduersus Græciam, filiosq; meos & fratres domesticos & amicos ducam, ausus es mentionem filij tui facere, qui meus es seruus, quem oportebat cum omni familia & vxore me comitari? Probè nunc discito hoc, animum in hominum habitare auribus. [1] Qui bene audit, eius corpus voluntate perfunditur: qui verò malè, is exacerbatur. Tu itaque quum bene feceris, & alia eiusdem generis promiseris, non gloriaris te supergressum esse regem munificentia: postea verò quàm ad impudentiora conuersus es, non tu quidem pro merito, sed minora quàm pro merito accipies. nam te & quatuor liberos liberant tua munera: vnius autem quem præcipuè compleecteris, damno mulctabere. Hæc quum respondisset, subitò imperauit iis quibus delegatum erat ista exequi, vt maximum

[1] Qui quũ bona audierit voluptate corpus implet: quũ his diuersa, molestia afficitur. *Ita Erasm.*

mum natu filiorum Pythij inuentum discinderent medium: eiusque discisi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad sinistram disponerent, & illac transiret exercitus. Hoc illi vbi exequuti sunt, illac exercitus pertransiuit. In quo præcedebant ij qui sarcinas portabant & impedimenta. Post hos omnigenarum gentium non distinctæ, sed promiscuæ copiæ, numero vltra dimidium exercitus. Post has intercedebat interuallum: neque enim cum rege miscebantur. Præcedebant enim mille equites è Persis omnibus delecti: [1] secundum hos totidem hastati, & ij delecti ex omnibus, versis deorsum in terrā spiculis. Post hos [2] equi decem quam pulcherrimè ornati, qui Nisæi dicuntur, ideo sic dicti, quòd est ingens Medicę regionis campus nomine Nisæus qui grandes fert equos. Hos decē equos sequebatur sacer Iouis currus, quem octo equi albi trahebant, ponè auriga comitante, qui pedibus ingrediens habenas tenebat. hanc enim sellam nemo mortaliū insedit. Post quem ipse Xerxes vehebatur curru equorum Nisæorum, præcedente auriga cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio, viri Persæ. Hunc quidem in modum Sardibus processit Xerxes: sed è curru, quoties ratio exigebat, in essedum transcendebat. Eum sequebantur hastati Persarum optimi ac nobilissimi mille è more pila gestantes. Post hos alius delectus equitatus mille Persarum. Dehinc è cæteris Persis decem millia peditum delecta, quorū mille in lanceis pro [3] coronis gestabāt mala punica argentea: gerebāt item aurea ij qui in terrā versus spectantia spicula habebāt: etiā mala, ij qui Xerxē proximè sequebātur. Hæc decē millia ordine subsequebatur equitatus è decē millibus Persarū. Relicta post hos duorum stadiorū intercapedine, mox ibat cętera multitudo promiscua. Ita exercitus è Lydia perrexit ad flumē Caicū & regionē Mysiā: à Caico autem à læua habens montē Canen, per Atarnē ad vrbem Carinā. Ab hac per Campū Thebanū vrbē Atramyttiū & Antandrum Pelasgidē prætergrediens, & Idā ad sinistrā manū stringēs, ad terrā Iliēsem peruenit. cui primùm sub Ida noctē agēti tonitrua & fulgura ingruerūt, & cōplures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamādrū est ventū, qui fluuiorum

1 *Hac in vulg. quidē edit, non habētur: sed in vet. cod. legun-tur hoc modo,* μετὰ δὲ αἰχμοφόροι χίλιοι, καὶ ἵπποι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι. *Hac autem librariorum culpa fuisse omissa, (quorum oculos ea subterfugerint quæ sunt à priore ἀπολελεγμένοι vsque ad posterius) ex sequentibus apparet, vbi hæc enumeratio repetitur.*

2 Sacri equi dec.

3 *Fortasse Valla aliter scriptū reliquit. In fine pag. præced pro Argentea legendum Aurea; ex nostris exempl. ex quibus etiā sequi hæc debēt.* Et cæteros intercludebant: Nouem autem millia quę ab his intercludebantur, argentea mala punica gestabant. *Τοὺς ἕπεσθαι συνείλουν verti etiam Includebant, vel Circumcingebant.*

omnium erat primus, ex quo iter è Sardibus fieri cœptum est. Hunc profluentem sua aqua destituit, nec hominibus iumentisque potantibus suffecit. Eò Xerxes postquam peruenit, Priami Pergamum adscendit, loci visendi cupidus. Quod vbi contemplatus est, & singula quæque eorum audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis, terror per noctem exercitum inuasit. Simulatque illuxit, illinc mouerunt, à læua stringentes Rhœtion vrbem, & Ophryneon, & Dardanon, quæ Abydo contermina est: à dextra, Gergitas & Teucros. Vbi Abydon venerunt, Xerxi incessit cupido omnem exercitū oculis subijciendi. itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iussi è candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat littus, & illic terrestres copias atque classem. Quam dum intuetur, subiit eum cupiditas spectandi nauale certamen. Id certamen postquam commissum est, in quo Sidonij vicere, voluptatem Xerxes cepit, cū certaminis tum copiarū spectaculo. Et quum intueretur omnem Hellespontum nauibus obductum, omnia littora atque Abydenorum plana hominibus referta, ibi se beatum esse iactauit, & post hæc lacrymas fudit. Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui primò liberè dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit, Quàm « diuersa, rex, inter se nunc facis & dudum dixisti. qui te be- « atum esse dixeras, nunc lacrymas fundis. Et ille, Reputan- « tem me, inquit, quàm breuis sit omnis humana vita, subiit « horum miseratio: quorum, quum tot sint, nemo ad cente- « simum annum supererit. Excipiens Artabanus, Atqui, in- « quit, alia, quam istud est, viuendo miserabiliora patimur. « Nam in tam breui vita nullus hominum adeo felix extitit, « neque horum neque aliorum, cui non crebrò, nedum se- « mel, subitura sit animo moriendi voluntas potius quàm « viuendi. Incidentes enim calamitates & morbi vitam per- « turbant: efficiuntque vt quum breuis sit, tamen perlonga « videatur. Ita mors optatissimum est perfugium ærumno- « sæ vitæ, quam deus dulci gustu aspergens, ob id inuidus fa- « cere deprehenditur. Cui Xerxes, Artabane, inquit, quo- « niam humanæ vitæ conditio talis est qualem tu exponis, « eam

1 De humana vita quæ talis est qualem tu esse disseris verba facere desinamus.

eam commemorare ſuperſedeamus: neque triſtium faciamus mentionem, quum iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius ediſſere: niſi tibi ita euidens inſomnij viſio fuiſſet oblata, perſtaréſne adhuc in priore ſententia, diſſuadens mihi aduerſus Græciam bellum? an in ea perſiſteres? agedum apertè hoc mihi dicito. Ei reſpondens Artabanus, Viſio, inquit, rex, quæ in ſomnis obiecta eſt, ad votum ſuccedat amborum: ego tamen adhuc metuo, & adeo metu perculſus ſum, vt non ſim apud me. Nam mecum reputans, cum alia multa, tum verò duo, & ea omnium maxima, video tibi eſſe hoſtiliſſima. Ad hæc Xerxes, [1] Dæmonie virorum, inquit, quænam iſta ais mihi hoſtiliſſima eſſe? vtrum horum tibi improbandum videtur, tanquam non ſatis copioſum? terreſtri ſíne exercitus, quaſi multo numeroſior ille Græcus futurus eſſe videatur? an claſſis, tanquam illorum claſſe inferior? an hæc ambo? Nam ſi ob hoc imbecilliores tibi videntur noſtræ res, celerrimè alterum quis exercitum compararet. Reſpondit Artabanus, Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quiſquam, quiſit mentis compos, neque hanc nauium multitudinem, [2] etiamſi plures coegeris. Quæ autem duo dico eſſe tibi multo hoſtiliora, ea verò hæc ſunt, terra & mare. neq; enim vſquam maris portus eſt eiuſmodi (vt ego conjecto) qui ſurgente tempeſtate ſit capax huius tuæ claſſis, idoneuſque ad eam tutandam: neque verò vnum tibi portum eſſe oportet, [3] ſed vniuerſam continentem eſſe portum, quò ſe recipiant naues. Itaque quum portus tibi opportuni deſint, intellige homines in arbitrio fortuitorum, non fortuita in arbitrio hominum eſſe. E duobus vno expoſito, pergam dicere alterum: Terra cum ob alia tibi hoſtilis eſt, tum eo hoſtilior, ſi nihil obſtiterit quò longius proceſſeris, aſſiduè vlteriora ſurripiens. Nulla enim eſt hominibus rei bene gerendæ ſatietas. Vnde etiam, vt nemo tibi occurrat, dico maiorem maiori in tempore regionem, famem eſſe allaturam. At vir ita demum fuerit optimus, ſi in deliberando quidem, omnem rem quamcunq; pari poſſit, reputans extimeſcat, in re autē agenda ſit audax. Cui Xerxes, Artabane, inquit, meritò tu quidem horum ſingula commemoraſti: tamen non eſt vt omnia reformides, omniaq; peræquè conſideres. Nā

1 O miſerrime hominum. *Sic Bud. in ſimili loco interpret.*

2 Quòd ſi maiorem numerum coegeris, duo illa quæ dico, multo etiam hoſtiliora futura ſunt. Sūt autē illa duo, terra & mare.

3 Sed circū vniuerſam cōtinentem in quam tendis.

si velis in rei consultatione semper omnia perinde consi- «
derare, nunquam aliquid efficias. Satius enim omnia ala- «
criter aggredientem dimidium ærumnarum pati, quàm «
omni in re præsumpto metu nihil omnino pati. Quòd si «
repugnando omnibus quæ dicuntur, [1] non vis commit- «
tere vt quod firmum est infirmetur, perinde peccas atq; is «
qui cõtraria istis dicat. [2] Et hoc æqualiter se habet. Scire ve- «
rò aliquem (quum sit homo) qua ratione quid firmum esse «
oporteat, nequaquam arbitror. At iis qui facere quid vo- «
lunt, consueuit plerunque succedere emolumentum; rarò «
autem iis qui pensant omnia, & quos agere piget. Cernis «
quò res Persica potentiæ processit: quò nunquam progres- «
sam videres, si ij qui ante me extitere reges, istiusmodi «
consiliis quibus tu vsi fuissent: [3] aut vtentes istis sententiis, «
non alios suasores tales habuissent: nunc pericula conte- «
mnentes, tantopere statum suum prouexerunt. Magna «
enim negocia magnis cum periculis suscipi volunt. Quare «
nos illorum facta æmulantes, optimo anni tempore «
ingredimur: subactaque omni Europa, rursus reuertemur, «
nullam vsquam neque famem neque rem tristem passi. «
nam & cõmeatus affatim ipsi nobiscum portamus: & ad «
quamcunque vel regionem vel gentem veniemus, eius re «
frumentaria potiemur. nam aratoribus viris non nomadi- «
bus inferemus bellum. Posthæc Artabanus, Quandoqui- «
dem inquit, non finis vllam rem formidari, [4] & tamen me- «
um admittis consilium: necesse est enim de multis nego- «
tiis in longius extrahi orationem: Cyrus Cambyse geni- «
tus omnem præter Athenas Ioniam Persis tributariam «
reddidit. quare suadeo nequo pacto hos viros aduersus «
patres suos ducas. nam sine Ionibus satis superque suffi- «
cimus hostem superare: quos necesse est aut iniustissi- «
mos esse, si metropolin suam in seruitutem redigant: aut «
iustissimos, si illius libertatem adiuuent. Si iniustissimi «
erunt, nullo modo certè nobis magno vsui futuri sunt: sin «
iustissimi, magnam poterunt tuo exercitui afferre perni- «
ciem. Itaque hoc vetus dictum tanquam probum, rex in «
mente habe, non statim ab initio exitũ omnem esse mani- «
festum. Ad hæc excipiens Xerxes, Artabane, inquit, sen- «
tentiarũ quas dixisti in hac præcipuè falleris qui Iones me- «

tuis

1 Non ostẽdas quid firmum sit. *vel tutum.*

2 Hoc inquã perinde est.

3 Aut nõ vtẽtes istis sententijs, alios suasores tales habuissent. *Id est. Aut si hac non fuissent eorum sententia, sed aliorum fuissent, quorum consiliis sequerentur. Valla autem negatiua particula loco mutauit, & Sententia vti, more Græco dixit.*

4 At meum admitte consilium. *Vel, Meum saltem adm. conf.*

» tuis ne immutentur: [1] quorũ maximum habemus cõmi-
» litiũ: quorũ & tu testis es, & alij qui sub Dario aduersus Scy-
» thas militauerunt, quum in eorum esse potestate situm
» vniuersas Persarum copias & perdere & seruare, fidem ta-
» men iustitiamque præstitisse, nec quicquam nos læsisse.
» Præterea quum liberos suos atque vxores in nostra terra
» reliquerint, non est causa cur eos aliquid rerum nouarum
» moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas, sed
» bonum habens animum, tutare meam domum atque ty-
» rannidem, tibi enim soli ego sceptra mea permitto. Hæc
» loquutus Xerxes Artabanum Susa dimisit, iterumque
» illustrissimos quosq; Persarum accersiit. Qui postea quam
» præstò fuere, his eos verbis alloquutus est, [2] Persæ, ego vos
» quorum opera mihi opus est, contraxi, vt viri præstantes
» existatis, néve res hactenus gestas à Persis magnas præcla-
» rasq; dedecoretis, sed cum singuli, tum vniuersi [3] exhibe-
» amus nos alacres. commune enim hoc hominibus bonum
» est, strenuos esse. Eaque de re vos censui præmonendos
» ad bellum constanter tolerandum. nam (vt ego audio) ad-
» uersus viros egregios tẽdimus, quos si superauerimus nul-
» lus vnquam nobis alius exercitus obstabit. Nunc igitur de-
os præsides terræ Persidis precati, transeamus. Ac eodem quidem die sese ad transeundum parauerunt. Postero autem tantisper morati sunt, dum solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter cõsternentes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in mare, apud solem vota concepit, nequid sibi aduersi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere, quàm ad illius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Hellespontum abiecit, aureumque craterem, ac gladium Persicum, quem acinacem vocant. Hoc pro comperto dijudicare non possum, vtrum soli dedicans gladium dimiserit in pelagus: an Hellespontum, quòd eum flagellasse pœniteret, in compensationem gladio donauerit. His actis, per alterum pontium, qui vergebat in Pontum, peditatus omnis equitatusq; transiuit: per alterũ, qui vergebat in Ægeum, iumenta atq; seruitia: præcedentibus [4] decem millibus Persarum, coronatis omni-

1 Quorum maximum habemus documentum, *id est quorum fidei*, ijs in rebus quarũ & tu testis es, & al. *Id est, Quæ maximum nobis fuæ fidei documentum dederunt in ijs rebus, &c.*

2 Ego vos Persæ coegi, à vobis hæc requirens, vt fortiter, *vel* strenuè vos geratis.

3 Alacriter operã nauemus. Ad id enim contendimus quod communem omnibus vtilitatẽ afferet. Ideo aũt vos vt gnauiter militetis prẽmoneo, quòd viros aduersus quos tendimus, bellicosos esse audiam. Quos si superauer.

4 Illis decẽ mil. *quorũ videlicet facta fuit paulo antè mentio. Sic insequents. Illi equites, & Illi equi sacri, & Ille sacer currus, & Illi hastati, & Illi mille equites, & Ille alter exercitus.*

bus quos promiſcuus omnium nationũ ſequebatur exercitus. & hi quidem eo die. Inſequẽti autem primi tranſiere equites, quique ſpicula deorſum verſa geſtabant, & hi etiam coronati, dehinc equi ſacri, ac ſacer currus, tum ipſe Xerxes. pòſt haſtati, & mille equites, [1] & præterea alius exercitus, quinetiam naues pariter ad vlteriora littora agebantur. quanquam audiui poſtremum omniũ pertranſiſſe regem. Xerxes, poſteaquam in Europam traiecit, conſpicabatur exercitum ſub verberibus tranſeuntem. Tranſiuit autem eius exercitus ſeptem per dies totidemque noctes nullo tempore intermiſſo. Ibi iam tranſgreſſo Helleſpontum Xerxe, fertur quidam vir Helleſpontius dixiſſe, O Iupiter, quidnã tu ſub ſpecie viri Perſæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciam è ſedibus ſuis exturbare vis omnes homines ducens, quum etiam citra hoc tibi id facere liceret? Tranſgreſſis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigium oblatum eſt, quod Xerxes nihili fecit, etſi [2] coniectura diſcutiendum. fiquidem equa leporem enixa eſt. quod facile erat ad coniectandum: fore enim vt Xerxes exercitum aduerſus Græciam cum maximo ſtrepitu & ambitioſiſſimè duceret, rurſuſque pro ſeipſo ſolicitus, ad eundem locum fuga recurreret. Alterum quoq; ei prodigium, dum Sardibus foret exhibitum eſt. mula enim mulum edidit ancipitia genitalia habentem, maris & fœminæ, ſed maris ſuperiora. Quorum prodigiorum vtrunque pro nihilo habens, ire pergebat, comitantibus eum terreſtribus copiis, nauticis extra Helleſpontum nauigantibus, ac terram legentibus, & è diuerſo atque terreſtres agentibus. nam iſti quidem veſperum verſus ad promontorium Sarpedonis nauigabant: quò quum peruenìſſent, iuſſi erant permanere: illi verò ad auroram & ſolis exortum iter faciebant per Cherſoneſum, dextrorſum habentes ſepulchrum Helles filiæ Athamantis, ſiniſtrorſum Cardiam vrbem, per medium oppidi cui nomen eſt Agora, *id eſt forum*. Illinc deflectentibus ad ſinum nomine Melana, *hoc eſt nigrum*, fluuius cui idem eſt nomen, non ſuffecit, ſed alueum ſuum deſeruit. Hoc fluuio tranſmiſſo à quo ſinus hic cognominatur, veſperum verſus contendunt, Ænon vrbem Æolidem & lacum Stentoridem prætereun-

177

1 Poſt quos alter ille exercitus nauesq; ſimul ad vltet.

2 *Eandẽ vocem, videlicet* συνάμλωτον: *quam hic malè interpretatur* Cõiectura diſcutiẽdum, *ſtatim poſt bene vertit. Facile ad cõiectandũ, id eſt Cuius ſignificationem conijcere facile erat, vel coniectura aſſequi.*

tereuntes, dum ad Doriſcon peruentū eſt. Eſt autem Doriſcus Thracię littus pariter & campus ingens, quem grande flumē Hebrus interfluit: vbi extructus eſt is murus qui Doriſcus appellabatur, in quo Perſarum erat præſidium à Dario iā inde impoſitū, quum Scythis inferebat bellū. Quum igitur locus digerendis recenſendisq; copiis idoneus videretur, Xerxes ita ſibi faciendum putauit: Eius iuſſu nauarchi, quū eò appuliſſent, omnes naues ad littus Doriſco contiguum receperunt. vbi Sala vrbs, Samothracia & Zona ſitę ſunt: cuius vltima Serrium nominatur, celebre promontorium, qui locus quōdam fuerat Ciconum. In hoc littus appulſa claſſe ac ſubducta, qui in ea ſubducenda laborauerāt reſpirauere. Xerxes autē per hoc tempus apud Doriſcō luſtrabat exercitū. Equidem quantū ſinguli præbuerint copiarū, pro certo affirmare nō poſſum: quoniā à nullis prorſus hominibus id refertur: conſtat autē terreſtrium copiarum numerū fuiſſe centū ſeptuaginta myriades, *id eſt decies ſeptięs centena millia*. Quorū numerū hoc modo inierunt: Contraxerunt vnū in locum myriadem hominum, *quæ ſunt decē millia*: qua coarctata quammaximè poterant, circulū extrinſecus deſcripſerunt loco circumſcripto: emiſſiąq; illinc myriade, ſepem circumdederunt, eatenus excitantes vt vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecere, aliam ſubinde atq; aliam myriadem introduxerunt: donec omnes connumerauerunt: connumeratos autē, nationatim digeſſerunt. Ex quibus qui militabant, hi erant, Perſæ, hunc in modum ornati: Circa capita geſtabant pilea (quas vocant tiaras) impenetrabilia: circa corpus tunicas, variis ſquamis è ferro conſertas in ſimilitudinem piſcium: femoralia circa crura: pro clypeis gerra, *id eſt cetra*, pharetris ſubter pendentibus: haſtas breues, arcus grandes; ſagittas arundineas. Ad dextrū femur, pugiones è balteo ſuſpenſos. Hi ducē habebāt Otanem patrem Amaſtris, quæ erat vxor Xerxis. Vocabantur autem quondā Perſę à Gręcis Cephenes: à ſe verò ipſis atq; ab accolis, Arteĩ: verùm poſteaquam Perſeus Danaes & Iouis filius ad Cepheū Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit vxorem, ſuſtulit ex ea filium quem Perſem appellauit, eumq; illic reliquit: à quo (nā Cepheus carebat virili prole) cognomē ſortiti ſunt

Persæ. Medi eodem ornatu instructi militabant. nam hæc armatura Medica est, non Persica. Habebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Hi quondam ab omnibus vocabantur Arij: sed vbi ad eos concessit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipsi nomen. Ita de seipsis Medi commemorant. Cissij in militia cætero ornatu vt Persæ sunt armati, sed pro pileis mitras ferunt. Eis [1] dux erat [1] Anaphanes Otanis filius. Hyrcani quoque Persica armatura ornati ducem habebant Megapanum, qui postea Babylonis procurator fuit. Assyrij autem qui militabant, hunc habebant ornatum: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam modo consertas, [2] non facilè penetrabiles: clypeos autem, hastas, pugiones Ægyptiacis adsimiles: & præterea ligneas clauas ferro inductas, ac lineos thoraces. Isti à Græcis Syrij vocabantur, sed à barbaris Assyrij sunt vocati (inter quos Chaldæi sunt) iis præerat Hotaspes Artachæi filius. Bactrij capitis ornatu in acie simillimo illi Medico muniti erant, sed more gentis, arundineis arcubus & hastis breuibus. Sacæ, qui Scythæ sunt, cristatas in capitibus cassides gestabant, in acutum erectas atque compactiles, induti femoralibus: necnon arcus gentiles atque pugiones, ad hoc dolabras ac bipennes. Hos, quum sint Scythæ Amyrgij, Sacas appellabant, quòd cunctos Scythas Persæ Sacas appellant. Bactriis & Sacis præerat Hystaspes Darij filius & Atossæ Cyri filiæ. Indi vestiti erant amictu è lignis confecto: arcus arundineos gestabant, itemque arundineas sagittas ferro præfixas: ita instructi Indi, erant sub duce Pharnazathre Artabatis filio. Arij Medicis arcubus muniti erant, cæteris quemadmodum Bactrij. Iis præerat Sisamnes Hydarnis filius. Parthi & Chorasmij & Sogdi & Gandarij & Dadicæ eandem in acie quam Bactrij armaturam gestabant. quorum Parthis & Chorasmiis præerat Artabazus Pharnacis filius: Sogdis, Azanes Artæi filius: Gandariis & Dadicis Artyphius Artabani filius. Caspij, sisyris, *quod est genus penulæ*, induti, arcus gentili more arundineos gestabant & acinaces, ducem sui agminis habentes Ariomardum Artyphij germanum. Sarangæ indumenta gestantes versicoloria decori erant, caligasque genuum

[1] Anaphes.

[2] Non facili explicatu. *Vel, Quem explicare difficile fuerit, vel describere.*

178

nuum tenus extentas: arma habebant arcus lanceasque Medicas, duce Pherendate Megabazi filio. Pactyes, & ipsi fisyras ferebant, & vernaculos arcus atque pugiones: quorum dux erat Atrayntes Itramitis filius. Vtij & Myci & Parycanij eodem quo Pactyes modo armati erant. sub his ducibus: Vtij quidem & Myci, sub Arsamene Darij filio: Paricanij verò sub Siromitre OEbazi filio. Arabes succincti erant ziras *amiculi genus*, arcusque recuruos habilesque gestabant. Æthiopes pardorum pellibus leonumque amicti, arcus è palmarum spathis factos gerebant, quatuor non minus cubitis longos: & item prælongas ex arundine sagittas, pro ferro præfixas eo lapide acuminato, quo sigilla sculpunt: præterea hastas capreæ cornu præfixas, in modum spiculi acuminato, & clauas præferratas. Hi quum eunt in pugnam, dimidiatum corpus gypso, dimidiatū minio illinunt. Arabum autem AEthiopumque qui trans AEgyptum incolunt, dux erat Arsames Darij filius & Artystonæ Cyri filiæ: quam Darius ex vxoribus maximè adamans, [1] cum talari ex auro tunica effinxit. Arsames quidem AEthiopibus qui sunt trans AEgyptum, atque Arabibus præerat. Ij autem AEthiopes qui sunt ab ortu solis, (nam bifariam militabant) cenſebantur cum Indis, specie nihil admodum à cæteris differentes, sed sono vocis duntaxat atque capillatura. Nam AEthiopes qui ab ortu solis sunt, [2] promissos crines: qui ex Libya, crispissimos inter omnes homines habent. AEthiopes autem hi qui ex Asia erant, pleraque arma quæ Indi gestabant, pellesque frontium equinarum cum auribus atque iubis, in capitibus, vt ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerent. in locum clypeorum pelles gruum prætendebant. Libyes autem corio armati iere, ac iaculis præustis, duce Masange Aorizi filio.

Paphlagones autem capitibus gerebant compactiles cassides, scuta exigua, hastas haud longas, præterea iacula, pugionesque, pedibus [3] caligas more gentis ad media crura subtentas. Eandem quam Paphlagones armaturam gestabant Ligyes & Matieni & Mariandyni & Syri. Isti autem Syri à Persis Cappadoces vocantur. Paphlagonum & Matienorum dux erat Dotus Megasidis filius: Mariandy-

1 Imaginem eius ex auro solido compactā habuit.

2 Rectos crines.

3 Calceos pattio more ad media crura exceptos.

norum & Libyum & Syrorum, Gobryas Darij filius & Artystonæ. Phryges autem proximam Paphlagonicæ armaturam gerunt, paulùm differentes: qui (vt Macedones aiunt) tamdiu vocati sunt Bryges quandiu Europæi fuerunt, Macedonum accolæ: transgressi autem in Asiam, vnà cum loco nomen immutauere in Phryges. Armenij Phrygum cultu armati erant, vtique illorum coloni. His vtrisque præerat Artochmes, qui Darij filiam in matrimonio habebat. Lydi proximè ad Græcorum armaturam accedebant, olim Mœones vocati: pristinoque nomine sublato, à Lydo Atyis filio cognomen acceperunt. Mysi super capita gentiles galeas ferebant, scutula quoque ac præusta iacula. Sunt autem Lydorum coloni, à monte Olympo Olympieni nominati. Horum vtrisque præerat Artaphernis filius, qui collega Datis apud Marathonem conflixit. Thraces è pelle vulpina cassides gestabant, tunicis induti, & insuper circundati variis sagulis, pedibus ac tibiis indutis caliga è pellibus hinnulorum: ferentes præterea iacula & peltas & pugiunculos. Isti transgressi in Asiam, vocati sunt Bithyni, prius appellati (vt ipsi aiunt) Strymonij, quòd Strymonem accolerent: à suisque sedibus exacti à Teucris & Mysis. Thracibus autem qui Asiam incolunt præerat Bagasaces Artabani filius, gestantibus breuia [1] è corio scuta, & bina singulis [2] veruta ad lupos conficiendos apta, in capitibus æreas cassides, & super cassides ex æte factas aures bouis & cornua, impositis etiam cristis. crura autem panno Phœniceo erant induta. Martis oraculum apud hos viros est. Cabelees Mœones (qui Lasinij vocantur) eundem cultum gestabant quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices veniam, indicabo. Milyæ autem lanceolas gerebant, & vestes fibulis substrictas, & eorum nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas è pellibus factas. Horum autem omnium præfectus erat Badres Hystanis filius. Moschi ligneas circa capita cassides gerebant, scutaque ac hastilia breuia, sed longa in hastilibus spicula. Eodem quo Moschi ornatu militabant Tibareni, & Macrones, & Mosynœci, quos hi regebant: Moschos & Tibarenos Ariomardus Darij filius & Parmys filiæ Smerdis filij Cyri: Macrones & Mosynœcos

1 E crudo bouis tergore. *vt paulo post vertit eandem vocem.*

2 Venabula Lycij operis.

179

tos Attayctes Chorasinis filius, qui Sesti in Hellesponto præsesserat. 1 Mares in capitibus ligneas galeas gerebant, scutulaque è crudo bouis tergore, atque lanceolas, præterea machæras. Præerat autem maribus & Colchis Pherendates Theaspis filius. Alarodij & Saspires eodem quo Colchi ornatu militabant, duce Massistio Siromitris filio. Insulanæ gentes, quæ rubro è mari sequuntæ sunt ex iis insulis ad quas transportare rex solet quos è suis locis summouet, gerebant proxima Medis & vestimenta & arma, quibus præerat Mardontes Bagæi filius, qui apud Mycalē dux secundo pòst anno in pugna oppetiit. Hæ erant nationes quę per continentem ibant, ex quibus constabat pedester exercitus: quibus ij præerant qui commemorati sunt, quique ordinarant milites connumerauerantque, & chiliarchas, *id est tribunos qui mille*, & myriarchas, *id est qui decem millibus præsunt*, delegerāt. nam myriarchæ centuriones decanosq; creauerant. Erant & alij agminum & gentium prætores: verùm ij qui nominati sunt, erant duces. Horum tamen & totius exercitus imperatores erant, Mardonius Gobriæ filius, & Tirintatęchmes filius Artabani, qui dissuaserat bellum Græciæ inferendum. & Smerdones Otanis filius, ambo hi fratrum Darij filij Xerxis patrueles: & Massistes Dario & Atossa genitus, & Gergis Ariazi & Megabyzus Zopyri filius. Hi erant imperatores omnium pedestrium copiarum, præter illa delecta Persarum decem millia, quibus pręerat Hydarnes Hydarnis filius: qui vocabantur immortales, ob hoc, quòd siquis eorum aut nece aut morbo numerum imminueret, alius sufficiebatur: nec vnquam plures erant pauciorésve decem millibus, præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem præstātissimi omnium, vt dictum est: & præterea immenso auro conspicui, ducentes vnà carrucas cum pallacis ac familia permulta eaque bellè ornata: neonon camelos ac iumenta, præter cæteros milites, quæ commeatum portabant. Equitant autem hæ nationes, sed non omnes habebant equos, verùm hæ solæ Persæ, qui eadem erant qua peditatus armatura ornati, nisi quòd quidam gestabant in capitibus opera ex ære ferroq; ductilia. Sunt autem quidā Nomades homines, qui Sagartij appel-

1 Mares in capitibus quidē galeas more patrio textiles gestabant, *vel nexiles*, clypeos autem paruos pelliceos, & iacula Colchi in capitibus lign.

lantur,& gente & voce Persæ, sed cultu inter Persicum & Pactyicum,qui contulerunt equitatum octo millium equitum, armaturam neque aheneam neque ferream assueti ferre,præter pugiones,vtentes reste è viminibus conserta, qua freti in prælium eunt.Est autem prælium eorum virorum huiusmodi: Cum hoste congredientes iniiciunt eas restes in summo habentes laqueos, qui quum aut equum aut hominem adepti sunt, eum ad se trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur.Talis horum pugna est, iidemque inter Persas censentur. Medi eandem equites quam pedites armaturam gerunt:& item Cissij. Indi quoque eandem quam peditatus suus gestant armaturam. cæterùm equos desultorios agebant & currus:quibus curribus suberant & equi & asini agrestes. Bactrij eodem ornatu instructi erant equites quo pedites,& item Caspij. Libyes & ipsi eandem quam pedites armaturam gerebant: currum autem hi cuncti erant agitatores. Caspij quoque & Paricani itidem atque suus peditatus instructi erant. Necnon Arabes eo quo pedites ornati cultu agitabant camelos nihilo inferiores equis pernicitate. Hæ solæ gentes erant equestres.Fuitque numerus equitum,octo mityades,*id est octoginta millia*,præter camelos & currus. Et alij quidem equites in ordinem redacti erant: Arabes autem in vltimo locati,ob id postremi ne equitatus consternaretur, equis camelos non tolerantibus.Equitatus autem præfecti erãt, Harmamithres & Tithęus,filij Datis:quorum tertius collega Pharnuches Sardibus erat relictus ægrotus. Nam quum Sardibus proficiscerentur, in calamitatem incidit insciens. equitante enim eo canis sub pedes equi intercurrit: quo equus improuisò detertitus atque erectum sese attollens,Pharnuchem excussit. Hic collapsus sanguinem euomuit,nactusque est morbum qui in phthisin,*id est tabem*,euasit.Equo autem à casu statim domini,fecerunt famuli vt ille iusserat: Abducto nanque in eum locum vbi dominum strauerat,crura cum genibus absciderunt. Itaque Pharnuches ita à præfectura summotus est. Porro triremes inito numero fuere mille ducentæ & [1] octo: quas hi præbuere:Phœnices,cum Syris qui Palæstinam incolunt, trecentas, hunc in modum ornati: Circa capita galeas Græca-

[1] Septem.

Græcanicis proximas gerebant, induti thoracibus lineis, cum ſcutis vmbone carentibus, cumque iaculis. Hi Phœnices(vt ipſi memorant) quondam mare rubrum accolebant:illinc tranſgreſſi,maritima Syriæ habitant. Is autem tractus Syriæ,& quicquid Ægypto tenus eſt, Palæſtina vocitatur. Hi circa capita caſſides forcipiculatas gerebant, cõuexa autem ſcuta magnis vmbonibus prædita, ac grandia pila nautica,& grandes bipennes. eorum turba thoraces gerebat ac magnas machæras.Hunc in modum iſti armati erant. Cyprij autem centum quinquaginta naues præbebant,hoc modo armati: Reges eorum mitris redimiti erant:reliqui tunicas geſtabãt,cætera vt Græci. Quorum gentes ſunt partim à Salamine & Athenienſibus,partim ab Arcadia,partim à Cythno, partim à Phœnice,partim ab Æthiopia oriundi,vt ipſi Cyprij aiunt. Cilices, centum naues.hi circa capita ferebant gentiles galeas,pro ſcutis parmulas è crudo bouis corio factas, laneis veſtibus induti: bina ſinguli iacula geſtantes, & enſem machæræ Ægyptiacæ perſimilem. Hi quondam Hypachæi appellati fuerant, ſed à Cilice Phœnice Agenoris filio illud nõmen acceperunt. Pamphylij,triginta naues, Græcanicis armis ornati, qui ab illis originem ducunt qui cum Amphilocho & Calchante è Troia diſiecti fuerant. Lycij præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus ocreisq; armati:arcubus quoq; è corno factis, & arundineis ſagittis ſine pennis,atq; iaculis:gerentes ex humeris ſuſpenſas caprarum pelles,& in capitibus pilea pennis coronata, quinetiam pugiones & falces. Hi è Creta oriundi, quondã Termilæ nominati, ſed à Lyco viro Athenienſi Pandionis filio,Lycij fuerunt cognominati. Dores qui ſunt ex Aſia, naues triginta.hi Græca gerebant arma,vti è Peloponneſo propagati. Cares,ſeptuaginta naues,cętera Græco more ornati, ſed & falces & pugiones gerebant. [1] quos prius appellatos fuiſſe Hœtines, in ſuperioribus libris dictum eſt. Iones,centum naues, armati Græco ritu: qui quandiu in Peloponneſo regionem quæ vocatur Achaia incoluerunt, & ante aduentum Danai & Xuthij in Peloponneſum,(vt Græci aiunt) vocabantur Pelaſgi Ægialees,*id eſt littorales*, ſed ab Ione Xuthi filio, Iones ſunt appellati.

[1] Hi autem qui (*id eſt* quo nomine pri⁹) vocati fuerint, in ſuperioribus. *Hic autem ridiculè fecit populos ex vocabulo orũ, vt ſupra, pag. 171 ex nomine auctore populos Heſſones fecerat.*

Insulani, naues decem & septẽ, armati vt Græci: & ipsi Pelasgica gens, sed mox Ionica, ob eandem causam ob quam & duodecim oppida sunt Ionica ab Athenien sibus appellata. Æoles, sexaginta naues, ritu Græco armati, & olim Pelasgi (vt apud Græcos fertur) vocati. Hellespontij, centum naues, præter Abydenos: quibus mandatum erat ab rege vt circa locum manerent ad pontes custodiendos. Cęteri è Ponto erant, Græco more armati, Ionum ac Dorum coloni. In omnibus autem nauibus epibatæ erant Persæ & Medi & Sacæ, quarum velocissimas prębuere Phœnices, & inter Phœnices, optimas Sidonij. Harũ singulis, & itẽ pedestribus eorũ copiis præfecti erãt vernaculi duces: quorũ ego (quia ratio historię non exigit necessariò) nõ faciã mentionem. Neque enim singularum nationum duces digni memoria fuere, quarum quot vrbes, tot duces extitere: sed nõ vt ductores, verùm vt serui (quemadmodum alij qui ducebantur in militiam) venere: quoniam duces penes quos summa imperij erat, vt singularum gentium principes, quinam eorum Persæ fuerint, à me commemoratum est.

Nauticis autem hi copiis præfuere: Ariabignes Darij, & Prexaspes Aspathinis, & Megabazus Megabatis, & Achæmenes Darij filius. Ionicæ quidem classi & Cariæ Ariabignes, ex Dario & filia Gobriæ genitus: Ægyptiacæ autem Achæmenes, Xerxis ex vtroq; parente germanus: reliquæ autem classi reliqui duo. Porro biremes, lembos quinquaginta aut triginta remorum, & actuaria nauigia, & alia minuta, cum hippagogis, *quæ equos vehunt*, contracta constat ad trium millium peruenisse. Eorum autem qui in classe erant, secundum duces, illustrissimi fuere, Sidonius Tetramnestus Alleſi filius, & Tyrius Mapen Sironi, & Aridius Nerbalus Arbali, & Cilix Syennesis Oromedontis, & Lycius Cybernisçus Sicę filius. Cyprij autem, Gortus Chersis, & Timonax Timagoræ filius. Carum verò Histiæus Tymnis, & Pygres Seldomi, & Damasithymus Candaulis filius. Aliorum nunc præfectorum mentionem facere supersedeo, tanquam non necesse habens. Verùm Artemisiæ præcipua me tenet admiratio, mulieris expeditionem aduersus Græciam sequutæ: quæ defuncto viro, ac pupilli filij tyrannidem obtinens, nulla adacta necessi-

tate,

tate, sed præstantia animi atque virilitate in militiam conteſſit. Nomen ei erat Artemiſiæ, Lygdamis filiæ, paternum genus ex Halicarnaſſo, maternum è Creta. Imperans hæc Halicarnaſſeis, & Cois, & Niſyriis, & Calydniis, quinque cum nauibus venit omni copia inſtructis. atque poſt Sidonias hæ naues fuerunt illuſtriſſimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes ſocios ſententias dixit. Quas ciuitates recenſui ſub illius imperio fuiſſe, earum vniuerſam gentem annuo Doricam eſſe, Halicarnaſſeorum quidem Trœzeniam, cæterorum autem Epidauriam. Hactenus de nautico exercitu. Xerxes inito copiarum numero, militibus inſtructis, concupiuit illos luſtrando oculis obire: quemadmodum & fecit. Itaque inſcenſo curru ſingulas nationes luſtrans, quænam eſſent percontabatur: quarum profeſſionem ſcribæ excipiebant, donec ad extremos equitumque peditumque peruentum eſt. Hoc perfecto, & nauibus in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniam tranſcendit: reſidensque ſub aureo tabernaculo, præteruehensque nauium proras, ſciſcitabatur de ſingulis itidem, vt de terreſtri exercitu fecerat, deſcribíque iubebat. Enimuero nauarchi productas à littore quatuor ferè iugerum ſpatio naues ſtabilierant, conuerſis à terra proris, & in vnam frontem digeſtis, epibatis quoque, *id eſt propugnatoribus*, tanquam ad bellum armatis: quos Xerxes inter proras & littus nauigans conſpicabatur. Vbi autem & claſſem luſtrauit, egreſſus naui accerſit Demaratum Ariſtonis filium, comitem huius aduerſus Græciam expeditionis, eiq; accerſito ita inquit, Demarate, iuuat nũc me quę cupio abs te interrogare, qui & Græcus es, & non ex minima ciuitate, vt audio tam ex te, quàm ex aliis Græcis [1] qui me alloquendi gratia adeũt. nunc igitur hoc mihi expone, nunquid Græci ſuſtinebunt manus contra me leuare. nam (vt ego opinor) ne omnes quidem Græci ac cæteri mortales qui [2] ad heſperũ incolunt, ſi congregarẽtur, pares eſſent noſtris armis, nec me inuadentem expectarent: quũ nõ ſint inter ſe cõcordes. Libet tamẽ mihi abs te audire quid de hoc dicas. His verbis interrogauit. Demaratus autẽ excipiẽs, Vtra, inquit, apud te rex vtar? veritaténe an iucunditate? Ille vt veritate vteretur iubere. neq;

181

1 Qui me alloquuntur, *Vel, Quibuſcũ mihi ſermo eſt.*

2 Ad occidentem.

enim sibi ob id eum minus iucundum fore quàm antea fuisset. Hoc vbi Demaratus audiuit, Quoniam, inquit, me iubes rex omnino veritatem proloqui,[1] ea dicam quæ nemo nisi mentiens apud te postea carpet. Græcia semper quidem alumna fuit paupertatis, hospes virtutis, quam à sapientia acciuit & à seuera disciplina, quam vsurpans Græcia, & paupertatem[2] tuetur & dominatum. Ita laudo quidem omnes Græcos qui Dorica illa loca vel circa incolunt: sed non de cunctis eis verba faciam, verùm de Lacedæmoniis solis. Iam primùm nego fieri posse vt tuam orationem admittant, afferẽtem Græciæ seruitutem: deinde *annuo* venturos tibi obuiam ad pugnandum, etiamsi cæteri Græci omnes sentiant tecum. Neq; verò de numero eorum quæras, quot illi sint qui hoc facere possint. nam si in exercitu eorum mille fuerint, ij tecum congredientur: & item siue pauciores siue plures. Hæc quum audisset Xerxes, sublato cachinno inquit, Demarate, quódnam extulisti verbum? mille omnino viros cum tanto exercitu congressuros? Agedum, dic mihi, nónne teipsum ais istorum virorum fuisse regem? víne igitur sine mora tu cum decẽ viris dimicare? Quòd si vestri populares omnes tales sunt quales tu prędicas, profectò secundum vestra instituta debes tu, qui illorum es rex, duplum præstare quàm singuli eorum: qui si denis è meo exercitu pares sint, iure abs te posco vt viginti sis par: ita verba quæ dixisti, comprobabuntur. Atqui si tales sunt illi ac [3] [3] tanta statura qualis quantusque tu, ac cæteri Græci qui in colloquium meum venerunt, videte ne quum tantopere gloriamini, frustra id insolenterque faciatis. nam age intelligam quocunque argumento, vnde fieri queat vt mille aut decem millia atque quinquaginta millia hominum, qui præsertim sint omnes liberi, nec vnius imperio subiecti, tanto exercitui obsisterent: quum simus nos plures quàm milleni ad singulos eorum, si fuerint quinque millia.[4] Nam sub vno (quemadmodum apud nos fit) imperatore milites, illius metu, etiam contra suam ipsorum naturam meliores efficiuntur, adactique verberibus, vel pauciores aduersus plures eunt: iidem remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum facerent. Adeo opinor Græcos etiam pares numero Persis, ægrè cum eis solis certaturos

1 Ea dicentem ob quæ nemo à te postea mendacij conuincetur. *vel arguetur. Relinquitur autem pendens sententia, vt subaudiatur, Ita res se habet, vel, Audi.*

2 Propulsat.

3 3 Tantilla.

4 Nam si more nostro vni parerent, illius metu strenui magis, quàm pro sua natura reddi possent, & verberibus adacti adorirentur plures quàm ipsi essent: at nunc quum solutè & liberè viuant, horum certè neutrũ fecerint.

» raturos. quinimo istud apud nos solos est quod ais: verùm
» non ita multum, sed rarum. sunt enim è Persis meis fatel-
» litibus qui velint cum ternis Græcis pariter dimicare: quo-
» rum tu inexpertus multa blateras. Ad hæc Demaratus, In-
» telligebam, inquit, rex ab initio me vera dicentem, non
» iucundum tibi futurum: sed quia tu dicere me verissima
» coegisti, dixi quæ erant è dignitate Spartanorum. Quan-
» quam ipse optimè intelligis quantopere nunc illos ego a-
» mem, qui me honore & dignatione paterna exutum, ex-
» torrem profugumque fecerunt: quem pater tuus exce-
» ptum, victu ac domicilio donauit. Quare non est credibi-
» le virum prudentem respuere beneuolentiam explora-
» tam, sed maximè obseruare. Ego autem neque cum de-
» cem promittam me posse dimicare, neque cum duobus:
» ac ne singulari quidem certamine volens certauerim. At si
» necesse fuerit, aut vehemens discrimen institerit, libentis-
» simè cum vno quolibet istorum hominum dimicarem,
» qui se singulos aiunt idoneos ad certandum cum ternis
» Græcorum. Etenim Lacedæmonij pugnando cum singu-
» lis, non sunt illi quidem cæteris deteriores viris: at con-
182 » ferti, cunctorum virorum sunt excellentissimi. nam licet
» sint liberi, non tamen sunt vsquequaque liberi: quippe qui-
» bus præest domina lex, quam multo magis metuūt quàm
» tui te. Faciunt ergo quæcunq; illa cogit. cogit autem idem
» semper, vetans semper eos ex acie fugere quantamuis ho-
» minum multitudinem: sed iubens vt ordinem non dese-
» rentes, aut vincant aut occumbunt. Hæc ego loquens, si ti-
» bi blaterare videor, volo posthac in cæteris silentium age-
» re. Hactenus loquutus sum coactus: tibi verò ex senten-
» tia cõtingat, rex. Hęc loquuto Demarato, Xerxes ad risum
versus, nulla indignatione permotus est, sed comiter homi
nem remisit. Post Demarati colloquium, vbi Doriscо pre-
fecit prætorem Masçamen Megadostis filium, amoto eo
quem Darius præfecerat, ire cum exercitu aduersus Grę-
ciam pergit. Huic Masçami, quem illic reliquit Xerxes,
vni tanquam omnium prætorum præstantissimo quos
aut ipse aut Darius constituisset, dona quotannis misit: &
item eius posteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante
hanc expeditionem in Thracia & vbique in Hellesponto

1 Hastatis, vt & ipse antea est interpretatus.

prætores fuerant, qui omnes post eandem expeditionem à Græcis eiecti sunt & è Thracia & ex Hellesponto, præterquam è Doriſco. [1] vnde Masçamen Græci, permulta conati, tamen eiicere nequierunt. ob id huic ab eo qui in Persis regnat, semper dona mittuntur. Eorum verò qui à Græcis expulsi sunt, neminem rex Xerxes virum egregium esse dixit, præter vnum * Bogem ex Eione, quem laudare non desinebat, eiusque qui superfuere liberos maximo inter Persas honore prosequebatur. Siquidem magnis ferri laudibus Boges meruit: qui quum ab Atheniensibus & Cimone Miltiadis filio obsideretur, liceretque ei accepta fide egredi, & in Asiam remeare, tamen abnuit, ne regi præ metu superfuisse videretur, sed ad extremum vsque perstitit: atque vbi nihil in mœnibus commeatus reliquum fuit, accenso ingenti rogo, interemit liberos, coniugem, concubinas, familiam: eosque in rogum deiecit: dehinc omne aurum vrbis atq; argentum è muris dispersit in Strymonem. his actis, etiam semetipsum coniecit in rogum. Ita hic meritò à Persis ad hoc vsque tempus præconio celebratur. Xerxes è Doriſco in Græciam tendens, vt quosque populos adibat, secum militare cogebat. Erat autem (vt superius à me expositum est) omnis ad Thessaliam vsque tractus in ditionem redactus & regi tributarius effectus à Megabazo & mox à Mardonio. Digressus à Doriſco, præteriit primùm Samothracios muros, quorum vltimum oppidum ad vesperam situm est nomine Mesambria, cui vicinum est oppidum Thasiorum, Strymа: quæ oppida interfluit amnis Lissus, cuius aqua tunc non suffecit copiis Xerxis, sed defecit. Hæc olim regio vocabatur Galaica, nunc autem Briantica: quæ tamen optimo iure Ciconum est. Transmisso profluente Lissi arefacto, Xerxes has Græcas vrbes prætergressus est: Maroneam, Dicæam, Abdera, eas inquam præteriit, & hos qui iuxta eas sunt, famosissimos lacus, [3] Ismaridem, qui Maroneam Strymamque interiacet: Bistonidem Dicææ contiguum, in quem duo flumina ingrediuntur, Trauus & Compsatus. Iuxta Abdera autem nullum nobilem lacum præteriit Xerxes, sed fluuium Nestum mare subeuntem. Post has regiones perrexit mediterra-

1 At Masçamen hûc qui apud Doriſcum erat, nulli eiicere potuerunt, multis licet id conatis.

* *Paus.* Boen *vocat, 242, 44. S.*

3 *Hæc nomina lacuum, fœminina sunt Græcis, quia λίμνη illis fœminini est generis. Idē & in seq. obseruandum.*

neas

teas versus vrbes: in quarum vna est lacus triginta ferme stadiorum in circuitu, piscosus & admodum salsus: quem sola iumenta quum aquarentur exsiccauere. Huic vrbi nomen est Pissyrus. Has vrbes & maritimas & Græcas sinistrorsum relinquens, præterijt Xerxes. Per quas autem gentes Thraciæ prouinciæ iter fecit, hæ sunt: Pæti, Cicones, Bistones, Sapæi, Dersæi, Edoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus sequuti sunt: qui verò mediterranei (qui & commemorati sunt à me) præter Satras, cæteri omnes terrestri itinere sequi coacti sunt. Satræ nulli olim hominum, quantum nos scimus, fuere subiecti, sed soli è Thracibus ad meam memoriam liberi semper perstitere. Editos enim montes incolunt omnigenis arboribus ac niuibus obsitos: suntque viri in re bellica eximij: apud quos oraculum est Dionysij, idque in editissimis montibus. Eorum qui in illo templo prophetant, *id est Vaticinantur*, sunt Bessi: antistes verò quæ reddit responsa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis variè. Peragrata autem quam dixi regione, Xerxes secundo loco transiit muros Pierum, quorum vni nomen est * Niphragæ, alteri Pergamo. Hac iter præter eos muros faciebat, à manu dextera relinquens montem Pangæum, magnum atque excelsum, in quo aurea sunt & argentea metalla, quæ cum Pieres & Odomanti, tum præcipuè Satræ [1] exercent. Super Pangæum ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes & Pæoples prætergressus Xerxes, ad vesperam versus contendit, donec ad flumen Strymonem peruenit, & vrbem Eionem, cuius prætor Boges (de quo paulò antè fecimus mentionem) adhuc viuebat. Regio autem hæc Pangæo monti circumiecta nominatur Phillis. Hinc vesperum versus porrecta ad flumen Angiten, quod Strymonem subit: hinc meridiē versus ad ipsum Strymonem, ad quem
183 magi mactatis equis candidis litauerunt. His & aliis compluribus medicamentis in flumen factis, per Nouem vias Edonorum iere: iuxta quas Strymonem pōtibus iunctum inuenere. Audientes autem eum locum Nouem vias Edonorum appellari, totidem illic pueros ac virgines virorum indigenarum viuos defoderunt. Persicū enim est defodere viuentes. nā & Ameistrin Xerxis vxorem, iā profectę ętatis,

* Phagræ *legendum esse docet Paul. Leop. Emend. l. 8. c. 1. ex Thucyd. lib. 2, & Strabonis Epitome. S.*

1 Possident.

audio bis ſeptem illuſtrium Perſarum liberos defodiſſe ad referendam pro ſe gratiam deo qui ſub terra eſſe fertur. Vbi à Strymone progreſſus eſt exercitus, illic ad ſolis occaſum eſt littus, in quo ſitam vrbem Græcam nomine Argilum præteriit. hæc & quæ ſuper eam eſt regio, vocatur Biſaltia. Illinc autem, ſinum Neptuni templi à læua manu habens, perrexit ad campum nomine Syleum, præteriens Stagirum Græcam vrbem, peruenitque Acanthum, ducens vnà ſingulas harum gentiũ, & item ex accolis montis Pangæi, & ex illis quas ſuperius commemorauit ijs qui maritimi erant, claſſe: qui procul à mari aberant, terreſtri itinere ſequentibus. Hanc autem viam qua Xerxes duxit exercitum, Thraces neque confundunt, neque ferunt, ſed ad mea vſque tempora magnopere venerantur. Poſteaquam autem Acanthum peruenit Xerxes, præcepit Acanthiis vt hoſpitalitatem exhiberent, eosque Medica veſte donauit: laudauitque quòd alacres cerneret eſſe ad bellum, quodque audiret foſſam eſſe abſolutam. Xerxe autẽ apud Acanthum agente contigit vt Artachæes, qui foſſæ faciundæ præfuerat, morbo decederet, vir Xerxi ſpectatus, genere Achemænides, ſtatura inter Perſas [1] proceriſſima. quippe cui quatuor omnino digiti deerant à longitudine quinque regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominem fato functum, apparatiſſimè eum funerauit, exhibito etiam epulo, eiusque tumulum omnis exercitus extruxit: cui tanquam heroi ex oraculo Acanthij ſacrificant, nomine eũm nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amiſſo Artachæe iacturam ſe feciſſe exiſtimabat. At ij Græci qui exercitum excipiebant, quum Xerxi cœnam præberent, in omnem miſeriam deuenere adeo quidem vt ſuis laribus efficerentur extorres. Dum autem Thaſij pro ſuis vrbibus quæ in continẽte ſunt Xerxianas accipiunt copias, Antipater Orgis filius, elatus animo, vir inter populares illuſtris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecta talenta. Eam rem vbi qui præerant propoſuere aliis circa vrbibus, (tale enim conuiuium iampridem indictum fuerat, & diu celebratum) hoc vbi accepere, præſertim præconibus paſſim prædicantibus, tunc verò oppidani frumentum quod in vrbibus erat, inter ſe diſtri-

1 Proceriſſima, (quippe cui quatuor duntaxat digiti, &c.) & cui vox erat præ quouis alio altiſſima. adeo vt Xerxes, magno dam. &c. funerauerit, exhib.

distributum molebant, farinamque triticeam hordeaceamque in complures menses faciebant, Ad hæc [1] excogitauere ob pretium optima quæque pecora saginare, & altiles aues habere, terrestres palustresque, in cortibus & in viuariis, ad accipiendum exercitum. Quinetiam aurea argenteaque pocula & crateres faciebant, & cætera quæ mensæ imponuntur. Hæc omnia ipsi regi & ijs qui cum illo vescebantur, fiebant: cætero autem exercitui, quæ ad esum duntaxat præcepta erant. [2] Sub aduentum autem exercitus, tabernaculum vbi exercitus maneret, statuebatur: reliqui sub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores quidē laborem sustinebant: isti verò quum expleti noctem illic exegerant, postero die reuulso tentorio & omni apparatu sumpto, ita abscedebant, nihil relinquentes, sed omnia asportantes. Vnde Megacreontis viri Abderitæ elegans dictum extitit, qui suasit Abderitis vt vniuersi, mares pariter ac fœminæ, sua delubra adirent, suppliciterque diis assidentes precarentur vt posthac dimidium futurorum malorum à se propulsaretur. nam de præteritis magnam se gratiam illis habere, quòd rex Xerxes non bis quotidie cibum capere consuesset. Fore enim vt Abderitæ, si iuberentur vt etiam prandium simile cœnæ instruerent, aut non præstolarentur Xerxē aduenientem, aut præstolati, pessimè inter omnes homines affligerētur. Et isti quidem quanquam grauatè, tamen quod sibi imponebatur exequebātur: Xerxes verò ex Acantho duces classis à se dimisit, iussos ad Thermam cum classe se opperiri. Est autem Therma in Thermæo sinu sita, à qua ipse sinus habet cognomen. Hanc enim compendiariam magis viam esse audiebat. nam è Doriseo ad Acanthum vsque ita instructus exercitus iter fecerat, tripartitò diuisus omnis, iussu Xerxis: vt vna pars secundum mare iret pariter cum classe, cui parti præerant Mardonius & Masistes, altera per mediterranea, cui præerant Trintatechmes & Sergis: tertia inter has media, cum qua Xerxes ipse incedebat, ducibus Smerdone & Megabyzo. Nauticus porro exercitus vbi à Xerxe discessit, fossam enauigauit in Atho depressam ac perductam ad sinum in quo Assa & Pidorus, & Singus & Sarga vrbes sitæ sunt. Ex quibus sumpto com-

1 Pulcherrimas quasq; pecudes pretio comparātes, saginabant, altilesq; aues habebāt, terrestr.

2 Quum autem aduenit exercitus, paratum quidē fuit tabernaculum *veltentorium* quod fixerant, quo ipse Xerxes pro diuersorio vtebatur: reliquus autem exercitus sub dio agebat. Vbi autē cœnæ tēpus adfuit, tunc conuiu.

militio, perrexit ire ad sinum Thermæum: circumuectusq; Ampelon promontorium Toronæum, præternauigauit has Græcas vrbes, (vnde & naues & commilitiũ sumpsit) 184
Toronam, Galepson, Sermylam, Mecybernã, Olynthum, quæ regio nunc Sithonia nominatur. Ab eo promontorio Ampeli præcidens mare vsque ad promontorium Canastræum totam ferè Pallenam præteruectus est. illinc quoque & naues & commilitium sumpsit, ex Potidæa, ex Aphyti, ex Noua vrbe, ex Ægа, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hæ sunt vrbes sitæ in Pallena, Phlegra prius appellata. Pernauigata hac regione, ad præstitutum locum peruenit, sumptis etiam militibus è vicinis Pallenæ vrbibus ac Thermæo sinui conterminis: quibus hæc nomina sunt, Lipaxus, Combrea, Lissæ, Gigonus, Campsa, Smila, Ænea. quarum regio adhuc Crossæa nominatur. Ab Ænea autem, (in qua finis enumerandarum vrbium mihi factus est) iam ad ipsum Thermæum sinum cursus classis extitit, & ad terrã Mygdoniam, donec ad Thermam, quò præceptum erat, peruentum est, & ad vrbem Sindum, & ad Chalestram super Axium sitam flumen, quod Mygdoniam terrã dirimit à Bottiæide, cuius terræ Bottiæidis arctum ad mare locum obtinent vrbes Ichnæ & Pella. Hîc nauales copiæ circa flumen Axium & vrbem Thermam & alias in medio horum vrbes statiua habuere, regem opperientes. Huc peruenire volens Xerxes, Acantho profectus cum terrestribus copiis mediterranea præcidebat, peragrans Pæonium agrum atque Crestonicum, super amnem Chidorum, qui è Crestonæis initio sumpto, per terram Mygdoniam fluens, in paludem quæ est supra Axium euoluitur. Hâc iter faciente Xerxe, leones impetũ dederunt in camelos qui commeatum portabant. Sub noctem enim relictis locis consuetis eò descenderunt, nullo-que alio neque iumento neque homine tacto, in camelos grassati sunt. [1] Cuius rei causam admiror, quòd leones, quoties aliunde eis est quo indigent, abstinent ab inuadendis camelis: quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderant. Sunt autẽ per ea loca leones multi, & boues agrestes prægrãdibus cornibus, quę ad Græcos veniunt. Leonũ autẽ terminus est Abderorum flumẽ Nestus, & Ache-

1 Miror autem qui fieret vt leones à cęteris quidem abstinerẽt, camelos autem inuaderent, quod animal, &c.

& Achelous, qui per Acarnaniam fluit. nam nemo aut ad auroram trans Neſtum vſquam gentium viſerit leonem in Europa, aut trans Acheloum ad Heſperum in reliqua continente: ſed in horum fluuiorum medio leones gignuntur. Poſtquam autem Thermam venit Xerxes, ibi ſubſtitit, tantũ maritimi ſpatij occupantibus caſtris quantum eſt ab vrbe Therma & Mygdonia vſque ad confluentem Lydei & Haliacmonis, vbi agrum Bottiæicum Macedonicumque diſterminant. In his locis ſtatiua habuere barbari: quibus potantibus ſolus ex ijs qui commemorati ſunt amnibus Chidorus è Creſtonæis fluens non ſuppetiit, ſed defecit. Xerxes è Therma proſpiciens Theſſalicos mõtes Olympum & Oſſam præcelſæ magnitudinis, audienſque in medio eorum anfractum anguſtum eſſe, per quem fluit Peneus, & illic viam eſſe quæ in Theſſaliam fert, cupidine captus eſt nauigandi ad oſtium Penei inſpiciundum: quia ſuperiorem viam tenenti erat eundum per Macedones ſupernè habitantes ad Peræbos, præter Gonnum vrbem. nam hâc tutiſſimũ iter eſſe audiebat. Atque vt concupiuit, ita & fecit. itaque conſcenſa naui Sidonia, (quã ſemper conſcendebat quoties ei tale aliquid facere libebat) extulit ſignũ cæteris nauibus proficiſcendi, relictis illic terreſtribus copiis. Eò poſtquam peruenit, oſtia Penei contemplantem ingens admiratio quum ſubiret, accitos viæ ductores interrogauit nunquid flumen poſſet auerti, vt alibi mare ingrederetur. Narratur autem Theſſalia quondam lacus fuiſſe, vtpote concluſa vndique præaltis montibus. nam quod Theſſaliæ ad auroram ſpectat, id Pelion & Oſſa iunctis inter ſe radicibus præcludũt: quod ad ventũ aquilonẽ, id Olympus: quod ad Heſperũ, id Pindus: quod ad meridiẽ & ventũ auſtrũ, id Othrys: quod inter hos mõtes mediũ, id Theſſalia eſt, ita deuexa vt cũ alij frequentes amnes in eam defluãt, tum hi quinq; præcipui, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamiſus: qui è montibus Theſſaliam cingentibus in eam planitiem confluentes, per vnum anfractum & eum arctum in mare euadunt, in vnam aquam omnes redacti: qui ſimulac confluentem fecerunt, Peneus retento ſuo nomine cæteros innominatos reddit. Fertur quondam quum nondum eſſet

hic anfractus per quem flumina mearent, hos fluuios & præterea lacum Bœbeidem non fuisse nominatos quemadmodum nunc, & tamen non minus quàm nunc fluxisse, sed suis fluentis omnem Thessaliam effeciſſe pelagus. Ipſi quidem Thessali memorant Neptunum feciſſe conuallem per quam meat Peneus, haud absurdè sentientes. qui enim arbitratur Neptunum terram quatere, & quæ terræmotu diducta sunt, huius dei esse opera, ei cernenti hunc locum videtur Neptunus id feciſſe. nanq; diductio illa montium (vt mihi videtur) terræmotus est opus. Xerxi autem interroganti nunquid alibi exirent in mare ostia Penei, deductores sui rem compertam habentes, Rex, inquiunt, nulli sunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus quàm iste hîc. cuncta enim vndiq; montibus redimita Thessalia est. Ad hoc Xerxes dixisse fertur, Solertes sunt viri Thessali, qui suæ sibi imbecillitatis conscij, iamprídem cum alia præuiderunt, tum verò hoc, quòd regionem habeant facilem occupatu, & maturè expugnabilem. Solùm enim hoc esse negotiũ, flumen, obstructo anfractu, auerſoq; alueo per quem meat, in eorum terrã inducere, à quo omnis Thessalia præter montes aquis obduceretur. [1] Hæc ita se habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniam Thessali è Græcis principes regi sese tradiderant, ratus id illos per totam nationem diuulgaturos. Hoc loquutus, & locum contemplatus, Thermam renauigauit. Vbi cõplures dies circa Pieriã est commoratus (nam montem Macedonicũ, vt illac in Peræbos omnis transiret exercitus, tertia eius pars repurgabat) eodẽ legati qui dimiſſi in Græciam fuerant ad terrã petendam, regressi sunt partim inanes, partim terram & aquam afferentes. Quam qui dederunt eorum, hi fuere, Thessali, Dolopes, * Enienes, Peræbi, Locri, Magnetes, Melienses, Achæi, Phthiotæ & Thebani, cæteriq; Bœoti præter Thespienses & Platæenses: [2] cum quibus ij Græci *Perabi* percusserant fœdus qui bellum aduersus barbarum sumpserant. fœdus autem ita habebat: Quicunq; Græci se dedidissent Persæ, non adacti necessitate, [3] eorum decimum quenque, rebus bene cõstitutis, se deo qui Delphis est deuoturos. Ita apud Græcos iusiurandum se habebat. Xerxes autem neque Athenas neque Spartam legatos terram petitum miserat,

1 Hæc autẽ quæ dicebat, ad Alevæ libertos spectabant, quòd quũ Thessali essent primi inter Græcos regi se tradidissent, exiſti mabatq; Xerxes illos à tota natione amicitiam *vel confœderatione* sibi spondere. *Id est, Hæc autem dicebat de Thessalis ratione habita illius quod Aleuadæ fecerant. Sperabat enim totã nationem factum illorum imitaturos.*

* Ænianes *hi dicuntur à cæteris scriptoribus. de quib. vide Stephanum. S.*

2 Aduersus quos ij Græci percusserũt fœd.

3 Hos, rebus bene constit. ad soluẽdam deo Delphico decimam adigere. *Potest tamen & paulo aliter exponi διακτῦσαι.*

ſerat, ob id quòd quos antè Darius ad hoc ipſum miſiſſet, eorum alios iſti in barathrum, alios in puteum deiecerant, iubentes eos illinc terram & aquam ferre ad regē. Hac de cauſa nullos illuc ad petendū miſit. Et Athenienſibus quidem, quòd ita legatos tractarint, quid triſte contigerit non queo dicere, niſi quòd eorum ſolum cum vrbe vaſtatū eſt: quod tamen ipſum non ea cauſa ſuſpicor contigiſſe. Lacedæmonijs verò ira Talthybij, qui fuit Agamemnonis præco, incubuit. eſt autem Spartæ Talthybij templum, cum eius poſteris qui Talthybiadæ nominantur, quibus honos [1] legationis Spartanorum ſemper tribuitur. Itaq; poſt eam rem Spartiatæ, quum læta exta eis non eſſent, idq; diu contingeret, pertæſi huius calamitatis Lacedęmoniorum, cœtu frequenter coacto hoc edictum propoſuere, ſiquis Lacedæmoniorum vellet pro Sparta occumbere. Tunc Sperthies Aneriſti & Bulis Nicolai filius, viri Spartiatæ, & natalibus & opibus inter primos, vltro ſe obtulerunt ad ſatisfaciendum ſua pœna Xerxi Darij filio, ob legatos apud Spartam interemptos. Ita hos Spartiatæ tanquam mortē obituros, miſerunt ad Medos. Digna autem admiratione cum hæc audacia horum virorum, tum verba ab eis habita. nam Suſa tendentes, ad Hydarnem Perſam Aſianæ oræ mariti mæ præfectum venerunt: qui eos hoſpitaliter munificeq; acceptos, his verbis interrogauit, Viri Lacedæmonij, quid *ita* reſpuitis effici amici regis? cernite enim ex me & meo ſtatu quàm ſcit honore proſequi rex viros egregios, [2] vos itidem honoraturus ſi vos ipſi ei dederitis. Videamini modò apud eum viri egregij: quoniam ſinguli veſtrûm rege donante, principatum Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi reſpondentes, Hydarnes, inquiunt, num ex æquo conſilium tuum ad nos ſpectat atq; ad te, qui conditionis quam ſuades expertus es, noſtræ inexpertus. nam quidem eam noſti: libertatem autem nondum expertus es, vtrum ſit dulcis an non. quæ ſi tibi experta foret, non vt haſtis ſed vt ſecuribus pro ea dimicaremus, nobis ſuaderes. Hæc Hydarni reſponderunt. Dehinc verò vt aſcenderunt Suſa, & in conſpectum regis venerunt, principio iubentibus ſatellitibus

1 Obeundorū præconiorū ex Sparta.

2 Sic & vos, ſi regi vos tradatis, ab illo ſinguli ſquippe qui magnā de veſtra fortitudine opinionem conceperit) principatū *alicuius* natiōis Græcæ ſitis conſequūtur. Ad quæ illi reſpōdētes. Hydarnes, inquiūt, nō das nobis par vtrinq; cōſiliū. tu enim qui nobis cōſilium das, vnū expertus es, alterū nequaquam. nā ſeruus eſſe didiſti. at libertas dulcis ſit nēcne, nōdum es expertus. Si enim illam expertus eſſes, non vt haſtis &c. *Illud* ὡς ἥδιον *&c.* *poteſt & ita verti, Non pari vtrinque ratione das nobis cōſilium. Q. d. Quū ſuades nobis vt conditionem tuā noſtra anteponamus, res duas inter ſe comparas non tibi æqualiter notas. Illud autem ὡς ἥδιον poteſt etiam verti Cernitis, & fortaſſe melius.*

1 Negauerũt se, vel si in caput protrudetur, hæc vllo modo facturos. *Alioqui phrasis illa Præcipitem da significat. Eo aũt sensu quem Valla sequutus est, videtur dicturus fuisse potius Herodotus,* χρὴ ἀνάγκλω προσφέρεσθαι τῶν, ἢ ἐπὶ κεφαλὴν αὐτὰς ὠθεῖσθαι. *Sed alteri sensui videtur aptius fore* ἀλλ' ἀθεμίστους.

ac vim afferentibus vt procumbentes regem adorarent, [1] & per capita eos ad id agendum impingentibus, negauerunt se vnquam id esse facturos. neque enim sibi esse consuetudinem hominem adorandi, neque se ad id venisse. Posteaquam autem in hoc repugnauerant, secundo loco hæc & his similia dixere, Rex Medorum, nos miserunt Lacedæmonij ad luendam pœnam pro iis legatis qui Spartæ interiere. Hæc istis dicentibus, Xerxes præ magnanimitate negauit se fore Lacedæmoniis similem. illos enim interimendis legatis ius omnium hominum confudisse: se verò quod illis exprobraret, id non esse facturum: neq; eos occidendo, Lacedæmonios culpa soluturum. Hac re per Spartiatas gesta, impræsens ire Talthybij cessauit: etsi Spartam reuersis Sperthie & Bule, [2] longo deinde tempore interiecto, excitatũ est inter Peloponnenses & Athenienses bellum, vt Lacedæmonij aiunt. quod mihi diuinitus maximè videtur esse gestum: quia ira Talthybij nuntios corripuerit, nec prius quieuerit. Quòd autem ira inciderit in eorum qui ad regem ascenderunt filios, Nicolan Bulis, & Aneristum Sperthiei filium, qui piscatores Tirynthios in naui oneraria plena viris nauigantes cepit, manifestum est apud me diuinitus id factum esse, ex ira dei: quòd nuntij qui in Asiam à Lacedæmonijs mittebantur, proditi à Sitalce Tirei filio Thracum rege, & à Nymphodoro Pythei filio viro Abderita, excepti sunt iuxta Bisanthen quæ est in Hellesponto, & adducti in Atticam ab Athenienſibus necati sunt: cumque ijs Aristeas Adimanti filius Corinthius. Verùm hæc multis post regis expeditionem annis gesta sunt. quæ expeditio (vt ad superiorem orationem redeam) nomine quidem tendebat contra Athenas, re tamen vera contra cunctam Græciam. Eam diu ante Græci quum audissent, non perinde omnes affecti sunt. nam ij qui terram & aquam dederant Persæ, fiduciam animo præsumebant tanquam nihil ingratum passuri à barbaro, qui non dederant magno in metu versaquitas postulabat: *(Gall. ad verbum, Le droict le portoit ainsi)* at verò ingruisse illam in eorum filios qui ad regem ob iram illam ascenderant, Nicolan Bulis, &c. *Sed non videtur mendo vel potius mendis carere totus hic locus. præsertimq; illud* ἐξαλθεῖν *pro quo* ἐξελθεῖν *lego. eo sensu quem hic indicaui, qui tamen nec ipse mihi satisfacit.*

2 Sed longo pòst tempore rursum excitata fuit in bello Peloponnesiorũ & Athenienſiũ, vt Laced. aiunt. quod mihi diuin. m. contigisse videtur. Talthybij enim iram in nuntios incubuisse, nec cessauisse priusquam discessissent, *qui ad luendam pro illis pœnam mittebantur,* id æ-

bantur.

bantur. quippe quum nulla tanta classis esset in Græcia, quæ posset excipere inuadentẽ, præsertim plerisq; [illegible]lum detrectãtibus, & libenter ad partes Medorũ inclinantibus. Hoc ego loco necesse habeo ferre sententiã apud multos quidẽ homines inuidiosam, [1] non tamen quod mihi videtur verũ dissimulabo: an Athenienses formidantes periculũ quod impendebat, patriã deseruissent: an, nõ deserentes, sed permanentes sese dedidissent Xerxi, nihil omnino aduersus regẽ in mari facere conati: an nemo mari se opposuisset Xerxi: atq; hæc in cõtinenti gesta essent: an etiã multæ loricæ essent muris inductæ à Peloponnensibus per Isthmum: an proditi à socijs Lacedæmonij, ijsq; nõ voluntarijs, sed per vrbes à classe barbara occupatis, ac deserti fuissent: desertiq; & magna opera aggressi, generosè occubuissent: an hęc pas si essent: an, priusquã viderent alios Græcos cũ Medis sentientes, cum Xerxe depacti essent: atq; ita vtrinq; sub Persis Græcia fuisset. Nam murorũ apud Isthmum loricatorum quęnam vtilitas fuisset rege mari potiente, à nemine quiui audire. Nunc autẽ siquis Athenienses Græciæ liberatores extitisse dicat, profectò nõ aberrauerit à vero. nam vtrò se illi applicassent, hæ partes erãt præponderaturæ: quũ verò prætulerint Græciã præstare liberam, nimirũ ipsi fuere qui quicquid Græciæ reliquũ erat cum Medis non sentiens erexerunt: quiq; secundũ deos, regem repulerũt. Ac ne oraculis quidẽ horrendis ac terribilibus, quæ è Delphis veniebãt, inducti ad Græciã deserendam fuerunt, sed persistentes cõstituerũt excipere hostem suã inuadentẽ. Siquidem consultoribus Delphos missis, vti oraculo volebant: ijsq; factis apud templũ quæ ritus postulabat, ædẽ ingressi consederũt. Quibus Pythia cui nomen erat Aristonice ita respondit,

1 Non tamẽ quod mihi ver. esse vid. subticebo. Si Athenienses impendentis periculi metu patriã deseruissent, aut nõ dess. sed in ea permanẽtes, se Xerxi dedidissent, regi mari resistere nulli conati fuissent. quòd si mari nullus Xerxi restitisset, terra certè ista contigissent: Quãuis muri à Peloponnẽsib. per Isthmum ducti essent multis loricis fulti, Lacedæmonij (vbi eòs socij prodidissent, non sua quidem sponte, sed necessitate adacti, quippe quorũ vrbes sigillatim à classe barbari caperentur) soli remansissent. soli autem remanentes, præclaris in prælio facinoribus editis, præclara morte occubuissent. aut, inquam, hic illis exitus contigisset, aut cæteros Græcos Medorum partes iam antea sequi videntes, cum Xerxe depacti fuissent: atq; ita vtrolibet modo Græcia in potestatem Medorum venisset. Neq; enim ex quoquam intelligere possum quid profuturi fuissent muri per Isthmum ducti, si rex mari potitus fuisset. Nunc igitur, *id est quæ quum ita se habeant*, siquis Athenienses Græciæ seruatores extitisse dicat, prof. *Sed hic locus in vulg. edit. Gr. mendis non caret, necesse enim est vt initio ante εἰ Ἀθηναῖοι omissam esse dicamus particulam εἰ. & non procul inde interpunctionem, quæ est post ἐξέχει, inde translatam post θάλασσαν collocemus. Sed & hæc suspecta sunt, ἃ τοιαῦτα ἂν ἔπαθον ἢ πρὸ τῦ.*

Quid miserande sedes populus? fuge ad extima terra, ce
AEdibus & [1] globida desertis collibus urbis. ce
Nam caput & corpus minimè sincera manebunt, ce
Extrema pedes poterunt superesse manus ve, ce
Aut medium, sed ea ignis edax deformia reddet, ce
Et Mars acer equis virgens [2] Asiagena curru. ce
Atque alias plerasque, tuas [3] non solius arces: ce
Permultasque deum sanis dabit ignibus edes, ce
Quas ego pravidi tam nunc sudore [4] madentes, ce
Atque metu tremere, & de laquearibus altis ce
Nigrantem cogente malo manare cruorem: ce
Ite sed ex adyto, atque malis effundite mentem. ce

His auditis Athenienſium conſultores maximo ſunt mœrore affecti. quibus inter ſeſe agitantibus tam triſte reſponſum, Timon Androbuli filius, vir apud Delphos illuſtris ſuaſit [5] hæc fere, vt ſumptis oleæ ramis de integro reuerterentur ad cõſulendum ſuppliciter oraculum. Obtemperantes ei Athenienſes dixere, O princeps, redde nobis oraculum melius de patria, in honorem horum [6] palmitum, quos geſtantes ad te venimus. alioqui hinc abs te non abituri ſumus, ſed in hoc adyto ad obitum vſq; permanſuri. Hæc dicentibus, antiſtes iterum hoc modo reſpondit,

Pallas olympia cum multis hortatibus vſa, ce
Et precibus blandita Iouem placare nequiuit, ce
Hoc tibi fabor itẽ reſponſum, adamante propinquans: ce
Nam captis reliquis qua limes Cecropis ora ce
Intus habet, quodcunq; ſacer penetrale Citharon, ce
Iupiter è ligno muris Tritonida donat: 187
Qui ſoli inuicti tibi ſint natiſq; ſaluti. ce
Tu verò aduentum peditumq; equitumq; quietus, ce
Terreſtresque acies ne præſtolare: ſed hoſti ce
Terga dato, vel ſi tibi fors erit obuius vſquam. ce
Diuina ô Salamis mulierum pignora perdes, ce
Vſquam vel Cereris ſparſa, coeunte vel vſquam. ce

Hæc legati, vt erant, ita arbitrati prioribus mitiora, poſtquam conſcripſerunt, Athenas rediere, reuerſiſque ad populum recitauere: & quum aliæ multæ ſententiæ eſſent oraculum interpretantium, & eæ plurimùm perplexæ, quidam è maioribus natu dixere, videri ſibi deum reſpondere ſaluam

1 Pro, Globo ſic. i. rotunda.

2 Legit ἀσιαγενὲς, pro σιδηρέοις. & pro ablatiuo curru reponendus videtur accuſatiuus currum, vt hæc Græcis reſpondeant. nunc aũt fuerit Aſiagena dictum pro Aſiagenem, vt ſiquis ex Omnigenis faciat accuſatiuum Omnigena pro Omnigenem.

3 Recte legit τὸν σὸν, pro quibus in vulg. edit. habetur τῶν σῶν.

4 Madere.

5 Videtur phraſis Græca ὁμοῖα τῷ μάλιστα reſpõdere potius Latinæ, Vt qui maximè. vt ſit, Vir illuſtris, vel potius Vir ſpectatus, vt qui maximè. vt illa verba Græca cum δῆμος iunguntur, non cum σωτῆρες.

6 Oliuæ palmitũ. Non tamen ſimpliciter ἱκτηρίαι ſunt oliuæ palmites, ſed q. d. ſupplicatorij palmites oliuæ.

187

ſaluam fore arcem. olim enim Athenienſium [1] arcem præſeptam vallo fuiſſe. & ij quidem interpretabantur vallum eſſe hunc ligneum murum. Alij verò dicebant deum ſignificare naues: easq; cæteris omiſſis ædificari iubebant. [2] Verùm eos qui aiebant naues eſſe ligneum murum, fallebãt, vel Cerere ſparſa, coeunte vel vſquam. Circa hos verſus confundebatur eorum ſententia qui claſſem volebant eſſe ligneum murum. nam qui oraculum interpretabantur, in eam ſententiam accipiebant, fore vt ipſi inſtructa claſſe ad Salaminem pugna nauali ſuccumberent. Erat autem inter Athenienſes quidam qui in primores recèns peruenerat, [3] nomine Themiſtocles, Neoclis filius, qui negabat interpretes omnia rectè coniectare: [4] quòd diceret, Si clades quæ prædicitur, ad Athenienſes ſpectaret vllo modo, non ita placidè nobis deum fuiſſe reſponſurum, ſed ſic, ô Salamis miſera, pro eo quod dixit, ô diuina Salamis: ſi circa eam ſui incolæ forent oppetituri. Sed rectè coniectantibus ſentiendum à deo contra hoſtes editum eſſe oraculum, non contra Athenienſes. Itaq; ſuadebat vt ſeſe inſtruerent tanquam prælio nauali certaturi, & tanquam hic eſſet ligneus murus. Hanc Themiſtoclis ſententiam Athenienſes potiorem eſſe cenſuerunt quàm illorum qui interpretantes oraculum, diſſuadebant apparatum pugnæ naualis: ſed hãc eſſe in ſumma ſententiam dicebant, non leuandam in hoſtem manum, ſed ex Attica regione demigrandũ, & aliam incolendam. [5] Extitit & alia ante hanc Themiſtoclis ſententia ad tempus egregia: Quum magna vis pecuniæ è prouentu metallorum quæ ſunt è Laureo, eſſet in ærario Athenienſium, eaq; eſſet æquè diuidunda viritim denis in ſingulos puberes drachmis, tunc Themiſtocles hanc diſſuaſit Athenienſibus diſtributionẽ, ſed ex pecunia claſſem ducentarum nauium ad Ægineticum bellum comparare

1 Arx circũſepta vallo erat.

2 Sed eorum ſententiã qui dicebant naues illum eſſe murũ ligneũ, euertebãt hęc duo poſtrema quæ Pythia dixerat, Diuina at Salamis muliebria pignora perdes, Vſquam vel Cerere ſparſa, coeunte vel vſquam. Circa hæc carmina confutabãtur *inquam* eorum ſententiæ qui naues illum eſſe murum ligneum dixerant. Siquidẽ oraculorum interpretes illa in hunc ſenſum accipiebant, fatale ſibi eſſe circa Salaminem ſuperari, inſtructa pugna nauali. Erat autem inter Ath.

3 Cui nomen quidem erat Themiſtocles, ſed vocabatur Neoclis filius. Is negabat, &c. 4 Talia dicens, Si ad Athenienſes ſpectaret illud carmen, non videtur mihi tam mire reſponſum redditurus deus fuiſſe, ſed pro eo quod dixit Diuina at Salamis, dicturus fuiſſe At Salamis miſera, ſiquidem circa ipſam ſui incolæ eſſent oppetituri. Illi igitur qui rectè coniectaret, (*id eſt, Illius igitur iudicio qui &c.*) deum aduerſus hoſtes hoc oraculum non aduerſus Athen. edidiſſe. 5 Cæterùm alia quoque Themiſtoclis ſententia ante hanc opportunè primas partes obtinuerat. *i. Cæterùm opportunè cedebat quòd antea alij Themiſtoclis ſententiæ prima partes delatæ eſſent.*

suasit. Hoc enim bellum conflatum Græciæ salutem attulit, cogens Athenienses nauticos fieri. & quanquam hæc classis in eum vsum in quem comparata fuerat, non venit, tamen in vtilitatem Græciæ cessit. Ista igitur iam præparata quum præstò esset, & alteram exædificari oporteret, placuit Athenienſibus, inito post oraculum consilio, barbarum Græciam inuadentem cum nauibus opperiri vniuersos, deo obsequentes, [1] vnà cum Græcorum voluntariis. Et hæc quidem oracula Athenienſibus sunt reddita. Coactis autem in eundem locum Græcis qui per Græciam melius sentiebant, interque se colloquutis interposita fide, ibi consilio habito visum est ante omnia missas faciendum [2] pecunias debitas, & inimicitias & hostilitates. Erant autem cum alia aliorum bella, tum verò maximum inter Athenienses & Æginetas. Posteaquam autem Xerxem cum exercitu Sardibus esse audiere, Athenienses decreuere cum aliquos in Asiam mittendos ad res regis exploran, das, tum nuntios partim Argos, ad contrahendam aduersus Persam belli societatem, partim in Siciliam ad Gelonem Dinomenis filium, partim in Corcyram, partim in Cretam, iubentes opem Græciæ ferri: eo animo vt si fieri posset, omnis vis Græca vnum esset, & ad idem agendum omnes incumberent, tanquam calamitate cunctis Græcis impendente. Ferebantur autem res Gelonis magnæ esse, nec multo minores quàm Græcorum. Vbi hæc eis placuere, & in gratiam inter se rediere, principio [3] speculatores in Asiam tres viros misere: qui quum Sardis venissent, in speculando regis exercitu deprehensi sunt, & à ducibus pedestrium copiarũ torti, deducebantur tanquam periturí, lata in eos mortis sententia. Id vbi Xerxes audiit, reprehensa ducum sententia, mittit quosdam è satellitibus, iubens vt si viuos adipiscerentur speculatores, ad se deducerent. Eos adhuc superstites adepti satellites, prehensos in regis conspectum adduxerunt. Scisciratus rex qua de causa veniſſent, præcepit satellitibus vt homines circumducerent, peditatum omnem equitatumque ostentantes: & eos, vbi contemplando illa expleti fuissent, sine noxa dimitterent quocunq; locorum ire libuisset. Hoc Xerxes ea ratione imperauit, quòd cogitabat fore, vt si speculatores

necati

1 Vnà cum Græcis eadẽ volũtate præditis.

2 *Fortasse πρῶτον χρημάτων πάντων τε spondet potius phrasi nostræ, Deuant toutes choſes. Certè interpretationem Vallæ verba hæc Græca ferre non possunt.*

3 *Rectius interpretaris explorators hic & in sequent. locis. vt alibi ipse vocem illã Græcam reddidit: & paulo antè dixit, Ad res regis explorandas.*

188 necati fuissent, neque Græci præscisceret potentiam suam esse fama maiorem, neque quippiam ipse læderet hostes, tribus viris interemptis: at iisdem in Græciam regressis, fore vt Græci (vt se opinari dicebat) auditis rebus suis, antequam exercitum comparatent, propriam libertatem traderent, atq; ita non oporteret suscipere molestiam de exercitu in eos ducendo. Hæc sententia Xerxis cum altera quadam congruit. nam quũ Abydi ageret Xerxes, vidit naues cursum tenentes per Hellespontum, quæ frumentum è Ponto in Æginam Poloponnesumq; portabant. quas vbi audiere eius assessores esse hostium, sese ad eas corripiẽdas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxes eos interrogauit quónam illæ tenderent: qui
» quum respondissent, Ad hostes tuos, domine, frumento o-
» nustæ: tunc Xerxes excipiens inquit, Nónne eodem quò
» isti, & nos nauigamus, tum rebus aliis, tum verò frumento
» instructi? quid igitur hi officiunt nobis, quibus com mea-
» tum portant? Cæterùm speculatores illi rebus inspectis dimissi in Europam rediere. Post quorum reditum Græci qui contra Persam coniurarant, nuntios iterum Argos miserunt. Quibus Argiui respondẽrũt' res suas ita habere: Audisse se iam inde ab initio barbarum excitasse aduersus Græciam bellum, & quum accepissent intellexissentq; Græcos sese colligere tentaturos Persæ obsistere, principes fuisse mittendi Delphos qui deum consulerent quid sibi optimè facientibus esset euenturum. (nuper enim sex millia suorũ fuisse interempta à Lacedæmoniis & Cleomene Anaxãdridę filio, eaq; de causa se misisse,) & iis qui missi fuerãt interrogantibus, sic Pythiam respondisse,

» *Fenestmis inuise, dess dslecte beatis,*
» *Interius tutamen habens, impunè maneto,*
» *Et tutare caput: nam membra tuebitur illud.*

Hæc illis Pythia prius responderat. Postea verò quàm nuntij Argos venerunt, senatumq; ingressi mandata retulerũt, Argiui responderunt ad ea quæ dicebantur, se promptos esse in triginta annos pacificare cum Lacedæmoniis, percusso fœdere: sed ea cõditione, vt dimidium imperij penes se esset. quanquam enim ius imperandi ipsorũ esset, tamen dimidio imperij se esse contentos. Hoc aiebant suum

1 Hanc sententiã in suis rebus tenuisse. *Vel. se ita egisse.* Quum iã inde ab initio audisset quæ barbarus aduersus Græciam moliretur, & fore animaduertissent vt Græci ipsos nihilominus quàm cæteros aduersus Persã assumerent, se Delphos misisse qui deum cõsul. &c. *Sed legendum est ὑ παρόντων, vt sit ad verbũ. Græcos nõ omisturos ipsos assumere. Sic aliquanto post ἐπὶ δὲ σφέας παρελαμβάνοντο τὰς Ἑλλάδας in quibus etiã interpret. lapsus est Valla.*

senatū respondisse, quanuis dissuadēte oraculo societatem contrahere cum Græcis. quod etsi formidarent, tamē propefare vt fœdus triginta annorum feriretur: intra quos annos liberi sui in virilem ætatem adolescerent: hac videlicet ratione, ne siqua calāmitas ad superiorē accederet in bello Persico, nisi fœdera forent, in posterū subiecti Lacedæmonijs essent. His dictis Argiuorū à senatu, quidam è nuntijs Spartanorū ita respondit, quod ad fœdera quidē attineret, se ad eos qui plures essent relegare: quod autem ad imperiū, id verò sibi demandatum esse, vt responderēt dicerentque, Spartanis duos esse reges, Argiuis vnū, ideo non posse fieri vt alterutro Spartæ regi abrogaretur imperiū: & nihil obstare quominus cum ijs duobus rex Argiuus parem dignitatē obtineret. Ibi Argiui negare se perpessuros insolētiam, sed præoptare à barbaro imperari sibi, quàm Lacedæmonijs cedere. Atq; ita edixerunt nuntijs vt priusquam occideret sol, ex agro Argiuo excederent, alioqui hostiū loco futuros. Hoc ipsi Argiui sic se habere memorant. aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, misisse Argos caduceatorem: quò quum pertenuit, ita fertur verba fecisse, Viri Argiui, Xerxes rex hęc vobis inquit, Nos arbitramur Persem, ex quo nos progeniti sumus, fuisse filium Persei Danaes filij, ex Andromeda genitum, quæ fuit Cephei filia. ita ex vobis oriundi sumus. Quod quum ita sit, nefas est & nos progenitoribus nostris inferre bellū, & vos alijs opem ferendo, nobis aduersarios fieri. Sed potius domi vestræ vos considentes otium tenere. nā si mihi ex sententia succedet, nullos plutis quàm vos faciā. Hæc Argiui quum audissent, [2] rem confecisse dicuntur, & à principio dissimulantes quod actum esset, nihil poposcisse Græcos: sed quum ab illis [3] reprehenderentur, tūc partē imperij popoposcisse, gnari id Lacedæmonios non concessuros, vt hoc prætextu [4] otium ageret. [5] Cui rei competit, quod quidā Græcorum multis posthea annis gestū fuisse memorāt: Quum Susis Memnonijs alterius negotij gratia essent Athenienſiū nuntij, Callias Hipponici filius, & collegæ qui pariter ascenderant, cōtigit vt Argiui & ipsi per id tempus Susa mitterent nuntios, qui Artaxerxem filiū Xerxis interrogarent an amicitiā quam cum Xerxe contraxissent,

1 *Fortasse phrasis Græca respōdet potius nostræ, En auoir faict cas. Tro ἀπαγγελλομένους autem legitur & ἀπαγγελλαμένους.*

2 *Vide annot. quæ proximam præcedit.*

3 A bello abstinerent.

4 Cum quibus istud cōgruisse. *Vel, Quibus consentaneum fuisse* quidam Græcorum narrāt quod multis post hæc annis contigit.

sent, putaret adhuc durare, an ab illo pro hostibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imò verò maximè perdurare respondit, nullâq; sibi ciuitatem amicioré putare quàm Argos. Verùm an caduceatoré Xerxes Argos [1] miserit ad ea
189 dicenda, & an Argiuorũ nuntij qui Susa ascenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro cõperto dicere nõ possum, nec vllã de his aliã proferre sententiã nisi quam Argiui proferunt. Id demũ scio, si omnes homines qui domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea quæ ipsi attulissent. Ita non turpissimè ab Argiuis actum est. Ego verò quę dicuntur dicere debeo, attamen non omnino omnibus credere: quod in vniuersum à me dictũ sit. quoniã & hoc narratur, Argiuos extitisse qui Persam in Græciã accersierũt, posteaquam cum Lacedæmonijs malè pugnassent, præ dolore præsenti quidquis præoptantes. Et de Argiuis quidẽ dictum est. In Siciliã aũt ad agendũ cum Gelone, tũ alij nuntij à socijs iere, tum verò à Lacedæmonijs Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit OEcetor, qui in Gela erat, ex insula Telo, quæ Triopio obiacet: qui, dum Gela cõderetur à Lindijs, qui sunt è Rhodo & Antiophemo, assumptus non est. Interiecto tamen tempore, [2] posteri eius deorũ inferorũ sacerdotes illic perseuerauerunt, oriundi à Teline, vno ex ea familia, qui eos illic collocauit hũc in modũ: Quidam viri Geloi per seditionẽ eiecti, in Mactorium vrbẽ quę sita est super Gelam, profugerunt: hos Telines Gelam [3] deduxit nullis virorũ copijs adiutus, sed horũ deorum sacris. quæ vnde acceperit, an ipse possederit, id verò dicere non possum. His sacris fretus, [4] eò deduxit illos vbi posteri sui deorũ sacrificuli essent. Quæ res mihi admirationi fuit, præter ea quæ audio, tantum opus Telinem effecisse: qualia opera non à quocunq; viro effici consueuerunt, sed ab eo qui sit [5] casti ingenij, robustæque

1 Ad ea dicenda remisit, & an Argiuorum nũtij ad interrogãdum Artaxerxem de amicitia, Susa ascẽderint, pro comp.

2 Eius posteri cõtinua successione deorum inferorũ sacrifici, *vel antistites sacrorum dijs inferis* fuerunt, quũ Telines, vnus quidã ex progenitoribus *hanc dignitatẽ* hoc modo acquisiuisset. *At Valla cum in alijs peccauit, tum in eo quod ita vertit quasi vnoquisq; legeretur. quũ tamen statim post in eadẽ re alterã lectionem sequatur.*

3 Reduxit. *sic & paulo post emenda.*

4 Eos hac cõditione reduxit vt eius posteri deorũ sacrifici essẽt.

Ad hoc loquendi genus passim impingit hic interpres. 5 *Sensus huius loci postulare videtur vt* ψυχὴ ἀγαθὴ *respondeat ad verbum ei quod dicimus Bon esprit: vt totum hunc locum sic interpretemur*, Neq; enim in quemlibet talia facta cadere existimo, sed in eum demum qui acuto ingenio viriliq; robore sit præditus. Atqui eum Siciliæ incolæ contraria his à natura habuisse ferunt, vt qui effœminatus ac mollior fuerit. *Illud quoq;* πρὸς τὰ *videtur aliter accipiendum, & eodem modo quo vtimur præpositione Ad, quum dicimus, Obstupuit ad has voces.*

præstantiæ. Quanquam vt fertur ab incolis Siciliæ, fuisse natura effœminatum ac viro molliorem. Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus est. Cleandro autem Patareo, qui septem annos Gelæ tyrannide potitus est, vita functo, (à Sabyllo autem viro Geloo fuit interfectus) ibi frater eius Hippocrates suscepit imperium. Quo tyrannidem obtinente, erat illic Gelon prognatus à Teline vate, cum alijs multis, quorum vnus erat Æneſidemus Pataici filius, fatelles Hippocratis: qui non diu pòst ob virtutem declaratus est totius equitatus præfectus. nam quibus in bellis Hippocrates obsedit Callipolitanos, Naxios & Zanclæos & Leontinos, pugnauitq; cum Syracusanis & permultis barbarorum, in ijs bellis Gelon extitit vir præclarissimus: adeo vt nulla omnium quas retuli ciuitatum effugerit Hippocratis dominationem, præter Syracusanos. quos pugnans ad flumen Elorum superatos Corinthij Corcyræique liberauerunt: sub hac tamen conditione, vt Syracusani Camerinam, quæ ipsorum quondam fuisset, Hippocrati traderent. Hippocrates autem quum totidem annos quot frater Cleander tyrannidem obtinuisset, illato Siculis bello, ante vrbem Hyblam periit. ita Gelon per causam tuendi liberos Hippocratis, EVclidem & Cleandrum, vbi ciues, quòd abnuerent dicto amplius audientes esse, prælio vicit ipse Geloorum imperium [1] adeptus est, liberis Hippocratis dominatu fradatis. [2] Post hoc commentum, quosdam Syracusanos qui Gamori vocabantur, à plebe suisq; seruis qui * Cyllyrij nominabantur, electos, in patriam ex vrbe Casmena reducendo, potitus etiam est ipsis Syracusis. nam ei venienti plebs Syracusana & vrbem & seipsam dedit. Quam Gelon vbi accepit, Gelam quam tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, sibiq; Syracusas habuit, & quidem pro omnibus vrbibus. ideoque ea ciuitas confestim [3] excucurrit atq; propagata est. nam deductis eò Camarinæis omnibus Gelon ciuitatem dedit, Camarina euersa: dimidioque & eo amplius Geloorum itidem vt Camarinæis fecit. Necnon Megarensium qui sunt in Sicilia, quum obsessi ad deditionem venissent, locupletissimos quosque, qui bellum ei intulerant, & ob id se interfectum iri putabant, Syracusas traduxit, ac ciuitate donauit: at

1 *Omittit ἦεν quod respondet præcedenti λόγῳ. q. d. Dū verbo illos ad conseruandum suum imperiū adiunxat, ipse nō iam verbo, sed facto illud inuasit.*

2 Post hoc autem inspetatum lucrū, *Id est, Quum autem ei nihil tale sperāti tantum bonum obtigisset.*

* *Suidas* Κυλλυριεῖς *vocat. itidēq; Aldus in Prouerbiorū Collectaneis habet* Καλλικυελοπλείτας. *Qui verò hic (itidemq; apud Hesychium) more Siculo seu Dorico vocātur γάμοροι, qui in ijsdem Prouerbijs et apud Suidam nominantur* γωμόροι, *quasi dicas Agrorum possessores. Agricolæ. S.*

3 Incrementum vigoréq; assumpsit.

uitat plebem Megarenſem quæ belli mouendi fuerat expers, quæque nihil mali ſe paſſuram expectabat, Syracuſas adductam venundedit, ex Sicilia aſportandam. Idem hoc fecit Eubœenſibus qui ſunt in Sicilia, proceres à plebe diſtinguens. Hoc autem ideo de vtriſque fecit quòd arbitraretur contubernium plebis rem eſſe moleſtiſſimam. Ea ratione magnus tyrannus effectus eſt Gelon. Ad quem legati Græcorum, poſteaquam Syracuſas coramque venerunt, ita loquuti ſunt, Lacedæmonij pariter & Athenienſes eorumque ſocij nos miſere ad te in ſocietatem aſſumendum aduerſus barbarum. nam prorſus audiſti bellum Græciæ inferri, iuncto pontibus Helleſponto, virum Perſam, ſecum omnes Eoas ex Aſia copias ducentem: per ſimulationem belli Athenis inferendi nos inuadentem, quum in animo habeat omnem Græciam redigere in ſuam poteſtatem. Tu igitur, cui magna potentia adeſt, nec minima Græciæ portio, quum ſis Siciliæ princeps, ferto opem ijs qui Græciam à ſeruitute vindicant, eamque vnà cum illis liberato. Coacta enim cuncta Græcia, erimus magna manus, pugnaque pares inuadentibus nos: quòd ſi è nobis alij proditores fuerint, alij otioſi ſedeant, id ſyncerum quod ſupererit Græciæ, exiguum erit. vnde periculum eſt ne omnis Græcia peſſum eat. Neque enim ſperaueris Perſam, ſi nos prælio ſuperauerit, ad te non eſſe venturum: quinimò hoc ante caueris. nobis nanque opem ferendo, temetipſum tutaris. Rei bono conſilio geſtæ lætus plerunque eſt exitus. Hæc legati dixere. Quibus reſpondens Gelon, [1] multus in hac oratione fuit, Viri Græci, inquit, inſolentem habetis oratorem, qui auſi eſtis me adire, hortantes ad ineundam aduerſus barbarum ſocietatem: [2] quum ipſi me orante prius aduerſus exercitum barbaricum recuſaueritis ſocium. nam dum mihi erat cum Carthaginenſibus certamen, [3] incumbenti ad vltionem necis Doris Anaxandridæ filij de Ægeſtanis exigendam, offerebamq; me adiutorem ad liberanda emporia, vnde vobis magna emolumenta atque [4] voluptates prouenerant, vos neque mei adiuuandi, neque vltionis de nece Doriana exigendæ gratia venire voluiſtis. Itaque [5] quantum in vobis eſt, omnia hæc

1 His verbis, quib. eos vehementer vrgebat, vſus eſt.

2 Quum ipſi petenti mihi aduerſus exerc. barb. ferre opem recuſaueritis.

3 Et obteſtabar vt pœnas necis Doriei Anaxandridę filij ab Ægeſtanis repoſcerētis, offereb.

4 Commoditates prouenerunt.

5 Itaq; per vos quidem hæc omnia barbari poſſideant licet. *s. Per vos nō ſtetit quin hæc omnia nūc à barbaris poſſideā-tur.*

à barbaris possidentur. Verùm nobis hæc in melius recide- ¶
runt. [1] nunc quoniam circumuenit vos atq; attigit bellum, ¶
ita demum Gelonis memoria facta est. Sed contemptus à ¶
vobis, nõ ero vestri similis: sed paratus sum ad opem feren- ¶
dam ducentarum triremium, & viginti millium armato- ¶
rum, ac duûm millium equitũ, *totidemq; ferentariorum*, ¶
totidemq; leuis armaturę, totidem sagittariorum, totidem ¶
funditorum. Sed & rem frumentariam cunctis Græciæ co- ¶
pijs, donec fuerit debellatũ, suppeditaturũ me recipio. Sed ¶
ea lege hæc polliceor vt ego sim aduersus barbarũ Græco- ¶
rũ imperator: aliter neq; ipse venirẽ, neq; alios mitterem. ¶
Ea Syagrus audiens, non tulit: sed, O quàm eiularet, inquit, ¶
Pelopides Agamemnon, si audiret Spartiatas imperium ¶
subdidisse Geloni atq; Syracusanis. Tu verò ne feceris hu- ¶
ius rei mentionem amplius: sed si tibi animus est opem ¶
ferendi Græciæ, esto sub imperio Lacedæmoniorum: si de- ¶
dignaris subesse, non habe animum opem ferendi. Ad hæc ¶
Gelon, vbi vidit verba Syagri auersa, hanc ad extremum ¶
protulit orationem, Hospes Spartiata, contumeliæ homi- ¶
ni factæ solent irritare indignationem. verùm tu contu- ¶
meliosis in me verbis inuehens, non tamen induces me ad ¶
vicem contumeliosè reddendam. Sed quando vos ita im- ¶
perium amplectimini, multo me magis quàm vos decet il- ¶
lud amplecti, qui multo maiorum copiarum ac plurium ¶
nauium imperator sum. Cæterùm, quoniam ista oratio ¶
vestra in contrarium nititur, nos aliquantum à superiore ¶
nostra oratione decedemus: Si vos terrestribus copijs præ- ¶
fueritis, ego nauticis præero: sin vos mari imperitare iuuat, ¶
ego terrestribus copijs imperitare volo. Ex quo oportet ¶
vos aut alterutra harum rerum esse contentos, aut his so- ¶
cijs destitutos abscedere. Hanc Gelon conditionem offe- ¶
rebat. Cui nuntius Athenienſis [2] Lacedæmonios anteuer- ¶
tens, ita respondit, Rex Syracusanorum, Græcia nos ad te ¶
misit non imperatorum indiga, sed exercitus: tu verò præ ¶
te fers non missurum te exercitum, nisi sis Græciæ impe- ¶
rator: videlicet vt illi imperes affectas. [3] Itaq; quantum ad ¶

1 Nũc postquam translatę sunt ad vos belli gerendi vices, ita demum Gelonis recordati estis. Atenim dedecore à vobis affectus, vos nequaquã imitabor: sed opem ferre paratus sum ducentarum triremium, &c. *Est tamen ad verbum, Suppeditans ducẽtas triremes, & viginti millia armat. eodemq; modo deinceps.*

2 Lacedæmoniorum nuntium anteu.

3 At nos ad illam quidẽ tuam petitionem qua vniuersi Græcorum exercitus imperiũ postulabas, silentium tenuimus, contenti Lacedæmoniorũ respõso esse volentes, quod pro vtrisque sufficere posse sciebamus:

iam verò, quum tu vniuerso imperio exclusus .*i. postquam denegatum tibi est vniuersum imperium*, nauale postules, ita habeto, nos ne permittente quidem id Lacedæmonio, permissuros.

eam

eam partem pertinet qua cuncto Græcorum exercitui præesse postulas, suffecerit nobis Athenienſibus ſilentium agere, intelligentibus Laconem fore idoneum ad reddendam pro vtriſque rationem: quantum autem ad illud attinet, quòd poſcis vt vniuerſæ claſſi præſis, ita habeto: nos, etiam vt Lacon permittat, non eſſe permiſſuros præeſſe te claſſi. noſtrum enim munus hoceſt, niſi Lacedæmonij id velint: quibus præeſſe claſſi volentibus non contradicere-mus, alteri verò concederemus nemini. nam alioqui fruſtra [1] plus nauium quàm cæteri Græci poſſideremus, ſi Syracuſanis imperium cederemus, qui ſumus Athenienſes, & antiquiſſimæ originis, ſoliſque Græcorum qui nunquam ſolum vertimus: è quibus virum inſtruendo ornandoque exercitu aptiſſimum Homerus etiam [2] verſificator ait Ilium veniſſe: vt non ſit dedecus nobis iſta commemorare. His Gelon iſta reſpondit, Hoſpes Athenienſis, [3] apud vos qui præſint habetis, qui ſubſint non habetis. Quocirca quum nihil cedere ſed totum obtinere velitis, quamcerrimè hinc retro abſcedatis, renuntiaturi Græciæ, ver ex anno illi [4] exaruiſſe. Cuius dicti ſenſus hic eſt, [5] quum conſtet probatiſſimam anni partem eſſe ver, talem eſſe ſuum exercitum innuebat, quo Græcia priuaretur, quaſi quodam vere, quod illi exareſceret, non inita ſecum ſocietate. Hoc reſponſo Gelonis accepto nuntij Græcorum profecti ſunt. Poſt hæc Gelon timens quidem ille Græcis, ne impares barbaro eſſent, tamen indignum atq; intolerandum ſibi ratus vt profectus in Peloponneſum ſubeſſet Lacedæmonijs, qui Siciliæ tyrannus eſſet, omiſſa hac via aliâ inijt.

191 Nam vbi primùm audijt Perſam tranſmiſiſſe Helleſpontum, miſit cum tribus [6] biremibus Cadmum Scythis filium Coum, multa cum pecunia ac placidis verbis, ad obſeruandum quò caſura eſſet pugna: vt ſi barbarus vinceret, ei pecuniam traderet terramque & aquam eorum locorum quibus Gelon imperaret: ſin vincerent Græci, rurſus pecuniam reportaret. Hic Cadmus ante id tempus quum tyrannidem Coorum à patre accepiſſet [7] ſatis validam, nullo aduerſo caſu, ſed ob iuſtitiam, ſua ſponte eam in media ciuitate depoſuit. atque in Siciliam abijt. vbi vnà cum Samijs vrbem Zanclam, (cuius nomen in Meſſa-

1 *Legit nap' ἄλλων, non πάρεστιν.*

2 Poeta.

3 Vos, qui *imperent habere videmini*, at quibus imperetur, non item.

4 Exemptũ eſſe. *Vel, iubatum eſſe.*

5 Sicut ver in anno præcellere conſtat, ita ſuum exercitũ Græco *præcellere.* Ideoq; Græciæ, quæ ſua ſocietate priuaretur, idem cõingere dicebat ac ſi ei ex anno ver exemptum eſſet.

6 Nauibus quinquagenûm remorum.

7 Bene ſtabilitã. *vel conſtitutam*, nulla premente calamitate, ſed iuſtitiæ exercendę ſtudio. *vel ſed iuſtitiæ amore, ad verbũ, ſed pro iuſtitia*, in mediũ Cois propoſuerat, & in Siciliam diſceſſerat.

nam mutatum est) tenuit atque incoluit. Hunc Cadmum, eò hunc in modum profectũ, Gelon ob iustitiam quam illi ex alijs rebus adesse nouerat, Delphos misit: cuius hominis inter alia quæ edidit opera iusta, hoc non in postremis reponitur, quòd tantum pecuniæ à Gelone commissum interuertere quum posset, noluit, sed posteaquam Græci pugna nauali superiores extitere, Xerxesque cum exercitu abijt, ipse in Siciliam redijt cum omni pecunia. Fertur autem & hoc ab ijs qui Siciliam incolunt, Gelonem inducto ad obtemperandum Lacedæmonijs animo, fuisse laturum Græcis auxilia, nisi Terillus Crinippi filius eiectus ex Himera, vbi erat tyrannus, à Therone Æneſidemi filio Acragantinorum monarcho, adduxisset per id tempus Phœnicum & Libyum & Iberorum & Ligyum & Elisycorum & Sardonum & Cyrniorum trecenta millia, duce eorum Amilcare Hannonis filio Carthaginensium rege: quos Terillus abduxerat cum persuasos hospitij necessitudine, tum præcipuè prompta animi voluntate Anaxilai Critinei filij, Rhegini tyranni, qui filios suos Amilcari obsides dedit, vlciscendi soceri causa. habebat enim Anaxilaus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam. Ita Gelonem, quum nequiret auxilia Græcis ferre, Delphos misisse pecuniam. Præterea aiunt ijdem contigisse vt eodem die Gelon & Theron Amilcarem Carthaginensem in Sicilia superarint quo Græci in Salamine Persam. Quinetiam Amilcarem, qui à patre quidem Carthaginensis, à matre verò Syracusanus erat, & ob virtutem rex Carthaginensium, quum conflixisset, prælio victum, è conspectu fuisse ablatum audio, nec vsquam gentium aut viuum aut mortuum comparuisse. omnia enim Gelonem indagando collustrasse. Apud ipsos autem Carthaginenses illius imaginem colentes, hæc fama est, dum barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepusculum sine intermissione pugnarent, (tandiu enim extractum fuisse prælium) interea Amilcarem in castris permanentem sacrificasse atque litasse, solida corpora aggerentem in ingentem pyram: sed conspectis suis in fugam versis, vt erat in faciendis sacris occupatus, sese in ignem misisse, atque ita combustum

1 Adolentẽ in pyra ingẽti.

è con-

è conſpectu ſublatum. Cui ſiue hoc modo, vt Phœnices, ſiue alio, vt Carthaginenſes & Syracuſani memorant, ex oculis ablato, nunc Carthaginenſes ſacrificãt, extructis monumentis, cum alibi in omnibus ſuis coloniis, tum præcipuè in ipſa Carthagine. Hactenus quę ad Siciliam attinent.

Corcyræi autem aliud nuntiis reſponderunt, aliud fecerunt. nam quum eos iidem nuntij qui in Siciliam ierant, adiſſent, & iiſdem quibus Gelonem verbis alloquuti fuiſſent, polliciti ſunt confeſtim ſe auxilia miſſuros ac præſidio futuros, negantes ſibi Græciam neglectui habendam de ſalute periclitantem: quæ ſi collaberetur, nihil aliud ſibi ſupereſſe quàm vt primo quoque die ſeruirent. ideoque ſibi, quoad poſſent, illam eſſe adiuuandam. Hæc illi aſpectu ſpecioſa reſponderunt: at vbi ferre opem oportuit, aliud habentes in animo, ſexaginta naues inſtruxere: ægreque digreſſi, Peloponneſo applicauere, ac circa Pylon ac Tænaron ore Lacedæmoniorum naues in ſtatione ſtatuere: obſeruantes & ipſi bellum quò caderet, deſperantes fore vt Græci ſuperarent, ſed opinantes Xerxem multo ſuperiorem victæ Græciæ imperaturum. [1] Itaque curauere vt
» hæc verba apud Perſam facerent, Adhortantibus nos Græ-
» cis ad hoc bellum, rex, quòd non minimum & copiarum
» & nauium, ſed plurimum ſecundum Athenienſes habe-
» mus, tamen aduerſum te ire noluimus, aut quippiam tibi
» moleſtię facere. Hæc dicendo ſperabant ſe plus aliquid quàm cæteros ablaturos: quod etiam (vt mihi videtur) contigiſſet. Ad Græcos autem excuſationem parauere, qua etiam vſi ſunt. accuſantibus enim Græcis quòd opem non attuliſſent, dixere ſexaginta ſe triremes armauiſſe, ſed per ventos etęſias ſuperare Malæam nequiſſe. [2] Atque ita ad Salaminem ſe non contulere, nec vllius cladis pugnæ nauali participes fuere. Et iſti quidem ita Græcos à ſe ſummoue runt. Cretes autem, poſtquam aditi ſunt ab iis Græcis quibus hoc negotium datum erat, hoc ſibi faciendũ putarunt, vt certos homines publicitus Delphos mitterent, deum conſulturos nunquid ſibi ſatius foret Græciam defen-
» dere. Quibus Pythia reſpondit, O ſtulti, imputate vobis
192 quaſcunque lacrymas ob defenſionem Menelai vobis Mi-
» nos gemebundus immiſit. Quoniam illi quidem non ſunt

1 Operam igitur dabãt, *vel de induſtria id faciebant*, vt poſſent hęc Perſę dicere, Nos, ô rex, quum ad hoc bellũ Græci aſſumerent, *pro aduocarent*, licet potentiã non minimam haberemus, & nõ pauciſſimas naues ſuppeditare potuiſſemus, ſed plurimas ſecundum Athenienſes, aduerſum te ire nol.

2 Atq; ita factũ fuiſſe vt Salaminem non peruenirent: & q; à pugna nauali abfuiſſent, in eo ſe minimè malitia vlla vſos fuiſſe.

vlti cædem Minois in Camico factam: vos autem vlti estis illis mulierem è Sparta à viro barbaro raptam. Hæc Cretes allata vbi audiere, ab auxilio ferendo supersedere. Siquidem fertur Minoem, quum Dædalum vestigans in Sicaniam (quæ nunc Sicilia dicitur) peruenisset, vi eius vitæ allata occubuisse: interiecto deinde tempore omnes Cretes, præter Polichnitanos & Præsios, diuinitus instructos, cum magna classe in Sicaniam traiecisse, & quinquennio obsedisse Camicum, [1] quam (vt mea fert opinio) Acragantini incolunt: ad extremum quum neque illam expugnare possent, neque permanere, fame enectos, ea relicta abiisse: & dum circa Iapygiam cursum tenerent, ingenti eos tempestate adorta, in terram fuisse eiectos: laceratisque nauibus, quum nullus in Cretam receptus ostenderetur, illic subsidentes vrbem Hyriam condidisse: & mutato nomine pro Cretibus Iapyges Messapios esse effectos, & pro insulanis [2] continenticos: & ab vrbe Hyria alias incoluisse. quas diu pòst Tarentini euertentes, magnam in ruinam deuenere, vt hæc maxima cædes omnium quas nouimus, extiterit, tum ipsorum Tarentinorum, tum Rheginorum, qui à Micytho Chœri filio ad tria millia ciuium adacti opem ferre Tarentinis, interiere. Ipsorum autem Tarentinorum qui cæsi sunt, numerus non est initus. Micythus autem, quum Anaxilai famulus esset, procurator Rhegij relictus, vbi ex ea vrbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit, complures que statuas in Olympia consecrauit. [3] Sed mihi Rheginorum & Tarentinorum excessus ab oratione facta. In Cretam igitur desolatam Præsij aiunt cum alios homines tum præcipuè Græcos immigrasse: tertiaque à morte Minois ætate, res Troianas fuisse, in quibus non deterrimos extitisse Cretenses Menelai defensores: & ob id eos Troia reuersos vnà cum suis omnibus fame pestilentiaque correptos, iterumque desolatam Cretam cum reliquis, donec à tertiis Cretensibus habitaretur. Harum rerum memoriam refricando, Pythia illos ad ferenda Græcis auxilia animatos cohibuit. At Thessali necessitate subacti circa initia Medorum partes fouerunt, quum ostenderent non placere sibi quæ Alevadæ excogitassent. nam quumprimum audiere Persam traiicere in Europam, nuntios

1 Quam mea ætate Acragantini tenebant.

2 Continentis habitatores.

3 Sed ego ab oratione mea digrediens. hæc de Rhegi nis & Tarentinis verba interieci. Porro in Cretam, postquam desolata fuit, Præsij &c.

tios ad isthmum mittunt, vbi prouisores Græciæ delecti è ciuitatibus coacti erant ad rebus Græciæ prospiciendum. Ad quos postquam venere nuntij Thessalorum, ita verba fecere, Viri Græci, Olympicum ingressum custodiri expedit, vt Thessaliæ pariter atque omni Græciæ sit belli tutamen. Nos equidem ad custodiendum præparati sumus: sed vos quoque debetis multum illuc mittere copiarum: quas nisi mittatis, scitote nos pactionem inituros esse cum Persa. Neque enim decet nos adeo ante cæteram Græciam positos pro vobis solos occumbere. Quibus ferre opem si recusatis, nullam potestis iniungere necessitatem.[1] Nulla nanque fortior necessitas est quàm imbecillitatis. Itaque per nosmet aliqua ratione salutem nobis comparare conabimur. Hæc Thessali. Ob quæ Græci illuc mittendum decreuere exercitum pedestrem, ad maris ingressum custodiendum. Exercitus, vbi coactus est, per EVripum nauigauit. Qui postquam ad [2] Algas Achaiæ peruenit, egressus, relictis illic nauibus, in Thessaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingressum qui ab inferiore Macedonia Thessaliam fert, iuxta amnem Peneum inter Olympum & Ossam montes. Ibi castra posuere Græci, ad decem millia armatorum coacti: quibus aderat Thessalorum equitatus, ducibus, è Lacedæmoniis quidem, EVæneto Carini filio, delecto ex polemarchis, quanquam [3] non esset è regio genere: ex Athenientibus autem, Themistocle Neoclis filio. Verùm paucos illic dies immorati sunt. aduenerunt enim ab Alexandro Amyntæ filio viro Macedone nuntij, suasum eis vt illinc decederent, ne in illo ingressu perstantes, ab exercitu irrumpente proculcarentur: videlicet multitudinem terrestrem nauticamq; indicãdo. Horum consilio Græci (nam & bene sibi consuli, & bono erga ipsos animo Macedo esse videbatur) obtẽperauerunt. Quanquam mihi videntur metu quoque id suasisse, quòd audierant alium etiam esse in Thessaliam ingressum per Peræbos, in superiori Macedonia, iuxta vrbem Gonnon: quâ & transiuit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regressi, rursus ad isthmum se receperunt. Hæc fuit in Thessaliam sumpta expeditio, dum rex in Europam ex Asia transiturus erat, & Abydi iam agebat. A sociis autem deserti Thessali, iam

1 Nullo enim modo necessitas impotentiam superare potest. *Vt accipiamus impotẽtiam pro Non posse. Hic enim est sensus, Frustra nos necessitate adigere conabimini, & nos cogere. fieri enim nulla ratione potest vt quis ad id faciendum cogatur quod facere nõ potest.*

2 Allon Achaiæ. *Infrà autẽ pro isdem verbis* Αλλων τῆς Ἀχαΐας *habet Litoralia Achaiæ.*

3 *Sic & vet. cod. Gr. addunt negatiuam particulam.*

nihil ambigentes, ita prompti ad Medos transfiere, vt in rebus gerendis sese regi præstiterint vtilissimos. Græci autem ad isthmum reuersi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, consultabant, & qua ratione bellum gerendum statuerent, & quibus in locis. euicitque hæc sententia, vt præsidio aditum Thermopylarum custodirent, quippe qui videbatur & angustior quàm ille Thessaliæ, & solus ipsorum terræ 193
propinquior. Nam semitam qua Græci intercepti postea
1 Quàm peruenientes Thermopylas de ea ex Trachiniis audiuerunt.
fuere apud Thermopylas, haud nouerant prius ' quàm ducibus Trachiniis ad Thermopylas hostis peruenit. Hunc igitur aditum vt tuerentur decreuere, ne barbarus transiret in Græciam, vtque classis proueheretur in Histiæotidem oram super Artemisium. Hæc enim loca inter se vicina sunt, vt audiri vtrinque possint quæ apud alteros gerantur. quæ loca ita se habent: Artemisium quidem à pelago Thracio, ex laxitate in arctum cogitur traiectum, qui est inter insulam Sciathum & continentem Magnesiæ. ab angustiis autem EVbœæ iam Artemisium excipit littus, in quo est Artemidis, *id est Diana* templum. Ingressus verò in Græciam per Trachinem, vbi arctissimus, dimidij iugeri est. quanquam ad dexteram regionem non est hic locus arctissimus, sed ante postque Thermopylas: iuxtaque Alpenos à tergo sitos, tantummodò ad agendum vehiculum via patet: anterius etiam iuxta flumen Phœnicem, prope vrbem Anthelam, solùm agendo vehiculo via sufficit. Thermopylarum autem quod ad hesperum vergit, mons est inaccessus & præalti præcipitij, protentus vsque ad OEtam. quod autem viæ vergit ad auroram, id à mari excipitur ac vadosis. In hoc autem ingressu sunt θερμὰ λυτρὰ, *id est calida lauacra*, quæ *χύτρους, *id est ollas*, indigenæ vocant: & desuper ara Herculi extructa. Ad hos ingressus, murus ædificatus erat, super quem olim πύλαι, *id est porta* erant. Eum autem ædificauerant Phocenses metu Thessalorum, ex quo illi ex Thesprotis terram AEolidem iere habitatum, quam nunc possident. & quia Thessali conabantur eos subigere, hoc præsidio impositio se tutabantur: aquamque illam calidam ingressui induxere, vt esset lacunosus locus: omnia excogitantes ne in suam terram Thessali incursarent. Hic

* *Eustathius fœminino genere χύτρας habet, Comment. in Dionysij Periegesin. pag. 73. b.*

tamen

tamen murus quondam extructus, maiori ex parte iam vetuſtate erat collapſus: quo rurſus excitato, viſum eſt illis faciendum vt illac barbarum arcerent à Græcia. Eſt autem proximè viam vicus nomine Alpeni, vnde frumentari Græci ſtatuerant. Et hæc quidem loca viſa ſunt Græcis opportuna. cuncta enim rimati atque ratiocinati, vbi barbari neque multitudine neque equitatu vti poſſent, ibi illos Græciam inuadentes excipere ſtatuerunt. Poſtea verò quàm Perſam in Pieria eſſe audiere, ex Iſthmo digreſſi ſunt: peditatus ad Thermopylas inſidendas, cæteri mari, ad Artemiſium. Dum autem Græci (vt cuique præceptum erat) properè ad ſuccurrendum tendunt, interea Delphi deum conſuluere, de ſeipſis pariter & de Græcia ſoliciti. His reſponſum eſt vt ventos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod accepere oraculum, cum iis primùm Græcis communicauere, quibus libertas cordi erat: quo nuntio illos, quòd barbarum magnopere timerent, immortali beneficio demeruere. Deinde ſtatuta ventis ara in Thya, vbi fanum Thyæ Cephiſi filiæ (à qua & locus hic habet nomen) hoſtias illi immolauere: propter quod oraculum etiam nunc Delphi ventos propitiant. Nauticus autem Xerxis exercitus ex vrbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus velociſſimas rectà miſit in Sciathum, vbi erant tres præſidiariæ naues Græcorum, Trœzenia, Æginetica, Attica: quæ præuiſis barbarorum nauibus, in fugam ſe proripuerunt. Sed ex iis Trœzeniam, cui præerat Praxinus, inſequuti barbari, continuò excipiunt. Deinde [1] ſtrenuiſſimum quenque propugnatorum eius ad proram adductum, deinceps mactant. Eorum qui capti mactatique ſunt, & primo & ſtrenuiſſimo nomen erat Leoni: quo nomine nonnihil fortaſſe gloriabatur. Æginetica verò, cuius trierarchus erat Aſonides, nonnihil tumultus hoſtibus præſtitit, [2] quòd eius epibata erat Pythius Iſchenoi filius, vir eo die præſtantiſſimus: qui capta naui tamen eouſque pugnando reſtitit donec [3] totus dilaniatus eſt: quem collapſum non mortuum, ſed ſpirantem, Perſæ qui nauem cepe rant, admiratione virtutis, magnum operæpretium putauerunt vt ſeruarent, vulnera ſmyrna medentes, ſindoneque

1 *Videtur totum hùc locum aliter legiſſe, aut non intellexiſſe.*

2 Quòd ea veheretur Pyth.

3 Velut in laniena concluſus eſt. *Bud.*

byſſina & faſciis obligantes. ac rurſus in caſtra ſua reuerſi, hominem vniuerſo exercitui oſtentabant admirabundi, [1] ac probè obſeruantes: quum alios quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent. Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus vir Athenienſis, dum fugit ad oſtia Penei, impacta eſt: qua ſine viris barbari potiti ſunt. nam Athenienſes, ſimulatque nauem impegerunt, ab ea deſilientes, iter Theſſaliam intenderunt, ſeque Athenas receperunt. Huius rei per [2] ignes è Sciatho editos facti certiores Græci qui ad Artemiſium caſtra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalchidem conceſſerunt ad Euripum tutandum, relictis per edita Euboeæ loca diurnis ſpeculatoribus. Ex illis autem decem barbarorum nauibus, tres ad herma quod eſt inter Sciathum & Magneſiam, nomine Myrmecem, profectæ ſunt. quem locum vbi tenuere barbari, lapideum illic titulum impoſuere. Qui ex Therma ſoluerunt, [3] vbi littus oculos effugit, cum omni claſſe nauigabant vndecim diebus ex quo rex à Therma 194
diſceſſerat, inter ſe diſſipati: ſed eos herma deducebat, quod erat in traiectu ferè Scyrius Pammon. Hinc totum diem nauigantes barbari, oram Magneſiam tenuerunt ſuper Sepiadem, & littus quod eſt inter vrbem Caſthanæam & oram Sepiadem. [4] Ad hunc vſque locum atque Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: & adhuc claſſis (quemadmodum ego ſupputando inuenio) mille ducentarum ſeptem ex Aſia nauium. In quibus à principio è ſingulis nationibus erant millia ducenta & quadraginta vnum ac quadringenti, ducenos ſupputando viros in ſingulis: & præter indigenas propugnatores, addendo Perſarum Medorumque ac Sacarum tricenos epibatas. Reliquus autem hic exercitus cõſtabat ex triginta ſex millibus, ducentisq; ac decem. Adiiciam autem huic & ſuperiori numero [5] eos qui ſunt ex biremibus: in quarum ſingulis plures fecerim

1 Ac bene eũ tractabant: quum cæteros quos in eadem naui ceperant, tanquam mancipia tractarẽt.

2 Legit πυρσεῦσι vt & vet. cod. habent, non πεμπουσι.

3 *Locus hic in vulg. edit. Gr. eſt ſuſpectus: ac certè hunc aliã lectionem & hic & paulo poſt ſequutũ eſſe manifeſtum eſt.*

4 Ad Sepiadem vſque & Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: multitudo autem adhuc erat (vt ego coniectura aſſequor) ex nauibus quidẽ ab Aſia profectis, numero mille ducẽtis, ac ſeptem, eorum duntaxat qui iam inde ab initio conuenerant, millia ducenta & quadraginta vnum & quadringenti viri, ducenos ſcilicet viros in ſingulas naues numerãtibus. Porro inter claſſiarios indigenas triceni Perſæ, Medi & Sacæ in naues eaſdem aſcenderant, quæ multitudo ſex & triginta millia & ducentos decem viros prioribus copiis aggregat. *Ita Bud. hunc locum interpr.*

5 Eos qui ex penteconteris erant, *id eſt ex nauibus quinquagenum remorum*: ita ratione iniens vt fuerint in ſingulis octogeni viri, maiore numero mino-

certim octoginta potius quàm pauciores viros. Quarum nauium summa, vt superius dictum est, trium millium fuit. ita in eis fuerunt virorum vigintiquatuor myriades, *id est ducenta & quadraginta millia*. Hæc igitur erat classis ex Asia, vnius & quinquaginta myriadum virorum in vniuersum, & præterea septem millium sexcentorum decem. Peditatus fuit decies septies centena millia: equitatus octoginta millia: quibus addo Arabes, qui camelos, & Libyes, qui currus agitabant, quæ facio viginti millia. Quæ copiæ classiariæ & terrestres in summam redactæ fiunt ter & vicies centena & præterea decem & septem millia, sexcenti & decem. Has copias ex ipsa Asia fuisse contractas dictum est, præter seruitia quæ sequebantur, & eos qui in frumentariis vehebantur. Huic omni enumerato exercitui adiiciendus est ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ij Græci qui sunt è Thracia, & ex insulis Thraciæ obiacentibus, præbuerunt naues centum viginti, quarum viri fiunt trigintaquatuor millia. Terrestres copias præbuerunt Thraces, & Pæones, & Eordi, & Bottiæi, & genus Chalcidicum, & Brygi, & Pieres, & Macedones, & Peræbi, & Enienses, & Dolopes, & Magnetes, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant. Harum nationum reor triginta myriades, *id est trecenta millia* fuisse: quæ myriades illis Asiaticis adiectæ, fiunt in summa virorum pugnantium ducentæ sexagintaquatuor, & præterea mille sexcenti ac decem. Hoc autem tanto pugnatorum numero [2] non pauciora sed plura fuisse arbitror quæ eos comitabantur seruitia, & eos qui frumentariis in nauigiis erant, & in aliis nauibus vnà cum militaribus viris vehebantur: quos neque plures neque pauciores facio, sed totidem. Ita æquati numero pugnatorum, explebunt totidem myriadas: fientque quingentę & viginti octo myriades, & tria millia ducenti & viginti viri, quos Xerxes Darij filius duxit ad Sepiadem & vsque ad Thermopylas. Hic est vniuersus copiarum Xerxis numerus. Nã mulierum pinsentium & pallacarum & eunuchorum numerum nemo pro comperto queat dicere: ac ne impedimentorum quidem, aliorumq; iumentorum sarcinariorum, neq; canum Indicorum exercitum comitãtium, præ multitudine quis-

minorem cõpensante. *Id est, iis in quibus plures erant cõpensantibus eas in quibus erant pauciores. Hoc enim videtur voluisse significare quod nostrate lingua in re simili dicimus. L'une portant l'autre. vel, La fort portant la foible. Adeo vt locum hic non habeat genus illud loquendi Plus minus. præsertim quũ ôn sit pro ôti. q. d. In singulis (vbi plus, vbi minus) octogeni viri. Sed & illud nõ in tãto nũl nõnnũquam. respondet phrasi Gallicæ Ceux des nauires, pro Ceux qui estoyent dedans les nauires.*

2 Non minore sed maiore fuisse existimo famulitij numerũ, eorumque qui frum. in naui. erant & qui in aliis n. v. c. militibus vehebantur. Sed esto hos illis numero pares esse, ac neque plures neq; pauciores, certè æquati hi numero pug.

quam inire numerũ possit. [1] Quo minus miror proditum esse, fluenta quædam non suppeditauisse: magis miror vnde tot myriadibus cibaria suppetierint. nam subducta ratione comperio, si singuli quotidie singulas frumenti chœnicas, *id est semodia*, non amplius accepissent, absumpta fuisse singulis diebus centum millia medimnorum, & trecentos ac quadraginta medimnos, *qui singuli constant è sensis modiis*: haud annumerando mulieres eunuchosq;, & iumenta, atque canes. In quo exercitu quum tot virorum millia essent, nemo erat qui aut specie aut magnitudine corporis cum Xerxe ipso posset contendere, tanquam dignior qui illud imperium obtineret. Nauales autẽ copiæ, postquam è statione soluerunt, profectęq; oram terrę Magnesiæ tenuerunt, quæ est inter vrbem Casthanæã & oram Sepiadem, primæ quæq; naues ad terram habuere stationem, aliæ deinceps in ancoris stetere, ad octauum vsq; ordinem [2] intra mare procedentes, vtpote angustiore littore quàm vt classem caperet: atq; ita per noctem stetere. Sub ipsum verò diluculum, ex sereno cœlo & tranquillo quum mare efferbuisset, incidit in eam atrox tempestas, ac vehemens ventus subsolanus, quem Hellespontium nuncupant qui circa illa loca habitant. Eum ventũ quicunq; augescere animaduerterũt, & quibus per conditionẽ stationis licuit, ij tẽpestatem præuenerunt, reuulsisq; nauibus sese atq; illas incolumes præstiterunt: at quas naues ventus [3] exteriores nactus est, earum alias ad loca quæ dicũtur *in vol*, *id est furnis*, quæ sunt in Pelio, extulit, alias in littus, alias in ipsam Sepiadem illisit, alias in vrbẽ Casthanęã, alias in Melibœã expulit. erat enim intoleranda vis eius. Enimuerò feruntur Athenienses Boreã inuocasse ex oracul alio, quod eis redditũ est, vt generum suum ad sibi opitulandum inuocarent. Habet autem (vt apud Græcos fertur) Boreas in matrimonio Orithyam Atticam Erechthei filiam. Ex hoc coniugio (vt fama est) Athenienses inducti sunt ad coniectandum Boream sibi generum esse, & dum [4] in Chalcide pro Europa excubarent, quum intelligerent auctum iri tempestatem, 195

1 Itaque mirum mihi nõ videtur quorũdam amnium fluenta defecisse tot hominum millia: sed quonam modo frumentũ suppetierit tothominum millibus, id verò mirum videri potest. Siquidem vt chœnicem fruměti quisque in singulos dies acciperet, ac nihil amplius, subducta ratione inuenio centena dena millia medimnûm quoti die absumi potuisse, & trecẽta præterea quadraginta medimna. *Ita End. hunc locum vertit, addens etiã Amnium fluẽta prodidisse, hoc est destituisse exercitũ tantum. Vide apud eundem De asse lib. 5, in quo sit reprehẽdẽda hic Vallæ interpretatio.*

2 Πρόκροσσοι τῶν *vulgò exponitur Naues sibi iunctæ scalarum instar alia post alias.*

3 Altum tenentes. 4 In Chalcide Eubœæ excubarent, vbi tempestatem oriri intellexerunt, aut prius etiam *quàm id intellexissent*, sacrificare cœperunt, & Boream Orithyamq; inuocare vt sibi auxil.

inuo-

inuocauere Boream, cui prius sacrificauerãt, & Orithyam, vt sibi auxilio essent, & barbarorum naues corrumperent, quemadmodum prius fecerant circa Athon. Num autem ob id Boreas ingruerit in barbaros apud stationem agentes, non queo dicere: certè Athenienses aiunt & antè fuisse sibi auxilio Boream, & tunc illud effeciſſe. atque digressi illinc, delubrum Boreæ extruxere ad amnem Iliſſum. In hac clade qui pauciſſimas naues, ij non pauciores quadringentis periſſe aiunt, viros quoque innumerabiles, ac vim pecuniarum immensam. vt Aminocli [1] Cratineo viro Magneti maiorem in modum fuerit fructuosum hoc naufragium: qui aliquanto post, dum circa Sepiadem humum fodit, multa pocula aurea eiecta, multa argentea percepit, thesaurosq; Persarum inuenit, affatimq; aliarum ex auro rerum lucratus est: & quum alioqui non esset fortunatus, è rebus repertitiis mirificè est ditatus. [2] nam fuit ei vtilitas quædam ingrata, ac doloris causa, quòd erat filiis orbatus. Nauium autem onerariarum aliorumq; nauigiorum quæ perierunt, numerus iniri non potest. Vnde præfecti classis, veriti ne sibi post acceptam calamitatem Thessali incursarent, excelsum sibi vallum è naufragiis circumdederunt. Triduo enim tempestas perstitit: quarto tandem die magi [3] incisiones faciendo, & veneficiis incãtando ventum, ad hæc Thetidi ac Nereidibus sacrificando, tempestatem cõpescuerunt: siue aliter tempestas ipsa sua sponte cessauit. Thetidi autem ideo magi sacrificauere, quòd ab Ionibus acceperant Thetin ex eo loco raptam fuisse à Peleo, omnemq; eam oram Sepiadem illius esse, aliarumq; Nereidum. Et ventus quidem quarto die conquieuit. At Græcis diurni sui speculatores ex Euboicis verticibus decurrentes, altero ab exorta tempestate die indicarũt omnia quæ circa naufragium contigerant. Quæ ifti vbi audiere, fusis prius liberatori Neptuno libamentis, celerrimè rursus ad Artemisiũ reuehuntur, sperantes sibi paucas aliquas naues fore aduersarias. Ita ad Artemisium prouecti, iterum stationem habuere ad templum Neptuni cognomine Liberatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc vsque tempus perdurat. Barbari, posteaquam ventus conquieuit, & fluctus constrati sunt, reuulsis nauibus ad continentem enauigabant,

1 Cretinei filio. *aut Cretini.*

2 Nam & hunc calamitas quædam angebat circa liberorum cædem.

3 *Ipse alibi haruspicinam facere interpretatur.*

circumuehentesq; promontorium Magneſiæ, rectum curſum in ſinum qui ad Pegaſæa fert tenebant. In hoc Magneſiæ ſinu locus quidam eſt, in quo fertur Hercules, quum è naui Argo aquatum miſſus eſſet, derelictus fuiſſe ab Iaſone atq; à ſociis, dum in terram Colchidem ad vellus nauigarent.[1] Illinc enim aquati in pelagus erant abituri, eaque de re nomen loco fertur eſſe Aphetę. *id eſt dimiſſa.* Hoc in loco Xerxianæ naues ſtationem habuerunt: quarum quindecim,[2] quæ longè vltimæ appellabantur, proſpectis Græcorum ad Artemiſium nauibus, ratæ ſuas eſſe, in medium earum & ad hoſtes delatæ ſunt: quarum dux erat Sandoces Thaumaſij filius, Cumæ Æolidis præfectus: quem antè Darius ob hãc cauſam captum cruci affixerat, quòd quum è regiis iudicibus eſſet, iniquam ſententiam ob pecuniam tulerat. ſed eius in cruce ſuſpenſi Darius reputans plura peccatis eſſe beneficia in domum regiam collata, hoc reperiens, agnoſcensq; properantius ſe quàm prudentius egiſſe, hominem ſoluit. Ita regem Darium elapſus ac vitæ reſtitutus, tunc in Græcos delatus, non iterum erat elapſurus. hos enim ad ſe curſum tenentes Græci vbi videre, cognito hominum terrore, aggreſſi[3] repente cepere. In quarum nauium vna captus eſt Aridolis, Alabandenſium qui ſunt in Caria tyrannus: in altera Penthilus Demonoi filius, dux Paphius, qui è Papho duodecim naues quum duxiſſet, amiſſis earum vndecim tempeſtate quæ ad Sepiadem exſtiterat, cum vna quæ ſuperabat tendens ad Artemiſium, captus eſt. Hos Græci quæ volebant de Xerxis exercitu ſciſcitari, vinctos ad Corinthiorum Iſthmum dimiſerunt. Cętera barbarorum claſſis, præter quindecim naues quibus præfuiſſe Sãdocem dixi, ad Aphetas peruenit. Xerxes cum terreſtribus copiis per Theſſaliam & Achaiam iter faciens triduo, euaſit in Meliẽſes: quum in Theſſalia certamen curriule feciſſet, ſuas equas experiẽdi gratia, quòd illic optimas Græcarum equas eſſe audiebat. in eo autẽ certamine multo inferiores fuerunt Græcæ. Fluuiorum porro qui ſunt in Theſſalia, ſolus Onochonus potanti exercitui[4] non ſuffecit. Xerxi[5] ad littoralia Achaiæ tendenti, perductores ſui cuncta referre cupientes, enarrabãt id quod de templo Iouis Aphlyſtij ab indigenis enarratur: Athamantem Æoli filium,

1 Illinc enim aquati ἐμπλεον ἐς τὸ πέλαγος ἀφιέναι. *ad verbum, In pelagus erant immiſſuri.* vnde loco illi nomen extitit Ἀφέται. *Poteſt autem ἀφίεσθαι, & aliter reddi. ſunt enim qui ἐς πέλαγος ἀφίεται vertant In altũ vela dare.*

2 Quæ multo poſt alias ſoluerant, conſpectis Græc.

3 Facilè cepere.

4 Non ſuffecit. Fluuiorũ autem Achaię quum maximus ſit Apidanus, ne hic quidem ſuffecit, niſi aliqua ex parte. *Id eſt, Ne hic quidem illi aquam abundè ſuppedita uit, ſed parcè tantum.*

5 Pro ἐς Ἀλλαν τὴς Ἀχαίας *hic poſuit Ad littoralia Achaiæ, quum ſuprà* pag. 192, *pro iiſdem verbis poſuerit Algas Achaiæ.*

filium, inito cum Ino cõsilio necem Phryxo machinatum:
196 deinde Achæos ex oraculo tale certamen illius posteris proposuisse, vt qui ex eo genere maximus natu esset, huic aditu prytanei, *id est curiæ*, (quam leitum Achæi vocant) interdiceretur: ipsis excubias agentibus, vt siquis adisset, non prius exire posset quàm mactandus esset. Ita multos, quum iam mactandi essent, eo metu in aliã profugisse regionem: interiecto deinde tempore, quum reuersi essent, & in prytaneum ingressi, si essent deprehensi, toto corpore coronis cooperto, & cum pompa eductos mactari consuesse. Hoc autẽ posteros Cytissori Pryxo geniti ob id pati, quòd quum Achæi expiationem loco facientes, ex oraculo Athamantem AEoli filium essent immolaturi, Cytissorus iste è terra Colchide veniens illum liberauit: eoque facto posteris eius iram dei fuisse iniectam. Hæc quum audisset Xerxes, vbi ad lucum adfuit, & ipse ab eo abstinuit, & idem suis copiis imperauit: domumque item posterorum Athamantis ac fanum veneratus est. Hæc in Thessalia Achaiaque: à quibus locis processit Xerxes in Melidem iuxta maris sinum, vbi totum diem æstus atque reciprocatio fluctuum fit. Huic sinui circumiectus est locus campester, alibi spatiosus, alibi arctus admodum. Suntque ipsi campo circumiecti mõtes editi atque inaccessi, omnem Melidem cingentes regionem, quæ petræ Trachiniæ nominantur. Prima in sinu vrbs ab Achaia euntibus est Anticyra, quam amnis Sperchius præterlabens, ex Enienſibus in mare defluit. A quo alter amnis xx ferme stadiis abest, cui nomen inditum est Dyras, quem fama est emersisse ad ferendam Herculi opem. Ab hoc totidem stadiorum intercapedine alius amnis est, qui vocatur Melas, *id est niger*. Vnde vrbs Trachis quinque stadia abest, [1] sita in amplissimo regionis spatio, à montibus ad mare, vtpote duobus & viginti millibus iugerum planitie montis qui terram Trachiniam circumdat. Ad Trachinis meridiem anfractus est per quem Asopus circa radices montis defluit: ad cuius meridiem alius non magnus amnis est, nomine Phœnix, ex his montibus in Asopum defluens. Iuxta Phœnicem angustissimum viæ est: quippe qua muri coarctata modo plaustrum duntaxat agi potest. A flumine Phœnice ad Thermopylas

1 Hac autem maximè parte spatiosa est illa regio, à mari ad montes, iuxta quos est sita Trachis. sunt enim viginti duo planitiei plectra. Montis autem qui Trachinium agrum circũdat, est anfractus, ad Trachinis meridiẽ, per quem Asop.

quindecim ſtadiorum eſt interuallum, in quo vicus eſt nomine Anthela: quem præterfluens Aſopus in mare euoluitur: & ei locus ſpatioſus eſt circũiectus, vbi tẽplum Cereris Amphictyonidis extructum viſitur, & ſedilia Amphictyonibus & ipſius Amphictyonis delubrũ. Cæterùm rex Xerxes quidem in Trachinia Melidis caſtra habebat, Græci verò in tranſitu: qui locus à pleriſque Græcorum vocatur Thermopylę, ab indigenis autem atque accolis Pylæ. Hæc erant vtrorunque caſtrorum loca: Xerxe omnibus quæ ad ventum boream ſpectant vſque ad Trachinem, potito: Græcis, quæ per hanc continentem ad auſtrum & meridiem ferunt, tenentibus. Qui hoc in loco Perſam Græci opperiebantur, hi fuere, Spartanorum trecenti armati, Tegeitarum & Mantienorum mille, totidem ex vtriſque: ex Orchomeno Arcadiæ centum viginti, ex reliqua Arcadia mille. tot quidem ex Arcadia. A Corintho autem quadringenti: à Phliunte ducenti, & Mycenæorum octoginta. hi ex Peloponneſo aderant: Ex Bœotis autem Theſpienſes ſeptingenti, Thebani quadringenti. Præter hos euocati erant Locrenſes Opuntij cum omni copia, & Phocenſium mille. Ipſi enim Græci eos euocauerant, miſſis nuntiis, qui dicerent ſe quidem præcurſores aliorum veniſſe, cæteros autem ſocios propediem expectari: tutelam verò maris eſſe in Athenienſium præſidio Æginetarumque, & eorum quibus res naualis iniuncta eſſet. nec ſibi quippiam eſſe formidoloſum. non enim deum eſſe qui bellum Græciæ inferret, ſed hominem: nec mortalem quempiam aut eſſe aut fore qui, ex quo natus eſt, mali exors ſit: & vt quiſque maximus eſt, ita ei deberi maxima. itaque quum mortalis eſſet qui bellum inferret, ab opinione eſſe caſurum. Hæc illi audientes, in Trachinem auxilio iere. Erant his cum alij duces ſuæ quiſque ciuitatis, tum verò, penes quem ſumma imperij erat, quem maximè admirabantur, Lacedæmonius Leonides Anaxandridæ filius, qui Leontis, qui EVrycratidæ, qui Anaxandri, qui EVrycratis, qui Polydori, qui Alcamenis, qui Telecli, qui Archelai, qui Ageſilai, qui Doryagi, qui Leobotis, qui Echeſtrati, qui Hegeſis, qui EVryſthenis, qui Ariſtodemi, qui Ariſtomachi, qui [1] Cleonidæi, qui Hylli, qui Her-

1 Cleodæi. *Quã lectionem comprobat locus quem habes ſupra, pag. 153 de Ariſtodemo qui fuit Ariſtomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius.*

Herculis filius fuit: adeptus ex inopinato regnum. Nam quum duo forent ei fratres natu maiores, Cleomenes & Dorieus, aberat à cura regionis adipiscendæ: verùm Cleomene sine virili sobole defuncto, & Dorieo iam non superstite, sed & ipso in Sicilia vita functo, ita regnum ad Leonidem peruenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouissimus fuit Anaxandridæ liberorum, habebatque in matrimonio Cleomenis filiã. Qui dum se ad Thermopylas contulit, delegerat trecentos è primoribus viros, & quibus filij erant: assumpseratque eos Thebanos quorum de numero feci mentionem, quorum dux erat Leontiades EVrymachi filius. Hac de causa Leonides dedit operam vt Græcos sumeret solos, quòd eos maximè in-
197 simulabat quòd cum Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum, sciendi cupidus an vnà mitterent auxilia, an ex professo adimerent Græciæ societatem: sed illi aliud sentientes tamen auxilia miserunt. Eorum qui cum Leonide fuere, primos miserunt Spartiatæ: vt his inspectis alij socij in militiam proficiscerentur, néve cum Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carniis, (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cum omni copia illuc celerrimè ituri auxilio. Reliqui autem socij ad id agendum itidem animati (nam tempus Olympiadis in hæc negotia inciderat) haud suspicati tam citò apud Thermopylas bello decernendum, præcursores miserant. Ita isti sibi faciendum statuerant. At ij Græci qui apud Thermopylas erant, vbi ad ingressum Persa aduentabat, metu perculsi de discedendo consultabant. At cæteri quidem Peloponnenses censebant faciendum vt reuersi in Peloponnesum, Isthmi custodiam agerent: huic autem sententiæ quum infensi essent Phocenses & Locrij, Leonides suadebat illic perstandum, & nuntios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanquam se paucioribus quàm vt Medorum exercitum arcerent. Hæc istis consultantibus, Xerxes equitem quendam ad speculandum quot illi essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tum quum in Thessalia esset, eò loci contractam esse exiguam copiam, eiusque duces esse Lacedæmonios, atque Leonidem è genere Herculis. Eques vbi

1 Constantis ætatis viros. *Camer.*

ad ſtationem Græcorum ſucceſſit, contemplatur aſpicitq; non ille quidē omnes milites (nam eos qui intra murum quem excitauerant excubabant, intueri nequibat) ſed eos qui extra murum agebant. Erant autem eo tempore exercitus manendi in Lacedæmoniorū ſtatione vices: eos animaduertit partim ſe ludo gymnaſtico exercentes, partim comam pectentes. Hęc cum admiratione intuitus, eorum numero, ac cæteris omnibus planè cognitis, per otium ſeſe recipit. nemo enim illorum inſequebatur, ſed hominem magno contemptui habebant. Regreſſus ad Xerxē, cuncta quæ inſpexerat, refert. quę Xerxes audiens, [1] non poterat coniectare quidnam molirentur, tanquam quoad poſſent perituri pariter, & hoſtem perdituri. Sed quum ridiculam rem ſibi facere viderentur, accerſit ad ſe Demaratū Ariſtonis filium, qui in exercitu erat: quem, vt venit, interrogauit horum ſingula, cupiens noſſe quid ab Lacedæmoniis ageretur. Et ille, Audiſti inquit, antea me, dum aduerſus Græciam proficiſceremur, de his viris: & quum audiſſes loquentem hæc quæ euentura prouidebam, deriſuihabuiſti. ſed quamquam mihi ſummum diſcrimen eſt aduerſus te rex veritatem tuenti, audias tamen nunc quoque veritatem: Hi viri ad nobiſcum pugnandum de ingreſſuvenere, atque hoc apparant. nam ita ſeſe apud eos habet conſuetudo: quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comunt. [2] quod ſcies, ſi hos & qui Spartæ manſerunt, ſubegeris: nulla hominum gens alia eſt quæ contra te rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduerſus regnum in Græcia pulcherrimū atque viros præſtantiſſimos tendis. Xerxe, quòd hæc ei admodum incredibilia viderentur, interrogante quo pacto tantillæ copiæ cum ſuis pugnaturę eſſent, rurſus inquit, [3] Pro vano me ducas, niſi hoc tibi vt ego annuo, vſu venerit. Hæc dicens, tamen Xerxi non perſuaſit. Itaque quatriduum Xerxes ſuperſedit, ratus eos illinc fugam eſſe facturos. Quinto die quum putaret impudentiam illorum atque temeritatem eſſe in permanendo, ira percitus, Medos in eos ac Ciſſios mittit, imperans vt illos caperent viuos & in conſpectum ſuum adducerent. Medi, vbi facto impetu in Græcos impreſſionem fecerunt, multi cadebant, aliiſque ſuperuenientibus nihil tamen promouebant,

1 Conijcere nō poterat *ex ijs quæ audiebat* rem ita ſe habere vt reuera ſe habebat, nimirum illos ſe præparare ad moriendū & ad alios morte afficiendos pro viribus.

2 Scito autem, ſi hos cæteroſque qui Spartæ remāſerunt ſubegeris, nullam aliam fore hominum gentem quæ contra te rex, &c.

3 In me vt mendacē conſule. *Vel, De me vt mendace ſtatue.*

nebant, etsi vehementer ingruebant palàm facientes cum aliis omnibus, tum verò ipsi regi, se quidè multos homines esse, at paucos viros. Fuit autem hic pugnæ congressus interdiu. Pòst vbi Medi se ægrè tutabantur, tum verò ipsi se subduxere: Persæque subeuntes excepere, ij quos [1] immortales rex appellabat, quorum dux erat Hydarnes: tanquam facilè hostem profligaturi. Vbi & hi cum Græcis congressi nihilo magis quàm Medi proficiebant, sed eodem modo pugnabant, vtpote [2] longioribus hastis quàm Græci vtentes, & in locis angustis, vbi nullus multitudinis erat vsus: ibi Lacedæmonij dignam memoratu pugnam edebant, cum aliis in rebus ostentàtes se peritè inter imperitos pugnare, tum verò in eo quòd quoties terga vertebant, conferti fugiebant. Quos barbari dum fugientes cernerent: cum vociferatione & strepitu ingruebant: at Græci rursus se conuertentes, aduersis pectoribus eos excipiebant: & quanuis eorum innumeram multitudinem prosternebant, aliquot tamen illic ex ipsis etiam Spartiatis occubuere. Perse, posteaquam & cæteruatim & vniuersis copiis iter occupare conati, nihil tamen pro mouebant, iterum sese receperunt. Fertur autem Xerxes, quum ad spectaculum adesset, in ipso congressu pugnandi ter è solio resiliisse, quòd videlicet exercitui suo timeret. [3] Postero die nihilo melius bari prælìari sunt [4] nam sperantes fore vt illi, qui pauci essent & saucij, nequirent manus leuare ad pugnandū, quum conflixissent, eos Græci excepere, instructis ordinibus & in suo quisque loco ac per nationes digesti: præter Phocenses, qui in monte ad iter obsidendum locati erant. Persæ vbi nihil aliud quàm pridie agendum vident, abscedunt. Ibi regem ancipitem quódnam in re præsenti consilium capesseret, Epialtes EVrydemi filius alloquuturus adiit, tanquam magna aliqua re ab illo remunerandus, indicaturiq; ei tramitem qui per montem ad Thermopylas ferebat: quo factionem eorum Græcorum qui illic erant, euertit. Is postea Lacedæmoniorum metu in Thessaliam profugit: cuius profugi pylagoræ Amphictyones apud Pylæam congregati caput pecunia licitati sunt: qui interiecto deinde tempore ab Athenade viro Trachinio, Anticyræ (nam illuc redierat) interemptus est. Quem, etsi ob aliam

1 *Cur ita vocarentur, suprà expositum, pag. 179.*

2 Breuioribus.

3 Tunc igitur ita pugnarunt. Postridie autem nihilo mel.

4 Ita enim pugnabant vt qui existimarent illos, vtpote paucos, saucios esse, eisque vel ad attollendas manus vires non superesse. At Græci eos excep.

cauſam (quam ego in ſequentibus reddam) Athenades hic interemit, nihilo tamen ſecius à Lacedæmoniis præmio affectus eſt. Hunc in modum Epialtes poſtea interiit. Eſt & alia quæ fertur fama, Onetē Phanagoræ filium, virū Caryſtium, & Corydalū Anticyrenſem, fuiſſe qui ea dixerint regi, & circum montem Perſas deduxiſſe. Quod apud me prorſus fide caret. nam hinc licet coniectemus, primùm, quod Græcorum pylagoræ non Onetæ & Gorydali, ſed Epialtæ Trachinij caput pecunia licitati ſunt, quòd ſcilicet eum compertiſſimum haberent: deinde quod Epialten ob hāc cauſām ſcimus ſe fuga propipuiſſe: poſtremò, quòd Onetes qui non erat Melienſis, ita demum tramitē illum nouiſſet ſi in ea regione permultùm diuerſatus fuiſſet. Ideoque Epialtæ culpam adſcribo, quòd Perſas per montem circumduxit, & ad tramitem perduxit. Xerxes ea quæ Epialtes ſe confectorum ſpondebat probans, maiorem in modum lætus, ſine mora Hydarnem cum ijs quibus præerat copiis miſit. Ille circa lucernarum accenſionem *id eſt ſub crepuſculum* è caſtris profectus eſt, & tramitem ingreſſus. Quem tramitem indigenæ Melienſes veſtigauerunt. eoque inueſtigato Theſſalos deduxere aduerſus Phocenſes, eo tempore quo Phocenſes interſepto muris tranſitu, ad arcendum bellum in præſidio erant. [1] Extrinſecus nihil admodū præſeptus tranſitus erat. quum nihil eſſet vtilis Melienſibus. Sic aūt ſeſe habet ille callis: Ab Aſopo fluuio, qui per mōtis meat anfractū, incipit, cui mōti ac vię idem nomen eſt inditū Anopæa. hæc Anopæa per dorſum mōtis extenta, deſinit iuxta Alpeum vrbē, quę prima eſt ex Locridibus, Melienſes verſus, ac iuxta * lapidē nomine Melampygum ac iuxta κερκώπων ὕδρας, *hoc eſt malorioſorum ſedes*, vbi anguſtiſſimus callis eſt. Hac via atque ita ſe habente, Perſæ Aſopum tranſmittentes, iter tota nocte fecerunt, â dextera OEtæos montes, ad ſiniſtram terram Trachiniorum habentes: ac ſub exortum auroræ in cacumen montis euaſerunt: quo in loco (ſicut ſuperius oſtenſum eſt) mille Phocenſium armatorum præſidium excubabat, tum ad ſuam terram, tum ad viam tutandam. nam tranſitus inferior à quibus dictum eſt cuſtodiebatur, quòd eam per montem viam vltro à Leonide acce-

1 *Diuerſam a noſtra lectionē ſequutus eſt, quam etiam ſequendo, vertēdū fuit potius.* Adeo vt nihil eſſet vtil. * *Paul. Leop. Emend. lib. 8. c. 1, manuſcr.* lapidē Melampygi, *id eſt, Herculis nigro podice prædiți. S.*

acceptam obſidebant. Hoc autem modo Phocenſes Perſas aſcendiſſe animaduerterunt: Quum eos illi toto monte conſcendendo propter frequentiam quercuum latuiſſent, tamen edito multo ſtrepitu (vt res poſtulabat) frondium ſuper pedes conſtratarum, (erat enim cœli tranquillitas) Phocenſes recurrerunt: & dum ſibi arma induunt, confeſtim barbari adfuere: qui cõſpicati viros arma ſibi circundantes obſtupuere, [1] quippe qui (vt in exercitu aſſeuerarum fuerat) neminem ſibi ſperabant occurſurum. Ibi Hydarnes formidans ne Phocenſes Lacedæmonij forent, Epialten percontatus eſt [2] quiſnã ille eſſet exercitus. Mox certior rei factus, Perſas tanquam in aciem inſtruxit. quorum miſſilibus multis crebriſque Phocenſes quum ferirentur, fugam fecerunt in verticem montis, gnari aduerſum ſe ab initio illos veniſſe: & ſe præparabant tanquam perditi. Ita iſti ſentiebant, Verùm his ſpretis ij qui circa Epialten & Hydarnem erant Perſæ rapidi de monte deſcendunt. At iis Græcis qui apud Thermopylas erant, primùm vates Megiſtias extis inſpectis indicauit mortem illis pariter & ſibi impendere. deinde tranſfugæ notum fecere, Perſas montem circuire: ſed hi adhuc per noctis tempus: tertio loco ſignificauere ſpeculatores diurni, qui à verticibus montis decurrerant iam die illuceſcente. Hic inter ſe conſultantes Græci, ſententijs diſcrepabant. alij enim ſtationem non deſerendam ſuadebant, alij id diſſuadentes contendebant. Ita diſſidentium partim abſcedunt, dilapſique in ſuam quiſque vrbem ſe recipiunt: partim, qui cum Leonide erant, ad illic perſtandum ſe accingunt. Fertur autem ipſe Leonides eos qui abſceſſere, dimiſiſſe, de illorum vita ſolicitus: ſe verò & Spartiatas, qui adeſſent, non facturos è ſua dignitate ſi ſtationem deſererent, ad quam tutandam ab initio veniſſent. Cæterùm ego magis illi opinioni accedo: Leonidem, poſtea-
199 quam animaduertit ſocios ignauos & inuitos eſſe ad periculum ſubeundum, veniam eis abeundi dediſſe, ſibi verò decedere inhoneſtum putaſſe: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartæ nunquam defuturam felicitatem ſperaſſe. Siquidem iam inde ab initio moti belli Spartiatis à Pythia redditum erat oraculum,

1 Quum enim nullũ aduerſarium ſibi occurſurũ ſperaſſent, in exercitũ iuciderunt.
2 Cuias.

fore vt aut Sparta euerteretur à barbaris, aut rex eius occumberet. Quod oraculum hexametris illa versibus reddidit, in hæc verba,

Vobis, amplinaga colitis qui mœnia Sparta, ,,
Aut Vrbs clara dabit Perſa victore ruinam: ,,
Aut (ſi non erit hoc) oriundus ab Hercule quidam ,,
Flebitur extinctus rex in Lacedæmonis ora. ,,
Nam neque taurorum neque vim feret ille leonum, ,,
Sed lonis & cuius reor haud tolerabile robur, ,,
Alterutrum donec paſſim diſcerpſerit horum. ,,

1 Ac facere volentem vt id decus Spartiatarum dun taxat eſſet, remiſiſſe ſoc.

Hæc reputantem Leonidem, [1] cupidumque gloriæ comparandæ, crediderim ſolum ex Spartiatis remiſiſſe ſocios potius quàm illos qui abierunt, in ſententiis diſſidentes, tam deformiter abiiſſe. Cui rei non minimo id mihi teſtimonio eſt, quòd vates Megiſtias huius expeditionis comes (qui ferebatur Acarnas eſſe, & à Melampode oriundus) præloquutus ex extis ea quæ erant euentura, quum propalam à Leonide dimitteretur, ne ſecum periret, tamen abſcedere noluerit, filium modò, qui ei vnicus erat, vnà militantem miſſum fecerit. Ita ſocij quos Leonides remittebat, ei obtemperantes abiere. Theſpienſes tantùm atque Thebani perſtitere cum Lacedæmoniis: Thebani quidem, inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obſidum diſtinebat: Theſpienſes verò libentiſſimi, qui negauerunt ſe Leonide & iis qui cum eo erant deſertis abſceſſuros: permanentesque vnà cum illo occubuerunt. quorum dux erat Demophilus Diadromei filius. Xerxes, ſub exortum ſolis libaminibus factis, tantiſper moratus dum tempus eſſet quo forum ſolet maximè frequens eſſe hominibus, è caſtris mouit. etenim ita ab Epialte erat mandatum. nam deſcenſus à monte, cõpendiarius magis ac breuiotis multo ſpatij quàm circuitus montis atque aſcenſus. [2] Barbari qui circa Xerxem erant, ad Leonidem & ad Græcos qui cum eo erant acceſſere: & iſti tanquã ad necem iam multo magis quàm à principio fecerant, progreſſi ſunt ad fauces introitus laxiores. nam munitiones muri eos tutabantur. Et quum ſuperioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicaſſent, tunc extra anguſtias facto concurſu permulti barbarorum cadebant. Nam duces à tergo ſui

2 Barbari igitur qui cum Xerxe erant, acceſſerunt: & Græci itidem qui cum Leonide, tãquam multo magis quàm initio ad mortem pergentes, ad laxiorem faucium partem progreſſi ſunt.

go ſui quiſq; agminis, verberibus quæ geſtabant vnumquenque cædebant, aſſiduè ad procedendum adhortantes. vnde multi eorum in mare decidentes abſumebantur, multo plures inuicem viui proculcabantur, quum nulla pereuntis ratio haberetur. Quumque ſcirent impendere ſibi necem ab iis qui montem circuirent, quod roboris habebant, id omne in barbaros oſtendebant, ingruentes ac ſeſe intrudentes. Quorum pleriſque quum iam lanceæ diffractæ eſſent, nonnulli gladiis Perſas obtruncarent, tũc Leonides in hoc labore cecidit, nauata ſtrenuiſſimè opera, & cum eo alij inſignes Spartani: quorum ego tanquam ſtrenuorum virorum nomina audiui, & quidem trecentorum omnium. Perſarum quoque illic cum multi alij tam celebres ceciderunt quàm ineelebres, tum verò duo Darij filij, Abrocomes & Hyperanthes: quos Darius ex Phratagguna Artarnis filia ſuſtulerat. Artarnes autem, Darij regis frater, Hyſtaſpisque Arſamæi filius erat, qui quum Dario filiam nuptum dedit, omnem inſuper ei domum tradidit, vt qui eſſet vnicæ pater. Hi duo Xerxis fratres ſuper cadauer Leonidæ pugnantes occubuere, adeo vehementi Perſarum Lacedæmoniorumque conflictu, vt Græci [1] ter hoſtibus in fugam verſis, cadauer Leonidæ virtute ſubtraxerint: & eouſque perſtiterint, dum ij qui cum Epialte erant adfuere. Quos vbi audiere Græci, tum verò pugnãdi ardor immutatus eſt. nam ad anguſtias viæ ſeſe recepere: & introgreſſi murum, tumulum quendam occupantes, addenſati inſedere cuncti, præter Thebanos. eſt autem tumulus in ingreſſu, vbi nunc ſuper Leonidem ſtat lapideus leo. Hoc in loco defenſantibus ſeſe gladiis, qui adhuc eis ſupererant barbari circunfunduntur, & manibus & vocibus inceſſentes: alij ex aduerſo vrgentes, & munitionem muri ſubruentes, alij vndique circunuenientes & circunſtantes. Lacedæmoniorum autem atque Theſpienſium, quum tales exſtiterint, præſtantiſſimus tamen extitiſſe fertur Dieneces Spartanus: quem, antequam cum Medis confligeretur, hoc dixiſſe aiunt: quum à quodam Trachinio audiſſet, barbaros præ multitudine ſagittarum quas emitterent ſolem obducere, tantam eorum eſſe copiam, adeo non expauefactus eſt, vt parui faciens Medorum turbam, reſponderit,

[1] Quater.

omnia sibi bona Trachinium hospitem nuntiare, si Medi solem obduerent: se enim sub vmbra cum illis, non in sole pugnaturos. Hæc & alia huiusmodi dicta [1] memoratu digna aiunt Dienecem Lacedæmonium reliquisse. Secundum hunc autem è Lacedæmonijs duo fratres præstantissimi feruntur fuisse, Alpheus & Maron, Orsiphanto geniti: E Thespiensibus autem Dithyrambus Harmatidei filius. His eò loci vbi ceciderunt sepultis, & ijs socijs qui prius quàm à Leonide remissi sunt, occubuerant, epigrammata his verbis inscripta sunt,

Terdecies centum hic certarunt millibus olim
*E Peloponneso bis * modò mille viri.*

Hæc vniuersis superscripta sunt: ista peculiariter Spartiatis,

Nos Lacedæmonijs refer hic peregrine [2] iacentes,
Exhibito illorum vocibus obsequio.

Hoc epigramma inscriptum est Lacedæmonijs: istud vati,

Nobilis hoc bustum est (Medi occidere) Megistæ,
Sperchion ad fluuium: non sed inultus obit.
Quem Vates obitum quanuis præsciret adesse,
Sparta haud sustinuit deseruisse duces.

[3] Qui hos epigrammatis & cippis exornarunt, Amphictyones fuere: præter epigramma vatis Megistæ, quod Simonides Leoprepis filius, propter hominis familiaritatem inscripsit. Ex his trecentis duo, EVrytus & Aristodemus, feruntur [4] ob extremam lippitudinem è castris ab Leonide remissi, in Alpenis decubuisse: & quum liceret communicato inter se consilio, aut salutem sibi parare Spartam versus, aut, si reuerti recusarent, vnà cum alijs occumbere, in neutro horum quæ licebat eis facere, inter se conueniisse: sed quum sententijs discreparent, Aristodemum quidem præ ignauia remansisse: EVrytum verò audita Persarum circuitione, petijsse arma: seq; eis indutum iussisse seruum vt ad pugnantes deduceret, hunc vbi deduxit, fugæ se mandauisse: illum dato in agmen impetu occubuisse. Quòd si vel Aristodemus solus redire Spartam neglexisset, aut si ambo reduces fuissent, videntur mihi Spartiatæ nullam ijs pœnam irrogaturi fuisse: nunc altero eorum extincto, in hunc qui habens eandem occumbendi occasionem, tamen occumbere noluerit, necessariò debuisse magnopere irasci.

1 Mnemosyna sui aiût, *id est monumenta.*

* *Forsan* bis duo: *cum in Græco sit* χιλιάδες πεντε, *id est* quatuor milia. *In præcedenti versu Diodorus Siculus pa. 259. pro* τριακοσίους *habet* διακοσίους: *id est* Bis decies centum milibus. S.

2 Iacere.

3 *Veterum codicum lectionẽ sequutus est Valla, qui addunt quod in vulgatis edit. deest. ita enim in illis legitur.* ἐπιγράμμασι μὲν νυν ἐς τὰλλησι, ἐξω ἢ τὸ τῦ μάντιος ἐπίεται μὲν ἀμφικτύονες εἶσι σφίας οἱ ἐπι κοσμήσαντες· τὸ δὲ τῦ μάντιος Μεγιστίου Σιμωνίδης &c.

4 Ob vehementissimũ oculorũ morbum.

reiraſci. Quidam hunc in modum & ob hanc cauſam Ariſtodemum ſolpitem redijſſe Spartam aiunt. Alij autem, quum ab exercitu pro nuntio mitteretur, & poſſet pugnæ quæ fiebat adeſſe, tamen recuſaſſe, ſed moratum in via, fuiſſe ſuperſtitem: ſociumque eius qui vnà mittebatur, in pugnam profectum, oppetiſſe. Lacedęmonĕ igitur regreſſus Ariſtodemus probro & ignominia notatus eſt: probro, [1] quòd eum nemo neque igni neque alloquio impertiuit: ignominia, quod Ariſtodemus fugax appellatus eſt. Verùm hic omnem ſibi obiectam culpam in pugna apud Platæas geſta deleuit. Fertur item alius ex eiſdem trecentis ſuperfuiſſe, in Theſſaliam pro nuntio miſſus, cui nomen erat Pantitæ: ſed Spartam reuerſus, quum opprobrio eſſet, ſeſe ſtrangulaſſe. Thebani autem quorum erat Leontiades [2] vi retenti aduerſus regis copias, tamen à partibus Græcorum, è quibus erant, dimicauerunt: at vbi res Perſarum ſuperiores eſſe animaduerterunt, ibi à Græcis, quibuſcum fuerant, ad tumulum ire properantibus, ſe diſſociantes, manus ad barbaros protenderunt, ad eosque propius acceſſerunt, referentes (quod veriſſimum erat) ſeſe cum Medis ſenſiſſe, terramque & aquam regi inter primos dediſſe: ac vi coactos ad Thermopylas veniſſe, & à culpa cladis illatæ abeſſe. Hæc regi allegantes, (quorum etiam Theſſalos teſtes habebant) ſeruati ſunt: non tamen vſquequaque fortunati fuerunt. nam barbari qui eos cepere, aliquot vt accedebant obtruncauerunt: pluribus, iuſſu Xerxis, regias notas inuſſerunt, à duce Leontiade exorſi. cuius filium EVrymachum poſtea Platæenſes quadringentorum Thebanorum ducem, quòd vrbem ipſorum occupaſſet, interemere. Hunc quidem in modum Græci ad Thermopylas dimicauerunt. Xerxes autem accitum Demaratum interrogauit, hinc orſus, Demarate, virum te bonum eſſe indicio veritatis experior: quæ enim dixiſti, ea omnia perinde euenere: nunc hoc mihi pandito, Quótnam ſunt Lacedæmonij, quótve eorum tales in re bellica? an & vniuerſi? Cui Demaratus, Multitudo, rex, inquit, Lacedæmoniorum omnium magna eſt, & ciuitates multæ: quod autem diſcere vis à me, ſcies: Eſt enim [3] Lacedæmone vrbs Sparta octo milliũ ferme virorũ, qui omnes ijs qui hîc

1 Quòd nullus ex Spartiatis ignem illi accenderet, aut cum eo colloqueretur.

2 Ad tempus quidem, dum fuerunt vnà cum Græcis, neceſſitate adacti aduerſus copias dimicarunt: at vbi res Perſ.

3 Lacedæmonio agro.

pugnauere sunt similes: cæteri Lacedæmonij, non illis quidem similes, sed tamen viri sunt strenui. Ad hunc Xerxes, Demarate, inquit, agedum expone quo pacto hos viros minima cum difficultate subigamus. tu nanq; calles quò istendant eorum consilia, vtpote quorum rex fuisti. Cui Demaratus, Quum, inquit, me rex libenter consulas, æquum est me tibi quod optimum sit expromere. Id quod vis, hoc pacto fiet, si trecentas naues cum suis propugnatoribus in oram Lacedæmonicam mittas. adiacet autem illi insula nomine Cythera: quam obrui mari quàm extare conducibilius esse Lacedæmonijs Chilon aiebat, vir apud nos sapientissimus: videlicet expectans semper ab ea aliquid tale futurum quale nunc ego expono: non ille quidem tuam classem præuidens, sed quamcunque similiter extimescens. Ex hac igitur insula proficiscentes tui Lacedæmonios territent. Ita illi domestico occupati bello, neque tibi erunt infesti, neque cæteræ Græciæ, quum à tuis pedestribus copijs expugnabitur, auxilia ferent. subacta autem reliqua Græcia, Lacones per se reddentur inualidi. Quod nisi feceris, hoc fore expecta: Est Peloponnesi arctus isthmus, quo in loco Peloponnensibus omnibus coactis, alia tibi prælia superioribus atrociora futura prospicio. At si illud feceris, & isthmus hic citra prælium & cæteræ ciuitates vltro tibi se dedent. Post hunc Achæmenes Xerxis frater, classis præfectus, quum ei colloquio interfuisset, veritus ne Xerxes ad id agendum inducerentur, Animaduerto, inquit, te rex verba admittere viri qui tibi prosperè agenti inuidet, aut etiam res tuas prodit. His enim moribus vti Græci gaudent, vt & fortunato inuideant & meliorem oderint. Quòd si è præsenti conditione, quum naues quadringentæ naufragium fecerint, trecentas alias è cætera classe miseris ad obeundam Peloponnesum, profectò fient nobis aduersarij pares ad decertandum. at si coniuncta classis fuerit, inoppugnabilis reddetur, & ante omnia nobis illi impares erunt: simulque omnis exercitus nauticus terrestri, & inuicem terrestris vnà iter faciens, nautico erit auxilio. Quos si distraxeris, neq; tu illis vsui eris, neque illi tibi. Tu verò tua ipsius bene constitueris si aduersariorum res apud te non agitauerit. Hîc illi

bellum

» bellum ſiſtent, hæc agent, tot numero ſunt. Illi enim per
» ſeſe ad ſibiipſis proſpiciendum ſufficiunt, & nos itidem ad
» proſpiciendum nobis. Quòd ſi Lacedæmonij aduerſus
» Perſas in pugnam ibunt, impendentem ſibi cladem haud-
» quaquam deuitabunt. Ad hæc ſubiiciens Xerxes, Rectè,
» inquit, Achæmenes mihi videris dicere: quod & faciam.
» Demaratus, quod optimum ille quidem mihi ſperat eſſe,
» id ſuadet: eius tamen ſententia à tua ſuperatur. Neque verò
» illud admitto, eum nolle rebus meis bene conſulᵗum, vt ex
» ijs quæ antea ab eo dicta ſunt, & ex ipſa re coniecto. Quo-
» niã ciuis quidẽ ciui ſecundis rebus prædito inuidet,[1] eum-
» que malè odit: cum tamen patrio ſolo nihil eodem con-
» ſultante, quod optimum ſibi videtur, ſuadet: niſi procul
» abfuerit à virtute, quales pauci ſunt. Hoſpes autem hoſpi-
» ti proſpera fortuna vtenti, omnium eſt beneuolẽtiſſimus,
» eique conſultanti optimè conſulit. Quapropter ab inſe-
» ctatione, qua in Demaratum vteris hoſpitem meum, poſt-
» hac[2] abſtinere te iubeo. Hæc Xerxes loquutus, inter
cæſos tranſiit, vbi erat Leonides: quem quum audiſſet Lacedæmoniorum regem eundemque ducem eſſe, iuſſit [3] abſciſſo capite in crucem tolli. vt mihi cum alijs multis indicijs, tum hoc præcipuè manifeſtum ſit, regem Xerxem maximè omnium excanduiſſe in Leonidem viuentem. Nam alioqui nunquam in defunctum hoc genere deliquiſſet: quum ex omnibus quos ego noui hominibus Perſæ maximè ſoleant viros in re militari præſtantes honore afficere. Illi igitur quibus imperatum erat, id exequuti ſunt. Redeo ad eam narrationem vnde mihi diſceſſum eſt. Lacedæmonij primi regem aduerſus Græciam tendere acceperunt, atq; ita Delphos ad oraculũ miſerunt: vbi reſponſum eſt id redditum cuius paulo antè memini. Acceperunt autem mirum in modum. Demaratus enim Ariſtonis filius qui profugit ad Medos, non ille quidem Lacedæmoniis beneuolus (vt & ego arbitror, & ratio dictat) tamen hoc fecit, ſiue in hoc bene illis conſultum vellet, vt coniectare licet, ſiue quòd inſultaret: Nam poſteaquam Xerxes ſtatuit aduerſus Græciam ſumere expeditionem, id Demaratus qui Sufis erat quum accepiſſet, cenſuit Græcis eſſe indicandum: ſed quum aliter nequiret, (quippe pe-

1 Eumq; tacito proſequitur odio. neque cõſilium petenti ciui dederit ciuis quod putet eſſe optimum, niſi ſummũ virtutis gradũ attingat: quales pauci ſunt. At hoſpes hoſpiti, &c. *Poteſt illud τῷ σῷ ξ aliter etiam exponi.*

2 Abſtinere quemlibet iubeo.

3 *Vel, Caput eius abſciſſum.*

riculosum erat ne deprehenderetur) hanc rē commentus est: Sumptis duarum tabellarū pugillaribus, ceram illine eradit: deinde in eorum ligno cōsilium regis exarat. quod literis exaratum, rursus cera inducit, nequid negotij apud viarum custodes exhiberent pugillares qui ferrentur. Qui vbi Lacedæmonem allati sunt, non poterant eos Lacedæmonij interpretari, antequam (vt ego accipio) Cleomenis filia, eademq; Leonidæ vxor, Gorgo, illos admonuit,

[1] Quum rē animaduertisset, *vel excogitasset.*

[1] ipsam rem interpretata, iubens ceram effringi. fore enim vt literas in ligno reperirent. Ita ei auscultantes Lacedæmonij literas repertas legerunt, easq; deinde ad Græcos dimiserunt.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER OCTAVVS, qui inscribitur VRANIA. 202

ATQVE hæc quidem ita gesta dicuntur esse. Græci autem quibus res classiaria delegata erat, hi fuere: Athenienses, qui naues centum viginti septem præbuere, iunctis sibi Platæensibus: qui etsi rei nauticæ inexperti, tamen strenuè alacriterq; pro se illorum naues armauerant. Corinthij, qui attulere naues quadraginta: Megarenses, qui viginti. Chalcidenses totidem sibi ab Athenienſibus præbitas armauerunt: Æginetæ, [2] vndeuiginti: Sicyonij, duodecim: Lacedæmonij, decem: Epidaurij, octo: Erretrienses, septem: Troezenij, quinq;: Styreenses, duas: Chij, totidem, cum totidem penteconteris, *id est nauigijs quinquagenūm remorum.* Quibus auxiliares erant Locri Opuntij cum septē penteconteris. Hæ naues ad Artemisium in statione erant: quarum quot quiq: præbuerint, mihi dictū est. Vniuersarum verò præter penteconteros, ad Artemisium coactarū, nume-

[2] Octodecim.

numerus fuit ducentarum ſeptuaginta vnius. His ducem, penes quem ſumma imperij eſſet, Spartiatæ præbuerunt EVrybiadem EVryclidæ filium. Nam ſocij negauerunt ſe, niſi Lacon eſſet imperator, ſequuturos eſſe Athenienſes ductores, ſed exercitũ qui futurus erat ſoluturos. Etenim iam inde ab initio, antequam in Siciliam ad ſocietatem ineundam mitteretur, agitatum ſermonibus erat tanquam expediret rem nauticam Athenienſibus permittere: cæterùm recuſantibus ſocijs, ceſſere Athenienſes, quòd magni facerent Græciam ſupereſſe: quam intelligebant eſſe perituram ſi de principatu contenderent: rectè ſentientes. Nam inteſtina ſeditio tanto deterior eſt bello quod concorditer geritur, quanto bellum deterius eſt pace. Hoc itaq; ipſum intelligentes, non repugnandum putauerunt, ſed tantiſper concedendum quoad magnopere illis indigebant, quemadmodum oſtenderunt. Siquidem poſteaquam expulſo Perſa, iam de illius terra dijudicabant, ſuperbiã Pauſaniæ cauſati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt. Verùm hæc poſterius geſta ſunt. Tunc autem ij Græci qui ad Artemiſium ſe cõtulerant, vbi viderunt & multum nauium ad Aphetas eſſe contractum, & omnia plena exercitu hoſtili, perculſi metu, quòd præter opinionem ſuam expectationemq; res barbarorum ſuccederent, conſultabant de facienda fuga ex Artemiſio [1] interiorem in Græciam. Quorum cõſultatione cognita, EVbœenſes obſecrabant EVrybiadem vt aliquantulum temporis præſtolaretur, vſquedum ipſi liberos atque domeſticos ſubducerent. Vbi non perſuadent, ad ducem Athenienſium Themiſtoclem tranſgreſſi, paciſcuntur cum eo triginta talentis vt tandiu ante EVbœam perſtarent donec pugna nauali decerneretur. Themiſtocles autem hac ratione Græcos retinuit: EVrybiadem ex hac, tanquam ex ſua ipſius pecunia, quinque talentis impertit: hoc perſuaſo, Adimantum Ocyti filium Corinthiorum ducem, qui ſolus reluctabatur, negans ſe permanſurum, ſed ab Artemiſio profecturum, ita alloquutus eſt iureiurando interpoſito: Tu verò haudquaquam nos deſeres, quem ego maioribus donabo muneribus quàm quæ rex Medorum tibi mitteret ſocios deſerenti. Hæc loquutus, ſtatim ad nauem Adimanti tria miſit argenti talenta. Iſtis pecunia

[1] In Græciæ interiora.

corruptis, cum EVbœensibus gratificatus est Themistocles, tum reliquum pecuniæ quã acceperat lucrifecit: quam eum interuertisse ideo latuit eos qui partem illius acceperant, quòd putabãt eam ab Athenien sibus ad hoc ipsum profectam esse. Ita in EVbœa perstitere, ac prælium fecere, quod ita gestum est: Barbari quum ad Aphetas circa diluculum venissent, quumque id quod etiam antè audierant cernerent, paucas Græcorum naues ad Artemisium stationem habere, libidine tenebantur aggrediendi, si fortè eos interciperent. Cæterùm ex aduerso inuadendum non videbatur, ne Græci, conspectis ipsis obuiam tendentibus, fugam capesserent, [1] noxque fugientes exciperet. Sed euenire oportebat vt hi effugerent, & illorum insidiantium ne sacrificulus quidem euaderet. Igitur ad hanc rem transigendã hoc sunt machinati: Ducentas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathum circumagunt, iuxta Capharea & Geræstum ad EVripum, ne circumuehentes EVbœam ab hoste cernerentur, sed eum circumuenirent: ducentis quidem nauibus quæ hac irent, viam quæ retrò ferebat obsepiẽtibus. reliqua verò classe ex aduerso ingruẽte. Quo capto consilio quas constituerãt naues miserunt, 203
nõ habẽtes in animo ipsi eo die Græcos adoriri, nec priusquam signum quod conuenerat cum iis qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de suo aduentu. His circumissis nauibus, reliquarum apud Aphetas numerum inibant. In quibus recensendis dum occupati sunt, Scyllias quidã Scionæus qui iisdem in castris erat, omniũ ea tempestate hominum optimus vrinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multam pecuniam Persis seruauit, multa & sibi lucratus est. Hic Scyllias iampridem in animo habuerat ad Græcos transire, sed quum ad eam diem non fuisset nactus occasionem, tunc ad Græcos transfugit. Sed incertum quónam modo illinc transierit. demiror tamen si verum est quod refertur. refertur enim, quum ex Aphetis mare subisset, non prius emersisse quàm ad Artemisium peruenit, octoginta ferme maris stadia emensus. De hoc viro & alia memorantut, partim mendaciis similia, partim vera: de quo mihi ea probatur opinio, eum nauigio ad Artemisiũ peruenisse. Is vbi eò peruenit, Græcos

[1] Noxq; fugientes exciperet. alioqui enim euasissent. quum tamen, vt quidem illi consilium inibãt, ne igniferum quidem fuga supereſſe oporteret. *Q. d. Rationem enim inire volebãt qua omnes ad vnũ in suas manus venirẽt. & ne ignifer quidem elaberetur. Est enim τῷ αὐτῶν λόγῳ quod dicimus A leur conte, aut, Selõ qu'ils faiſoyent leur conte.*

cos certiores fecit & naufragij facti & nauiũ ad circumeundam EVbœam dimissarum. Hoc illi audito inter se colloquuti sunt: & quum multæ essent sententiæ dictæ, illa euicit vt eum diem illic maneretur & in statione perstaretur: dehinc media nocte soluentes proficiscerentur, & classi hostium quæ circumageretur occurrerent. Pòst, vbi nemo se ex aduerso fert, obseruato diei crepusculo, ipsi feruntur in barbaros, animo experiundæ fortunæ cum in pugnando tum in perrumpendo. Quos Xerxiani milites ducesq; paucis cum nauibus venientes in se conspicati, magnæ hoc illis dementiæ dantes, & ipsi naues educunt, sperantes facilè se illos ire interceptum. meritò sanè id sperantes, quòd viderent paucas esse Græcorum naues, suas verò multo plures atq; velociores. itaq; præ contemptu illos in medio concludunt. Ex Ionibus tamen illi qui Græcis bene volebant, inuiti militabant, magnæ calamitatis loco ducentes quòd viderent circumueniri illos, quorum neminem animaduerterent esse rediturum. adeo enim infirmæ res Græcorum esse videbantur. At ij Iones quibus id quod fiebat voluptati erat, pro se quisque adnitebatur, vt ipse primus aliqua naui Athenienſium capta, donum ab rege acciperet. Nam apud exercitum plurimus erat per hos de Athenienſibus sermo atq; respectus. Græci, vbi eis signum datum est, primùm conuersis in barbaros proris, puppes in medium coegerunt: deinde secundo signo dato, opus capessunt, quanquam in exiguo spatio deprehensi, & à fronte. mox triginta barbarorum naues excipiunt, in quibus & Philaonem Cherſis filium, Gorgis Salaminiorum regis germanum, & in eo exercitu virum eximium. Græcorum autem primus nauem hostium cepit vir Athenienſis Lycomedes Æschrei filius: idemq; palmam rei bene gestæ retulit. In hac pugna quum inuicem nunc hi, nunc illi superiores essent, interuentu noctis dirempti sunt: & Græci quidem ad Artemisium reuecti, barbari verò ad Aphetas, multo maius opinione sua certamen experti. In hoc prælio, solus è Græcis qui cum rege erant, Antidorus Lemnius ad Græcos transfugit: quem Athenienſes ob eam rem tractu soli in Salamine donarunt. Vbi nox adfuit (erat autem anni tempus mediæ ætatis) immensa vis aqua-

rum extitit per totam noctem, & dura tonitrua à Pelio.
Cadauera quoque ac [1] naufragia ad Aphetas efferebantur & circa [2] nauium proras excipiebantur, & remorum palmulas perturbabant. Hæc audientes qui illic erant milites, metu consternabantur, credentes se esse vtique perituros, vt qui in tantum malorum deueniissent: quippe quos, antequam respirassent è naufragio & tempestate quæ ad Pelion extiterat, excepisset atrox pugna naualis, ex pugna nauali vehemens imber & validi aquarum in mare discursus, ac dura tonitrua. Et istis quidem huiusmodi nox contigit. At ijs quibus negotium datum erat vt EVbœam circumirent, quanquam eadem nox, tamen etiam multo atrocior erat: tanto quidem, quanto maius est quòd eos dum in pelago ferrentur, inuasit: adeo vt tristis exitus fuerit. Vt enim eos cursum tenentes tempestas ac pluuia adorta est, quum essent ad concaua EVbœæ, ac flatu ferrentur, ignari quò ferrentur, ad petras impingebātur. Et id omne à deo fiebat, quò Græcæ classi par redderetur id nauium quod superarat, nec multo plus foret. Atq; hi quidē circa EVbœæ cōcaua periere. Barbari verò qui apud Aphetas erāt, vbi ipsis libentibus dies illuxit, [3] naues suas stabilierūt, satis habentes, quum malè rem gessissent, quietē agere in præsens. At Græcis auxilio tres & quinquaginta naues Atticæ superuenere: quæ suo aduentu illis tum animum addiderunt, tum nuntium attulerunt, eos barbaros qui EVbœam circumuehebantur, tempestate illa quæ extiterat cunctos interisse. Itaque Græci eadem qua pridie obseruata hora profecti, naues Cilicum inuasere. Quas vbi corrupere, & nox aduenit, iterum se ad Artemisium receperunt. Tertio die barbarorum duces, tum indignè ferentes [4] à tantula se classe vexari, tum à Xerxe supplicium timentes, non expectandum sibi amplius censuerunt vt Græci priores pugnam capesserent, sed instructas naues circa meridiem eduxerunt. Contigit autem vt per hos eosdem dies & hæc naualia prælia & illa in Thermopylis terrestria gererentur. Erat autem omne certamen his in mari de EVripo, quemadmodum illis qui cum Leonide erant de transitu arcendo. & Græci quidem sese adhortabantur ne barbaros intrare Græciam sinerent: barbari verò vt Græcorum

1 *Id est, Res naufragio demersæ.*
2 Nauium proris aduoluebantur.
3 Naues suas loco non mouebant. *Vel, Naues immotas sinebant.*
4 Se tantulam suam classem profligare. *Id est, In periculum conijcere ne profligaretur a Græcis.*
204

eorum copiis profligatis, transitu potirentur. Procedente autem Xerxianorum classe in aciem ordinata, dum Græci se apud Artemisium immotos tenerent, tunc eos barbari, vt comprehenderent, lunata classe circundabant. Ibi Græci ex aduerso prodeuntes conflixere. Qua in pugna pari marte pugnatum est. nam Xerxiana classis præ magnitudine & copia sua in se incidebat, perturbatis nauibus & mutuò incursantibus: resistebat tamen neque cedebat. Indigna enim res videbatur à paucis nauibus in fugã conuerti. Itaq; multæ Græcorũ naues interibant, multi etiam viri, sed multo plures barbarorum & naues & viri: atque ita dimicantes vtrique ab alteris abscessere. Hoc in prælio Xerxianos inter milites optimam Ægyptij nauauerunt operam, cum alijs magnis editis operibus, tum hoc quòd quinque Græcas naues cum ipsis propugnatoribus cepere. E Græcis autẽ eo die præstantissimi extitere Athenienses, & inter Athenienses Clinias Alcibiadis filius: qui domestico sumptu ac propria naui cum ducentis viris militabat: Vbi vtrique libenter in diuersum abiere, ad suas stationes sese recepere. Græci autem direpto prælio reuecti, etsi cæsorum corporibus, ac naufragijs potiti erant, tamen quòd malè affecti essent, præcipueque Athenienses (quorum dimidium nauium vulneratum erat) de fugiendo [1] in vlteriora Græciæ deliberabant. Themistocles, reputans, si ab amicitia barbari Iones & Cares abduceret, fieri posse vt reliquos superarent, dum EVbœenses pecora ad mare propellunt, illuc duces contraxit, eisque dixit se astutiam quandam habere, qua speraret optimos quosque sociorum ab rege abductum iri. Hactenus rem enndauit, addiditque, ad eam transigendam hos ab illis agendum esse, vt EVbœicorum pecorum quantum vellet quisq; mactaret. satius enim esse suorum copiis illos potiri quàm hostẽ. Ac monuit vt suis quisq; popularibus præciperet ignem accendere: sibi autem de discessu sub tempus opportunum curã fore, vt sine noxa abirent. Hoc illis probatum quum esset, accensis ignibus ad pecora est itũ. nam EVbœenses, contempto Bacidis oraculo, tanquam nihil dicente, neq; exportauerant quicquã neq; importauerant: & velut impendente eis bello, res sibi quoq; ipsis obscuras

[1] In Græciæ interiora.

effecerant. ita enim habebat de his oraculum Bacidis,

Dum inga barbaricus canabacea iactat in aquor,
EVbœa capra mugientes fac procul absint.

His versibus quum nihil illi niterentur, tametsi mala tum aderant, tum impendebant, fiebat vt in plerisque aduersa fortuna vterentur. Dum hæc isti agebant, aduenit ex Trachine speculator. nam erat apud Artemisium speculator Polyas, genere Anticyrensis, cui datum erat negotium cum expedito nauigio actuario, vt renuntiaret ijs qui apud Thermopylas erant an classis discessisset, At Abronychus Lysiclis filius Athenien sis, apud Leonidem erat paratus tum lembo ad nuntiandum ijs qui ad Artemisium agebant, siquid noui pedestribus copijs contigisset. Hic igitur Abronychus aduenies, indicauit ea quæ circa Leonidem & eius exercitum gesta erant. Qua isti re audita non iam sibi differendum abitum putauerunt: sed vt quiq; locati erant, abscesserunt: primi, Corinthij, postremi, Athenienses. Quorum Athenien sium velocissimis nauibus delectis, Themistocles ad aquas potabiles se cõferens, in lapidibus literas incidebat: quas postero die Iones ad Artemisium venientes legerunt, in hæc verba: Viri Iones, haud iustè facitis, militantes aduersus patres, & Græciam redigentes in seruitutem. Sed (quod præcipuum fuerit) state à nobis: sin hoc facere non potestis, [1] saltem nunc fitis in medio. quod & ipsi facite, & Cares vt faciant obsecrate. Quòd si horum neutrum agere licet, & maiori necessitate estis obstricti quàm vt possitis desciscere, in re gerenda, dum pugnam conseremus, sponte agatis instrenue, memores à nobis vos esse oriundos, & inimicitiarum nobis cum barbaro principium à vobis extitisse. Hæc Themistocles (vt arbitror) ancipiti consilio scripsit, vt si literæ regem laterent, Iones induceret ad deficiendum à rege ad se: sin ad eum deferrentur, darenturq; crimini, [2] infidos eidem redderet Iones, vt à prælijs nauali bus summouerentur. Postquam autem hæc Themistocles inscripsit, extemplo vir quidã Histiæus nauigio aduectus, barbaris nuntium attulit Græcos ab Artemisio profugisse. Illi homine, quòd fidem non haberent, seruari iusso, naues veloces ad rem explorandam miserunt, qua re per istos nuntiata, simulatque refulsit sol, omnis

1 *Videtur hic mendosa esse Græca exemplaria: sed ex coniectura elicitur hic sensus.* Et vos è medio nobis subducite. *Id est, Subducentes vos, ne in medium aduersum nos prodite, Vel, Subducite vos, ne vobis prodeundũ sit, &c. Vocantur autẽ Athenienses Ionũ patres vt suprà, pag. 176.*

2 Suspectos.

205

mnis classis addensata ad Artemisium contendit: vbi ad meridiem vsq; immorata, mox ad Histiæam processit. Eò appulsi, vrbe Histiæorum potiti sunt, * & optimam portionem agri Histiæi maritimosq; vicos omnes percurſauerunt. Dum isti hoc in loco agunt, Xerxes præparatis quæ ad cæsos pertinebant, præconem ad classiarios mittit. Hæc autem præparauerat: Quicunque è suo exercitu apud Thermopylas cæsi (erant autem viginti millia) eorum mille ferme relictis, cæteros depressa fossa humauit: &, ne à classiario exercitu cerni possent, eam humum exagitauit, folijsque constrauit. Præco vbi ad Histiæam perueuit, facto totius exercitus cœtu hæc dixit, Viri socij, rex Xerxes dat veniam cuicunque libet relictis ordinibus ire visum quemadmodum pugnetur cum amentibus hominibus, qui se superaturos sperauerant copias regis. Hæc denuntiante præcone, mox nihil infrequentius fuit nauigijs: ita multi visere cupiebant. Profecti eò, hos omnes Lacedæmonios esse ac Thespienses credebant qui strati iacebant, quum etiam [1] seruos cernerent. [2] Itaque res eos qui transmisere non latuit. Hoc Xerxes circa suorum cadauera fecit, rem profectò ridiculam, vt mille iacentes extarent, cæteri verò conferti eundem in locum quater milleni comportati fitiq; essent. Atque hunc quidem diem in spectaculo consumpserunt: postero autem classiarij Histiæam ad classem remeauerunt. Reliqui qui cum Xerxe erant, iter ingressi sunt: ad quos pauci quidam ab Arcadia perfugæ venerunt, victus inopes, & operam suam præstare cupientes: qui in conspectum regis adducti, interrogatique cum ab alijs Persis, tum verò à quodam præcipuè, de Græcis, quidnam illi agerent, responderunt eos agere Olympia, & spectare certamen gymnicum atq; equestre. Rursus eodem percontante quódnam illis præmium esset propositum propter quod certarent, oleaginã coronam inquiunt esse qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius generosissima dixit sententiam, [3] quæ apud regem pro timida est habita. Audiens enim præmium illis coronam esse, non

* Ellopijq; agri & Histiæ regionis maritimos vicos omn. p. S.

1 Helotes. *quod erat seruis Lacedæm. peculiare nomen.*

2 Sed enim eos qui illuc traiecerant non latebat quod Xerxes circa suorum cadauera egerat. Ac ridiculum quidem certè istud erat, horum, *id est barbarorum* cadauera mille duntaxat ita centia conspici, illorum autem iacere quatuor millia, eundé in locũ confertim cõgesta. *Illud autẽ γαλοῦν. (id est ridiculum) nõ de re ipsa, sed de Xerxe dicitur, qui tam vecors in comminiscẽda hac impostura fuerit. Quod ad verbum ita Gallica lingua expresseris, Et de faict c'estoit vne grande mocquerie de vouloir que &c. Valla autem in eo etiam lapsus est quòd illos mille ab his quatuor millibus non distinxerit.*

3 Propter quam à rege pro timido est habitus. *vel, ignauo.*

peeuniam, silentiũ tenere nõ potuit quin coram omnibus cc
diceret, Papæ Mardoni, in quos viros induxisti nos ad pu- cc
gnandũ? qui non pecuniarum certamen agitant, sed virtu- cc
tis. Hoc ille dixit. Eo interim tempore post acceptam apud cc
Thermopylas calamitatẽ confestim Thessali caduceatores cc
ad Phocenses mittunt, vtpote ijs infensi, cum semper an- cc
tea, tum præcipuè post nouissimam cladem. Etenim non
multis ante hanc regis expeditionẽ annis, quàm ipsi Thes-
sali & eorũ socij omni cum copia bellũ Phocensibus intu-
lissent, à Phocensibus fugati sunt ac * malè mulctati. 1 nam
quum ad Parnassum vsq; processissent Phocenses, secũ ha-
bẽtes Telliam vaticinũ illum Eleum, ibi Tellias hic huius-
modi rem eis commentus est: Sexcentos viros è Phocensi-
bus præstantissimos gypso tam ipsos quàm arma illinit,
eosq; sub noctem in Thessalos dimisit, dato præcepto vt
quemcunq; albicantẽ non cernerent, eum obtruncarent.
Hos primùm Thessalorũ excubitores, aliud quoddã prodi-
giũ esse arbitrati, deinde ipse exercitus adeo exhorruerunt,
vt tribus millibus cæsorũ atq; scutorum Phocenses potiti
sint: quorũ scutorum dimidiũ apud Abas, alterũ dimidium
apud Delphos dedicauerunt: & ex decima pecuniarũ huius
pugnæ factæ sunt statuæ grandes, quæ circa tripodem ere-
gione delubri Delphis visuntur: & alteræ eiusmodi in Abis
repositæ. Hoc Phocenses in peditatũ Thessalorum, à qui-
bus obsidebantur, egerunt. Equitatũ quoq; eorundẽ, qui in
suum agrũ incursauerat, insanabili clade afflixit ad ingres-
sum enim qui est iuxta vrbẽ Hyampolin, depressa ingenti
fossa, amphoras illic inanes deposuerunt, humumq; defu-
per iniecerunt, eamq; reliquo solo exæquauerunt: atq; ibi
Thessalos expectarunt incursuros. In eos Thessali impetu
dato, tanquã rapturi, in amphoras inciderunt, ibiq; equorũ
crura confracta sunt. Ob hæc ambo Phocensibus infensi
Thessali misso caduceatore ita dixere, 2 Nũquid dissimula- cc
tis amplius Phocẽses agnoscere nõ esse vos nobis pares? qui cc
& antehac inter Græcos, quãdiu partes illorũ nobis placue- cc
runt, semper vobis antecelluimus, & nunc apud barbarum cc

* *Alij*, aspere tractati. S.

1 Quumq; *Thessali* ad Parnassum compulsi essent, vates Tellies Eleus Phocẽsibus apud quos erat, hoc excogitauit. *At Valla κατειλῆθαι ad Phocenses retulit, quod tamen de victoribus dicirationi consentaneũ nõ est. Sed Valla in errorem induxit fortasse præpostera in serpunctio quã in suo exemplari habuit, & nominatiuus pro genitiuo absolute positus, videlicet* οἱ Φωκέες ἔχοντες, *pro* τῶν Φωκέων ἐχόντων: *quod nihil aliud est quam si, omisso illo participio, ita (& quidem multo brevius) dixisset,* τῶν Φωκέων μέγιστα τέλλιας ὁ ἀλιὸς σοφίσατο τοιόνδε. *Quæ observatio ad intelligendos alios Herodoti locos magno ad iumento esse potest.*

2 Nunc demum Phocenses sententia mutata agnoscite etiam magis *quam antea*, vos nequaquam nobis esse pares. *At Valla interrogatiuè hæc legit, quamtamen vera verbi* μαχῶν *significatio interrogationem admittere non videatur.*

adeo

» adeo pollemus vt penes nos sit & agro vos exuere, & in
» seruitutem redigere? Quam facultatem etsi obtinemus,
» tamen iniuriarum nos sumus memores, nisi vt eo nomi-
» ne quinquaginta talenta rependatis: & nos vobis recipi-
» mus, omnia nos ab agro vestro damna auersuros. Hæc
206 Thessali Phocensibus denuntiabant, quòd soli Phocenses inter eius loci homines cum Medis non sentiebant: idque nulla alia causa, (vt ego coniectura comperio) quàm Thessalorum odio: partes Medorum (vt mihi videtur) sequuturi, si Thessali partes Græcorum fouissent. Hæc deferentibus Thessalis, negarunt se Phocenses pecuniam daturos: & sibi itidem vt Thessalis facultatem esse sentiendi cum Medis, si aliter sentire vellent: sed nequaquam fore vt sponte essent proditores Græciæ. His verbis renuntiatis adeo Thessali sunt in Phocenses indignatione perciti, vt barbaro duces itineris extiterint, & ex Trachinia Doridem regionem incursauerint. nam eius regionis [1] podeon angustus illic octoginta non amplius stadia in latum protenditur, inter Melidem ac Phocensem regionem situs, quæ olim Dryopis erat. Hæc autem regio, Dorum qui sunt in Peloponneso, metropolis est. Hanc igitur Doridem regionem ingressi barbari nihil admodum læserunt: cum Medis enim (etsi Thessalis non videbatur) sentiebant. Posteaquam autem è Doride in Phocidem ingressi sunt barbari, ipsos quidem Phocenses non sunt adepti: (eorũ enim nonnulli cacumina Parnassi conscenderant, [2] qui vertex est iuxta vrbem Neonem illic sitam, nomine Tithorea: eoque se receperant: sed plures ad Locros Ozolas, in vrbem Amphissam, quæ supra Crisæum sita est campum) omnem tamen agrũ Phocensem incursauerunt: (sic enim ducebãtur à Thessalis) & omnia quæ nacti sunt, igni ferroq; vastarunt. Vrbes etiã ingressi, ignes in sacras ædes iniecerunt. nã peragrantes eam iuxta Cephissum amnem, cuncta populati sunt, & hinc vrbẽ* Drymon incẽderunt, illinc Charadram & Erochum & Tethronium & Amphicæam & Neonem & Pedieas & Triteas & Elateam & Hyampolin & Parapotamios, *id est fluminis accolas*: & Abas, vbi delubrũ Apollinis erat locuples & thesauris donariisq; compluribus exornatum, in quo, vt tunc, ita nunc redduntur oracula.

[1] *Quidam, Tractus angustus. Alij, Prominentia angusta. (Camerarius autem ita hunc locum reddit,* Regionis Doricæ hac in parte angustus est aditus, latitudine patens ad millia passuũ circiter quatuor. *i. quasi pero extenditur.*

[2] Est autem multitudinis etiam capax vertex Parnassi, quã ad vrbem Neonem vergit, seorsum sitã: vocaturq; ille *vertex* Tithorea. *vel, Tithoreus, vt conueniat cum voce Latina Vertex masc. gen. vt* Τιθορέα *cum Græca fœmin.* κορυφή. *Sic paulo post* κορυφὴς *memini vocata* Ταμασσίνης. *Lego autem* κλιμάκων ἐπ' ἴσων τῆς *pro* κλιμάκων ἐπ' ἴσωντῆς. *sed ne illius quidẽ lectionis sensus satisfacit.*

* *Paus.* Δρυμέων *vocat.* 318, 34: ittidẽ &

Plin. lib. 4. c. 3: Stephanus vtrò Δρυμέων. S.

Hoc delubrum posteaquam diripuere, incenderunt. Phocensium etiam quosdam per montana insequuti ceperunt, & mulieres aliquot, quas præ multitudine stuprantium exstinxerunt. Prætergressi quoque Parapotamios, peruenere ad Panopeas. Vnde bifariam copiæ iam diuisæ fuerunt: quarum plurima pars ac validissima cum ipso Xerxe Athenas versus tendens in Bœotos, in agrum Orchomeniorum ingressa est. Bœoti autem cum Medis vniuersi sentiebant: quorum vrbes viri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro missi fuerant, seruaueruut, volentes planum facere Xerxi Bœotos sentire cum Medis. Et hi quidem barbari hâc iter intenderunt. Cæteri verò cum suis ducibus Parnassum à dextra præstringentes, ad templum quod est Delphis processerunt, quicquid agri Phocensis nanciscebantur, id omne fœdantes. nam & Panopeorum oppidum incenderunt, & Dauliorum & Æolidensium. Ideo autem hâc ab aliis seiuncti pergebant, vt direpto quod Delphis est templo, pecunias repræsentarent Xerxi regi: qui omnia quæ in eo templo erant memoratu digna, melius norat (vt ego audio) quàm quæ in ædibus suis reliquerat: permultis assiduè referentibus cum alia, tum præcipuè Crœsi Halyattis filij donaria. Hoc Delphi quum audissent, in extremam prorsus deuenere formidinem: qua attoniti, deum de sacra pecunia consulturum, nunquid eam humi defoderent, an alium in locum transportarent. Eam deus illis interdixit ne amouerent: se enim suffecturum esse ad res suas tutandas. His auditis Delphi de semetipsis curandum putauerunt, liberis vxoribusque in Achaiam traiectis, Plerique igitur vertices Parnassi superauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amphissam Locridem se subduxerunt. Denique omnes Delphi vrbem deseruerunt, præter sexaginta viros, ac prophetam, *id est θεσπιῳδὸν*. Postea verò quàm barbari subeuntes appropinquabant, templumque cernebant, interim propheta cui nomen erat Aceratos, inspicit ante delubrum sacra arma prolata è conclaui, quæ [1] intus proposita fuerant, eaque nefas erat cuiquam mortali contingere. quod ostentum iis Delphis qui aderant pertexit nuntiatum. Vbi autem barbari properantes peruenere ad fanum Mineruæ

[1] quod

[1] *Ex iis quæ paulò post sequuntur, videtur colligi hic pro θεωδὸν reponendum esse ἔσω δὲ.*

[1] quod est ante templum, tum verò etiam maiora quàm superius prodigia repræsentata sunt. [2] res profectò hæc valde miranda: nam arma Martia sua sponte extra delubrum proposita apparuerunt. Quod tamen secundo loco actum est, ex omnibus miraculis maxima est admiratione dignum. quum enim barbari ad sacellum Mineruæ quod est ante templum accederent, interea è cœlo fulmina in eos deciderunt: & à Parnasso duo abscissi vertices, magno cum fragore sunt deuoluti, permultosque eorum interceperunt: atque ex ipso sacello Mineruæ vociferatio iubilatioque extiterunt. Quibus omnibus pariter ingruentibus terror incussus est barbaris, vt fugæ se mandarent. Ea re cognita Delphi descendentes magnam eorum stragem edidere. Qui autem superfuere, rectà ad Bœotos effugerunt: & quum rediissent, referebant (vt ego accipio) alia
207 se præter ea quæ dixi miracula vidisse, duos armatos [3] humana natura augustiores institisse sibi, cædem facientes atque insequentes. Hos autem duos Delphi aiunt indigenas heroas esse, Phylacon & AVtonoum, quorum fana visuntur, Phylaci quidem, secundum ipsam viam super ædem Mineruæ: AVtonoi verò, prope Castaliam, sub Hyampeo vertice. Saxa autem quæ à Parnasso deciderunt, adhuc ad nostram vsque memoriam integra extant in fano * Mineruæ protemplaris locata, ad quod [4] per barbaros deoluta peruenere. [5] Atque hic receptus à templo horum virorum fuit. Græcorum autem classis ab Artemisio profecta, rogatu Athenienſium ad Salaminem subsitit. Quod vt facerent ideo rogauerant Athenienses, tum vt liberos atque vxores ex Attica subducerent, tum vt consultarent quid sibi agendum esset. Nam in rebus quæ contigerant, consilium capiendum habebant, tanquam opinione fruſtrati: quippe qui quum putassent inuenturos se Peloponnenſes

1 *Videtur potius* Προνοΐης *esse cognomentum Mineruæ, à prouidendo ita dictæ. nisi forte legit Valla* Προνηΐης, *qui pro eo quod hic Fanum, stat in Sacellum dicit, & Ædem. Cuius interpretationem sequendo quæ paulò pòst habetur, videlicet Fano Mineruæ protemplaris, hic reponendum fuerit, Mineruæ quæ est ante templum.*

2 Nam & hoc magnum quidem miraculum est, *(quod videlicet modò dictum fuit)* Martia arma conspecta fuisse extra templum extantia sua sponte: *(vel à seipsis. i. sine vllius opera)* sed quæ illud sequuta sunt, inter quæli-

bet spectra, maxima est admiratione dignum, *Vel. præ quibuslibet spectris, aut ostentis.* 3 Statura humana proceriores ipsos insequi, stragem inter persequendum edentes. 4 *Id est, Per medium barbarorum.* * Τῆς Προνηΐης, quod *secutus est interpres, legitur apud Paus. 323.40.* Προνηΐης: *quod sonat* Mineruæ Prouidentiæ. *Idem tamen Tausanias &* Προνάου Ἀθηνᾶς *(id est* Protemplaris Mineruæ*) mentionem facit 289.25. Suidas quoque vtramque agnoscit: sed ita vt* Προνηΐου *hic legerit.* Προνηΐου *ex Æschylo, Callimacho, & Demosthene citat Paul. Leopard. Emend. l. 8. c. 1. S.* 5 *Id est, Atque ita multitudo à templo se receperunt.*

ad excipiendum barbarum in EVbœa ſubſidentes, horum nihil inuenerant, ſed audiebant illos Iſthmum muro ſepire, hoc plurimi facientes vt ipſi ſupereſſent, & terram ſuam obtinentes tutarentur, omiſſis cæteris. Hæc Athenienſes quum audiſſent, ita ſocios obſecrarunt vt ad Salaminem ſiſterent claſſem. Quò aliis appulſis, Athenienſes in terram ſuam profecti propoſuere edictum vt qua quiſque Athenienſium ratione poſſet, ſeruaret liberos atque domeſticos ſuos. Ibi plurimi eorum ſuos in Trœzenem miſerunt, quidam in Æginam, nonnulli in Salaminem, pro ſe quiſque properantes ſua pignora exportare, quòd vellent oraculo obſequi: & ante omnia, quòd Athenienſes aiunt ingentem anguem arcis cuſtodem in templo fuiſſe * obſeruatum. Et tanquam re vera eſſent quæ dicunt, ſerpenti menſtrua non ceſſant libamina proponere quæ ſint è melle confecta: quæ quum ſemper ſuperioribus temporibus depaſcerentur, tunc illibata manſerant. Id quum ipſa templi antiſtes indicaſſet, eo magis Athenienſes eoque promptius deſeruere arcem, tanquam à deo etiam deſtituti. exportatis itaq; rebus omnibus, ad caſtra nauigauerunt. Poſteaquã autem eos qui ab Artemiſio ſoluerant, ad Salaminem ſubſtitiſſe audierunt reliqui claſſiarij qui ad Trœzeniam erãt, eodem confluxere. nam vt in Pogonem Trœzeniorum portum coiretur erat edictum. Pluresq; multo contractæ ſunt naues quàm ad Artemiſium decertauerant, & à pluribus ciuitatibus, eodem quo ad Artemiſium duce, EVrybiade Euryclidis filio, viro Spartiata, non tamen è genere regio: quarum multo plurimas ac maximè veloces obtinebant Athenienſes. quæ claſſis ex his cõſtabat: Ex Peloponneſo Lacedæmonij ſedecim naues præſtabant: Corinthij, totidem quot ad Artemiſiũ præſtiterant: Sicyonij, quindecim: Epidaurij, decẽ: Trœzenij, quinq;: Hermionenſes, tres. Hi Doricæ ac Macedonicæ gentis (Hermionenſibus exceptis) ex Erineo & Pindo & Dryopide nouiſſimè profecti. nam Hermionenſes Dryopes ſunt, ab Hercule & Melienſibus è regione quę Doris nunc vocatur, abducti. Hæ copię Peloponnenſium erãt. Eorum autem qui ſunt in exteriore continente, Athenienſes ſuprà quàm cæteri naues præſtabant, ſoli centũ octoginta. quippe quibus nõ adfuerunt in pugna

* Verſatum. nec ſolùm hæc dicunt, ſed etiã perinde ac ſi eſſet, menſtrua ei *libamina* apponunt. libum *ſcilicet* mellitum: *ſeu* placentam mellitam. S.

pugna ad Salaminem gesta Platæenses, ob hanc causam, quòd quum Græci ab Artemisio dilapsi sunt, Platæēses, vbi iuxta Chalcidem appulsi fuere, descendentes in Pierią oræ Bœotiæ, ad recipiendos domesticos suos se conuerterant. ita dum in suis conseruandis occupātur, relicti fuere. Athenienses autem sub Pelasgis eam quæ nunc Græcia nuncupatur tenentibus, Pelasgi erant, Cranai nominati: sub rege verò Cecrope. Cecropidæ cognominati: Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienses appellati: deinde Iones, ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Athenienſis exercitus. Megarenses autem tantundem copiarum quantum ad Artemisium attulerūt. Ampracij, septem cum nauibus auxilio venerūt: Leucadij, cum tribus, Dorica gens, & à Corintho oriunda. Ex insulanis autem Æginetæ triginta naues exhibuerunt: quibus aliæ quoque erant naues instructæ, sed iis oram suam tutabantur: verùm cum triginta omnino nauibus præcipuæ velocitatis ad Salaminem dimicauerunt. Sunt autem Æginetæ Dores, ab Epidauro. cui insulæ nomen antea fuerat OEnone. Post Æginetas easdem quas ad Artemisium viginti naues præbuere Chalcidenses: & Eretrienses, septem. hi Iones sunt. Deinde autem Chij eadem præbuere, gens ab Athenienſibus Ionica. Naxij autem naues præbuere quatuor, qui quemadmodum & cæteri insulani, à popularibus ad Medos missi erant, sed illorū iussa aspernati, transiere ad Græcos, suasu Democriti, viri inter ciues illustris, & tūc trierarchi. Naxij autem Iones sunt ab Athenienſibus ducentes originem. Styreenses quoq; eadem quas in Artemisio naues præbuere. Cynthij, vnam omnino, & vnam penteconterum. horum vtriq; ue Dryopes sunt. Seriphij etiam & Siphnij & Melij fuere in partib. hi enim soli ex insulanis ter-
208 ram barbaro & aquam negauerunt. intra Thesprotos isti omnes & amnem Acherontem incolunt. Siquidem Thesproti, quum sint contermini Ampraciotis ac Leucadiis, ex vltimis regionibus in militiam venerunt. Eorum autem qui extra hos habitant, soli fuere Crotoniatæ qui Græciæ periclitanti auxilium vna naui tulere, cui præerat Phayllus, vir [1] ter pythionices. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi. Et cæteri quidem ex hac classe triremes

[1] *Ter in certamine Pythico vicit.*

præbuerunt: Melij autem & Siphnij & Seriphij penteconteros, [1] *id est biremes*: Melij duas, Siphnij Seriphiiq; vnam vtrique. Melij, à Lacedæmone genus ducentes: Siphnij & Seriphij, ab Athenienſibus Iones. Summa nauium, præter penteconteros, fuit trecentæ [2] quinquaginta octo. Quæ poſteaquam ex iis quas dixi vrbibus ad Salaminem conuenerunt, inter earum duces conſultabatur, EVrybiade rogante vt qui vellent ſententiam dicerent, vbínam ex iis locis quibus ipſi potirentur, commodiſſimum foret pugna nauali decernere. iam enim Attica pro derelicta erat: itaque de cæteris deliberabatur. Pleræque igitur illorum ſententiæ in hoc congruebant, vt profecti ad Iſthmum ante Peloponneſum decertarent, hac videlicet ratione, quòd, ſi malè pugnaſſent, ad Salaminem quidèm, obſeſſis ſibi in inſula nullum ſubſidium oſtendebatur: ad Iſthmum verò dabatur ad ſuos effugium. Hæc ratio quum à ducibus Peloponnenſium redderetur, aduenit quidam Athenienſis nuntiatum iam Atticam barbarum eſſe ingreſſum, eamque omnem igne vaſtare. nam copiæ quæ cum Xerxe erant, Bœotiam peragrantes. incenſa tum Theſpienſium, qui in Peloponneſum abſceſſerant, tum Platæenſium vrbe, Athenas peruenerant, & omnia illa peruaſtabant. Ideo autem Theſpiam & Platæam incenderunt quòd à Thebanis acceperant illas ciuitates non ſentire cum Medis. A traiectu autem Helleſponti, ex quo iter ingredi cœpere barbari, vnum menſem triuere tranſeundo in Europam, tres alios dum in Atticam peruenere, Calliade ſummum Athenis magiſtratum gerente: vrbemque deſertam cepere, paucis quibuſdam Athenienſibus in templo repertis, necnon quæſtoribus ærariis, & hominibus egenis, qui præſepta foribus atque lignis arce ſubeuntes arcebant: qui non exierant illinc ad Salaminem ſimul præ inopia victus, [3] ſimul opinione oraculi ſoluendi, quod reddiderat ſibi Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore: id interpretantes ex oraculo effugium eſſe, non naues. Hos Perſæ, caſtris ex aduerſo arcis poſitis in promineti colle, quem Acron pagon Athenienſes vocant, hunc in modum obſederunt: Sagittas ſtupa circumdatas vbi incenderant, emittebant in illorum vallum, Athenienſes, quanquam obſeſſi, &

ad

1 *At qui ipſemet huius libri initio penteconteros interpret. nauigia quinquagenum remorum.*

2 Septuagin ta octo.

3 Simul quòd oraculum inueniſſe ſibi viderentur. *1. oraculi ſenſum, ſiue mentem.*

ad vltimum malorum deducti, etiam inſcenſo vallo, tamen reſiſtebant: ac ne verba quidem Piſiſtratidarum conditionem deditionis offerentium admittebant: & cum alia ad repugnandum excogitarunt, tum verò hoc, quòd in barbaros portis ſubeuntes deuoluebant ſaxa molaria: adeo vt Xerxes perdiu inops conſilij fuerit, quòd eos expugnare non poſſet. Tandem ex difficultatibus acceſſus quidam apparuit barbaris. neceſſe enim erat, ſecundum oraculum, omnem Atticam quæ in continente eſt, ſubiici Perſis. Igitur à fronte arcis, à tergo autem portarum & adſcenſus, qua parte nemo excubabat, quaque nemo credebat quempiam hominum aſcenſurum, hac parte, etſi loco prærupto, quidam conſcenderunt, iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis. Quos vbi in arcem aſcendiſſe viderunt Athenienſes, partim è muro ſeſe præcipitauerunt, atque extincti ſunt, partim in ædem refugerunt. At Perſæ qui aſcenderãt, primùm ad portas contendunt, eisque pactis ſupplices trucidant: atque vbi omnium ſtragem fecerunt, direpto templo arcem incendunt. Athenis omnino Xerxes potitus, equitem quendam Suſa ad Artabanum mittit, nuntiatum res bene geſtas, ac præſentem ſtatum. Poſtero die quàm nuntium miſerat, conuocatis Athenienſium exulibus expeditionis ſuæ comitibus, iuſſit vt conſcenſa arce hoſtias ſuo ritu immolarent: ſiue aliquo in ſomniis viſo, ſiue ſua ſponte facti pœnitens quòd templum concremaſſet. Exules Athenienſes id quod iuſſi erant exequuti ſunt. Cuius rei cur mentionem fecerim exponam: Eſt in arce hac, Erechthei (qui fertur fuiſſe terrigena) templum, in quo olea eſt & mare, vt apud Athenienſes prædicatur, Neptuno & Mineruæ in teſtimonium poſita quòd de regione decertaſſent. Hanc igitur oleam vnà cum cætero templo contigit vt barbari exurerent: quam Athenienſes qui ab rege iuſſi erant rem diuinam facere, altero ab incenſione die quum in templum aſcendiſſent, aſpexerunt fruticaſſe, edito à ſtipite virgulto cubiti inſtar. Et hæc quidem illi narrauerunt. At Græci qui apud Salaminem erant, vbi nuntiatum eſt vti res circa Athenienſium arcem ſe haberent, eò perturbationis deuenere, vt nonnulli è ducibus non expectarent dum propoſitum nego-

tium constitueretur, sed in naues irruerent, ac vela tollerent 209
tanquam profecturi: cæteriq́ue qui relinquebantur, statuerent sibi ante Isthmum prælio nauali decernendum. Et
quum nox adfuisset, digressi è concilio, naues conscenderunt. Ibi Themistoclem pergentem ad nauem sciscitatur
Mnesiphilus vir Athenien sis quídnam ab ipsis decretum esset: & quum ab eo audisset decretum esse vt ad Isthmum
1 Pro Peloponneso, *alibi vertit.* proficiscerentur, & [1] ante Peloponnesum dimicarent, Si isti, inquit, à Salamine proficiscantur, iam tu pro nulla amplius patria dimicabis. ad suam enim quisque patriam remeabunt: vt nec EVrybiades, nec alius hominum quispiam cohibere possit quominus copiæ dilabantur: Græciaq́ue peribit consilij inopia. Quare siquid comminisci potes, perge, & quod decretum est conare irritum reddere, & EVrybiadem à sententia reuocare, vt hîc perstet. Themistocles, quum hæc admonita sibi admodum probarentur, nullo reddito responso ad EVrybiadis nauem perrexit. vbi hominem conuenit, ait velle se de negotio communi cum eo colloqui. Hunc ille in nauem ingressum iubet loqui quę vellet. Cui Themistocles assidens, quæcunque à Mnesiphilo acceperat, tanquam à semetipso refert, & alia adiicit multa, donec EVrybiadem à sententia reuocauit: persuasitq́ue vt è naui prodiret, & duces ad concilium contraheret. Ij posteaquam congregati sunt, priusquam ad eos EVrybiades referret id cuius gratia ipsos coegerat, Themistocles multis agebat verbis prout magnopere expediebat. Quem interfatus Corinthiorum dux Adimantus Ocyti filius, Themistocles, inquit, in certaminibus ij qui ante
alios surgunt, *colaphis* cæduntur. Eum refellens Themistocles, At qui, inquit, relinquuntur, non coronantur. Comiter autem Corinthio quum respodisset, ad EVrybiadem
cõuersus, nihil eorum dicebat quæ dixerat prius illos, posteaquam à Salamine profecti fuissent, dilapsuros: (præsentibus enim sociis, nõ putabat sibi decorum quempiam accusare) sed aliunde oratione sumpta, In te nũc, inquit, situm
est seruare Græciam, si mihi accedens, nauale hîc prælium
facias, & non horum quibusdam credẽs, classem ad Isthmũ
abducas. vtrunque enim, quum audieris, inter se comparato. Si ante Isthmum confliges, in patenti pelago dimi-
cabis,

» cabis, vbi nobis minimùm expedit, naues habentibus &
» grauiores & numero inferiores. Ex quo, etiamsi in aliis fe-
» liciter nobiscum agatur, tamen amittes Salaminem &
» Megara & Æginam. nam illos vnà comitabitur suus pede-
» ster exercitus. atque ita tu eos in Peloponnesum ages, o-
» mnemque Græciam in discrimen adduces. Sin autem id
» feceris quod suadeo, hæc in eo reperies cõmoda: Primùm
» si in arcto conflixerimus nos, paucæ naues cum multis,
» profectò [1] si æqua belli contingent, multo superiores eri-
» mus: quoniam in arcto oppugnare, pro nobis est: in spa-
» tioso, pro illis. Præterea Salamis seruatur, vbi nostri nunc
» liberi collocati sunt & vxores. [2] Est & alia hîc causa propter
» quam item debes præcipuè hîc manere, quòd pro Pelopon
» neso & isthmo pugnabis: quò caue (si sapis) ne istos ducas.
» Quòd si id quod spero continget, vt classe vincamus, bar-
» bari neque ad isthmum nobis aderunt, neque vsquam lon-
» gius ab Attica procedent, sed nullo ordine abibunt: vnde
» nobis lucrifaciemus quę seruauerimus, Megara, Æginam-
» que, atque Salaminem, apud quam *credibile est nos hosti-
» bus fore superiores. [3] Credibilia enim suadentibus homi-
» nibus ferè prosperè cedit: secus facientibus ne deus quidem
» vult adesse, & humanæ sententiæ indulgere. Hęc dicentem
Themistoclem rursus interpellans Adimantus, iubebat si-
lere eum, vtpote cui patria non esset: quinetiam EVrybia-
dem non sinere virum extorrem sententiam dicere, & ita
demum id sinere quum vrbem Themistocles habuisset:
videlicet exprobrans quòd Athenæ captæ essent, teneren-
turque ab hoste. Tunc Themistocles, & illi & Corinthiis
multa ingerens probra, ratione ostendit, sibi esse & solum,
& vrbem multo maiorem quàm illis', [4] vnde naues fer-
me ducentæ essent armatæ, quas nulli Græcorum inua-
dentes possent propellere. Hæc quum ratione significas-
set, ad EVrybiadem transiens, maiori cum acrimonia lo-
» quebatur, inquiens, Tu verò si hîc manes, vir eris egre-
» gius: sinminus, Græciæ euersor. totum enim belli mo-
» mentum nobis naues sustinent. Sed mihi crede, nisi hoc
» feceris, nos, [5] sicuti sumus, vbi domesticos receperimus,
» in Sirin quæ est in Italia, profecturos, quæ olim iam

1 Si rationi cõsentaneus sit belli exitus.

2 Sed & hoc inter cætera est quod in primis ample Qi debes: Hîc manens, pro Peloponneso & Isthmo nihilo secius pugnabis.

* Λόγιον ἱερὸν significat potius oraculo prædictum est *Leop. Emend. lib. 3, c. 1, vertit* fatale est. S.

3 Consilia enim agitantibus rationi consentanea succedunt illa vtplurimùm: at siqui agitent consilia rationi nõ consentanea, ne ipse quidẽ deus ad humanas delibe rationes. vult se accommodare.

4 Tantisper dum essent illis ducentæ naues armatæ. nullos enim ex Græcis illo inuad. posse propulsare.

5 Ita vt nos habemus. i.

Lum nunc, & nihil innouantes circa rerum nostrarum statum.

noſtra eſt: & quam, vt oracula aiunt, à nobis condi oportet. Vos autem talibus ſociis deſtituti meorum verborum reminiſcemini. Hæc dicente Themiſtocle, EVrybiades [1] edocebatur: & ob id edocebatur (vt mihi videtur) quòd maximè formidabat ne ſi ad Iſthmum claſſem reduxiſſet, ab Athenienſibus deſereretur: quibus deſerentibus, iam reliqui non eſſent in pugnando hoſtibus pares. Ita ſententiam eam probauit, vt illic permanentes, pugna nauali decernerent. Quod vbi EVrybiadi placuit, ij qui altercationibus velitati fuerant circa Salaminem, quum illic ſeſe apparerent tanquam prælium nauale facturi, dies illuxit: & ſimul oriente ſole, extitit terræ & maris motus: propter quod viſum eſt faciendum vt Æacidas in auxilium inuocarent. [2] Id vbi fecerunt, & omnibus qui illinc è Salamine ſunt diis vota fecerunt, & Aiacem Telamonis filium inuocauerunt: nauemque ad Æacum & ad alios Æacidas inuocandos Æginam miſerunt. Narrabat autem Dicæus Theocydis filius, vir Athenienſis, atque idem exul, & apud Medos factus illuſtris, per id tempus quo Attica regio Athenienſibus deſolata, à pedeſtri Xerxis exercitu vaſtabatur, ſe fortè fuiſſe vnà cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriaſium, vidiſſeque pulueremem triginta ferme millium virorum procedentem ab Eleuſine: & quum demirarentur quorumnam hominum eſſet ille puluis, ſtatim ſe audiſſe vocem, quæ vox ipſi videretur iacchus myſticus: & Demaratum (vt qui eſſet ſacrorum quæ fierent in Eleuſine ignarus) interrogaſſe quidnam eſſet quod ita ſonaret, ſeque dixiſſe, Demarate, [3] non aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copiis. Hoc enim palam eſt, quum Attica ſit deſolata, numen ab Eleuſine reſonans, venire auxilio Athenienſibus ac ſociis. & ſi quidem in Peloponneſum incumbat, periculum regi erit, eiusque copiis quæ ſunt in continente: ſin ad claſſem quæ ad Salaminem eſt conuertatur, periculum adibit rex ne nauticum amittat exercitum. Hæc autem ſolennia Athenienſes quotannis celebrant Cereri atque Proſerpinæ: & his ſacris quicunque vult, & Athenienſium & aliorum Græcorum initiatur: & vox quam audis, eſt in hoc feſto bacchantium. Et ad hæc dixiſſe Demaratum, Sile, néve alteri cuiquam

hoc

1 In diuerſam à priore ſententiam adducebatur. *Vel, Ad ſentiẽdum aliud quàm prius inducebatur. Ad verbũ, Redocebatur. i. Diuerſum ſentire docebatur. Vel, Dedocebatur quod ſentire edoctus fuerat.*

2 Sicut autem deliberatum fuerat, ita hęc fecerunt. quũ enim diis omnibus preces fudiſſent, illinc quidẽ, ex ipſa *nimirũ* Salamine, Aiacẽ Telamonemq; inuocauerunt. ad Æacum autẽ cæteroſque Æacidas inuocandos nauem Æg. miſ.

3 Fieri non poteſt quin magna aliqua cl.

» hoc verbum dixeris. nam si ad regem referatur, capite
» plecteris, vt nec ego te nec alius quispiam hominum queat
» eripere. quamobrem tene silentium. hæc autem expeditio
» diis curæ erit. Hoc Demaratum admonuisse aiebat.[1] Ex illo autem puluere ac voce factam esse nubem, eamque in sublime elatam, Salaminem versus ad Græcorum exercitum fuisse delatam. Ita se didicisse nauticas Xerxis copias esse perituras. Hæc dicens Theocydis filius referebat, Demaratum atque alios testes citans. Classiariæ autem Xerxis copiæ, vbi conspecta strage Laconica ex Trachinia in Histiæam traiecerunt, triduum illic moratæ, per EVripum nauigabant, totidemque diebus ad Phalerum præstò fuerunt. Nec verò minori (vt mihi videtur) numero vel pedestres copiæ vel nauticæ Athenas promotæ sunt, quàm ad Sepiadem atque Thermopylas. nam in supplementum eorum qui aut tempestate ad Thermopylas, aut in naualibus ad Artemisium præliis interierunt, hos substituam qui nondum regem sequuti fuerant, Melienses, Dorienses, Locros, Pœotos, qui cum omni copia aduenerunt, exceptis Thespiensibus & Platæensibus: necnon Carystios, Andrios, Tenios, ac cæteros omnes insulanos, præter quinque ciuitates, quarum nomina superius commemoraui. nam quo magis penetrabat in Græciam Perses, eo plures eum nationes sequebantur. Quæ omnes, exceptis Pariis, postquam Athenas venere, & ad Phalerum, (Parij autem in Cythno[2] relicti, quò bellum caderet exspectabant) ibi Xerxes ipse ad classem descendit, animo cœtum classiariorum adeundi, & eorum audiendi sententias. Eò profectus vbi præsedit, assidentibus qui accitu eius aderant, suæ quoque gentis tyrannis ac nauium præfectis, vt cuique rex honorem dederat, quorum primus erat Sidonius rex, tum Tyrius, deinceps alij gradatim: misit ad eos Mardonium tentandi gratia, sciscitatum singulos prælium nauale faceret nécne. Posteaquam Mardonius à Sidonio exorsus, singulos circumiens interrogauit, cæteri quidem eandem dixere sententiam, iubentes fieri prælium: Artemisia verò, Hæc, inquit, Mardoni,
» quæ dico, regi referas: [3] me neque in præliis ad EVbœam
» gestis ignauissimam extitisse, neque minima contulisse

1 Post illum autem puluerem ac vocem ortam esse nubem.

2 Quum remansissent.

3 Me, quæ nec in naualibus ad Eubœam prœliis me ignauissimè gessi, nec minima præstiti, par est, domine, sententiã meam proferendo, quæ maximè è re tua esse censeo, indicare: atq; ideo hæc dico, Parce nauib⁹, nec prælium nauale cum

in te, domine. ideo, quum talis sim, æquum esse, ea « quæ in rem tuam maximè esse sentio, demonstrare. Ita- « que hoc tibi suadeo, vt nauibus parcas, nec prælium « nauale facias cum iis viris qui tanto sunt tuis in mari præ- « stantiores, quanto fœminis viri. Quid enim necesse habes « omnino venire in discrimen pugnæ naualis? nònne Athe- « nas habes quarum gratia expeditionem sumpsisti? nón- « ne reliquam Græciam ac nemo tibi obstitit? Qui tibi obsi- « stebant, ita summoti sunt vt eos decebat. Quò autem ego « recasuras hostium res arbitror, id exponam: Si non insta- « bis pugnæ nauali committendæ, sed classem perges hîc « continere ad terram, aut etiam tendere ipse in Pelopon- « nesum, tunc tibi, domine, succedent ea quorum gratia ve- « nisti. neque enim diu tibi resistere Græci possunt, sed dila- « bentur, & abs te ad suas quisque vrbes defugient. quoniam « neque commeatus est eis in hac insula, vt ego audio, neque, « si tu in Peloponnesum pedestres copias duces, hîc eos cre- « dibile est perstituros qui illinc huc aduenerunt, neque de « pugna pro Athenien sibus faciẽda curaturos. At si pugnam 211 « naualem gerere approperabis, vereor ne copiæ nauticæ « malè re gesta pedestribus sint exitio. Præterea hoc etiã rex « in animum dimitte: vsu venire vt bonis quidẽ hominibus « mali serui sint, malis autem boni. Ideoq; tibi (qui virorum « es optimus) serui sunt mali, qui numero sociorum censen- « tur, Ægyptij, Cyprij, Cilices, Pamphyli, è quibus nulla vtili- « tas est. Hæc loquente Artemisia, quicunq; ei bene volebãt, « noxiã illi rebantur suam orationem, tanquam aliquid mali passuræ ab rege, quẽ vetaret pugnam facere naualem: at ij qui malè consultum illi volebant inuidebantq;, vtpotè cui inter primos sociorum omnium honos haberetur, gaude- bant eius quã dixerat sententia, tanquam perituræ. Sed Xer- xes, postquã ad eum sunt relatæ sententiæ, magnopere de- lectatus est Artemisiæ sententia: & quum iã antea officio- sam esse sensisset, tunc multo impensius collaudauit. Nihil- ominus vt [1] pluribus staretur iussit, ratus ad EVbœam suos sponte malè pugnasse, quòd videlicet ipse abfuisset: itaque constituit spectaculo pugnæ naualis interesse. Classiarij, vbi nũtiatum est illinc esse soluendum, classem Salaminem versus ducũt, & per otium in aciem sunt digesti. Sed quum

[1] *Id est Sententiis plurium. Qui on se teint à la plus grande voix.*

eos

eos dies defecisset quominus prælium committerent, (nox enim interuenit) in posterum diem sese instruebant: quum interim Græcos metus formidoque cepit, cum alios, tum verò Peloponnenses, quòd ipsi desidentes in Salamine, pro Athenienſium terra essent certaturi: qui si superarentur, in insula deprehensi forent obsidendi, sua terra sine præsidio relicta. Per eandem noctem pedester exercitus barbarorum contendebat in Peloponnesum: quanquam cuncta quæ poterant excogitata erant ne barbari per cõtinentem ingrederentur. Nam vbi Leonidem cum suis apud Thermopylas occubuisse accepere Peloponnenses, celerrimè ex vrbibus concursu facto, Isthmum insederunt, duce Cleombroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi considentes, primùm viam Sironidem obstruxerunt, deinde consilio inito Isthmum muro inædificabant, opusq; perficiebant, quippe nemine (quum tot millia virorum essent) cessante. nam & lapides & lateres & ligna, & cistas fabulo plenas afferebant, nullo temporis momento opus intermittentes, neque diurno neque nocturno. Hi autem è Græcis fuerunt qui ad Isthmum auxilio cum omni copia venerunt: Lacedæmonij, & Arcades omnes, & Elei, & Corinthij, & Sicyonij, & Epidaurii, & Phliasij, & Trœzenij, & Hermionenses. Hi fuerunt qui quidem auxilio venerunt metuentes periclitanti Græciæ. Cæteris enim Peloponnensibus id nihil admodum curæ erat, & Olympia iam & Carnia præterierant. Incolunt autem Peloponnesum gentes septem, quarum duæ indigenę eundem quem habitarunt olim locum nunc habitant, Arcades & Cynurij: vna, Achaica, quæ nunquam illa quidem è Peloponneso excessit, sed pristino loco egressa, alienum incolit: reliquæ quatuor è septem aduentitiæ sunt, Dorienses, AEtoli, Dryopes, Lemnij. Ac Dorienſium quidem multæ sunt & insignes ciuitates: AEtolorum autem sola Elis: Dryopum autem, Hermiona & Asina, quæ ad Cardamylam Laconicam sita est: Lemniorum autem, omnes Parortani. Cynurij autem, quum sint indigenæ, soli putantur Iones esse, sed effecti sunt Dores, sub imperio Argiuorum impositi, & progressu temporis, quum essent Orneatæ, itemque accolæ. Harum igitur septem gentium cæteræ præter eas quas recensui, è

medio cesserunt: & (si ingenuè loqui fas est) in medio sedentes cum Medis sentiebant. Apud Isthmum quidem in tali labore isti occupati erant, vtpote pro omni iam cursu, quòd nulla spes è classe affulgeret, currentes. Quæ audientes illi qui in Salamine erant, formidine afficiebantur, non tam pro seipsis quàm pro Peloponneso soliciti, adeo vt alius alium adiens, & summissa voce loquens admiraretur in EVrybiade consilij inopiam: tandem verò res erupit in medium, consiliumque contractum est, & multa de hoc ipso dicebantur, ab his quidem, oportere in Peloponnesum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem manentes, pro regione captiua pugna nauali decernere: ab Athenienſibus verò & Æginetis & Megarenſibus, satius esse illic manentes dimicare. Ibi Themistocles, postquam sententia Peloponnensium euicit, clanculum è concilio egressus, misit ad classem Medorum nauigium, cum quodam iusso dicere, quæ oporteret, cui nomen erat Sicino, contubernali suo, atque eorum pædagogo liberorum suorũ: quem post has res gestas ipse Thespiensem fecit, [1] (vbi Thespienses in ciuitatem sunt recepti) atque locupletem. Is tunc nauigio ad duces barbarorũ profectus hæc inquit, Dux Athenienſium, quòd partibus regis fauet, præoptatq; res vestras quàm Græcorum esse superiores, misit me iam clam aliis Græcis indicatum vobis, illos metu perculsos fugam facere velle, & nunc offerri vobis occasionem exequendi rem omnium præclariſſimam, nisi per negligentiam eos dilabi sinatis. nam neque inter se consentiunt, neque vobis amplius obsistent: sed inter se dimicantes cernetis eos qui vobiscũ & eos qui contra vos sentiunt. Hac re Sicinus indicata, ab illis abscessit. Cui fidem habentes barbari, tum in insulã paruam nomine Psyttaleam, quæ inter Salaminem & continentem sita est, multos Persarum traijciunt, tum mediam circa noctem cornu quo ad vesperam spectabat producunt Salaminem versus, eam circumituri: producunt item qui circa Ceon & Cynosurã instructi erant, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideo autem & naues producebant nequa Græcis liceret effugere: sed circumuenti vicem redderent præliorum ad Artemisium gestorum. Ad insulam autem Psyttaleam traijciebant

[1] Quo tempore Thespienses ciues recipiebant, *id est ius ciuitatis donabant.*

ebant Persas, vt commisso nauali certamine, quum plurimum & virorum & naufragiorũ eò efferretur, (erat enim insula in traiectu pugnæ sita) ij Persæ [1] suos seruarent, alienos interimerent. Hoc autem ne hostis sentiret, clanculum egere, nulla noctis parte concessa somno. In has ego res intueps, non habeo aduersari oraculis tanquam non, veris volens euidenter loquentia conari refellere,

1 Alios seruarent, alios interim.

Auricoma postquam Diana littora iungent
Nauales pontes cum littoribus Cynosure,
Spe stolida fortes quòd Athenas marte subegit,
Compescet iuuenem merstissima pœna superbum,
Instinctum furijs, sibi cedere cuncta putantem.
Nam miscebitur æs æri, mars sanguine pontum
Inficiet: Græcis tunc libera tempora reddet
Saturno genitus, simul & Victoria pollens.

Quum ita euidenter in his à Bacide dicatur, profectò neq; ipse de fide oraculis deroganda ausim dicere, neque ab aliis dici sustineam. Porro inter duces qui in Salamine erant ingens conflatus est tumultus, nondum scientes à barbarorum nauibus se circumueniri: vbi autem orto sole inspexerunt hostem instructum, censuerunt ibidem sibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex Ægina Aristides Lysimachi filius, Athenensis quidem, sed in exilium à populo electus, quem ego (vt eius mores accepi) virum optimum Athenis atque iustissimum censui. Hic vir consilio assistens, Themistoclem euocauit, non amicum sibi, sed in primis inimicum: verùm præ magnitudine præsentium malorum oblitus simultatum, euocauit hominem colloquendi gratia. præsenserat enim Peloponnenses maturare ad Isthmum classem reducere. Qui, quum prodisset
» Themistocles, ad eum inquit, Nos & alio tempore & hoc
» ipso contendere debemus inter nos hac de re, vter nostrum
» de patria præclarius mereatur. te verò certiorem facio, per-
» æque esse Peloponnensibus multa verba facere ac pauca
» de abducendis hinc nauibus. Ego enim tibi quod ipsemet
» vidi, refero: nunc, ne si velint quidem, Corinthios atque
» ipsum EVrybiadem enauigare posse, quoniam circumda-
» ti ab hostibus vndique sumus. quare ingressus ad eos, hoc
» indicato. Cui respondens Themistocles, Vtilia sanè, inquit,

iubes, bonũ afferens nuntium. Nam quod ego precabar ve fieret, id ipse tu conspicatus fieri veniſti nuntiatum. [1] vt enim scias, quæ fiunt à Medis, propter me fiunt: quoniam opus facto fuit vt Græci qui nolebant sua sponte ad pugnam descendere, descenderent inuiti. Tu verò, quandoquidem vtilia nuntiatum veniſti, per teipsum nuntiato. Quoniam si ego retulero, videbor rem commentitiam dicere, nec ipsis persuadebo, tanquam non hoc agentibus barbaris. Itaque tute ingressus, vti res habet ipse referas. Quod vbi feceris, si tibi fidem habebunt, optimè habet: sin minus, perinde nobis erit. neq; enim si vndiq; circumdati sumus, vt tu ais, amplius isti defugient. Aristides concilium introgressus, eadem retulit, dicens se ex Ægina veniſſe, & ægrè elapsum, latendo stationem hostium. Omnem enim classem Græcorum, à Xerxis classe circumuentam: ideoq; hortari se vt ad defensionem sui illi sese præpararent. Hæc loquutus Aristides, retrò abijt. Rursus autem inter duces altercatio orta, pleriſq; eorum fidem nuntio non habentibus. Quibus non credentibus aduenit triremis transfuga virorum Teniorum, cui præerat Panætius Sosimenis filius, qui omnem veritatem attulit. Cuius facti nomine Tenij in tripode qui Delphis dedicatus est, inter eos qui barbarum debellarunt, scripti fuere. Ex hac autem naui quæ ad Salaminem & altera quæ ad Artemisium transfugit, expleta est Græcorum classis trecentarum & octoginta nauium. duæ nanq; prius ad explendum numerum defuerant naues. Græci, vbi eis verba Teniorum fecerunt fidem, sese apparauerunt tanquam dimicaturi. Et sub diluculum, quum propugnatorum cœtum feciſſent, Themistocles ex omnibus quæ expedirent præcipiebat: cuius orationis summa erat, meliorũ cum peioribus comparatio, quæcunq; in hominis natura atq; industria exiſtunt, exhortatus vt meliora eligerent. Vbi perorauit, iuſſit illos ingredi naues. quibus ingreſſis, redijt ab Ægina triremis quæ profecta ad Æacidas erat. moxq; omnes naues Græci soluerunt. In quos mouentes continuò barbari sunt inuecti. Ibi cæteri quidem Græci [2] quum inhiberent remos, ceſſimq; irẽt, Aminias Palleneus vir Athenienſis, euectus naui in hostilem incurrit: cui implicitus quum hæreret,

1 Scito enim quæ à Medis fiunt, à me profecta esse.

213

2 Quum in puppim inhiberent vt appulsuri. *Bud.*

ret, nec abstrahi posset, ita cæteri venientes auxilio conferti sunt. Hunc in modum aiunt Athenienses extitisse initiũ pugnæ: Æginetæ verò, nauem quæ ad Æacidas abierat fecisse initium. Quanquam etiam hoc refertur, simulachrũ mulieris fuisse eis oblatũ: & quum apparuisset, ita illos exhortatum vt omnis Græcorum exercitus exaudierit: sed
» prius his verbis conuitiatum, [1] O dæmonij, quousq; remos
» inhibebitis? Cæterùm aduersus Athenienses instructi erãt Phœnices. nam hi cornu tenebant quod ad Eleusinem occidentemq; vergebat. Aduersus Lacedæmonios instructi erant Iones. hi autẽ cornu tenebant quod ad auroram spectabat & Pireum: quorũ pauci admonitu Themistoclis de industria ignauiter agebãt, pleriq; minimè. Enimuerò cõplurium trierarchorum nomina commemorare possem, qui Græcos naues expugnauere: sed neminem nominabo præter Theomestorem Androdamantis filiũ, & Phylacon Histiæi filium, ambos Samios. quorũ duntaxat ideo mentionem facio, quòd Theomestor ob hanc nauatam operã à Persis tyrannus Sami sit creatus, Phylacus inter bene de rege meritos adscriptus sit, & multo tractu soli donatus. Bene meriti autẽ de rege, Persica lingua Orosangæ vocantu. De his quidem ita res habet. Multitudo autẽ regiarum nauium ad Salaminẽ expugnabatur, partim ab Atheniensibus corrupta, partim ab Æginetis, vtpote Græcis seruato ordine ac loco certantibus, barbaris & incompositè & inconsultè agentibus: vt non ab re fuerit talem eis rem contingere qualis cõtigit: quanquam eo die fuerunt atq; extiterunt longè seipsis præstantiores, & quàm ad EVbœã extiterant, pro se quisq; adnitentes, ac Xerxem reformidantes, quòd ab eo se singuli cõspici arbitrabantur. Et de alijs quidem vel barbarorũ vel Græcorũ singulatim, quomodo dimicauerint, nõ possum pro cõperto referre: circa Artemisiam verò hoc rei gestũ, ex quo impensius illa regi commẽdata est: Postquã regiæ res in multũ tumultuationis deuenerãt, hoc interim tẽpore Artemisia, quũ nauem suã Attica insequeretur, nullũ habens effugiũ. quia ante ipsam naues amicorũ, sua verò proxima hosti erat, hoc sibi putauit faciendũ, quod & fecisse profuit. nam vt fugiebat Atticã nauem, in nauem sociam, quæ erat virorum Calyndensium,

1 O miseri.

impegit, quáq; rex Calyndensium Damasithymus vehebatur. Cum quo etsi huic iam inde quum essent in Hellesponto, contentio intercesserat, tamen incertum an consultò id fecerit, an fortuitò nauis Calyndensium oblata fuerit. Eam Artemisia vbi incurrit pariter ac demersit, prospero casu vsa & duplex hinc sibi bonum est adepta. nam trierarchus Atticæ nauis eam conspicatus incurrisse barbarorum virorum nauem, existimans hanc Artemisiæ nauem aut Græcam esse, aut è barbaris profugisse, & à Græcis pugnare, ab hac ad alias se conuertit. Ita ex hoc facto contigit Artemisiæ tum vt exitium euitaret, tum vt è malo opere præcipuè se probatam apud Xerxem redderet. siquidem fertur, quum rex spectans animaduertisset hanc nauem alteri incurrisse, quendam eorum qui aderant dixisse, Cernis Artemisiam domine, vt bene præliatur, vtq; nauem hostilem depressit? Et regem interrogasse nunquid verè id opus Artemisiæ esset: & illos, vtpote qui planè nossent insigne nauis Artemisianæ, ita rem habere adfirmasse, ratos eam nauem quæ corrupta esset, hostilem fuisse. nam præter cætera quæ mulieri (vt dictum est) prosperè cesserunt, hoc quoq; accessit, quòd è naui Calyndensi nemo seruatus est qui existeret accusator. Vnde Xerxem ferunt ad ea quæ narrabantur dixisse, Viri quidem exiterunt mihi fœminæ, fœminæ autem, viri. Hæc aiunt dixisse Xerxem. In eo prælio cum alij multi & illustres viri tam Persarum Medorumq; quàm aliorum sociorum occubuere, tum verò dux Ariabignes Darij filius, Xerxisq; frater: è Græcis pauci. quippe qui guari natandi, vbi suæ naues corruptæ erant, nec in pugna peribant, ad Salaminem enatabant. cuius rei quia imperiti erant barbarorum pleriq;, in mari periere. Posteaquam autem eorum primæ naues in fugam versæ sunt, tum verò plurimæ corrumpebantur. nam quæ in posterioribus locatæ erant, dum earum propugnatores conarentur præterire, vt & ipsi aliquam operam regi nauarent, vndiq; in suorum naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum est, vt quidam Phœnices quorum naues corruptæ fuerant, regem adeuntes, insimulauerint Ionas tanquam proditores, quòd propter eos naues amissæ essent. vnde id contigit, non vt Ionum duces interficerentur,

1 In regis cõspectu nauarent.

214 tur, sed vt ij Phœnices qui illos insimulabant, [1] eam acciperent mercedem. Etenim illis adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eam demersit: & in hanc Æginetica impulsa ipsam depressit. Verùm Samothraces, vt qui iaculatores essent, epibatas nauis quæ suam depresserat, iaculorum ictibus excusserunt, eorumq; conscensa naui potiri sunt. quod factum Iones liberauit. Nam Xerxes vbi id egregium facinus Ionum aspexit, conuersus ad Phœnices, vt erat supramodum mœstus, & omnes arguens, iussit eorum capita præcidi, ne, quum ipsi imbelles essent, meliores criminarentur. Quoties enim suorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, sedens sub monte qui est eregione Salaminis, nomine Ægaleo, & scribæ trierarchum illum à familia & vibe scripto annotabant. Quinetiam cladi Phœnicum qui aderant, additus est Ariaramnes vir Persa, quanquam amicus regis. Et isti quidem in Phœnices se conuertebant: barbaris autem in fugam versis, & ad Phalerum elabentibus, Æginetæ in freto subsistentes operam memoratu dignam ediderunt. nam Athenienses quidem in tumultuatione naues sibi obsistentes fugientesq; expugnabant, Æginetæ verò eas quæ elabebantur: & quoties aliqua effugiebat Athenienses, eo ipso cursu in Æginetas incidebat. Quum interim conflixerunt naues duæ, vna Themistoclis insequens aliam, altera Polycriti Crio geniti, viri Æginetæ, dum nauem Sidoniam inuadit, illam videlicet quæ speculatoriam in Sciatho Ægineticam ceperat, qua vehebatur Pytheas [2] Ischeni filius: quem Persæ feminecem plagis, tamen admiratione virtutis seruatum in naui habebant. Sidonia quæ hunc circumferebat nauis, vnà cum Persis est intercepta, vt Pytheas ita sospes rediret in Æginam. Polycritus vbi inspexit Atticam nauem, agnito signo nauis imperatoriæ, inclamans Themistoclem, iocatus est, exprobrans Æginetis quòd cum Medis sentirent. Hoc Polycritus sua naui incurrens, in Themistoclem iaculatus est. Barbari autem quorum naues superenerant, fuga se proripuerunt in Phalerum pedestres ad copias. In hac pugna naualiè Græcis optimè audierunt Æginetæ, secundo loco Athenienses: è viris, Polycritus Ægineta: Athenienses q;,

1 Talē mercedem acciperent. *id est, quas pœnas volebant dare Iones, ipsi eas darent.*

2 *Supra, pag. 193. Ischenes fil. Sed ibidem male Pythius.*

EVmenes Anagyrasius, & Aminias Palleneus, qui & Artemisiam est insequutus, non prius desiturus quàm aut illam cepisset, aut ipse captus esset, si Artemisiam ea naui vehi animaduertisset. quippe trierarchis Athenienſium præceptum erat vt eam caperent, propositumque præmium decem millium drachmarum ei qui viuam cepisset. Indignè enim ferebant mulierem aduersus Athenas militare. At illa (vt antea dictum est) aufugit. Fuerunt & alij quorum naues incolumes in Phalerum euaserunt. Adimantum autem Corinthiorum ducem Athenienses ferunt statim inter initia concursus nauium expauefactum, atque perterritum sublatis velis fugæ se dedisse: Corinthiosque inspecta fuga nauis imperatoriæ itidem abiisse: Et quum fugiendo venissent ad templum Mineruæ Sciradis, quæ est in Salamine, occurrisse eis celocem diuina cum pompa: quem quisnam mississet cum non constaret, scirentque neminem suæ classis ad ipsos mississe, eos ob id coniectasse rem diuinam esse: & eos qui in celoce erant, vbi propiores fuerunt, ita loquutos fuisse, Adimante, tu quidem conuersis in fugam nauibus abscedere vis Græcorum proditor: at illi quantum votis conceperunt victores hostium euadent. Et quum his verbis fidem non haberet Adimantus, hæc iterum dixisse, [1] ipsos posse pro obsidibus ductos mortem obire nisi constaret Græcos esse victores. Ita conuersa naui Adimantum cum cæteris ad classem suorũ, re iam ab aliis nauata, venisse. Hic de illis apud Athenienses rumor extitit: quod ipsi Corinthii negant, seque inter primos pugnatores extitisse affirmant. pro quibus testimonium dicit reliqua Græcia. Aristides autem Lysimachi filius vir Athenienſis, cuius paulo antè vt viri optimi mentionem feci per eum tumultum qui circa Salaminem fiebat, hoc rei gessit: Permultis armatorum qui ad littus Salaminis locati erant, sumptis, genere Athenienſibus, & in Psyttaleam insulam traductis, omnes Persas qui in ea insula erant interemit. Defuncti nauali pugna Græci, reductis in Salaminẽ nauibus, potiti sunt naufragiis quæ illic supererant: parati ad aliam dimicationem, quòd sperarent regem iis quæ sibi reliquæ erant nauibus vsurum. Porro naufragiorum pleraque ventus zephyrus asportauit in oram Atticæ nomi-

[1] Se tales esse qui vellent obsides duci ac morte plecti nisi victores comperirentur Græci. *Vel, Se eo animo esse. Q. d. Se parates esse ad &c.*

nomine Coliadem: vt impletum sit omne oraculum, cum de cæteris quæ ad pugnam nauale pertinent, faciens mentionem, tum vero de naufragiis illuc euectis, à Bacide & Musæo multis annis antea prædictũ, ac redditũ Lysistrato Athenienſi, viro ſortilego, quod omnes Græcos latuerat,

Horrebunt remis mulieres Coliadenſes.

Hoc autem futurum erat aduecto rege. Cognita ſua clade Xerxes veritus nequis Ionum à Græcis ſubornatus aut ſua ſponte ad ſoluendos pontes in Helleſpontum na-
a15 uigaret, vnde ipſe in Europa deprehenſus ſalute periclitaretur, de fugiendo conſultabat. nolens tamẽ neque à Græcis neque à ſuis deteri, aggerem in Salamine tentabat educere: nauesque Phœnicum onerarias, vt pro rate ac muro eſſent, innectebat: & ſe tanquam aliam pugnam naualem facturus, ad bellum inſtruebat. Quæ agentem videntes cæteri, pro certo habebant eum manendi animo atque bellandi illa apparare: ſed nihil eorum Mardonium latebat, vt probè gnarum ingenij illius. Xerxes & hæc fecit, & ſimul in Perſidem miſit qui præſentem cladem nuntiarent. His nuntiis nihil pernicius tranſcurrit in rebus humanis. quod negotium hunc in modum eſt à Perſis excogitatum: Quot ex diebus tota via conſtat, totidem equos ac viros ferunt eſſe diſtinctos ad ſingulorum dierum iter faciendum, quos neque vis niuium, neque imber, neque æſtus, neque nox diſtinet quin propoſitum ſibi curſum celerrimè conficiant. Quorum curſorũ primus mandata tradit ſecundo, ſecundus itẽ tertio: & ita deinceps illa mandata in aliũ alq; alium pertranſeunt, quemadmodũ apud Græcos fax quã Vulcano per vices ferre curſores perſeuerant. Hanc equorum curſitationẽ Perſæ ἀγγαρήιον appellant. Primus igitur nuntius Suſa perlatus, Xerxem Athenis potitũ eſſe, tãta Perſas qui relicti erãt voluptate affecit, vt omnes vias myrto cõſternerẽt, & per eas odores incẽderẽt, & ipſi in ſacrificiis ac gaudiis verſarẽtur: ſecũdus aũt ita eos cõſternauit vt vniuerſi veſtes dilaniarẽt, vociferationeq; & eiulatu irrequieto vterẽtur, culpã in Mardoniũ refundẽres, nõ tam de claſſe quàm de ipſo Xerxe ſolicitis: idq; tãdiu dũ Xerxes illos ita affectos redeũdo ſedauit. At Mardonius quũ videret Xerxẽ magnã è pugna nauali iacturã

feciſſe, ſuſpicans agitare fugam ex Athenis, pro ſeipſo anxius erat, tanquam pœnas daturus, qui regi perſuaſiſſet inferre Græciæ bellum: putabatq; ſibi conducibilius eſſe periclitari aut ſubigere Græciam, aut magna opera aggreſſum honeſtè vita defungi: quanquam opinio eius de ſubigenda Græcia propenſior erat. Hoc quum ſecum agitaſſet, regem hac oratione eſt alloquutus, Domine, noli mœrore ob hanc rem geſtã capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. non enim certamen, quo omnia noſtra conſtant, in lignis eſt, ſed in viris & equis. Itaq; nemo tibi aut horum qui tibi videntur omnia confeciſſe, egreſſus è nauibus conabitur obuiam ſe ferre, aut ex hac continente: vnde qui ſe obuios tulere, pœnas dedere. Quòd ſi tibi videtur faciendum vt Peloponneſum tentemus, continuò tentemus: ſi videtur ſuperſedendum, ſuperſedeamus licet. nec animo conſterneris. neque enim vlla poſſunt ratione ſubterfugere Græci quominus rationem dent eorum quæ & nunc & antea perpetrarunt, tuiq́ue ſint ſerui. Et hoc quidem præcipue tibi agendum puta. Quòd ſi tibi conſtitutum eſt vt ipſe cum exercitu reuertaris, aliud quoque habeo ex hac re conſilium. Ne committas rex vt Perſæ Græcis ludibrio fiant. non enim res Perſarum afflictæ ſunt: neque tu vbinam viri fuerimus ignaui dicere potes. quales ſi Phœnices & Ægyptij & Cyprij & Cilices fuere, [1] nihil iſta ad Perſas attinet culpa. Quare, quoniam Perſæ huius rei ſontes ſunt, iam mihi credito. ſi tibi non videbitur permanendum, remea ipſe ad ſolum natale cum pleraq; parte copiarum: ego cum delectis de exercitu triginta myriadibus militum debeo Græciam in tuam redigere ſeruitutem. His auditis Xerxes, [2] vt ex malis, gauiſus eſt, voluptatemq; cepit: & ad Mardonium inquit ſe, [3] vbi ad concilium retuliſſet, reſponſurum vtrum eorum eſſet facturus. Et quum in concilium vocaſſet delectos Perſarum proceres, placuit ei Artemiſiam quoq; ad conſultandum accerſi: quam ſolam conſtabat antea quæ facienda eſſent intelleriſſe. Quæ vbi aduenit, eam Xerxes ſummotis alijs Perſarum conſiliarijs atq; ſatellitibus, hunc in modum alloquutus eſt, Iubet me Mardonius hîc permanere ad tentandam Peloponneſum, negans vllam culpam huius damni eſſe penes Perſas atq; pedo-

1 Nullum enim rebus damnum attulerunt Perſæ.

2 *Sic Græca habent ad verbũ pro eo quod eſt, Tanquam illo offerente aliqd inter tot mala ſolatiũ. Vel, Tanquam illo ex rebus alioqui deſperatis aliquem exitũ proponẽte.*

3 Vbi deliberaſſet. *Sed Valla ita vertit ratione habita eorum quæ ſequuntur.*

» pedestres copias, [1] sed eis volentibus hoc tentari debere. [1] Sed lubenter se reipsa comprobaturos. *Vel, huius rei se documentum esse daturos.*
» Itaque aut hoc me facere hortatur, aut sibi tradere triginta
» myriades delectorum militum ad subigendam mihi Grae-
» ciam: me verò ad patrias sedes cum reliquo exercitu reuer-
» ti. Tu igitur, quæ de pugna nauali non gerenda probè con-
» suluisti, dicito vtrum mihi suadeas horum, quod eligendo
» bene mihi consuluero. Hæc Xerxi consultanti respondens
» Artemisia, Arduum, inquit, rex, [2] me dicentem tibi optima, [2] Me tibi cõsulenti optimum dare cõsilium.
» prosperum consilium dare: tamen statu rerum præsenti-
» um mihi videtur esse faciendũ vt tu ipse domum remees:
» Mardonium verò hîc relinquas cum iis quos vult, si modò
» velit ille, atque recipiat se ista facturum. Nam siue ea quæ
» ait se velle, subegerit, & hæc ei ex animi sententia succe-
» dant, [3] tua res domine agitur: quia id tui serui effecerint: [3] Quod geritur, tuũ est. *Id est, Tuũ censetur. Eius laus tibi adscribitur.*
» siue Mardonio contra opinionem suam contingat, non
» magna sanè calamitas erit, saluo & te & rerum domesti-
» carum statu. Etenim si incolumis es & domus tua, profe-
216 ctò Græci sæpenumero pro scipsis multa certamina cursi-
» tabunt: at siquid contingat Mardonio cladis, id nullius erit
» momenti, Græciáque vincendo non vicerint, setuo tuo in-
» terempto. Tu verò Athenis incensis (cuius rei gratia ex-
» peditionem sumpsisti) reuertêris. Delectatus eo consi-
lio Xerxes, quòd idem illa suasisset quod ipse haberet in animo: quippe qui (vt ego opinor) nõ remãsisset si vel cuncti atque cunctæ id ei suasissent. adeo perterritus erat. Artemisiam igitur laudatam dimisit, ducentem secum liberos regios Ephesum. nam aliquot eum filij nothi comitabantur. Cum quibus ad eorum custodiam misit Hermotimum genere quidem Pedasensem, sed apud regem inter eunuchos nulli secundum. Incolunt autem Pedasenses super Halicarnassum: apud quos hoc rei fertur contingere, vt quoties Amphictyonensibus qui circa eam vrbem habitant aliquid aduersi certum intra tempus est euenturum, tunc Mineruæ antistiti, quæ illic est, grandis barba nascatur: quæ res bis apud eos accidit. Ex his Pedasensibus Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus quos quidem ipsi nouimus, vltio contigit acceptæ iniuriæ. Siquidem eum captum ab hostibus ac venalem mercatus est Panionius vir Chius, ex hoc impurissimo quæstu quem factitabat, vi-

tam ducens. nam quos pueros forma præditos coemetat, eos castrabat: ductosq; aut Sardis aut Ephesum, magna pecunia venundabat. Apud barbaros enim pretiosiores eunuchi sunt quàm qui non sunt castrati,[1] in omni genere, fidei gratia. Cęterùm vt alios permultos, ita hunc quoq; Panionius execuit, vt qui ex hac re vitam toleraret. Sed nō vsquequaq; infelix Hermotimus, è Sardibus ad regem cum alijs muneribus deductus est, progressuq; temporis ex omnibus eunuchis maximo in honore apud regem Xerxem est habitus. Quum aūt rex aduersus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiusdam negotij gratia descendit in agrum Mysiū, qui à Chijs incolitur, sed Atarneus vocitatur. ibi inuentū Panionium atq; agnitum alloquutus est & multis & comibus verbis, primùm recensens ei quot per illū esset assequutus bona, deinde pollicens quā gratiam illius meriti foret relaturus, si homo cum suis domesticis illuc commigrasset. Ea oratione libenter audita Panionius contulit se illuc cum vxore & liberis. Quę postcaquam cum omni re familiari adeptus est Hermotimus, his verbis affatus est, O omniū post homines natos scelestissimum, qui ex nefandissima negotiatione quæstum facis: quid aut ipse ego, aut meorū quispiā vel tibi vel tuorū quipiā mali fecit,[2] quòd ex viro neutrum me reddidisti? putabāsne fore vt quæ tunc machinabaris laterent deos? qui iusta lege vtentes, te infandorum opificem tradiderunt in manus meas,[3] vt de pœna à me tibi irroganda queri non possis. Hæc vbi exprobrauit homini, filijs in conspectum eius adductis, qui quatuor erant, coegit patrē genitalia illorū recidere: quod quum coactus fecisset, filij sui adacti sunt eius virilia abscindere. Ita suppliciū ab Hermotimo in Panionium redijt. Verxes autē filiorum Ephesum deducēdorū negotio Artemisiæ demandato, accitū Mardonium iussit è copijs quas liberet eligere, vt consentanea verbis facta exequi experiretur. Hactenus eo die est actum. Noctu autem regis iussu præfecti classis è Phalero, soluentes, retrò Hellespontum versus abierunt, pro se quisq; accelerantes ad custodiendas rates quibus rex pertransiret. Qui quum ad Zosterem aduentaret, minuta quædam cōtinentis protenta promontoria barbari suspicati nauigia esse, perdiu illinc

1 Omnis fidei gratia. *ad verbum, pro Quacunq; in re fidere ipsis aliquis velit. i. Quecunq; illis quis committere, in quibus eorum fidem experiatur.*

2 Propter quod me ex viro nihil esse feceris? *Sic ad verbū habēt Græca, quæ Valla exponere videtur voluisse non reddere, nā eunuchus nihil est, quòd sit neutrum, nec vir, nec fœmina, Ouidius, Hei mihi: quod dominam nec vir nec fœmina serua. Idem in Ibin, Deq; viro fias nec vir nec fœmina, vt Atys.*

3 Vt de pœna quam mihi daturus es queri nō possis. *Id est, Iam graues mihi des pœnas quā tua flagitia merentur.*

illinc aufugerunt: tandem deinde edocti non nauigia esse, sed promontoria in agmen sese receperunt. Vt autem dies illuxit, Græci cernentes ibidē pedestres copias hostium perstare, rati classem quoque circa Phalerum esse, ac pugnam nauale commissum iri, se ad resistendum apparabant. Sed cognito illam vela fecisse, confestim insequendam sibi censebant: itaque eam insequuti Andro tenus, cernere quum nequissent, ad Andrum profecti consultabant. Quibus Themistocles suadebat vt insulas versus profecti, classem hostium insequentes, rectà ad Hellespontum nauigarent, soluturi pontes. Huic contrariam EVrybiades opponebat sententiam. quòd diceret fore vt si dissoluerent rates maxima ob id calamitate afficerent Græciam. [1] Persa enim si deprehensus manere in Græcia coge retur, non quieturus, quòd sibi otium quidem agenti, nec vlla res posset procedere, nec vllus retrò ostenderetur receptus, & exercitus suus fame conficeretur procedenti. nec verò & rebus gerendis operā danti omnia possent per Europā succedere, tum in vrbibus, tum in nationibus quæ vel captæ fuissent, vel antea sese dedidissent: quinetiam rem frumentariā habiturum ex annuis semper fructibus Græcorū. Nunc autem videri, illum vtpote victum nauali prælio, nō perstiturum in Europa: ideoq; permittendum fugere, dum in terram suam fugiendo peruenirent. de qua terra deinde certamē fieri iubebant. Huic sententiæ aliorū Peloponnensiū duces assensere. At Themistocles postquā animaduertit se nō posse plerisq; persuadere vt ad Hellespontum nauigarent, adiit Athenienses, qui præcipuè indignabantur hostē effugere, animatiq; erant ad nauigandum in Hellespontum, etiā per seipsos, si cæteri recusassent. Eosq;

» ita est alloquutus, Et ipse multis iam huiusmodi casibus in-
» terfui, & de multo pluribus audiui talia contigisse, viros
» ad necessitatē redactos præliū instaurasse, & superiorē quā
» accepissent calamitatē emēdasse: itaq; nos, quoniā inueni-
» mus quo pacto & nosipsos & Græciā tueremur, repulsa tā-
» ta hominū nube, nō insequamur eos fugiētes. Neq; enim
» nos ista effecimus, sed dij pariter & heroes, qui inuiderunt
» vnū esse virū & Asiæ regem & Europæ, q ui sit impiissimus
» atq; sceleſtus: qui sacra perinde atq; profana habens, vtraq;

1 Persam enim, si interceptus manere in Græcia cogeretur, minimè quieturum. *id est aliquid tentaturū.* quòd quiescenti nec quicquā successurum foret, nec vllus ad sua receptus futurus esset, & exercitus fame periturus foret: at si aliquid tentaret, omnia poss. *Vel, Fore enim vt Persa si intercept. &c. à bello non abstineret.*

incendit, deorũq; simulachra subuertit: qui & mare cecidit « flagellis, & compedes in illud deiecit. Sed bene nobiscũ in « præsens tempus agitur. ideoq; nunc quidẽ, vt & nostri ipso- « rum & nostrorũ domesticorum curam geramus, & vt spa- « tium quis ad reficiendas ædes, faciendamq; sementem ha- « beat, in Græcia maneamus, barbaro prorsus eiecto: quum « autẽ ver appetet, tunc in Hellespontum & Ioniam nauige- « mus. Hæc dicebat Themistocles, animo sibi apud Per- « sam subsidiũ comparandi, vt siquid apud Athenienses acci- « deret aduersi sibi, haberet quò se conuerteret: prout & con- « tigit. Hæc dicenti Themistocli Athenienses, quum tamen ab eo deciperentur, assensi sunt. [1] nam quũ anteà prudens habitus fuisset, postea verò prudens ac bona consulens cõ- pertus esset, prorsus ad ei assentiendum prompti erant. Ille, vbi Athenienses ipsius sententiã probauere, misit eueſtigio viros quosdã cum nauigio ad exponenda regi mandata, iuſ sos tacere, etsi in omne tormentũ deuenirent: quorũ vnus erat [2] Sicinus eius contubernalis. Hi posteaquam ad Atti- cam peruenere, cæteris apud nauigium remanentibus, ipse ad regem ascendit, atq; ita eum alloquutus est, Themisto- « cles Neoclis filius, dux quidem Athenienſium, sed inter o- « mnes socios vir optimus ac sapientissimus, misit me tibi « denuntiatũ, gratia tibi inseruiendi se retinuisse Græcos, clas- « sem tuam insequendi cupidos, pontesq; qui sunt in Helles- « ponto soluendi: Itaq; nunc [3] magno cum silentio te illuc « recipias. Hac re nuntiata, isti abiere. At Græci, posteaquam « decreuerunt neq; persequendam sibi vlterius barbarorum classem, neq; nauigandum in Hellespontum ad soluendũ traiectum, Andrum obsederunt, animo illam delendi. nam primi ex insulanis Andrij pecunias poscenti Themistocli denegauerant, eiq; alleganti Athenienses illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela & Necessitate, & ita si- bi dãdas vtiq; esse pecunias, respondẽrãt [4] Athenas propor- « tione magnas esse atq; felices, & dijs propitijs bene proces- « sisse. nam se ad maximam soli tenuitatẽ redactos, Andrio- « rumq; insulam totidem propitia numina nunquam dere- « linquere, sed semper incolere, Inopiam & Impossibilitatẽ « quibus dijs obnoxios Andrios pecuniã non daturos. nun- «

quam

1 Nam quũ vt antea prudens habebatur, ita etiã re ipsa prudens & consultus compertus est. *Vel, vt antea sapiens habeb.*

2 Ille Sicinus. *cuius videlicet facta fuit modo mentio.*

3 Sine vlla præcipitatione. *Ad verbũ, Cum magna quiete. Gall. Tout à son aise.*

4 Athe nas meritò esse magnas & opulẽtas, quippe quæ vtilibus deab. bene instructæ essent: *vel quibus duæ vtiles deæ suppeterẽt.* at verò Andrios solum inops incolere, duasq; inutiles deas nunquam insulam ipsorũ relinquere, sed in ea gratum domicilium semper habere, Paupertatem videlicet & Impossibilitatẽ: quæ deæ quũ Andrijs obtigissent, non esse daturos pecunias.

» quam enim Andriorum impoſſibilitate validiorem fore
» Athenienſium potentiam. Hæc illi quum reſpondiſſent,
nec pecuniam dediſſent, obſidebantur. Themiſtocles verò
([1] neq; enim vnquam acquirendo ceſſabat) ad cæteras in- [1] Semper e-
ſulas minacia verba mittens, pecuniam flagitabat, eiſdem nim corradé-
nuntijs eiſdemq; verbis vtens quibus apud Andrios fuerat dæ alicunde
vſus: niſi pecuniam darent quam poſcerentur: exercitū ſe pecuniæ cu-
Græcorū illuc adducturū, & eam inſulā obſeſſam deleturū. pidus erat.
Hæc dicendo, ingentē pecuniæ vim coegit à Caryſtijs atq;
etiā à Parijs: qui audito tum Andrū obſideri quòd cū Me-
dis ſenſiſſent, tum Themiſtoclem maximo in honore in-
ter duces eſſe, hoc metu pecuniam miſere. Aliarum autem
inſularum aliqua pecuniam dederit nécne, affirmare ne-
queo. reor tamē alias quoq; dediſſe, non has ſolùm. Quan-
quam Caryſtijs ne hac quidem re contigit effugere cladē,
vt Parijs, qui Themiſtocle pecunia delinito, hoſtem deui-
tarunt. Ita Themiſtocles ex Andro profectus, clam cæteris
ducibus exegit pecunias ab inſulanis. At copiæ Xerxis illic
aliquot poſt pugnam dies immoratæ, mouerunt in Bœo-
tos eadem qua venerant via. Quippe Mardonio viſum eſt
ſimul regem præmittere, (intempeſtiuum enim propter
anni tempus belligerari) ſimul in Theſſalia ſatius eſſe hy-
bernare, & deinde ineunte vere tentare Peloponneſum. Is
vbi in Theſſaliam peruenit, ibi ante omnia, decem millia
Perſarum qui immortales vocantur elegit, excepto eorum
duce Hydarne, qui negauit ſe regem eſſe relicturum. Item
ex alijs Perſis thoracatos, & [2] mille equites: ad hæc Medo- [2] Illos mil-
rum, Sacarum, Indorum peditatum equitatumq;. Has na- le eq.
tiones ſibi totas deſumpſit: ex alijs autem ſocijs paucos,
quorum duntaxat aut [3] ſpeciem animaduertebat, aut ali- [3] Indolem.
quod egregium facinus cognouerat. Sed plurimos ex vna
gente Perſarum delegit torquatos & armillatos: ſecundo
loco, Medos, qui non numero Perſis inferiores erant, ſed
218 robore: ita vt vniuerſi, triginta myriades vnà cum equiti-
bus eſſent. Hoc interim tempore quo Mardonius habet
delectum copiarum, & Xerxes circa Theſſaliam agit,
oraculum è Delphis ad Lacedæmonios venit vt Xerxem
pœnas necis Leonidæ repoſcerent, & quod daretur ex eo
reciperent. Mittunt igitur quamcitiſſimè Spartiatæ ca-

duceatorem: Is adhuc in Theſſalia nactus exercitum, vbi in conſpectum Xerxis venit, ita verba fecit: Rex Medorum « Lacedæmonij te & Heraclidæ qui è Sparta ſunt pœnas cæ- « dis repoſcunt, quòd regem ipſorum interemiſti dum Græ- « ciam protegit. Ad ea Xerxes cachinnos tollit: ac diu re- « ſponſo non reddito, Hic, inquit, (monſtrato Mardonio, vt « ille ei aſſiſtebat) pœnas tales dabit quales illos decent. Ca- « duceator hoc reſponſo accepto diſceſſit. Xerxes Mardonio in Theſſalia relicto, ipſe ad Helleſpontum ire maturabat: intraque quinque & quadraginta dies ad traiectum peruenit nullam propemodum partem copiarum ducens: quæ quocunque veniebant & ad quoſcunque homines, eorum direptis fructibus veſcebantur: vbi autem nihil fructuum reperiebant, ipſa herba, vt è ſolo germinabat: nonnulli, delibatis corticibus, & ſtrictis frondibus arborum, tam agreſtium quàm manſuetarum, nihil omnino relinquentes. hoc autem præ fame facere cogebantur. Quos deinde peſtilentia excipiente ac dyſenteria, *id eſt tormini-bus*, inter viam extinguebantur. Eorum etiam non nullos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, vt in quanque veniebat, vti illos curarent & paſcerent: quoſdam etiam in Theſſalia, & aliquot in Siri Pæoniæ, & in Macedonia: vbi ſacrum Iouis currum, quem in Græciam tendens reliquerat, reuerſus non [1] offendit. Eum Pæones Thracibus quum dediſſent, tamen repoſcenti Xerxi dixere, vnà cum equis inter paſcendum fuiſſe abactum à Thracibus qui ſuperiora Strymonis circa fontes incolerent. Quo in loco rex Biſaltcorum ac terræ Creſtonicæ Thrax facinus eximium fecit. hic & ſe volentem negauit Xerxi ſeruiturum, eoque in edita montis Rhodopes abijt: & filijs vetuit ne aduerſus Græciam militarent. Illi patre contemptui habito, ſiue alioqui belli libidine inſpiciundi, militauere cum Xerxe. qui poſtquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant autem ſex) ob eam cauſam oculos effodit. Et iſti quidem hanc mercedem acceperunt.

[1] Recepit.

Perſæ autem, vbi citato itinere ad traiectum peruenere, Helleſpontum nauibus traiecere ad Abydum. non enim intentas iam rates inuenere, ſed tempeſtate diſſolutas. Ibi copioſiorem quàm in itinere commeatum adepti, nulla

nulla modestia sese reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex ijs qui de exercitu superfuerant: cæteri cum Xerxe Sardis peruenere. Narratur autem & alia hæc res, Xerxem, posteaquam Athenis profectus est ad oram super Strymonem, illinc non amplius terra iter fecisse: sed exercitu Hydarni permisso, quem ad Hellespontum deduceret, ipsum nauem Phœnissam conscendisse, vt in Asiam se reciperet: & dum cursum tenet, à Strymonia ingenti vento fuisse exceptum: & eo vehementius tempestate vexatum quòd nauis referta vectoribus erat, vtpote quum super contabulationes essent frequentes Persæ qui cum Xerxe vehebantur. Ibi metu perculsum regem cum clamore interrogasse gubernatorem num » qua salus eis esset. Et quum ille respondisset, Here, nulla » admodum est, nisi horum vectorum aliqua fiat abitio: » tunc Xerxem eo audito ita loquutum, Viri Persæ, nunc » aliquis vestrûm declaret se curam habere regis, in vobis » enim videtur sita esse salus mea. Hæc vbi dixit Xerxes, illos eo adorato desiliisse in mare: atque ita leuata naui, Xerxem incolumem in Asiam peruenisse. Et vbi primùm in terram egressus est, hoc egisse: gubernatorem, quòd regis quidem animam seruasset, aurea corona donasse: quòd autem multos Persarum perdidisset, decollasse. Hic autem alter modus qui narratur reuersionis Xerxis, haudquaquam fidem apud me habet, cum propter alia, tum propter obitum Persarum. [1] nam si id regi à gubernatore dictum est, tamen ex infinitis rationibus, vel ob hanc vnam, cui repugnari non potest, negarim hoc regem fuisse facturum: quin potius Persas iussurum è tabulatis in ventrem nauis descendere, vtpote qui primores Persarum essent: & remiges Phœnices, Persis numero pares, in mare deiecturum. Sed is (vt dictum est superius) itinere pedestri cum reliquo exercitu in Asiam reuersus est. Cuius rei id quoque magno est testimonio, quòd constat Xerxem, quum rursus in Asiam reciperet se, Abdera peruenisse, [2] adhibuisséque conuinio Abderitas, & acinace aureo eos [3] ac tiara auro intertexta donasse: & vt ipsi oppidani aiunt, illum, postquam ex Athenis retrò fugit (quod apud me fide caret) illic primùm zonam [4] resoluisse:

1 Nã si hæc ita Xerxi fuerunt à gubernatore dicta, ex decem millibus sententiam suã hac de re proferẽtibus haud vnus fueritqui neget regem hoc facturũ fuisse: Persas iussi. *Ad verbum, Ex decem millibus sententiarum, vel opinionum, vnam mihi repugnantem non habeo. Ex quibus verbis videat lector an aliunde sensum elicere possit.*

2 Et hospitij fœdus cũ illis inijsse. *Vel, hospitij necessitudinem cum illis contraxisse.*

3 Ac triremi auro intertexta. *vel (vt alij) triremi inaurata. Certè intertexta improprie hic diceretur. At Valla μάσῳ legit pro πεπῃ.*

4 Soluisse vt liberum omni metu.

adeo fuerat terrore correptus. Sunt autem Abdera magis ad Helleſpontum ſita quàm Strymon, atque littus ex quo nauem illum conſcendiſſe ferunt. Cæterùm Græci poſteaquam Andrũ expugnare nequeunt, conuerſi in Caryſtum, vaſtato illorum agro rediere Salaminem. Ibi ante omnia 219
diis primitias ſelegerunt cum aliarum rerum, tum Phœniſſarum triremium tres: quarum vna reponeretur apud Iſthmum (quæ ad meam vſque memoriam extabat) altera apud Sunium, tertia Aiacidis illic apud Salaminem. Secundo loco prædam inter ſe diſpartiere, ex qua primitias Delphos miſere. Vnde ſtatua effecta eſt longitudine cubitorum [1] decem, truncam nauis partem manu ſuſtinens: eodem in loco ſtans vbi Alexander Macedo aureus. Miſſis Delphos primitiis, Græci publicè deum percontati ſunt nunquid perfectas & gratas primitias accepiſſet. Quibus ille reſpondit habere ſe quidem à Græcis aliis, verùm non ab Æginetis: ſed repoſcere donum optimè nauatæ ad Salaminem operæ in pugna nauali. Id quum audiſſent Æginetæ, aureas ſtellas tres dedicauerunt, quæ ſuper malum nauis æreum ſtant apud angulum, proximè Croeſi craterem. Poſt diſpartitam prædam Græci ad Iſthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritiſſimo, qui in hoc bello præclariſſimè rem geſſiſſet. Eò vbi peruentum eſt, duces Græci in aram Neptuni ſuam quiſq; ſententiam ſcriptam detulere, quémnam ex omnibus primũ, & quem ſecundũ iudicarent. In ea autem ſuum quiſq; nomẽ inſcripſit, ſe illum qui præſtantiſſimus extitiſſet, exiſtimans: ſed in ſecundis partibus Themiſtocli adiudicandis plerique congruerunt. Ita quum ſinguli in primo loco ſingulos calculos haberent, in ſecundo Themiſtocles multo ſuperior extitit. Et licet hanc rem Græci liuore quodam ſuperſederint indicare, in ſuam quiſque patriam reuecti, tamen Themiſtocles & habitus eſt & celebratus per vniuerſam Græciam omnium Græcorum longè prudentiſſimus. Ipſe tamen quia non fuiſſet honore affectus ab iis qui ad Salaminem dimicaſſent, vt honore afficeretur, Lacedæmonem ſe contulit. Eum Lacedæmonij & ſplendidè exceperunt, & magnificè honorauerunt: & primas quidem partes rei bene geſtæ, EVrybiadæ: ſolertiæ verò ac dexte-

1 Duodecim.

dexteritatis, Themiſtocli dederunt, vtrumque oleagina corona donantes. præterea hunc [1] biga quæ apud Spartam erat præſtantiſſima: laudatumque verbis ampliſſimis, trecenti ex primoribus Spartiatarum, qui equites vocantur, diſcedentem ad Tegeaticos vſq; fines comitati ſunt. Hunc ſolũ ex omnibus quos nouimus hominibus Spartiatæ abeuntem deduxeruut. Eidem poſtquam ex Lacedæmone Athenas venit, ibi [2] Timodemus vnus ex inimicis eius, alioqui non è claris viris, liuore iſſaniens, crimini dabat itionem in Spartam: dicens illum Athenarum reſpectu, non ſui, ab Lacedæmoniis honores aſſequutum. Et quum non faceret finem talia dicendi, inquit ei Themiſtocles, O homo, ita res habet, neque ego ſi Belbinitanus forem, ſic à Spartanis honoratus fuiſſem: neque tu, etſi Athenienſis. Atque hæc hactenus. Artabazus autem Pharnacis filius, vir inter Perſas cum antea illuſtris, tum ex rebus Platæenſibus factus illuſtrior, regem deducebat iis ſexaginta millibus quæ ſibi Mardonius delegerat: quem vbi traiectu tenus comitatus eſt, quum iam ille in Aſia eſſet, regreſſus circa Palenen agebat, vtpote Mardonio per Theſſaliam Macedoniamque hybernante, nec alias copias obire curante: Nec è ſua dignitate exiſtimabat non diripere rebelles Potidæatas, in quos caſu incidiſſet. Etenim Potidæatæ, poſtquam rex præteriit, & claſſis Perſica à Salamine fugiens abiit è conſpectu, à barbaris defecerant: mox aliis quoque qui Palenen incolebant rebellantibus. Tunc verò Artabazus Potidæam obſedit: & ſuſpicatus etiam Olynthios ab rege defecturos, & ipſos obſedit. Eam autem vrbem tenebant Bottiæi qui è ſinu Thermæo fuerant à Macedonibus eiecti. Hos Artabazus poſtquam obſidione cepit, in paludem deductos trucidauit, vrbemque adminiſtrandam Critobulo Toronæo tradidit, à genere Chalcidenſi. Ita Chalcidenſes Olynthum obtinuere. Expugnata Olyntho Artabazus Potidææ obſidendæ impenſius incumbebat. Hoc faciens, cum Timoxeno Scionæorum magiſtratu de facienda proditione tranſegit, incertum mihi quonam modo ab initio: neq; enim traditur. ad extremum ita actum eſt: Quoties exaratũ libellum aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere vole-

1 Currus omnium qui Spartæ erant præſtantiſſimo. *vel pulcherrimo.*

2 Timodemus Aphidnæus. *Valla autẽ ἐφιδναῖος omiſit, aut potius non legit. quod certe ſuſpectum etiam reddunt quæ ſequuntur.*

bat, cum ſagittæ poſtremo inuoluebat, adaptatisque deſuper pennis, ad locum de quo conuenerat, ſagittam emittebat. Sed Timoxenus qui Potidæam prodebat, proditionis compertus eſt. nam Artabazus ad conuentum locum ſagittam dirigens, fruſtrante iactu humerum cuiuſdam Potidæatæ percuſſit. Ad quem ſaucium turba (vt adſolet in bello fieri) quum concurriſſet, ſubitò reuulſa ſagitta, animaduertens libellum detulit ad magiſtratus. aderat autem & cæterorum Pallenenſium commilitiũ. Perlecto libello magiſtratus & cognito proditionis authore, non tamen cenſuerunt Timoxenum eſſe plectendum, Scionææ ciuitatis gratia, ne in poſterum ſemper Scionæi pro proditoribus haberentur. Atque hunc quidem in modum Timoxenus proditionis manifeſtus fuit. Artabazum verò 220
tres iam menſes obſidentem ingens æſtus maris excepit, & is diutius: vnde barbari videntes locum factum lacunoſum, in Pallenen conceſſerunt. quorum quum duæ partes permeaſſent eluuiem, tres aliæ ſupererant, quas vbi pertranſiſſent, oportebat intrare Pallenen. ſed eas tanta maris æſtuatio inuaſit quanta nunquam extiterat, vt indigenæ aiunt, quum ea frequenter illic accidat. Eorum qui nandi erant ignari interiere: qui erant gnari, eos Potidæatæ nauigiis adorti trucidauere. Huius autem æſtus ac reſtagnationis & cladis Perſarum ferunt Potidæatæ hinc cauſam extitiſſe, quòd iſti è Perſis qui ſunt à mari oppreſſi, in templum Neptuni & eius ſimulachrum quod ſitum eſt in ſuburbanis, impiè geſſerant. Hanc fuiſſe cauſam illi videntur verè dicere. Eos autem qui ſuperauere, Artabazus in Theſſaliam ad Mardonium duxit. Et cum iis qui regem reduxerunt ita eſt actum. Clatſiarius autem Xerxis exercitus qui ſuperfuerat, vbi à Salamine fugiens attigit Aſiam, rege cum aliis copiis è Cherſoneſo Abydum traducto hyemauit apud Cumam. Idem primo ſtatim vere Samum conuenit, vbi nonnullæ naues hyemauerant. Eius claſſis plerique epibatæ erant ex Perſis & Medis, ducesque ſuperuenerant, Mardontes Bagæi, & Artayntes Artachæi filius, cuius patruelis Amitres ab eodẽ aſcitus erat iſtorũ collega. Hi vtpote magnopere percuſſi, nõ audebant occaſum verſus producere, ne vnus quidem: ſed apud Samum ſubſidentes lo-

tes Ioniam à rebellando prohibebant, trecẽtas naues cum Ioniis habentes. Neque expectabant fore vt Græci in Ioniam irent, sed vt sua tutari contenti essent: ducta ex hoc coniectura, quòd ipsos è Salamine fugientes non fuissent insequuti, sed libenter abscessissent. [1] Atque vt se victos mari, ita longè superiorem terra Mardonium futurum arbitrabantur. Qui dum apud Samum erant, simul cõsultabant si quid mali possent facere hostibus, simul subauscultabant quónam res Mardonij spectarent. At Græcos excitabat tum veris aduentus, tum Mardonius in Thessalia agens. & eorum quidem exercitus pedestris nondum cogebatur: naues autem in Æginam abierant numero centum ac decem, præfecto atq; nauarcho Leutychide, qui fuit Menaris, qui fuit Agesilai, qui fuit Hippocratidæ, qui fuit Leutychidis, qui fuit Anaxilai, qui fuit Archidami, qui fuit Anaxandridæ, qui fuit Theopompi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit EVryphontis, qui fuit Proclis, qui fuit Aristodemi, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli, qui fuit Herculis filius, ex altera ab regia familia. Hi omnes, præter duos, qui primi post Leutychidem commemorati sunt, reges Spartæ fuerunt. Athenienſium autem, duce Xanthippo Ariphronis filio, hac omni classe Æginam profecta, aduenium eò nuntij Ionum iidem qui ruperierant ad orandos Lacedæmonios vt Ioniam liberarent, quorum vnus fuit Herodotus Basilidis filius. Hi, septem fuerant ab initio, qui coniuratione inter se facta de trucidando Stratte Chiorum tyranno, postea conspiratione patefacta per vnum ex ipsis qui rem detulerat, cæteri qui sex erant, è Chio se subduxerunt, Spartamque se contulerunt, & tunc AEginam, oraturi Græcos vt in Ioniam nauigarent: ægreque exoratos Delon vsque perduxere. Nam vlteriora omnia Græcis formidolosa erant, cum locorum ignaris, tum plena hostium esse, & tantundem abesse Samum, quantum Herculis columnas credentibus. Contigitque id rei vt neque barbari supra Samum occidentem versus nauigare auderent, metu perterriti: neq; Græci Chiorum rogatu, orientem versus, vltra Delon. ita timor medium eorum tuebatur. Dum Græci nauigauere in

1 De mari igitur animum abiecerant, sed longè superiorẽ, &c. *ad verbum, Circa mare igitur animo victi erant. vel, animis ceciderant. Id est, De rebus igitur mari gerendis spem abiecerant.*

Delon, Mardonius qui in hybernis apud Theſſaliam erat, inde mouens miſit ad oraculum quendam genere Europeum, nomine Murem, iubens vt quantumcunque ſibi liceret peruaderet ad oraculum conſultandum: edocuitque quid vellet ab oraculis ſcire. Quid autem fuerit haud compertum habeo. non enim memoratur: opinor autem nihil aliud quàm de rebus præſentibus fuiſſe. Conſtat hunc *Murem in Lebadiam veniſſe, & mercede corrupto quodam indigena, Trophonium deſcendiſſe, & ad Abas Phocenſium, ad oraculum: quinetiam prius Thebas adiſſe. Ibique tum Apollinem Iſmenium conſuluiſſe, quòd illic, quemadmodum in Olympia, fas eſt in templis ſciſcitari oracula: tum quodam non Thebano, ſed peregrino pecunia corrupto, in delubro Amphiarai obdormiſſe. Ideo autem nemini Thebano licet eo in loco *vaticinum eſſe, quòd quum Amphiaraus optionem eis dediſſet vtrum mallent vate vti ſe, an auxiliatore: Thebani ſibi auxiliatorem eum maluerunt. eapropter nefas eſt vlli Thebano illic obdormiſcere. Tunc autem maximum extitiſſe miraculum, vt à Thebanis mihi narratur: Murem Europeum, peruestigatis omnibus oraculis, iſſe etiam ad fanum Apollinis Ptoi. vocatur autem id fanum ita: ſed ipſorum Thebanorum eſt, 221
ſitum ſupra paludem Copaidem, ante montem, proximè vrbem Acræphiam. Ad hoc templum poſtquam peruenisſet is qui Mus appellaretur, ſequutos eum tres viros publicè delectos ad deſcribenda ea quæ homini reſponderentur. & ſtatim antiſtitem barbara lingua vſam: & qui eos ſubſequebantur, ſtupuiſſe audientes barbaram linguam pro Græca. Quumque neſcirent quid in præſenti negotio agerent, Murem Europeum pugillares ab eis quos ferebant abſtuliſſe, & in illis ea quæ dicerentur à propheta exaraſſe, eaque, vt dicebant, lingua Caria: & vbi illa ſcripſiſſet, digreſſum in Theſſaliam abiiſſe. Ea Mardonius intelligēs quid diceret, nuntium dehinc Athenas mittit Alexandrum Macedonem Amyntæ filium, [1]tum quia in eum propenſi erant Perſæ, (quippe cuius ſororem Gygæam Amyntæ filiam in matrimonio habuerat Bubares vir Perſes, ex qua genuerat Amyntam in Aſia, aui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiæ data erat incolenda vrbs

Ala-

* Murem Lebadeam (*Bœotiæ oppidum*) veniſſe, & mercede pellecto quodā indigena, ad Trophonium (*i. in antrum Trophonij*) deſcendiſſe. S.

* Μαντεύεσθαι *significat hic vertus* Oraculū conſulere: *vt annot. Paul. Leop. Emend. lib. 1. c. 1. S.*

[1] Tum quòd affinitate cū Perſis iunctus eſſet.

Alabanda) tum quia audiebat hoſpitalem atque munificum eſſe virum, Mardonius mittendum duxit: hac præcipuè ratione arbitratus ſe conciliaturum ſibi Athenienſes, populum & multum & ſtrenuum eſſe audiens, [1] & qui cladis Perſicæ in mari acceptæ præcipuus author extitiſſet. Quibus ſibi conciliatis, ſpem concipiebat facilè potiundi maris, prout etiam cõtigiſſet. nam terreſtribus copiis longè ſibi ſuperior eſſe videbatur. Ita colligebat ſuas res fore ſuperiores rebus Græcorum. Cui fortaſſis oracula illa reddita ſuadebant vt Athenienſem ſibi ſocium aſciſceret. His obtemperans, Alexandrum hunc mittebat ſeptimum à Perdicca, qui Macedonum tyrannidem obtinuit hunc in modum: Tres fratres à Temeno oriundi, Gauanes, Aeropus, Perdiccas, ex Argo in Illyricos profugerunt: & ex Illyriis tranſgreſſi ſuperiorem Macedoniam, peruenerunt ad vrbem Lebæam. vbi ſe ad mercenariam operam regi locauerunt, vnus quidem equis, alter verò bobus, minimus autem natu minutis pecoribus paſcendis. [2] Erant autem priſcorum hominum tyrannides in re nummaria exiles, non ſolùm populares facultates: adeo ipſi regi ſua vxor coquebat cibaria. Hæc quum animaduertiſſet panem pueri Perdiccæ mercenarij, dum coqueretur, effici duplum quàm erat, idque ſemper contingere, indicauit marito. [3] Ille re audita, illico ingreſſus eſt vt oſtentum cerneret, quónam modo quid maius excreſceret: moxque àcciti mercenarii, vt à ſua domo diſcederent imperauit. Et quum iſti dicerent, ita demum ſe abſcedere iuſtum eſſe vbi mercedem acceperint: [4] tunc rex mercedem nominari audiens, Hunc, inquit (ſolem oſtendens, in deum contumelioſus) dignam

1 Et quem cladis Perſicę in mari acceptæ præcipuũ authorem extitiſſe credebat.

2 Erant enim olim regna etiam in re nummaria exilia, non ſolùm populus. Regis autem vxor illis ipſamet farinã ſubigebat: ſed dum coquebatur panis Perdiccæ pueri mercenarij, in duplam molem excreſcebat. Quod quum ſemper contingeret, id marito indicauit. *Dicit autem τυραννίδες pro τύραννοι. perinde eſt enim ac ſi diceret. Erant enim olim ipſi quoque reges pecuniæ inopes. Quod Herodotus ſubiungit necui mirum videatur quòd rex ipſe illos paſcendis ſuis armentis & gregibus præfecerit. At Valla ex Enim faciens Autem, ita hoc interpretatur quod de regis vxore narratur, quaſi Herodotus hoc velut argumentum illius inopiæ afferat: ideoq́; particula adeo vtitur.*

3 At illi, vt audiuit, ſtatim hæc cogitatio animum ſubiit, *vel illi in mentem venit*, factum illud magnum aliquid portendere. ideoque accerſitis mercenar. *Ad verbum, Portentum eſſe* [hanc rem] *& ad magnum aliquid ſpectare. vel tendere. At Valla errorem inceptum ab ἐπῆλθε, proſequutus eſt in φήμη.*

4 Tunc rex, vbi mercedis mentionem fieri audiuit, ſole tunc fortè per fumarium, *ſiue caminum* domũ ingrediente, dixit furore correptus, At ego hanc mercedem vobis dignam rependo. oſtendebat autem ſolem. *Vel, At ego vobis hanc mercedem perſoluo. id eſt, in mercedem. vel, pro mercede, vt μισθὸν dicatur per appoſitionem. Videtur autem voluiſſe ſignificare illos debere abundè magna mercedis loco ducere quòd ſaluos illos à ſe dimitteret.*

vobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium sol. Hoc audientes maiores natu Gauanes & Aeropus, stetere attoniti. at puer, Accipimus rex quæ das, præ- « loquutus, gladio (nam gladium gerebat) circumscripsit in « pauimento domus solem: circumscriptumque quum ter in sinum suum hausisset, abiit cum cæteris. [1] Quale autem esset id quod faciebat puer, & quòd data cum illorum assensu accipiebat minimus natu, renuntiauit quidam assessorum regi. Hoc audito, rex ira percitus equites ad eos interimendos mittit. Est autem in ea regione amnis cui tanquam liberatori immolant posteri illorum qui ab Argo erant: hic amnis, posteaquam eum Temenidæ transierant, ita vehemens effectus erat vt ab equitibus transiri nequierit. Temenidæ in aliam Macedoniæ plagam transgressi, habitarunt prope hortos qui ferebantur esse Midæ Gordio geniti, quibus in hortis sua sponte nascuntur rosæ sexagenûm foliorum, fragrantiori odore quàm cæteræ: & in quibus (vt fertur à Macedonibus) Silenus fuit excepitus. Super eos situs est mons nomine Bermius, per hyemem inaccessus. Hinc egressi postquam eam plagam obtinuerunt Temenidæ, cæteram Macedoniam subegerunt. Ab hoc autem Perdicca hunc in modum Alexander oriundus est: Amyntæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ: pater Alcetæ fuit Aeropus, Aeropi Philippus, Philippi [2] Argæus, huius Perdiccas, qui parauit imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius: qui vbi Athenas venit à Mardonio missus, ita verba fecit: Viri Athenienses, Mardonius hæc « inquit: Nunc ius mihi ab rege venit in hęc verba: Athenien- « sibus iniurias quas mihi intulerunt omnes remitto. nunc « autem Mardoni ita facito: Suam eis regionem reddito: « præterea aliam pro suo arbitratu eligant, suaque liberta- « te potiantur. Quinetiam eorum templa, si mecum fœdus « inire volent, omnia quæ ego incendi, restituito. Hic nun- « tius quum mihi allatus sit, necesse habeo ista exequi, nisi « per vos steterit. Ego verò hæc vobis duco dicenda: quid in- « sanitis, bellum regi inferentes, cui nec vnquam præstare, « nec semper obstare poteritis? Nostis enim Xerxis & co- « pias & facta: auditis quoque nunc de exercitu qui mecum « est [3] quem si superaueritis atque veceritis, nulla vobis (si sa-

piris)

[1] At regi quidam ex eius assessoribus, quod egerat puer, & q; ille, quum omnium natu minimus esset, quæ sibi data erant accepisset, id certo cõsilio factum esse, renuntiauit. *Nam σῶ νόω (rarissimum alioqui loquendi genus) hoc vide tur significare. q.d. Gallicè, Et qu'il ne faisoit cela sans y auoir bien pensé.*

[2] Argæus.

[3] Quo si potentiores existiteritis, eũq; viceritis (q; nequaquam sperandum, si sapitis.)

» pitis)ſpes erit,quum alius multo maior exercitus ſit adfu-
» turus.Nolite igitur,æquiparando vos regi, priuari ſolo ve-
» ſtro,[1] & pro vobiſipſis aſſiduè diſcurrere. imò potius his
» moleſtiis vos explicate, quum adſit vobis pulcherrima ex-
» plicandi facultas, quòd ab rege prouocati vt ſocietatem
» belli nobiſcum ineatis citra dolum & fraudem, liberati
» eritis.Hæc me iuſſit,Athenienſes,apud vos Mardonius di-
» cere.Ego verò de mea in vos beneuolentia nihil comme-
» morabo.neq; enim nunc primùm eam cognouiſtis. Ob-
» ſecro autem vt Mardonio morem geratis, quos animad-
» uerto non ſemper validos fore ad gerendum cum Xerxe
» bellum: quales ſi animaduerterem eſſe, nequaquam huc
» cum his mandatis veniſſem. Quippe regis vires ſupra hu-
» manas ſunt, & manus prælonga. [2] Quòd niſi properè aſ-
» ſentiamini magna pollicentibus, quippe ex æquo fœdus
» facere volentibus, timeo veſtram vicem, qui ex omnibus
» ſociis & maximè in via habitatis, & ſoli ſemper præcipuam
» cladem accipitis, poſſidentes terram inter diuerſas acies
» poſitam. [3] Itaque inducite hoc in animum quod magno-
» pere eſt è veſtra dignitate, quum rex magnus vobis Græ-
» corum ſolis iniurias remittens, cupiat effici amicus. Hæc
» Alexander. Quem Athenas ire ad inducendos in barbari
ſocietatem Athenienſes quum audiſſent Lacedæmonij, id
ne fieret vehementer extimuerunt, reminiſcentes oracu-
lorū fatale eſſe vt ipſi cū cæteris Dorienſibus è Pelopōneſo
eiicerentur à Medis pariter & Athenienſibus. ideoque ſine
mora mittendos illuc cenſuere legatos. Et ſanè contigit
vt concioni adeſſent Lacedæmonij. extraxerant enim A-
thenienſes tempus, probè ſcientes fore vt Lacedæmonij
audirent venire à barbaro nuntium ad ſocietatem con-
trahendam. quare de induſtria id fecere ad declarandam
Lacedæmoniis ſententiam ſuam. Vbi dicendi finem fecit
Alexander, excipientes nuntij Spartanorum ita loquuti
» ſunt. Nos verò miſere Lacedæmonij oratum vos nequid
» noui in Græciam agatis, neque verba quæ adferuntur à
» barbaro admittatis: quòd id neque iuſtum ſit vllo mo-
» do, neque decorum cum aliis Græcis, tum præcipuè vo-
» bis: Idque multis de cauſis. Vos enim hoc bellum exci-
» taſtis etiam nobis inuitis, & propter imperium veſtrum

1 Et ſemper de vita veſtra periclitari. Vos igitur potius in gratiā *cum rege* redite, quum reconciliationis pulcherrima ſe vobis offerat occaſio, regem ad hanc propenſum habentibus. Inita nobiſcum citra dolū & fraudem ſocietate belli, liberi eſtote.

2 Niſi igitur ſtatim cū illis paciſcamini, luculentas cōditiones vobis proponentibus, quibus paciſci volunt.

3 Enimuero morem gerite. magni enim veſtra refert, regem magnum vobis ſolis Græcorum iniurias condonare, & amicitiā vobiſcum inire velle.

est decertatum, quod certamen nunc in vniuersam Græciam emanauit: cuius totius vos præcipui authores fuistis, & Græcis causa seruitutis, res nullo pacto toleranda. quum præsertim constet Athenienses semper & iam inde à priscis temporibus vindicasse permultos homines in libertatem. Et tristem quidem conditionem vestram dolemus, quòd iam bis prouentu frugum fraudati estis, & iam domibus quæ dirutæ sunt caretis. quo nomine Lacedæmonij vobis ac cæteri socij spondent se vxores vestras & omnia ad bellum inutilia [2] proximè domesticos suos, quoad bellum hoc steterit, alturos. Neque verò vos Alexander Macedo seducat, [3] commendans Mardonij orationem. facit enim quod sibi faciendum est: quippe qui tyrannus tyranno operam præstat. Sed non idem vestra facere interest, si rectè sapitis, qui scitis nihil barbaris esse neque fidum neque verum. Hæc quum nuntij dixissent, Athenienses Alexandro ita responderunt, Et ipsi cognitum habemus hoc, vires Medorum etiam atque etiam maiores esse quàm nostras, vt id [4] nihil interfit exprobrare nobis: attamen in tuenda libertate eatenus resistemus quatenus valebimus. Vt autem societatem cum barbaro contrahamus, neque tu persuadere tentes, neque nos, si tu tentaueris, persuadebimur. [5] Tu verò renuntia Mardonio Athenienses dicere, quoad sol eodem itinere meabit quo nunc meat, eousque se nunquam cum Xerxe societatem inituros, sed se protegendo propulsaturos eum, fretos ope deorum atque heroum, quorum ille, nihil pensi habens, & templa & simulachra incendit. [6] Tu quoque posthac cum istiusmodi oratione ne committas vt Athenis videaris, néve per speciem emolumentorum infanda nos facere suadeas. nolumus enim te ingratum quippiam ab Athenienſibus pati, quibus & hospes & amicus es. Hæc Alexandro responderunt. nuntiis autem Spartiatarum ista, [7] Lacedæmonios vereri ne fœdus

1 Adde quòd Athenienses, qui horum omnium authores extiterunt, primos ex Græcis iugum seruitutis subire, res est profectò intoleranda. quum præsertim vos constet semper & iam inde à prisc. *vt legatur ἡγεῖσθαι δὲ ὑμῶν.*

2 Ad rem domesticā pertinentia.

3 Poliens. *id est exornans.*

4 Nihil opus sit.

5 Atque adeo nunc renuntia Mard.

6 Tu quoq; ne posthac in conspectum Athenienſium venias orationem huiusmodi adferens: neque, dum in nos officiosus esse videris, *vel bene de nobis mereri*, ad cōmittenda nefaria nos hortare.

7 Veritos quidem esse Lacedæmonios ne cum barbaro fœdus iniremus, humanum fuit: sed tamen turpe esse videtur, vos qui scitis qua sint animi magnitudine præditi Athenienses, eo metu correptos fuisse. quoniam neque tantum, &c. *Vt sit sensus, illum quidem timorem, humanum fuisse, id est à diffidentia quadam naturæ hominum ingenita profectum esse: non debuisse tamen vllum in illis reperire locum illam diffidentiam apud illos qui Athenienſium magnitu-*

» fœdus ineamus cum barbaro, ſanè humanum eſt: neque
» hoc verentes eos turpe eſt veniſſe, quibus mens Athenien-
» ſium inexplorata eſſet: quoniam neque tantũ auri vſquam
» gentium eſt, neque regio vlla ſpecie & bonitate præſtans,
» quam nos accipiẽtes, vt cum Medis ſentiremus, ad traden-
223 dam ſeruituti Græciam induceremus. Quod ne faciamus,
» etſi velimus, multa & magna nos dehortantur: primum
» atque idem maximum, quòd deorum ædes effigieſque in-
» cenſæ pariter & obrutæ ſunt, quas nos in primis vltum ire
» neceſſe eſt potius quàm cum iis fœderati qui iſta fecerunt:
» deinde, quum ſimus Græci eiuſdem & ſanguinis & linguę,
» quorum & fana & ſacrificia communia ſunt, & mores ad-
» ſimiles, eorum proditores fieri Athenienſes, non bene ha-
» beret. [1]Ex quo, ſi antea neſciebatis, nũc ita accipiatis, dum
» vel vnus Athenienſium ſupererit, nunquam nos conuen-
» turos eſſe cum Xerxe. Veſtram autem erga nos prouiden-
» tiam, [2]quòd conſulatis nobis domo carentibus ita vt do-
» meſticos noſtros alere velitis, gratiam habemus: & [3]licet
» beneficium veſtrum cumulatum ſit, nos tamen ita illud
» tolerabimus vt nihil vobis moleſtiæ adferamus. Quod quũ
» ita ſit, copias primo quoque tempore emittendas curate.
» nam (vt nos coniectamus) non diu differet barbarus in-
» gredi regionem noſtram: ſed ſimulatque acceperit nun-
» tium nos nihil eorum eſſe facturos quæ orauit, aderit. qui
» antequam adſit in Attica, tempus eſt nos in Bœotiam au-
» xilio ire.

gnitudinem animi perſpectã haberent. Simplicior tamen eſſet ſenſus, & ad verba iſta quæ ſequuntur, accommodatior, ſi μὴ πρότερον ἐπεξέλθωμεν ἐπὶ τὰ ὅρια, ſi ὡς τάχιϛα cum ἐπὶ τὰ ὅρια iungas poſſet, eo modo quo dicitur καλῶς ἐπίσταϲθαι & κακῶς εἰδέναι, pro ἀπίσταϲθαι. Sed & φράσιμος ſimpliciter pro propoſito ſeu mẽte poſſimus etiam forſan accipere, cum Valla.

1 Atque adeo hoc ſcitote ſi antea neſciuiſtis.

2 Quòd ita vobis proſpiciatis quorũ euerſæ ſunt

fortunæ, vt alere domeſt. noſtros velitis. 3 At vos quidem beneuolentiæ officio plenè iam defuncti eſtis: nos verò quibus poterimus modis nos ſuſtentare pergemus, nihil vobis faceſſendo negotij. *Negãt enim ſe velle vti beneficio illo quod obtulerunt Lacedæmonij, cuius tamen gratiam illis habeant non minus quam ſi vterentur. Ideoq; χάριϛ ἐπιπλήρωϲις referendum eſt ad id quod obtulerunt Lacedæmonij, quanuis non præſtiterint. q. d. Iam nos vobis abundè obſtrinxiſtis, quum hoc beneficium in nos conferre paratos eſſe vos dixiſtis.*

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM LIBER NONVS, qui inscribitur CALLIOPE.

HOC ab Athenienſibus reddito reſponſo Lacedæmonij Spartam reuerterunt. Mardonius autem, poſteaquam regreſſus ad eum Alexander Athenienſium reſponſa indicauit, mouens è Theſſalia citato agmine Athenas ire cõtendit, quacunque iter faciebat, illinc viros ad bellum ſumens,[1] Theſſalis ducibus. Quos adeo non pœnitebat eorum quæ hactenus egerant, vt etiam multo ſtudioſius Perſam inducerent. E quibus Thorax Lariſſęus & Xerxem effugientem deduxerat, & tunc Mardonium propalam deducebat in Græciam.[2] Mardonium autem, vbi cum exercitu Thebas peruenit, Thebani exceperunt: ſuadendoque non ſinebant progredi longius, quòd negarent vllum locum ponendis caſtris opportuniorem eſſe quàm illum, vbi ſubſidens conſequeretur vt omnem Græciam ſine prælio ſubigeret. Arduum enim eſſe vniuerſis etiam hominibus vi ſubigere Græcos inter ſe conuenientes: quod & antea cognouiſſent. Si verò feceris (dicebant) quod nos ſuademus, occupabis nullo negotio validiſſima quæque illorum conſilia. Mitte pecuniam ad eos qui præpotentes ſunt in ciuitatibus: miſſa pecunia Græciam ad factionem rediges: hinc eos qui tecum non ſentient, admotis copiis facilè expugnabis. Hæc Thebani ſuadebant: quibus ille obtemperandum non putauit, partim animi faſtu, partim acri quadam libidine Athenas iterum occupandi: præſertim ſperans incenſis per inſulas ignibus declaraturum ſe regi Sardibus agenti, Athenas ab ipſo teneri. Igitur in Atticam contendens, quum illic Athenienſes ne tunc quidem inueniſſet, ſed pleroſque eorum in claſſe ad Salamin-

1 At Theſſaliæ duces adeo nõ pœnit. *Vel, Theſſalię principes. aut primores.*

2 Poſtquã in Bœotiam peruenisſet exercitus. Mardonium adeũtes Thebani conſiliũ illi dabãt, nullum locũ illo caſtris ponendis oppotuniorẽ eſſe dicentes: neq; vlterius progredi eum ſinebãt, ſed ibi confidentem dare operam *volebãt* vt Græciam vniuerſam ſine prœl. ſubigeret.

nem esse audiret, vrbẽ cepit desertam, decimo mẽse quàm fuerat ab ipso rege capta. Eò postquam venit, mittit ad Salaminem Murichidem quendam Hellespontium, cum eisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadem mandata, gnarus ille quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses, sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita. hac de causa Murichidem misit in Salaminem. Is vbi in senatum venit, Mardonij mandata exposuit. è senatoribus Lycidas sententiam dixit, satius videri sibi esse vt ea quæ Murichides apud senatum diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hæc ille dicebat siue quòd pecuniam à Mardonio accepisset, siue quòd id sibi probaretur. Quod simulatque audiere Athenienses, tam ij qui ex concilio, quàm qui extra concilium erant, indignè ferentes, Lycidam circumsteterunt, lapidibusque interemerunt: Hellespontium verò Murichidem dimiserunt illæsum. Excitato de
224 Lycida apud Salaminem rumore, & cognito quod gestum erat, Athenienſium vxores, alia aliam exhortantes atque prehendentes, vltrò domum Lycidæ adiere, hominisque vxorem ac liberos lapidauerunt. Hunc autem in modum Athenienses in Salaminem transierunt: Quandiu ipsi copias è Peloponneso venturas sibi auxilio expectabant, tandiu hostes in Attica habuere statiua: at vbi & socij tardius segniusq; agunt, & Mardonius aduentãs iam esse in Bœotia audiebatur, ita exportatis omnibus rebus & ipsi in Salaminem traiecerunt, nuntiosque in Lacedæmonem miserunt conquestum de Lacedæmoniis, qui neglectui haberent barbarum esse Atticam ingressum, neque cum ipsis ei in Bœotiam occurrissent: tum admonitum eorum quæ sibi, si ad eum deficere vellent, Mardonius spopondisset: tum prædictum, nisi præsidio ipsis essent, se aliquod per semet remedium inuenturos. Agebant autem per id tempus Lacedæmonij solennia quæ vocantur Hyacinthia: quæ festa dei celebrare plurimi faciebant. ad hæc murum sibi in Isthmo extruebant, qui iam pinnas acceperat. Ad hos posteaquam nuntij Athenienſium Lacedæmonem venerũt, ducentes secum Megarenſiũ ac Platæenſium

legatos, ephoris aditis, ita loquuti sunt, Athenienses ad hæc « nos referenda miserunt, regem Medorum cum nostram « nobis regionem reddere velle, tum societatem nobiscum « æquis conditionibus inire citra fraudem & dolum, tum « aliam regionem nostræ addere, quam ipsi nostro arbitrio « optauerimus: nos tamen pudore [1] Græci numinis, & pro « magno flagitio ducentes prodere Græciam, annuere nol- « le, sed recusare, quamuis iniuria affectos à Græcis ac pro- « ditos. Qui, etsi non ignoremus cõducibilius esse nobis so- « cietatem inire cum Persa, quàm bellũ gerere, tamen spon- « tẽ nostra societatem non inibimus. Et hæc quidem nostra « sunt quæ in Græcos præstamus officia. At vos, qui tunc in « omnem metum deueneratis ne paciscerem cum Persa, « posteaquam compertam habuistis sententiam nostram « nequaquam prodendi Græciam, & murum quẽ in Isthmo « inædificabatis absoluistis, nullam habetis Athenienſium « rationem: & quum conueneritis nobiscum de occurrendo « Persæ ad Bœotiam, desertores extitistis, pro nihilo ducẽtes « barbarum Atticam esse ingressum. Itaq; vobis Athenien- « ses in præsens vsque succensent quòd non estis officio fun- « cti: quod superest, vt primo quoq; tempore nobiscum co- « pias mittatis, iubent: quò barbarum in Attica (quoniam [2] in « Bœotia defecimus) excipiamus nostra in terra, vbi campus « Thriasius appositissimus erit ad dimicandum. Hæc vbi ac- « cepere ephori, responsum in diem posterum distulerunt: « postero die in alterum: idq; in decem dies fecerunt, diem de die extrahentes. Intra quod tempus vniuersi Peloponnenses magno studio incumbentes, Isthmum muro intercluſere, ad finemq; perduxere. [3] Non ausim dicere hanc fuisse causam cur isti tantopere soliciti fuerint, quum Alexander Macedo Athenas pergebat, ne Athenienses Medorum partes sequerentur: nunc autem nihil aliud curarent quàm vt sibi Isthmus inædificaretur, putantes nõ amplius se quicquam Athenienſibus indigere. At sub aduentum Alexandri in Atticam, muro quem extruebant nondum perfecto, Persas vehementer extimescebant. Tandem & responsum & exitus Spartiatarũ fuit huiusmodi: Pridie quàm iam vltimum concilium fieret, vir Tegeata nomine Chileus, apud Lacedæmonios maximæ inter hospites potentiæ, quũ audis-

1 Iouis Græci.
2 Bœotia frustrati sumus. *id est, ſpe conſligendi cum hoſte in Bœotia.*
3 Cur autem antea quidẽ, quum Alexander venit Athenas, tam anxiè obstiterint quominus Athenienses Medorũ partes sequerentur, tum verò nihil de hac re soliciti fuerint, huius rei causam aliam adferre non possum quàm quòd murum Isthmi extruxerant, seq; iam Atheniẽsium opera nil opus habere existimabãt: at quum Alexander in Atticam venit, nondum extructus erat, sed opus hoc promouebãt, Persas vehementer extimescẽtes. Tandem verò & respõs. &c. *Vallæ impoſuit vocabulũ ὅλλο γε quod iunxit cum proximè præcedentibus verbis, quum ad τὸ ἄτοπον ſe-*

audisset ab ephoris omnia quæ Athenienses dixissent, his verbis eos alloquutus est, Ita se habet, viri ephori: si Athenienses non sentiunt nobiscum, sed cum barbaro, quamuis valido muro sit Isthmus inædificatus, tamen magnæ fores patefactæ sunt barbaro in Peloponnesum. Quare prius eos audiatis quàm aliquid decernant quod cladem Græciæ adferat. Hoc Chileus consilium dedit. quod in animũ admittentes ephori, confestim nihil colloquuti cum nuntiis qui à ciuitatibus venerant, quinque millia Spartiatarum quum adhuc nox esset dimisserũt, præposito eis Pausania Cleombroti filio. Quæ præfectura erat quidem Plistarchi Leonida geniti: sed quum is puer esset, Pausanias præfectus est, qui eius patruelis erat & idem tutor. nã Cleombrotus Anaxandridæ filius, pater Pausaniæ, iam non supererat, nõ diu pòst quàm copias quæ murum extruebant in Isthmo, reduxerat, vita functus. Reduxerat autẽ ab Isthmo copias Cleombrotus ob eam causam, quòd sibi inter sacrificandum aduersus Persam sol in cœlo obscuratus esset. Elegit autẽ Pausanias sibi collegam EVryanactem Doris filiũ, suum gentilem. His copiis è Sparta cum Pausania profectis, nuntij de illarũ profectione ignari, vbi dies illuxit, ephoros adeunt, habentes in animo abire in suam quiq; ciuitatem. Vbi adierunt, ita verba fecere, Vos quidẽ Lacedæmonij desidentes hîc Hyacinthia agitis, ac luditis, sociis proditis: Athenienses verò, vt à vobis læsi, & ob penuriam sociorum, ita vt poterunt cũ Persa transigent. Soluta autem societate vobiscũ, palàm est nos, quum regis fuerimus socij, militiæ comites futuros in quamcunq; regionem nos illi educent. Inde vos discetis quídnam vobis ex ea re sit euenturum. Hæc loquutis nuntiis Ephori iureiurando interposito dixere suas se copias putare in Orestio esse, tendentes aduersum peregrinos. Peregrinos enim barbaros appellabãt. Hoc illi non intelligentes, quid diceretur scisciabãtur. Scisciati, & rem omnem edocti atque stupefacti, quam celerrimè abiere ad illos insequendos, & cum iis quinq; millia finitimorum Lacedæmoniorum delecta. His Isthmum versus ire maturantibus, Argiui, vbi primùm audiere copias è Sparta cũ Pausania profectas, præconem, quem optimum è diurnis cursoribus inuenerunt, in Atticam mittunt ad Mardonium:

ratur, hoc modo. ὡδ' ἔχειτινα τὰ ἀπονοήλλάγε ὧν, &c.

1 Emiserunt, septenis Helotibus circa vnumquenq; collocatis.

Quæ verba à Valla hic omissa, repetuntur pap. 228.

qui videlicet antea receperant ſe futuros impedimento quominus Spartiata egrederetur. Præco vbi Athenas peruenit, Mardoni, inquit, miſerunt me Argiui nuntiatum tibi iuuentutem è Lacedæmone eſſe progreſſam, ſéque ne illa progrederetur præſtare nequiſſe. Ad hæc tu bonum consilium adhibe. Hoc ille loquutus, retrò abſceſſit. Quo audito Mardonius iam nõ fidebat amplius perſtare in Attica: vbi ideo hactenus immoratus fuerat quòd audire cuperet ac ſcire quid ab Athenienſibus ageretur, neq; populans neque lædens Atticum agrum, aſſiduè ſperans fore vt ſecum illi paciſcerentur. Quod vbi deſperauit, re comperta, priuſquam Pauſanias cum copiis Iſthmum egrederetur, ſubduxit exercitum, incenſis Athenis, & ſiquid aut murorum aut ædium priuatarum ſacrarumq; extabat, eo omni diruto atq; obruto. Ideo autem excedendum ſibi putauit, quòd neq; adequitabilis eſſet Attica regio, neq; ſi ipſe malè pugnaſſet, euadi poterat niſi per anguſtias, vbi à paucis tranſitu prohiberi poſſet. Statuit igitur recedere illinc Thebas, tum ciuitatem amicam, tum regionem equitibus opportunam. Profecto illinc Mardonio & iam iter facienti perfertur nuntius properans, alium exercitum mille Lacedæmoniorum Megara iter habere. Eo audito conſultabat ſi quo pacto hos primùm poſſet excipere. Itaque conuerſum exercitum ducebat Megara, præmiſſo equitatu qui omnem oram Megaridem incurſaret. Huc vſq; Europę ad ſolem occidentem verſus longiſſimè proceſſit hæc Perſica expeditio. Poſt hæc nuntius ad Mardonium venit, Græcos in Iſthmo coactos eſſe: atque ita retroceſſit per Deceleam. Magiſtratus enim Thebani accolas Aſopiorum acceſſerant, qui Mardonium in Sphendaleas & illinc in Tanagram duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, poſtero die in agri Thebani Scolon tranſuerſis tramitibus peruenit. Ibi Thebanorum rura, tametſi Medicas partes fouentium, vaſtauit: non illorum odio, ſed ingenti neceſſitate adactus: quòd vellet cum caſtra communire, tum, ſi ſibi in acie non cederet ex ſententia, effugium comparare. Exporrexit autem caſtra ſua ab Erythræis, ſecundum Hyſias, Platæenſi tenus agro, iuxta flumen Aſopum: muro communiens, ſed non pro magni-

magnitudine castrorum, verùm per singulas frontes dena stadia habente. Hoc in opere barbaris occupatis Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio magnificè apparato Mardonium ipsum & Persarum honoratissimos quin quaginta inuitauit. fiebat autem cœna Thebis. inuitati illi hominem sunt sequuti. Cætera quæ referam, ex Thersandro accepi, viro quidem Orchomenio, sed Orchomeni inter primos honesto: qui se quoque aiebat ad hanc cœnam ab Attagino inuitatum cum quinquaginta Thebanis: nec vtrosque seorsum discubuisse, sed [1] in singulis lectis alternos Persam & Thebanum. Secundum cœnam quum potioni daretur opera, Persam qui eodem thoro recumbebat, Græcè ipsum interrogasse cuias esset: se verò respondisse Orchomenium esse: tum illum dixisse, Quoniam tu
» mihi mensæ consors & libaminum effectus es, volo tibi
» relinquere sententiæ meæ monumentum, vt ipse quoque
» præscius huius rei, queas tibi consulere. Cernis hos Persas
» in conuiuium acceptos, & copias quæ ad flumen in castris
» relictæ sunt? horum omnium paruo pòst tempore pauculos cernes superstites. Et inter dicendum multas lacrymas Persam effudisse. Admiratumque se eam orationem,
» ad illum dixisse, Nónne hæc Mardonio expedit dicere, &
» iis Persis qui secundum eum in honore sunt? Et illum subiecisse, Hospes, quicquid ex deo fieri oportet, id homini inuitabile est. nam ne credibilia quidem dicentibus credere quisquam vult. Atque hæc permulti Persarum quum
» sciamus, tamen Mardonium sequimur illigati necessitate.
» Est autem hoc in hominibus acerbissimum, eum qui multum sapit, [2] minimè potentem esse. Hæc ego ex Orchomenio Thersandro audiebam, atque adeo ipsum hæc statim aliis enarrasse priusquam præsium ad Platæas factum est. Porro Mardonio in Bœotia statiua habenti, præbuerunt copias cæteri circà Græci, qui cum Medis sentiebant, [3] & ad Athenas congregati sunt, præter Phoceenses. nam & isti vehementer partibus Medorum studebant, non tamen voluntarij, sed coacti. Sed iidem nō multis pòst diebus quàm Thebas itum est, & ipsi aduenere, mille armati, duce Harmocyde inter populares spectatissimo. Eos Mardonius, vbi Thebas peruenere, missis equitib.

1 In sing. lectis binos, Pers.

2 Nihil in potestate habere. *Id est, Eũ qui sapientia magna præditus sit, vel prudentia, non habere res vllas in potestate, sed cogi ad res eas à quibus alioqui eũ sua prudentia dehortetur. Alium sensum ex tempore elicere ex hoc loco non potui.*

3 Et vnà cum eo aduersus Athenas mouerunt.

226

iussit seorsum in campo subsidere: quod quum fecissent, protinus adfuit vniuersus equitatus. Vnde postea rumor exercitum Græcorum qui cum Medis erant, peruasit, Phocenses ab equitatu iaculis confossum iri. quinetiam per ipsos Phocenses idem diuulgatum est: quos tunc dux suus Harmocydes his verbis adhortatur, O Phocenses, palàm est hos homines certæ nos neci destinasse, accusatos (vt opinor) à Thessalis. Quare vnumquenq; vestrûm oportet egregium virum esse potius quàm dedentes nos fœdissima morte trucidari. Ipsi quoque intelligant se barbaros esse inter Græcos, quibus mortẽ [1] intulerunt. His suos Harmocydes hortabatur. Quos vbi cõclusere equites, inuehebantur tanquam ad eos occidendos, telis intentis veluti emissuri: nonnulliq; emiserunt. Phocenses ex aduerso stantes facto orbe quoquouersus quũ sese opponerent, ibi equites digressi retrò abiere. [2] Incertũ an ad hos interficiendos rogatu Thessalorũ ierint equites: & posteaquam animaduerterunt eos ad defendendum se conuertere, veriti ne ipsi vulnerarentur, ita retrò abscesserint, tanquam à Mardonio iussi: an experiri voluerint num quid isti præstantiæ haberent. Post abscessum autem equitatus, misso ad eos præcone Mardonius ita inquit, Bono estote Phocenses animo: viros enim strenuos vos esse dedistis specimen, non tales quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum. non enim aut me beneficiis aut regem vincetis. Hactenus quæ circa Phocenses sunt gesta. Lacedæmonij vbi ad Isthmum venere, illic castra communiere. quod quum audirent cæteri Peloponnenses, vtique ij quibus meliora cordi erant, cernerentque Spartiatas egredi volentes, indignũ se putauerunt à Lacedæmoniis se in exeundo superari: itaq; quũ pulchrè litatum esset, cuncti ex Isthmo profecti sunt & in Eleusinem peruenerunt: vbi quum pulchra etiam fuissent exta, ire perrexerũt. Quibus Athenienses è Salamine transmittentes, in Eleusine admixti sunt. Isti posteaquam ad Erythras Bœotiæ venere, cognito barbaros ad Asopum castra habere; inito de hac re consilio, eregione tetenderunt sub Citheronis radicibus. In quos Mardonius quòd in campum non descenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Masistius

1 Machinati sint, *vel moliti.*

2 Affirmare autem nõ possum an &c.

sistius (à Græcis Macisius dictus) vir apud Persas inclytus, Nysæo equo insidens, aureo fræno & aliis insignibus eximiè ornato. Equites vbi promouere ad Græcos, per turmas egressi, multum detrimenti inferebant, fœminas eos appellando. Erant fortè Megarenses ea parte collocati qua nulla alia magis oppugnari, nullaque magis ab equis aditi poterat: hac, impressione facta equitum, Megarenses quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, » qui ita, quum venit, verba fecit, Magarenses aiunt, viri so- » cij, Nos soli excipiendis hostibus impares sumus, qui tene- » mus eandem in qua collocati sumus à principio statio- » nem: vbi hactenus tametsi ægrè, tamen strenuè fortiter- » que resistimus. nũc nisi alios nobis substituatis, scitote nos » ab acie discessuros. Hæc vbi præco renuntiauit, Pausanias experiri fecit Græcos, siqui alij vltrò ad locum irent, vt Megarensibus succederent. Recusantibus cæteris Athenienses susceperunt hoc munus, videlicet eorũ trecenti delecti, quibus præerat Olympiodorus Lamponis filius. Hi fuere qui præ omnibus Græcis ad Erythras castra habẽtibus instructi succesſere, sagittariis sibi assumptis. qui quum aliquandiu pugnassent, hic fuit pugnæ exitus: Impressionem faciente per turmas equitatu, equus Masistij, vt erat præ aliis eminens, sagitta per latus ictus est: quo dolore in pedes erectus, Masistium excussit. Collapsum confestim Athenienses circunsistunt: equoque prehenso, hominem sese defensantem interimunt, quum aliquandiu non potuissent. Ita enim erat armatus: scilicet intus gerebat thoracem aureis squamis consertũ, desuper Phœniceum paludamentum. [1] Eius thoracẽ quum ferirent, nõ prius aliquid profecerunt quàm quidam re animaduersa illum percussit in oculo. Ita Masistius collapsus interiit. Hæc autem res latebat alios equites. non enim eum aut ab equo cadentem viderant aut occumbentem. ac ne tum quidem quum se recipiebant, quod actum erat cognouere: sed postquam constitere, quia nemo ipsis imperabat, statim desiderauerunt ducem: cognitoq; quod gestum erat, mutuò se adhortati, omnes in hostem equos admisere, vt mortuum eriperent. Eos autem conspicati, nõ iam turmatim sed vniuersos pariter irruere, cæterum exercitum in-

1 Eius autẽ thoracẽ percutientes, nihil proficiebant: donec quidam re animaduersa &c. *Id est, Sed quidã tandem re animaduersa &c.*

clamauerunt. Sed dum omnis peditatus auxilio veniebat, interea cietur acre prælium de cadauere. at vbi præſidio venere copiæ, non amplius perſtitere equites: ita nec mortuum eripere potuerunt, ſed alios [1] ſuper illum è ſuis amiſere. Digreſſi illinc duo circiter ſtadia, conſultantes quid facto opus eſſet, decreuere ſibi carentibus præfecto eundum ad Mardonium. Vbi in caſtra rediere, ingens luctus cum omnem exercitum, tum verò Mardonium cepit, exſtincti Maſiſtij, viri ſecundum Mardonium honoratiſſimi tam apud Perſas quàm apud regem: ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaſerit, & ſeipſos & equos & iumenta totonderint. Et barbari quidem ſuo more Maſiſtium defunctum honorabant. Græci autem, poſtquam equitatum inuadentium excepere, & exceptum repulere, multo ſunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plauſtro impoſitum per ſtationes circumtulerunt. erat autem ſpectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Quod ideo faciebant quia cuncti relictis ſtationibus ad intuendum Maſiſtium pergebant. Dehinc cenſuerunt ad Platæas deſcendendũ, quòd ſibi Platæenſis ager multo eſſet opportunior habendis caſtris quàm Erythræus, cum propter alia, tum propter aquandi commoditatẽ. Vbi viſum eſt in eum locum & ad fontem Gargaphium, qui ibidem eſt, ſatius abire, & diſpoſitis ſtationibus illic habere caſtra, ſumptis armis abierũt per radices Cithæronis ſecundũ Hyſias in agrum Platæenſem. Eò quum peruenere, ſtationes nationatim communierunt, proximè fontem Gargaphium, & fanum Androcratis herois, per non editos tumulos & locum planum. Ibi in diſtinguendis nationibus magna ſanè altercatio extitit inter Tegeatas & Athenienſes, vtroſque ſe dignos qui alterum cornu tenerent arbitrantes: & ſua facinora præclara tum recentia tum priſca referentes. Dicebant quidem his verbis Tegeatæ, Hoc nos ſemper digni honore à ſocijs omnibus habiti ſumus, quotieſcunque à Peloponnenſibus communiter in externas peregrinationes itum eſt, & proximè, & quondam, iam inde ex quo Heraclidæ poſt mortem EVryſthei ſunt conati in Peloponneſum redire. quo tempore hanc dignitatem aſſequuti ſumus ob hanc rem geſtam: Poſteaquam, cum

[1] Præter illum. 227

» cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponnesum incole-
» bant, nos auxiliarij in Isthmum profecti consedimus ad-
» uersus eos qui redire conabantur, tunc Hyllus orationem
» habuit, non expedire vt vterque exercitus confligendo
» periclitaretur: sed vt alijs acquiescentibus, secum singu-
» lari certamine dimicaret is quem Peloponnenses iudica-
» rent è suo exercitu præstantissimum. Accepta conditio-
» ne Peloponnenses fœdus in hæc verba percusserunt, Si
» vinceret Hyllus Peloponnensium ducem, vt Heraclidæ
» in paterna reuerterentur: sin victus esset, retrò Heracli-
» dæ cederent, & exercitum abducerent, néve per annos
» centum de redeundo in Peloponnesum agitarent. Ab o-
» mnibus socijs ad eam rem voluntarius electus est dux at-
» que idem rex noster Echemus Aeropi filius, Phegei
» nepos, qui singulari congressus certamine Hyllum in-
» teremit. Ex quo facto nos cum alia decora inter Pelo-
» ponnenses assequuti sumus, quæ adhuc obtinemus,
» tum hoc, vt alteri cornu præessemus quoties commu-
» niter itur in expeditionem. Et vobis quidem Lacedæmo-
» nij non aduersamur, sed optionem cedimus vtri cornu
» præesse malitis: alteri verò cornu vt præsimus nobis ven-
» dicamus, quemadmodum vsque fecimus ad hoc tem-
» pus. Etiam verò citra hoc factum quod narrauimus, A-
» thenienſibus sumus digniores qui hanc dignitatem ob-
» tineamus: quippe qui prosperè & multa vobiscum viri
» Spartiatæ certamina decertauimus, & multa cum alijs.
» Quo fit vt æquius sit nos alterum cornu tenere quàm
» Athenienses: à quibus non tales gestæ res sunt quales
» nobis, neque recentes neque vetustæ. Hæc Tegeatæ.
» Ad quæ hunc in modum respondere Athenienses. Etsi
» scimus has copias pugnandi cum barbaro non altercan-
» di gratia esse contractas, tamen quoniam Tegeata re-
» ferre constituit præclara facinora tum vetusta tum no-
» ua, quæ per omne tempus vtrique fecerunt: necesse ha-
» bemus & nos exponere apud vos vnde nobis patrium sit,
» [1] qui semper egregij fuimus, esse primos potius quàm
» Arcadibus. Heraclidas, quorum ducem isti apud I-
» sthmum se prædicant interfecisse, nos soli excepimus,
» electos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycenæorum

1 Bonam operam nauatibus.

seruitutem fugientes adibant: & EVrysthei iniuriam vnà cum eisdem pugnando propulsauimus, victoriaq; potiti sumus de ijs qui tum Peloponnesum tenebant. Præterea Argiuos, qui aduersus Thebas cum Polynice militauerant, vita defunctos & insepultos, ducta in Cadmeos expeditione à nobis receptos & in nostra terra apud Eleusinem humatos fuisse dicimus. Iam verò nostrum præclarum facinus extat etiam in Amazonidas, quæ à flumine Thermodonte aliquando in nostrã terram excurrere. Ac ne in heroum quidem laboribus qui ad Troiam bellauerunt, fuimus in postremis. Sed nihil admodum pertinet horum facere mentionem. [1] etenim siue qui tunc egregij fuere, nũc instrenui sunt, siue tunc instrenui, nunc egregij sunt, satis sit de rebus priscis ista dixisse. Vt nullæ autem res aliæ nobis gestæ sint, (quæ multæ & præclarissimæ sunt, præsertim 228
quorumcunq; aliorum Græcorum) certè ob rem in Marathone à nobis gestam digni sumus qui hoc decus & alia insuper obtineamus: qui soli Græcorum per nos cum Persa dimicauimus, & rem tantam aggressi, victores euasimus, sex & quadraginta nationibus superatis. quo solo nomine digni sumus vt hunc loci honorem consequamur. Verùm non decet in hac rerum conditione de loci dignitate contendere: vbicunq; & iuxta quoscunq; vobis Lacedæmonij videbitur appositissimum nos stare, illuc euntes obtemperabimus. Vbicunq; enim loci nos collocati fuerimus, conabimur strenui existere. itaq; ducite nos, tanquã vobis parituros. Hæc quum pro sua parte dixissent Athenienses, cunctus Lacedæmoniorum exercitus succlamauit digniores qui cornu tenerent Athenienses quàm Arcades. Ita Athenienses Tegeatis superiores habuere cornu. Mox hunc in modum instructi sunt & qui superuenere Græcorum, [2] & qui à principio venerant: Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia, quorum quinque millia erant Spartiatarum, quos custodiebant leuiter armata trigintaquinq; millia seruorum, septenis seruis circa singulos Spartiatas collocatis. [3] Applicauerant autem sibi Spartiatæ, & honoris & virtutis ergo, Tegeatas numero mille & quinquentos armatos. Secundum hos stabant Corinthiorũ quinq; millia. [4] Præter hos inueniebantur apud Pausa-

1 Qui enim tunc strenui fuere, fieri possit vt nũc sint ignaui: & qui tunc ignaui, fieri possit vt nũc sint fortiores. De rebus igitur olim gestis, *vel, de nauata igitur olim opera*, hęc dixisse sit satis.

2 Pro οἱ ἀρχὴν ἰθέλοντες *hunc legisse suspicor* οἱ ἀρχὴν ἀλθόντες, *quæ lectio, non illa, mihi probatur.*

3 Delegerãt autem Spartiatæ Tegeatas qui iuxta ipsos starent, & honoris & virtut.

4 Impetrauerant autem à Pausania vt sibi adstarent trecenti Potid.

Pausaniam stantes trecenti Potidæatæ eorũ qui ex Pallene erãt. Iuxta hos stabant Arcadum Orchomeniorũ sexcenti: iuxta hos Sicyoniorũ tria millia. Hos sequebantur Epidauriorũ octingenti: super hos locati erant Trœzenij mille. iuxta Trœzenios [1] totidẽ Lepræatæ. post hos Mycenæorũ & Tirynthiorũ quadringenti. Secundum hos, mille Phliasij: dehinc Hermionenses trecenti. iuxta Hermionenses, Eretrienſium & Styreorum sexcenti. iuxta hos, Chalcidenſium quadringenti. post hos, Ampraciatarum quingenti. post eos, Leucadiorum & Anactoriorum octingenti. Hos sequebantur Pallenenſium qui sunt ex Cephallenia, ducenti. post hos instructi Æginetarum quingenti. iuxta hos Megarenſium tria millia, quos sequebantur Platæenſium sexcenti. Vltimi & ijdem primi stabant Athenienses, lævum tenentes cornu, octo millia, duce Aristide Lysimachi filio. Hi omnes, præter eos qui septeni circa singulos Spartanos stabant, fuerũt numero triginta octo millia & septingenti, omnes grauis armaturæ, aduersus barbarum contracti. Leuiter verò armati, triginta quinq; millia, septeni circa singulos Spartiatas collocati, quorum vnusquisq; ad pugnandum erat instructus. [2] Circa cæteros autem Lacedæmonios ac Græcos singuli ferme leuiter armati numero trigintaquatuor millia quingenti. Summa igitur totius leuis armaturæ, quę pugnare posset, [3] sexaginta millia quingenti. Totus autem Græcus exercitus qui ad Platæas conuenit pugnæ aptus, tam leuis quàm grauis armaturæ, fuit vndecim myriades, minus mille & octingentis, *id est centum octo millia ducenti*. Sed numerum vndecim myriadum expleuere Thespienses, qui aderant ad mille & octingentos, qui nec ipsi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Asopum castra distributi communierant. Barbari verò qui cum Mardonio erant, posteaquam Masistiũ luxerunt, cognito Græcos apud Platæas esse, & ipsi ad Asopum qui illac fluit, ita sunt eregione à Mardonio collocati: Aduersus quidem Lacedæmonios Persæ, qui quia numero antecedebant, eorum acies quæ multæ erant, vsq; ad Tegeatas opponebantur: ita vt quod robustissimũ in exercitu esset, id aduersus Lacedæmonios staret. Reliqui verò Persæ aduersus reliquos Græcos.

1 Ducenti Lepræatæ.

2 Reliquorum autẽ Lacedæmoniorum & Græcorum milites leuiter armati erãt trigintaquatuor millia quingenti, vtpote viro vno vnumquenq; circumsistente. *Id est, Ita quidem rationẽ huius numeri ineundo, vt reliquos Lacedæmonios & Græcos vnũ habuisse virũ sibi adstantem singulos dicamus, nõ septem, vt Spartiatas. Dixit autẽ ὡς τὸν τὸν pro ὡς ἑνὸς ἑκάστου, vt modo dixerat ὡς ἑκάστων ἑπτά. Quod & ipsum Valla potius quàm per nominatiuũ, vertisse ita debuit Vtpote septenis, circa singulos Spartiatas collocatis. Vel, Vtpote septenis vnumquenque Spart. circumsistentibus.*

3 Sexaginta nouem millia. *Nam inter sex myriades (quæ sexaginta millia efficiunt) & ἑκατοντάδι πέντε (id est quingenti) interiectum est ἓν μύρια χιλιάδες, quæ Valla fortasse in suo exempl. non habuit.*

citu erat, id omne contra Lacedæmonios: quod infirmius, id contra Tegeatas esset. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atque admonitu. Iuxta Persas autem idem collocauit Medos, vt ex aduerso essent Corinthijs & Potidæatis & Orchomenijs & Sicyonijs. Post Medos collocauit Bactrios ex aduerso Epidauriorum & Trœzeniorum & Lepræatarum ac Tirynthiorum, Mycenæorumq; & Phliasiorum. Secundum Bactrios collocauit Indos ex aduerso Hermionensium & Eretrieorum Styreorumque & Chalcidensium. Post Indos statuit Sacas oppositos Ampraciatis, & Anactorijs, & Leucadijs, & Pallenensibus, & Æginetis. Post Sacas posuit ex aduerso Athenienſium Plataensiumq; ac Megarensium, Bœotos & Locros & Melienses & Thessalos, & [1] mille Phocensium. Non enim Phocenses omnes à partibus Medorum stabant, [2] sed eorum nonnulli cum Græcis sentiebant apud Parnassum deprehensi, & illinc profecti deduxerant comitatique fuerant Mardonij copias pariter & Græcorum qui cum illo erant. Contra Athenienses item posuit Macedonas, Thessaliæque accolas. [3] Hæ nationes à Mardonio in aciem instructæ erant maximè celebres maximeque insignes, & præcipuè mentione dignæ: necnon cæterarum quoque gentium viri memoratu digni, cum aliarum, tum Phrygum, Mysorum, Thracum, Pæonum. Quinetiam Æthiopum [4] & Ægyptiorum qui Hermotybies & Calasiries nominantur, gladio cincti, qui soli sunt ex Ægyptijs pugnaces: à Mardonio, quum adhuc esset in Phalero, è nauibus in quibus epibatæ erant, in terram translati. nõ enim cum pedestribus copijs, quæ cum Xerxe Athenas ierant, Ægyptij censi fuerant. Barbarorum igitur (vt etiam superius ostensum est) triginta myriades fuere: Græcorum verò Mardonij auxiliariorum, nemo numerum (neq; enim numerati fuerant) nouit. Vt autem coniectura colligi licet, ad quinq; myriades fuisse coniecto. Tot ex aduerso instructi fuere pedites: equitatus verò seorsum erat collocatus. Ita disposita nationatim manipulatimq;, vtriq; postero die sacrificauerunt. Apud Græcos haruspex erat Tisamenus Antiochi

229

1 Illos mille Phoc.

2 Sed partes etiam Græcorum nonnulli ex illis fouebant, qui in loca Parnasso vicina se receperãt: è quibus excurrẽtes Mardonij exercitum & Græcos qui cum eo erant agebant ac ferebant. i. diripiebant.

3 Hæc sunt nomina nationum à Mardonio in aciẽ instructarũ, earum quidẽ quæ quũ amplissimæ essent, celeberrimæ erant, maximiq; fiebant. Sed & ex alijs nationibus aliqui immixti illis erant, Phrygum & Thracum, & Mys. & Pæonum.

4 Et Ægyptiorum Hermotybies & Calasiries, qui vocantur Ensiferi. qui soli ex Ægyptijs sunt ad pugnam apti. hos autem è nauibus quibus vehebantur eduxerat, quum adhuc apud Phalerum esset.

tiochi filius. is enim hunc exercitum vates comitabatur, Eleus quidem & ex genere Iamideorum Clytiades, sed à Lacedæmonijs ciuitate donatus. Nam consultanti vaticinium apud Delphos de prole respondit Pythia quinq; ipsum maximas palmas è certaminibus reportaturum. oraculo non intellecto Tisamenus gymnasijs operam dabat, tanquam gymnicas victorias adepturus. quūq; se exerceret in quinq; certaminibus, in vno, dum currit Olympia, venit in cōtentionem victoriæ cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonij autem interpretantes non ad gymnica certamina spectare Tisameni oraculum, sed ad bellica, conabantur eum mercede conducere vt vnà cum Heraclidis bellorum dux regibus foret. Hic animaduertens Spartiatas plurimi facere ipsius amicitiā, abnuebat: quòd negaret se alio pretio id facturum quàm si Spartiatā se ciuem facerēt, omnia iura ciuitatis impertientes. Id Spartiatæ quū audissent, ab initio ferentes indignè, oraculū missum omnino fecerunt: tandē imminente hoc ingenti Persici exercitus metu, annuebāt, impertireq; homini volebant. Eos iste immutatos intelligens, negare iam se eo solo esse contentū: sed oportere fratrem suum Hegiam etiam fieri Spartiatā eadem conditione qua & ipse fieret. Hoc autē dicens imitabatur (vt coniectare licet) Melampodem, regnum pariter & ciuitatē deposcens. Etenim Melampus quum ab Argiuis mercede cōduceretur è Pylo ad compescendū morbum furoris mulierum Argiuarū, deposcebat pro mercede dimidium regni. recusantibus id Argiuis atq; digressis, quū plures è mulieribus insanirent, ita obtemperantes, quod Melampus poposcerat daturi reuerterunt. Ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optauit, negans se indulturum quę vellent, nisi & fratri suo Bianti tertiā partē regni donassent. Argiui in arctum redacti hoc quoq; annuerunt. Ita Spartiatæ Tisameno, quo maiorē in modum egebant, prorsus assenserunt: & concessu istorū Tisamenus Eleus Spartiata effectus quinq; maxima certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus soli sunt à Spartiatis ciuitate donati.

Quinq; autem certamina hæc fuere: Vnum & id primum hoc quod pugnatum est ad Platæas: alterum, quod in Tegea cum Tegeatis atq; Argiuis: tertium, quod in Dipæensi-

bus cum vniuersis Arcadibus præter Mantineos: quartum quod cum Messeniis ad Isthmum: vltimum, quod in Tanagra cum Atheniensibus & Argiuis. Hoc autem vltimum peractum fuit quinque certaminum. Tisamenus igitur Spartiatarum tunc ductor vaticinatus est Græcis in agro Platæensi: & apud Græcos quidem pulchrè litatum est, si se defenderent, non si Asopum transgressi pugnam capessèrent. Mardonio autem capessendæ pugnæ auido non extitere pulchra exta, nisi & ipse sese defenderet. nam is quoque Græcis sacrificiis vtebatur, haruspicem habens Hegesistratum virum Eleum, & Telliadeorum præstantissimum. Hunc ante ea tempora Spartiatæ quum cepissent, in vincula coniecerant morte affecturi, vt à quo multa intoleranda perpessi fuissent. Ille in hac calamitate positus, vtpote pro anima solicitus, & qui ante mortem multa ac tristia foret passurus, rem perpetrauit fide maiorem. nam vt erat ligneis atq; ferratis [1] soleis vinctus, ferro quod illatū fuit potitus, cōfestim excogitauit opus omniū quæ nos nouimus animosissimū. [2] Commentus enim qua ratione reliquū pedis educeretur, præcidit sibi dimidiū pedē. hoc acto, quamuis ab excubitoribus obseruaretur, tamē subruto muro profugit Tegeā versus, noctu iter faciens, interdiu syluis se abdens atq; immotas, vt trinoctio Tegeam peruenerit, Lacedæmonijs eum passim perscrutātibus, admirantibusq; magnopere hominis audaciam, cuius dimidiatum pedem iacentē cernerent, ipsum inuenire non possent. Ita Hegesistratus Lacedæmonijs elapsus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmonijs, transfugit. Sanato vulnere & ligneo pede ascito, ex professo Lacedæmonijs hostis extitit. Sed non ad postremum ei protractum in Lacedæmonios odium profuit. nam in Zacyntho quum vaticinaretur, ab his captus atq; interemptus est. Verùm hic Hegesistrati interitus posterior rebus Platæensibus fuit. Tunc autem is à Mardonio nō exigua summa conductus, cupidè sacrificabat cum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Quum igitur exta non essent pulchra ad pugnam committendam, neq; ipsis Persis, neque Græcis qui cum illis erant, (habebant enim & Græci suum haruspicem quendā Leucadium Hippomachū) [3] quumq; dilabe-

230

1 *Sunt qui catastā interpretentur.*

2 Pedis enim extremā partem resecuit, quum prius ad reliquam educēdam dimensus spatium esset.

3 Quumq; subingrederentur Græci, & eorum numerus creseceret.

dilaberentur multi Græci, suasit Mardonio Timogenides Herpyis filius vir Thebanus vt exitus Cithæronis custodiendos curaret, quòd diceret [1] assiduè Græcos ad hostem quotidie transire, seq; complures deprehendisse. Iam autē dies octo abierant positis eregione castris, quum iste Mardonio hoc consilium dedit. Mardonius, admoneri se probè intelligens, primis tenebris equitatum mittit ad ingressus Cithæronis qui Plataeas ferunt: quæ Bœotij Tria capita, Athenienses Capita quercus appellant. Equites missi non frustra peruenere. nacti enim ingredientia campum quingenta iumenta quæ commeatum è Peloponneso ad exercitum subuehebant, diripiunt: & eos qui iumenta sequebantur, immisericorditer trucidant, neque iumentis neque hominibus parcentes. In quibus occidendis posteaquam satis sunt grassati, cum cæteris quæ eripuerant, ad Mardonium sunt & ad exercitum reuersi. Post hanc rem gestam biduum absumptum est, neutris pugnam lacessere volentibus. nam etsi Asopo tenus barbari processerant irritandi Græcos gratia, neutri tamen sibi transeundum statuebant. equitatus modò Mardonij progrediebatur, & Græcos molestia afficiebat: quia Thebani, vtpote in amorem Medorum vehementer propensi, ferebant alacriter bellum, & assiduè prouehebantur vsque ad prælium: deinde excipientes Persæ pariter ac Medi præcipuè præclara facinora edebant. His amplius ad decem vsque dies nihil est actum. [2] at vbi vndecimus dies illuxit, quum & Græci multo plures efficerentur ad Plataeas castris eregione positis, & Mardonius stationem grauaretur, ibi venere in colloquium Mardonius Gobryæ & Artabazus Pharnacis filius, vir apud Xerxem inter paucos Persarum virtutis expertæ. quorum consultantium hæ fuere sententiæ: Artabazi quidem, expediens esse contractis quamprimùm copijs ire ad mœnia Thebana, quò multum rei frumentariæ ipsis, multumq; pabuli iumentis compararent: atque ibi considentes per otium rem conficerent, videlicet quùm multum auri tum signati tum non signati haberent, multum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, sed ea ad Græcos mitterent, eos præcipuè qui ciuitatibus præsiderent. fore enim vt illi suam traderent libertatem: ne-

1 Subingredi quotidie Græcos, & fore vt ipse multos intercideret. Iam autem d.

2 Quum autem iam vndecimus agetetur dies ex quo castra castris oppósuerant, & valde autus fuisset Græcorū numerus, necnon Mardonius stationē illam grauatè ferret, ibi venere in colloq.

que oportere pugnandi adire discrimen. Eadem autem Thebanorum quæ istius sententia erat, tanquam aliquid vltra hoc prospicientis. Mardonij autem sententia ferocior pertinaciorque, & nullo modo cedens: quippe opinantis meliorem suum esse quàm Græcorum exercitum, & satius primo quoque tempore confligere, quàm committere vt plures quàm coacti erant Græci cogerentur. Hegesistrati verò auspicia valere finere, nec eis vim afferre: quinimo Persarum more seruato debere confligere. Mardonio ita opus facto esse censenti nemo contradicebat qui, vbi sententia sua vicit, accitis cohortium præfectis, & qui secum erant ducibus Græcorum (penes eum nanque erat summa imperij, non penes Artabazum) percontabatur num aliquod oraculum scirent de Persis tanquam perituris in Græcia. Silentibus euocatis, partim quòd ignorarent oracula, partim quòd haud tutum putarent proferre quod scirent, inquit ipse Mardonius, Quoniam vos aut nihil nostis, aut promere non audetis, ego rem proferam, vtpote bene cognitam habens. Est oraculum, Persis fatale esse vt in Græciam profecti diripiant templum quod Delphis est, vtque direpto templo omnes intereant. Quocirca, quum hoc sciamus, neque diripere conabimur, neque adibimus templum, ob hanc causam interitum deuitaturi. quo nomine quicunque vestrûm bene Persis volunt, voluptatem capiant, tanquam Persis Græcos superaturis. Hæc loquutus, secundo loco signum dedit vt omnia [1] appararent, & corpora curarent, veluti sub lucis exortu prælio futuro. Oraculum autem, quod ad Persas aiebat spectare Mardonius, id ego scio non Persis redditum esse, sed Illyrijs & Encheleorum copijs. Quod autem de hoc prælio redditum est à Bacide, id verò hoc fuisse,

Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
Barbarica Graiis acies clamore coibunt.
Hic multi occumbent defuncti munere vitæ,
Quando sagittiferis aderit lux vltima Medis.

Hæc ego atq; alia his similia è Musæo noui ad Persas spectauisse. Fluuius autem Thermodon Tanagram ac Glisantem interfluit. Insequenti nocte quàm Mardonius de oraculis

[1] Apparârent, & singula ordine disponerent.

231

talis interrogauit, exhortatusq; suos est, excubitores dispositi fuere. Eius noctis quum multum processisset, conticiumq; in exercitu esset & tempus concubium, tunc Alexander Amyntæ filius, dux & idem rex Macedonũ, ad excubias Athenienſium adequitauit, efflagitauitq; suos vt cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores, pleriq; remanserunt, nonnulli ad duces concurrerunt: quibus aditis inquiunt quendã equo aduectum esse è castris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, nisi nominatim appellans Athenienſium duces, velle se in colloquium illorum venire. Duces, hoc audito, confestim ad locum excubiarum sequuti sunt. quos Alexander, vbi venere, his verbis alloquutus est, Viri Athenienses, hæc ego vobis verba pro deposito trado, necui efferatis nisi Pausaniæ: ne ob id me perditum eatis. Quod haudquaquam dicerem nisi de vniuersa Græcia solicitus essem: quippe qui vetusta origine Græcus sum, nec vellem videre Græciam [1] pro libera seruientem. Itaque vos certiores facio, Mardonium atque exercitũ litare non posse, alioqui olim iam conflicturũ fuisse. Is nunc sacrificia valere sinere constituit, & vbi primùm illuxerit, vobiscũ confligere: extimescens admodũ (quantũ ego conijcio) ne plures ad copias vestras accedant. Ad hæc vos parati estote. Quòd si differet Mardonius, nec cõmittet certamẽ, vos perseuerate hîc manere: ad paucos enim dies eis suppeditat cõmeatus. Quòd si hoc bellum vobis ex sententia finietur, debebit aliquis vestrûm reminiſci mei meq; liberationis, qui Græcorũ causa rem adeo [2] temerariam, libenter tamẽ feci, vt ad vos consiliũ Mardonij deferrem: ne barbari ex improuiso vos adorirentur. Ego autẽ sum Alexander Macedo. Hæc loquutus Alexander, ad exercitum se recepit ad suamq; stationem. Duces Athenienſium ad cornu dextrum profecti, quæ ab Alexandro audierant Pausaniæ retulere. Hac ratione Pausanias in metum Persarum adductus, Quoniam, inquit, sub auroram prælium fiet, [3] expedit vos Athenienses stare in acie aduersus Persas vobis cognitos, vt qui cum Medis in Marathone pugnaueritis: nos verò qui eorum sumus inexperti atq; ignari, (nemo enim Spartiata Medorum periculum fecit) contrà vobis oppositos Bœotos & Thessalos: quorum sumus ex-

1 Ex libera factam seruã. *vel, in seruitutẽ redactam.*

2 Periculosam.

3 Vos quidẽ Athenienses in acie stare aduersus Persas necesse est, nos autẽ aduersus Bœotos & eos qui vobis oppositi sunt Græcos. idq; hac de causa quòd Medos eorumq; pugnam noueritis, ex prælio apud Marathonẽ gesto: nos verò vitos hosce incognitos habeamus. nullus enim Spartanorum Medorũ periculum fecit, at Bœotos & Thessalos experti sumus. Itaq; sumpt. arm.

perti, horum Græcorum gratia. Itaq; opus est sumptis ar- «
mis vos in hoc dextrum, nos in sinistrum cornu transire. «
Ad hæc ita respondere Athenienses, Nobis quoque olim «
iam inde ab initio, posteaquam aspeximus Persas aduer- «
sus nos esse instructos, fuit in animo istud dicere quod vos «
dicere occupastis: sed verebamur ne non grata esset vobis «
oratio. nunc quandoquidem ipsi feciſtis huius rei mentio- «
nem, & nobis iucunda oratio est, & parati sumus istud ex- «
sequi. Vbi hoc vtrisque complacitum est, & loca permu- «
tauerunt, sub auroram rem aduertentes Bœoti ad Mardo-
nium detulerunt. Ea audita Mardonius extemplò & ipse
conatus est Persas contra Lacedæmonios transferre. Pau-
sanias autem hoc fieri intelligens, nec latere factum suum,
rursus in dextrum cornu Spartiatas reducit. At vbi Mar-
donius & ipse suos in sinistrum reduxit, & acies pristino in
loco stetere, misso caduceatore ad Spartiatas ita inquit, La-
cedæmonij, vos verò fama fert omnium qui istic sunt es- «
se præstantissimos, qui neque è bello fugiatis, neque ordi- «
nes deseratis, sed perstantes aut interficiatis hostes, aut i- «
pſi occumbatis. Horum nihil admodum veri est. quippe «
antequam manus conseranţur, vos cernimus fugientes, «
aciemq; deserentes, & relegato Athenienſibus periculo, «
consistentes ex aduerso nostrorum seruorum: quod neuti- «
quam est factũ præstantium virorũ. Ex quo plurimùm de «
vobis nos fefellit opinio, quos expectamus [r] ex nominis «
gloria missuros vestra sponte caduceatorem nos prouoca- «
tum, quòd cum solis Persis, tanquam huic rei sufficientes, «
pugnare velletis. At [s] nihil tale inuenimus quale ferebatur, «
sed potius esse vos metu perterritos. Nunc igitur quoniã «
ipsi non occupastis hoc dicere, occupamus: vt quandoqui- «
dẽ vos inter Græcos præstãtissimi esse existimamini, & nos «
inter barbaros, dimicemus totidem vtriq; numero, & si vi- «
deatur vt cæteri quoq; itidem, & illi postmodum pugnent: «
sin hoc non videatur, sed satis esse nos solos decernere, nos «
soli decernamus, & vtri è nobis vicerint, ij totum exerci- «
tum vicisse censeantur. Hæc fatus caduceator, quum ali- «
quandiu expectasset, nemine quippiam respondente, re-
trò abijt, & rem Mardonio retulit. Ille maiorẽ in modum
lætatus, & frigida victoria elatus, equitatum in Græcos im-
misit.

r Pro celebritate vestra. *Id est, vt consentaneum est illi fama qua de vestra fortitudine sparsa est.*

s Nihil tale vos dicere cõperimus, sed pot.

misit. Equites in Græcos inuecti, omnem illorum exercitum perturbabant, iaculis sagittisq; incessentes, qui quum essent hippotoxotæ, *id est equites sagittarij*, cominus pugnare [1] insueti, fontem Gargaphium, vnde cunctus Græ-
232 corum aquabatur exercitus, confuderunt obstruxeruntq;. Eum iuxta fontem soli Lacedæmonij stationem habebāt: cæteri Græci, vt quiq; stationes habebant, maius minúsve procul illinc aberant. Et erat quidem Asopus in propinquo: sed aquari ex eo ab equitibus missilibusq; prohibiti, ita ad fontem pergebant. hunc in modum aqua exercitus exutus quum esset, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorum tum his tum alijs de causis frequentes ad Pausaniam in dextrum cornu veniunt. Qui, etsi talis esset rerum status, tamen ob id præcipuè angebantur quòd iam re frumentaria deficiebantur, quum ipsorum serui in Peloponnesum missi frumentatum, intercluderentur ab equitatu quominus ad castra reuerterentur. De hoc autem deliberantibus ducibus visum est, si Persæ eo die supersederent committere prælium, esse eundum in insulam quæ ab Asopo & à fonte Gargaphio, vbi castra habebant, decem stadijs aberat, ante oppidum Platæense sita in continente, hunc in modum: Fluuius supernè è Cithærone delabens in campum, diuortia facit: rursusq; intercapedine trium fermè stadiorum sua fluenta commiscet. Huic insulæ nomen est Oeroe: quam Asopi filiam esse indigenæ aiunt. In hunc locum Græci transire decreuerant, vt & affatim aquæ ad vsum haberent, neq; ab equitatu, sicuti quum ex aduerso erant, infestarentur. Et decreuerant transire secunda noctis vigilia, ne ipsos proficiscentes conspicati Persæ, insequente equitatu in tumultum venirent. quinetiam quum ad eum locum ventum esset vbi Asopi filia Oeroe diuortio aquarum è Cithærone cingitur, mitterent sub noctem dimidium copiarum in Cithæronem ad recipienda seruitia quæ frumentatum concesserant, erant enim illa in Cithærone intercluſa. Hæc vbi statuerunt, totum illum diem incessente equitatu immensum laborem pertulerunt. Sub exitū diei digressis equitibus ea noctis hora qua de abeundo conuenerat, pleriq; sumptis vtensilibus abscesserunt, [2] non habentes in animo quem ad locum vt irent

1 *Sequutus est lectionē quæ & in quibusdā vet. cod. habetur, ἀπορεῖν pro σὺν ἐμοὶ.*

2 Non hab. in animo eū de quo cōuenerat locum petere, sed quum se loco mouissent, iter Platæam versus tenebant, lubenter equitatū effugientes.

conuenerant. Nonnulli, vt moueri cœptum est, iter Platæensem ad vrbem intendunt, cupidi equitatum effugere. in templumque Iunonis fugiendo perueniunt, quod situm est ante vrbem, à fonte Gargaphio viginti stadiis distans. Quò vbi peruenere, positis pro templo armis, circa templum ipsum castra posuere. Hos Pausanias cernens ab exercitu digressos, præcepit & ipse Lacedæmoniis vt sumptis armis irent quâ cæteri præcederent, ratus illos tendere ad locum constitutum. Ibi ad obtemperandum Pausaniæ cæteri præfecti parati quum essent, Amopharetus Poliadæ filius tribunus cohortis Pitaneorum negare se fugiturum [1] peregrinos neq; vltrò dedecoraturum esse Spartam: quinetiam mirari id quod fieri cerneret, quippe qui colloquio superiori interfuisset. Pausanias autem & EVryanax cum indignè ferentes non parêre sibi illum, tum indignius cohortem Pitanetem relictum iri tribuno repugnante: quod erat futurum si ipsi eos missos facerent, gratia exequendi ea quæ cum aliis Græcis constituissent: hoc reputantes substiterunt cum Laconicis copiis, conabanturque persuadere homini non id facto opus esse. & alij quidem hortabantur [2] solum Amompharetum à Lacedæmoniis ac Tegeatis relinqui. Athenienses autem hoc sibi faciendum putarunt, vt vbi collocati erant, ibi persisterent, intelligentes Lacedæmoniorũ ingenia aliud sentientium, aliud dicentium. Itaque vbi exercitus mouere cœpit, equitem è suis miserunt speculatum nunquid Spartiatæ tentarent abire, & abire prorsus in animo haberent: sciscitatumque à Pausania quidnam facere oporteret. Præco vbi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco instructos, eorumque primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum EVryanacte & Pausania, ne Lacedæmonios qui soli remanebant, in periculum traheret, necdum persuadẽtibus, donec ventũ est adiurgia, interuenit præco Athenienſis, Amõphareto inter altercandũ sumente ambabus manibus saxum, & illud ante pedes Pausaniæ ponente, ac dicente, se illo calculo sententiæ suæ calculum dare, non fugiendos esse peregrinos: appellans barbaros. Eum Pausanias insanum nec potentem mentis vocans, ad præconem Athenienſium, qui iussus erat percontantem,

1 *Id est barbaros, vt ipse Herodotus antea docuit, pag. 225. sed & paulo post rursum exponit.*

2 Amompharetũ, qui solus ex Lacedæmonijs & Tegeatis remanserat.

tem, respondit, vt illis referret præsentẽ rerum suarũ statũ, obsecrans eos vt ad sese venirent, & de discessu eadẽ quæ ipsi agerent. Prætone ad Athenienses reuerso, hos inter se altercantes aurora deprehendit. Ad id tempus Pausanias moratus, dato signo cæteros omnes Lacedæmonios, Tegeatis sequentibus, per edita abduxit, ratus Amompharetum non deserturum alios: prout & contigit. [2] Horum itinere rursus instructa acie Athenienses iere: & quia Lacedæmonij prærupta occupauerant & Cithæronis radices, metu equitatus, ipsi deorsum ad campũ deflexere. Amompharetus autem, non credens ausurum ipsos relinquere Pausaniam, circuire eos qui manebant, ne desererent or-
233 dinem. At vbi ij qui cum Pausania erant iam abibant, tunc ratus è disciplina militari se deseri, sumptis armis cohortem suam lento gradu ducere ad agmen, quod decem circiter stadia progressum ad amnem Moloentem, in loco qui dicitur Argiopius (vbi situm est templum Cereris Eleusiniæ) substiterat, opperiens Amompharetí cohortem, eo consilio vt si Amompharetus cum sua cohorte non discederet loco in quo instructa erat, sed in eo persisteret, retrò ad hominem suppetias iret. Itaque & Amompharetus cum suis ad cæteros peruenit, & omnis barbarorum equitatus ingruebat, agens pro sua consuetudine. nam quum inspexisset locum vbi superioribus diebus habuerant Græci castra, vacuum, admissis equis assiduè insequi pergens, illos adeptus vrgebat. Mardonius quoque cognito hostium nocturno abitu, inspectoque loco deserto, accitis Thorace Latissæo & fratribus eius EVrypylo & Thrasydio, inquit, Filij Aleuæ quídnam dicetis adhuc, quum
» hæc deserta cernatis à Lacedæmoniis quos negabatis
» vos finitimi ex acie fugere, sed viros summos esse in re
» bellica? qui & prius (vt omnes vidimus) locum in acie
» immutauerunt, & nunc proxima nocte se fuga proripuerunt. [2] Proripuerunt autem, quia illos necesse erat cum
» ijs prælio decernere qui non falsò sint hominum præstantissimi. vnde nullius esse se pretij, inter Græcos, & ipsos
» nullius pretij viros, ostenderunt. Cæterùm vobis Persarum inexpertis, sanequàm ignoscebam, laudantibus
» istos vobis expertos: Artabazum autem vehementius ad-

[1] Athenienses autẽ acie instructa, cõtrarium Lacedæmonijs iter tenuerũt. Lac. enim prę rupt. occup. & Cith. radices metu equitatus, at ipsi deorsũ.

[2] Atque (vt declararunt posteaquam illis necesse f. c. ijs pr. d. qui non f. sunt h. præstantissimi) qum ipsi nullius pretij essent inter Græcos, nullius pretij viros se ostentabant,

mirabar formidare Lacedæmonios, & præformidine sententiam dicere ignauissimam, expedire ex his castris nos in vrbem Thebanorum concedere obsidendos. [1] quam sententiam rex antea aliunde quàm ex me audiet. Sed de hoc aliàs dicetur. Nunc autem istis ita facientibus non est remittendum, sed instandum, donec intercepti nobis dent pœnas eorum quæ in Persas perpetrarunt. Hæc loquutus, Persas Asopo transmisso cursim ducit contra Græcorum agmen, tanquam fugam capessentium: Lacedæmoniosque solos ac Tegeatas adeptus est. nam Athenienses transuersis tramitibus subter prærupta in planũ digressos non cernebat. Cæteri autẽ barbarorum agminum præfecti Persas mouentes ad Græcos insequendos conspicati, sublatis & ipsi signis cuncti insequuntur, pro se quisq; maturantes, [2] nulla diligentia, nullo ordine viam ingressi. Et isti quidem cum vociferatione ac tumultu instabant Græcis, tanquam excepturi. Pausanias autem, vbi equitatu premi cœpit, equitem ad Athenienses mittit, qui hæc diceret, Viri Athenienses, proposita dimicatione maxima, vt aut libera Græcia sit aut seruituti obnoxia, proditi sumus à sociis noctu elapsis & nos Lacedæmonij & vos Athenienses: quod reliquum est, ita nobis videtur esse faciendũ, vt quàm strenuissimè possumus nosmetipsos defensantes, mutuo simus auxilio. Ac si quidem in vos priores impetum dedisset equitatus, è nostra dignitate erat & Tegeatarum qui nobiscum Græciam non prodiderunt, subsidio vobis venire: nunc, quoniã totus in nos equitatus contendit, debetis vos ad partem maximè laborantem suppetias ferre. Quòd si vobis aliquo discrimine occupatis fas nos est subsidio venire saltem hoc gratificamini nobis vt sagittarios mittatisquos agnoscimus longè omnium qui in hoc bello sunt promtissimos esse ad nos exaudiendos. Hæc vbi audiere Athenienses, quam mouerent ad ferendã strenuè opem & iam aduentarent, ibi in eos ij Græci qui partes regias sequebantur, ex aduerso instructi inuadunt. Quo factum est vt [3] Athenienses ab iis vrgentibus auxilium ferre non possent, ægrè admodum id ferentes. Ita destituti Lacedæmonij, numero cum leui armatura quinquaginta millia, & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nusquam ab Lacedæ-

1 Quã ipse quoq; rex ex me audiet.

2 Nullo delectu, nulloq; ordine v.ing. *Vel, Inordinati & confusi.*

3 Athenienses ad ferẽdas suppetias ire non possent. quod enim obiectũ erat, negotium illis faceſſebat.

cedæmoniis dirimebantur) sacrificauerunt tanquam conflicturi cum Mardonio præsentibusque copiis: & quum litare non potuissent, multi eorum interea cadebant, multo plures vulnerabantur. Confertis enim gerris Persæ ingentem vim sagittarum emittebant, adeo instanter vt [1] fatagentibus Spartiatis, & quia litare non poterant, respiciens ad templum Iunonis Platæensium, Pausanias, implorauerit deam, obsecraueritq; ne spes sua ipsos omnino fruſtraretur. Adhuc eo deam his verbis inuocante, Tegeatæ prius exurgentes in barbaros tendunt; statimque post Pausaniæ preces sacrificantibus Lacedæmoniis exta pulchra extitere: qui aliquanto pòst & ipsi in Persas eunt. Persæ omissis arcubus ex aduerso steterе. Ad quorum gerra primùm pugna atrox commissa est iuxta ipsum Cereris templum, eaque pertinax, donec ad propulsionem ventum est. Siquidem barbari prehensantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: sed inermes erant & imperiti, nec hostibus prudentia pares. qui etsi deni pluréve aut pauciores in singulos irruebant, tamen quia confusi incidebant, à Spartiatis conficiebantur. Mardonius qua parte ipse ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Persarum præstantissimis stipatus erat, ea maximè parte hostem vrgebat. qui quamdiu superfuit, tamdiu Persæ resistentes seseque defensantes strauere multos Lacedæmoniorum. Postea verò quàm Mardonius, & agmen quod circa illum robustissimum erat, occubuit, tum demum alij quoque terga vertentes cessere Lacedemoniis, [2] quorum plerisque officiebat vestis armis vacans. inermes enim cum armatis prælium faciebant. Ibi & vltio necis Leonidæ de Mardonio peracta est, secundum oraculum Spartiatis redditum: & victoria omnium quas vnquam nouimus speciosissima potitus est Pausanias Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Huius autem superiora maiorum nomina in Leonida recensui. Illius enim iidem qui & Pausaniæ maiores fuere. Opperiit autem Mardonius sub Aimnesto, viro inter Spartiatas eximio: qui aliquãdiu post bellum Medicum trecentos viros secum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Messeniis quibuscũ erat bellum conflixit, vbi ipse & trecenti illi occubuere. Ad Platæas

234

1 Quũ pro-merétur Spartiatæ.

2 Plurimũ enim illis *Persis* officieb.

autem Persæ postquam à Lacedæmoniis in fugam versi sunt, nullo ordine ad castra sua contendunt, & ad murum ligneum quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tenet autẽ me admiratio, quum iuxta lucũ Cereris dimicaretur, ne vnum quidem Persarum visum esse intrasse fanum, neque circa templum occubuisse, sed plerosque in profano: sed opinor (siquid de rebus diuinis opinari oportet) deam ipsam eos non recepisse, quia templum quod est in Eleusine Anactorium concremauerant. Hactenus pugna hæc gesta est. Artabazus autem Pharnacis filius, cui iam inde ab initio displicuerat Mardonium relinqui ab rege in Græcia, quique multis verbis pugnam dissuadens nihil profecerat, hoc sibi agendum putauit. Is, quòd sibi non placerent quæ à Mardonio fiebant, eos quibus præerat (præerat autem non paruis copiis, sed ad quadraginta vsque millia hominum) ducebat instructos, dum prælium fiebat, quid futurum è prælio esset probè intelligens, iusseratque omnes ire confertos quacunque ipse duceret, & quâ viderent ipsum festinantem. Sic iussas tanquam ad pugnam copias ducens, cernit Persas fugientes. ita non seruato amplius eodem ducendi ordine, sed repentè effuso cursu fugæ se dedit nõ ligneũ murum versus, aut Thebana mœnia, sed ad Phocenses, animo celerrimè perueniẽdi ad Hellespontum. & hi quidem horsum iter intenderunt. Cæteris autem Græcis qui stabant à regis partibus, ignauiter de industria agentibus, Bœoti tamen perdiu cum Athenienſibus decertauerunt. Nam ex Thebanis ij qui cum Medis sentiebant, hi non parum strenuos se præstiterunt: qui nolentes vltrò ignauiter agere, ita dimicarunt vt trecenti primores eorum ac fortissimus quisque illic sub Athenienſibus occubuerint. Vbi autem & isti terga dederunt, non quò Persæ & alia multitudo, [1] quæ aut cum nemine pugnauerat, aut non expectauerat, sed Thebas versus fugerunt. Omnem autem rem pependisse à Persis, (quanquam & ipsorum quidam, antequam cum hoste cõgrederentur, fugæ se mandauerunt) apud me fidem facit, [2] quòd ad Persas intuebantur: atque ita tuncti illis victis fugam capesserunt, præter equitatũ tum alium, tum Bœotorum: qui hactenus profuit fugientibus, vt assi-

1 Quæ nec cum quoquã pugnauerat, nec vllum egregium facinus ediderat.

2 Quòd quũ Persas fugientes vidissent, ita demum omnes fugæ se dedere, præter equit.

vt assiduè adhærens hosti, arceret eum ab amicis quos Græci insequebantur. Insequebantur enim Græci victores, vrgendo Xerxianos atque interficiendo. Inter hunc tumultum nuntiatur Græcis qui circa templum Iunonis instructi à prælio aberant, geri prælium & Pausanianos vincere. Ea re audita, Corinthij, Megarenses & Phliasij nullo ordine eunt: Corinthij rectà per colles quà itur ad Cereris templum: alibi per campum, quę planissima viarum erat. Quos iam hosti propinquos nullo ordine irruere conspicati Thebani equites, quorum præfectus erat Asopodorus Timandri filius, equos in illos incitauerunt, eosq; adorti sexcentos strauerunt: cæteros ad Cithæronem vsq; persequuti, terga ceciderunt. Est isti quidem Megarenses atque Phliasij nulla cum laude perierunt. At Persæ cæteraq; multitudo postquam ad ligneum murum effugerunt, turres, antequam Lacedæmonij aduenirent, ascendere occupant. Illis conscensis quamcommodissimè possunt murum præstruunt. ex quo subeuntibus mox Lacedæmoniis, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Athenienses abfuere, non modò sese barbari defensabant, sed etiam Lacedæmoniis antecellebant, vtpote ignaris murorum oppugnandorum: vt verò Athenienses superuenere, tum atrox muri oppugnatio propugnatioque extitit, eaq; permagno temporis spatio: sed tandem virtute & pertinacia Athenienses murũ transcenderunt, subrueruntque. atq; ea parte se Græci infuderunt,[1] quorũ Tegeatæ introiere principes: iidemq; tentorium Mardonij diripuerunt, & ex eo cum alia, tum verò equorum præsepe Mardonii ex ære totum, spectatu dignum: quod præsepe Mardonij Tegeatæ in tẽplo Aleæ Mineruæ reposuerunt. nam cætera quæ cepere, in vnum cum cæterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto muro barbari non amplius cateruam cogere, nemo strenuitatis memor esse, videlicet oppressi intra exiguum tempus, & tot myriadibus interceptis exterriti.[2] Quos tãto studio Græci trucidabant vt ex triginta myriadibus (exceptis quatuor, cum quibus Artabazus aufugit) ne tria quidem millia hominum cædi superfuerint. E Lacedæmoniis autem qui Spartani essent, vnus & [3] triginta sunt omnino desiderati: Tegeatarum, sedecim: Athenienssium,

1 Ex quibus primi Teg. introiere.

2 Quos adeo facile erat Græcis trucidare vt ex trig.

2 Nonaginta.

duo & quinquaginta. Porro inter barbaros ſtrenuiſſimi extiterũt, è peditibus quidem Perſę, ex equitibus autem Sacæ, è viris verò, Mardonius: inter Græcos autem cum Tegeatæ Athenienſesque multùm eminuerunt, tum multo plus Lacedæmonij. Quod nulla alia re poſſum oſtendere, niſi quòd omnes hi eos qui ſibi oblati ſunt, vicerunt: Lacedæmonij verò quod robuſtiſſimum fuit hoſtilis exercitus ſuperauerunt. Quorum longè præſtantiſſimus extitit mea ſententia Ariſtodemus, [1] is qui ſolus trecentorum, quòd ex Thermopylis euaſiſſet, dedecus ignominiamque acceperat. Secundum hunc nauauere operam Poſidonius & Philocyon & Amompharetus Spartiata. Quanquam quum ſermo haberetur quiſnam præſtãtiſſimus extitiſſet, ij Spartiatæ qui adfuere, cenſuerunt Ariſtodemum, etſi præclara facinora edidit, tamen ad eluendam eam quam contraxerat inuidiam, ordinem deſeruiſſe, & propalàm mori voluiſſe: Poſidonium verò, qui perire noluiſſet, ob id extitiſſe tanto præſtabiliorem virum. verùm id fortaſſe liuore dixerunt. Qui hac in pugna mortem oppetiere, omnes honore affecti ſunt, præter Ariſtodemum: qui ideo caruit honore, quòd ob cauſam prædictam ſibi occumbendum putauit. Hi ſunt qui ad Platæas nobiliſſimi extitere. nam Callicrates extra prælium occubuit: quo nemo tunc in caſtra Græcorum [2] præſtantior venerat, non modò Lacedæmoniorum, ſed etiam aliorum Græcorum. Hic, quum Pauſanias ſacrificaſſet, ſedens in ordine, ſagitta per latera ictus eſt: & quum aliis pugnantibus ipſe exportaretur, ſeſe morientem miſerabatur, ad Aimneſtum virum Platæenſem inquiens, non ſibi dolere quòd pro Græcia periret, ſed quòd nihil manu vſus eſſet, nullamq; operam nauaſſet dignam & ſe & ſua cupiditate nauandi. Ex Athenienſibus eminuiſſe fertur Sophanes Eutychidis filius, è tribu Decelenſi. Decelenſes autem rem aliquando geſſerunt (vt ipſi Athenienſes aiunt) in omne æuum fructuoſam. ſiquidem quum olim ad inueſtigandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam inuaſiſſent, & populos è ſedibus ſuis eiicerent, ignari quónam loci ſubducta Helena eſſet, tunc Decelenſes feruntur, & (vt quidam volunt) ipſe Deceleus, tum dolore contumeliæ quæ Theſeo fieret, tum metu totius Athe-

[1] *Vide ſuprà, pag. 200.*

[2] Formoſior.

Athenienſium ſoli, ne vaſtaretur, expoſuiſſe illis omnem rem geſtam, eosque deduxiſſe ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelenſibus permanſit ad hanc vſque memoriam in Sparta immunitas vectigalium, & dignitas præſidendi: adeo quidem vt bello quod multis poſtea annis inter Athenienſes atque Peloponnenſes geſtum eſt, Lacedæmonij quum cæteram Atticam popularentur, à Decelea temperauerint. Ex hoc populo ortus Sophanes, & præclariſſimè inter Athenienſes nauata opera, ancipiti ſermone celebratur: vno, fertur geſtaſſe ferream ancoram è balteo thoracis catena alligatam, quam, quoties aduentantibus hoſtibus propinquus erat, obiiciebat, ne illi irruentes, ipſum ex ordine ſummouere poſſent: rurſus eiſdem in fugam ſe vertentibus, reſumpta ancora ita fugientes inſequebatur. Altero ſermone à ſuperiori differente fertur geſtaſſe ancoram non ferream ex balteo alligatam, ſed inſignitam in ſcuto, quod nunquam quieſcens, aſſiduè rotabatur. Extat & alterum Sophanis præclarum facinus, quòd obſidentibus AEginam Athenienſibus, Eurybiadem virum Argiuum quinque certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto poſt hoc bellum in quo vir egregius extitit, dum Athenienſium vnà cum Leagro Glauconis filio dux eſſet, & de metallis aureis decertaret, contigit vt ſub Edonibus apud Daton occumberet. Poſt barbarorum ſtragem ad Platæas editam, transfugit illuc ad Græcos mulier quædam, quæ erat pallaca Pharandatis filij Teaſpis viri Perſæ: hæc quum accepiſſet Perſas fuſos eſſe, Græcos victores, tum multo auro ornata, inter ancillas & ipſas ornatas, cum veſte ſpecioſiſſima, carpento aduenit: ex eoque deſcendens pergit ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: & intuita Pauſaniam illa omnia adminiſtrantem, agnouit hominem, cuius & nomen iampridem
» & patriam didicerat. Eius genua amplectens, Spartæ rex,
» inquit, libera me ſupplicem captiuitatis ſeruitute, quam et-
» iam hoc facto demeritus es quòd iſtos extinxiſti neque
» dæmonum neque deorum reſpectum habentes. Equidem
» genere ſum Coa, Hegetoridæ Antagoræ filia, quam vi ra-
236 ptam ex Co vir Perſes habuit. Huic reſpondens Pauſanias,

Bono, inquit, animo esto, [1] tum quia supplex, tum quia multa loqueris vera. nam filia es Hegetoridæ Coi, mihi inter omnes qui illa circa loca incolunt hospitis summi. Hæc loquutus, eam impræsentiarum ephoris qui aderant commendauit: postmodum in AEginam, quò illa voluit, ducendam curauit. Post huius mulieris digressum continuò Mantinei superuenerunt re iam confecta: qui se animaduertentes venisse serò ad pugnam, magnæ iacturæ loco id sibi esse putauerunt, sed idoneos se esse ad sumendas de ipsis pœnas dixere. Itaque cognito, Medos qui cum Artabazo erant, fugę se mandasse, eos in Thessaliam vsque persequuti sunt, etsi vetantibus Lacedæmoniis insequi fugientes. Idem postea domum reuersi, duces suos exilio mulctauerunt. Post Mantineos aduenere Elei, qui itidem vt Mantinei magno id sibi detrimento existimantes, domum regressi sunt, suosque & ipsi duces exilio mulctauerunt. Hactenus de Mantineis & Eleis. Erat autem apud Platæas in exercitu Æginetarum è primoribus Lampon Pythei filius, qui Pausaniam adiens, infandissima vsus est oratione, inquiens, Fili Cleombroti, rem tu mirificam & magnitudine & fulgore gessisti, cui dij tribuerunt vt liberata Græcia, omnes quos nouimus Græcos gloria supergredereris. quod superest in hac re, agas ita vt & tu maiore fama celebreris, & aliquis barbarorum posthac caueat nefanda facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti reciso capite Mardonius ac Xerxes truncum in crucem sustulerunt: quibus si vicem reddes, laudem nanciscēris primùm ab omnibus Spartiatis, secundo loco ab vniuersis Græcis. siquidem suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris vltus. Hæc Lampon, gratiam se initurum ratus apud Pausaniam dicebat. Cui respondens Pausanias, Tuam, inquit, hospes Ægineta, beneuolentiam atque prouidentiam amplector: tamen ab equitate iudicādi deerras. nam & me & patriam quos in altum extulisti ob hæc gesta, ad nihilum redigis, quum suades mihi sæuire in mortuum, aisque me auditurum melius si istud fecero. quod barbaros decet potius facere quàm Græcos, quodque in illis exprobramus. quare ego neque Æginetis, neque iis quibus ista probantur assentior: contentusque

[1] Tum quòd supplex, tum quòd sis (si modò vera loqueris) Hegetoridæ Coi filia, quocum mihi maior quàm cum alio quoquam circum illa loca habitantium, hospitij necessitudo intercedit. *Tum eo nomine quòd sis supplex, & ideo inuiolabilis.*

» tusque sum Spartiatis placere vt honestè agam, honeste-
» que dicam. Leonidæ autem, cui me iubes parentare, affir-
» mo & ipsi & cæteris qui apud Thermopylas occubuerunt,
» magnificè esse parentatum, innumerabilibus horum fu-
» neribus. Tu verò posthac ad istud consulendum ne me ad-
» ieris: quod tibi impune esse, loco beneficij ponas. Hoc quū
» ille audisset, abiit. Pausanias autem edicto proposito nequis
de præda quid tangeret, iussit [1] seruos omnem comporta-
re pecuniam. Illi per castra dispersi inueniunt tentoria au-
ro & argento referta, lectosq; auro & argento constratos:
crateras etiam aureos, phialasq;, & alia vasa potoria, nec-
non saccos super plaustra, interlucentibus intus inclusis ex
auro & argento lebetibus. Quinetiam è cæsorum cadaue-
ribus exuebāt armillas & torques & acinaces aureos. Nam
varij generis vestimenta nullius momenti habebantur, ea-
rumque rerum multum furto subtrahentes serui Æginetis
venundabant, multum, quod occultare non poterant, re-
præsentabant. vnde principium extitit ingentium diuitia-
rum Æginetis, vtpote aurum à seruis pro ære mercantibus.
Collata autem pecunia decimam selegerunt, ex qua tū deo
qui Delphis est, tripes aureus ibi repositus est, insistēs super
tricipiti ex ære colubro, proximè aram: tum deo qui est in
Olympia, æreus decem cubitorum Iupiter: tum deo qui est
apud Isthmum, æreus septem cubitorum Neptunus. Hac
parte selecta, cæteras inter se distribuerunt, pro suo quis-
que merito accipientes: itemque pallacas Persarum, &
aurum & argentum & reliquam pecuniam, cum iumen-
tis. Quæ autem peculiariter data sint iis qui optimam o-
peram nauauerant ad Plataeas, refertur à nemine, data ta-
men fuisse arbitror: certè Pausaniæ sunt ex omnibus de-
na, & ea delecta, dono data, ex mulieribus, equis, talentis,
camelis, & item ex cæteris rebus. Feruntur autem hæc quo-
que acta esse: Xerxem, dum è Græcia fugit, omnem ap-
paratum suum ex auro argentoque & [2] peripetasmatis
Mardonio reliquisse, & Pausaniam dum eum apparatum
vidit, iussisse pistores & coquos cœnam sibi vti Mardo-
nio instruere. quod quum illi fecissent, tum Pausaniam le-
ctos intuentem aureos argenteosque [3] probè instratos,
mensas etiam aureas ac argenteas, magnificumque cœnæ

1 Helotes, *quod erat peculiare seruorum Lacedæm. nomen. quod & paulo post & alius varus locis obseruandum.*

2 Aulæis, *secundum quosdam.*

3 *Vallam apparet verba quæ in vulg. edit. desunt legisse, videlicet* τῶν ἐστρωμένων, ἢ πεπλεγμένας χρυσέας ἢ ἀργυρέας, *quæ & in nonnullis vet. cod. habentur*

apparatum, propositis bonis stupefactum, imperasse per iocum suis ministris vt Laconicam instruerent cœnam. [1] Id quum illi ex spatio multùm distante fecissent, ibi eundem cachinnantem accersisse Græcorum duces, eisque, vbi conuenerunt, inter ostendendum vtriusque cœnæ apparatum dixisse, Viri Græci, hac ego vos de causa conuo- « ctui, quòd volebam vobis amentiam Medorum ducis o- « stendere, qui quum talem vitam duceret, ad nos subigen- « dos venit qui tam miserè victitamus. Hæc Pausanias apud 237 Græcorum duces dixisse fertur. Interiecto deinde tempore complures Platæensium repererunt loculos auri argentique & aliarum pecuniarum. Hoc quoque rei apparuit postmodum in his mortuis carne nudatis, vt quum eorum ossa comportarent vnum in locum Platæenses, inuentum sit caput nullam futuram habens, sed ex vno osse solidum: item maxilla, cum eo quod super maxillam est, habens dentes, etsi distinctos, tamen ex vno osse vniuersos tam molares quàm cæteros. quinetiam ossa viri quinque cubitorum. [2] Postero die quum Mardonij cadauer non exstaret, incertum à quibus hominibus subtractum. audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingentia dona ab Artonte Mardonij filio accepisse. Sed quis curam susceperit cadaueris Mardonij humandi, pro compertonon potui audire. habet tamen huius rei nonnihil famæ Dionysiophanes vir Ephesius. Mardonius quidem hoc modo tumulatus est. Græci verò, posteaquam prædâ dispertierunt, cæsos separatim quisque suos tumularunt. Lacedæmonij, tribus sepulchris effectis, in eorum vno sacerdotes, è quibus fuere Posidonius & Amompharetus & Philocyon & Callicrates: in altero reliquos Spartiatas, in tertio seruos humauerunt. Hunc in modum Lacedæmonij sepulti sunt. [3] Tegeatæ verò & Athenienses suos vtrique promiscuè condiderunt: necnon Megarenses atque Phliasij suos ab equitatu interemptos. [4] Horum omnium sepul-

1 Quum autem hæc cœna instructa longo interuallo ab illa superaretur, ibi eund. cachin.

2 At Mardonij cadauer postridie *quam ille occubuit*, ex oculis summotum fuit: sed à quo: id verò mihi certò compertum non est.

3 Tegeatæ verò seorsum à *Lacedæmoniis* omnes *suos* confertos humauerunt. Athenienses quoque suos vno eodemque in loco, & Megarenses, & Phliasij &c. *vt ὁμῶ id sit quod de Tegeatis per ἄλλως significauit: quod reddidi (confertos, accipiens pro In eundem locum coacernatos. Potest tamen ὁμῶ ita etiam accipi (& fortasse melius) vt commune fuerit Athenienſibus, Megarenſibus & Phliaſiis ſepulchrum.*

4 Πάντες videtur ex ſequentibus exponendum ὡ κατὰ λόγον. q. d. Atque horum quidem omnium sepulchra vacua non fuerunt, sed in iis cadaueta verè condita fuerunt. Quod autem ad reliquorum attinet sepulchra quę Platæis visuntur, hos ego accepi, quòd abfuisse à pugna puderet, singulos aggeres communes excitasse, poste-

rorum

ſepulchra fuerunt plena. Nam aliorum ſepulchra quæ ad Platæas oſtenduntur, ea ſunt (quantum ego accipio) ab iis excitata qui erubeſcebant ſe à pugna abfuiſſe, quum ſerò ſuperueniſſent. Quippe tumulus illic viſitur qui dicitur Æginetarum: quem ego audio decem poſt hanc pugnam annis rogatu Æginetarum à Cleade AVtodici filio viro Platæenſi illorum hoſpite excitatum fuiſſe. Græcis ſtatim à cæſorum humatione in agro Platæenſi, inito conſilio viſum eſt bellum Thebis inferendum, petendumq́ eos qui cum Medis ſenſiſſent: & in primis Timegenidem & Attaginum, qui principes factionis extitiſſent: &, ni eos dediciſſent, non prius ab vrbe diſcedendum quàm eam euertiſſent. Hoc vbi decreuere, vndecimo à pugna die mouentes obſedere Thebanos, iuſſos dedere quos diximus viros. Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murumque adoriebantur. Quibus ab agro vaſtando non diſcedentibus, viceſimo die Timegenides ad populares ita inquit, Viri Thebani, quandoquidem Græcis ita conſtitutũ eſt, non prius abſcedere ab oppugnatione Thebarum quàm aut eas expugnauerint, aut nos dediderit is, abſit vt noſtra cauſa Thebanus ager amplius vexetur: ſed ſiue per cauſam depoſcendi nos, pecunias cupiunt, pecunias eis è publico demus: (nam & publicè cum Medis ſenſimus: non autẽ nos ſoli.) ſiue reuera depoſcentes nos vrbem obſident, noſipſi nos in diſceptationem exhibemus. Eum Thebani ſanè probè & opportunè loquutum arbitrantes, euehendi caduceatorem ad Pauſaniam miſere, velle ſe viros dedere. Ea re inter eos cõuenta, Attaginus ex vrbe profugit: cuius liberos ad ſe Pauſanias adductos culpa abſoluit, negans pueros factionis Medicæ eſſe participes. Cæteri quos Thebani dedidere, ipſi quidem putabant ſe crimen refutaturos, ac pecunia elapſuros: Pauſanias autem hoc ipſum ſuſpicans fore, vbi illos accepit, dimiſſis omnibus ſociorum copiis, Corinthũ deductos ſupplicio affecit. Hæc

rorum rationem habẽtes. Ibi enim eſt Æginetarum quod vocatur ſepulchrum à Cleade AVtodici filio, illorum hoſpite, eorum rogatu decem etiã pòſt annis (vt audio) extructũ. *Obſeruandum eſt autem χώματα dicere, non τάφους, eo quòd illi quidẽ pro ſepulchris ea vellent haberi, (vnde dicit καλεόμενος τάφος, q. d. καλεόμενος τάφος ἀλλ' οὐκ ἐὼν, χῶμα δὲ μόνον) at reuera ſepulchra non eſſent, ſed aggeres tantum ſepulchra ſimulantes, ſine imitantes. quos inquam pro ſepulchris haberi vellent, non à ſuæ ætatis hominibus (vtpote quibus cognita fraus eſſet) ſed à poſteris. Ideo illud τῶν ὑπαγορεύων εἵνεκα*

ἐπιφρόνων verto 'Poſterorum rationem habentes, vel, 'Poſterorum ratione habita. Neque enim placet interpretari In poſterorum gratiam: quòd illos in hanc opinionem adducere, eſſet illis imponere, non autem gratificari. 'Poteſt tamen ſimplicius verti. Id facientes propter poſteros. At Valla alium quem verba ferre non poſſunt ſenſum ſequutus, vertit, Quum ſerò ſuperueniſſent.

hactenus quæ ad Platæas & ad Thebas gesta sunt. Artabazum autem Pharnacis filium, vt è Platęis fugiens porrò se proripuerat, Thessali, quum ad ipsos venit, hospitio inuitatum interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Platæas gestæ. Iste intelligens, si omnem veritatem pugnæ referret, aditurum se vitæ discrimen cum suo exercitu: fore enim vt omnes cognita re ipsum adorirentur: hæc considerans, nec apud Phocenses retulerat quippiã, & tunc ad Thessalos ita loquutus est, Equidem, viri Thessali, ma- « turo (vt cernitis) quamcelerrimè peruenire in Thraciam, « missus cum hac exercitus parte ad quoddam negotium « transigendum. Mardonius autem ipse cum suo exercitu « aderit, nostris vestigiis insistens, cui hospitium & officium « præstate. hæc enim vos in tempus præstitisse non pœnite- « bit. Hæc fatus, copias festinabundus per Thessaliam Mace- « doniamque agebat, rectà Thraciam versus, tanquam verè properans: ac regionem mediterraneam præcidens, peruenit Byzãtium, permultis sociorum in itinere relictis, qui vel à Thracibus obtruncati fuerant, vel quòd fame atq; labore fuerant enecti. Ex Byzantio nauigiis transmisit in Asiam. Hunc in modum iste rediit. Quo autem die ad Platæas pugnatum est à Persis, ea die contigit hoc apud Mycalen Ioniæ geri: quum apud Delon Græci considerent, ij qui vnà cum Leutychide Lacedæmonio nauibus venerant, eò 238 appulsi sunt è Samo legati, Lampon Thrasyclei & Athenagoras Archestraditæ & Hegesistratus Aristagoræ filius, missi à Samiis clam Persis ac tyrãno Theomestore Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. Hi quum audierunt duces, verba fecit Hegesistratus multa & varia: Fore enim vt si tantummodo viderent hos Iones, à Persis deficerent, nec barbari expectarent: etiam vt expectarent, tamen fore vt non aliam prædam talem isti reperirent. Præterea deos inuocans obsecrabat vt Græcos Græci liberarent, vlciscerenturque barbarum. quæ facilia dicebat factu esse, quia naues illorum segnes essent ad cursum, nec pares Græcis ad prælium. Siquid verò apud hos suspicionis subesset ne dolo deducerentur, dicere paratos esse se vt in horum nauibus pro obsidibus agerentur. In his obsecrandis quum multus esset hospes Samius, scisciţabatur

cum

eum Leutychides, (siue ominis gratia voleùs audire nomen, siue casu, id deo agente) Samie hospes, quod est tibi
» nomen? Ille respondet, Hegesistrato. Leutychides interpel-
» lata reliqua eius oratione, siquam instituerat, Accipio, in-
» quit, pro augurio Hegesistratum. Hospes Samie, effice tu
» vt nauigemus, data nobis per te & istos qui tecum sunt fi-
» de, Samios promptos fore ad ineundam nobiscum socie-
» tatem. Hæc loquutus, & rem pariter exequi aggressus est.
nam quum Samij extemplo fidem interposito etiam iure-iurando dedissent de sua societate cum Græcis, Leutychides dimissis domum cæteris legatis, iussit eũ cuius nomen pro augurio acceperat, secum nauigare. Græci eum illic diem commorati, postridie pulchrè litauere, haruspice Deiphono EVenij filio Apolloniata, ex Apollonia quæ est in sinu Ionico. Huius patri EVenio res huiusmodi contigit: Sunt in hac Apollonia sacræ Solis oues, quę interdiu secundum flumen pascuntur quod è monte Lacmone per Apolloniatem agrum fluit in mare iuxta Oricum portum. noctu autem eas stabulantes in antro, [1] non procul ab vrbe, custodiunt delecti viri, diuitiis & genere inter populares suos splendidissimi, singulis annis singuli, quòd ex oraculo quodam Apolloniatæ eas oues permagni faciant. Ibi EVenius hic, quum aliquando delectus ad custodiendas oues non excubaret vigilans, sed obdormisset, ingressi antrum lupi oues circiter sexaginta trucidarunt. Id vbi iste animaduertit, rem suppressit, neminique aperuit, habens in animo totidem mercari, quas substitueret. at Apolloniatæ vbi acceperunt (neque enim eos quod gestum erat latuit) adductum in iudicium EVenium condemnauerunt vt, quia vigiliam edormisset, visu priuaretur. Quem posteaquam excæcauerunt, mox eis neque pecora fœtificabant, neque humus pro consuetudine fructum ferebat. Erant autem illis *pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati prophetæ de causa mali præsentis, responderunt causam esse quia custodem sacrarum ouium EVenium iniquè luminibus orbassent. se enim immisisse lupos: nec prius ab illius vltione cessaturos quàm ei satisfeciissent de iis quæ in eum perpetrassent, prout ipse sibi suo arbitrio satisfactum putaret. His perfectis, daturos se EVenio tale donum quod

[1] *Addit negationem quam vulg. edit. non habetur.*

Interpres legit περὶ θεῶν: sed verior scriptura est περὶ φώνας, id est oracula: vt monuit Paul. Leop. Emend. lib. 3. c. 1.

habentem plerique hominum putarent beatum. Hæc Apolloniatis sunt reddita oracula. Quæ Apolloniatæ silentio supprimentes, quibusdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Isti hunc in modum putarunt exequenda: EVenium in statione sedentem adeunt, eique assidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deueniunt ad miserandam hominis calamitatem. Ita introducta eius rei mentione, percontantur quam mulctam optaret si eam vellent pendere Apolloniatæ. Hic, qui oraculum non audisset, se optare dixit duo prædia ciuium, quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat esse pulcherrima, & præterea domicilium quod in vrbe sciebat esse optimum. Horum si compos effectus esset, non infensum se posthac fore dicebat, sed hac satisfactione contentum. Hoc quum respondisset EVenius, tum ij qui ei assidebant, excipientes, EVeni, inquiunt, hanc tibi satisfactionem Apolloniatæ « pro ereptis oculis tibi rependunt, ex oraculo eis reddito. « Euenius, vbi omnem rem audiuit, indigno animo tulit se fuisse deceptum. At ciues ea prædia à dominis mercati, huic illa quæ optarat dedere: qui mox deinde insitam diuinationem obtinuit, vnde celebratissimus euasit. Huius EVenij filius fuit Deiphonus, qui ductus à Corinthiis exercitui vaticinabatur. Quanquam illud quoq; audiui, Deiphono negotium in Græcia fuisse exhibitum, quòd se filium EVenij, cuius non esset, nuncuparet. Cæterùm postquam litauere Græci, classem è Delo Samum versus soluerunt: & quum Samum applicuissent, ad templum Iunonis eam locauere, seseque ad prælium nauale apparantes. Eorum cursum ad se esse Persæ audientes, & ipsi cæteras naues ad continentem reducunt, præter Phœnissas, quas abire permiserant. non enim censebant pugnam naualem sibi esse capessendam, quum pares hosti non esse sibi viderentur. In 239
continentem autem ideo nauigabant vt essent sub suo peditatu, qui apud Mycalen agebat, præcepto Xerxis ab aliis copiis relictus ad Ioniam tutandam, numero sexaginta millia, duce Tigrane, omnium Persarum & specie & statura eminentissimo. Ad hunc exercitum constituerant refugere duces Persicæ classis, subductisque nauibus, munimenta valli circundare, in illarum suumque præsidium.

Hoc

Hoc inito consilio, profecti sunt ad Potnienſium templum Mycales, præteruecti ad Gæſonem & Scolopoentem, vbi Cereris Eleusiniæ cernitur templum, quod Philistus Pasiclis filius condidit, sectans Neleum Codri filium qui ad coloniam Mileti locandam veniebat. Ibi subductas naues munimento circumdederunt: & è saxis stipitibusq; mitium arborum, quas ipsi exciderunt, & circum munitiones depactis sudibus se instruxerunt, tanquam & obsidendi & victoria potituri. in vtrunque enim casum ratione inita sese apparabant. Hos abiisse in continentẽ postquam accepere Græci, tanquam eos barbari effugissent, ægrè ferebant, incerti quid agerent, retróne se reciperent, an tenderent in Hellespontum. Tandem neutrum horum visum est esse faciendum, sed porrò eundum in cõtinentem. præparatis igitur ad pugnam nauales tabulatis, aliisque quibuscunque opus erat, ad Mycalen nauigant: & quum proximè castris hostium fuere, neminem ex aduerso obuiam ferri vident, sed naues intra murum subductas, & magnam vim peditatus pro littore dispositam. Vbi primùm Leutychides nauem littori applicans quammaximè appropinquare poterat, Iones per præconem compellabat, inquiens, Viri Iones, quicunque è vobis me exauditis, intelligite quæ dico. nihil enim horum quæ vobis mando intelligent Persæ. Vbi pugnam conseruerimus, debetis ante omnia reminiſci libertatis. deinde tesseræ Hebes. Atque hoc qui è vobis non audiit, ab eo qui audiit discat. Huius autem facti eadem mens fuit quæ Themistoclis ad Artemisium: quòd videlicet hæc verba, si laterent barbaros, inductura ad obsequendum Iones essent: sin delata ad barbaros, redditura eis Græcos suspectos. His per Leutychidem admonitis, secundo loco Græci naues littori admouent, & ex illis in littus egressi, sese ad pugnandum instruebant. Quod facientes quum cernerent Persæ, & scirent Samios fuisse adhortatos, arma Samiis adimunt, suspicati illos sentire cum Græcis. Quippe Samij exceptos circa Atticam Atheniensis à Xerxe, & illuc classe barbarorum deuectos, redemerant omnes, Athenasque cum viatico remiserant. Quo nomine non in minimam suspicionem venerant, quòd quingenta hominum capita hostium Xerxis liberassent. Præ-

terea Mileſiis, tanquam maximè locorum gnaris, Perſæ imperant vt compita quę ad cacumina Mycales ferunt cuſtodiant: eo conſilio facientes id, vt Mileſij ab exercitu abeſſent. Hunc in modum ab iis Ionibus qui aliquid rerum nouarum moliturі videbantur, ſi facultatem nacti eſſent, Perſæ ſibi præcauerunt. Iidem facta ex gerris teſtudine ſeſe conſtipauerant. Græci, vbi inſtructi fuere, ire in barbaros tendunt: quibus euntibus aduolauit in vniuerſum exercitum rumor, caduceumque ſupra fluctus poſitum apparuit. Rumor autem huiuſmodi ad eos ferebatur, Græcos acie in Bœotia ſuperaſſe Mardonij copias. Multis autem ſignis res quæ diuinitus fiunt, declarantur. etſi tunc eodem die contigit vtraque clades, ea quæ ad Platæas accepta, & quæ ad Mycalen accipienda erat, fama quæ huc ad Græcos venit, reddidit eos multo ferociores, & ad ſubeundum vltrò periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, vt ad vtranque pugnam fuerint Cereris Eleuſiniæ templa. nam apud ipſum Cereris fanum (vt, à me ſuperius demonſtratum eſt) in agro Platęenſi pugna commiſſa eſt, & item in Mycale iuxta Cereris delubrum pugna erat committenda: vt non ab re venerit ad iſtos fama victoriæ Pauſaniæ atque Græcorum. nam pugna ad Platæas diluculo diei geſta eſt, apud Mycalen veſperi. quarum vtranque eodem eiuſdem menſis die geſtam eſſe, non diu pòſt ab his rem repetentibus declaratum eſt. Ante rumoris autem aduentum ſubibat iſtos timor non tam de ſeipſis quàm de Græcia, ne Mardonio ſubiiceretur: at vbi fama hæc ad eos aduolauit, impenſius atque properantius ad congrediendum proceſſerunt: tanto animo Græcis ac barbaris in pugnam tendentibus, tanquam inſulæ eis & Helleſpontus propoſita præmia eſſent. Athenienſes porro, & qui iuxta erant inſtructi, penè dimidium copiarum, iter tenebant per littus atque planitiem: Lacedæmonij autem, & deinceps collocati, per confragoſa & montes. Quæ dum Lacedæmonij circuibant, interim Athenienſes in altero cornu præliabantur. Perſæ, quoad ſibi gerra manſere recta, ſeſe defenſauere, nihilo inferiores hoſtibus: poſtea verò quàm Athenienſium & eorum qui cum Athenienſibus erant copiæ adnixæ ſunt, vehementius ſe mutuò adhortantes,

tantes, vt laus operis ipsorum esset, non Lacedæmonio-
240 rum, tum commutari iam res, & deiectis gerris Græci con-
fertim impressionem facere in Persas. Illi excepto impetu
perdiu restitere, ad postremum in munitiones refugere:
cum quibus pariter irruperunt Athenienses & Corinthij
& Sicyonij, & Trœzenij. ita enim erant ij in acie collocati.
Vbi verò & murus captus est, ibi barbari non roboris me-
mores esse, sed fugæ, præterquam Persæ: hi autem soli ad
paucos redacti pugnabant, Græcis assiduè in murum irru-
entibus. Quorum duo classiarij exercitus duces, Artayntes
& Ithramitres, effugerunt: totidem pugnantes occubue-
runt, Mardontes, & pedestrium copiarum dux Tigranes.
Adhuc autem dimicantibus Persis superuenere Lacedæ-
monij ac socij, qui eos qui supererant trucidauerunt. Ipso-
rum quoque Græcorum complures illic cecidere, & cum
alij ex Sicyoniis, tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Sa-
mij qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta
arma fuerant, vbi viderunt statim ab initio [1] pugnam per- [1] Pugnam al-
tinaciorem, quoad poterant Græcis suppetias iere. Quos teram in par-
inchoasse cernentes alij Iones, ita & ipsi à Persis deficientes tem inclina-
adorti sunt barbaros. Milesiis autem præceptum erat vt exi- re. *Alij, Pu-*
tus viarum custodirent, Persarum salutis gratia, vt siqui ca- *gnam ancipi-*
sus (quemadmodum accidit) eos deprehendissent, Mile- *tem esse.*
siis ducibus salutem sibi ad Mycales cacumina comparа-
rent. huius quidem rei causa Milesij illic collocati fuerant,
néve si pugnæ adessent, aliquid innouarent. At illi è con-
trario prorsus quàm iussi fuerant fecere: qui & per alias
quæ ad hostem ferebant vias barbaros deduxere, & ad ex-
tremum in eis mactandis omnium extitere hostilissimi.
Hunc in modum Ionia iterum defecit à Persis. In hoc
prælio præclarissimam inter Græcos operam nauauerunt
Athenienses, & ex Athenensibus Hermolycus EVthœni
filius, vir in pancratio celeber: cui postea contigit vt bel-
lo inter Athenienses & Carystios, in pugna apud Cyrnum
agri Carystij facta, cæsus in Geræsto iaceret. Secundum
autem Athenienses egregij extitere Corinthij Trœzeniique ac Sicyonij. Græci verò perquam multis barbaro-
rum aliis in pugna, aliis in fuga interfectis, eorum naues
incenderunt, totumque murum, egesta illinc in littus

præda, & quibusdam pecuniarum thesauris repertis. Vbi castra atque naues cremauere, vela fecerunt. & quum Samum appulsi sunt, consultabant de gente Ionica transferenda, & vbinam in Græcia illam locari oporteret, [1] cuius ipsi imperium obtinerent. Neque enim videbatur eis fieri posse vt per omne tempus Ionibus tutandis præessent, sperandum esse vt Iones à Persis rebellasse gauderent. Ad hæc magistratus Lacedæmoniorum censebant emporia nationum Græcarum quæ cum Medis sensissent, eiectis incolis danda cum territorio Ionibus habitanda. Athenienses è contrario, [2] non esse principatum Ioniæ summouendum. nec Lacedæmoniis de ipsorum coloniis consultandum. & quum in hoc contenderent Athenienses, libenter eis cessere Peloponnenses: atque ita Samios & Chios & Lesbios ac cæteros insulanos, qui secum militabant, ad societatis fœdus adegerunt, data acceptaque fide cum iureiurando, se permansuros in societate, nec ab ea desciturros. Hoc iureiurando accepto, ad pontes soluendos nauigauerunt rati adhuc illos intentos se esse inuenturos. Et isti quidem in Hellespontum nauigabant. Ij verò barbari qui profugerant, non ita multi quum ad cacumina Mycales peruenissent, se Sardis recipiebant. Qui dum iter faciunt, Masistes Darij filius, qui pugnæ malè gestæ adfuerat conuitiari Artayntæ cum aliis multis probris, tum verò dicere, illum muliere fuisse ignauiorem, [3] qui ita illam præfecturam administrasset: dignumque omni malo esse, qui de regia domo malè meritus esset. Apud Persas autem summo opprobrio datur, audire se muliere esse ignauiorem. Artayntes igitur, vbi multa audiit, indignè ferens, acinacem in Masistem stringit, interficiendi auidus, quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai filius, vir Halicarnasseus, vt stabat à tergo, hominem medium accipit, sublatumque humi allidit. intereaque satellites Masistis adfuere. Eo facto Xenagoras & ipsius Masistis gratiam iniit, & Xerxis cuius fratrem seruasset. quippe ab eo ob hanc rem totius Ciliciæ præfectura donatus est. Nihil hoc amplius inter viam barbari egerunt, Sardisque peruenerunt. vbi rex erat ex eo tempore quo, prælio nauali malè gesto, Athenis illuc profugerat. Sardibus autem tunc agens, adamabat

1 Cuius ipsi imp. obtinerent. Iouiam autem barbaris relinquerent. neq; enim vid. eis f. p. vt per o. t. Io. tutandis præessent: sin autem nō tutarentur. Ionibus suam à Persis defectionē ingratam fore putabant.

2 Nullo pacto sedibus suis summouendos esse Iones censebant.

3 Qui ita munere imperatorio functus esset.

mabat vxorem Masistis, quæ & ipsa illic erat. eā quum potiri non posset, neque donis missitandis, neque vi, quam afferre nolebat fratris Masistis respectu: (quæ res & mulierem retinebat, probè gnaram non se coactum iri vi) ibi Xerxes cæteris prohibitis, huc euasit vt filio suo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris, ac Masistis: existimans, si hoc fecisset, commodius se illa potiturum. Contracto matrimonio, aliisque ex consuetudine celebratis, Susa profectus est. eò postquam peruenit & vxorem Dario domum duxit, ita demum ab vxoris Masistis amo-
241 re cessauit [1] adamata ex familiaritate nurus Masistæ filia, cui nomen erat Artayntæ. Qua quum potiretur, processu temporis res patefacta est, hunc in modum: Amestris vxor Xerxis, amiculum quod ipsa texuerat, grande atque variegatum, & spectatu dignum, viro donauit. Quo ille delectatus atque amictus, ad Artayntam se confert: atque vbi se oblectauit cum ea, iussit à se petere mulierem quæ optaret sibi fieri in remunerationem obsequij. omnia enim quæ peteret, impetraturam. Ad hoc illa respondens, (debebatur enim toti familiæ infortunium) Dabisne, inquit, mihi quicquid à te petiero? Xerxes omnia alia potius eam petituram ratus, cum iureiurando promisit. Qui postea quam iurauit, mulier intrepidè amiculum poposcit. Xerxes enim uero recusare, non ob aliud quàm quòd vereretur Amestrin, ne sic illa rem quæ agebatur, iam pridē suspicata, deprehenderet: sed offerre ei & vrbes, & immensam vim auri, & copias militum, quibus nemo præter illam esset imperaturus. Eximium autem donum est apud Persas exercitu donari. Verùm quum non posset persuadere mulieri, amiculū dedit. Quo dono illa supramodum læta, eo gestando gestiebat. Amestris vbi mulierem habere amiculum sciuit, & rem gestam, non in puellā concepit odium, sed in illius matrem, penes quam culpam & quā huius rei autorem esse credebat, exitium machinatur. Obseruato itaq; tempore quo vir suus Xerxes regalē instrueret cœnā, quæ cœna semel quotannis eo die quo rex creatus est instruebatur: (cœnę nomē Persicè Tycta, Græcè τέλεον. *s. perfecta*: in qua rex solum caput [2] ornatur, Persasq; strenis donat) hoc die obseruato Amestris à Xerxe petiit vt se Ma-

[1] Et permutatis *inter se amorū* vicibus, adamauit, atque adeo potitus est ea quæ Darij quidē vxor, Masistæ autē erat filia.

[2] *Diuersam à nostra, lectionem videtur esse sequutus.*

sistæ vxore donaret, Xerxes id indignum factu nefariumque arbitrari, vxorem germani dono dari, eamque insontem negotij illius cuius causa vxor sua eam flagitaret. Tandem huius precibus euictus, & instituto, quo nefas est, regia cœna proposita orantem non exorare, inuitus admodum annuit: tradensq; vxori ac iubens facere quod liberet, germano ad se accersito, ita inquit, Masista, tu Darij filius es, idemq; mihi frater, præterea vir eximius: tamẽ cum ista muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locum dabo tibi filiam meam cùm qua contubernium habeas. Istam autem quam in matrimonio habes (non enim mihi videtur habenda) missam facias. His verbis stupefactus Masistes, Domine, inquit, [1] quam tu mecum orationem habes importunam: qui vxorem, [2] ex qua liberi mihi sunt adolescentes, & filiæ, quarum vnam tu filio tuo duxisti vxorem) iubes me relinquere, (quæ mihi est ex animi mei sententia) vt filiam tuam in matrimonio ducam? Equidem, rex, etsi magni facio me dignari coniugio filiæ tuæ, tamen neutrum istorum faciam. [3] tu verò, qui nequaquam necesse habes, noli ad hoc rei me cogere. alius non inferior me existet maritus filiæ tuæ: sine me meæ vxoris consuetudine frui. Hæc ille quum respondisset, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, [4] ita tecum, Masista, agetur, vt neq; iam tibi filiam meam nuptum dem, neq; tu consuetudine tuæ diutius fruaris: vt discas accipere oblata. Masistes his auditis, extrà abiit, hactenus loquutus, Domine, nondum me interemisti. Hoc interim tempore dum Xerxes cum fratre colloquitur, Ameſtris accitis satellitibus Xerxis, vxorem Masistæ excarnificat, mamillas præcidit, easq; canibus acijcit: præcidit nares, aures, labra, linguam: atque ita excarnificatam remittit domum. Harum rerum quum nihil audisset Masistes, metuens tamen aliquid sibi esse mali, cursu se domum propripiebat. vbi verò mutilatam vxorem vidit, cõfestim inito cum liberis consilio, abiit Bactra cum illis & aliis quibusdam, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionem inducturus, & plurimum mali regi facturus. Quod & contigisset (vt mihi videtur) [5] si occupasset ad Bactrios & ad Sacas ascendere. etenim præses erat Bactriorum, à prouincialibusque diligebatur. Sed hæc cum

1 Quæ est ista futilis qua vteris apud me, oratio? *Q. d. Quor sum spectat?*

2 Ex qua tres mihi lib.

3 Tu verò ne mihi vim adferas, hanc à me rem contendens.

4 Ita res tuę comparatæ sunt. *Vel, Ita se res tuæ habent. Vel (retinendo idem loquendi genus) Ita rerum actũ est.*

5 *Id est, Si ad Bactrios & Sacas prius peruenire potuisset, quam rex de eo quod moliebatur, certior factus esset.*

eum [1] perpetraturum Xerxes audiens, missis aduersus hominem copiis, & ipsum & liberos & copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis & nece Masistæ hæc hactenus.

1 Molientem, *vel, agentem.*

Græci à Mycale profecti Hellespontum versus, primùm circa Lecton stationem habuerunt, à ventis intercepti. Indè soluentes, Abydum tenuerunt: & quum pontes quorum præcipuè causa illuc ierant, credentes se adhuc eos intentos esse inuenturos, reperissent solutos, deliberabant. Leutychidi & qui cum eo erant Lacedæmoniis, videbatur in Græciam redeundum: Athenienſibus autem & eorũ duci Xanthippo, illic manendum, vt Chersonesum tentarent. Itaque Peloponnenses quidem abiere: Athenienses verò Abydo in Chersonesum traiicientes, Sestum obsidebant. Huc, postquam auditum est Græcos in Hellesponto adesse, tanquam ad omnium eius tractus vrbium validissimo muro præditam, conuenere cum alij ex aliis circa oppidis, tum ex Cardia OEbazus, vir Persa, qui arma è pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Æoles, iunctis Persis pariter & magna sociorum frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, vir ille quidem Persa, sed dirus tamen & facinorosus, qui [2] Xerxem Athenas tendentem ex Eleunte circumuenit, petitis Protesilai Iphiclo geniti pecuniis. Etenim est in Eleunte Chersonesi Protesilai sepulchrum, & ei fanum circumiectum vbi inerat ingens vis pecuniæ, nec non phialæ aureæ argenteæque, & æs & vestis, aliaque donaria quæ Artayctes rege donante compilauit, his verbis eum circumueniens, Here, est hoc in loco domus viri Græci, qui cum militum copiis terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit: eius mihi domum dato, vt discant alij non militare aduersus regionem tuam. Hæc dicendo [3] facile erat persuadere Xerxi vt largiretur sibi domum eius viri de quo nihil suspicabatur istum ea sentire. Enimuero sentiebat Artayctes Protesilaum in prouinciam regis militasse, quod videlicet Persæ omnem Asiam suam esse arbitrabantur, & eius semper qui potitur regno. Hic, postquam pecuniis ab rege donatus est, eas ab Eleunte, ad Sestum exportauit, fanumque seuit & coluit: & quoties Eleuntem pergebat,

242

2 Xerxem Ath. tendentem circumuenit, subreptis ex Eleunte pecuniis Iphicli.

3 Facilè domũ illius viri à Xerxe impetraturus erat, de ijs quæ ille cogitabat nihil suspicato.

in adyto, *id est in templi loco inaccesso*, cum mulieribus concumbebat. Tunc autem ab Athenienſibus obſidebatur, nullis rebus præparatis quæ pertinerent ad tolerandam obſidionem, quam non expectauerat, ex improuiſo à Græcis inuaſus. Illi, poſteaquam ſibi obſidentibus aduenerat autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non poſſent. itaque orare duces ſuos vt ſe illinc reducerent. Duces negare ſe prius id facturos quàm aut murum expugnaſſent, aut ipſos Reſpublica Athenienſium accerſiſſet. [1] adeo res illa eis cordi erat. At ij qui cum Artayćte intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeo vt funibus lectorum elixis veſcerentur, vbi iam ne hæc quidem habebant, ita ſub noctem capeſſerunt fugam, cum alij Perſæ, tum Artayćtes & OEbazus delapſi à poſteriori murorum parte, quæ præcipuè deſtituta ab hoſtibus erat. Poſtquam illuxit, Cherſonitani è turribus rem indicauere Athenienſibus, portasque patefecere. Athenienſium pleriſque fugientes Perſas perſequentibus, alij vrbem tenuere. OEbazum in Thraciam fuga elapſum, Thraces Apſinthij exceptum, Pleſtoro indigenæ deo ritu ſuo immolauerunt, cæterùm eius comites aliter interfecerunt. Artayćtes autem cum ſuis inita poſterius fuga, quum pauci eſſent, ſuper AEgos fluenta circumuenti, quum perdiu ſeſe defenſaſſent, partim occubuerunt, partim viui ſunt capti. Quos Græci alligatos, Seſtum duxerũt, interque eos Artayćtem cum filio ſuo. Fertur à Cherſonitanis, vni eorum qui iſtos ſeruabant, dum [2] carnem ſalſam torret, tale oſtentum extitiſſe: Offa illa ſalſuræ igni poſita * reſiliit palpitauitque, quemadmodum piſces recens capti. Qua de re quum circumfuſi admirarentur, Artayćtes oſtentum vt vidit, accito viro qui ſalſuram coquebat, Hoſpes, inquit, Athenienſis, non eſt quòd iſtud metuas oſtentum: quod non tua cauſa extitit, ſed mea: Proteſilao qui eſt apud Eleuntem ſignum dante qui mortuus ac ſale condi- « tus, habet à diis poteſtatem, [3] eum à quo iniuriam excepit, « vexandi. Nunc igitur ei [4] donaria reſtituere in animo ha- « beo: pro pecuniis quidem quas è templo ſuſtuli huius dei, « centum talenta pendam: pro mea verò ipſius ſalute ac filij, « [5] ducenta. Hæc pollicens, Xanthippum Athenienſium du- «

cem

1 Ita tandé illi præſentē rerum ſtatum boni conſulere cœperũt.

2 Piſces ſalſos torret, *vt alij interpret.*

* Vibrauit: *ſeu*, concuſſa eſt: *a verbo* πάλλεσθαι. S.

3 De eo à quo iniuriam acceperit, pœnas ſumendi.

4 Hęc redēptionis præmia ei tribuere volo.

5 Ducenta Athenienſibus, ſi ſeruatus fuero.

cem non persuasit, tum sua sponte animatum, tum ab Eleuntinis exoratum, quò Protesilaum vlciscerentur, vt hominem interimeret. Itaq; adductum hunc in littus in quo Xerxes traiectum iunxerat, (vt alij aiunt, in tumulum vbi Madyto imminentem) depactis humi asseribus suspenderunt, filio eius ante patris oculos lapidibus obruto. His actis Athenienses in Græciam remeauerunt, portantes tum alias pecunias, tum verò arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud præterea quippiam gestum est per eum annum. Huius autem Artayctæ, qui suspensus est auus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit apud Persas: quam excipientes Persæ, ad Cyrum
» detulerunt in hæc verba, Quandoquidem Persis Iupiter
» principatum dedit, & ex viris tibi Cyre, Astyage deiecto,
» agedum demigrantes ex hac regione, quam exiguam ha-
» bemus & asperam, obtineamus meliorem aliam. Multæ
» sunt nobis confines vrbes, multæ lõginquæ: quarum vnam
» incolentes, efficiemur admirabiliores apud plerosque. De-
» cet autem hoc eos viros facere [1] qui possunt. nam quando
» facultas nobis præstabitur melior quàm dum multorum
» hominum imperium habemus, & vniuersæ Asiæ? Hac ora-
tione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, iussit eos illud facere: sed ita vt iubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandũ aliis amplius, sed aliis parendum. natura enim comparatum esse vt è mollibus regionibus molles viri existant, néue ex eadem terra admirandæ fruges & egregij bello viri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, à sua destiterunt: præoptaruntq;

exile solum incolentes, imperare aliis
quàm campestre colentes,
aliis seruire.

[1] Imperium obtinent. *Vel, imperio pollẽt.*

EIVSDEM HERODOTI HALICARNASSEI DE GENERE VITAQVE HOMERI libellus,

Ex Conradi Heresbachij interpretatione, ab Henrico Stephano multis locis recognita.

At versus qui passim inserti occurrunt, Conradus non verterat: ideóq; eos partim ex eiusdem Henrici Stephani, partim ex aliorum interpretatione habes.

1 De Homeri natalibus, ætate & vita hęc memorię prodidit: quę exactissimè ad veritatem persequi est conatus.

HERODOTVS Halicarnasseus [1] de genere, vita atque adeo ætate Homeri studens quam verissima referre, hæc tradidit, Quum vetusta illa Æolũ ciuitas Cuma primùm conderetur, eodẽ cum aliæ permultę omnisq; generis gentes conuenæ confluxerunt, tum è Magnesia illuc plerìq; commigrarũt, inter quos fuit Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, [2] homo fortunæ non perinde amplæ, attamen expeditæ. Hic Menalopus Omyretis Cumani filiam duxit vxorem, procreauitq; è legitimo toro fœmineam prolem, cui nomen indidit Critheidem. At ipse Melanopus vnà cum vxore vita functus est, commissa interim filia Cleanactis Argiui tutelæ, quo familiarissimè vti consueuerat. Porro tempore interiecto accidit fortè vt puella ista è fortuito concubitu prægnans deprehenderetur: [3] id quod paulisper suppressum quum Cleanax resciuisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidem seorsum ad se accersitã acerbè obiurgauit, commemorans quæ futura esset apud populares infamia. Postremò huiusmodi quippiam *quo illam exeuteret*, comminiscitur: Cumani iam tum in Hermei sinus recessũ ędificabant. Ciuitati autẽ quæ condebatur, nomen impositum

2 Non cum multis sarcinis *illuc se conferẽs*, sed tenues fortunas habens.

3 Quod initio quidem celatum fuit: sed quum Cleanax resc.

Smyr-

Smyrnã Theseus, ab vxoris nomine cuius memoriã relinquere volebat. Hic Theseus è primariis Thessalorum fuit, qui Cumã condiderant, ab Eumelo Admeti filio oriundus, vitæ facultatibus apprimè instructus. Clàm exportatã huc Critheidem Cleanax Ismeniæ Bœotio commisit, ex iis qui Coloniã illuc duxerant, in primis sibi amico. Progressu deinde temporis, Critheis cũ aliis mulierculis ad festũ quoddam egressa iuxta fluuiũ Meletem, quum partui iam vicina esset, Homerũ peperit, non cæcum, sed videntem: nominauit autem Melesigenẽ, à fluuio videlicet prope quem edituesset. Quum aũt apud Ismenian Critheis antea diuersata esset, ab eo digressa, manuaria industria se filiumque alebat, aliunde alia sumens opera: vnde filium quoque quantum potuit, honestis disciplinis erudiuit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidam nomine Phemius, qui iuuentuti illic literas musicenque tradebat: hic [1] quum citra vxorem viueret, Critheidem conduxit quæ lanam illi exerceret quam à discipulis in mercedem acceperat. [2] Illa verò industria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impensè placere: adeo vt tandem Phemius eam verbis ad coniugium solicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere confidebat, tum præcipuè, quòd Melesigenem in filium
244 adoptaturus, liberaliterque simul aliturus institututusque esset. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam & ingenij & indolis spem de se polliceri. Persuasa igitur Critheis, Phemio assentitur. Melesigenes cum naturæ bonitate præstans, tum cura accedẽte institutioneq;, cõtinuò omnes sui ordinis adolescentes facilè præuertit: atq; nõ ita multò pòst eruditionis auctibus crescens nihilo ipso Phemio [3] in disciplinis factus inferior. Et quum Phemius vita functus vniuersa ei legasset, paulò pòst Critheis quoq; fato concedit. Melesigenes itaq; ludo præfectus, suiq; iam iuris effectus, in magna fuit hominũ admiratione, non apud suos modò, verùm apud peregrinos etiam, qui frequentes illuc mercatus gratia, conueniebant. Erat enim Smyrna emporiũ celebre; vnde frumenta è vicinis agris abundè cõuecta exportabantur. Peregrini igitur quũ ab opere cessarẽt, Melesigeni libenter vacabant. Commodùm inter hos Mentes fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis soluens nauem

1 Quum vitam solitariam degeret.

2 Illa igitur opus apud eũ faciebat, modestè & castè se gerẽs. quo nomine Phemio tantopere placebat vt eam ad nubẽdum sibi solicitaret, cum alia quibus se id illi persuasurum sperabat, tum se filium eius adoptaturum, eumque ita educaturum & instituturum vt in virum egregiũ euaderet, pollicens. Siquidẽ hũc cern.

3 In docendo *pueros* erat inferior.

meritoriam comparauerat, qua frumenta Smyrna deueheret, vir, quantum illa ferebant tempora, & eruditus, & multarum rerum vsu exercitatus. Hic Melesigeni persuasit vt relicto ludo secum nauigaret, accepturus & mercedem & quæ ad profectionem essent necessaria. [1] At hæc Melesigenes, quandiu iuuenis esset, ciuitates regionesque spectare operæpretium fore ducebat sibi, qui conscribendæ poeseos iam argumentum in animo concepisset: qua nimirum occasione potissimùm eum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigauit Melesigenes: & quocunque locorum appellebat, studiosè vniuersa rimans, contemplabatur siquid esset loci alicuius peculiare memoratu dignum: [2] adeo vt appareat commentarios eum profectionis suæ descripsisse, eorumque quæ quoque loco lustrando didicerit. Porro quum ex Hispania Thusciaque delati in Ithacam deueherentur, contigit Melesigenem oculis iam antè parum valentem, extremè laborare: ita vt Mentes, negotiorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi filium Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer amicum: multis precibus adigens eundem quò Melesigenis curam haberet tantisper dum è Leucade reuerteretur ipse. Mentor verò ægrotantem Melesigenem sedulò curauit, vir nimirum facultatibus pollens: quique ob egregiam æquitatem hospitalitatemque inter cæteros Ithacenses maximè prædicaretur. Atq; hîc accidit vt de Vlysse multa Melesigenes percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacenses, tum visum eum amisisse ibidem: atque ego affirmare non dubitem. iam tum eundem conuahuisse, at postea apud Colophonem prorsus cæcum factum fuisse. id quod ipsi quoque Colophonij mecum fatentur. At verò Mentes è Leucade Ithacam reuersus, Melesigenem recepit, [3] cum quo iam inde diu vltrò citroq; nauigauit, donec Colophonem appellenti eueniret vt in veterem morbū recideret. quem quum effugere non daretur, visu putatur priuatus fuisse. E Colophone autem iam cæcus Smyrnam remeans, ad poemata conscribenda animum conuertit. Tempore deinde interiecto, quum Smyrnæ victu necessariisque destitueretur, constituit Cumam proficisci: commodumque Hermi

prata

1 Addens etiam, decere eum, dum iuuenis esset, regiones & vrbes visere. Atq; his potissimùm adductum eum fuisse arbitror. fortassis enim poesin aggredi iam tum cogitabat. Proinde.

2 Verisimile est autem eum illarum omnium rerum cōmentarios confecisse. Porro q.

3 Eumq; diu variæ nauigationis socij habuit.

prata transiens, ad eum locum peruenit qui appellatur Nouus murus, Cumanorum colonia, qui locus post Cumam habitatus fuit annis octo. Hîc memoratur primùm Melesigenes apud coriarij officinam cõsistens, huiusmodi quædam carmina recitasse,

Αἰδεῖσθε ξεινίαν κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο.
Οἳ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐρεσπίδα κούρην
Ναίετε, Σαρδιόωνος πόδα νείατον ὑψικόμοιο,
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ ἠὲ ποταμοῖο
Ἕρμου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς. id est,
Hospitium prabete viro profugo, & egeno,
Vrbem qui celsam Cumen, Eriopida prolem,
Radicem incolitis Sardenes altricomantis,
Diuini potatis aquam qui fluminis Hermi,
Vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.

Sardena autem, cuius hîc commeminit, mons est ad Hermum fluuium Nouumq; murum situs. At coriario illi nomen erat Tychio, cui continuò auditis versibus visum est hominem recipiendum. commiseratione enim motus est, quum videret oculis tam miserè mulctatum: iussitq; præ-
245 sentibus secum frui. Melesigenes ingressus suttrinam, præsentibus etiam alijs, poesin suam ostendit, Amphiarai in Thebas expeditionem, atq; hymnos in deos à se scriptos. [1] Et quum intet fabulandum crebras sententias in medium, multamq; eruditionem afferret, in magna habitus est ab auscultantibus admiratione. Atq; iam tum apud Nouum murum agens, è poesi victus subsidia habebat. Ostenditurq; ad nostra vsq; tempora ibidem locus vbi Melesigenes sedens carmina sua exhibuerit. qui locus in magna illic habetur veneratione ab incolis, memoraturq; populus arbor ab Homeri aduentu in eodem loco enata. Porro egestate postea adactus, quum vix alimenta haberet, statuit in animo Cumam ad feliciorem successum reuerti. Iturusq; hæc pronuntiauit carmina,

[1] Et quum sententiam suã proferret de ijs quæ in mediũ propo nebantur ab illis qui aderant, admiratione dignus ab audientibus iudicabatur.

Αἶψα πόδες μὲ φέροιεν ἐς αἰδοίην πόλιν ἀνδρῶν·
Τῶν γὰρ ἐμὸς θεόφρων θυμὸς ἀρίσιν. id est,
Vos me hominum rapidè planta portetis in vrbem,
Quorum animus promptus, pollent qui mente sagaci.

Proficiscens igitur Cumam è Nouo muro, per Lariſſam iter fecit, vtpote compendioſiſſimum. Vbi, vt Cumani narrant, flagitante ſocero, epigramma hoc ſcripſit Midæ Phrygum regi Gordij filio, id quod etiamnunc in Gordij cippo inſcriptum viſitur,

Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ, Μίδου ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ λαμπρά τε σελήνη,
Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
Αὐτῆ τῆδε μένουσα πολυκλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ
Ἀγγελέω παριοῦσι Μίδης ὅτι τῆδε τέθαπται. *id est*,

Aenea ſum virgo, Midæ qua incumbo ſepulchro:
Dum fluit vnda leuis, ſublimis naſcitur arbor,
Dum ſol exoriens & ſplendida luna relucet,
Dum fluuii labuntur, inundant littora fluctus,
Hic conſtanter ago, lacrymaſq; in marmore tincto
Fixa, Midam moneo tumulatum hic chare viator.

Reuerſus autem Cumam, in ſenum paſſim conuenticulis carmina ſua quæ fecerat oſtentabat, colloquiique ſuauitate auſcultantes in ſui admirationem facilè pertrahebat. Intelligens igitur Cumanos poeſin ſuam recipere, pergit eoſdem conſuetudine ſua oblectare, ac poſtremò huiuſmodi conditionẽ proponere, ſi publicè eum alere vellent, ſe ciuitatem Cumanorũ celeberrimam redditurum. Qui præſentes hæc audiebant, inſtitutum probabant: addentes ſe quoque adiuturos, ſi petitionem ſuam ad ſenatum referret, vt votis ſuis fieret ſatis. Meleſigenes his verbis erectus, collecto ſenatu in curiam proceſſit: rogatoque eo cuius id muneris erat, vt in ſenatum duceretur. ille nihil recuſans vbi opportunum videbatur, hominẽ deduxit. Hic conſiſtens Meleſigenes, eadem verba habuit in ſenatu quę paulò antè in illis conuenticulis de alimentis præſtandis propoſuerat. Vbi dixiſſet, egreſſus pro curia ſedebat. Dum autem ſenatores agitarent quidnam par eſſet homini reſpondere, viſumq; eſſet cum ei qui deduxerat, tum alijs omnibus quotquot in conuenticulis Meleſigenem audierant, petitionem admittendã: vnus tantùm è ſenatoribus refertur Meleſigenis poſtulatis calculo ſuo repugnaſſe, interq;

alia

alia multa, hæc quoq; commemorasse: quòd si semel ὁμήρους, *hoc est cæcos* alendos susciperent, futurum esset vt continuò turbam & multam & inutilem haberent. Atque hîc primùm Homeri nomen Melesigeni inditum est, à cæcitatis videlicet calamitate. nam Cumani cæcos ὁμήρους appellant. Iamque inde, qui prius Melesigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc sententia euicit, perque prætorem fuit approbata, qua contendebatur non alendum Homerum. Hæc quum illi nuntiaretur, vehementer commotus, his versibus calamitatem suam deplorabat.

Οἵην μ' αἶσαν δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γλυκέσθαι,
Νήπιον αἰδοίης ὅπ̀ γουνάσι μητρὸς ἀτάλλων,
Ἦν ποτ' ἐπὺρ ῥοφέων βυκτὴν Διὸς αἰγιόχοιο
Λαοὶ Φείκωνος, μὸρόγρυν ὀπιπεύοντες ἵππων.
246 Ὁπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κείνοιπε Ἄρηα,
Αἰολίδα Σμύρνῃσι ἀλιχείπονα πυτιαίακτον,
Ἦ τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλητος.
Ἔνθεν ὑπορνύμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
Ἡσιλέτιω κλῆσαι δῖαν χθόνα καὶ πόλιν αἰδρῶν.
Οἱ δ' ἀπανηνάδιω ἱερῶ ὕπα, φημὶ ἀοιδῶ.
Ἀφραδίῃσι πῦ μέν τε παθὼν πες φεάσσεται αὖθις,
Ὅς σφιν ὀνειδείησιν ἐμὸν δυσμήσατο πότμον.
Κῆρα δ' ἐγὼ τιμῶ μοι θεὸς ὤπασε γινομένῳ ὥρῃ,
Τλήσομαι, ἀκράαντον φέρων πεπλημένῃ θυμῷ.
Οὐδέ πι μοι φίλα γυῖα μένειν ἱερῆις ἐν ἀγυιαῖς
Κύμης ὁρμαίνεσι· μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
Δῆμον ἐς ἀλλοδαπὸν ἰέναι ὀλίγον ῥ' ἐόντα. *id est,*

Hei mihi quàm fatum dat Iuppiter almus iniquum,
Infanti mihi lac Generandæ ex Vbere matris
Prabuit, AEolica Smyrna, quam martia quondam
Gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
Condidit ad pelagus, præterlabente Melete.
Docta Iouis proles mecum hinc digressa volebat
Carminibus celebrare Vrbem quæ nomine dicunt
Cumam, quosq; Viros intra sua mœnia claudit.

Illi audire sacra præmerunt carmina vocis.
Sed quicunque mihi cladem exitiumq́; paravit,
Non impunè ferat laua quod mente volutat:
At mihi quam dederint nascentis numina sortem,
AEgro animo quamuis, certum est perferre patiq́;.
Sed iam per sacra vestigia ponere Cumæ
Compita non suadet mihi mens, potiusque remota
Inque peregrina sedem mihi quærere terra.

Cuma deinde abiens ad Phoceam contendit, imprecans interim Cumanis nequis vnquam insignis poeta in illa regione existeret qui Cumanos celebraret. Apud Phoceam autem eodem modo sibi victum parauit, in conuenticulis videlicet passim carmina sua ostentans. Erat autẽ eo tempore apud illam Thestorides quidam, qui pueros illic literas docebat, homo fidei parum probatæ. Hic animaduersa Homeri poesi, huiusmodi verbis Homerum compellauit, paratum se inquiens & ministrare ei, & victum suppeditare, si carmina quæ meditatus esset, describere pateretur, & alia subinde faciens, ad se deferret. Homerus, iam ministerij alicuius, atque adeo necessariorum indigens, recipiendam hanc conditionem putauit: commoratusque apud Thestoridem, minorem illam fecit Iliadem, cuius initium est,

Ἰλιον ἀείδω, καὶ Δαρδανίην εὐπωλον,
Ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρηος. *id est,*
Troiam & Dardaniam canto, qua mater equorum,
Qua Danais Mauorte satis mala plurima vexit.

Phocaidem quoq; quam vocant, Phocenses apud se conditam ab Homero asserunt. Iam verò Thestorides, vbi Phocaidem atq; alia pleraq; ab Homero communicata descripsisset, constituit è Phocea discedere, Homeriq; poesin pro sua venditare. Vnde factũ vt quum Homeri nõ perinde curã haberet, ille ad Thestoridẽ huiusmodi sit vsus districho,

Θεστορίδης, ἀνθρώποισι αἰνίσσων πολέων κῆρ,
Οὐδὲν ἀφραδέστερον πέλεται ποτὲ ἀνθρώπου. *id est,* 247
Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quæ sunt,
Mens habet in primis cæcos humana recessus.

1 Legẽdo Θεστορίδη, ἀνθρ. &c.

Thestorides igitur relicta Phocea in Chium concessit: vbi erecto

erecto ludo carmina illa pro suis euulgans, egregiam simul laudem sibi parauit & fructum haudquaquam vulgarem. Porro Homerus suo eodemque more viuere pergebat apud Phocenses, nimirum è poesi victũ habens. Tempore deinde non ita multo pòst, viri aliquot è Chio eruditi audientes eadem carmina quæ iam sæpius in Chio à Thestoride pro suis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipsa à quodam ludimagistro pro suis cum magno fructu ostentari. Homerus intelligens continuò Thestoridem esse, magno studio properabat in Chium transmittere. Et quum portum adiisset, neque offendisset nauem qua traijceret, essent autem qui pro lignis deuehendis in Erythræam soluere pararent, bellè conuenire videbatur si per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit vt comitem se nauigationis reciperent, multis blandisque vsus verbis, quibus quod posceret persuaderet. Nautæ admittentes hominis preces, iusserunt nauem eum conscendere. Quo impetrato Homerus confidens in naui, his versibus nautis bene precatur,

Κλῦθι Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
Εὐρυχόρης μεδέων ἠδὲ ζαθῆς Ἑλικῶνος.
Δὸς σὺ ἔρον καλὸν θ' ἁπήμονα νόστον ἰδέσθαι
Ναύτῃσι, οἵ νηὸς πομποὶ ἠδ' ἀρχοὶ ἔασι.
Δὸς σὺ ἐς ἀστώρειαν ὑψικρήμνοιο Μίμαντος
Αἰδοῖόν μ' ἐλθόντα βροτῶν ἐσίων γε κιχῆσαι.
Φῶτά τε πεμπάμενον ὃς ἐμὸν νόον ἠδὲ πόδεσσιν,
Ὠδύσατο Ζεῦς ξείνιον ξεινίῳ τε τραπέζῃ. id est,

Audi qui pelagus valido Neptune trident i
Impersoq; regis, spatiosaq; culta Heliconis:
Da precor his nautis reditum, ventosq; secundos,
Qui mihi sunt comites placidi, nauisq; magistri:
At mihi da misero sacram contingere terram,
Aerium qua parte Mimas ad sidera surgit.
Inde hominis iusti me fac succedere tectis,
Vleiscig; virum qui me improbitate fefellit,
Lasit & hospitii sacra iura Iouemq; benignum.

Vbi verò secundo vento Erythræam appulissent, Homero

rus in naui diuersatus est, postero autem die nautas rogauit vt aliquem præberent qui ad vrbem eum perduceret. Illi obsequuti, ducem itineris vnum è suis permiserunt. Quumq; iam pergendo ad Erythræam appropinquasset, deprehendissetq; vrbem asperam atq; montosam, in hæc prorupit carmina,

Πότνια γῆ, παίδωρε, δόπτιες᾽ μεγίφρονος ὄλβου,
Ὡς ἄξεαι δὴ τοῖς μὲν φωτῆσ᾽ εὔοχθος ἐπύχθης,
Τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ οἷς ἐχολώθης. *id est,*
O sacra multorum Largitrix terra bonorum,
Quàm tu plana aliis & parte æqualis ab omni,
Aspera contrà aliis, in quos conuerteris iram,

Ingressus deinde Erythræorum vrbem, percontatur de naui. Et quum fortè quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocea vidisset, ab hoc cõtendit vt secum dispiceret sicubi nauis appareret qua in Chium transmitteret. Atque quum in portu naualibusq; nullum reperiretur traiectitium nauigium, ille Homerum ad eum locum ducit vbi piscatoriæ nauiculæ stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam qui in Chium erant traiecturi. Hos adiens precatus est vt Homerum transportarent. Verùm illi nullis precibus permoti, non recepto Homero soluerunt. Homerus autem hæc cecinit carmina,

Νᾶῦται ποτοπόροι ςυχερῆ ἐναλίγκιοι ἄτῃ, 248
Πτωχάσιν αἰθυίῃσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
Αἰδεῖσθε ξενίοιο Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.
Δεινὴ γὰρ μέπομπις ξενίῃ Διὸς, ὅς κ᾽ ἀλίτηται. *id est,*
Infidi nautæ, gens diris tristior ipsis,
Saua quibus Veluti mergis dant æquora victum,
Si Vobis nulla est hominum reuerentia cordi,
At sperate Iouem, summo qui regnat Olympo.
Tristis enim vultus Iouis est, pœnaque parata
His quibus hospitii non est pia tessera curæ.

At verò in altũ iam prouectis contigit vt aduerso vento rapti, eodẽ vnde soluerant, recurrerent, vbi etiã dum Homerum in littoris crepidine considentem offenderũt. qui cognito nauis recursu, hunc in modum eos alloquitur,

Ὑμᾶς

Ἴμας, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ αὔελος αὐτὸς ἰθύμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ πλοῦς ὑμῖν ἔσται.

Id est, Vos, o peregrini, ventus aduersus excepit: sed me nunc quoque admittite, & secunda vobis nauigatio erit.

Piscatores autem, pœnitentia ducti quòd prius hominem non receperant, compellato eodem, iubent conscendere, si velit, nauem. Recepto Homero rursus vela faciũt: quumque exacto itinere littus appulissent, piscatores ad sua quisque opera digressi, Homerum in littore ea nocte relinquunt. Vbi diluxit, itineri se accingens, oberransque ad eum locum peruenit qui appellatur Pinus: illicque quiescenti noctu pini fructus est illapsus, quem aliqui τρόφιλον, alij κῶνον appellant, Homerus autem hos cecinit versus,

Ἄλλη πὴς σὺ πύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴησιν
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπίδυκι λιὴμοέσσης,
Ἔνθα σίδηρος Ἄρηος ὅθι χθονίοισι βροτοῖσιν
Ἔσσεται· ἔνθ' αὖ μιν Κεβρηνίοι ἄνδρες ἔχωσι. *id est,*

Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
Quam fouet Ambrosis felix in collibus Ida,
Hinc ferrum veniet Martis validaq; secures,
Hos vbi consistet campis Cebrenia pubes.

Eo enim tempore Cumani Cebrenia ad Idam montẽ ædificare parabãt, vnde ferrũ effoditur. Cæterùm illinc abiens Homerus, vocẽ caprarum quę ibidẽ fortè pascebantur, sequutus, in canes incidit pastorales: qui quum ferocius eum adoriretur, vociferabatur. Quod audiẽs Glaucus (id enim erat captario nomẽ) accurrit festinãter, compellatosq; canes, ab Homero excussit. Atq; vbi diu multũq; admiratus fuisset, quòd nimjrũ cæcus existẽs eò locorũ peruenisset, tãdẽ accedẽs rogabat quisnã esset, & cuius rei indigẽs, quibusq; modis ad inhabitata illa vastaq; loca diuertisset. Homerus omnẽ suã calamitatẽ cõmemorãs, ad commiserationẽ Glaucũ pertraxit. [1] siquidẽ homo erat (vt apparet) cordatus. Excipiẽs igitur Homerũ ad suũ deduxit tuguriũ, incensoq; igne, cœnã instruxit: qua appositа iussit cœnare secũ hospitẽ. At verò quũ canes à cibo abstinẽtes nõ cessarẽt suo more cœnitantẽ adlatrare, Homerus Glaucum his versibus alloquitur,

1 Nec enim inhumanus (vt conijcere licet) erat Glaucus. *Vel, Non inhumanũ enim fuisse Glaucum verisimile est.*

Γλαῦκε πέπων ὄπιων τὸ ἔπος τὸ οἱ φρεσὶ θῆσθε,
Πρῶτον μὲ κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι
Δοιῶσι· ὣς γὰρ ἄμεινον· ὃ γὰρ σῷ σώματι κούρει
Ἀνδρὸς ἐπερχομένου, σὺ δὲ ἕρκεα θηρὸς ἰόντος. *id est,*

Glauce precor, paucis me audi, pareq; monenti.
Pra foribus stabuli canibus fua fercula primùm
Fac tradas: nam sic melius. custodibus illis,
Nec fera nec fures venient ad septa dolosi.

Hæc audiens Glaucus, lætatus est admonitione illa, habuitque in magna hominem admiratione. Cœnati autem, vltro citroque habitis sermonibus, mutuis quoque colloquiis oblectabantur. Nam quum Homerus errores suos, ciuitatesq; quas adisset, commemoraret, Glaucus hæc audiens præ admiratione stupebat: eratque iam tum cubandi tempus: & quieti se dabant. Postero die Glaucus cogitauit ad herum suum proficisci, animo hæc de Homero indicandi. Proinde commissis socio capris pascendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens se quam festinantissimè iturum. Descendens autem ad Bolissum (id erat vicino huic loco nomen) herumque suum adiens, narrauit de Homero quemadmodum res se habebat: quòd nimirum pro miraculo aduentum hominis duceret: demum rogat quid facere conueniat. Herus parum delectatus hoc nuntio, cœpit cum Glauco expostulare, qui quosslibet citra delectũ errones mutilosque reciperet aleretque: tamen præcepit vt hospitẽ ad se perduceret. Glaucus verò ad Homerũ reuersus narrauit, iussitque sequi se in vrbem. fore enim hæc ei ad felicem fortunæ successum. Quibus non grauatim assentiens Homerus, caprarium sequitur. Hic Chius *Glauci herus* vbi in colloquium cum Homero venisset, reperisset- 249
que hominem esse [1] cordatum, multaq; rerum peritia instructum, cœpit suadere ei vt apud se commoraretur, liberorumque quos habebat adolescentes, formandorum curam susciperet. Ille accepta conditione, pueros sibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia quæcunque iuuenilia ludicraque eius extant, apud Chium illum condidit in Bolisso. hinçq; cœpit per vrbẽ inclarescere. Iam verò Thestorides, vt pri-

1 Naturali ingenij dexteritate prẽditum.

vtprimùm intellexit Homerum adeſſe, nauigans è Chio fugam capeſcebat. Deinde progreſſu temporis impetrata ab hero Chium viſendi copia, vrbem adiit, ludumque illic inſtituens, pueros carmina docebat. Id quum magna [1] felicitate Chiis facere videretur, multos ſibi admiratores conciliauit. [2] Hinc igitur victum parans tolerabilem, vxorem duxit, è qua duas ſuſcepit filias, quarum vna deceſſit innupta, alteram viro Chio elocauit. Enimuerò hîc poeſi manum admolitus, gratiam habuit bene de ſe merentibus. Et primùm quidem Mentori Ithacenſi, in Odiſſea, vt qui laborantem ex oculis curauiſſet in Ithaca. huius enim beneficij gratia eius nomen poeſi ſuæ inſerens, Vlyſſis fingit ſocium: cuius fidei Vlyſſes, Troiam nauigans, domum familiamq; concrediderit, tanquam Ithacenſiũ præſtantiſſimo atq; æquiſſimo. Aliis etiã pleriſq; locis eundem laudibus vehit. ſiquidem Mineruã, quoties cum aliquo humana ſpecie cõgredi fingit, Mentori identidem tradit aſſimilatam deã. Ad hæc Phemio præceptori gratiã eruditionis ſimul & nutricationis in Odyſſea retulit, in hæc verba,

Κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν πίθαριν φόρμιγγα λιγείην
Φημίῳ, ὅς οἱ πολλὸν ἐκάμνετο παίπαλα δ' ἀείδων. *ideſt,*
Phemius at cunctis præſtantior arte canendi
Inſignem citharam, dederat quam præco, tenebat.

Et rurſum,

Αὐτὰρ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν. *ideſt,*
Fundere & hanc pulſans modulamina dulcia cœpit.

Meminit & nauicularij in cuius comitatu nauigans, vrbes locaque plurima perluſtrauit. Huic nomen erat Mentæ: cuius commeminit his verſibus,

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος ἰὸν ὁμιλεῖ)
Υἱός, ἀπὰρ Ταφίοισι φιληρέτμοισιν ἀνάσσων. *ideſt,*
Anchialo Mentes forti genitore creatus,
Imperio Taphiis, quibus eſt ars nautica cordi.

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, nimirum qui venientem ad ſutrinam apud Nouum murum hoſpitio excepiſſet. Hunc enim Iliadi inſerſit his verſibus,

Αἴαντ' ἐϊσάμενον ἦλθε φέρων σάκος ἠΰτε πύργον,
Χάλκεον, ἑπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε πύκνα,

1 Dexteritate.

2 Hinc igitur quum ſatis ſuperq; facultatũ comparaſſet: *Vel. Quum abundè magnas facultates acquiſiſſet.*

Σκυτοτόμων οὐχ ἀρίστος Τλὴς ἐπιοίκια ναίων. *id est,*
Comminus acceßit clypeo ßeptemplice tutus
Aiax: hunc clypeum turris fabricarat adinßtar
Vrbe in Hyle Tychius: non ßutor doctior alter.

A poeſi verò hac inclareſcens Homerus nõ per Ioniam ſolùm celebrabatur, ſed in ipſam vſq; Græciam multus de eodem ſermo perferebatur. Et quum iam eruditionis exiſtimatione augeſcente multi viſerẽt, inciderũt fortè qui ſuaderent vt in Græciam ſe transferret. Quod conſilium admittẽs, impensè cupiebat adornato itinere illuc demigrare. Commodumq; intelligens Argos multis egregijsq; elogijs celebratũ, Athenas non item, poeſi ſuæ inſerit, in maiori quidem Iliade hos verſus, quibus Erechtheum magnificè laudibus vehit, in nauium catalogo.

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
Θρέψε Διὸς θυγάτηρ, πέσε δὲ ζείδωρος ἄρουρα. *id est,*
Ortum ab Erechtheo populum: nutriuerat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem ßaßta crearat.

Meneſtheum etiam, ducem Athenienſium, tradit in exercitu tam pedeſtri quàm equeſtri ordinando peritiſſimum, idque his carminibus,

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς·
Τῷ οἳ ἐπὶ τὸν ὁμοῖος ὀπυίοντος γένετ' ἀνὴρ
Κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας. *id est,*
Hos tunc ducebat patria virtute Meneßtheus,
Maximus: huic nemo poterat certare regendis,
Aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta locandis
Agmina militibus.

Aiacem verò Telamoniũ ipſoſq; Salaminios Athenienſibus in nauium nomenclatura annumerauit, ſic ſcribens,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγων δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσεν δ' ἄγχοθι νῆ' Ἀθηναίων ἱσταμένων φάλαγγες. *id eſt,*
Bis ſex è Salamine rates Telamonius Aiax
Egit, & adduxit ſtatuens in littore iuxta
Cecropias naues.

Poſtremò in Odyſſea Mineruam, poſtquam cum Vlyſſe in colloquium venerit, ad Athenienſium vrbem, quam præcipuè colebat, conceſſiſſe fingit. Ἵκετο

Ἵκετο δ' ἐς Μαραθῶνα & εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας·
Δῶμα δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον. *Id est,*
Ad Marathona dehinc & magnas venit Athenas,
Tectaq; Erechthei subiit.

Hæc vbi hunc in modum meditatus compoſuiſſet, animo in Græciam traiiciendi, commodùm profectionem capeſſens, Samum appulit: contigitque fortè vt eodem tempore Samij Apaturia feſtum agerent. Hîc Samius quidam agnito Homero, (vtpote quem iam antè in Chio vidiſſet) contribules ſuos adiens, indicauit tanti hominis aduentum. Illi, audita multa hominis prædicatione, iubebant adduci eũ. Conueniens igitur Homerum Samius, Quandoquidem, inquit, hoſpes, Apaturiorum feſtum agit ciuitas, inuitant te contribules ad idem feſtum concelebrandum. Homerus adfuturum ſe affirmans, comitatur inuitantẽ. Porro quum iã illuc quò vocatus erat pergeret, in mulieres impegit quæ in triuio Cerotropho ſacra faciebant. Sacrifica occurſantis aſpectu indignata, exclamat, Vir, inquiens, faceſſas à ſacris. Homerus dictum illud in animo voluẽs, rogabat quiſnam eſſet qui loqueretur, & cui deo ſacrificaret. Dux eius indicauit mulierem eſſe quæ Cerotropho ſacrificaret. Quod audiens Homerus, huiuſmodi carmina protulit,

1 Quum igitur hæc poeſi ſuæ inſeruiſſet, & res ad ſuam in Græciam profectionem neceſſarias comparaſſet Samum app.

Κλῦθί μοι εὐχομένῳ κουροτρόφε, δῖος ὑμεναίκα
Τῳδὲ νέαν μὲ αἰὴν ἀδμὴν φιλότητα & εὐνὴν,
Ἣ δ' ὀπιπεύῃσιν πολιοκροτάφοισι γέροισιν,
Ὧν ὥρη μὲ ἀπαμβλώσεται, θυμὸς ὑμεναίῳ. *Id est,*
Diue preces audito meas, mulierẽq; face ista,
Auerſata torum iuuenili aetate vigentum,
Canorum veterumq; ſenum capiatur amore,
Eſt atas effœta quibus, ſed prompta voluntas.

252 Vbi verò ad contribulum collegium acceſſiſſet Homerus, iamque in limine ædium conſiſteret in quibus epulum inſtructum erat, aliqui narrant iã dum ardente igne poetam ceciniſſe, alij poſtea accẽſum quàm carmina iſta ceciniſſet,

Ἀνδρὸς μὲν στέφανος, παῖδες· πῦρ οἱ ὄ, πόλεμος·
Ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες ὄ, θαλάσσης·
Χρήματα δ' αὖξοι οἶκον· ἀπὸρ γεγραὶ βασιλῆες

Ἥμεροι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁραᾶσθαι·
Αἰδομένου θ' ὑπνοῦ γεραρώτερος οἶκος ἐδέσθαι.
Vt patris, nati, sic turres sunt decus Orbis:
Sic & equi campum decorant, sic aquora naues,
Sic & opes ornant aedes: praesentia regum
Augusto in solio decorat fora lata sedentum:
At lucente domus multo est augustior igne.

2 Quum autem ingressus esset, & accubuisset.
2 Postridie autem abeuntem eum conspicati figuli.
3 Aduocarunt & iussi.

[1] Ingressus autem reclinatusque, cum illis contribulibus epulo fruens, in magno honore admirationeque ab accumbentibus est habitus, ibidemque ea nocte cubile sibi parauit. [2] Crastino die conspicantes eum figuli quidam qui in figlina laterunculos tegulasque coquebant, quum intellexissent hominem esse eruditum, [3] compellatum iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum alia, qualia eacunque essent quæ haberent, se illi daturos. Homerus hæc illis cecinit carmina quæ vocantur Caminus, *id est fornax.*

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, ἀείσω ὦ κεραμῆες,
Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, & ὑπείρεχε χεῖρα καμίνου·
Εὖ δ' ἔσται θῆσιν κόπυλοι, καὶ πάντα μάλ' ἱερά·
Φρυγθῶαί τε καλῶς, & πιμπῆς ὦνον ἀρέσθαι,
Πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
Πολλὰ δ' ἐρδηθῶσι, πιμπὴν δ' ἠῶθεν σφι νόησαι.
Ἦν δ' ἐπ' αἰγιαλοῖσι πεφθέντες ψυδρὴν ἀρηθῇς,
Συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνῳ δηλητῆρας,
Σωτῆρες δ' ὁμῶς Σμάραγόν τ' & Ἀσβεστον, ἠδὲ Σαβάκτιν,
Ὠμόδαμόν θ' ὃς τῆνδε πέχηι κακὰ πολλὰ πορεῖν.
Πεῖθε πυρεσσοῦσαν & δώματα· σοὶ δὲ κάμινος
Πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κῶκυσάντων.
Ὡς γὰθος ἱπτοεῖη βρύκει, βρύκοι δὲ κάμινος,
Παῦτ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμήϊα λευκὰ πιοῦσα.
Δεῦρο & Ἡελίου θυγάτηρ πολυφάρμακε Κίρκη,
Ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτούς τε & ἔργα.
Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους,
Οἵθ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἵ τ' ἀπόλοντο,

Τύφοιεν

Τύπτοιεν ταδὲ ἔργα κακῶς, πίπτοι δ' κάμινος.
Αὐτὼ δ' οἰμώζοντες ὁρώατο ἔργα πονηρά·
Γηθήσω δ' ὁρόων αὐτὴν κακοδαίμονα τέχνην.
Ὅς δ' ὑποκρύψει, καὶ τοῦτου παῖ τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη, ὡς πάντες ὀλίσθαινεν αἴσιμα ῥέζειν. *Id est,*

Si mihi mercedem dabitis figulis, ista canemus,
Huc ades ô Pallas, dextraq; foueto caminum,
Pulchrè vt durescant calices, & mollia cuncta,
Siccenturq; probè, & figulis lucra magna reportent,
Vendita perq; forum multa, & per compita, multa.
Sic illis quæstus crescat, prudentia nobis.
253 *At si depositò tunicat irridere pudore,*
Huc precor vt pestes veniant quacunq; per orbem
Grassantur, fundant & in hùc mala cuncta caminũ.
Irruat hùc Smaragus, grauis Asbetus, atq; Sabactes.
Contere tu Pallas flammamque & vasa camini,
Ille licet rapido multùm nunc feruerat æstu.
Insuper Omodamus feruatq; & damna det arti.
Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,
Vt fragor immensus fiat, figuliq; tremiscant:
Non secus ac malè crepitu clauduntur equinæ,
Sic subsita fornax crepitetq; cadatque ruina,
Inq; lutum redeant calices & vasa minuta.
Huc quoq; Solis ades nata, incantare perita,
Inq; ipsos & opus tua noxia sparge venena.
Huc ducat longo Centauros agmine Chiron:
Quiq; manu Herculea cecidere superq; fuerunt,
Illi contundant opus omne, ipsumq; caminum
In nihilum penitus redigant. figuli ista videntes
Plorent, & lacrymis spectent ingentia damna.
Improbitatis ego spectabo hæc præmia lætus.
Deniq; qui pronus fornacem respicit, illi
Flamma vorax faciem rapiat, penitusq; perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atq; inde cauebunt.

At verò in Samo hybernans, calendis potentiorum ædes ostiatim adiens aliquid accipiebat, canẽs hæc carmina quę Eresione *hoc est ramalia* vocantur: ducente eum comitan téque aliquod puerorum indigenarum choro,

Δῶμα τε θεσπεσίης ἀπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,
Ὃς μέγα μὲν δύναται, μέγα δ' ὄβριμον ὅλβιος αἰεί.
Αὐτὰρ ἀοιδοκλινέων θύραι· πλῆτος δ' ἔσαν
Πολλοὶ, σὺν πλείστῳ δὲ εὐφροσύνη πεπαλῆται,
Εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἀγλαΐα, μεσταὶ μὲν εἶεν,
Κυβαίην δ' αἰεὶ χρὴ καρδόπου ἕρπειν μάζαν.
Τῷ παῖδες ὀμφὴ χρὴ δι' ἀφεᾶς δὲ βήσεται ὔμμιν·
Ἡμίονοι δ' ἄξοισι κραταιποδες ἐς πόδε δῶμα.
Αὐτὴ δ' ἰσὰν ὑφαίνοι ἐπ' ἠλέκτρῳ βεβαῖα.
Νεῦμαί σοι νεῦμαι σὺν αὐσίος, ὥς τε χελιδών.
Ἔστηκ' ὀν θυρόισι. καὶ εἰ μέν τοι δώσεις, εἰ δὲ μὴ,
Οὐχ ἑστήξομεν. ὑγρὸ σιῶν οἰκήσοντι ἀθάλ' ἥλθομεν. ἰο.

Venimus ad magnas ædes cinemq́ potentem,
Cuius diuitiis resonat domus atq́ redundat.
Vos aditum præbete fores: feliciter intrent
Diuitiæ, & requies hilaris, Charitesq́ sequantur:
Vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
Sintq́ laborata Cereris repleta canistra.
Excelso curru nurus hic portetur, & ipsam
Veloci cursu remeabit ad limina mulis.
Hæc premat electrum pedibus, telasq́ laboret.
Ast ego vos repetã, repetam (mihi crede) quotannis, 254
Non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
Seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.
Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.

Atque hæc carmina postea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis festum collecti conueniebant. Ineunte deinde vere moliebatur Homerus è Samo Athenas proficisci: soluensq; vnà cum popularibus quibusdam, ad Ion appulit: vbi stationem non ad vrbem sed in littore habebant. Hic contigit Homerum grauiter ægrotare: egressus igitur è naui, in crepidine littoris iacebat ægrotus. Quumque diutius illic ob nauigandi difficultatem in portu remorarentur, subinde plerique [1] ex vrbe Homero vacabant, eumque audientes, reuerenter obseruabant. Iam verò

[1] Ex vrbe descendentes, operam Homero dabant, eumq; audientes admiratione prosequebantur.

verò nautis cæterisque aliquot qui è ciuitate conuenerant, illic apud Homerum considentibus, fortè pueri piscatores eò appulerunt: qui è nauicula egressi, hæc illis verba fecerũt, Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis. Ibi è præsentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, Nos, inquiunt, quæcunque cepimus, reliquimus: quæ verò non cepimus, nobiscum portamus. Et quum nemo id ænigmatis interpretari posset, piscatores explicabant: significantes nimirum se, quum piscium nihil capere possent, desidentes in sicco pediculos venatos: & horum quotquot cepissent, abiecisse: quos autem non inuenissent, domum retulisse. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina,

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ ἀμάτας ὀκυγάπε,
Οὔτε βαθυκλήρων, ὅτ' ἄασε πᾶλα νεμόντων. *id est*,
Hi vos, ô pueri, tales genuere parentes,
Nec latis fundis, gregibus neq; mille potentes.

Ex hac autem ægritudine extremum diem clausit Homerus in Io, non (vt arbitrãtur aliqui) ænigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus verò in Io Homerus, à comitibus suis atque ciuibus qui ex vrbe in colloquium cum eodem venerant, in littore ibidem honorificè sepultus est. Cuius sepulchro multo pòst tempore Iensis, vbi poesis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum,

Ἐνθάδε τῷ ἱερῷ κεφαλῷ χθὼν γαῖα καλύπτει,
Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον. *Id est*,
Condit humus caput hac sacrum, qui versibus arma
Fortia diuum heroum ornauit, Homerum.

Porro quòd Æolius fuerit Homerus, & non Ion, neque Doriensis, partim è iam dictis perspicuum esse poterit, partim etiam his coniecturis deprehenditur. Siquidem poetam tantum, qui hominum peculiares mores in suam poesin transferre studuerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut patrios commemorasse. Iam verò carmina eius expendentes, indidem pronuntiabitis. nam quum sacrificij ritum huiusmodi quendam referat, aut ipse eundem tanquam probatissimum excogitauit, aut quòd

cum patriis institutis conueniret. Sic enim inquit,

Αὖ ἔρυσαν μὲν πρόσσω ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν. *Id est,*

Protractas iugulant pecudes, & tergora coſtis
Diripiunt, femorumque toros & crura recidunt,
In partesque ſecant geminas: tum pinguia nidor
Viſcera nube tegit denſa.

In his verſibus de iliis nulla mentio, quibus in ſacrificiis tamen vtebantur cæteri, præter vnam Æolicam gentem, quę ilia non concremabat. Indicat præterea his quoque verſibus quòd Æolius exiſtens, ſuæ gentis ritibus vſus ſit,

Καί ῥ' ὅτε μὲν χίζης ὁ γέρων, ὅτε δ' αἶψα οἶνον
Λείβεθ' ἑοὶ ὃ πάρ' αὐτὸν ἔχον πυμπώολα χεροίν. *Id eſt,* 255

——— *tum ſegmina carnium*
Ipſe focis multo crepitantibus admouet igni
Cruda ſenex, & vina ſuper nigrantia fundit:
Quem circumſtant quinis iuuenes onerata tenentes
Brachia circunſtant.

Æoles enim ſoli inteſtina quinq; verubus defixa torrebãt, reliqui Græci tribus. etenim πέμπε dicunt Æoles pro πέντε, *id eſt quinq;.* Atq; hæc ſanè de genere, vita, interituque Homeri à nobis relata ſint. Cæterùm ætatem Homeri, ſiquis diligenter rectéq; ratiocinetur, ex hiſce facilè deprehendet. Nempe ab expeditione Græcorum, quam Agamemnon & Menelaus in Ilium habuerunt, annis centum pòſt atq; triginta Leſbus oppidatim habitari cœpit, quum antea nullam prorſus haberet ciuitatem. Poſt Leſbum habitatam annis viginti Cuma Æolica & Phricotis appellata habitata fuit. Porro à Cuma annis duodeuiginti in Smyrnam Cumani colonias deduxerunt: quo tẽpore natus fuit Homerus. Ab Homero autem nato anni ſunt ſexcenti vigintiduo ad Xerxis vſq; in Græciam traiectum, qui videlicet iuncto pontibus Helleſponto cum exercitu ex Aſia in Europam penetrauit. Ex his igitur tẽpus illud calculo colligere facile fuerit ei qui prætorum Athenienſium rationem habuerit. Cẽtum autem & ſexaginta octo poſt Troianum bellum annis extitit Homerus.

Eiuſ-

EX CTESIAE SCRIPTIS QVÆ PERSICA NOMINATA SVNT, EXCERPTÆ A PHOTIO HISTORIA, *Latinæ nunc primùm factæ.*

CTESIAE Cnidij Persica libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum & quæcunque res Persicas præcessere, tractat: à septimo autem libro de Persicis rebus agit: at in septimo, octauo, nono, decimo, vndecimo, duodecimo, & decimotertio, quæ ad Cyrum & Cambysem, & magum illum, Dariumque & Xerxem spectant, commemorat: ferè in omnibus repugnantia Herodoto narrans, illumque in multis mendacem & scriptorem fabularum appellãs. illo enim posterior est. Se autem eorum quę narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut certè, quæ videre non licuit, de iis à Persis qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidisse dicit. Nec verò tãtum modo ab Herodoti, sed etiam in aliquibus à Xenophontis Grylli filij historia dissentit. Floruit temporibus Cyri Dario & Paryſatide geniti: qui frater fuit Artoxerxis ad quem regnum Persicum deuenit.

Scribit itaq; statim de Astyage, eum genere Cyro iunctum non fuisse: illumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyigan à cõspectu Cyri in Ecbatana, & in crisecranis regiarum ædium ab Amyti filia sua & eius viro Spitama occultatum fuisse dicit. at superueniẽtem Cyrum, non solùm Spitaman & Amytin, sed eorum etiam liberos Spi-

tacem ac Megabernem de Astyiga per cruciatus interrogari voluisse: Astyigan verò sepsum patefecisse, ne propter se pueri cruciarentur, captumq; & compedibus crassis ab OEbara vinctum: nec multò post ab ipso Cyro liberatum, & non secus ac patrem honoratum obseruatumque fuisse: filiamque Amytin primùm quidem tanquam matrem in honore habitam, postea verò Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset interfectus propterea quòd mentitus esset, ignorari à se dicens Astyigan de quo interrogabatur. Hæc dicit Ctesias de Cyro, iis quæ ab Herodoto referuntur dissimilia. Itemque illum aduersus Bactrios pugnauisse, & eam pugnam æquo marte gestam fuisse. sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri patrem factum esse, Amytin autem matrem & vxorem, intellexerunt, spõte seipsos Amyti & Cyro dedidisse. Tradit etiam Cyrum cũ Sacis bellum gessisse, & Amorgem Sacarum regem Sparethræ maritum cepisse: eam autem, capto marito, exercitum coegisse, bellumq; Cyro intulisse, & virorum quidem trecenta millia, mulierum verò ducenta in aciem eduxisse: & Cyrum superauisse, viumque eum cum multis aliis cepisse: itemque Parmisem Amytis fratrem & tres eius filios. propter quos postea Amorgem liberatum fuisse, quòd & ipsi liberati fuissent. Tradit etiam, Cyrum Amorgis ope adiutum, Crœso & Sardibus bellum intulisse. Narrat etiam quomodo OEbaræ consilio lignea Persarũ simulachra in muro conspecta timorem incolis iniecerint, & propter hanc causam ipsa vrbs capta fuerit: & quo pacto ante captam vrbem, Crœsi filius pro obside datus fuerit, quum Crœsus diuino quodam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo dolos nectente Crœso, filius in eius conspectu fuerit interfectus, & mater hanc calamitatem intuita seipsam ex muro præcipitarit, nec tamen mortua sit: & quomodo, capta vrbe, ad Apollinis ædẽ, quę erat in vrbe, confugerit, ac mortua sit: & quomodo ter in templo vinctus à Cyro Crœsus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quanuis templo figilla circũposita essent, eorumque custodia OEbaræ commissa esset: quomodo item illis qui vnà cum Crœso vincti fuerant, amputata fuerint capita, vt quorũ proditione solutus Crœsus fuisset. Narrat etiã Crœsum in regias ædes adductum

ductum vinctumque firmius fuisse: sed quum tonitrua fulminaq; irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. à quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum verò vrbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donauerit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumq; & sagittariorum decē millia. Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimùm authoritate valebat, in Persas miserit vt Astyigan à Barcaniis adduceret. nam & ipse & Amytis filia patrem videre cupiebat. Quomodo item OEbaras consilium dederit Petisacæ vt in deserto loco Astyigan relinqueret, & fame sitiq; conficeret. id quod factum est. At in somnis scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amyti, quæ eum exposuerat. Illa verò oculos eius effodit, pellemq; detraxit, & cruci deinde affixit. OEbaras autem, timēs ne eadem quæ ille pateretur, quāuis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret, nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem consciuit. Astyigas verò magnificè splendideq; sepultus est, atq; in deserto loco cadauer eius
2 intactum permansit, neque fuit à feris comesum. leones enim cadauer eius, donec Petisacas reuersus acciperet, seruabant. Cyrus autem aduersus Derbices expeditionē suscipit, quorum rex erat Amoræus. at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant. vbi ipse Cyrus ex equo cecidit & quidam Indus. nā Indi Derbicibus in bello opem ferebant: à quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant. Hic igitur Indus, quum Cyrus iā cecidisset, eum iaculo vulnerauit sub coxa in femore. ex quo vulnere postea mortuus est. tum verò ipsum adhuc viuum, quum familiares sui erexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Persæ, & æquales numero Derbices. nam illorum quoq; decem millia erant. Amorges verò quum audiuisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens. & quum Persæ ac Derbices inter se conflixissent, tam strenuè Persæ ac Sacæ pugnarunt, vt penes eos victoria fuerit: interfecto Derbicū rege Amoræo, cum duobus eius filiis. occubuerūt autem Derbicū triginta millia, Persarū nouem millia: & re-

gio in ditionē Cyri conceſſit. Cyrus verò ſub mortis tempus Cambyſem primum filium regem creauit: iuniorem verò nomine Tanyoxarcem, dominū Bactriorum & ipſius regionis, necnon Choramniorū, Parthiorumq; & Carmaniorū: & vt ſuas regiones à tributo ſoluēdo liberas haberet, ſtatuit. Ex Spitamæ autem liberis, Spitadem quidem Derbicibus præfecit, Megabernem autem Bercaniis: eosq; matri in omnibus obtemperare iuſſit. Quinetiam illos & mutuò & cū Amorge dexteras in amicitię teſtimonium iūgere voluit: & illis quidem qui in mutua beneuolētia permanerent, omnia fauſta precabatur: at illos qui priores iniurianſ illaturi eſſent, deuouebat. His dictis diem ſuum obiit, tertio à vulnere accepto die, quū annos triginta regnauiſſet. Atq; hic finem habet vndecimus Cteſiæ Cnidij liber.

Duodecimus verò à regno Cābyſis incipit. Hic regnans iuſſit patris corpus per Bagapatem eunuchum apud Perſas ſepeliri, & alia quemadmodum à patre cōſtituta erant, adminiſtrauit. Plurimum verò apud ipſum authoritate valebat Artaſyras Hyrcanius: ex eunuchis autem Ixabates & Aſpadates & Bagapates, qui etiam apud patrem maximus fuerat. Poſt Petiſacæ autem mortē, hic aduerſus Ægyptum & Amyrtæum Ægyptiorum regem exercitū ducit, quum Combapheus eunuchus, qui plurimū apud Ægyptiorum regem poterat, pōtes & alias Ægyptiorum res prodidiſſet, vt ipſe Ægypti præfecturam cōſequeretur. id quod factum eſt. ita enim cum eo Cambyſes pactus fuerat, primùm per Ixabatem Combaphei patruelem, & ſuis ipſe verbis poſtea. Quum autem Amyrtæum viuum cepiſſet, nullo alio ipſum detrimento affecit, niſi quòd illū in Suſa cum ſex millibus Ægyptiorum quos ipſe delegit, relegauit. Sed & vniuerſam Ægyptum ſubegit: obieruntq; in ea pugna Ægyptiorum quinquaginta millia, & Perſarum viginti. Quidam autem magus cui nomen erat Sphendadati, quum fuiſſet ob delictum verberibus à Tanyoxarce cæſus, accedit ad Cambyſem, & apud eum frātrem Tanyoxarcem accuſat, eum ipſi inſidias moliri dicens: argumentum etiam rebellionis addens, quòd, ſi vocaretur, non veniret. Cambyſes igitur fratrē ad ſe venire iubet. ille verò aliquo negotio detentus, profectionem diſtulit. Tunc verò magus eum audacius

dacius criminari. At mater Amytis verba magi ſuſpecta habẽs, Cambyſem filiũ ne fidem haberet mago, admonebat. at rex ſe non credere fingebat: quũ tamen maximopere crederet. Quum autẽ tertium à Cambyſe frater eſſet accerſitus, venit: ipſumq; frater amplexatus eſt, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. ſed hanc cogitationẽ ad exitum inſcia Amytide perducere conabatur. id quod perfectum eſt. nam magus conſilium cum rege communicans, hunc dolum machinatur: Quum ipſe Tanyoxarci eſſet ſimillimus, conſilium regi dat vt ipſi tanquam falſo fratris regis accuſatori, caput abſcindi coram omnibus iubeat: clàm autem Tanyoxarcem interfici imperet. quinetiam illius veſtẽ ſibi indui magus poſtulat, vt ex ipſo veſtitu Tanyoxarces eſſe iudicetur. atq; hęc fiunt. nam hauſto ſanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veſte induitur, & Tanyoxarces exiſtimatur: diuq; latet omnes præter Artoſyran, Bagapetem & Ixabatem. his enim ſolis rem Cambyſes aperire auſus eſt. Cambyſes autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, & aliis ad ſe vocatis, magum illa veſte indutũ, oſtendit ſedentem, dixitq;, Hunc eſſe Tanyoxarcẽ exiſtimatis? Labyzus verò miratus, Quem alium, dixit, eſſe putemus? Adeo propter ſimilitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, & omnia non ſecus ac ſi Tanyoxarces eſſet, adminiſtrat. Poſt annos verò quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus verberauerat, petitúque Sphendadatem à Cambyſe: qui dare noluit: quamobrem illa eum execratur, & hauſto veneno moritur. Sed contigit vt ſacrificante Cambyſe, quum victimę iugularentur, ſanguis non flueret. qua ipſe ex re magis etiam deiecto animo erat. Sed & Roxane puerum capite carentem peperit: magique ipſi dicebant, hanc prodigiorum ſignificationem eſſe, nullum
3 regni ſucceſſorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in ſomnis apparẽs, ob cædem perpetratam minabatur: ideóque magis etiam angebatur. Quum autẽ Babylonem acceſſiſſet, & ibi paruum lignum cultro poliens, tempus vt falleret, femoris muſculũ percuſſiſſet, vndecimo die mortem obiit, quum duodeuiginti annis regnauiſſet.

Bagapates autem & Artaſyras, antequam Cambyſes

moreretur, consilium inierunt regni mago tradendi, qui quidem illo mortuo regnum adeptus est. At Ixabates sumptum Cambysis corpus in Persidem portauit. vnde veniés, dum magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud vniuersum exercitum indiciū professus est, eumq; infamauit. Quod quum feciſſet, in templum confugit: indeq; comprehensus est, & ei caput abscissum. Vnde septem inter Persas principes viri vnà aduersus magum conspirauere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes & Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dediſſent, assumitur etiam Artasyras, prætereaque Bagapates, qui claues omnes regiarum ędium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias ædes ingressi, magum inueniunt cum pellice Babylonia dormientem. Qui quum illos vidiſſet, prosiliit, & nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clàm subtraxerat) sedile aureum cōfregit, eiusq; pede arrepto, quum pugnaret, tandem à septem illis viris vulneratus, mortē obiit, quum septem menses regnauiſſet.

Regnat verò ex septem illis viris Darius, quum eius equus (iuxta id quod inter eos conuenerat) arte quadam adhibita primus post solis ortum hinniſſet. Cæterùm quo die Sphēdadates magus interfectus est, festum magophonia dictum apud Persas celebratur. Hic Darius sepulchrum sibi extrui in duplici mōte iubet, atq; id extruitur: sed quum id videre cuperet, à Chaldæis & à parentibus prohibetur. Quum autē parentes eius ascendere voluiſſent, ceciderunt atque interierunt: quum sacerdotes qui illos sursum trahebant, illud conspicati & inde timore correpti, funes laxaſſent. Quę res ingētem Dario mœrorem attulit: & illos qui eos trahebant, numero quadraginta, amputata capita fuerant. Darius præterea Ariaramnem Cappadociæ satrapam aduersus Scythas proficiſci, & viros fœminasque captiuos abducere iubet. Ille autem cum triginta nauibus quinquagenūm remorū traiiciens, id exequutus est. Comprehendit autem & fratrem regis Scytharum Marsagetem, quum eum à suo fratre ob malè administratum munus in vincula coniectum inueniſſet. At Scytharces Scytharum rex, iratus litteras Dario scripsit contumelioſas: & simi-

similiter ipsi responsum est. Darius tãdem octingentorum millium exercitu coacto,& Bosphoro Istroque ponte iunctis,aduersus Scythas profectus est: & quindecim dierum itinere progressus est, sibique mutuò arcus miserunt. Sed quum Scythici validiores essent, Darius pontes transiuit, atque festinanter dissoluit antequam totus transiret exercitus:quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relicta,interfecit. Darius verò,quum pontem pertransiisset, domus templaque Chalcedonensium combussit:quoniam pontes qui versus regionem suam spectabãt, dissoluere tentauerant, & aram quam Darius transiens in honorem Iouis diabaterij statuerat, euerterant. Datis autem ex Ponto rediens, & Medicum exercitum ducens, insulas Græciamque populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occurrit,vicitque barbaros:& ipse quoque Datis occubuit, eiusque cadauer petentibus Persis denegatum est. Darius autem ad Persas reuersus est, vbi celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo laborasset, mortuus est: qui annos * ante regnum vixerat, & annos vnum & triginta regnauerat.Obiit etiam diem suum Artasyras. Bagapates autem, quum sex annos sepulchro Darij assedisset,mortuus est.

Regnat Xerxes filius eius, apud quem Artapanus Artasyræ filius maximã obtinet authoritatem, quẽadmodum eius pater apud patrẽ regis obtinuerat, itemq; Mardonius antiquus.Ex eunuchis autẽ plurimùm apud eũ poterat Natacas.Xerxes vxorem ducit Onophæ filiã Amistrin,ex qua filium suscipit Dariæum:& post biennium,alterum Hystaspem nomine:& præterea Artoxerxem:duasq; filias, quarũ vna,Amytis nomine auiæ vocatur: altera, Rhodogune.

Xerxes aduersus Græcos expeditionem suscepit, quòd Chalcedonenses pontem soluere conati essent, (quemadmodum iam dictum est) & aram à Dario erectam diruissent:quodq; Datin Atheniẽses interfeciissent, neq; cadauer eius dare voluissent. Primùm igitur Babylonem profectus est:& Belitanę videre sepulchrum exoptauit: viditq; opera Mardonij adiutus:& vnã olei non potuit,quẽadmodũ scriptũ erat,implere. Inde Ecbatana profecto,defeciisse Babylonios,& Zopyrum suum ducẽ interfeciisse nuntiatur.In hunc

modum de his loquitur Cteſias, non quemadmodũ Herodotus. nam quæcunq; hic de Zopyro, (niſi quòd mula ipſi peperit) ille à Megabyzo facta fuiſſe ſcribit, qui Xerxis gener erat, quum filiam eius Amytin vxorem duxiſſet. Ita Babylon capta eſt per Megabyzũ: cui Xerxes præter alia multa, molam auream ſex talenta pendentem donauit: quod apud Perſas omnium regiorum munerum eſt pretioſiſſimum. Xerxes autẽ, Perſico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis conſtabat, præter currus, inſtructis etiam mille triremibus, in Græciã profectus eſt: Abydumq; ponte iunxit. Ad eum Demaratus Lacedæmonius tum primùm acceſſit, & cum illo traiecit, eumq; ab inuadenda Lacedæmone prohibuit. Xerxes porrò per Artapanum quindecim millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce prælium inijt, in quo magna Perſarum cæſa eſt multitudo, ex Lacedæmoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Poſtea viginti millia in aciem educi iubet: qui & ipſi ſuperantur. Quum autem verberibus etiam cæſi vt acriores ad pugnam rederentur, nihilominus victi fuiſſent, quinquaginta millia iubet educi: & quum nihil proficeret, bellandi finem fecit. Sed Thorax Theſſalus, & apud Trachinienſes potentiſſimi Calliades & Timaphernes cum exercitu aderant: quos Xerxes quum vocaſſet, vnaq́ue Demaratum & Hegian Epheſium, Lacedæmonios nulla ratione vinci poſſe, niſi circumdarentur, intellexit. Perſarum itaque quadraginta millia, quũ duo illi Trachinienſes per inuia eos duxiſſent, Lacedæmonios à tergo adoriuntur: qui circumdati, omnes ad vnum fortiter pugnantes occubuerunt. Rurſus Xerxes aduerſus Platæenſes exercitum centum & viginti millium mittit, & Mardonium eius ducem conſtituit. Qui autem Xerxem in Platæenſes concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pauſanias Lacedæmonius, trecentos Spartanos & mille accolas, ex aliiſque vrbibus ſex millia ſecum ducens. Ibi ſuperato exercitu Perſarum, Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum à Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem miſſus eſſet, ingruente ingenti grandine oppreſſus moritur: quæ res Xerxi maximum mœrorem attulit. Is cum ſuis copiis Athenas proficiſcitur: ſed

quum

quum Athenienſes armatis centum & decem triremibus ad Salaminem fugiſſent, vrbem vacuã capit, quam incendit, præter arcem. in ea enim etiam aliqui relicti pugnabant: tandemq; quum & illi noctu fugiſſent, illam etiam noctu combuſſerunt. Xerxes autem quum inde ad anguſtiſſimum Atticæ locum Heracleum appellatum veniſſet, aggerem Salaminem verſus ducere cœpit, pedeſtri itinere ad eum trijcere cogitans. Sed conſilio Themiſtoclis Athenienſis & Ariſtidis, ſagittarij ex Creta accerſuntur, ac veniunt: deinde bellum nauale Perſarum & Græcorũ geritur. Perſę naues habebant pluſquam mille, ducemq; Onophan: Græci verò ſeptingentas. Græci tamen victores euadunt: & quingentæ naues Perſarũ profligãtur, & fugit Xerxes conſilio rurſus & arte Ariſtidis atq; Themiſtoclis. In reliquis verò omnibus prælijs ceciderunt Perſarum centum & viginti millia. At Xerxes, quum in Aſiã traieciſſet, & Sardis proficiſceretur, miſit Megabyzum vt templũ Delphicum diriperet: illoq; id ſuſcipete recuſante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illaturus omniaq; direpturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reuerſus eſt. Xerxes ex Babylone ad Perſas proficiſcitur. At Megabyzus ſuã vxorem Amytin (quæ filia Xerxis erat, quemadmodum iam dictum eſt) adulterij inſimulat. quamobrem Amytis à patre acriter reprehenditur: at illa impudicitiæ crimen à ſe remouet. Verùm Artapanus, qui plurimum apud Xerxem authoritate valebat, cum Spamitre eunucho (qui & ipſe plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo conſilium agitat: idque perpetrant, & Artoxerxi filio perſuadent ab altero filio Dariæo patrem ſuum necatum eſſe: adduciturq; Dariæus ab Artapano domũ Artaxerxis, cum ingenti clamore ſe parricidam eſſe negans. is tamen capite plectitur.

Artoxerxes igitur Artapani opera regno potitur. ſed idẽ Artapanus eius vitæ inſidians, conſiliũ ſuum cum Megabyzo (qui iam ob ſuſpectam adulterij vxorẽ ſuam, mœrore affectus erat) communicat, fidemq; mutuò datam iureiurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus ea morte qua Artoxerxes erat afficiendus, afficitur: atq; adeo quæcunq; in Xerxem Dariæumq; perpe-

trata fuerant, patefiunt. Aſpamitres quoq; , qui cædis Xerxis ac Dariæi conſcius fuerat, acerbiſſimo genere mortis, adhibitis videlicet per ſcaphã tormentis, plectitur. At poſt Artapani mortem, eorum qui cum illo coniurarant, & Perſarum aliorum pugna oritur, in qua cadunt tres Artapani filij, & grauiter Megabyzus vulneratur. Quem caſum Artoxerxes itemq; Amytis & Rhodogune ac ipſarum mater Amiſtris ingenti luctu proſequuti ſunt: atq; adeo vix tandẽ hæc Apollonidis medici Coi opera, ſummam adhibentis diligentiam, mortis periculo liberatur. Deſciſcunt ab Artoxerxe Bactra, aliusq; item præfectus Artapanus: & æquo marte pugnatur. Quum autem commiſſa iterum pugna, ventus in faciem Bactrianorum ſpiraret, vincit Artoxerxes, & in eius ditionem vniuerſa Bactria concedit. Deficit etiam Ægyptus, Inaro Lydio & altero Ægyptio defectionis authoribus: omniaq; ad bellum pertinentia parantur. Athenienſes quoq; Inaro petenti quadraginta naues mittũt: & ipſemet Artoxerxes exercitũ educere cogitat: ſed, nõ ita conſulentibus amicis, mittit Achæmenidẽ fratrem cũ quadringentis millibus peditũ, & octoginta nauibus. Cõfligit Inarus cum Achæmenide, Ægyptijq; vincunt: atq; Achæmenides quum ab Inaro vulnus accepiſſet, moritur, eiusq; cadauer ad Artoxerxẽ mittitur. Idem Inarus mari victor euadit, Charitimide magnũ inde nomen conſequuto, qui quadraginta nauium Athenis miſſarũ nauarchus erat. Ex quinquaginta Perſarũ nauibus, viginti cum ipſis hominibus captæ, triginta profligatæ fuerunt. Deinde aduerſus Inarũ mittitur Megabyzus, præter exercitũ qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis hominũ millibus conſtabat, nauibus autẽ trecentis, quibus Oriſcus præerat. adeò vt præter naues reliqua multitudo quingentorũ hominum milliũ eſſet. nam quum cecidit Achæmenides, centũ hominum millia ex quadringentis quę duxerat millibus, vnà cęſa fuerunt. Pugnatur acriter, & vtrinq; multi: ſed plures ex Ægyptus cadunt. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugatq;: & fortiter pugnantes Perſæ victores euadunt. Inarus verò fugiens Byblũ proficiſcitur, (hæc eſt munita vrbs in Ægypto) & cum eo Græci quicunq; in prælio & cum Charitimide cæſi non fuerant. Ægyptus præter Byblum

blum partes Megabyzi ſequitur: & quoniam Byblus expugnari non poſſe videbatur, Megabyzus cum Inaro & Græcis, quorũ erant ſex millia & amplius, fide data paciſcitur, nullam eos à rege iniuriam accepturos, & Græcos domum quum liberet reuerſuros. Quum igitur Sarſaman Ægypti præfectum cõſtituiſſet, vnà cum Inaro & Græcis ad Artoxerxẽ proficiſcitur: eumq; inuenit iratum Inaro vehementer, quoniam is fratrẽ Achæmenidem interfecerat. Megabyzus omnia quæ geſta fuerant, narrat, & quomodo fide Inaro Græcisque data, Byblum ceperit: atque pœnam illorum pertinaciter deprecatus, efficitur voti compos. tandemque ad exercitum defertur, Inarum & Græcos nihil detrimenti paſſuros. Verum enimuerò Amytis vicem interempti filij Achæmenidis dolens, grauiter conquerebatur quòd Inarus & Græci pœnas ſibi non darent. atque adeo illos à rege expoſcit: ſed is tradere recuſat. Deinde Megabyzum ab eo expoſcens, repulſam itidem patitur. Tandem tamen illa quum inſtando moleſta eſſet, impetrauit, & quinque pòſt annis, Inarum pariter & Græcos à rege accepit. Atque hunc quidem tribus crucibus ſuffixit, Græcis autem quinquaginta (nam plures capere non potuerat) capita amputauit. At Megabyzus magno dolore & luctu affectus eſt, petiitq; vt ſibi in Syriã regionẽ ſuã proficiſci liceret. Huc etiã clàm premiſit Græcos alios, & profectus eſt, atq; à rege deſciuit, maximasq; copias coegit, quæ præter equites, ex centũ & quinquaginta millibus conſtabãt. Aduerſus eũ Vſiris mittitur cum ducentis millibus: pugna cõſeritur, ſeq; mutuò vulnerãt Megabyzus & Vſiris. hic quidẽ iaculo Megabyzum in femore percuſſit, & vulnus duos digitos altum infligit: ille verò ſimiliter iaculo Vſirin in femore, deinde & in humero vulnerauit. vnde Vſirin ex equo cadere contigit. ſed eũ circumſiſtens Megabyzus attolli & ſeruari iubet. Multi aũt Perſę ceciderũt, Zopyro Artyphioq; Megabyzi filijs fortiter pugnãtibus. itaq; tãdẽ viribus lõgè ſuperior euadit Megabyzus, & victoria potitus magnã Vſiris curã gerit, eũq; ad Artoxerxẽ mittit id perentẽ. Rurſus aũt exercitus aduerſus eũ mittitur, & Medoſtanes Artarij filius (Artarius aũt erat ſatrapa Babylonis, & Artoxerxis frater) confligunt inter ſe: ſed Perſarum fugatur exercitus, &

Menoſtanes in humero à Megabyzo percutitur: præterea in capite ſagitta, ſed non lethali vulnere feritur. vnà tamen cum omnibus ſuis fugam capit, & Megabyzus ſplendida potitur victoria. Artarius Magabyzum per legatos monet vt cum rege paciſcatur. ille ſe paciſci quidem cum rege, non tamen ad eum proficiſci, ſed in ſua regione manere velle indicat. Hæc regi nuntiantur, cui Artoxares Paphlagon eunuchus & Amiſtris ſtudiosè conſilium dant vt paciſcatur. Itaq; ipſe Artarius & Amytis vxor, & Artoxares, iam viginti annos natus, & Petiſas Vſiris filius & Spitamæ pater, mittuntur. Multis igitur ſermonibus & iuramẽtis ad fidem faciendam adhibitis, vix tamen Megabyzo vt ad regem proficiſcatur perſuadent. Cui tandem reuerſo rex per nuntios veniam ſe illi eorum quæ admiſiſſet, dare ſignificauit. Sed quum egreſſo ad venationem rege, & eum adorto leone, Megabyzus beluam hanc in pedes ſe erigentem iaculo percutiens interfeciſſet, ſuccenſens ei rex quòd eam percuſſiſſet antequã ipſe eam vllo ictu attigiſſet, caput abſcindi imperauit. Sed Amiſtris & Amytis aliorũq; precibus remiſſa ei mortis pœna, ad vrbem quandã nomine Cyrtæ circa mare rubrũ relegatur. Artoxares quoq; eunuchus in Armeniã relegatur quòd ſæpe pro Megabyzo liberius apud regẽ loquutus eſſet. Sed Megabyzus, quũ in exilio quinq; annos eſſet cõmoratus, aufugit, ſe piſagan eſſe ſimulando. (piſagas autẽ à Perſis dicitur leproſus, ad quem nemipi accedere licet) & ad Amytin domumq; proficiſcitur, & vix agnitus, per Amiſtrin & Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, quemadmodum antea, ſuæ menſæ participem facit. & quum ſex & ſeptuaginta vixiſſet annos, mortuus eſt: propter quod magno rex eſt mœrore affectus. Mortuo Megabyzo Amytis cum multis conſuetudinem habebat, & ante hanc ſimiliter mater Amiſtris: Apollonides verò Cous medicus, quũ Amytis leuiter ægrotaret, & ipſe eius amore captus eſſet, fore dixit vt ea in priſtinam valetudinem reſtitueretur ſi cum viris rem haberet. vuluæ enim eſſe morbũ. Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet, illa autem tabe laborare cœpiſſet, à concubitu abſtinuit. Tandem igitur illa morti vicina, matri in mandatis dedit vt Apollonidem vlciſceretur. 6

tur. Hæc ipsi regi Artoxerxi rem totam exposuit, & quomodo cum illa concumbere solitus, non prius desijsset quàm ei illius mali author fuisset: & quomodo supplicium de Apollonide sumi illa sibi mãdasset. Ille matri quicquid ipsi visum fuerit agendi potestatem facit. Hæc, quum vinctum Apollonidem bimestri spatio cruciatibus affeciisset, viuum postea defodit, quo nimirum tempore Amytis diem suum obijt. Sed Zopyrus Megabyzi & Amytis filius, vbi iam patrem & matrem amisit, à rege desciuit, atq; Athenas profectus est, propterea quòd Athenienses mater eius beneficijs affecerat. Caunum vnà cum illis nauigauit, & Caunios ciuitatem tradere iussit: at illi vrbem ipsi quidem tradituros se respondebant, Athenienfibus verò qui eum sequebantur, nequaquam. In Zopyri igitur murum subeuntis caput saxum iecit Alcides Caunius, ex quo ictu Zopyrus mortem obit. Amistris verò auia Caunium illum cruci affixit. Postea autem & ipsa moritur, iam ætate valde confecta. Artoxerxes item obit, quum duos & quadraginta regnasset annos.

Artoxerxe mortuo regnat Xerxes eius filius, qui solus erat legitimus ex Damaspia susceptus, quæ eodem ipso die quo Xerxes mortuus est, è vita discessit: Bagorazus verò cadauer patris & matris in Persiam tulit. Fuerunt autem Artoxerxi septemdecim filij spurij, in quibus fuit Secundianus ex Alogune Babylonia susceptus, & Ochus, & Arsites, ex Cosmartidene, quæ etiam erat Babylonia. Ochus autem postea regnat, & præter hos liberi eius. Fuerunt ex his, & Bagapæus & Parysatis, ex Andia, quæ etiam erat Babylonia. Hæc Patysatis Artoxerxis & Cyri mater fuit. & Ochum pater viuens Hyrcaniorum præfectum constituerat, eiq; in vxorem dederat mulierem quę Parysatis appellabatur, Xerxis filiam, & regis sororem. Secundianus autem, postquam sibi Pharnacyam eunuchum conciliauit, (qui secundũ à Bagorazo, & Menostane, & quibusdam aliis locum tenebat) quum Xerxes in quodam festo ebrius esset atq; in regia sua dormiret, ingressi eum interficiunt, die à patris morte quinto & quadragesimo. Euenit ergo vt amborum simul ad Persas corpora ferrentur. nam mulæ quæ currum trahebant, tanquam filij cadauer expectan-

tes, iter facere nolebant: sed posteaquam aduenit, magna cum alacritate iter fecerunt.

Regno autem potitur Secundianus, qui Azabaritem & Menostanem *eunuchos* apud se habuit. At Bagorazo ad Secundianum reuerso, Secundianus iampridem cum eo simultatem exercens, eum criminatus quòd absque eius consilio cadauer patris ibi reliquisset, lapidibus obrui imperauit. Quod factum ægerrimè exercitus tulit: qui quanuis ab eo muneribus donaretur, eum nihilominus ob Bagorazi & fratris Xerxis cædem odio prosequebatur. Postea autem Ochus à Secundiano accersitus, venturum se promittit: sed minimè venit: & hoc ab eo sæpius fit. tandem Ochus multo se munit exercitu, & regnum occupaturus speratur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum deficit: deinde Arxanes Ægypti satrapa: quinetiam Artoxares ex Armenia venit ad Ochum, & ipsi citarin inuito imposuerunt.

Regnat Ochus, & nomine mutato Dariæus appellatur, qui dolis iuramentisque, monitu Paryssatidis, Secundianum tentat. at Menostanes Secundianū diligenter hortabatur ne crederet eius iuramentis, neque cum fallacibus hominibus paciscereturi sed nihilominus Secundianus persuadetur & capitur, & in cineres coniectus moritur, quum VI sex menses & dies X V regnauisset. Regnat igitur solus Ochus, qui etiam Dariæus nominabatur: apud eum autem authoritate valebant tres eunuchi, primū quidem locum Artoxare, secundum Artibarxane, tertium Athoo tenente. Vxorem autem potissimùm in consilium adhibebat, ex qua, antequam regnum adipisceretur, duos suscepe-rat liberos, Amistrin fœminam, & Artacan marem, qui postea mutato nomine dictus est Artoxerxes. Ex eadem autem etiam regnante alterum suscepit marem, & ei nomen Cyri à sole est impositum, deinde Artostem, aliosque deinceps vsque ad tredecim. atque ista historicus ex illa ipsa Paryssatide se audisse tradit. Sed reliqui filij celeriter è vita migrauerunt: superfuerunt que illi quorum fecimus mentionem, & quartus filius, qui Oxendras est appellatus.

Desciscunt à rege, Arsites frater eius germanus, ex eadē matre eodemque patre genitus: & Artyphius Megabyzi filius,

filius. In eos mittitur Artaſyras, & Artyphium bello inuadit: atq; in duabus pugnis Artaſyras vincitur: deinde rurſus congreſſus Artyphium ſuperat, & eos qui cum illo erãt Græcos muneribus ad ſe allicit, adeo vt ille cum tribus tantũmodo Mileſiis relictus fuerit. tandem quũ iuſiurandum
7 fidemq; ab Artaſyra accepiſſet, quoniam Arſites nõ comparebat, regi ſe dedidit. Paryſatis verò regi ad Artyphiũ interficiendũ animato, conſiliũ dedit vt ne tunc temporis illũ interficeret: (hoc enim modo Arſitem deceptũ ei ſe deditũrũ) ſed poſtquam ille deceptus captusq; eſſet, tũc vtrunq; necaret. id quod ita factũ eſt conſilio exitũ conſequuto. Artyphius enim & Arſites in cineres cõijciuntur. Arſitem tamẽ rex morte mulctare nolebat, ſed Paryſatis partim precibus, partim vi id effecit. Pharnacyas item, qui vnà cum Secundiano Xerxẽ occiderat, lapidibus eſt obrutus: & Menoſtanes ſibi ipſi mortẽ conſciuit, quũ iam ad pœnam ſubeũdã comprehenderetur. * Deſciſcit Piſuthnes, & in eũ Tiſſaphernes mittitur, atq; Spitradates, & Parmiſes. Piſuthnes verò aduerſus eos tendit, ſecum habens Lyconẽ Athenienſem cum Græcis, quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconẽ Græcosq; captant, & vt à Piſuthne deſciſcant perſuadent. deinde Piſuthni fide data, & ab eo accepta, eũ ad regem ducunt, qui eum in cineres conijcit, eiusq; ſatrapiam Tiſſapherni tradit. Lycon verò & vrbes & regiones mercedem proditionis accipit. Artoxares autem, qui plurimùm apud regem poterat, ei molitur inſidias, de regno inuadendo cogitans. nam, quum eſſet eunuchus, imperauit vxori ſuæ vt ſibi barbam conficeret, idq; vt vir eſſe exiſtimaretur. Sed per eam patefacto hoc dolo, comprehenditur, & Paryſatidis in poteſtatem traditur, à qua interficitur. Arſaces autem regis filius, qui poſtea eſt nominatus Artoxerxes, vxorem ducit Idernis filiam Statiram: atq; regis filiã ſimiliter vxorem ducit filius Idernis. Amiſtris autem erat filia, cuius ſponſo nomen erat Terituchmes: qui patre ſuo mortuo, pro ipſo ſatrapa conſtitutus eſt. Habebat autem ſororem ex eodem patre natam, quę Roxane vocabatur: quæ cum formoſa erat, tum verò ſagittandi iaculandiq; peritiſſima. Huius amore captus Terituchmes, & cum ea rem habens, oderat Amiſtrin: tandemq; eam in ſaccum

conijcere ſtatuit, vt à trecentis viris, cum quibus defectionem molitus eſt, confoderetur. Sed quidã cui nomẽ erat, Vdiaſtes, qui authoritate apud Terituchmem valebat, & literas à rege acceperat, quibus multa ei pollicebatur ſi ſua filia ei ab illo periculo liberaretur, Terituchmem aggreſſus interfecit: quum ipſe Terituchmes aduerſus eos qui in ipſum inſurgebant, ſtrenuè pugnando, multos interfeciſſet. nam ab eo triginta ſex homines occiſos fuiſſe tradunt. Sed filius Vdiaſtis Mitradates nomine, qui Terituchmis armiger erat, nec adfuerat, poſtquam rem didicit, patri diras imprecatus eſt: & quum vrbem Zarin occupaſſet, eam filio Terituchmis conſeruauit. At Paryſatis matrem Terituchmis, fratresque Metroſtem & Hellicum, & ſorores, quæ præter Statiram duæ erant, viuas terra obrui, Roxanen autem viuam ſecari iuſſit. Id quod factum eſt. Rex verò vxori ſuæ, vt ſimili pœna Statiram efficeret Arſacis filij ipſius vxorem imperauit. Sed quum matrem & patrem multis fletibus & planctibus placaſſet, & Paryſatidis animus flexus eſſet, pœnam remiſit. Sed & ipſe Ochus Dariæus Paryſatidi dixit fore vt valde ipſam aliquando pœniteret. At in libro decimooctauo narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus ſit quum Babylone ægrotaſſet, & annos triginta quinque regnauiſſet.

Regno igitur Arſaces potitur, qui & Artoxerxes mutato nomine dictus eſt. hoc regnum adepto, Vdiaſti lingua abſcinditur, eique ponè auellitur: atque ita tandem ille moritur, & filius eius Mitradates pro patre ſatrapa conſtituitur. Facta autem hæc fuere impulſu Statiræ: vnde Paryſatis dolore afficiebatur. Criminatur Thiſſaphernes Cyrum apud Artoxerxem fratrem: is ad matrem Paryſatim confugit, & à crimine obiecto abſoluitur. Reuertitur Cyrus ad ſuam ſatrapiam, ignominia à fratre affectus, ideoque de defectione cogitat. Satibarzanes Orontem criminatur, cum Periſatide conſuetudinem eum habere dicens, quum alioqui caſtè illa viueret. Morte igitur mulctatur Orontes: & mater reſcitur ipſi regi quòd Paryſatis veneno Terituchmis filium necauerit. Et de eo qui patrem igne contra legem ſepeliuit, *ſit mentio*. vnde Hellanicus & Herodotus mendacij arguuntur. *Refertur etiam* Cyri

à fra-

à fratre defectio, & quomodo Græcum pariter & barbaricum exercitū coegerit, & Clearchus Græcorum exercitus dux fuerit. *Commemoratur deinde* quo pacto Syennesis Cilicū rex ambos, Cyrum videlicet & Artoxerxem in bello gerendo adiuuerit, & quomodo Cyrus suum exercitum, & Artoxerxes vicissim suum exhortatus fuerit. Sed Clearchus Lacedæmonius Græcorum dux, & Menon, ambo Cyrum sequentes, semper inter se dissidebant, quòd Cyrus Clearchi consilio in omnibus vteretur, Menon autem in nullo apud eum loco esset. Et ad Cyrum quidem ab Artoxerxe multi transfugiebant, sed nullus à Cyro ad Artoxerxem, quam ob causam barbarus quum ad Cyrum defeciscere tentasset, & accusatus ea de re fuisset, in cineres est coniectus. *Narratur etiam* vt Cyrus in regis exercitum impressionem fecerit, & victoria potitus sit: deinde vt occubuerit, dum Clearcho morem non gerit. Vt Artoxerxes contumeliosis modis in fratris cadauer sæuierit: quippe qui non solùm caput sed & manum qua percussus ab eo fuerat, abscideri, & velut de ea triumphans, circumtulerit. *Scribit &* vt Clearchus Lacedæmonius cum suis Græcis
8 noctu recesserit, & vnam ex Parysatidis vrbibus occupauerit: & vt rex cum Græcis fœdus inierit. Vt Parysatis Babylonem profecta sit Cyrum lugens, & vix tandem caput eius manumque recuperauerit, quæ Susa miserit, ibique sepeliuerit. De Bagapate qui iussu regis caput à cadauere Cyri auulsit: & quomodo regis mater vbi in talorum lusu eum vicit, ex pacto Bagapatem obtinuit. & quomodo ipsi pellis detracta fuerit à Parysatide, & cruci deinde fuerit affixus ab eadē. quo tempore ipsa propter multam Artoxerxis obsecrationē flere Cyrū cessauit. Quomodo Artoxerxes dona cuidā dederit qui Cyri tiarā attulit, & Carē qui Cyrum à se vulneratū arbitrabatur, honorificè exceperit. Parysatis autē illum qui honorificè exceptus fuerat, cruciatibus adhibitis interfecerit. Vt Artoxerxes petenti Parysatidi Mitradatem tradiderit, quippe qui in mensa se Cyrum interfeciſſe glotiatus esset: & vt sibi traditū acerba morte mulctauerit. Hæc in libris XIX & XX continentur.

In libris autem XXI & XXII, & XXIII, (quo tota hæc finitur historia) hęc cōtinentur, Quo pacto Tissapher-

nes Græcis insidias molitus sit, quum socium sibi adiunxisset Menonem Thessalum, & per eum dolo iuramentisque Clearchum ducesque cæteros in potestatem suam redegerit, quamuis Clearchus præuideret, insidias q; amoliretur. Sed tum multitudo per Menonem decepta, Clearchum etiam inuitum ad Tissaphernem coegit accedere, tum etiam Proxenus Bœotius antè dolo circumuentus, vt id faceret hortabatur. Quomodo Clearchum & cæteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miserit, & quomodo ad conspiciendum Clearchum omnes confluxerint: & quomodo Ctesias ipse, quum medicus esset Paysatidis, Clearcho, dum in carcere esset, multa humanitatis officia per eam præstiterit. Et vt illum Paysatis à vinculis liberasset, nisi Statira virum Artoxerxem ad eum interficiendum hortando compulisset. Ita Clearchus morte mulctatus est: & circa eius cadauer ostentum hoc extitit, quòd flante vento vehementissimo, sepulchralis agger magnæ altitudinis sponte sua id cõtexerit. Interfecti etiam fuerunt Græci cum eo missi, præter Menonem. *Narrantur deinceps* Paysatidis in Statiram commitia, & quomodo Statira fuerit veneno necata, quod hunc in modũ paratum erat, (cauebat enim sibi Statira diligenter ab hoc malo, quod ei tamẽ contigit.) Vna pars cultelli veneno superillinitur, cuius reliqua pars intacta remansit: hoc secatur auicula parua, oui habens magnitudinem. (auiculam hanc Persæ ryndacem appellant) diuiduntque in duas partes: & ipsa Paysatis dimidiam partem quæ veneno carebat, accepit, comeditq;: at partem veneno tinctam porrexit Statiræ. Illa quum eam quæ porrexerat edere dimidiam partem vidisset, nec quicquam *fraudis* animaduertere potuisset, ipsa quoq; vnà mortiferũ comedit venenũ. Hinc matri rex irascitur, & eius eunuchi comprehensi cruciãtur & morte mulctantur. Prætereaq; Ginge cõprehenditur, quæ Paysatidi familiaris erat, atq; de ipsa iudicium exercens, à iudicibus quidem absoluitur, à rege autem condemnatur. Tandem verò cruciatibus afficitur & necatur, eoque nomine Paysatis filio, hic vicissim matri succensebat. De Clearchi tumulo qui octo pòst annis palmarũ plenus apparuit: quas Paysatis clàm per eunuchos, quo tempore ille

le mortuus est, aggesta terra obruerat. Causæ propter quas rex Artoxerxes & EVagoras Salaminis rex inter se dissiderent. & EVagoræ nuntij ad Ctesiam vt acciperent epistolas ab Abulite: & Ctesiæ ad ipsum epistola de reconciliatione cum Anoxagora Cypriorum rege. EVagoræ nuntiorum in Cystrum aduentus, & à Ctesia datæ ad EVagoram literæ vt ei fuerint redditæ. Et, Cononis ad EVagoram oratio, suadentis vt ad regē ascenderet. Et EVagoræ epistola de honoribus quibus ab eo affectus fuerat. Et Cononis ad Ctesiam epistola. Et, tributū regi datum ab EVagora. Et, epistolę Ctesiæ redditæ. Et, Ctesiæ ad regem oratio de Conone, & epistola ad ipsum. Munera ab EVagora missa Satibarzani traduntur, & nuntij in Cyrum perueniunt. Et Cononis epistola ad regem & Ctesiam. Quomodo adhibita custodia retenti sint nuntij à Lacedæmonijs ad regem missi. Epistola regis ad Cononem & ad Lacedæmonios, quam ipse Ctesias tulit. & quomodo à Pharnabazo Conon constitutus sit nauarchus. Ctesiæq; in Cnidum patriam suam aduentus & Lacedæmonem. & disceptatio aduersus Lacedæmoniorum legatos apud Rhodum: & emissio ab Epheso vsque ad Bactra, & Indicæ regionis, dierum, parasangarum. Catalogus regum à Nino & Semiramide vsque ad Artoxerxem, quibus ille librum suum claudit.

EX EIVSDEM CTESIÆ SCRIPTIS QVÆ INDICA NOMINATA SVNT, EXCERPTÆ *ab eodem Photio historia, Latino sermone nunc primùm reddita.*

INDICA Ctesiæ vno libro continentur, in quibus magis Ionicè loquitur. Scribit Indum fluuium, quà angustissimus est, quadraginta stadiorum esse: quà latissimus, ducentorum. Indos multitudine cæteros ferè vniuersos mortales superare dicit. De scolece, *id est quodam vermè*, qui est in flumine, & solus ex omnibus animalibus in eo nascitur. *Dicit etiam* vltra Indos non alios homines habitare. In Indica regione non pluere, sed eam à flumine rigari. De pantarba gemma, & quomodo septuaginta septem gemmas & lapides pretiosos in flumen proiectos, (quæ omnia erant cuiusdam Bactriani institoris) pantarba retraxerit inter se cohærentes. De elephantibus murifrágis. De paruis simijs caudas quatuor cubitorum habentibus. De maximis gallis gallinaceis. De aue psittaco, quam lingua humana & voce præditam esse dicit, corui magnitudine, & rostro purpureo, barbamq; gestare nigram, collum habere cæruleum, quemadmodum cinnabari: loquiq. ipsam Indicè, vt hominem: necnon Græcè, si Græcum sermonem docta fuerit. De fonte qui quotannis auro humido impletur, ex quo fonte centum vrcei fictiles singulis annis hauriuntur. ideoq; fictiles esse oportet, quoniam aurum dum hauritur concrescit, vt ad ipsum extrahendum frangere vas necesse sit. Fons hic quadratus est, cuius ambitus est sexdecim cubitorum, altitudo vnius vlnæ: singuli autem vrcei *qui auro pleni hauriuntur*, talenti pondus exæquant. De ferro quod in fundo huius fontis extat: ex quo duos gladios se habuisse dicit ipse Ctesias, vnum à rege, alterum à regis matre Parysatide

tide donatum. Id ferrum si in terram defigatur, nebulas & grandines turbinesq; auertere, & seipsum hanc vidisse, regebis periculum faciente, commemorat. De canibus Indicis, qui maximi sunt, adeo vt etiam cum leone pugnent. De magnis montibus ex quibus sardo & onyches aliæque gemmæ effodiuntur. De acerrimo qui ibi est calore; & vt sol duplo maior quàm in alijs regionibus esse videatur, multiq; æstu ibi suffocentur. Tradit etiam mare ibi non minus spatiosum Græco esse, atque id in summo quidem, donec quis ad quatuor digitorum altitudinem perueniat, calidum esse, adeo vt piscis iuxta calorem illum viuere non possit, sed in fundo degat. Indum fluuium campos & montes interlabi *tradit*, in quibus nascatur qui calamus Indicus appellatur: eius quidem crassitudinis quam hominum duorum iunctæ vlnæ complecti possint: altitudinis autem, quanta est mali nauis onerariæ prægrandis. Esse & quosdam maiores, quosdam item minores, vtpote in spatioso monte. Esse autē inter hos calamos & marem & fœminam: & fœminam quidem nucleū habere, marem verò nequaquam: & esse validissimū. De animali Indico martichora dicto, quod facie hominem refert, leonis magnitudine, cinnabaris ruborem habens. Triplex est illi dentium ordo: aures humanis similes, oculi item cæsij, velut sunt hominum. Caudam autem qualem scorpius epirotes habet, in qua & aculeus est cubitali maior. Sed & per transuersum aculeis munita est cauda. Aculeum item in summa parte, velut scorpius, gerit: quo accedentes pungit: nec mortem quicunq; punctus fuerit, effugere potest. Quòd si quis eminus aduersus ipsum pugnet, & ab anteriori parte caudam prætendens aculeis petit, tanquam ab arcu eos eiaculans, & à posteriori parte eam rectà intentans. Ad plethri autem longitudinem iaculando peruenit, & quoscunq; ferit, omnes ad vnum interficit, præter elephantem. Eius autem aculei longitudinem pedalem, funis tenuissimi latitudinem habent. Martichora autem Græcis ἀνθρωποφάγος sonat, *id est hominiuorus*, quòd multos voret quos interfecerit. Sed & animalia cętera vorat. Pugnatq; & vnguibus & aculeis. Aculeos autē vbi eiaculatum fuerit, renasci scribit. Abundat autē his animalibus India: quæ ab hominibus in-

terficiuntur, qui elephantis insidentes, telis ea petunt. De summa Indorum iustitia, & de moribus ac ritibus eorum.

De loco sacro qui est in tractu inhabitabili regionis, quē sub nomine solis & lunæ venerantur: ad quē à monte Sardonis quindecim est dierum iter. Vt sol ibi singulis annis per dies trigintaquinq; aliquid refrigerationis illis concedat, propter id festum, vt ne dum ipsum celebrant & dū reuertuntur, torreantur. Tonitrua & fulgura & pluuiæ non sunt in India, sed frequentes ventos & turbines habet, qui omnia sibi obuia abripiunt. Sol autem oriens in maiori Indiæ parte, alteri diei parti frigus, alteri vehementem calorē affert. Indi non à sole sed à natura sunt nigri. In quibusdam enim viris & mulieribus inter eos summum candorem conspici tradit: in pauciorib⁹ tamen. & se tales Indas duas & Indos quinq; vidisse addit. Cōfirmare volens quod de sole dixerat, eum Indiæ trigintaquinq; dierum refrigerationem concedere, scribit & flammam quæ ex Ætna erumpit, medium regionis tractum, vtpote qui à iustis hominibus incolatur, non labefactare quum cætera labefactet. & apud Zacynthum fontes esse piscium fertiles, è quibus pix educatur: & apud Naxum fontem esse è quo vinum, & quidem suauissimum, nonnunquam profluat. Et ignem iuxta Phaselidem in Lycia esse perpetuum, qui super petram semper noctes diesque ardeat: & qui aqua non extinguatur, sed redardescat: at fimo extingui possit. Media Inda nigros habet viros qui Pygmæi appellantur, eadem qua Indi cæteri lingua vtentes. sunt autem valde parui, adeo vt bona pars dimidij cubiti magnitudinē, qui autem eorum maximus, duorum cubitorum magnitudinem non superet. Capillum autem vsque ad genua & infra etiam demissum, barbam quoque quibusuis aliis hominibus promissiorem gestant. Atque adeo postquam illis promissa barba exorta est, nullo iam vestitu vtuntur, sed capillos quidem à tergo, multo infra genua demittunt, barbam autē ante ad pedes vsq; protrahunt: deinde cum totū corpus pilis obduxerint, seipsos cingunt, illis vestimenti loco vtentes. Sed & veretrū illis est valde crassum, adeoq; magnum vt ad pedum vsque maleolos pertingat. Sunt porro simi atque deformes. Oues autem eorum sunt agnis *nostris* pares:

pares: boues & asini ad *nostrorum* arietum magnitudinem accedunt. equi item eorum & muli cæteraq; veterina animalia arietes magnitudine non superant. Horum Pygmæorum tria millia rex Indorum in suo comitatu habet. sunt enim sagittarij peritissimi. Iustissimi autem sunt, & ijsdem quibus reliqui Indi legibus vtuntur. Lepores & vulpes non canibus sed coruis, miluis, cornicibus & aquilis venantur. Lacus est apud eos octingentorum stadiorum ambitum habens, cui, quoties à nullo vento agitatur, oleum supernatat: quod quidam ex eius medio scaphijs hauriunt, nauigiolis per eum nauigantes. atq; eo vtuntur. Vtuntur aurem & oleo ex sesamo, & ex nucibus: sed præstantius est quod è lacu illo hauritur. Habet verò etiam pisces hic lacus. Abundat præterea argento hæc regio, in qua sunt & argenti fodinæ, non tantæ tamen, vt aiunt, altitudinis, quantæ apud Bactra. Aurum quoque habet India, sed quod non reperitur in fluuijs & abluitur, vt fit in flumine Pactolo: sed multi & spatiosi montes id suggerũt, quos incolũt grypes, aues quadrupedes, lupi magnitudine, crurib. & vnguibus leoninis: qui pennas in pectore rubras, in reliquo corpore nigras habent. Propter has illud quod in montibus est copiosum aurum non facilè obtinetur.

Oues Indorum & capræ maiores sunt asinis, & vtplurimum quaternos atque adeo senos pariunt. Caudæ autem illis adeo sunt magnæ vt amputandæ sint illis quæ enixæ fuerint vt à mare possint iniri. At porcum India mansuetum nec syluestrem vllum habet. Palmæ Indicæ eorumq; fructus triplo Babylonijs sunt maiores. Est ibi & quidam fluuius (vt ille scribit) è petra mel fundens. Sed multa de illorum iustitia & de beneuolentia qua regem suum prosequuntur, & de illorum contemptu mortis commemorat. Meminit & fontis cuiusdam, cuius aquam, simulatque hausta fuerit, in morem casei coagulari dicit: cuius coagulatæ siquis tres obolos cum aqua biberit, quæcunq; admiserit patefacit. eo enim die mente alienatur. Eo autem vtitur rex erga eos qui an obiectis criminibus sint affines, certò vult cognoscere. nam siquis *id de quo accusatur* effutiuerit, mortem sibi cogitur conscisce: sin *indicio suo* nullius criminis conuincatur, absoluitur. Nullũ ex Indis ca-

pitis aut oculorum aut dentiũ dolore laborare tradit, nulliq; circa os pustulas oriri: eorumq; vitæ spatium esse centum viginti, & triginta & quinquaginta annos: atq; adeo ducentos, quorum sit longissima. Est apud eos serpens dodrantali magnitudine, aspectu similis pulcherrimæ purpuræ: caput candidissimum habens, dentibus omnino carens. quem venatores in feruentissimis montibus nanciscuntur, ex quibus sardo *gemma* effoditur. Hic nõ mordet, sed quemcunq; locum vomitu suo conspergerit, in eo putredinem oriri necesse est. Si autem è cauda suspendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuit, quod nigrum est, electri speciem referens: alterũ, vbi mortuus est, nigrũ & ipsum. Et illius quidem prioris quod ab eo viuente profluxerit, si tantum detur quantum est sesamum, confestim enecat, cerebro eius qui ipsum biberit, per nares effluente: alterum autẽ si detur, tabem inuehit, & vix intra anni spatium perimit. Meminit & auis δικεφάλους cognominatæ, (esse autem δίκεφαλον idem quod Græcis δίκαιον, *id est iustum*) quæ oui perdicis magnitudinem non excedat. hanc stercus suum defodere tradit, ne inueniatur: quòd si inuentum sesami mensura bibatur, manè somnus eum qui biberit corripit, & ita dormit vt nihil sentiat: vergente autem ad occasum sole, expirat. Est ibi & lignum πάρηβον dictum, oleæ magnitudine, quod in regijs duntaxat inuenitur hortis: nec florem nec fructũ producens: sed quindecim duntaxat sub terra sunt ei crassæ radices, quarum vnaquæque brachij crassitudinem habet. huius si dodrantẽ quis sumpserit, omnia quibus illa admouetur ad se trahit, aurum, argentum, æs, lapides, & alia quælibet, præter electrum: sin quis tantum eius quanta est cubiti mensura, acceperit, & agnos & aues ad se trahit. nam & hac maiorem auium partem venantur. Quinetiam, si aquam concrescere velis, in aquæ congium radicis huius obolum inijciens, concrescere facies. Idemq; in vino efficere poteris: manuque, velut ceram, tenebis. sed postridie soluitur. Auxiliatur & cœliacis. Est præterea fluuius Indiam interlabens, duorum stadiorum latitudinem non excedens: qui ab Indis ὕπαρχος appellatur, quod Græcè sonat φέρων πάντα τὰ ἀγαθὰ, *id est ferens omnia bona*. ex hoc per triginta cuiusque anni

anni dies electrum emanare dicit. Esse enim in montibus arbores aqua extantes (montes enim alluuntur aqua) quæ certo anni tempore lacrymas emittant, velut amygdalus aut pinus, aut alia quæpiam arbor: (atque hoc per triginta potissimùm anni dies contingere) has autem lacrymas in fluuium cadentes concrescere. vocarique hanc arborem Indica lingua siptachora, quod Græcis significet γλυκὺ, ἡδὺ, *id est dulce, suaue.* atq; Indos electrum inde colligere. Sed & fructum qui à quibusdam illarum arborum, velut à vitibus producatur, esse racemos, quorũ acini nuces Ponticas magnitudine æquent. His in montibus degere scribit homines caninum caput habentes, qui agrestium animalium exuuiis amiciantur: & sermone nullo vtantur, sed latratum duntaxat more canum edant, cuius significatio perinde ac sermonis intelligatur. His dentes quàm canibus esse maiores: vngues caninis esse similes, nisi quòd longiores sint & rotundiores. Incolere autem montes vsque ad fluuium nomine Indum: atque esse atro colore. Hos sicut & cæteros Indos cum quibus commercium habent, esse iustissimos. & hos quidem quæ ab illis dicantur intelligere, quum autem ipsi loqui non possint, latratu & manibus atque digitis, velut eos qui surdi ac muti sint, signa dare. Hos ab Indis Calystrios nominari, quod Græci dicerent κυνοκεφάλους, *id est capita canum habentes.* Addit hanc nationem non pauciorum esse quàm centum viginti millium hominum. Ad illius autem fluminis fontes purpureum florem nasci, ex quo purpura tingatur nihilo Græca inferior, quin potius multo ea floridior. Ibi & animalia scarabei magnitudine nascuntur, minij ruborem, longissimos autem pedes habentia: quæ mollia sunt vt vermes. nascuntur autem hæc in arboribus quæ electrum ferunt, eorumque fructum depascuntur & corrumpunt, vt phthires in Græcia vites corrumpere solent. Hæc animalia terentes Indi, puniceo colore saga & tunicas, & quicquid aliud volunt, inficiunt: suntque hæ tinctura Perficis præstantiores. Hi Cynocephali in montibus habitantes, nullum artificium exercent, sed è venatu sibi victum comparant: & quæ occiderint animalia, ad solé torrent. Multas præterea oues, capras & asinos alunt. lac au-

tem ouium & oxygala (*q.d.lac acidum*) illis est potus. Vescuntur autē & fructu siptachoræ *arboris suprà memoratæ*, è qua prouenit electrum. est enim dulcis. Sed & illis arefactis (vt à Græcis vuæ arefiunt) sportas à se contextas implent, quas deinde ratibus impositas, vnà etiam cum flore purgato ex quo purpureus color conficitur, & cum electri ducentis sexaginta talentis, & totidē illius pharmaci quo ad punicei coloris tincturam vtuntur, & *alijs* * electri mille talentis, Indorum regi quotannis aduehunt. Sed & cæteris Indis merces huiusmodi aduehentes vendunt, ab illis vicissim panes & farinā & ligneos amictus accipientes. Sed & gladios quibus ad ferarum venatum vtuntur, arcusq; & iacula illis vendunt. sunt enim & sagittarij & iaculatores peritissimi. Sunt autem inexpugnabiles, quòd montes altos & inaccessos habitent. Munera autē illis quinto quoq; anno rex donat, trecenta arcuum & totidē iaculorum millia, peltarum centū viginti millia, gladiorum quinquaginta millia. His Cynocephalis nullæ sunt domus, sed in speluncis habitant. Quas autē feras inter venandū sagitta vel iaculo petierint, eas persequentes assequūtur. veloces enim sunt ad cursum. Earū vxores semel duntaxat in mense se lauant, quum menstrua aduenerūt, aliās nunquam. At viri se non lauant, sed manus duntaxat abluunt. Sed ter in mense oleo se vngunt quod è lacte conficitur, & se pellibus abstergunt. Vestem autē villosam non gestant, sed villis carentia masthlemata quam tenuissima ipsi: pariter & eorū vxores induunt. At qui sunt inter eos ditissimi, lineo amictu vtuntur. hi autē sunt pauci. Lectorum nullus est apud eos vsus, sed toris extemporaneis vtuntur. Is verò inter eos ditissimus habetur cui maxima fuerit ouium copia. Caudam aūt habent omnes viri & mulieres, supra nates, canum more: sed maiorē magisq; pilosam. Coeunt cū fœminis quadrupedes, canum ritu. alioq; modo coire turpe censent. Sunt autem iusti, & vitæ, præ quibusuis hominibus, longissimæ. centum enim & septuaginta, nonnulli & ducentos viuunt annos. Vltra hos autē alios habitare dicit supra fluuij fontes: qui nigri sint, sicut & cæteri Indi: otiosiq; degant, ac neq; frumentum edant, neq; aquam bibant: sed magnam boum, caprarum, ouium copiam alant, eorumq; lac potent,

tent, ac nihil aliud. Apud illos quũ in lucem prodeunt infantes, ſedem perforatam non habent, neq; cacant: ſed nates quidem habent, at foramen interiectum nõ eſt. quo fit vt non cacent, ſed caſeoſum quiddã meiant, non valde craſ-
22 ſum tamen, ſed fæculentum. Quum autem manè lac biberunt, & meridie ad eius potum reuertuntur, dulcem quandam apud eos radicem eſſe aiunt quæ lac in eorum ventre coagulati non ſinat. Huius igitur eſu vomitum veſperi prouocant, omniaq; facilè euomunt. Aſinos ſylueſtres habet India equis pares, quoſdam & maiores: quibus caput purpureum, oculi cęrulei, reliquum corpus eſt albũ. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, cuius inferior verſus frontem pars duorũ palmorum ſpatio ſit candidiſſima: at ſuperior, quæ in acutum tendit, punicea ſit, ſummum ruborem adiunctũ habens: pars autem media, ſit nigra. Ex his pocula conficiuntur, è quibus qui bibunt, nec ſpaſmo nec ſacro morbo corripiuntur: ſed nec venena vllam in eos vim habent, ſi modò vel antequã illa hauriant, vel poſtquã hauſerint, aquam aut vinum aut aliud quippiã ex illis poculis bibant. Ae cæteri quidẽ aſini & mãſueti & ſylueſtres cæteraq; ſolidipeda animantia & talis & felle in iecore carent: at hi & talum & fel in iecore habẽt: & quidem talum omnium quos mihi videre cõtigit pulcherrimũ, bouis talo & ſpecie & magnitudine ſimilem, perinde grauem ac plumbum, minij colorem nõ in ſuperficie tantùm, ſed & interius habentem. Eſt autem & velociſſimus & ſtrenuiſſimus: eumq; nec equus nec aliud animal perſequens aſſequi poteſt. Et initio quidem remiſſius currit: quo autem diutius cucurrerit, miro quodam modo concitatior fertur, eiusq; magis & magis velox eſt curſus. Hac autẽ arte ſola poteſt à venatoribus capi: Quũ illi ſuos catulos ad paſcua eduxerint, à multo equitatu circumdantur. nolentes autem relictis catulis fugam capere, cornibus calcibusq; & morſibus pugnãt, multosq; & equos & viros interficiunt: ſed tandem & ipſi ſagittis & iaculis confoſſi ab illis capiuntur. viuos enim capere nullo modo queas. Eorum verò carnes propter amaritiem eſculentæ non ſunt. atque adeo non propter aliud quàm propter cornua & talos hoc animal venantur. In flumine Indico vermis naſcitur ſpecie quidem eum qui innaſci ficui

solet referens, septem autem cubitorum longitudinem, alius maiorem, alius minorem habens: crassitudinem verò talem vt eum puer annos decem natus vix vlnis amplecti possit. Duo sunt illi dentes, vnus suprà, alter infrà. his dentibus quicquid prehenderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egressus autem, quemcunque obuium bouem aut camelum momorderit, ad fluuium trahit, totumq;, præter ventrem, deuorat. Capitur grandi hamo, cui hœdum aut agnum ferreis catenis alligauerint. Vbi ceperunt, per triginta dies suspensum, vasis suppositis, relinquunt: intra quod tempus ex eo distillant quæ decem cotylas Atticas implere possint. Elapsis triginta diebus, ipsum vermem abiiciunt: oleum autem, adhibitis custodibus, ad solum Indorum regem mittunt. alij enim id habere non licet. Oleum hoc id cui superfusum fuerit accendit, & ligna pariter animaliaque comburit: soloque uro, & eo quidem crasso, extingui potest.

Hábent Indi arbores cedro aut cupresso proceritate pares, quarum folia palmę foliis paulo latiora, alioqui sunt similia, & axillis carent. Florem qualem laurus mas emittũt, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis est Indicum, carpion: Græcum, myrorhoda. Sunt autem ratæ. Ex illis olei guttæ distillant, quas lana arbori impressa excipientes, in lapideos alabastros, illam exprimendo infundunt. Est autem id subrubrum & crassiusculum, adeoque fragans vt ad quinq; stadia eius odor perueniat. Soli autem regi eiusque propinquis id possidere conceditur. Ex eo rex Indię ad Persarum regem misit; seque Ctesias id vidisse, & odorem qui nec dici nec cuiquam alij assimilari possit, se percepisse narrat. Caseum & vinum omniũ suauissimum illos habere, se expertum scire, (quippe qui vsus sit) commemorat. Fons est apud Indos, quadratæ formæ, circuitu circiter quinque vlnas habente, cuius aqua est intra petram, quæ, antequam ad ipsam aquam perueniatur, trium cubitorum, sub aqua trium vlnarum altitudinẽ habeat. In ea spectatissimi quiq; Indorum cum liberis & vxoribus se lauant. In eadem nataturi se in pedes proiiciunt. quum autem in eam insilierint, eos sursum attollit aqua. Nec verò solos homines sursum attollit, sed quoduis animal, siue viuum siue mortuum, in terram

terram expellit: atq; adeo quæcunque in eam cõiiciuntur, præter ferrum, argentum, aurũ & æs. hæc enim in fundum demittit. Est autem eius aqua perfrigida, & potu suauis: quę magnum strepitum edit, non secus ac quæ in lebete feruefit aqua. Sed & vitiligini & scabiei medetur. Hæc Indico sermone βαλάδη, Græco ὠφελίμη, *id est* Vtilis, vocatur. In iis Indiæ mõtibus ex quibus eorum calamus prouenit, habitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta millibus, quorum vxores semel duntaxat in vita pariunt: habentque earum fœtus dentes supernè pariter & infernè valde pulchros: necnon vniuersis tam fœminis quàm maribus & capitis & superciliorum pili iam inde à natiuitate sunt cani. Vnusquisque certè eorum vsque ad trigesimum ætatis annum albos per totum corpus habet pilos: inde nigrescere incipiunt, adeo vt quum sexagesimum attigerunt, nulli illis pili nisi nigri conspiciantur. Sunt iisdem & viris & mulieribus octoni in vtraque manu & vtroque pede digiti. Sunt autem bellicosissimi, & Indorum regem sequuntur ex his sagittariorum quinque millia, necnon iaculatores. Aures autem illis tantæ magnitudinis esse dicit vt eorum brachia ad cubitos vsque & ponè totos humeros operiant. esse autem illas contiguas.

Hæc quæ fabulis similia sunt, Ctesias scribens, se verissima scribere ait, & quorũ vel ipse testis sit oculatus, vel quæ à testibus oculatis acceperit. Multa autem his mirabiliora se prætermisisse, ne qui ea non vidissent, scribere ipsum quę fidem non mererentur, existimarent.

EX LIBELLO QVI DEMETRIO Phalereo vulgo adscribitur, Ctesiæ verba,

Stryaglius quidam Medus, quum ex equo Sacidem mulierem deiecisset (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eamque & formosam & ætate florẽtem esse vidisset, saluam dimisit. At percusso postea fœdere quum illa quam alioqui deperibat, potiri non posset, statuerat quidem inedia vitam finire: scribit tamen

prius illi hâc epistolam, qua expostulat, Ego quidem te seruaui: & tu quidē per me seruata es, ego autem per te perij.

Ex eodem, paulò pòst,

Oportet autem quæ facta sint, non statim fateri facta esse, sed paulatim, suspensum tenendo auditorem, & nobiscum angi cogendo. Quod Ctesias in allato de Cyri morte nuntio facit. nec enim nūtius simulatq; ad Paryſatin venit, ei Cyrum mortuum esse, dicit: (hæc enim est quæ Scythica oratio appellatur) sed primùm quidem victoria potitum eum nuntiauit. quæ verba illi gaudium anxietati mixtum attulerunt. Postea verò interrogat, At rex quomodo se nūc gerit? Tunc ille, Fugæ se dedit, inquit. Hic illa sermonem excipiens, Tissaphernes horum ei malorum est author, inquit. Rursumq; interrogat, Cyrus verò vbi nūc est? Respondet nuntius, Vbi fortes viros diuersari decet.

EX PLVTARCHO, IN vita Artoxerxis.

Ctesiæ narratio, vt breuibus multa perstringam, huiusce modi est. Cyrus, trucidato Artagerse, equum in regē permisit, & hic in illum, silentio vterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec sauciauit eum: rex missa lancea à Cyro aberrauit, Tissaphernem autem fidum Cyro & fortem virum percussit atque interemit. Cyrus intorto per loricam regis iaculo, vulnus pectori illius ingessit duos digitos altum. vnde ille ictus vi defluxit ex equo ad terrā. Fuga & tumultu cohortis regiæ edito, rex assurgens cum paucis (inter quos fuit Ctesias) tumulum vicinū cepit, vbi tenuit se quietum. Cyrum inter hostes volitantē equus ferox longè abstulit: nec tenebris iam cognoscebatur ab hostibus, & ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardorisq; & fiduciæ plenus per medios vehebatur hostes, clamans, Cedite miseri. Dum hoc idētidem lingua Persica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi quum tiara capiti eius defluxisset, prætercurrens adolescens Perses (Mithridati nomen erat) tempus Cyri iaculo secundum oculum ferit, insciius qui sit. Eructanti vim sanguinis vulnere, captus Cyrus vertigine & sopore collabitur. Equus fugiēs oberrabat: stratum equi prolapsum capit comes illius qui Cyrum percussit,

sit, sanguine redundans. Cyrum ex plaga ægrè tandem colligentem se, assistentes eunuchi pauci alteri equo imposuere, quò eriperent eum. Quem equitandi impotentem, pedibusq; connitentē ire, sustinentes ducebant, corpore quidem ob vulnus in capite acceptum grauem cespitantemq;, sed victorē arbitrantem se, quòd fugientes audiret Cyrum regem alta voce appellantes, atq; vt parceret ipsis orantes. Interea Cannij quidam homines, tenues inopesq;, qui humilium ministeriorū gratia regis castra sequebantur, confusi fortè vt amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. hi vt tandem punicea fagula eorum aduertere, (quum regū haberent omnes candida) intellexerūt hostes esse. Ita vnus eorum ausus est, ignarus qui esset, Cyrū iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapsus Cyrus tempus simul saucium ad saxum offendit: vnde animam exhalauit.

EX ATHENÆO.

LIBRO II,

At Ctesias Cnidius narrat etiam quomodo regia hæc Choaspis fluuij aqua coquatur, & quomodo vasis imposita, portetur ad regem. additq; illam & leuissimam & suauissimam esse.

Ibidem,

Ctesias autem Carmaniam oleum acanthinum producere & eo regem vti ait. Qui etiam in libro quem de Asiaticis tributis scripsit, cœnæ regiæ apparatum describens, neque piperis neque aceti meminit, quod vnum inter condimenta est optimum.

LIBRO X,

Ctesias autē apud Indos regi nefas esse inebriari tradit.

Ibidem.

Amyntas quoq; in libro qui περὶ μύρων inscribitur, Tapyrorum gentem ita vino deditā esse tradit vt ne ad vngendum quidem alia re vlla quàm vino vtatur. Eadem autem & Ctesias commemorat in libro quem de Asiaticis tributis scripsit: qui & iustissimos esse illos addit.

LIBRO XI,

Verùm repudiāda sunt nobis fictilia pocula. Apud Persas

enim, vt testatur Ctesias, quemcunque rex inhonoratum esse voluerit, is fictilibus poculis vtitur.

LIBRO XII.

At Ctesias in tertio Persicorum libro, omnes quidem Asiæ reges luxui deditos fuisse tradit, sed præ cæteris Ninyan Nini & Semiramidis filium: qui domi manens & in luxu viuens, à solis eunuchis & vxoribus conspiciebatur.

Ibidem.

Ctesias verò Annarum regis præfectum, & qui Babyloniæ regionis imperium obtinuerat, veste & ornatu muliebri vsum esse, tradit. & ad eum cœnantem, quum regis seruus esset, accedere solitas centum quinquaginta psallentes & canentes mulieres, Psallebant autem hæ & canebant illo cœnante.

LIBRO XIIII.

Berosus autem Babyloniacorum lib. 1, decimasexta die mensis Loi festum Babylone quinque dierum spatio celebrari ait Sacæas dictum: per quod tempus solere dominos famulis parere: vnumque ex his domui præesse, veste quæ regiæ similitudinem referat, indutum. quem & zoganen appellari. Meminit huius festi Ctesias quoque libro Persicorum secundo.

DE CTESIA.

Xenophon de Cyri minoris exped. lib. 1,

Interea Cyrus regem Artoxerxem *suo incinctum globo conspicatus, continere se amplius nequit. Video, inquit, hominem: statimq; in eum inuadit, & infesta hasta per loricam pectus verberat. Quod se vulnus Ctesias medicus curasse refert. Ibi hostem incautius ferientem tragula ex hostilis acie nescio quis Cyrum alte sub oculo vulnerat. Pugnatur vtrinque acriter, dum suum vterque pars regem protegit. Ctesias quidē, qui ceciderint circa regem, memorat. in illis enim fuit partibus.*

Suidas,

Ctesias, Ctesiarchi vel Ctesiochi filius, qui in Persia medicus fuit Artoxerxis cognomento Mnemonis, Persica scripsit tribus & viginti libris.

INDEX

INDEX IN HERODOTVM ET CTESIAM.

Indicis huius numeri respondent non superlinearibus nostrarum paginarum numeris, sed ijs qui interioris marginis lateri sunt adscripti. quos ideo sequi libuit, quia etiã Græcæ editionis margini a Stephano sunt appositi: vt si quis Latina cum Græcis conferre velit, expeditè quæ cupit inuenire possit. Quibus verò præfixæ sunt duæ istæ literæ, ct, ad Ctesiam te remittunt.

A

Abae oppidum Phocensium, vbi delubrum locuples Apollinis 205.206. 220

Abantes Ioniæ populus 27

Abaris Hyperboreus 104

Abdera vrbs à Teijs condita, vbi 30.182.218

Abrocomes & Hyperanthes Darij filij 199

Abronychus Athenienſis 104

Abſinthij populus 151

Abulites 8.ct.

Abydus vrbs 146.173.175. Abydus ponte à Xerxe iungitur 4.ct.

Accipiter Ægyptijs ſacer 50. accipitrum ſepultura vbi 51

Accipitrum ſeptem paria ſeptem Perſarum omen 85

Aceratus propheta 206

Aces fluuius 91

Achæmenidarũ cognatio vnde 24

Achæmenes Darij filius Ægypti præſes 168.180. achæmenes ab Inaro interimitur 72.168. achæm. Xerxis frater Demarato contradicit 201

Achæmenidis Artox. fr. in Ægyptũ exped. 5.ct. Achæmen. obitus Ib. Achæm. vltio Ib.

Achæorum duodecim genera & partes 27. Achæi Iones Peloponneſo eiecerunt 27. Achæorum in Athamantis poſteros actio 196

Achæiæ Cereris templum 136

Achelous fluuius 41.184

Acheron fluuius vbi 108.142

Achilleius curſus vbi 106.109

Achilleum oppidum 143

Acinacis à Xerxe in mare dejicitur 176

Acræphia oppidum vbi 221

Acriſij progenitores qui 154

Acrothoon vrbs vbi 172

¶ Adicran Libyum rex 121

Adimantus Corinthiorũ dux 202.209.214

Adraſtus Phryx ob fratricidiũ à Cræſo expiatur 7. Adraſt. cuſtos Atyis Ib. Adraſt. Gordij filius Midæ nepos 7.8. Adraſt. ſibi ipſi mortẽ

P

conſciſcit 8. Adraſt. calamitoſi monumentum 137
Adria à Phocenſ. occupatur 29
Adyrmachidæ Libyum primi vbi 122
ex Adyto edita vox 29
¶ Æaces Syloſontis fil. Sami tyrannus 148
Æaci fanum 140
Æacides Samius 118
Ædes hoſpitæ Veneris vbi 57
Ædificium è ſolido ſaxo vbi 69
Ædificia ex virgultis 125
Ægaleus mons vbi 214
Ægæ Ioniæ ciuitas 27
Ægeæ Æoliæ ciuitas Ibid.
Ægea vrbs in Pallena 184
Ægeum mare 111
Ægeus Lycum fratrem Athenis eijcit 31. Ægeus Oiolyci filius vnde Ægidæ tribus 119
Ægialees ab Ægialo dicti 137
Ægialees Pelaſgi 180
Ægicores Ionis filius 137
Ægila locus 123. 124
Ægilea Styreorum inſula 161
Ægina (aliàs Argiua) Ariſtodemi vxor 153
Ægina Aſopi filia 139
Æginæ nomen 207. æginetarum ſtrenuitas 214. æginetarum odia in Athen. 139. æginetæ ab Athenienſibus ſuperantur 159. æginetæ Epidauriorum ſubditi 139. æginetæ & Cretenſes vt Samios ſubiugarint 81. æginetarum in Samios ſimultas vnde 81. æginetæ Ioui fanum conſtruxerunt 70. æginetę Dario terram & aquam dant 153
Ægion ciuitas 27
Ægiræ Achaica ciuitas 27
Ægiroeſſa Æoliæ ciuitas Ib.
Ægis Mineruæ vnde 125
Ægli populus 88
Ægroti Babyloniorum quomodo curentur 36. ægrotos Indi epulantur 88
Ægyptus quę regio & Ægyptij 42. ægyptus fluuij donum 40. ægypti diuiſio ſecundum Iones 42. 68. ægypti diuiſio ſecundum Herod. 42. ægyptus, Aſiæ & Africæ terminus 42. 87. ægypt. quorum deorum nomina neſciat 48. ægypt. Africæ finitima 50. 87. ægypto phœnix ſacroſancta 51. ægypt. vitibus caret 52. ægypt. quorum deorum oracula habeat Ib. ægypti linum 56. ægypt. in XII regulos diſtributa 64. ægypt. inequitabilis 56. ægyptus ſorte diſtributa 56. ægyptus & Libya Perſis tributaria 87. ægypt. ab Artoxerxe deficit 4. Ct. ægyptus ad Perſas redit 5. Ct. ægyptij thoraces Perſis in vſu 25. ægyptij duodecim deorum primi inſtitutores 40. ægyptij aras, ſimulachra, delubra primùm dijs ſtatuerunt Ib,

ægyptiorum agrorum cultura ſpontanea 42. ægypt. ſementis Ibid. ægyptij qui ſint ex Iouis Ammonij oraculo 40. ægypti ſe primos exiſtimant 39. ægypt. inſtituta & mores 45. ægyptij ſacerdotes raſi Ib. ægyp. cũ feris veſcuntur Ib. ægypt. circuncisio, & huius rei cauſa 45.56. ægypt. veſtitus 45. 52. ægypt. ſcriptura & literarũ duplex vſus 45. ægypt. religio, cultus erga deos maximus 46. ægypt. victus 52. ægypt. fabis abſtinent 46. ægypt. ſacrificandi ritus Ib. ægypt. maxima dea Ib. ægypt. victimæ 46.47. ægyp. ablutiones poſt contactum ſuem Ib. ægypt. ſubulcum ingredi templum nefas 48. ægyptij quo tempore ſues immolẽt, & ſuilla carne veſcantur Ib. ægypt. præcipui cõuentus 49. ægyp. fuſtuaria pugna 50. ægypt. ferę ſacræ Ib. æpypt. cura circa feras Ib. ægyptijs crocodili ſacroſancti 51. ægypt. purgamina 52. ægypt. Afrorũ ſaluberrimi Ib. ægypt. panis cœleſtis appellatus Ib. ægy. aer immutabilis Ib. ægypt. vinũ ex ordeo Ib. ęgyp. cantilena Ib. ægyp. prodigiorũ diuinationũq; obſeruantiſſimi Ibid. ægypt. medicina quomodo ſit diſtributa 53. ægypt. lugendi ritus Ib. ægyp. mos in condiendis cadaueribus Ib. ægypt. vnguẽta qualia 54. ægyp. naues Ib. ægypt. reges 55.56.61.63.64. 67.73. ægypt. feriæ 60. ægyptij immortalitatẽ animarũ primi aſſeuerauerunt Ib. ægypt. calamitas 62. ægypt. progenies 64. ægyp. Caſtra locus vbi 66. ægypt. myſteria 69. ægypt. pluuia portẽtoſa 72. ęgyp. capita cur dura Ib. ægypt. fuga Ib. ægyptij ignem animal aſſerunt 73. ægyptiorũ clades apud Iraſam 121. ægypt. à Perſis defectio 167. In ægypt. Dar. exerc. parat. Ib. ægypt. ab Aprie rege defectio 121. ægyp. per proditionẽ à Cambyſe capti 2. ct. ægyptij vincunt 5. ct. ægypt. clades Ib. ægypt. Sarſamam præficit Megabyz. Ib. ægypt. quidã vocaliſſimus 11. ægyptiacæ Thebæ 33. ægypt. regionis natura & deſcriptio 40.45

Ænea oppidum vbi 184

Æneſidemus Hipp. ſatelles 189

Ænigma piſcatorum 253

Ænus vrbs & vbi 111.177

Ænyri, Cœnyri 153

Æoles à Crœſo ſubacti 2.5. ęolũ in Xerxis exercitu armatura 180. æol. tributarij Dario 87. æol. olim Pelaſgi appellati 180. ęol. mos in ſacrificijs 254. æol. ab Hymea

capiuntur 146. æoliæ ciuitates 27
Æorpata Scythis quid 114
Æris copia apud Massagetas 39. ære qui primi se armarint 66. æreus Iupiter & Neptunus vbi 236
Æropus, Gavanes, & Perdiccas fratres 221
Aeris mutatio in hominibus causa morbi 52
Æs alienum debere apud Persas turpissimum 26. æs apud ægyptios pretiosissimũ 75
Æschines Etretrien. dux 160
Æschrionia tribus Sam. vbi 75
Æschylus poeta 67
Æsopus fabularũ scriptor genere Iadmius 62
Æstatis & hyemis simulachra vbi 59
Æstus in India 9. Ct.
Æthiopes ex Ægyptijs institutis mãsuetiores facti 44. æth. Nomades Ib. æthiops vt Ægypto imperarit 63. æthiopes quem regẽ creent 74. æthiop. hominum maximi, pulchetrimi, & corũ mores Ib. æthiopum sepulchra vitrea 75. æthiopes Cambysi dona ferunt 88. æthiopum genitura nigra 89. æthiopes extremi hominum 90. æthiopes contra Cambys. 171. æth. circuncisio 56. æth. in Xerxiano exercitu armatura 178. æthiopum discrimen Ib.
¶ Africæ terminus quis 42. africæ deserta 44
Africus & Auster venti duo omnium pluuiosissimi 43
Agaristæ proci 164. Agaristæ somnium 165
Agasicles Halicarnasseus 27
Agathyrsus Herculis filius 100
Agathyrsi populus 105. 113. Agathyrsorum mores & amicitiæ Ib.
Ager Caicus 150
Agetus Alcidæ filius, Aristonis amicus 155
Aglauriæ Cecropis filiæ templum 208
Aglomachi turris 122
Agora locus 177
Agrestium boum vbi ingens multitudo 184
Agrianæ populus 129
Agrianes fluuius 111
Agricolator vbi contemptui habeatur 128
Agyllensium calamitas 30. agyllenses Phocensibus iusta ex oraculo soluunt 30
Ahena citra ignem feruentia 10. ahenum Samium 120
Aiax finitimus ac socius Ath. 137. aiax Telamonius 210. 219
Aimnestus Spart. Mardonij occisor 234. aimn. Platæensis 235
¶ Alabanda vrbs 221
Alalia à Phocensibus ædificatur

tur 30
Alarodij populus 88. alarodiorum in Xerx. exerc. armat. 179
Alati ſerpentes vbi 90
Alazerjs Barcæorum rex 122
Albæ columnæ 146
Album littus vbi 172
Alcæus Herculis filius 2
Alcæus poeta 143
Alcides Caunius 6. ct.
Alcinor & Chromius Argiui 15
Alcmæon aſtutè aurũ à Crœſo aſportat 164. Alcmæon Megaclis f. Cliſthenis gener 165. alcmæonidæ obnoxij crimini piaculari 10. 137. alcmæonidæ genus Athen. 136. alc. an ſcutũ Perſis prodiderint 163. alc. generis claritas 164. alcm. tyrannidis oſores Ib.
Alcon Moloſſus procus filiæ Cliſthenis 165
Aleæ Mineruæ templũ 12. 234
Aleæ ludus & teſſerarum à Lydis primum inuentus fertur 18
Alevadæ Theſſaliæ reges 168. alevadarum machinæ 192
Alexander Priami filius 1. rapit Helenam 57
Alexander Macedo aureus 219. alexandri tyrannidis origo 221. alexandri progenies Ib. alexander Amyntæ f. dux & rex Macedonum 231
Algæ Achaiæ 192
Aliarchus Arceſilaum ſtrangulat 121. aliarchus dolo interficitur Ib.
Alilat Vrania Arab. dicitur 72
Alitta Venus Arabibus dicta 25
Alizones populus 106
Alogunę Bab. Artox. pellex 6. ct.
Alopecæ Atticæ 136
Alpeni vicus 193. Alpenus vrbs vbi 198
Alpheus & Maron fortiſſ. fratres 200
Alpis fluuius vbi 106
Alyſonij populus 87
¶ Amaſis rex 47. 52. 64. 67. 68. amaſis regis monumentũ Ib. amaſis rex Saitanus Ib. amaſis ex pelui ſimulachrũ ſtatuit 69. amaſis regis mos Ib. amaſis Mineruæ veſtibulum erexit Ib. amaſis amicitia cum Cyrenæis 70. amaſis Græcorum amans quid eis donarit Ib. amaſis varia donaria Ibid. amaſis Cyprum omnium primus cepit Ib. amaſis regis mors 73. amaſis cadauer verberibus cæditur 74. amaſis cadauer crematur Ib. amaſis epiſtola ad Polycratem 78. amaſis picturati thoraces 79. amaſis Barcæos dolo capit 126
Amaſis Maraphius Aryandis contra Ayrenæos dux 122
Amathuſij populus 144. 145

Amaxãpeus fons amarus 106
Amazones populus 114. amazonum cũ Sauromatis cõmixtio Ibid. amazonum ſedes vbi Ib. amazonum nuptiæ 115
Ameſtris Xerxis vxor 177. 183. 241. ameſtris crudelitas in Maſiſtæ vxorem 241
Amiantus Lycurgi filius 165
Amici deploratio 73. amicus prudens omnium rerũ pretioſiſſi. 130. amicus amicũ quæ roget 155
Amictus lignei 11. ct.
Amilcar Carthagin. rex 191. amilcaris genus & mors Ib.
Aminias Palleneus Athenien. certamen init 213
Aminoclis fortuna 195
Amiſtris Onophæ filia, Xerxis vxor 3. ct. amiſtris & liberorum luctus 4. ct. amiſtris Megabyzũ Artoxerxi conciliat 5. ct. amiſtris libido 6. ct. amiſtris Apollonidẽ excruciat Ib. amiſtris Zopyri cædem vlciſcitur Ib. amiſtris mors Ib.
Amiſtris Ochi filia Ib. amiſtris Terituchmis vxor 7. ct.
Amompharetus Pitaneti 232. amomphareti victoria 235
Ammon AEgyptiis quid 47. ammonis oraculũ de AEgypt. 42. ammonis oraculi origo 49
Ammonij populus vbi 47. 124
Amorges Perſarum dux 146
Ampa vrbs vbi 149
Ampelon promontorium 183
Amphiarao aureus clypeus à Crœſo donatus 9. amphiarai expeditio in Thebas ab Homero conſcripta 245. amphiarai templum apud Delphos 17. & oraculũ 220
Amphicæa oppidum 206
Amphicrates Sami rex 81
Amphictyonidis Cereris templum 196. amphictyonis fanum, & ſedilia Ib. amphictyones templũ Apollinis Delphicũ ſtruendum locant 70. 136
Amphilochus Amphiarai f. 87
Amphilytus Acarnan ariolus 11. amphilyti vaticiniũ Ib.
Amphimneſtus Epidamnius 164
Amphion 141
Amphiſſa vrbs vbi 206
Amyntas Macedo, Perſas vt exceperit 129. Hippiæ vrbem donat 142
Amyntas Amyntæ nepos, Aſiaticus 221
Amyrtæus 63. amyrtæi Ægypti rex à Cambyſe captus 2. ct.
Amytis filia Aſtyagis 1. ct. amytis & Spitama Aſtyagẽ occultant Ib. amytis à Cyro in vxorem ducta Ibid. amytis Petiſacam excarnificat Ib. amytis Cambyſem monet 2. ct. amytis veneno ſe necat Ib. amytis Cambyſem

byſem in ſomnis vexat 3.ct.
Amytis Xerxis filia Ib. amytis Megabyzi vxor 4. ct. amytis adulterij accuſatur à marito Ib. amytis Inarum ad ſupplicium poſcit 5. ct. amytis libido 6. ct. amytis morbus & mors Ib.
¶ Anacharſis ſapiens 105. & eius cædes 109
Anacreon Teius 91
Anactorium templum 234
Anaua vrbs Phrygiæ 173
Anaxagoras rex Cypri 8. ct.
Anaxandrides Lacedæmoniorum rex 12. anaxandrides & eius vxores 133
Anaxilaus Rhegiorum Tyrannus 149 191
Anchimolius Aſteris f. & eius cædes 136
Ancora Sophanis 135
Anderica Ciſſiæ ſtathmus 163
Andia Artoxerxis pellex 6. ct.
Androcratis fanum vbi 227
Andromeda Cephei filia 177
Androphagi populus vbi 101. androphagorum mores 113
Andrus inſula 131. andrũ Græci obſident 217
Angarion Perſis quid 215
Angites fluuius vbi 182
Angrus fluuius 106
Anguilla AEgy. ſacroſancta 51
Animarum immortalitas atq; tranſmigratio, primis AEgyptiis cognita 60. animarũ immortalitatem Zamoxis Thracas edocet 112
Animal Indicum 9. ct. animalia Indica grandiora cæteris 89. animalcula Indiæ tinctoria 11. ct. animalia quæ eſui ſunt, plura: noxia pauciora 89
Anni humanę vitæ ſeptuaginta 6. annus ab AEgyptiis primùm inuẽtus, inq; duodecim menſes ab eiſdem diſtinctus 40
Anopæa mons & vicus 198
Antacæi cete ingentia Boryſthenis 106
Antandros vrbs vbi 175
Antandrus locus 130
Anthela vrbs 193
Anthela vicus vbi 196
Anthylla oppidum 55
Antichares Eleonius 133
Anticyra vrbs 196
Antidorus Lẽnius ad Græcos transfugit 203
Antropophagum animal 9. ct.
Anyſis vrbs 63
Anyſis cæcus AEgypti rex Ib. anyſis imperium AEgypti recuperat Ibid.
¶ Apaturia Iones Athenis oriundi celebrant 27
Aper immenſus Myſorum opera deuaſtans 7. aper in Africa nullus 125
Aphetæ loci nomen 195
Aphidnæ produntur Tyndaridis 235
Amphlyſtij Iouis templũ 195
Aphrodiſias inſula vbi 122
Aphytis Pallenæ vrbs 184

Apia vrbs vbi 42
Apidanus fluuius Theſſaliæ 184
Apis aula vbi 66
Apis Græcorum lingua quid Ib. apis apparuit: feriantur Ægyptij 75. ſigna eius Ib. Cambyſes ferit Ib.
Apollinis Iſmenij templum 9. 17. 135. 220. apollinis imbre Crœſus è pyra liberatur 16. apollinis Triopij ſacrũ atq; certamen 27. apollinis oraculum apud Ægypt. 52. apollo Ægyptijs Orus dictus 64. 67. apollinis templa vbi 66. apollinis & Dianæ parentes 67. apollo ad Metapontinos ſolos Italorum venit 101. apollinis ara ab Ariſteo extructa Ib. apollo Scytharũ deus 107. apollo Oëtoſyrus apud Scythas Ib. apollinis oraculum Batto redditum 120. apollinis fons vbi 121. apollinis ſimulachrum 163. apollinis delubrum apud Abas 206. apollinis oraculum apud Delphos Ib. apollinis arma ſponte apparentia Ib. apollinis Ptoi fanum 220. apollinis ædes à Mard. diripienda 4. ct.
Apollonia vrbs vbi 111. 238
Apolloniates ager 238
Apolloniatis oraculum redditur Ib.
Apollonides Cous medicus Artox. 4. ct. apollonidis cum Amyti coitus 6. ct. apollonides cruciatur & viuus defoditur Ib.
Apologus Cyri ad Iones 26
Apparitæ populus 87
Apries rex Ægypti 67. 121. apries ſtrãgulatur 68. aprijs bellum cum Sidonijs & Tyrijs 67
¶ Aqua diuerſarum qualitatum vbi 124. aqua Stygis vbi 157. aqua adeo debilis vt ne lignum quidem ferat 75. aqua quæ potata coagulatur 10. ct. aqua demẽtans Ib. aquam quod lignum cogat 11. ct. aqua attollens ponderoſa 12. ct.
¶ Ara duodecim deorum vbi 40. aræ à quibus primùm, dijs conſecratæ Ib. ara Dianæ 111. ara Iouis forenſis 133. ara Herculis 193. ara verorum in Thyia Ib. ara Iouis diabateris à Dario ſtructa 3. ct.
Arabia vbi 41. 89. 104. arabiæ mons 40. & humus 41. arabia tributorum immunis 87. arabia quæ producat 89. arabici ſinus deſcript. 41. 104
Arabum dei 72. arabum fides cõſtantiſſima 72. arabum in Xerxiano exercitu armatura 178. 179
Ararus Scythiæ fluuius 105
Araxes fluuius 37. & eius curſus

ſus quò tendat 104. araxis accolæ quo victu & veſtitu vtantur 37
Arbarius à Secundiano deficit 6. ct.
Arbor Siptachora 11. ct. arbor lacrymãs Ib. arbor electrifera Ib. arbores Indicæ 12. ct. arborea lana optima vbi 89
Arcades 27. 69. 134. arcadia & eius incolæ quales 11
Arceſilaus Batti filius, Cyrenæ rex 121. arceſilaus inimicos perſequitur Ib. arceſilaus ſtrangulatur Ib.
Arceſilaus arceſilai nepos regno paterno eijcitur Ib. arceſilaus Samum fugit Ib. oraculum conſulit 122. recuperat ſua, & oraculo non ſatisfaciens, occiditur Ib.
Archander Phthij Achæi filius 55. archandri vrbs Ib.
Archiæ, & Lycopæ in expugnando Samo feruor 80
Archias Samius vnde dictus 57
Archidamus Zeuxidami f. 156
Archidice nobilis in Græcia meretrix, & eius amaſius à Sappho cõuitijs notatus 62
Archilochi Parij de Gyge Iambi 3
Arcis Athen. expugnatio 138
Ardys rex, filius Gygis 3. ardys Prienenſes expugnauit Ib.
Areius pagus 208
Arena aurea 89
Argadeus Ionis filius 137
Arganthonius Tarteſſiorum rex 30. Arganthonius moritur Ib.
Argentei & aurei nummi primùm à Lydis percuſſi 18
Argentifodina Bactrica 10. ct. argentum in vſu Scythę nõ habent 108. argentifodinæ Indicæ 10. ct. argentum & ferrum apud Maſſagetas non eſt in vſu 39
Argilus Græca vrbs vbi 183
Argiopius locus quidam 233
Argippæi populus & eorũ victus 102
Argis & Opis virgines ſacra ex Hyperboreis aſportantes 103
Argiui 134. argiuorum cum Spartiatis de agro Thyrea cõtentio 15. argiuorum fines ditioque Ibid. argiuorum raſura in præſenti clade Ib. argiuorum mulieribus vetitum aurum ferre in præſenti clade Ibid. argiuis redditum oraculũ 188. argiui Xerxi ſubdi maluerunt quàm Lacedæmoniis eſſe inferiores Ibid. argiuorum cum Perſis affinitas Ibid. argiui mercede militant in Peloponneſo 11. argiui ad Mardonium mittunt nuntium 225. argiuorum ad Artaxerxem legatio 189. argiui muſica cæteros Græcos antecellũt 93.

argiuorum mulieres Melampus ſanat 229
Argiua Auteſionis filia, Ariſtonis vxor 153
Argos ab Homero maximè celebratum 137. argos ciuitatum Græciæ nobiliſſima 1. argos à ſeruis tenetur. argi lucus à Cleomene incenditur 157
Argûs ædificator 123
Argonautarum poſteri à Pelaſgis Lemno eiecti 118. argonautæ Herculem amittunt 195
Argon Heraclidarum primus Sardium rex 2
Ariabignes Darij filius 181.213
Ariantes rex 110
Ariaramnis aduerſus Scythas expeditio 3.ct.
Aridius Nerbalus Arbali filius 180
Aridolis Alabandenſium tyrannus 195
Arienæ & Aſtyagis connubiũ 13
Arietes cur non mactentur à Thebanis 47. arietes Thebanis ſacroſancti 47
Arij populus 88. 177. ariorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Arimaſpi viri vnoculi vbi 90. 101.102. & vnde dicti Ibid. arimaſpij verſus 101
Ariomardus Caſpiorum dux 178. ariomardus Moſchorum & Tibarenorũ dux 179
Arion Methymnæus dithyrãborum primus author 4. arion Methymnæus delphino inſidens ad Tænarũ euectus eſt Ibid. arionis ingens donariũ in Tænaro 5
Aripithes Scyth.rex 109
Ariſba Leſbi ciuitas 28
Ariſtagoras Cyzicenus 118. ariſtagoras Cumæus 132. ariſtagoras Myleti tyrannus 131. ariſtagoras Ionicæ rebellionis author 132. ariſtagoræ oratio ad Cleomenẽ 134. ariſtagorę mors 146
Ariſteas Corinthius 186
Ariſteus Proconneſius verſificator 101. ariſtei Proconneſij ſtatua Ibid.
Ariſtides Lyſimachi f. Athen. 212. ariſtidis nobile facinus 214. 228. ariſtidis conſilio ſagittarij ex Creta accerſuntur 4.ct. ariſtidis aſtu Xerxes è Salamine fugit 4.ct
Ariſtocyprus Soliorũ rex 145
Ariſtodemus Spartarum rex 153. ariſtodemus militiam deſerens, infamis 200. ad Platæas infamiæ notã ſtrenuitate delet 235
Ariſtodicus Heraclidis f. Cumæus oraculũ conſulit 29
Ariſton rex 12. 155. ariſton Byzantius 132
Ariſtophilides Tarent.rex 94
Arizãti gẽs Medicę nationis 19
Arma Martia ſponte apparentia

tia 206
Armenij pecuarij 35. 134. armeniorũ in Xerxiano exercitu armatura 178
Arpoxais Targitai filius 99
Arſacas Ochi regis filius 6.ct. arſacas patri ſuccedit 7.ct.
Arſamenes Vtiorum dux 178
Arſames AEthiopum dux Ib.
Arſites Artoxerxis ſpurius 6. ct. arſites à fratre Ocho deficit 6.ct. arſitæ cædes 7.ct.
Artabanus Hyſtaſ. filius Xerxis patruus 169. artabani oratio de bello aduersꝰ Græcos ſuſcepto Ibid. artabani ſomniũ 175. artabanus Suſa dimittitur 176
Artabazus Pharnacis f. Parthorum dux 178. artabazi fuga cum Perſis 234.237
Artaba menſura Perſica 35
Artaca 151
Artachæes Achæmenides genere,& eius proceritas 183
Artacia vrbs 101
Artæus Artachæi filius 172 artęi Cephanes antea dicti 177
Artapanus Artaſyrę filius apud Xerxem ſpectatus 3. ct. artapani cũ Leonide ad Thermopylas prælium 4.ct. artapanus Xerxem occidit 4. ct. artapanus Artoxerxi infidians ab ipſo occiditur Ib. artapani filiorum interitus Ib. artapani præfecti ab Artox. defectio Ib.
Artaphernes Darij frater 130. 131. artaphernes Sardium præfectus 138. artaphernes Ionibus vectigalia imponit 152. artaphernes vnus ex ſeptẽ magi occiſoribus 3.ct.
Artarius ſatrapa 5. ct. artarius Megabyzum monet Ib.
Artaſyras Hyrcanius Cambyſis conſiliarius 2.ct. artaſyras Mago regnũ tradere conatur 3. ct. artaſyras à ſeptẽ coniuratoribus aſſumitur ad occidendũ Magum Ib. artaſyræ mors Ib. artaſyras in Artyphium mittitur 6.ct
Artax. quid Græcis ſignificet 160. artax. Xerxis filius 182. 188
Artayctes Macronum dux 179 artayctes nefarius in Seſto Xerxis prætor 242. artayctes captus ſuſpenditur Ib.
Artaynta Xerxis amaſia, & eius clades 241
Artayntes Artachæi fil. 220. conuitiis petitur à Maſiſte, inſurgit,reprimitur 240
Arteatæ Perſarum genus 24
Artembares Medus 21.22. artẽbaris oratio ad Perſas 242
Artemidis.i. Dianę templũ 193
Artemiſia Lygdamis filia mortuo marito Xerxis exercitũ ſequuta 180. artemiſia pugnã nauale diſſuadet 210. 215. artemiſiæ glorioſa pugna 213. artemiſiæ capiendę præmium 214. artemiſiæ Xerxes liberos ſuos abdu-

cendos dat 216
Artemisium vbi . 103.193.
Artibarxanes eunuchus 8 ct.
Artimpasa Venus cœlestis apud Scythas 107
Artiscus fluuius vbi 112
Artochmes Armeniorum dux 178
Artontes Mardonij filius patris humatoribus præmia reddit 237
Artostes Ochi filius 6.ct.
Artoxares à Secundiano deficit 6. ct. artoxares Ocho insidians occiditur 7. ct. Artoxares Paphlagon eunuchus 5.ct. Artoxares relegatur Ibid.
Artoxerxes Xerxis filius 3. ct. artox. Artapanum se occidere machinantem interficit 4. ct. artox. rex Ibid. artoxerxis luctus ex graui casu Ib. artoxer. Bactra, quę desciuerãt à se, capit Ib. artoxerxis in Ægyptum exercitus 5. ct. artox. ægrè Græcis ignoscit Ib. artoxerxis aduersus Megabyzũ exercitus Ib. artoxerxis cũ Megabyzo pactum Ib. artoxerxes Megabyzum occidi iubet Ib. artoxe. mors 6.ct. artoxerxis spurij Ib. artoxerxis mater Paryzatis Ib. ¶ Artox. Ochi filius Ibid. artoxerx. vxor Statira 7.ct. artox. in fratris Cyri cadauer sæuitia 7. ct. artox. cum Græcis fœdus 8. ct. artox. Cyri hostes remunerat Ib. artox. & euagoræ dissensio Ibid.
Artozostra Darij filia, Mardonij vxor 152
Artybij equus, cædes 145
Artyphius Artabani f. Gandariorum dux 178. artyphij Megabyzi filij fortitudo 5. ct. artyphius superatur 6. ct, artyphij mors 7.ct.
Artystona Cyri filia 87. Darij vxor ex omnibus charissima 178
Arxanes AEgypti satrapa 6. ct.
Aryandes AEgypti prætor 122. aryandes à Dario morte affectus Ib. aryandicũ argentum Ibid.
¶ Asbystæ populus vbi 122
Ascalon vrbs Palæstinæ 20
Aschi liquoris genus 102
Asia à Phraorte subacta 19. asiam omnem trans Halym fluuium Cyaxares sibi conciliauit Ib. asiæ imperium à Scythis occupatur 20. asię termini quot & vbi 104. asia vnde sortita nomẽ 105. asiæ & Europę descriptio 104
Asias familia Sardibus 105
Asina Dryopum vrbs 211
Asini Pygmæorum. 10. ct. asini apud Scythas non visuntur 116. asinorum vox Scythiæ insueta Ib. asini vbi cornibus præditi 125. asini non potantes vbi Ib. asinorum

norum vocem & formam equi Scythici non ferunt 116. asinarius Demarati pater dicitur 156
Asmach populus vbi 44
Asonides AEgin. nauarchus 133
Asopus, & duæ eius filiæ 139. asopus fluuius 162.166.225
Asopodorus Theban. equitũ dux 234
Aspadates Cãbysis eunuchus 2.ct.
Aspamitris Xerxis occisoris tormenta 4.ct.
Asphaltus bitumen 32.163
Asphathines Persa 83
Assa vrbs vbi 183
Assesiæ Mineruæ templum 4
Assyria quæ & vbi 42.104. assyriæ siccitas 35. assyriæ seges quomodo irrigetur, frumẽtumq; proueniat Ib. assyriorum imperium 18. assyriorum bellum cum Phraorte 19. assyrij à Medis subiguntur 20. assyr. Venus Mylita vocata 25. assyr. bellum cum Cyro 32. assyr. armatura in Xerxiano exercitu 17. assyrij Græcis Syrij dicti Ibid.
Astyages Cyaxaris f. Med. rex 8.13. Astyages à Cyro capitur 13. astyagis cum Crœso affinitas Ib. astyagis cum Ariena nuptiæ Ib. astyages Crœsi auus maternus 14. astyages patre defũcto Scytharum regnũ susçipit 20. astyagis somnia Ib. astyages Cyrum agnoscit 22. astyag. Harpagi filium mactat Ib. astyages Harpagum proditorem arguit Ib. In bello contra Persas capitur 24. astyages alio nomine Astyiges dictus 1.ct. astyages Cyro non consanguineus Ib. astyages fugiens à Cyro capitur Ib. astyages à Cyro honoratur Ib. astyages à Cyro & Amyti accersitus Ibid. astyages à Petisaca defertus fame perit Ib. astyagis sepulchrum Ib.
Asychis Ægyptiorum rex 62. asychidis regis pyramis lateritia 63
Asylum Herculis 57
¶ Atarbechis vrbs vbi 46.175
Atarnes fluuius 105. atarnes Darij regis frater 199
Atarneus ager Mysiæ piacularis 29.216
Athamas Æoli filius 195
Athenades Trachinius 198
Athenagoras Samius ad Leutychidem mittitur 238
Athenæ à Pisistrato occupantur 10. athenæ Græciæ & Ioniæ insignior vrbs 27. athenarum à Pisa distantia 40. athenæ tyrannis liberatæ 136. athenarũ arx 187. athenæ captæ 208. athenarum arx incensa Ib. athenarum incendium 225. a-

thenæ ab Homero celebratæ 251. athenas vacuas Xerxes capit 4.Ct. athenas & earum arcem Xerxes incendit Ib. athenienſes ſanctimonia iuriſiurandi adacti ſeruare Solonis leges 5. athenienſes Græcorum potentiſſimi 9. athenienſium cum finitimis Eleuſine pugna 5. athenienſes nunquam ſolum mutarunt 9. 190. athen. Iones genere 9. athenienſes Ionicum nomen fugiunt 27. athenienſium in Ionia colonorum vxores Caricæ cum eis cibum capere renuunt, & nomine compellare, & quare 27. athenienſium ex ſeditione, Piſiſtrati tyrannis 10. athenienſes partim taxillis, partim ſomno occupati, à Piſiſtrato inuaduntur 11. athenienſium tribus & nomina vnde 37. athenienſes Lacedæmoniorũ opem contra barbaros implorãt 161. athen. cum Mitylenæis pugna 143. athen. ex Laureo reditus metallici 187. athen. Mileti expugnationẽ ægrè ferunt 149. athen. Perſarũ ſocietatem ambiunt 138. athen. democratiæ author 165. athen. vt tyrannis liberati 135. athen. ad Mardonium reſponſum 222. ath. Græciæ vindices 186. athenienſiũ præſtantia 138. 139. athen. mutua cædes 140. athen. quidam fibulis à mulieribus confectus Ib. ath. cum Æginetis bellum 159. athen. XII dij 162. athen. panegyries 162. athen. apud Marathonẽ victoria 163. athen. vxores à Pelaſgis raptæ 166. ath. laus 169. ath. ſolum cur à Perſis vaſtatũ 185. athen. Græciæ liberatores 186. athen. oraculum Ib. athen. nunquam ſolum verterunt 190. athen. vnde dicti 207. athen. virtus in propugnanda arce 208. athen. præclara facta 227. athen. iniurias Xerxes vlciſcitur 3.Ct. athen. ad Salaminem profugium 4.Ct. athen. Inaro claſſem mittunt aduerſus Perſas 5.Ct.

Atticorum lingua 10. atticarum mulierum vnà cum liberis cædes 166. atticus medimnus quid ſit 35. 154. atticorum in ſacrificando conſuetudo 140. attica vt Lemno cohæreat 166

Athos mons & eius Iſthmus ac vrbes 172. athos mons effoditur Ib.

Athous eunuchus 6.Ct.

Athres fluuius vbi 105

Atlanticum mare vbi 37

Atlantes innominati populi vbi & vnde dicti 124

Atlas fluuius 105

Atlas mons, & cur columna cœli 124
Atossa Cyri filia 83. atossa Darij vxor 87. 167. atossæ in mamilla vlcus 94
Atramyttium vrbs vbi 175
Atrayntes dux Pactyenſium 178
Atridæ exercitus aduerſus Iliũ 172
Attaginus Phrynonis filius Thebanus Mardoniũ cum ſuis excipit opiparè 225. attaginus Perſarũ primarius apud Thebas fautor, ad ſuppliciũ à Græcis poſcitur 237
Attrahendi vi præditum lignũ 10. ct.
Atys Lydi pater 178. atys Crœſi filius 6. atyis oratio ad Crœſum patrem ſuum, venandi ſibi copiã denegantem 7. atys Adraſto cuſtodiendus datur 1b. atys cuſpide ictus paternũ ſomniũ implet 8. atyis Crœſi filij mors 1b. atys Manis filius, Lydorum rex, colonias in Hetruriã per filium Tyrrhenũ mittit, fame coactus 18
¶ Auchatæ Scythæ 99
Aues quadrupedes 10. ct. auis δίκραιρος 10. ct. aues vt venenturIndi 11. ct.
Augurium expulſionis magorum 85
Auras fluuius vbi 105
Aurum & argentũ à quo primùm percuſſum 18. aurum Indicũ 88. aurum Indicum 10. ct. auri immenſa vis à Gyge Delphis dicata 3. auri magna vis in ſeptentrionalibus Europæ plagis 90. aureacea arena vbi 89. & quomodo diripiatur 1b. aurea platanus atq; vitis 173. de aureis metallis certamen 235. aureus tripus apud Delphos 236. aureum aratrũ, iugum, ſecuris, & phiala, cœlo delapſa in Scythiã: & circa illa oſtentum 99
Auſter & Africus venti omniũ pluuioſiſſimi 43. auſter aduerſus ſe bellantes Pſyllos flatu in arena obruit 123
Autonous & Phylacus Delphorum heroes, & aduerſus Perſas vindices, eorumq; delubra 207
Auxeſiæ & Damiæ ſimulachra 139
¶ Axius fluuius Mygdoniam à Bottiæide dirimit 184
¶ Azabarites eunuchus 6. ct.
Azanes Arteı filius Sogdorum dux 178
Aziris portus vbi 122
Aziriſtus locus vbi 121
Azotus, vrbs Syriæ à Pſam. expugnata 67

B

BABYLON Aſſyriæ vrbs celeberrimi nominis 32. babylonis ſitus & magnitudo 32. babylonis centum

æreæ portæ Ib. babylonis conſtructio Ib. babylonis duæ plagæ Ib. babylon à Cyro capitur 35. babylonis principatus, Perſis Satrapia dicitur Ib. babylonis obſeſſio à Dario 97. babylon ſecundò capitur 98. babylonis à Xerxe defectio 3. ct. babylon à Megabyzo capta Ib. babylonica regio foſſis diſtincta 35. babylonicę regionis potentia quãta, Ib. babylonicæ palmæ vſus & diuerſitas Ib. babylonia nauigia orbiculata Ibid. babylonicæ regionis prouentus 35. babyloniæ fertilitas Ib. babylonicatũ virginum auctio 36. babyloniorum tyrannus Labynetus 14. babyloniorũ fœdus cum Crœſo Ib. babyloniorum leges & inſtituta 36. babyloniorum quorundam victus Ib. babyloniorum cultus Ibid. babyloniorum comata capita Ib. babylonijs ſceptrum geſtare ſine inſigni, nefas Ib. babyloniorum medica cura erga ægrotos ſuos Ib. babylonij vt ſe aduerſus ſecundam obſidionem munierint 96. babylonij vt fœminas in obſidione tractarint 96.97. babyloniorum in melle ſepulchra 36. babyloniorum ablutio poſt coitum 36. babyloniorum fœda lex de mulieribus Ib. babyloniorum talentum 87

Bacchus Ægypt. Oſiris dictus 46. bacchi feſtum apud Ægyptios, & de phallis 48. bacchi delubrum 111. bacchica Dionyſi ſacra 110. bacchici ſacrificij inuentor quis 48. bacchica & Orphica 52. bacchanalia Græcorum Scythæ improbant Ib. bacchantium vox 210

Bacchiadæ qui apud Corinthios 14

Bacidis oraculum 204.212.214

Bactra deficiunt ab Artoxerxe 4. ct. bactra capiuntur Ib. bactriorum dux Hyſtaſpes 178. bactriorum in Xerxis exercitu armatura Ib. bactrij Cyro oppugnanti ſe dedunt 1. ct. bactrijs præficitur Tanyoxarces 2. ct. bactriana natio 28.88. bactrica argentifodina 10. ct.

Badres genere Paſargades 122. badres Hyſtanis filius Milyarum dux 179

Bagæus Artontis filius 93

Bagapates Cyrum ſepelit. 2. ct. bagapates Mago regnum tradere conatur 3. ct. bagapates à ſeptem principibus aſſumptus, claues eis regiæ dat Ib. bagapates ſepulchro Darij aſſidet Ib. bagapates moritur Ib. bagapatis cruciatus

ciatus 8.ct.
Bagasaces Thracum dux 178
Bagorasus 6.ct. bagorasi cædes Ib.
Βαμάδης aqua 12.ct.
Barba sacrificæ Mineruę ominosa 216. barba Pygmæorum 10.ct.
Barbarorum vociferatio 233. barbarorum apud Marathonem ingens strages 163. barbarorum fuga cum Artabazo 234. barbarorum cædes 235
Barca oppidum 87. 121. 122. barcæ obsidio 126. barcæ vicus Bactriacus 127
Barcæorum expugnatio 126. 127. barcæorum deditio 73. barcæorũ fœdus cum Persis 126
Barena vrbs Crœso donatur 1. ct.
Barisses vnus ex septem magi occisor. 3.ct.
Baris nauigij genus 55
Battus Polymnesti filius 120. batti filia 68. batti & Batti claudi regnum 121. batto vnde nomen inditum 120
Beatus qui diem suũ rectè obierit 6
Beccus quid sit 40
Belides portæ Babylonis 97
Belitanæ sepulchrum Xerxes visit 3.ct.
Bellorum Græcorum initia 1. belli inter Cambysem & Amasin occasio 71. bellum cum Argiuis seruorum 158. bellum Peloponnensiũ 235
Benemeriti Crasangæ Persis dicti 213. benemeriti qui vocarentur 12. benemeriti apud Persas honorantur 97
Beneuolentia Ind. in reges 10. ct.
Bernicus mons vbi 221
¶ Biantis Prienæi responsio ad Crœsum 5. biantis Prienæi consilium ab Ionibus spretum 31
Bibli quid Ionibus 135
Bisalteorum regis facinus eximium, & pœna in filios 218
Bisaltia regio vbi 183
Bisanthes oppidum vbi 186
Bistones Thraciæ populus Ib. bistonis lacus Dicææ contiguus 182
Bithyni populus quis 178. bithyni à Crœso subacti 95
Biton & Cleobis secundo loco beati 6. bitonis & Cleobis Argiuum genus Ib. biton & Cleobis in certaminibus victores Ib. bitonis & Cleobis felicissimus exitus Ibid. bitonis & Cleobis effigies apud Delphos Ib.
Bœbeis lacus vbi 184
Bœotia terra 48
Bogis amplissimæ laudes 182
Boges Eionis vrbis præfectus Ib.
Bolbitinum ostium Nili effossum 42
Bolissus locus 249

Boreæ vxor Orithyia Erechthei filia 195. boreæ delubrū ab Athen. extructū Ib.
Boryes vbi gignantur 125
Borysthenes fluuius vbi 101. 106. 113. borysthenes huberrimus 106 borysthenitarum imperium 101. borysthenitæ populus vbi 101. 106
Bosporus Cimmerius 100. 113. bosporum & Istrum Darius ponte iungit 3. ct.
Bottiæis terra vbi 184
Boues mares Ægyptij immolant 46. boues immolandos vt explorent Ægyptij Ibid. boum sepultura apud Ægyptios Ib. boum veneratio apud AEgyptios Ib. bos lignea sepulchri loco vbi 61. bobus vbi cornua non succrescant 107. boues præposterè pascētes 124 boum agrestiū ingens vis vbi 184. boues Pygmæorum 10. ct.
¶Branchidæ populus 8. branchidarum oraculum de Pactya 29
Brauron insula 118. 166
Brongus fluuius 106
Brunduſium vrbs 113
Brygi populus 152
Bubares Megabyzi filius 172. bubares Persa Amyntæ gener 221
Bubastis AEg. Diana 63. bubastis oppidum 49. 63. bubastis hoc est Dianæ templum 63
Bucolicum ostium Nili effossum 42
Budij gens Medica 19
Budini populus vbi 102. 113. budinorum mores. Ib.
Bulis Spartiata Nicolai filius 185
Bura Ioniæ ciuitas vbi 27
Busæ Medicæ nationis populus 19
Busiris oppidum 49
Butis vrbs 66
Bybleſia vbi 32
Byſantium 111. 151

C

CABALES Libyes vbi 122 Cabalij populus 87
Cabeles Mæones quem cultū in Xerxiano exercitu tulerint 179. cabeles Mæones aliàs Lasinij dicti Ib.
Cabirorum orgiis Thraces initiantur 48. Cabirorum templum aliis præter sacerdotem inaccessum, Cambyses adit & profanat 77
Cadauera Persarum quomodo humentur 26. cadaueris paterni oppignorādi lex 62. cadauera vbi non cremētur 72. cadauera mortua vt sepeliant Nasamones & Nomades 125. cadaueris regij sepultura qualis apud Scythas 108
Cadmæa victoria Phocēsibus obtigit 30. cadmææ literæ

135. cadmæorum ab Argiuis eiectio 136
Cadmus Tyrius 48. 135. cadmus Scythis f. Cous 191. cadmi iustitia Ib.
Cadytis vrbs Syriæ 57. 71
Caicus ager vbi 150. & fluuius 175.
Caira vel Carica Halyattis vxor, Croesi mater 17
Caira vestis 140
Calamus Indicus 9. Ct.
Calandæ Indiæ populus 88
Calasiris vestis genus apud Ægypt. 52
Calasiries AEgyptij 68. calasirium AEgyptiorum plagę quæ Ib.
Callatebus vrbs vbi 173
Callatiæ Indi parentibus vescuntur 78
Callias Eleus Iamideorum vaticinus 133
Callias Phænippus Hipponici pater 164. calliæ filiæ tres 164. callias Hipponici f. 188
Calliadates in pugna ad Ther. Xerxi consilium 4. Ct.
Callimachus Aphidnæus 162
callimachi cædes 163
Callipidæ Græcoscythæ 101
Callipolitani populus 189
Callista insula 119
Calui à natali vbi 102. caluitici causa 72
Calyndici montes vbi 31
Calystrij Indi 11. Ct.
Cama mons vbi 89
Camarina vrbs 189. camarinæi Ib.
Cambysis nuptię cum Mandane 20. cambyses Cyro patre defuncto, regnum suscipit 39. 2. Ct. cambysis expeditio aduersus AEgyp. Ib. cambyses aduersus Amasin bellum mouit 171. cambysis ortus 71. cambysis expeditiones 74. cambysis dona ad regem Macrobiorũ Ib. cambyses Apin vitulum AEg. Deum ferit 76. cambysis somnium 76. 82. cambysis parricidia 76. cambyses sororem interimit Ib. cambysis morbus Ib. cambyses vinolentus 77. cambysis crudelissima facinora Ib. cambysis fatum, imprecatio 82. mors 83. cambysi quæ prodigia acciderint 2. Ct. cãbysis angores Ib. cãby. mors: camb. sepelitur Ib. cambyses Amyrteũ & Ægyptios capit 2. Ct. cambyses Tanyoxarcem fratrem interficit Ib. cambyses magum dolosè in Tanyoxarcis locum sufficit Ib.
Cameli formidini sunt equis 15. cameli Indici forma 83
Camicum Acragantini incolunt 192. camici oppidi obsessio Ib.
Caminus poemation Homeri 512
Camirus oppidum 27

Campſa oppidum 184
Campus Niſæus Medicæ regionis 174
Canales coriacei miræ longitudinis 72
Canaſtræum promontorium 184
Candaules Græcis Myrſilus dictus Sardiũ tyrannus 2. candaules ab Alcæo Herculis filio oriundus Ib. candaulēs Sardium nouiſſimus rex Ib. candaulis amor in vxorem ſuam Ib. candaulis vxor Gygi nuda viſa Ib. candaulis interitus 3
Canes Indici 9.ct. caninum caput habentes 11.ct.
Cana ſupercilia 12.ct. cani iuuenes Ib.
Canobicum Nili oſtium vbi 42.57.70
Capilli Pygmæorum 10.ct.
Cappadocibus à Crœſo bellũ infertur 13. cappadoces Græcis Syri nominãtur Ib. cappadoces populus 13.134
Caprarum immolatio vbi 46
capripedes homines vbi 102
Caput ſine ſutura 237. capita AEgyptiorũ cur firma 72. capita Perſarũ cur fragilia Ib. capite carẽs partus 2.ct.
Carcinitis oppidum 106.113 ad Cardamylã Laconicam ſita Aſina 211
Cardia vrbs 151.177.242
Cares populus 31. Cares in poteſtatem à Crœſo redacti 5. cares inſularum olim habitatores 31. carum inuenta tria memorantur Ib. cares indigenæ & aborigines Ib. cares AEgyptij 50.66.87. carum cum Perſis prælium 146. cares Pedeſenſes 149 carum in Xerxiano exercitu armatura 180
Caria pars Ioniæ 26. caria à Perſis capitur 150
Caricarum mulierũ lex aduerſus maritos 27
Carius Iupiter 137. carij Iouis templum apud Mylaſſos 31
Carnia vrbs vbi 179
Carmaniorũ præfectus Tanyoxarces 2.ct.
Carmen Orthium 4
Carnia feſta 194.211
Carpathium mare 79
Carpion arbor Indica 12.ct.
Carpus fluuius 106
Carthagin. bellum cum Phocenſ. 30
Caryſtus vbi 103. caryſtus obſeſſa & capta 560
Caſambus Ariſtocratis filius 156
Caſeus ſuauiſſimus 12.ct.
Caſiæ collectio 90
Caſius mõs 71.72. caſius mõs AEgyptum & Syriam diſterminat 67
Caſmena vrbs 189
Caſpatyrus oppidum 89.105
Caſpium mare 37.104 caſpij maris longitudo & latitudo 37

Caſpij populus 88. caſpiorum in Xerxis exercitu armatura 178.179.
Caſſandane Cambyſis mater 71
Caſſiterides inſulæ vbi 90
Caſſius mons vbi 40
Caſthanæa vrbs vbi 194
Caſtor & Pollux Tyndaridæ 119
Caſtorum teſticulorũ medica vis & operatio 114
Caſtratio iuuenum 150
Catadupa 42
Cataractes fluuius vbi 173
Catiari Scythæ 99
Caucaſus mons 20.37.88. caucaſij populus 37
Caudæ Cynocephalorũ 11.ct.
Caunus vrbs vbi 144. caunus oppugnatur 6.ct.
Cayſter fluuius 143
¶ Cebrenia à quibus ædificata 248.
Cecropidæ, Cranai, Pelaſgi 207
Ceiorum cœnaculum 104
Celenæ vrbs vbi 173
Celtæ populus vbi 45.106
Cepheus Beli filius 177
Cephiſſus amnis 206
Cercaſi populus vbi 42.55
Cercopῶn hedræ 198
Ceres AEgyptiis Iſis dicta 67. cereris templum 60.106. cereris & Liberi principatus apud inferos 60. cereris Achææ templum 136. cereris templo adhærẽs, manibus truncatur 159. cereris Amphictyonidis fanũ 196. cereris & Proſerpinæ ſacra 210. cereris Eleuſinię templũ 233
Certamen Triopij Apollinis 27.
Ceruus in Africa nullus 125
¶ Chalcedonẽſes à Dario mulctantur 3.ct. chalcedonenſes Xerxes vlciſcitur Ib.
Chalcedonius populus vbi 151
Chaldæi inter Aſſyrios 178
Chaleſtra oppidum 184
Chalybes in poteſtatẽ à Cręſo redacti 5
Champſæ crocodili dicti 51
Charadra oppidum Phocenſium 206
Charaxus Mitylenæus 62
Charitimidis gloria 5.ct.
Charopinus 143
Chemmis inſula vbi 66
Chemmis oppidum AEgypti 53
Cheopes AEgyptiorũ rex 60. cheopes AEgyptijs ne ſacrificarent interdixit Ibid. cheopes filiam ſuam proſtituit 61
Chephrenis regis AEgypti tyrannis 61
Cherſoneſus vbi 167. & eius præſtãtiores vrbes 151. cherſoneſus Athenienſ. ditionis 167
Chidori fluuij aqua Xerxis copijs deficit 184
Chidori origo Ib.
Chileus Tegeata 224

Chilon Lacedæm. vir præstans 201
Chilonis Lacedæm. consilium 10
Chius oppidū & insula 26. 70. chiorum bellum 4. chiorum cōstantia & cædes 148. chiorum prodigia 150
Choaspes fluuius cuius solius aquam rex bibit 34. 134. 135
Chœnix quid 154
Chœreatæ, tribus Sicyonia 137
Chœreæ locus 161
Choramniis præficitur Tanyoxarces 2. ct.
Chorasmij populus 88. 90. chorasmiorum in Xerxiano exercitu armatura 178
Chorus iuuenū pestilentia absumptus 150
Chromius Argiuus 15
¶ Cicones Thraciæ populus 177. 182
Cilicia vbi 42. 45. 87. cilices populus 87. 134. cilicum in Xerxiano exercitu armatura 180. cilices vnde dicti Ib.
Cilix Phœnix Agenoris filius 189. cilix Syennesis Oromedontis filius Ib.
Cilla AEoliæ ciuitas 27
Cimmeriorum aduersis Ioniā expeditio, Crœso vetustior 2. cimmeriorum è sedibus suis eiectorū in Asiā trāsitus 3. cimmerij ex Asia per Halyattem exacti 3. cimmerij ex Europa pulsi 20. cimmerij vbi 100. cimmerij muri Ib. De cimmerijs duo referuntur Ib. cimmeriorum populi & regis pugna Ib. cimmeriorum sepultura Ib. cimmerius Bosporus vbi 100. 113. cimmerium fretum vbi 105
Cimonis res gestæ, cædes & sepulchrum vbi 161
Cimon Miltiadis pater, & eiusdem nominis, ipsius filius 166. qui Bogem Xerxis præfectum Eione obsidet 182
Cinnabari 9. ct.
Cinnamomum quomodo colligatur 90
Cineas rex Thessaliæ 136
Cinyps fluuius vbi 123. 133. cinypis fertilitas 126
Cippi Herculis 45. cippi duo aureus & smaragdinus in tēplo Herculis 47. cippi Sesostris nomine inscripti 55. cippi Darij regis vbi 111. cippus Crœsi regis vbi 173 cippo Midæ regis Gordij filij epigramma ab Homero inscriptum 245
Circuncisionis AEgyptiorum causa 45. circuncisio quibus communis 56
Cissij: cissiorū regio 87. 134. 135. cissiorum in Xerxis exercitu armatura 179. cissiæ portæ Babylonis 97
Citaris insigne regium 6. ct.
Cius fluuius vbi 105

Clus Mysia vrbs capitur 146
¶ Clazomenæ vrbs 26.70. clazomenæ vrbs capitur 146
Cleades Platæensis AEginetis in prælio defunctis tumulum struit 237
Cleander Phigaleus vates 158
Cleander Patareus Gelę tyrannus 189
Clearchus Lacedæm. Cyri dux 7. ct. clearchus circumuenitur 8. ct. clearchi tumulus palmifer Ibid.
Cleobis & Biton à Solone secundo loco beati habiti 6. cleobis & Biton Argiuum genus Ib. cleobis & Biton in certaminibus victores Ib. cleobis & Bitonis felicissimus exitus Ibid. Eorũq; effigies apud Delphos Ibid.
Cleodæus Hylli filius 153
Cleombrotus & Leonides gemini 133. 211.
Cleomenes Spartiatarum rex 96. 153. cleomenes virorum iustissimus 96. cleomenis mater, & natiuitas 133. cleomenis regnum Ibid. cleomenis cum Aristagora colloquium 134. cleomenes contra Pisistratidas 136. cleomenes Achiuum se, non Dorienſem esse ait 138. cleomenes cum Arcadibus cõtra Spartam 157. cleomenis profugium 156. cleomenis insania 157. cleomenes seipsum laniat Ib. cleomenes lucum Argi incendit Ib.
Cleonæ vrbs vbi 172
Clinias Alcibiadę f. victor 204
Clisthenes Alcmæonides Athenienſis, Sicyonij clisthenis nepos 137. clisthenes Athenis eijcitur Ib.
Clisthenis Sicyonis tyrannus 137. 164. clisthenis oratio ad procos filiæ suæ 165
Clytiades ex Iamideorũ genere vates 229
¶ Cnidus ciuitas 27. 70
Cnidij Lacedæmoniorum coloni 32. Cnidiorum regio Ib. Cnidij de Isthmo fodiẽdo Pythiam consulunt Ib.
Cnidiorum deditio Ibid. Cnidij Samios quosdam seruãt 122
¶ Cobon Aristophanti filius 155
Codri Melanthi filij, nepotes reges 27
Codrus Athenienſium rex 136
Conyrorũ locus: prope quem metalla Thasia 153
Cois Erxandri filij oratio ad Darium 112. Coes donatus Mitylene à Dario 132
Coitus hirci cum muliere 47. coitus in templo 50. coitus Indorum in propatulo 89. coitus & partus viperæ 90. coitus Nasamonũ in propatulo 123. coitus

Cynocephalorum 11.ct.
Colæus Samiæ nauis in AEgyptum tendentis nauclerus 120
Colaxais Argitai filius 99
Colchi vbi 20.56.88,104
Colchorum circuncisio 56
Colchicum linum 56
Colias ora Atticæ 214
Colleſtis AEgyptius panis 52
Coloniam in Thuſciam Lydi deduxerunt 18
Colophon vrbs 26. colophon à Gyge capitur 3. colophonij & Epheſij ſoli ex Ionibus ab Apaturijs arcentur 27
Coloſſæ Phrygiæ oppidũ 173
Coloſſi lignei concubinarum Mycerini regis 61. coloſſi Androſphinges vbi 69. coloſſus ante templum Vulcani Ibid.
Colubri ab equis deuorantur 14
Columbæ Dodoneę nigræ 49
Columnæ Herculis vbi 100, 120.124. columnæ albæ vbi 146
Colus cum fuſo fœminis tractanda, non arma 121
Coma Lacedæmoniorum 15 coma Babyloniorum 36
Combapheus AEgyptum Cãbyſi prodit 2.ct.
Combrea vrbs 184
Commẽtarij Homericæ profectionis 244
Compedes Lacedæmoniorũ apud Tegeatas 12
Compſatus fluuius 182
Conchylia in montibus vbi 41
Conon 8.ct.
Conſultant Perſæ inter pocula 25 conſultationis vſus quis 169
Contadeſdus fluuius 111
Copais palus vbi 221
Coquendi modus citra lebetẽ 107
Corcyra vrbs: corcyræi populi 79. corcyræorum oratio ad Xerxem 191
Coreſum vbi 143
Corinthia veſtis 140. corinthiorum mulieres à Perian dro denudatæ 142. corinthiorum reip. conſtitutio 141. corinthiorum theſaurus 9. corinthiorum cum Samiis & Corcyræis diſſenſiones 79
Cornua quibus in locis maturius proueniant aut ſerius 103
Corobius 119.120
Corona oleagina olympiorum præmium 205. coronari in ſomnis videri, quid 171.172
Coronæi populus 139
Corycium ántrum 206
Corys fluuius Arabiæ 72
Coſmartidone Artoxerxis pellex 6.ct.
Cotyle quid ſit 154
¶ Cranai Pelaſgi nominati 207
Cranapes Mitrobatæ filius ab Oroe-

Orœte infestatus 92
¶Craſtis: Craſtia Minerua 133
Crater Pauſaniæ in oſtio Ponti 110. crater Samius & Argolicus 120. crater Lacedæmonius ad Croesum 13
Crathis Ægarum fluuius perpetuus 27
Cremni emporium vbi 102
Creſton oppidum 9. creſtoniatarum lingua 10. creſtonicus ager 184
Cretæ antiqui incolæ 31. cretenſes, & reſponſum oraculi 191.192. creta Athenienſ. ſagittarios aduerſus Xerxes accerſunt 4.ct.
Crex animal 52
Crimina vt exploret Indiæ rex 10.ct.
Crios Polycriti. 153.156
Criſæus campus 206
Criſcrana regiarum ædiū 1.ct.
Critali Cappadociæ 171
Crobyzi populus Thraciæ 105
Crocodili natura 51. crocodilus animal ἀμφίβιον Ib. crocodilus ſolus animaliū inferiorem mandibulam non mouet Ib. crocodilus animalium ſoli trachilo pacatus Ibid. crocodili AEgyptiis ſacroſancti Ib. crocodili capiendi modus Ibid. crocodilus tricubitali magnitudine vbi 125
Crocodilopolis 65
Croesi genus altius repetitur 2. croesus Halyattis filius Ib. croesus quarum regionum tyrannus fuerit Ibid. croesus ad pendendum tributum Græcos coegit 25. croesus Iones, Æoles, Dores ſubegit, Ib. croesus Lacedęmoniorum amicus 2. croesi regnum 5. croesus Græcorum primus Epheſijs bellum intulit 5. croesus quas gentes in poteſtatem redegerit Ib. croesi ſomnium de filio Aty. 6. croesi liberi Ib. croesus Adraſtum ob fratricidium expiat 7. croesus ob mortē filij duos annos in luctu tranſigit 8. à Croeſo tentata oracula, vera deprehenſa Ib. croesus donaria & hoſtias Pythio conſecrat Ib. croesus potentiſſimos Græciæ ſibi conciliare conatur 9. croesi legati de ineunda pace ad Lacedæmonios 12. croesus aduerſus Cappadociā exercitum parat 13. croesi affinitas cum Aſtyage Ib. croesus exercitū Halym fluuium traijcit 14. croesus Pteriorum vrbem expugnat Ib. croesus Syrorum prædia deuaſtat Ibid. croesus Syros exterminat Ibid. croesi & Cyri regum pugna Ibid. croesus capitur 14. 15. 16. croeſo oraculum de muto filio redditum 16. croesi filius vocalis factus 16. croesi regnum quot

annorum Ib. croesus super ingentem lignorũ struem impositus, Solonis recordatur Ib. croesus Apollinis imbre è pyra liberatur Ib. croesus abaui sui crimẽ luit. 17. croesus Apollini compedes mittit 17. croesi frater Pantaleon ex Iade fœmina susceptus Ib. croesi Cyro datum consilium 16.37. croesus Cambysi traditur 38. croesus Cambysem desipientem admoner 77. & inde periclitatur Ib. croeso mittendus crater 79. croesi in Branchidarum templo repositæ pecuniæ 132. croesi in Alcmæonem munificentia 164. croesi cippus vbi 173. croesus à Cyro oppugnatur 1. Ct. croesi filius obses Cyro datus interficitur Ibid. croesi vxor se è muro præcipitat Ibid. croesus qua arte è vinculis euaserit Ib. croesus quomodo liberatus Ib. croesus à Cyro vrbe donatur Ibid.

Crophis mons vbi 44

Crossea regio 184

Crotoniatarum cum Sybaritis bellum 133. crotoniatarum genus 208

¶ Ctesiæ Persica quot in libros distributa 1. Ct. Ctesiæ librorum series Ibid. Ctesias Herodoto repugnãtia narrat Ib. Ctesias vnde acceperit quæ narrat Ib. Ctessas à Xenophonte in aliquibus dissentit Ib. Ctesias quando floruerit Ibid. Ctesiæ liber 18. 7. Ct. Ctesiæ lib. 19. 20. 8. Ct. Ctesiæ liber 21. 22. 23. Ib. Ctesias medicus Paryssatidis 8. Ct. Ctesiæ in Græcos humanitas Ibid. Ctesiæ epistolæ & actiones 8. Ct. Ctesiæ Indica Ionicè scripta 9. Ct.

¶ Cubitus regius quid 32. cubitus Ægyptius, Samius 68

Culicum vis ingens apud Ægypt. 54

Cultus Babyloniorum 35

Cuma ciuitas Æoliæ 27. 243. cuma capitur 146. cumani Pactyam à Cyro deficientem recipiunt: & de reddendo, oraculum cõsulunt 28. 29

Curienses Argiuorũ coloni 145

Currus Xerxis 174. currus sacer Iouis 218

Cyaneæ insulæ vbi 111

¶ Cyaxares Medorum tyrannus 13. 20. cyaxaris puer trucidatus, in moremque venationis apparatæ offertur ei à Scythis 13. cyaxares Phraorti patri succedit 19. cyaxares Asiæ populos primus in prouincias & ordines ac acies bellicas distinxit 19. cyaxaris præsidium cum Lydis Ib. cyaxares Asiã sibi conciliat Ib. cyaxares

Ninum

Ninum ciuitatem obſidet 20. cyaxares x l imperij ſui anno moritur Ib.
Cybeles templum concrematur 144
Cyclades inſulæ 131
Cydippa Terilli filia, Anaxilai vxor 191
Cydonia vrbs à quibus condita 78. & eius ſacra 81
Cydra vrbs vbi 173
Cyllyrij Syracuſanorum quorundam ſerui dominos eijciunt 189
Cylon Athenienſis 137
Cynægirus Euphorionis f. nauem aduerſariam prehenſans, manu truncatur 163
Cyneſij populus 45
Cynetæ Celtarum accolæ in vltimis ſeptentrionis plagis 106
Cynocephali vbi 125. & 11. ct.
Cynoſura 212
Cyno Mitradatis bubulci vxor, Cyri nutrix 21
Cynoſargi 163
Cynthij populus 207
Cynurij populus Ionicus 211
Cyprij verſus non Homeri 58
Cyprus à quo primùm capta 70. cyprus tributaria facta ab Amaſi Ib. cyprus inſula 134. cypri claues 145. cyprij Perſis ſe dedunt 74. cypriorum defectio à Medis 144. cypriorum ad Iones oratio 145. cyprij in ſeruitutem redacti Ib. cypriorum in Xerxiano exercitu armatura 180. cypriorum varia genera Ib.
Cypſela quid 142
Cypſeli Eetionis filij theſaurus Delphis 3. cypſelus Periandri pater 4. 142. cypſelus vnde appellatus Ibid.
Cyranis inſula vbi 125
Cyrena vrbs 87. cyrenæi populus 120. cyrenæorum deditio 73. cyrenæorum pugna cum Ægypt. 121. cyrenæorum 7000 à Libybus cæſa Ibid. cyrenæarum fœminarum ſuperſtitio 124. cyrenaicæ regionis fœcunditas 126. cyrenenſium diſtributio 121
Cyrmianæ Thraces 112
Cyrni ciuitas condita à Phocenſibus 30. cyrnum condi Pythia pronuntiat Ibid.
Cyrta vrbs 5. ct.
Cyrus Cambyſis filius 8. 20. cyri mater, Aſtyagis filia 17. 20. cyri & Crœſi pugna in regione Pteria 14. cyri nobile ſtratagema Ib. cyrus Iones à Crœſo alienare conatur 14. cyrus vt Crœſum ſuperarit 16. cyrus humanam ſortem in Crœſo videt Ibid. cyrus cur mulus dictus 17. cyrus infans morti deſtinatus, clàm nutritur 21. cyri nutritius pater Mitradates

21. cyrum pueri rustici regē eligunt 21. cyrus à magis regnasse dicitur 23. cyrus à cane educatus fertur Ib. cyrus contra Astyagē exercitum parat 24. cyrus exercitū per ficū excipit Ib. cyrus totius Asiæ dominus 25. cyri ad Iones apologus 26. cyrus Assyriis bellū infert 32. cyrus in Babylonem exercitū ducit 34. cyrus Gyndem fluuium vlciscitur 34. 135. cyrus Babylonem capit 34. 35. cyrus in Massagetas expeditionem parat 37. cyri somniū & eiusdem interpretatio 38. cyri casus in pugna contra Massagetas 39. cyrus sanguine à Tomyride exsatiatur. 39. cyrus Smerdi aures amputat 83. cyrus pater: Cambyses dominus: Darius institor; 87. cyri filiæ Ib. cyro nullus Persarum se cōferre dignabatur 98. cyrus Astyagi nō cōsanguineus 1. ct. cyrus Astyagē fugientē capit Ib. cyrus Astyagem honorat Ib. cyrus Amytin Astiag. filiam ducit, marito eius interfecto Ib. cyrus Bactrios oppugnat, & per deditionem capit Ib. cyri aduersus Sacas bellum Ib. cyrus à Sparethra Amorgis vxore capitur Ibid. cyrus Amorgis ope Crœsum & Sardis oppugnat Ib. cyrus Crœsum liberatū vrbe donat Ibid. cyrus Derbices oppugnat 2. ct. cyrus iaculo ictus moritur Ib. cyrus Cambysi filio regnum tradit Ibid. cyri testamentū & ad hęredes admonitio Ib. cyri etymologia 6. ct. cyri mater, Paryſatis Ibid. cyrus sepelitur Ib.

Cyrus apud fratrem Artoxerxem insimulatur 7. ct. crimine liberatur Ib. deficit à fratre Ib. exercitum instruit, obit, & quomodo Ib. eius cadauer vt fœdatum Ib.

Cythera insula vbi 15. 201

Cytissorus, & eius posterorū calamitas 196

Cyzicus vrbs vbi 151

D

¶ Dadicae populus 87. Dadicarū in Xerxiano exercitu armatura 178

Dædalum inuestigat Minos 192

Dai Persarum genus 24

Damas Siritanus Samyris filius 164

Damasithymus Candaulis filius 180. Damasithimus Calyndensium rex 213

Damaspia Artoxerxis vxor 6. ct.

Damię & Auxesiæ simulachra 139.

Danaes Acrisij fil. progenies 154

Danaus & Lynceus Chemmitani

tani 53. danai filiæ templũ Mineruæ in Lindo extruxerunt 70.
Daphnæ Pelusiæ 44.56
Daphnis Abydenus 118
Dardanus vrbs vbi 175. dardanus vrbs capitur 146 dardanei populus 34
Daritæ populus 88
Darius Hystaspis filius 33.38. 83.167. darij regis auaritia 34. darij regis statua 52. darij ad monarchiam exhortatio 86. darij ad aggrediendum Magum consilium 84. darius quo machinamento imperio Persarũ potitus 87. darius rex Persarum declaratur Ibid. darij matrimonia Ib. Liberi 167. darij lapideum simulachrum 87. darius institor ob exactionẽ tributi Ib. darij thesaurus & annuũ tributum 87.88. darius Orœtẽ & inimicos persequitur 92. darius luxato pede Democedem accersit & quæ cum illo egerit 93. darius bene de se meritos remunerat 95. darius Cambysis satelles 95. darius Babylonem obsidione cingit 97. darij elogium celebre de Zopyro 98. darij expeditio in Scythas 99. darius Indos subegit 105. darius quot vrbes in Scythia condiderit 116. darij crudele factum 111. darius duobus cippis exercitus sui gentes inscribit Ib. darij de Megabyzo elogium 118. darius à Macedonibus terram & aquã poscit 129. darius emisso in cœlum iaculo Iouem precatur 144. darius à Græcis terram & aquam petit 153. darij vxores, liberi & successores 167. darius Sãdocem crucifixum liberat 195 darij filiorum interitus 199. darij moneta 122. darius quid Græcis significet 160 darij liberi de imperio disceptantes 167. darij obitus Ib. darij legati in puteum conijciuntur 185. darij vxor & duo filij 199. darius Hystaspis filius vnus ex septem Magi occisor. Ib. 3. & dar. equi sui hinnitu rex fit Ib. darij sepulchrum Ib. darij parentes sepulchrum visuri cadunt lethaliter Ibid. darius parentũ casum vindicat Ibid. darij aduersus Scyth. bellum Ibid. darius Bosporum & Istrum ponte iungit Ib. darius à Scythis fugatur Ibid. darius Chalcedonios mulctat Ib. darius Ioui diabaterio arã statuit Ibid. darij mors Ib. darij sepulchro assidet Bagapates Ib.
Darianus exercitus aduersus Scythas 171

Darius Xerxis filius Artayntam ducit, quã Xerxes adamat 240
Dariæus Xerxis filius 3.Ct. dariæus parricidij accusatur 4.Ct. dariæus insons occiditur Ibid. dariæi innocentia patefit Ibid.
Dariæus Ochus 6.Ct.
Datis Medus natione 160. datis oratio ad Delios Ib. datis pietas in sacra 163. datis Græciam populatur 3.Ct. datis mors Ib. datis cadauer Persis denegatur Ibid.
Dauliorum vrbs accenditur 206
Dauriſes Darij gener Persarũ dux Iones persequitur 145. 146. dauriſes à Caribus obtruncatur 146
¶ Decelea tranſit Mardonius 225. deceleæ parcunt Lacedæmonij: & cur 235
Decelensium immunitas vectigalium ob ipsorum & Decelei erga Atticam beneficium 235
Decimæ Ioui necessariò redduntur 17
Deioces Phraortis filius 18. deiocem Medi sibi iudicẽ constituunt 18. deioces Medorum rex ob iustitiæ specimen declaratur 19. deioci regia à Medis ædificatur Ibid. deioces in exercenda iustitia incorruptus 19. deioces exploratores & auscultatores delictorum in sua ditione constituit Ib. defuncto Phraortes f. succedit Ibid.
Deiphonus vates 238
Delos inconcussa antea, tremuit 160. delus insula à Pisistrato expiatur 11. delij sacri à Dati appellantur: nec à Persis læduntur 160. delię puellę & pueri parentãt Hyperochæ & Laodicæ Hyperboreis 103. deliorum de Hyperboreis sententia Ib. delium Thebanorum 163
Delphici oraculi responsum ad Crœsum 8. delphicum oraculum verax à Crœso deprehensum Ibid. delphicum sacrum, ipsum se deus tutaturum respondet 206. delphicum templum Matacas Xerxis iussu spoliat 4
Delphorum fuga 206. delphorum indigenæ Heroes 207
Delubra à quibus primùm dijs statuta 40. delubrum Iouis olympij vbi Ib.
Delta Nili A Egypti pars 48
Demaratus Spartiatarum rex 138. demaratus Cleomenẽ insectatur 153. demarati nominis etymologia 155. demarati parentes qui Ib. demarati fuga Ib. demarati elogium 156. demarati cum Xerxe de rebus Græcorum colloquia 181. 197. demarati stratagema 201.

demarati tabellæ pugillares & ingenioſa clàm nuntiandi ratio lb. demaratus ad Xerxem accedit 4.ct. demaratus Xerxem à Lacedęmonijs inuadēdis prohibet lb. demarati in pugna ad Thermopylas ad Dariū conſilium lb.
Democedes Crotonienſis, Polycratis medicus, exul & captiuus, à Dario accerſitur, & ad medendum adigitur 92. 93. democedes ſplendidis muneribus donatur à Dario 93. democedis in medicina profectus lbid. democedis apud regē honor & exiſtimatio 93. 94. democedes explorator in Græciam mittitur 94. democ. ſocios Perſas deſtituit: & ducit vxores lb.
Democratiæ & æquabilis ſtatus vtilitas 139. democratiæ & tribuum Athenienſium author Cliſthenes 165. democratiam tyrannidi vrbes præoptant 118. democratiam Otanes Perſis ſuadet 152. democratiæ laus & reprehenſio 85. 86
Democritus Naxius nauarchus ad Græcos accedit 207
Demonax Mantinæus 121
Demophilus Diadromei filius 19
Dens tuſſi excuſſus, euanuit: & quid ſignificet 161. dentes ex vno oſſe 237. dentes habens partus 12. ct. dentatus vermis lb.
Depoſiti reddendi argumentum 158. 159
Derbicum cum Cyro prælium 2. ct. derbicibus præficitur Spitades 2. ct.
Derſæi Thraciæ populus 182
Deruſiæi Perſarum genus 24
Detractio importuniſſima res 170
Deus Ægyptiorum maximus 46. deorum oracula apud Ægyptios 52. deorum acres vindictæ 127. 216. deorum ira etiam in nepotes extenditur 185. deorum nomina ex Ægypto in Græciam perlata 48
¶ Diabaterij Iouis ara 3. ct.
Diacœle via 161
Diactorides Cranonius 165
Dianæ templum vbi maximū 63. 66. dianæ & Apollinis patrētes 66. 67. diana Ægyptijs Bubaſtis dicta 63. 97. dianæ puluinar, & aſylū 79. dianæ regiæ ſacra apud Threſſas & Pæonidas, 103. dianæ in Braurone adducuntur Athenienſes mulieres 166. dianę orthoſiæ Byzantij ara 111. dianæ templum 193
Diczea vrbs Græca 182
Dicæi ab Attica ad Medos transfugæ diuinatio 210.
Dictyes vbi gignantur 125

Dictynnes delubrum 81
Dies repentè in noctem versa Lydorum Medorumque bello 13. & 19. diei natalis obseruatio apud Ægyptios 52. diei in horas distributio à quibus facta 57
Dienecis Spartani præstantia 199
Digitorum octo manus 12. ct.
ἀίκραφος auis 10. ct.
Dindymenæ matris sacer mõs 14
Dion vrbs vbi 172
Dionysi nomen quando apud Athenienses 49. dionysi educatio 90. dionysi Bacchei festa 110. dionysi oraculum apud Satras 182. dionysius Ægyptijs Osiris dictus, & in quorum deorum numero 64. dionysius tonsus & Vrotalt Arabibus appellatus 72. dionysi festum & de phallis 48
Dionysij Phocensis oratio ad Iones 148. dionysius Iones vexat Ibid. Re malè succedente, fugit & ad prædas se conuertit 149
Dionysiophanes Ephesius 237
Dioscurorum nomen Ægyptijs ignotum 48. dioscuros Castorem & Pollucem excepit hospitio Euphorion 165
Dipæenses populus 229
Dithyramborum primus autor quis fuerit 4. dithyrambus Harmatidei filius vnus ex Thespiensibus victoribus primarijs 200
Dium & fortunatus 6
Diuitiæ cynocephalorum 11. ct.
¶ Doberes populus vbi 129. 182
Dodona 48. 49
Dodonæarum sacerdotum de oraculo Dodonæo responsum 49. earum nomina & numerus Ib. dodonææ columbæ Ib. dodonæum oraculum apud Græcos vetustissimum omnium Ib. dodonæi primi Græcorum Hyperborea sacra acceperunt 103
Dolonci Thraces 151. dolonci aperiunt Miltiadi oraculum 151
Dolopes Xerxiani exercitus natio 194
Domus ex sale vbi 124. domibus carentes 11. ct.
Dona quantum apud milites possint 202. dona à Dario in medicum collata 93. donaria à Gyge Delphis consecrata 3
Dores populus Asiæ à Crœso subacti 25. dorum migratio 9. dores Pentapolitæ 27. dorum quinq; vrbes Ib. dores Epidaurij Orchomenijs admixti Ib. dorum ex insulis in continentem migratio 31. dorum in Asiam prima

prima expeditio 81. dorum in Attica expeditiones 138. dores vnde propagati 180. dorum Asianorum in Xerxiano exercitu armatura 180. dorico genere excellentes 9. doricum vestimentum 140. doricæ tribus mutantur 138. dorica gens 9. 27. 31. dorienſium ſacra 27. dorienſium principum origo 153. dorienſium ciuitates 211

Doriæi offenſi Sparta diſceſſus, migrationes: bella: obitus 133

Doris regio 206

Doris Anaxandridæ filij vltio à Gelone facta 190

Doriſcus Thraciæ littus & ingens campus 172. 177. 182

Dorus Hellenis filius Doricæ gentis autor 9

Dotus Megaſidis filius, Matienorum dux 178

¶ Dropici Petſarum genus 24

Drymos vrbs 206

Dryopes populus 27. 206. 211

Dryopis regio 206

¶ Duodecim deorum inſtitutores Ægyptij 40. duodecim deorum ara vbi Ib.

¶ Dyma vbi 27

Dymanatæ tribus Sicyonia 137

Dyras fluuius vbi 196

Dyſenteria in Xerxis exercitu 218

Dyſorus mons vbi 129

E

EBENVM vbi naſcatur 96

¶ Ecbatana 19. 28. ecbatana Syriæ 81. 82

Echemus Æropi filius Tegeatarum rex Hyllum interimit 227

Echinadum inſularum mare vbi 41

Echines genus murum apud Afros 125

Eclipſis ſolis 174

¶ Edoni Thraciæ populus 182. edonorum nouem viæ 183

¶ Eetion Cypſeli pater 3. eetion Echecratis filius 141. eetioni oraculum redditur Ibid.

¶ Effigies argentea piſtricis Crœſi 9

¶ Eion vrbs ſupra Strymonẽ 172. 182

¶ Elatea oppidum 206

¶ Elbo inſula 63

Elea regio mulos nõ fert 103

Electrõ manans fluuius 11. ct. electrum vnde 90, electrũ vt colligant Indi 11. ct.

Elephantina vrbs 41. 42. 51. 69

Elephantes Æthiopiæ 90. elephantes mutifragi 9. ct.

Eleus vates 93. eleus Agæi filius Peloponneſius 165

Elei, Minyarum vrbes delent 119. elei de certaminis à ſe inſtituti iuſtitia apud Ægyptios gloriantur 67. elei tardius ſe ad certamen veniſſe dolent 236. eleorum

agonothetę à quo ſummoti 164
Eleûs Cherſoneſi vrbs 172
Eleuſina inuadit Cleomenes 138. Eleuſiniæ Cereris templum 233.239
Elis Ætolorum ciuitas 211
Elorus fluuius 189
Enagees qui dicantur 137
Enagees fœminei morbi curatores apud Scythas 20
Enaries androgyni 108
Eneti Illyrica gens 36. eneti ad Adriam 128
Enienſes Xerxiani exercitus gens 194
Enipeus Theſſaliæ fluuius 184
¶Epaphi, boues mares 46. epaphus AEgyptiorum lingua Apis dicitur 66. epaphi natalis, feſtus AEgyptijs 75. epaphus è vacca genitus 75 epaphi ſigna 76
Epheſus vrbs Lydiæ 26. 41
Epheſijs à Crœſo bellum infertur 5. epheſij à Crœſo obſeſſi, vrbem Dianæ dicãt Ib. epheſij & Colophonij à celebrandis Apaturiis arcentur 27. epheſinum templum celebre 65
Epialtes Eurydemi fil. Xerxi iter per mõtes oſtẽdit 199
Epidaurij 27. epidauriorum ſoli ſterilitas, vnde 139. ex epidauro AEginetæ 207
Epigrammata Spartiatarum 200. epigramma tripodis Cadmæarũ literarum 136 epigrammata eorum qui ad Pylas occubuerunt 200
Epium Minyarum oppidum 119
Epizeli prodigioſa cæcitas 163 Equi colubros vorant 14. equi camelos reformidant 15. equus candidus facet, Dario in Gynde ſubmergitur 34. equorũ & canũ numerus regis Babylonij 35. equi à Maſſagetis ſoli immolãtur 39. equi fluuiales Papremitanis ſacri 51. equorũ fluuialium natura & ſpecies Ib. equi ſylueſtres candidi 106 equi Sigynarum hirſuti 128. equi Niſæi 89. equus Artybij terribilis 145. equæ olympici certaminis ter victrices 161. equi Darij hinnitus regni omen 3. &. equi Pygmæorum 10. &. equa leporem enixa 177. equarum iubę pro criſtis quibus 178. equæ Theſſaliæ omniũ optimæ 195. equeſtriũ Xerx. copiarũ numerus 179
¶Eraſinus fluuius 157
Erechtheo Epidaurij quotannis ſacra offerre ſpõdent 139 Athenienſes erechtheo regnante, quum dicti fuiſſent Cranai, vocati ſunt Athenienſes 207. erechthei terrigenæ templum in arce Athen. 208
Ereſione poëmation Homeri 252

Erettria turbata & consilij inops 160. erettria capta, direpta, incensa 161. eretrienses 207
Eridanus fluuius: & nomen illud vnde 90
Erochus oppidum 206
Erophantes Parineus 118
Erycis regio, Heraclidarum 133
Erythia insula 100
Ἐρυθρὴ βῶλος oppidum Ægypti 52
Erythræ Ionum in continente oppidum 26
Erythræi populus 147. erythræorum cum Chiis bellum 4
Eryxo Arcesilai vxor 121
¶ Etearchus Ammoniorum rex 44. etearchi regis sermo de Nili ortu Ibid. Etearchus rex in Oaxo 120
Etesiæ venti, causa inflationis Nili 43
¶ Euænetus, Lacedæmoniorum dux 192
Euagoras Laconis filius 161
Euagoræ regis cum Artoxerxe simultates 8. ct. euagoræ & Ctesiæ negotia 8. ct.
Eualcides Eretrienſium dux occumbit 144
Euboicum pondus 87
Euboenses Græcos discedere volentes rogant vt maneat 202 Euboenses Siculi 189. euboensis plebs venundata Ib.
Euclides & Cleäder Hippocratis filij 189
Euelthon Salaminis princeps 121
Euesperides vbi 122. 126
Euenius excæcatur 238
Eumenes Anagyrasius Athenienſis, in Ægina victor 212
Eunuchi in pretio habiti 216. eunuchus nihil est Ib.
Eupalinus Megarensis architectus 81
Euphorbus & Philagrus prodi tores 161
Euphrates Babylonem perfluit 32. euphrates in rubrum mare ex Armeniis decurrit 32. 33. euphratis ductus atque anfractus 33. & 34. euphrates Armeniam à Cilicia disterminat 135
Euripus 192
Europa Tyriorum regis filia 1. 105. europa à Cretensibus rapitur 1. europæ filij Sarpedon & Minos 31
Europæ extrema 90. 105. europæ dimensio: & vnde dicta 104. 105. europę laudes 168
Euryanax & Pausanias duces 232
Eurybates Argiuorũ in Ægina dux 160. eurybatem Sophan. prouocatus occidit 235
Eurybiades Euryclidæ filius 202. 207
Eurydamæ Leutychidis vxor 156
Euryleon in prælio occum

bit 133
Eurymachus à Platæenſib. interficitur 200
Euryſthei genus ex regibus Lacedæmoniis 133. euryſthei mors 227
Euryſthenis familia 153. euryſthenes vnde dictus Ib.
Eurytus & Ariſtodemus 200
Euxinum mare 2.13
Euxinus pontus, & eius accolę 104
¶ Examinandi fontes ratio apud Indos 10.ct.
Exampæus locus vbi 110. exampæi ahenum Ib.
Exemplum iuſtæ vindictæ corrupti iudicis 130
Exercitu donari apud Perſas eximium 241
Exitus rerum inſpiciendus 6
Experimenti compendia 169
Expiandi ritus apud Lydos idē qui & apud Græcos 7

F

FABRIS Ægyptij ſacerdotes abſtinent 46. Faba in ferendis ſuffragiis 162
Fames mira 142. famis diſcutiendæ inuentum apud Lydos 18. fames Xerxis exercitum inuadit 218
Fanum Panionium 27. fanū Iouis Beli apud Babylonios 33. fanum Iouis Thebani Ibid. fanum Protei regis Ægyptiorum 57. fanum Dianæ vbi maximum 63. fanum Latonæ 66
Fatis fruſtra obſiſtitur 17.82
Fax Vulcani apud Græcos 215
¶ Felis prolis amantiſſima 50. felium ſepultura vbi 51
Feræ Ægyptiis ſacræ 50. ferarum cura apud Ægyptios Ib. ferarum interfector apud Ægyptios morte mulctatur 50
Ferri compactionem quis primus excogitauerit 5. ferrū fontis Indici 9.ct.
Feſtum Theophaniæ 9. feſtum accenſionis lucernæ apud Ægypt. 50. feſtum ſimulachri lignei 50
¶ Fides Arabum conſtantiſſima 72
Filij Ionis, & inde cognominatæ tribus Athen. 137
¶ Flamma è pectore ſimulachri in templo Iunonis 158
Flos purpureus 11.ct.
Fluminū venetatio apud Perſas 26. flumina Scythiæ 105 flumina quæ Xerxis exercitum potu deſtituunt 175. 182. fluuius melliſluus 10.ct. fluuius παντραγαθοφόρος 11. ct. fluuius electro manans Ibid.
¶ Fœderis ineundi ritus apud Medos & Lydos 13
Fœmina ſemiuipera 100. fœminæ virili virtute 213. fœminæ agreſtes vbi 125. fœmineus morbus Scythas inuadit 20
Fontes Mæandri vbi 173. fons miri-

mirificus 75. fons amarus 106.110. fons Apollinis 121. fons ſolis vbi 124. fons Indiæ aurifluus 9.ct. fons piſcoſus: fons vinifluus 10.ct. fons cuius aqua coagulatur potata Ib. fons Indicus quadratus 12.ct.
Formæ in Xerxe dignitas 194
Formicæ Indiæ, Græciæ 89.
Fortuna Aminoclis Cratinei 195. fortunæ circus eoſdem fortunatos eſſe ſemper non ſinit 37. fortunatus & diues 6
Fori apud Perſas non eſt vſus 28. fori vſum apud Græcos ludit Cyrus 28
Fratrem præ marito & liberis fœmina ſaluum vult 91
Frigoris mira vis vbi 102.103
Fructus ebrios reddens 37
Fulgura & tonitrua in Xerxis exercitum ingruunt 175. fulgure carentes 9.ct.
Furis apud Ægypt. calliditſ. cõmentũ 59. fures vt Sardanapali theſau. diripuerint 65
Fuſtuaria pugna apud Ægyptios 50

G

GAdes vbi 100
Gæſon 239
Galaica olim, nunc Briantica 182
Galepſus vrbs Græca 184
Galli & gallinæ Indicæ 10.ct.
Gamori Syracuſani 189
Gandarij populus 87. gandariorum in Xerx. exercitu armatura 178
Garamantes populus 123.124
Gargaphius fons 227.231
Gavanes, Æropus, & Perdiccas fratres 221
¶Gebeleizis dæmon Getarum 112
Gela oppidum à Lindiis conditum 189. Geloorum euerſio Ib.
Geleon Ionis f. 137
Gelonis Herculis f. 100
Gelonus vrbs 113
Geloni populus 113. 114. Gelonorum regio, mores, victus Ib. geloni agriculturæ operam nauant Ib.
Gelõ Dinomenis filius 187. gelon Syracuſana vrbe & Sicilia vt fuerit potitus 189. ad gelonem mittuntur legati Græcorum ad opem contra Perſas petendam Ib. gelonis magna imperandi libido 190. gelon eadem die qua Themiſt. Barbaros Amilcarem deuicit 191
Gemma Indica 9.ct. gemmiferi montes Ib.
Genitura Indorum qualis 89.
Geometriæ ortus ab AEgypt. 56
Gephyræi gens 135. gephyræorum origo Ibid. gephyræi literas in Græciam intulerunt: gephyræorum migratio: ſacra Ibid.

Geræſtum vbi 102.240
Gergithæ ab Hymee capiuntur 146
Germanij Perſarum genus 24
Gerrhus fluuius & locus 101. 105. gerrhi & Nili fontes ſoli Herodoto ignoti 106
Gerrha Perſica 233
Geryonis vaccæ 100
¶Gigamæ Libyes 122
Gigonus oppidum vbi 184
Gilus Tarentinus 94
Gindanes populus 123. gindanarum mulierum fimbriæ Ib.
Ginge Paryſatidis familiaris occiditur 8.ct.
Glauci Chij inuentũ & opus 5.
Glauci Epicydidis æquitas 158. glauci ſtirps extrita 159
Glaucus Hippolochi filius, & eius poſteri 27
Glaucus caprarius 248
Gliſantem Thermodon interfluit 231
¶ Gnomonis & poli inuentio à Babyloniis ad Græcos peruenit 57
Gnurus Lyci filius 109
¶Gobryas Darij filius Syrorũ dux 178
Gobryas vnus ex ſeptem magi occiſoribus 83. gobryas in bello contra Scythas Dario quid cõſulat 117
Gonnus vrbs vbi 184. & 192
Gorgo Cleomenis filiola ſcitè patrem monet 134. gorgo Leonidæ vxor vt Demarati tabellas aperiri iuſſerit 201
Gorgonis caput 54
Gorgus Salaminiorũ rex 144. gorgus ad Medos trãsfugit Ib. gorgo Salamin reſtituta 145
¶Græcia à Dari inuaditur 3.ct. græcæ gentis laudes 10.81
Græcorum oracula 8. græci eadem ſemper lingua vſi 10. græcorum Athenienſes ſapientiſſimi 10. græci Cappadoces vocant Syrios 13. græcorum & Perſarum in cultu deorum collatio 25. græci à meaſis famelici diſcedere dicuntur à Perſis Ibid. græcorum intercalandi ratio 40. græci Ionũ nomen refugiunt 27. græcorum feſtiuitatum nomina quomodo terminentur 27. græcorum negotiationes 28. græci Scythatũ mores cum Naſamonum moribus confundunt 39. græcorum ſcriptura & calculi 45. græci ab AEgyptiis pleraque ſumpſere 48. Græcorum nomen quando Pelaſgi aſſumpſerint Ib. græca lingua in Ægypto 66. græcorũ in Ægypto ſub Amaſi negotiationes, fana, vrbes 70. græci Pontici de Scythis quid dicant 100. græcoſcythæ Callipidæ 101 græci quid de regibus Lacedæmoniis dicant 153. græci

Olym-

Olympiorum prefides 130. græcorum dij nouiſſ. 64. græcorum natalitia 102. græcorum literæ ex Phœnicibus 135. græcorum bellorum initia 1. græcorum in Colchidem nauigatio Ibid. Græci in Aſiam priores expeditionem fecerũt Ibid. Græcorũ reſponſum ſuper raptu Medeæ Ib. græci imperiũ Priami euerterũt 2. græci ante Crœſi imperium liberi Ibid. græci Aſiatici à Crœſo ſubacti 5. græcorum imbecillitas in bello ineundo 169. græcorũ iuſiurandum 185. græci Menelaum ſequuti 143. græci pauperes, at ſtrenui 181. græci qui terram & aquam Xerxi dederunt 185. græci Xerxis ſocij 187. græcorum de conſpirando contra barbaros conſiliũ 187. græcorum ſpeculatores à Xerxe capiũtur 187. græcorum oratio ad Gelonem 189. græcorũ Perſam operientium catalogus 196. græcorũ in bellãdo virtus 199. græci exteris inuidi 201. græci Spartanũ ducem quærunt 202. græcorum claſſis aduerſus Xerxem 202. græcorum claſſica victoria 203. 204. græcorum de inſequẽdo Perſa cõſultatio 216. Græcorum ad Platæas exercitus ſumma 228. græcorũ præda è Perſarũ clade 236. græcorũ ſepultura 237. græci Thebanos quòd Medos ſequuti fuiſſent, obſidẽt 237. græcos quo prætextu Xerx. oppugnet 3. Ct. græcorũ & Perſarũ ad Salaminẽ prælium 4. Ct. græcorum victoria in Salamine Ib. græci ex pacto ad Artoxerxem proficiſcuntur cum Inaro 5. Ct. græcorum interitus & fuga Ibid. græcanicorum operum tria maxima apud Samios 81

Gratiarum collis nemoribus frequens 123

Grinus Theræ inſulæ rex 119

Grues Scythicæ vbi hybernẽt 43

Grumi grandes ſalis in montibus 124

Grynæa AEoliæ ciuitas 27

Grypes auri cuſtodes 90. 101. 10. Ct.

¶ Gyges Daſcyli filius Cãdaulis ſatelles 2. gyges Cãdaule interempto, vxore eius & regno potitur 3. gyges ſuffragio Delphici oraculi Lydorum regnum poſſedit Ibid. gygis atnepos de Candaulis morte pœnas dedit. Ib. Gyg. donaria Delphis conſecrata Ib. gyges barbarorum primus apud Delphos munera poſuit Ib. gyges Mileto & Smyrnæ

arma intulit 3. gyges colophonem cepit 3. gygis abaui crimen Crœsus luit 17 gyges Heraclidarum fateles Ib.
Gygadas vocatur Delphis aurum & argentum à Gyge dicatum 3
Gygæus lacus proximus Halyattis sepulchro 18
Gygea Alexandri soror 130. gygæa Amyntæ filia Bubaris vxor 221
Gymnicum certamẽ Persis 54
Gymnopædiæ 155
Gyndis fluminis ortus 34. 37. gyndis fluuij riuuli 34. 37. 135

H

HÆMVS mons triũ fluuiorum pater 105
Haliacmon fluuius 184
Halicarnassus ciuitas 27
Halizones populus vbi 101
Halyattes successor Sadyattis 3. halyattis bellum cum Cyaxare & Medis Ib. halyattes Cimmerios ex Asia exigit 3. halyattes Smyrnam Colophoniam capit Ib. halyattes ad tibiarum fistularumque cantum in expeditionem procedebat Ib. halyattes paternum bellũ administrat Ib. halyatti oraculum à Pythia redditur 4. halyattis cum Milesijs fœdus Ib. halyattes Mineruæ duo delubra ædificauit Ib. halyattis regnum & mors 5. halyatti defuncto Crœsus in regno succedit Ib. halyattis dona delphis consecrata Ib. halyattes fugiẽtes Scythas recipit 13. halyattis vxorum, Carica altera, altera Iasgenere 17 halyattis sepulchrum apud Lydos 18. halyattis sepulchrum ab emptitiis hominibus & ancillis constructum Ib.
Halys amnis 2. 5. 13. 19. 24. 135 halys amnis in mare Euxinũ voluitur 2. halys amnis Medicum imperium & Lydum disterminat 13
Hamilcar Carthaginensiũ rex 191. hamilcaris genus & mors Ib.
Harmamithres Persici equitatus præfectus 179
Harmocydis oratio ad milites Phocenses 226
Harpagus Medus 14. harpag. Astyagis familiaris, eique omnium Medorum fidissimus 20. harpagi coram Astyage purgatio 22. harpagi filium Astyages mactat 22. harpagus propriũ filium comedit 22. 29. harpagus Medos in Astyagem concitat indignè ab eo tractatus 23. harpagi ad Cyrum literæ intra leporem recõditæ 23. harpagus exercitui Astyagis cõtra Cyrum præficitur 24. harpagus capto Astyagi

Astyagi insultat 24. harpagus, Ionia subacta, in Cares exercitum traducit 31. harpagus Cyrum in potestatē regni euexit 29. harpagus inferiorē Asiam subigit 32. harpagus in Mazaris defuncti locum sufficitur 29
Harpagus Persa Darij dux 150
¶ Hebes tessera 239
Hebrus fluuius vbi 111.177
Hecataeus historiographus, & eius genealogia 64. hecataei de defectione & bello Persico sententia 132. hecataeus Hegesandri filius 146. hecataei de Pelasgorum ejectione sententia 166
Hector successor Troiani regni 59
Hedoni Thraciæ populus 182. hedonorum nouem viæ 183
Hegesicles & Leo Spartiatarum tyranni 11
Hegesipyla Olori filia Miltiadis vxor 152
Hegesistratus Hippiæ sp. Sigæi tyrannus 142
Hegesistratus Telliadeus aruspex vt è vinculis euaserit 229. hegesistrati interitus 230
Hegesistratus Samius Samiorum explorator 238
Hegetorides Antagoræ filius 235. & 236
Hegias quomodo ciuis Spartanus fratris ope factus 229
Hegiæ Ephesij in pugna ad Thermopylas ad Xerxem consilium 4.ct.
Helenæ ab Alexandro raptus 1.57. helena Menelao redditur 18. helenæ templum in Therapne 155
Helicę vbi 27
Helicus Tericuchmis frater cæditur 7.ct.
Heliopolis solis vrbs 40.49.50. heliopolitani, Ægyptiorū solertissimi 40
Helis Ætolorum ciuitas 211
Hellanicus mendacij arguitur 7.ct.
Helles filię Athamantis sepulchrum 177
Hellespontus vbi in Ægæum intret 111. hellesponti pons 173. hellesponto Xerxes cōpedes injicit Ibid. hellesponto stigmata à Xerxe inuruntur Ibid. hellespontum Xerxes muneribus donat 176
Hellespontias ventus subsolanus 194
Hellespontij populus 87
Hellus in Hermum influit 14
Heneti populus 36. & 128
Hephæstienses populus 167.
Heracleum Atticæ angustiæ 4.ct. heracleum Salamini aggere Xerx. iungere conatur Ibid.
Heraclidæ Sardium reges ex oraculo 2. heraclidarum genus è serua Ib. heraclidarum imperium quot an-

norum Ibid. heraclidarum vltio in atnepotem Gygis deuoluta 5
Heraclidarũ genealogia 220
Heraclides Ibanolius 146
Hercules Iouem viſendum ſe exhibere nolentẽ qua ſpecie viderit 46. herculis Tyri Phœniciæ templum 47. hercules Ægyptius & Græcus Ib. herculis Thaſij templum Ibid. hercules vnus è x ii dijs 47. herculis parentes ab Ægyptijs oriundi Ibid. hercules vetuſtus deus Ibid. herculis templum vbi 47. 57. 136. 162. 163. herculis in templo cippi 45. 47. de hercule fabula Ibid. herculis oraculũ apud Ægypt. 52. hercules plures 74. herculis columnæ vbi 120. herculis tres filij 100. hercules Scytharum deus 107. herculis veſtigium vbi 110. herculis ara vbi 193. hercules ab Iaſone derelictus 195. ad opem herculi ferendam emerſit Dyras fluuius 196
Herma vbi 194
Hermeus ſinus 243
Hermiona Dryopum ciuitas 211. hermionenſes Dryopes 207. hermionei Samijs dant Thyream inſulam 81
Hermippus nuntius 147
Hermolyci præſtantia: ſepulchrum 240
Hermophantus 143
Hermotimus Pedaſenſis eunuchus 216
Hermotybies Ægyptij milites 68. 229. hermotybium Ægyptiorum plagæ Ibid.
Hermus fluuius 14. 144. 244. hermus fluuius iuxta Phociam vrbem in mare effunditur 14
Herodoti peregrinatio 40. 44. 47. herodoti ſententia de incremento Nili 43. herodoti de origine oraculorũ Græcorum ſententia 49. herodoti & Homeri ac Heſiodi ætas quanti interualli 49. herodoti & Dionyſi ætas 64. herodoti de raptu Helenæ ſententia 58. herodoto contraria de Zopyro Cteſias narrat 3. ct. herodotus mendacij arguitur 7. ct.
Herodotus Baſilidis filius Ionum ad Lacedæm. legatus 220
Heroicum conditorium 156
Heroum indigenarum nomina gerebant tribus Athen. 137
Herpys Thebanus 230
Heſiodus & Homerus deorũ opifices 49. eorumq; ætas Ibid. heſiodus de Hyperboreis retulit 103
Hexapolis nunc Pentapolis dicta 27

Hieron Gelonis frater 189
Hieronymus Andrius 229
Himera vrbs 191
Hipoleon promontoriũ Scythiæ 106
Hippagogæ naues 153
Hipparchi insomniũ 135. hipparchi interfectores Ib.
Hippiam Spartiatæ reducere conantur 141. hippias tyrannus Athenienſis 136. hippias exul Artaphernem in Athen. concitat 143. hippias oraculorũ peritus 142. hippias Piſiſtrati filius 161. hippiæ quum Perſas Marathonẽ ductaret, ſomniũ Ibid. hippiæ dens tuſſiendo excuſſus Ibid.
Hippobatarum prædia 138
Hippoclides Tiſandri filius 165. hippoclidis proci præſtantia Ibid.
Hippoclus Lampſacenus 118
Hippocrates Megaclis fil. & eius progenies 165
Hippocrates pater Piſiſtrati 10. 136. hippocrati portentum ingens viſum 10
Hippocrates Patareus, fratri Cleandro Gelæ tyrãno ſuccedit 189. hippocratis filij Ib. hipp. vrbes vicinas obſidet Ib. hipp. Scythæ Zanclæorum tyranno vincula inijcit 149. hippocratis mors 189
Hippomachus Leucadius aruſpex Græcorum 230
Hippotoxotæ quid 231
Hirci coitus cum muliere 47
Hiſtiæus Mileſius 118. hiſtiæi ad Scythas oratio Ib. hiſtiæi erga Darium fides Ibid. hiſtiæus à Dario petit Myrcinum 128. hiſtiæus Sardis à Dario accerſitus venit 130. hiſtiæus vt Ariſtagoræ defectionem indicet 132. hiſtiçus Dario callida oratione decepto, in Ioniam redit 145. hiſtiæus Sardibus aufugiens à Dario deficit 147. hiſtiæus à Chijs in vincula conijcitur 147. hiſt. literæ produntur Ibid. hiſtiæi vulnus Ib. hiſtiæus capitur, & in crucem tollitur 150
Hiſtiæus Tymnis filius 180
Hiſtiæa vrbs capitur 205
Hiſtiæotis ora ſuper Artemiſium 193. hiſtiæotis regio ad Oſſam & Olympum 9
¶ Hoarus fluuius vbi 116
Homerus & poetæ Oceanum fluuium finxerunt 43. homerus & Heſiodus deorũ opifices, eorumq; ætas 49. homerus vt ſcripſerit de raptu Helenæ 58. homerus verſus Cyprios non fecit 58. homerus de hyperboreis 103. homericis verſibus Argi celebres: eorumq; cantores Sicyone electi à Cliſthene 137. homeri de boum cornuũ pullulatione ſententia 103. homerus

Athenienſes in exercitu cõtra Ilium laudat 190. homeri Epigoni 103. homeri cæcitas 244. homeri epigramma in Midam Phrygum regem 245. homeri nomen vnde Ibid. homeri minor Ilias 246. homeri Phocais Ib. homerus apud Chium 249. homeri Cecropis, Batrachomyomachia, Epicichlides Ib. homeri vxor & filiæ Ib. homeri Caminus 251. homeri Ereſione 252. hom. mors & ſepulchrum 253. homeri ſepulchri inſcriptio Ibid. homerus Æolicus Ib. homeri ætas 254. homericæ profectionis commentarij 244
Homiuorum animal 9. ct.
Homo fato functus vbi per lętitiam terræ demandetur 127. homini ſatiùs mori quàm viuere 6. hominis calamitoſa conditio Ibid. hom. prima & naturalis vox 40. homines in fortuitorum arbitrio & non contrà 175. homo ſibi malorum autor non Deus 17. homines ferè omnes præter Græcos & Ægyptios in templis coeunt 50. homo hominem fato impendenti eripere nequit 78. homines molles mollis regio fert 242
Hoples Ionis filius 137
Horæ diei à quibus inuentæ ſint 57
Horti Midæ Gordij filij 221
Hoſtiæ Pythio à Crœſo conſecratæ 8
Horaſpes Artachæi filius Aſſyr. dux 178
¶ Humanarum rerum inconſtantia 2. 16. 37. humanæ vitæ anni ſeptuaginta 6. humanæ vitæ breuitas & calamitas 175
¶ Hyacinthia Lacedæm. ſolennia 224
Hyampeus vertex 207
Hyampolis vrbs 206
Hyatæ tribus Sicyonia 137
Hybla vrbs 189
Hydarnes Perſa 183. hydarnes Hydarnis filius Perſarum dux 179
Hydrias regio 146
Hyela in agro OEnotriæ ciuitas 30
Hyænæ vbi naſcantur 125
Hygennenſes populus 87
Hylæa locus 100. 106. 109
Hylleæ tribus Sicyonia 137
Hylli progeniei celebritas 153. hyllus Herculis filius 196. hyllus interimitur 227
Hymees Perſa 146. hymeæ obitus Ibid.
Hymeſſus 166
Hymni deorum ab Homero conſcripti 245
Hypachæi quondam Cilices appellati 180

Hypacyris Scythię fluuius 105. 106
Hypanis fluuius impotabilis 101.106.110
Hyparchus fluuius Indiæ 11.Ct.
Hyperanthes & Abrocomes Darij filij 199
Hyperborei vbi 101. hyperboreorum sacra 103
Hyperoche & Laodice Hyperboreæ virgines Ib.
Hyrcani populus vbi 90
Hyrgis fluuius 106
Hyria vrbs à quibus condita 192
Hysiæ oppidum 138
Hystaspes Xerxis filius 3.Ct.
Hystaspes Arsamenis filius 38
Hystaspes Darij filius 178
Hystaspes Darij pater Persarum satrapa 83
Hystriches vbi gignantur 125

I

Iacchvs mysticus 210. iacchus festũ Atheniensium Ib.
Iadmon Samius herus Æsopi 62
Ialysius oppidum 27
Iamidei 229
Iapyges Messapij 113.192
Iapygia 94.113.192
Iardanæ ancilla, Herculis vxor, mater Heraclidarum 2
Iasonis æreus tripus 123
Iatragoras 132
¶ Iberiam Phocenses occupãt 29
Ibis Ægyptijs sacra 50.52. ibidis forma 52. ibidum duplex genus Ibid.
¶ Ichnæ vrbs terræ Bottiæidis 184
¶ Ida mons 175. & regio 28
Idernes vnus ex septem Persarum principibus 3. Ct. idernes Artoxerxis socer 7.Ct.
¶ Ieiunia & festus dies Isidis 124
Ienysus vrbs Syriæ 71
¶ Ignem Persæ deum arbitrãtur 73. ignis Ægyptijs animata belua dictus Ib. igni sepelire 7. Ct. ignis perpetuus 10. Ct. ne igniferi quidem elabatur 202
¶ Ilias minor Homeri 246
Iliadi Mineruæ mille boues à Xerxe immolantur 175
Ilij expugnatio, barbarorum & Græcorũ simultatis origo 2. ilium 41. ilij obsessio & expugnatio 58. iliensis ager 143.175
Ilissus fluuius 175
¶ Imbecillitas fortissima necessitas 192
Imbribus vacantes 124
Imbrus 130
Immortales Getæ 112. immortales qui apud Persas 179
Imperium Priami à Græcis euersum 2. impossibile sortem fato destinatam posse effugere 17. impossibilitatis numen 217
¶ Indus fl. fert crocodilos 105.

indi in mare ostium explorat Darius Ibid. inarus Lydus Ægyptios ad defectionem ab Artoxerxe incitat 4. Ct. inaro mittunt classem Athenienses 5. Ct. inarus Achæmenidem vulnerat Ibid. inarus victor Ibid. inarus vulneratur, fugit Byblum Ib. inarus cum Græcis ex pacto ad Artox. proficiscitur Ibid. inarus ab Amyti tribus crucibus figitur Ibid.
Inconstantia rerum humanarum 2
Indathyrsus filius Saulij, rex Scytharum 109. 115
India pluuiæ expers 9. Ct. indiæ fons aurifluus Ibid. indiæ fluuius mellifluus 10. Ct. indiæ rex vt exploret fontes Ib. indiæ fluuius παντα-γαθοφόρος 11. Ct. indiæ arbor dulcis Ib. indi Callatiæ parentibus vescuntur 78. indorum multitudo 88. indi Calandiæ Ibid. indi pecuarij & eorum mores Ib. indorum nauigia Ibid. indi ægrotos suos epulantur Ib. indorum coitus in propatulo 89. indorum genitura atra Ibid. indis sol matutinus ardentissimus Ibid. indi vt aurum colligant Ibid. indi à Dario subacti Ibid. indorum in Xerx. exercitu armatura 178. 179. indi Derbicum aduersus Cyrũ socij 2. Ct. indus quidã Cyrum iaculo percutit lethali Ib. indorum multitudo 9. Ct. indorum iustitia 9. Ct. 10. Ct. indorum locus sacer Ib. indi iusti Ibid. indi tonitruum expertes Ibid. indorum nigredo Ibid. indi Pygmæi Ibid. indorum venandi lepores ratio Ibid. indorum lacus oleosus Ib. indorum argentifodinæ Ib. indorum montes auriferi Ibid. indi sani Ibid. indi longævi Ibid. indi vt aues venentur 11. Ct. indi vt electrum colligant Ibid. indi cynocephali Ibid. indicum aurum 88. indicæ regionis descriptio & situs Ibid. indicæ formicæ 89. indici cameli forma & pernicitas Ibid. indica animalia grandiora cæteris Ibid. indici canes 9. Ct. indici galli & gallinæ Ibid. indici montes gemmiferi Ibid. indicus æstus Ibid. indicum mare Ibid. indicus calamus Ibid. indicum animal Ib. indicus sol 10. Ct. indicæ oues Ibid. indicæ palmæ Ibid. indicus serpens Ib. indica auis Ibid. indicum lignum πάρηβον Ibid. indici asini syluestres 12. Ct. indicus vermis Ibid. indicæ arbores Ibid.

Inge-

Ingenium Persarum quale 17
Infantes Cynocephalorum 11. et.
Infernæ sedes 60
Inopiæ & impossibilitatis numina 217
Insomniorum ludibria 171
Institores primi, Lydi extitere 18. institor quare Darius fuerit appellatus 87
Institutio Persarum puerorũ 25
Insulæ in Araxo 37.
insulæ OEnusæ 30.
insulæ natans vbi 661.
insulæ Euchinades vbi 41.
insula Chemmis 66.
insulæ beatorum vbi 75.
insulæ nigri maris 88.
insulæ Cassiterides Herodoto ignotę 90. insulani Ionnes qui 26.27
Intaphernes vnus ex septem Magi occisoribus 87. intaphernis facinus eiusque & domesticorum omniũ interitus 91
Intercalationes mẽsis à quibus introductæ 6. 40.
Io f. Inachi reg. 1. Io à Phœnibus rapitur Ibidem. io stupri prata 2. io vt à Græcis depingatur 46
Iolcon Thessali Hippiæ offerunt 142
Ion Xuthi filius 196
Ioniæ translatio 240. Joniam Harpagus subigit 31.
iones à Crœso subacti 2. 5. ionuth lingua 10.26. iones ad Cyrum legatos mittunt qui obedientiæ iugum acceptent: & quid Cyrus responderit 26. ionum regio, Asiaticarum pulcherrima, & eius descriptio Ibid. ionum duodecim in Peloponneso quoque ciuitates 27. iones insulares à reliquis deficiunt: alios etiam Ionici nominis pudet Ibid. ionicarum ciuitatum numerus cur duodenarius Ibid. iones qui se præstantiores iactent: & de eorum vxoribus Ibid. iones ab Achiuis, suis sedibus pulsi Ibid. ionum reges qua progenie oriundi Ibidem. iones veri & genuini qui Ibidem. ionum qui ab Apaturijs arceantur Ibidem. quorum ionum sit Panonium sacrum Ibid. ionum insulanorum deditio 30. 31. iones Biantis consilium spernunt 31. iones secundò in seruitutem rediguntur 31. iones in Ægyptum quomodo venerint 66. ionum & Scytharum de Dario impediendo colloquia 117. 118. iones captas Sardis incendunt 143. iones ad Ephesum vincuntur 144. iones mari vincunt 145. iones tertiò subiugati 171. iones

quomodo Ægyptum diuidant 42. iones vbi & vnde dicti 87. 207. iones ignauissimi hominum 118. ionum & Carum fuga 146. ionibus Persarum minę intentatæ 148. ion. laborum nauticorum insueti Ib. ion. Dario tributarij 152. ionum in Xerxis exercitu armatura 180. iones Pelasgi Ægialees appellati Ibid. ionibus solum suũ permissum 240. ionico genere excellentes 9. ionicæ rebellionis occasio 131. ionicarum nauium catalogus 147
Iupiter expiator hospitalis 8. iupiter apud Persas 25. iupiter Bel apud Babylonios 33. iupiter Ammon 47. iupiter Thebanus 49. iupiter liberator, & eius templum 95. iupiter Scytharũ deus 107. iupiter Papæus apud Scythas Ibid. iupiter Lycæus 127. iupiter Carius 137. iupiter Lacedæmonius 154. iupiter cœlestis Ibid. iupiter sub specie & nomine Xerxis inuadere Græciam dicitur 177. iupiter æreus decem cubitorum vbi 236. ioui decimę necessariò reddunturr 17. iouis Carij fanum apud Mylassos 31. iouis Beli templum & simulachrum 33. iouis Thebani templum 33. 124. iouis simulachrum arietina facie 47. iouis fanũ apud Thesprotos 49. iouis cultus apud Meroen 44. iouis oraculum apud Ægyptios 52. iouis Ammonij templum à Cambyse incensum 73. iouis diabaterij ara 3. Ct. iouis Beli puluinar 98. iouis forensis ara 133. iouis militaris templum 146. iouis olympij delubrum 40. iouis currus in Xerxiano exercitu 174. 218. iouis Amphlystij templum 195
¶ Iphigeniæ apud Tauros cultus 113
Ipni locus quidam 194
¶ Irasa locus vbi 121
¶ Is vrbs & flumen 32. is flumen 32. is fluiuus in Euphratem se deuoluit Ib.
Isagoras Tisandri filius 137
Isis δημήτηρ id est Ceres dicta 49. 67. isidi vaccæ sacræ 46. 124. isidis simulachrum bubula cornua habens 46. isidis templum maximum in vrbe Busiri 49. isidis & Dionysi filij Ibid.
Ismaris lacus famosissimus 182
Ismenij Apollinis templum 17
Issedones populus 101. 102. issedonum mores Ib.
Issedoni populus 37
Ister vbi 106. 113. ister semper sibi par 106. istri ortus & fluxus 45. ister & Bosporus à Dario põte iuncti 3. Ct.

Isthmus Cnidiæ 32. isthmus Chersonesi muro præseptus à Miltiade 115
Istiæotis locus proximus Ossæ & Olympo 9
¶ Itanus oppidum 119
¶ Iudices regij apud Persas 76. iudicis corrupti iustæ vindictæ exemplum 131
Iuncus esui aptus 54
Iunonis festum 6. iunonis duæ imagines vbi 70. iunonis templum vbi 111.232. 233
Iurare per aquam Stygis 157
Iusti principis officium 74
Iustitia Cynocephalorum 11. ct. iustitia Indorũ 9. ct. 10. ct.
¶ Ixabates Cambysis eunuchus 2. ct. ixabates Cambysem sepelit 3. ct. ixabates Magi index interficitur 3. ct.
¶ Iyrcæ populus Scythiæ 102

K

KIKI quid sit 54

L

LABDA Amphionis filia 141
Labynetus Babyloniorum tyrannus 14
Labynitus Assyriæ rex 34
Labyrinthus 65
Lacedæmonij Crœso amici 2. 9. Græcorum potentissimi Ib. lacedæmoniorum leges à Lycurgo 11. lacedæmonij bellum Tegeatibus inferũt 12. lacedæmoniorum compedes apud Tegeatas. Ib. lacedæmonij quibus artibus Tegeatibus facti sint superiores Ib. lacedæmon. Argiuorũq; pro agro Thyrea dimicatio 15. lacedæm. çoma post victoriam de Argiuis Ib. aduersus Polycratem expeditio 79. in Samum expeditio 78. mos in sumendis supplicijs 119. de seipsis opinio 153. lacedæmoniorum regum funera 154. lis de progrediendo ad bellum 161. oratio ad Platæenses Ib. ad Hydarnem Persam 185. ad Athenienses 222. lacedæmoniorum virtus 181. consuetudo 197. frugalitas 136. lacedæmoniorum occisorum sepultura 237. laced. ad Platæas victoria 4. ct. ad Thermopylas clades Ibid.
Lacmon mons vbi 238
Lacrines legatus ad Cyrum 28
Lacrymæ arboris Indicæ 11. ct.
Lactis emulgendi mos apud Scythas 99. lacte victitantes 11. ct. lactis coagulationem prohibens radix Ibid.
Lacus Tritonidis 124. lacus vnde pix hauritur 125. lacus Stymphalius vbi 157. lacus oleosus Indorum 10. ct. lacus piscosus & salsus Ib. lacus Bœbeis vbi 184. lacus Gygæus vbi 18. lacus famosissimus 181
Lada insula vbi 147

Ladice vxor Amasis 70. ladicæ votum Ib.
Laij delubrum 119. oraculum 133. & genus 136
Lampito Leutychidis filia 156
Lamponium vbi 130
Lampsacum vrbs 146
Lana arborea vbi 89
Laodamas Phocensis 118. laodamas Eteoclis filius 136
Laodice 103
Laos oppidum 149
Laphanes Euphorionis filius 165
Lapidicinæ adpyramides Méphios 40
Lapis Porinus, Parius 136. lapis Melampygus 198. lapidum aceruus à Dario congestus 112. lapideus leo vbi 199
Lariſſæ Æoliæ ciuitas 27
Laſus Hermionis filius 168
Lauacrum Indorum nobiliorum 12.ct.
Laxij Sauromatæ vbi 102
¶ Lexnæ partus 90
Lebæa vrbs 221
Lebedus 26
Lectis non vtentes 11.ct.
Ledanum, aliàs Ladanum 90. ledanum quomodo comparetur Ib. ledani medica vis Ib.
Legati Darij in puteum conjecti 185. legati non violandi Ib.
Leges Athenienſium à Solone conditæ 5. leges & inſtituta Babyloniorum 36
Lemnum oppidum 130. capitur 167
Lemnia facinora 166
Leo viri nomen 193
Leo Sardius 15
Leobota Spartiatarum rex 11
Leocides Phidonis Argiuorũ tyranni filius 164
Leon & Hegeſicles Spartiatarum tyranni 11
Leonis ex auro effigies 9. leonum natura atq; loca 184. leones vbi gignantur Ibid. leo lapideus 199
Leonides 133. in crucem tollitur 201. leonidis regis Spartiat. genealogia 196. leonidæ mors 199. leonidæ cædis vindicta 218. leonidæ ad Thermop. cum Xerxe conflictus 4.ct.
Leontini populus 189
Lepreum oppidum 119
Leproſos vt vocent Perſæ 5.ct.
Lepus ex equa natus 177. leporis fœcunditas 89. lepores vt venentur Indi 10.ct.
Leros inſula 146
Leſbus inſula vbi 29. leſbus quãdo habitari cœpta 254. leſbij à Polycrate victi 78
Leucadius Hippomachus aruſpex 230
Leucadij Dorica gens 207
Leucon oppidum Lyæ 121
Leutychides Menaris filius 155. leutych. Spartiat. rex Ib. leutychidæ fuga & mors 156.

leutych. oratio de depoſito reddendo 158. leut. genealogia 220. Stratagema 239
Lex Caricarum mulierum in maritos 27. lex oppignorandi paterni cadaueris vbi 62. lex omnium rex & domina 182
¶ Liberi cultus apud Meroen 44. liber Græcis Oſiris dictus 64
Libya vnde ſortita nomē 105. libyæ, Aſiæ & Europæ magnitudo 104. libya arboribus nuda 123. libya & eius incolæ 124.125.126. libyes primi Neptuni nomen habuerūt 48. libyes ſolis deorum omnium ſoli & lunæ ſacrificant 125. libyes Ægyptijs ſe dedunt 121. libyes Cābyſi ſe dedunt 73. libyes Ægypto contermini 87. libyum variæ nationes 122. libyes Nomades, id eſt paſtoritij 124.125. libyes ſaluberrimo corpore Ibid. libyum paſtoritiorum ſacrificia Ibid. libyes vbi 126. libyum inuenta quæ Græci didicerunt 125. libyum in Xerx. exercitu armatura 179. libycus mons 41.60
Libyſſarum mulierum eiulatus 125
Liches Delphici oraculi coniector 12
Lignum παίρηθον admota attrahens 10. ct. lignum cogulans 11. ct. lignei artifactus 11. ct.
Ligyum in Xerx. exercitu armatura 178
Liliorum ingens vis vbi 54. liliorum radices eſui aptæ Ibid.
Limeneion regionis Mileſiorum 4
Lindi populus è Rhodo 189
Lindos oppidum 27
Linum Colchicum, Sardicum, Ægyptiacum 56
Linus modulationis genus apud Ægyptios 52
Lipaxus vrbs vbi 184
Lipoxais Targitai filius 99
Lipſydrium oppidum 136
Liſſæ oppidum vbi 284
Liſſus fluuius vbi 182. liſſi fluuij aquæ Xerx. copijs non ſuffecerunt Ibid.
Literæ Hiſtiæi produntur 147. literarum mira occultatio 201. literæ Themiſtoclis ad Iones lapidi inciſæ 204. literarū per ſagittam tranſmiſſio 219. literæ capiti impreſſæ 132. literæ Græcorum ex Phœnicibus 135
Littus pulchrum vbi 149
¶ Locri Epizephyrij pop. Ib.
Locri Ozolæ populus 206
Longæui Indi 10. ct. longæui Cynocephali 11. ct.
Lotiones Cynocephalorū Ib.
Lotos vbi plurima 54. loti radix eſculenta Ib. loti fructus deſcriptio 123

Lotij muliebris vſus 57
Lotophagi populus vbi 123
¶ Lucernarum accenſarũ feſtum apud Ægyptios 50. lucernarum accenſio 198
Lucinæ tributum 103
Lucus platanorum 146
Ludorum primi inuentores Lydi 18
Luna Perſarum præſes 174. lunæ feſtum 48
Lupi ex hominibus 113. luporum ſepultura 51
Lutræ vbi capiantur 114
Luxus Perſarum 236
¶ Lycidas cum vxore & liberis lapidatur 223. 224
Lycæus Iupiter 127
Lycaretus Męandri germanus 130
Lyciæ ignis perpetuus 10. ct.
Lycij in poteſtatem Crœſi redacti 5. lyciorum è Creta origo 31. lycij ab Harpago victi 32. lycij populus Dario tributarius 87. lyciorum in Xerxis exercitu armatura 180. lycij quondã Termilæ vocati Ib. lyciorum nomen & leges 31
Lycius Cyberniſcus Sicæ filius 180
Lycon Athenienſis prodit Piſiſthnem 7. ct.
Lycophronis Periandri filij interitus 80
Lycurgus Ariſtolaidis filius 10. lycurgus & Megacles Piſiſtratem eijciunt Ib. lycurgus Spartiata integerrimæ vitæ Ib. lycurgo oraculum à Pythia redditur Ib. lycurgus legumlator apud Lacedæmonios Ibid. lycurgus Leobotæ Spartiatarum regis tutor Ibid. lycurgi delubrum apud Spartiatas Ib.
Lycus fluuius 116. lycus Pandionis filius à fratre Ægeo pellitur Athenis 31
Lyda mons à Pedaſijs extructus 32
Lydus Atyis filius 2
Lydeus fluuius 184
Lydia auri ramenta è Tmolo prouenientia habet 18. lydia Halyattis regis ſepulchro ſe nobilem iactat Ib.
Lydi populus antè Meones vocati 2. lydorum ſtrenua gens 14. lydorum gens equitandi peritiſſima Ibid. lydorum mores & leges 18. lydorum ritus ineundi fœderis Ib. lydorum expiandi ritus idem qui apud Græcos, 7. lydorum filiæ omnes proſtituuntur 18. lydi primi caupones inſtitoresq; Ibid. lydorum partes primæ in conſulendis oraculis 9. lydorum Medorũq; fœdus 13. lydorum Medorumq; quinquennale bellum Ib. lydorũ medorumq; bello dies repentè nox facta Ib. lydorum cum Perſis conflictus & fuga 14. lydi pri-

di primi omnium aurum argentumque ad vtendum percusserunt 18. lydi primi inuentores ludorum Ibid. lydi in Thusciam colonias deduxerunt Ibid. lydorum diuisio Ibid. lydorum cum Cyaxare prælium 19. lydi Sardibus per Cyrum exacti 28. lydi Caribus germani 31. lydi populus tributum Dario pendens 87. lydorum in Xerxis exercitu armatura 178
Lygdamus Naxius 11

M

Macae populus 123.133
Macedones à Dario subacti 152
Machlyes populus 123
Macrobij populus Æthiop. 74
Macrones populus 50. macronum in Xerxis exercitu armatura 179
Mactoriũ vrbs super Gelã 189
Madyes filius Prototyæ Scytharum rex 20
Madytus vrbs 173
Mæander fluuius 92.146. & eius fontes vbi 173
Mæandri campus 4. mæandri campum Mazares incursat 29
Mæandrius Polycratis scriba 92. mæandrius Sami procurator 95. mæandrij oratio ad Samios Ibid.
Mæotei populus vbi 116
Mæotis palus vbi 20. 99. 105. 106. 111. 113. 115. 116
Magdolus oppidum vbi 67
Magi populus Mediæ 19. magi Persarũ 26. magorum commentũ vt Persarum imperiũ occupent 82. magi cuiusdam imperiũ apud Persas 83. magus Cambysi succedens 3. ct. magus interficitur: Magorum cædes 85. magophonia Persarum festum celebre Ib. & 3. ct.
Magistum oppidum 119
Magna cum periculis suscipiuntur 176
Magnarum iniuriarum magnæ vindictæ 59
Magnesia vrbs vbi 92
Magnetes populus 87
Malæ dextræ in contumeliam derasæ 60
Malea promontorium vbi 15
Malena 150
Males Ætolus 164
Mandane Astyagis filia 20. mãdane Cãbysi nuptũ datur Ib.
Mandrocles Samius 111. & eius monumentum Ib.
Maneros Ægyptijs quid 52
Mantieni montes 34. 37. *Vide* Matieni.
Mantiena vrbs 121
Manus octo digitorum 12. ct.
Marathon locus 161. marathonem occupat Pisistratus 11. marathonia clades 163. marathonia pugna 3. ct.
Mardonius Xerx. exercitus imp. 179. mard. Gobryæ

filius 152.168.179.mard.vulneratur 152. mard. à præfectura ſemouetur 160. mar. oratio de bello Græciæ inferendo 169. mard.in Lacedæm.obiurgatio 231.mard. cædes 234. mard. vnus ex ſeptem magi occiſoribus 3. ct.mar. antiquus apud Xerxem ſpectatus 3. ct. mard. bello aduerſus Platæenſes præficitur 4. ct. mard.fuga Ib. mard.mors Ib.
Mardi Perſarum genus 24
Mardus Hyrcædes Sardiũ muros primus conſcendit 15
Mare Sardonium vbi 30.mare Caſpium 37. mare Atlanticum, rubrum, auſtrale 37. 67. 88. 104.179. mare Indicum 9. ct. mare Echinadum inſularum 41
Marea vrbs vbi 42
Mares quam armaturã in Xerxiano exercitu tulerint 179
Mariandeni populus 87
Mariandyni à Crœſo ſubacti 5. mariand. in Xerxiano exercitu armatura 178.mariandynus ſinus vbi 104
Maris fluuius 105
Mãronea Græca vrbs 182
Martis oraculum 52.178. marti ſoli ſimulachra faciunt Scythæ 107. martis ſepulchrum apud Scythas 107
Marſagetes Scythiæ regis frater captus 3.ct.
Marſyas fluuius 146
Martichora animal Indicum 9.ct.
Maſanges Aorizi filius dux 178
Maſcamis elogium 182
Maſij Perſarum genus 24
Maſiſtes Darij filius Xerxis exercitus imperator 179
Maſiſtius à Græcis Maciſius dictus 226. maſiſtij interitus Ibid.
Maſiſtæ & liberorum eius cædes 245
Maſſagetę populus ferus & robuſtus 37. maſſag. deus ſol 38. maſſag. victus Ib. maſſag. vxores communes Ib. maſſag. ſenes immolantur Ibid.
Maſtyes populus 128
Matacas Xerxis iuſſu, Delphorum templum diripit 4.ct.
Maternum genus paterno nobilius apud Lycios 31
Matieni populus 13. matienorum in Xerxis exercitu armatura 178
Matris Martis templũ vbi 50
Maxyes Libyes vbi 125
Mazares Medus 29. mazares Prienenſes ſubigit Ib.mazares Mæandri campũ incurſat Ib.mazares moritur Ib.
¶ Meci populus 88
Mecyberna Græca vrbs 184
Medea Colchorum regis filia 1. medeæ raptus à Græcis Ibid.
Medicæ regionis facies 21
Medi vbi 104. medorum appella-

pellatio vnde 177. medorum tyrannus Cyaxares 13. medorũ & Lydorum mos ineundi fœderis Ibid. medorum bellum quinquennale cum Lydis Ibid. medorum & Lydorum bello dies repentè nox facta Ibidem, & 19. medorum ab Assyrijs defectio 18. medi Assyrios subigunt 20. medorum à Dario defectio 24. medorum imperium ad Persas translatum Ibid. medorum in Xerxis exercitu armatura 177.179. medi Deiocem sibi iudicem constituunt 19. medi regi suo regiam ædificant Ibidem. medi à Scythis prælio fusi, Asiæ imperium amittunt 20. 25. medi Ninum ciuitatem expugnant 20. medi inebriatos Scythas interimunt Ibid. medis canis spaco dicitur 21. medicum imperium Halys fluuius terminat 13. medicum nomen Græcis terrorem incutere solet 183. medicus exercitus contra Græcos 3. ct. medicæ nationis gentes 19.3. ct. medici singuli singulorũ morborum apud Ægyptios 53

Medimnus Atticus mensitræ genus 35.154

Megabates Persa 131

Megabazus Megabatis filius 180

Megabernes Spitamæ filius 1. ct. megabernes Barcanijs à Cyro præficitur 2

Megabyzus Persa 83. megabyzi oratio ad suos de oligarchia 86. megabyzus Zopyri filius 98. megabyzi elogium 118. megabyzus in Pæones exercitum ducit 128. megabyzus Xerxis exercitus imperator 179. megabyzo Ctesias tribuit quæ Herod. Zopyro 3. ct. megabyzus Xerxis gener Ibid. megabyzus Babylonem capit 4. ct. megabyzo mola aurea à Xerxe donatur Ibid. megabyzus diripere templum Delph. recusat Ibid. megabyzus vxorem adulterij apud patrem accusat Ibid. megabyzus Artapani machinas prodit Ibid. megabyzus in cõiuratorum prælio vulneratur Ibid. megabyzus in Inarum mittitur 5. ct. megabyzus Inarum vulnerat Ibid. megabyzus cum Græcis paciscitur Ibid. megabyzi luctus Ibid. megabyzi ab Artoxerxe defectio Ibid. megabyzus vulneratur Ibid. megabyzi victoria Ibid. megabyzi strenuitas Ibidem. megabyzus ex pacto ad regem ve-

nit lb. megabyzus mortis periculum euadit lb. megabyzus relegatur lb. megabyzus regi recõciliatur lb. megabyzus moritur 6.ct.
Megacles Alcmęonis filius 10. 164.165. megacles & Lycurgus Pisistratum imperio Athenienſiũ eijciunt 10. megacles Cliſthenis gener factus 165. megacles Hippocratis filius lb.
Megacreon Abderites 183
Megapanus Hyrcanorum dux 177
Megarenſis populus 189. megarenſis plebs venundatur lb.
Megiſtæ inſcriptum epigramma 200
Megiſtiæ extiſpicia 198. megiſtias Acarnan à Melampode progenitus 199
Melampus Amytheonis filius 48. melampodis poſtulata ab Argiuis 229. melampus Bacchici ſacrificij inuentor apud Ægypt. lb.
Melampygus lapis 198
Melanchlæni populus vbi 113. melãchlænorum mores & nomenclatura lb. melanchlænorum victus humana caro lb.
Melanippus Aſtaci filius 137. 143. melanippus Alcæi ſodalis lb.
Melanopus Ithagenis filius 243
Melas fluuius 196. melas ſinus & fluuius eiuſdem nominis 177
Meles primus rex Sardium 15
Meleſigenes vnde appellatus 243
Meletes fluuius lb.
Melibœa vrbs 194
Melienſes populus 195
Melienſis ſinus vbi 103
Meliſſa Periandri vxor 79. meliſſa à Periandro occiſa Ibid.
Mellis vbi maxima copia 125. mellifluus fluuius 10.ct.
Melois amnis 233
Melyenſes populus 87
Memnonia regia 135. memnoniæ Suſæ 188. memnonis vrbs vbi 135
Memphis vrbs 68. memphis vrbs à Mene primùm condita 55. memphios vrbis ſitus & deſcriptio lb.
Mendaciũ dicere quando expediat 84
Mendes quid lingua Ægyptiaca 47
Menderis templum 46
Mendeſium oſtium Nili 42
Mendeſia prouincia 46.47
Mendeſij cur oues immolent, capris abſtinentes 46. mendeſij capros venerantur 47. mendeſij caprarios præcipuo honore afficiunt Ibid.
Menelaus Helenam recipit 58 menelai portus vbi 122
Menes primus regnaſſe fertur

tur 55
Mensa solis 74
Mensis intercalaris 6. à græcis tertio quoque anno introductus 40
Mentes nauicularius 244
Mentiri apud Persas turpissimum 26
Mentor Ithacensis homerum sedulò curat 244. mentoris in Ithaca virtutes prædicatæ Ib.
Mentulę portentum apud Ægyptios 48
Menostanis in Megabyzũ expeditio 5. ct. menostanis clades & fuga Ibid. menostanes Secundianum monet 6. ct. menostanes se occidit 7. ct.
Menon Cyri dux 7. ct. menonis dolí 8. ct.
Meones Lydorum nomen assumpserunt 1
Meraphij Persarum genus 24
Mercurij statua porrectum veretrum habens 48. & templum 63. mercurius quibus gentibus colatur 128.
Mermnadæ populus 2. mermnadarum tyrannus 3
Meroe oppidum vbi 44
Mesambria vrbs vbi 112. 182 mesambriam vrbem quis condiderit 151
Messana Olim Zancla 191
Metalla aurea atque argentea vbi 182. de metallis aureis certamen 235. metallum salis 124
Metapontini populi vbi 101
Metiochus Miltiadis filius 152
Metra Venus 25
Metrostes Terituchmis frater 7. ct.
¶ Micythus Anaxilai famulus 192
Midas apud Delphos munera posuit 3. midæ sella apud Delphos Ibid. midas Gordij filius, Phrygiæ rex Ibid. & 245. midæ horti 221 midæ epigrammata ab Homero 245
Milesiorũ cum Halyatte bellum 3. milesiorum duo ingentia vulnera 4. milesiorum oppugnatio per XII annos 4. milesiorum cum Halyatte fœdus Ib. milesij Cyro confœderati 26. milesiorum correctio 131. milesiorũ & Carum fuga 146
Miletus oppugnatur 3
Miletus vrbs Ioniæ prima 26. capta diripitur 149
Militiæ ordo à quo primùm distributus 19
Militum Cambysis depastio 75
Milo Crotoniates luctator 94
Miltiades Cimonis filius Chersonesi tyrannus 151. miltiades Athenienſiũ dux 117. 11. miltiades victor in Olympico certamine 151. miltiades capitur Ibid. miltiades Chersoneso potitur 152.

miltiades Parios obsidet 163. miltiadis accusatio & obitus 166. miltiades Dati ad Marathonem occurrit 3. ct.
Milyas Asiæ regio 31. milyæ Solymi dicti Ibid. milyarum in Xerx. exercitu armatura 179
Mineruę templi deflagratio 4. mineruæ templum cognomine Assesiæ Ib. mineruæ duo templa apud Assesum Ib. mineruæ Pallenidis fanum 11. mineruæ festa virginum pugna ab Ausibus instituta 124. mineruæ Pedasiæ sacrificæ barba pullulat 32. mineruæ Aleæ templum apud Tegeatas 12. 234 tutelaris apud Chios 29. oraculum apud Ægyptios 52. Vestibulum apud Saios 69. Inaurata statua vbi 70. Lapidea duo simulachra Ibid. Parentes 124. Templum in Sigeo 143. Fanum 206. Sciradis templum 214 mineruæ ægis 125. mineruæ Crastiæ fanum 133. mineruæ in arce adytum Dorienſibus non accedere licitum 138. minerua vrbana 189. mineruæ Iliadi 1000 boues immolantur à Xerxe 175. minerua protemplaris 207
Minoa Selinusiorum colonia 133
Minos & Sarpedon Europæ filij 31. minois cædes 192
Minyæ populus 27. 118. minyæ, commento suarum vxorum liberantur 119
Miraculum maximum Periandro oblatum 4
Mitradates pastor, Cyri nutritius 21. 23. mitradates Vdiastis filius 3. ct. mitradates patri succedit Ib. mitradatis cædes 8. ct.
¶ Mnesiphilus Atheniensis 209
¶ Modus ineundi exercitus numerum 177
Mœnia lignea Budinorum 114
Mœris Ægyptiorum rex 55. mœris præclara opera Ib.
Mœrios stagnum 51. 65. & eius descriptio 87. 4. ct.
Mola aurea sex talentorum 4. ct.
Molossi populus 27
Mons Arabicus 40. 41. 60. mons Atlas vbi 124. mons ingens euersus indagandis metallis 153. montes gemmiferi 9. ct. montes auriferi 10. ct. mons Sardonis 9. ct. montes feruentissimi Indiæ 10. ct. montes qui aluuntur 11. ct.
Mophis mons 44
Moræ compendia 170
Morbus fœmineus Scythas inuadit 20
Mors optatissimũ perfugium ærumnosæ vitæ 175. mortem

tem contemnunt Indi 10. ct. mortui exemplar apud Ægyptios 52. 53. mortuorum apud eosdem conditurae Ib. mortui cum laetitia vbi humentur 127
Moschi populus 88. moschorum in Xerxiano exercitu armatura 179
Mosynoeci populus 88. mosynoecorum in Xerxiano exercitu armatura 179
Mula mulum ancipit. peperit 177. mulae partus 97. mulae Xerxis funus expectant 6. ct. muli vbi non gignantur 103. mulorum species Scythis horrendae 116. muli Pygmaeorum 10. ct.
Mulier exuendo tunicam & pariter verecundiam exuit 22. mulierū raptus illicitus 1. mulieris offensio vindictam quaerit 3. mulieres mulierem praedicant 6. mulieris simulachrum ex argento 9. mulieribus Babyloniis semel in vita cum exteris coire lege impositum 36. De mulieribus Ægyptiis 45 mulieres quae oracula in Graeciam intulerūt, columbae vocatae 49. mulierum pudenda cippis à Sesostre inscripta 55. mulieris cum marito suo solo concumbentis vrina Pheroni visus restituta 57. mulieris opinio quid possit 94. mulieres Corinthiorum denudatae 142. mulier ex turpissima formosissima facta 154. mulierum Atticarum vnà cum liberis caedes 166. mulieres stuprando extinctae 206
Munerum regiorū apud Persas pretiosiss. 4. ct.
Munychia 212
Mus Europaeus 220
Musaei sortes & earundem edissertator 168
Musici Argiui 92
Mustelae Libycae 125
Murium tria genera apud pastorales Libyes 125. muriū auxilia 63
Murichides Hellespontius 223
Murus ligneus Persarum 244. & eiusdem expugnatio 234
¶Mycale promontorium 27
Mycerinus rex Ægypti 62. mycerini clementia & iustitia Ib. mycetini filiae mors & sepultura 61. concubinae Ib. oraculum 62. & pyramis 63
Mycorum in Xerx. exercitu armatura 178
Mygdoniam à Bottiaeide Axius dirimit 184
Mylassa oppidum vbi 146
Milassorum fanum 31
Mypsaei Thraces 112
Mylitta Assyriis Venus appellata 25. 26
Myrcinus vrbs vbi 146

Myrias quid sit 177
Myrina Æoliæ ciuitas 27
Myrinæi populus 167
Myrios stagnum 40
Myris rex 41
Myrorhoda arbor 12.ct.
Myrses Persarum dux 146
Myrsilus aliàs Candaules dictus 2
Myrsus Gygis filius 92
Mysi populus vbi 87. mysi Caribus germani 31. mysi à Croeso subacti 5. mysorum in Xerxis exercitu armatura 178
Mysia ab Hymee capitur 31
Myus vrbs Ioniæ 26
Myusij populus vbi 147

N

NA PARIS Scythiæ fluuius 105
Nasamones populus 44. 123. nasamonum coitus in propatulo Ibidem. nasamonum iusiurandum & diuinatio Ibidem. nasamonum cadauerum sepultura 126
Nascentium deploratio 127
Natacas eunuchus apud Xerxem spectatus 3.ct.
Natho insula vbi 68
Naturæ solertia 90. Natura leonum atque eorundem loca 184
Naucrates oppidum 55.58
Naues AEgyptiorum è spina 54. naues rubrica delibutæ 81. naues quinis drachmis venditæ 159. nauium Persarum catalogus 179. nauibus longis qui primi vsi fuerint 186. nauiculæ Babyloniorum 35
Naufragi vbi immolentur 113
Nauplia 157
Naxus insula 131. naxus insula à Pisistrato subacta 11. naxi fons viniſluus 10.ct.
Naxij populus 189
¶Nebris 106
Necessitatis numen 217
Necus rex AEgyptiorũ Psammitichi filius 67. 104. necis victoria contra Syros 67. necus à quo interemptus 66
Neleus Codri filius 239
Neon vrbs vbi 206
Neptunus Libyum deus 48. neptunus Thamimasiades 107. neptuno Helliconio Panionium locus sacer 27. neptunus liberator, & eius templum 195. neptuni templum apud Potidæatas 220. neptunus æreus septem cubitorum 236
Nestus fluuius Abderorum 184
Neuri populus & eorum mores 101
¶ Nicandra Dodonæorum sacerdos 49
Nicodromus Cnœthi filius 159
Niger sinus vbi 152
Nigredo Indorum 9.ct.

Nilus

Nilus Ægypti fluuius 105. nili fluminis origo 42. 44. nili fluminis ostia 42. nili fluminis natura & incrementum 42. 43. nilus solus amnium aura caret Ibid. nili fontes ignoti Ibid. 45. & 106. nilus scopulosus 44. nilus Libyam mediam diuidit 45
Ninus Assyriorum vrbs 65. nini oppidi situs 35. ninum ciuitatem Cyaxares obsidet 20. ninum ciuitatem Medi expugnant Ib.
Niphraga (*vel potius* Phagres) vnus Pierum murorum 182
Nisa oppidum vbi 88
Nisæi equi 89. nisæus campus grandes fert equos 174
Niteris Apriæ regis filia 71
Nitocris reginæ Babylonis egregia monumenta 33. nitocris Ninum oppidum sibi subegit Ibid. nitocris epitaphium 34. nitocris Ægyptiorum regina fratrem vlciscitur 55
Nitri ingens vis 53
¶ Nocranis oppidum 157
Noes fluuius 105
Nomades Scythæ 3. 13. nomadum Scytharum seditio Ib. nomades Libyes 124. nomades Sagartij 179
Norondabates vnus ex septē magi occisoribus 3. ct.
Noua vrbs oppidum in Pallena 184
Nouem fontes vbi 186
Nouus murus ciuitas Æoliæ, & Cumanorum colonia 27. 244
Nox pro die vbi extitit 174. noctes in dies commutatæ 62
¶ Nuces Ponticæ 11. ct.
Nudium oppidum 119
Numina Persarum 25
Nummi primùm à Lydis percussi 18
Nuntium Croeso & Lydis è Delphis 9. nuntiorum Persicorum celeritas & ratio 217
¶ Nymphodorus Pythei f. 186

O

OARVS fluuius 116
Oasis vrbs vbi 75
Oaxus oppidum Cretæ 120
¶ Obeli, Pheronis donaria 57. obeli in fano Mineruæ 68
¶ Occisorum Xerxis & Persarum pugna 4. ct.
Oceani ortus vbi 109
Ochus Persarum rex Artoxerxis spurius 6. ct. ochus Hyrcaniorum præfectus à patre constitutus 6. ct. ochus rex creatur Ibid. ochi mors 7. ct.
Octamasades Scylis frater 110
Oculos in pectoribus gestantes 125

¶ Odomanti populus vbi 129
Odorum oleum 12.ct.
Odryses vbi 112
¶ OEa locus vbi 139
OEbares Darij equiso 86
OEbares Astyagem captum vincit 1.ct. œbaræ stratagema in capiendis Sardibus 1. ct. œbares se fame enecat Ib.
OEbares Megabyzi filius 151
OEbazus vir Persa 241. œbazi liberi occiduntur 111
OEcetor Gelonis progenitor 189
OEdipodi delubrum extructũ 119
OEnoen Bœotij occupant 138
OEnone insula 207
OEnotriæ ager vbi 30
OEnusæ insulæ vbi Ib.
OEroe insula vbi 232
OEtæi montes vbi 198
OEtosyrus Apollo apud Scythas 107
¶ Offa salsura resiliit 242
¶ Oiolycus vnde appellatus 119
¶ Olbiopolitæ populus vbi 101
Olea in arce Athenienſ. 208
oleaginæ corona Olympiorum præmium 205
Olen Lycius 103
Olenus 27
Oleum ex lacte 11.ct. oleum ex verme Indico 12.ct. oleum myrorhodinum 12.ct. oleum quo vtuntur Indi Ibidem. oleosus lacus 10.ct.
Oliatus 132
Ollas pulsandi mos 154
Olophyxus vrbs vbi 172
Olorus rex Thraciæ 152
Olympus mons Mysiæ 7. olympus & Ossa Thessaliæ montes 9. 184. olympij Iouis delubrum 40. olympieni à monte olympo dicti 178. olympiorum præmiũ corona oleagina 205
Olympiodorus Lamponis filius 226
Olynthiorum ab Artabazo obsessio 219 olynthij ab Artabazo trucidantur Ibid.
¶ Onesilus Gorgi frater 144. onesili dolus & mors 144. 145. onesili caput supra portas suspensum Ib. onesili sacrificia Ib.
Onetes Phanagoræ filius 198
Onochonus Thessaliæ fluuius 184. onochonus Xerx. exercitui defecit 195
Onomacritus fortilegus Athenis eijcitur 168
Onophas vnus ex septem Persarum principibus 3.ct. onophas Xerxis socer Ibid. onophas classis Persicæ præfectus 4.ct.
¶ Opœa Spargapithis vxor 109
ὀφέλιμος aqua 12.ct.
Opharyncus vrbs vbi 175

Opificum ignobilitas vbi 68
Opiniones de Nili fluminis natura & incremento 43
Opis ciuitas 34
¶ Oraculorum origo, secundū sententiam Herodoti 49. oracula Græcorum 8. oracula apud Græcos prima 5. eorumque origo 49. oracula apud Ægyptios quæ 52. oraculum Halyatti à Pythia redditum 4. oraculum Delphicū Crœso redditur 8. idem Crœsus verum deprehendit Ib. oraculum Lycurgo à Pythia redditur 11. oraculum captiosum Spartiatis redditū 11. & 12. oraculum Pythiæ de ossibus Oresti is Ib. oraculum Crœso redditum de muto filio 16. oraculum Branchidarum de Pactya 29. oraculum Hammonis de Ægyptiis 42. oraculum Dodonæum omniū vetustissimum 49. oraculi Ammonis origo Ibid. oraculū Pheroni regi redditum 57. oraculum Mycerini regis ex vrbe Buti 62. oraculum de ærea phiala 66. oraculum Latonæ sacrum Ib. oraculū Siphniis redditum 81. Corinthiis 141. Argiuis 149. oraculum Doloncorū 151. Martis 178. Dionysi 182. Athenienſium 186. Argiuorum 188. Cretensium 191. Spartiatarum 199. 230. Bacidis 204. 212. 214. Amphiarai 220. oraculum Persis à Bacide redditū 230
Oratio Prexaspis ad Persas 84. otanis de statu populari 85. Cois Mitylenæorū præfecti 112. Histiæi Milesij ad Scythas 118. Aristagoræ ad Cleomenem 134. Soſiclis 141. Histiæi ad Darium 144. Cypriorum ad Iones 145. Persarum ad Ionum tyrannos 148. Leutychidis de reddendo depositō 158. Datis ad Delios 160. Clisthenis ad procos filiæ suæ 165. Xerxis de inferendo bello Græciæ 168. Artabani de bello aduersus Græcos suscepto 169 Xerxis ad Persas 176. Corcyræorum ad Xerxem 191. Harmocydis ad Phocenses 226
Orbelus mons vbi 129
Orbis partitio secundum Herodotum 104.
Orchomenij populus 27. orchomeniorum ager 206
Orci filius 159
Ordiſſus Scythiæ fluuius 105
Ordo militiæ à quo primùm distributus 19
Oreſtes Agamemnonis filius 12. oreſtis proceritas & sepulchrum Ib.

Oricus portus 238
Oriſcus Perſicæ claſſis nauarchus 5.&.
Orithyia Boreæ vxor 195
Orneatæ populus 211
Orœtes indignam Polycratis ſuffixi cruci mortem luit 92. orœtis dolus Ib.
Orontes accuſatus cæditur 7. &.
Oropus 161
Oroſangæ quid Perſica lingua 213
Orphea vnde ortum duxerint 25
Orthium carmen 4
Orthocorybantes populus
Orus Oſiris filius rex AEgypti 64. orus Græcis Apollo dicitur Ib.
Oryes vbi gignantur 125
Oſiris AEgyptiis Bacchus & Dionyſus dictus 46.64
¶ Oſſa & Olympus Theſſaliæ montes 9.184
Oſſa quinque cubitorum 237
Oſtenta Xerxi oblata 177. Oſtenta Delphis nuntiata 206
Oſtia Nili ſeptem numero 142
¶ Otanes Pharnaſpis filius 83. otanis oratio de ſtatu popularibus ad Perſas 85. otanes Amaſtris pater dux Perſarum 177. Otanis morbus 96
Othrys mons Theſſaliæ 184
Ouium mira duo genera quæ habet Arabia 90
oues ſacræ Solis vbi 238.
oues Pygmæorum 10.&.
oues Indicæ 10.&.
oxendras Ochi filius 6.&.

P

PACTOLVS fluuius qui pramenta è Tmolo defert 174
Pactyas Lydus à Cyro deficit 28. pactyas Perſis traditus 29
Pactyica regio vbi 88.89.105
Pactyes quam armaturam in Xerxis exercitu tulerint 178
Pæan carmen quale 127
Pæoniæ ſitus 128
Pæones populus 143. pæones tranſportati Ibid.
Pæonius ager vbi 184
Pæſus vrbs vbi 146
Pæti Thraciæ populus 182
Palæſtina & Palæſtini 20.71
Palladis ſacerdotis barba 32
Pállena Phlegra prius appellata 184
Pallenidis Mineruæ templum 11.
Palmarum Babyloniarum diuerſitas 35. Palmarum ſpathæ 178. palmæ Babyloniæ vſus quis 35. palmæ vbi multæ 123. 124. palmæ Indicæ 10.&. palmæ Babylonicæ Ib.
Panniſus Theſſaliæ fluuius 184
Pamphiliorum in Xerxis exercitu armatura 180
Pamphilij populus 87
Pan vnus inter VIII deos 47.

pan Ægyptius vetuſtiſſimus deorum 64. panis templum vbi 161. panis ſimulachrum 47. pan quibus parentibus ortus Ib. panætius Soſimenis filius 211
Panegyries Athenienſium 162
Panes Perdiccæ dupli effecti 221
Pangæus mons vbi 129
Panionium locus 27.31. ſacer Ibid.
Panionius Chius 216
Panitis Meſſenij conſilium in diſcernendis geminis 153
Panormus portus vbi 29
παντα γαθοφόρος fluuius vbi 11. Ct.
Pantagnotus Polycratis frater 78
Pantaleon Halyattis filius, Croeſi frater 17
Pantarba gemma 9. Ct.
Panthelæi Perſarum genus 24
Pantheræ vbi gignantur 125
Panthimati populus 88
Panticapes fluuius 101.116
Pantita ſeſe ſtrangulat 200
Papæus Iupiter apud Scythas 107
Paphlagones populus 2.13.87. paphlagones à Croeſo ſubacti 5. paphlagonũ in Xerxis exercitu armatura 178
Papraces piſces 129
Papremus oppidum 49
Papremitanis equi fluuiales ſacri 51
Paralatæ Scythæ vnde 99
Parapotamij populus 206
Paraſange quid 40.135.152
Paretaceni populus Mediæ 19
πάρηβον lignum 10. Ct.
Parientes ſemel tantùm 12. Ct.
Paris Alexander ad Proteum ducitur 57
Parius lapis 336
Parino vrbs 146
Parmiſes Amytis frater capitur 1. Ct.
Parmys filia Smerdis filij Cyri 179
Parnaſſus mons vbi 205. parnaſſi vertices duo 206
Paroreatæ populi 119
Parthenius fluuius vbi 56
Parthenius mons vbi 161
Parthi populus 88.91. parthorum in Xerxis exercitu armatura 178. parthijs præficitur Tanyoxarces 2. Ct.
Partus leœnæ & viperæ 96. partus diuerſa tempora 156. partus dentes habens 12. Ct.
Parus inſula 131. parus à Miltiade obſidetur 165
Parycanij populus 87. parycaniorum in Xerxis exercitu armatura 178
Paryſatis Cyri & Artox. mater 6. Ct. paryſatis Ochi vxor, conſiliaria eius 6.7. Ct. paryſatis Amiſtris iniurias vlciſcitur 7. Ct. paryſatis Cyrum filium luget 8. Ct. paryſatis in Bagapatem ſæuit Ibid. paryſatidis in Cyri hoſtes crudelitas Ibid. paryſa-

tis nutum veneno è medio tollit 8.ct.
Pasargadæ Persarũ genus 24
Pataici dij 77
Patarbemi aures nasusq; præscinduntur 68
Patari oppidum Lyciæ 33
Paterę aureæ sex à Gyge apud Delphos positæ 3. pateræ aureæ Delphos à Crœso missæ 9. pateræ aheneæ mira capacitas 13
Paternorum opificum successio vbi 154
Pariramphes Xerxiani currus auriga 174
Patizithes magus 81
Patrenses populus vbi 27
Patumus oppidum Arabiæ 67
Pausanias Cleombroti fil. 110. 224.234. pausaniæ exercitus ordo 231. pausaniæ victoria aduersus Mardoniũ 234 pausanias Mardonio ad Plataeas occurrit victor 4.ct. pausaniæ præda 236
Pausicæ populus 88
Pausiris Amyrtæi filius 73
¶ Pecuarij Armenij vbi 35. pecuarij Indi 88. pecuarij Persæ 24
Pedasenses populus vbi 216
Pedasij populus ab Harpago expugnati 32
Pedes octo digitorum 12.ct.
Pedieæ oppidum vbi 206
Pedunculorũ comestores 114. præmorsus 122
Pelasgi populus 27.48. & eorum lingua 10. pelasgi Ægialees nũc Iones dicti 180. pelasgi, Cranai, & Cecropidæ 207. pelasgi ex Attica exacti 166
Peleon Ionis fil. 137
Pelius mons vbi 123.184
Pella vrbs Bottiæidis terræ 184
Pellena Achæorum pars 27
Pelops Phryx Persarum seruus 170. pelopis Phrygis regio 168
Peloponnesi gentes septẽ 211. peloponnesium bellum 235
Pelusium ostiũ Nili 42.66.72
Peneus fluuius Thessaliæ 172. 184.192
Pennis oppletus aer 103
Pentapolis antè Hexapolis appellata 27
Penthylus dux Paphius 195
Perębi populus 184
Percotes vrbs vbi 146
Perdiccas, Gavanes, & Æropus fratres 221. perdiccæ panes dupli effecti Ibid.
Pergamum murorum Pierũ vnus 182
Perialla vaticina 155
Periander Cypseli filius Corinthiorum tyrannus 4.79. periandro maximum miraculum oblatum 4. periander cum defuncta concubuit 142. periandri de non recipiendo filio edictũ 80. periandri duo filij 79
Perinetades Demarmeni filius 133

Perinthus vrbs vbi III. perinthi expugnatio 127. perinthij à Persis subacti 127. perinthiorum cum Pæonibus singulare certamen Ibid.
Persarum origo vnde 188. persarum complura genera 24. persarum aspera regio 13. persæ aratores, persæ pecuarij 24. persarũ præstantissimi Pasargadæ Ib. persarum institutio qualis 25. persarum numina quæ Ib. ritus dum Ioui immolant Ib. persæ Vraniæ Veneri sacrificant Ibid. persis Venus Metra appellatur Ib. persarum natalitia Ib. persæ inter pocula consultant Ibid. pers. necessitudo vicinitatis maxima Ib. persarũ φιλαυτία Ib. persæ externarũ rerũ studiosissimi Ib. persis flumina religiosissimè coluntur 26. persarum mos in sepeliendis cadaueribus defunctorum Ibid. persæ gyrum cœli Iouem appellant 25. persæ deos ex hominibus ortos esse negant Ibid. persæ ignem deũ arbitrantur 73. persarum victus habitusq; priscus 13. Victus viuendiq; spatium 74. persarum ingenium 17. persarum conuiuia 129. persarum cædes in conuiuio 130. persæ criniti 149. persæ Cephenes appellati 177. persæ immortales qui 179. persæ Mard. luxus 234. persarum vxores per vices concumbunt 87. persis oraculum redditum 230. persarum tabellionum cursus & modus 215. Magi 26. Satrapæ 87. clementia 26. 73. capita cur fragilia 72. persarum cum Lydis conflictus 15. persæ in potestatem Medorũ redacti 19. persis à Phraorte bellũ infertur Ib. persarũ à Cyro defectio 24. 25. persarũ bellica arma 143. persarũ cum Caribus cõsertum bellum 146. persarum duo millia cæsa à Caribus Ib. persarum obtruncatio Ib. persarum oratio ad Ionię tyrannos 148. persarum minę Ionibus intentatę Ib. persarum ornatus in Xerx. exercitu 176. persarum equestrium copiarũ numerus 179. persarum cum Lacedæmonijs cõgressio 197. persarũ naufragium ad Euboeam 203. persæ & Sacæ Derbices superant 2. Ct. persarum septem principes Magũ regem cædunt 3. Ct. persarũ regũ munus quod pretiosissimum 4. Ct. persarũ ad Thermopylas clades Ibid. ad Platæas Ibid. persarũ & Græcorum ad Salaminem prælium Ib. persarum & occisorum Xerxis

pugna Ib. perſæ certamen in Ægypto renouant 5. ct. perſarum victoria Ibid.
Perſicum mare 104. perſici equitatus præfecti 179. pyrſicarum nauium catalogus Ibid. perſicarum copiarum apud Plataeas ordo 228. perſicus aduerſus Græcos exercitus 4. ct. perſica claſſis capta 5. ct.
Perſeus Aſſyrius 154. perſeus Danaes & Iouis filius 177. 178. perſei ſpecula 42. perſei templum, ſimulachrum, ſandalium vbi 53. perſeus Gymnicorum ludorū inſtitutor Ibid. perſei profectio in Ægyptum 54
Petiſacas Aſtyagem fame enecat 1. ct. petiſacas ab Amyti excarnificatur Ib.
Petiſas Vſiris filius 5. ct.
Petra tribus 141. petræ Trachiniæ locus 196
Phædyma Otanis filia 83
Phagres, *vide* Niphraga.
Phalerus vrbs 136. 139
Phalli 48
Phanazatres Indorum dux 178
Phanes Halicarnaſſeus genere 71. phanem vlciſcuntur Ægyptij 72
Pharandates Theaſpis filius 235
Pharenſes populus 27
Pharnacyas eunuchus 6. ct. pharnacyæ cædes 7. ct.
Pharnaſpes Achæmenides 71
Pharnuches præfectura ſubmouetur 179
Phaſelis vrbs 70. 10. ct.
Phaſis 20. 56. 158
Phemius Smyrnæus Homeri præceptor 243. 244
Pheneum vrbs 137
Pherendates Sarangarum dux 178. 179
Pheretime Arceſ. regis mater 121. pheretimæ in Barcæos crudelitas 126. pheretimæ miſeranda mors 127
Pheron rex cæcus 57. pheroni oraculum redditur Ibid. pheronis donaria Ibid.
Phiala in balteis Scytharū 100
Phidippides Athen. 161
Philæus Æaci filius 151
Philagrus & Euphorbus proditores 161
Philaon Cherſis filius 203
Philippus Butacides Olympionices 134
Philitionis pyramides 61
Phillis Pangæorum regio 182
Philocyprus à Solone verſibus celebratus 145
Phirmus Athenienſis 193
Phla inſula 123
Phocais Homeri 246
Phocæa regio 26. 30. 70. phocæa quomodo capta & à Perſis occupata 30
Phocenſes 27. phoc. primi longis nauibus vſi ſunt 29. phocenſ. murus 30. phocenſiū demigratio in Cyrnum Ib. phocenſium execratio

eratio Ib. phocenſium cum Tyrrhenis & Carthaginiẽſibus nauale bellum Ibid. phocenſes prælio victi Cyrno ſecedunt Ib. phocenſibus Cadmea victoria obtigit Ib. phocenſes in Rhegiũ demigrant Ibid. phocenſes capti lapidantur Ib. phocẽſium in Theſſalos eruptio 205. phocenſium regio à barbaris vaſtatur Ib.
Phocia oppidum 14
Phœbi fanum vbi 155
Phœnices diſſenſionũ authores cum Græcis 1. phœnices Palæſtini 56. 179. phœnices ad Libyã cognoſcendam miſſi 104. phœnices quibus literis vtantur 135
Phœnix Ægypt. auis ſacroſancta 51. phœnicis auis deſcriptio Ibid.
Phœnix fluuius 193. 196
Phraortes filius Deiocis 19. phraort. patre defuncto ſuccedit in regnum Ib. phraortes bellum Perſis intulit Ibid. phraortes Perſas in poteſtatem Medorum redigit Ibid. phraortes Aſſiam ſibi ſubegit Ibid. phraortis interitus apud Aſſyrios Ib. phraorti Cyaxares in regnum ſuccedit Ibid.
Phrataguna Darij regis vxor 199
Phronima Etearchi filia 120. phronima concubina Polymneſti Ibid.
Phryges populus vbi 13. phryges à Crœſo ſubacti 5. phryges antiquiſſimi 39. phrygum in Xerxiano exercitu armatura 178. phryges Bryges dicti Ibid.
Phrynichi comœdia 149
Phthiotis ora 9
Phthires 11. ct.
Phya mulier ex tribu Pæanea 10. phya Piſiſtrato vxor ducitur Ibid.
Phylacus & Autonous Delphorum Heroes, & eorum delubrum 207
¶ Pidorus vrbs vbi 183
Pieria ora Bœotiæ 187
Pieria pix 125
Pierum muri vbi 182
Pigres Pæones 128
Pindus mons vbi 184
Pinus locus 248
Pini natura quæ 151
Pirus, aliàs Melas, ingens fluuius 27
Piromis Græcè quid 64
Piſa vrbs vbi 40
Piſagas Perſis leproſus 5. ct.
Piſcatorum ænigma 253
Piſcibus Ægyptus abſtinet 46. piſcium qui Ægypto ſacri 51. piſcium genitura in ſtagnis apud Ægyptios 54. piſces pabulum equorum vbi 129. piſcium mira copia Ibid. piſces Papraces & Tilones Ibid.
Piſiſtratus Hippocratis filius

Athenienſ tyrannus 10. piſiſtrati nobile commentũ Ib. piſiſtratus Athenarum imperio potitur Ib. piſiſtratus Athenis eijcitur Ib. piſiſtrati vxor Phya Ibid. piſiſtratus illegitimè cum vxore coit Ib. piſiſtratus Marathonem occupat 11. piſiſtrati in Athen. copiæ Ib. piſiſtratus tertiò vrbe Athenis potitur Ibid. piſiſtratus Naxum inſulam ſubegit Ibid. piſiſtratus Delum inſulam expiat Ibid. piſiſtratidæ Athenis pulſi 136
Piſſyrus vrbs, & lacus in ea ſalſus & piſcoſus 182
Piſtricis Croeſi effigies apud Delphos 9
Piſuthnes ab Ocho deficit 7. ¢. piſuthnis cædes Ibid.
Pitana ciuitas Æoliæ 27
Pittaci Mitylenæi reſponſum ad Croeſum 5
Pituitæ fluxus remedia 125
Pix Pieria vbi Ibid.
Pixodoras Cindyenſis 146
¶ Phacianorum lingua 10
Platæa inſula Libyæ 119. 120. 122
Platæa vrbs incenditur 208. platæarum pugna 239. 4. ¢.
Platæenſis clades 233. 234. platæenſes à Xerxe oppugnantur 4. ¢.
Platanus aurea atq; vitis 173. platanorum ingens lucus 146, platanus aureo monili à Xerxe donata 173
Plinthinetes ſinus vbi 40
Pluuia nulla apud Theræos per ſeptem annos 119. pluuia apud Ægyptios portentoſa 72. pluuiæ expertes Indi 9. ¢.
Plynis portus vbi 122
¶ Pocula ex cornibus aſini ſylueſtris 12. ¢.
Podeon Doridis 206
Pœnæ modus apud Perſas 25. 26
Pœni, *vide ſupra* Libyes.
Pogon Trœzeniorum portus 207
Poli & gnomonis inuentio 57
Polichnitani populus 192
Pollux & Caſtor Tyndaridę 119
Polyas Anticyrenſ. genere 204
Polycratis prodigioſa fortuna 78. polycr. ſmaragdus Ib. polycr. callidũ commentũ 81. polyer. cædis occaſio 91. polycr. filiæ ſomnium 92. polycr. cruci affixus Ibid.
Polymneſtus Theræus 120
Polynices 119
Pons funeſtus à Seſoſtre 56. pons Iſtri & Boſpori à Dario factus 3. ¢. pons Abydi à Xerxe factus 3. ¢.
Ponticum genus arboris 102
Pontus Euxinus 105. ponti amplitudo 111
Porata, aliàs Pyreton Scythiæ fluuius 105
Porcis India caret 10. ¢.
Porinus lapis 136

Portentum ingens Hippocrati visum 10. portentū Crœso visum 14
Posideium vrbs vbi 87
Potidæa vrbs, & eius ab Artabazo obsessio 184. 219
Potidæatarum à barbaris defectio Ibid.
¶ Præda Græcorum è Persarū clade 237. præda Paus. 236
Prælium circa Masistij cadauer 226
Præsepe Mardonij à Græcis diripitur 234
Præsij populus vbi 192
Prasiadis paludis inhabitatores 129
Prexaspes Persa 76. prexaspes se præcipitem dat è turri 84. prexaspis oratio ad Persas Ibid.
Prexaspes Aspathinis filius 180
Priene vrbs Ioniæ 26. prienen Ardys expugnat 3
Prienenses pop. 147. prienens. à Mazare subiguntur 29
Primogenitus ex lege succedit in regnum 153
Procles Epidauri tyrannus 79. procles capitur 80
Prodigium 210. prodigiorum maxima obseruatio 52. prodigiosa cæcitas 163
Promenæa Dodonæorum sacerdos 49
Propontidis longitudo 111
Prosopitis insula & eius latitudo 46
Proteus Pheronis in regno successor 57. protei fanum apud Memphin Ibid.
Protemplaris Minerua 207
Protesilai templum vbi 173

Prouerbia

Animus in auribus habitat 174. Cadmea victoria 30. Dolosi homines, dolosa & eorum vestimenta 74. Epiſcythison 158. E tripode oraculum 123. Hunc calceū tu quidem consuisti: Aristagoras autē sibi induit 147. In frigidum furnum panes ingerere 142. Isthmum fodere 32. Longæ regum manus 222. Lemnia facinora 166. Molles viri ex mollibus regionibus 242. Mulæ partus 97. Mulierē ignauior 240. Non est istud curæ Hippoclidæ 165. Ouem lupis relinquere 119. Syloſontis amiculum 95. Ver ex anno exaruisse 190
Proxenus Bœotius decipitur 8. &c.
Prytaneum 161. 196
Psammenitus Amasis filius Ægypti rex 72. psammenitus deponitur 73. psammenitus epoto taurino sanguine obiit Ib.
Psammis rex Ægypti, Necci fil. 67. psammis mors Ibid.
Psammitichus Ægypti rex 20. 39. 44. 66
Psittacus auis 9. &c.

Pſylli populus vbi 123. pſyllorum expeditio aduerſus auſtrum Ib.
Pſyttalea inſula vbi 212
Pteria locus Cappadociæ munitiſſimus 14. pteria vrbs à Crœſo expugnatur diripiturque Ib.
Ptoi Apollinis fanum 220
Pudenda pueris qui præcidant 56. pudenda Ægyptij mũditiæ cauſa præcidunt 45.
Pugna inſtructa reſtibus 179
Puluinar Dianæ 79
Purpureus flos 11.ct.
Puteus trifarias rerum ſpecies exhibens 163
Pygmæi Indi 10.ct.
Pygres Seldomi filius 180
Pylos locus 191
Pylæ 193.196
Pyramides apud Memphin 40. pyramides Mœris reg. Ægypt. 55. pyramis regis Cheopis 60. pyramis è quæſtu meretricio 61. pyramis Chephrenis Ægypt. regis Ib. pyramides Philitionis paſtoris Ib. pyramis Mycerini regis 62. pyramis Rhodopis mulieris proſtantis Ib. pyramis regis Aſychis lateritia 63
Pyrene vrbs 40
Pyreton fluuius Scythiæ 105
Pyrgus oppidum 119
Pythagoras Mneſarchi f. 112
Pythagoras monarcha Seliuntis 133
Pythagoras Mileti procurator 196
Pythermus Lacedæm. opem petit 28
Pythiæ oraculũ Lycurgo redditum 11. pythiæ oraculum de oſſibus Oreſtis Lacedæmoniis redditum Ib. pythię oraculum ad Crœſum 17. pythiæ oraculũ de Iſthmo Cnidiis datum 32
Pythij qui 154
Pythius Atyis f. Lydus 173 pythij ingẽtes facultates Ib. pythij filius à Xerxe diſſectus 174
Pythij Iſchenoi fil. præſtantia 193
Pythogenes in Inycũ oppidũ relegatur 149

R

RAdix dulcis, lactis coagulationem impediens 12. ct. radix vomitum ciens Ib.
Raſura Argiuorum 15
¶ Regem vbi conſpici nefas 19. reges colunt Indi 10. ct. rex Indiæ, vt fontes examinet Ibid. rex vbi ſtatura maximus delegitur 74
Rerum humanarum inconſtantia 2. rerum omnium inſpiciendus exitus 6. res diuinitus futuræ ſignis declarantur 239
Reſtibus inſtructa pugna 179
Rhadinace genus olei & eius vis 163

Rhampſinitus rex Ægypti & eius ſimulachra 59. rhampſinitus filiã proſtituit 60. rhampſiniti ingentes pecuniæ 59. rhampſiniti deſcenſus ad infernas ſedes 60. Rhapſodi Homericorũ carminum explosi 137
Rhegium 30. Rheginorum maxima cædes 192
Rhenea 160
Rhodium mare vbi 32.
Rhodogune Xerxis filia 3.ct. rhodogunæ luctus 4.ct.
Rhodopis meretricis pyramis & monumentũ in templo Delphico 62
Rhodope mons 105
Rhodus ciuitas 70
Rhoxanæ partus ſine capite, & quid ominetur 2.ct.
Rhoxane inceſta 7.ct. rhoxane viua ſecatur Ib.
Roſæ ſexagenûm foliorum 221
Rubrum mare 37.40.67
Ruinæ hominibus diſciplinæ ſunt 37
Rhyndace auicula 8.ct.
Rhypes populus 27

S

SABACVS rex Æthiopum 63.66. ſabaci regis iuſtitia viſum 63
Sabyllus Gelous 189
Sacæ populus 28.88.178. ſacarum in Xeriano exercitu armatura, & dux 178. ſacæ & Perſæ Derbices ſuperant 2.ct.
Sacer Indorum locus 9.ct. ſacrum morbum quid prohibeat 12.ct.
Sacerdotes AEgyptiorum raſi 45.46
Sacrum Panionium 27. ſacra Dorienſium Ib. ſacra Triopij Apollinis Ib. ſacra Cabirorum à Pelaſgis ſumpta 48
Sadyattes Ardyi in regno ſuccedit 3. ſadyatti ſuccedit Halyattes Ib. ſadyattis imperium apud Lydos 4
Sagartij Perſarũ genus 24.88
Sagitta ad louem excuſſa 144. ſagittarij peritiſſimi 11.ct.
Sai vrbs AEgypti 43.49.68. Saitanorum regum ſepultura 68. Saiticum oſtium Nili 42
Sal ſua ſponte creſcens 106. ſalis colles vbi 124. ſalinarij AEgyptij concubitus cum muliere mortua 53. ſalſuræ oſſa vbi refilierit 242
Sala vrbs Samothraciæ 177
Salamis Athenienſium refugium 209. ſalaminem Heracleo Xerxes aggere iungere conatur 4.ct.
Samothraciæ populus Pelaſgi 48. ſamothracij muri 182
Samus & Samiorum lingua 26. ſami euerſionis per Darium, cauſa 95. ſamus Syloſonti traditur 96. ſamiorũ AEſchrionia tribus 75. ſa-

miorum crater 120. ſamij Zanclam occupant 149
San litera apud Perſas nomina magnificentiæ terminatur 26
Sana vrbs 172.184
Sanacharibus rex Arabum, Ægyptum inuadit 63. ſanacharibi ſtatua lapidea 64
Sandanis Lydus 13
Sandoces Thaumaſij f. cruci affigitur 195
Sanguis victimæ non fluens 2.ct.
Sanitas Indorum 10.ct.
Sapæi Thraciæ populus 182
Sapientes non eſſe potentes acerbum 225
Sappho poetria 62
Sarangæi populus 88.91
Sarangarum in Xerxis exercitu armatura 178
Sardanapalus rex Nini 65. ſardanapali theſaurus Ib.
Sardena mons 244
Sardis à Cimmeriis captæ 3. ſardis expugnantur 15. ſardis captæ & cõcrematæ 144 ſardis quo ſtratagemate ab OEbare captæ 1.ct. Sardiũ reges Heraclidæ 2. Sardiũ primus rex 2. 15. Sardius leo circumlatus vrbi 15. ſardium expugnatio in tertiũ annum dilata 17
Sardonium linum 56. ſardonium mare 30
Sardo gemma 10.ct.
Sardonis mons 9.ct.
Sarga vrbs 183
Sarpedõ & Minos Europę filij 31
Sarſamas Ægypti præfectus 5.ct.
Saſpires populus 20.88
Sataſpes Achæmenides 104. ſataſpes cruci affixus 105
Satibarzanes Orontem crimi natur 7.ct.
Satræ Thraciæ populus 182
Satrapiæ Perſarum 87
Satragydæ populus Ib.
Sauromatæ Amazonibus miſcentur 114. ſauromatæ ſolœcizantes 115
Scabiei remedium 12.ct.
Scamander fluuius 136. ſcamãdri aqua exercitui Xerxis defecit 175
Sceptra gerendi ratio apud Babylonios 36
Schœni quid 40
Sciathus inſula 193.102
Scidros oppidum 149
Sciona vrbs in Pallena 184
Sciradis Mineruæ templũ 214
Scironis via 211
Scholæ tectum in pueros corruens 150
Scolix vermis Indicus 9.ct.
Scolopois vbi 239
Scopaſis rex 115
Scutum Perſis oſtendiſſe dicũtur Alcmæonidæ 163 Et quomodo fuerit oſtenſum 164
Scylace vrbs 10
Scylax Garyandeus 105. Scylacis

cis ſupplicium 131.132
Scyles Aripithis filius 109. & eius mors 110
Scyllias vrinator 203
Scytha Herculis filius 100. Scytharum origo 99. Scytharum regum origo 100. Scythæ nomades pecuarij 13. 101.106.158. Scytharum Nomadum ſeditio 13.100. Scythæ trucidatũ coctumque puerum Cyaxari loco venationis offerunt 13. Scythæ ad Halyattem cõfugiunt Ib. Scythę in Aſiam trãſeunt 20.100. Scythæ Cimmerios ex Europa pellunt 20. Scythæ Mediam occupant Ib. Scytharum cũ Medis ad Caucaſum congreſſio Ib. Scythæ fuſis Medis, Aſia potiuntur Ib. Scythæ Vraniæ Veneris templum depeculantur: vnde fœmineo morbo corripiũtur Ib. Scythæ à Medis inebriati quum Aſiam aliquandiu obtinuiſſent, occiduntur Ib. Scythæ à Seſoſtre ſubacti 56. Scytharum ſerui cur oculis orbentur 99. Scytharum ratio emulgendi lactis Ib. Scythæ Auchatæ Ib. Scythæ aratores 101.106. Scythę regij 106. Scytharum mores 105. Scytharum dij & iuſiurandum 108. Scyth. mos in cædendis victimis 107. Scytharum in hoſtes fæuitia Ib. Scyth. mos ineundi fœderis 108. Scyth. regum ſepultura 109. Scyth. à Scyale defectio 110. Scythæ ſuorum inſtitutorum obſeruantiſſimi Ib. Scythis eorumque equis aſinorum & mulorum vox inſueta 116. Scyth. munera ad Darium 117. Scyth. intemperantia 158. Scythæ Perſis Sacæ appellati 178. Scythęab Ariar. primùm, deinde & à Dario oppugnantur 3.ct.
Scytharcis Scyth. regis ad Darium literæ 3.ct. Scytharcis Perſas fundit Ib.
Scythia vetus vbi 113. Scythiæ duæ partes Ib. Scythiæ flumina 105. Scythia lignorum inops 107. Scythicæ grues vbi hybernent 43. Scythicum grãmen 106. Scythicus exercitus contra Mediam 172
Scythes Zanclæorũ rex in vincula conijcitur 149
Sebennyticum oſtium Nili 42
Secũdianus rex Perſiæ 6.ct. ſecundianus dolo occid. Ib.
Sedem non perforatam habẽtes 6.ct.
Selbonides ſtagnum 40
Selymbria oppidum 151
Semen Indicum quale 89
Semiramis Babyl. regina 33. Semiram. egregia monumẽta Ib.
Senectæ maximus honos a-

pud AEgyptios 52. senes vbi mactentur 88
Sepia locus 157.194
Sepelire igne 7.ct. sepulchralis agger sua sponte corruens 8.ct. sepulchrum palmiferum Ibid. sepulchrum Halyattis apud Lydos 18. sepulchra Babyloniorum 36. sepulchra vitrea 75. sepulchrũ Helles filiæ Athamantis 177
Serbonis lacus 71
Seriphij populus 207
Sermone carentes 11.ct.
Sermyla Græca vrbs 184
Serpentum sacrorum descriptio 51. serpentum sepultura in Iouis templo Ib. serpentes alati 52. serpẽtes alati thuriferas arbores obseruantes 89. serpentum vis apud Neuros 113. serpentibus vescentes vbi 124. serpens arcis Athenarũ custos 207. serpens Indicus 10.ct.
Serrium promontorium 177
Serui Scytharum cur oculis priuentur 99. serui boni interdum hominibus malis, & contrà 211. seruorum bellum 158
Sesostris rex AEgypti 55. 56. sesostris quas gentes subegerit 55. sesostris inscriptiones Ib. & monumenta 57
Sestus vrbs 118. 173. Sestus à Græcis obsidetur 241
Sethon AEgypti rex Vulcani sacerd. 63
Sicania nunc Sicilia dicta 192
Sicyon 137. sicyonorum tribuum nomina Ib. sicyoniis & AEginetis irrogata mulcta ab Argiuis 159
Sidon Græca vrbs 58.94
Sidonius Tettamnestus Allesij filius 180
Sigeum & eius occupatio 136 140.143. sigeum troicum 104
Sigma litera apud Persas magnificentiæ nomina terminantur 26
Sigynæ populus vbi 128. sigynarum appellatio Ib.
Sileni Marsyæ pellis in vtrem formata vbi suspensa 173
Sillicypria Kiki, & ex his vnguentum 54
Silphium vbi 122.125
Simiarum comestores 125. simiarũ vbi maxima vis Ib. simiæ paruæ Indicæ 9.ct.
Simonides Ceus: & eius encomia 144
Simonides Leoprepis f. & eius epigrammata 200
Simulachrum pistricis Croesi 9. simulachra ab Ægyptijs primùm dijs cõsecrata 40. simulachrum Iouis arietina facie 47. simulachrum Panis Ib. simulachra æstatis & hyemis 59. simulachrum ex pelli: & quid significet 69. simulachrum Veneris in Cytene, ob preces exauditas

ditas 70. ſimulachra Mineruæ lapidea duo Ibid. ſimulachrum Iſidis bubulis præditum cornibus 46. ſimulachrum Mercurij porrectum veretrum habens 48. ſimulachrum Darij lapideum 87. ſimulachrum Vulcani Pataicis ſimile 77. ſimulachra ſoli Marti faciunt Scythæ 107. ſimulachra ex oleis, Damiæ & Auxeſiæ 139
Simultatis inter Phœnices & Græcos initium 2
Sindus vrbs 184
Singus vrbs ad montem Atho 183
Sinope vrbs 14.45.100
Sinus Arabici maris deſcriptio 41
Siphnus inſula locupletiſſima 81. ſiphnij quas naues Salaminem miſerint 208
Siptachora arbor 11.ct.
Siromitres OEbazi f. Paricaniorum dux 178
Siſamnes Hydarnis fil. Ariorum dux Ibid.
Siſyra genus penulæ Ibid.
Sitalces Thracum rex 110.186
Siuph vrbs Ægypti 69
¶ Smaragdus Polycratis 78
Smerdis Cambyſis fr. 76. & eius à frater cædes. Ib. ſmerdin occiſum à ſe Cambyſes luget 82
Smerdis fictitius regno potitur 83. ſmerdis ex auribus amputatis agnoſcitur 73. ſmerdis occiditur 85
Smerdones Otanis fil. Xerxis exercitus dux 183
Smila oppidum vbi 184
Smindyrides Sybarita vnus ex procis filiæ Cliſthenis 164
Smyrna à Gyge oppugnata 3. ſmyrna ab Halyatte capitur Ib. ſmyrna à Colophonijs condita Ibid.
Smyrna Æoliæ ciuitas & celeberrimum emporium 27. 243
Sobolis procreandæ præmia apud Perſas 25
Sogdi populus 88. ſogdorum in Xerx. exercitu armatura 178
Sol Maſſagetarum deus 38. ſoli Maſſagetæ equos immolant 39. ſol cauſa exundationis Nili 43. ſolis inſuetus ortus & occaſus 64. ſolis menſa vbi 74. ſolis fons vbi 124. ſolem execrantes Ibid. ſolis eclipſis Xerxe mouente exercitum contra Græcos 174. ſol Græcorum deus Ib. ſol pro mercede redditus 221. ſol obſcuratus 224. ſolis ſacræ oues vbi 238. ſol Indicus 9.ct.
Soli vrbs, & eius obſeſſio 145
Solonis peregrinatio in Ægy. 5. ſolon legiſlator Athen. Ib. ſolon à Crœſo humaniter exceptus Ib. ſolonis eſi

Crœſo de beatitudine colloquium 5.6. ſolon Crœſi diuitias nihili duxit Ib. ſolonis lex Athen. data 70
Soloispromontorium .45
Solymi olim Milyæ dicti 31
Somnium filiæ Polycratis 92
Sontes vt examinet Indiæ rex 10.ct.
Sophanes Eutychidis f. Decelenſis 235. ſophanis ancora Ib.
Sophiſtarum totius Græciæ peregrinatio 5
Soporiferum ſtercus 10.ct.
Sororem Cambyſes ducit, occidit, & aliam ſuperinducit 76
Soſiclis Corinthij de reſtituendo Hippia oratio 141
Soſtrates 120
¶ Spaco Medis canis appellatur 21
Spamitres eunuchus Xerxem interficere parat 4.ct. ſpamitræ tormenta Ib.
Sparethra regina Cyrũ in prælio capit: & maritũ liberat 1. ct.
Spargapiſes Tomyridis f. à Cyro capitur 38. ſpargapiſes ſeipſum interimit Ib.
Spargapithes Agathyrſorum rex 109
Sparta vrbs Lacedæm. 200
Spartanorum tyranni Leon & Hegeſicles 11. ſpartiatarum inſtituta à quo Ib. ſpartiatarum rex Leobota Ib. ſpartiatarũ reſpub. & leges bellicæ à Lycurgo Ib. ſpartiatæ Lycurgum delubro ædificato colunt Ib. ſpartiatarũ cũ Argiuis de Thyræa agro contentio 15. ſpartiatarum regum dignatio & iura 154. ſpart. ſenatus Ib. & lex 138 ſpart. oraculum 199. ſpart. cædes ad Thermopylas Ib. eorumq; epigrãmata 200. ſpart. reges 220
Spaſmi remedia 125. 12.ct.
Spathæ palmarum 178
Speculatores Græcorum 187
Speluncas inhabitantes 11.ct.
Sperchius amnis Anticyram præterlabitur 196
Sperthies Aneriſti f. ſe offert ad ſatisfaciendũ Xerxi 185
Sphẽdadates magꝰ Tanyoxarcẽ apud Cambyſem accuſat 2.ct. ſphendadates doloſè ſuccedit Tanyoxarci interfecto Ib. ſphẽdadates Cambyſi ſuccedit 3.ct. ſphendadatis cædes Ib.
Spina Ægypti & eius gummi 54
Spitamis Amytis maritus 1.ct.
Spitamas à Cyro occiſus Ibid.
Spitaces Spitamæ fil. 1.ct.
Spitades Derbicibus à Cyro præficitur 2.ct.
Spitradates Piſuthnem perſequitur 7.ct.
Sponſa vbi dotem concubitu quærat 123
¶ Squamoſi piſces Ægypt. ſacri

sacri 51
¶ Stadium, passus, cubitus, pes 65
Stagirus Græca vrbs 183
Stathmi regij quid 134
Statira Artoxerxis vxor 7.ct. statira Paryſatidem vlciſcitur 7.ct. ſtatira veneno tollitur 8.ct.
Stentoris lacus 177
Stercus ſoporiferum 10.ct.
Steſagoras Cimmonis fil. 161 ſteſagoræ cædes 151
Steſenor Curij tyrannus 145
Stratias Chius 118
Strattes Chiorũ tyrannus 220
Στρόβιλος & κῶνος quid 248
Struchates populus 19
Struthij ſubterranei vbi 125
Strymon fluuius 11.128.143.182. 183
Strymonij populus 178
Stryma Thaſiorum vrbs 182
Stygis aqua vbi 157
Stymphalius lacus Ib.
Styracis vſus ad quæ vtilis 89
Styreenſes quas præbuerint naues 207
Styx & eius aqua 157
¶ Sua quenque inſpicere debere 2
Suadelæ numen 217
Subulci apud Ægyptios profani 48
Succeſſionis ius apud Spartiatas 167
Suniacum iugum vbi 113
Sus animal ſpurcum apud Ægyptios 47. ſus hoſtia Lunæ & Liberi patris 48. ſues ſacrificandi modus Ib. ſues apud Scythas 107. ſue abſtinent AEgyptij 124
Suſa oppidum 34.134.135
¶ Sybaris vrbs capitur, & diripitur 133.149. ſybaritanum bellum 133
Syene vrbs Thebaidos 44
Syenneſis Cilicum rex 146 ſyenn. duos hoſtes iuuat 7. ct.
Syleus campus 183
Syloſon Polycratis fr. AEaci f. 78.95
Syloes promontorium 104
Symanum mare vbi 32
Syrges fl. in Mæotidem influit 116
Syri Græcis Cappadoces 2.13. 41.87.134.178. ſyrorum prædia Crœſus deuaſtat 14. ſyros Crœſus exterminat Ib. ſyrorum in exercitu Xerxiano armatura 178. 179. 180
Syria AEgypto contermina 58 ſyria Palæſtina 87.179.180 ſyriæ præfectus Megabyzus 5.ct.
Syropæones in Aſiam abducti 129

T

TABELLA toti orbis 134
Tabellionum Perſarum curſus & modus 215
Tabiti quid 107
Tachompſo inſula 44
Tænarus locus 191

Talentum Babylonicum 87
Talos & fel in iecore habent asini Indici 12.ct.
Talthybij ira in Lacedęmonios 185. talthybij templum apud Spartiatas Ib. talthybius Agamemnonis præco Ib. talthybij ira in Lacedæmonios pacata Ib. talthybiatarũ honos apud Spart. Ibid.
Tanagram interfluit Thermodon 231. tanagræi Thebanorum vicini 139. tanagricus tractus 135
Tanais fluuius 105. 106. 115. 116
Tanyoxarces quibus à Cyro præficiatur 2. ct. tanyoxarces dolosè à Cambyse occiditur Ib. tanyoxarces fictitius Ib.
Tarentum vrbs 113
Tarentinorum maxima cædes 192
Targitaus & eius tres filij 99
Tarteſſus emporium nobile 120. tarteſſum Phocenſes occupant 29. tarteſſiorum rex Arganthonius 30
Tauchira oppidum 122
Tauri Iphigeniã Agamemnonis filiam colunt 113. taurorum populorum mores Ib. taurica gens Ib. taurici mõtes 99
Taxacis Scythiæ rex 115
Tearus fluuius & eius medica vis 111. teari fontes partim calidi partim frigidi Ib.
Tegea Arcadum 161. 192. tegeates 11. tegeatibus à Lacedæmoniis bellum infertur 12
Teos oppidum vbi 26.31. teus à Græcis in Ægypto condita 70. teij demigrant in Thraciam odio Cyri 30. teij Abdera condunt Ibid.
τέλος Perſis Tycta, id eſt cœna 241
Tellias vaticinus 205
Tellus beatiſſimus à Solone iudicatus 5. telli filij fideliter inſtituti Ib. telli obitus ſplendidiſſimus Ibid.
Tellus eadem non fert omnia 6. tellus Scytharum deus 107. tellus Apia Scythis dicitur Ibid.
Telmiſſes coniectores 14
Telus inſula 189
Telys Sybaritarum rex 134
Temeſius Clazomenius Abderorum fundator 30
Tempe locus vbi 192
Tenedus 28
Tenus Æoliæ ciuitas 27. 160
Terituchmes Ochi gener 7. ct. terituchmis ſtuprũ: cædes Ibid.
Termilæ vocantur Milyæ 31
Terra & aqua munera 116. terræ diuiſio 42. terræmotus tanquam prodigiũ vbi 103
Tethrippotrophus 151
Tethronium oppidum 206
Teucri 175
Thalamia quid 131. 132.

Thales

Thales Milesius defectionem solaris luminis Ionibus prædixit 13. thaletis Milesij inuentum in traducendo fluuium Crœsi exercitu 14. thal. Milesij consilium Ionibus datum 31. thaletis Milesij de incremẽto Nili sententia innuitur 43
Thamanæi populus 88
Thannyra Inari Libyis filius 73
Thasus & eius conditores 47. 153
Thasij subacti 152
Theasides Spartiata 158
Thebæ Ægyptiæ 40. thebarum Ægyptiarum mirum 72. thebæ olim AEgyptus vocatæ 42. thebani Iouis fanum 33. thebanis arietes sacrosancti 47
Thebanis stigmata inuruntur regia 200. thebani à Græcis obsidentur Ib. thebani Xerxem contra Platæenses instigant 4.ct.
Themistocles Neoclis f. 187. 192.217. themistoclis corruptio 202. themistoclis commentum 204. 211. themistoclis literæ ad Iones lapidi inciſæ 204. themistoclis cum Aristide simultas 212. themistoclis vafrities, exactio, auaritia 217. themistocles omnium Græcorum prudentiſſ. Ib. themistocles Creta ſagittarios aduersus Xerxem accersit 2. ct. themistoclis astu Xerxes è Salamine auſugit Ib.
Themiscyra vbi 111
Theogoniæ cantus in sacrificiis Persarum 25
Theophaniæ festum 9
Thera septem annos pluuiam non sensit 119. thera insula quondã Callista Ib. theræorum coloniæ 120
Therambus in Pallena vrbs 184
Therapne locus 155
Theres Aureſionis f. Cadmeus genere 119
Therma vbi 183. thermæus sinus 184
Thermodon fluuius 56.227. 230.231
Thermopylarum mons 193. 198.ad thermopylas Xerxis & Leonidæ prælium 4.ct.
Theron Acragantinorum monarchus 191
Thersander Theræus 119
Theſmophoria sacra 69
Theſpia vrbs incendirur 208
Theſpienſes 139
Theſprotoi populus 142. 208
Theſſaliæ descriptio 184. theſſaliæ equæ omnium optimæ 195
Theſſalus dux 133
Theſtorides literarum profeſſor 246
Thoes vbi nascantur 125
Thomanij populus 91
Thonis præfectus Canobici

ortij 57
Thoraces picturati Amasis regis 79
Thoracis Thessali in pugna ad Thermopylas ad Xerxem consilium 4.&c.
Thorica tribus 113
Thraces à Crœso subacti 5. thraces à Sesostre subiugantur 56. thraces populus Asiæ 87. thraces cannabe vestiuntur 109. thraces aduersus tonitrua sagittas excutiunt 112. thraces Bithyni & Strymonij appellati 178. thraces Xerxis socij 194. thraces Iouis sacrum currum cum equis abegerunt. 218. thracũ sepulturæ quales 128. thracum in Xerx. exercitu armatura 178. thracum sacrificia 242. thracia tellus 112. thracia gens, eiusque mores 127. 128. thraciæ muri 151
Thrachinienſium procerũ ad Xerxem in pugna ad Thermopylas consilium 4.&c. thrachinienses Persas per auia ducunt Ibid.
Thrasybuli Milesiorum tyranni commentum 4
Thriasius campus 210
Thrixæ oppidum 119
Thus vbi & quomodo colligatur 89
Thyiæ Cephissi filiæ fanũ 193
Thyrea ager vbi 15
Thyrea insula 81. 157
Thyssagetæ populus vbi 102. 116
Thysius vrbs 172
¶ Tiarantus fl. Scythiæ 105
Tibareni populus 88. tibarenorum in Xerx. exercitu armatura 179
Tibesis fl. Scythiæ 105
Tibetheus eunuchus Tanyoxarcis cædem prodit Amyti 2.&c.
Tigranes Achæmenides Medorum dux 177. tigranis sententia 205. tigranis ducis species & statura 239
Tigris fluuius in rubrum mare infunditur 34. tigris Opin præterlabitur Ib. tigres tres & eorum ortus 135. tigris ostium 149
Tilones pisces 129
Timaphernis in prælio ad Thermopylas ad Xerxem consilium 4.&c.
Timnes Spargapithis f. 109
Timo sacrifica, Paria genere 166
Timon Androbuli f. 186
Timonax Timagoræ filius 180
Tinctura Indica & Persica 11. &c.
Tirynthia regio 157
Tisamenus Græcorũ aruspex 229
Tissaphernes in Pisuthnẽ mittitur 7.&c. tissaphernes Pisuthni succedit Ib. tissaphernes Cyrum criminatur Ib. tissa-

thissaphernes Græcis insidiatur 8. ct. thissaphernes Clearchum & Græcos regi mittit 16.
Titormus Ætolus frater Malis 164
¶ Tmolus fluuius & mons 15. 18. 144. tmolus fluuius auri tamenta profert 18
Tomyris Massagetharum regina à Cyro bello petitur 37 38. tomyridis magnanimitas 39
¶ Tonitrua vbi nulla 103. 9. ct. tonitrua in Xerx. exercitū ingruunt 175
Tormenta per scapham 4. ct.
Torona Græca vrbs 172. 184
¶ Trachea Chersonesus 113
Trachiniæ petræ 196
Trachis vrbs Ibid.
Traspies Scythæ 99
Trausi populus Thraciæ, eiusque mores 127
Trauus fl. 182
Tria capita, seu capita quercus, locus 230
Triopij Apollinis sacrum atq; certamen 27
Triopium Cnidiorum regio 32. 104
Tritæenses Ioniæ gens 27
Tritæchmas Artabazi filius 35
Triballica planities 106
Trieterica & Bacchanalia apud Gelonos 113
Triton fl. & tritonis palus 123
¶ Tumulus palmifer 8. ct.
Tutelaris Mineruæ templum apud Chios 29
¶ Tychius coriarius Homeri hospes 244. ab Homero celebratur 249
Tycta Græcè τύκτον id est cœna 241
Typhon Ægypti rex 64
Tyrannis lubrica res 80. tyrannidis incommoda 141
Tyrannorum mores 85
Tyres fl. Scythiæ 100. 105. 106. 110
Tyritæ Græci 106
Tyrius Mapen nauarchus Xerxis 180
Tyrus quando extructa 47
Tyriorum castra, locus 57
Tyrodiza Perinthiorum ora 172
Tyrrhenus Atyis f. colonias in Tyrrheniam ducit 18
Tyrrheni Phocenses oppugnant 30
Tyrrhenia seu Thuscia 18. tyrrheniam Phocenses occupant 29

V

VACCÆ Isidi sacræ 46. vaccæ vbi non alantur 124. vaccinam non gustantes Ibid.
Vaticini Scytharum 108
Vdiastes Terituchmem interficit 7. ct. vdiasti lingua exciditur Ib. vdiasti succedit Mitradates f. Ibid.
Velocitas Cynocephalorum 11. ct.
Venandi lepores ratio apud

Indos 10.ct. venandi asinos sylvestres ratio 12.ct.
Veneni dandi mira ratio 8.ct. venenum serpentis Indici 10.ct. quæ venena prohibeant 12.ct.
Veneris Vraniæ templum à Scythis compilatũ 20. veneris fanum apud Cyprum Ib. veneris templum apud Cythera Ib. venus Mylitta Assyrijs dicta 25. 35. venus Arabibus Alitta 25. venus Persis Metra Ib. veneris tẽplum apud Atarbechas 46. veneris hospitæ ædes 57. venus Scytharum dea 107. ab ijsdem Artimpasa dicta Ib.
Venti Etesiæ causa exundationis Nili 43. ventorum ara in Thyia 193
Veretra Pygmæorum 10.ct.
Vermis fl. Indici 12.ct.
Verticis rasura apud quos in vsu 123
Vesta Scytharum dea 107
Vestes laneæ vbi profanæ 52. vestes Cynocephalorum 11. ct.
Vestigium Herculis vbi 110
Vestibulo Cereris adhærens manibus truncatur 159
Victimæ cædendæ ritus apud Scythas 107
Vinum ex hordeo apud Ægyptios 52. vinum suauiss. 12. ct.
Viri ærei vbi visi 66. viri agrestes 125. viri pro mulieribus exornati 129.130
Virginum auctio apud Babylonios 36. virgines vbi deuirginentur à rege 122. virginum anniuersarius conflictus 123
Vitæ humanæ breuitas & calamitas 175
Vitiliginis remedium 12.ct.
Viuos defodere Persis in vsu 182
Vocalissimus Ægyptius 118
Vomitũ excitans radix 12.ct.
Vrbana Minerua 139
Vrbium Græciæ incrementa decrementaq; 2. vrbs vetus Æginę à Nicodromo occupatur 159. vrbes à Dario in Scythia conditæ 116
Vraniæ Veneris fanum vetustiss. 20. vraniæ Veneris templum à Scythis diripitur Ib. vraniæ Veneris apud Persas sacrificia 25. vrania Venus Alilat Arabibus dicta 72
Vrina hirci spasmi remedium 125
Vrna olei inexplebilis 3.ct.
Vrsorum ac luporum sepultura 51
Vrotalt Arabibus quid 72
Vsiris cum Megabyzo conflictus 5.ct. vsiris capitur Ib.
Vtrij populus 88. & eorum in Xerx. exercitu armatura 178
Vulcani sacerdotes 40. vulcani maximũ templũ Memphi

phi 55. Vulcani vestibula Ib. vulcani colossi. 69. & fax 215. vulc. templũ & statua 77
Vulpanseres Ægyptiis sacri 51.
¶ Vxor Candaulis Cygi nuda visa 2. vxorum mactatio ad mariti funus 127. 128. Vxores Athenienss. raptæ 166

X

XANTHIVS campus 166
Xanthij populus Ib.
Xanthippus Ariphronis f. 165. 173. 220
Xenagoras Praxilai f. Halic. 240
Xerxes Darij filius 33. 3. ct. xerxis vxor Amestris Onophæ filia 177. & 3. ct. & eius liberi 216. 3. ct. xerxis genealogia 170. xerxes quid Græcis significet 160. xerxes rex Persarum declaratur 167. xerxes cur bellum Græc. bel. intulerit 168. 3. ct. xerxis omnium prima aduersus AEgyptum expeditio 168. xerxes vnam olei Babylone explere nequit 3. ct. xerxi Babyloniorum defectio nuntiatur Ib. xerxis oratio ad Persas de bello Græcis inferendo 168. xerxis iuuenile ad Artabanum responsum 170. xerxis oratio qua expeditionẽ in Græcos reuocat Ib. xerx. somnia 170. 171. xerxis copiæ omnium maximæ 172. xerx. Hellespontο compedes iniicit 173. xerxis crudelitas 174. xerxiani exercitus ordo Ib. xerxiani exercitus tonitru & fulgure ingruenti bus bona pars exanimati 175. xerxes Mineruæ Iliadi mille boues immolat Ibid. xerxes lustrato suo exercitu & certamine nauali cum voluptate spectato, lacrymas profundit Ib. xerxis & Artabani colloquium Ib. xerxi duó hostilissima esse respondet Artabanus Ibid. xerxis oratio ad Persas 176. xerxis dona in Hellespontũ collata Ib. xerxis exercitus in Europam traiectus 177. xerxi quæ ostenta oblata sint Ibid. xerxes exercitum suum lustrat Ibid. xerxis copiarum catalogus & numerus 176. 4. ct. xerxis duces qui fuerint 179. 180. xerxis festiuum stratagema 183. 188. xerxis copijs Chidori aqua non sufficit 184. xerxis magnanimitas 185. xerxis in Græciã aduentus 186. xerxis confidentia 187. xerxiana classis 194. xerxis formæ dignitas Ib. xerxi naues 400. submersæ 195. xerxis copias Onochoni fl. aqua deficit Ib. xerxes abydum ponte iungit 4. ct. xerxis cũ Leonide ad Thermopylas cõflictus Ib. xerxis ad Ther-

mopylas,clades 205. xerxis ridiculum factum Ib.xerxē Thebani in Platæenſes incitant 4.ct. xerxes Athenas capit & incendit Ib. xerxes Heracleo Salaminem aggerem ducere conatur Ib. xerxes è Salamine fugit 216. 4. ct. xerxis impietas 217. xerxis copias fames & peſtes extinguit 218. xerxis reditus in Aſiā 218. 4.ct.xerxes tempeſtate vexatur Ib. xerxis crudele factū Ib.xerxis amores 240.241. xerxis in fratrē crudelitas 141. xerxes ad templum Delphicū diripiendum mittit 4.ct. xerxes Amytis filiæ impudicitiam obiurgat Ib. xerxes interficitur à ſuis Ib. xerxis cædes cognoſcitur Ibid. xerxis occiſorum & Perſarum pugna Ib.

Xerxes iunior Artoxerxi ſuccedit 6.ct.xerxes ebrius occiditur Ibid.

¶ Xiſtum aureum Amphiarao donatum 9

¶ Xuthus Ionis pater 180

Z

ZAbecas Libyum vicini 125

Zacynthus vbi 156. zacynthi fontes piſcoſi 10.ct. zacynthij pop. 81.156

Zancla nūc Meſſana dicta 191.

zanclæi populus 149.189.

Zamolxis dæmon 112

Zaris vrbs 7.ct.

Zegeries murium genus in Libya 125

Zeuxidamus Leutycnidis f. 156

¶ Zir amiculi genus 178

¶ Zoa à Batto condita 121

Zona vrbs Samothraciæ 177

Zopyrus ſe mutilat 97. zopyri ad Babylonios ficta fuga Ibid. zopyrus Babylonici exercitus dux declaratur 98. zopyri præſtantia Ibid. zopyrus Megabyzi pater Ib. zopyri cædes 3.ct. zopyro quæ tribuit Herodotus,Cteſias Megabyzo 3.ct.

Zopyrus Megabyzi f. 98.5.ct. zopyri filia à Sataſpe vitiata 104. zopyri fortitudo 5. ct. zopyrus à rege deficit & Athen.fugit 98.6. ct. zopyri cædes 6.ct.

Zoſtur locus 216

¶ Zygantes Libyum vicini 125. zygantes ſimiarum comeſtores Ibid.

FINIS.

Emendanda in hac editione.

*Pag.17,ver.*apud *&* ſulenda] *lege* Africa. *P.77,in margine,v.quarto à fine l.* perſoluerent. *P.268,v.tertio à fine l.*lanigeræ. *P.* 307,*v.* ti] *l.*OEnoen. *P.*374,*v.tertio à fine l.*πρωτοφέρων. *P.*415,*in marg. v.penultimo,l.*θάλασσαν. *P.*422,*in margine tolle* qui poſt γάμους.

Ad marginales numeros quod attinet, monendus es lector, quoſdam omiſſos eſſe, quoſdam alieno loco poſitos, quoſdam inter ſe commutatos. Qui vt corrigendi ſint, ne Indicis numeri te fallant, e ſequentibus cognoſces. P.54,*v.* rebell.]*ſupple* 25. *P.*82,*v.*Cyro] *pro* 73. *pone* 37. *P.*86,*v.*ac man.] *pro* 29. *pone* 39. *P.*109,*v.*multo]*ſupple* 49. *P.*146,*v.*reges]*ſuppo.* 66. *P.*193,*v.*futuro]*ſ.*87. *P.*248,*v. CONTIN.*] *ſ.*112. *P.*257,*v.* gnea] *pro* 126.*l.*116. *P.*313,*v.*fierunt]*ſ.*141. *P.*315,*v.* tetimer.] *ſ.* 142. *P.*347,*ex v.*terrog.] *transfer* 156,*ad v.*que. *P.*375,*v.*oportet] *ſ.*169. *P.*446,*v.*omnia]*ſ.* 200. *P.*483,*v.*tum]*ſ.*217. *P.*494,*b.* ſanitis]*ſ.*222. *P.*501,*v.*cum]*ſ.*225. *P.*508,*ex v.*bis *transfer* 228. *ad v.*inſtrenui. *P.*512,*ex v.*cedæm. *transfer* 230.*ad v.*tractum. *P.*554, *v.* Apoeſi]*ſupple* 250. *P.*555,*v.* Vbi verò] *pro* 252. *pone* 251, *& ſic deinceps.*

In editionibus ſuperioribus, Gallicis, Italicis, Germanicis, emendandi errores.

Hos etiam ſuperiorum editionum periculoſos errores, paucos è multis, ex eorum genere quorum in epiſtola ad lectorem mentio facta eſt, hic adiungere libuit. P. 103, *v.* crura *pro* extremos *habent illæ ſuperiores editiones* externos. *Taulò poſt,v.*ea quam] *pro* vapulauerunt *h.*epulauerunt. *P.* 109,*v.*nunquid] *pro* nomina *h.*omnia. *P.*112, *v.* rem] *pro* Marti *h.* matri. *P.*114,*v.*vitam] *pro* hirudinibus *h.*hirundinibus. *P.*118, *v.*odor] *pro* nitro *h.*intro. *Et aliquanto poſt,h.*impetraſſe *pro* imperaſſe: *&* vinum, *pro* vnum. *P.*136,*v.*dum celſ.] *pro* porro quinquaginta,*h.*ſex & quinquaginta, *poſito* ſex *pro* ſed. *P.*147,*v.*exut.] *pro* in paluſtria *h.*in plauſtra. *P.*177,*v.*nentes] *pro* prohiberent *h.*prouiderent. *P.*188, *v.* nunc] *pro* calculum *h.* clanculum. *P.* 198, *v.* qui] *pro* aurum *h.* Auſtrum. *P.* 211, *v.* ſtophil.] *pro* nauibus *h.*manibus. *P.*214,*v.*ſuadebat] *pro* impetum *h.*imperium. *P.*252,*v.*qui] *pro* ætate *h.*æſtate. *P.*257,*v.*in agros] *pro* abnuiſſent *h.*habuiſſent. *P.* 264,*v.*duxerant] *pro* non longo *h.*longo: *P.*273,*v.*gunt Asbyſtæ *h.* pertingunt *pro* non pertingunt. *P.*282, *v.*erunt] *pro* ripam *h.* rupem. *P.*293, *v.*verbis] *pro* nox *h.*non. *P.*294, *v.* in contin.] *pro* continentem *h.*concionem. *P.*320.*v.*ramenta] *pro* ramenta *h.*æramenta. *P.*342, *v.*nihil] *pro* primigenium *h.* primi ingenium. *P.* 348,*v.*dixit] *pro* viatico *h.*vaticinio. *P.*400, *v.*queſtres] *pro* octo myriades *h.*octo millia myriadum. *P.* 403, *v.* expect.] *pro* non *h.*

non

nos. *T.*404,*v.*ſinus] *pro* nos *h.*non, *T.*412,*v.*omnis]*pro* repurgabat *h.* repugnabat. *T.*418, *v.* ere] *pro* gratiam *h.* Græciam. *T.* 431,*v.*quenqꝫ] *pro* proram *h.*portam. *T.*457,*v.*ita] *pro* hos omnes *h.*non omnes. P.464,*v.*nis] *pro* non ſentire *h.*conſentire. P. 482,*v.* quutus] *pro* comibus *h.* cõmunibus. P.533,*v.* mitium] *pro* mitium *h.*felicium. *qui error typographicus ex ijs eſt qui in Lexicis religioſè ſeruati fuerunt ſicut & varij interpretis errores.*

KÖNIGL. KREISBIBLIOTHEK IN AUGSBURG